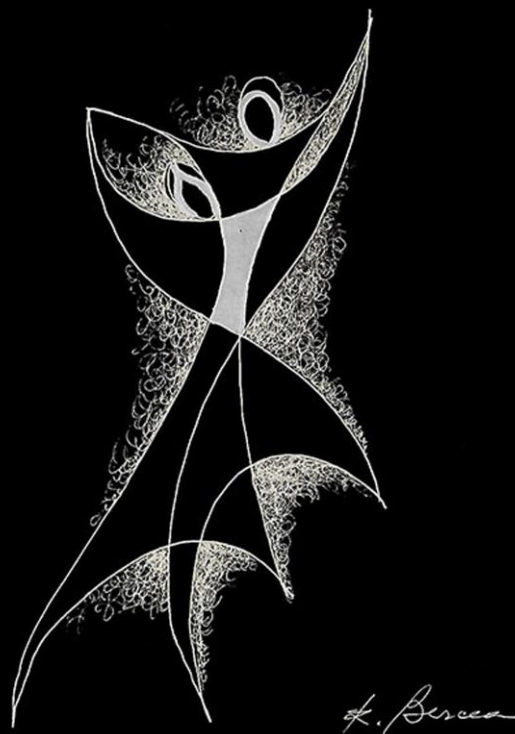

Povestea așezărilor **BUCOVINENE**

VOLUMUL II
D-P

ion drăgușanul

DANILA. Numit, până în **1783**, când este colonizat cu ruteni, Dănileşti, cut al satului Măriței, a cărei istorie este îndreptățit să și-o asume, satul Danila, de pe pârâul Danila, „care curge prin Dănileşti”, era o seliște pustie în 1774.

În **1843**, biserica Sfinților Cosma și Damian din Dănila, înălțată la Costâna, în 1786, și adusă la Dănila, în 1812, de către ctitorul Ioan de CÂRSTE, cu 398 enoriași, era slujită de preotul administrator George PALIEVICI. În 1876, când parohia avea 672 enoriași, preot era Dimitrie BRĂILEAN. În 1907, parohia avea 946 enoriași, preot fiind Vasile de

VOLCINSCHI, născut în 1861, preot din 1891, cantor fiind, din 1900, Meftodie IONAȘCU, născut în 1871¹.

1869: O tipăritură vinează din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava –**Suceava** (Oraș cu tribunal districtual) cu Cutul Zamca, Ițcanii Vechi și Șeptilici, Bosance cu Nemericieni, Podeni, Hriața și Lisaura, Bunești, Buninți, Chilișeni, **Danila**, Găureni, Hatna cu Dărmănești, Iasobești sau Fogodisten cu Gura Solcii, Slobozia sau Milișăuții de Jos, St. Ilie, Ipotești, Ițacanii Noi, Călinești Enache cu Vasilache, Călineștii lui Kuparenko, Costâna cu Berindești, Liteni, Mereței, Mihoveni, Mitocul Dragomirnei cu Lipoveni, Părhăuți, Pătrăuți pe Suceava, Reuseni, Romanești, Rus Mănăstioara, Rus Plavalar cu Rus Poienile, Securiceni, Șcheia, Soloneț, Stroiști pe Suceava, Tișăuți, Todirești cu Pietroasa, Uidești, Zaharești”².

1890: „**Raportul anual 1890. Pagina 52 (Tumul la Dănila)**. „Correspondentul prof. Schmidt a indicat că explorarea tumulului de la Dănila (Bucovina) va avea loc în curând“.”.

1902: Banca poporală din Danila a fost înființată, în 1902, de Vasile de Volcinschi și de Metodiu Ionașcu.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Dănila**, comună rurală, districtul Suceava, așezată în apropiere de malul stâng al râului Suceava, în partea de Nord a districtului. Populația: 713 locuitori, în majoritate ruteni de religie gr. or. Se află lângă drumul principal Siret-Suceava; are o biserică particulară, cu hramul „Sfinții Cosma și Damian”. Aci s-au găsit, în anul 1874, prin surparea unui mal, o mulțime de obiecte de aur, despre care poporul crede că ar fi fost îngropate de hoți (de fapt, obiectele preistorice s-au găsit la Măriței, aduse de apă din dealul Dănila³ – n. n.). Populația se ocupă cu agricultura și creșterea vitelor;

¹ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 44, 1876 p. 35, 1907 p. 132

² *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

³ **1891. Volumul 17. Nota 104, pagina 123 (Măriței)** „Correspondentul W. Schmidt raportează asupra satului Măriței din Bucovina. Cămunul Măriței formează un loc ciudat, lângă prima stație, Hatna, a căii ferate Lemberg-Cernăuți-Suceava, înfipt între dealuri și mărginit de un torent cu același nume cu Hatna. Descoperirile bogate în aur au atras atenția generală cu atât mai mult asupra acestei așezări, întrucât se știa că mulți țărani au vândut bucată cu bucată bogățiile aruncate în poala lor prin voia coincidenței capricioase, unor pânditori ai profitului, care așa au ajuns la prosperitate. Chiar și anchetele oficiale s-au dovedit a fi lipsite de rezultate, în confruntarea cu istețimea vicleană a căutătorului, vânzătorului și a cumpărătorului, până în 1878, când, în cele din urmă, anumite piste, care au fost urmărite, au condus la faptul că, după o puternică rupere de nori, din iulie, torentele care s-au năpustit în Măreția au scos, din nou, la iveală diverse obiecte de aur, pe care le-au cules țărani și le-au păstrat în secret, până ce le-au vândut, pentru o sumă derizorie, unui comerciant rătăcitor. După finalizarea anchetei, căutătorii și cumpărătorul au fost aduși, împreună cu obiectele găsite, la Căpitania districtului, pentru cercetare. / Au fost înregistrate o brățară masivă din aur, de formă primitivă, în formă de șarpe, și câteva fibule similare. Toate piesele au arătat urme regretabile de frecare cu rocile torentului, deasupra cărora amestecul curent de apă le-a determinat să se rostogolească. De asemenea, cu această ocazie, a ieșit la iveală un molar al unui *Ursus primogenius*. Căpitanul de atunci districtului, Anton Heschmann, s-a simțit obligat să meargă cu o comisie la fața locului, în Măreți, pentru a putea determina proveniența descoperirilor, cercetând cu atenție terenul. / Correspondentul Schmidt a fost chemat în această comisie și a urmat cursul torentului, în amonte, pentru a descoperi semne de orientare. Deși a pătruns până la sursă, nu a văzut nimic semnificativ și se poate presupune, cu toată certitudinea, că astfel de aur găsește doar în cursul abundenței de apă, torentele formându-se, la o distanță considerabilă, de partea dreaptă sau de partea stângă, și probabil că puhoiul realizează spălarea obiectelor și îndepărtarea pământului, de îndată ce valul sălbatic a atins o înălțime suficientă pentru a lăsa curentul să se involbureze și să sape și peste locul în care se află obiecte de valoare. Sătenii care au găsit aceste obiecte l-au asigurat că nu au habar de unde provin toate aceste comori. / Pe de altă parte, a fost fericit că a făcut o altă descoperire. În timp ce cobora, se uită în jurul zonei, văzând o înălțare spre vest, precipitată, dar ușor înclinată spre vest, de aproximativ douăzeci de metri, al cărei vârf era încununat de un fag bătrân. Când a ajuns în vârf, a observat, de departe, ceea ce doar ochii pricepuți pot vedea, niște denivelări discrete, care pot dezvălui, în orice moment, vremuri pline de viață. Tumulul era aproape în mijlocul platoului, în timp ce în jurul lui se aflau morminte scufundate. În ciuda înserării tot mai pronunțate, căpitanul de district și ceilalți au urcat pe deal, iar Schmidt le-a arătat spre descoperirea sa; ascultându-l cu neîncredere, ei au răscolit în locurile arătate de el și

mare parte părăsește, în timpul anului, țara și vine în România, să caute de lucru. Comuna posedă 300 hectare pământ arabil, 72 hectare fânațuri, 7 hectare 50 ari grădini, 233 hectare izlaz, 17 hectare pădure. Are 34 cai, 190 vite cornute, 416 oi, 162 porci, 35 stupi. **Danila, moșie**, districtul Suceava, consistând numai din păduri și pășuni, fără nici un locuitor. Suprafața: 1,20 kmp⁴.

1912: Patronatul bisericesc în Danila era asigurat de Centrala Însoțirilor Economice Române din Bucovina, care, înainte cu câțiva ani, moșiile respective și obligațiile față de 3 parohii (Pătrăuții de Jos pe Siret, Romanești și Danila)⁵.

1913: „În Danila, districtul Suceava, există o clădire școlară nouă, gata de trei ani de zile. Acest edificiu, pentru care comuna, care e săracă, a sângerat, stă goală, și copiii cresc fără învățătură, din pricină că autoritățile vor să deschidă o școală ruteană, iar comuna a cerut, de repetate ori, școală română⁶. „Aici autoritățile școlare au încercat toate metodele posibile spre a afla starea adevărată a lucrurilor: statistica de la 1910 arată numai element românesc (numai 1 rutean), multele comisii care au fost la fața locului și au interogat pe părinți au constatat că toți, unanim, cer numai școală românească, examenele care s-au ținut au arătat că toți copiii obligați să cerceteze școala au răspuns în limba românească⁷.”

1915: „În luptele din Iulie 1915 de la Boian și Rarancea a fost rănit și fântânarul Anton Hoșmanciuc din Danila și așa de grav, încât, la 1 August, a repăusat, lăsând în urmă 6 copii fără casă și masă. Primăria din Danila a hotărât să le dăruiască un loc de casă”, iar parohul Ion Berariu a făcut un apel la o colectă publică în folosul orfanilor⁸. „Pentru copiii fântânarului căzut în război, Anton Hoșmanciuc, au contribuit la primăria din Danila: IPC Sa Dl. profesor univ. Dr. Emilian Voiuțchi – 10 coroane, PV Sa părintele exarh din Rus-Moldovița Teofil Bocancea – 4 coroane, Cuvioșia Sa părintele din Gemene Dumitru Perhinschi – 10 coroane⁹.”

1915: Urmând exemplul Vienei, care inițiasc „Țintuirea ostașului ferecat”, și al Berlinului, unde „s-a construit din lemn o statuie uriașă a generalului Hindenburg, pe a cărei suprafață se pot bate 20 milioane de ținte”, la Suceava s-a făcut „un product, lucrat cu multă artă, din lemn de tei, de cunoscutul maestru Vasile Buliga din Câmpulung”, după care a trecut la organizarea de colecte publice. În 24 octombrie 1915, buciumul a fost dus la **Danila**, delegatul prefecturii fiind concepistul guvernial Lumicovsci. „Un banderiu de călăreți a întâmpinat pe oaspeți, la hotarul comunei. Baronul George Capri a participat, tot timpul, la serbare. La inițiativa părintelui **Ion Berariu** (preotul satului – n. n.), s-a făcut, cu concursul primarului și secretarului, și al altor fruntași din Danila, o masă și pentru fruntașii sosiți din cele 7 comune învecinate, care au sosit, cu preoții Ursachi din Romanești, cu Lanivski din Călinești Ienachi și cu Hotincean din Călinești Cuparencu, precum și cu primarii lor”. S-au

au scos la iveală, deocamdată, o secțiune transversală, care l-a încredințat pe Schmidt despre corectitudinea presupunerii sale, apoi au aflat alte trei astfel de locuri de odihnă, în care se aflau resturi calcinate de coloană vertebrală. Unii au propus adunarea rămășițelor, astfel încât să se poată face o înmormântarea creștină a acestor rămășițe umane descoperite din întâmplare. Câțiva medici, prezenți acolo, au explicat că, pentru a intra în această stare de calcifiere, scheletele umane trebuie să fi stat în pământ cel puțin două mii de ani, ceea ce a dus la decizia ca, în viitorul apropiat, după obținerea permisiunii, de la proprietarul moșiei, baronul Johann Kapri, să se caute cu atenție și să se săpe pentru a descoperi tumulul. Problemele referitoare la costuri au amânat executarea acestei decizii. / De atunci, nu s-au mai făcut raportări ale altor descoperiri de aur în zona Măriței, dar acest lucru nu înseamnă că astfel de descoperiri ar fi fost făcute și până acum, comorile rămânând ascunse, pentru presupusul avantaj al căutătorului“

⁴ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 81, 82

⁵ Dugan, Ilie, *Patroni și patronat în biserica ortodoxă din Bucovina. Date și reflexii*, în *Românul*, Nr. 98, Anul II, Arad, joi 3/16 mai 1912, pp. 8, 9

⁶ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovineni*, Nr. 14, Anul II, 28 ianuarie 1913, p. 214

⁷ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovineni*, Nr. 10, Anul III, 26 februarie 1914, p. 149

⁸ VIAȚA NOUĂ, Anul III, nr. 162, 12 septembrie 1915, p. 4

⁹ VIAȚA NOUĂ, Anul III, nr. 164, 17 octombrie 1915, p. 4

strâns 942 coroane – deh, masa costă! –, plus 250 de coroane, promise de **primarul Danilei, cav. de Cuparencu**, din partea comunei sale¹⁰.

1919: Șapte persoane din Danila sufereau, fără a fi internate în spital, de „boli grav molipsitoare”¹¹.

1920: „**Deciziune de expropriere No. 1236/20.** Deciziunea Comisiunii agrare de ocol Suceava, cu care s-a decis exproprierea de 118 ha 30 a 14 mp corpul dominical **Danila**, fasc. No. 452, proprietatea Fondului bisericesc, în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă”¹².

1921: În cadrul unui proces de divorț, sunt menționați Maria lui Toader Sorohan și Toader al lui Dumitru Sorohan din Danila¹³.

1947: În cadrul mutărilor și confirmărilor pe posuri, își au trecutul sau viitorul legat de Dănila învățătorii „**Antip Zaharia**, de la Dănila, la Comănești; **Slătineanu Mihai**, de la Dănila, la Dărmănești; **Seiciuc Dumitru**, de la Dărmănești, la Dănila”¹⁴.

1955: Părțile satului, așa cum sunt confirmate de Secția regională de învățământ Suceava, din 1955, erau Cotul, Dealul și Valea.

DAVIDENI. Aflat pe malul stâng al Siretului Mic, între Banila Moldovenească și Cireș, împărțind, deci, întreaga istorie a satului Banila pe Siret, Davidenii erau doar un loc pe hotarul Banilei, în **1783**.

În **1786**, s-a sfințit, la Davideni, biserica de lemn, cu hramul Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril.

În **1843**, biserica Sfântul Mihail din Davideni, înălțată în 1786, restaurată în 1883, cu 820 enoriași, aflată sub patronajul lui Nicolai de GOIAN, era slujită de preotul administrator Iordachi STEPANOVICI. În 1876, parohia avea 1.121 enoriași, paroh fiind Ioachim PATRAȘ. În 1907, biserica din Davideni, închinată, din 1883, Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril, era patronată de Anna de GRIGORCEA și de evreul Hermann WOHLIN, paroh fiind Mihail NICHITOVICI, născut în 1855, preot din 1882, paroh din 1892, iar cantor, din 1898, Nicolai HOTOPIĂ, născut în 1869.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Storojineț – **Storojineț** (Curte districtuală), Banila Moldovenească pe Siret, Broscăuți, Budeniț, Cireș cu Opaț, Ciudin cu Neuhütte (coliba nouă), **Davideni**, Igești, Iordănești, Camenca cu Petriceanca, Carapciu pe Siret cu Hatna, Comarești, Comarești Camerale cu Althütte (coliba veche), Crasna-Ilschi cu Glashütte (fabrica de sticlă), Cupca, Panca, Pătrăuți pe Siret, Prisăcăreni, Ropcea, Suceveni sau Pomești, Zadova”¹⁵.

1877: În Davideni funcționa, din 1877, o școală cu 3 clase, o altă școală, cu o clasă, fiind deschisă în cătunul Zrub, din 1896¹⁶.

1891: O listă de subscripție pentru construirea bisericii ortodoxe din Cacica, din decembrie 1891, încredințată lui „Alexandru TARNAVSCHI, administrator parochial în Davideni”, și de soția lui, Eugenia, conține următoarele nume de localnici: boieroica

¹⁰ *Viață Nouă*, IV, nr. 165 din 31 octombrie n. 1915, p. 4

¹¹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 63, 10 septembrie nou 1919, p. 6

¹² *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 7, Cernăuți 1 martie nou 1921, p. 69

¹³ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, 8 martie nou 1921 p. 92

¹⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4911

¹⁵ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹⁶ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 35, 1876 p. 68, 1907 p. 144

Leontina de GOIAN, Minodora FILIEVICI, învățătorul Ioan GRIGOROVICI, răzeșul Ion alui Niculaiu DUMITRIUC, Gheorghi STRUGARIU, Ilie TCACIUC, Atanasie TOMIUC, Ion TOCARIUC, Dimitrie GATEJ, Ion NEVOTNEI, Vasile GATEJ, Precopie RÂNDIUL, Petru CUCIREA, Ioan DAVIDEANU, Ioan GATEJ, Ioan TANIEVSCHI, Istratie STRUGARIU, Ioan MITROFANOVICI și Petru STRUGARIU¹⁷.

În 1894, satul Davideni avea o școală în limba română, una din cele 15 care funcționau în Bucovina vremii, cealaltă biserică, tot de lemn, cu hramul Sfintei Parascheva, fiind sfințită în 1910.

1896: Societatea de citire „Lumina” din Davideni, înființată în 23 februarie 1896, de boerița Ana de Grigorcea, de preotul Nichitovici, de învățătorul Grigorovici, de secretarul Leon de Baloșescul și de cantorul Pașcaniuc, funcționa în casa lui Petru Verchuleac, cu 42 membri. Președinte al societății era parohul Nichitovici, vicepreședinte era Dimitrie Tanevschi, din comitet făcând parte și Petru Verhuleac (casar), Dimitrie Gătej (bibliotecar), primarul Tcaciuc, Vasile Gătej, Teodor Pașcaniuc și Leon Barabulschi. În comisia judecătorească au fost aleși Leon de Baloșescul, Ion Tocariuc, Alexandru Cleac și Ion alui Simion Davidean¹⁸.

1901, Gustav Weigand: „Satele Banila Moldovenească, Davideni, Comarești vorbesc limbi slave, în ciuda românilor”¹⁹.

1903: Banca populară raiffeisiană din Davideni a fost înființată în primăvara anului 1903, sub președinția lui Ilie Cușnir și sub direcțiunea preotului Nichitovici, vistiernic fiind Nicu Hotopila. Cabinetul de lectură „Lumina” funcționa, din 1896, în casa lui Petru Verchuleac, cu 80 membri, 20 cărți, 2 abonamente la gazete și o avere de 14 florini și 60 creițari. Această primă bibliotecă comunală din Davideni era condusă de Ilie Tcaciuc, Alexandru Moldovan și Silvestru Danilescu.

În 1908, conform Dicționarului lui Grigorovitzza: „**Davideni**, comună rurală, districtul Storojineț, așezată pe partea stângă a Siretului Mic. Populația: 1.881 locuitori români, de religie gr. or., pe lângă care s-a pripășit, în ultimii ani, și o colonie de mazuri, lucrători de la velnițele părăsite din apropiere. Este în apropierea drumului districtual Bănila Moldovenească – Budineț. Are un oficiu poștal; o școală populară, cu o clasă (30 școlari – n. n.) și o biserică parohială, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, ce ține sub dependența sa biserica filială din Slobozia Davidenilor (sau Znebul), precum și o parte din enoriașii comunei Cireș. La 1776, era moșie pendinte de comuna Bănila Moldovenească și, puțin după aceasta, s-a întemeiat pe ea satul cu acest nume. Populația se ocupă cu agricultura, cu creșterea vitelor și foarte mult cu facerea fânețelor. Comuna posedă 884 hectare pământ arabil, 557 hectare grădini, 254 hectare izlaz, 1.904 hectare păduri. Are 170 cai, 722 vite cornute, 239 porci, 108 stupi. **Davideni, moșie boerească**, cu administrație specială, districtul Storojineț. Suprafața: 24,24 kmp; populația: 16 locuitori, dintre care 13 izraeliți. La 1776, făcea parte din moșia Bănila Moldovenească”²⁰.

1911: „Învățătorul ucrain Koski Poklitar a fost trimis, de către panslaviștii stockiani din capitală, în ajunul recensământului la Davideni-Zrub, pe speșele fondului școlar al țării, ca să prepare locuitorii de acolo pentru recensământ în favorul rutenilor. În urma cererii conducerii școlare de acolo, consiliul școlar sau, mai bine zis, inspectorul Daszkiewicz din Storojineț, a lărgit școala din Davideni-Zrub, cu o clasă mai mult, contra voinței poporului, eventual a factorilor competenți. Această lărgire grăbită a făcut-o inspectorul rutean Daszkiewicz probabil mai mult cu scopul ascuns de a câștiga puteri agitatorice pentru Ucraina lor, căci acest mai marele dascălilor ucraini a dispus, iute ca fulgerul, trimiterea învățătorului

¹⁷ GAZETA BUCOVINEI, Nr. 33/1892, p. 3

¹⁸ DEȘTEPTAREA, Nr. 5/1896, p. 39

¹⁹ Weigand, op. cit., pp. 7-17.

²⁰ Grigorovitzza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 81

Koski Pokletar la Davideni-Zrub, chiar cu 3 (trei) luni înainte de năimirea localului și pregătirea acareturilor de școală. Contra poruncii de a pregăti local pentru școală, înțelepții oameni din Davideni-Zrub, cunoscând planurile diabolice ale păscarilor ucraini, cu Daszkiewicz la comandă, au și recurat imediat, la care recurs Daszkiewicz a râs de era să-și piardă și cumpătul, a râs în pumni, să nu-l vadă nime și a respins recursul. Pentru aste fapte, ar trebui Stocki să grijească pentru Daszkiewicz o medalie galbănă, căci acest Berechet inspector a născocit zdravene planuri pentru pierderea românilor și ștergerea lor de pe sacrul pământ al Bucovinei și, în special, din Davideni-Zrub. Ei, lume, judecă: Lui Pokletar nu i s-a năimit nici local pentru școală și nici nu avea acareturile trebuincioase și, hop, iată-l ca din cer picat în sat, la agitație ucraină pentru recensământ. Drept aceea, Pokletar, învățătorul, fără să aștepte pregătirea necesară pentru deschiderea claselor sale paralele, s-a dus la Zrub și a năimit o casă, pe spesele școlii, și apoi, trei luni de zile, puțin și-a bătut capul cu școala, a avut destul timp de a agita de la casă la casă. Bieții oameni au auzit lucruri neauzite din gura agitatorilor, și asta pe mulți i-a înduplecat ca să se înscrie în listă ca ruteni, în timpul recensământului. Așa s-a și întâmplat! I-a succes cuconășului Koski de a seduce oamenii din Zrub după placul lui”²¹.

1912: „*Seljanska Kassa* (Centrala Însoțirilor Economice Rutene din Bucovina) e patron în 2 parohii (Pătrăuții de Sus pe Siret și Davideni)... „*Seljanska Kassa* (Centrala Însoțirilor Economice Rutene din Bucovina) a cumpărat tot 2 moșii, în Pătrăuții de Sus pe Siret și Davideni, și iarăși cu menirea ca să fie parcelate și vândute, dar nu țăranilor ruteni, neexistenți în părțile acelea, ci țăranilor români rutenizați din cele 2 comune „mixte” (nu mixte, ci *inundate!*) din valea Sirețelului! Dar pe când Centrala română a cumpărat moșii, ca să ferească sate românești de o invaziune galițiană (!), *Seljanska Kassa* a cumpărat moșiile amintite, cu scopul ca să facă prozeliți în rândurile noastre și să propage lățirea galițianismului veșnic flămând cât mai departe, înspre miazăzi. Dar aceasta nu se ține întocmai de patronatul bisericesc din Pătrăuții de Sus pe Siret și Davideni, care, prin cumpăratură, a trecut la *Seljanka Kassa*”²².

1914-1918: Jertfa de sânge a Davidenilor pentru Bucovina a fost depusă de „Sergentul major **George Tocariuc**, Davideni, Regimentul 22, mort”²³, „Infanteristul **Alexie Olar**, Davideni, Regimentul 55, rănit”²⁴ și „Infanteristul **Petru Nimciuc**, Davideni, Regimentul 22, rănit”²⁵.

1921: „Potrivit dispozițiilor art. 12 și 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuți, se publică următoarea listă a patronilor bisericesci particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptățiți la alegerea de 6 reprezentanți pentru acest Congres: **Grigorcea Ana de** și **Stefania Mavrocordato**, Cernăuți, strada Vasilco No. 4 (Cireș, Opaițeni și Davideni), compatroni”, dar și „**Zotta Margareta de**, Iași strada Cuza Vodă Nr. 12, Davideni”²⁶.

În **1939**, conform cadastrului prefecturii județului Storojineț, Davidenii aveau trei cătune, Runc, Zrub Nou și Zrub Veci, părțile de sat fiind formate din Bahna, Centru și Reforma, parte de sat apărută după reforma agrară din 1926.

²¹ *Revista Politică*, Nr. 22, Anul VII, 12 martie 1911, p. 4

²² Dugan, Ilie, *Patroni și patronat în biserica ortodoxă din Bucovina. Date și reflexii*, în *Românul*, Nr. 98, Anul II, Arad, joi 3/16 mai 1912, pp. 8, 9

²³ *Monitorul Oficial*, Nr. 277, 3 decembrie 1945, p. 10553

²⁴ *Viață Nouă*, IV, nr. 165 din 31 octombrie n. 1915, p. 2 - Supliment

²⁵ *Viață Nouă*, IV, nr. 175 din 5 martie n. 1916, p. 4

²⁶ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuți 21 iulie nou 1921, pp. 64-66

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943²⁷, următorii învățători și învățătoare: **Cerlincă Petru**, comuna Davideni, Zrud Nou, jud. Storojineț, media 7,08; **Lazăr Vasile**, comuna Davideni, Storojineț, media 8,25”.

1943: Judecat de Curtea Marțială, Dobre Constantin, din Davideni, a fost condamnat, în contumacie, „pentru sustragere de bunuri din casele părăsite”, delict săvârșit împreună cu Cupcianu Vaspazian, Vasilovici Gheorghe și Vasilovici Alexandru, toți din Storojineț, „la câte 5 ani muncă silnică și la câte 1.000 lei cheltuieli de judecată de fiecare”²⁸.

La Davideni s-au născut două mari personalități culturale, genealogistul și istoricul Sever ZOTA (1874-1943), membru al Academiei Române, și celebrul tenor Joseph SCHMIDT (1904-1942).

DAVIDEȘTI. Satul din Ținutul Coțmanilor, din vecinătatea Stăucenilor, Clivodinului, Suhovercâi și Gavrileştilor, a fost atestat documentar în **6 iulie 1413**, atunci când soacra lui Alexandru cel Bun, Anastasia, primea de la voievod uric pentru „Coțmanul Mare cu toate cătunele ce țin de el, anume Suhoverhul, Hliveștii, Davidăuții, cu toate locurile ce țin de ele”.

1503: După moartea Anastasiei, Davideștii au trecut în stăpânirea Episcopiei de Rădăuți, care beneficiază de întăriri și, deci, de noi menționări documentare ale satelor respective, în 26 august 1503, în 6 octombrie 1520 și așa mai departe, istoria satului fiind indisolubil legată de cea a călărășilor de Coțmani.

1772: Recensământul lui Rumeanțev²⁹, din 1772-1773, înregistrează la Davidești „57 – toată suma caselor”, însemnând 2 popi, Dumitru și Iacob, 1 dascăl, Costandin, 2 jidovi, Elesii și Nusân, 6 văduve, Maria, Todosia, Marka, Odochia moscăliță, Aița și Palaghia, 4 case pustii și 42 birnici, adică: Onofrei vornic, Cozma OLKSA, Ion SUHAR, Vasile COZLUC, Toader SUHAR, Mihail RUSĂSCHII, Neculai RUSĂSCHII, Ivan vătăman, Vasile COȘLIAN, Vasile PILAT, Costia, Ivan CRAVIUC, Hrihor scripcar, Fedot STROGI, Hrihor pânzar, Ivan BABIUC, Ștefan BABIUC, Mihai nepot popii, Michita LECA, Constandin zet popa, Vasile BELCIUC, Andrișka, Ilii VELCIUC, Hrihor dascăl, Matei sin ROMAN, Toader STRĂCHICI, Simion CIORNIC, Neculai ILCIUC, Pale BELCIA, Hrihor ANDRIICIUK, Vasile ZAZULĂ, Ianchii văcar, Hrihor FLĂCĂU, Andrei COBINSKI, Ivan CIORNE, Vasile BABICIUK, Toader VODOVEZ, Ivan morar, Onofrei PETRENCU, Ivan MAMICIUK și Petro IVANCIUK.

În **1843**, biserica Sfântul Mihail din Davidești, înălțată, în 1781, de presviterul Dimitrie, Constantin și Iacov TOMASCIUC, restaurată în 1824 și în 1881, când a fost dotată cu un nou iconostas, hramul fiind sărbătoarea Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril, cu 801 enoriași, îl avea paroh pe Constantin TOMASCIUC. În 1876, paroh era Mihail HNIDEI, numărul enoriașilor ajungând la 1.074 suflete. În 1907, paroh era Ioan CARPIUC, născut în 1843, preot din 1876, paroh din 1897, cantor fiind, din 1900, George ZURKANOWICZ, născut în 1840.

1866: În Davidești funcționa, din 1866, o școală cu două clase³⁰.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coțman – **Coțman** (judecătorie de district), Berhomet pe Prut, Bordei sau Burdigeu, **Davidești**, Dubăuți, Hacrileşti, Iujenița, Ivancăuți, Clivodin, Laszkowka, Lujeni, Malatineț, Mămăieștii Vechi, Mămăieștii Noi cu Cutul Strilețchi,

²⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

²⁸ *Monitorul Oficial*, Nr. 47, 25 februarie 1943, p. 1098

²⁹ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 411

³⁰ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 26, 1876 p. 76, 1907 p. 104

Nepolocăuți, Orășeni, Oșehlib, Piedecăuți cu Țopeni, Revacăuți, Revna, Șipeniț, Șișcăuți, Stăuceni, Suhoverca, Valeva, Viteleuca”³¹.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Davidești**, comună rurală, districtul Coțman, așezată, în masă compactă, între cele două Sovițe și în vecinătatea comunelor Stăuceni, la Nord-Vest, și Clivodin, la Sud-Est. Suprafața: 9,12 kmp; populația: 984 locuitori ruteni, de religie gr. or. Este legată, prin drumuri de țară, cu comunele sus menționate, precum și cu drumul districtual Stăuceni-Nepolocăuț. Are o școală populară, cu o clasă, și o biserică parohială, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”. Această comună este pomenită într-un zăpis din 20 octombrie 1451 (prima menționare este, de fapt, în 6 iulie 1413 – n. n.). A fost posesiunea Episcopiei de Rădăuți, încă mai înainte de 1519, când Bogdan cel Chior, printr-un hrisov din 6 octombrie al acestui an, confirmă această posesie. Populația se ocupă cu agricultura. Comuna posedă 743 hectare pământ arabil, 70 hectare fânașuri, 7 hectare 50 ari grădini, 63 hectare izlaz, 41 hectare pădure. Are 71 cai, 199 vite, 252 oi, 73 porci și 19 stupi de albine”³².

1927: „Lista familiilor cu nume românești și numărul lor în prezent: Andruș(ciu) 23, Banul 8, Băut 43, Coșman 16, Cozma 6, Cot 1, Greu 1, Pilat 27, Pită(c) 2, Prună 4, Tomaș(ciu) 12, Vacar(ciu) 12, Vatrici 2, Vicsici 24. Suma: 162 familii = 810 suflete”³³.

DĂRMĂNEȘTI (HATNA). Până în **7 ianuarie 1403**, când a fost dăruit Episcopiei Sucevei, satul Dărmănești, numit Hrețca sau Sârbi, a făcut parte din „ocina dreaptă” a voievodului Alexandru cel Bun, cel care adusesse la Suceava, încă din 29 iunie 1402, moaștele Sfântului Ioan cel Nou. Sfântul fusese depus în biserica de mir a Moldovei, care ținea loc și de episcopie, iar satele „Hrețca pe Suceavă și Averăuți pe Suceavă (Verești)” însemnau ofranda pe care o aducea voievodul, „la soborul Sfântului Ioan Botezătorului”, noului patron spiritual al capitalei Moldovei. Dărmăneștii aveau hotare „vechi și dedemult”, formula aceasta certificând existența satului cu mult înainte de primul Descălecat, adică din vremurile în care „drumul ctitoria satul” (Iorga). Iar primul nume pe care l-a purtat în istoria mărturisită, acela de Sârbi, poate explica rolul Dărmăneștilor de paznic al Drumului Mare, care unea, comercial, Nordul și Sudul, printr-o posibilă colonizare cu vlahi balcanici sau chiar cu sârbi, o colonizare conjuncturală, care, în ciuda aparenței, nu întărește teoriile migraționiste ale neprietenilor românilor. Pe vremea aceea, așa cum se confirmă și prin textele străvechi din „Rohonczi Codex”, vlahii stăpâneau munții, începând din Balcani și terminând cu crestele împădurite de pe malurile Rinului, urmând pe un „Vlad” (în slavă, „vlad” înseamnă proprietar de pământ, stăpânitor) sau altul „pe Calea Dacilor”, după „voia Căii Stelelor”, pentru a împlini destinul „șoimului”, după închinare pe înălțimile sfinte ale Rarăului. Din păcate, despre vremurile vechi noi n-am păstrat mărturii, iar atestările documentare nu sunt altceva decât un fel de cadastru primitiv, prin care se consemnează modificarea regimului de proprietate. Mai există, ce-i drept, „tradițiile” sau legendele, care menționează, de o parte și de alta a apei Sucevei, pe un cioban aproape mitologic, Dediu, care și-a înveșnicit numele în toponime („Dealul Dediului”, „Valea Dediului”, „Fântâna Dediului” etc.), într-un teritoriu întins, care începea dinspre Părhăuți și Dărmănești și sfârșea dincolo de hotarele estice ale Vereștilor. Dar și acest Dediu a fost uitat, în cele din urmă, ba chiar a fost substituit, toponimic, cu nume de proprietari vremelnici, precum Dolenciuc, Pomirki sau Solomia. Chiar și amintirea celui care

³¹ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

³² Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 81

³³ Țopa, Dimitrie Preotul, *Românismul în regiunea dintre Prut și Nistru din fosta Bucovina*, Cernăuți 1927, București 1928, p. 78

avea să dea numele durabil al satului (protopărintele, moș-strămoșul obștesc), Petru Dărman, avea să fie ignorată peste vremuri, tot așa cum, printr-o ciudată confuzie administrativă, chiar și numele Dărmăneștilor avea să fie substituit de numele unui cătun megieș, Hatna.

În **10 aprilie 1430**, când Alexandru cel Bun, întărind Pătrăuții lui Vlad Aduș, îi dădea acestuia uric și pentru „al treile cot, tij di Pătrăuți, unde au fost Grecii din Dărmănești, la Fântână”. Și, totuși, dubla legendare, cea a unei descendențe balcanice, grefată pe obștea neamului de păstori ai baciului Dediu, poate fi argumentată prin elemente aparent minore, care țin de perioada de după recuperarea satului de sub tutela episcopescă, în vremea lui Stoian, al cărui fiu, Petru, se va numi și Dărman, adică omul care „dărma” (dobra) copacii pentru a-și hrăni, pe timpul iernii, turmele. Că primii săteni ai Dărmăneștilor trăiau pe seama turmelor rezultă și din faptul că ei mai aveau un sat, Dărmănești pe Jijia, care este întărit nepoatelor lui Stoian, Tața și Vasca, în 10 aprilie 1499, odată cu Dărmăneștii pe Suceava, ocina botoșeneană servind, probabil, pentru iernatul turmelor, cirezilor și hergheliilor. Și ar mai fi o precizare, legată de toponimul „botușani”, care desemnează, în româna veche, pe ciobanii oilor boteie, adică oile sterpe, inclusiv cârlanii, tot așa cum „botuș” înseamnă locul pe care erau pășunate oile sterpe.

Data de 10 aprilie **1499** este considerată de cei mai mulți istorici și monografi, mai ales de cei care l-au creditat excesiv pe Daniel Werenka, drept cea a atestării documentare a satului Dărmănești. Atunci, în 10 aprilie 1499, Tața, fata lui Petru Dărman și nepoata lui Stoian, împreună cu verișoara ei, Vasca, fata Nastasiei, solicită întăritură domnească pentru trei sate, inclusiv „Dărmănești pe Suceavă”, moștenite de la bunicul lor, iar Ștefan cel Mare confirmă proprietatea, dar fără referiri la urice domnești anterioare. Drept consecință, nu se cunosc condițiile în care Stoian, tatăl lui Petru Dărman și al Nastasiei, intră în stăpânirea fostului sat domnesc Hrețca, aflat, vremelnice, și în proprietatea Episcopiei Sucevei. Apoi urmează un veac și jumătate de tăcere.

În 3 decembrie **1642**, Ieremie Busuioc, fiul fostului mare spătar Busuioc, lăsa, „cu limbă de moarte... a treia parte a satului Dărmănești, ținutului Sucevii” lui Ieremie Murguleț, moștenitor al unei jumătăți din satul Părâuți, cel mai mare dintre frații boieri Murguleț, toți zvăpăiați și veșnic implicați în dese schimbări de voievozi ai Moldovei.

Din 6 aprilie **1634**, beneficiază de atestare documentară și satul Măriței, și cătunul acestui sat, Hatna sau „jumătate de sat Măriței, partea de jos”, cumpărată de Evloghie, pentru a doua oară episcop al Rădăuților, om hapsân, amestecat în fel de fel de afaceri oneroase și care avea să cumpere Hatna pentru înzestrarea surorii sale, Ana. Pe Ana o va moșteni Toader Murguleț, stăpânitorul unei obști sătești de neamuri străvechi, reprezentată, în 6 aprilie 1659, la o hotărnicire în Iacobești, de Ipatie Murguleț, Lupul Dubnim, Ionașco Pintescul și de frații Gligorie, Loghin și Simion Pintescul.

1708: Satul lui Petru Dărman, cel menționat de uricele voievodale, se afla, în vremurile vechi, pe malul apei Sucevei, până la pârâul Hatna. Cealaltă parte de sat și de moșie, „de la pârâul Hatna în sus, socotind pârâul mijlocul moșiei”, era proprietate răzeșească, menționată ca atare și în 12 aprilie 1708, când Iuon Abăza revendică, în divanul lui Mihai Racoviță Vodă, o jumătate „parte de sat Dărmănești la apa Sucevii... care moșie i-a venit de la moșul său, răpusatul Dociul biv paharnic”. Acest Iuon Abăza, moștenitor al părții de sat desprinsă din trupul obștesc, ar fi îngropat, sub altarul bisericii din vatra veche a satului, o comoară, pe care urmașii lui au tot căutat-o, vreme de vreo două secole, dar fără să o afle, pentru că nimeni nu-și mai amintea unde anume s-a aflat, cândva, prima biserică, probabil din lemn, a dărmăneștenilor.

1772: Recensământul lui Rumeanțev³⁴, din 1772-1773, înregistrează la Dărmănești, în Ocolul Vicovilor, fără alte precizări, „37 – toată suma caselor”, însemnând 4 femei sărace, 1 popă și 32 birnici.

1774: La venirea austriecilor în Bucovina (ocupația s-a încheiat în data de 1 octombrie 1774), satul Dărmănești, care avea doar 41 de gospodării, își pierde numele, în favoarea celui al cătunului Hatna. Pe vremea întocmirii „Topografieii” lui Daniel Werenka, în 1895, deci, satul avea 2.236 locuitori, doi preoți, pe Georgie Popovici și pe Dumitru Burac, și un cantor bisericesc, pe nume I. Masichevici, doi învățători, pe Grigori Iacubovici și pe Ecaterina Halla. Primarul, și el ucrainean, se numea Nicolai Strilciuc. Mărițeia avea, în 1774, 33 familii, dar satul crește, până în 1784, la 114 familii, datorită colonizării cu 81 familii de galițieni, pe care o va face noul proprietar, negustorul armean Ivan Capri.

În 15 iunie **1765**, stăpân peste partea nerăzășească a satului Dărmănești era Radu căpitan, un boiernaș care împresurase parte din moșiile stăpânite de mănăstirea Pătrăuți. În 1808, jumătatea de lângă apa Sucevei a moșiei dărmăneștene aparținea paharnicului Iuon Cârste, care o dăruiește nepotului său Ioan, fiul lui Ilie Cârste. În 24 mai 1833, acel Ioan, ajuns baron al statului austriac, a dăruit a opta parte din sat nepotului său, Ienachi, și el „baron Cârste”. Satul megieș, Mărițeia, încăpuse, începând din 22 august 1785 și până 8 decembrie 1786, pe mâinile negustorului armean Ivan Capri (Ioan Căprii, cum i se zice într-un alt document), care, ca să-și exploateze eficient noua moșie, începe o masivă colonizare cu galițieni. Din rândul acestor agricultori avea să se ridice, la 1848, deputatul-țăran Dolenciuc, ales, în 14 iunie 1848, deputat de Suceava în Parlamentul din Viena cu 59 voturi din 74.

În **1843**, biserica Nașterea Domnului din Hatna, cum erau numiți Dărmăneștii, cu 1.515 enoriași, era slujită de parohul Ilie TARNOWIECKI, patron bisericesc fiind baronul Ennakaki von KRISTIE (Cârste). În 1876, biserica, cu hramul schimbat, din 1875 (Arătarea Domnului), aflată sub patronajul lui Nicolai de CÂRSTE și a lui Bogdan de PRUNKUL, avea, în comuna Bisericească Hatna și Măriței, 3.604 enoriași, paroh fiind George POPOVICI. În 1907, patron al bisericii era evreul Iankel FISCHER, paroh fiind Eugen BODNARESCUL, născut în 1846, preot din 1871, paroh din 1876, ajutat de preotul cooperador Adrian BODNARESCUL, născut în 1879, preot din 1906, cantor fiind, din 1899, Clementie SCRIPCARIU, născut în 1864.

1858: În Hatna-Dărmănești, funcționa, din 1858, o școală cu 3 clase³⁵.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Suceava** (Oraș cu tribunal districtual) cu Cutul Zamca, Ițcanii Vechi și Șeptilici, Bosance cu Nemericieni, Podeni, Hriața și Lisaura, Bunești, Buninți, Chilișeni, Danila, Găureni, **Hatna cu Dărmănești**, Iasobești sau Fogodisten cu Gura Solcii, Slobozia sau Milișăuții de Jos, St. Ilie, Ipotești, Ițcanii Noi, Călinești Enache cu Vasilache, Călineștii lui Kuparenko, Costâna cu Berindești, Liteni, **Mereței**, Mihoveni, Mitocul Dragomirnei cu Lipoveni, Părhăuți, Pătrăuți pe Suceava, Reuseni, Romaneschi, Rus Mănăstioara, Rus Plavalar cu Rus Poienile, Securiceni, Șcheia, Soloneț, Stroiștii pe Suceava, Tișăuți, Todirești cu Pietroasa, Uidești, Zaharești”³⁶.

1869: La doar trei ani de la inaugurarea primei linii ferate din Bucovina, Lemberg-Cernăuți (primul tren a sosit la Cernăuți în 15 septembrie 1866), s-a dat în funcțiune și calea ferată Cernăuți-Ițcani, primul tren sosind în gara Hatna în ziua de 28 octombrie 1869. Această cale ferată, proiectată de arhitectul Adolf Marin, fiul primarului german din Rădăuți, urma să treacă prin orașul natal al proiectantului și să urmeze culmea dealurilor de pe malul drept al

³⁴ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 342

³⁵ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 44, 1876 p. 42, 1907 p. 154

³⁶ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

Sucevei, până în fostul oraș voievodal, Suceava. Nemții din Rădăuți, în frunte cu tatăl proiectantului, înspăimântați de „fantasma noului” (taman ca în romanul „Prăpădul Solobodei”, de Eusebiu Camilar), s-au pus pe întocmit jalbe, ajungând „până la împărăție”, iar „drăguțul de împărat” Franz Iosif s-a milostivit de nemții rădăuțeni, recomandându-i lui Adolf Marin să facă noul „drum de fier” departe de Rădăuți, pe malul celălalt al apei Sucevei. Conform noului proiect, Dărmăneștii, cunoscuți drept Hatna, căpătau statutul economic de „nod feroviar” important. Cealaltă cale ferată importantă a Bucovinei, Hatna-Câmpulung era în funcțiune încă de la începutul anului 1888 (în 5 februarie, între Cacica și Soloneț, a deraiat locomotiva unui tren cu 16 vagoane, încărcate cu prund, ucigându-l pe conducătorul trenului, un oarecare Milecki), inaugurarea fiind planificată pentru ziua de 1 februarie 1888, dar evenimentul festiv s-a petrecut, cu surle și trâmbițe, abia în ziua de 1 mai 1888, zi în care Dărmăneștii devin în mod real inima feroviară a Bucovinei.

1882. Volumul 8, Raport anual pentru 1881. Pagina XI. (Tumuli, morminte megalitice, descoperire de aur). „Conservatorul Gutter a raportat recente sale cercetări arheologice în Bucovina, în special în vechiul castel din Suceava. S-a remarcat raportul aceluiasi conservator despre tumulii din Pătrăuți (Petrouts), Siret (Sereth), Corcești (Korczeshti) și Ropcea (Ropcze), precum și un alt raport, despre așa-numitele morminte megalitice, găsite la Jankulberg (Dealul lui Iancu) și despre un depozit de aur, găsit la Hatna³⁷.

1891. Volumul 17. Nota 104, pagina 123 (Măriței) „Corespondentul W. Schmidt raportează asupra satului Măriței din Bucovina. Cătunul Măriței formează un loc ciudat, lângă prima stație, Hatna, a căii ferate Lemberg-Cernăuți-Suceava, înfipt între dealuri și mărginit de un torent cu același nume cu Hatna. Descoperirile bogate în aur au atras atenția generală cu atât mai mult asupra acestei așezări, întrucât se știa că mulți țărani au vândut bucată cu bucată bogățiile aruncate în poala lor prin voia coincidenței capricioase, unor pânditori ai profitului, care așa au ajuns la prosperitate. Chiar și anchetele oficiale s-au dovedit a fi lipsite de rezultate, în confruntarea cu istețimea vicleană a căutătorului, vânzătorului și a cumpărătorului, până în 1878, când, în cele din urmă, anumite piste, care au fost urmărite, au condus la faptul că, după o puternică rupere de nori, din iulie, torențele care s-au năpustit în Măreția au scos, din nou, la iveală diverse obiecte de aur, pe care le-au cules țărani și le-au păstrat în secret, până ce le-au vândut, pentru o sumă derizorie, unui comerciant rătăcitor. După finalizarea anchetei, căutătorii și cumpărătorul au fost aduși, împreună cu obiectele găsite, la Căpitania districtului, pentru cercetare. Au fost înregistrate o brățară masivă din aur, de formă primitivă, în formă de șarpe, și câteva fibule similare. Toate piesele au arătat urme regretabile de frecare cu rocile torentului, deasupra cărora amețitorul curent de apă le-a determinat să se rostogolească. De asemenea, cu această ocazie, a ieșit la iveală un molar al unui *Ursus primogenius*. Căpitanul de atunci districtului, Anton Heschmann, s-a simțit obligat să meargă cu o comisie la fața locului, în Măreței, pentru a putea determina proveniența descoperirilor, cercetând cu atenție terenul. Corespondentul Schmidt a fost chemat în această comisie și a urmat cursul torentului, în amonte, pentru a descoperi semne de orientare. Deși a pătruns până la sursă, nu a văzut nimic semnificativ și se poate presupune, cu toată certitudinea, că astfel de aur găsește doar în cursul abundenței de apă, torențele formându-se, la o distanță considerabilă, de partea dreaptă sau de partea stângă, și probabil că puhoiul realizează spălarea obiectelor și îndepărtarea pământului, de îndată ce valul sălbatic a atins o înălțime suficientă pentru a lăsa curentul să se involbureze și să sape și peste locul în care se află obiecte de valoare. Sătenii care au găsit aceste obiecte l-au asigurat că nu au habar de unde provin toate aceste comori. Pe de altă parte, a fost fericit că a făcut o altă descoperire. În timp ce cobora, se uită în jurul zonei, văzând o înălțare spre vest, precipitată, dar ușor

³⁷ Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

înclinată spre vest, de aproximativ douăzeci de metri, al cărei vârf era încununat de un fag bătrân. Când a ajuns în vârf, a observat, de departe, ceea ce doar ochii pricepuți pot vedea, niște denivelări discrete, care pot dezvălui, în orice moment, vremuri pline de viață. Tumulul era aproape în mijlocul platoului, în timp ce în jurul lui se aflau morminte scufundate. În ciuda înserării tot mai pronunțate, căpitanul de district și ceilalți au urcat pe deal, iar Schmidt le-a arătat spre descoperirea sa; ascultându-l cu neîncredere, ei au răscolit în locurile arătate de el și au scos la iveală, deocamdată, o secțiune transversală, care l-a încredințat pe Schmidt despre corectitudinea presupunerii sale, apoi au aflat alte trei astfel de locuri de odihnă, în care se aflau resturi calcinate de coloană vertebrală. Unii au propus adunarea rămășițelor, astfel încât să se poată face o înmormântarea creștină a acestor rămășițe umane descoperite din întâmplare. Câțiva medici, prezenți acolo, au explicat că, pentru a intra în această stare de calcifiere, scheletele umane trebuie să fi stat în pământ cel puțin două mii de ani, ceea ce a dus la decizia ca, în viitorul apropiat, după obținerea permisiunii, de la proprietarul moșiei, baronul Johann Kapri, să se caute cu atenție și să se săpe pentru a descoperi tumulul. Problemele referitoare la costuri au amânat executarea acestei decizii. De atunci, nu s-au mai făcut raportări ale altor descoperiri de aur în zona Măriței, dar acest lucru nu înseamnă că astfel de descoperiri ar fi fost făcute și până acum, comorile rămânând ascunse, pentru presupusul avantaj al căutătorului³⁸.

1896: „Czernovitz, 7 Ianuarie. Serviciul drumurilor de fier al liniilor secundare Hatna – Kimpu-Lung și Hadikfalva – Radautz, se va suspenda, probabil pentru 4 zile, din cauza ninsorilor mari”³⁹. În fața gării din Dărmănești, s-a deschis, în primăvara anului 1896, „ospătăria românească” a lui Georgiu Roșul, „o ospătărie pentru orice drumeț și mai ales pentru Românii noștri, cari pot, în tot momentul, aici mâncări bune și pat pentru dormit a căpăta”⁴⁰. Ospătăria aceasta își va păstra renumele și în 1919.

1901: Pentru dialectologul Gustav Weigand, care vizitează satul Dărmănești, nota: „Hatna, sat care, la fel ca Ipoteștii, care se află și mai la sud, lângă Suceava, are o populație slavă”⁴¹.

1904: În primăvara anului 1904, înainte de Paște, Nicolae Iorga a trecut, în două rânduri, prin Dărmănești, în drum spre Câmpulung și la întoarcere, iar în vremea popasului în gara Hatna avea să noteze cu inconfundabil sarcasm: „La Hatna, se îmbulzește tot felul de lume în gara joasă și murdară. Trei familii cu înfățișare distinsă s-au întâlnit în Restaurant. Recunoaștere, amintiri, glume... Bărbații au tipuri austriace desăvârșite, austro-iudaice mai bine, cu pălăriuțe, mustăți cârligate, dungi de favorite. Mersul, căutătura, ifosul arată pe desăvârșitul funcționar austriac. Femeile au vioiciunea, eleganța, grația Româncei, felul ei de vorbă felurită și cochetă. Un copil, adus ca să-l cunoască și ceilalți, aleargă la cea mai tânără din Doamne, căreia ceilalți îi spun Tuța și o cheamă „mamă”. Când va fi mare, acest copil oacheș va purta pălăriuță, își va lăsa favorite, va încârliga mustățile sale negre, va vorbi nemțește cu toți ai lui ca și cu străinii. Dar acum i se îngăduie, lui i se îngăduie să fie încă Român”. Nicolae Iorga, prorocind simbolic, avea să se înșele asupra aceluși copil dărmăneștean, care va rămâne Român până dincolo de moarte și care se va afirma drept primul teoretician al „iconarismului” bucovinean, drept poet înzestrat, drept prozator inconfundabil, drept filosof strălucit, la care și Lucian Blaga avea să caute cu admirație, și drept celebru universitar cernăuțean. Apoi, după ce se va fi jertfit pe sine pentru cauza Românismului, dărmăneșteanul acela va cunoaște umilințe inimaginabile, va fi arestat, întemnițat, bătut și golit de sine, va fi pus să curețe rigolele Sucevei, și i se va dărâma bustul,

³⁸ Ibidem

³⁹ *Epoca*, No. 51, Anul II, marți 9 ianuarie 1896, p. 2

⁴⁰ DEȘTEPTAREA, Nr. 22/1896, p. 185

⁴¹ Weigand, op. cit., pp. 7-17.

și i se va călca memoria în picioare chiar și atunci când se vor întoarce vremurile pentru care el a luptat, el a trăit și tot el a murit.

1906: „Nenorociri. În gara Hatna s-a întâmplat, în noaptea de joi spre vineri, 14 decembrie 1906, o groaznică nenorocire. În decursul ranjării, frânarul Georgi, alunecând de la scările unui vagon, a picat sub vagoane, care l-au tăiat drept în două. Nenorocitul a lăsat în urma sa o soție și patru copii”⁴².

1907: „Era o zi frumoasă, de început de septembrie. Fiind și ziua Domnului, răsunau, des de dimineață, clopotele, cu mai multă putere ca altădată, căci aduceau știrea înbucurătoare că aceasta zi nu este o zi de rând, ci o zi de sărbătoare mare pentru întreg satul, deoarece în această zi se aranjează **prima petrecere poporală**. Cu toate că acest sat are, în cea mai mare parte, o populație românească, după cum dovedește aceasta numele de familie ca Bejenariu, Scorțariu, Pitei, Olariu ș. a., nu a avut fericirea să aibă și el o petrecere poporală, până acum. De aceea, ne-exprimabilă era bucuria ce au simțit-o hatnenii cu aceasta petrecere. Totodată au avut ocaziune hatnenii să asculte, atât în biserică, la liturgie, cât și la petrecere, un cor mândru de țărani, din comuna Mitocul Dragomirnei, sub conducerea vrednicului diriginte Dodu Totoescu. Ți se umplea inima de bucurie, când vedeai cu ce entuziasm cântau acești țărani, numai și numai de a deștepta, prin aceasta, și hatnenilor gustul la înființarea unui astfel de cor, dar mai ales spre a-i aduce pe hatneni, mai ales prin cântecele lumești, la conștiința de sine, că sunt și ei în rând cu ceilalți români, din celelalte sate din apropiere, și că nu dorm. / Petrecerea s-a aranjat, după cum s-a amintit, în invitări pe toloacă, înaintea bisericii, un loc potrivit pentru întreg satul. De departe se vedeau fâlfâirile **mărețului steag tricolor, care și el, pentru prima oară, a fost înfipt pe pământul Hatnei**, înfipt însă așa, ca să nu mai fie scos în veci și ca să rămână propriu **hatnenilor, care uitaseră de dânsul**. Festivitatea a mai fost potențată și cu vuietul răsunător al săcălușelor, cu care se întâmpinau oaspeții. Încă nu erau două ore și toți poporeni veniseră la locul hotărât, ca să vadă ceva ce nu mai văzuseră până atunci. Cu mic, cu mare, iară mai ales bătrânii și bătrânele priveau cum se joacă frumoasa horă și celelalte jocuri naționale, săturați fiind de atâta rusească neaoșă rusească. Numai acești bătrâni și bătrâne puteau înțelege mai bine rostul horei, căci ei își aduceau încă aminte când și în Hatna numai acest joc se juca și când nu se auzea alta vorbă decât cea românească. Îți sălta inima de bucurie, când vedeai cum jucau flăcăii din satele din apropiere, cu fete din Hatna, și cum le îndemnau, ba chiar le muștrău că nu vorbesc românește. După ce s-au jucat mai multe jocuri naționale, a luat părintele cooperativist **Adrian Bodnarescul** cuvântul și a intonat necesitatea unei școli românești în Hatna, arătând, totodată, că, fără de această școală, nu poate progresa comuna, cea ce se mai poate vedea din lipsa de studenți, dintre care abia 2 poate să numere Hatna, pe când celelalte sate, cu zecile. A mai adus la expresie vorbitorul bucuria tuturor că hatnenii nu dorm și că au simțit lipsa unei școli românești, pentru care s-au și întreprins pașii necesari. În urmă, a mulțămît oaspeților care au contribuit, atât de mult, la ridicarea prestigiului petrecerii. Deja, cu câteva zile înainte, se interesau hatnenii ori vor avea oaspeți, căci se vedeau părăsiți, și de aceea au simțit ei deosebită bucurie că lumea de prin prejur nu a uitat de dânsii și că a venit să-i cerce și să vadă ce pot. Așa au onorat cu prezența lor petrecerea profesorul veteran Bumbac, părinții Morariu, ambii Bodnarescul, Totoescu, Ott, profesorii Lucaci, Victor Morariu, artistul Roșca, oaspeții din regat, Furnică, Goraș, funcționarii de la tribunalul din Suceava, Tomașciuc, Balmoș și Taniac, foarte mulți învățători și reprezentanții societăților academice „Junimea”, „Academia ortodoxă”, „Dacia” și „Bucovina”, și alți oaspeți, de care nu-mi mai aduc aminte. Petrecerea a reușit, cu toate că a fost prima, splendidă, mulțămîtă comitetului aranjator. Venitul curat se urcă la suma de 144 coroane, unde sunt cuprinse și suprasolvirile, pentru care se aduce, și pe

⁴² *Apărarea Națională*, Nr. 22, Anul I, Cernăuți, joi 20 decembrie stil nou 1906, p. 3

această cale, mulțămăta cea mai profundă, cu atât mai mult cu cât fiecare ban are, aici, o valoare înzecită”⁴³.

1907: „În cancelaria comunală din Hatna se află listele de alegere pentru comitetul comunal. Listele aceste sunt întocmite numai în favorul superiorului **Gelka** și a cumătrului său **George Șveduniak**, care a fost ales, înainte de cinci ani, în consiliul școlar din loc și ocupă și astăzi acest post; fără o altă alegere, respective realegere. Acești doi conducători sau, mai bine zis, gheșeftari de școală din Hatna vânează acuma și după conducerea destinelor comunale și, spre acest scop, sunt întocmite și listele de alegere ale comitetului comunal. În listele aceste sunt corect scrise numele lipașilor superiorului Gelka și a lui George Șveduniak, iar numele celorlalți hatneni și, în special, ale românilor din Hatna lipsesc cu totul sau sunt schimbate, dacă nu numele, atunci numărul casei respective, al colii proprietății de loc. Așa, bunăoară, sub numărul casei 16 se află, în loc de **Mihai Cușnir**, Mihai Cozmiuc, în loc de **Ilie Cușnir**, Ilie Cozmiuc, nume care nici nu-s în Hatna; în loc de **Petru Seniuc**, Ion Marusiuc, în loc de de **Vasile Opariuc**, Vasile Marciuc, în loc de **Dumitru Bejenariu**, Onutrei Bejenariu ș. a. m. d. sau altele lipsesc cu totul, așa bunăoară **Nicolai Perhinschi** și alți mulți. Petru a lui **Constantin Seniuc** posedă trei numere de casă, nu-i însă pus nici sub un număr de-al său, ci sub numărul unei case străine și plătește pentru această gospodărie, după cum arată listele de alegere, numai 78 de bani bir, pe când cărticica birului ne arată că gospodarul susnumit plătește peste 35 coroane. În modul acesta, sunt scrise și sucite listele de alegere, așa că vor putea vota și vor putea fi aleși numai lipașii galițianului Gelka și a cumătrului său, George Șveduniak, pe când ceilalți nu vor putea vota nici, nu vor putea fi aleși. Rugăm deci pe dl căpitan al districtului Sucevei, Dr. Tarangul, să arate și față de hatneni bunăvoința sa și să facă un capăt neorânduvelilor ce se fac în comuna Hatna”⁴⁴.

1907: „Duminică, în 22 decembrie stil nou 1907, a aflat **loc deschiderea Cabinetului de lectură din Hatna**. O mulțime de poporeni a participat la această deschidere festivă a cabinetului de lectură, aducând omagiile lor prea bunului nostru împărat și mulțămind din inimă celor ce își dau toată silința să-i aducă pe calea ce duce spre mântuire. În cuvântul său de deschidere, a îndemnat S. S. părintele Adrian Bodnărescul pe păstoriții săi să trăiască în frăție și bună înțelegere, să fie unul pentru toți și toți pentru unul, că numai așa va prospera și va înflori atât poporul, cât și **cabinetul, ce poartă numele de „Aurora”**. Urmând, apoi, realegerea comitetului, el se constituie în următorul mod: S. S. părintele **Adrian Bodnărescul**, președinte, **Ioan Seniuc-Sinescu**, vicepreședinte, **Ilie Poriuc**, secretar, **Mihai Pitic**, casar, **Procopie Seniuc**, controlor, **Mihai Mateiciuc**, bibliotecar, **Mihai Cușnir**, econom, **Nicolai Jitariuc**, **Mihai Perhinschi** și **Nicolai a lui Mihaiu Șveduneac**, în comisia judecătorească. Toți acești gospodari din comitetul cabinetului nou înființat, în anul jubileului de 60 ani de domnie a Maiestății Sale împăratului nostru, sunt oameni cinstiți, harnici și binevoitori, și astfel fac și vor face cinste comunei Hatna”⁴⁵,

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Hatna**, comună rurală, districtul Suceava, așezată pe pârâul Hatna, afluent al râului Suceava. Suprafața: 11.79 kmp; populația: 2.263 locuitori, aproape exclusiv ruteni, de religie gr. or. Se compune din vatra satului, cu 1.927 locuitori, și din satul Dărmănești. Este punctul de întâlnire a 2 drumuri: unul principal, Siret-Suceava, și altul districtual, Siret-Hatna. E stație de drum de fier a liniei Cernăuți-Suceava, din care se desprinde aci o ramură, ducând spre Câmpulung. Are un oficiu telegrafo-poștal; o școala populară, cu 2 clase (deci, un total de 60 școlari – n. n.); o biserică parohială, cu hramul „Înălțarea Domnului”. La 1776, era cătun. Populația, formată din huțuli (sau huțani), veniți din districtul Rădăuțului, se ocupă cu agricultura și cu creșterea vitelor și, parte, cu exploatarea pădurilor și cu lucrul în România. Comuna posedă 907 hectare pământ arabil,

⁴³ *Apărarea Națională*, Nr. 65 și 55, Anul II, duminică 8 septembrie stil nou 1907, p. 3

⁴⁴ *Apărarea Națională*, Nr. 3, Anul III, duminică 12 ianuarie stil nou 1907, p. 3

⁴⁵ *Apărarea Națională*, Nr. 97, Anul II, duminică 29 decembrie stil nou 1907, p. 4

70 hectare fânașuri, 18 hectare grădini, 303 hectare imașuri, 162 hectare pădure. Are 89 cai, 804 vite cornute, 765 oi, 723 porci, 46 stupi. **Hatna, mic affluent**, pe stânga Sucevei, ce râsare între dealurile Călinești Coparencu și, ramificându-se sub formă de viroage numeroase, se varsă în râul Suceava, în fața satului Hatna, districtul Suceava. **Hatna, moșie**, ține de moșia cu administrație specială Costâna, districtul Suceava. Are 5 case, cu 34 locuitori⁴⁶.

„**Dărmănești** (sau Ghermănești), sat, pendinte de comuna rurală Hatna, districtul Suceava. Are 336 locuitori, aproape exclusiv ruteni, de religie gr. or.”⁴⁷. „**Mereței**, comună rurală, districtul Suceava, așezată pe pârâul Hatna, la Sud de Călinești lui Enache, la Est de Iacobeschi și Danila, și lipit, în partea sa de Sud, de Hatna. Suprafața: 8,53 kmp; populația: 1.558 locuitori ruteni, de religie gr. or. Se compune din vatra satului, cu 1,264 locuitori, și din satul Mereței-Mici sau Merețeica. Este așezată lângă drumul districtual Siret-Hatna; ține de școala populară și de biserica parohială Hatna. La 1776, o jumătate aparținea mazilului Ioniță Costan și alta a lui Costantin Cosmiță. Aci s-au găsit, de mai multe ori, obiecte de aur și alte podoabe, toate din timpurile vechi, între giuvaericele merită o deosebită atenție o brățară în chip de șarpe, probabil de origine gotică. Populația, formată din vechi coloniști ruteni, veniți din Tarnopol (Galiția), peste care au venit, la 1778, coloniști transilvăneni, se ocupă cu agricultura și creșterea vitelor. Comuna posedă 1.024 hectare pământ arabil, 100 hectare fânașuri, 14 hectare grădini, 112 hectare imașuri, 244 hectare păduri, 2 hectare heleștee. Se găsesc 56 cai, 480 vite cornute, 340 de oi, 330 porci, 4 stupi. **Mereței, moșie**, cu administrație specială, districtul Suceava. Suprafața: 7,71 kmp; populația: 46 locuitori, dintre care 43 izraeliți și 3 ruteni gr. or. Forma, la 1776, o singură administrație cu Mereței, comuna. **Mereței Mici** sau Merețeica, sat, pendinte de comuna Mereței, districtul Suceava. Se găsesc 294 locuitori ruteni, de religie gr. or.”⁴⁸.

1914, decembrie 18: Prințul moștenitor, arhiducele Carol, „porni, peste Hatna (Dărmănești – n. n.) și Hadicfalva (Dornești – n. n.), la frontul din est, unde asemenea a vizitat toate stațiunile militare, înaintând, în urmă, până în tranșeele din fața frontului dușman... În calea spre Câmpulung, Arhiducele a fost întâmpinat, în stațiunile din **Hatna**, Ilișești, Călica, Gura Humorului și Vama, de clerul și reprezentanții acelor regiuni și de o mulțime de popor, primind cu cuvinte de mulțămire pâinea și sarea ce i se prezentau, după obiceiul strămoșesc, în semn de bună venire. În Câmpulung, era pe la 8 ore, seara, poporul l-a întâmpinat pe Arhiduce cu sunete de bucurie și cu un frumos conduct de torțe; însuflețirea mulțimii era nemărginită, când Arhiducele, la vorbele de întâmpinare, rostite de primarul Hutu, a răspuns, în grai viu moldovenesc, prin cuvinte de mulțămire și recunoștință”⁴⁹. „Arhiducele Moștenitor Carol Francisc Iosif, în 30 decembrie, pentru a primi raportul guvernatorului conte de Meran și a colonelului Eduard Fischer, iar în dimineața zilei de 1 ianuarie 1915 începu, de la Câmpulung, o călătorie cu trenul spre Dărmănești (Hatna) și Dornești (Hadicfalva), cu intenția de a inspecta „toate stațiunile militare, înaintând, în urmă, până în tranșeele din fața frontului dușman”⁵⁰.

1914: În dimineața zilei de 6 octombrie 1914, odată cu năvala rușilor în Bucovina, un tren cu funcționari austrieci a sosit, la ora 11, în gara Burdujeni, iar la prezentarea pașapoartelor, aceștia au cerut autorităților române permisiunea de a călători spre Viena, prin Predeal, iar cererea le-a fost acceptată. De la refugiați s-a aflat că grosul armatei rusești cantonase în pădurea Tereblești, o patrulă rusească ajungând până la Hatna (Dărmănești). La Cernăuți, debarcaseră trei regimente de voluntari ruși, întâmpinate cu fanfară militară. În seara zilei de 8 octombrie, seseau, în Burdujeni, 350 refugiați din Bucovina, dar toți și-au continuat

⁴⁶ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 108

⁴⁷ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 82

⁴⁸ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 139, 140

⁴⁹ *Gazeta Transilvaniei*, Nr. 279, Anul LXXVII, Brașov, vineri 19 decembrie (1 ianuarie) 1914, p. 1

⁵⁰ *Viața Nouă*, III, nr. 152, 27 dec. n. 1914, p. 1

drumul spre Ploiești, iar de acolo, prin Predeal, spre Viena. Alți 400 de refugiați erau așteptați la Burdujeni, din clipă în clipă, „cu destinația pentru Predeal”⁵¹. În 11 octombrie 1914, ziarele aduc vestea tristă a morții, peste noapte (9 spre 10 octombrie), a regelui Carol I, la Castelul Peleş din Sinaia, iar în 30 septembrie, cea a încoronării lui Ferdinand I, care a depus jurământul în 12 octombrie, ambele evenimente fiind însoțite de corul laudativ tradițional românesc al cultului personalității. Între timp, pentru că rușii ajunseseră la Hatna (Dărmănești), la gara Burdujeni debarcă „mari bogătași și comercianți, cu familiile lor” și se cazează pe la oamenii din sat, iar primarul Burdujenilor, I. Vasiliu, ordona brutarilor „să facă mai multă pâine decât de obicei”, pentru că alte trenuri cu refugiați așteptau la Ițcani, apoi soseau la Burdujeni, „din cea în ceas”⁵².

1915: În după-amiaza zilei de 1 ianuarie 1915, după două lupte, în 31 decembrie, la Storojineț și la Rădăuți, „primele patrule rusești și-au făcut intrarea în Suceava, venind din direcția Hatna și luând drumul spre satele Costâna și Mihoveni. În urma patrulelor, trupele rusești au cantonat în pădurea Costâna”, iar sucevenii și ițcănenii s-au refugiat în Burdujeni. În 2 ianuarie, pe la orele 14, 300 de ruși au intrat în Suceava, ocupând orașul. La pichetele de grăniceri ruse au fost instalați soldați basarabeni, care, „aflând că este teritoriul românesc, au salutat, retrăgându-se”⁵³. „Pe un legionar din Dorna I-au prins cazacii, la Hatna, I-au dus în lagăr, la Rădăuți, și, vreme de două zile, I-au schingiuit. Dar omul a izbutit să scape din mâinile lor și, fugind pe câmp, a rămas cu viață. Dar la alți flăcăi de ai noștri, legionari, li s-a ridicat de ruși viața, că noi, după cum spun ei, n-avem drept să luptăm, căci nu suntem soldați”⁵⁴.

1915: Urmând exemplul Vienei, care inițiasă „Țintuirea ostașului ferecat”, și al Berlinului, unde „s-a construit din lemn o statuie uriașă a generalului Hindenburg, pe a cărei suprafață se pot bate 20 milioane de ținte”, la Suceava s-a făcut un product, lucrat cu multă artă, din lemn de tei, de cunoscutul maestru Vasile Buliga din Câmpulung”, după care a trecut la organizarea de colecte publice... „duminică, 17 octombrie, Danila, Găureni, Iacobești, Călineștii lui Cuparencu și Ienachie, Măriței, Romanеști și Slobozia... duminică, 24 octombrie, Pătrăuți, Hatna (Dărmănești – n. n.) și Mitocul Dragomirnei”⁵⁵.

1914-1918: Sacrificiul de sânge dărmăneștean pentru Bucovina a fost săvârșit de „Infanteristul **Alexa Bejenar**, Hatna, Regimentul 41, rănit”⁵⁶; „Vânătorul **George al lui Ion Perhinschi**, Hatna, Bat. 30, mort (3-15.08.1915); Infanteristul **Dumitru Pitic**, Hatna, Regimentul 80, prizonier”⁵⁷; „Rezervistul **George Opariuc**, Hatna, Regimentul 22, prizonier”⁵⁸; „**Ilie vel Ilaș a lui Gheorghe Chidoveț**, din **Dărmănești**, a participat la război și ar fi căzut pe frontul rusesc, în anul 1914, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumază, la cererea soției sale, Ioana a lui Ilie a lui Gheorghe Chidoveț, procedura pentru declararea morții celui dispărut; **Ioan Marusiec**, din **Dărmănești**, a participat la război și e dispărut din anul 1914, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumază, la cererea soției sale, Eleana a lui Ioan Marusiec, procedura pentru declararea morții celui dispărut”⁵⁹.

1919: Cârciurma cu renume din Dărmănești era cea a lui **Gheorghi Roșu**⁶⁰.

⁵¹ *Exodul din Bucovina*, „Adevărul” din 26 septembrie 1914

⁵² *Exodul populației din Bucovina*, „Adevărul” din 30 septembrie 1914

⁵³ *Adevărul*, 27, nr. 9980 din 22 decembrie 1914, p. 2

⁵⁴ *Adevărul*, 28, nr. 9991, 5 ianuarie 1915, p. 2

⁵⁵ *Viață Nouă*, IV, nr. 164 din 17 octombrie n. 1915, p. 2

⁵⁶ *Viață Nouă*, IV, nr. 164 din 17 octombrie n. 1915, p. 2 - Supliment

⁵⁷ *Viață Nouă*, IV, nr. 165 din 31 octombrie n. 1915, p. 2 - Supliment

⁵⁸ *Viață Nouă*, IV, nr. 175 din 5 martie n. 1916, p. 4

⁵⁹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 19, Cernăuți, 1 iulie nou 1921, pp. 244-254

⁶⁰ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 69, Cernăuți, în 3 octombrie nou 1919, pp. 1-3

„Tabloul normaliştilor cu diploma de capacitate, numiți în învățământul primar, prin „incredințare de post”, pe ziua de 1 octombrie 1941”⁶¹: **Gavrilescu M. Dumitru**, seria 1938, media 7,50, numit în comuna **Dărmănești**, postul IX, jud. Suceava”

1940: Tablou de cărțile de capacitate (atestare de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuți, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940”⁶²: **Holovenciu Victor**, cojocar, domiciliat în **Dărmănești**.

1941: „Se publică mai jos Lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morți pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24”⁶³: **Holovenciu Nicolae**, soldat, ctg. 1941, cu ultimul domiciliu în comuna **Dărmănești**, județul Suceava, mort la 2 iulie 1941; **Romaniuc Vasile**, soldat, ctg. 1935, cu ultimul domiciliu în comuna **Dărmănești**, județul Suceava, mort la 21 iulie 1941;

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943”⁶⁴, următorii învățători și învățătoare: **Belța Silvia**, comuna **Dărmănești**, jud. Suceava, media 7,25; **Crușcă Elena**, comuna **Dărmănești**, jud. Suceava, media 7,03; **Oțel Emilia**, comuna **Dărmănești**, media 8,12”.

1945: „Prin Ordinul Nr. 319.634 din 15 Noemvrie 1945”⁶⁵, se fixează, pe data de 1 noemvrie 1945, următorii învățători la școlile arătate în dreptul fiecăruia: **Corduban Ion**, la **Dărmănești**, p. 11; **Popescu Victoria**, la **Dărmănești**, p. 10, soț pretor”.

1946: În *Monitorul Oficial*, Nr. 264 din 13 noiembrie 1946, pp. 11909 și următoarele, sunt înregistrate următoarele cooperative sătești de credit: Cooperativa „Solidaritatea”, comuna Dărmănești, județul Suceava.

1947: „Constituiți de societăți cooperative”⁶⁶: Cooperativa „Plugarul”, corn. Dărmănești, jud. Suceava”.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947”⁶⁷, următorii învățători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Belța Silvia**, de la Dărmănești, la Zaharești; **Slătineanu Mihai**, de la Dănila, la Dărmănești; **Seiciuc Dumitru**, de la Dărmănești, la Dănila; **Corduban. Ecaterina**, de la Dărmănești, la Zaharești; **Titeanu Constantin**, de la Dărmănești, la Șerbăuți; **Rachieru Ioan**, de la Șerbăuți, la Dărmănești; **Rachieru Felicia**, de la Șerbăuți, la Dărmănești”. „**Cormoș Pavel**, de la Andriești-Gorj, la **Dărmănești**, post X, vechime în grad”.

Copilul acela, simbol pentru Nicolae Iorga în 1904, născut în 21 iulie 1906, la Dărmănești, s-a numit Traian Chelariu. Tot la Dărmănești a văzut lumina zilei, în 29 mai 1935, folcloristul Ion Rebușapcă, la Măriștea născându-se, în 20 august 1913, pictorul Mircea Boșcoianu.

DIHTINETȚ. Practic, așezările Dihtinețului ar trebui să se revendice, ca atestare documentară, în întâmplarea din 1501, „când au așezat pace Ștefan-vodă cel Bun cu leșii, fiind Ion Tăutul logofăt mare, l-au trimis sol la leși. Și au dăruit craiul leșescu Tăutului aceste sate la margine: **Câmpul Lungu rusescu, Putila, Răstoaceli, Vijnița**... Toate acestea le-au dăruit craiul leșescu Tăutului logofătului. Și au pus hotar apa Cirimușul, într-o duminică

⁶¹ *Monitorul Oficial*, Nr. 249, 20 octombrie 1941, pp. 6439 și următoarele

⁶² *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208

⁶³ *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.

⁶⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

⁶⁵ *Monitorul Oficial*, Nr. 277, 3 decembrie 1945, p. 10553

⁶⁶ *Monitorul Oficial*, Nr. 268, 19 noiembrie 1947, p. 10261

⁶⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

dimineața⁶⁸, așezările Dihtinețului având, pe atunci, statutul târlelor și cuturilor care mai existau, în 1908, cu același străvechi statut al pietrificării în netimp, pe care Lucian Blago o numea metaforic „veșnicia (care) s-a născut la sat. Reperetele cronografice ale localităților Dolhopole, Putila, Răstoace și Vijnița sunt, în fond, și ale localităților Dihtineț. Muntenii, existând dincolo de timp și de istoricitate, nu s-au mărturisit singuri, iar cei care au făcut-o, mai târziu, au fost stârniți de „enigma etnologică” (Iancu Nistor), pe care ei o reprezentau în vremurile mai apropiate de noi. De aceea, informațiile sunt puține și au, de cele mai multe ori, un caracter etnografic sau geologic.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Vijnița – **Putila cu Storoneț** (district), Chiseliteni, Toraki și Sergi, Plosca, Dihtenița, Dolhopole sau Câmpulung rusesc, Jablonița, Koniатыn, Petrasza sau Petriceni, Rostoki, Stebny cu Stepki, Uscie-Putilla cu Mariniceni”⁶⁹.

1874: „La Dichtenitz (germană **Teerdorf**), în valea pârâului Dihtenița, chiar lângă moara de apă, o companie din Bucovina a săpat câteva puțuri, de 30-80 m, în urmă cu 30 de ani, iar unul, cu o adâncime de 32 m, ar fi trebuit să producă până la 5 barili pe zi. Petrolul era de culoare verde deschis, bogat în parafină și condensat (cunoscut ca intermediar între petrolul brut și ceara de pământ). Ceara de pământ ar fi trebuit să fie găsită și puțuri. Urmele de petrol brut de la Dichtenitz apar din gresii de până la 30 m grosime, cu granule grosiere, orientate spre nord-vest (nivelul superior al celui de-al treilea orizont)”⁷⁰.

1884: „Bucovina. Siturile de descoperire a petrolului formează o legătură intermediară și de legătură în lanțul de forări de petrol, care se află de-a lungul Carpaților și Moldovei... Urmele de petrol apar pe panta Nord-estică a Carpaților, până la Câmpulung și Stulpicani, la granița Moldovei. Potrivit lui Bruno Walter, se pot distinge 3 punși de petrol. Prima este identificată în Breaza, Sadova, Câmpulung, Stulpicani; a doua, prin punctele de descoperire a petrolului, Dihtenița, Putna, Ruși-Modovița și Vatra-Moldovița; a treia prin locurile cu petrol: Berhomet, Crasna, Karlsberg, Mănăstirea Putna, Maginea, Solca, Cacica, Slaticea”⁷¹.

1889: Raimund Friedrich Kaindl primea însemnări cu folclor din Dihtenița de la preotul G. Baloszeskul, deci George Baloșescul, parohul din Dihtenița⁷². Folosind și un desen, Kaindl scrie: „Casa de la Dihiteniț are o singură cameră, nici un coridor și un acoperiș rău, cu excepția celui din față”⁷³.

1899: „Starea îmbolnăvirilor de tifos. Creșterea cazurilor de îmbolnăviri, în perioada din 7 până în 19 decembrie 1899. În Bucovina în raionul politic Rădăuți: Șipot 5 cazuri; în raionul Vijnița: Dihtenița 1 caz, Podzahorycz 1 caz, Putilla 2 cazuri, Sergie 6 cazuri”⁷⁴.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Dihtineț (Dichtinetz)**, comună rurală, districtul Vijnița, așezată pe pârâul cu acelaș nume, la confluența sa cu Putila. Suprafața: 29,80 kmp; populația: 1.579 locuitori, aproape exclusiv huțani gr. or. și câțiva izraeliți. Se compune: 1). din satul de reședință Dihtineț, care, împreună cu târlele Gruni, Chicerca și Socoli, are 784 locuitori, având pe lângă sine și cătunele Besașin – 116 locuitori ruteni, Dichterca, Lipovețe – 335 locuitori, Ruda – 130 locuitori, și Tarnocica cu Bucovina; și 2). din satul atenant Greblena. Partea centrală a comunei e străbătută de drumul districtual Vijnița-Storoneț-Putila. Are o școală populară, cu o clasă, și o biserică parohială, cu hramul „Sf. Dumitru”. Aci se află urme de izvoare de păcură. Populația se ocupă cu prășila de vite, cu

⁶⁸ ION NECULCE, *O samă de cuvinte*, Junimea 1972, p. 10

⁶⁹ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

⁷⁰ Krahmann, Max, *Zeitschrift für praktische geologie, mit besonderer berücksichtigung*, Berlin 1904, p. 324

⁷¹ Zincken, C. F., *Die Geologischen Horizonte der fossilen Kohlen*, Leipzig 1884, p. 297

⁷² Kaindl, Raimund Friedrich, *Die Huzulen*, Wien 1894, p. III

⁷³ *Ibidem*, p. 32

⁷⁴ *Österreichische Sanitätsrathes*, Wien 1900, p. 24

stânăria și cu exploatarea pădurilor. Comuna posedă 213 hectare pământ arabil, 1.201 hectare fânațuri, 35 hectare grădini, 231 hectare izlaz, 1.290 hectare pădure. Se găsesc 107 cai, 890 vite cornute, 1.900 oi, 485 porci și 150 stupi. **Dihtineț, pârâu**, afluent, pe stânga, al râulețului Putila. Izvorăște din pădurea Maximeț, la poalele muntelui cu același nume, și se varsă în Putila, lângă comuna Dihtineț, districtul Vijnița. **Dihterca (Dichterka)**, cătun, pendinte de Dihtineț, satul de reședință al comunei rurale cu același nume. Are 15 case și 55 locuitori huțani. **Greblena**, sat, districul Vijnița, formând, împreună cu satul de reședință Dihtineț, o singura comună rurală, cu numele Dihtineț. Suprafața: 29,80 kmp, împreună cu satul de reședință Dihtineț; populația: 795 locuitori ruteni și foarte puțini izraeliți; religia gr. or. Se compune: 1). din vatra satului, care, împreună cu târlele Lipovăț și Ruda, are 469 locuitori; și 2). din cătunele: Gruni – 117 locuitori, Chicerca (Kyczerka) – 131 locuitori, Mancile (Manczyly) cu Groapa – 11 case, cu 56 locuitori, și Socoli (Sokoly) – 142 locuitori ruteni. Satul Greblena este așezat la Nord-Vest de satul de reședință, la piciorul muntelui Hanger⁷⁵.

1919: Raportul despre starea bolnavilor în 10 mai 1919 prezintă un caz de tifos abdominal la Dihteniț⁷⁶, iar în 20 mai – 2 cazuri⁷⁷.

1919: La Judecătoria Putila, s-au scos la licitație, în 12 mai 1919, parcelele cadastrale Nr. 319 – cu 2.500 coroane, și Nr. 859 – cu 580 coroane, ambele în Dihtineț⁷⁸.

1919: „Juri Ilișciuc și Vasile Ivanciuc, ambii domiciliați la urmă în Dihteniți”, figurează într-un proces pentru pagube la Tribunalul din Cernăuți⁷⁹. Vasile Ivanink, Iuri Iliszczik, Vasile Doboș și Mihai Iendesczek, „toți din Dihteniț” au fost dați în judecată, pentru o datorie de 6.700 coroane către Iankl Reichmann din Plosca, dar „pârâții neaflându-se în Bucovina”, aveau să fie reprezentați, din oficiu, de avocatul Dr. Kisselitz⁸⁰.

1940: 1940: Tablou de cărțile de capacitate (atestare de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuți, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940⁸¹: **Focșer Ioan**, tâmplar, domiciliat în Dihtineț”.

1940: Tablou de cărțile de capacitate (atestare de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuți, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940⁸²: **Focșer Ioan**, tâmplar, domiciliat în Dihtineț”.

1941: Învățătoarea **Mina Iaroslava**, născută Ivanicic, absolventă în 1938, cu media 7,50, este numită la școala Dihtineț-Centru⁸³.

DORNA CANDRENI. Sat al câmpulungenilor Candrea, deci cu dreptul de a-și revendica atestarea documentară în **14 aprilie 1411**, ca și Câmpulungul, Dorna Candreni exista ca vatră de sat și nu doar ca risipire de gospodării de vară, încă din 20 noiembrie 1755, când ispravnicul de Suceava, Constantin Cantacuzino, paharnic, rânduia, în baza unei cărți de gospod, pe bătrânii din Candreni, Gligorie Iuga, Gavril Cărnău și Ion a Irinii, să măsoare și să hotărască moșiile fraților Vasile, Lupul, Ursul și Neculai Candrea, feciorii lui „Ioniță Candrea din gura Coșnei”.

În 2 noiembrie **1756**, Ion Candre și alți răzeși ai moșiei Căndreni se jeluiesc lui Grigore Ghica Vodă că moșia lor „se hotărăște cu țara ungurească și, pi dincoace, se hotărăscu cu o moșie, anume Todășcanii”, cu care Căndrenii au multă gâlceavă, hotarele dintre cele

⁷⁵ Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 85

⁷⁶ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 30, 24 mai nou 1919, p. 2

⁷⁷ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 36, 6 iunie nou 1919, p. 5

⁷⁸ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 30, 24 mai nou 1919, p. 6

⁷⁹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 36, 6 iunie nou 1919, p. 8

⁸⁰ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 87, 11 decembrie nou 1919, p. 14

⁸¹ *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208

⁸² *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208

⁸³ *Monitorul Oficial*, Nr. 249, 20 octombrie 1941

moșii fiind mutate în defavoarea Căndrenilor, în baza unor mărturii mincinoase („pe gura aceluia Constantin Pizdele”).

În 1 iunie **1765**, Constantin Kogălniceanu, vornicul Câmpulungului, judecă pricina dintre Căndreni și Floceni pentru stăpânirea muntelui Oușorul. Bătrânii Căndreni, Constantin Vasile, Axente și Donisă Candrea, susțineau că muntele Oușorul ar fi al lor, iar „un Vasile Iuga, și Chiruță Todașcu, și Ursuțu Candre, și Constantin Todoreanu, și un Toader Rogină” susțineau la fel, „aceștia jurând toți cu suflitul lor că drept a Căndrenilor este muntele Oușorul”.

1776: „Pe 13 septembrie, comisarii de frontieră s-au întâlnit la Baia (în Moldova). Demarcația în curs de desfășurare avea, acum, un curs atât de favorabil, încât întreaga frontieră sudică și, de asemenea, granița de est, până la Cernăuți, putea fi corectată până la începutul lunii noiembrie. Austria și-a fost adjudecat, în sud, Candreni (de lângă Dorna-Watra) și Stulpicani (de lângă Câmpulung), precum și întinderi considerabile de pământ, între râurile Siret și Suceava. Dar acum astfel de dispute au izbucnit între comisari, motiv pentru care nu numai că demarcația ulterioară a stagnat, dar Tahir Aga a declarat că o parte din frontierele deja corectate (de exemplu, între râurile Siret și Suceava) sunt îndoielnice. Comisia, tocmai datorită comportamentului inteligent al lui Thugut, în ianuarie 1776, a plecat, din Cernaucă, iarăși la muncă”⁸⁴.

1783: „Enzenberg enumeră următoarele ameliorări: a). Șoselele pentru comunicații mai lesnicioase cu Transilvania, prin Bârgău, spre **Dorna Candreni** se intersectează cu cea a Coșnei (adică peste Rodna) și continuă spre Gura Humorului, de unde pleacă, prin Solca, Vicov, Storojineț și Selenov, în Galiția”⁸⁵.

În 11 iunie **1789**, vorniciei și jurații din Dorna Candrenilor, Toader sin Floce Candre, Mafei Candre, Ion sin Constandin Candre, Timofți Todașcan, Constantin Toderel, Grigori Pardău, Grigori sin Vasile Iuga și Ioniță sin Rusul Ivan, întocmesc o „cvarțe de împărtașină lui Petre Prale a Lupului cu cât îi revine după tatăl său”.

1788: „În acești munți, șade un român, despre care se afirmă că ar avea o sută cincizeci de ani (!), dar, totuși, pare neîndoios că patruzeci de familii actuale, din cuprinsul Dornei Candrenilor, se trag din el și sunt fiii, nepoții sau strănepoții săi. Eu am văzut doi dintre fiii lui, într-o cârciumă, unde am petrecut noaptea, și unul avea șaptezeci de ani, și celălalt – optzeci și doi de ani. Aceștia doi s-au veselit atâta, trei zile în șir, încât nu s-au mai trezit din beție, în tot acest timp). I-am găsit zdraveni la trup și fără nici o slăbire a celor cincisimțuri”⁸⁶, povestea renumitul naturalist Baltazar Hacquet.

1807: Destinul Dornei Candrenilor se modifică, după 7 iulie 1807, atunci când Franz Schubert, inspectorul Domeniilor Bucovinene, raportează Administrației cezaro-crăiești unite a domeniilor și salinelor din Lemberg despre constatările făcute cu ocazia vizitării izvoarelor minerale de la Dorna Candreni, vizitate la începutul lunii iunie, izvoare recent descoperite de către medicul districtual Pluschk pe pajiștea dirigitului de poștă de lângă pârâul Negrișoara. Schubert propune amenajări strict necesare pentru utilizarea izvoarelor, inclusiv o „baie și un hotel”, precizând că un meșter și câțiva săteni pot înălța construcțiile acelea într-o singură vară. În 8 octombrie 1807, contele Karl von Zichy face cunoscută hotărârea Camerei Aulice din Viena de a nu se împotrivi amenajării unei stațiuni balneare la Dorna Candreni și la Vatra Dornei, dar cere, inițial, o investiție de 200 guldeni pentru curățirea și podirea cu scândură a izvoarelor, astfel încât aceste ape medicinale să devină băubile.

1817: Călătorind pe valea Bârgaielor, pe „Șoseaua Franciscană”, cum se numea, din 1817, în cinstea împăratului Francisc, care o folosisese în acel an, „drumul împărătesc” al lui

⁸⁴ Polek, Dr. J., *Topographische Beschreibung der Bukowina mit militärischen Anmerkungen von Major Friedrich von Mieg*, în *Jahrbuch des Bukowiner Landes-Museum*, Fünfter Jahrgang, Czernowitz 1897, p. 3

⁸⁵ Polek, Dr. Johann, *Joseph's Reisen nach Galizien und der Bukowina*, Czernowitz 1895, pp. 41 și următoarele

⁸⁶ *Călători*, II, X, pp. 812, 813

Isof al II-lea, vienezul Adolf Schmidl precizează că „Josenii Bârgăului predă, în fiecare an, 70.000 de lulele de pământ, care merg, în primul rând, în Bucovina” și că „drumul se ridică, treptat, spre pasul Bârgăului, un defileu îngust în munte, prin care se prăvălea în jos Bistrița. De aici, drumul a fost tras, în 1812, într-un urcuș lin și uniform, pe vârful muntelui de la Măgura Calului. Stația de poștă Tihuța este o colonie. Odinioară, drumul ducea, de la pas, pe deasupra Dealului Zimbrilor, până la postul de graniță, de odinioară, Iliușa, și, apoi, iarăși foarte abrupt, pe vârful înalt al Măgurei. Noul drum are numeroase poduri masive, deasupra multor prăpăstii, dintre care ultima este cea mai minunată. Un viaduct de piatră duce, de-a curmezișul, deasupra unei văi largi, și are, în mijloc, o arcadă înaltă, prin care formează un torent o cascadă însemnată. Piscul pleșul al Măgurei oferă o priveliște înspăimântătoare și grandioasă asupra unor munți nenumărați și a unor defileuri adânci. Ajungi, acum, la posturile de graniță ale Transilvaniei înspre Bucovina, unde un comandament militar cercetează trecătorile, și, curând după aceea, se ajunge la Poiana Stampei, prima localitate din Bucovina, formată numai dintr-o casă de poștă și dintr-o cazarmă mică. Drumul duce, acum, peste coama lată a unui munte, în valea atrăgătoare a Dornei, la vărsarea Dornei în Bistrița Aurie. Ținutul este bogat în minunate izvoare de apă minerală acidă, dintre care mai multe sunt folosite pentru băi. **Satul Dorna are șase ceasuri în lungime și este format din Dorna Candrenilor și Vatra Dornei, unde se află vama de frontieră.** În susul apei, pe valea Bistriței Aurii, urmează târgul de munte Iacobeni, unde se exploatează, din 1786, o mină de fier, cu 19 galerii, dintre care cea mai bogată este Valea Stânei; la Arșița, se mai găsește și azbest”⁸⁷.

În 1843, biserica ortodoxă Sfântul Nicolae din Dorna Candreni, care deservea și Poiana Stampii, avea 1.742 enoriași, păstoriți de parohul Georgie PROCOPOVICI. În 1876, biserica cu hramul Adormirii Maicii Domnului, ctitorită între anii 1858-1863, ca și cea din Poiana Stampii (la Poiana Negri), cu hramul Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril, era păstorită de parohul Isidor PROCOPOVICI, numărul enoriașilor ajungând la 2.444. În 1907, comuna bisericească Dorna Candreni, Dealul Florenilor, Poiana Negri și Smizi, cu 2.206 enoriași, era slujită de parohul Victor ZURCAN, născut în 1859, preot din 1886, paroh din 1905, preot cooperador fiind Emanuil PRELIPCEAN, născut în 1862, preot din 1893, iar cantori, angajați în 1887, erau Filip MOROȘAN, născut în 1866, și Theodor SPÂNUL, născut în 1847.

1849: „În 23 decembrie 1848, colonelul Jablonsky von Deés și locotenent-colonelul von Losenau von Bánffy-Hunyád, au fost nevoiți să se retragă din fața forțelor inamice superioare, care blocau drumul de la Cluj, la Bistrița, cel de-al doilea pornind pentru a ocupa Clujul. Colonelul Urban ordonase trupelor sale, în 25 decembrie, să se grăbească spre Cluj, dar acestea au ajuns prea târziu. Și-a salvat trupele și armele doar printr-un marș îndrăzneț de flanc, a străbătut prin liniile inamice de la Apahida, în 26 decembrie și a ajuns în Mezöseg, după un marș de trei ore, dar nu a mai avut putere să răzbată până la Gros Wardeners. Ulterior, l-a împins peste graniță pe generalul Bem, după luptele de la Szeretfalva, din 1 ianuarie 1849, mășăluind prin Bistrița, în 2 ianuarie, prin Pasul Tihuța, de lângă Prundul Bârgăului, în 4 ianuarie, și ajungând, din Transilvania, în Bucovina, la Dornawatra, în 6 ianuarie 1849, ocazie cu care, totuși, al 2-lea regiment de frontieră română din Transilvania s-a dispersat în mare parte”⁸⁸. Confruntările militare din ținutul Dornei au fost dure, dese și fără să consacre o stabilitate sau alta sau măcar o relativă tihnă. „Pe 6 martie, Urban a mutat avanposturile și coloanele cu cantonamentele în Iacobeni, Vatra Dornei (aici, Divizia a VII-a, nr. 41) și Dorna Candreni, avanposturile fiind expuse între Poiana Stampii și Cârlibaba”. „La invaziunea către Moroșeni, în 6 februarie 1849, a avut colonelul Urban, afară de trupa de linie

⁸⁷ *Călători*, XIX, III, pp. 291, 292

⁸⁸ Formanek, Jaromir – k. k. Hauptmann des Regiments, *Geschichte des k. k. Infanterie-Regiments Nr. 41 / derzeit Josef Freiherr Vecsey de Vecse et Börölyö-Iságfa, k. k. Feldmarschall-Lieutenant, 1807-1887*, II Band, Czernowitz 1887, pp. 372, 373

„Carol Ferdinand”, pe Sivkovicz și pe cordoniștii din regimentul său propriu, adică al II-lea românesc, vecin, pe următorii ofițeri și subofițeri: căpitanul Simeon Vărăreanu, locotetent prim Franz Storch, adjutant Pantelemon Domide, calopin Carl Urban, sergent Gabriel Pop, corporalii Iacob Gâția, Michael Orban, Ioan Ilieșiu, tribunii Nicolau Rusu, voluntarul de la Chioar. Marșul, socotit din Dorna-Vatra, peste Poiana Stampii, Priporul Candrenilor, Dealul Rusu, Poiana lui Taloș, Dealul Senienilor, a durat nu 20, ci 36 ore. Măgura Calului, Tihuța, Fântâna Iancului sau, cu un cuvânt, tot muntele „Miroslava” s-a înconjurat. Toți au mers pedestru, de la Urban, până la gregari. Nea mare, frig, cărări neumblate. Este adevăr că sergentul Gavril Pop, din Feldra, a făcut mult, prin incursiunea către Moroșeni, a fost însă, mai totdeauna, însoțit de corporalii Gâția, Ilieșiu și Orban, toți trei din Bârgău”⁸⁹.

1851: O broșură, lucrată de Franz Raffelsberger și publicată în 1851, la Viena, cuprindea „**Itinerariile sau directorul tuturor rutelor poștale** din k. k. Statele austriece”, are, printre repere, „Din Vatra Dornei, până la Poiana Stampi, pe o cale de o poștă și jumătate, se trecea prin Băile Dorna, prin **Dorna Candreni** și peste pârâul Coșna”. Poiana Stampi însemna frontieră galițiano-transilvană și avea un punct de control grăniceresc. De aici, până la Tihuța, era cale de o poștă și un sfert⁹⁰.

1857: La Dorna Candreni, în 1857, existau „șase surse minerale. Cinci dintre au debit mic și nu sunt folosite. Sursa din Poiana Negri se caracterizează prin conținut mai mare de săruri, iar acestui conținut i se datorează puterea de vindecare recunoscută. Această sursă izvorăște din mijlocul unei pajiști, întinsă pe suprafața unui jug și 58 de tați (T), pajiște care este înconjurată de o pădure moderat de înaltă, care se întinde pe coasta unui munte. Atât sursa, cât și modestul bazin, se află într-un pavilion și mai modest acoperit. Observi, dacă privești în bazin, cum se ridică, din fundul acestuia, spre nivelul apei, bule abundente, în creștere vie, care trădează existența unei importante cantități de dioxid de carbon. Apa din acest izvor abundent este limpede, transparentă, ușor sărartă. Gustul este plăcut acid, răcoritor, cu discrete furnicături pe limbă. Greutatea acestei ape este, după Torosiewicz, de 1,00189. Temperatura +14° R. Măsurarea făcută de mine, în septembrie 1857, a dat +6° R”⁹¹.

1857: „O a doua excursie minunată se poate face la Poiana Negri. După ce ajungeți la Dorna Candreni, la o distanță de o milă de Vatra Dornei, faceți la stânga, de pe șoseaua de poștă, pe un drum forestier, pe care, după o jumătate de milă, veți ajunge la Poiana Negri, un sat format din gospodării împrăștiate în această vale montană. Poiana Negri, situată la 2.721,60 picioare deasupra suprafeței mării, oferă o vedere plăcută în toate direcțiile, dar este ea însăși precum imaginea unui schit. Privită de la sursă, puteți vedea un baldachin blând de munte, spre nord, care se pierde într-un plan prin care trece drumul forestier, în timp ce fundalul este mărginit de lanțuri montane înalte, dominate de vârful golaș Oușor. Spre est, puteți vedea un baldachin alungit de munte, cu o pădure frumos dezbrăcată și cu alte culmi, care sunt acoperite cu păduri de molid. Pentru că această pantă de munte este din ce în ce mai abruptă, spre sud și diferite grupuri de culmi, care se acoperă reciproc într-o formă simetrică, poate fi zărit, în depărtare vârful Lugacz, care este acoperit cu pereți de stâncă și se ridică la 5.074 picioare deasupra suprafeței mării. Spre vest, acest acoperiș de munte se potolește în văi din ce în ce mai blânde, mai alungite și dens împădurite. O excursie la fel de plăcută este pe Oușor. Odată ce ai urcat pe muntele, înalt de 5.100 picioare, în jur și se desfășoară o priveliște a depărtărilor care depășește toate așteptările în ceea ce privește măreția. La est, puteți vedea vârful înzăpezit al Suhardului din Moldova, la vest granițele înalte ale Transilvaniei, dispuse

⁸⁹ *Transilvania*, Nr. 2, Anul IX, Brașov 15 ianuarie 1876, pp. 16-19

⁹⁰ Raffelsperger, Franz, *Itinerär oder Verzeichniss aller Postrouten in den k. k. österreichischen Staaten*, Wien 1851, pp. 53, 54

⁹¹ Denarowski, Dr. Carl, *Die mineralquellen in Dorna-Watra und Pojana-Negri in der Bukowina*, Wien 1868

într-un imens lanț de munți, suprapuși paralel și care cresc în trepte, în continuare, într-o neclaritate îndepărtată în nori”⁹².

1862: La Dorna Candreni funcționa, din 1862, o școală cu 3 clase, cea din Poiana Negri, cu 1 clasă, fiind dată în folosință în 1884, iar școala cu 1 clasă din Dealul Florenilor fiind inaugurată în anul 1900⁹³.

1868: Preot la Dorna Candreni era Alexandru Pleșca, menționat de Simion Florea Marian, cu mulțumiri, pentru că a dăruit „Junimii române” din Suceava „mai multe broșurele mici”⁹⁴.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Câmpulung – **Dornawatra** cu Dornakilie (judecătorie), Dorna pe Giupalău, Dorna Candreni cu Coșna, Iacobeni, Cârlibaba Partea câmpulungeană, Poiana Stanpii cu Pilugani, Ciocănești”⁹⁵.

1871: În lista celor care au contribuit financiar pentru „**serbarea de la Putna**, din 15/27 și 16/28 august 1871 **întru memoria lui Ștefan cel Mare**”, dată publicității, de Pamfil Dan și Vasile Morariu, în 6/18 septembrie 1871, apar și două contribuții comunale bucovinene: „De la comuna **Dorna Candreni** (Bucovina) 9 florini. De la comuna **Poianastampi** 12 florini”⁹⁶. E superb, pentru aceste două comune, că au avut străbuni, care să-i sprijine pe Eminescu și pe Slavici, în pioasă închinare la mormântul Sfântului nostru voievod.

1877: „Românele din Căndreni și cele din satele învecinate, după cum ne scrie **Petru Ursul, cantor bisericesc din Căndreni**, când aud o găină cântând ca cocoșii, o prind și o dau de-a dura, în cap și-n coadă, din unghiul (colțul – n. n.) casei de cătră răsărit, pe sub laiță, până în unghiul casei despre apus, cu o mătură, care stă în mâna dreaptă, cum se intră, din tindă, în casă. De ajunge găina cu capul mai întâi la ungher, îi taie capul, iar de ajunge cu coada, îi taie coada”⁹⁷.

1879: Simion Florea Marian folosea, pentru studiul *Ornitologia poporală română*, pe care îl publica în *Albina Carpaților* din Sibiu, și informații primite de la „dl Petru Ursul, din Dorna Căndreni”⁹⁸. Cu un an înainte, 1878, pentru studiul *Mitologia daco-romană. Moroi*, Marian primise informații de la același Petru Ursu⁹⁹.

1887: Printre oaspeții de mai târziu ai Dornei Candrenilor s-a numărat și istoricul A. D. Xenopol, care, în 1887, susținea, după o vacanță de o lună, în 1886, în munții Dornei, că „una din cele mai frumoase preumblări, ce poți face nu departe de Dorna, este aceea pe drumul de pe lângă casa răposatului preot Constantinovici, ce vine aproape de podul ce trece Dorna spre a merge la Candreni. Acest drum merge pe coasta a dealurilor din stânga râului, aproape la jumătatea înălțimei lor, și slujește numai pentru aducerea fânului ce se face pe coaste. După el se vede neconținut Dorna, șerpuind la o mare adâncime, adeseori aproape verticală sub picioare. Șoptirea râului este întreruptă, din când în când, de strigătele plutașilor, pe care îi poți vedea coborând iute pe repedele curs al apei, cântând, adeseori, câte un cântec monoton, ce ajunge la auz ca un ecou îndepărtat. De cea parte a râului, se întinde câmpia, care, departe de-a înfățișa ochiului un verde monoton, îl desfătează prin nuanțele cele mai deosebite. Cele

⁹² Ibidem

⁹³ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 52, 1876 p. 56, 1907 p. 63

⁹⁴ *Albina*, Nr. 77, Anul III, sâmbătă 20 iulie / 1 august 1868, p. 4

⁹⁵ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

⁹⁶ *Federațiunea*, Nr 99/567, Anul MDCCCLXXI, miercuri 11 octombrie / 29 septembrie 1871, pp. 395, 396

⁹⁷ Marian, Simion Florea, *Datine, credințe și moravuri române. Găinile*, în *Albina Carpaților*, Nr. 11, Anul I, 27 octombrie 1877, pp.128-131

⁹⁸ *Albina Carpaților*, Nr. 14, Tomul IV, 30 aprilie 1879, pp. 218, 219

⁹⁹ *Albina Carpaților*, Nr. 6, Anul III, 31 decembrie 1878, pp. 86, 87

mai închise provin din umbra aruncată de naltele piscuri, umbre ce par a isvorî din văile și pădurile unde se țin ascunse, cu cât soarele coboară spre asfințit. Apoi vin pădurile de brazi, de un verde închis, care, lovite de razele soarelui, iau culoare albă în părțile luminate, care contrastează cu atât mai puternic cu cea închisă, rămasă în umbră. La poalele pădurilor se întinde imașul verde ca smaragdul, întrerupt, în toate părțile, de fânețe, în care fânul cel copt are o culoare verde-galben, mai deschisă, cât stă fânul în picioare, mai închisă, când a fost cosit”¹⁰⁰.

1891: O listă de subscripție pentru zidirea bisericii orientale din Cacica, întocmită, în iunie 1891, de „Simion ILIUȚ, paroch în Candreni”, menționează, printre familiile comunei, pe: Teodor IUGA, Vasile ȚĂRAN, Jacob CANDREA, Vasile CARPEA, Grigori SPÂNU, Ilarion SPÂNU, Ion al Agafiei CANDREA, Gheorghe FLOAREA, Cozma DONISI, Timofteiu CANDREA, Grigori alui Alecsa CANDREA, Luca PRALEA, Ion cu Porfira SPÂNU, Ion cu Maria CHELȘOIU, cantor Todiriță SPÂNUL, Domițian CANDREA și Iosif MĂTU¹⁰¹.

1896: O altă listă de subscripție, din mai 1896, pentru Internatul de băieți români din Cernăuți, încredințată preotului I. VOROBCHIEVICI, menționează următoarele nume de localnici: preotul Emanuil PRELIPCEAN, Cosma DONISĂ, Timoftei alui Ion CANDREA, Iosif FLOAREA, Toader alui George SPÂNUL, Mihai BUMBU, Teodor alui Vasile FLOAREA, Filip MOROȘAN, Iorgu alui Dimitrie ȘOARIC, Chiril FLOAREA, Ioan alui Nicolai FLOAREA, Leonte JUNCA, George alui Nicolai FLOAREA, Gavril IOAN, Nichita CHELSOI, Simion BUZILĂ, Titus AVRAAM, Vasile T. CANDREA, Leontie MOROȘAN, Ieremie FLOAREA, Vasile NEDELEA, Petru IOAN, Elena DONISĂ, Maria URSUȚ, Cornelia DRANCA, Paraschiva lui Georgi CANDREA, Leonti IRINESCU, Cosma PAȘCAN, Istratie DOROFTIESCU și Ioan IURTEN¹⁰². „Ne oprirăm puțin la preotul din Căndreni, Iliuță, de la casa căruia, așezată lângă biserică, se vede cea mai frumoasă câmpie. Dâmbul pe care sunt clădite casele și biserica este înconjurat ca un arc regulat de cerc de râul Dorna, care pare a-l încinge ca un „braț dezmiardător”. Peste râu, se întinde o câmpie colorată cu cele mai bogate nuanțe ale verdelui”¹⁰³.

1898: Cabinetul de lectură „Oșorul” din Dorna-Candreni s-a deschis în 26 octombrie 1898, sub președinția preotului Ioan Vorobchievici. Din comitetul de conducere făceau parte George Popovici (vicepreședinte), Emanuil Prelipcean (secretar), Toader Spânu (cassar), Nichita Chelsoi (controlor), Foca Iuga (bibliotecar), George Doroftiesi (econom), Iorgu Șoaric, Filip Moroșan, George alui Costan Candrea, Simion Buzilă și Vasile alui Tănasi Candrea (în juriu), Titus Avraam, Timoteiu Chelsoi și Iacob Pardău (comisia de control)¹⁰⁴.

1907, aprilie 18: Legendarul conte Bellegarde nu se bucura de simpatia Candrenilor, care au acordat 366 voturi lui Aurel Onciul și doar 121 lui Bellegarde¹⁰⁵, ratând, pentru prima dată, șansa de a intra în legendă. Aveau să rateze și în 1910, cu un „căpău” de popă politic, pornit împotriva țăranilor.

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner¹⁰⁶, în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la Calinic CAPRĂ (cântăreț sătesc, 21 ani în 1913) din Dorna Candreni.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Dorna-Căndreni**, comună rurală, districtul Câmpulung, așezată pe râul Dorna, afluent al Bistriței Aurii. Populația: 2228

¹⁰⁰ A. D. XENOPOL, *O călătorie la Dorna, în Bucovina*, în *Revista Politică*, Anul II, nr. 4 / 1 iulie 1887, pg. 13

¹⁰¹ GAZETA BUCOVINEI, Nr. 28/1891, p. 4

¹⁰² DEȘTEPTAREA, Nr. 11/1896, p. 85

¹⁰³ A. D. XENOPOL, *O călătorie la Dorna, în Bucovina*, în *Revista Politică*, Anul II, nr. 5 / 15 iulie 1887, pg. 16

¹⁰⁴ DEȘTEPTAREA, Nr. 21/1898, p. 176

¹⁰⁵ Gt., *Viața Românească în Bucovina*, în *Viața Românească*, Volumul V, anul II, Iași 1907, pp. 304, 305

¹⁰⁶ MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

locuitori români, de religie gr. or., cu puțini izraeliți și germani. Se compune din vatra satului, cu 1.818 locuitori, și din cătunele atenente Căndreni, La Izvor, La Piatra, Pilugani, Piluganii-Pralenilor, Poiana-Negri și Smizi. Este străbătută de drumul mare carpatin, care de aci trece în Transilvania. Secția locală a acestui drum e numită de popor, până azi, drumul Tătarilor. Are un oficiu telegrafo-poștal; o școală populară, cu o clasă, în satul de reședință, și alte 2, în cătunele atenente Poiana-Negri și Dealu-Florenilor; o biserică parohială cu hramul „Adormirii Maicii Domnului”, în satul de reședință, și alta filială, în Poiana-Negri. La 1762, Ioan Țăpărdău și Metodi Cărpă, au zidit aci o biserică, care s-a dărâmat abia în al 70-lea an al secolului trecut. La 1776, era unită cu Vatra-Dornei, într-un singur sat, numit Doma, și era proprietate jumătate a casei domnești și cealaltă jumătate a mănăstirii Sucevița. Lângă muntele Oușor, s-au găsit, de repetate ori, monede, arme, săgeți, vârfuri de lănci, cămăși de zale ș. a., probabil de pe timpul invaziunilor tătărești. La ocuparea Bucovinei, s-au găsit aci urme de exploatare de aramă (Valea Aramei) și de spălătorii de aur. Numele comunei provine, după legendă, de la colonistul transilvănean Vasile Candrea, care nume este săpat pe o piatră, la biserică. Aci se găsesc izvoare feruginoase, de care se folosesc, în parte, vizitatorii băilor de la Vatra-Dornei. Populația, formată în mare parte din coloniști transilvăneni, se ocupă cu prășila de oi și de vite mari, precum și cu exploatarea de păduri și cu plutăritul, în timpul verii. Comuna posedă 91 hectare pământ arabil, 3.917 hectare fânașuri, 13. grădini, 1.487 hectare islaz, 2.515 hectare poeni, 13.410 hectare pădure. Se găsesc 326 cai, 4.135 vite cornute, 3.820 oi, 1.030 porci și 63 stupi de albine. **La Izvor**, cătun, pendinte de comuna rurală Dorna-Candreni. Are 10 case și 37 locuitori. **La Piatra**, cătun pendinte de Dorna Candreni. Are 10 case și 47 locuitori. **Pilungani**, cătun, pendinte de Dorna-Candreni. Are 7 case și 27 locuitori. **Piluganii-Pralenilor**, cătun, pendinte de Dorna Candreni, are 8 case și 30 locuitori. **Poiana-Negri**, cătun, pendinte de Dorna Candreni. Are 20 case și 77 locuitori români gr. or. **Smizi**, cătun pendinte de Dorna Candreni. Are 115 locuitori români gr. or. **Dealul-Florenilor**, vechi cătun bisericesc, pendinte de Dorna Candrenilor. Acum face parte din vatra satului. Are o școală populară cu o clasă (deci, 30 de școlari – n. n.)”¹⁰⁷.

1910: Preotul din Dorna Candreni s-a pronunțat, în 1910, împotriva alegerii țaranului Gheorghe Boncheș ca deputat vienez, îndemnând din ușa altarului: „Să nu alegeți un țaran prost, butuc încălțat cu opinci și să nu ascultați de căpăii vornicești!”¹⁰⁸.

1912: „În ședința din 2 octombrie 1912, fu numit dl **Emanuil Cazievici**, învățător în Dealul Florenilor, învățător superior; în Dorna-Candreni fu numit învățător definitiv dl **Dimitrie Vicol** din Rădăuți”¹⁰⁹.

1914: La Dorna Candreni au avut loc cursuri de vară, organizate de „Asociația corpului didactic român din Bucovina” și de „Asociația învățătorilor români din Câmpulung”. „Pe lângă dl **George Tofan**, președinte al „Asociației corpului didactic”, care e inițiatorul cursurilor și care va ține multe conferințe, vor mai face cursuri: dl Dr. **Iancu I. Nistor**, profesor universitar, despre „Istoria Bucovinei” și „Instrucțiunea civică”, cu capitole din istoria Austriei, și dl Dr. **Eugen Botezat**, docent, care va ține conferințe din domeniul științelor naturale. Se vor aranja mai multe excursiuni”¹¹⁰.

1915; În vreme ce în țară se desfășurau cu o evlavie fastuoasă sărbătorile Bobotezei, în Bucovina, după cum preciza o telegramă, transmisă din Vatra Dornei, în 7/20 ianuarie, ziarului „Adevărul”, „avangărzile rusești au ajuns la o depărtare de 6 km de Vatra Dornei”, în vreme ce trupele austriece se poziționaseră la doar 3 km de târgul de sub Oușor. Năvala rusească ocolise Mestecănișul fortificat, dar pe care îl înconjuraseră, pe Valea Bistriței, prin Colbu și Ciocănești. Flancul drept austriac, după cum preciza o corespondență fălticeneană

¹⁰⁷ Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 86, 87

¹⁰⁸ REVISTA POLITICĂ, nr. 11/1910, p. 8

¹⁰⁹ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovinieni*, Nr. 11, Anul II, 7 noiembrie 1912, p. 175

¹¹⁰ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovinieni*, Nr. 15 și 16, Anul III, 20 iulie 1914, p. 249

din aceeași zi, „nu s-a putut menține în pozițiile Călinești, Goliceni și Rusca. Austriecii au fost siliți a se retrage între punctele Sunători și Osoi, în așteptarea ajutoarelor, care să umple golurile. Aceste ajutoare au sosit astăzi, și anume: un batalion din Regimentul 41 de infanterie (cu luptători bucovineni – n.n.), care, fiind decimat în luptele anterioare, nu poate fi alcătuit decât de elemente adunate din diferite alte regimente”. Curgea sângele tinerilor români prin Bucovina, generalul Lilelman bântuia între Dorna și Candreni, căutând o altă poziție strategică, cu care să apere Ardealul de o posibilă invazie rusească, trupele de cazaci săpând tranșee la Ciocănești. „Trupele rusești sunt desfășurate astfel: grosul, în Valea Colbului; un batalion de infanterie, o baterie de munte, 400 de cazaci și trupe de pionieri, în extrema stângă. Acest detașament, după ce a atacat și respins trupele austriece din Călinești, a cantonat în acest sat, în noaptea de 6/19 ianuarie, iar astăzi a înaintat, ocupând poziții între Sunători și Rusca, în care timp, au fost continue încăierări între patrulele și cercetașii ambilor beligeranți”. Comunicatul oficial rusesc menționa ocuparea satului „Ianești, la 15 verste la nord de Vatra Dornei”, iar comunicatul austriac menționa doar „împușcături neînsemnate”¹¹¹. „Luptele au început din noaptea de 3/16 ianuarie și au continuat, cu multă violență și fără întreruperi, zi și noapte, până azi, fără a se sfârșit nici acum. Au căzut, din ambele părți, mulți morți și răniți, ofițeri și trupă. Astăzi, alte trupe austriece, în forță de aproximativ o brigadă mixtă, primind două tunuri de calibru mare, au pornit, din Dorna Vatra, spre frontul de luptă. Rezultatul luptei, deși nu-l am, pare a fi defavorabil austriecilor, judecând după faptul că generalul Silelman, comandantul suprem, cu statul său major, cu două batalioane de infanterie și 600 de călăreți, s-au retras din Dorna Vatra, prin Dorna Candreni, la Poiana Stampei”¹¹².

1914-1918: Sacrificiul de sânge, pe altarul Bucovinei, a fost făcut de „Infanteristul **Nistor Candrea**, Dorna Candreni, Regimentul 22, mort; Corporalul **George Mitrofan**, Candreni, Regimentul 22, rănit; Rezervistul **Felix Ungurean**, Candreni, Regimentul 22, mort”¹¹³; „Legionarul (tânăr voluntar, care nu putea fi încorporat – n. n.) **Luca Candrea**, Candreni, Comp. 2, mort (25-27.12.1915); Legionarul **Ion Nedela**, Candreni, Comp. 1, mort (27.12.1915)”¹¹⁴; „Infanteristul **Vasile Candrea**, Candreni, Regimentul 22, rănit”¹¹⁵; „La propunerea doamnei Agapia Galiș din **Dorna-Candrenilor**, se îndrumază procedura pentru adevărarea morții lui **Teodor a lui Gheorghe Galiș**. Doamna Agapia Galiș susține că soțul ei Teodor Galiș a murit în prinoarea rusească / Tribunalul Suceava, Secția I, la 10 Iulie 1919”¹¹⁶;

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Vatra Dornei** făceau parte și „Reprezentantul Băncii regionale: **Samuil Ioneț**, învățător superior, Dorna Candrenilor” (Samuil Ioneț va înființa Muzeul din Rădăuți), iar ca locțiitor, și „**Andrei Bruju Donisă**, agricultor, Dorna Candrenilor”¹¹⁷.

1925: „Atragem luarea aminte a Onoratei Direcțiuni generale a poștelor că scrisorile, trimise din Cluj, pentru comuna Coșna, județul Bistrița-Năsăud, și acum trec prin Teuș, Predeal-Ploiești, Buzău, Pașcani, Burdujeni, Dărmănești, Vatra-Dorna, **Dorna-Candreni**, ca poștă din urmă. Mai naturală și mai aproape legătură ar fi Cluj, Borgo-Prund, Tihuța, Dorna-Helgiu și Dorna-Candreni. Aci trebuie cel mult 2 zile. Pe linia Predeal, caște 8 zile”¹¹⁸.

¹¹¹ *Adevărul*, nr. 9997, din 11/24 ianuarie 1915

¹¹² *Adevărul*, 28, nr. 9993, 7 ianuarie 1915, p. 4

¹¹³ *Viața Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915

¹¹⁴ *Viața Nouă*, IV, nr. 175 din 5 martie n. 1916, p. 4

¹¹⁵ *Viața Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8

¹¹⁶ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 66, Cernăuți, în 18 Septembrie nou 1919, pp. 4-7

¹¹⁷ *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

¹¹⁸ *Renașterea*, Nr. 43, Anul III, 25 octombrie 1925, p. 6

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943¹¹⁹, următorii învățători și învățătoare: **Ciurea Maria**, comuna Dorna Candrenilor, jud. Câmpulung, media 7,16; **Glinescu Sabina**, comuna Dorna Candrenilor, jud. Câmpulung, media 7,89”.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947¹²⁰, următorii învățători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Galeriu Iuliu**, de la Doroteia, la Dorna-Candreni; **Timofte Panait**, de la Dorna C. Negri, la Dorna Candreni, Poiana Negri; **Alexievici Leontina**, de la Dealul Floreni, la Dorna Candreni, Poiana Negri”.

1949: Este numit „Găină Minu, director la Școala elementară Dorna Candreni”¹²¹.

La Dorna Candreni s-au născut muzicienii rock Sorin Moraru, basist și compozitor la „Luna Amară”, și fratele lui Sorin, Cătălin Morau, vocalist la „Cantellion” și „Blackout”.

DORNA-VATRA sau **VATRA DORNEI**. Ca și Dorna Candreni, Vatra Dornei, numită, inițial, Dorna, ca și apa, nu-ți poate despărți rădăcinile străvechi de cele ale Câmpulungului Moldovenesc, data atestării documentare putând fi considerată cea de **14 aprilie 1411**.

1688: Întâmplările obștești dornene, deja localizate în acest ținut, țin de veacurile mai de tihnă și poate de aceea abia în 13 septembrie 1688 au loc tranzacții cu poieni și prin munții din partea locului, Mihăilă Dodul cumpărând poiana lui Bărnar și muntele Bărnariul de la Gherasim Maleș și de la Ionașcu Porcul, cu 9 lei bătuți, 2 boi și 6 groși de miță albă, deci cu o sumă mai mult decât modestă.

În 9 iulie **1728**, Petrea Cărnul și frații săi, Vasile Pățilica și Todașcu Ștefănel, toți din „satul Dorna”, dau mărturie lui Nil, egumenul Voronețului, precum că moșia sa „de pe Bărnariu, din gura Plutoniului în sus”, pe care dornenii cică „au stăpânit-o pe nedrept”, ar fi a mănăstirii Voroneț, după cum scrie uricul acesteia, și se obligă să dea adetul convenit sfinților călugări pentru folosirea acestei moșii.

În 5 decembrie **1757**, sunt menționați „doi preoți ce sunt la Dorna”, în „Uricul Câmpulungului”, Grigore Ioan Callimah Vodă scutindu-i pe cei doi de dări.

În 16 iunie **1768**, când Vasile Todașcu și Candrenii își dispută Runcul Dornei, „frunțașii satului Dorna”, Ion a Irinii, Constantin Todirean, Vasile Iuga, Ioniță Negre, Toader Buzilă și Gavril Rogină, decid că „acel runc este sătescu, ca să cosească cu toții sau să-l pască cu toți”

Între anii **1748-1774**, se stabilesc la Vatra Dornei emigranții transilvăneni Giorge DOȘOGAIS (Rodna), Gavril UNGUREAN (Berghia), Marin FAUN (Berghia), Vasile Gr. UNGUREAN (Berghia), Marin DANILĂ (Berghia), Nichifor UNGUREAN (Râpa de Sus), Petru UNGUREAN (Rodna), Vasile GOMA (Berghia), Constantin BERCU (Toplița), Tudor MARE (Budacul Românesc), Iosif ȘTREANGĂ (Rodna), Gavril TRUȚĂ (Toplița), Procop RACIOC (Toplița), Chirilă FUAVAGUI (Toplița), Vasile GILIANU (Căila), Ion BOMOHAZ (Rodna), George MORARIU (Budacul Românesc), Horea ARDINI (Jelna), Iacob și Nistor FRÂNCU (Jelna), Tudor GOTHA (Rodna), Ion CĂTANĂ, Ion GHERMAN (Râpa de Sus), Filimon MOROȘAN (Budacul de Sus), Florea și Mihai BROFORI (Șieut), Lupu UNGUREAN (Bistrița), Matiaș MARIAN (Berghia), Mihai, Macovei și Vasile UNGUREAN (Rebra Mare).

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹²², din 1772-1773, înregistrează în Dorna „319 – toată suma caselor”, însemnând 6 popi, 4 paștiri, 1 dascăl, 10 femei sărace și 298 birnici,

¹¹⁹ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

¹²⁰ *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

¹²¹ *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

aceștia fiind: Gavril VÂNTU, Grigori MIEDRIA, Lupul PANGA, Vasile sin TÂNASEI, Ion CATANĂ zet COZAH, Nicolai CIOCÂRLAN, Giorgii IUGA, Toader, olar, Cârstea LOPATĂ, Vasile COZAH, Ion COZAH, Nițul sin COZAH, Andrieș sin Chiruță MIEDRIA, Vasile DANDUL, Crăciun LĂSTUN, Ion TODERIANU, Grigori sin ȘTEFAN, Petrea sin ȘTEFAN, Chiriță DOLHESCU, Timofte sin Dumitru TODOȘICO, Grigori sin Dumitru TODOȘICO, Toader MIEDRIA, Dumitru TODOȘICO, Iacob TODOȘICO, Ion CORNIA, ion sin Ion CORNIA, Vasile a IRINEI, Vasile zet lui, Grigoraș sin IRINEI, Miron sin Grigoraș a IRINEI, Chiruță MIEDRIA, Andrieș CIOTÂRCĂ, Todosia, babă cu holtei, Simion MUSTEA, Ion MUSTEA, Petrea MUSTEA, Andrieș MUSTEA, Vasile BUDĂI, Nicolai NACUL, Vasile FLOREA, Alecsa DRANCA, Georgii DRANCA, Ștefania MIVOVANCA cu holtei, Ion sin ei (fiul Ștefaniei), Florea BIZUM, Toader sin Petrea IRINEI, Toader, unгурian, Nicolai DIACUL, Ion DIACUL, Georgii PIZDELE, Vasile sin PIZDELEI, Dumitru PIZDELE, Andrieș PIZDELE, Ion sin Dumitru PIZDELE, Toader PIZDELE, Iliana săracă cu holtei, Ion MIEDRIA, Nastasia IROAE cu Gavril holtei, Vasile sin IUGA, Nicolai sin NEGRII, Costandin TODIRIAN, Toader BUZILĂ, Grigoraș DRUGA, Irimia ODOCHIAN, Gavril ODOCHIAN, Ioana săracă cu Petrea holtei, Toader NACUL, Gavril NACUL, Dumitru, unгурian, Irina Florea holtei, Nicolai sin Petrea PALAGHEI, Toader MĂLĂEȘ, Gavril BONCHEȘ cu mamă, David BONCHEȘ, Vasile sin Nicolai, diac, Ion zet VARVARII, Grigori sin IUGA, Ion PORCU, Ion, unгурian, cârciumar, Andronache, jitar, Ion, olar, Ion SUBȚIREL, Petrea SUBȚIREL, Chiruță SUBȚIREL, Dămian SUBȚIREL, Gavril ȚICȘA, Georgii DRANCA, Grigori sin NICHITUȘ, Nistor MAZGA, Vasile MAZGA, Vasile PÂNTEA, Nichita sin PÂNTEA, Ion MITITEL, Petrea zet Vasile PÂNTEA, Toader SUBȚIREL, Ion ZOIAN, Sandul MIVOVAN, Acsinte zet MIVOVANU, Filip IUGA, vornicel, Precopi DRANCA, Vasile IUGA, Nicolai URSACA, Toader a NICHITEI, Iosif DRANCA, Ion NICHITUȘ, Nicolai NICHITUȘ, Vasile URSACA, Lupul sin MARIEI, Costandin sin diacul, Ștefan brat lui, Andrieș tij brat lui (de asemenea frate lui), Dumitrașco sin MĂRIUȚII, Ion POMOGACI, Petrea sin Irinei NEGROAEI, Grigoraș ROGINĂ, Ilieș zet popei MIHĂILĂ, Chiruță sin IRINEI, Petrea a IRINEI, Ion sin Petrea a IRINEI, Luca sin PARDĂU, Grigori brat lui (frate lui Luca PARDĂU), Ion PARDĂU, Simion PARDĂU, Mafei sin Gavril CANDREA, Gavril CANDREA, Acsinte CANDREA, Ion sin CANDREA, Miftodii sin CANDREI, Mihăilă, unгурian, Nistor CANDREA, Denisă CANDREA, Toader CANDREA, Constandin CANDREA, Manole, diac, Simion CANDREA, Dumitrașco sin CANDREA, Vasile brat lui, Nicolai brat lui, Vasile NICHITUȘ, Nicolai BOCA, Ion sin CELSIEI, Varvara PÂNTELOAE cu holtei, Rusul PINTELESCU, Grigori PINTELESCU, Chirilă PINTELESCU, Nistor PINTELESCU, Vasile BOCA, Petrea PÂNTESCU, Georgii JUNCĂ, Gavril, văcar, Ștefan CANDREA, Ion CANDREA, Vasile CANDREA, Ursul sin Lupul CANDREA, Nichita ODOCHIAN, Ursul CANDREA cel bătrân, Toader sin Ursul CANDREA, Grigore sin Acsinte CANDREA, Ion sin Carpia CANDREI, Grigori, cojocar, Ion ȘTEFĂNEL, Iacob ȘTEFĂNEL, Grigori ȘTEFĂNEL, Ion POPESCU, Petrea POPESCU, Toader POPESCU, Constandin ȘTEFĂNEL, Chiriță sin ȘTEFĂNEL, Simion URDĂ, Ion CHIRUȚĂ, Ștefan POPESCU, Gavril, unгурian ot Straja, Vasile TODOȘICO ot tam, Mitrofan, unгурian ot tam, Florea sin Constandin CANDREA, Andrieș, vămășel ot tam, Petrea PRALE ot tam, Nastasia, săracă, cu Toader holtei, Toader ROGINĂ ot tam, Gavril ROGINĂ ot tam, Filip RUSCAN ot tam, Palaghia CHIPĂROAE cu Toader holtei, Simion ROGINĂ, Ion, unгурian, Gavril NICOLA, Ion ODOCHIAN, Grigori COZAN, Petrea COZAN, Ion CIORAN, Paraschița COZĂNIASA cu holtei, Ion URTOAN, Ivan, rus, Constandin SIMIONESCU, Simion SIMIONESCU, Petrea SIMIONESCU, Toader URTOAN, Andronic URTOAN, Gavril URTOAN, Petrea FLOREA, Simion IUGA, Ion

¹²² ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 252

SIMIONESCU, Georgii SIMIONESCU, Simion sin lui (fiul lui George Simionescu), Ion ȚAMBRA, Toader MACSINTE, Vasile MACSINTE, Chirilă MACSINTE, Toader MACSINTE, Mihăilă CELSĂOIA, Petrea CELSĂOIA, Ștefan sin MACSINTE, Ion RUSCAN, vornicel, Simion sin lui, Georgii sin lui, Nichita sin lui (fiii lui Ion Ruscan), Ion RUSCAN, Gavril RUSCAN, Chirilă, târnicer, Petrea morar, Dumitrașco, morar, Ursul sin Petrea (MORAR), Vasile sin URSULUI, Grigori sin MORAR, Andrieș sin MORAR, Matei, unгурian, Grigori BALICI, Vasile BALICI, Ion sin SANDEI, Nichita BALICI, Georgi BALICI, Ion ROGIN, Vasile NECULIȚĂ ot Șarul, Constandin NECULIȚĂ ot tam (tot de acolo), Toader NECULIȚĂ ot tam, Grigoraș NECULIȚĂ ot tam, Gavril MIHOC ot tam (deci, tot din Șarul), Chirilă BOSI ot Mitic, Precup HULPE ot tam, Vasile NEGRI ot tam, Ion sin Vasile NEGRI ot tam (tot din Șarul), Lupa NEGROAIA cu Pintelei holtei, Ion sin PETREI ot tam, Lupul TODERIAN ot tam, Ion, unгурian ot tam, Florea ot tam, Dănilă sin FLORII ot tam, Toader, unгурian ot tam, Ioana, unгурiancă cu Toma fiul ei, Toader, olar ot tam, Toader hagi ot tam, Gavril BOCA ot tam, Chirilă BOCA ot tam, Lupul LĂSTUN ot tam, Precup LĂSTUN ot tam, Grigori LĂSTUN ot tam, Pintelei LĂSTUN ot tam, Dumitru HUNIA ot tam, Chirilă HUNIA ot tam, Anița HUNEOAIA cu holtei, Ion, baci ot tam, Ștefan HĂU ot tam, Matei, unгурian ot tam, Ion HORIAN, Nichita MOROȘAN, Vasile sin Nichitei MOROȘAN, Simion HAGIA, Lupul, țălar, toți „ot tam”, deci din Mitocul Dornei, adică din partea cu fânețe și pășuni, Lupul zet MĂRIEI ot Iacobi, ca și toți cei care vor urma, adică Grigori sin ANDRIEȘ, Simion IACOBAN, Grigori IACOBAN, Andrieș IACOBAN, Toader IACOBAN, Grigoraș IACOBAN, Palaghia IACOBOAE cu holtei, Macovei zet Lupul IACOBAN, Nastasia IACOBENIASCA cu holtei, Mihăilă, unгурian, Gavril PROFIR, unгурian, Gerasim COLBAN ot Vatra (Dornei), Georgii, salahor ot Pojorâta, din Pojorâta fiind și Toader PORCU, Mihai sin Toader PORCU și Andronic, morar, Istrati BUTA și Lupul BUTA ot Sadova, din Vatra Dornei fiind Ion ȚANE, Vasile sin lui, Mihălachi GĂRVAN, Nicolai BURDUHOS, Simion sin lui, Nichita RUSCAN și Costandin SIMIONESCU, din Gemenea fiind Petriță sin FÂRDEI și Ion SPĂTAR, din Bistrița fiind Șteful BALICI, din Homor, Crăciun LĂSTUN, iar din Rușii Moldoviței, Ion PORȘTIOARĂ.

Rufeturile erau: popa Mihăilă MIVOVAN, popa Mihăilă BĂTRĂNU, popa Simion MOROȘAN, popa Nichifor zet PARDĂU, popa Simion, popa Larion, Ștefan BULEU, dascăl la biserica din Șarul, Gavril CHIRUȚĂ, paștir, Toader ȚICȘA, paștir, Toader BODRILĂ, paștir ce șade la Pojorâta, Maria IOGEOAE, săracă, Iftinca, săracă, Acsinia ȚICȘOAI, săracă, Maria ODOCHIA, săracă, Paraschiva MĂLĂEȘOAE, săracă, Ștefania, săracă, Todosia PARDOAIA, Irina ZVĂRĂCIOAIA, Irina NEGROAE și Irina, cocjocărița.

1773: „La ordinul împăratului Iosif al II-lea, în 1773, locotenent-colonelul Regimentului 2 de Grăniceri Valahi (Rodna), Karl Freiherr von Enzenberg, a făcut o călătorie de recunoaștere prin partea de nord a Moldovei. El avea misiunea să investigheze dacă este de dorit achiziția acestei regiuni în beneficiul monarhiei austriece, dar, în special, dacă ar fi posibilă stabilirea unui drum permanent, din Transilvania, prin Dorna, către Galiția¹²³. Raportul lui Enzenberg, intitulat „*Von und aus der Bukowina*“, care a fost tipărit¹²⁴, în septembrie 1781, în „Staats-Anzeigen”, de Schlözer, vol. I. p. 38, – pleda în favoarea ocupației; prin urmare, merită, fără îndoială, să fie plasat în fruntea literaturii culturale a Bucovinei¹²⁵.

¹²³ Vezi lucrarea mea: „Achiziția Bucovinei de către Austria”, Cernăuți 1889, p. 13.

¹²⁴ Acest memorandum stă la baza broșurii lui Zieglaue, „Starea Bucovinei, la vremea ocupației austriece”, Cernăuți 1888.

¹²⁵ Polek, Johann, *Recenzie privind cercetările asupra pământului și obiceiurilor Bucovinei după 1773*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J.; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 3-20

1774: „Sediul trupelor austriece, introduse în Bucovina, se afla la Cernăuți, iar de aici au fost înaintate departamente individuale până la granița cu Moldova. Puterea acestora a fost de 400 de soldați, la începutul lunii septembrie 1774. La începutul lunii octombrie, Batalionul Siskowitsch a fost direcționat către Suceava pentru a putea oferi mai mult sprijin trupelor avansate, în caz de eventualități neplăcute, și a primit ordinul de a stabili și menține legătura cu Transilvania, prin Pasul Rodna, prin intermediul poștelor. Astfel de poște au fost în Dorna, Capu Codrului și Stupca. Poziționări similare au fost făcute și în interiorul graniței transilvănene, de brigada de frontieră situată acolo, iar generalul de câmp Preiss a informat Înalțul Consiliu de Război din Viena că a luat măsura pe care Filo a considerat-o necesară pentru a stabili legătura dintre Transilvania și Bucovina. Această măsură a constat în faptul că al doilea regiment grăniceresc românesc a trebuit să mențină un post de vamă între Coșna și Dorna, adică în afara Transilvaniei. Postul era format din opt bărbați puternici (inclusiv un caporal și un sergent), care subordonau postul principal de la Kukuraza. Legătura a fost stabilită între Galiția și Transilvania astfel încât întărirea trupelor galițiene, de către cei din Ungaria, ar fi fost mai ușor de făcut, la nevoie. Prin urmare, împăratul Josef II a emis un ordin, prin care i-a ordonat lui Hadik să consolideze trupele din Bucovina, care să respingă eventuale atacuri ostile din Turcia. Două regimente din Ungaria fuseseră deja pregătite de marș, în acest scop. În urma acestui ordin, Hadik s-a deplasat în Bucovina, pentru a se vedea dacă și în ce măsură a fost necesară consolidarea la frontiera moldovenească. După ce a inspectat granița, a raportat la Viena că a găsit primul post al regimentului grăniceresc românesc la o jumătate de oră de Dorna, lângă Todorkani, postul fiind responsabil pentru corespondența dintre trupele din Bucovina și cele din Transilvania. O șosea duce prin Câmpulung, în timp ce o potecă și un drum trec peste munți”¹²⁶.

1774: „Așa cum era de așteptat la Viena, Romanzow a permis ca noua linie de frontieră între Pokuția și Moldova să fie ocupată imediat, iar după plecarea sa de la Iași, anunțul a fost „suspendat” acolo. Infanteria și cavaleria din Galiția au intrat în Bucovina, trăgând un cordon, de la Preworodek, pe Nistru, la Capu Codrului, pe Moldova¹²⁷. La jumătatea lunii octombrie, „expoziția ordonanțelor” din Vama, Câmpulung și Dorna s-a conectat cu cele din Transilvania¹²⁸. Porunca de a ocupa Cordonul a fost îndeplinită de Mieg până în 24 octombrie 1774”¹²⁹.

În **1774**, satul Vatra Dornei avea 236 familii, dar includea în numărul acesta, ca și în recensământul din 1775, și vetrele de sat din apropiere, von Spleny trecând în evidențe „Dorna cu Iacobeni”, care aveau 4 popi și 302 țărani.

1775: „Pe 13 septembrie, comisarii de frontieră s-au întâlnit la Baia (în Moldova). Demarcația în curs de desfășurare avea, acum, un curs atât de favorabil, încât întreaga frontieră sudică și, de asemenea, granița de est, până la Cernăuți, putea fi corectată până la începutul lunii noiembrie. Austria și-a fost adjudecat, în sud, Candreni (de lângă Dorna-Watra) și Stulpicani (de lângă Câmpulung), precum și întinderi considerabile de pământ, între râurile Siret și Suceava”¹³⁰.

În **1778**, se stabilesc în satele dornene și alți emigranți transilvăneni, Ion ARAMĂ (Beclean pe Someș), Vasile STRUGARIU (Sf. George, deci Sângeorz, Bistrița-Năsăud), Grigore MEȘ (Berghea pe Someș), Ioan CUREA (Berghea pe Someș), Ioan HOLERCARIU

¹²⁶ Werenka, Dr. Daniel, *Bukowinas entstehen und aufblühen* (Apariția și înflorirea Bucovinei), în *Archiv für österreichische Geschichte* (Arhive pentru istoria austriacă), Wien, 1892, pp. 98-152.

¹²⁷ Polek, *Erwerbung der Bukowina durch Oessterreich* (Bucovina achiziționată de Austria), pp. 24. Următoarele, și Werenka, Supliment XXXV.

¹²⁸ Werenka, Supliment L și LI.

¹²⁹ Werenka, *Bukowinas Entstehen und Aufblühen* (Archiv für österr. Geschichte, Bd. 78, Wien 1892, Beilage III - Apariția și înflorirea Bucovinei) (Arhiva pentru Istoria Austriei, Vol. 78, Viena 1892, Suplimentul III

¹³⁰ Werenka, *Bukowinas Entstehen und Aufblühen* (Archiv für österr. Geschichte, Bd. 78, Wien 1892, Beilage III - Apariția și înflorirea Bucovinei) (Arhiva pentru Istoria Austriei, Vol. 78, Viena 1892, Suplimentul III

(Bungard pe Someș), Vasile și Mihai SCAN (Bungard pe Someș), Ioan GAVRIL (Bungard pe Someș), Simeon a UNGUROAEI (Bungard pe Someș), Procop MAIOR (Bungard pe Someș), Dănilă ZACHARIA (Ompoi, din comuna Poiana pe Someș), Tudor ANDRA (Solnoc pe Bistrița), Alexa CAVOIANU (Berghea pe Someș), Vasile PINTELEI (Berghea pe Someș), Petru IACOB (Berghea pe Someș), Horea MARCALI (Berghea pe Someș) și George DOBREAN (Bistrița). Emigrația transilvăneană la Vatra Dornei a continuat, desigur, și în deceniile următoare, așa cum a continuat și modelul de viață preistoric, în paralel cu cel istoricizant, impus de austrieci după 1807.

1781: „În Bucovina, împăratul Iosif II trebuia să urmeze planul inițial; venind din Borgo-Prund, trebuia să petreacă noaptea în Dorna, pe 24 iulie, dar a continuat călătoria spre Câmpulung, în acea zi. În noaptea următoare, el a petrecut la Suceava”¹³¹.

În 30 mai **1790**, Gavril, Ioan și Grigore, nepoții câmpulungeanului Gheorghe Dodul, revendică o moșie a bunicului lor, avându-l ca martor pe preotul Mihail Mivovanul din Dorna.

1793: „Toată pricina jalobei noastre într-aceste următoare se cuprinde: De într-al treilea sută de ani și mai bine acum, după cum am înțeles de la moșii și strămoșii noștri, de când s-au început a așeza bătrânii și rădăcina neamurilor noastre, într-acești munți carpaticești, sau, precum zic nemții, alpi, pe la apa și pe la izvorâte apelor Dorna, Bistrița și Moldova, pe la locuri sălbatece, pe unde mai înainte vreme n-au putut străbate prin codrurile cele dese nici fiare, doară necum oamenii, și lăzuind codrul verde cu multă sudoare și muncă, scoțând rădăcinile copacilor verzi, am lărgit loc, încet, încet, de s-au făcut satele: Câmpulungul, Dorna, Fundul Moldovei și, mai pe urmă, Pojorâta și Sadova, cum și alte sate, în partea Moldovei, care acum peste cordunul împărătesc au căzut... La anul 1782 s-au aflat, din prea luminata poroncă împărătească, a fi de trebuință să se facă drum de cară, peste munții pustii, în țara Ardealului, și la aceasta îndată am fost siliți a lucra cu trăsuri și cu mâinile, dar nesocotind cum că această datorie în veci se va întemeia, și văzând atât folosința și trebuința drumului, nici cu un cuvânt nu ne-am împotrivit, dar acum vedem cum că de acolo datorie vecinică ni s-au născut. Au mai aflat acești domni generali, peste aceasta, împotriva privilegiilor noastre, și aceia, să mai dăm cai de forșpont, și purtăm o greutate a forșpontului ca aceia care nici în Bucovina, nici într-alte țări împărătești nu se pomenește, căci Câmpulungul moldovenesc trebuia să poarte poșta de la Câmpulung, până în Dorna, peste muntele Mestecănești, 5 mile de loc, iară Dorna trebuia să dea forșpont la Bistrița, peste munți, 13,5 mile. Am socotit noi cum că această greutate, care am primit-o peste dreptățile noastre, fără de a ne jelui oareunde, a fi destulă încărcătură asupra noastră, dar cu cât îngăduitori ne-am făcut, cu atâta mai mult alte greutăți s-au aflat, căci acum diregătorii boierești tot chipul de silință au pus, ca să ne însarcine cu tot felul de datorii, cu care însărcinat este un țaran, cel ce șede în țară, pe loc neted și roditor, care însuși înaintea unei comisii, ce s-au făcut într-aceste zile, din gura domnului Director de la St. Ilie însuși ni s-au dat răspuns, cum că privilegiile noastre, ce le avem, nu ne învolnicesc nici de adetul casei, nici de dejma, și așa de va rămânea pe voia dregătorilor, Dumnezeu știe cu câte greutăți ne vor însărcina, precum și pân-acum multe au făcut, care nu erau; acești dregători mai sus numiți nu cumpănesc, aici, cum că noi pușintea pâinea noastră o facem departe, în țară, și mulți o facem peste cordon, în Moldova, 10 și 12 mile de loc de departe, ca să ne putem hrăni aice, între munți, ce ne caută numai aici că suntem sudiiți, călcând peste privilegiile noastre; cele mai multe chivernisele a noastre sub numele veniturilor boierești ni ie închid și trag la dânșii, așa ni s-au poprit crășmele și s-au dat în orânda străinilor, care după voia lor rădicând prețul băuturii, din munca noastră se îmbogățesc; așa s-au scornit taxele pădurii, care, până la vremea comisiei de îndreptare, nu s-au auzit nici odinioară, măcar că aice prea multă pădure se află și îndemnare a o tăia și a deschide locuri mai multă folosință va face decât popreală.

¹³¹ Polek, Dr. Johann, *Joseph's Reisen nach Galizien und der Bukowina*, Czernowitz 1895, pp. 65-

Așa ni s-au închis văile și păscăriile, care acum de la acești deregători cu bani le cumpărăm, așa s-au închis și vânătorii, pentru care asemenea siliți suntem a plăți orândă; așa vor să ne încarce și morile cu osăbit adet, după cum vor socoti dumnealor, nesocotind cum că aceste mori, cu morile cele ce se află în țară, pe loc neted, nici odinioară nu se vor putea întruchipa, căci acestea, fiind făcute pe niște păraie ce izvorăsc dintre munți și nu țin totdeauna matca lor, adeseori se schimbă pe alte locuri și, uneori, din pricina înghețului, alte ori din schimbarea apei pe alt loc, rămânând morile pe loc uscat, nu umblă, nici atâtea venituri nu aduc, cât pe jumătate de una din cele ce sunt în țară; toate acestea nu primesc la socoteală, ba nici acelea nu se caută, cum că un țăran, ce șede în țară, pe loc neted, găsește chiverniseala vieții sale în verdețurile grădinilor și din semănătura câmpului, fiindcă se face: mazăre, fasole, linte, bob, hrișcă, păsat; se află și roade pomatului: cireșe, prune, perje, pere, mere, care toate aceste în locul locuinței noastre nu sunt și stânca nu le mai rodește, și toată hrana noastră, o zi ca alta, în toată viața noastră; la vreme de post, mămăligă uscată (mulți sunt cari nici aceea n-au), iar, în vreme de fruct, o zi ca alta, mămăligă și brânză, și acei mai mulți n-au nici aceea. Iar găini, găște și rațe, cum și rămători de tăiat, la noi foarte rar se află, fiindcă nu este cu ce să le ținem; toate acestea nu se primesc la socoteală de către numiții dregători. Dar cu aceea vor să ne apese, să ne dovedească cum că avem plodul vitelor prea mare, că la dânșii prea mare numărul oilor este, la un gospodar 200, și acest fel de gospodari poate s-ar găsi 4 sau 5 în tot ocolul Câmpulungului, la dânșii prea mare număr este: 10 sau 12 vaci la un gospodar, și de aceștia poate s-ar găsi unul sau doi, la Dorna. Aceste sunt cu care vor să ne dovedească, dar nu caută cum că, pe lângă unii ca aceștia, care au câte 100 și 200 de oi, ori câteva vaci, mai mulți săraci se găsesc, și cei mai mulți sunt, care cu totul nu au nimica și trăiesc numai de la acești mai cu putere; iară ce se atinge de cei mai cu putere și de ploada lor cea de vite, nu caută cum că această ploadă cu nenumărată greutate este, căci iarna se începe de la luna lui octombrie și, după starea locului, până la jumătatea lui mai, și adeseori până la sfârșit ține, și omenii cu ploada lor cea de vite sunt siliți a merge în țară, la loc neted, și caută fân pentru vitele lor, precum și aceasta știut este și dovedit cum că cele mai multe vite, câmpulungenii le ierneză în partea Moldovei, pe la Iași, și mai în jos de la Iași, pe apa Prutului și Siretului”¹³².

1802, noiembrie 2 – Inaugurarea Șosefeli franciscane: „Marele împărat Iosif a fost acela care a pus să se construiască, în anul 1783, o șosea, care, pornind din satul Prundul Bârgăului, în comitatul Doboka, dă posibilitatea călătorului ce merge, din Transilvania, în Bucovina, să facă, într-o singură zi, un drum pentru care îi trebuiau, înainte, șase zile. În anul pomenit mai sus, s-a pus în stare de funcțiune și un drum de poștă, și un drum comercial între Sibiu și Brașov, care parcurge 12 mile ungurești”¹³³.

1809, Marcel De Serres: „Această provincie are o turnătorie de fier în Iacobeni, pe râul Bistrița. Aici se transportă minereurile din Dorna, Vatra și Valea-Șarului. Această turnătorie se află într-o poziție foarte avantajoasă, în mijlocul unei păduri grozave și pe malurile unui râu năvalnic, iar galeriile cele mai bogate nu sunt departe. După topirea minereului, fierul este turnat în bare, care nu este de mare calitate, din pricina manganului cu care este amestecat. Această turnătorie, singura din provincie, raportează anual între 4 și 500 de chintale de fier... Aurul se găsește nu numai în apropiere de Dorna, Vatra, Tarnița și Halda, dar și în munții înalți, lângă granițele statelor maghiare. Țigani, care sunt angajați în special în acest tip de ocupație, folosesc, pentru a obține aur, aceeași metodă care este folosită în Ungaria și Transilvania... Singurele două drumuri care pot fi văzute în Bucovina sunt cel care vine de la

¹³² Codrescu, Theodor, *Uricarul cuprinzător de hrisoave, anafonale și alte acte ale Moldovei*, Tomul al VI, Iași 1875, pp. 164-170

¹³³ Rohrer, Joseph, *Relatarea călătoriei prin Moldova și Bucovina*, Academia Română, *Călători străini despre Țările Române*, Serie nouă, Vol. I (1801-1821), București 2004, pp. 155, 156

Lemberg, spre Moldova, și cel de la Dorna, spre Transilvania. Aceste două drumuri au fost deschise de când Bucovina se află în puterea Casei de Austria”¹³⁴.

În 10 iunie **1818**, bătrânii din satul Dorna, Vasile Cozan, Toader Urdan (80 ani), Ioniță Todorean (90 ani), Gregori Todorean (100 ani), Chirilă Negre și Mihai Pizdele dădeau mărturie că Runcul Dornei este proprietatea Candrenilor, deși, în 16 iunie 1768, „frunțașii satului Dorna” stabiliseră că „acel runc este sătescu, ca să cosească cu toții sau să-l pască cu toți”, la fel ca și munții din partea Ardealului, „adică fânașurile și Netedul, tij Perșan, tij Șuvărosu, tij fața Cucuresii, din vârful încoace; și munții înșirați și câmpii Tătărășului, și prin dealul lui Frău, și până în Măgura Calului, adică scursura apelor încoace, precum Coșna și Cucureasa, și Teșna împuțită, și toate prelucile carele să țin de hotarul vechi”.

1843: Biserica ortodoxă Sfântul Mihai, cum se numea în 1843, era slujită, în acel an, de doi parohi, Ioan ZURKAN și Ioan CHIBICI, numărul enoriașilor ajungând la 2.384. În 1876, hramul bisericii era Nașterea Maicii Domnului, iar cei 2.377 enoriași erau păstoriți de parohul Mihail CONSTANTINOVICI și de preotul cooperador Dimitrie VASILOVICI. În 1907, comuna bisericească Vatra Dornei, Agestru, Pietroasa, Roș, Gura Negrii, Moroșeni, Șarul Dornei, Chilia, Mireștea, Băliceni, Georgițeni, Rusca și Calinești folosea biserica Nașterea Maicii Domnului, înălțată la Vatra Dornei, în 1749, de Ioan Theodor Callimah Vodă și de Doamna Sa, Zoia, biserica din Agestru, zidită în 1840, cea din Roș, zidită în 1845, cea din Gura Negrii, zidită în 1842, cea din Șaru Dornei, înălțată în 1843, cea din Chilia, ridicată în 1890, cea din Miriștea, datând din 1889 și cea din Georgițeni, sfințită în 1884. Paroh era Constantin ZBIERA, născut în 1844, preot din 1871, paroh din 1875, preot cooperador era Dimitrie GEORGESCU, născut în 1858, preot din 1886, al doilea preot cooperador fiind Ioan TOMOIAGA, născut în 1876, preot din 1903, iar cantori, Ioan PITICARIU, născut în 1853, angajat în 1897, și Constantin IONESCU, născut în 1875, angajat în 1904.

În 6 mai **1844**, Nechifor Vornicu se angajează să-i facă două plute lui Gheorghe Pascal, ambii fiind din Dorna.

1845: În Vatra Dornei funcționa, din 1845, o școală de băieți, cu 4 clase, iar din 1846, o școală de fete, tot cu 4 clase¹³⁵.

1846: „**Dorna, Valea**, Transilvania, un pârâu care izvorăște în județul Doboka, în bazinele de Bistriței Aurii din munții Sztrunyoru, Vurvu-Illye-Popi (vârful lui Ilie Popii), Piétrille-Illyjji (Pietrele lui Ilie), din ramura înaltă estică, iar izvoarele sale trec peste granița transilvăneană în ținutul Bucovina, din Cercul Galiției, străbat localitățile Dorna-Kandreny și Dorna, care se află în districtul din munții Piătra-Dorni, Piétrille-Rossi, Tajetura, Muntsél cu malul drept Vălye-Lukätsu și, după un parcurs de 5 ore și jumătate, primește, în Dorna-Kandreny, pe malul drept, pârâul Văii, care curge din munții Mogura-Kaluluj, Sandroja și Buba, care izvorăște din Transilvania și, după o oră de curs, ajunge în cercul bucovinean galic, la Dornișoraa, apoi Dorna mai primește apele pâraielor Tesna-impuzita, Tesna-rétse, Kosnitsa și Bankuluj, care toate se unesc în pârâul Kosna, atât pe malul stâng, dar și în ținutul Bucovina din Galicia, iar după trei sferuri de oră Dorna ajunge în satul Vătra-Dorna, iar după o alergare totală de 11 ore, se varsă în râul Bistrița Aurie, pe malul drept”¹³⁶.

¹³⁴ De Serres, Marcel, *Voyage dans l'Empire d'Autriche, pendant les années 1809 et 1810*, Livre VIII, Bukowine, Paris, 1814, pp. 227-233

¹³⁵ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 52, 1876 p. 56, 1907 p. 69

¹³⁶ Raffelsperger, Franz, *Allgemeines geographisch-statistisches Lexikon aller Österreichischen Staaten : nach amtlichen Quellen, den besten vaterländischen Hilfswerken und Original-manuscripten, von einer Gesellschaft Geographen, Postmännern und Staats-beamten*, Dritter Band, Wien 1846, p. 161

1846: „**Dorna, Watra**, Cercul Galiția, Ținutul Bukow. Moșia aparține satului, cu o parohie și un oficiu poștal; situat între Waleputni (Valea Putnei) și Bojanastampi (Poiana Stampii) pe Czernow (Neagra). În apropiere, Bistrița Aurie; are oficiu poștal“¹³⁷.

În 4 februarie **1849**, generalul-locotenent Ignatz Malkowsky von Dammwalden, comandantul graniței Bucovinei, se afla, în fruntea corpului de armată, la Dorna, pentru a respinge atacurile revoluționarilor maghiari, care ajunseseră până la Mestecăniș. „În 23 decembrie 1848, colonelul Jablonsky von Deés și locotenent-colonelul von Losenau von Bánffy-Hunyád, au fost nevoiți să se retragă din fața forțelor inamice superioare, care blocau drumul de la Cluj, la Bistrița, cel de-al doilea pornind pentru a ocupa Clujul. Colonelul Urban ordonase trupelor sale, în 25 decembrie, să se grăbească spre Cluj, dar acestea au ajuns prea târziu. Și-a salvat trupele și armele doar printr-un marș îndrăzneț de flanc, a străbătut prin liniile inamice de la Apahida, în 26 decembrie și a ajuns în Mezöseg, după un marș de trei ore, dar nu a mai avut putere să răzbată până la Gros Wardeners. Ulterior, l-a împins peste graniță pe generalul Bem, după luptele de la Szeretfalva, din 1 ianuarie 1849, mărșăluind prin Bistrița, în 2 ianuarie, prin Pasul Tihuța, de lângă Prundul Bârgăului, în 4 ianuarie, și ajungând, din Transilvania, în Bucovina, la Dornawatra, în 6 ianuarie 1849, ocazie cu care, totuși, al 2-lea regiment de frontieră română din Transilvania s-a dispersat în mare parte”¹³⁸. Confruntările militare din ținutul Dornei au fost dure, dese și fără să consacre o stabilitate sau alta sau măcar o relativă tihnă. „Pe 6 martie, Urban a mutat avanposturile și coloanele cu cantonamentele în Iacobeni, Vatra Dornei (aici, Divizia a VII-a, nr. 41) și Dorna Candreni, avanposturile fiind expuse între Poiana Stampii și Cârlibaba. Nu mult timp după intrarea în noile cantonamente, diareea și scorbutul au izbucnit în rândul oamenilor, iar febra tifoidă s-a dezvoltat curând, răpunând nu puține victime. Drept urmare, o cazare mai extinsă a trupelor era absolut necesară, iar o parte din trupe a fost mutată la Vama, Câmpulung și Eisenau”¹³⁹. „Încă în acea noapte (3 spre 4 ianuarie 1849), s-a retras Urban, împreună cu despărțământul lui Binder, până la Dorna-Vatra. În 5 ianuarie 1849, cam pe la 11 ore și jumătate a. m., Bem, în frunte cu legionarii vienezi și cu tunurile, se afla înaintea Dornei. Se încinge bătaia înfocată, însă scurtă, la podul Dornei. Căpitanul Gerlak, de la cordoniști (trupele din Cordon, deci bucovinene – n. n.) răniți, a adunat mai mulți soldați morți și răniți. Urban se retrage către Iacobeni și Valea Putnei. Bem nu s-a încumetat a ne persecuta (*verfolgen*) mai afund în Bucovina, auzind că, în Gura Negri (în Moldova), lângă Dorna, se află deja un despărțământ de cazaci rusești... Urban, ajungând la Tihuța, cu cei prinși și 2 tunuri, află pe mareșalul campestru Fml. Malkovsky, care venise, cu grabă, de la Câmpulung, căci auzise că Urban ar fi dispărut din Dorna. Primirea fu cu acestea cuvinte: „Herr Oberst! Ich gratulire zum M. Theresien-Orden“ (Domnule colonel! Vă felicit pentru Ordinul Maria Theresa – n. n.). Ofițerii și soldații prinși fură escortați la Cernăuți și, de acolo, la Lemberg (Cel ce a văzut toate acestea cu ochii le-a descris, aci, cu de-amăruntul și adevărată este descrierea lui). După această incursiune, împreună cu nespuse osteneli (*fatige*, în text – n. n.), a urmat îmbolnăvirea multor soldați austrieci și așezarea lor în spitale, în Dorna și Iacobeni. Colonelul Urbanu îi cercetă în toate zilele... Urban plecă, cu coloana sa, în 12 februarie 1849, din Dorna și ajunge, în 14 februarie, în Iadu, fără să audă ceva despre inamic... După această bătaie, s-a retras Urban, cu coloana sa, în Bucovina, unde a și rămas, la Dorna, până la intrarea corpului rusesc, în 17 iunie 1849,

¹³⁷ Raffelsperger, Franz, *Allgemeines geographisch-statistisches Lexikon aller Österreichischen Staaten : nach amtlichen Quellen, den besten vaterländischen Hilfswerken und Original-manuscripten, von einer Gesellschaft Geographen, Postmännern und Staats-beamten*, Dritter Band, Wien 1846, p. 162

¹³⁸ Formanek, Jaromir – k. k. Hauptmann des Regiments, *Geschichte des k. k. Infanterie-Regiments Nr. 41 / derzeit Josef Freiherr Vecsey de Vecse et Börölyö-Iságfa, k. k. Feldmarschall-Lieutenant*, 1807-1887, II Band, Czernowitz 1887, pp. 372, 373

¹³⁹ Formanek, Jaromir – k. k. Hauptmann des Regiments, *Geschichte des k. k. Infanterie-Regiments Nr. 41 / derzeit Josef Freiherr Vecsey de Vecse et Börölyö-Iságfa, k. k. Feldmarschall-Lieutenant*, 1807-1887, II Band, Czernowitz 1887, p. 518

sub comanda generalului Grotenhjelm. Maiorul Blaskovits a murit de tifos în Iacobeni, la 20 martie 1849”¹⁴⁰.

1851: „O broșură, lucrată de Franz Raffelsberger și publicată în 1851, la Viena, cuprindea „**Itinerariile sau directorul tuturor rutelor poștale** din k. k. Statele austriece“, poziționează Vatra Dornei astfel: De la Pojorâta, la Valea Putnei, acolo unde se afla cazarma austriacă, desenată de Knapp, era cale de o poștă, apoi, până la Vatra Dornei, prin Iacobeni și peste râul Bistrița, cale de o poștă și jumătate. Din Vatra Dornei, până la Poiana Stampi, pe o cale de o poștă și jumătate, se trecea prin Băile Dorna, prin Dorna Candreni și peste pârâul Coșna. Poiana Stampi însemna frontieră galițiano-transilvană și avea un punct de control grăniceresc. De aici, până la Tihuța, era cale de o poștă și un sfert¹⁴¹.

1855, Iacob Negruzzi: „La Iacobeni, călătorul părăsește valea Moldovei și, intrând în valea Bistriței, aleargă, împreună cu aceasta, la Dorna-Vatra, orașel cunoscut prin apele sale minerale. Aceste băi sunt frecventate de locuitorii din Bucovina și din Moldova. Orașul e așezat pe malurile Dornei, fluviu care, la capătul târgului, se varsă în Bistrița. Dorna-Vatra posedă trei biserici, una mică, catolică, două mai însemnate, ortodoxe. Acestea din urmă sunt zidite și întreținute de românii dorneni, oameni pioși și activi. Pozițiunea Dornei e mult inferioară în frumusețe celorlalte orașe din munții Bucovinei. Dealurile ce încunjură orașul sunt goale și triste, valea Dornei e largă și înfățișează puțin variațiune, pe de altă parte băile sunt rău căutate și scăldătorul nu află îndemânările trebuincioase. Societatea, în stagiunea băilor, se compune din poloni, germani și români, parte veniți din Moldova, parte din Bucovina. Exclusivitatea predominând mai mult sau mai puțin între aceste naționalități, mișcare mai că nu se vede. În Dorna nu se fac preumblări și petreceri comune, care dau altor băi atâta viață. În zadar se încearcă o mică o mică trupă de lăutari țigano-ungureni să înveselească societatea Dornei, viața rămâne tristă și uniformă. După un sejur de patru sau cinci zile în Dorna, ne hotărâm a ne coborî, pe Bistrița, în munții Moldovei. Suindu-ne pe plute și depărtându-ne de Carpații Bucovinei, ne despărțim cu durere de aceste frumoase locuri. Orice român călător în Bucovina trebuie să se simtă cuprins de aceleași simțiri. Preumblându-se în acei munți încântători, în mijlocul acelor verzi români, călătorul ar uita că această parte e supusă unei dominațiuni străine, dacă pajora nemțească, înfiptă în toate părțile, nu l-ar face să-și aducă aminte de nedreapta dezmembrare a Moldaviei. El își oglindește, atunci, în gândire modul nedrept în care răpirea fu așezată și împlinită de două puteri despotice, fără a considera sfințenia tratatelor și dreptului popoarelor. El se simte pătruns de speranța că, mai curând sau mai târziu, România va redobândi locurile ce i-au fost răpite și îndreaptă, ca mulțămire, memoria sa spre Grigore Ghica¹⁴², Domnul Moldaviei, care, prin cutezătorul său protest și patriotica sa moarte, a înscris numele său cu litere de aur în paginile istoriei”¹⁴³.

1856; „La 8 decembrie 1856, Majestatea Sa Împăratul a aprobat o nouă diviziune de districte suplimentare, prin care teritoriul monarhiei, cu excepția frontierei militare, a fost împărțit în 64 de districte principale și 8 independente, cu zone geografice... Ducatului Bucovinei cuprinde următoarele districte administrative și politice: districtul urban și rural Cernăuți, Dorna-watra, Gurahumora, Kimpolung, Kotzman, Putilla, Radautz, Sadagora, Sereth, Solka, Storozynetz, Suczawa, Waszkoutz am Czeremosz, Wiznitz, Zastawna”¹⁴⁴.

¹⁴⁰ *Transilvania*, Nr. 2, Anul IX, Brașov 15 ianuarie 1876, pp. 16-19

¹⁴¹ Raffelsberger, Franz, *Itinerär oder Verzeichniss aller Postrouten in den k. k. österreichischen Staaten*, Wien 1851, pp. 53, 54

¹⁴² Mit fals, care justifică tradiționala noastră neputință – n. I. D.

¹⁴³ Negruzzi, Iacob, *Din Carpați / Fragmente*, în *Convorbiri literare*, Anul I, No. 22, Iassi 15 ianuarie 1868, pp. 308-314

¹⁴⁴ Formanek, Jaromir – k. k. Hauptmann des Regiments, *Geschichte des k. k. Infanterie-Regiments Nr. 41 / derzeit Josef Freiherr Vecsey de Vecse et Börölyö-Iságfa, k. k. Feldmarschall-Lieutenant, 1807-1887*, II Band, Czernowitz 1887, p. 571

1857: Călătorind la Dorna, în scopul documentării, Denarowski¹⁴⁵ a beneficiat de „toate facilitățile unei excursii montane”, adică de panorama unor „munții înalți, impunători pe ambele părți ale localității, un birou poștal și o stradă comercială foarte bună”. „De pe jumătatea cealaltă a Mestecășului, începe valea Iacobenilor, care, de pe munte, se zărește ca prototipul unei țări cu adevărat idilice. O vale largă, mărginită de creste muntoase, care cu arbori și tufișuri grupate sunt acoperite, o abundență de flori în ea, împrăștiate pe dealurile pe care colibe fac o trimitere plăcută în timp... După o jumătate de oră de drum prin această vale, se ajunge la Iacobeni (2953 picioare), localitate situată pe Bistrița de Aur, cândva atât de aglomerată și oraș prietenoase de munte, în care se află mine de fier. Se găsește, în defileul din fața Iacobenilor, sulf rece, izvoarele de lângă drum sunt folosite în case balneare bine construite. Distanța dintre Valea Putnei și Iacobeni este de transportă 1,75 mile. În spatele Iacobenilor, strada duce chiar pe sub piciorul versantul estic al muntelui, în timp ce, în dreapta, strada curge pe lângă Bistrița, pe care o flanchează și pe o parte, și pe cealaltă. Malurile Bistriței sunt însoțite de case din Iacobeni cale de o jumătate de milă. Panta de munte vestică, chiar înainte Dorna, este plină de grădini, care devin promenade pentru plimbări pe vale și chiar mai departe”. Până la Dorna Watra, Denarowski mai avea de parcurs un sfert de milă, dar simțea deja că „nevoile imaginației”, pentru a descrie călătoria, au nevoie de resurse suplimentare. De-a lungul drumului, între Gura Humorului și Câmpulung, existau hanuri confortabile, iar „cele 14 mile, de la Suceava, până la Vatra Dornei, pot fi făcute atât cu trăsura de poștă, cât și cu trăsuri particulare, într-o singură zi de vară”¹⁴⁶.

1857: „Topografie și condițiile climatice din Dorna. Orașul balnear Vatra Dornei, din districtul Câmpulung, este situat între 47,9 și 48 grade latitudine nordică și 45,9 și 44 grade longitudine estică, la o înălțime de 2.723,40 picioare, față de nivelul mării, înșirându-se pe o vale montană, înconjurată munți înalți, o vale care se deschide în direcția sud-vest, unde se intersectează cu Bistrița aurie, în care se varsă râul Dorna, care adună râulețele din aval și străbate Dorna Watra. Orașul este stație de poștă, penultima stație spre Transilvania, unde scrisorile și diligența ajung de trei ori pe săptămână, de la Cernăuți. Pentru confortul oaspeților, a fost înființată în Dorna o stație de telegraf, pentru tot sezonul balnear. Dorna Watra are 725 de case și 2.421 de locuitori, ținutul fiind locuit încă din vremuri imemorabile, deoarece, la ocuparea Bucovinei, în 1777 (anul în care s-a depus jurământul de credință față de Austria – n. n.), această așezare era format din multe colibe, aflate în lunga largă vale de munte și la poalele pădurii seculare. În 1804, presupusul izvor de fier din Dorna Watra a fost descoperit de ofițerul vamal de acolo, Moritz Lattinek¹⁴⁷, care i l-a arătat medicului de atunci, Dr. Pluschk, iar acesta a examinat apa, în 1805, și a recunoscut izvorul ca unul de vindecare. De atunci, aceste izvoare au fost folosite în așa fel, încât apa să fie adusă în casă și încălzită acolo, într-o cadă cu pietre încălzite. Abia în 1848 s-a construit o casă de baie improvizată, iar în 1860, actuala casă de baie, care constă din 9 camere, cu câte două băi fiecare. Locul are avantajul că razele soarelui pot pătrunde liber și căldura este temperată de fluxul de aer blând, care impregnează aerul cu mirosul balsamic al coniferelor; satul este protejat, la nord și est, de munți înalți. În capătul sud-vestic, valea este mărginită de o pantă a muntelui, care face ca direcția predominantă a vântului să fie spre sud-vest. Clima aparține zonei temperate”, cu dimineți adesea cețoase și înserări calme, care tivesc zile vesele și însorite, întrerupte de ploi rapide, timpul verii durând „de la a doua jumătate a lunii iunie, până la sfârșitul lui august, uneori până la mijlocul lui septembrie”, după care urmează „toamna frumoasă și de lungă durată”, care sfârșește lungă și deasă în ninsori fascinante”¹⁴⁸.

¹⁴⁵ Denarowski, Dr. Carl, *Die mineralquellen in Dorna-Watra und Pojana-Negri in der Bukowina*, Wien 1868

¹⁴⁶ Ibidem

¹⁴⁷ Și anul descoperirii acestor surse, și numele presupusului descoperitor sunt problematice; prima analizare a surselor de ape minerale din Dorna Watra a fost făcută, încă din 1798, de către Hacquet.

¹⁴⁸ Ibidem

1857: „Nevoile locuitorilor munteni sunt mici. O colibă improvizată, acolo unde există un adăpost pentru animalele sale, cu care se mută în munți, pe timpul verii, este locuința munteanului. Locuitorii din munții acestei zone sunt blânzi și binevoitori, dar, la fel ca întreaga populație rurală din Bucovina, se află la un nivel inferior de civilizație. Educația populară intelectuală, religioasă și morală se află abia la început. Deocamdată, educația lor se bazează pe obiceiuri, precum respectarea stoică a posturilor și a slujbelor ritualice ale religiei lor, dar și pe sentimentul înnăscut al dreptului, al moralității, al neîncrederii în clasele mai inteligente. O evlavie mare, dragostea de libertate și curățenia casei sunt calitățile înnăscute, care caracterizează pe toți locuitorii munților, în ansamblu”, concluziona Denarowski, aproape plagiindu-l pe Cantemir, care, cu aceste atribute, caracteriza, de fapt, pe toți locuitorii nordului moldav.

1865: „În apropiere de Dorna”¹⁴⁹, medicul Denarowski descoperea, în vara anului 1865, o puzderie de frumuseți nemaiîntâlnite, pentru că „Dorna Watra are un mediu atât de minunat, încât puteți face plimbări foarte plăcute în toate direcțiile, locul fiind înconjurat de păduri tinere, de pajiști luxuriante de munte și de păduri mari” ale veacurilor de până atunci. „Printre aceste ținte, călătoria la Kolbu merită primul loc, pentru că se face pe o vale, care este cea mai frumos împodobită în această zonă. După ce ați parcurs o distanță scurtă cu trăsura, urcați pe plută, la debarcaderul Dorna Kilia și plutiți pe Bistrița. În depărtare, zăriți vârful Giumalău, Pietrele Doamnei, cu zidurile sale de stâncă, în care, potrivit legendei, o prințesă moldovenească s-a ascuns de turci, și Pietrosul, care munții se arată vederii în funcție de direcția de mers, în direcția nord și nord-est apropiindu-se valea Kolbu. Pe măsură ce Bistrița se îndreaptă prin defileul ei de munte, de fiecare dată când râul cotește, veți fi surprinși de o nouă grupare de munți. Spre nord-est, se observă lanțuri montane parțial simetrice, care se ramifică parțial spre culmi, parțial împădurite, parțial cu grupuri de mesteacăn și arbori de conifere, care înconjoară pădurea în formă de coroane. Pe măsură ce un munte se ridică peste altul, aidoma valurilor mării, deasupra tuturor se întrezărește vârful Giumalău, care își înalță culmea în zare, înspre răsărit, în concurență cu smălțul armonios al Pietrelor Doamnei, pe care îl poate născoci doar cea mai sălbatică imaginație. Ziduri abrupte, în creștere, dense păduri de munte, proeminente spre est, care sunt întrerupte adesea de chei, care pot fi percepute drept trăsăturile elementelor furioase, copaci rușiți, alunecări de teren și ruperi de stâncă, peste care pârâul zgomotos se abate fără speranță. Pe măsură ce defileul Bistriței devine mai îngust, se observă promontoriul Pietrosului, înspre est, al cărui vârf este acoperit cu imense masive de stâncă și este imitat. mai departe, de Pietrele Doamnei. Cu cât mergi mai departe, cu atât lanțurile muntoase se apropie unul de celălalt, iar pereții abrupti, ai căror mase de rocă se înalță amețitor dau contur celor mai aventuroase personaje. Vâslind prin aceste chei, vă vedeți înconjurat de ziduri de stâncă și de versanți de munte, de jur împrejur, dar o cotitură îndrăzneată a plutei, spre frumos, transformă valea Kolbu, care se îndreaptă spre sud, într-o o peninsulă grațioasă, mărginită pe toate părțile de munți înalți și situată în punctul în care pârâul Kolbu se varsă în Bistrița, la 2.262,60 picioare față de nivelul mării. După ce ați coborât de pe plută, vă întoarceți, cu trăsura, acolo de unde ați venit. / O a doua excursie minunată se poate face la Poiana Negri. După ce ajungeți la Dorna Candreni, la o distanță de o milă de Vatra Dornei, faceți la stânga, de pe șoseaua de poștă, pe un drum forestier, pe care, după o jumătate de milă, veți ajunge la Poiana Negri, un sat format din gospodării împrăștiate în această vale montană. Poiana Negri, situată la 2.721,60 picioare deasupra suprafeței mării, oferă o vedere plăcută în toate direcțiile, dar este ea însăși precum imaginea unui schit. Privită de la sursă, puteți vedea un baldachin blând de munte, spre nord, care se pierde într-un plan prin care trece drumul forestier, în timp ce fundalul este mărginit de lanțuri montane înalte, dominate de vârful golaș Oușor. / Spre est, puteți vedea un baldachin alungit de munte, cu o

¹⁴⁹ Capitolul *Umgebung von Dorna*.

pădure frumos dezbrăcată și cu alte culmi, care sunt acoperite cu păduri de molid. Pentru că această pantă de munte este din ce în ce mai abruptă, spre sud și diferite grupuri de culmi, care se acoperă reciproc într-o formă simetrică, poate fi zărit, în depărtare vârful Lugacz, care este acoperit cu pereți de stâncă și se ridică la 5.074 picioare deasupra suprafeței mării. Spre vest, acest acoperiș de munte se potolește în văi din ce în ce mai blânde, mai alungite și dens împădurite. / O excursie la fel de plăcută este pe Oușor. Odată ce ai urcat pe muntele, înalt de 5.100 picioare, în jur și se desfășoară o priveliște a depărtărilor care depășește toate așteptările în ceea ce privește măreția. La est, puteți vedea vârful înzăpezit al Suhardului din Moldova, la vest granițele înalte ale Transilvaniei, dispuse într-un imens lanț de munți, suprapuși paralel și care cresc în trepte, în continuare, într-o neclaritate îndepărtată în nori. / Călătoria la Șaru Dornei nu este mai puțin plăcută. De pe partea de sud-vest a dealului, spre ultimele case din Dorna, puteți vedea Oușorul și Suhardul dominând lanțul nordic. La est, vârfurile Giumalău, Pietrele Doamnei și Pietrosul anunță granița cu Moldova. Pe latura moldovenească a Pietrelor Doamnei există o mănăstire și un loc de pelerinaj. / Călătorind de-a lungul pârâului Neagra, timp de aproximativ o oră, ambele părți, de sud-est și nord-vest, oferă o vedere mai uniformă, dar la fel de plăcută. Culmi împădurite, între care curge pârâul Neagra, pajiști luxuriante, sate de munte împrăștiate pe coastele munților până în depărtare, munții înalți, grupați în splendide peisaje montane. În Șaru Dornei sunt izvoare minerale, a căror analiză nu a fost încă realizată. Alte călătorii care se pot face din Vatra Dornei sunt la Iacobeni, pe cele șapte mari Măguri și satele fermecătoare învecinate”¹⁵⁰.

1879: O adresă din 2 iulie 1879, semnată de medicul veterinar dornean Otto Binder, cel care a făcut și fântâna din parcul stațiunii („Izvorul lui Otto”, desenat de Rudolf Bernt – 1844-1914), ne dumirește asupra faptului că doctorul austriac avusese un recunoscut succes prin vaccinarea animalelor. Binder scria oficialităților veterinar-sanitare din Viena: „Datorită faptului că am reușit să vă surprind plăcut cu mostrele din flacoanele pe care le-ați primit, care dovedesc că am obținut pustule frumoase, perfecte, vă rog, cu drag, să-mi trimiteți încă două flacoane. Dornawatra, 2 iulie 1879. / Dr. Otto Binder”¹⁵¹.

1886: „Așezarea Dornei pierde întru câțva când te afli în mijlocul ei. Ea câștigă iarăși îndată ce te ridici pe munții ce o înconjură. Astfel, trecând podul Bistriței, te poți urca pe înălțimea cea mai mică din apropierea ei, pe dealul Miriștei, care coboară prăpăstios în apa Bistriței, ce-i udă poalele într-o albie așa de regulată ca și cum ar fi săpată de mână omenească. De pe dânsul se văd ambele râuri, Bistrița și Dorna, cum curg cătră o laltă și se unesc împreună. Din valea Bistriței se vede numai o mică parte, orizontul fiind închis de nalții munți ce se ridică cătră Iacobeni. Dimpotrivă, valea Dornei se vede la o întindere îndestul de mare, cursul ei fiind drept și fără cotituri. De ambele părți ale râului se rădică două șesuri de munți. Cel din dreapta este mai nalt, cu fânațe până aproape de vârf, unde încep pădurile. Acel din stânga, pe lângă care râul este mai râpos, înfățișând ponoase, irugi și stânci rostogolite, acoperit de iarbă numai pe creștetul său și cu totul desgolit de păduri în partea ce vine deasupra orașului. Dorna, curgând pe sub poalele lanțului râpos, lasă în partea ei dreaptă un șes destul de întins, care se suie târăganat până în vârful munților ce îl mărginesc. Când te sui pe unul din acele dealuri, se desfășoară o privire din ce în ce mai frumoasă. Natura începe a predomini asupra așezării omenești, care, în curând, nu mai apare decât ca un cuib ascuns în poala munților. Apele Dornei și ale Bistriței șerpuiesc, cu sclipitoarele ei valuri, în văile adânci și Oușorul, muntele cel mai nalt din jurul Dornei, se desfășură pe orizont în toată maiestatea lui; păduri de brazi se aștern ca o manta neagră pe verdea iarbă a imașurilor, râpile și ponoasele, care stricau armonia tabloului, dispar în sânul bogăției nespuse de forme ce se

¹⁵⁰ Ibidem

¹⁵¹ Heinrich, Dr. Johann von, *Cultur der animalen Vaccine im Jahre 1879*, Wien 1880, p. 17

înaltă din toate părțile”¹⁵². „Cele mai multe petreceri, cari se întâmplă aici, Duminica și sărbătorile, se fac la cârciume, unde se încinge danțul între cei tineri, pe când cei mai stătuți se așază la masă, în jurul paharului. Se bea și la Dorna, dar cu cumpătate și nu cu abuz... Iată cum petrec ei: vin, Duminica (căci în zilele de lucru nici vorbă nu poate fi de petrecere), din munți, unde stau toată săptămâna, în orașelul Dorna și, după ce și aici își caută de trebi la preot, la primărie sau la dugheni, se opresc, grupuri, grupuri, pe stradă, în toate părțile, și stau de vorbă, glumind sau spunându-și veștile ce le-au aflat pe unde au fost. Unii se pun pe băncile ce se află dinaintea magaziilor, alții intră în ele pentru a târgui cele de trebuință la vreo nuntă sau vreun botez ca s-a brodit în timpul săptămânii... La ospățul pe care l-a dat primarul (Vasile Deac), pentru a-și serba realegerea lui, stăturăm până la două din noapte și, cu toate că era vin îndestul, nici un țăran nu ieși amețit. Veselia era, însă, foarte mare. Se jucară diferite danțuri, însoțite de chiuituri caracteristice, cele mai multe glumețe și pline de haz. În ele se deosebea, mai ales, un fruntaș din Dorna, Ioan Nacu Odochianu, om ce are peste 140 de vite și o întindere mare de pădure și fânețe. Printre danțuri, lăutarii intonară o doină, pe versul căreia, jalnic și târăgănat, hazliul poet potrivea niște strofe comice, cari contrastau de minune cu melancolia cântecului. Pe întorsătura finală, el întocmi versurile următoare: „Căci, zău, banii de pe muncă / Unde pot ei să-mi ajungă? / Iar din cei de pe hoție / Beau și-mi mai rămân și mie!”. Un răs general izbucni și însuși poetul nu și-l putu stăpâni, când ultimul vers se termină”¹⁵³.

1865: „Principalele proprietăți ale apelor minerale din Dorna”¹⁵⁴, prezentate sub aura unui citat din Aristotel¹⁵⁵ („Totul este apă”), încredințează posterității și câteva mărturii importante. În 1857, la Vatra Dornei, „în mijlocul satului, există patru izvoare de ape minerale feruginoase, pe malul drept al râului Dorna, care sunt folosite pentru băut și scăldat. Trei dintre aceste surse sunt colectate într-un rezervor comun. Au originea pe partea de sud a pavilionului și izvoarele se află la distanță, în trei locuri ale aceluiași munte; primul în est, al doilea în sud și al treilea în sud-vest. În vecinătatea pavilionului, ele converg și sunt preluate în tuburi de lemn, dispuse la patru centimetri unul de altul, care le transportă în rezervor. Acest rezervor este alcătuit dintr-un bazin rotund, cu diamtrul de două picioare și la fel de adânc, în care se trece apa prin două tuburi. O singură țevă de lemn duce apa într-un al doilea recipient, făcut din fontă și care înseamnă rezervorul camerei de încălzire, în care apa de la a patra sursă este de asemenea adusă prin tuburi de lemn. Dacă nevoia este mai mare, tubul care aduce apa în al doilea recipient este închis și toată apa este direcționată spre camera de încălzire. Dacă cererea este mai mică, apa este drenată în al doilea container și, de acolo, în râu. Din rezervorul camerei de căldură, apa este parțial direcționată, de o stație de pompare, în două cazane din fontă, în care este încălzită și apoi trecută, prin conductele de fontă, în căzile de scăldat, parțial pompate, parțial prin curgere liberă, rezervorul aflându-se în poziție superioară față de căzi, iar apa se scurge prin tuburi în căzile băii. Casa pentru cură balneară este construită din lemn și este formată din nouă încăperi de baie, dotate cu 18 căzi, făcute din tablă de fier. De asemenea, trebuie menționat faptul că a patra sursă, care se ridică în direcția nord-est, are două șuvoaie care nu sunt colectate, ci se scurg în râul Dorna. Piscina este acoperită cu un pavilion, care protejează apa de contaminare. În spatele acestui pavilion, se află un parc pentru oaspeții stațiunii, cu o suprafață de 1 jug și 1131 tați (T), care se desfășoară pe coasta unui deal și servește ca promenadă. Parcul a fost amenajat de

¹⁵² A. D. XENOPOL, *O călătorie la Dorna, în Bucovina*, în *Revista Politică*, Anul II, nr. 4 / 1 iulie 1887, pp. 12, 13

¹⁵³ A. D. XENOPOL, *O călătorie la Dorna, în Bucovina*, în *Revista Politică*, Anul II, nr. 11 / 15 octombrie 1887, pp. 13

¹⁵⁴ *Eigenschaften der Hauptquelle in Dorna*, capitol care urmează după cel al florei și faunei, peste care trec, doar existența umană interesându-mă în acest material – n. n.

¹⁵⁵ „Plerique tamen iniquunt esse aquam, qualis terra est per quam fluxerit, quod quidem in salsis aquis potissimum declaratur“, op. cit., p. 36.

Wandelbahn. Un salon de cură, un restaurant corespunzător, precum și extinderea casei de baie sunt cele mai urgente lucrări de care stațiunea are nevoie. O casă nouă, construită cu podea înaltă, cu un spațios salon, este locul de întâlnire pentru petreceri mai mari ale societății. Bogăția surselor minerale este demonstrată de măsurarea recent luată. Dintre cele trei surse de apă, care se scurg în bazin, debitul din mijloc a umplut o măsură în 15 secunde, cel din dreapta a umplut 2 măsuri în 45 de secunde, dar a secat prin deteriorarea conductei. A patra sursă a livrat și o măsură de apă în 15 secunde. Echivalând, se constată că prima sursă furnizează 240 măsuri într-o oră și, deci, 5.760 măsuri în 24 de ore. A doua sursă livrează aici 160 de măsuri într-o oră, deci 3.840 măsuri în 24 de ore. A patra sursă livrează, de asemenea, 5.760 măsuri în 24 de ore. Toate cele trei surse au, împreună, 15.360 măsuri... Apa este incoloră, pur transparentă, și depune un precipitat galben-ocru de fier, formând oxidul. Are un gust ușor acru, picant, gust de tartă. Greutatea acestei ape este, după Torosiewicz, de 1,00067, care este o circumstanță minoră. Cantitatea de săruri din această sursă relevă că, dacă este expusă la aerul atmosferic, o lungă perioadă de timp, se descompune cu atât mai mult, cu cât este mai lungă perioada, producându-se volatilizarea acidului carbonic, care este liantul oxidului de fier în apă, iar calciul carbonat se volatilizează, mai întâi, printr-o nuanță de galben murdar, apoi prin depunerea unui precipitat alb-cenușiu”¹⁵⁶.

1868: „**O evreică mai că e botezată.** Din Dorna, în Bucovina, ni se scrie o întâmplare despre o fiică a lui Israil, care, rezolvându-se a primi religionea creștinească și fiind, din această cauză, persecutată de coreligionarii săi, a cerut ajutorul dregătoriei politice; dregătorii au luat-o sub scutul lor, împlinind formalitățile recerute în astfel de cazuri și au trimis-o, cu doi jandarmi, la preotul local, spre a o încreștina fără preget. Preotul local, din întâmplare, nu era acasă, ci la la o petrecere, de unde, deși fu îndată chemat, totuși n-a venit destul de timpuriu; coreligionarii amintitei fiice a lui Israil, folosindu-se de această împrejurare favorabilă, i-au slăbit convingerea, prin diferite promisiuni și daruri, până ce au câștigat-o deplin, așa încât, venind preotul acasă, a ajuns numai bine spre a primi, din partea evreiceii, declararea că nu mai voiește să se încreștineze. I se impută preotului, în mod caustic, că, să fi venit mai timpuriu, câștiga un suflet pentru creștinătate; de ar fi fost, la numita evreică, dorul de a se încreștina atât de arzând, ar fi putut aștepta și ceva mai mulțisor, până ce va veni preotul, pe care nu-l scuzăm, însă se vede că nu-i era convingerea destul de tare, de n-a putut întâmpina smomiturile”¹⁵⁷.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Câmpulung – **Dornawatra** cu Dornakilie (judecătorie), Dorna pe Giupalău, Dorna Candreni cu Coșna, Iacobeni, Cârlibaba Partea câmpulungeană, Poiana Stanpii cu Pilugani, Ciocănești”¹⁵⁸.

1886: „În ziua de 18 Iulie (1886), fiind timpul frumos... plecarăm o societate îndestul de numeroasă cu plutele, ca să vizităm Cheile, locul cel mai periculos al plutirei pe Bistrița și cel mai măreț din mărețul curs al acestui șuvoi de munte... Cătră opt ore, plecarăm, deocamdată în trăsuri, până la Gura Negrei, unde ne aștepta pluta. Calea până la schele urma partea stângă a Dornei și apoi a Bistriței, de la vărsarea celei dintăiu în ea... Drumul merge chiar pe marginea râurilor, încât, la unele cotituri, zărea umbrele noastre fugind pe valuri; privirea, cu totul mărginită din partea stângă, se întindea pe dreapta, peste apele Dornei și ale Bistriței, până la Dealul Negru, care mărginește cursul lor cătră sud... Din dosul lui se ridică mai șters, mai aburos, muntele Calimanul, pe al cărui pisc se întâlnesc, astăzi, hotarele a trei țări, pe care natura le-a unit prin legătura unuia și aceluiași popor, Bucovina, Ardealul și

¹⁵⁶ Ibidem

¹⁵⁷ *Albina*, Nr. 99, Anul III, Viena, duminică 22 septembrie / 4 octombrie 1868, p. 3

¹⁵⁸ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Österreich*, Wien 1869. pp. 158-161

România, dar pe care formațiunile istorice le țin despărțite în trei corpuri deosebite. Ajunși la Gura Negrei, văzurăm, deodată, desfăcându-se, spre stânga, o parte din cursul Bistriței, care străbate prin o vale largă și măreață, mărginită, de ambele sale părți, cu munți înalți, cari păreau a se întinde la o mare îndepărtare, înaintea noastră, prin muntele Rarău, deasupra căruia se vedeau, albind ca două coarne uriașe, Pietrile Doamnei. Pe malul drept al Bistriței se ridică, în Moldova, niște dâmburi de forme foarte curioase, ce păreau ca niște întărituri de cetate, admirabil așezate într-un mic șes ce le desparte de apă și niște munți nalți ce formează un fund al tabloului. Aceste dâmburi se numesc Bâtcele Urtoaei, din care se scurge, ceva mai la vale, pâraul Urtoaea. Pe malul stâng, în Bucovina, se ridică, în dreptul lor, Bârănelul, coperit cu o pădure de brazi; dânsul își trage, ca și Bârănelul din Moldova, numele de la bârănele ce se scot din brazii săi. Mai la vale de Bâtcele Urtoaei, începe a se înălța masivul cel mare al Pietrosului, așternut din trei trepte uriașe. Cea din față, de lângă râu, este un dâmb, acoperit cu pășune, și poartă, ca și satul ce se întinde la poalele sale și pâraul ce se scurge din el, numele de Rusca. Deasupra și dedesuptul lui se înălță, dintr-o vale, un al doilea cat de munți, acoperit în mare parte cu păduri, numit Slapățul; iar al treilea rând, cel mai îndepărtat, închide ca un cadru vaporos încântătoarele forme ce le cuprinde în brațele sale și înălță mult mai sus decât ele pleșuva sa titivă, până în norii ce-l brăzdează cu fulgerele și torențele lor. Cât ține lungul lanț al munților Pietrosului, pe dreapta râului, se înălță, pe stânga lui, mai multe dâmburi mari, purtând numele de Bâtce, din cauza formei lor de moșoroale rotunde. Una din ele se numește Bâtca Vărăriei, din cauză că conține cariere de var; alta poartă numele de Bâtca Dranca... După ce se sfârșește Pietrosul, începe lanțul Osoiului... Osoiul se sfârșește printr-un dâmb înalt, numit Bogolnicul... După Osoiul, încep munții numiți Sunătorii, probabil din cauza unui ecou, pe care nu l-am putut adevăra... După Sunătorii, încep Zăgărenii, cu pâraul cu același nume, la picioarele căruia se așterne satul Moroșeni, care se întinde pe ambele maluri ale Bistriței; ceva mai departe, dai de satul Călineștii, așezat numai pe partea Bucovinei, în fața muntelui cu același nume, pe când, pe partea Moldovei, înaintează lanțul Zăgărenilor. Cu cât ne apropiam de strâmtoarea de la Chei, cu atât clina râului devenea mai repede și cursul apei mai pornit... Soarele nu se mai vedea, o răcoare pătrunzătoare te străbate și, deodată, auzi un vuiet sălbatic și îngrozitor, care-ți îngheață sângele în vine. Ajunsem la Colțul Acrei... Dibăcia plutașilor stă în aceea de a se feri de curentul cel drept și de a cârmi pluta pe acel ce înconjoară dâmbul. Pluta noastră, fiind mare și încărcată, era greu de mânăuit. Chiar în cursul călătorie până aici, bătrânul plutaș, ce sta la cârma de dinainte, numit Toader Buzilă, care de 43 de ani își făcea viața pe apă, îmi spuse că pluta noastră era ca un car prea greu pentru niște cai slabi, care, la vale, poate fi dată peste cap. Când intrarăm în repeziș, ambii plutași își încordară puterile, îndemnându-se cu glasul spre a putea abate pluta de la curentul cel drept... După mult necaz, plutașii izbutiră a da, cu încetul, pluta în curentul încunjurător dâmbului... Pâraul Colbului, care vine în cascade, din lăuntru munților, aducea, cu un zgomot aproape mai mare decât al Bistriței, slabul său tribut de apă reginei munților... Ajunși la Gura Colbului, ne coborârăm de pe plute pe un tăpșan de iarbă, așternută ca un covor pe marginea pâraului”¹⁵⁹.

1886, Vatra Dornei: „Chiar în spatele bisericii se află un stabiliment prietenos, încadrat de două străzi mari. Băile publice, încadrate de un parc, în care cântă mereu o trupă, sunt asaltate de evreice, românce și nemțoaice, dar în principal de familii din Bucovina și din Moldova vecină. Vedem mai multor femei și fete frumos construite, în veșmintele lor tradiționale, care diferă de portul local. Ele poartă un fel de șorturi strâmte, în față și în spate, ca o catrință neagră, cu dungi, sau ca o splendidă catrință de un roșu cărămiziu, apoi o cămașă simplă, a cărei puritate este captivantă. Postura lor este liberă, leagănul lor este dincolo de munți. Ele aparțin Transilvaniei, de unde au adus fructe pentru vânzare. Șederea la Băile din

¹⁵⁹ A. D. XENOPOL, *O călătorie la Dorna, în Bucovina*, în *Revista Politică*, Anul II, nr. 4 / 1 iulie 1887, pp. 13-16

Vatra Dornei se întărește cel mai mult la sfârșitul lunii august. Zilele sunt încă destul de calde în acest sezon, dimineața și seara revigorante, iar nopțile sunt foarte răcoroase. Vremea este constantă, se recomandă utilizarea unor izvoare și băi de fier. Se spune că apa Dornei este una dintre cele mai pure de pe continent, dar, din păcate, Băile au fost vizitate doar de cel mult 500 de persoane, în 1886. Acest lucru s-a datorat performanțelor slabe ale afacerilor și sezonului ploios, de șase săptămâni”¹⁶⁰.

În 1888, la Dorna se prepar băile feruginoase în două institute: în **Institutul Fondului religios ortodox-oriental**, care capătă ape minerale din izvorul de băut din sorgința lui Valter și a lui Saier, care sunt captate cu lemn și a căror ape sunt duse la institut în țevi de brad, și în **Institutul medicului Binder**, care e nutrit de fântânile lui Otto și a Amaliei”¹⁶¹.

1890: „Călătorie la munte cu doamna Pia Brătianu și familia sa. Persoanele ce întovărășeau pe doamna Brătianu erau fiicele dumisale, doamna Sabina Cantacuzin și domnișoarele Maria, Tațiana și Pia, ginerele dumisale, dl doctor C. Cantacuzin, fiul dumisale, dl Ionel Brătianu, dl Iorgu Radu, prefectul de Bacău, fiul meu Alexandru și eu, care, în urma dorinței doamnei Brătianu, luasem însărcinarea destul de complicată de a călăuzi întreaga societate într-o regiune a munților foarte întinsă și pe care nimeni, afară de mine, nu o cunoștea. Nu bine însă am ajuns la *Cerdac*, jumătatea drumului între Slănic și Târgul-Ocna, că nourii se risipiră și un soare cald, lucitor înveseli pământul și inimile noastre, iar când, înspre seară, am atins frontiera Bucovinei, la Ițcani, timpul luase un aspect de tot frumos și nici un strop de nour nu se mai vedea pe cer. Funcționarii austrieci, preveniți de sosirea noastră, au fost de o politeță extremă, au ridicat barierele, fără să ne cerceteze pașpoartele sau să ne facă cea mai mică revizie, și, a doua zi, în zori de ziuă, după o noapte petrecută în vagoanele trenului cu care veniserăm, am plecat, în patru trăsură, spre Dorna, pe frumoasa șosea care șerpuiește printre munți... pe la asfințitul soarelui, am ajuns la Dorna-Vatra, stațiune balneară foarte frecventată în Bucovina, situată sub muntele Oușorul, nu departe de punctul unde se împreună trei râuri plutitoare, Dorna, Neagra și Bistrița... La Dorna-Vatra am fost cu toții găzduiți în casa unui evreu bogat, cea mai mare și mai bine mobilată casă din oraș; ni s-a servit o masă îmbelșugată, cu mâncări bune și alese, și, a doua zi, când i-am cerut socoteala, evreul a refuzat plata, zicând că a fost o onoare pentru el de a găzdui pe soția primului ministru al României. Așa se întorc lucrurile în lume. Medalia are totdeauna două fețe. A doua zi, în revărsatul zorilor, am plecat din Dorna-Vatra și, după o oră de drum cu trăsura, am ajuns la Dorna Gura-Negrei, în România, unde, la malul Bistriței, ne aștepta o frumoasă plută, împodobită cu crengi de brad, anume pregătită pentru noi. Acolo se adunaseră toți locuitorii satului, precum și cei din satele învecinate, Șarul-Dornei, Neagra-Șarului, Negrișoara, bărbați, femei, copii, cu preoții și primarii în frunte, pentru a saluta pe soția și pe copiii celui mai mare român din țară, a cărui faimă străbătuse până în adâncul munților”¹⁶².

1896: „În cadrul ședinței din 30 iunie, I. J. au fost dezbătute următoarele teme: 1). Opinia experților cu privire la deschiderea unei stațiuni de cură în Dornawatra, recent construită de Direcția cezaro-crăiască a fondului religios greco-oriental, în ceea ce privește utilizarea noii versiuni a direcției menționate în Dornawatra și Pojana Negri de către consilierul instanței, prof. Dr. Ernst Ludwig, care a examinat chimic sursele de fier, în scopuri terapeutice (referent: consilier guvernamental de stat, Dr. Kluczenko).

2). Opinia experților cu privire la revizuirea propusă a Farmacopeei Austriei, Edit. VIII (referenți: S. R. Dr. Lazarus și S. R. Prof. Dr. Pribram)”¹⁶³.

¹⁶⁰ Bergner, Rudolf, *Rumänien / Eine Darstellung des Landes und der Leute*, Breslau 1887, pp. 81-93

¹⁶¹ REVISTA POLITICĂ, Anul III, nr. 16, 1 septembrie 1888, p. 10

¹⁶² Gane, N., *Zile trăite*, Iași 1902, p. 230-237

¹⁶³ Daimer, Dr. J.; Netolitzky, Dr. A., *Das Österreichische Sanitätswesen*, VIII Jahrgang 1896, Wien 1896, p. 298

1896: Deși stabiliți, în număr mic, la Vatra Dornei, încă din 1774, evreii ajung să aibă o comunitate a lor abia în 1896, deși, conform recensământului din 1880, ei erau în număr de 494, dintr-un total al populației de 3.980 locuitori. Evreii se ocupau cu prelucrarea și vânzarea de alimente (Sachter, Paecht, Rauchwerger și Goth), cu administrarea hotelurilor, Hotelul comunal fiind arendat lui Mathias Neumann, Hotelul Central, lui Faust și Drach, iar Hotelul Runc și Hotelul Habsburgic, lui Nachum Braunstein. Prima și singura tiparniță din Vatra Dornei a aparținut lui Pinkas Rosenstrauch, iar mai târziu, fraților Schaffer. Cel mai important industriaș evreu era Natan Klipper, urmat îndeaproape de evreii care, sub auspiciile Mitropoliei Bucovinei, Tăiau pădurile și, după ce le prelucrau în fabrici, le exportau, aceștia fiind Schaje Pistiner, frații Schieber, Jakob Druckmann Mosses Paecht și Aharon Katz. Din Consiliul Orășenesc făceau parte și evreii Schloime Pistiner, Jankel Druckmann și Meschulem Druckmann. Din rândul funcționarilor guvernamentali făceau parte și judecători evrei Rubinsohn, Drach și Wender, oficialii Rubin, Pollak, Gershon Greif, în biroul fiscal fiind angajat H. Kassner, iar ca oficiali poștali, F. Salzinger și Max Frucht. Avocați au fost Gabriel Hauslich, Lipowitz, M. Dollberg, Kessler, Hochstaedt, E. Koenig, F. Schaffel, Isidor Hauslich, A. Langhaus, S. Rubinger și M. Rosenstrauch. În Stațiunea Balneo-Climaterică lucrau medicii evrei Loebel, Antler, Bergmann, Blechner, Bronstein, Druckmann, Gottlieb, Greif, Gruenfeld, Hart, Scheid și Wohl, precum și dentistul Mohr.

1896: În urma alegerilor comunale din 15 iunie 1896, au beneficiat de sufragii, în Corpul III, George DEAC, Vasile DEAC, Toader ODOCHIAN, Vasile OLAR, Ioan alui Axenti NEGRI, Simeon IRINAR, Sava SPÎNUL și Daniil VLEJUL; în Corpul II: Fridrich WORLACZECK, Mihai POP, Iacob ODOCHIAN, Iacob DRUKMAN, Samuel MEHLFARBER, Michail WLODKOWSKI, Berl TAUBER și Leib ZUKERMAN; în Corpul I: George ISECESCU, Dr. Iosif WOHL, Adolf APPEL, Antschel IACOB, George BALMOȘ, Pinteț TÂRNAVEANU, Aron KATZ și Mes. DRUKMAN¹⁶⁴.

1898: „Duminică, în 20 Februarie nou, a fost la Dorna o adunare de alegători. Începutul, precis la orele 3 d. m. La ordinea zilei era discursul – dare de seamă asupra situațiunii politice, asupra organizării partidului național și programul de acțiune pentru viitor, rostit de dl deputat Dr. George Popovici (istoric, dar poezia o semna cu pseudonimul calamburistic **T. Robeanu**, adică *Te robea, nu?* – n. n.). S-au făcut cele mai întinse pregătiri pentru primirea vrednică a distinsului deputat al nostru”¹⁶⁵.

1898: „Vechile trotuare de lemn au dispărut și avem plăcerea de a păși pe trotuare de piatră. „Curat ca în Europa”, a exclamat cuconul Ștefanachi. Și, în adevăr, faptul acesta dă Dornei o poleitură urbană. O novitate atrăgătoare, aș putea zice impozantă, prezintă edificiile cele noi, ridicate în fața stabilimentelor balneare, cu banii Fondului Religionar. Feeric apare, în cadrele panoramei încântătoare, elegantul salon de cură, cu cafeneaua drăgălașă și cu ospătăria seducătoare, apoi pomposul hotel al Fondului... Fața de către grădină a câștigat imens, prin o mică creațiune de horticultură, o idee bine realizată a grădinarului Fondului, a domnului Boariu, transilvănean de origine. Muzica cântă, actualmente, de trei ori pe zi. În anul trecut, scâldau valurile ei armonioase auzul nostru numai de două ori. Dimineața și seara, e promenadă, ca înainte, dar la amiază, între orele 11 și 1, orchestra concertează în pavilionul Falkenhayn, din fața salonului de cură. Sărmanul Falkenhayn! De mult doarme el, uitat, în cripta familiară a unei capele, în Austria de Jos. Numai în fericita Bucovină numele său trăiește și e onorat... Reuniune e în fiecare săptămână, în salonul de cură. Afară de această reuniune, mai e concert, o dată sau de două ori pe săptămână, la Hotelul Comunal. Apoi mai vin unele variațiuni, care întregesc plăcut lista stereotipă. Astfel, un tânăr virtuos român a dat, nu de mult, un concert (pe vioară) în sala cea mare a Fondului. Altădată, comitetul oaspeților a aranjat o petrecere pe Runc. Chiar ieri, comitetul Cabinetului de lectură „Sentinela” a

¹⁶⁴ GAZETA BUCOVINEI, Nr. 55/1896, p. 3

¹⁶⁵ Tribuna Poporului, Nr. 27, 19/20 februarie 1898, p. 129

aranjat o mare petrecere populară, tot pe Runc. Petrecerea a avut o reușită foarte frumoasă. La finea acestei săptămâni, va sosi aici, așa se speră, muzica militară din Cernăuți... Familii române sunt foarte puține, în anul acesta, la Dorna. Voi cita acele pe cari le-am întâlnit la promenadă. Am remarcat, mai întâi, pe venerabilul nostru deputat, Dr. Ioan Țurcan, cu soția, apoi pe dl consilier consistorial și prezident al Societății pentru cultură și literatură, dl Dionis cav. De Bejan, cu familia, pe dl consilier D. Isopescul, dl profesor Cosovici, dl consilier guvernial N. Balmoș, doamnele Adriene Șandru și Aurora C. Popovici, dl consilier de administrațiune O. Țurcan, cu familia și alții. Dintre străini, notăm pe prezidentul țării, baronul Bourguignon, cu familia și cu întregul stat major guvernial (curat ca în anul trecut, înainte de alegerile crâncene; numai Pompe lipsește), constătător din domnii consilier Balmoș, consilier Kluczenko, consilier Barleon, cu familia, apoi dl consilier aulic Szymonowicz și alții. E de notat că și Candrenii se bucură, în anul acesta, de o frecvență mai mare. Acolo petrec dl profesor Cărăuș, dl director C. Mandicevski, dl inginer Gregor, dl căpitan Hadler”¹⁶⁶.

1899: „Permutări: Avocații Dr. Ludwig Eichhorn, în Teplitz, după Bilin; Dr. Emanuel Podubecky, în König; Weinberge, la Praga; Dr. Josef Hurtig în **Dorna Watra**, de la Suceava; Dr. Moriz Kornblüh, în Freistadt (Silezia), de la Mährisch-Ostrau; Dr. Isidor Diamant, în Stryj, de la Bóbrka; Dr. Heinrich Horn, în Viena, de la Gars. Ger. Bez. Horn”¹⁶⁷.

1899: „Numiri, în ceea ce privește **judecătorii regionali:** Ernst Mandyczewski, din Dorna Watra, pentru Suceava... Cornel Kisselitz din Suceava, acolo... Dr. Emanuel Dresdner, din Cernăuți, acolo... judecătorul de district Emil Orobko, din Sadagura, pentru Cernăuți... Emil Prokopovici, din Suceava, în Suceava... judecătorul de district Elias Dan, din Coțman, în Suceava. Cu privire la judecătorii regionali în calitate de judecător de district: Julian Curkowski, din Sadagura, în Zastavna, Simeon Wydyniowski, din Sorojineț, în Dorna Watra, Elias Semaca, în Cernăuți, din Solca... Hippolyt Calindescu, din Rădăuți, în Dorna Watra, Johann Stefanoeicz, în Cernăuți, din Vijnița, Emil Tomorrowg, în Dorna Watra, din Sadagura și Georg Tarnawski, în Suceava, din Coțman”¹⁶⁸.

1899: „Pe lista avocaților au fost înscriși următorii: Dr. Nikolaus Wassilowski, cu domiciliul în Dorna Watra”¹⁶⁹. „Permutări: Avocatul Dr. Ernst Anastasius Fein, în Dorna Watra, de la Cernăuți”¹⁷⁰.

1900: „Casă națională în Dorna. În Dorna (Bucovina), s-a proiectat, de Cabinetul de lectură „Sentinela” de acolo, zidirea unei case naționale. Lucrările se vor începe la 15 aprilie 1900 și, astfel, Dorna va avea, încă în acest an, în hotarele sale, o prea frumoasă casă națională”¹⁷¹.

1901, dialectologul Gustav Weigand: „În dimineața zilei de 19 august 1901, am vizitat binecunoscuta stațiune balneară Dorna-Vatra, cu hoteluri elegante, cu o instalație de băi și facilități, dar în restul sezonului, locația nu este nicăieri atât de drăguță, pe cât ar trebui să vă așteptați. După câteva ore de ședere, am mers pe valea largă, în creștere lentă pe lângă apa Dornei, iar până în seară, am ajuns la hanul din Poiana Stampi, care era foarte singur, lângă biserică. Alături, se află primăria, școala și casa unui țigan. În jur este pajiște și pădure. Casele țăranilor sunt împrăștiate, unele dintre ele la câteva ore depărtare. În această singurătate cu un climat aspru, cum este de așteptat, la 1.000 m altitudine, oamenii trebuie să petreacă ierni lungi și severe. Preotul, a cărui casă se umpluse cu copiii rudelor sale, care și-au petrecut vacanța acolo, a fost foarte mulțumit de vizita mea și a regretat că voi pleca mai departe, în

¹⁶⁶ PATRIA, Anul III, Nr. 306 din 4/16 August 1899, pg. 1

¹⁶⁷ *Verordnungsblatt des k. k. Justizministeriums*, XV. Jahrgang 1899, Wien 1899, p. 141

¹⁶⁸ *Verordnungsblatt des k. k. Justizministeriums*, XV. Jahrgang 1899, Wien 1899, pp. 255, 256

¹⁶⁹ *Verordnungsblatt des k. k. Justizministeriums*, XV. Jahrgang 1899, Wien 1899, p. 311

¹⁷⁰ *Verordnungsblatt des k. k. Justizministeriums*, XV. Jahrgang 1899, Wien 1899, p. 341

¹⁷¹ *Tribuna Poporului*, Nr. 57, Anul IV, Arad, joi 23 martie / 5 aprilie 1900, p. 3

dimineața următoare, într-o zi de duminică. Înainte de asta, am avut ocazia să fac poze și să studiez limba. La prânz, am ajuns la înălțimea trecătorii Bârgău, de peste 1.200 m înălțime, și ne-am odihnit, la prânz, în cabana patetică a unui supraveghetor al șoselei, unde am avut ocazia să cunosc dialectul din Tihuța, sat din apropiere”¹⁷². În Vatra Dornei, a cântat, pentru savantul german, Sava Pizdeali (56 ani).

1903: „Liga țăranilor români din Bucovina împotriva alcoolului. Din pricina numărului enorm de birturi, ținute, peste tot, de evrei, alcoolismul face în Bucovina ravagii înfricoșătoare. Dar, de câțva timp, datorită eforturilor inteligente ale excelentului cler ortodox din această provincie, există o mișcare semnificativă împotriva alcoolului. Această mișcare este peste tot considerabilă printre românii din districtele Rădăuți, Suceava, Gura Humorului și Câmpulung. Țăranii s-au formal, în fața preoților, să nu mai bea băuturi spirtoase și n-au mai băut. În unele locuri, îngroapă solemn țiuca, împreună cu preoții. În Vatra Dornei, alcoolul are chiar un mormânt foarte drăguț, pe care toți vizitatorii băilor din această localitate au putut să-l vadă (A Dorna Watra l'alcool possède même un très-joli tombeau que tous les visiteurs de bains de cette localité ont pu voir)”¹⁷³.

În **1903**, cu ocazia unei colecte pentru Internatul român de băieți ort. or. din Siret, organizată de secretarul primăriei, Georgi I. BOTEZAT, sunt menționați pe listele de subscripție următorii locuitori ai localității Vatra Dornei: Maria CONSTANTINOVICI, Eugenia BARANOVSKI, Efraim FLEISCHER, George SPÂNUL, Mehmet Abdulrahman KESSOGLU, Iancu CARAPEȚ, Dawid ZUKERMANN, Sigmund WOLFER, Emil LEWICKI, Solomon CAHAN și Tit AVRAAM¹⁷⁴.

1904: „Vatra, înzestrată cu strade pietruite și împodobite cu cheiuri, e un mare centru evreiesc, numai evreiesc. Otelul comunal, clădit din banii unui proces câștigat de târgoveții români, e ținut de Evrei. Ei au și băile Dornei, la care vin mai mult Evreii din România și Bucovina. Ei au birjele care duceau, odată, când nu ajunsese linia până aici, la Iacobenii, ci casele lui de lemn, la Valea Putnei, așezări mărunte de Munteni. Și astăzi aceste birje înaintează în Ardeal până la Bistrița. Drumul se înfundă în munte prin Căndrenii și Poiana Stampei, printre căsuțe, biserici de lemn ale Românilor și propinații evreiești. Românii și câte o ceată de Ruteni – cari nu lipsesc nici pe aici – străbat drumul din vale. Țigani poposesc pe la crâșme. Păduri dese, foarte bine ținute, te înconjură pe alocurea”¹⁷⁵.

1904: „Bucovina, o țară preponderent păduroasă și muntoasă, are bălți, printre care se numără și numeroase mlaștini de înălțime. Acum încep să le exploateze, la fel cum s-a întâmplat, cu mult timp înainte, în Galiția. Turba este extrasă pe scară largă în multe zone din Galicia, cum ar fi în Korsow, în estul Galiției, unde se folosesc utilaje, și în Bucovina se dorește să se acorde o atenție deplină folosirii mlaștinilor din munți, în scopul valorificării turbei. Nu trebuie să uităm că Bucovina are și o stațiune balneară, la Dorna-Watra, care este mobilată cu tot luxul și confortul”¹⁷⁶.

1904: Printre absolvenții cu doctorat ai Facultății de teologie greco-orientală a Universității Francisco-Josephniene din Cernăuți¹⁷⁷, se numărau și dornenii: Georgescu Demeter, în 1886, preot în Vatra Dornei / Hauslich Isidor, în 1882, avocat în Vatra Dornei / Vasilovski Nicolaus, în 1894, avocat în Vatra Dornei / Appel Adolf, în 1885, G. Adj. i. P în Vatra Dornei / Calinescu Hippolyt, în 1886, șef de district în Vatra Dornei. / Acest șef de district (raion), deci un fel de prefect (șef al Consiliului Curții de Stat din Dornawatra), pe nume Hypoplit Calinescu, prin Preaînaltul ordin cezaro-crăiesc al Majestății Sale Apostolice, Franz

¹⁷² Weigand, Gustav, Prof. Dr., *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, Leipzig 1904, pp. 1-7

¹⁷³ Verax, *La Roumanie et les juifs*, Bucarest 1903, p. 350

¹⁷⁴ DEȘTEPTAREA, Nr. 12/1903, p. 5

¹⁷⁵ NICOLAE IORGA, *Neamul românesc în Bucovina*, București 1905, p. 69.

¹⁷⁶ Klein, Hermann Joseph, *Jahrbuch der Astronomie und Geophysik*, XIV Jahrgang 1913, Leipzig 1904, p. 335

¹⁷⁷ Norst, Dr. Anton, *Alma mater Francisco-Josephina*, Czernowitz 1900, pp. 122, 125 și 127

Iosif din 29 august 1904, avea să primească, la recomandarea Asociației pentru construcții și administrație din Viena, cea mai înaltă distincție care se conferea ofițerilor și funcționarilor, Crucea de Cavaler al Ordinului Franz Joseph¹⁷⁸.

1904: Călătorind, în vara anului 1904, din Ardeal, spre Putna, pentru a participa la „Serbarea din 3/16 iulie”, Dr. Valentin Drăgan a lăsat după sine o interesantă mărturie despre Bucovina acelor vremi. „Trecând pe la Năsăudul plin de amintiri de școală și pe la „bogata și terea cetate a Bistriței, care se înflora de mândrie săsească supt stăpânirea moldovenilor”, am ajuns, peste Bârgău, la Măgura înaltă, ale cărei înălțimi nu lasă locomotiva să împreune două țări surori, despărțite după calapodul „*Divide et impera!*...”. Începem a urca pe „*Via Francisca*”, drum curat ca o panglică albă, în răcoarea munților, prin codrii plini de susur, de zuzăt și de șoapte. De-o parte și de alta a drumului se desfășură priveliști romantice. Păduri întinse de brad, risipite pe văi sau pe coastele munților, umplu aerul de un miros binefăcător. Timpul nu știi cum trece, urcușul nu știi cum se face, drumul nu știi cum se scurtează, că totul e așa de blând și așa de plin de farmec, că ai dori să mergi mereu pe această cale și capăt să nu mai aibă! Nu peste mult suntem în țara de vechi păduri frumoase, de culmi rotunjite, de văzduh limpede, care se desface după trecerea Măgurii, în Bucovina, țara mândră a fagilor. Și am ajuns la **Vatra Dornei**. Cum dăm, de pe strada Transilvaniei, pe cea Domnească, vedem scris în țigle, cu litere mari vorbele: „Hai să dăm mână cu mână, / Cei cu inimă română!”. Mai încolo, dăm de Palatul Național, Primăria, apoi Școala poporală, Otel comunal. Nu știi ce sentiment de adâncă, neașteptată bucurie îți umple inima și te înviorează. Și ochii sorb literele românești. E ca și cum atunci ți s-ar lumina, deodată, că ființa neamului tău e mult mai puternică și mai intimă, decât o credeai, că limba și dulcea doină strămoșească răsună cu mult mai departe... Și ți-e drag să știi că oamenii aceia bine făcuți, cu plete și privirea blândă, sunt frați de ai tăi, vorbesc și simt ca tine. Era o zi așa de frumoasă! Peste Vatra zâmbeau blânde raze ale soarelui. Profităm și noi de ocazie și vizităm băile de un aranjament modern, dar cercetate aproape numai de „Unsere Leut”. Avea drept Eminescu, cu a lui „Din Boian, la Vatra-Dornii, / A umplut omida cornii”. Peste câteva ore, plecăm, cu trenul, mai departe, pe drumul interesant și din punct de vedere al științei tehnice, deoarece locomotiva, până la un loc, tot urcă găfâind, printre păduri de brazi, care își înalță fruntea până în nori. Munții stau atât de fragezi și de verzi, fereastra cupeului e deschisă și mirosul frunzișului năvălește înlăuntru; clopotele unei turme sună peste munți. De o parte a trenului se înalță stânci puternice și se pierd în văzduh vârfulurile înalților brazi. Pe alocuri, colțuri de stânci stau amenințătoare, parcă ar voi să cadă pe vagoane. Jos, în vale, strălucește râul și ramuri de fagi și risipă de flori în aceasta caldă țară a umbrelor și a izvoarelor”¹⁷⁹.

1906: „Societatea „Scutul copiilor orfani” în Dorna. Una din cele mai filantropice fapte ce le-au săvârșit, până acum, românii este, pe lângă crearea internatelor și a azilelor, și înființarea Societății „Scutul copiilor orfani” din Dorna. Societatea aceasta a fost creată înainte de trei luni și scoposește întreținerea și creșterea copiilor sărmani, care n-au mai mult fericirea să aibă părinți. Tânăra societate întreține deja doi orfani, la Școala profesională din Câmpulung, și sprijină cu haine și cu rechizite pe mulți elevi de la Școala poporală din Dorna. Pentru societatea aceasta și-au câștigat multe merite domnul secretar Aleco Popovici și domnul notar Dr. Minodor Bendeveschi. Înainte, cu Dumnezeu!”¹⁸⁰.

1906: „Din incidentul permutării domnului consilier la tribunal c. r. Ipolit Calinescu, de la Dorna, la tribunalul din Cernăuț, au aranjat funcționarii tribunalului din Dorna, la 28 Octoinvre st. n. 1906, un banchet festiv, la care a participat un public numeros, compus din persoanele marcante ale întregului district. Șirul toastelor l-a deschis dl secretar la tribunal c.

¹⁷⁸ *Verordnungsblatt des k. k. Justizministeriums*, XX Jahrgang 1904, Wien 31 August 1904, Stuck XVI, p. 270

¹⁷⁹ Drăgan, Dr. Valentin, *Serbarea de la Putna – 3/16 iulie 1904*, în *Gazeta Transilvaniei*, Nr. 144, Anul LXXVII, Brașov 3/16 iulie 1914, pp. 1, 2

¹⁸⁰ *Apărarea Națională*, Nr. 7, Anul I, Cernăuți, duminică 28 octombrie stil nou 1906, p. 4

r. Alecu Popovici, căror le-au urmat discursurile domnilor comisar c. r. Lindes, ca reprezentant a prefecturii c. r. din Cîmpulung, adv. Dr. Vasilovschi, consilier la trib. c. r. Meixner, exarh gr. or. Sbiera, director la școala poporală Grigorovici, primar G. Deac, gospodar Ștefan Forfotă etc. Toți oratorii au accentuat, cu cuvinte elocvente, însușiile eminente ale jubilarului ca preposit judecător, coleg, amic, fiu demn al națiunii, persoană deosebit de activă spre binele comun, amic al școlii, bărbat gentil etc. Participanții la banchetul acesta s-au petrecut în dispozițiunea cea mai animată până în zori de zi. Marți, în 30 Octomvre s. n. 1906, a aranjat, tot în onoarea numitului domn și a prea stimatei sale doamne, casinul din Dorna o serată cu dans, la care a participat întreaga inteligență din Dorna. Petrecerea aceasta a reușit așșiderea deosebit de bine, părăsind participanții sala de dans chiar în zorile dimineții. Miercuri în 31 Octomvre st. n. a. c., a plecat dl consilier Calinescu, cu familia sa, din Dorna, părăsind locul activității sale deosebit de rodnice, de 7 ani. La stație, s-a întrunit toată inteligența din loc, spre a-și lua rămas bun de la numitul domn și de la prea stimata sa doamnă. Districtul tribunalului din Dorna are cauză să-i păstreze domnului consilier Calinescu, care a fost unul din cei mai activi funcționari ai tribunalului și care s-a întrepus pentru binele comun, o memorie bună. Mai ales însă pentru națiunea română, al cărei fiu deosebit de demn este dl consilier Calinescu, învovează strămutarea Domniei Sale din Dorna o pierdere mare”¹⁸¹.

1906: 31 octombrie 1906: „Prefectul, dl conte Francisc Bellegarde, numit de cătră popor „Tata muntenilor”, a părăsit, în 20 octomvrie a. c., în cea mai mare tăcere, orașul Cîmpulung și, precum ne vestesc unele ziare germane bine informate, nu se va mai reîntoarce la Cîmpulung, ci va fi atașat unei secții în ministerul din Viena. Prin plecarea contelui Bellegarde de la postul său de prefect districtual, pierde populațiunea română de la munte pe unul din acei amployați care a avut vecinic înaintea ochilor numai înaintarea mult asupritului și părăsitului popor românesc. De când a intrat Bucovina în stăpânirea Austriei, încă n-a avut poporul român (erau și prefecți români) din vechiul ocol moldovenesc un prefect mai priincios, sincer, milos și, înainte de toate, un scutitor aprig și dezinteresat al drepturilor poporului român, decât Contele Bellegarde. Cunoscând bine limba română, a intrat cu poporul român în contact mai aproape și nu odată a vizitat pe munteni în colibe lor, ca să audă de la popor nemijlocit jalbele și durerile lor, spre a le putea asana. Fiind, în anul 1904, o secetă mare în munți – și fiind poporul în mare pericol și perind vitele de foame – a adus contele Bellegarde multe sute de corețe de păpuși și multe vagoane de fân, la Cîmpulung, împărțindu-le, prin amployații săi, între sârmanul popor. Atunci a cheltuit filantropul conte, din banii săi proprii, multe mii de coroane”¹⁸².

1906: „În orașul Vatra Dornei s-au finit, de vreo doi ani, pertractările pentru înființarea unei școli pentru ucenici (Gewerbliche Forsbildungsschule), dar, cu toate opintirile factorilor locali, totuși încă nu s-a deschis școala aceasta. Este lucru de mirare cum că referentul de la guvernul țării lasă baltă aceasta afacere urgentă, știind prea bine că forul cel mai înalt școlar favorizează înființarea numitelor cursuri speciale. Nu cumva se zădărnicește înființarea numitului curs numai de aceea fiindcă limba de propunere are să fie, pe lângă cea germană, numaidecât și cea română?”¹⁸³.

1907: „Din Dorna, primim știrea că, la adunarea conchemată de A. Onciul și Lupu, în 14 februarie 1907, au participat nu multe mii de alegători, precum anunță o telegramă din „Buk. Nachrichten”, ci numai vreo 300 de persoane, între care 50 % femei, iar restul, lucrători cu fețele inbojurate de rachiul consumat. Ca prim orator a vorbit dl Florea Lupu, care urma constatării că creierii lui Aurel Onciul cumpănesc mai mult decât cei ai tuturor deputaților din parlament, propune pe acesta de candidat. Mulțimea extaziată, prin alcoolul consumat,

¹⁸¹ *Apărarea Națională*, Nr. 11, Anul I, Cernăuți, duminică 11 noiembrie stil nou 1906, p. 3

¹⁸² *Apărarea Națională*, Nr. 8, Anul I, Cernăuți, miercuri 31 octombrie stil nou 1906, p. 8

¹⁸³ *Apărarea Națională*, Nr. 14, Anul I, Cernăuți, joi 22 noiembrie stil nou 1906, p. 3

întâmpină propunerea aceasta cu aclamațiuni frenetice”. Onciul promitea că va promova o lege „prin care să se stabilească ca, în viitor, să nu mai poată fi vândute gospodăriile țărănești, fie ele cât de îndatorate”. Iar după miting, cică, în bună tradiție românească, „au fost consumate mai multe vedre de rachiu și vreo câteva hectolitri de bere”¹⁸⁴, berea urmând să-i aducă votul dornenilor, dar nu și pe cele ale întregului district.

1907: „Cine e Bellegarde acesta, care a putut obține un succes atât de frumos, în cel mai conștient cerc electoral românesc?”¹⁸⁵, întreba retoric, iar un răspuns nu s-a dat nici până astăzi, revista ieșeană *Viața românească*, în vara anului 1907, după ce căpitanul districtual (prefectul) din ținutul Câmpulung – Dorna, fără să-și depună candidatura, dar fiind de acord să o primească, dacă va fi ales, și-a zdrobit contracandidații, obținând 4.653 de voturi, „democratul” Aurel Onciul primind doar 2.755, iar Teodor Ștefanelli, ca lider al celor care l-au trădat pe Bellegarde, „într-un mod de tot necalificabil și nedemn, încercând să ațâțe spiritele pentru contele Bellegarde”¹⁸⁶, a primit doar 1.014 voturi”. Și totuși, la Vatra Dornei, precum în întreg ținutul, Bellegarde a obținut doar 254 de voturi, în vreme ce Aurel Onciul câștiga alegerile dornene, nu și pe cele districtuale, cu 622 opțiuni¹⁸⁷. Deși ales și devenit membru al Parlamentului din Viena, unde s-a dovedit a fi mai român decât românii, Bellegarde și-a depus mandatul, în 2 noiembrie 1910, și, deși „sunt vreo câteva persoane în țară care țin morțiș la realegerea lui, chiar cu riscul de-a aduce o sciziune în sânul singurului partid român, care abia s-a înfiripat. Contele Bellegarde e cel dintâi care nu vrea să admită ca să i se facă silă (adică să fie obligat – n. n.) și declară categoric că nu primește mandatul la nici un caz”¹⁸⁸.

1907: „Informații și reglementări pentru stațiunea de sănătate Dorna-Watra. Odată cu ordonanța guvernului Țării Bucovina din data de 26 mai, anul I al L. G. bl. nr. 32, datele și termenele care trebuie respectate pentru stațiunea balneară Dorna-Watra, în acord cu Curtea Regională Superioară din Lvov, au fost date exact în modul următor: / § 1). Dacă un apartament este închiriat, pe termen nelimitat, de către un străin din Dorna-Watra, pentru uz sau altfel pentru o ședere temporară, contravtul poate fi reziliat în orice moment, atât de către chiriaș, cât și de proprietar, sub rezerva unei perioade de preaviz săptămânal. / § 2). Dacă apartamentele sunt închiriate, în mod explicit, săptămânal sau zilnic, în primul caz trebuie să existe întotdeauna o perioadă de preaviz săptămânal, în al doilea caz, o perioadă de preaviz de 24 de ore. / § 3). În primul caz al § 2)., săptămâna de încetare trebuie să urmeze exact săptămâna trecută de închiriere. Săptămâna de închiriere este calculată din ziua în care începe răspunderea de plată pentru apartamentul închiriat Dacă anularea are loc pe parcursul săptămânii de închiriere, aceasta este considerată ca și cum ar fi fost anulată doar la sfârșitul acestei săptămâni. Săptămâna este calculată a șapte zile. / § 4). Evacuarea se va efectua cel târziu la amiaza zilei următoare încheierii. / § 5). În măsura în care instrucțiunile de mai sus nu conțin dispoziții mai detaliate, trebuie să se aplice dispozițiile legale generale. Instrucțiunile de mai sus se aplică numai în această măsură, întrucât nimic altceva nu a fost convenit contractual între părți. / § 6). Ordonanța actuală devine efectivă în ziua publicării în monitorul de stat și în fișa ordonanțelor. În același timp, Anunțul din 24 iulie 1898, Nr. 14802 (L. G. u, V. Bl. Nr. 23) a emis regulamentul de închiriere și de mutare a stațiunii de sănătate Dorna-Watra^{189,190}.

¹⁸⁴ *Apărarea Națională*, Nr. 16, Anul II, Cernăuți, miercuri 20 faur stil nou 1907, p. 2

¹⁸⁵ Gt., *Viața Românească în Bucovina*, în *Viața Românească*, Volumul V, anul II, Iași 1907, p. 305

¹⁸⁶ *Apărarea Națională*, Nr. 21, Anul II, Cernăuți, joi 21 martie stil nou 1907, p. 2

¹⁸⁷ Gt., *Viața Românească în Bucovina*, în *Viața Românească*, Volumul V, anul II, Iași 1907, pp. 304, 305

¹⁸⁸ *Tribuna*, Nr. 225, Anul XIV, Arad, miercuri 2 noiembrie nou (20 octombrie vechi) 1910, p. 5

¹⁸⁹ Mitgeteilt im J. M. V. Bl. 1898, S. 236

¹⁹⁰ *Verordnungsblatt des k. k. Justizministeriums*, XX Jahrgang 1904, Wien 19 August 1904, Stuck XV, p. 247

1908: O reclamă a Băilor din Vatra Dornei, publicată în *Wiener Almanach* pe anul 1908, la Viena, reclamă pe care m-am străduit să o traduc cu adaptări cât de cât acceptabile (pricepătorii adevărați au la dispoziție și reclama originală), sugerează atmosfera austriacă a renumitei Case de Cură din Bucovina, administrată, în 1907, când s-a tipărit almanahul, de medicul imperial Arthur Loebelin, care scosese pe piață, și pentru cură, dar și pentru șpriț, o apă minerală carbogazoasă, probabil prima de acest tip și care se numea „Dornaer Ludwigsquelle”. Almanahul, cu un interesant colaj al membrilor casei imperiale pe copertă, dominat de statura de bunic cumsecade a „drăguțului de Împărat” Franz Iosif, încă mai sugera și promova ideea unei unități prin diversitate a Europei Centrale și, tocmai de aceea, cred că ar merita pe deplin atenția istoricilor care știu cu adevărat limba germană. Pentru că o lucrare relaxată, sărbătorească și aproape deloc politizată, cu excepția unui „Kaiserlied”, compus de Wilhelm von Waldstein, pe versuri de Karl Werwart, și a câtorva poezii omagiale – așa cum se întâmplă întotdeauna și în toate împărățiile. Iată reclama Băilor din Vatra Dornei: / „**Ape carbogazoase, cea mai puternică baie de nămol. Cură cu apă rece. / Bucovina „DORNA” Bucovina / Sezon: 1 iunie - 30 septembrie.** / Trenul de munte Hatna-Dornawatra. // În două pavilioane de baie, băile sunt administrate conform celor mai moderne sisteme. / Băile de minerale bogate în acid cobaltic sunt deosebit de eficiente pentru bolile de inimă și băile cu nămol, pentru calcifierea gelurilor. / Cure de lapte, zer și dietă. / Casa de cură conține săli de mese elegante, cafea și concerte. Sală de biliard, de lectură, de jocuri și muzică. / Restaurantul Casei de Cură este administrat de un profesionist dovedit. / Pe lângă numeroase apartamente și hoteluri private, două elegante hoteluri de cură, mobilate confortabil, sunt disponibile, la prețuri moderate. / Linie cu sursă înaltă. Canalizare, iluminat electric. / Concerte cu muzică de fanfară a Regimentului din Bistrița, tenis pe iarbă, joc de crochet, pistă de biciclete, excursii în zonă cu mașina, cu calul și cu pluta. / Rezervări Administrația cezaro-crăiască a Băilor din Dorna și camere rezervate la cerere. / Baia cezaro-crăiască și curele sunt administrate de medicul consiliului imperial Dr. Arthur Loebelin, în Dorna. / Prețurile curei și a apartamentelor sunt reduse semnificativ în iunie și septembrie. / Acidul alcalin natural „Dornaer Ludwigsquelle” s-a dovedit excelent ca băutură dietetică de masă în o mare varietate de afecțiuni catariene și este, de asemenea, deosebit de potrivit pentru amestecarea cu vinul. / Comenzile pentru „Dornaer Ludwigsquelle” pot fi trimise la Administrația cezaro-crăiască de Cură, în Dorna”¹⁹¹.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Dorna-Vatra**, târg, situat la vărsarea râulețului Dorna în Bistrița Aurie, districtul Câmpulung. Are o suprafață de 169,89 kilometri pătrați, cu peste 5.000 de locuitori, care, afară de un număr oarecare de evrei și germani, sunt toți români și de religie ortodoxă. Comuna se compune, afară de târgul Dorna propriu-zis, încă din cătunele rurale: Argestru, Dorna pe Giumnlău, Buliceni, Călinești, Chilia, Gheorghiceni, Rusca, Gura Negrii, Hașu Moroșeni, Popenii, Roșu și Șarul Dornei. Este străbătut de marele drum carpatin (Șoseau Franciscană – n. n.) și e și stație a drumului de fier local Hatna-Câmpulung, cu prelungirea până la Dorna. Dorna-Vatra este centrul unui ocol judecătoresc, având judecătorie, percepție, 2 școli cu câte 6 clase (deci circa 360 școlari, în condițiile în care o clasă, conform legii, avea 30 de copii – n. n.), una pentru fete și alta pentru băieți, poștă, telegraf, un mare stabiliment pentru fabricare de lemnărie industrială de export și o schelă de plute pe Bistrița. Aci se află și marele stabiliment balnear cu instalațiuni moderne, apele feruginoase fiind bine captate și stabilimentul având și o instalațiune pentru băi de nămol. Cultul este îngrijit de o biserică ortodoxă, cu hramul „Sfânta Maria”, ce se află în centrul târgului, și de o biserică ortodoxă filială, în cătunul Moroșeni, cu hramul „Sfinții Arhanghelii Mihail și Gavril”, pe lângă care mai sunt în ființă și 8 biserițe de cimitir, pe la cătunele împrăștiate, unde liturghia se face de către paroh și cei doi preoți

¹⁹¹ *Wiener Almanach für das Jahr 1908*, Wien 1907, p. 374

auxiliari, la anumite sărbători mari. Populațiunea se ocupă cu prăsila vitelor și oilor și câștigă mult, în timpul verii, cu băile, care sunt bine frecventate. Locuitorii de prin cătune găesc, afară de asta, destulă ocupațiune cu plutăritul pe râul Dornei și a Bistriței, precum și cu ceva negoț peste granița română. Ca proprietate rurală, Dorna ținea, până la 1776, pe jumătate de avere a curții domnitoare din Moldova; cealaltă jumătate era averea mănăstirii Sucevița. Într-o vreme, se ocupau, și la Dorna, ca la Cârlibaba, familiile de țigani cu spălatul aurului din nisipul Bistriței. Ca avere comunală, Dorna posedă: 68 hectare pământ arabil; 4.327 hectare fânațuri; 21,5 hectare grădini; 2.087 hectare izlaz; 310 hectare poieni și 9.700 hectare pădure. Animale domestice sunt, în Dorna, 439 cai, 5.240 vite cornute, 5.269 oi și 712 porci.

Argestrul, cătun, situat pe valea Bistriței, pendinte de târgul Dorna-Vatra. Are 213 locuitori români, o școală populară cu o clasă și un cimitir cu capelă. **Dorna-pe-Giumălău**, cătun, pendinte de târgul Vatra-Dornei. Are 515 locuitori. **Buliceni**, cătun, pendinte de târgul Dorna-Vatra. Are 23 case și 100 locuitori români gr. or. **Călinești**, cătun, pendinte de târgul Dorna-Vatra. Are 18 case și 77 locuitori români gr. or. Este așezat pe sângea râului Bistrița Aurie, lângă muntele Caldul. **Chilia**, cătun, pendinte de târgul Dorna-Vatra. Are 156 locuitori români gr. or. **Georgiceni**, cătun, pendinte de târgul Dorna-Vatra. Este așezat pe stânga râului Bistrița Aurie, la piciorul muntelui Corhana. Are 114 locuitori români gr. or. **Gura Negrei**, cătun, pendinte de târgul Dorna-Vatra, are 284 locuitori. **Hașu Moroșeni**, cătun, pendinte de târgul Dorna-Vatra, are 8 case și 57 locuitori. **Popenii**, cătun, pendinte de târgul Dorna-Vatra, are 106 locuitori români. **Roșul**, cătun, pendinte de târgul Dorna-Vatra, are 271 locuitori români gr. or. **Rusca**, cătun, pendinte de târgul Dorna-Vatra, are 11 case, 46 locuitori și o școală populară. Este situat la confluența pârâului cu același nume cu râul Bistrița. **Șarul-Dornei**, cătun, pendinte de târgul Dorna-Vatra, are 254 locuitori români gr. or. și o școală populară¹⁹².

1910: Cantorul bisericesc „**George Boncheș din Dorna**, care s-a obligat să se retragă îndată ce dl conte Bellegarde va fi aplecat să primească iară deputăția Câmpulungului”, iar Boncheș, „omul vostru, deci și al contelui Bellegarde”¹⁹³, merită căutat pe îndelete prin filele colbuite ale mărturiilor vremilor, pentru că s-a prezentat la alegeri și le-a câștigat, în baza unui program în 10 puncte¹⁹⁴, care nu diferea, practic, de programul antecesorilor George Popovici și Francisc Bellegarde. Și nu diferea pentru că și Boncheș, și toți muntenii lui, sperau la clipa reîntoarcerii contelui, chiar dacă o merituosă lucrare monografică¹⁹⁵, din care voi folosi câteva fotografii, dar, cum contele nu s-a mai întors, inimosul George Boncheș s-a văzut nevoit să ducă mai departe – și a făcut-o în mod exemplar – moștenirea celor două mituri nobiliare ale politicii bucovinene, George Popovici și Francisc Bellegarde. Inclusiv obligativitatea folosirii limbii române în administrație și funcționarea liceului în limba română, în locul unuia în limba germană, la Câmpulung Moldovenesc.

20 noiembrie 1910: „**Candidatul țăran George Boncheș pentru mandatul în camera împărătească din ținutul Câmpulung**. Țărănimea vine, a două oară, la cuvânt; în 1907, se băteau două partide și și-au pus fiecare partid candidatul său... Când au văzut muntenii că conducătorii și politicienii noștri împlă cu „vicleana” și voiesc să îmbete lumea

¹⁹² Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 87

¹⁹³ *Revista Politică*, Nr. 7, Anul VI, Suceava, în 27 noiembrie 1910, pp. 1, 2

¹⁹⁴ „1). O bancă pentru răscumpărarea gospodăriilor țărănești încarcate cu datorii; 2). Slobozirea pășunilor și îmbunătățirea prăsilii vitelor; 3). Scăderea birului; 4). Deschiderea vămii pentru păpușoi și alte cereale; 5). Îndreptarea școlii satești; 6). Scăparea pădurilor de servitute; 7). Organizarea consiliului cultural al țării; 8). Dacă ar veni să se vândă o gospodărie țărănească la licitație pentru datorii, să rămână atâta gospodarului, cu cât și-ar putea ține întreaga casă; 9). Români să capete, de la toate diregătoriile, scrisori și răspunsuri numai în limba română; 10). La orice lucrări și întreprinderi să nu se primească străini; 11). Biserica noastră să nu se despărtească și să rămână românească” – cf. *Revista Politică*, Nr. 6, Anul VI, Suceava, în 20 noiembrie 1910, p. 3

¹⁹⁵ Boncheș, Ilie; Brașcanu, Paul, *Gheorghe Boncheș / Un țăran Dornean în Dieta Bucovinei*, Iași, 2017

cu vorbe goale și să o siluiască la o organizație șubredă și fără rost, s-au hotărât să treacă și ei peste voința partidului și a căpitanului Iancu Flondor și să-și puie un candidat din mijlocul lor, ca să le potolească pofta de deputăție tuturor „domnilor celor mari”, care-s frați de cruce numai înaintea de alegeri și, pe urmă, se îmbogățesc pe spinarea poporului, care nu-i poate controla pe deputați după ce au toată puterea în mână. Muntenii s-au încredințat că doi bărbați vrednici au avut ca deputați, pe neuitatul George Popovici și pe contele Bellegarde. Acești bărbați și-au bătut capul și au căutat să le ușureze traiul și să-i călăuzească pe calea cea bună și adevărată; pe când ceilalți, și-au împlut buzunarele cu banul muncit de țaran în sudori de sânge. Din câți candidați cărturari împlă după deputăția Câmpulungului, niciunul nu dă dovezi că ar fi în stare să apere cu temei nevoile muntenilor și să le fie un prieten adevărat. E drept că unii au urnit degetul și au mai sprijinit pe unul și altul dintre munteni cu câte ceva. Pentru aceasta, însă, poporul nu-i dator să-i răsplătească înmiit. Muntenii înțeleg foarte bine că nu dragostea de dâșii și dorul de muncă îi mână pe cărturari să cerșească voturile alegătorilor, ci pofta de mărire și câștig. Candidații cărturari, fiind și în slujba împărătească, capătă îndată două lefi și le mai cad, cu vremea, și niște chicușuri grase, iar la muncă nu-i silește nimeni. Nu-i mirare că la deputăție se îndeasă, cu droaia, chemați și nechemați. Dacă, în adevăr, deputații noștri ar lucra așa cum se cere de la ei și cum trebuie, și dacă poporul ar ști să-i țină din scurt, nu i-ai vedea pe „domni”, căroră nu le e de slujbă, pentru că trebuie să muncească la vreme, alergând și jertfind atâta pentru a fi aleși deputați. Apoi „domnii” cei mari, vrând să fie deputați, aduc multă vrajbă între săteni și-i dezbină pe preoți și pe învățători, în dauna poporului. După alegere, se împacă cei mari, iar cei mici nutresc și mai departe, în sufletele lor, ura și dușmănia ucigătoare... Programul gospodarului George Boncheș este: 1). O bancă pentru răscumpărarea gospodăriilor țărănești încărcate cu datorii; 2). Slobozirea pășunilor și îmbunătățirea prășilei vitelor; 3). Scăderea birului; 4). Deschiderea vămii pentru păpușoi și alte cereale; 5). Îndreptarea școlii sătești; 6). Scăparea pădurilor de servitute; 7). Organizarea consiliului cultural al țării; 8). Dacă ar veni să se vândă o gospodărie țărănească la licitație pentru datorii, să rămână atâta gospodarului, cu cât și-ar putea ține întreaga casă; 9). Românii să capete, de la toate diregătoriile, scrisori și răspunsuri numai în limba română; 10). La orice lucrări și întreprinderi să nu se primească străini; 11). Biserica noastră să nu se despărtească și să rămână românească”¹⁹⁶.

1910: „Luni, în 5 decembrie, a aflat loc alegerea de deputat în sfatul împărăției, în locul dlui conte Bellegarde. La alegerea aceasta, a picat candidatul partidului, dl Dr. Reuț, cu 1445 voturi. Din căderea domniei sale, ne-am putut alege cu învățătura că așa-zisa organizație a partidului nostru este o minciună. Organizație nu există, căci, dacă ar fi existat, atunci n-ar fi avut voie unii politicieni să lucreze cu mijloace mișelești, ca să scoată deputat, cu de-a sila, pe un bărbat care le place lor, împotriva voinței poporului. Se va face, deci, o nouă alegere, luni, în 12 decembrie, între ceilalți doi candidați, care au primit cele mai multe voturi, domnii **Boncheș (cu 1862 voturi)** și Sârbul (cu 2671 voturi). Noi ne-am bucurat că **candidatul nostru, dl George Boncheș**, fără a lucra cu parale și minciuni, fără a da de băut norodului sau a se vinde la străini, a câștigat un număr așa de frumos de voturi”¹⁹⁷.

1911: „În 2 aprilie 1911, au pășit toți alegătorii înaintea comisiunii și și-au dat voturile pentru candidații în care au avut mai multă încredere sau și neîncredere, pentru că au votat, siliți prin o lege nouă a domnilor din dieta trecută... Pentru ținutul Dornei, ședința nu a luat nici o hotărâre, pentru că **acolo e tare unicul candidat țaran, George Boncheș**, cu care comitetul național nu a voit să se mulțamească și l-a lăsat în sama tuturor hămesișilor de deputăție, care, de bună samă, pe sub mână vor fi sprijiniți de membrii comitetului național”¹⁹⁸.

¹⁹⁶ *Revista Politică*, Nr. 6, Anul VI, Suceava, în 20 noiembrie 1910, pp. 2-4

¹⁹⁷ *Revista Politică*, Nr. 9, Anul VI, Suceava, în 11 decembrie 1910, pp. 1, 2

¹⁹⁸ *Revista Politică*, Nr. 25, Anul VII, Suceava, în 16 aprilie 1911, p. 2

1911: „Există și alte orașe în Bukowina, care sunt pline de interes, prin oameni și istoria lor, dar și pentru peisaj. Una dintre stațiunile preferate este Dorna Watra, în apropierea frontierelor cu România și Ungaria, și nu departe de Ardeal. Dorna se află pe coaste de munte, la aproximativ 2.500 de picioare deasupra nivelului mării și este o stațiune de sănătate în creștere, cu Curhaus (Casă de Cură) frumoasă, în care se fac băi pentru gută și reumatism, apele Donei și băile de noroi fiind printre cele mai curative. Există cinci surse și două unități de baie, iar râurile frumoase și satele pitorești fac din Dorna Watra o stațiune plăcută”¹⁹⁹.

1912: „**Clubul național român dietal:** Dionisie cav. de Bejan, **Gheorghe Boncheș**, Nicu cav. de Flondor, Constantin baron Hormuzachi, Constantin Popovici de Neculiță, Dori Popovici, Dr. Eusebie Popovici, Varteres cav. de Pruncul, Gheorghe Sârbu, Dr. Ipolit Tarnavski, Aurel Țurcan, Dr. Nico Vasiloschi”²⁰⁰. Două interpelări, din 15 și 16 octombrie 1912, adresate „mareșalului țării, dl Alexandru baron Hormuzachi și... președintelui țării, dl Dr. Conte de Meran”, prin care s-a dat glas „nemulțumirii publicului cu biroul de meliorațiuni”, au fost semnate de deputații „Cuparencu, Sârbu, **Boncheș**, Țurcan, Vasilovschi, Dori Popovici”²⁰¹.

1914: „Luni, în 27 Iulie 1914, dimineața, la orele 10, pleacă din Cernăuți primii rezerviști, doi ofițeri români, la Pola. Deja în aceeași zi, pe linia ferată care duce spre Dorna erau înșirați, la oarecare distanțe, „landsturm”-ări în portul lor românesc, cu o bandă negru-galben la brațul stâng al mâinii. Spre marea noastră surprindere, la intrarea trenului în gara Hadic, de pe peron o damă face un gest de recunoaștere. În momentul următor, trenul se oprește și, înaintea noastră, stă doamna Goga, soția iubitului nostru poet. Întâlnirea neașteptată a creat o situație de duioșie pentru toți trei (persoana a treia e soția mea). Doamna Goga fusese în Bucovina la sora ei Mina²⁰²) și aștepta acceleratul de la Ițcani, cu care avea să plece spre îndepărtatul Apus. Câteva cuvinte schimbate în grabă și un adio. La toate gările era mare agitație. Primul care se cobora din tren, la fiecare gară, era un comisar civil. Cel dintâi lucru al lui era o schimbare de câteva cuvinte cu șeful. În Dorna, lumea de la băi, care nu putuse pleca deja luni, era, marți, dimineața, gata de plecare. Automobilul cel mare al „Fondului religionar”, pus în circulație, prima dată, anul acesta, între Dorna și Bistrița, pentru sezonul băilor, era și în ziua aceea arhiplin cu cei care plecau spre Ungaria”²⁰³.

1914: „Ceea ce mă îndeamnă de a scrie pentru cititorii „Românului” impresiile mele este însă frumoasa serbare ținută, aici, ieri, adică duminică, în 15(28) iunie 1914, întru amintirea marilor noștri dispăruți: Mihai Eminescu și Ion Creangă, morți în același an. Deși serbarea n-a fost proiectată în cadre mai mari, cu vorbiri lungi, totuși ea merită să fie cunoscută pentru modul înjghebării acestui „prinos de recunoștință”... Vestea despre „Liturghia în sobor”, în legătură cu parastas, la care ocaziune va cânta un „cor mixt”, s-a răspândit repede, astfel că, ieri, la orele 9, în vechea biserică parohială, tixită de gospodari, se strecurau o mulțime de inteligenți, spre a asista la slujbă. Mare ne-a fost mirarea când, printre ai noștri, am zărit mai mulți străini, care, cu multă evlavie și admirațiune, ascultau pomposul nostru serviciu ortodox. Corul, deși improvizat, a executat, cu adevărată artă melodioasă liturghie, al cărei original grecesc e transpus în românește, cu multă acuratețe, de dl Dr. **I. Felea**, paroh la Pecica română (Ungaria). După liturghia festivă, celebrată de trei preoți, a urmat slujba parastasului, premersă de jalnicul: „Adusu-mi-am aminte”, al regretatului Ciprian Porumbescu, iar la fine, părintele **Constantin Ureche**, din Frătăuțul Nou, a rostit o cuvântare, ascultată cu multă atențiune. Întreagă slujbă, cât și predica, a produs o adâncă

¹⁹⁹ Baker, James, *Capitolul X, În Bucovina*, pp. 83-90, în *Austria: her people & their homeland*, New York 1913, cu ilustrația Cernăuților, de Donald Maxwell, la p. 85

²⁰⁰ *Gazeta Transilvaniei*, Nr. 66, Anul LXXV, Brașov, joi în 22 martie (4 aprilie) 1912, p. 2

²⁰¹ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovineni*, Nr. 13, Anul II, Cernăuți, 4 ianuarie 1913, p. 205

²⁰² Autoarea răspânditului album de broderii și țesături românești – nota ziarului „Românul”

²⁰³ Felea, Dr. I., *Impresii de călătorie*, în *Românul*, Nr. 178, Anul IV, Arad, joi 14/27 august 1914, p. 4

impresie asupra gospodarilor dorneni, care erau vădit emoționați, la auzul cuvintelor că cei doi „pomeniți” la parastas au scris „cărțile cele mai frumoase” din viața poporului român”²⁰⁴.

1914: „În 30 august, Cernăuții nu mai răspundeau la telegraf, iar de aici s-a ivit bănuiala ocupării lui de către ruși²⁰⁵. Apoi, în 31 august, Poșta Centrală a anunțat instituțiile românești „că reședința Bucovinei s-a mutat de la Cernăuți la Dorna-Vetrei”²⁰⁶, în Bucovina instalându-se panica și, odată cu ea, dorința de a trece cât mai repede în România neutră, inclusiv din partea funcționarilor austrieci. „Astfel, în ziua de 29 august, domnul Vasile Petriche, șeful postului de jandarmi Mamornița, a găsit, în satul Cotu-Hotin, situat la un kilometru depărtare de graniță, pe funcționarii vamali austrieci Frantz Hanusch și Richard Betea, și pe soldatul milițian Friederich Iohan, fugiți de teama rușilor. Cu toții au fost înaintați prefecturii județului”²⁰⁷.

1914: „Luni, seara, trupele rusești se aflau la 10 km depărtare de Cernăuți”. Dar cu o zi înainte (în 2 septembrie – n.n.), odată cu mutarea administrației la Vatra Dornei, pe ruta Cernăuți-Dorna, trenurile circulau din jumătate în jumătate de oră, cu câte zeci de vagoane, ticsite de oameni. „Dar nu numai în trenuri, ci și în trăsurile și căruțele, și chiar pe jos, porneau zeci de mii de locuitori ai Cernăuțului pe drumul ce duce la Dorna Vatra, Gura Humora, Câmpulung și Suceava. Era un spectacol mișcător revărsarea asta de lume disperată, oameni care porneau în voia sorții, căutând un adăpost, un loc sigur, ferit de năvala rușilor. Vremea posomorâtă și ploaia torențială au mărit și mai mult tristețea acestui tablou al unei populațiuni care fuge de teama dușmanului”²⁰⁸.

1914: „Rușii reocupă mai multe localități din Bucovina. Mizeria în Bucovina. Burdujeni (Cenzurată). Se știe că, înainte de reocuparea Cernăuților de către ruși, el fusese evacuat de către armata austro-ungară, care s-a retras spre Dorna-Vatra. Acum, nefiind împiedecați de nimeni, reocupă mai multe localități, ce mai erau în stăpânirea lor, și anume: Strojineț, Siret, Hliboka etc. În aceste localități, vine, ziua, câte o patrulă de cazaci, stă toată ziua și, seara, se retrage. Populația bucovineană, îngrozită de barbariile comise de cazaci, încă din prima oară, își lasă avutul în părăsire și se refugiază, unii pe lângă frontiera română, alții în țară, ori trec, prin Palanca, spre Viena. Zilnic trec prin gara locală sute de familii, care se găsesc într-o cumplită mizerie, căci în Bucovina e mare lipsă de alimente, iar din România nu și pot procura, deoarece nu li se permite de către funcționarii vamali. Funcționarii și autoritățile din gară, văzând situația precară în care se găsesc acești nenorociți, se poartă foarte amabil față de ei. În localitate s-a format un comitet de domnișoare, care, zilnic, sunt în gară, împărțind acestor prizonieri de soartă ceai, pâine vin etc.”²⁰⁹.

1914: „Suceava, 27 decembrie 1914²¹⁰. Împăratul Francisc Iosif a trimis pe Moștenitorul tronului Său în țara Bucovinei, ca să aducă salutul împărătesc bravilor ostași de pe acest front. Împăratul a ținut să cunoască, prin alesul Său trimis, care este situația pe acest câmp de luptă și care este ținuta oștirii Sale, așezată la capătul aripii drepte a uriașului front oriental. De aceea, vizita Alteței Sale, a Arhiducelui Moștenitor Carol Francisc Iosif, a avut un caracter strict militar, ceea ce impunea ca pe câmpul de operațiuni ale războiului, care este întreaga Bucovină, să se evite orișice manifestare de întâmpinare, împreună cu aglomerări de populațiune... În 19 decembrie, dimineața, Arhiducele a pornit spre Vatra Dornei, unde a fost întâmpinat de toate autoritățile și de poporul care s-a fost adunat în număr mare, din largul cuprins al acestui district. Primarul din Vatra Dornei, chipeșul român Forfotă, în fruntea

²⁰⁴ *Românul*, Nr. 137, Anul IV, Arad, marți 24 iunie vechi / 7 iulie nou 1914, pp. 6, 7

²⁰⁵ *Cernăuți a căzut?* – în „Adevărul” din 19 august 1914

²⁰⁶ *Cernăuți evacuat* – în „Adevărul” din 19 august 1914

²⁰⁷ *Panica în Bucovina* – în „Adevărul” din 19 august 1914

²⁰⁸ „Adevărul” din 22 august 1914

²⁰⁹ *Românul*, IV, nr. 259, 25 noiembrie v. / 8 decembrie n. 1914, p. 3

²¹⁰ *Gazeta Transilvaniei*, Nr. 279, Anul LXXVII, Brașov, vineri 19 decembrie (1 ianuarie) 1914, p. 1

reprezentanților comunali din întreg districtul, a adresat Arhiducelui Moștenitor cuvinte de adâncă mulțămărită pentru cinstea ce a făcut țării și poporului român, venind, în aceste vremi de grea cumpănă, în mijlocul lui. În numele poporului, primarul Forfotă îl încredințează pe înaltul oaspe de nestrămutată credință către Împărat și dinastie. Alteța Sa Imperială Arhiducele a răspuns următoarele: / „Bucuros am venit în această țară frumoasă, urmând ordinul Maiestății Sale. Sunt adânc mâhnit că țara aceasta a fost greu încercată prin evenimentele războinice. În grația Sa nemărginită, Maiestatea Sa, în prea înaltul manifest, a hotărât calea pe care se vor tămădui rănilor pricinuite de război. Aveți deplină încredere în Dumnezeu, care va da biruință trupelor noastre viteze! Vă mulțumesc pentru frumoasa manifestare și voi face raport Maiestății Sale, Prea Bunului nostru Împărat, despre sentimentele Domnilor Voastre de neclintită credință. Vă mulțămesc foarte pentru frumoasa întâmpinare”. / Cuvintele Arhiducelui, rostite în parte și în grai românesc, au stârnit, la mulțimea adunată, o furtună de aplauze, izvorâte din inimile însuflețite de acest moment sărbătoresc. În urmă, Alteța Sa, cu o afabilitate încântătoare, s-a întreținut cu reprezentanții comunali, interesându-se de referințele lor familiare, cât și de starea economică și culturală a țaranului român bucovinean. După aceea, Arhiducele a primit în audiență, la Palatul de Cură al stabilimentului balnear, pe reprezentanții tuturor autorităților autonome și administrative, care de prezent se află cu sediul în Vatra Dornei. Ca cel dintâi a fost primit în audiență Excelența Sa Mitropolitul Dr. Vladimir de Repta, care audiența a durat aproape timp de jumătate de oră. Au urmat, apoi, clerul greco-ortodox, în frunte cu consistoriul arhiepiscopesc, clerul romano-catolic, reprezentanța guvernământului țării, în frunte cu contele Meran și consilierii guverniali, între aceștia doi români, frații Dr. Erast de Tarangul și Constantin de Tarangul, acesta din urmă prefectul poliției din Capitală; apoi reprezentanții comitetului țării, între aceștia deputatul român Aurel Țurcan; primăria orașului Cernăuți, reprezentată prin primarul capitalei, deputatul Dr. Dori Popovici, și, în urmă, celelalte deregătorii și corporațiuni. Cu prilejul acestor audiențe, Arhiducele a documentat deplină orientare în starea de lucruri la noi, în țară, și a arătat un viu interes pentru tot ce privește Bucovina. Membrului din comitetul țării, deputatului Aurel Țurcan, i-a cerut amănunțite deslușiri asupra daunelor pricinuite românilor bucovineni pe urma invaziunii dușmane. Față de primarul Cernăuților, deputatul Dr. Dori Popovici, Arhiducele a vorbit de viile impresii ce le-a primit, în cursul călătoriei Sale, de la poporul român. / „Mi-au impus – a zis Alteța Sa – chipurile frumoase și staturile zdravene; l-am aflat înzestrat cu o inteligență rară și mă bucur deosebit de mult că am avut prilej să cunosc mai de aproape acest popor. Am auzit adese vorbindu-se cu laudă de sentimentele patriotice ale poporului român, însă ceea ce am întâmpinat, venind însumi în țară, întrece toate așteptările mele. Sunt încântat de primirea ce mi s-a făcut și voi raporta cu drag Maiestății Sale despre credința și devotamentul acestui brav popor”. / „Sunt adânc mișcat – a răspund deputatul Dr. Dori Popovici – că sentimentele curate ale poporului nostru sunt întâmpinate de Alteța Voastră cu atâta bunăvoință. Poporul român va fi fericit, când va afla despre răsunetul viu ce l-au produs însuflețirile lui manifestări patriotice și rog să-mi fie îngăduit ca să aduc acestea, din ordinul Alteței Voastre, la cunoștința poporului român”. Alteța Sa și-a dat, cu deosebită afabilitate, asentimentul Său. Terminându-se audiențele, Arhiducele Moștenitor și-a luat rămas bun de la mulțimea adunată, care-l însoți, cu nesfârșite urale de „Să trăiască!”, pe când urca, cu suita Sa, în automobile, luând calea spre Bistrița”.

1914: „Comunicație între Dorna și Bârgău-Bistrița. Dat fiind numărul mare al refugiaților din Bucovina și Galiția, care inundau orașul Bistrița și care, pentru o trăsură, plăteau prețuri fabuloase, direcțiunea căilor ferate austriece a înlesnit comunicația, punând, în Dorna, trăsuri la dispoziția fugarilor. Transportul pentru o persoană, de la Dorna, la Bârgău-Bistrița, costă 40 coroane”²¹¹.

²¹¹ *Gazeta Transilvaniei*, Nr. 210, Anul LXXVII, Brașov, miercuri 24 septembrie vechi / 7 octombrie nou 1914, p. 2

1914: „Nr. 370/D, pres. ex. 1914. / Publicațiune / Guvernului i. r. al țării ducatului Bucovinei // La emisul comandai militare Lemberg, în Munkacs, se aduce la cunoștința tuturoră că, de acum, până mai departe, **nu este voie, la nici un caz, a trage clopotele bisericesti, a lumina ferestrele, a umbla pe stradă după 7 ore seara, a mâna vite pe dealuri la păscătoare și a aprinde focuri libere.** / Cei ce nu se vor ținea de ordinațiunea aceasta vor fi aspru pedepsiți. / Vatra-Dornei, în **18 septembrie 1914** // Președinte i. r. al țării / **Meran** m. p.”.

1914: „**Ospătărie Poporală, înființată în Vatra Dornei**, la 29 noiembrie 1914, în localul Societății SENTINELA, strada Francisc Iosif I. Un prânz, constând din o farfurie (talger) de supă, carne în cantitate de cel puțin 0,10 kg, cu o bucată de pâine, sau un gulaș (tocană) cu o bucată de mămligă costă 40 de bani de porție. Un pahar de ceai, cu zahăr și cu o bucată de pâine, în cantitate de 0,15 kg sau un pahar de lapte încălzit cu o bucată de pâine în cantitate de cel puțin 0,15 kg costă 12 bani. Prețuri mai mici nu se pot pretinde. Reclamațiuni sunt a se adresa în ospătărie, către damele din comitet, care sunt încredințate cu inspectarea ospătăriei, sau în biroul prezidial al Judecătoriei districtuale din Dorna. / Vatra Dornei, în **29 noiembrie 1914** // Comitetul”.

1915: „Încă din toamnă, după ce ocupaseră rușii Cernăuții și tăiaseră, astfel, legătura de cale ferată a Bucovinei cu Ungaria, mii de căruțe țărănești au fost rechiziționate și duse la Iacobeni și Dorna, ca să întrețină, de aici, comunicația spre Bistrița. Rechizițiile acestea s-au repetat mereu, până ce n-au mai rămas cai și căruțe prin satele românești. Cu străinii, s-a făcut, și de data aceasta, abatere. Numai acela care a văzut nesfârșitele convoaie ale nenorociților rechiziționați, bătătorind, zi și noapte, în vreme de iarnă, șoselele de munte, mânați din urmă, fără popas, de neîndurații jandarmi și soldați unguri, poate să-și facă o închipuire a faimosului „Pohod na Sibir”. O iarnă întreagă, au stat oamenii aceștia sub cerul liber, cantonând, la un loc cu caii lor, în zăpadă, pe piețele din Dorna și Bistrița. Mulți au murit, din cauza suferințelor îndurate, pentru care n-au fost pregătiți deloc, căci, când i-au luat jandarmii, de cu toamnă, de pe la casele lor, le-au spus că, după două săptămâni, vor fi înlocuiți de alții. După o noapte petrecută „fără adăpost, nici foc”, mulți se trezeau cu mâinile și picioarele degerate. Multora le-au pierit caii de foame și de ger, mulți și-au lăsat caii și căruțele în părăsire și au trecut, pe la Dorna, în România, numai ca să scape de urgia zbirilor. Câțiva, mai cu dare de mână, au știut să-și răscumpere libertatea, de la sergentul lor, care-i comanda, plătind câte 100 de coroane. Numai aceștia au ajuns acasă, după ce au rătăcit, cu săptămânile, pe căi lăturalnice, ca să nu-i înhațe, din nou, jandarmii. Cei care au mai rămas teferi în Dorna au fost târați în urma armatei, ce înainta spre Galiția, și au ajuns tocmai în Polonia, în dosul frontului german, pe unde li s-a pierdut, apoi, urma. Țăranii care nu au avut căruțe au fost duși la săpatul tranșelor, mai întâi în Carpați, apoi, de-a lungul Prutului, la Cernăuți, în Galiția și în Polonia rusească, iar în timpul din urmă, pe frontiera românească, de la Stulpicani, spre Dorna. Munca grea, lipsită de hrană, și bolile i-au decimat și pe aceștia. Jandarmii aveau, însă, prin sate izvor nesecat, de unde să-i înlocuiască, și, când s-au sfârșit bărbații valizi, au scos moșnegi, copii și femei și i-au mânat ca pe o turmă spre câmpurile de tranșee. De groaza aceasta, cum a venit primăvara, mulți țărani dormeau pe câmp și prin pădure, ca să nu fie aflați de jandarmi, care, de regulă, îi ridicau noaptea. Când săpau tranșeele de la frontiera României, erau mereu îndemnați la lucru cu fel de fel de înjurături la adresa Regatului și, mai ales, cu fraza: „Săpați bine, căci aceste șanțuri sunt mormântul vostru și al celor de dincolo!”. În timpul din urmă, lucrau bieții oameni alături de prizonieri ruși și se bucurau de un tratament egal cu aceștia... Urmarea a fost totală istovire materială și morală a țărănimii și, în consecință, tabloul ce ni se prezintă, astăzi, prin satele românești din Bucovina e îngrozitor de trist. Moșnegi gârbovi și femei desperate fac munca câmpului, iar acasă copiii mor de foame și de teribilele boli contagioase. Câteși trei sunt duși, deodată, la groapă. În vremea aceasta, jandarmii și străinii aranjează serbări zgomotoase pentru pretinsele victorii

ale armatei, iar lumea nebună de durere și istovită de suferință, lasă prohodul și merge să strige: „Trăiască Împăratul!”. E crâncenă tragedia și dorobanțul nu vine!”²¹².

1915: „Londra, 26 ianuarie 1915 – cf. unei depeșe pentru *Daily Mail*, transmisă din București, în 23 ianuarie. Rușii, începând o energică ofensivă, au ocupat districtul Iacobeni, care este cheia spre Ungaria. Dornawatra este amenințată inevitabil cu ocuparea”²¹³.

„Miercuri, 27 ianuarie 1915, rușii au cucerit Iacobeni și mășăluiesc spre Dornawatra, care este cheia Transilvaniei”²¹⁴.

1915: „**Apel.** În curând se va deschide subscripțiunea la al treile împrumut pentru război. A treia oară, în decursul războiului, apare provocarea a-i da statului mijloacele necesare pentru împlinirea marelui său scop. Fapte glorioase de istorie ale armatei și ale marinei noastre ne întăresc încrederea în viitor, însă și **dovezile forței noastre economice au puterea unei victorii. Frații noștri din câmp jertfesc patriei viața și sângele lor.** Cine a rămas acasă are datoria de onoare a asigura mijloacele pentru război cu toate puterile, până la marginea extremă a putinței și a averii sale. Deci, cine posedă bani gata și are depuneri sau cont la bănci, cine posedă valori care se pot preface în bani, pentru acela e un postulat al cinstei patriotice, o datorie a pune la dispoziție mijloacele necesare, la care are dreptul de întâietate țara periclitată de dușmani. Această datorie nu e grea, căci **statul nu pretinde de la cetățeni sacrificii sau pierderi de câștig**, ci numai aplecarea a împrumuta mijloacele financiare pentru echipamentul economic de război și astfel a contribui la finalizarea victorioasă a războiului mondial. Toate cercurile populației să ție, deci, chiar de acum pregătite mijloacele ca să poată participa la al treilea împrumut pentru război. / Vatra-Dornei, în **8 Octombrie 1915** // Președinte cezaro-împărătesc al țării / Meran m. p”.

1915: „**Nicolae Iorga: Conte Bellegarde.** Mort pe câmpul de luptă sau pierdut între mulțimile prizonierilor care nu mai pot vorbi, care nu sunt în stare să comunice nimic nimănui? Cine știe! Conte Bellegarde, însă, ostaș credincios până la sfârșit Austriei sale, soldat al Împăratului său, urmași fără greș al tradițiilor familiei sale, a dat tot ce avea; fericirea casnică, situația și, la sfârșit, viața. Desigur, un viteaz. Și cine l-a urmărit în viață putea fi sigur că, la ceasul celei mai mari primejdii pentru steagul în care credea, el va fi la locul său, ca să biruiască ori să moară. S-a coborât în munții Câmpulungului românesc, sunt vreo zece ani de atunci. A văzut pe acei simpli țărani, care sunt batjocura evreimii părăsite și veșnicul obiect de dispreț al tuturor surtucarilor străini. El era mai nobil decât rasa tuturor laolaltă și cu situația lui administrativă îi domina pe toți. Avea dreptul să batjocorească și să disprețuiască mult pe oricine. Și, nu. Curios om!, el s-a coborât până la acești oameni *dați în seama lui* – așa credea, în calitatea lui de creștin și de curtean – *de Dumnezeu și de Împăratul*. L-a interesat vederea lor, s-a aplecat să le audă graiul și, când l-a deprins, el nu s-a oprit până n-a smuls taina sufletelor. Și aceste suflete i s-au părut din cele mai frumoase, pe care le-a cunoscut în viața lui. De aceea, pornind de la datorie, el a ajuns la iubire. Conte Bellegarde va fi simțit, din fundul ființei sale, un răsunset al sângelui său latin? Latura omenească are ciudate taine. Oricum să fie, între puținii străini în stare să iubească simplitatea curată a țăranelor, a fost el. Și a arătat-o prin fapte. Că n-a părăsit, pentru aceasta, pe domnul și Împăratul său, că nu a înțeles iredentismul nostru decât ca o fantomă ispitoare, rea și făcătoare de rău, cine s-ar putea mira? Că a vrut să ne împiedice, prin orice mijloace, de a pătrunde până la ai săi, pe care voia să-i ferească de „primejdia” libertății *românești*, gata însă a le da toată libertatea *umană*, se înțelege așa de bine! Din cauza contelui Bellegarde, eu n-am mai putut intra în Bucovina, decât cu permisie specială, în vagon închis. Mi-a spus de ce se crede dator a lucra așa; mi-a spus-o cavalereste și românește. I-am răspuns cum eram dator eu la cealaltă soluție a problemei. Dar oameni ca acesta se respectă și când ai încrușișă cu dânșii

²¹² *Adevărul*, 28, nr. 10355, 9 ianuarie 1916, p. 1

²¹³ *L'Intransigent*, No. 12.614, Mercredi 27 janvier 1915, p. 1

²¹⁴ *Le Miroir*, No. 63, Dimanche 7 Février 1915, p. 3

spada. Sunt două credințe care se înfruntă și se înțeleg în motivul moral care le trezește în două suflete, pe care soarta le mână pe alte drumuri. Și de aceea, când am aflat despre moartea contelui Bellegarde – undeva, în steпа Poloniei, poate lângă unul din acei ostași bucovineni, pe care, ca țărani, i-a iubit așa de mult –, am avut o strânsoare de inimă. Păcat de dânsul! Căci, în lumea aceasta, conte Bellegarde, una din cele mai rare fericiri, când te-a făcut Dumnezeu cu un suflet drept, e să afli adversarul pe care-l meriți! / 6 Decembre, 1915”²¹⁵.

1916: „Comunicatul oficial rusesc, din 31 mai 1916 (13 iunie nou – n.n.), anunța, pe lângă ocuparea de importante localități poloneze și luarea de prizonieri (1.700 ofițeri și 114 soldați), că „în sectorul Prutului, între Boian și Nepolocăuți, trupele rusești s-au apropiat de malul stâng al râului. Lângă capul de punte de la Cernăuți, o luptă crâncenă mai dăinuiește”²¹⁶. La Sadagura, rușii au capturat un mare depozit de materiale de geniu și căi ferate. În 2/15 iunie 1916, la ora 17, Guvernul României a primit o telegramă, prin care se anunța că Cernăuții au fost evacuați de către austrieci, care au numit o comisie pentru predarea orașului, compusă din câte doi reprezentanți ai fiecărei naționalități. Mitropolitul Repta a fost ridicat și dus la Dorna. Linia ferată a fost distrusă, de la Cernăuți, până la Volksgarden, pe o lungime de trei kilometri, pentru a întârzia înaintarea rușilor. La Ițcani, 80 de locomotive așteptau, sub presiune, să transporte întreg materialul rulant la Burdujeni, în vreme ce câteva trenuri cu râniți erau îndreptate spre Vatra Dornei”²¹⁷.

1916: „De la 1 septembrie 1916, luptele s-au concentrat în regiunea Dornawatra, unde rușii s-au alăturat forțelor române, care au intrat în acțiune. Prin lupte aprige, austriecii au fost dezlipiți de înălțimile pe care le-au ocupat și pe care au încercat, în zadar, să le recucerească, printr-o serie de contraatacuri... Dar deja a apărut zăpada în Carpați și a ajutat cu înghețuri și vreme rea să se încetinească operațiunile”²¹⁸. „Petrograd, 11 septembrie. Trupele române au ocupat câteva defileuri importante din Alpii Transilvaniei. Aripa stângă a armatei ruse și cea dreaptă română au intrat în contact, la 45 km sud de Câmpulung – Dorna-Watra, pe culmile muntoase care delimitează Bucovina de Moldova. Trupele române care operează în această regiune sunt comandate de generalul Cottesco. Ele operează în colaborare cu aripa stângă a armatei generalului Letchitsky”²¹⁹. „Petrograd, 15 octombrie 1916. Trupe inamice, care au susținut mai multe atacuri asupra pozițiilor noastre din regiunile Cârlibaba-Dornawatra și Dobrogea au fost respinse”²²⁰. „Petrograd, 10 decembrie 1916 – comunicat al Marelui Stat-Major: În regiunea Valea Putnei și la nord de Dornawatra, luptele continuă și trupele noastre, înaintând, au fost întâmpinate de rezistența încrâncenată a inamicului”²²¹. „În Valea Putnei și la nord de Dorna-Watra, luptele continuă; trupele rusești, înaintând, au întâlnit o disperată rezistență inamică”²²². „În Bucovina, inamicul s-a dedat la atacuri violente, menite să-i alunge pe aliații noștri ruși de pe aliniamentul Dornawatra – Iacobeni – Cârlibaba, ținut, în ultima vreme, sub focul lor de artilerie. Cu această ocazie, câteva contingente germane au venit să sprijine trupele austriece, care ocupă această parte a frontului. Conform buletinelor de informații ale inamicului, el a fost acela care a apărat importante poziții, pe care le-a păstrat; dar, în comunicatul lor, aliații noștri ruși pun lucrurile la punct, declarând că marile forțe austro-germane au încercat să ocupe o înălțime, la 4 km est de Iacobeni, dar un contraatac le-a respins”²²³.

²¹⁵ Iorga, Nicolae, *Războiul nostru în note zilnice / 1914-1916*, Vol. I, „Ramuri” Craiova 1926, pp. 310, 311

²¹⁶ *Adevărul*, 29, nr. 10498, 2 iunie 1916, p. 3

²¹⁷ *Adevărul*, 29, nr. 10498, 2 iunie 1916, p. 4

²¹⁸ Guillot, Eugène, *Précis de la guerre de 1914*, Tome II – Octobre 1915 – Février 1917, Paris 1918, p. 155

²¹⁹ *Le Journal*, No. 8.752, Mardi 12 septembre 1916, p. 1

²²⁰ *L'Echo D'Alger*, Lundi 16 Octobre 1916, p. 1

²²¹ *Le Rappel*, No. 16.825, Lundi 11 décembre 1916, p. 2

²²² *Le Radical*, Lundi 11 décembre 1916, p. 2

²²³ *La Lanterne*, No. 14.452, Vendredi 16 Février 1917, p. 1

1916: „Atacul asupra poziției ruse de la răsărit de Dorna Watra, susținut în 27 octombrie, a avansa linia noastră. Așteptasem să ajungă divizia de cavalerie și am luat următoarele decizii: / 1). Conducerea atacului a fost transferată comandantului de sub-sectie din Dorna Watra, comandantul regimentului bavarez (Obstlt. Schönwerth – locotenent colonel). L-am desemnat pe el, pentru că locotenent-colonelul Schönwerth era, în primul rând, un strateg foarte eficient și, în al doilea rând, pentru că fusese înlocuit, din 6 septembrie, și, prin urmare, îi cunoscuse foarte bine pe soldați. Ar fi fost dezavantajos să punem un general, care nu era familiarizat cu situația la zi, la comanda diviziei de cavalerie nou sosită. / 2). În afară de propriul regiment, Obstlt. Schönwerth a primit mai multe alte formațiuni, împreună 4.200 de puști. I-aș fi oferit și aproximativ 1.200 de rezerviști, unii pentru Dorna Watra, alții pentru Șaru Dornei, dar au rămas la dispoziția mea”²²⁴.

„Între **26 noiembrie 1916** și începutul lunii martie 1917, Corpul XI a susținut o serie de bătălii aprige. Întrucât inamicul era de două ori, de trei, patru și cinci ori mai mare decât apărătorii pozițiilor pe care le-a atacat, soarta frontului și probabil soarta Armatei a VII-a, dar și soarta patriei s-au aflat pe muchie de cuțit. Știam exact ce lovitură groaznică a suferit armata noastră la Luck și Okna; știam exact și nu am fi putut suferi încă o înfrângere, după acestea două. Prin urmare, nu este surprinzător faptul că, chiar și atunci, loviturile focului inamic, care au căzut pe înălțimile de la Pasul Mestecănești sau pe cele de la Dorna Watra, trupele mele, pe care le conștientizez în număr mic, au rezistat în fața pericolului copleșitor, care provoca o îngrijorare serioasă, de fiecare dată când porneau la atac. Nu sunt în măsură să găsesc o comparație potrivită pentru această preocupare, care este, în orice caz, incomparabil mai mare decât toate celelalte, care ne neliniștesc în viața obișnuită, dar poate că doar acel care, o dată, a întreprins o activitate destul de îndrăzneță va avea înțelege, pe de o parte, necesitatea victoriei, iar pe de altă parte, pericolul teribil care ne amenința; poate va înțelege și starea de spirit a liderului superior, în timpul unei bătălii majore, dacă își amintește dacă, în clipita când a luat decizii irevocabile întru speranță, părea neliniștit. Preocuparea pentru soarta frontului, a armatei și a patriei nu a fost singurul lucru care m-a tulburat. Mi-am iubit trupele, le-am iubit cu adevărat și nu îmi este rușine să spun că fiecare lovitură primită de vitejii mei, în față și în Dorna Kandreny, mă doare. Și cu urechea fină a observatorului experimentat, am auzit aproape fiecare bătălie, pe întregul meu mare front”²²⁵.

„La **26 noiembrie 1916**, furtuna, care a durat zece-douăsprezece zile, ca urmare a amenințării ostile crescânde, a fost întreruptă de primul tunet. În această zi, aripa de sud a frontului, la Dealul Vinat, a fost atacată violent, de ambele părți, dar fără succes. Întrucât aripa de sud, după cum am menționat, era extrem de slabă, am trimis un regiment de cavalerie (600 de puști), pe care l-am avut ca rezervă în zona de sud-est a Dornei Watra, pentru a-l sprijini Dealul Vinat, spre Panaci, la aproximativ jumătatea drumului. Însă am păstrat 1.500 de puști ca rezervă la Dorna Watra”²²⁶.

„**27 noiembrie 1916.** Am lăsat apoi cei 1.500 de ostași, care erau încă disponibili ca rezervă, în spatele secțiunii Dorna Watra, grupează-le astfel încât, dacă ar fi fost necesar, să poată contra-ataca imediat. Am avut, de asemenea, și pe cei 60 de soldați, trimiși la Panaci, cu o zi înainte, să rechiziționeze 60 de vagoane, pe care să le pot aduce repede la Dorna Watra, dacă va fi necesar. În cele din urmă, întrucât nu m-am putut baza pe declarațiile prizonierilor, am pus la dispoziție și două trenuri feroviare la Dorna Watra, astfel încât rezervele acumulate acolo să poată fi transportate rapid și în nord-vest, dacă ar fi fost necesare acolo (Calea ferată

²²⁴ Habermann, Hugo, *Über die Führungstätigkeit der höheren Kommandanten im Kriege, aus persönlich Erlebtem*, în *Militärwissenschaftliche und technische Mitteilungen*, Wien 1921, pp. 410-419

²²⁵ Ibidem

²²⁶ Ibidem

trecea prin Dorna Kandreny, Dorna Watra, Jakobeny, până la Pas. O mică cale ferată face legătura dintre Jakobeny și nord-vest)²²⁷.

„**28 noiembrie 1916** a început cu un asalt violent, pornit de Vinat, din Dorna Watra și pe ambele părți ale pasului Mestecănești. În timp ce acest foc continua să crească, un atac inamic puternic a avut loc la stânga corpului meu, Corpul I, ceea ce a dus la intrarea în pozițiile acestui corp. Prin urmare, mi s-a dat ordin să trimit un regiment de cavalerie (500 de puști), din rezervele de la Dorna Watra, la Corpul I. Acest lucru s-a întâmplat imediat, cu unul dintre trenurile disponibile; mm fost reticent în a face acest lucru, deoarece se auzea un foc puternic pe înălțimile Pasului Mestecănești. Mai multe atacuri violente au urmat de la amiază. Unul, la pasaj, care a eșuat sub focul nostru de artilerie; al doilea, la sud de Vinat, dar amândouă asalturile au eșuat, sub focul tuturor armelor noastre, până la 2:30 după-amiază; un al treilea atac, împotriva unui post avansat, la sud-est de trecere (*Feldwache Neu-Itzkany*), care însemna o capodoperă a fortificațiilor comandantului de secție, a fost repetat de trei ori, fiind mereu respins, în ciuda faptului că fortificația era apărată doar de 80 de soldați și în ciuda celei mai violente pregătiri de artilerie, artileria inamică de asalt fiind de zece ori mai numeroasă. În timp ce aceste atacuri aveau loc, pe frontul a întreg s-au dus lupte de artilerie violente, de pe ambele părți ale Dornei Watra trăgându-se, uneori, cu 40, până la 50 de lovituri pe minut. La 2 după-amiază, inamicul a sporit brusc focul pe Pasul Mestecănești și pe înălțimile de la nord de acesta, până la Lauskuppe (Lauskuppe se numesc soldații pentru o înălțime, amplasați pe 4-5 km, la nord de trecere, nefiind specificat pe hartă; i-am numit astfel din cauza unei păduri rare, care avea o formă asemănătoare cu păduchii pe hartă). Am concluzionat, aici, că atacul principal al inamicului a fost intenționat acolo și, în condițiile canonadei violente de artilerie asupra frontului Dorna Watra, dar și a celui din sud, am îndepărtat imediat majoritatea rezervelor de la Dorna Watra. Puțin mai târziu, când cel de-al doilea atac, de la sud de Dealul Vinat, s-a prăbușit, am întărit din nou frontul Dorna Watra, retrăgând și regimentul de cavalerie, trimis spre sud, în data de 26, spre Dorna Watra²²⁸.

„Pe **29 noiembrie 1916**, focul puternic al inamicului a început dimineața, devreme. Acesta a fost îndreptat împotriva a două secțiuni, împotriva secțiunii de la est de Dorna Watra. În schiță – cu numerele 1295, 925, și împotriva secțiunii dintre Pas și „Lauskuppe”. Prima secțiune, care a fost apărată de aproximativ 4.000 de soldați, a fost atacată de 12 batalioane rusești (înregistrate de prizonieri), de 21 de ori mai mare. Trei atacuri în masă au fost respinse, aici, până la ora 11:00, cu participarea excelentă a artileriei noastre. Atunci focul inamic a început să se stingă. Singurul lucru pe care vrăjmașul îl câștigase și îl plătea cu pierderi grele, care depășeau probabil 1.000 de vieți, era o poziție fortificată înaintată, notată pe schiță cu 1295. Lupta a fost chiar mai acerbă în secțiunea de nord a trecerii. Comandantul de secție acolo (generalul-baron Schnehen, care comandase geniștii colonelului Papp și Divizia a 8-a cavalerie) plănuise inițial un nou contra-atac, pentru a recuceri părțile din poziția pierdută în ziua precedentă. Totuși, acest atac a trebuit să fie oprit, din moment ce însuși inamicul, copleșitor ca număr, a atacat. 16 batalioane inamici au atacat, frontal, linia de la Lauskuppe la Pas ul Mestecănești, avansând împotriva punctului de intrare de la 1228, pentru a extinde succesul din ziua precedentă. La rândul nostru, în prima poziție menționată am avut 2.000 de soldați, iar la poziția 1228, aproximativ 800 de bărbați. Inamicul era de patru, până la cinci ori mai numerous... Dimineața, Dorna Watra a fost atacată, chiar la vremea respectivă, fiind apărată de doar 500 de ostași, iar după-amiază, când bătălia de acolo s-a oprit, a sosit regimentul de cavalerie (600 de bărbați) de la Jakobeny. A rămas o singură escadrilă (100 de bărbați) pe întreaga secțiune mare. Am alcătuit aripa de sud în întregime din rezerve²²⁹.

²²⁷ Ibidem

²²⁸ Ibidem

²²⁹ Ibidem

1916: „Apel. / Cetățeni! După victoriile strălucite pe câmpiile de luptă, armatele noastre se află adânc în țara dușmanului; învingerea deplină este apropiată, răsplata victoriei ne surâde, pacea durabilă plină de glorie! Spre a ajunge la această țintă, trebuie să se însoțească la victoria pe câmpia de luptă și superioritatea economică asupra dușmanului. De a patra oară vă cheamă patria să procurați mijloacele trebuincioase pentru armata noastră, **pentru războiul nostru sfânt**. Împrumutul de război, al patrulea, scutit de bir cu interese de 5 ½ %, se va efectua de la 17 Aprilie, până la 15 Mai 1916, cu preșul de 2,50. Subscripția minimă este de 100 coroane, pentru care se vor depune în numerar numai 17 coroane 50 bani. O plasare mai bună a capitalului nici nu se poate. Alergați cu toții la locurile de subscripție, la oficiile poștale, la bănci. Vă gândiți cu toții că efectul mare al împrumutului de război înseamnă o victorie mare asupra dușmanului. Fiecare cetățean austriac bun, orice patriot bun, **fiecare locuitor al țării noastre credincioase împăratului trebuie să subscrie împrumutul de război și face-o.** / Vatra-Dornei, în **15 Aprilie 1916** // Prezidentul cezaro-crăiesc al țării / Meran m. p”.

1917: „Sistemul de tranzit al lemnului din România necesită doar un permis de tranzit, cu taxe foarte mici. Acest tranzit de lemn din România nu este prea mare, ceea ce înseamnă că scapă de estimarea procentului din valoarea introdusă pentru exporturile de cherestea prin porturile românești. Cherestea tranzitorie este adusă de la Dorna și Prișcani, în Moldova, la Galați, cu plute pe Bistrița și Siret, pentru care nu există nici o taxă în România. Râurile Bistrița și Siret sunt o cale ieftină de transport; în acest fel, aproximativ 200.000 mc bușteni moi și tari din Bucovina și Transilvania și la fel de mult – adică alți 200.000 mc – sunt aduși din pădurile de pe Bistrița, spre Galați. Costurile salariale pentru un buștean rotund, de la Dorna. la Galați, o distanță de peste 400 km, sunt, de obicei, între 3 și 3,50 lei; numai în cazul inundațiilor, care sunt de așteptat, în unele perioade, salariul plutașilor este dublu, ba și mai mare”²³⁰.

1914-1918: Pentru Bucovina au depus jertfe de sânge „Rezervistul **Toader Pistelli**, Vatra Dornei, Regimentul 22, rănit”²³¹; „Rezervistul **Ion Zaharie**, Vatra Dornei, Regimentul 22, rănit”²³²; „La propunerea doamnei **Mariora Boncheș**, născută Russu, din **Vatra Dornei**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morții bărbatului ei, **Toader Boncheș**. Doamna Mariora Boncheș susține că soțul ei, Toader Boncheș, a repausat în lupta de la Halici, în toamna anului 1914”²³³; „**Anna Mittermayer**, născută **Tofanel**, soție de conducător de tren, a plecat din Cernăuți, pe timpul invaziei rusești, pe la finea anului 1916 sau începutul lui 1917, cu un soldat rus, luând cu sine documentele ei personale, între altele și o legitimație de călătorie, cu fotografia ei. De la retragerea rușilor din Bucovina, lipsește orice știre despre dânsa. În august 1918, a adus **Ioachim Palamar**, gospodar din **Crasna-Ilschi**, fost infanterist la Regimentul 22, reîntorcându-se din prinoarea rusească, legitimația cu fotografia Annei Mittermayer, căsătorită Tofanel, și zice că a aflat-o, pe la 14 februarie 1918, la o femeie, care zăcea moartă pe un câmp liber, lângă un sat în districtul Jaroschenka. Comparând el fotografia cu trăsăturile răposatei, a constatat cu siguranță că aceasta e fotografia ei și, conchizând după locul de emitere, „Dorna-Watra”, că e o persoană din Bucovina, a luat cu sine fotografia. Fiind deci decesul probabil, se îndrumază, la cererea lui Petru Tofanel, procedura pentru stabilirea morții celei dispărute”²³⁴; „**Nicolai a lui Vasile Ticșa**, din **Vatra Dornei**, care a participat la război și ar fi murit în anul 1916, într-un spital din Rusia, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabilă prezumțiunea legală a morții, se

²³⁰ Direktion des k. k. Österr. Handelsmuseum, *Rumänien. Landes und Wirtschaftsstatistische sowie Topographische übersichten*, Wien 1917, p. 191

²³¹ *Viața Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915

²³² *Viața Nouă*, IV, nr. 159 – Supliment, din 6 august n. 1915

²³³ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 19, Cernăuți în 5 Aprilie nou 1919, p. 4

²³⁴ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 75, Cernăuți în 18 Octomvrie nou 1919, pp. 7, 8

îndrumează, la cererea soției sale, Anghelina a lui Nicolai Ticșa, procedura pentru declararea morții celui dispărut”²³⁵.

1918: În 27 octombrie 1918, când „a luat ființă Constituanta Bucovinei”, printre cei „50 de membri ai consiliului național, aleși cu unanimitate după redeschiderea ședinței”, se număra și Boncheș Gheorghe²³⁶. În Ședința Consiliului Național Român, de miercuri, 13 noiembrie 1918, prezentat, de la masa prezidiului ca având „o problemă de urgență” și dându-i-se cuvântul, „dl Boncheș vorbește despre **populația de la munte**, care, în urma acestui război, **a rămas fără hrană, haine, vite, oi, fără lemne**, și roagă guvernul ca să se dea lemne din pădurile fondului religios pentru clădirea de bordeie pentru țăranii rămași fără adăpost, în urma războiului, să li se dea și sprijin în bani. Face propunerea să se aducă o mie de oi, ca să se împartă la oamenii lipsiți. Vorbind despre originea nenorocirii care a căzut asupra Bucovinei, spune că **acela care a fost nimicitorul nostru este generalul de la jandarmerie Fischer**, care a înfundat pe români în lagăre, a spânzurat. Acesta ar trebui să fie pedepsit pentru fărâdelegile comise față de popor și face propunerea ca generalul Fischer să fie dat în judecată. Aprobându-se propunerea ca chestia Fischer să fie lăsată în seama guvernului, ședința se încheie, la orele 12 din noapte, rămânând ca termenul ședinței proxime să se împărtășească în scris”²³⁷.

1919: În ședința Comisiunii pentru reforma agrară în Bucovina, ținută în 3 marie 1919, după „orele 4 și jumătate după masă”, la care au participat „ministrul-delegat Flondor... I. P. S. Mitropolitul Repta și dl General Zadic”, au vorbit „frumos și cu multă înțelegere pentru problema de la ordinea zilei **țăranii Boncheș, Axani și Cuciureanu**, care precizează punctul de vedere al țăranilor în chestia reformei agrare. Resping acuzaziile ce se aduc de către cei interesați, acuzații care tind să acrediteze ideea că, prin exproprierea mării proprietăți, ar scădea puterea productivă a țării. Dl Cuciureanu amintește că orașele și astăzi sunt alimentate de către țăranii, cu toată lipsa care stăpânește pre tutindeni. Se miră că, în Bucovina, nici un mare proprietar n-a urmat gestul sublim al M. S. Regelui, care, după cum se știe, a împărțit țăraailor toate moșiile Coroanei”²³⁸.

1919, septembrie 10: Decretul de confirmare a autorităților judecătorești. Începând cu 1 septembrie 1919, se confirmă „la autoritățile judecătorești din Bucovina, următoarele persoane²³⁹: **La judecătoria Vatra Dornei - Tomașciuc Victor**, judecător de district la tribunalul Cernăuți, consilier conducător de judecătorie cu rangul VII; **Botușan Erich**, judecător la judecătoria Vatra-Dornei, judecător de district cu rangul VIII; **Forgaci Eugenie**, ascultant la tribunalul Suceava, judecător de district cu rangul VIII; **Tomovici Stefan**, concepist la guvernul bucovinean, judecător cu rangul VIII”.

1919: Comisiunea agrară de ocol Vatra Dornei: Președinte: **Victor Tomașciuc**, consilier de tribunal și șef al ocolului judecătoresc Vatra Dornei. (Loțiitor: **Erich Botușan**, judecător districtual Vatra Dornei. / Reprezentantul Administrației: **Dimitrie Lumicean**, subprefect Vatra Dornei. / Loțiitor: **Petru Forfotă**, primar Vatra-Dornei. / Reprezentantul Băncii regionale: **Samuil Ioneț**, învățător superior, Dorna Candrenilor. / Loțiitor: **Gavril Chiruță**, agricultor, Vatra Dornei. / Expert agricol: **Gheorghe Marcu**, referent agricol, Câmpu-Lung. / Loțiitor: **Vasile Mihal**, învățător, Iacobeni. / Reprezentantul proprietarilor expropriati: **Silviu Dimitrovici**, maestru silvic, Vatra Dornei. / Loțiitor: **Emilian Jemna**, asistent silvic, Vatra Dornei. / Inginer hotarnic: **David Stern**, inginer hotarnic superior, Vatra Dornei. / Loțiitor: **Nicolai Hlușcu**, inginer, Câmpu-Lung. / Reprezentanți ai țăranilor: **Filip**

²³⁵ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 15, Cernăuți în 29 Aprilie nou 1921, pp. 189-192

²³⁶ *Unirea*, Nr. 68, Anul XXVIII, Blaj, luni 4 noiembrie 1908, p. 2

²³⁷ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 5, Cernăuți, în 28 decembrie nou 1918, p. 4

²³⁸ *Unirea*, Nr. 55, Anul XXIX, Blaj, vineri 14 martie 1919, p. 3

²³⁹ *Monitorul Bucovinei*, Anul 1919, Cernăuți, în 10 Septembrie nou, Fascicula 63, pp. 1-4

Giosan, agricultor, Ciocănești; **Ile Nacu**, agricultor, Vatra Dornei. / Locuitori: **Andrei Bruju Donisă**, agricultor, Dorna Candrenilor; **Gavril Vasiliu**, agricultor, Poiana Stampii²⁴⁰.

1922: Într-un ordin al Ministrului secretar de Stat la Departamentul Economiei Naționale, referitor la crearea de stocuri pentru CFR de către fabricile de cherestea din România, aflăm numele fabricilor din Bucovina²⁴¹ și a proprietarilor lor: Fabricile din **Găinești** și **Suha**, jud. Baia, și din **Frasin** și **Vatra Dornei**, din jud. Câmpulung, ale Societății „Dacia”, cu sediul în București; Fabrica din **Vatra Dornei**, jud. Câmpulung, în exploatarea dlui Nichifor Robu, cu sediul în Cernăuți, Piața Unirii Nr. 2; Fabrica din **Vatra Dornei, Roșu**, exploatarea Societății Româno-Germană, cu sediul în Vatra Dornei.

1922: „Având în vedere concursurile publicate, cererile prezentate și propunerile făcute de revizorate, Consiliul școlar al țării a făcut, în ședința din 27 Martie 1922, sub președinția domnului Director general delegat al învățământului din Bucovina, următoarele numiri, pe ziua de 1 Aprilie 1922 – b). în calitate de învățători definitivi și învățătoare definitive: **Grigorie Dragan** și **Constantin Piticariu** la Vatra-Dornei – școala de băieți²⁴².

1922: „În ziua următoare, 19 septembrie 1922, drumul s-a continuat, cu **trenul industrial**, ce duce, peste pitoreștii munți, care formau în trecut frontiera spre Bucovina. Sosind pe pământul Bucovinei, grupul pelerinilor a fost întâmpinat și salutat, în **gara din Dorna-Helgei**, de către doi preoți bucovineni, delegați ai Mitropoliei din Cernăuți. De la Vatra-Dornei, pelerinii au trecut la Rădăuți, unde, fiind găzduiți, au stat până în dimineața zilei de 8/21 septembrie 1922, când, apoi, un tren special i-a dus la Putna²⁴³. „Legătura între Bucovina și Transilvania a fost, în toate vremile, foarte puțin vie, pentru că uriașele vărfuri ale Carpaților, care le despart, făceau și fac foarte anevoioasă o trecere, de aici, la Bucovina, ca și de la ei, la noi. Chiar liniile ferate se opreau, la poalele culmilor, și trebuia să mergi mult cu trăsura, de la capătul liniei ferate ungurești din Ardeal, până la capătul liniei austriece din Bucovina. Sub domnia românească, iaca, abia în al 4-lea an, se puse capăt acestui neajuns. Azi, poți merge cu trenul, de la Cluj, peste Bistrița, la Dorna-Vatra și, de aci, la Cernăuți. Și încă cu ce tren! Cu tren electric, a cărui mașină nu e dusă cu foc de cărbuni, nici cu motor de benzină, ci cu un motor electric, care-și ia puterea de la firul de sârmă (drot) ce trece pe deasupra sa. La un capăt și la celălalt al liniei, două mașini de fabricat electricitate fac electricitate și o dau sârmei ce merge, de la una, la alta. Aceste sârme dau, ca la tramvaie, putere vagonului de cărmă a trenului și acela poate merge ca rândunica, păzit numai de un îndreptător și opritor al lui. Trenul acesta umblă numai 3 săptămâni, între Dorna-Helgel (Bucovina) și între Borgo-Prund, trecând înalta spinare a Carpaților, zisă Vârful Măgurei, apoi satele Cermacut, Piatra, Măgura, Tihuța, Cărare și Bordoprund. Deschiderea liniei, darea ei în folosință, plecarea celui dintâi tren de acest fel s/a făcut, acum 3 săptămâni, în mijloc de frumoase serbări²⁴⁴. E de prisos să mai adaug faptul că „cel dintâi tren electric din țară”, atât de „zărduit” în 1922, în beneficiul monarhiei române, fusese construit de austrieci, în 1915, după cum rezultă din însemnările comandantului frontului austriac din Bucovina, generalul Hugo Haberman, care nota, în 29 noiembrie 1916 (textul integral, în această culegere de mărturii necunoscute: „Ambele întăriri au fost imediat puse în mișcare pentru apărarea Dornei Watra, iar brigada de cavalerie, fără cai, a fost trimisă pe jos, în munți; i-am trimis 120 de vagoane și 50 de animale de tracțiune, pentru a-i permite, mai târziu, să vină pe front; **trenul**

²⁴⁰ *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

²⁴¹ *Monitorul Oficial*, Nr. 133, 11 iunie 1942, pp. 4872-4874

²⁴² *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 8, Cernăuți 21 aprilie 1922, p. 41

²⁴³ *Biserica și Școala*, Nr. 40, Anul XLVI, Arad, 2/15 octombrie 1922, pp. 4, 5

²⁴⁴ *Libertatea*, Nr. 26, Anul XX, Orăștie, la 27 iunie 1922, p. 1

I-am trimis pe o cale ferată electrică, construită în timpul războiului. A ajuns la Dorna Watra, la ora 9 p. m.²⁴⁵.

1924: „Daruri pentru studenții întemnițați la Văcărești. La Vatra-Dornei (Bucovina), în seara zilei Iordanului, din prilejul unei petreceri populare aranjată de Societatea *Arcașul...* s-au dăruit, de către cei care au luat parte la petrecere, sume pentru tinerii care zac întemnițați la Văcărești pentru o cauză măreață și sfântă (în total, 4.650 lei)”. Printre donatori s-au aflat și „Porfir Boncheș, comerciant”, și „Ilie Boncheș, proprietar”²⁴⁶.

1925: „Conform știrilor transmise din Viena, excese antievreiești au loc în numeroase localități de provincie din Moldova, unde profesorul Cuza a făcut un turneu de propagandă antisemită. Dezordini serioase au avut loc la Roma, Piatra și Dornawatra. La Dornawatra, poliția s-a văzut obligată să facă uz de focuri de arme pentru a-i dispersa pe agitatori. S-au semnalat mai mulți răniți. Profesorul Cuza trebuia să ia cuvântul în acest oraș, la o reuniune antisemită; dar poliția, crezând că tulburările nu vor înceta să apară, a întrerupt reuniunea, în ultimele ei minute. Nebunia izbucnise deja peste tot prin oraș, unde se aruncau invective la adresa evreilor. Poliția a format, în același timp, un cordon, pentru că furia tocmai începuse să se manifeste și situația devenise, la un anumit moment, atât de critică, încât poliția s-a văzut nevoită să se folosească de arme. Mai mulți evrei au fost grav răniți”²⁴⁷.

1929: „Un mărgăritar din adâncile zăcăminte ale neamului: GHEORGHE BONCHEȘ. O veste fulgerătoare ne umple astăzi de mare întristare: Falnicul luptător, țăranul proprietar din ținutul Vatra Dornei, Gheorghe Boncheș, a murit. Pierderea ce am simțit-o noi, astăzi, este destul de mare, pentru că s-a dus de lângă noi un stâlp, un ales al nostru. Prin înțelepciunea cu care a fost înzestrat, prin energia și prin munca sa, a putut ajunge, în scurt timp, deputat în Camera Austriacă; deci a fost **primul țăran român, care a putut ajunge la înalta treaptă de deputat într-o Cameră străină** și care a apărat cu dârzenie drepturile scumpe ale românilor din județul Câmpulung. Cuvântările lui Gheorghe Boncheș, pline totdeauna de inimă și înflăcărare, au apărat cu mult succes interesele economice și politice naționale, așa că, cu drept cuvânt, a fost un mărgăritar al Bucovinei. A dat dovezi de om mare, totdeauna stăruitor în lucru, om cu multă experiență și inițiativă, căci a fost primul om care și-a putut instala pe moșie o minunată crescătorie de păștrăvi. Pe moșia lui, de asemenea, vedeai cele mai noi instalațiuni practice pentru nutrețuri și cereale, cele mai bune și mai moderne grajduri pentru adăpostul, sănătatea și pentru prăsila vitelor; de aceea, nici societățile care se ocupă cu bunul mers al gospodăriilor sătești nu l-au lăsat nerăsplătit pentru toate acestea, ci l-au premiat în mai multe rânduri. Dar activitatea desfășurată de el n-o putem pune, aici, în 2-3 cuvinte și nici nu sunt eu în drept să spun bunul pe care l-a făcut Gheorghe Boncheș pentru zecile de mii de suflete și pentru cei pe care i-a învățat, ci urmele faptelor sale să ne vorbească. A fost membrul fondator și președintele uneia din cele mai bogate societăți culturale românești, „Sentinela”, care a luat ființă în anul 1891 și care societate avea de scop: *Apărarea intereselor românești*. A mai fost și consilier comunal, și cetățean onorific. Orice lucrare pentru propășirea națională, culturală sau economică din județul său nu se putea să nu-l aibă pe Boncheș între luptătorii cei mai înfocați sau chiar în fruntea lucrărilor. În anul 1915, deși Gheorghe Boncheș era deputat austriac, totuși n-a fost cruțat, ci, împreună cu câteva sute de țărani în rând din Bucovina, au fost duși și ținuți în marele lagăr al suspectilor și trădătorilor din localitatea Oberholabrun, lângă Viena, unde se hrăneau cu cir (terci) de făină și sfeclă albă. A fost un adevărat patriot, căci, cu toate că a fost așa de chinuit în timpul războiului, totuși nu s-a dat o clipă înapoi, ci a fost cu gândul numai la prosperarea țării noastre. Activitatea sa, meritele sale i-au fost recunoscute și apreciate de toți, așa că a murit

²⁴⁵ Habermann, Hugo, *Über die Führungstätigkeit der höheren Kommandanten im Kriege, aus persönlich Erlebtem*, în *Militärwissenschaftliche und technische Mitteilungen*, Wien 1921, pp. 405-407

²⁴⁶ *Libertatea*, Nr. 6, Anul XXII, Orăștie, 7 februarie 1924, p. 2

²⁴⁷ *L'Univers Israélite*, 81 Année, No. 9, 30 Octobre 1925, p. 159

fericit că a putut lăsa în urmă o muncă rodnică și cinstită. Pe patul de moarte, a cerut să fie înmormântat cât se poate de simplu, dovadă că și în viață a fost plin de modestie și totdeauna s-a mulțămît cu puțin. Acesta a fost Gheorghe Boncheș, apărătorul românilor din Câmpulung (Bucovina), un om de bine, un străjer devotat, al interesului public, un patriot renumit, deci: Un mărgăritar din adâncile zăcăminte ale neamului. / Diac. V. Fussy²⁴⁸.

1940: În 9 noiembrie 1940, în cadrul unor vandalisme șovine, au fost confiscate, de fratele primarului Paulescu, proprietățile evreilor Simon Landau și S. Zimmet.

1941: În vara anului 1941, au fost deportați în Transnistria, din Vatra Dornei și din satele din jur, 2650 evrei.

1941: „Tabloul normaliștilor cu diploma de capacitate, numiți în învățământul primar, prin „incredințare de post”, pe ziua de 1 octombrie 1941²⁴⁹: **Vasile Gh. Petre**, seria 1938, media 7,40, numit în comuna Șarul Dornei, postul III, jud. Câmpulung”.

1941: „Se publică mai jos Lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morți pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24²⁵⁰: **Alupei Toma**, sergent, ctg. 1936, cu ultimul domiciliu în comuna Neagra Șarului, județul Câmpulung, mort la 2 iulie 1941; **Ungureanu Vasile**, soldat, ctg. 1930, cu ultimul domiciliu în comuna Șaru Dornei, județul Câmpulung, mort la 2 iulie 1941; **Rusu Ioan**, soldat, ctg. 1933, cu ultimul domiciliu în comuna Neagra Șarului, județul Câmpulung, mort la 2 iulie 1941”.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947²⁵¹, următorii învățători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Tanaselea Ioan**, de la Vatra Dornei I, la Vatra Dornei IV; **Tanaselea Cleopatra**, de la Vatra Dornei I, la la Vatra Dornei IV; **Andreescu Emilia**, de la Vatra Dornei I la, Vatra Dornei V; **Radu Gheorghe**, de la Moldova Sulița- Benia, la Dorna-Sunător; **Bârsan Virgil**, de la Cârlibaba, la Șaru Dornei, Coverca; **Vasilescu Mihai**, de la Stulpicani, la Șaru Dornei, Sărișor; **Amorăriței Nicolae**, de la Valea Seacă, la Șaru Dornei, Sărișor; **Onica Nicolae**, de la Șaru Dornei, la Dorna Poiana Negri”.

1948: „Tablou de întreprinderile naționalizate trecute în administrarea comunelor, potrivit dispozițiilor art. 1, aliniatul penultim, din legea N. 119 din 1948, și pentru care urmează să se ia decizii în cauză de către Președinția Consiliului de Miniștri: Moara fostă proprietate a lui Binderer și Brecher din orașul Vatra Dornei²⁵²”.

1949: Se numesc directori ai unor școli, pentru **Învățământul elementar, ciclul I**²⁵³: **Nistor Maria**, directoare la Școala elementară Vatra Dornei, Roșu; **Pridie Eugen**, director la Școala elementară Vatra Dornei, Argestru; **Lucescu Iosif**, director la Școala elementară Vatra Dornei, Rusca; **Bayng Leon**, director la Școala elementară Vatra Dornei, Șarul; **Sârbu Ioan**, director la Școala elementară Dorna, Gura Negri; **Pintelie Ioan**, director la Școala elementară Dorna, Cozănești; **Rotaru Panait**, director la Școala elementară din Dorna, Ortoaia; **Niculiță Valeria**, directoare la Școala elementară din Dorna, Sunător; **Câmpianu Iacob**, director la Școala elementară Neagra Șarului; **Popescu Petru**, director la Școala elementară Neagra Șarului, Gura Haitii; **Marian Dumitru**, director la Școala elementară Neagra Șarului, Sărișor. Pentru **Învățământul elementar, ciclul II**: **Marcu Ioan**, director la Școala elementară Vatra Dornei; **Pața Ioan**, director la Școala elementară Șaru Dornei, Panaci. Pentru **Școli medii tehnice**: **Păduraru Teofil**, director la Școala tehnică administrativă Vatra Dornei-Resort;

²⁴⁸ *Cultura Poporului*, Nr. 269, Anul IX, București 10 martie 1929, p. 3

²⁴⁹ *Monitorul Oficial*, Nr. 249, 20 octombrie 1941, pp. 6439 și următoarele

²⁵⁰ *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.

²⁵¹ *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

²⁵² *Monitorul Oficial*, Nr. 229, 2 octombrie 1948, p. 7951

²⁵³ *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

Mândreanu Constantin, director la Școala tehnică minieră Vatra Dornei-Resort, iar pentru **Școli de calificare, Corsaru Radu**, director la Școala profesională forestieră Vatra Dornei.

La Vatra Dornei s-au născut dramaturgul Ion LUCA (7 decembrie 1894), publicistul Ernest CARA (24 ianuarie 1902), prozatorul Platon PARDĂU (1 decembrie 1934) și poetesa Cornelia Maria SAVU (4 septembrie 1954).

DORNEȘTI. În vreme ce biserica din Dornești este atestată documentar încă din **1490**, odată cu închinarea bisericilor Episcopiei de Rădăuți („la Iuga cel Prost”, în slavonă „Juga Durnyj”), satul „Dornești, partea de jos, cu loc de moară în apa Sucevii și în sat”, este atestat abia în 12 noiembrie 1605, când Ieremia Movilă schimbă niște moșii ale fratelui său, Toader, pentru acea jumătate din satul Dornești.

În 7 decembrie **1612**, Anastasie, mitropolitul Sucevei, solicită aprobarea Divanului Domnesc pentru construirea unor mori la Dornești, sat care, conform izvodului de documente al Mitropolitului Moldovei, Teofan, alcătuit între anii 1617-1619, ar fi fost dăruit Mitropoliei de Alexandru cel Bun.

1627: Partea de sat a lui Toader Movilă, cea „de jos”, a fost schimbată, în 12 februarie 1627, cu alte moșii, noii proprietari fiind Toader Petriceico și jupâneasa Ileana. Toader Petriceico își va construi curtea boierească la Dornești, intrând și în stăpânirea celeilalte jumătăți de sat, prin schimb de moșii, în 13 februarie 1636.

În 3 iulie **1645**, cu întăritura lui Vasile Lupu Vodă, Mitropolia Moldovei face hotarnica moșiei sale, Dornești, dar, ceva mai târziu, în 20 iunie 1637, Ștefan Petriceicu, ajuns Domn, dăruiește satul, curțile boierești și moșia sa mănăstirii Sf. Onufrie, de lângă Siret, ctitorie a sa, dania fiind întărită, în 1708, și de Mihai Racoviță Vodă, care precizează, în uric, cum că „satul Dornești... i-a fost moșie, cu vecini și heleșteie, și o vie lângă via lui Dumitru paharnic... și patru sălașe de Țigani, anume Simeon, fiul lui Crețul, cu copiii, doi feciori ai lui Zaharia, cu copiii săi, Vasile căldărarul, fratele lui Simeon, un bucătar, cu copiii săi”.

În **1775**, satul Dornești avea 1 popă și 26 țărani. După o masivă colonizare cu unguri, Dorneștii se vor numi Hadicfalva (de la numele guvernatorului Galіției, Hadik), harta cadastrală a satului, din 1785, cuprinzând, pe lângă vechile toponime, și câteva toponime de hotar ungurești, precum Boenke, Diak Hud, Felso Mesur, Hossu Gniunasch, Hossu Niel, Koreck Hold etc.

În **1784**, conform unui raport al auditorului raionului Siret al administrației de stat, din 8 aprilie 1784, optsprezece familii de maghiari din Moldova, care veniseră în Moldova la îndemnul mănăstirii Putna, s-au stabilit la Bălcăuți, lângă Siret. Ulterior, această moșie a fost luată în considerare pentru așezările maghiare planificate la acea vreme și adăugată, ca așezarea motivată, sub numele maghiar Laudon-Falva. Colonizarea Bucovinei în ținutul Siretului a continuat, în martie 1786, cu 52 de familii maghiare din Moldova, în special din satul Bălinești, familii care s-au mutat cu vitele și cu alte obiecte în Bucovina. Li s-a acordat permisiunea de a alege un loc, unde să se stabilească, pe moșii mănăstirești, și, în acest scop, au trecut prin ținuturile Siret și Suceavă, optând pentru a se așeza la Dornești²⁵⁴.

1785: „Festivitatea de sfințire a satului Hadikfalva²⁵⁵ (Dornești) a avut loc în data de 5 iunie 1785, la Józseffalva (Vorniceni) în data de 25 septembrie 1785²⁵⁶”.

În **1787**, câteva familii germane din Renania, Bavaria și Baden-Württemberg se stabilesc la Dornești, formând colonia Kriegsdorf.

²⁵⁴ Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina*, Innsbruck 1902, p. 119

²⁵⁵ Cei stabiliți ulterior la Dornești au trecut granița prin sudul Bucovinei, pe la Nemericieni.

²⁵⁶ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 20

1787: În Hadikfalva funcționa o școală cu 4 clase, din 1787²⁵⁷: „În aceste școli își însușeau copiii cele mai elementare și necesare cunoștințe și cititul. La început nu erau dascăli calificați în aceste școli, cantorii, unii membri din corul bisericilor sau după caz sătenii cunoscători de carte au predat copiilor. Conform uzanței, pentru satele maghiare ar fi trebuit să solicite dascăli maghiari din Ardeal. Doarece situația se arăta fără ieșire, Mártonffi a venit cu propunerea să trimită doi băieți maghiari cu o bursă lunară de 5 forinți la școlarizare în Cernăuți, care peste 2-3 ani să revină în sate ca dascăli calificați. Aceștia i-ar înlocuit pe cantori și cu timpul toți cantorii ar fi înlocuiți de dascăli calificați. În mai 1786 guvernatorul Enzenberg solicită învățător de la statul major al armatei din Ardeal. Drept rezultat în primăvara lui 1787 vine din Ardeal în Bucovina un dascăl și își ocupă postul la Hadikfalva.²⁵⁸ Anul școlar era destul de scurt pe atunci, avea numai 14 săptămâni”²⁵⁹.

„24 septembrie **1800.** Albinele lui Vasile Buga din Mitoc zburau vesele în grădina lui József Deák din Dornești.

18 octombrie **1801.** Cele două găște dispărute de la Antal Kovács erau una la János Csernik cealaltă la István Galambos. În decembrie, József Begyhárd din Iacobești a primit 60 de lovituri de bețe, iar Miska Fejér și János Csernik din Dornești câte 25 de lovituri pentru furt.

19 decembrie **1802.** Oile lui Albert Lovász și Ferenc Máté din Țibeni își plâneau necazurile în curtea lui János Keresztes și József Jakab la Dornești.

27 februarie **1803.** Vițica lui Antal Kovács s-a trezit orfană pe lume, în curtea lui József Miklós.

26 ianuarie **1804.** Animalul lui Nicolae Țibu din Satumare²⁶⁰ s-a rătăcit în curtea lui Mihály Marosán, iar la 12 august câte o vacă și un vițel a lui Ștefan Tofan și Niculae Tofan și-au luat lumea în cap, și nu s-au oprit până la curțile lui Elek Finna și János Keresztes din Dornești.

8 iunie **1805.** Boul lui Constantin Nicoara din Frătăuții Noi s-a dat la unguri, și a ajuns până în curtea lui István Keresztes din Dornești, iar boul pădurarului din Camenca a trecut la Antal Leopold și flăcăul Gábor, cel adoptat de către György Sebestyén.

21 octombrie **1805,** vaca lui István Turbuk și vițeaua lui István Ferenc au fost vândute lui Pál Biszak, de către István Bersan, István Ambrus și Pista Becze. În alte ocazii autoritățile au dat numai de urma animalului, cum a fost cazul cu oaia lui Albert Sándor, a cărei piele a fost găsită la József Vencel”²⁶¹.

1831: O epidemie de holeră, care a ținut între 8 iulie și 1 septembrie, face 21 de victime printre maghiarii din, evidențele păstrând numele, cu data morții și numărul casei, următorilor dispăruți: Pál Antal, Bogos Klára, Sorbán Teréz, Dani Dávid, Krivatsek Mihály, Szóts Sándor, Balogh Ferenc, Jakab István, Salamon István, Galambos Antal, Jakab Mária, Fazakas Márta, Salamon Ferenc, Salamon Márton, Erdős József, Erdős Terézia, Erdős Márton, Antal Magda, Turbuk Anna, Turbuk Katalin, Szentes Katalin²⁶². Numele românilor din Dornești care au trăit sau au murit atunci au fost patriotic adăpostite în tradiționalul „Să trăiți și să-i pomeniți!”.

În **1843,** parohia ortodoxă Satul Mare și Dornești (Hadikfalva), cu 867 enoriași, îl avea paroh pe Vasilie POPESCU. În 1876, aceeași parohie, cu 1.182 enoriași, îl avea paroh pe Mihail ILIUȚ. În 1907, comuna bisericească Satul Mare, „Dornești vel Hadikfalva”, „Zibeni

²⁵⁷ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 46, 1876 p. 49, 1907 p. 127

²⁵⁸ Boethy János Alajos

²⁵⁹ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 92

²⁶⁰ Satul Mare, în germană Grossdorf, localitate lângă Țibeni.

²⁶¹ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 26

²⁶² László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 72

vel Istensegits”, cu poștă în Hadikfalva, îl avea paroh pe Theodor POLONIC, născut în 1850, preot din 1873, paroh din 1885, cantor fiind, din 1906, Athanasie ȚIBU, născut în 1867.

„În anul **1848** la Hadikfalva au murit 117 oameni de holeră. A fost perioada când s-au înființat noile cimitire la Țibeni și Dornești. Acesta era situat la Dornești dincolo de pârâu, la nord de sat. Cu timpul însă, din lipsa pământurilor, cimitirul a fost arat, dar numele locului a rămas: pământul Holericilor”²⁶³.

1851: „O broșură, lucrată de Franz Raffelsberger și publicată în 1851, la Viena, cuprindea „**Itinerariile sau directorul tuturor rutelor poștale** din k. k. Statele austriece“, consemnează „Drumul de poștă de la Siret, la Rădăuți, lung de o poștă și jumătate, trecea prin Sf. Onufri, Hadikfalva (Dornești), trecând peste râul Suceava”²⁶⁴.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Siret – **Siret** (Oraș cu tribunal districtual), Bahrinești, Raince, Bălcăuți sau Laudonfalva, Băncești, Botoșănița, Cerepcăuți cu Berești, Țibeni sau Istensegits, Fântâna Albă sau Bialakiernica, Șerbăuți, Grănicești, **Hadikfalva sau Dornești**, Calafindești, Căndești, Climăuți, Mușenița, Negostina, St. Onufri sau Drăgușanca, Oprișeni sau Panțiri, Rogojești cu Gura Molniței, Rudești sau Gropana, Șerbăuți, Sinăuții de Sus, Sinăuții de Jos, Stârce sau Berlinți cu Slobozia lui Dumka, Tereblești, Vașcăuți pe Siret cu Parcelowka, Volcineț”²⁶⁵.

1883: „În data de 30 martie 1883 a plecat primul tren din gara de la Dornești cu 600 de oameni, majoritatea erau reformați din Măneuți. La 2 aprilie a plecat a doua garnitură din halta Țibeni, cu 900 de locuitori din Țibeni și Iacobești, iar în ziua de 3 aprilie o altă garnitură din Dornești. În prima fază în total au plecat cu trenul 2200 de maghiari, 1150 de bărbați și 1050 de copii și femei. La 18 aprilie au plecat 41 de căruțe din Țibeni, ei urmând traseul Bistrița, Târgu Mureș, Deva, Lugoj și comitatul Torontal. În 7 mai găsim pe drum încă 33 de căruțe din Țibeni, iar la data de 11 mai au plecat 220 de persoane din Vorniceni, ei îmbarcându-se la Suceava. În scurt timp numărul celor plecați din cele cinci localități maghiare din Bucovina a ajuns la 4000 de persoane”²⁶⁶.

1887, iulie 9: „Sâmbătă, dimineața, la 6 ore, Alteța Sa Imperială (Arhiducele Rudolf, tragicul prinț de la Mayerling, care vizita Bucovina – n. n.) a părăsit Cernăuții ... Precis la 8 ore sosi trenul separat la stațiunea drumului de fier Hadicfalva (Dornești – n. n.). Aici se coborî Alteța Sa Imperială din tren, dimpreună cu suita sa, fiind întâmpinat cu „Să trăiască” răsunând din mii de glasuri ... Primarul din Bosanci, **Vasile Blându**, îmbrăcat în costum național, ținu apoi o cuvântare în limba română, oferind Alteței sale pâine și sare. Alteța Sa răspunse, apoi, germănește: „Meinen innigsten Dank den edlen, treuen und lieben Rumanen!” adică: „Mulțămita mea cea mai intimă nobililor, credincioșilor și iubitorilor români!”. După aceea, privi Alteța Sa în special la fiecare spalier, ce era compus din unguri – ca cei de casă, apoi de mai la 1.000 de români. Atât fete, cât și flăcăi, erau postați după costume și naționalități”²⁶⁷.

În **1890**, satul Dornești, numit Hadicfalva, avea 3.539 locuitori. Primar era ungarul Paul Marton, iar învățător – Anton Szabo.

²⁶³ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 73

²⁶⁴ Raffelsperger, Franz, *Itinerär oder Verzeichniss aller Postrouten in den k. k. österreichischen Staaten*, Wien 1851, pp. 53, 54

²⁶⁵ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Österreich*, Wien 1869. pp. 158-161

²⁶⁶ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 37

²⁶⁷ *Revista Politică*, Anul II, nr. 5, 15 iulie 1887, pp. 6-10

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitzza: „**Dornești**, sat vechi, ce se află pe apa Sucevei, între comunele Frătăuțul Nou și Hadicfalva²⁶⁸. Este menționat, pentru prima dată, într-un hrisov din 20 August 1550, prin care Domnitorul Moldovei, Petru Ioan, l-a dăruit bisericii mitropolitane cu hramul „Sfântul George” din Suceava. Prin documentul din 12 Ianuarie 1680, Ștefan Petriceicu Vodă, care avea aci o casă pentru vară, l-a făcut danie mănăstirii Sf. Onufrei. În scurgerea vremurilor, acest sat a dispărut, așa că, la 1776, era numai moșia cu acest nume. La 1777, cea mai mare parte a acestei moșii, prin înțelegerea dintre episcopul Herescu și guvernatorul austriac, trecu în posesia mănăstirii Burdujeni, deci la România; restul rămase pe teritoriul Bucovinei și pe el s-au întemeiat 2 comune: Frătăuțul Nou și Hadicfalva. **Dornești, fermă**, pendinte de comuna rurală Andreasfalva, districtul Rădăuți. Are 2 case și 15 locuitori români²⁶⁹. „**Hadicfalva** (rom. Dornești), comună rurală, districtul Siret, așezată pe malul stâng al râului Suceava, în vecinătatea districtului Rădăuți. Suprafața: 21,41 kmp; populația: 3.539 locuitori maghiari-ciangăi, de religie rom. cat. Este străbătută de un drum districtual, ce vine de la Rădăuți și care se unește cu drumul principal Siret-Suceava, în cătunul Ratuș, comuna Negostina; prin marginea sa dinspre apa Sucevei, trece linia ferată Cernăuți-Ițcani, din care se desprinde aci o ramură, apucând spre Rădăuți. Stație de drum de fier; are un oficiu telegrafo-poștal; o școală populară maghiară, cu 4 clase (deci 120 școari – n. n.), și o biserică rom. cat. Colonie maghiară, întemeiată în anul 1785, pe teritoriul vechiului sat românesc Dornești. Numele Hadicfalva (satul lui Hadik) i s-a dat în onoarea Feldmareșalului Baron Andreăș Hadik de Fulak. În apropierea localității, și anume la poalele muntelui Iancu (de fapt, pe dealul Iancului s-au găsit urme preistorice, dar în oarta dinspre Grănicești – n. n.), s-au găsit schelete omenești, care, împreună cu tumulii ce se văd aci, denotă că pe locul acesta au locuit oameni, în negura vremurilor trecute. Populația se ocupă cu creșterea vitelor, cu agricultura, cu grădinăria și în deosebi cu cultivarea verzei și a cepei; mulți din locuitori sunt cărași sau se îndeletnicesc cu agricultura. Comuna posedă 1.978 hectare pământ arabil, 217 hectare fânașuri, 55 hectare grădini, 40 hectare imașuri. Se găsesc 436 cai, 961 vite cornute, 827 oi, 1.155 porci și 1.117 stupi. **Hadicfalva** sau **Rudești, moșie** cu administrație particulară, districtul Siret. Suprafața: 3,84 kmp; populația: 27 locuitori izraeliți, ruteni și alții²⁷⁰.

1914: În 18 decembrie, „Alteța Sa Imperială, Arhiducele Moștenitor Carol Francisc Iosif... porni, peste Hatna (Dărmănești – n. n.) și Hadicfalva (Dornești – n. n.), la frontul din est, unde asemenea a vizitat toate stațiunile militare, înaintând, în urmă, până în tranșeele din fața frontului dușman²⁷¹.

La Dornești s-au născut poetul Corneliu ȘERBAN (8 martie 1937) și publicistul Liviu PAPUC (6 iulie 1950).

1920: „Deciziune de expropriere No. Ag. 284/20. Deciziunea Comisiunii agrare de ocol Siret, cu care s-a decis exproprierea corpului dominical fasc. No. 429, **Dornești**, din registrele fonciare pentru moșiile bucovinene, în suprafață de 222 ha 58 a 14 mp, proprietatea Fondului bisericesc ort. or., în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă²⁷².

1921: Inspectoratul General pentru Salubritatea Publică din Bucovina îl numește agent sanitar pentru circumscripția Dornești pe Dylun Nicolai²⁷³.

²⁶⁸ Colonie în satul Dornești, care în 1775 avea 26 de familii de țărani români, sat care se va numi Hadicfalva (de la numele guvernatorului Galiției, Hadik), harta cadastrală a satului, din 1785, cuprinzând, pe lângă vechile toponime, și câteva toponime de hotar ungurești, precum Boenke, Diak Hud, Felso Mesur, Hossu Gniunasch, Hossu Niel, Koreck Hold etc. – n. n.

²⁶⁹ Grigorovitzza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 87, 88

²⁷⁰ Grigorovitzza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 107

²⁷¹ *Gazeta Transilvaniei*, Nr. 279, Anul LXXVII, Brașov, vineri 19 decembrie (1 ianuarie) 1914, p. 1

²⁷² *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Cernăuți, 1 iunie nou 1921, pp. 213-216

²⁷³ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, 1 iunie nou 1921, p. 211

1940: Tablou de cărțile de capacitate (atestate de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuți, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940²⁷⁴: **Șerban Grigorie**, cizmar, domiciliat în Dornești; **Dolha Sebastian**, cizmar, domiciliat în Dornești; **Gomintchi Andreeas**, cizmar, domiciliat în Dornești; **Covaci Gaspar**, cizmar, domiciliat în Dornești; **Heber Rudolf**, lăcătuș, domiciliat în Dornești; **Ringel Bruno**, lăcătuș, domiciliat în Dornești; **Pal Francisc**, zidar, domiciliat în Dornești; **Ladz Erwin**, bărbier, domiciliat în Dornești; **Ceke Anton**, bărbier, domiciliat în Dornești; **Ambrister Cristian**, brutar, domiciliat în Dornești; **Brucher Ioan**, morar, domiciliat în Dornești; **Heucert Filip**, morar, domiciliat în Dornești; **Pal Ionaș Boris**, rotar, domiciliat în Dornești”.

1941: „Cunoaștem numai numele a 42 de bărbați, majoritatea originari din Dornești (în paranteză este specificat anul nașterii pentru cei al căror an îl cunoaștem): Antal Fábíán (1911), Antal Lajos (1902), Barabás Ferenc (1914), Bece Gáspár (1912), Bíró István (1907), Cseke Ambrus (1906), Csíki Márton, Erős Antal (1919), Erős Géza (1919), Erős János, Fazekas Boldizsár (1906), Fazekas Lajos (1908), Fazekas Piusz (1910), Ferencz József, Forrai Márton (1911), Forrai Márton senior, Forrai Sándor (1910), Illés Antal, Illés Gergely (1899) Illés István (1916), Illés József (1902), Jakab Fábíán (1924), Jakab Lajos, Kiss István, Kökény Piusz (1923), Lovas István (1906), Lovas Rudolf (1906), Lovász Orbán (1894), Mátyás Pál, Mátyás Piusz, Miklós János (1899), Miklós Vilmos (1910), Nagy Antal (1911), Nagy Lőrinc (1906), Solymosi Vilmos, Szabó István (1925), Szabó József (1892), Szentes Ágoston (1913), Szentes Jeromos (1914), Venczel Antal, Venczel Gergely, Zalavári Géza, Zalavári Péter²⁷⁵ Este interesant de remarcat că văduvele acestora nu s-au mai căsătorit niciodată²⁷⁶.

1946: În *Monitorul Oficial*, Nr. 264 din 13 noiembrie 1946, pp. 11909 și următoarele, sunt înregistrate următoarele cooperative sătești de credit: Cooperativa „Frăția”, comuna Dornești, județul Rădăuți.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947²⁷⁷, următorii învățători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Târdea Nina**, de la Dornești, la Brodina; **Cuter Constantin**, de la Dornești, la Horodnicu de Jos, Centru; **Iurașoc Vera**, de la Dornești, la Rădăuți, Șc. fete nr. 2, p. XI, aproape de soț, învățător”.

DOROȘĂUȚI. Situat pe malul drept al Nistrului, între Vasilău, Cincău, Tăutri, Ocna și Brodoc, satul Doroșăuți este întărit, în **15 ianuarie 1517**, Antimiei, văduva lui Dimitrie Lența, și copiilor ei, Marica, Anghelina, Magda și Miron, fiind cumpărat, în 12 martie 1622, de Gavrilaş Mateiaș, starostele Cernăuților. În 1 ianuarie 1670, Alexandra, fata lui Gavrilaş Mateiaș, jupâneasa lui Iordachi Cantacuzino, moștenește satul, care, din 1680, după o dispută la Divanul Domnesc, revine, în părți egale, lui Miron Cocoranul și Grozavei, văduva lui Constantin Cocoranul.

În 4 martie **1652**, se împart moșiile răposatului Gavrilaş Mateiaș între copii lui, Ieremie, Ileana comisoaia și Alexandra vorniceasa. „Partea jupânesei Iliana comisoaia a fost... jumătate de Doroșăuți”.

În 1 aprilie **1680**, când Grozava, fata lui Isac de Sinehău, văduva lui Constantin Cocoranul, determină împărțirea moștenirii rămase după soțul ei, cumnații ei, Miron Cucoranul, Vasile Căzăcescul, Tudosie Țintă, Costășco căpitanul Turculețu și Trinca, le revine „parte ce să va alege din sat de Durășăuți”.

²⁷⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208

²⁷⁵ Cseres Tibor - Vérbosszú Bácskában, Magvető könyvtár, 1991, pag 64.

²⁷⁶ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 47

²⁷⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

În 25 martie **1704**, descendenții lui Miron Cocoranul, Ilie și feciorii Lupei (jupâneasa lui Constantin Turcul) împart între ei moșia și satul Doroșăuți.

În 18 ianuarie **1727**, Grigore Ghica Vodă poruncește postelnicului Șerban Cantacuzino, staroste de Cernăuți, să cerceteze și să judece cu dreptate față de conflictul ivit între Dumitrașco Calmuțchi și Goenești „pentru niște părți de otcină din sat de Buenciuc și din Toutri și din Doroșiști și din Zastavna și Șișcăuți”.

În 31 iulie **1731**, Grigore Ghica Vodă trimite pe starostele de Cernăuți, Constantin Sillion, să cerceteze conflictul dintre Sandul Nalivaico și alți răzeși pentru părți de moșii în „Tăutrea și Boenciucul și la Doroșăuți și Zăstavna”.

În **1752**, la împărțeala moșiilor Goianeștilor, frații Toader, Nacul și Ion Goian, și surorile lor, Măriuța, Jupâneasa lui Vasălce, Irina, Jupâneasa lui Andrei Marcu, și Gafița, Jupâneasa lui Sandul Tăutul, primesc a opta parte din Doroșăuți, baștină.

În 28 iulie **1757**, Ștefăniță Iamandi paharnic se jeluiește, la Divan, împotriva lui Ion Mustiață, „care are a patra parte de sat Doroșăuți” și-i împresoară lui moșia.

1772: Recensământul lui Rumeanțev²⁷⁸, din 1772-1773, înregistrează la Doroșăuți, moșie a lui Vasili IAMANDI, „71 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Timofci, 2 dascăli, Ivan și Necolai, 4 scutelnici ai lui IAMANDI, Iacob ȚURCAN, Lupașco și Ivan morar, 7 văduve, Vasilca, Erina, Paraschiva, Paraschiva, Catrina, Vasilina și Anița, 2 jidovi, Ilia și Boroh, 1călăraș, Ion, și 53 birnici, și anume: Vasili NUȚULIAC vornic, Ion ACSENTI, Vasili sin lui ACSENTI, Ivan GAVRILIUC, Toader sin lui ACSENTI, Ștefan brat lui ACSENTI, Ivan LISCO, Petrea zet lui ACSENTI, Gligoraș CUHCIUC, Mihailo pânzar, Ivan CRIVACHIJA, Toader salahorul, Mihail BIJCANUL, Simion LONICU, Hrihor pânzar, Vasile ANGHELACHI, Toader BUJENIȚĂ, Dumitru rus, Ivan DEHA vătăman, Alecsa pânzar, Vasilco văcar, Necolai sin lui CORULAC, Ivan HUBCA, Onofrei pânzar, Vasili ARIPIACU, Anton TIMCIUC, Andrei TIMCIUC, Petru TRICAC, Ivan COZONAC, Vasile DUMITRACHI, Ivan sin lui IACHIȘ, Vasili sin lui Ivan ȚUHAI, Timco COVAL, Iacob BURILAC, Andrei BĂZVERNII, Dumitru sin lui ȚIAN, Luchian VEHNAVCIUC, Vasili ONOFREI, Hrihor MIHALIUC, Andrei MIHALIUC, Vasili BOHONOS, Andrei BOIKO, Ștefan sin lui PANCO, Ștefan morar, Pricop CURILIAC, Ivan pânzar, Alecsa ROMANIUC, Nichita ROMANIUC, Panco zet BĂTRÂN, Ilie sin lui PANCO, Fodor morar, Iurie argat și Lupașco PAUȘ.

În **1775**, satul Doroșăuți, din Ocolul Nistrului, avea 2 popi și 46 țărani.

În 7 iulie **1808**, Tribunalul din Stanislau înscrie jumătate din moșia și satul Doroșăuți pe numele Paraschevei Iamandi și al feciorilor lui Toma Iamandi, Mihai, Alexandru și Vasile.

1843: Biserica ortodoxă Sfântul Vasile din Doroșăuți, cu 985 enoriași, în 1843, era patronată de Joseph von ABRAHAMOWICZ, paroh fiind Leon MOROZIEWICZ. În 1876, când numărul enoriașilor ajunsese la 1.745, patron bisericesc era Christof von PETROWICZ, iar paroh, Eusebie ANDRICIUC. În 1907, când hramul bisericii din Doroșăuți, ctitorită, în 1779, de Theodor CAUTIȘ și de Ioan MASEC, era sărbătorit la Adormirea Maicii Domnului, patron bisericesc fiind evreul Kalman SCHLESINGER, preot era Arcadie BOCANCE, născut în 1877, preot din 1903, iar cantor, angajat în 1892, Theodor DRABIK, născut în 1850.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coțman – **Zastavna** (judecătorie de district), Babin cu Ștefanovca, Boianciuc, Borăuți, Brodok, Czarnypotok, Cincău, **Doroșăuți**, Horoșăuți, Iurcăuți, Cadobești, Kiseleu, Krisciatek, Cuciur-mic, Culeuți, Mitcău, Mosoiuca, Ocna, Onut,

²⁷⁸ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 438

Pohorlăuți, Prilipce cu Luca, Repujineț, Samușin, Teutri, Vasileu, Verbăuți, Verenceanca, Zwiniec cu Koetriszówka”²⁷⁹.

1887: O școală cu 2 clase funcționa la Doroșăuți din 1887²⁸⁰.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Doroșăuț (Doroszoutz)**, comună rurală, districtul Coțman, așezată pe malul stâng al Nistrului, la confluență cu pâraul Toutri, aproape în fața localității galițiene Zazulince. Populația: 2.211 locuitori ruteni, gr. or. Cuprinde, pe lângă vatra satului, și târla Horodișcin (Horodywszczyn). Este străbătută de drumul districtual Zastavna-Doroșăuț, care o leagă cu drumul principal Cernăuț-Zaleszczyki (Galiția), precum și cu cel principal Cernăuți-Uscie-Biskupic (Galiția), prin intermediul drumului districtului Horoșăț-Iurcăuț-Zastavna; prin drumuri de țară comunică cu Ocna și Porholăuț. Are o școală populară, cu 3 clase (deci, cam 90 școlari – n. n.), și o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Vasile”. La 1776, era în posesia familiei Iamandi. Aci s-au găsit, în 1896, o mulțime de monede vechi polone, datând din prima jumătate a secolului al XIII-lea. Nistrul, având în dreptul acestei localități țărături stâncoase, este prevăzut cu 2 poduri de piatră. Populația se ocupă cu agricultura, cu prăsila de vite și cu pescuitul. **Doroșăuț, moșie**, cu administrație particulară, districtul Coțman. Suprafața: 7,50 kmp; populația: 62 locuitori, în majoritate izraeliți, restul poloni și ruteni. Cuprinde, pe lângă moșia Doroșăuț propriu-zisă, cu 4 case și 20 locuitori, și cătunele Horodișcin și Odaia. Comuna posedă 1.835 hectare pământ arabil, 77 hectare fânațuri, 6 hectare grădini, 93 hectare islaz și 70 hectare pădure. Se găsesc 140 cai, 444 vite cornute, 187 oi, 209 porci și 41 stupi de albine”²⁸¹.

În **1910**, o treime dintre sătenii din Doroșăuți încă mai vorbeau românește, dar au fost asimilați, ulterior, de majoritatea ruteană.

1915: Pe malul Nistrului, la Doroșăuți, în 26 iulie 1915 s-a făcut „comemorarea încheierii unui an de război”, serbarea fiind organizată de parohul exarh Vasile Nichitovici. „După săvârșirea sfintei liturghii, celebrată în biserica parohială, în sobor, sub conducerea parohului, și, după panahida săvârșită la mormântul bravilor soldați căzuți, o frumoasă procesiune s-a îndreptat spre Piața Votivă din Doroșăuți, unde era concentrată miliția și o mare mulțime de popor. Aici s-a săvârșit, sub cerul liber, doxologia pentru Majestatea Sa Împăratul Francisc Iosif I și izbânda armatelor sale, executând muzica militară coralul și imnul festiv... Serbarea s-a încheiat cu un dejun, în ospitaliera casă a părintelui Nichitovici, la care a participat înalta ofițerime a garnizoanei. A doua zi, în 27 iulie, s-a celebrat, apoi, în biserica parohială, sfânta liturghie pentru ostașii regimentului bosniac din acea garnizoană”²⁸².

1916: O parte dintre ostașii români din Ardeal fuseseră încazarmați, în ianuarie 1916, la Doroșăuți, pe malul drept al Nistrului, iar alții, pe celălalt mal. Miercuri, în 19 ianuarie vechi, întregul batalion de ardeleni s-a prezentat la biserica din Doroșăuți, unde slujea bătrânul Vasile Nichitovici, apoi a participat, cu muzica militară în frunte, la procesiunea bisericească, la care cânta corul bisericesc, dirijat de Vasile Penteleiciuc, și participa o mulțime de oameni cu făclii în mână, din Doroșăuți și din împrejurimi. În timpul ritualului de sfințire a apei Nistrului, prin scufundarea unei cruci în undele fremătătoare, cantorul intona, pe românește, „În Iordan, botezându-te Tu, Doamne!”, impresionându-i pe ardeleni până la a cere ca batalionul lor de cavalerie să fie botezat Sfântul Mare Mucenic George, ceea ce s-a și făcut, dar cu varianta grecească pentru „țaran”, „gheorghios” și nu „georgius”, ca să nu se creadă că bucovinenii ar fi papistași, prin preoții lor – de la grecescul „presviter”, care înseamnă, ca și „popa”, în latină, „bătrân înțelept”; și de limba română ne-ar fi deposedat

²⁷⁹ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

²⁸⁰ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 29, 1876 p. 89, 1907 p. 86

²⁸¹ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 88

²⁸² *Viața Nouă*, IV, nr. 160, din 18 august n. 1915, p. 3

ierarhii, pentru că provine din latină, și ne-ar fi dăruit pe veci limba sacră slavonă, dacă ar fi fost doar după voia lor pravoslavnică²⁸³.

1914-1918: Printre Eroii Necunoscuți ai Bucovinei, al căror sacrificiu s-a contat târziu, în fața instanțelor, se numără și „**Ioan a lui Petrea Wihnan**, născut în **Doroșăuți**, la 21 mai 1880, ar fi murit la 6 decembrie 1916, în Broket, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soției sale, Anastasia Wihnan, născută Stadnek, procedura pentru declararea morții celui dispărut”²⁸⁴; „**Nicolai a lui Toader Kuziak**, născut în **Doroșăuți**, la 26 aprilie 1882, chemat sub arme, în august 1914, a dispărut, la 10 august 1916, lipsind, până în prezent, orice știre despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Mariei Kuziak, procedura pentru declararea morții celui dispărut”²⁸⁵; **Nicolai a lui Toader Haida**, născut la 15 noiembrie 1888, în **Doroșăuți**, ar fi murit la 1 mai 1918, în Iusewa, guvernământul Iekaterinoslav, Rusia, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Anei Haida, procedura pentru declararea morții celui dispărut”²⁸⁶; „**Ioan a lui Demeter Repei**, născut la 3 iulie 1891, în timpul din urmă domiciliat în **Doroșăuți**, a fost înrolat la oaste, cu ocazia mobilizării generale, și a plecat, pe urmă, pe frontul rusc. În noiembrie 1914, ar fi plecat el în spital, fiind bolnav. De atunci e dispărut. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Axeniei Repei, procedura pentru declararea morții celui dispărut”²⁸⁷.

1941: În urma examenelor, învățătorul „**Cismaru I. Nicolae**, seria 1936, media 7,60, a fost numit în com. Doroșăuți, jud. Cernăuți”²⁸⁸.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943²⁸⁹, următorii învățători și învățătoare: **Turliuc Silvia**, comuna Doroșăuți, jud. Cernăuți, media 7,29”.

DOROTEIA. Satul are o istorie relativ recentă, care începe cu câteva case împrăștiate, menționate în **1785**, într-un izvod al mănăstirii Voroneț. Unul dintre primii locuitori ai satului de mai târziu pare să fi fost Ion Lucanul, care, în 2 iulie 1737, îi vindea o moșie, „di sus de Dorotești”, lui Nichita Holuță.

1787: În hărțile cadastrale din 1787 și din secolul următor, în toponimică sunt incluse și nume ale unor băștinași (Fânațele lui Mardarie, Poiana lui Ionică Balan, respectiv țarinile Șandru, Gâleleu, Mordei etc.).

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Gura Humorului** (tribunal districtual), Băișești cu Stănilești sau Cornu Luncii, Berchișești, Brașca, Drăgoiești cu Lucăcești și Folowanik, Gemenea cu Slătioara și Ostra pe Graniță, Ilișești, Joszeffalva, Capu Câmpului, Capu Codrului cu Păltinoasa, Mănăstirea Humorului cu Bori, Pleșca și Buchenhain sau Poiana Mikuli, Corlata, Măzănăieșzi cu Stejăroaia, Stulpicani cu Plutonita, **Doroteia**, Voroneț cu Bucșoia și Frasin”²⁹⁰.

1872: Biserica Arătarea lui Isus Cristos din Doroteia a fost construită, din banii Fondului Religionar, între anii 1872-1875, fiind sfințită în 1881 și slujită, în 1907, de parohul

²⁸³ *Viață Nouă*, IV, nr. 174 din 7 februarie n. 1915, p. 3

²⁸⁴ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 11, Cernăuți 30 martie nou 1921, pp. 128-133

²⁸⁵ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 5, Cernăuți 12 februarie nou 1921, pp. 51-53

²⁸⁶ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 4, Cernăuți 10 februarie nou 1921, pp. 38-49

²⁸⁷ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 1, Cernăuți 13 ianuarie nou 1921, pp. 6-10

²⁸⁸ *Monitorul Oficial*, Nr. 249, 20 octombrie 1941, pp. 6452 și următoarele

²⁸⁹ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

²⁹⁰ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Österreich*, Wien 1869. pp. 158-161

din Bucșoia, Dimitrie POPESCU, născut în 1845, preot din 1883, paroh din 1899, și de cantorul Ilie SĂHLEANU, născut în 1858, angajat în 1897.

1887: În Doroteia funcționa, din 1887, o școală cu 2 clase²⁹¹.

1897: O colecție publică pentru Internatul de băieți români din Cernăuți, în decembrie 1897, menționează, în „Plotonița-Dorotea”, următorii localnici: Mihai GEMENAR, Petru GEMENAR, Dimitrie CORLICIUC, George CRĂCIUN, Simion LEHACI, Toader GEMENAR, Nicolai GEMENAR, Constantin IANOVICI, Petre STRUGAR, Petre RUS, Ioan POPA, George STRUGAR, Dumitru BRADAȚAN, Toader PAVEL, George FORMINTE, Vasile CRĂCIUN, Petru GEMANAR, Ioan BRADAȚAN, Petru LEHACI, George GEMENARI, Ioan LEHACI, George GEMANAR, Vasile GEMANAR, Petru GEMANAR, Mihai SECRUAN, Ioan PAVEL, Haralambie GEMANAR, Ioan GEMENAR, Petru LEHACI, Dumitru alui Toader RUSU, Ioan GEMENAR și Ilie NACU²⁹².

1899: „De la Drumul împărătesc, din Frasin, s-a făcut un drum lung de aproximativ 18 kilometri duce, prin Stulpicani, către Ostra și constituie ruta principală pentru zona văii Suha; în legătură cu acest drum, a fost înființată o linie pentru transport cu aburi, în vagonete; ea trebuie extinsă în valea principală. Drumuri forestiere, însumând aproximativ 15 kilometri, au fost create pe văile Gemenea, Muncel și Botușan, iar o potecă forestieră, de 6 kilometri, în Braniștea. Gara Frasin este conectată cu fierăstrăul fabricii, iar aceasta este conectat, cu o pistă industrială, la stația gării locale Frasin. Pista are direcții și condiții de pantă foarte favorabile. Raza minimă este de 80 de metri, cel mai mare gradient, pe linia principală, nu este mai mare de 33 grade 2 minute pe milă, iar pe pistele laterale, de 41 grade 8 minute pe milă”²⁹³.

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner²⁹⁴, în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la Maria a lui Dumitru ROȘU (23 ani în 1908) din Doroteia.

1907: „Din Doroteia și Plotonița ne sosește vestea îmbucurătoare că comuna progresa mereu, sub conducerea înțeleaptă a antistelui (primar – n. n.) **Ilie Brădățan**. O comună nu prea bogată, dar administrată cinstit, și-a rădicat școală frumoasă, a reparat biserica, a zugrăvind-o din nou, a cumpărat un țintirim nou, l-a îngrădit frumos, ba a îngrijit ca și comunicația pe Valea Suhei, care era, până acuma, atât de anevoioasă, să fie mai ușoară, punând temelia la zidirea podului de peste apă, care, în curând, va fi gata. Un merit frumos și-a câștigat **vornicul Brădățan** prin schimbul făcut cu Moses Eisenkraft din Vama, asigurând comunei, pentru totdeauna, o păscătoare frumoasă, pentru 5.700 de brazi din pădurea sătească. Laudă se cuvine antistelui și comitetului comunal pentru administrarea desinteresată și înțeleaptă a averii comunale”²⁹⁵. „Acest proces verbal s-a făcut noaptea, fiindcă Eisenkraft avea nevoie și grabă mare de a finaliza această afacere încă în aceeași seară. Imediat după iscălirea procesului verbal, de către membrii prezenți ai comitetului comunal, consilierul comunal și confidentul lui Eisenkraft, Lehrer, face propunerea că să i se vândă lui Eisenkraft lemnul din chestiune cu 10 coroane copacul, chiar dacă nu i-ar succeda să pună la dispoziție comunei muntele fondului religios, pe care trebuie încă să-l schimbe cu alte locuri ale ale. Aceasta propunere a fost însă respinsă de toți consilierii comunali prezenți, cu cea mai mare indignare, strigând toți ca dintr-o gură, că ei nu vor să știe de vânzare, ci numai de schimbul amintit în procesul verbal iscălit, fără ca să știe ei cum e pus la cale, în procesul verbal, acest

²⁹¹ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1907 p. 95

²⁹² DEȘTEPTAREA, Nr. 4/1898, p. 30

²⁹³ Engel, Alexander von, *Österreichs Holz-Industrie und Holzhandel*, I Theil, Wien 1907, pp. 196-202

²⁹⁴ MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

²⁹⁵ *Apărarea Națională*, Nr. 1, Anul II, joi 3 ianuarie stil nou 1907, p. 2

geșeft al lui Eisenkraf... Eisenkraft, după această ședință, a deschis punga și a început să distribuie sumele de mituire”²⁹⁶.

1907: Cei mai mulți locuitori din Doroteia (211) au votat pentru legendarul conte Bellegarde, și doar 3 pentru Aurel Oniciul, iar pentru T. V. Stefanelli doar preotul satului²⁹⁷. Din Comitetul național districtual al Câmpulungului făcea parte și preotul econom Ioan a lui T. Crăciun din Dorotea²⁹⁸.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Doroteia-Plotonița**, comună rurală, distriktul Câmpulung, așezată în valea Suha, între cele 2 pâraie, afluenți ai săi, Doroteil și Brănești. Populația: 853 locuitori români, de religie gr. or. Este străbătută de drumul districtual și de linia ferată locală Hatna-Câmpulung. Cuprinde, pe lângă vatra satului, cu 815 locuitori, și cătunul Țarina. Are o școală populară, cu o clasă, și o biserică filială, cu hramul „Înălțarea Domnului”, atenență a parohiei din Bucșoia. La 1776 era cătun, pendinte de Bucșoia. Populația se ocupă cu prăsila de oi și de vite mari, precum și cu exploatarea de păduri. Comuna posedă 58 hectare pământ arabil, 833 hectare fânașuri, 3 hectare grădini, 377 hectare izlaz și 2.273 hectare păduri. Se găsesc 72 cai, 523 vite cornute, 1.381 oi, 289 porci și 84 stupi de aibine. **Dorotea, mic afludent**, pe dreapta pâraului Suha, ce se varsă în Moldova, lângă comuna Bucșoia, distriktul Câmpulung, izvorăște mai jos de Pietrele Brusturosului, distriktul Câmpulung. **Țarina**, cătun, pendinte de comuna rurală Doroteia-Plotonița. Are 7 case și ră locuitori”²⁹⁹.

1910: „Din **Dorotea Plotonița** ne-a sosit o scrisoare foarte chipărată contra dlui superior (învățător superior – n. n.), dlui primar, dlui deputat Sârbu, feșterilor și bereznicilor și, apoi, a inteligenței din Gurahumorului. E vorba de buți de rachiu și de agitație nebună, din partea unor inteligenți români, alături de toți jidanii. Un oarecare Hlușco, din Gurahumorului, și cantorul Hutu, din Slulpicani, să fi stârnit minciuni mârșave de tot contra candidatului Boncheș, minciuni pentru care și-or primi răsplata la judecătorie. Bereznicii strigau: „Glăsuiți cu fondul, căci din fond aveți să trăiți!”. Aceasta ți-i, domnule Oniciul, „libertatea alegerilor”, cu care te fălești mereu că ai „stors-o” de la stăpânire? Vă numiți partid creștin-social, iară la alegeri votează preotul cu jidanul contra țaranului. Să nu vă pară șagă, domnilor din „partidul național”, când țaranii și-or pune candidați în toate ținuturile! Pe dl deputat Sârbu, care desigur n-nre știre de cele ce s-au întâmplat la alegeri, îl rugăm însă să caute a se dezbăra de atfel de oameni, care l-au discreditat, cu agitația lor, în ochii poporului”³⁰⁰.

1914: Din 7 martie, învățătorul Mihai Cosmiuc a fost transferat din „Doroteia-Plotonița, în Botuș”³⁰¹.

1916: Printre „Soldații de la Arbeiter Abtig I/41 (geniștii, deci – n. n.), toți din Bucovina – în total 61,92 coroane”, care au pus bani pentru camarazii invalizi și pentru orfanii de război, s-a numărat și **Popovici Nichita**, din Doroteia, cu 50 fileri³⁰².

1918: „Comuna Dorotea Plotonița a numit pe părintele Adrian Boca cetățean de onoare pentru meritele ce le-a câștigat, în tot decursul războiului, pentru părțile muntelui, organizând cu multă jertfă de muncă alimentarea muntenilor cu porumb și alte cereale, dându-le în împrejurările cele mai grele sfat și ajutor”³⁰³.

²⁹⁶ *Apărarea Națională*, Nr. 93, Anul II, duminică 15 decembrie stil nou 1907, pp. 2, 3

²⁹⁷ *Gt., Viața Românească în Bucovina*, în *Viața Românească*, Volumul V, anul II, Iași 1907, pp. 304, 305

²⁹⁸ *Apărarea Națională*, Nr. 20, Anul II, duminică 17 martie stil nou 1907, p. 3

²⁹⁹ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 88

³⁰⁰ *Revista Politică*, Nr. 11, Anul VI, 25 decembrie 1910, p. 8

³⁰¹ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor*, Nr. 11, Anul III, 2 aprilie 1914, p. 174

³⁰² *Românul*, Nr. 25, Anul VI, joi 17/4 februarie 1916, p. 5

³⁰³ *VIAȚA NOUĂ*, Anul V, nr. 8, 21 iulie 1918, p. 4

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Stulpicani** făcea parte, ca reprezentant al țăranilor, și **Ion Gemănar**, agricultor din Doroteia³⁰⁴.

1941: Printre primii Eroi ai României Mari s-a numărat și „**Rusu Ilie**, fruntaș, ctg. 1940, cu ultimul domiciliu în comuna **Doroteia**, județul Câmpulung, mort la 27 iunie 1941”³⁰⁵.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943³⁰⁶, următorii învățători și învățătoare: **Crijanovschi Lidia**, comuna Doroteia, jud. Câmpulung, media 7,50”.

1944: Prin ordinul „Nr. 63.175 din 20 martie 1944, se înaintează la gradul II în învățământul primar, pe ziua de 1 septembrie 1943, următorii învățători și învățătoare, care au reușit la examenele de înaintare la gradul II, din sesiunea August 1943, la Centrul Cernăuți, cu notele arătate în dreptul fiecăruia³⁰⁷: **Galeriu Jules**, comuna **Doroteia**, media 7,87”.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947³⁰⁸, următorii învățători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Galeriu Iuliu**, de la Doroteia, la Dorna-Candreni”.

1949: A fost numit învățătorul **Ignat Nicolae**, director la Școala elementară Doroteia³⁰⁹.

La Doroteia s-a născut pictorul Mircea HRIȘCĂ (23 noiembrie 1938).

DRACINEȚ. Dăruit de Iancu Sasul Vodă, împreună cu Hlinița, în **22 august 1582**, călugărilor de la mănăstirea Pobrata, care „au dat domniei noastre 100 ughi, fiind noi datori Turcilor, cari 100 ughi au fost dăruți SF. mănăstiri de Petru Varticovici, fost pârcălab”, și reconfirmat, în 7 ianuarie 1608, în folosința aceleiași mănăstiri, satul „Dracenița”, fost „sub ascultarea Șipinților”, supraviețuiește anonim de-a lungul veacurilor, sub umbra groasă a călugărimii.

1459: Satul Dracineț pare să fi fost atestat documentar încă din 1459, după cum rezultă dintr-o hotarnică din 1762, în care se face trimitere la uricul lui Ștefan cel Mare.

1772: Recensământul lui Rumeanțev³¹⁰, din 1772-1773, înregistrează la Dracinița, moșie a mănăstirii Pobrata (Probotă sau Sfântul Niculae din Poiană), „49 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Vasile, 2 dascăli, Tănăsă și Ion, 4 văduve, Maria, Anița, Irina și Catrina, 1 jidov, Herșco, și 41 birnici, și anume: Fedor CIORNEI, Hrihor CIORNEI, Ion CIORNEI, Iacob HUȚUL, Ihnat HUȚUL, Dumitru COROCICA, Ivan sin lui, Ion PURȘEGA, Iacob SAPEHA, Iacob VERCICI, Gavrilaş CIORNEI, Tănăsă CIORNEI, Mihalachi POPACIOC, Ion ungarian, Iacob sin GRIGORI, Toader SAUCIUC, Georgiță SAUCIUC, Andrieș SAUCIUC, Iacob scripcar, Ștefan BIȚIC, Dumitru VĂMANUL, Andrieș CERIMIHO, Onofrei PANTIICIUK, Andrei CADOBEICIUK, Ion MACSINCIUK, Ion SADOVENCO, Simion AVRAMIUC, Andrei AVRAMIUC, Andrei RIBACA, Ion ARICI, Andrieș CUȘURBA, Ion CUȘORBA, Andrieș văcar, Alecsa PROCOPIUC, Andrieș sin LUNGUL, Ion PRICOPĂȚ, Vasile HIȘCIUK, Vasile olar, Vasile CRECIUC și Ion DIACONESCU.

³⁰⁴ *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

³⁰⁵ *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.

³⁰⁶ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

³⁰⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 72, 25 martie 1944, pp. 2612 și urm.

³⁰⁸ *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

³⁰⁹ *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

³¹⁰ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 442

În 1775, satul „Dracinița”, de pe pârâul Hlinița, în Ocolul Cirimușului, avea 2 popi și 95 țărani, pe teritoriul moșiei lui aflându-se și mănăstirea lui Calmuțchi.

În 9 mai 1793, patriarhul de Ierusalim Antim, care primise satul Dracineț de la mănăstirea Probota, l-a arendat armeanului Todori Mustață, care, la rândul lui, l-a rearendat fraților armeni Nicolai și Iacob Miculi.

1812: Biserica Sfântului Nicolai din Dracineț, ctitorită, în 1812, de negustorul armean Theodor MUSTAȚĂ și de preoții Nicolai ZACHAROVICI și Theodor NOSIEVICI, cu 1.993 enoriași ortodocși, patronată de armeanul „Joann Freiherr v. Mustatza”, era slujită, în 1843, de parohul Constantin ZAHAROVICI, al doilea post de paroh fiind vacant. În 1876, când deja exista poștă în Dracineț, patron bisericesc era același negustor armean Ion Mustață, paroh era Ignatie SZPOINAROWSKI, iar preot – Ștefan IVANOVICI, parohia ortodoxă fiind una mare, cu 2.478 enoriași. În 1907, paroh era protopresviterul Mihail LUCESCU, născut în 1828, preot din 1854, paroh din 1860, preot fiind Cornel cavaler de BARBIER, născut în 1872, preot din 1902, iar cantor, angajat în 1899, Alexandru LEVIȚCHI, născut în 1860.

În 19 septembrie 1825, baronul... Teodor Mustață lasă, prin scrisoare de danie, „moșia embaticară Dracineț” fetei sale, Anica Mustață.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Storojineț - **Vaşcăuți** (Târg) **pe Ceremuș**, Banila rusească pe Ceremuș, Slobozia Banilei, Berbești cu Ostra pe Prut, Bobești, Ciartoria, **Dracineț**, Hlinița, Căbești, Călinești pe Ceremuș, Carapciu pe Ceremuș, Costești, Stăneștii de Sus pe Ceremuș, **Stăneștii de Jos** (tribunal districtual), Vilaueca, Voloca pe Ceremuș, Zamostie, Zeleneu cu Samsonowka, Pleșnița”³¹¹.

În 1890, comuna Dracineț avea 3.100 locuitori, în proporție de 80 % ruteni. Primar era Alexie Pițul, parohi – Mihail Lucescu și Ioan de Mintici, cantor bisericesc – Alexandru Levițchi, iar învățători – George Rohatinovici și Isidor Hodowanski.

1899: O școală cu 5 clase funcționa, la Dracineț, din 1879, iar una cu 3 clase, din 1899³¹².

În 1908, conform Dicționarului lui Grigorovitză: „**Dracineț**, comună rurală, districtul Storojineț, așezată pe partea stângă a pârâului Hlinița. Populația: 3.008 locuitori, aproape exclusiv ruteni, de religie gr. or. Este străbătută de drumul principal Storojineț-Hlinița; are un oficiu poștal; o școală populară, cu 2 clase (deci, 60 școlari – n. n.) și o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Nicolae”. Se compune din vatra satului și din cătunul Ordonanța, numit astfel, după o legendă, pentru că aci s-ar fi așezat un paznic, de către turci, pe timpul stăpânirii lor. La 1776, era în posesia mănăstirii Probota. În apropiere se află un deal, numit Dealul Dracului, de la care se zice că ar fi provenit și numirea de Dracineț, dată comunei și care are legătură cu numirea slavă de Ciartoria, ce o poartă o comună învecinată. Populația se ocupă cu agricultura și creșterea vitelor. Comuna posedă 1.935 hectare pământ arabil, 604 hectare fânațuri, 45 hectare grădini, 407 hectare izlaz, 658 hectare pădure. Se găsesc 197 cai, 1.137 vite cornute, 277 oi, 668 porci, 130 stupi. **Dracineț, moșie**, cu administrație specială, districtul Storojineț. Suprafața: 11,60 kmp. Populația: 64 locuitori, de diferite naționalități și confesiuni. La 1776, era proprietatea mănăstirii Probota.”³¹³.

1910: „Banca țării, al cărei prezident este dl Dr. Florea Lupu (cumnatul lui Aurel Onciul – n. n.), a cumpărat și împărțit în loturi mici între țărani... moșiile Patriarhiei din Ierusalim: Dimca, Dracineț și Volcineț... Cui s-au dat însă moșiile acestea? Comunele

³¹¹ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

³¹² SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 20, 1876 p. 72, 1907 p. 145

³¹³ Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 88, 89

Slobozia-Puncului, Hatna, Calineștii lui Ienachi, Volcineț, **Dracineț**, sunt locuite parte exclusiv de ruși, parte de ruși în majoritate covârșitoare și puțini români dubioși”³¹⁴.

1914-1918: „**Aftanasie a lui Daniil Procopeț**, născut în **Dracineț**, la 12 aprilie 1880, agricultor cu domiciliul ultim în Dracineț, a fost înrolat, la 1 august 1914, în armata austriacă și a luat parte la luptele în contra rușilor, lângă Brest-Litowsk, în luna august a anului 1915. De atunci lipsește orice știre despre dânsul. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soției sale, Zenovia Procopeț, procedura pentru declararea morții celui dispărut”³¹⁵; „**Petru a lui Matei Screpnec**, născut în **Dracineț**, la 26 noiembrie 1887, a plecat, în august 1914, la război și să fi căzut în luptă la Ivangorod, în toamna anului 1914. De atunci și până în prezent, n-a sosit nici o știre despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Aniței Screpnec, procedura pentru declararea morții celui dispărut”³¹⁶; „**Vasile a lui Petrea Popovici**, născut în **Dracineț**, la 21 noiembrie 1883, a plecat, în 1 august 1914, la război și să fi căzut în luptă, la 29 april 1915. De atunci și până în prezent n-a sosit nici o știre despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Zenoviei Popovici, procedura pentru declararea morții celui dispărut”³¹⁷; „**Alexa a lui Toader Piț**, născut la 17 martie 1875, în **Dracineț**, ar fi murit, în septembrie 1914, lângă Viliczca, Galiția, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soției sale, Maria Piț, procedura pentru declararea morții celui dispărut”³¹⁸.

1941: În cadrul politicii de românizare, învățătorul „**Frai Iosif**, seria 1937, media 7,34, a fost numit în com. Dracineț, Centru, județul Storojineț”³¹⁹.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943³²⁰, următorii învățători și învățătoare: Caroeru Gheorghe, comuna **Dracineț**, Centru, jud. Storojineț, media 7,50”.

1943: „Tribunalul Storojineț. Doamna Paraschiva Ioan Vasile Iasinivschi, agricultoare din comuna Dracineț, jud. Storojineț, cere declararea morții soțului ei dispărut Ioan a lui Vasile Iasinivschi, născut în anul 1895, fost cu ultimul domiciliu în comuna Dracineț, care, în anul 1926, a plecat la America și, din anul 1928, n-a mai dat nici un semn de viață. Potrivit art. 14 din legea Nr. 173 din 4 Martie 1941, invităm pe toți acei ce au știri despre existența acestui dispărut să comunice Tribunalului Storojineț”³²¹.

DRAGOMIRNA. Pe locul unor vechi seliști pustii, precum Ungurașii și Dragomireștii, exista, în 24 februarie **1587**, satul Dragomirești și „locul pustiu Ungurașii”, întărite, de Petru Șchiopul Vodă, diacului Ilie Crimcovici („fiul Crimcoaiei din Suceava).

1634: Vasile Lupu repară abuzul săvârșit de Ștefan Tomșa, întărind fosta moșie a lui Stroici, din valea Siretului, ctitoriei sale (Crimca a avut visul ctitoririi și împlinirea artistică și religioasă, dar banii pentru zidire i-a pus Stroici), mănăstirii Dragomirna, în 25 iulie 1634.

În **1650**, cele două biserici catolice din Suceava și una din Baia „au fost arse de tătari” și de cazacii lui Hmelnițchi, care „și-au unit în grabă forțele lor din acea clipă cu cele ale tătarilor și au năvălit, deodată, în Moldova, au ruinat totul pe unde au trecut și au ars Iașul până la pământ”, dar și mănăstirile din nordul Moldovei, mai ales Dragomirna și Putna³²².

³¹⁴ *Revista Politică*, Nr. 3, Avul VI, 30 Octombrie 1910, p. 6

³¹⁵ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 13, Cernăuți 15 aprilie nou 1921, pp. 157-161

³¹⁶ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 14, Cernăuți 21 aprilie nou 1921, pp. 171-173

³¹⁷ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 11, Cernăuți 30 martie nou 1921, pp. 128-133

³¹⁸ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 4, Cernăuți 10 februarie nou 1921, pp. 38-49

³¹⁹ *Monitorul Oficial*, Nr. 249, 20 octombrie 1941, pp. 6452 și următoarele

³²⁰ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

³²¹ *Monitorul Oficial*, Nr. 145, 25 inuie 1943, p. 4352

³²² *Ibidem*, pp. 437 și 491

După un scurt război de gherilă, Timuș răzbi, pe la Cucorăni, spre Suceava, unde, „cum a intrat în cetate, de a doua zi, s-a desfrânat la jaful mănăstirilor, și întâi asupra Dragomirnei cu puști a mers și a bătut mănăstirea. Și, dacă i s-au închinat, toate odoarele, veșmintele, în jaf le-a dat și câți bieți neguțători erau închiși acolo, și mulți dintre boieri, rușinând cazacii femei și fete, și nu ca creștinii, ci mai mult decât păgânii s-au purtat cu acea mănăstire. Și să mai fi avut vreme ceva Timuș, nici o mănăstire n-ar fi hălăduit neprădată”

1686: „Joi, 3 octombrie. Am pornit de dimineață. Ni s-a raportat că, în zori, domnul trezorer a surprins pe tătarii care dormeau lângă o localitate, numită Părhăuți, dincolo de râul Solonețul și de mai multe vaduri. Așadar tătarii au fost atacați pe nepusă masă, un oarecare număr au fost uciși și 300 au fost luați prizonieri. Mai mulți mârzacii au fost uciși sau capturați, prada este destul de însemnată. În acea zi, tătarii au fost bătuți în mai multe locuri, atât de domnul Iskra, lângă mănăstirea Dragomirna, cât și de domnul jude. Am poposit lângă Românești (la Iacobești)”³²³.

1733: „La vlet 7241, septembrie, singur dintru sine îndemnat, Domnul nostru luminat Gligorii Ghica Vodă, ca să vadă scaunul bătrân, unde este cetatea Sucevei, mai mult pentru sfintele mănăstiri, citind Măria sa honogravul țării și auzind că la aceste părți de sus, purcesu-s-au, cu toată curtea Măriei sale, între care erau și boieri mari, Constantin Costachi vel logofăt, Ion Neculce vel vornic, Sandul Sturza hatman, și au mers la Roman, la Neamț și la cetatea Baia, la Slatina, mănăstire, și luni, septembrie 11, au mas la mine, la Horodniceni, și a doua zi m-au făcut vornic în Câmpulung, și **au purces în Dragomirna** și în Suceava, de au văzut cetatea și alte toate, și cu cheltuiala Măriei sale m-au pus epitrop, să acopăr biserica gospod ce este în mijlocul târgului, în numele sfântului mare mucenic Dimitrie / Șerbam Cantacuzino biv vel medelnicer”³²⁴.

1761: În 16 septembrie **1761**, la jeluirea stareței din Pătrăuți, s-a făcut hotarnica între Pătrăuți și Dragomirești: colțul pădurii dinspre Dragomirești, drumul mare, Poiana Comandașului. Satul Dragomirești a fost dăruit mănăstirii Dragomirna de ctitorul ei, Anastasie Crimca, dar uricele cele vechi au fost arse de cazacii lui Timuș Chmielnicki.

1772: Recensământul lui Rumeanțev³²⁵, din 1772-1773, înregistrează la Mitoc, sat cu salvogvardia preînălțatului Graf, fără alte precizări, „123 – toată suma caselor”, însemnând 37 scutelnici vechi ai mănăstirii Dragomirna, 21 țigani, 1 dascăl, 3 popi, 2 nevolnici, 3 femei sărace și 56 scutelnici mănăstirești cu salvogvarde.

În **1775**, mitocul Mănăstirii Dragomirna, mitocul cuprinzând satele Dragomirești și Rușciori, tăiat în două de linia de hotar, din Ocolul Mijlociu, avea 4 popi și 81 țărani.

1780: „Documentele din care am concluzionat existența coloniei lipovene la Mitoul Dragomirnei, în 1770, menționează, de asemenea, relocarea acesteia în perspectivele guvernării austriece... Enzenberg oferă un indicator pentru determinarea timpului relocării, în scrisoarea sa din 31 octombrie 1783, care conține următorul pasaj: „Da, eu (Enzenberg) chiar îmi iau libertatea de a cere ca lipovenii care locuiesc în Climăuți să aibă 15 familii, iar cei din Mitoul Dragomirnei, 21 de familii, dar acetora nu li se acordă scutirile celor 20 de ani liberi, decât în ceea ce privește contribuția, care ani liberi ar trebui calculați începând din 1774, iar plata ar trebui să înceapă, în consecință, peste doar doar 11 ani”. Trebuie să presupunem că numărarea celor douăzeci de ani poate începe doar cu anul în care lipovenii se aflau deja în țară. Deci, cei din Dragomirna au venit din 1774, Climăuțiul a fost populat cu lipoveni în anul 1780”³²⁶.

³²³ Ibidem, pp. 433-435

³²⁴ Bianu, Ioan (bibliotecarul Academiei Române), *Catalogul manuscriselor românești*, București 1907, pp. 183, 184

³²⁵ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 352

³²⁶ Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina*, Innsbruck 1902, pp. 177, 178

1783: „În 1783 și 1784, numeroasele mănăstiri, cu excepția a trei (Dragomirna, Putna și Sucevița) au fost desființate, iar bunurile lor au fost preluate în administrația de stat și din veniturile lor, precum și din veniturile episcopului, cedate Curții Supreme mai devreme (în aprilie 1783). Bunurile acestea au fost folosite pentru întemeierea Fondul religios greco-oriental³²⁷, din care întregul cler greco-oriental din Bucovina își primește salariul fix, încă de atunci. În al doilea rând, conform formulării înscrisului de mână imperial din 19 iunie 1783, Fondul religios greco-ortodox contribuie la promovarea școlii bucovinene. Baronul Ezenberg a luat primele măsuri în această privință. El însuși scria, în raportul său: Două școli gimnaziale germane, în care se învață și moldovenește, una dintre ele la Cernăuți, iar cea de-a doua la Suceava, au fost înființate și este impresionantă pentru națiune. În acestea, moldovenii sunt pregătiți pentru școlile naționale, dintre care patru au fost deja înființate, după care se vor forma treptat școli triviale. Faptul că întemeierea de școli, la fel ca și în cazul celorlalte elemente de îmbunătățire a vieții, nu a ajuns la stadiul care s-a dorit se datorează prejudecății și neîncrederii românilor față de toate inovațiile, prejudecăți care nu pot fi îndepărtate, de-a lungul vremii, decât prin dovezi și convingeri”³²⁸.

1784: „Un număr mare de călugări Lippowani, din Costești, în Moldova, s-au stabilit la Climăuți, deoarece deja erau suficienți la Dragomirna. Climăuți, după cum vom vedea, a fost locuit de călugări Lippowani. Planul inițial era de a-i stabili pe acești Lippowani pe moșia privată Oroșeni, printre alți credincioși, dar a fost greșit. Intențiile administrației de stat, dacă ar fi fost făcute cunoscute Lippowanilor, precum și întrebarea încă nerezolvată despre poziția episcopului lor, ar fi putut da un motiv pentru care, din cele 20 de familii, au venit doar 5 familii, cu bunurile lor, pe 24 martie. S-a spus că „cele 15 familii rămase în urmă” vor urma să vină... Potrivit unui raport al directorului districtului Suceava, Storr, din 22 aprilie 1784, 7 familii proveneau din Moldova, de unde veniseră începând cu 1 octombrie 1783, iar dintre acestea, una se stabilise la Climăuți, și 6 la Mitoc... Aflăm acest lucru și dintr-un raport al generalului Enzenberg, din acea zi, care oferă informații detaliate despre Dragomirna. Enzenberg relatează următoarele: De aici (de la Cimăuți), am făcut drum spre Mitocul Dragomirnei, mănăstirea cu acest nume, unde sunt 15 lipovani vechi și 12 veniți de anul trecut, dar toți au migrat din Moldova. Această comunitate este chiar mai bună decât cea din Climăuți în economie. Cauza constă în condiții generale foarte bune, pe care le-au întâlnit; au construit, anul trecut, o biserică foarte drăguță, mobilată după felul lor și bine întreținută, și se așteaptă ca episcopul din Moldova să vă vină, să o sfințească. De cei 12 frați mai noi au mare grijă, le oferă un ajutor activ în construirea de case și în ordinea economiei. Iar mai multe speranțe că filippovanii moldoveni vor mai migra mi-au dat-o o mulțime de vite, care se află pa pășunat, nu departe de satul lor, la câțiva kilometri de aici, în Moldova, de unde pândesc oportunitatea să vină”³²⁹.

1785: „Lipovenii au obținut, de la Împăratul Iosif II, libertatea exercitării cultului lor religios. Ei sunt oameni liniștiți și pașnici, plătesc exact și fără silă impozitele și birurile, sunt muncitori și activi, se îndeletnicesc cu agricultura; trăiesc, însă, în cea mai mare parte, din comerțul cu fructe proaspete și uscate, pești și frângherii, confecționate chiar de ei, sunt meșteri la săpatul heleșteelor, pricepuți și versați în drenajul, prin șanțuri de scurgere, la locuri umede și mlăștinoase. În prezent, Lipovenii locuiesc următoarele trei sate: Mitocul Dragomirnei, Fântâna Albă și Climăuții. Printre diferitele secte ale bisericii răsăritene, dânșii ocupă același loc ce-l au Hernhuții printre Protestanți”³³⁰.

³²⁷ Vgl. Polek, *Anfänge des Volckssschulwesens in der Bukowina*, S. 45 ff. (Vezi Polek, *Începuturile școlii elementare din Bucovina*, p. 45 și urm.).

³²⁸ Polek, *Ansgewält Capitel aus d. Gedenkbuche der röm.-kat. Pfarre zu Czernowitz*. Czernowitz 1890, S. 64.

³²⁹ *Ibidem*, pp. 183, 184

³³⁰ Eugen I. Păunel, în „Codrul Cosminului”, VIII, 1933-1934, Cernăuți, pp. 419-432

În 20 august **1795**, Catrina Macri, care devenise stăpână peste jumătate de sat și moșie, dăruiește acea jumătate din Dragomirești nepotului său, Ioniță Bașotă.

În **1843**, biserica Adormirea Maicii Domnului din Mitoc, înălțată între anii 1820-1825 și dotată cu un nou iconostas în 1849, avea 1.357 enoriași, paroh fiind Vasile GRIGOROVICI. În 1876, numărul enoriașilor ajunsese la 2.136, paroh fiind Ștefan COMOROȘAN. În 1907, paroh era Nicolae TOTOESCUL, născut în 1844, preot din 1874, paroh din 1889, iar cantor, angajat din 1905, Dimitrie BUCATAR, născut în 1864.

Din **1864** funcționa, la Mitoc, o școală cu 5 clase³³¹.

„**Suceava, în iunie 1868. Reuniunea cantorală.** Ziua din 20 mai / 1 iunie a. c.. a fost, pentru Suceava, una din cele mai sărbătorești. Timpul fu frumos și plăcut. Prin sărbătoarea Sfânta Treime, se sfinți ziua, dară ea își rezerva a fi înălțată încă și prin o faptă ne-ndătinată. Către amiază, se văzură o căruță curând după alta, într-un număr însemnat, către podul cel vechi și acoperit al râului Suceava. Costumarea cea elegantă a damelor și a bărbaților anunța fiecăruia că este o călătorie sărbătorească de petrecere. Ținta călătoriei a fost vechea monastire Dragomirna, întemeiată de prea fericitul mitropolit al Moldovei Anastasiu Crimca. / Curgerea trăsurilor fu impozantă; de la 12, până la 2 ore după-amiază, gemeau podul și drumul de greutatea trăsurilor. Cauza acestui fenomen rar este următoarea: Reuniunea cantorală suceveană serba întâia producțiune publică, și ca arenă și-alese pădurea de brazi din jurul Dragomirnei, care este martora multor întâmplări belice din evurile trecute. / Reuniunea aceasta s-a ivit către finea anului trecut. Statutele ei sunt aprobate de regim și ea însăși se constituie și-și începu activitatea sa nobilă în primele zile ale lui decembrie. Scopul ei, amăsurat statutelor, este cultivarea cântării bisericești și lumești de către dame și bărbați. Membrii ei sunt parte actuali, parte sprijinitori, iar o parte onorari. Drept recunoștință și mulțămire pentru înființarea acestui institut nobil datorăm profesorului gimnazial de aici, dl Ștefan Nosievici, și proprietarului mare de la Bunești, dl Adalbert de Berzorad; cu deosebire însă celui dintâi, care, alegându-se cu unanimitate de conductor al muzicii corale și de vice-președinte al reuniunii, se făcu și sufletul acesteia. Domnia sa înțelese adică de a înăduși îndoielile care în regulă se nasc față cu o atare întreprindere și la noi, în Suceava, până acuma încă necunoscută. Domnia sa știu, prin metoda sa cea bună și prin tactul său, de a încuraja pe auditori și de a sădi amoroarea sa către acest obiect într-atâta în inimile acestora, că, de curând, se născu o emulațiune nobilă între dânșii. / Timpul între înființarea reuniunii și între producțiunea publică este, de bună seamă, prea scurt; dar dacă este adevărat că conducătorul Nosievici a compus o școală specială pentru membrii reuniunii, dacă persoane, între cele multe chiar și dame, cu toate că erau cu două ore depărtate de locul cântării, nu se reținură, nici prin frig și ploaie, de a cerceta reuniunea, de două ori în săptămână, în urmă, dacă membrii actuali de ambele sexe nu pierdură nici atuncea voia, când cercetarea în cântarea, ce începu cu rudimentele, dura, de multe ori, peste două ore, apoi numai și numai cu privire la aceste împrejurări este esplicabilă, în decurs numai de șase luni, s-a prelucrat atât material, care de altmintrelea ar fi recerut un an întreg. / Considerând această stare a lucrului, este lesne de conchis că reuniunea nu putea să nu înrăurească, cultivând și nobilitând asupra vieții sociale. O cugetăm aceasta sub împrejurările noastre într-atâta, încât membrii respectivi, pentru ca să țină concursul cu cei progreseți, fură nevoiți a se exercita în privat. / Dară reuniunea aceasta este de însemnătate specială și din punctul de vedere al naționalității. Se știe cum că gimnaziul sucevean este al românilor din Bucovina, dotându-se profesorii din fondul religios, care este semnul celei mai părintești îngrijiri a străbunilor noștri pentru fiii lor. Conducătorul prezent al cântării, dl Șt. Nosievici, după ce-și absolvă studiile la Universitatea din Viena, luă asupra-și, la gimnaziu, pe lângă obiectele sale cele ordinare, încă și cântarea, ca obiect extraordinar, și, în decembrie 1864, aranjă, cu ajutorul mai multor binevoitori, un

³³¹ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 48, 1876 p. 42, 1907 p. 156

concert în folosul studenților celor săraci de la gimnaziu, împărțindu-se din venitul curat de 700 fl. v. a. o parte între aceia, iar cu o parte însemnată se puse fundamentul la înființarea unei biblioteci pentru învățăcei. La concertul acela produse compozițiunea ariei la „Drum bun”, de dl Nosievici, atât efect, încât, în scurt timp, se făcu cântecul acesta unul din cele mai populare, auzindu-se răsunând, în serile de repaus, de către junimea lucrătoare orășeană. Un concert, aranjat în anul trecut, în favoarea unor lipsiți, ne dete ocaziune a ne desfăta de auzirea altor două compozițiuni prea frumoase, și adică „Tătarul” și „Cântecul Mărgăritei”, unice în felul lor și de un efect pătrunzător. / Însă reuniunea cantorală de acuma seamănă a fi acel pământ roditor, pe care cântarea națională va prinde rădăcină și va înflori. Să ne cugetăm numai, reuniunea aceasta, constatatoare din 70 de dame și 50 de bărbați, dintre care mulți sunt de naționalitate străină și n-avură ocaziune de a cunoaște melodia cântecelor noastre și a se îndemna la studiul limbii românești. De aceea, cântecele românești învățate până acuma trebuiră, față cu cei străini, să fie pertratate după încheieturi, cuvinte și șire în mod limbistic, și tocmai apoi se putură ele cânta cu conștiință. / Însă să ne întoarcem îndărăpt, la Dragomirna, locul petrecerii din sus numita zi. Nobilimea, preoțimea, amplexiații, breslașul și țăranul au fost reprezentați. O poieniță prea frumoasă și destul de spațioasă, în mijlocul părții de miazăzi a pădurii de brazi, a fost locul adunării, și reuniunea își începu producțiunile sale înainte de 4 ore, înconșurați fiind membrii ei de mulțimea ascultătorilor. Intonarea primului cântec născu atâta curiozitate în publicul de față, că mulți din cei de clasa de jos, neavând loc de a căuta de aproape, se urcară sus, pe rămuroșii brazi, privind din înălțime și făcând și publicului plăcere prin dexteritatea în urcare. / Programul însuși a fost mulțămitor, cuprinzând el nu mai puțin decât 15 numere, în trei despărțituri, producându-se toate, spre deplina mulțămire a tuturor, ba unele trebuiră să se repete, la cererea cea zgomotoasă a oaspeților. Dintre cele românești, plăcură cu deosebire „Sub o culme de cetate” și „În zadar vuiuște”, de V. Alecsandri, ambele în muzica regulată corală, compusă de dl Șt. Nosievici. Din cvartetele bărbaților sunt mai ales de amintit Dl Ulrich de Reissman, „Cântecul piraților”, de F. Otto, cor și solo din opera „Freischütz”, de C. M. Weber, cu orchestră, pentru că și fiii cei liberi ai naturii, muzica națională din Suceava, în frunte-și cu dirigintele său, badea Gregori Vindereu, trebui să aducă tributul său progresului timpului prezent. / După finitul cântării, se deschise jocul cu o horă impozantă. După cină, se ridică un toast, în limba românească, în onoarea membrilor reuniunii și a conducătorilor nemijlociți, a președintelui, dl Dr. Marek, și a vicepreședintelui, dl Șt. Nosievici; ambii răspunseră cu căldura, unindu-se întru dorința ca reuniunea să progreseze și să înflorească. / După o scurtă și plăcută petrecere, în decursul căreia eram nedependenți de cele 5 linii și de cele 4 spații, îngânându-se ziua cu noaptea, se fini festivitatea, și luna, cu argintiile-și raze îi petrecu pe călători acasă, mângâindu-se fiecare cu dulcea-și conștiință de a fi petrecut bine și cu plăcere. Dorim ca memoria acestei petreceri sărbătorești și prea plăcute să fie un îndemn puternic pentru toți membrii reuniunii, ca să propășească cu zelul cel de până acuma în ramul nobilitor de inimă al cântării. spre folosul lor propriu, al familiilor, al omenimii întregi, și spre folosul țării și al poporului”³³².

1868: „În fine, mă decisei a merge tot la Dragomirna, ca să-mi împlinesc devotul de mai înainte al inimii mele. După un mers voinic de o oră, pe la „izvor”, o cișmea foarte veche, cu o vărsătură mare de apă rece și gustoasă, prin satul Mitocul Dragomirnei, leagănul familiei Grigorovițienilor și Andrienilor (Morăreștilor – n. n.), și prin un codru încântător de brad, văzui, deodată, înaintea mea mănăstirea și, de uimirea ce mă cuprinse, căutând ba la înălțimea și frumsețea turnurilor, ba la mărimea și taria murilor de fortăreață formală, îmi adusei aminte de renumitul ctitor, mitropolitul Anastasie Crimca și, suspinând, zisei: „Doamne Dumnezeu!, cât de frumos mai întrebuițau, mai înainte, arhieriei Bucovinei și mitropolității Moldovei veniturile proprietăților bisericești! Făceau biserici și institute de

³³² *Albina*, III, nr. 60, vineri 7/19 iunie 1868 – materialul, deși nesemnlat, aparține lui I. G. Sbiera, care l-a folosit și în cartea „Amintiri din viața autorului”

creștere, sprijineau cultura națională, urzeau fundațiuni de binefacere, și singuri viețuiau simplu, după regula statutului monahal. Atunci luminau arhieriei prin umilință, binefaceri și focul amoarei pentru patria și poporul lor, iar acum prea adese prin luciul veșmintelor și splendoarea trăsurilor. *O tempora! o mores!*”. O promenadă lungă, ce desparte grădina de legume de pometul mănăstiresc, mă duse până la poarta mănăstirii, unde aflai, de o parte și de alta, mai pe toți călugării, șezând pe lespezi de piatră și vorbind între sine. „Binecuvântați, părinților, pe un călător ce vine spre închinare! Sunteți bucuroși de oaspe?” „Bucuroși!”, răspunseră cu toții, iar părintele igumen, dându-mi binecuvântarea, zise: „Binecuvântat să fie Domnul Dumnezeu, carele te-a adus, domnule, până la noi”. Nu puțin atrăgeau ochii mei fețele părinților, cu care vorbeam unele, altele, și mai vârtos cea candidă a părintelui arhimandrit Teoctist Blajevici (viitorul mitropolit al Bucovinei – n. n.), care, prin cunoștințe în toate ramurile de științe (în 1846, publicase o primă monografie a Bucovinei, la Viena – n. n.), strălucește între membrii sinodici mănăstirești ca soarele între planetele sale; dară mai mult se lipeau ochii mei și cugetările mele de grandoarea edificiului mănăstiresc. Asta nu scapă din ochii părintelui arhimandrit și așa, îndată, începu a-mi spune, zicând: „Domule, mănăstirea noastră este o fortăreață formală. Caută la poarta asta ferecată cu caturile sale cele mari; caută la murii cei înalți și groși, cu turnurile de apărare în toate patru unghiurile, caută la corindorul din lăuntru, sus, în mur, și la ferestruicele din mur pentru împușcături: toate acestea califică mănăstirea noastră de o fortăreață perfectă. În zilele de pace, n-avem lipsă de apărare, dară în zilele cele amare, când curgeau turcii și tătarii ca ploaia, mulți scăpară viața lor între murii aceștia. Între altele, este și un canal de piatră, din lăuntrul mănăstirii, pe sub pământ, până departe în pădure, și când nu se mai puteau apăra de hoardele tătare, atunci scăpau prin canalul acela și fugeau în desimea codrului”. Unul din călugări, care mi se părea a fi om cult, îl numeau părintele Theodosie, apucând cuvântul, zise: „Dară nu numai în timpuri grele era mănăstirea noastră cercetată, ci și în timpuri de fericire, pe când ședeau în Suceava domnia Moldovei, curgeau din Suceava boierii de divan, neguțătorii și însăși din curtea domnească încoace, spre desfătare. Atunci număra și soborul Dragomirnei la 300 de părinți, atunci era împrejurimea mănăstirii ca un Eden. Doamna Elena petrecea, pe locurile acestea, cu deosebită plăcere și, de atunci, este o fântână, sub pădure, care se zice Fântâna Doamnei. Dară de când a trecut egumenul Paisie, cu cea mai mare parte din frați în Moldova, luând cu sine odoarele mănăstirești, de când moșiile mănăstirii, ce rămaseră în partea Moldovei, s-au vândut, suntem constrânși la cele ce ne dau și pe cei ce vin la noi, și prânzim cu cele ce avem”. Cu toate acestea, aflai că starea călugărilor nu este rea, ci bună, mult mai bună decât în mănăstirile din Serbia, unde egumenul trăiește boierește, iar călugării înghit noduri, ba și de cât în România, unde, după secularizarea averilor mănăstirești, în contra dreptului privat și a canoanelor bisericesti, sunt reduși călugării la un ascetism mai presus de suferință. Aici are fiecare călugăr salariul său regulat, aproape la 300 florini, are locuință frumoasă, căci în Dragomirna sunt foarte frumoase încăperi, are prânzul său, dreptu că cam sec, după cum cere statul monahal, căci zic că călugărul să mănânce numai atâta ca să nu moară de foame, spre a putea fi mai mult spiritual, decât carnal. Una, ce mi-a plăcut mult, o aflai și în mănăstirea Dragomirnei, adică un paraclis de iarnă, în care se face foc de încălzit. Întru adevăr, pe când preoții de țară tremură de frig, iarna, în bisericile prin care vâjâie vântul, părinții din mănăstiri se pot ruga lui Dumnezeu liniștiți și pentru sine, și pentru noi, păcătoșii, care nemernicim prin lume și nu mai aflăm repaus de multele bântuiei ce ne împresoară. Cât ai bate din palme, se schimbă aerul politic; dai încoace, rău; dai încolo, încă mai rău; cauți la unul, celălalt zice că ești daco-roman; cauți la celălalt, al doilea zice că ești Dumnezeu mai știe ce. Te provoci la dreptul naturii și la legile fundamentale de stat, auzi pe loc că ești federalist; dacă taci și-ți cauți de ale tale, zic că urzești planuri. Dară părinții din mănăstire nu

mai au de-a face cu valuri de acestea. Ei au constituțiunea lor, încă de la Sfântul Vasile, și de s-ar ține de ea, s-ar mântui”³³³.

1869: O tipăritură vinează din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Suceava** (Oraș cu tribunal districtual) cu Cutul Zamca, Ițcanii Vechi și Șeptilici, Bosance cu Nemericieni, Podeni, Hriața și Lisaura, Bunești, Buninți, Chilișeni, Danila, Găureni, Hatna cu Dărmănești, Iasobești sau Fogodisten cu Gura Solcii, Slobozia sau Milișăuții de Jos, St. Ilie, Ipotești, Ițacanii Noi, Călinești Enache cu Vasilache, Călineștii lui Kuparenko, Costâna cu Berindești, Liteni, Mereței, Mihoveni, **Mitocul Dragomirnei cu Lipoveni**, Părhăuți, Pătrăuți pe Suceava, Reuseni, Romaneschi, Rus Mănăstioara, Rus Plavalar cu Rus Poienile, Securiceni, Șcheia, Soloneț, Stroiști pe Suceava, Tișăuți, Todirești cu Pietroasa, Uidești, Zaharești”³³⁴.

1884 Raport anual. Pagina 59 (Rapoarte despre mănăstiri). „Conservatorul Gutter a trimis un raport interesant despre Mănăstirea Putna, pentru care i s-a mulțumit. În ceea ce privește un alt raport important, al aceluiași autor, referitor la monumentele din Suceava și la ruinele castelului cetății, și, la sfârșit, un al treilea raport, privind mănăstirile Sf. Onufrii, Sucevița și Dragomirna. Superiorul Bergmann s-a referit la acestea și și-a exprimat dorința ca „anunțurile“ să se transforme în studii despre aceste monumente, cât mai curând”³³⁵.

1888. Raportul anual, pagina 103 (Biserica mănăstirii de la Dragomirna). „Conservatorul von Zachariewicz a raportat despre biserica mănăstirii Dragomirna, din Bucovina. Arhitectul Baurath Hlavka considera că biserica mănăstirii Dragomirna reprezintă cel mai important monument dintre bisericile din Bucovina și că este singura care a fost foarte măiestrit împodobită cu dantelărie din piatră, adăugând că bisericile bucovinene, atât în totalitatea lor, precum și fiecare în parte sunt la fel de interesante și îndreptățite la un studiu detaliat și complet, prin urmare, recomandându-le Comisiei Centrale pentru o abordare cu o atenție specială. Aceste biserici sintetizează o activitate artistică veche de aproape 300 de ani, în stiluri predominant independente, care au referiri la stiluri bizantine și la cerințele ritualice ale Bisericii Răsăritene, dar și inspirații de arhitectură occidentală a Evului Mediu, atât în biserica interioară, cât și în forma cupolelor, care au boltiri de sine stătătoare și care diferă doar prin încercarea adaptării la orice altă perioadă de artă, și, prin urmare, acest lucru trebuie să fie recunoscut ca un merit deosebit al acestei activități artistice și ca o particularitate originală a acestor monumente. Prin urmare, Comisia Centrală a decis să ia măsuri, astfel încât să fie studiate și explorate arheologic aceste monumente de către forțe adecvate”³³⁶.

1888. Raportul anual, pagina 103 (Biserica mănăstirii de la Dragomirna). „Conservatorul von Zachariewicz a raportat despre biserica mănăstirii Dragomirna, din Bucovina. Arhitectul Baurath Hlavka considera că biserica mănăstirii Dragomirna reprezintă cel mai important monument dintre bisericile din Bucovina și că este singura care a fost foarte măiestrit împodobită cu dantelărie din piatră, adăugând că bisericile bucovinene, atât în totalitatea lor, precum și fiecare în parte sunt la fel de interesante și îndreptățite la un studiu detaliat și complet, prin urmare, recomandându-le Comisiei Centrale pentru o abordare cu o atenție specială. Aceste biserici sintetizează o activitate artistică veche de aproape 300 de ani, în stiluri predominant independente, care au referiri la stiluri bizantine și la cerințele ritualice ale Bisericii Răsăritene, dar și inspirații de arhitectură occidentală a Evului Mediu, atât în biserica interioară, cât și în forma cupolelor, care au boltiri de sine stătătoare și care diferă

³³³ *Albina*, Nr. 18, Anul III, Viena, miercuri 14/26 februarie 1868, pp. 2, 3

³³⁴ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

³³⁵ Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

³³⁶ *Ibidem*

doar prin încercarea adaptării la orice altă perioadă de artă, și, prin urmare, acest lucru trebuie să fie recunoscut ca un merit deosebit al acestei activități artistice și ca o particularitate originală a acestor monumente. Prin urmare, Comisia Centrală a decis să ia măsuri, astfel încât să fie studiate și explorate arheologic aceste monumente de către forțe adecvate³³⁷.

1891. Volumul 17, nota 160, pagina 178 (Conservarea monumentelor din Bucovina). „Profesorul conservator Romstorfer a înaintat deja Comisiei Centrale un raport foarte important, privind necesitatea conservării multor monumente importante din Bucovina. În același timp, el a atras atenția asupra bisericilor mănăstirești din Putna, Sucevița, Dragomirna, asupra bisericilor mai vechi ale parohiilor și ale filialelor din Horecea, Toporăuți, Siret (2), Mănăstiriște, Suceava (4) Ilișești, Pătrăuți, Sf. Ilie, Rădăuți, Sucevița, Solca, Comarești, Arbore, Volovăț, Milișăuții de Sus, Satulmare, Mănăstirea Humorului, Voroneț, Vatra Moldovița etc., în afară de numeroasele biserici din lemn. La biserica din Mănăstirea Humor, mortarul pedestalului, care are o înălțime de aproximativ un metru, a căzut parțial, cu excepția peretelui inferior, care poartă încă picturi splendide. Pe cei aproximativ 30 cm lățime, pietre de profil pietonal sunt desfăcute sau chiar aruncate, îmbinările fiind mai ales fără mortar. Trotuarul din jurul bisericii s-a scufundat atât de adânc, încât nu numai că nu mai servește scopului, dar a devenit de-a dreptul dăunător construcției. Când s-au desființat mănăstirile, această biserică a devenit biserică parohială, iar iconostasul de acolo este de remarcă³³⁸.

1890: „În 21 Decembrie st. n. 1890, s-a constituit, în comuna Mitocul Dragomirnei, societatea „Mitropolitul Silvestru”, pentru sprijinirea școlărilor sărmani de la școala poporală din Mitocul Dragomirnei și pentru progresul cultural al membrilor săi. Societatea își va împlini scopul său prin prevederea școlărilor sărmani cu rechizite, cărți școlare și îmbrăcăminte necesară, precum și prin distribuirea de premii, constatatoare în cărți și rechizite școlare. Pentru progresul cultural al membrilor societății, se va înființa un cabinet de lectură, înzestrat nu cărți și gazete, mai ales de cuprins agronomic, se vor ține prelegeri de către membrii și binevoitorii societății și se vor executa cântări de către corul societății, care va consta atât din școlari, care cercetează, cât și din cei ce au finit școala, și din membrii societății. Localul societății este o odaie de la școala poporală din Mitocul Dragomirnei. După statutele societății, are dreptul fiecare persoană bărbătească sau femeiască, fără deosebire de naționalitate și confesiune, a participa ca membru la această societate, de aceea ne luăm libertatea a invita pe onoratul public din toată inima a sprijini întreprinderea aceasta, participând, ca membri, sau ajutându-ne cu cărți și gazete în limba română și germană, că numai prin atare sprijin și-ar putea împlini societatea scopul său. Taxele membrilor sunt foarte mici. Membrul ordinar are de a plăti 25 creițari pe an. Ca membru sprijinitor poate fi fiecare persoană care dăruiește societății orice mijloace, care ținesc la sprijinirea și ajungerea scopului societății. Membrul fondator are de a plăti societății, o dată pentru totdeauna, suma de 5 florini vienezi. Fiecare membru are dreptul a lua parte la adunările societății, a face propuneri, a dezbate și a vota, și a se folosi de cabinetul de lectură al societății / Președintele, / **Alexandru Țăran**”³³⁹.

1904: „Un sat de Români e presărat înaintea mănăstirii Dragomirna, care ni arată, în marginea unei rariști de brazi întunecați, turnul cel mare de la poartă, căruia i s-a tufnit peste cap, în vremile noastre, o mare căciulă de tablă, și biserica, din care se deosebește turnulețul subțiritec și un coperiș roș ca o cămașă de Lipovan. Satul nu are nici o însemnătate; în el locuiesc mulți urmași ai Țiganilor de altă dată ai mănăstirii. Țigani de casă și de vatră, așezați pe loc”³⁴⁰.

³³⁷ Ibidem

³³⁸ Ibidem

³³⁹ *Revista Politică*, Nr. 1, Anul VI, 1 ianuarie 1891, pp. 17, 18

³⁴⁰ NICOLAE IORGA, *Neamul românesc în Bucovina*, București 1905, p. 25

1907: Comitetul districtual al Sucevei îl avea în componență, din 14 martie, și pe „Vasile Morar, gospodar în Mitocul Dragomirnei”³⁴¹.

1908: „Domnul învător superior din Mitocul Dragomirnei a donat societăți „Doamnelor române“ din Suceava, în loc de felicitări de anul nou, cinci coroane, pentru care i se aduc, pe această cale, mulțămitele comitetului”³⁴².

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitză: „**Dragomirești**, numire veche a comunei rurale Mitocul-Dragomirne, districtul Suceava. **Mitocul-Dragomirnei** (sau Dragomirești), comună rurală, districtul Suceava, așezată la hotarul cu România, între pârâul Dragomirnei și pârâul Dadului. Suprafața: 19,33 kmp; populația: 3.083 locuitori, în majoritate români, de religie gr. or. Se compune din vatra satului, cu 2.714 loc. și din cătunul Mitocul-Nou. Este legată cu Ițcanii Noi, printr-un drum comunal bine întreținut; are un cabinet de lectură, „Mitropolitul Silvestru”³⁴³, o școală populară, cu 4 clase (deci 120 școlari – n. n.) și o biserică parohială, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”. La 1551, Ștefan Vodă a dăruit-o Mitropoliei Suceava. Mai târziu a ajuns în stăpânirea familiei Crimca. Mai înainte de ocupațiunea Bucovinei de către Austria, se aflau aci lipoveni, cari au fugit, când au intrat rușii, la 1769. Populațiunea, formată din locuitori originari și din coloniști transilvăneni, se ocupă cu agricultura, creșterea vitelor și exploatarea de păduri; o bună parte, însă, trece în România, unde este întrebuințată la munca câmpului. Comuna posedă 1.071 hectare pământ arabil, 285 hectare fânașuri, 23 hectare grădini, 487 hectare imașuri, 2.217 hectare păduri. Se găsesc 201 cai, 862 vite cornute, 647 oi, 900 porci, 90 stupi³⁴⁴. **Mitocul Nou**, cătun, pendinte de comuna rurală Mitocul Dragomirnei. Are 369 locuitori români³⁴⁵. **Dragomirna, mănăstire**, situată lângă comuna rurală Mitocul-Dragomirnei, districtul Suceava, la hotarul țării, dinspre România. A fost fondată de către Mitropolitul Moldovei Anastasie Crimca, la anul 1602, pe teritoriul Dragomirești, moștenit de la tatăl său, Ilie Crimca. Zidurile împrejmuitoare au fost ridicate, în urmă, de domnul Moldovei Miron Movilă Barnovschi. La 1642, a fost loc de apărare pentru o samă de locuitori și târgoveți suceveni, ce se refugiase aci de urgența lui Timuș Hatmanul, ginerele lui Vasile Lupu, care a și prădat-o și ars-o fără cruțare. Mănăstirea are, până în prezent, monahi și servește, astăzi, ca biserică, cu hramul „Coborârea Sfântului Duh”, având pe lângă sine o capelă pentru serviciul de iarnă, cu hramul „Sfântul Nicolae”, și o biserică a schitului, cu hramul „Sfântul Ioan Teologul”. Bunurile acestei mănăstiri erau: 1). Dragomirești, dăruită de fondator, astăzi încorporată la Mitocul-Dragomirnei; 2). Jumătate din Rușciori pe Suceava, din care, după încorporarea Bucovinei, cea mai mare parte rămase Moldovei; 3). Bârnova; 4). Buninți; 5) Costești. Hrisoavele mănăstirii Dragomirna s-au pierdut, în urma năvălirii cazacilor lui Timuș, în timpul celei de-a doua domnii a lui Vasile Lupu (1652). În timpul încorporării Bucovinei, mănăstirea posedă și următoarele moșii, aflătoare în Moldova: Dobronăuții, Nicșenii, Uricenii, Slătinoaia și Flămânzii. Astăzi mănăstirea este întreținută de fondul religios gr. or. și are un egumen, cu 12 călugări. **Dragomirna, târlă**, pendinte de moșia Mitocul, atenență a moșiei cu administrație specială Pătrăuți, districtul Suceava – are 11 case, cu 56 locuitori. Se compune din moșia Mitocul propriu-zis și din târla Dragomirna. Forma, odinioară, o singură administrație cu comuna Mitocul Dragomirnei. **Dragomirna, pârâu**, aflat pe stânga Sucevei, izvorăște la

³⁴¹ *Apărarea Națională*, Nr. 21, Anul II, joi 21 martie stil nou 1907, p. 4

³⁴² *Apărarea Națională*, Nr. 4, Anul III, sâmbătă 18 ianuarie stil nou 1908, p. 4

³⁴³ Silvestru Morariu-Andrievici (14.11.1818, Mitocu Dragomirnei – 03.04.1895, Cernăuți), tulburătoare personalitate culturală și religioasă bucovineană; a lăsat după sine 28 lucrări teologice, cele mai multe dintre ele publicate, începând cu „Cuvântare spre mângâierea și îmbărbătarea norodului celui certat prin secetă, lăcustă, răsboi și cholera în vara anului 1848” și terminând cu „Apologie der orthodoxen griechisch-orientalischen Kirche der Bucovina” (1890). A publicat, în primele calendare bucovinene, numeroase fabule, cea mai frumoasă fiind „Cucoșu curcănit” (1864) – n. n.

³⁴⁴ Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 144

³⁴⁵ *Ibidem*, p. 145

hotarul României, mai sus de Mănăstirea Dragomirna, districtul Suceava, și, curgând printre satele Lipoveni și Mitoca Dragomirna, se varsă în dreptul localității Ițcanii Noi, districtul Suceava³⁴⁶.

1915: La Pătrăuți, în 27 octombrie, reprezentant al prefecturii a fost inspectorul Tarasievici. Era o vreme rea, dar, datorită preotului Constantin Morariu, administratorului silvic Bârtoii, primarului și secretarului Rodinciuc și preoților Eugen Bodnarescul din Hatna și Totoiescu din Mitoc, s-au strâns 1.065 coroane, iar „copii din școală, sub conducerea doamnelor învățătoare și a superiorului Brăescu, au apărut, la țintuire, fiecare cu coroana sa. Astfel se documentează creșterea patriotică ce o primesc copilașii noștri. Au ținut cuvântări, iar primarul Morariu, din Mitoc, a cerut venirea buciului și în comuna lui, duminică, 7 noiembrie 1915³⁴⁷. În 7 noiembrie 1915, la Mitocu Dragomirnei, s-au strâns 1.254 coroane, la Ițcanii Noi, 660 coroane, iar în 21 noiembrie, la Stroiești, 675 coroane și în Udești, 734 coroane. Cu două zile înainte, în 19 noiembrie 1915, la Șcheia, unde s-au strâns 208 coroane, în vreme ce la Rus-Mănăstioara, absolventul de teologie Ambrosie Popovici a strâns, cu „Țintuirea buciului”, 658 coroane, o sută dintre acestea fiind dăruite de parohul din Reuseni, Ștefan Marian³⁴⁸.

1914-1918: Jertfa de sânge pe altarul Bucovinei a fost depusă de „Infanteristul **Amfilochie Caziuc**, Mitocu Dragomirnei, Regimentul 41, rănit; Rezervistul **Toma Morar**, Mitocu Dragomirnei, Regimentul 22, rănit³⁴⁹; „Infanteristul **Ștefan Manoli**, Mitocu Dragomirnei, Regimentul 22, rănit³⁵⁰; „**Alexandru a lui Gheorghe Caziuc**, din **Mitocul Dragomirnei**, care ar fi murit în anul 1914, într-un spital, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabilă prezumțiunea legală a morții, se îndrumează, la cererea surorilor sale, Ileana Matiescu, născută Caziuc, și Domnica a lui Ioan Reșcu, procedura pentru declararea morții celui dispărut³⁵¹; „**Vasile a lui Ioan Iachimciuc**, din **Mitocul Dragomirnei**, a participat la război și ar fi căzut pe frontul rusesc, în anul 1914, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soției sale, Leontina a lui Vasile Iachimciuc, procedura pentru declararea morții celui dispărut³⁵².

1919: „Câtă bucurie am simțit, când, întâmplându-mă în ziua de 1 mai 1919 în Mitocul Dragomirnei și sfătuind cu mai mulți gospodari, am dat și de români aprigi și năvalnici, gata oricând să se arunce în foc și la moarte pentru România noastră de astăzi! Și ți se ridică inima la cer de bucurie, când îl auzi pe așa un român verde, cum e vrednicul Emilian Coclici din Mitocul Dragomirnei, strigând cu îndârjire: „Să știu bine că trag în plug, în România mea, mai bine așa, decât să fii domn și slugă la neamț!”, Așa-i. Numai cei ce domni ori slugi nemților, numai aceea scâncesc după fericirile avute de la Austria³⁵³.

1920: „**Deciziune de expropriere No. 1418/20.** Deciziunea Comisiunii agrare de ocol Suceava, cu care s-a decis exproprierea parțială a corpului dominical fasc. No. 459, **Mitocul Dragomirnei**, din registrele fonciare pentru moșiile bucovinene, în suprafață de 153 ha 40 a 53 mp, proprietatea Fondului bisericesc ort. ort., în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă³⁵⁴.

³⁴⁶ Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 89

³⁴⁷ *Viața Nouă*, IV, nr. 165 din 31 octombrie n. 1915, p. 4

³⁴⁸ *Viața Nouă*, IV, nr. 174 din 7 februarie n. 1915, p. 4

³⁴⁹ *Viața Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915

³⁵⁰ *Viața Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915

³⁵¹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 15, Cernăuți în 29 Aprilie nou 1921, pp. 189-192

³⁵² *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 19, Cernăuți, 1 iulie nou 1921, pp. 244-254

³⁵³ Morariu, Leca, *Deșteaptă-te Române*, în Nistor, Ion I., *Amintiri răzlețe din timpul Unirii*, Cernăuți 1938, p. 235

³⁵⁴ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 18, Cernăuți, 15 iunie nou 1921, pp. 229, 230

1941: „Se publică mai jos Lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morți pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24³⁵⁵: **Strugaru Ioan**, soldat, ctg. 1941, cu ultimul domiciliu în comuna **Mitocu Dragomirnei**, județul Suceava, mort la 29 iulie 1941”.

1941: „Tabloul normaliştilor cu diploma de capacitate, numiți în învățământul primar, prin „incredințare de post”, pe ziua de 1 octombrie 1941”³⁵⁶: Pârvulescu D. Nicolae, seria 1938, media 7,60, **Mitocul Dragomirnei**, postul IX, jud. Suceava”.

1947: Transferuri de învățători: „**Goian Stela**, de la Mitocu Dragomirnei, la Ruși-Mănăstioara, dar **Goian Stela** venise de la Legiu-Cluj, la **Mitocul Dragomirnei**, postul IX, interese familiare; ”³⁵⁷.

La Mitocul Dragomirnei s-au născut Silvestru MORARIU-ANDRIEVICI (29 noiembrie 1818), teologul Ștefan SAGHIN (6 decembrie 1860), pictorul Ioan COCLICI (19 mai 1909) și coregraful Viorel VATAMANIUC (17 noiembrie 1932).

DRĂGOIEȘTI. Satul poartă numele ctitorului său, Drăgoi cel Bătrân, deși se revendică, destul de timid, din Drăgoi Viteazul, amintit la curtea lui Petru Mușat, drept „Draguy Marscalus”, vornic de Tulova, dar care își avea curțile la Drăgoiești, în **6 mai 1389**. Satul în sine este atestat documentar abia în **3 decembrie 1462**, când, pentru că se pierduseră uricele lui Drăgoi Viteazul pentru satele Drăgoiești, Lucăcești, Botești și Căcăceani, Ștefan cel Mare întărește aceste moșii lui Lațco, ginerele lui Romașco și, deci, nepotul lui Drăgoi Viteazul. De la Lațco, moșia trece la Vasutca, sora lui, jupâneasa lui Stanciu aurarul, care obține uric în 24 septembrie 1498.

În 5 aprilie **1558**, nepoții Vasutcăi și ai lui Stanciu aurarul, monahul Teodosie și sora lui, Odochița (copiii lui Drăgoi, feciorul Vasutcăi), dăruiesc mănăstirii Voroneț „un sat, anume Drăgoești, după uricele de întărire pe care le-a avut moașa (N.N.: în sensul de bunică) lor, Vasutca, precum și satele Lucăcești, Botești și Căcăceani.

1772: Recensământul lui Rumeanțev³⁵⁸, din 1772-1773, înregistrează la Drăgoeștii, în Ocolul Siretului de Sus, fără alte precizări, „53 – toată suma caselor”, însemnând 47 panțiri isprăvnicești, 3 popi, 2 femei sărace și 1 casă pustie.

În **1774**, satul Drăgoiești avea 47 familii țărănești, iar în 1775 – 1 popă și 48 țărani, dintre aceștia 10 fiind emigranți transilvăneni, stabiliți la Drăgoiești între anii 1756-1773: Mihai COSUȚ (din Argalia), Ion UNGUREAN (Lumpert), Costin OLARIU (Chintelnic), Vasile MOROȘAN (Chișfalău), Vasile IOSOP (Chintelnic), Dragoș VASCĂ (Sf. Ioan), Ștefan UNGUREAN (Lumpert), Ion EREMIE (Uifalău) și Mihai HORVAT (Chintelnic).

În **1778**, se mai stabilesc la Drăgoiești încă 10 familii de emigranți ardeleni, Ion RUSU (Chintelnic), Grigore SOMEȘAN (Vinda), Gavril și Iacob SABADIȘ (Bungard), Dumitru și Ion NIȚAN (Archid), Grigoraș BUZIAN (Sf. Ioan), Grigore MOROȘAN (Bungard), Ion NIMIGEAN (Rus, Cluj), Tudor POPA (Varviț, Cluj) și Gligore BĂEȚAN (Șintereag pe Someș).

În **1784**, satul Drăgoiești avea 61 familii.

În **1843**, biserica Nașterea Maicii Domnului din Drăgoiești, construită între anii 1816-1818, dotată cu un nou iconostas în 1829, care deservea și „Joseph Falva” (Vorniceni), avea 1.049 enoriași, paroh fiind Constantin VOROBCHIEVICI. În 1876, paroh era Petru de ANDROHOVICI, numărul credincioșilor ortodocși ajungând la 1.683. În 1907, paroh era

³⁵⁵ *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.

³⁵⁶ *Monitorul Oficial*, Nr. 249, 20 octombrie 1941, pp. 6439 și următoarele

³⁵⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iulie 1947, p. 4912

³⁵⁸ ACAD. ȘT. RSS MOLDOVA, *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 346

Gavriil BOCA, născut în 1877, preot din 1905, iar cantor, din 1900, Ilie PETROAIA, născut în 1866.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Gura Humorului** (tribunal districtual), Băișești cu Stănilești sau Cornu Luncii, Berchișești, Brașca, **Drăgoiești** cu Lucăcești și Folowanik, Gemenea cu Slătioara și Ostra pe Graniță, Ilișești, Joszeffalva, Capu Câmpului, Capu Codrului cu Păltinoasa, Mănăstirea Humorului cu Bori, Pleșca și Buchenhain sau Poiana Mikuli, Corlata, Măzănăiești cu Stejăroaia, Stulpicani cu Plutonița, Doroteea, Voroneț cu Bucșoia și Frasin”³⁵⁹.

1871: În Drăgoiești funcționa, din 1871, o școală cu 6 clase³⁶⁰.

În **1890**, comuna Drăgoiești avea 1.734 locuitori. Primar era George Cepoi, paroh – Atanasie Procopovici, cantor bisericesc – Ilie Petroaia, iar învățător – Leon Vasilovici.

1892: Raport anual, pagina 118 (Teracotă) „Conservatorul Klauser a raportat despre descoperirea unei teracote în relief la Drăgoiești, care a fost dată Muzeului Țării din Cernăuț”³⁶¹.

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner³⁶², în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la drăgoieștenii Ghiță POPĂSCU (cioban, 52 ani în 1907), Ana DEAC (fără vârstă menționată, în 1907) și Iustina DOBREA (26 ani în 1907).

1908: „Duminică, la 26 iulie st. n., va da cabinetul de lectură „Drăgoi” din Drăgoiești o petrecere populară, cu program variat, în localitățile școlii populare din loc. Intrarea pentru inteligență 1 coroană și pentru popor, 50 bani de persoană. Venitul curat e destinat pentru sprijinirea elevilor sărmani”³⁶³.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Drăgoești**, comună rurală, districtul Gurahumora, așezată pe partea dreaptă a pâraului cu același nume. Suprafața: 18,48 kmp; populația: 1.734 locuitori români, de religie gr. or.; sunt însă și câțiva germani, de religie evanghelică. Cuprinde, pe lângă vatra satului, și ferma Seci. Este așezată lângă drumul districtual Suceava-Gurahumora. Are o școală populară, cu 3 clase (deci, 120 școlari – n. n.) și o biserică parohială, cu hramul „Nașterea Maicii Domnului”, de care ține și biserica filială din Vorniceni (sau Tolova-Mică). A fost dăruita, de fiii lui Dragoș-Vodă (eroare: cei care urmează sunt copiii lui Drăgoi Viteazul – n. n.), de monahul Teodosie și de sora sa, Eudochia, mănăstirii Voroneț. La 5 Aprilie 1558, Alexandru Lăpușeanu confirmă această danie. În această localitate circulă o mulțime de povești, ce au de erou pe Dragoș. Se află, apoi, aci, ruinele unei cetăți, ale unei mănăstiri și ale unei biserici (ruinele Tulovei, care, în vornicie, era mai presus de Suceava – n. n.). În aceste ruine s-au găsit table de piatră, cu chipuri istorice săpate în ele. Populația se ocupă cu agricultura și cu creșterea vitelor. Comuna posedă 959 hectare pământ arabil, 155 hectare fânașuri, 45 hectare grădini, 450 hectare izlaz, 3 ari vii, 209 hectare pădure, 11 ari heleștee. Se găsesc 135 cai, 886 vile cornute, 73i oi, 709 porci, 116 stupi. **Drăgoești, moșie**, cu administrație specială, districtul Gurahumora. Suprafața: 8,75 kmp; populația: 27 locuitori, dintre care 23 izraeliti și 4 români. Se compune din moșiile: 1). Drăgoești propriu-zisă, cu ferma La Căsoaia, având 3 case și 13 locuitori, și 2). Lucacești, cu ferma Samuș, în Băeșești. Depindea, odată, de comuna cu același nume. **Drăgoești, mic**

³⁵⁹ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

³⁶⁰ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 50, 1876 p. 53, 1907 p. 96

³⁶¹ Romstorfer, Carl A., *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J.; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucoviner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

³⁶² MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

³⁶³ *Apărarea Națională*, Nr. 44, Anul III, duminică 19 iulie stil nou 1908, p. 3

afluent al pârâului Ciunciurile, cu care, împreună, se varsă în pârâul Stupca, izvorând în apropierea muntelui Ciunciurile și udând satul Drăgoești, districtul Gurahumora³⁶⁴.

1913: A luat examenul de capacitate pentru școlile primare, cu predare în limba română, Maria Ciumeu din Drăgoești³⁶⁵.

1914-1918: Au depus obolul de sânge pentru Bucovina: „Rezervistul **Petrea Gvinda**, Drăgoești, Regimentul 22, rănit; Rezervistul **Ilie Tabarcea**, Drăgoești, Regimentul 22, rănit³⁶⁶; „Rezervistul **Petrea Gvinda**, Drăgoești, Regimentul 22, rănit; Infanteristul **Trifon Gavrilescu**, Drăgoești, Regimentul 22 Infanterie, rănit³⁶⁷; „Infanteristul **Ilie Bundar**, Drăgoești, Regimentul 22, rănit³⁶⁸; „**Todosi Bondari**, din **Drăgoești**, care a participat la război și ar fi murit pe frontul italian, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabilă prezumțiunea legală a morții, se îndrumează, la cererea soției sale, Ioana a lui Todosi Bondari, procedura pentru declararea morții celui dispărut³⁶⁹; „**Simion a lui Gheorghe Nițan**, din **Drăgoești**, a participat la război și ar fi căzut, în anul 1916, pe frontul italian, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soției sale, Eleonora a lui Simion Nițan, procedura pentru declararea morții celui dispărut³⁷⁰; „**Samuilă Petroaie**, din **Drăgoești**, a participat la război și e dispărut din anul 1916, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soției sale, Rachila a lui Samuil Petroaie, procedura pentru declararea morții celui dispărut³⁷¹.

1916: Eroul Bucovinei **Vasile Popescu** din Drăgoești a căzut, la Valea Spinului, în Argeș, în ziua de 1 Noiembrie 1916, el fiind combatant al Regimentului 54 Infanterie al Armatei Române.

1920: „**Deciziune de expropriere No. Ra 50/20.** Deciziunea comisiunii agrare de ocol Gura Humorului, cu care s-a decis exproprierea corpului dominical fasc. No. 402, **Drăgoești**, din registrele fonciare pentru moșiile bucovinene, în suprafață de 187 ha 63 a 77 mp, proprietatea Fondului bisericesc ort. or., în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă³⁷².

1922: „Având în vedere concursurile publicate, cererile prezentate și propunerile făcute de revizorate, Consiliul școlar al țării a făcut, în ședința din 27 Martie 1922, sub președinția domnului Director general delegat al învățământului din Bucovina, următoarele numiri, pe ziua de 1 Aprilie 1922: **a).** în calitate de învățători superiori: **Isaia Brădățan** la Drăgoești³⁷³.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947³⁷⁴, următorii învățători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Nichitoaia Ioan**, de la Drăgoești Centru, la Brăești; **Anchidin Viola**, de la Drăgușeni-Podriga-Dorohoi, la Drăgoești Centru, post IV, singurul solicitant; **Civrușniuc Aspazia**, de la Stupca, la Drăgoești Centru, post VI, soț învățător; **Nichitoaia Ioan**, de la Rebrîșoara-Năsăud, la Drăgoești Centru, post V, singurul solicitant”.

La Drăgoești s-au născut pictorii Gheorghe BRĂDĂȚEANU (9 mai 1929) și Constantin BUTOI (17 ianuarie 1955).

³⁶⁴ Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 89, 90

³⁶⁵ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovineni*, Nr. 4, Anul III, 18 iulie 1913, p. 63

³⁶⁶ *Viața Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915

³⁶⁷ *Viața Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915

³⁶⁸ *Viața Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8

³⁶⁹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 15, Cernăuți în 29 Aprilie nou 1921, pp. 189-192

³⁷⁰ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 19, Cernăuți, 1 iulie nou 1921, pp. 244-254

³⁷¹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 13, Cernăuți 15 aprilie nou 1921, pp. 157-161

³⁷² *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuți, 21 iulie nou 1921, pp. 69, 70

³⁷³ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuți 21 aprilie 1922, p. 41

³⁷⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

DUBĂUȚ. Aflat în stânga Prutului, în vecinătatea satelor Hlinața, Zeleneu, Revacăuți, Berhomete și Lujan, „Dubovățul” a fost întărit, împreună cu Ciortoria și Oșilibul, de Ștefan cel Mare, în **2 noiembrie 1464**, lui Andreico Ciortorâischi, fiul lui Nemircea Ciortorâischi (lituanianul Nemirski, amestecat în disputele dintre Ilie și Ștefan, feciorii lui Alexandru cel Bun.

În **10 martie 1591**, Petru Șchiopu întărea satul Dubovăț lui Pepele diac, fost cămăraș. Dubovăț, „peste apa Prutului, cu un vad de moară pe pârâul Sipenițului”, și el ascultător, odinioară de Sipeniț, era loc pustiu, iar Pepele era recompensat „pentru că a făcut bine visteriei noastre, ajutând-o cu 15.000 bani turcești, fiind Turcii răi cu noi, și a dat banii aceștia Turcilor pentru ajutorul țării noastre Moldova”.

În **8 aprilie 1617**, Radu Mihnea Vodă avea să întărească satul Dubăuți lui Necoară Prăjescul, fost vistiernic.

1772: Recensământul lui Rumeanțev³⁷⁵, din 1772-1773, înregistrează la Dubovăț, moșie a vistiernicului Ioniță STURZA, „47 – toată suma caselor”, însemnând 2 popi, Andrei și Ion, 1 dascăl, Andrei, 8 văduve, Gafița, Cârstina, Anița DUMINTIASĂ, Nastasia, Maria, Anița ANDRIASĂ, Catrina și Lupa, 1 jidov, Mendel, 3 case pustii și 32 birnici, adică: Iacob DELIICIUC, Neculai COSTAȘCO, Ștefan ȚIRUC, Pelachii sin COȘTAȘ, Andrei ARCEPCIUC, Andrei BUCOVEI, Vasile COSTAȘCIUC, Nechita HODOVANEȚ, Dumitrașco TODORICIUC, Ștefan HODOVANEȚ, Vasile VASALENCIUC, Fodor SOROCOPUD, Vasile SOROCOPUD, Toader SOROCOPUD, Acsintii FURLUCIUC, Iacob COZTAȘUC, Andrieș TOFAN, Ion GELUTA, Simion SODCO, Anton ANDRABURA, Vasile RUSNAK, Hrihor ȘCAVCO, Vasile zet lui ARHIP, Toma FOCIOC, Gavril RUSNAK, Alecsandru ȚOPA, Toader zet COȘTAȘ, Matei sin STASII, Hrihor VASILESCU, Iacob TUMAC, Petro PIRINCHIC și Ion SOROCOPUD.

În **1774**, satul avea 36 familii țărănești, iar în 1784 – 94 familii.

1785: Biserica Adormirea Maicii Domnului din Dubăuț, construită în 1785, aflată, în 1843, sub patronatul lui Simion von SIMONOVICZ, în avea preot administrator pe Theodor NOSIEVICI, parohia având 872 credincioși ortodocși. În 1876, patron al bisericii era Iakob von SZYMONOVICZ (!), preot fiind Grigorie LIPEȚCHI, cel care păstora peste 1.011 suflete. În 1907, patron era același Iakob, dar „von SZYMONOWICZ”, paroh fiind Ilarion KADESZCZUK, născut în 1865, preot din 1893, paroh din 1897, iar cantor, din 1900, Emanuil RUSNAK, născut în 1864.

Din **1856**, funcționa, la Dubăuț, o școală cu trei clase³⁷⁶.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coțman – **Coțman** (judecătorie de district), Berhomet pe Prut, Bordei sau Burdigeu, Davidești, **Dubăuți**, Hacrileşti, Iujenița, Ivancăuți, Clivodin, Laszkowka, Lujeni, Malatineț, Mămăieștii Vechi, Mămăieștii Noi cu Cutul Strilețchi, Nepolocăuți, Orășeni, Oșehlib, Piedecăuți cu Țopeni, Revacăuți, Revna, Șipeniț, Șișcăuți, Stăuceni, Suhoverca, Valeva, Viteleuca”³⁷⁷.

³⁷⁵ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 417

³⁷⁶ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 24, 1876 p. 79, 1907 p. 104

³⁷⁷ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Österreich*, Wien 1869. pp. 158-161

În **1890**, comuna Dubăuț avea 1.105 locuitori. Nicolai Rusnac era primar, Leon de Vlad era paroh, Emanuil Rusnac era cantor bisericesc, iar Onufrei Iliuc (socrul cărturarului Alexandru Bocănețu), învățător.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitza: „**Dubăuți (Duboutz)**, comună rurală, districtul Coțman, așezată, în masă compactă, pe țărmlul stâng al Prutului, la Sud-Est de comuna Berhomet pe Prut. Populația: 1.080 locuitori ruteni, de religie gr. or. Este străbătută de drumul districtual Sniatin-Storojineț, numit și drumul mare carpatin, care e prevăzut cu un pod de lemn peste Prut și care o unește cu Berhomet pe Prut și cu Hlinița; are o școală populară, cu o clasă, și o biserică parohială cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”. Această comună a fost dăruită de Ștefan cel Mare, prin hrisovul din 3 Noembrie 1463, lui Andreicu Șortoreischi. La 1776, era în posesia Marelui Vornic Ioniță Sturza. Aci se află un castel frumos, zidit de un moșier. Populația se ocupă cu agricultura. Comuna posedă 955 hectare pământ arabil, 35 hectare fânațuri, 19 hectare grădini, 62 hectare izlaz, 17 hectare păduri. Se găsesc 56 cai, 215 vite cornute, 185 oi, 248 porci și 60 stupi de albine. **Dubăuți, moșie**, cu administrație particulară, districtul Coțman. Suprafața: 4,78 kmp; populația: 99 locuitori, în majoritate ruteni, restul germani și poloni. Pe lângă moșia Dubăuți, propriu-zisă, cu 76 locuitori, mai cuprinde și cătunele: Dubivciuc (Dubiwczuk) și Țarinchi (Zarinky)”³⁷⁸.

În **1910**, 9 din 10 săteni vorbeau limba ucraineană.

1914-1918: „**Vasile a lui Alexa Sevei**, născut în **Dubăuți**, la 5 august 1874, a plecat, din anul 1915, la război și și e dispărut din anul 1916, lipsind, până în prezent, orice știre despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Savetei Sevei, procedura pentru declararea morții celui dispărut”³⁷⁹.

1921: „Potrivit dispozițiilor art. 12 și 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuți, se publică următoarea listă a patronilor bisericești particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptățiți la alegerea de 6 reprezentanți pentru acest Congres: **Szymonowicz**, născută **de Grigorcea Ema baroană**, strada Iancu Zotta 13 (Dubăuți)”.

1941: Învățător în Dubăuți este numit „**Ciolac N. Ioan**, seria 1937, media 8,36, numit în com. Dubăuți, jud. Cernăuți”³⁸⁰.

EISENAU sau **PRISACA DORNEI**. Capătul dinspre Câmpulung Moldovenesc al satului Vama, în lunca împădurită de sub culmea Hurghiș, de la Prisaca Dornei, a fost colonizat, în **1807-1808**, cu mineri germani din Grundler (Slovacia), în noua lor colonie, Eisenau, stabilindu-se, ulterior, până pe la 1848, și alți coloniști, mineri sau muncitori pentru fabrica de cherestea. În 1810, se înregistrează 38 familii de țipteri în Eisenau.

1821: Prima biserică din Eisenau a fost ridicată în 1821, comunitățile luterană și catolică (doar 10 %) convenind, în 1825, s-o folosească în comun.

1851: „O broșură, lucrată de Franz Raffelsberger și publicată în 1851, la Viena, cuprindea „**Itinerariile sau directorul tuturor rutelor poștale** din k. k. Statele austriece”, menționează și următorul segment de drum de poștă: Din Vama, până la Pojorâta, cale de o poștă și jumătate, repere importante erau Eisenau (Prisaca Dornei), râul Moldova și Câmpulung Moldovenesc”³⁸¹.

³⁷⁸ Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 90

³⁷⁹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 11, Cernăuți 30 martie nou 1921, pp. 128-133

³⁸⁰ *Monitorul Oficial*, Nr. 249, 20 octombrie 1941, pp. 6452 și următoarele

³⁸¹ Raffelsperger, Franz, *Itinerär oder Verzeichniss aller Postrouten in den k. k. österreichischen Staaten*, Wien 1851, pp. 53, 54

1855: „Minele cele mai însemnate sunt, însă, cele de la Prisaca și de la Iacobeni, unde se exploatează nemăsurate cantități de fier. De când s-a așezat în Prisaca o colonie de nemți, numele acesta a fost schimbat în Eisenau și pare tot așa de curios de a găsi, în mijlocul unei țări și a unui popor exclusiv român o denumire de oraș nemțesc, precum ar părea deșănțat de a afla, în munții din Germania, orașe numite Câmpu-Lung sau Prisaca. Asemenea colonizări și prefaceri cereau, însă, sistemul de deznaționalizare, prin care își menține Austria, atâta timp, într-unu mod artificial, prestigiul său politic”³⁸².

1857: „Apoi șoseaua care trece prin Vama, după „o înclinare blândă”, duce „spre satul Eisenau, unde se află o topitorie de fier. Acest sat este situat într-un defileu de munte, pe piciorul unui munte abrupt, de înălțime considerabilă, care a delimitat locul ca un zid și pe lângă care trece râul Moldova, prin gâtuitura văii dintre lanțurilor de munte, care stau aplecate ca streșinile unui acoperiș spre marginea drumului. După o puternică curbură a șoselei, ajungi în valea Câmpulungului, care desface aglomerarea munților și oferă o priveliște minunată. De îndată ce intri în această vale, mici dealuri se ridică din drum și, treptat, el se transformă în altele mai mari, și iarăși, câștigând înălțimile alăturate, formează munți înalți, care, în funcție de grupul lanțului muntos, care se alătură până spre Transilvania și Maramureș; întunecatul Rareu, împânzit cu stânci, domină peisajul”³⁸³.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Câmpulung – **Câmpulung** (Târg cu judecătorie) cu Breaza, Gropana, Frumoasa, Fundu Moldovei și Luisenthal, Pojorâta, Rus pe Boul cu Freudenthal și Vatra Moldoviței, Rus Moldovița cu Ciumârna și Argel, Sadova (Ulma), Valea Putnei, Vama cu **Eisenau**”³⁸⁴.

1870: Laminorul lui Manz din Eisenau a continuat să funcționeze și după anul 1870, producției inițiale (cuțite de plug, lopeți, târnăcoape, ceainice, variate tipuri de tablă și de oțel-balot, precum și sârmă) alăturându-i-se producția de șine de cale ferată, pentru liniile Lemberg-Cernăuți și Burdujeni-Iași.

În **1880**, după darea în funcțiune a liniei ferate, au sosit și lucrători italieni, din Tirolul de Sud, precum Battista, Borduzzo, Giacomelli, sau Stefanelli. Cioplitori în piatră talentați, țipterii din Eisenau au lucrat ornamentele de piatră și monumentele funerare din toate orașele Bucovinei, ba chiar și din Moldova (Iași, Botoșani), cei mai renumiți meșteri pietrari fiind Battista, Dürner, Gartner, Handl, Oberländer, Petri, Schmegner, dar și mai vechii Adolf Nowak, Ambrosius Katani, Adolf Gotsch, Albin Borduzzo, Ferdinand Awram și Johann Spiske.

1886: „La început, valea Moldovei pare destul de largă, și începe de la un oraș românesc, amestecat cu germani, apoi ajungem la Eisenau, prin Vama românească. Coborârea în micul târg este minunată. Munți împăduriți și întunecați se ridică pe trei laturi, râul aleargă în fața noastră. Clopotul sună pentru închinare, iar drăguții credincioși se pregătesc de slujbă. Și avem un preot german în fața noastră, care predică cu glas puternic, cu rostiri energice, vorbind despre curățenia casei și a curții, care dezvăluie gospodarul! Nu puteți vedea o rochie națională în Eisenau. Fetele se înfășoară în haine de sun roșu pal, albastre sau gri, frumusețea lor fiind cu mult inferioară porturilor din România. Țipterii din Eisenau nu sunt singurii care întrerup temelia românească a populației locale, întâlnim și în alte locuri câteva așezări cu locuitori țipteri, în Balta Poienii, în Schwarzthal, în Luisenthal, Freudenthal, Pojorâta, Iacobeni și Cărlibaba. Majoritatea acestor coloniști germani au fost aduși de un anume Manz,

³⁸² Negruzzi, Iacob, *Din Carpați / Fragmente*, în *Convorbiri literare*, Anul I, No. 22, Iassi 15 ianuarie 1868, pp. 308-314

³⁸³ Denarowski, Dr. Carl, *Die mineralquellen in Dorna-Watra und Pojana-Negri in der Bukowina*, Wien 1868

³⁸⁴ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Österreich*, Wien 1869. pp. 158-161

pe moșiile Fondului religiei greco-orientale, care a luat moșii întinse în arendă și a hrănit mii de meseriași, dar care, datorită investițiilor uriașe, avea să dea faliment și, complet sărăcit, s-a împușcat. Se spune că situația materială a coloniștilor este destul de bună, deși depinde, în mod ciudat, de Fondul religios greco-oriental. Cu toate acestea, casa de locuit este proprietatea oamenilor, dar terenul le este acordat numai cu plata impozitelor. În vremurile anterioare, au funcționat cuptoare de cupru la Pojorâta, Iacobeni și Eisenau și s-a extras fierul pe scară largă. Astăzi mai funcționează doar cel din Pojorâta, iar populația din Schwarzthal își asigură traiul din exploatarea forestieră, făcând plute și lucrând la construcții de drumuri; țipterii din Iacobeni își continuă activitatea tradițională, dar într-o manieră modestă. Eisenau oferă o imagine minunată, cu râul plin de viață, care curge prin ea. Fiecare dintre case are o grădină, în care, pe lângă legume, sunt cultivate plante ornamentale, semn sigur al existenței germanismului”³⁸⁵.

În **1890**, Eisenau avea 786 locuitori și doi învățători, Eduard Kohler și Sabina Holzstein.

1902: Școala din Eisenau a fost dată în folosință abia în 1902, la îndemnul lui Franz Neuhauser, cu profesorii Heinrich Frambach, Johann Hawelka, Wilhelm Hehn, Josef Sachelan și Robert Ziehaus. Un tabel larg al familiilor mai noi și mai vechi din Eisenau ar cuprinde, pe lângă vechile familii, Adam, Awram, Brandauer, Christofori, Dürner, Gartner, Geitz, Gollner, Götsch, Gundl, Hönig, Jung, Keil, Knoblauch, Kripinsky, Köhler, Koller, Kretschmader, Kuchar, Lerch, Loy, Luka, Müller, Nowak, Petri, Sawetzky, Schmegner, Schneider, Selitzky, Spitzschuh, Steinbach, Theiss, Tomaschek, Wagner și Wojkowsky, pe coloniștii veniți din nordul Bucovinei, Dutschak, Lukeniuk, Neumohr, Ruschak, Ruszcinjak și Skrikuljak, pe emigranții galițieni Frambach, Hochhauser și Ripsky), pe șvabul Oberländer, pe boemienii Hawelka, Materna, Zehatschek, Bartsch, pe tirolezii amintiți, dar și pe țipterii Brandauer, Hennel, Müller și Wagner. Și-ar mai fi germanii veniți din Suceava, Lasarowitsch, Laufensweiler, Mitsch și Mitschka.

1904: „Pe vale, casele satului Prisaca mărginesc drumul, și vederea se coboară, fermecată, asupra șerpelui de oțel ce se ivește în vale și care e Moldova. Apoi nu mai sunt sate. Drumetii se întâmpină rar, în cară ce lunecă șterse, ca niște umbre”³⁸⁶.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitză: „**Eisenau** (sau **Prisaca**), moșie, cu administrație specială, districtul Câmpulung, între Vama și Câmpulung. Suprafața: 3,39 kmp; populația: 786 locuitori germani, de religie evanghelică, și puțini români catolici. Este lângă drumul principal Gurahumora-Câmpulung; haltă de drum de fier a liniei Hatna-Câmpulung: are o școală și o casă de economie a coloniștilor germani”³⁸⁷.

1914-1918: În timpul Primului război mondial, la Eisenau au fost cazate ba armate ruse, ba austriece, într-o alternanță înspăimântătoare, încrustând cu adânci tranșee dealul Hurghiș.

În anul școlar **1923-24**, învățământul, la Eisenau, s-a desfășurat numai în limba română.

Pe la **1930**, Prisaca Dornei își căpătase porecla „Rosendorf”, deci „Satul Trandafirilor”, datorită superbelor grădinițe din fața casei localnicilor.

În **1940**, Baronul von der Goltz ordonă repatrierea germanilor din Eisenau, iar mai bine de jumătate dintre săteni urcă în tren, cu o brumă de bagaje și, după un drum chinuitor, cu escale în Budapesta, Bruck, și Viena, ajung în Bavaria, fiind adăpostiți în mănăstirile St. Magdalena, în Altötting, St. Ottiliensis și Algasing, lângă Dorfen. Vocația de cioplitori în piatră a meșterilor din Eisenau s-a păstrat până în timpurile noastre, statuia ecvestră a lui

³⁸⁵ Bergner, Rudolf, *Rumänien / Eine Darstellung des Landes und der Leute*, Breslau 1887, pp. 81-93

³⁸⁶ NICOLAE IORGA, *Neamul românesc în Bucovina*, București 1905, p. 67

³⁸⁷ Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 92

Ștefan cel Mare, amplasată în Suceava, fiind executată de meșterii pietrari din Prisaca Dornei, Nowak, Katani și Spiske.

1945: „Fondul bisericesc ortodox român din Bucovina de Sud arendează, în ziua de 18 Decembrie 1945, ora 10, atât în localul Administrației Centrale a Fondului Bisericesc din București, strada Biserica Amzei Nr. 10, cât și în localul Administrației Locale a Fondului bisericesc din Câmpulung-Bucovina, prin licitație publică cu oferte închise și sigilate, în conformitate cu dispozițiunile L. C. P., pe timp de 3 ani, carierele sale de piatră arătate mai jos, și anume: Hasniș (**Prisaca Dornei**), Ocolul silvic Vama”³⁸⁸.

1947: „Act de dizolvare și lichidare a unei societăți: Între subsemnații dr. Heinrich Rachmuth, domiciliat în București, Intrarea Armașului Nr. 12, și Moise Adolf zis Lessner, domiciliat în Fălticeni, s-a încheiat prezentul act de lichidare: **1).** Societatea în nume colectiv dr. Heinrich Rachmuth și Moise Adolf zis Lessner, **cu emblema „Molibrad”**, având de obiect exploatarea **fabricii de cherestea din Prisaca Dornei**, jud. Câmpulung (registrarul societății, Tribunalul Câmpulung, sub Nr. 3 din 1946, Registrarul Comerțului Suceava, 393/1.721 din 1946), este dizolvată, pe ziua de 10 August 1947, ne mai putând procura bușteni, devenind astfel imposibilă realizarea. / **2).** Tot activul și pasivul societății trece asupra asociatului dr. Heinrich Rachmuth. / **3).** Asociatul Moise Adolf Lessner declară că a primit suma de lei 45.000.030, de la dl Heinrich Rachmuth pentru lichidarea drepturilor în societate. / **4).** Asociații convin ca dl dr. Heinrich Rachmuth să fie lichidatorul societății, conformându-se dispozițiilor codului de comerț și nu va întreprinde nici o operațiune nouă de comerț. / Câmpulung-Mold., la 10 August 1947”³⁸⁹.

1947: „Prin Decizia Nr. 11.761 din 14 Octombrie 1947, următorului personal temporar din administrația centrală și serviciile exterioare ale Oficiului Național al colonizărilor, i se fixează, cu începere de la 15 August 1947, până la sfârșitul exercițiului bugetar, diurnele lunare, specificate în dreptul fiecăruia: **Ciornei Nicanor**, în funcțiunea de administrator de imobil, orașul Vama, **Prisaca Dornei**, Moldovița și Vatra Moldoviței, cu o diurnă lunară de 1.500 lei, Câmpulung-Bucovina”.

1948: „Se înființează, pe data publicării prezentei deciziuni în *Monitorul Oficial*, Centrala Industrială a Lemnului... Fac parte din Centrala Industriei Lemnului, următoarele întreprinderi industriale: „Oficiul Național de Colonizare (Onac)”, Statul Român, cu sediul în Prisaca Dornei”³⁹⁰.

1949: A fost numit „Tudan Casian, director la Școala elementară Vama, Prisaca”³⁹¹.

FALCĂU. În uricul pentru Braniștea Putnei din 15 martie 1490, „Începându-se hotarul acei Braniște din obârșiile Laurei, opcina până la Falcău și prin muntele Falcăului, până la potica unde-i vadul lui Alexie”, se face mențiune, deci, și de toponimul Falcău, dar și de locuire „până la poteca lui Alexie”, utilitatea braniștei fiind, conform aceluiași document, „de prins pește și ca să-și pască vitele, iar altul nimene, fără voia egumenului, ca să nu îndrăznească întru acea Braniște nici a prinde pește, nici vitele a paște, nici alt orice lucru a lucra”³⁹². În aceste condiții, „fără voia egumenului”, Falcăul este recunoscut ca o localitate relativ recentă, care, în **1785**, avea doar câteva case huțânești, risipite pe coaste de munte. Simion Florea Marian povestește, într-una din celebrele sale „tradiții”, că la Falcău ar fi văzut

³⁸⁸ *Monitorul Oficial*, Nr. 271, 26 noiembrie 1945, p. 8743

³⁸⁹ *Monitorul Oficial*, Nr. 242, 20 octombrie 1947, p. 6968

³⁹⁰ *Monitorul Oficial*, Nr. 167, 22 iulie 1948, p. 6050

³⁹¹ *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

³⁹² Dan, Dimitrie, *Mănăstirea și comuna Putna*, București 1905, p. 22

rămășițele de ziduri ale unei „**cetăți dacice**”, îngropată, încet, încet, în pământ de rădăcinile copacilor.

În **1787**, câteva din cele optzeci de familii, venite în Bucovina din Renania, Bavaria și Baden-Württemberg, s-au stabilit la Falcău.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Rădăuți – **Rădăuți** (Târg cu tribunal districtual) cu Vadu Vlădichii, Andreasfalva cu Mitoca, Bădeuți, Bilca, Burla, Frătății Vechi, Frătăuții Noi, Fürstenthal, Horodnicul de Sus, Horodnicul de Jos, Karlsberg, Marginea, Milișăuții de Sus, Putna (cu mănăstirea), Satulmare, Straja, Sucevița, Vicovu de Sus cu Bivolăria, Vicovu de Jos, Voitinel, Volovăț, Seletin cu **Frasin, Tomnatic**, Rusca, Paltin, Plosca Camerale, Ulma, Ropoțel, Nisipitu, Bistrița cu Cârlibaba, Izvor cu Iarovița, Sărata, Moldova, Șipot Camerale”³⁹³.

1872, Hacquet: „În pragul munților, acolo unde izvorăște Suceava, am găsit ținutul de la Straja și Frasin, îmbrăcat tot cu mesteceni. În pădure se ardea coaja acestor copaci, pentru a se face catran. Pentru aceasta, se procedează în felul următor: Locuitorii, ce se îndeletnicesc cu aceasta, cojesc copacii cei mai bătrâni, dar totuși plini de sevă, până la tulpină sau îi cioplesc împrejur... Într-un cuptor încăp zece care mici de coajă, care dau douăzeci de vase de catran, a zece ocale vasul. Ocaua din Moldova are vreo doi funți și jumătate, socotiți după greutatea de Viena. O asemenea oca de catran curat se vinde cu treisprezece, până la paisprezece parale sau douăzeci, până la douăzeci și unu de crețari, iar cea de catran brut, cu șapte parale”³⁹⁴.

1889: „Fondul religios are, de asemenea, gatere proprii în Falcău (fierăstrău cu aburi), în Brodina și în Rus pe Boul (ferăstrău cu apă), care sunt totuși închiriate”³⁹⁵.

1908: Direcția bunurilor fondului religios gr. or din Bucovina scotea la licitație „exploatarea unei suprafețe de 1.551,39 hectare în cercurile silvice de exploatare Straja și Bodina, de 9 ani”, cu angajamentul ferm: „Cumpărătorului i se pune la dispozițiune gratuit ferestreul cu vapor din Falcău”³⁹⁶.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Falcăul, localitate**, cu fabrică de scânduri, pendinte de moșia Seletin, atenență a moșiei cu administrație particulară Isvor, districtul Rădăuți. Are 6 case și 94 locuitori de diferite naționalități. **Falcăul, cătun**, pendinte de comuna rurală Seletin, districtul Rădăuți. Este așezat pe pârâul cu același nume. Are 4 case și 42 locuitori huțani. **Falcăul, târlă**, pendinte de vatra comunei Straja, districtul Rădăuți. **Falcăul, affluent**, pe stânga Sucevei, izvorăște din partea de Nord-Est a șirului muntos Tomnaticul și, cu grind peste Poidna de Sus, se varsă în Suceava, aproape de tot de gura pârâului Tomnaticul, mai jos de cătunul Frasin, districtul Rădăuți. Falcăuțul, affluent mic, pe stânga Sucevei, izvorăște de sub muntele Petrușca și se varsă în Suceava, gură în gură cu pârâul Falcăului, mai jos de cătunul Frasin, districtul Rădăuți”³⁹⁷.

1921: „Se acordă fabricii de cherestea ce societatea anonimă „Bucovina” din Bucovina dorește să înființeze în comuna Falcău, județul Rădăuți, înlesnirile și foloasele legii pentru încurajarea industriei naționale, specificate mai jos: 1). Scutire de vamă pentru mașini, părți de mașini și accesoriile necesare... 2). Reduceri de transpot pe C. F. R. 3). Scutire de orice impozit direct către stat”³⁹⁸.

³⁹³ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

³⁹⁴ *Călători*, X, II, pp. 816-820

³⁹⁵ Engel, Alexander von, *Österreichs Holz-Industrie und Holzhandel*, I Theil, Wien 1907, pp. 196-202

³⁹⁶ *Apărarea Națională*, Nr. 49, Anul III, duminică 23 august stil nou 1908, p. 6

³⁹⁷ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 95

³⁹⁸ *Monitorul Oficial*, Fascicula 10, 22 martie nou 1921, pp. 36, 37

1922: Într-un ordin al Ministrului secretar de Stat la Departamentul Economiei Naționale, referitor la crearea de stocuri pentru CFR de către fabricile de cherestea din România, aflăm numele fabricilor din Bucovina³⁹⁹ și a proprietarilor lor: „Fabricile din **Falcău**, jud. Rădăuți, **Putna**, jud. Rădăuți, și **Moldovița**, jud. Câmpulung, proprietăți ale Fondului Bisericesc Ortodox-Român din Bucovina, cu sediul în Cernăuți”.

1929: „E frumoasă, măreață și splendidă această priveliște a munților Frunca Stângă, Ciuchilca, Vauțen (?) Șurdiu, Pleașa, Măgura, Zezeu, Lungul, Rotundul, Ciomirna, Lișnița, Tomnaticul, Bucova și Marerca, ce se leagă între ei, profilându-se pe albastra bolta cerească, de la stânga, la dreapta... Tomnaticul, înalt de 1567 m, numit Cubilioara”⁴⁰⁰.

1937: „Una din vechile mele dorințe se îndeplinește astăzi. E o dimineață dulce de iulie în Seletin și mă pregătesc să pătrund în Țara Huțurilor... Pornisem de ieri, de la Falcău, cu marile lui fierăstraie. De aici și de la Brodina vecină, oamenii aceștia ai muntelui încep să fie întâlniți”⁴⁰¹.

1940: „Tablou de cărțile de capacitate (atestare de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuți, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940”⁴⁰²: **Winstein Iacob**, morar, domiciliat în Falcău.

1942: „În tradițiile culese de Simion Florea Marian se vorbește de vagi cetăți dacice, de tainice ruine ascunse undeva, în coclauri păduratice, pe la Lucina, pe la Falcău”⁴⁰³.

1941: „Luțiac Ilie, functionar, cu ultimul domiciliu în comuna Falcău, jud. Rădăuți, născut în comuna Brodina, jud. Rădăuți, în anul 1912, condamnat de Tribunalul Militar al Corpului IV Armată, pentru rebeliune, la 2 ani închisoare corecțională, conform art. 259, 260 c. p., combinat cu 258 c. p., combinat cu art. 58, 59 c. p., I. D. Nr. 856 din 1938”⁴⁰⁴.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947⁴⁰⁵, următorii învățători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Duduman Viorica**, de la Gălănești, la Falcău”.

1948: „Personalul notat mai jos, se numește, în baza art. 118 din Statutul funcționarilor publici, pe data de 1 August 1948, în bugetul serviciilor exterioare (Corp pază) ale acestui departament – Ocolul silvic Falcău: **Cotos Gh. Maftai**, pădurar cl. I; **Juravle Nic. Vasile**, pădurar cl. I; **Pitic Leon a Gheorghe**, pădurar cl. I; **Juravle Vasile a Teofil**, pădurar cl. I; **Cârciu Toader a Petru**, pădurar cl. I; **Vilcinschi Vasile a Gheorghe**, pădurar cl. I; **Bobiu Vasile a Gavril**, pădurar cl. I; **Cârciu Ioan a Vasile**, pădurar cl. I; **Cârdei Toader a Ion**, pădurar cl. I; **Goian Nicolae**, brigadier silvic cl. a 4-a; **Cimant Gheorghe**, brigadier silvic cl. a 4-a; **Usaciuc Gheorghe**, brigadier silvic cl. a 4-a; **Chira Gheorghe**, brigadier silvic cl. a 4-a; **Cârciu Valer**, brigadier silvic cl. a 4-a; **Prelicean Aurel**, brigadier silvic cl. a 4-a; **Schitcu Vasile**, pădurar cl. I; **Stolerciuc Adalbert**, pădurar cl. I; **Hetca Gheorghe**, pădurar cl. I; **Obeziriuc Alexandru**, pădurar cl. I; **Văcăreanu Vasile**, pădurar clasa I; **Usaciuc Ilie**, pădurar cl. I”⁴⁰⁶.

FÂNTÂNA ALBĂ. Satul numit, de austrieci, Fontina Alba, a fost înființat, în **1784**, în poiana Varnița, din apropierea Climăuților, de o localitate de ruși lipoveni. „A doua colonie,

³⁹⁹ *Monitorul Oficial*, Nr. 133, 11 iunie 1942, pp. 4872-4874

⁴⁰⁰ Lupășcu-Stejar, Alexandru, general, *Paradisul Românesc*, București 1929, pp. 323-330

⁴⁰¹ Bucuța, Emanoil, *Pietre de vad*, vol. I, București 1937, p. 23

⁴⁰² *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208

⁴⁰³ *Revista Bucovinei*, Nr. 8, Anul I, august 1942, p. 318

⁴⁰⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 119, 22 mai 1941, p. 2786

⁴⁰⁵ *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

⁴⁰⁶ *Monitorul Oficial*, Nr. 213, 14 septembrie 1948, p. 7605

care era constituită dintr-un neam cu totul ciudat, a venit de la Marea Neagră. Ei se numesc lipoveni sau filipoveni. Numele vine de la cuvântul slav „lipparva” sau tei (De fapt, așa cum o demonstrează Dimitrie Dan, vine de la ierarhul conservator rus Filip – n.n.), căci toate lucrurile lor din casă nu sunt făcute decât din acest lemn alb. Numele cel dintâi (lipoveni), din cele două amintite mai sus, l-au primit doar de la vecinii lor, tătarii, căci ei nu-și zic decât filipoveni. Acești oameni alcătuiesc o sectă cu totul deosebită și în privința felului de viață și a religiei. Se poate spune că ei sunt pietişti (protestanți, adepți ai doctrinei sacerdoțiului universal și preconizând ascetismul) ortodocșilor... Ei își aleg, din comunitate, un popă, se închină la icoanele pe care le au în biserică și în casele lor... Ei își ard morții, ei se scaldă în fiecare zi, bărbatul cu femeia, împreună, și așa mai departe. / În tot timpul anului, nu mănâncă decât de opt ori carne, nu fumează și nu trag pe nas tutun. Îndeosebi, ei trăiesc retrași în satele lor, dar, afară din sate, lucrul se petrece cu totul altfel. Cum sunt foarte misterioși, cu privire la practicile lor religioase și nu prea lasă pe ceilalți să pătrundă în bisericile lor, nu se știe tot ce se întâmplă la această slujbă bisericească. / Botezul pare că s-ar face numai atunci când copilul are o judecată formată, ceea ce nu este rău, căci, atunci când se face botezul iarna, cu apă rece, asupra unor copii nou născuți, ce au creierul acoperit de un înveliș foarte subțire încă, el este adesea vătămător și poate fi chiar ucigător, după cum am constatat din experiență. / A înjura, a bate, a apuca arma sau a vărsa sânge și așa mai departe sunt, la ei, ca și la „păzitorii Domnului” (sectă olandeză), un mare păcat, oprit cu desăvârșire, ca și folosirea unor băuturi spirtoase. Dar, deși acești fărnici vor să treacă niște oameni virtuoși și asceți, ei sunt departe de a fi astfel, căci sunt foarte dezvățați. Când interesul lor le-o cere, atunci acești fanatici devin firoși, dar să apere statul e oprit de legile lor. / Cum le place să trăiască mai ascunși, preferă să locuiască în ținuturi păduroase. Așa este și locul lor de așezare, de acum, din Bucovina, la Varnița sau Fântâna Albă. În anul 1784, două sute de familii hotărâseră să imigreze în țară, dar au fost împiedicate de han (Șahin Ghirai, ultimul han al tătarilor di Crimeea, între anii 1777-1783) și de domn (Alexandru Mavrocordat, Deli Bei, domn al Moldovei între anii 1782-1785); au trecut, totuși, douăzeci și patru de familii încoace și, împreună cu ele, și alți capi de familie. Dar cum, din partea cealaltă, nu au fost lăsate femeile să-i urmeze, s-au întors, așadar, înapoi... / Acești oameni au primit, sub garanție împărătească, o deplină libertate religioasă. Ei nu au admis nici chiar să li se numeroteze casele și li s-a făcut voia. Ei mai sunt scutiți, pe veci, de slujba militară și, timp de douăzeci de ani, nu au de plătit nici o dare. Dar ei nu au primit nici un fel de ajutor de la Curte. Cum au adus cu ei, și așa, multă avere, nici nu aveau nevoie de el. Îndeletnicirea lor principală este țesutul inului și facerea de frânghii etc. / Așa cum tot felul lor de viață are ceva deosebit, tot astfel este și îmbrăcămintea lor, care este simplă și cuviincioasă. Bărbatul își poartă părul tuns pe jumătate. Pe cam are o căciulă neagră țuguată, de blană de oaie, la bărbie poartă barbă, iar în jurul gâtului, nimic. Cămașa lui este lungă și o poartă peste nădragi, după obiceiul moldovenilor. Trupul e înveșmântat într-o haină albă de lână, încheiată cu năsturei mici. În jurul trupului sunt încinși cu o legătură de piele albastră, roșie sau neagră, au nădragi lungi, în picioare au încălțăminte de coajă de copac dau de funie („Hadaki”). / Femeile își ascund de tot părul, fetele nu. Pe frunte poartă o bandă lată, brodată, care stă în sus, ca un turban, în față, iar la spate e mai îngustă și împodobită cu bani de aur. Peste ea se pune un văl alb, care trece pe sub bărbie și atârână la spate, ceea ce arată foarte frumos. Probabil pentru a nu trezi, la vecini, pofta de jaf, la care erau așa de expuși sub tătari. Gâtul este lăsat liber. Pe trup poartă o cămașă, care este cusută, la încheieturi și în jurul gâtului, cu lână de mai multe culori. Peste aceasta, un veșmânt lungă, de o țesătură de lână mai aleasă, care se încheie, în față, de sus, până jos, cu năsturei mici. Partea inferioară a trupului e îmbrăcată în niște pantaloni lungi de în. În picioare poartă ciorapi și un fel de sandale roșii, iar iarna, cizme. Cum acest popor este, îndeobște, foarte chipeș și cu o înfățișare plăcută, îmbrăcămintea aceasta ca de amazoană le

lasă femeilor un aer cuviincios și modest... / Preoții, la acești oameni, nu se deosebesc printr-o îmbrăcăminte anume. Ei poartă, pe umeri, o mantie cenușie și țin în mână un toiag lung”⁴⁰⁷.

1838: Ales, de călugării Pavel și Gherontie, drept loc al unei viitoare, în 1838, și înzestrat cu o mănăstire și cu un preot, Ieronim, în 1844, pus sub ascultarea unui mitropolit, în 28 octombrie 1846, adus de la Constantinopol, Ambrosie Popovici, fostul mitropolit al Bosniei, satul Fântâna Albă a devenit, curând, vatra autorităților ierarhice din întreaga lume a ortodocșilor ruși de rit vechi.

1839: Ieromonahul rus Partenie, care sihăstrise prin Carpații Moldovei, vine, cu mult înainte de anul 1839, când avea deja vechime, iarăși, în Moldova, „în părțile stăpânirii austriece, în Bucovina, la rușii mei”, și povestește: „De la Suceava, cinci mile ori cale de opt ceasuri, iar pe rusește 40 de verste, este un sat mare rusesc, numit Belaia Krinița (Fântâna Albă). Ajuns acolo, am intrat în mănăstire, în casa răposatului țaran Larion Petrovici Korovih-Nojek, care este și întemeietorul acelu sat. Acolo am găsit, atât între monahi, ca și între mireni, tot felul de tâlcuri și neînțelegeri, dar, în vremea șederii mele acolo, s-au unit toate locurile și, în mijlocul satului, au făcut biserică și au căpătat un popă fugar”⁴⁰⁸.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Siret – **Siret** (Oraș cu tribunal districtual), Bahrinești, Raince, Bălcăuți sau Laudonfalva, Bănțești, Botoșanița, Cerepcăuți cu Berești, Țibeni sau Istensegits, **Fântâna Albă sau Bialakiernica**, Șerbăuți, Grănicești, Hadikfalva sau Dornești, Calafindești, Căndești, Climăuți, Mușenița, Negostina, St. Onufri sau Drăgușanca, Oprîșeni sau Panțiri, Rogojești cu Gura Molniței, Rudești sau Gropana, Șerbăuți, Sinăuții de Sus, Sinăuții de Jos, Stârce sau Berlinți cu Slobozia lui Dumka, Tereblești, Vașcăuți pe Siret cu Parcelowka, Volcineț”⁴⁰⁹.

1876: „Această mică țărișoară a Bucovinei, uitată sau abia cunoscută între Galiția și Moldova, este țara binecuvântată și refugiul sectanților, atât a creștinilor, cât și a evreilor. Cam la aceeași distanță de Cernăuți și Suceava se află Fântâna-Albă, unde locuiește Mitropolitul Arhiepiscop Staro-vera sau Vechiul Credincios. El este cel care consacră popii pentru toată Rusia, acolo unde prezența sa nu ar fi tolerată. Mă limitez la această precizare, pentru a mă întoarce la Vechii Credincioși atunci când cursul călătoriilor mele mă va aduce să vorbesc special despre lumea slavă. Să notăm, pur și simplu, că guvernul rus a intrat pe o cale de toleranță față de Bătrânii Credincioși, iar sediul de la Fântâna-Albă este expus pierderii din importanța sa, care a fost foarte mare, până acum, deși estimează la aproximativ zece milioane numărul credincioșilor răspândiți prin Rusia. Dar trebuie să vorbesc aici despre Biserica românească sau moldovenească din Austria, ale cărei destine au fost legate, până în ultimii ani, de scaunul patriarhal sârb de la Carlovitz”⁴¹⁰.

1900: Între anii 1900-1908, a fost construită superba Catedrală „Uspenia”, întru pomenirea lui Alexandru Ovsiannikov, banii necesari construcției fiind donați de părinții lui Alexandru, Gleb și Olga, Gleb Ovsiannikov fiind unul dintre cei mai renumiți negustori moscoviți ai vremii.

1906: „**Confiscare de arme.** De un timp îndelungat nu mai încetau arătările la prefectura și pretura din Siret că locuitorii lipoveni din Fântâna Albă și Climăuți, care sunt cunoscuți de pușcași perfecți, devastează pădurile fondului religios și ale particularilor de tot felul de animale sălbatice. Spre a pune capăt acestor devastări, prefectura din Siret a dat ordin ca toate armele de foc de la locuitorii acestor comune să fie confiscate. Joi, în 25

⁴⁰⁷ Hacquet, în *Călători*, II, X, pp. 826, 827

⁴⁰⁸ *Călători*, XIX, III, p. 686

⁴⁰⁹ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

⁴¹⁰ D'Avril, Adolphe, *De Paris a l'Ille des Serpents*, Chapitre VIII / La Boukovine, Paris 1876, pp. 117-145

octombrie 1906, comisarul din Siret Kesseldorfer, ajutat fiind de secretarul Mlodnițchi și de 18 jandarmi, au făcut percheziție în locuințele acestor locuitori și au confiscat vreo 35 puști și mai multe revolve. Ori de va avea măsura aceasta efectul dorit nu credem, deoarece lipovenii din aceste comune sunt pușcași pătimași și, ca atare, vor afla ei modul necesar pentru procurarea altor arme. Mai astă-vară, chiar jandarmeria a fost atacată de ei, când a încercat să pună capăt braconajului din aceste comune”⁴¹¹.

1907: „Satele Lipoveni, Climăuț și Fântâna Albă în scurt timp vor fi despopulate de locuitorii lor. La îndemnul mai multor emisari din Rusia, peste 400 de familii și-au vândut averea și sunt gata să emigreze în Manciuaria asiatică, o regiune aproape despopulată prin răzbelul ruso-japonez, de acu trei ani. Guvernul rusesc acordă fiecărui emigrant 12 fălci de pământ, 300 de ruble, pentru cumpărarea uneltelor de economie, 500 de copaci de construcție și parcurs liber până la locul destinării. Lipovenii, ținând sfat între ei, au trimis 5 delegați la fața locului, care, reîntorși, asigură pe consătenii lor că afirmațiunile și promisiunile emisarilor rusești sunt bazate pe adevăr. Nu va trece mult și lipovenii vor exista la noi numai în povești”⁴¹².

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Fântâna Albă** (sau **Biala-Kiernica**), comună rurală, districtul Siret, așezată în colțul de Nord-Vest al districtului, la hotarul cu Rădăuți, spre Vest de comuna Climăuți, și anume la poalele dealului păduros Fundătura. Suprafața: 8,16 kmp; populația: 997 locuitori lipoveni, ruși starovierți (de legea veche). Este ultimul punct al drumului districtual ce vine de la Siret; prin drumuri de țară, comunică cu Cuciurmare (Cernăuți) și cu Frătăuțul Nou (distr. Rădăuți). Are o biserică mare, de rit ortodox rusesc, împreună cu o mănăstire de călugări, în care rezidă mitropolitul lipovenesc, recunoscut nu numai de lipovenii bucovineni, ci și de cei din Țara Românească (Dobrogea). Afara de asta, posedă și o mănăstire de maici, de același rit. Această comună este menționată într-un hrisov din 20 Iunie 1463. La 1776, nu exista, probabil fiindcă fusese distrusă. A fost, însă, reîntemeiată, în 1784, prin o colonie de lipoveni și numită de ei Biala Kiernica. Populațiunea se ocupă cu agricultura, în special însă cu grădinaritul și cu cultivarea pometelor, exploatând nu numai pe cele din localitate, ci și pomete din locuri mari depărtate, luate în arendă. Este de remarcat că abstenența de băuturi spirtoase și de tutun, precum și de orice contact social cu alte naționalități, au făcut ca acești locuitori să rămână în obiceiurile lor strămoșești, aduse din Rusia, și să ducă o viață relativ foarte morală, deși ignorantă, neavând, până acum, nici măcar școală în localitatea lor. Comuna posedă 444 hectare pământ arabil, 108 hectare fâneați, 74 hectare grădini, 55 hectare izlaz, 135 hectare pădure. Se găsesc 185 cai, 183 vite mari cornute, 166 porci și 130 stupi”⁴¹³.

1914-1918: „**Pavel Alexeiew**, născut în anul 1869, în **Fântâna Albă**, a intrat în armată, cu prilejul mobilizării generale, și a plecat apoi în război. Pe la finea lui Octombrie 1918, se afla la Belz (Galiția), unde s-a îmbolnăvit și să fi murit, după cum confirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea lui Petre Alexeiew, procedura pentru adevărarea morții”⁴¹⁴; „**Avram Pawlow**, născut la 4 aprilie 1912, în **Ciprian Pawlow**, născut la 22 septembrie 1913, și **Tatiana Pawlow**, născută la 8 aprilie 1917, toți copiii căsătoriiilor **Pawl Alexejow** și a **Irinei**, născută **Nikiforowa**, din **Fântâna Albă**, s-au refugiat, în noiembrie 1918, cu părinții lor, în Rusia și locuiau în Bălți. Acolo ei ar fi murit, în noiembrie 1918, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabile decesele, se dispune, la cererea Irinei Nikiforowa, procedura pentru stabilirea morții celor dispăruți”⁴¹⁵;

⁴¹¹ *Apărarea Națională*, Nr. 7, Anul I, Cernăuți, duminică 28 octombrie stil nou 1906, pp. 4, 5

⁴¹² *Apărarea Națională*, Nr. 97, Anul II, duminică 29 decembrie stil nou 1907, pp. 2, 3

⁴¹³ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 95, 96

⁴¹⁴ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 53, Cernăuți în 9 August nou 1919, pp. 3-5

⁴¹⁵ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 86, Cernăuți în 5 Decembrie nou 1919, pp. 9, 10

1940: Renumele spiritual al localității Fântâna Albă avea să fie substituit brutal, după 28 iunie 1940, când trupele sovietice ocupă nordul Bucovinei, de o simbolistică a tragismului și a bestialității ființei umane. Obligat de sovietici (nu de ruși, ci de sovietici), mitropolitul rușilor stavroveri, Siluan Kravțov, deși bolnav, s-a bejenit la Brăila, iar mănăstirea de la Fântâna Albă a fost desființată.

1941: După mai puțin de un an, români și ucraineni de prin satele nordului bucovinean au încercat să scape din uriașa temniță roșie, încercând să treacă în România, pe la Fântâna Albă, în 1 aprilie 1941, când vreo două sute de oameni, care mășăluiau în căutarea speranței, au fost uciși de grănicerii bolșevici. Responsabili pentru masacrul de la Fântâna Albă:

Berezovschi Ilie, din com. **Corcești**, jud. Storojineț, „ca primar, numit de ruși în comuna sa, s-a purtat aspru cu populațiunea română, pe care o pune la munci grele și **a contribuit la prinderea și împușcarea, în Aprilie 1941, a unui mare număr de români bucovineni**, care organizaseră să treacă în masă în România liberă”; **Babiuc I. Gheorghe** și **Burlă Sofronie**, ambii din com. **Budineț**, jud. Storojineț, „ca funcționari și oameni de încredere ai regimului sovietic, au denunțat pe locuitorii români care vroiau să treacă granița în Vechinl Regat, locuitori care, fiind prinși de autoritățile rusești, au fost împușcați”; **Ioan Buhnea** și **Tănase Colotelo**, din com. **Cerepcăuți**, jud. Rădăuți, „fiind agenți secreți ai rușilor, urmăreau pe bunii români care, neputând îndura viața sub regimul bolșevic, vroiau să treacă frontiera în Vechiul Regat și, după ce-i prădau de tot ce aveau asupra lor, îi dădeau pe mâna autorităților sovietice”; **Vasile T. Larionov**, **Grigorie A. Evseidov**, **Fadei P. Olimpov**, **Ermil I. Deiov** și **Iacob Micheiu**, toți din com. **Fântâna Albă**, jud. Rădăuți, „fiind, sub ruși, membri în comitetul comunal, s-au purtat rău cu bunii români, indicând autorităților sovietice persoanele ce trebuiau deportate, și au vorbit în public împotriva Statului Român, spunând că românii nu vor mai veni înapoi”⁴¹⁶.

1941: „Mihai I, / Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României, / Conferim Ordinul Militar „Mihai Viteazul” clasa II drapelelor următoarelor unități: Drapelului Divizionului 57 Artilerie grea moto, pentru ceurajul, devotamentul și tenacitatea cu care ofițerii, subofițerii și trupa acestui divizion au sprijinit înaintarea camarazilor infanteriști, atât în luptele de la Negostina-Tereblecea, unde, cu o baterie înaintată, a sprijinit Brigada a 8-a Cavalerie, ce se afla în acoperire, și a redus la tăcere o bună parte din artileria inamică, zădărniciind retragerea coloanelor motorizate; precum și în luptele de la Măneuți, Frătăuți, Fântâna Albă, **Cerepcăuți**, unde, prin trageri masive și precise, neutralizează cazematele inamice, ușurând înaintarea Diviziei a 7-a”⁴¹⁷.

1944: Prin ordinul „Nr. 63.175 din 20 martie 1944, se înaintează la gradul II în învățământul primar, pe ziua de 1 septembrie 1943, următorii învățători și învățătoare, care au reușit la examenele de înaintare la gradul II, din sesiunea August 1943, la Centrul Cernăuți, cu notele arătate în dreptul fiecăruia”⁴¹⁸: Megera Iaroslava, comuna **Baineț – Fântâna Albă**, media 8,12”.

FOGODISTEN, în Iacobești. Invitați de generalul Spleny, 100 familii de secui și de ceangăi s-au așezat, în **1776**, la Iacobești, pe moșia mănăstirii Sf. Ilie, întemeind satul Fogadjisten sau Fogodisten. „Primul aflux al acestor coloniști în Bucovina și apariția celor mai vechi două colonii, și anume Țibeni sau Istensegits și Iacobești sau Fogodisten, este învăluit în întuneric. În conformitate cu ceea ce pare a fi o opinie nu prea întemeiată, s-a

⁴¹⁶ *Monitorul Oficial*, nr. 199 din 27 august 1942, p. 7130

⁴¹⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 98, 29 aprilie 1942, p. 3466

⁴¹⁸ *Monitorul Oficial*, Nr. 72, 25 martie 1944, pp. 2612 și urm.

presupus că acești primii coloniști, în jur de 100 de familii, au venit din Moldova, în 1777, sub conducerea misionarului Mauritius Martonfy și au fondat cele două colonii menționate. Nu știm să existe vreun raport oficial, care ar consfinți evenimentele în acest sens; de asemenea, a fost contestat, pe bună dreptate, faptul că Martonfy nu s-a creditat, în nici unul dintre rapoartele sale, că ar fi contribuit la înființarea acestor două sate, deși el, mai târziu, după ce a fost trimis în Moldova, în toamna anului 1784, ca agent pentru migrația secuilor, s-a lăudat că a convins 150 dintre bejenari să se întoarcă în Austria. Pe de altă parte, este cert că minoritul Martonfy fusese numit în Bucovina, de către administrația districtului bucovinean, la începutul anului 1777, ceea ce face credibil faptul că imigrarea maghiarilor a început chiar atunci. Începuturile așezării maghiare datează, cu siguranță, de pe vremea guvernatorului Spleny. Fluxul secuiesc a continuat, iar într-o consignațiune din 3 noiembrie 1778, spune că au sosit în Bucovina nu mai puțin decât 5.018 imigranți din Transilvania, inclusiv 1.768 secui (930 bărbați, iar restul femei). În memoriul său din octombrie 1779, Enzenberg a menționat următoarele despre aceste două așezări vechi: „Secuii sau maghiarii, care au emigrat, din Transilvania, în Moldova, cu ani în urmă, au acum în Bucovina două sate, numite Helf-Gott și Vergelts-Gott sau, în maghiară: Isten-Segitsch și Fogod-Isten, în care s-au stabilit și, întrucât aceste localități sunt amenajate corespunzător și o casă este construită lângă cealaltă, această ordine este foarte plăcută chiar și pentru ceilalți bucovineni; numai dacă această construcție (a caselor) ar putea să aibă loc, va fi foarte bună și utilă pentru afacerea (dacă) și câțiva muncitori calificați din industria construcțiilor, în baza unor schițe, făcute de ingineri cunoscuți, ar putea ordona satele, la un moment dat”. Enzenberg nu informează și despre celelalte condiții ale acestor colonii⁴¹⁹. „**Preotul Mór Antal Mártonffy** (3 martie 1739, Șumuleu Ciuc-22 decembrie 1794, Țibeni): Lui se datorează nașterea în anul 1785 a primelor școli în patru colonii maghiare, Iacobești, Țibeni, Dornești și Vorniceni. În ianuarie 1786 raportează guvernatorului Bucovinei înființarea școlilor.⁴²⁰ În aceste școli își însușeau copii cele mai elementare și necesare cunoștințe și cititul. La început nu erau dascăli calificați în aceste școli, cantorii, unii membri din corul bisericilor sau după caz sătenii cunoscători de carte au predat copiilor. Conform uzanței, pentru satele maghiare ar fi trebuit să solicite dascăli maghiari din Ardeal. Doarece situația se arăta fără ieșire, Mártonffy a venit cu propunerea să trimită doi băieți maghiari cu o bursă lunară de 5 forinți la școlarizare în Cernăuți, care peste 2-3 ani să revină în sate ca dascăli calificați. Aceștia i-ar înlocuit pe cantori și cu timpul toți cantorii ar fi înlocuiți de dascăli calificați. În mai 1786 guvernatorul Enzenberg solicită învățător de la statul major al armatei din Ardeal. Drept rezultat în primăvara lui 1787 vine din Ardeal în Bucovina un dascăl și își ocupă postul la Hadikfalva.⁴²¹ Anul școlar era destul de scurt pe atunci, avea numai 14 săptămâni⁴²².

1737: Mănăstirea Ilișești devine proprietara sfertului de sat și moșie Iacobești, pe care se va stabili, ulterior, o puternică obște secuiască, în 14 mai 1737, când ctitorul ei, Ionașco Isăcescul, o înzestrea cu moșii.

1775: Cele 74 familii de secui și unguri, în bună parte componenți ai Regimentului I Secuiesc de graniță, așezate pe moșia mănăstirii Ilișești, între anii 1752-1772, pentru a forma așezarea Fogodisent, erau, conform Consignațiunii lui Enzenberg, formate din emigranți sosiți „din **St. Toma**, Moise BIRO (1766), Mihai ANDRAȘ (1765), cizmarul Paul AKON (1768), Ionaș IURKO (1768), Ionaș și Iacob AKON (1768), Iosif KATUR (1772), Iosif BALOG (1771), Iankli IENE (1770), din **Ghilolt**, zidarul Mire MARTON (1764), Iurgo IENI (1770), din **Gheorghieni**, Ioan MARTON (1758), Ion RENIBI (1771), Petru RACZ (1771), Ștefan BABOR (1772), Michai IONAȘ (1765), Ionaș LORENZ (1770), Matei MESAROȘ (1771) și

⁴¹⁹ Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina*, Innsbruck 1902, pp. 244, 245

⁴²⁰ Polek J: Die Anfänge des Volksschulwesens in der Bukowina, Czernowitz, 1891. cap.XIV.

⁴²¹ Boethy János Alajos

⁴²² László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 92

Iosepa BOGAV (1762), din **Șemniț** (Ungaria), Ion FEKETTE (1750), din **Mădaraș**, Petru CALMAY (1752), din **Sândomocuș**, Anton DOBOȘ (1771) și Anton BIRO (1771), din **Șoimeni**, Teodor BAOG (1771), din **Ditrău**, Iștvan OROH (1758), Andraș TIBI (1765), Mihai MERA (1768), Adam REHIBI (1771) și morarul Ferez MORA (1768), din **St. Micloș**, Anton KEMINIK (1770), rotarul Gigo MATON (1773) și fierarul David BATEZ (1773), din **Bodogaia**, Iosif BATEZ (1772), Iosif NAGY (1773) și Laslo NAGY (1773), din **Râpa de Sus**, Ion BODEC (1776), din **Cluj**, Ianoș TODOK (1774), din **Ghelnița**, Petru DARAGAMOȘ (1753), din **Ghidfalău**, Andorak CATO (1758), din **Sândominic**, Marton CAȘPAR (1770), Ianoș CAȘPAR (1771), Adam, Samuil și Iosif POP (1771), Ștefan BATHIE (1772), Petru IANUȘ (1772) și Albert PATSE (1772), din **Mănăstur**, Andraș OKOS (1772), din **Rachiș**, Iodif ZUL (1769), din **Sacheihid**, Ianoș LASLO (1768), din **Hățuica**, Diak ZECH (1771), Ferez și Iștvan BATROK (1758), din **St. Mihai**, Mihai și Ianus LORENZ (1772), Ianoș LORENZ (1771) și morarul Mihai ȘANDOR (1763), din **Icafalău**, Ștefan BURZAN (1772) și Ianoș KOLOK (1772), din **Boița**, Anton BEKLO (1772), din **Vaz**, Ianuș FORGACZ (1770), din **Horta-Arad**, Petru TEPLU (1772), din **St. George**, Istvan CHERBAM (1777), din **St. Simeon**, Mihai DALLAK (1772), din **Michaza**, Ianuș OCO (1768), iar din **CHICHIȘ**, morarul Ianoș MATHE (1770)”.

În 2 iunie **1783**, se face hotarnica satului Fogodisten, care se învecina cu Meleşeuții de jos, Româneștii, Călineștii și Mărăței, „care ultimul sat se cheamă și Dăniliești”, iar dincolo de apa Sucevei, cu Părhăuții și Hrinceștii. Repere toponimice ale hotarului: gârla morii, unde pârâul Horaițul se varsă în Suceava, colțul unde pârâul Racova se varsă în Horaiț, la fântâna putredă, fântâna lui Baloș, valea și pârâul Racoviței, opcina Dănilieștilor, obârșia Lambi (pârâu), pârâul Dânila, la Tăietura Nemților zisă și Palanca, zisă și Piciorul vulturului, la Poiana mare, pârâul Neliapca.

1779: „Dacă în 1779 la Țibeni erau 61 de familii, la Iacobești au fost 63, iar în anul 1783 raportul a fost de 71/72. La 1 septembrie 1784 baronul Kapri a cumpărat jumătate din satul Iacobești⁴²³ de la Maria, fiica pârăcalabului Constantin cu 2900 de lei. Era jumătatea locuită de către maghiari. De aceea probabil că în anul 1785 coloniștii din Iacobești s-au mutat mai sus pe aceeași vale. Dar cum acolo nu era mult pământ, cei rămași s-au mutat în satul Țibeni, unde erau case părăsite. Și mai știm și că mulți coloniști au plecat odată cu încetarea înlesnirilor fiscale. Astfel că în anul 1808 în Țibeni locuiau 121 de familii, iar la Iacobești 89. Scutirea de taxe a fost pe cinci ani, și după cum ne dăm seama din registrele bisericești, peste jumătate din primii coloniști au plecat din sate după această perioadă. În 1782 deja apare în registre, că s-au stabilit coloniști cu aprobare împărătească sau judecătorească, tocmai pentru a evita cele semnalate mai sus (Facultate Regia Auditorium Sucsavensis, Veniam Cezarus Regiam, Veniam Castore Regia si Veniam Auditoriatu). Exista scutire de taxe, dar plăteau anual 150 de forinți mănăstirii Solca, pentru pământurile folosite”⁴²⁴.

„18 octombrie **1801**. Cele doua găște dispărute de la Antal Kovács erau una la János Csernik cealaltă la István Galambos. În decembrie, József Begyhárd din Iacobești a primit 60 de lovituri de bețe, iar Miska Fejér și János Csernik din Dornești câte 25 de lovituri pentru furt”⁴²⁵.

1810-1816: Din Fogodisten au plecat 207 maghiari⁴²⁶.

În 20 iunie **1812**, stăpân al satelor Iacobești și Fogadjisten, cumpărate de Ivan Căprăi, devine Ariton baron Kapri, iar din 22 iulie 1833, fiii lui Ariton, Iohann, Zador și Emanuel baron Kapri. „Satul nu a avut preot, parohia aparținea de Țibeni ca filială. Odată pe lună se

⁴²³ Inițial satul se afla pe locul în care este astăzi localitatea Unirea Sloboziei.

⁴²⁴ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 21

⁴²⁵ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 26

⁴²⁶ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 10

ținea liturgie în sat, în celelalte duminici mergeau enoriașii la Țibeni. În cazuri mai speciale se deplasa preotul din Țibeni la sat. Nu s-a construit Biserică ci numai o capelă mai mare în jurul anului 1812, care în zilele noastre nu mai există. Câteva icoane și altarul sunt păstrate foarte bine în actuala bisericuță ortodoxă⁴²⁷.

1831: „La Țibeni și la Iacobești epidemia de holeră din anul 1831 a făcut 72 de victime, dintre care 30 locuiau la numerele 75-80, deci 42%. În anul 1848 au fost 68 de victime și în anul 1866 erau 81”⁴²⁸.

1865: „Fiecare om și-a păstrat cele mai interesante amintiri despre foamete. Mulți au măcinat știuletele de porumb cu tot cu cocean. La casa în care se gătea sau se făcea mămăliga se încuia ușa, până terminau de mâncat. Mâncarea pentru zilierii de pe câmp era trimisă numai prin adulți, să nu se fure pe drum. Cel care era prins la furat de porumb, era bătut cu bătele. De sărbătoarea hramului bisericii din Țibeni⁴²⁹ erau familii care mâncau numai semințe de in. Alții mâncau făina goală. Gergely István Meichel din Iacobești era copil pe atunci și păzea vitele. Seara, când venea cu vacile de pe câmp, copiii înfometăți îl așteptau la marginea satului. Mulgea vacile în pălării (colopuri) și dădea laptele la copii. Este de știut, că orătăniile nu mănâncă boabe de fasole uscată. Însă dacă vedeau vreun bob în timpul foametei, găinile le înghițeau și pe acelea.⁴³⁰ Foametea din satele maghiare din Bucovina a avut un ecou puternic în ziarele din Ungaria și Ardeal. În aceste zile triste, preot în Țibeni era György Druzbáczy, despre care celălalt preot, István László își aduce foarte frumos aminte în „Memorii.⁴³¹” Druzbáczy (numit „preotul alb” din cauza sutanei) în 1865 a cerut în scris ajutor pentru satele din Bucovina de la clericii maghiari din Ungaria, cât și fonduri pentru construirea bisericii (pro sublevandis inopiae destitus et pro aedificatione ecclesia Istensegíts)⁴³².

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Suceava** (Oraș cu tribunal districtual) cu Cutul Zamca, Ițcanii Vechi și Șeptilici, Bosance cu Nemericieni, Podeni, Hriața și Lisaura, Bunești, Buninți, Chilișeni, Danila, Găureni, Hatna cu Dărmănești, Iacobești sau **Fogodisten** cu Gura Solcii, Slobozia sau Milișăuții de Jos, St. Ilie, Ipotești, Ițacanii Noi, Călinești Enache cu Vasilache, Călineștii lui Kuparenko, Costâna cu Berindești, Liteni, Mereței, Mihoveni, Mitocul Dragomirnei cu Lipoveni, Părhăuți, Pătrăuți pe Suceava, Reuseni, Romanești, Rus Mănăstioara, Rus Plavalar cu Rus Poienile, Securiceni, Șcheia, Soloneț, Stroiști pe Suceava, Tișăuți, Todirești cu Pietroasa, Uidești, Zaharești”⁴³³.

1883: „În data de 30 martie 1883 a plecat primul tren din gara de la Dornești cu 600 de oameni, majoritatea erau reformați din Măneuți. La 2 aprilie a plecat a doua garnitură din halta Țibeni, cu 900 de locuitori din Țibeni și Iacobești, iar în ziua de 3 aprilie o altă garnitură din Dornești. În prima fază în total au plecat cu trenul 2200 de maghiari, 1150 de bărbați și 1050 de copii și femei. La 18 aprilie au plecat 41 de căruțe din Țibeni, ei urmând traseul Bistrița, Târgu Mureș, Deva, Lugoj și comitatul Torontal. În 7 mai găsim pe drum încă 33 de căruțe din Țibeni, iar la data de 11 mai au plecat 220 de persoane din Vorniceni, ei

⁴²⁷ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 89

⁴²⁸ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 71

⁴²⁹ Pe atunci era de Rusalii, după sfințirea bisericii noi, în 1898, s-a ținut de Sf. Maria Mica – n. t.

⁴³⁰ Relatăriile lui Dobondi Ferenc (Măneuți, 9. sept. 1937.), Ambrus András (Iacobești, 5. febr. 1936.), Szentes József (Țibeni, 18. mart. 1936.), Vántsa M. Antal (Țibeni, 30. aug. 1936.), Kuruc János (Iacobești, 5. febr. 1936.), Májkel István Gergely (Iacobești, 5. febr. 1936.) și soția lui Sántha Jordán născută Antalfi Mária din Țibeni, în cartea lui Sántha Alajos, *Bukovinai magyarok, Szöts Lajos könyvnyomdája, Kolozsvárt, 1942, pagina 75.*

⁴³¹ László István - *Jegyzetek életem nevezetesebb eseményeiből, memorii.*

⁴³² László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 62

⁴³³ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Österreich*, Wien 1869. pp. 158-161

îmbarcându-se la Suceava. În scurt timp numărul celor plecați din cele cinci localități maghiare din Bucovina a ajuns la 4000 de persoane⁴³⁴.

1895: „În anul 1895 episcopul vicar Ferenc Robitsek, fostul secretar al Asociației a efectuat o vizită în Bucovina. A oficiat o liturghie festivă cu ocazia sfințirii bisericii din Vorniceni și a redactat un raport despre situația satelor. Cu acel prilej a remarcat că fiecare sat are biserică din piatră și cărămidă, preot și dascăl, mai puțin satul Iacobești... La Iacobești erau câteva sute de maghiari, iar acolo se ține liturghie odată pe lună, deoarece este filiala Țibeniului. Satul are o bisericuță din lemn, foarte modestă⁴³⁵.

1901, dialectologul Gustav Weigand: „A doua zi (26 august – n. n.), pentru a cunoaște așa-numiții ceangăi din Bucovina, m-am dus la Iștenșegitș (Țibeni – n. n.), o comunitate mare, frumoasă. Datorez câteva informații despre acest sat pastorului László. Imediat ce am intrat în sat, am observat că locuitorii nu arătau ca tipul de ceangău ușor de recunoscut, așa cum mă așteptam, ci pur și simplu cu tipul de meseriaș, care includea și constructorul de case, și, așa cum am văzut mai târziu, amenajarea interioară a caselor este corectă. Când am auzit oamenii vorbind, nu mai exista nici o îndoială că nu am avut de-a face cu ceangăi, ci cu secui. În Transilvania, denumirea „Csango” este folosită și pentru oamenii, de exemplu în Hosszufalu-Sacele, care sunt complet diferiți, ca limbă și tip, de ceangăii adevărați din Moldova, care abia în 1764 au emigrat din Transilvania. Se presupune că ar fi fost forțați de autoritățile austriece să lupte cu prusienii, deși, ca grăniceri secui, nu erau obligați să o facă, așa că au trecut în Moldova, sub conducerea pastorului lor, Mauritius Martonfi, și s-au așezat, pentru prima dată, pe valea Trotușului, unde se spune că existau așezările mai vechi de coloniști secui încă din vremea lui Ștefan cel Mare. După zece ani de la ocuparea Bucovinei, o parte dintre ei au acceptat invitația contelui Hadik András și au venit în Bucovina, unde au întemeiat satele Hadikfalva⁴³⁶ și Andrásfalva⁴³⁷, în Valea Siretului, lângă Rădăuți, în plus Iștenșegitș (Iștenșegitș = Dumnezeu ajută!)⁴³⁸, unde exista deja o așezare românească mai mică, Țibeni, care s-a contopit complet cu cea maghiară, și Iacobești⁴³⁹, care se numea Fogodišten, Iosiffalva⁴⁴⁰, este situată în apropierea graniței cu România, la aproximativ 18 km sud-vest de Suceava. Inițial, localitățile, la fel ca cele ale grănicerilor transilvăni în general, au fost administrate militar și îngrijirea pastorală a fost efectuată din Transilvania. Începând cu anul 1800, au fost anexate la eparhia de Lemberg și administrația a fost înființată ca și în celelalte parohii. Comunitatea din Țibeni a crescut, de la 80 de familii, la peste 3.000 de oameni, deși, în 1883, peste 1.000 de rezidenți au urmat ispitelor maghiare și s-au stabilit în sudul Banatului, lângă Panciova, unde nu se descurcă foarte bine. Oamenii sunt muncitori, ordonați,

⁴³⁴ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 37

⁴³⁵ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 101

⁴³⁶ Colonie în satul Dornești, care în 1775 avea 26 de familii de țărani români, sat care se va numi Hadicfalva (de la numele guvernatorului Galiției, Hadik), harta cadastrală a satului, din 1785, cuprinzând, pe lângă vechile toponime, și câteva toponime de hotar ungurești, precum Boenke, Diak Hud, Felso Mesur, Hossu Gniunasch, Hossu Niel, Koreck Hold etc. – n. n.

⁴³⁷ Andreasfalva, „sau satul lui Andraș”, s-a întemeiat, după 19 ianuarie 1785, când Consiliul Aulic de Război aprobă o contribuție pentru emigranții ceangăi, care vor construi 56 de gospodării, pe teritoriul satului Măneuți, „lângă râul Sucevii, în apropiere de Frătăuții Vechi, la nord de orașul Rădăuți” - Grămadă, Nicolai, *Toponimia minoră a Bucovinei*, vol. I, p. 336 – n. n.

⁴³⁸ Colonia maghiară de la Țibeni, Iștenșegitș, pe moșia Satu Mare, a fost înființată între anii 1771-1773, dar numele de Istensegits (Dumnezeu să ne ajute), propus de Mártonfi Mór, va fi menționat, pentru prima dată, abia în 1776 – n. n.

⁴³⁹ În 1775, satul Iacobești, din Ocolul Vicovilor, avea 20 familii de țărani, plus 74 familii de secui și unguri, în bună parte componenți ai Regimentului I Secuiesc de graniță, așezate pe moșia mănăstirii Ilișești, între anii 1752-1772. Numele acestor emigranți au fost consemnate în recensământul lui Rumeanțev, publicat de ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 341 – n. n.

⁴⁴⁰ Colonia Ioseffalva, numită astăzi Vorniceni, a fost înființată pe seliștea pustie Tolva a moșiei mănăstirii Slatina, în 1783, fiind populată cu 60 de familii de secui, venite din Scaunul Csik, în 1785, în partea sudică a seliștii – n. n.

curați și cu caracter blând, în timp ce despre cei din Hadikfalva se spune că sunt controversați și dependenți de băutura. Mănâncă carne și legume, pe care le cultivă singuri, așa că trăiesc mult mai bine decât țaranii români, a căror mâncare principală este mămăliga. Prosperitatea este de asemenea mai bună decât cea din rândul românilor din satele vecine. Cu toate acestea, au și mai multe terenuri, ceea ce nu este singurul motiv. Din 360 de copii de vârstă școlară, 280 – un număr foarte mare pentru condițiile locale, frecventează școală în mod regulat⁴⁴¹.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Fogodisten**, supranumire dată comunei Iacobești, districul Suceava, după colonia de secui din Transilvania, ce a fost fondată acolo, la ocuparea Bucovinei. Acest nume înseamnă, în limba maghiară, *Bine primit de Dumnezeu*”⁴⁴².

1908: „Comuna Iacobești numără abia 400 de locuitori, între care sunt la vreo 300 români și români rutenizați, iar numai 100 (una sută) unguri. Cu toate acestea, a fost în acest sat, până mai dăunăzi, o școală curat ungiască, de o clasă. Înființându-se mai apoi și școala română, tot de o singură clasă (adică de 30 școlari – n. n.), i s-a dat postul de învățător la această școală unei domnișoare, care, sub firma numelui românesc „Moga”, ascundea tendințele ei șoviniste maghiare. Această domnișoară uitase într-atâta că este fiica unui preot gr. cat. român din Ardeal, încât începuse a învăța copiii de român a se ruga în limba maghiară. În urma plângerii câtorva gospodari români, a trebuit să-și schimbe numita domnișoară postul, iar în locul ei este, acum, învățător dl Ohrenciuc, un om tânăr, destoinic, care își înțelege misiunea sa de apostol național. Copiii de român, care vorbeau până acum aproape numai în limba maghiară, încep a răspunde acum dulce și blând în scumpa noastră limbă moldovenească. Laudă i se cu cuvine unui astfel de învățător / I. Ionașcu”⁴⁴³.

1941: Din Fogodisten pleacă în patria-mumă 47 familii de maghiari⁴⁴⁴.

FRASIN. Menționat ambiguu în „sămile” mănăstirii Voroneț din **1745**, drept „Frasanii”, apoi, odată cu arendarea Stulpicanilor și a cătunelor din jur, în 17 iulie 1782, unor evrei, Marco din Suceava și Solomon din Gura Humorului, prin avertizarea acestora că „la Frasin nu se va vinde nici o băutura”, satul Frasin avea, totuși, în 1774, 21 de familii, iar în 1775, când făcea parte din Ocolul Câmpulungului Moldovenesc, 1 popă și 15 țărani, numărul gospodăriilor ajungând, în 1784, la 73.

1772: Recensământul lui Rumeanțev⁴⁴⁵, din 1772-1773, înregistrează la Frasin „12 – toată suma caselor”, însemnând toți atâția birnici, și anume: rușii Cozma DRELICIUC, Fodor UTAȘCIUC, Hrihor DRELICIUC, Ivan BUHANIUC, van KARACIUC, Iacob TANILCIUC, Hrihor PARIGINIUC, Vasile TANILCIUC, Ștefan TANILCIUC, Iacob BUHANIUC, Matei OBLIZNIUC și Istrati, ungurian.

1804: „Curând a fost fondată colonia de lemnari din Frasin, pe Moldova, și apoi cea din Păltinoasa (1817)”⁴⁴⁶. Alți coloni germani se stabilesc la Frasin între anii 1841-1843⁴⁴⁷, în condițiile în care, în 1837, erau 57 de familii⁴⁴⁸. „La începutul secolului al XIX-lea, a fost fondată colonia de muncitori germani pentru prelucrarea lemnului din Frasin, pe Moldova (lângă Bucșoaia); dar, la început, știm doar de înființarea unei mici așezări, cu populație germano-boemă de lemnari, în acest loc, încă din 1804. Acum (la 1900 – n. n.) trăiește în

⁴⁴¹ Weigand, op. cit., pp. 7-17.

⁴⁴² Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 96

⁴⁴³ *Apărarea Națională*, Nr. 49, A nul III, duminică 23 august stil nou 1908, p. 3

⁴⁴⁴ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 33

⁴⁴⁵ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 244

⁴⁴⁶ Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina*, Innsbruck 1902, p. 21

⁴⁴⁷ Ibidem, p. 66

⁴⁴⁸ Ibidem, p. 137

Frasin, întărită de imigrația ulterioară, o populație de circa 200 de germani majoritari catolici”⁴⁴⁹.

În 1820, exista, la Frasin o „rafinărie de potasă”, la care valorificau lemnul coloniștii germani de prin satele din apropiere.

1857: Carl Denarowski, „călătorind la Dorna, în scopul documentării, Denarowski a beneficiat de „toate facilitățile unei excursii montane”, adică de panorama unor „munții înalți, impunători pe ambele părți ale localității, un birou poștal și o stradă comercială foarte bună”⁴⁵⁰. Sosise, prin Gura Humorului, prin satele Bucșoia și Frasin, care l-au frapat prin faptul că formau „un contrast puternic” cu sud-estul provinciei. De la Gura Humorului începe „lanțul muntos”, cu coline domoale, rareori întrerupte de „ziduri abrupte de stâncă”, acoperite cu păduri de brad și molid, i-au făcut impresia unui adevărat „parc natural”, în care, ici și colo, „se ridică mesteceni și coloanele lor” strălucesc printre „ramurile întunecate” ale conferelor. „Se formează dealuri luxuriante și stufoase, care sunt succesive și cresc mereu în formațiuni conice”, odată cu „ridicarea și înălțarea muntelui”, „în vârful căruia se află, uneori, un singur molid zvelt”, care parcă se bucură singur de „o vedere pitorească originală”⁴⁵¹.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Gura Humorului** (tribunal districtual), Băișești cu Stănilești sau Cornu Luncii, Berchișești, Brașca, Drăgoiești cu Lucăcești și Folowanik, Gemenea cu Slătioara și Ostra pe Graniță, Ilișești, Joszeffalva, Capu Câmpului, Capu Codrului cu Păltinoasa, Mănăstirea Humorului cu Bori, Pleșca și Buchenhain sau Poiana Mikuli, Corlata, Măzănăiești cu Stejăroaia, Stulpicani cu Plutonița, Doroteea, Voroneț cu Bucșoia și **Frasin**”⁴⁵².

În 24 iunie **1888**, arhiducele Rainer, care inspectase milițiile din Cernăuți și din Suceava, se îndrepta, cu trenul, spre Vatra Dornei. În gara Frasin, arhiducele a zărit un cor de o sută de copii din Bucșoia, cor dirijat de învățătorul lor, care purta o medalie de război în piept, și a ordonat oprirea trenului. Coborând pe peron, arhiducele Rainer a aflat că învățătorul se numea George Sidorovici și că dobândise medalia de război în Bosnia. „Apoi, întrebându-l ce fel de populațiune locuiește prin părțile acestea și răspunzându-i-se că Românii, Alteța Sa s-a bucurat și îndatori pe dl. Sidorovici ca să mulțumească tuturora pentru primirea ce i s-a făcut”⁴⁵³.

În **1890**, comuna Frasin avea 1.008 locuitori, primar fiind Ioan Caraciuc. „Cea mai nouă fabrică de cherestea din Bucovina este cea din Frasin, care a fost construită în 1899 și echipată cu toate inovațiile în tehnologie cunoscute până la acel moment. Aceasta preia buștenii direct din pădurile întinse ale Fondului religios și îl transportă la gaterile menționate anterior, iar de acolo, în gara Frasin; buștenii sunt aduși pe o cale navigabilă pe larg ramificată, iar după rularea pe o linie cu aburi de fabricare, se furnizează materia primă. Ambele sisteme reprezintă tipuri mai mult sau mai puțin perfecte ale tuturor sistemelor de exploatare forestieră, care se aplică și în pădurile Bucovinei. Cele două cazane cu abur pentru gaterile din Frasin au fost furnizate de **Institutul de inginerie mecanică Arhiducele Friedrich** din Ostrau. Motorul cu aburi, de la fabrica de mașini **Nicolson**, din Budapesta, oferă 250 de cai putere și operează opt ferăstraie cu 180 de lame de ferăstrău. Gaterile au fost achiziționate de la **Topham** din Viena și **Nicolson** din Budapesta. Patru fierăstraie circulare, trei de tăiat transversal (unele cu funcționare electrică) încă funcționează în fabrica din Frasin,

⁴⁴⁹ Ibidem, p. 384

⁴⁵⁰ Capitolul „Reise nach Dorna” (O excursie la Dorna), pp. 1 și următoarele.

⁴⁵¹ Denarowski, Dr. Carl, *Die mineralquellen in Dorna-Watra und Pojana-Negri in der Bukowina*, Wien 1868

⁴⁵² *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Österreich*, Wien 1869. pp. 158-161

⁴⁵³ REVISTA POLITICĂ, Anul III, nr. 13, 15 iunie 1888, p. 7

iar sistemul de iluminat electric include 8 becuri cu arc și 180 de becuri normale. Costurile totale de producție ale fierăstrăului din Frasin au fost de aproximativ 350.000 coroane. Consumul de bușteni poate fi estimat la aproximativ 50.000 de metri cubi. Fondul religios are în jur de 25.000 de hectare pe valea Suha, în mare parte păduri, iar producția materială se presupune a fi în jur de 70.000 de metri cubi. De la Drumul împărătesc, din Frasin, un drum lung de aproximativ 18 kilometri duce, prin Stulpicani, către Ostra și constituie ruta principală pentru zona văii Suha; în legătură cu acest drum, a fost înființată o linie pentru transport cu aburi, în vagonete; ea trebuie extinsă în valea principală. Drumuri forestiere, însumând aproximativ 15 kilometri, au fost create pe văile Gemenea, Muncel și Botușan, iar o potecă forestieră, de 6 kilometri, în Braniștea. Gara Frasin este conectată cu fierăstrăul fabricii, iar aceasta este conectat, cu o pistă industrială, la stația gării locale Frasin. Pista are direcții și condiții de pantă foarte favorabile. Raza minimă este de 80 de metri, cel mai mare gradient, pe linia principală, nu este mai mare de 33 grade 2 minute pe milă, iar pe pistele laterale, de 41 grade 8 minute pe milă⁴⁵⁴.

1897: O colectă publică pentru Internatul de băieți români din Cernăuți, în decembrie 1897, menționează, în Frasin, doar un singur donator, pe Ilie CRACIUC⁴⁵⁵.

1901, dialectologul Gustav Weigand: „Am petrecut noaptea (de 7 spre 8 august – n. n.) în casa preotului din Bucșoaia⁴⁵⁶, la vărsarea râului din Suha în Moldova. Bulgari nu locuiesc pe această vale, după cum s-ar putea presupune, în baza hărții etnografice Kiepers, dar huțuli, în Ostra, germani în Negrileasa (Schwarzthal), iar celelalte comunități de pe valea Suhăi sunt românești sau amestecate cu huțuli, în Gemenea și Frasin⁴⁵⁷.”

1910: Flondor, care ieșea rar, dar însoțit de „muzicanți, călăreți și steaguri”⁴⁵⁸, din conacul de lângă Storojineț, conac înconjurat de slujitori, care s-au stabilit în preajma care, mai târziu, avea să se numească Flondoreni, folosindu-se, ca de atâtea alte ori, „și de o înțelegere cu liderul partidului evreilor din Bucovina, Dr. Straucher”⁴⁵⁹, supărat fiind pe faptul că muntenii „s-au hotărât să treacă și ei peste voința partidului și a căpitanului Iancu Flondor”⁴⁶⁰, „trădat și vândut pe contele Bellegarde ca luda pe Hristos”⁴⁶¹, impunând candidatura lui Stefanelli, care, „unanim proclamat de candidat pentru senatul imperial” la fiecare adunare electorală în parte, organizate la Frasin, Stulpicani, Bucșoaia, Vama, Câmpulung, Fundu Moldovei, Pojorâta etc. „**s-a hotărât a lucra din răspuțeri contra candidaturii contelui Bellegarde**”, deși, peste tot, câte „o ceată mică de Bellegardiști, seduși prin niște agitațiuni condamnabile, au încercat să conturbe adunarea”⁴⁶². La Frasin⁴⁶³, la Stulpicani⁴⁶⁴, unde „adunarea hotărâște cu unanimitate de voturi să-l provoace pe **contele Bellegarde, care e străin de lege și de neam, ca să-și retragă candidatura**”, T. V. Stefanelli, „unanim proclamat de candidat pentru senatul imperial” la Bucșoaia, mai ales după ce „dl exarh Ioan Procopovici, care a desfășurat poporenilor daunele cele mari și rușinea nemaipomenită pentru întreg neamul românesc, dacă ar fi ales în parlament, din partea românilor câmpulungeni, un **bărbat de un neam străin, precum este dl conte Bellegarde**”,

⁴⁵⁴ Engel, Alexander von, *Österreichs Holz-Industrie und Holzhandel*, I Theil, Wien 1907, pp. 196-202

⁴⁵⁵ DEȘTEPTAREA, Nr. 4/1898, p. 30

⁴⁵⁶ La Bucșoaia, au cântat Domnica Grigoraș, de 55 ani (*Frunză verde de-alunică*), și Nicolai a lui Petrea Flocea (41 ani).

⁴⁵⁷ Weigand, Gustav, Prof. Dr., *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, Leipzig 1904, pp. 1-7

⁴⁵⁸ *Revista Politică*, nr. 5, Anul VI, Suceava, în 13 noiembrie 1910, p. 3

⁴⁵⁹ *Ibidem*, p. 2

⁴⁶⁰ *Revista Politică*, Nr. 6, Anul VI, Suceava, în 20 noiembrie 1910, p. 3

⁴⁶¹ *Revista Politică*, Nr. 26, Anul VII, Suceava, în 23 aprilie 1911, p. 4

⁴⁶² *Apărarea Națională*, Nr. 21, Anul II, Cernăuți, joi 21 martie stil nou 1907, p. 2

⁴⁶³ „Aici erau adunați, în număr impozant, poporenii din comunele Frasin, Dorotea și Bucșoaia, în frunte cu zelesul paroh Truță Popescu, vrednicul primar Sahleanu și secretarul comunal Sidorovici” – p. 2

⁴⁶⁴ „Peste 300 de poporeni din satele învecinate Negrileasa, Gemenea, Slătioara și din Ostra erau deja adunați într-o sală spațioasă, când intră dl Stefanelli, aclamat fiind de cei prezenți cu multă însuflețire” – p. 2

a rostit, desigur, numai „cuvinte pline de dragoste față de poporul românesc”. Dar, în ciuda propagandei ostile, contele Bellegarde câștiga alegerile în Frasin⁴⁶⁵, cu 296 de voturi, față de 50 ale lui Stefanelli și 0 (zero!) voturi ale lui Onciul și, astfel, Frasin pătrundea în mit.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitza: „**Frasini**, comună rurală, districtul Câmpulung, așezată pe partea dreaptă a văii Suha, la confluența sa cu râul Moldova, și lipită, în partea de Nord, de comuna rurală Bucșoaea. Suprafața: 17,62 kmp; populația: 1.008 locuitori, jumătate ruteni și germani, de religie gr. or. pentru majoritate. Este străbătută de drumul districtual și de linia ferată industrială Bucșoaea-Ostra; peste marginea de nord a comunei trece drumul mare Gurahumora-Câmpulung, precum și linia ferată Hatna-Câmpulung. Este stație de drum de fier, are un oficiu telegrafic; ține de școala și de biserica din Bucșoaea. La 1776, era în posesia mănăstirii Voroneț. Are o fabrică mare de scânduri. Populația se ocupă cu exploatarea pădurilor și cu lucrul în fabrică; parte însă se ocupă cu prășila de oi și de vite mari. Comuna posedă 112 hectare pământ arabil, 287 hectare fânașuri, 4 hectare grădini, 289 hectare izlaz, 1.070 hectare pădure. Se găsesc 47 cai, 349 vite cornute, 369 oi, 249 porci, 48 stupi de albine”⁴⁶⁶.

1914-1918: Au depus jertfa de sînge pe altarul Bucovinei „Infanteristul **Dumitru Pircu**, Frasin, Regimentul 22, mort”⁴⁶⁷; „Corporalul **Ion Piteiciuc**, Frasin, Regimentul 22 Infanterie, rănit”⁴⁶⁸; „Infanteristul **Ilie Chiș**, Frasin, Regimentul 22, rănit”⁴⁶⁹; „**Ioan a Mariei Dreliciuc**, din **Frasin**, a participat la război și ar fi picat, în anul 1915, pe frontul rusesc, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soției sale, Susana a lui Ioan Dreliciuc, procedura pentru declararea morții celui dispărut”⁴⁷⁰.

1922: Într-un ordin al Ministrului secretar de Stat la Departamentul Economiei Naționale, referitor la crearea de stocuri pentru CFR de către fabricile de cherestea din România, aflăm numele fabricilor din Bucovina⁴⁷¹ și a proprietarilor lor: Fabricile din **Găinești** și **Suha**, jud. Baia, și din **Frasin** și **Vatra Dornei**, din jud. Câmpulung, ale Societății „Dacia”, cu sediul în București.

1922: Prin ordinul No. 322/22, referitor la „Mișcarea în învățământul primar”, au fost făcute numirile în învățământul bucovinean, în baza concursurilor organizate de Consiliul școlar al țării, a). în calitate de învățători superiori: **Dimitrie Mihalaș** la Frasin”.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943⁴⁷², următorii învățători și învățătoare: Scutelnicu Emilia, comuna **Frasin-Bucșoia**, jud. Câmpulung, media 7,06”.

1946: În *Monitorul Oficial*, Nr. 264 din 13 noiembrie 1946, pp. 11909 și următoarele, sunt înregistrate următoarele cooperative sătești de credit: Cooperativa „Frasinul”, comuna Frasin, județul Câmpulung.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947⁴⁷³, următorii învățători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Manolache Gheorghe**, de la Frasin, la Bucșoia; **Gorea Dumitru**, de la Bucșoia, la Frasin; **Petrescu Cornelia**, de la Cârlibaba, la Frasin.

⁴⁶⁵ Gt., *Viața Românească în Bucovina*, în *Viața Românească*, Volumul V, anul II, Iași 1907, pp. 304, 305

⁴⁶⁶ Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 96, 97

⁴⁶⁷ *Viața Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915

⁴⁶⁸ *Viața Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915

⁴⁶⁹ *Viața Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8

⁴⁷⁰ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 9, Cernăuți 15 martie nou 1921, pp. 98-105

⁴⁷¹ *Monitorul Oficial*, Nr. 133, 11 iunie 1942, pp. 4872-4874

⁴⁷² *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

⁴⁷³ *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

1948: „Se înființează, pe data publicării prezentei deciziuni în *Monitorul Oficial*⁴⁷⁴, Centrala Industrială a Lemnului... Fac parte din Centrala Industriei Lemnului, următoarele întreprinderi industriale: „Dolliner și Dauber”, cu sediul în Frasin; „Domeniile Bucovina”, cu sediul în Frasin”.

1949: A fost numit **Tiță Constantin**, director la Școala elementară Frasin, în învățământul elementar, ciclul I, iar **Drelciuc Petru**, director la Școala profesională forestieră Frasin, „școală de calificare”⁴⁷⁵.

La Frasin s-au născut scriitorul George SIDOROVICI (13 februarie 1920), sculptorul Vasile PÎNZAR (19 decembrie 1926) și prozatorul Radu MAREȘ (3 martie 1941).

FRĂTĂUȚI. În **18 noiembrie 1393**, Roman Vodă și fiii săi, Alexandru și Bogdan, întăreau fiilor lui Dragomir Albul, Giurgiu, Mihail, Petru, Dumitru și Todor, „un sat pe Suceava... iar hotarul acestui sat, dinspre o parte, Suceava, de la obârșia Sucevii drept la Movilă, la satele lui Radomir, de acolo drept peste câmp la altă movilă, de acolo drept la ocolul lui Radomir, la cornul de jos, de acolo la stejar, la marginea dumbrăvii, și de la stejar drept peste câmp la o movilă, de acolo, prin mestecăniș, la altă movilă, de acolo drept la plop, de acolo drept la Suceava”.

1489: Numele satului lui Dragomir Albu și, ulterior, al fiului său, Giurgiu (Gheorghe, adică), apoi de Mihail, care devine staroste, nu este menționat în uric; abia în 14 octombrie 1489, când Ștefan cel Mare dăruiește satul, cumpărat de la nepoții lui Mihail, Stanciul, Ivanco și Isaico, fiii lui Fedco, mănăstirii Putna, numele Frătăuților apare în uric: „Frătăuți cu mori pe Suceavă, unde au fost curțile lui Giurgiu de la Frătăuți și ale fiului său Mihul Starostescul”.

În 15 martie **1490**, printre bisericile întărite de Ștefan cel Mare mănăstirii Putna, se afla și „a 3-a biserică, la Frătăuți, cu popă”.

1701: Ajunși iobagi mănăstirești, „toți meșeaii noștri țărani din Gicove și de Frătăuți”, cum scria Duca Vodă, în 20 aprilie 1701, au „început a fugi” cât mai departe de jugul sfânt al opresorului în sutană. Se vede treaba că „meșeaii” frătăuțeni nu citiseră pompoasele noastre cărți de istorie, în care se demonstrează, negru pe alb și viceversa, cum că brava cultură română s-a făcut, pe slavonește, în tinda mănăstirească (taman cât și îndumnezeirea), așa că au dat bir cu fugiții, fără să se mai lase ademeniți de promisiunile de „ruptoare” ale lui Duca Vodă, care îi anunța proclamativ: „Iată că domnie mea m-am milostivit și v-am tocmit ruptoare să dați precum veți vede... deci iată că vă scriem domnie mea nimică să nu vă spăimântați și să vă răsiți, ce toți să-i aduceți la urmă, pentru că domnie mea v-au lăsat să fiți de poslușanie acei svinte mănăstiri și pentru paza potecilor ce sânt în prijma voastră precum au fost din veac”.

1727: Mult amar au mai îndurat, de-a lungul veacurilor, bieții frătăuțeni, sub sfânta lăcomie călugărească. Într-un singur secol, cel care începe cu risipirea și promisiunile lui Duca Vodă, numai de belele au avut parte frătăuțenii. În 2 noiembrie 1727, Grigore Ghica Vodă le-a cerut „să dea goștina cu cislă”, adică 450 lei pe an pentru sipetele mănăstirești. Când nu mai suporta, frătăuțenii își iau, iar, lumea în cap, împreună cu vicovenii, și-atunci egumenul se plânge domniei, să trimită ispravnicii pe urmele lor, să-i întoarcă și să le mai ia încă 2 lei pe an de fiecare om, cum s-a întâmplat, de pildă, în 2 iulie 1742, în vremea lui Constantin Nicolae Mavrocordat, voievod care, pentru că țărani nu se întorc, iar ispravnicii nu-i pot găsi, proclamă, peste câteva zile, în 13 iulie 1742, că sunt „ertați de conace, de podvoz și de cai de olac, și de solărit, și de folărit, și de pelceale, și de alte ce ar cere folarii”.

În 10 ianuarie **1750**, egumenul Dositei al Putnei cere lui Racoviță Vodă ca ispravnicii să-i „înfrâneze și să-i supue ca să slujească la toate cele ce vor fi de trebuință mănăstirii” pe

⁴⁷⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 167, 22 iulie 1948, pp. 6049-6052

⁴⁷⁵ *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

țărani din Frătăuți și Vicove, iar în 16 octombrie 1784 arendează satele unor lipoveni. Cam târziu, pentru că, prin edict imperial, averile mănăstirești fuseseră secularizate, iar frătăuțenii, asemeni tuturor sătenilor din Bucovina, au beneficiat de o primă reformă agrară, fiecare primind cât avea în lucru, iar obștea primind imășuri și păduri comunale.

1772: Recensământul lui Rumeanțev⁴⁷⁶, din 1772-1773, înregistrează la Frătăuți, sat cu salvogvardia preînălțatului Graf, fără alte precizări, „147 – toată suma caselor”, însemnând 107 scutelnici ai mănăstirii Putna, 7 femei sărace, 4 preoți cu salvogardie.

1783: Odată cu constituirea averii comunale și particulare în Bucovina (1783), frătăuțenii încep să se dovedească a fi gospodari de frunte, iar numele lor încep să apară prin documente, prin presa de mai târziu și prin cărțile Bucovinei (în 1774, satul avea 138 familii, deci era un sat mare, iar în 1784 – 318 familii)..

1785: Primul administrator al Frătăuților Vechi a fost, din 1 mai 1785, Haas von Grunwald, satul fiind așezat pe domeniul fondului religios⁴⁷⁷.

1787: Se stabilesc la Frătăuți, în 31 octombrie 1787, primele familii germane⁴⁷⁸, iar în noiembrie 1788, alte 16 familii⁴⁷⁹, ca și în 2 iulie 1789, când satului îi sunt repartizate alte 16 familii⁴⁸⁰. În protocolul din 3 iulie 1820, sunt menționate satele *Deutsch-Alt-Fratautz* și *Romanisch-Alt-Fratautz*⁴⁸¹. Familiile germane, stabilite la Frătăuți, în anii 1789, 1790, erau cele ale capilor de familie Adam Böhmer, Jakob Taub, Daniel Lorger, Theobald Rein, Conrad Kurtz, Heinrich Ennich, Baltasar Rathmacher, Philipp Schneberger, Johann Brocker, Daniel Kiehl, Johann Schäffer, Jakob Reh, Christian Friz, Velentin Kisinger, Johann Georg Wagner, Johann Garthner, numele caselor lor încadrându-se, în ordine, între 33 și 48⁴⁸². În 1790, numerele caselor sunt schimbate, germanii având casele cu numerele 291-306⁴⁸³.

1791: Primul frătăuțean al cărui nume apare într-un document (o plângere către Consistoriul Ortodox, din 1791) este preotul Gheorghe Acsântievici. Apoi, în 1816, apar, într-o mărturie în favoarea lui Ioan Luchian, căruia i se furase un cal, vândut, cu 82 lei, la Bălcăuți, numele consătenilor lui, Dumitru Ciotău, Ilie Ivanciuc și Ioan Luchian.

1800: O școală românească, cu 5 clase, funcționa, la Frătăuții Vechi, din 1858, în 1894 deschizându-se și o școală secundară, cu o clasă. Școala germană, cu 3 clase, a fost inaugurată în anul 1800⁴⁸⁴.

În **1843**, biserica Adormirea Maicii Domnului din Frătăuții Noi, cu 1.890 enoriași, era slujită de parohul Mihail ONCIUL. Biserica din Frătăuții Vechi, închinată, de asemenea, Maicii Domnului, avea 2.024 enoriași, paroh fiind Artenie ANTONOVICI, iar preot administrator, Constantin ISOPESCU. În 1876, paroh la Frătăuții Vechi, parohie cu 2.863 enoriași, era Ioan GRIBOVSCI, preot cooperat fiind Petru BOCA, iar la Frătăuții Noi, parohie în plină înflorire, cu 2.675 enoriași, preot cooperat era Titus ONCIUL. La Frătăuții Vechi s-a construit, între anii 1877-1880, cu sfințire în 1883, biserica Sfinților Mihail și Gavril, slujită, în 1907, de parohul Petru BOCA, născut în 1843, preot din 1873, paroh din 1884, de preotul cooperat Mihail DOLINSCHI, născut în 1864, preot din 1893, și, din 1906, de cantorul Ioan URSACHI, născut în 1876. La Frătăuții Noi, paroh era Ioan GRAMATOVICI, născut în 1837, preot din 1863, paroh din 1864, preot cooperat fiind Vespasian REUȚ, născut în 1876, preot din 1904, iar cantor, din 1900, Grigorie BODNARIUC, născut în 1846.

⁴⁷⁶ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 352

⁴⁷⁷ GAZETA BUCOVINEI, Nr. 15/1893, p. 2

⁴⁷⁸ Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina*, Innsbruck 1902, p. 428

⁴⁷⁹ Ibidem, p. 429

⁴⁸⁰ Ibidem, p. 435

⁴⁸¹ Ibidem, p. 436

⁴⁸² Ibidem, p. 524

⁴⁸³ Ibidem, p. 528

⁴⁸⁴ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 40, 1876 p. 44, 66, 1907 p. 122, 167

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Rădăuți – **Rădăuți** (Târg cu tribunal districtual) cu Vadu Vlădichii, Andreasfalva cu Mitoca, Bădeuți, Bilca, Burla, **Frătăuții Vechi, Frătăuții Noi**, Fürstenthal, Horodnicul de Sus, Horodnicul de Jos, Karlsberg, Marginea, Milișăuții de Sus, Putna (cu mănăstirea), Satulmare, Straja, Sucevița, Vicovu de Sus cu Bivolăria, Vicovu de Jos, Voitinel, Volovăț, Seletin cu Frasin, Tomnatic, Rusca, Paltin, Plosca Camerale, Ulma, Ropoșel, Nisipitu, Bistrița cu Cârlibaba, Izvor cu Iarovița, Sărata, Moldova, Șipot Camerale”⁴⁸⁵.

„În anul **1885**, a început preotul din Frătăuțul-nou, Iraclie Porumbescu, a pune fundamentul unui fond pentru ajutoarea copiilor nevoeși de la școala poporală de aici. Spre acest scop, a hotărât o despărțitură a lăzii discosului; a introdus ca, la prohoade, să se pună în acea ladă câte 4 creițari, de la nunți – 20-40 creițari... Când au fost adunați la 5 florini, atunci s-au luat și s-au dat cu dobândă. În acest chip, a crescut acest fond, până-ntr-al 11 Decemvre 1887, la cota de 68 florini 20 creițari”.

În mai **1886**, Nicuță a Iftincăi, din Frătăuții Vechi, „un băiat oacheș și frumușel”, era judecat de Curtea cu jurați din Suceava pentru că o răpise pe Varvara Istrati, „o copilă negricioasă și frumușică, de 15 ani, care, cu toată tinerețea sa, avea deosebit gust să se mărite” și care, în prealabil, se logodise cu Nițucă. Cum lui Nițucă îi venise recrutarea, iar focoasa frătăuțeană tocmai își aflase un alt logodnic, Nițucă, întovărășindu-se cu niște prieteni, „pe la Câșlegi”, o răpește pe fată, „o pune în săniuță, o acoperă cu o manta ca să nu răcească” și o duce la Frătăuții Noi, la casa unui prieten, o pune pe cuptor, o muștră, apoi o iubește. Instanța suceveană socotește că toată povestea este „o șagă de Câșlegi” și pronunță „verdictul de achitare”.

În același an **1886**, dar pe 15 iunie, câinele turbat al unui ungur din Andreasfalva (Dornești) a nimerit în Frătăuții Vechi și, până să fie împușcat, a mușcat doi bătrâni, șase copii și mai mute vite. Parohul Teodor Patraș a solicitat Căpitănei ca victimele să fie trimise la „Pasteur”, în Franța, pe cheltuiala statului, dar, din fericire, victimele s-au însănătoșit⁴⁸⁶.

În luna Decemvre **1887**, s-au cumpărat cu acești bani 12 părechi de ciorapi de suman, 10 părechi de opinci, pănură de 8 spignițe și 7 tulpănele, cu prețul de preste tot de 17 florini 78 creițari. Toate acestea le-a împărțit Dl. Gavril Reuș, dirigintele școalei poporale din Frătăuțul-nou⁴⁸⁷.

1889: „Cursul de împletire și albinărit, proiectat a se ține prin trei ferii anuale școlare, la Frătăuțul-nou, s-a început, acolo, în ziua de 22 Iuliu curent, sub conducerea instructivă a domnului învățător Candid Mușlea și a unui coajutor al său, domnul Joan Murăroiu, absolvent de școală comercială și absolvat de cursul de împletire, ambii din Brașov. Participanții la acest curs sunt patruzeci și doi, și anume doi preuți tineri, patru învățători, patru învățătoare june, doi elevi de pedagogie, patru cantori bisericești, patru gimnaziști, șase damicele adulte, doi săteni, șapte școleri poporali și șapte școlerițe, toți aceștia din comune românești ale Bucovinei, iar un studinte chiar din Butușeni, în România. Învățământul de împletire cu pae, cu papură și cu nuele se preda într-un despărțământ al școalei poporale de acolo, iar învățământul albinăritului, în grădina casei parohiale, la stupii preotului de loc, și o lecțiune demonstrativă și instructivă s-a ținut, până acum, și în țarină, la stupăria încă primitivă a unui sătean din Frătăuțul-nou și în prezența nu numai a elevilor și elevelor cursului, ci și a mai multor gospodari, ce posed albine, din Frătăuțul-nou și din Costișa”⁴⁸⁸. „Cursul de industrie

⁴⁸⁵ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

⁴⁸⁶ REVISTA POLITICĂ, Anul I, Nr. 11, octombrie 1886, p. 4

⁴⁸⁷ REVISTA POLITICĂ, Anul III, nr. 7, 15 aprilie 1888, p. 9

⁴⁸⁸ *Revista Politică*, Anul IV, nr. 16 / 15 august 1889, pg. 9

casnică și albinărit din Frătăuțul nou, carele e primul de atare feliu în Bucovina, s-a încheet, pentru anul acesta, în ziua de 10/22 Iuliu 1889... Nu voim să judecăm judecata altora, carii vor fi competenți întru aprecierea asemenelor lucruri și carii vor pute să aibă ocaziune a le vede obiectele lucrute la Cursul din Frătăuțul nou; căci se vor trimite spre expunere atât la Cernăuț, în localele „Societății pentru cultura română”, cât și la Suceava, la Societatea „Școala română”, fiindcă aceste Societăți au subvenționat numitul curs, într-un mod destul de mărinimos. Dară nici acum și aice nu putem să nu amintim, și încă cu o emfasă justă, pălăria de dame și de moda cea mai nouă, lucrată din pae de domnișoara Elena Brăilean, care a atras admirațiunea obștească și din partea celor străini... Vine, apoi, o pălărie de pae pentru bărbați, lucrată de Domnișoara soră a susnumitei, de Melania Brăilean, învățătoare din Bilcă, apoi o pălărie, tot de pae și pentru bărbați, împletită de Domnișoara Lucreția Reuțu, fiică adultă a învățătorului din loc. Aspazia Tofanel, învățătoare din Frătăuțul vechiu, Emilia Lentovici, fiica învățătorului Lentovici din Rădăuți și mai departe așa... Dară o domnișoară de 12 ani, din sat, din Frătăuțul nou, anume Reveca Nicoară, a lucrat un paner de papură care îți cere toată lauda! Tot în rândul prim sunt, și încă de intonat cu laudă, obiectele, lucrute din paie, din papură și din nuiele ale preoților, părintelui Epaminonda Dracinschi din Igești și a părintelui Isidor Zavadovschi din Camenca; să stai și să te tot uiți la aceste lucruri, coșulețe de lux și altele, și nu te poți sătura! Așa și între alții, un sătean din Frătăuțul nou, Dumitraș Jacotă, a făcut un coș de albine, sistema Berleps, împletit din nuiele, și o corfă (coșorcă) de mână; apoi, cantorii bisericești Lomuș și Busneanu și toți domni învățători, Bocance din Botușana, Isopescu din Frătăuțul vechiu, Gorcea din Costișa și Nicoară din Pătrăuți, pe lângă Suceava, până și școlerașii din Frătăuțul nou, Todorică Maiereanu și Ștefănică Bogianu. Multă laudă și chiar admirațiune s-au dat lucrărilor lui Ion Nistoreanu, sătean din Igești”⁴⁸⁹.

1890: Teodor Patraș din Horecea era paroh la Frătăuții Vechi încă din 1890, avându-l ca preot cooperat pe Mihail Dolinschi. Satul avea doi învățători, pe Emilian Isopescul și Ioan Colibaba, primar român fiind Dimitrie Pauliuc, iar primar german, Franz Fritz.

1894: La sfârșitul anului 1894, de Crăciun, preotul Iraclie PORUMBESCU a organizat, în Frătăuții Noi, o colectă pentru Societatea „Școala Română”, la care au subscris, pe lângă fiul lui, Ștefan („măestru postal”), următorii localnici: preotul Ilie BERLINSCHI, învățătorul superior Gavril REUȚ, învățătorul Emilian HRENIUC, primarul Vasile Șt. JACUTA (în altă știre, JACOTA), Ilie P. ȘERBAN, Emilian HURJUI, Constantin CHIRAȘ, Grigori BODNARESCU, Dumitru V. MOISAN, Ilie Const. BOGHIAN, Simion MOISAN, Pavel T. UNGUREAN, Ion FRANCIUC, Ilie C. MOISAN, Costea T. UNGUREAN, Ion P. BOGHIAN, Ion CERBAN, Ilie CAPRĂ, Ilie G. NICOARĂ, Dumitru I. PÂNTESCU, Constantin G. ȘERBAN, Dumitru G. NICOARĂ, Constantin G. UNGUREAN, Ștefan ONU, Toader G. GALAN, Ion DAVIDEAN, Dumitru HOPILĂ, Constantin V. ISOPESCU, Vasile G. NICOARĂ, Toader BUCESCHI, Ion Const. MUNTEAN, Constantin I. ANDRIȘAN, Vasile DAVIDEAN, Dumitru N. JACUTA, George MAIDAC, Iftimie CAPRĂ, Constantin DAVIDEAN, Ion S. ANDRIȘAN, Niculaiu ȘTREANGĂ, Simion ȘTREANGĂ, Ilie ȘTREANGĂ, Ion T. ISOPESCU, Georgi D. NASTASI, Toader STICHI, Vasile S. MOISAN, Gavril NASTASI, Iftimie BOGHIAN, Georgi STRUGARIU, Ilie GEORGIȚĂ, Gavril CAZAC, Toader DAVIDEAN, Georgi CAPRĂ, Andrii CREȚAN, Dumitru V. ȘERBAN, Toader I. DAVIDEAN, Ilie CONFEDERAT, Zaharie JACUTA, Simion GALAN, Ion MAERAN, Petru FODORAȘ, Tanasă PUHA, Dumitru BUCESCHI, Niculaiu IONESI, Iftimie ȘTREANGĂ, Georgi MOLOCI, Dumitru G. JACUTA, Gavriil V. MOISAN, Georgi GAIE, Vasile D. FODOR, Toader D. GHEORGHITĂ, Iftimia C. BERHOLSCHI, Catrina D. OLARIU, Casandra P. CONIAC, Samfira CUCIUREAN, Eudochia I. UNGUREAN, Ileana V. PANCIUC și Toader ȘERBAN⁴⁹⁰.

⁴⁸⁹ REVISTA POLITICĂ, Anul IV, nr. 17 / 1 septembrie 1889, pg. 6

⁴⁹⁰ DEȘTEPTAREA, Nr. 2/1895, p. 19

1896: O colecție pentru Azilul de studenți din Cernăuți, făcută, în mai 1896, de „Teofil PATRAȘ, protopresviter în comuna Frătăușul-vechi”, menționează următoarele nume de localnici: primar Dimitrie PAULIUC, Simion IURESCU, învățător Ioan COLIBABA, proprietarul Vasile MARCO, Gavril BUZILĂ, Ștefan SARCINSCHI, George IFTIUCHI, Constantin BUZILĂ, Ioachim PRELIPCEAN, George ANDRUCHOVICI, Ilie SFIECHI alui Simion, Ilie DREHUȚĂ, secretarul comunal Iustin BORCEA, Teodor IONESI, Ioan BUJDEI, George HURJUI, Damian ȚIGANAȘ, Constantin IONESI, Constantin VĂTĂMAN, Constantin LUCHIAN, Alexandru IACOVIȚĂ, Samson IURESCU și Simion alui Ilie IURESCU⁴⁹¹.

1896: Biblioteca din Frătăușii Vechi s-a constituit, în mod oficial, drept Cabinetul de lectură „Silvestru”, în anul 1896, în casa lui Nicolai Luchian, cu 64 membri, cu 131 cărți, cu 2 abonamente la gazete și cu un capital de 88 florini și 10 creștari. Președinte era parohul Teodor Patraș, cel care, ca și Iraclie Porumbescu, parohul din Frătăușii Noi, va ajunge egumen al Putnei, dar, spre deosebire de Porumbescu, își va exercita mandatul, fiind „singura figură luminoasă” a Putnei, în primăvara anului 1904, când Iorga vizitează Bucovina. Vicepreședinte al Cabinetului era Vasile Marcu (adesea grafiat Marco), iar secretar era Ioan Todosan.

1901: „Cor de plugari. Prin neobosita stăruință a tânărului cantor bisericesc Ioan Ursachi, s-a alcătuit, în Frătăușul-vechi, un mândru cor de plugari, cari ridică, prin ale sale cântări frumoase, măreția cultului dumnezeiesc. Numele cântăreților – mai târziu⁴⁹².

Dialectologul german Gustav Weigand: „Din nou am traversat râul Suceava, ocazie cu care am făcut o baie, folosindu-mi trăsura drept vestiar, așa cum se întâmplă deseori, apoi am mers, pe șleauri îmbibate de apă, prin Rădăuți, unde nu am oprit, la Frătăușii Vechi (Altfratautz)⁴⁹³, unde am constat că populația germană și română a avut ocazia să cunoască dialectul Rădăușilor. Prin Vicovu de Sus (Ober-Wikow), am călătorit, prin împădurita țară muntoasă, spre nord-vest, până la Krasna-Ilski⁴⁹⁴, satul românesc extrem din nord-vest, deoarece satele Banila Moldovenească, Davideni, Comarești vorbesc limbi slave, în ciuda românilor⁴⁹⁵”.

În 14 ianuarie **1902**, s-a înființat, la Frătăușii Vechi, banca raiffeisiană, sub direcțiunea preotului Mihai Dolinschi, cu Gheorghe Pojoga – președinte și cu Dumitru Nedelcu – vistiernic. Însoțirea de păstrare și credit din Frătăușii Noi s-a înființat în 15 noiembrie 1902, sub direcțiunea lui Ilie Berbinschi și sub președinția lui Nicolai Hurjui, vicedirector fiind Samuil Maghior, iar vistiernic – Ioan Popovici. În epoca Bucovinei istorice, când ținutul Rădăușilor era cel mai bogat și mai dezvoltat ținut din întreaga provincie, frătăușenii au ajuns la o bunăstare incredibilă, care culminează cu gestul generos al țaranului Vasile Marcu, membru fondator al Societății „Internatul de băeți români ort.or. din Rădăuș”, în 20 iulie 1902, „cu suma de tot considerabilă de 17.000 coroane”. Gestul țaranului frătăușean fără copii fusese motivat de faptul că Vasile Marcu și-ar fi dorit ca toți copiii ținutului să devină, în acest fel cu adevărat creștinesc, și ai săi.

În **1906**, evreii din Frătăușii Noi și-au deschis, cu sprijinul financiar și material al evreilor Berl, Seide și Markus Dechner, familia Schamschon și Hersch Wucher, Uscher Engler și Chaim Breuer, propria lor casă de rugăciune, „Tefilath Bet-Jeschurim”. Moara satului aparținea lui Markus Dechner.

1907: „Dl consilier Simionovici a ținut, în decursul săptămânii trecute, adunări electorale în comunele **Frătăuș vechi**, Horodnicul de sus, Horodnicul de jos, Andrasfalva și

⁴⁹¹ GAZETA BUCOVINEI, Nr. 44/1896, p. 4

⁴⁹² DEȘTEPTAREA, Anul IX, Nr. 43 din 7/20 Iunie 1901, pag. 3

⁴⁹³ La Frătăușii Vechi, a cântat Ion Luchian (*Puico, din dragostea nost*).

⁴⁹⁴ La Crasna-Ilschi, a cântat Verona Iliuț.

⁴⁹⁵ Weigand, op. cit., pp. 7-17.

Costișa. Conform informațiilor primite, au avut toate aceste adunări, la care au luat parte mai multe sute de oameni, o reușită splendidă⁴⁹⁶.

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner⁴⁹⁷, în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la Ileana ISTRATI (17 ani în 1909) din Frătăuții Vechi și de la Ilie a lui Toader NICOARĂ (67 ani în 1909), Dumitru FĂDĂRAȘ (62 ani în 1909) și Alexandru FĂDĂRAȘ (27 ani în 1909) din Frătăuții Noi.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Frătăuțul Nou**, comună rurală, districtul Rădăuți, așezată pe malul stâng al Sucevei și lipită de comunele Bilca, la Vest, și Costișa, la Est. Populația: 3.482 locuitori români, de religie gr. or., și câțiva germani romano-catolici și evanghelici. Se compune: 1). din satul de reședință, care, împreună cu târlele Besnia, Iacobăși și Pietroasa, numără 3.384 locuitori; 2). din cătunul Ruda și 3). din tîrlele Hulpare, Câmpul Mare, Târnauca și Undipopic. Printr-un drum districtual, comunică cu Pătrăuțul (Storojineț) și cu orașul Siret; prin altul, întreținut numai până la hotarul districtual, cu Fântâna Albă, Climăuți; e legată și prin drumuri de țară. Are o școală populară, cu 3 clase (deci, circa 90 școlari – n. n.), și o biserică parohială, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”. Este întemeiată pe teritoriile comunelor Frătăuțul Vechi și Dornești. Populația se ocupă cu agricultura. Comuna aceasta, împreună cu Costișa, posedă 4.627 hectare pământ arabil, 823 hectare fânașuri, 27 hectare grădini, 857 hectare islaz, 1.730 hectare păduri. Se găsesc 319 cai, 1.460 vite cornute, 423 oi, 834 porci și 138 stupi. **Frătăuțul Nou, moșie**, atenență a moșiei cu administrație particulară Hardegghal, districtul Rădăuți. Are 5 case și 34 locuitori, coprinzând în sine și târta Ocruh. **Frătăuțul Vechi, moșie**, atenență a moșiei cu administrație particulară Hardegghal, districtul Rădăuți. Are 4 case și 59 locuitori români gr. or. Cuprinde în sine și târta Ogorul Domnesc. **Frătăuțul Vechi Nemțesc**, comună rurală, districtul Rădăuți, lipită de Frătăuțul Vechi Românesc. Suprafața: 27,38 kmp, împreună cu Frătăuțul Vechi Românesc; populația: 1.273 locuitori germani, de religie evandhelică și puțini numai de cea romano-catolică. Se servește de aceleași drumuri ca și Frătăuțul Vechi Românesc; are o școală populară germană, cu 4 clase (deci, circa 120 școlari – n. n.), și o biserică de rit evanghelic. Colonie înființată de numeroase familii germane, la 1787, pe teritoriul comunei Frătăuțul Vechi. Populația se ocupă cu agricultura și mai ales cu creșterea vitelor, în care excelează printr-o frumoasă prăsilă de cai. Se găsesc 347 cai, 556 vite cornute, 88 oi, 462 porci. **Frătăuțul Vechi Românesc**, comună rurală, districtul Rădăuți, așezată pe malul drept al râului Suceava, între Andrásfalva și Gălănești și în fața Frătăuțului Nou. Suprafața: 27,38 kmp; populația: 8.316 locuitori români, de religie greco-ortodoxă. Este unită cu Rădăuți, printr-un drum principal, și cu Vicovul de Jos, printr-un drum districtual, ce trece prin Gălănești. Are un oficiu poștal, o școală populară, cu 4 clase (circa 120 școlari – n. n.) și una filială, cu o singură clasă; o biserică, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”. Teritoriul comunei corespunde cu vatra vechiului sat românesc Frătăuți, care este amintit, pentru prima oară, într-un hrisov din 1429, al lui Alexandru cel Bun. Ștefan cel Mare l-a dăruit mănăstirii Putna, prin hrisovul din 14 Octombrie 1488. Pe părți din acest teritoriu s-au întemeiat comunele de azi, Frătăuțul Nou și Costișa. Însemnat este vechiul cătun, identificat cu vatra comunei și numit Tocmitura, pentru legendele referitoare ce circulă prin popor. Populația se ocupă cu agricultura. Comuna aceasta, împreună cu Frătăuțul Vechi Nemțesc, posedă 17,16 hectare pământ arabil, 212 hectare fânașuri, 29 hectare grădini, 696 hectare islaz, 48 hectare pădure. Se găsesc 276 cai, 1.760 vite cornute, 338 oi, 932 porci, 307 stupi. **Costișa**, comună rurală, districtul Rădăuți, așezată pe malul stâng al Sucevei și lipită de partea Est a comunei Frătăuțul Nou. Suprafața: 56,82 kmp, împreună cu Frătăuțul Nou; populația:

⁴⁹⁶ *Apărarea Națională*, Nr. 29, Anul II, joi 18 aprilie stil nou 1907, p. 2

⁴⁹⁷ MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

1. 149 locuitori români, de religie gr. or. Este legată, cu cele 2 drumuri districtuale, care pleacă, unul din Frătăuțul Nou și altul din Rădăuți, și se unesc într-unul singur, la hotarul districtului Siret, continuându-se, printr-un drum de țară, spre St. Onufrei. Are o școală populară, cu o clasă, și o biserică parohială, cu hramul „Nașterea Maicii Domnului”. Este întemeiată pe teritoriul vechiului sat Frătăuți. Populația se ocupă cu agricultura. **Costișa, moșie**, atenență a moșiei cu administrație particulară Hardegghal. Are 8 case și 110 locuitori, și cuprinde și hergheliile Horaița și Mitoca. **Tocmitura**, vechi cătun, pendinte de comuna Frătăuțul Vechi, identificat astăzi cu vatra comunei menționate. Aci s-au găsit rămășițe de ziduri, pietre și cărămizi (casa legendarului Giurgiu de Frătăuți – n. n.), despre care crede poporul c-ar proveni de la un vechiul castel, al cărui proprietar, fugind de frica tătarilor, și-a îngropat comorile într-o fântână⁴⁹⁸.

1913: În listele cu „candidați, respectiv candidate, care au prestat examenul de capacitate pentru școlile primare cu limba de predare română”⁴⁹⁹, se află și „**Eugenia Cazac** din Frătăuțul vechi”. „În ședința consiliului școlar de țară din 27 iunie, s-au luat următoarele gotărâri: **Iosif Șindelar**, conducător la școala primară din Frătăuțul Vechi, Hurjueni, este numit învățător la școala de băieți din Rădăuți, str. Berăriei; **Petru Gorce**, învățător superior în Costișa, este trecut în pensie la cerere proprie”⁵⁰⁰. În anul următor, 1914, absolvă, în limba română, și „**Cuciurean Olimpia** din Frătăuțul nou”, iar în limba germană, „**Dumencu Vasile** din Frătăuțul vechi”⁵⁰¹.

1916: În cadrul colectei pentru ajutorarea camarazilor amputați și a orfanilor de război, **Geacuta Iosif**, din Frătăuțul Nou, a donat 40 fileri, **Ursu George**, din Frătăuții Vechi, 1 coroană, ca și **Cazac Dumitru**, din Frătăuțul Nou, 1 coroană, toți „soldații de la Arbeiter Abtig I/41” (geniști, deci – n. n.)⁵⁰², iar De la k. u. k. Feldjaegerbatallion Nr. 18 (batalionul de poliție), **Ioan Sofronie**, din Costișa, 60 fileri, **Pascari Archip**, Costișa, 30 fileri, și **Stornic Dumitru**, Costișa, 20 fileri.

1914-1918: „La propunerea doamnei Catarina Moisiuc din **Frătăuții noi**, se îndrumează procedura pentru adeverirea morții soțului ei **Gavril a lui Lazar Moisiuc**. Doamna Catarina Moisiuc susține că soțul ei Gavril Moisiuc a dispărut, din Mai 1915, în război / Tribunalul Suceava, Secția I, la 18 Iulie 1919”⁵⁰³; „La propunerea doamnei **Caterina Iurescu** din **Frătăuții Vechi**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morții bărbatului ei, **Simion Iurescu**. Doamna Caterina Iurescu susține că soțul ei, Simion Iurescu, a murit, în toamna anului 1916, la Câmpulung”⁵⁰⁴; „La propunerea doamnei **Ileana a lui Grigori Puha**, din **Frătăuții Noi**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morții bărbatului ei, **Grigori Puha**. Doamna Ileana Puha susține că soțul ei, Grigori Puha, a picat mort, la 26 decembrie 1915, în lupta de la Rarance”⁵⁰⁵; „**Gheorghe a lui Ștefan Moisiuc**, din **Frătăuții Noi**, a participat la război și ar fi căzut, în anul 1917, pe frontul italian, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea tatălui său, Ștefan a lui Simion Moisiuc, procedura pentru declararea morții celui dispărut”⁵⁰⁶; „**Ioan a lui Vasile Istratoie**, din **Frătăuții Vechi**, a participat la război și ar fi murit în prinsoare italiană, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soției sale, Catarina a lui Ioan Istratoie, procedura pentru declararea morții celui dispărut”⁵⁰⁷; „**Gavril a**

⁴⁹⁸ Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 97, 98

⁴⁹⁹ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovinieni*, Nr. 4, Anul III, 18 iulie 1913, p. 63

⁵⁰⁰ Ibidem

⁵⁰¹ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor*, Nr. 13 și 14, Anul III, 29 mai 1914, pp. 221, 222

⁵⁰² *Românul*, Nr. 25, Anul VI, joi 17/4 februarie 1916, p. 5

⁵⁰³ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 66, Cernăuți, în 18 Septemvrie nou 1919, pp. 4-7

⁵⁰⁴ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuți în 13 Martie nou 1919, p. 7

⁵⁰⁵ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Cernăuți în 20 Martie nou 1919, pp. 4-6

⁵⁰⁶ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 13, Cernăuți 15 aprilie nou 1921, pp. 157-161

⁵⁰⁷ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 11, Cernăuți 30 martie nou 1921, pp. 128-133

lui Grigori Costea, din **Frătăuții Vechi**, a participat la război și e dispărut din anul 1917, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea surorii sale, Frosina a lui Grgori Bilan, procedura pentru declararea morții celui dispărut; **Ilie a lui Maxim Ionesi**, din **Frătăuții Vechi**, a participat la război și ar fi picat, în anul 1916, pe frontul rusesc, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soției sale, Domnica a lui Ilie Ionesi, procedura pentru declararea morții celui dispărut⁵⁰⁸; „**Johann a lui Johann Hollak**, din **Frătăuții Vechi**, a participat la război și ar fi picat, în anul 1917, pe frontul italian, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soției sale, Eva Hollak, procedura pentru declararea morții celui dispărut⁵⁰⁹”; „**Ion a lui Lazar Tădor**, din **Frătăuții Noi**, a participat la război și e dispărut din anul 1914, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soției sale, Reveca a lui Ion Tădor, procedura pentru declararea morții celui dispărut⁵¹⁰”; „La propunerea doamnei **Maria Nicolaiescu** din Costișa, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morții bărbatului ei, **Ifemie a lui Ioan Nicolaescu**. Doamna Maria Nicolaiescu susține că soțul ei a murit în anul 1915⁵¹¹”; „La propunerea doamnei **Mina Lavric**, din **Costișa**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morții bărbatului ei, **Gheorghe a lui Simion Lavric**. Doamna Mina Lavric susține că soțul ei, Gheorghe a lui Simion Lavric, a picat mort, în luna iulie a anului 1915, la frontul italian⁵¹²”; „La propunerea doamnei **Catarina Lavric**, din **Costișa**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morții bărbatului ei, **Dumitru a lui Gheorghe Lavric**. Doamna Catarina Lavric susține că soțul ei, Dumitru a lui Gheorghe Lavric, a murit la Rarancea⁵¹³”.

1919: „În **Frătăuții Vechi**, însoțirea germană îl șterge din registre pe membrul Johann Bulbuc, înlocuit cu Friedrich Bulbuc. În aceeași zi de 7 august, printr-o altă decizie, au fost șterși din registru Karl Hodel, Franz a lui Johann Böhmer, Konrad Fritz, Jakob Radmacher, Philipp Helm și Philipp Etler, în locul lor fiind introduși Adam a lui Franz Engel, Karl Engel, Franz Tobias, Franz Huber, Karl Albus, Konrad Böhmer și Johann Gaschler⁵¹⁴”. „În registrul însoțirilor s-au introdus la, 7 August 1919, privitor la „Însoțirea de economie și credit pentru germani în **Frătăuții Vechi** comuna rom. și **Măneuți**” (Spar- u. Darlehenskassen-verein für die Deutschen in Altfratautz rom. und Andreasfalva) următoarele schimbări: membrul în direcțiune Johann Bulbuc șters; membrul în direcțiune Friedrich Bulbuc introdus⁵¹⁵”.

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Rădăuți** face parte, ca reprezentant al țăranilor, și „**Petrea Corfus**, agricultor, **Frătăuții vechi**”⁵¹⁶”.

1920: „**Deciziune de expropriere No. 198/20/2.** Deciziunea Comisiunii agrare de ocol Rădăuți, cu care s-a decis exproprierea parțială a corpului dominical fasc. No. 307, **Frătăuții Noi**, din registrele fonciare pentru moșiile bucovinene și corpul rustical fasc. No. 5502 din registrele fonciare pentru comuna cadastrală **Frătăuții Noi**, în suprafață de 995 ha 17 a 95 mp, proprietatea Fondului bisericesc ort. or., în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenii definitivă⁵¹⁷”. „**Deciziune de expropriere No. 243/20/3.** Deciziunea Comisiunii agrare de ocol Rădăuți, cu care s-a decis exproprierea corpului dominical fasc. No. 306, **Frătăuții Vechi**, din registrele fonciare pentru moșiile bucovinene, în suprafață de 199 ha

⁵⁰⁸ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 9, Cernăuți 15 martie nou 1921, pp. 98-105

⁵⁰⁹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 3, Cernăuți 3 februarie nou 1921, pp. 28-33

⁵¹⁰ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 2, Cernăuți 25 ianuarie nou 1921, pp. 18-21

⁵¹¹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 30, Cernăuți în 24 Mai nou 1919, pp. 4-6

⁵¹² *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Cernăuți în 20 Martie nou 1919, pp. 4-6

⁵¹³ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 21, Cernăuți în 19 Aprilie nou 1919, pp. 6. 7

⁵¹⁴ *Monitorul Bucovinei*, Anul 1919, Cernăuți, în 30 Septembrie nou, Fascicula 68, pp. 5 și următoarele

⁵¹⁵ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 68, Cernăuți 30 septembrie nou 1919, p. 5

⁵¹⁶ *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

⁵¹⁷ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Cernăuți, 1 iunie nou 1921, pp. 213-216

68 a 33 mp, proprietatea Fondului bisericesc, în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă”⁵¹⁸.

1922: „Având în vedere concursurile publicate, cererile prezentate și propunerile făcute de revizorate, Consiliul școlar al țării a făcut, în ședința din 27 Martie 1922, sub președinția domnului Director general delegat al învățământului din Bucovina, următoarele numiri, pe ziua de 1 Aprilie 1922, b). în calitate de învățători definitivi și învățătoare definitive: **Olimpia Cuciurean** la Frătăuți Vechi”⁵¹⁹.

1940: Tablou de cărțile de capacitate (atestare de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuți, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940”⁵²⁰: **Andrusiac Laurențiu**, cizmar, domiciliat în Frătăuții Vechi; **Kissinger Iacob**, cizmar, domiciliat în Frătăuții Vechi; **Nicolaică Vasile**, cizmar, domiciliat în Frătăuții Vechi; **Cârșmariu Ion**, cizmar, domicinat în Frătăuții Vechi; **Hoffmann Emil**, cizmar, domiciliat în Frătăuții Vechi; **Kissinger Emil**, cizmar, domiciliat în Frătăuții Noi; **Albus Franz**, croitor, domiciliat în Frătăuții Noi; **Gaschler Frantz**, tâmplar, domiciliat în Frătăuții Vechi; **Holerbaum Ferdinand**, morar, domiciliat în Frătăuții Vechi; **Gheorghică Vasile**, fierar, domiciliat în Frătăuții Noi; **Weber Gheorghe**, tâmplar, domiciliat în Frătăuții Vechi; **Beer Simon**, morar, domiciliat în Frătăuții Vechi; **Dechter Sali**, modistă, domiciliată în Frătăuții Noi; **Manz Albrecht**, morar, domiciliat în Frătăuții Noi; **Rosenhec Gabriel**, curelar, domiciliat în Frătăuții Vechi; **Hertzig Leopold**, perier, domiciliat în Frătăuții Vechi; **Ratmaher Johann**, tâmplar, domiciliat în Frătăuți; **Böhmer Iohann**, croitor, domiciliat în Frătăuții Vechi; **Ratmacher Ernest**, cizmar, domiciliat în Frătăuți; **Etinger Oscar**, morar, domiciliat în Frătăuții Vechi; **Sager Richard**, fierar, domiciliat în Frătăuții Vechi; **Niculăică Teodor**, fierar, domiciliat în Frătăuții Vechi; **Herman Katz**, mmăcelar, domiciliat în Frătăuții pe Suceava; **Veber Carl**, fierar, domicilist în Frătăuții Vechi; **Weber Friederich**, rotar, domiciliat în Frătăuții Vechi; **Cristian Weber**, rotar, domiciliat în Frătăuții Vechi.

1941: Printre primii Eroii ai României Mari, „morți pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24”⁵²¹, se numără și **Leonte Gheorghe**, sergent, ctg. 1935, cu ultimul domiciliu în comuna **Frătăuții Vechi**, județul Rădăuți, mort la 17 iulie 1941, și **Grigoraș Ioan**, soldat, ctg. 1937, cu ultimul domiciliu în comuna **Costișa**, județul Rădăuți, mort la 3 iulie 1941.

1941: „Tabloul normaliştilor cu diploma de capacitate, numiți în învățământul primar, prin „încredințare de post”, pe ziua de 1 octombrie 1941”⁵²²: **Frățilă Gh. Pavel**, seria 1938, media 7,64, numit în comuna **Frătăuții** pe Suceava, postul III, jud. Rădăuți; **Cocoară I. Mihai**, seria 1938, media 7,31, numit în comuna **Frătăuții Vechi**, postul XII, jud. Rădăuți; **Lungu Gheorghe**, seria 1938, media 7,40, numit în comuna **Costișa Iaz**, postul I, jud. Rădăuți”.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943”⁵²³, următorii învățători și învățătoare: **Vlasie Dumitru**, comuna **Frătăuții Vechi**, jud. Rădăuți, media 7,91”.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947”⁵²⁴, următorii învățători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Popovici Silvia**, de la Frătăuții Noi, Căpreni, la Costișa; **Isopescu Olivian**, de la Horodnicu de Jos, Centru, la

⁵¹⁸ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 18, Cernăuți, 15 iunie nou 1921, pp. 229, 230

⁵¹⁹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuți 21 aprilie 1922, p. 41

⁵²⁰ *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208

⁵²¹ *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.

⁵²² *Monitorul Oficial*, Nr. 249, 20 octombrie 1941, pp. 6439 și următoarele

⁵²³ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

⁵²⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

Frătăuții Noi, Sasca; **Pascuț Anastasia**, de la Frătăuții Vechi, la Frătăuții Noi, Suceava; **Viforeanu Aurelia**, de la Frătăuții Noi, Suceava, la Hurujueni; **Sălceanu Dumitru**, de la Negostina, la Frătăuții Noi, Căpreni; Sălceanu Victoria, de la Negostina, la Frătăuții Noi, Căpreni; **Ștreangă Vasile**, de la Frătăuții Noi, la Rădăuț, oraș, cu post, cu tot; **Călinescu Vasile**, de la Baineț, la Costișa; **Hudicovschi Onofrei**, de la Costișa, la Balcăuți; **Hudicovschi Olga**, de la Costișa, la Balcăuți; **Dociu Natalia**, de la Costișa, la Burla; **Popovici Silvia**, de la Frătăuții Noi, Căpreni, la Costișa; **Costea Ipolit**, de la Calafindești, la Costișa.

1948: „Tablou de întreprinderile naționalizate trecute în administrarea comunelor, potrivit dispozițiilor art. 1, aliniatul penultim, din legea N. 119 din 1948, și pentru care urmează să se ia deciziuni în cauză de către Președinția Consiliului de Miniștri: Moara fostă proprietate a moștenitorilor lui **Scharf David** din comuna Frătăuții Noi; Moara fostă proprietate a **Zoe Costișa** din comuna Costișa”.

În Frătăuți s-au născut publicistul Dumitru C. ISOPESCU (3 octombrie 1839), profesorul gimnazial și autorul de manuale școlare Samuil ISOPESCU (9 decembrie 1842), sculptorul Ioan GHEORGHITĂ (5 ianuarie 1886), pictorul Vespasian LUNGU (21 iulie 1927), doctorul în metalurgie Laurentie SOFRONI (23 noiembrie 1928), cercetătorul științific Gheorghe SIREȚCHI (5 februarie 1932), pictorul Doru Vasile ULIAN (30 ianuarie 1944), scriitorul Mihai TATULICI (3 august 1948) și regretatul fost președinte al CJ Suceava și primar al Sucevei, Constantin SOFRONI, sociolog, caricaturist înzestrat – printre altele și un prieten de nădejde al artei și al celor care o făptuiesc.

FREUDENTHAL. Colonia germană de țipteri de la Vatra Moldoviței, Freudenthal, a fost înființată, pe Valea Stâniei, în anul **1809**. „În 1809, Manz a fondat o colonie de țipteri pe valea Moldoviței, care se află spre nord-vest de Vama și poartă numele de Freudenthal. Administrația bunurilor de stat a aprobat înființarea sa. Inițial, 35 de familii s-au mutat aici. Așezarea este denumită, ulterior, colonie Holzhauser (forestieră). Atunci când operațiunile de exploatare minieră au fost blocate, ca urmare a administrării necorespunzătoare menționate deja (din partea lui Manz – n. n.), țipterii au căutat să-și îmbunătățească situația, mutându-se în zone miniere (la Candreni, conform notei de subsol – n. n.). În 1890, aproximativ 50 de germani catolici și 118 protestanți locuiau în Freudenthal (Gutsgebiet – zona de proprietate)”.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Câmpulung – **Câmpulung** (Târg cu judecătorie) cu Breaza, Gropana, Frumoasa, Fundu Moldovei și Luisenthal, Pojorâta, Rus pe Boul cu **Freudenthal** și Vatra Moldoviței, Rus Moldovița cu Ciumârna și Argel, Sadova (Ulma), Valea Putnei, Vama cu Eisenau”⁵²⁵.

1886: „Țipterii din Eisenau nu sunt singurii care întrerup temelia românească a populației locale, întâlnim și în alte locuri câteva așezări cu locuitori țipteri, în Balta Poienii, în Schwarzthal, în Luisenthal, Freudenthal, Pojorâta, Iacobeni și Cârlibaba. Majoritatea acestor coloniști germani au fost aduși de un anume Manz, pe moșiile Fondului religiei greco-orientale, care a luat moșii întinse în arendă și a hrănit mii de meseriași, dar care, datorită investițiilor uriașe, avea să dea faliment și, complet sărăcit, s-a împușcat. Se spune că situația materială a coloniștilor este destul de bună, deși depinde, în mod ciudat, de Fondul religios greco-oriental. Cu toate acestea, casa de locuit este proprietatea oamenilor, dar terenul le este acordat numai cu plata impozitelor. În vremurile anterioare, au funcționat cuptoare de cupru la

⁵²⁵ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

Pojorâta, Iacobeni și Eisenau și s-a extras fierul pe scară largă. Astăzi mai funcționează doar cel din Pojorâta, iar populația din Schwarzthal își asigură traiul din exploatarea forestieră, făcând plute și lucrând la construcții de drumuri; țipterii din Iacobeni își continuă activitatea tradițională, dar într-o manieră modestă⁵²⁶.

În **1890**, satul german avea 174 locuitori și o școală primară, cu poetul Heinrich Kipper învățător.

1898: „În 1898, s-au construit 18,2 kilometri de căi ferate pentru trenuri cu locomotive cu aburi și 39,5 kilometri pentru căruțe trase de cai, deci, în total, 57,7 kilometri, erau în funcțiune, în Bucovina, spre pădurile comunitare și private. S-au transportat în jur de 420.000 metri cubi de material lemnos, în principal cherestea. Distanța medie este de aproximativ 5-15 km. Căile ferate forestiere sunt, cu ecartament standard, pe traseele Rus-Moldovița – Varna, de 20 de kilometri, și Mezybrody – Berhomet, de 91 de kilometri, prima pentru transportul materialului de tăiere, provenind din pădurile fondul religios din Vatra Moldoviței, iar cea de-a doua, pentru transportul lemnului de foc din pădurile ocolului Berhomet. Lungimea totală a căilor ferate din Bucovina este de aproximativ 470 de kilometri...”

1904: „O cale ferată cu linia îngustă duce, în sus, pe valea Moldoviții (poporul zice și Moldogița), ceea ce arată cât e de mult de când s-a primit cuvântul, pe când străinii scriu „Moldawitza” și învățații noștri nu știu, pe temeiul actelor slavone, care slavizează și numele de locuri, decât de Moldavița. Această Moldovă mică se varsă, la Vama, în Moldova cea mare, și Bucovina e față d țara Moldovei, astăzi, un fel de țară a Moldoviții, care încă nu se poate revărsa unde s-ar cuveni după firea și dreptatea lucrurilor. Ea nu e însă un râu de nimic, un râu de nimic, un pârau de munte, ci, măcar în această parte din an, se înfățișează ca un larg canal pentru apele strânse în cuprinsul culmilor. Timp de peste un ceas ea-și va tremura undele în șopot lângă drumul nostru și linia subțire a căii ferate... Valea se lărgește într-un cerc de muncele. Acolo e sat nemțesc, cu nume aducător de noroc, Freudenthal. Bisericuță albă, copii ascunși în culcușuri de brad, cari strigă „guten Tag”, scoțându-și golașele capete blonde, fete cumiți, la lucru cu ușa deschisă și ochii după drumeți. Un falnic jandarm cu sabie, pușcă și chivără de postav galben⁵²⁷⁵²⁸.

1908: Primar al „Gutsgebiet”-ului Freudenthal este „dl Okunievski din Freudenthal⁵²⁹.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitzza: „**Freudenthal**, moșie, cu administrație specială, districtul Câmpulung, la Sud-Est de Vatra-Moldoviței. Suprafața: 2,88 kmp; populația: 174 locuitori germani, de religie evanghelică, pentru majoritate, și romano-catolică pentru o a treia parte. Este străbătută de drumul districtual Vatra – Rușii-Moldoviței; haltă de drum de fier a liniei locale Vama – Rușii-Moldoviței. Are o școală și o capelă de rit evanghelic. Colonie germană, întemeiată pe teritoriul comunei rurale Vatra-Moldoviței, la 1809, de către proprietarul de mine Manz. Se găsesc 10 cai, 163 vite cornute, 55 oi, 119 porci, 21 stupi⁵³⁰.

1914-1918: „La propunerea doamnei **Rosa Petrinca**, din **Vatra Moldoviței**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morții bărbatului ei, **Friț Petrinca**. Doamna Rosa Petrinca susține că soțul ei a murit, în 19 februarie 1918, în Kriva⁵³¹.

1919: „În registrul însoțirilor s-au introdus, la 8 August 1919. privitor la „Însoțirea de economie și credit pentru locuitorii germani din **Freudenthal** și **Vatra-Moldoviței** și împrejurime” („Spar- und Darlehenskassenverein für die deutschen Einwohner in Freudenthal

⁵²⁶ Bergner, Rudolf, *Rumänien / Eine Darstellung des Landes und der Leute*, Breslau 1887, pp. 81-93

⁵²⁷ NICOLAE IORGA, *Neamul românesc în Bucovina*, București 1905, p. 61, 62

⁵²⁸ Engel, Alexander von, *Österreichs Holz-Industrie und Holzhandel*, I Theil, Wien 1907, pp. 196-202

⁵²⁹ *Apărarea Națională*, Nr. 48, Anul III, vineri 14 august stil nou 1908, p. 2

⁵³⁰ Grigorovitzza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 98

⁵³¹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 75, Cernăuți în 18 Octomvrie nou 1919, pp. 7, 8

u. Watrarnoldawitza und Umgebung“) următoarele schimburi: membrii în direcțiune Felix Relikowski, Ludwig Knoblauch și Friedrich Hendel șterși; directorul Johann Henriss, vice-directorul Otto Janiczek și membrii în direcțiune Adolf Knoblauch, Gottfried Knoblauch, Josef Jezenak și Josef Prokop, introduși”⁵³².

1922: Într-un ordin al Ministrului secretar de Stat la Departamentul Economiei Naționale, referitor la crearea de stocuri pentru CFR de către fabricile de cherestea din România, aflăm numele fabricilor din Bucovina⁵³³ și a proprietarilor lor: Fabrica din **Vatra Moldoviței**, jud. Câmpulung, proprietatea Întreprinderii Luculescu, cu sediul în București; Fabrica din **Vatra Moldoviței**, jud. Câmpulung, în exploatarea Întreprinderii Dinescu, cu sediul în Vatra Moldoviței, jud. Câmpulung; Fabrica din **Vatra Moldoviței**, jud. Câmpulung, proprietatea dlui Traian Gligă, cu sediul în Vatra Moldoviței, jud. Câmpulung; Fabrica din **Vatra Moldoviței**, jud. Câmpulung, exploatarea dlui Tins Anipodist, cu sediul în Vatra Moldoviței, jud. Câmpulung”

1948: „Se înființează, pe data publicării prezentei deciziuni în *Monitorul Oficial*⁵³⁴, Centrala Industrială a Lemnului... Fac parte din Centrala Industriei Lemnului, următoarele întreprinderi industriale: „Wildman Fischler & Co”, cu sediul în Vatra Moldoviței; „Weissbroth și Roll”, cu sediul în Vatra Moldoviței”.

FRUMOSU. Satul își trage numele de la monahul Teodosie, fiul lui Drăgoi, nepotul Vasutcăi, strănepotul lui Drăgoi Viteazul, egumen al mănăstirii Moldovița și care, în **1534**, cu întăritură domnească în 5 aprilie 1558, moștenește și această ocină de la mama sa, Vasutca, jupâneasa lui Stanciu aurarul, pe care o dăruiește mănăstirii, în vreme ce sora lui, Odochița, moștenește moșia de lângă Tulova (Vorniceni). Probabil că amândoi copiii lui Drăgoi erau nespūs de frumoși, din moment ce, în memoria locurilor, moșia feciorului se va numi, pentru restul veacurilor, Frumosu, iar moșia fetei, Frumoasa

1709: Sub stăpânire mănăstirească, primele nume de localnici apar abia în 2 iunie 1709, când Ioan Faraon, Ursache Nuțul, Petre Timul și alți nepoți ai Cojocarului dau zapis egumenului Afanasie și arhimandritului Andrei prin care își împart locurile de la Frumosul, cu runcuri, cu tot, luându-le în seama lor și obligându-se să dea mănăstirii Moldovița adetul lor de 3 lei pe an. Martori ai tranzacției au fost Gheorghe Măndrilă, Petre lui Balan, Toader Pășcan și Vasile Pășcan.

În 13 septembrie **1767**, exista, pe valea pârâului Frumosul, un schit, iar sihastrul Nechifor Țeliboc făcuse curături (despăduriri, „locul curat” din urătură), în vale, lângă curătura lui Pahomie Laza, iar fânațul și imașul astfel obținute (pe imaș avusese și o casă de lemn) le-a vândut, pentru 3 lei, lui Ștefan Checheriță. Martori au fost Vasile Negură, Pahomie Laza și Ion Șuhane din Frumosul.

1772: Recensământul lui Rumeanțev⁵³⁵, din 1772-1773, înregistrează la Frumosu „25 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, 1 dascăl și 23 birnici, și anume pe: Simion NIGA, Chiruță NIGA, Georgie LIPAN, Ion NIGA, Petrea NIGA, Ion, unгурian, Simion NEGURĂ, Mihăilă, crășmar, Ion ȘUHANE, Ion, unгурian, Vasile VĂMANU, Vasile HUȚULIAC, Nichita, rus, Lupul CHECHERIȚĂ, Ștefan CHECHERIȚĂ, Mihăilă, rus, Mihăilă NIGA, Dumitru HUȚULIAC, Ivan HUȚULIAC, Matei HUȚULIAC, Măriuța cu holtei, Dochița cu holtei și Măriuța cu holtei. Rufeturile erau: popa Simion și dascălul Luca, rus.

⁵³² *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 68, Cernăuți 30 septembrie nou 1919, p. 6

⁵³³ *Monitorul Oficial*, Nr. 133, 11 iunie 1942, pp. 4872-4874

⁵³⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 167, 22 iulie 1948, pp. 6049-6052

⁵³⁵ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 259

În 1774, satul Frumosul avea 43 familii, iar în 1775, 2 popi și 33 țărani, numărul familiilor sporind la 60 până în 1784.

1843: În 5 februarie 1843, bătrânii satului Frumosul, vornicul Nicolai Cobilenschi, Dumitru Văman, Ifrim Negură, Toader Țăbrian, Vasile a Petre Niga, Grigore Buga și Petre Mandicevschi, dădeau mărturie câmpulungenilor referitoare la vechile lor privilegii „ab antiquo”. În 1843, biserica ortodoxă Nașterea Maicii Domnului din Frumosu, cu 887 enoriași, era slujită de parohul Petru MANDICEVSCHI. Între anii 1863-1870, s-a construit, pe locul vechii bisericețe din lemn, o biserică nouă, prin jertfa materială a lui Vasile CRĂIUȚU din Frumosu și a lui Ciril URSESCU din Fundu Moldovei. În 1876, parohia cu 1.220 enoriași era slujită de parohul Amfilochie BOCA. În 1904, a fost sfințită și biserica Sfântului Dimitrie din Deea, Frumosu fiind centrul comunei bisericesti Frumosu, Dragoșă și Deea. În 1907, paroh era Dimitrie BRĂILEAN, decorat cu Ordinul „Steaua României”, născut în 1843, preot din 1870, paroh din 1884, cantor fiind, din 1899, Constantin COTLARCIUC, născut în 1874.

Din 1860, funcționa la Frumosu o școală cu 3 clase, în Deea fiind deschisă o școală secundară, cu o clasă, abia în 1899⁵³⁶.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Câmpulung – **Câmpulung** (Târg cu judecătorie) cu Breaza, Gropana, **Frumoasa** (încă se folosea femininul – n. n.), Fundu Moldovei și Luisenthal, Pojorâta, Rus pe Boul cu Freudenthal și Vatra Moldoviței, Rus Moldovița cu Ciumârna și Argel, Sadova (Ulma), Valea Putnei, Vama cu Eisenau”⁵³⁷.

În 1890, comuna Frumosu avea 1.639 locuitori. Ioan Negură era primar, Emilian Țurcan era paroh, Anatolie Popescul era învățător, iar Pamfil Pojar – cantor bisericesc.

1891: O listă de subscripție pentru zidirea bisericii orientale din Cacica, întocmită, în septembrie 1891, de „Emilian ȚURCAN, paroh în Frumosul”, menționează, printre familiile comunei, pe: Ioan alui Chirilă NIGA, Constantin CREFELEANU, Neculai SCRIPCĂ, Dumitru CHICHIRIȚĂ, Neculai NEGURĂ, Ștefan LAZA, Darie NIGA, Casian ȚEBREANU, Neculai HUȚULEAC, Nastasia MIRONOVICI, Ioan HUȚULEAC, Vasile ȚEBREANU, Irime ȚEBREANU, Teodor SOLCAN, Ioan HUȚULEAC, Simion BUGA, Doroftei NIGA, Istratie LAZA, Simion CREFELEANU, Samuil NIGA, Andrei NIGA, Teodor NIGA, Ioan SOLCAN, Nichita NIGA, Vasile LAZA, Vartolomei ȘUȚU, Vasile CAILEANU, Nastasia NEMCIUC, Vasile MOLDEȚCHI, Iacob Niga și Iacob CREFELCANU⁵³⁸.

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner⁵³⁹, în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la Domnica a lui Gavril POJAR (47 ani în 1908) din Frumosu.

1908: Pentru fundațiunea jubiliară „Francisc Iossif”, comuna Frumosu a donat 300 coroane, iar firma Druckmann & Sand din Frumosu, 100 coroane⁵⁴⁰.

În 1908, conform Dicționarului lui Grigorovitză: „**Frumoasa** (sau **Frumosul**), comună rurală, districtul Câmpulung, așezată la confluența pârâului cu același nume cu Moldovița. Suprafața: 66,62 kmp; populația: 1.639 locuitori români, de religie gr. or., și puțini germani și izraeliți. Se compune: 1). din satul Frumosul propriu-zis, care are, împreună cu

⁵³⁶ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 50, 1876 p. 60, 1907 p. 64

⁵³⁷ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

⁵³⁸ GAZETA BUCOVINEI, Nr. 51/1891, p. 4

⁵³⁹ MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Tritsch Verlag Wurzburg, 1940

⁵⁴⁰ *Apărarea Națională*, Nr. 18, Anul III, duminică 8 martie stil nou 1908, p. 4

târla Fundul Frumosului, 1.106 locuitori, și 2). din cătunele atenente Dealul-Bradului, Dragoșa și După-Luncă. Este străbătută de drumul districtual și de linia ferată locală, Vama – Rușii-Moldoviței, care are aci haltă. Are o școală populară, cu o clasă, și o biserică parohială, cu hramul „Nașterea Maicii Domnului”. Această comună s-a întemeiat pe teritoriul numit „Braniște”, pendinte de satul Moldovița. La 1534, această localitate a fost făcută danie, de către Petru Rareș, mănăstirii Moldovița, în stăpânirea căreia se găsea și la 1776. Aci se aflau, odată, mine. Are fierăstraie mari, cu o dezvoltată industrie de lemnărie. Populația se ocupă cu exploatarea pădurilor și cu lucrul în fierăstraie, precum și cu prăsila de oi. Comuna posedă 97 hectare pământ arabil, 825 hectare fânațuri, 6 hectare grădini, 545 hectare islaz, 159 hectare poieni și 5.000 hectare pădure. Se găsesc 105 cai, 649 vite cornute, 1.500 oi, 400 porci și 115 stupi de albine. **Dealul-Bradului**, cătun, pendinte de comuna rurală Frumosul. Are 4 case și 19 locuitori români gr. or. **Dragoșa**, cătun, pendinte de comuna rurală Frumosul. Are 472 locuitori români gr. or., care locuiesc aici, pe timpul verii, prăsiind vitele lor. Numele său provine, după legendă, de la Dragoș Vodă, care ar fi zidit aci o biserică. Pe locul numit Poiana Mărului, ce depinde de acest cătun, se crede c-ar fi existat, odată, un sat, din care nu se vede azi nici o urmă. **După Luncă**, cătun, pendinte de comuna rurală Frumosul. Are 8 case și 42 locuitori români gr. or.⁵⁴¹.

1914-1918: Au făcut sacrificiul de sânge pentru Bucovina „Infanteristul **Dumitru Schipor**, Frumosu, Regimentul 22, rănit⁵⁴²”; „Legionarul (voluntar, prea tânăr pentru a fi încorporat – n. n.) **Simion Căilean**, Frumosu, Comp. 4, rănit: Legionarul **Roman Niga**, Frumosu, Comp. 4, mort (27-30.12.1915)⁵⁴³”; „Infanteristul **Vasile Crefeleanu**, Frumosu, Regimentul 22, rănit⁵⁴⁴”; „La propunerea doamnei **Panoria Pichon** din **Frumoasa** se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morții bărbatului ei, **Gheorghe a lui Costan Pichon**. Doamna Panoria Pichon susține că soțul ei, Gheorghe Pichon, a murit în anul 1917⁵⁴⁵”.

1919: „Firm. 29/19/Gen. II 39. În registrul însoțirilor⁵⁴⁶, s-au introdus, la 7 august, privitor la însoțirea „Însoțire de păstrare și credit pentru **Rădăuți**”, următoarele schimbări: „În registrul însoțirilor s-au introdus, la 7 August 1919, privitor la „Însoțirea de economie și credit pentru Germanii din **Vama și Frumosul**” (Spar- und Darlehenkassenverein für die Deutschen in Vama und Frumosu), următoarele schimbări: membrii în direcțiune Cistof și Titus Kazimirski șterși; membrii în direcțiune Sigmund Knoblauch și Franz Haas introduși”

1941: „Se publică mai jos Lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morți pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24⁵⁴⁷: **Trebeanu Nicolae**, caporal, ctg. 1938, cu ultimul domiciliu în comuna **Frumosu**, județul Câmpulung, mort la 3 iulie 1941”.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943⁵⁴⁸, următorii învățători și învățătoare: Valachi Dimitrie, comuna **Frumosu**, jud. Câmpulung, media 7,66”.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947⁵⁴⁹, următorii învățători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Fochi Eusebie**, de la Frumosul, la Bulai, Suceava, post V, interese materiale; **Nichitovici Veronica**, de la Frumosu, la Bilca, Nr. 1”.

⁵⁴¹ Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 98

⁵⁴² *Viața Nouă*, IV, nr. 159 – Supliment, din 6 august n. 1915

⁵⁴³ *Viața Nouă*, IV, nr. 175 din 5 martie n. 1916, p. 4

⁵⁴⁴ *Viața Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8

⁵⁴⁵ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 30, Cernăuți în 24 Mai nou 1919, pp. 4-6

⁵⁴⁶ *Monitorul Bucovinei*, Anul 1919, Cernăuți, în 30 Septembrie nou, Fascicula 68, pp. 5 și următoarele

⁵⁴⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.

⁵⁴⁸ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

⁵⁴⁹ *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

1948: „Tablou de întreprinderile naționalizate trecute în administrarea comunelor, potrivit dispozițiilor art. 1, aliniatul penultim, din legea N. 119 din 1948, și pentru care urmează să se ia decizii în cauză de către Președinția Consiliului de Miniștri: Moara fostă proprietatea a lui Liviu Bălan din comuna Frumosul; Fabrica de cherestea fostă proprietate a lui Liviu Bălan din comuna Frumosul”. „Se înființează, pe data publicării prezentei decizii în *Monitorul Oficial*⁵⁵⁰, Centrala Industrială a Lemnului... Fac parte din Centrala Industriei Lemnului, următoarele întreprinderi industriale: „Liviu Bălan”, cu sediul în Frumosul; „Emanuil Sand”, cu sediul în Dea-Frumosul”.

1949: Sunt numiți **Costin Nicolae**, director la Școala elementară Frumosu, iar **Frunză Mina**, directoare la Școala elementară Frumosu, Dragoș, pentru învățământul elementar, ciclul I⁵⁵¹.

La Frumosu s-au născut publicistul Simeon COBILANSCHI (25 mai 1842) și artizanul în lemn Coriolan ȚEBREAN (2 octombrie 1912).

FUNDU MOLDOVEI. Una dintre cele mai vechi sărbători ale străbunilor, „Amuțitul Cucului”, prin care se omagia, cu ocazia Echinoctiului de primăvară, văzduhul – ca legătură între Cer și Pământ, prin regăsire în jurul vetrei părintești (și-atunci înstrăinatul, aidoma cucului, nu-și mai strigă singurătatea), sărbătoare numită, în creștinism, „Buna Vestire” s-au „Blagoveștenia”, prilejuiește, de vreo optsprezece ani, organizarea unui impresionant Festival Național de Muzică Religioasă, la care participă, într-un interesant concurs, coruri parohiale, seminariale și laice. Această regăsire creștină, prin cântec imnic, în jurul vetrei străbunilor se petrece în inima munților, la Fundu Moldovei. Fundu Moldovei face parte din formațiunea răzășească a Câmpulungului Moldovenesc, împreună cu „satele înfrățite” Sadova și Pojorâta, iar numele localității vine de la statutul pe care l-a avut în vechime de ultimă așezare moldovenească pe drumul spre Maramureș. Tradiția spune, iar mărturiile călătorilor străini de mai târziu confirmă, într-un anume fel, această tradiție, că prin Fundu Moldovei au început cele două aventuri ale descălecării de țară: „Dragoș Vodă... când dete însă cu ochii de bourelul cel cu trei stele în frunte, atât el, cât și tovarășii săi, se ținură lipcă de dânsul, ca să nu-l peardă din vederi, urmărindu-l neconținut atât pe vârurile munților celor mai înalți, cât și prin prăpăstiile cele mai adânci și mai primejdioase, atât prin văgăuni și vâlcele, cât și prin poeni și preluci, până ce ajunseră la apa Moldovei”. Accesibilitatea dintre Maramureș și nordul Moldovei, pe care doar cu multă imaginație o putem numi drum, făcea legătura între Borșa și Fundu Moldovei, trecând prin pustietățile periculoase ale Gârlei Babei (Cârlibaba).

1705: Primii care par să fi descris această accesibilitate par să fie solii lui Francisc Rakoczi la hanul Gazi Ghirai, Michaly Bay și Gaspar Papay, care, în noaptea de 2 spre 3 decembrie 1705, au pornit din Borșa spre Câmpulung, pe un „drum de 15 mile bune”, pe care îl descriu în amănunțime: „Pe la trei după miezul nopții, am plecat și noi și, pe la prânz, am trecut apa Cibou, pârâu care desparte Munții Maramureșului de Munții Moldovei. Am mers pe al patrulea munte, al cărui nume este Țapul. Trecând și pe acesta, am luat-o pe al cincilea munte, care se numește Cârlibaba. Pe sub muntele acesta curg două pâraie, unul se numește, după munte, Cârlibaba, al doilea Licav. Al șaselea munte pe care l-am urcat se numește Găina, la poalele acestuia curge râul Tătarca. Al șaptelea munte pe care l-am urcat este Glodul, râul acestuia se numește Tătarcuța. Al optulea munte pe care a trebuit să-l urcăm se numește Tâmpa, apa care curge pe sub el se numește Moldova; ajungând pe întuneric, de la ora 3 am poposit aici, pe zăpadă, și, aici, toată noaptea a bătut viforul. În 4 decembrie, vineri,

⁵⁵⁰ *Monitorul Oficial*, Nr. 167, 22 iulie 1948, pp. 6049-6052

⁵⁵¹ *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

sculându-ne până în ziua, am ieșit din munți, mergând de-a lungul râului Moldova... Munții Maramureșului au, de la Borșa până la Câmpulung, 15 mile bune, în care nu se găsesc nici sate, nici nimic altceva”.

1709: Aparenta nepopulare a văii Moldovei, de la Câmpulung în sus, este contrazisă, la sfârșitul lunii august a anului 1709, de suedezul Johann Wendel Bardili, care se întorcea din tabăra lui Carol al XII-lea de la Bender, și care mărturisește că, deși „sate întregi nu se găsesc aici”, de-a lungul apei Moldovei, „pe munte, pe amândouă părțile, se găsește, ici și colea, câte o căsuță, unde valea are doar atâta lărgime și atâta pământ încât să poată hrăni câteva capete de vaci. Spre seară, am poposit lângă o asemenea colibă mică și ne-am așezat sub streășină, de jur împrejur... Ni s-a spus că aici ar fi ultima locuință din Moldova”. De la această căsuță, până la a începe traversarea munților, suedezul a mai „trecut râul și apoi l-am părăsit, în sfârșit, la dreapta, iar noi am luat-o dimpotrivă, spre stânga... Sus de tot începe o pădure... După aceea am ajuns la o stână de oi, care atunci era goală și părăsită. Am aflat de la moldovenii noștri (călăuzele) că locuitorii de la multe mile distanță își mână oile aici, la pășune, pentru o vară întregă, iar colibecele acestea le serveau pentru prelucrarea și păstrarea laptelui și a brânzei”.

1772: Recensământul lui Rumeanțev⁵⁵², din 1772-1773, înregistrează în Fundu Moldovii „88 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, 1 paștur, 3 femei sărace și 83 birnici, și anume: Dumitru, ungarian (UNGUREAN), Grigori, șalvar (ȘALVARI), Ion sin lui (Grigori ȘALVARI), Toader, ungarian, Petrea sin ungarian, Gavril sin șalvar, Petrea sin șalvar, Iacob sin șalvar, ion sin Nicolai ȘUIUL, Constantin ȘUIUL, Georgii ȘUIUL, Ion ȘUIUL, Ștefan sin Ion STURZA, Gavril RUSANUL, Grigori ȘUIUL, Grigori TONIGAR, Ștefan HAGHIA, Vasile HAGHIA, Simion, dornian (DORNIAN), Grigori CHECHERIȚĂ, Grigori sin Ion CHECHERIȚĂ, Nichita CLIM, Petrea ȚIMPĂU, Simion ȚIMPĂU, Petria ȚIMPĂU, Simion zet Petrea ȚIMPĂU, Ion sin Dumitraș ȚIMPĂU, Vasile ȚIMPĂU, Iacob GEORGIESCU, Toader LEHACI, Ion LEHACI, vornicel, Ion CAZAC, Vasile MEDRIHAN, Grigori LEHACI, Toader CAZAC, Ion URSACHE, Ion ANDRONICESCU, Grigori ANDRONICESCU, Nichita ANDRONICESCU, Nistor GAVRILEI, Toader FĂȘCU, Ion FĂȘCU, Gavril zet FĂȘCU, Nichita LIȚUL, Ion, ungarian, Simion, ungarian, Toader CAZAC, Gavril CAZAC, Ilie GLIGA, Petrea GEORGIESCU, Gavril, ungarian, Vasile, ungarian, Ștefan LIȚUL, Miftodi LEHACI, Grigori URSACHI, Ion GLIGA, Petrea GLIGA, Vasile GLIGA; Petrea POENARU, Pintelei POENARU, Ion sin NICHITEI, Grigori HOLUȚĂ, Pintelei, ungarian, Ion STURZA, Grigori ȚĂRAN, Ion DOROFTEI, Gavril HOLUȚĂ, Roman HOLUȚĂ, Ion sin popii, Petrea HOLUȚĂ, Andronic DOROFTEI, Ion MIȘINĂ ot Pojorâta, Simion PĂȚUL ot tam, Toadir MEDRIHAN ot tam, Nicolai BOGATU ot tam, Simion sin TĂPȘOAIL, Vasile MÂNDRILĂ ot tam, Ion ȘUIUL, Nistor URĂTAR ot Sadova, Toader ȘUIUL ot tam, Petrea CRAINIC ot Vatră (Câmpulung) și Lupul TONIGAR. Rufeturile erau: popa Georgiță HASNĂȘ, Ion ȘĂLVAR, paștur ot Vatră (Câmpulung), Porfira, săracă, Lupa, fată săracă, Măricuța, săracă.

1783: Documentele câmpulungene, toate scrise în limba română, dar cu buchii slavone, deci monumente de limbă română veche încă neconștientizate ca atare, menționează multe proprietăți montane ale câmpulungenilor, până în hotarul moșiei mănăstirii Putna, la Moldova Sulița, unde, pe creasta muntelui, Ursu Mănăilă își ridicase „casă din brad verde”. De altfel, așa apar toate satele din Ocolul domnesc al Câmpulungului: celui mai mare dintre feciorii unui câmpulungean i se făcea casă în vecinătatea unei „moșii”, a unui loc defrișat (laz, în limba vremii) de neamul lui. Când vor veni „vremuri de tihnă și liniște” (Grămadă), adică după ocuparea Bucovinei de către austrieci, cei din munți se vor grupa pe malul Moldovei, dar aproape de „locurile de hrană”, adică de poienile și lazurile lor. Așa se face că primul

⁵⁵² ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 251

document explicit despre Fundu Moldovei datează abia din 16 august 1783, când Franz von Kollowrat propune constituirea și exploatarea de către Aerariu a minelor din Fundu Moldovei, odată cu cele din Pojorâta și din Iacobeni. Toate cărțile de privilegii pentru câmpulungeni, emise de cancelariile voievodale, îi vizau pe muntenii din toate satele aflate sub judecia Câmpulungului, satele acestea având o origine comună și o aceeași atestare documentară, adică hotarnica uricului de danie din 14 aprilie 1411, prin care Alexandru cel Bun dăruia mănăstirii Moldovița „Vama Moldaviței”. Deci și Câmpulung, și Fundu Moldovei, și Pojorâta, și Sadova pot și trebuie să-și asume aceeași sărbătoare.

1788, Hacquet: „Atelierul de la Iacobeni este punctul central pentru toată activitatea de spălare a aurului din acest râu, căci se spală aur și în josul, și în susul său... Numai la două ore de Iacobeni, s-a și pornit o exploatare, la care s-au pierdut banii, căci minereurile conțineau prea puțin aur. Exploatarea a fost pornită în valea Fundu Moldovei, unde s-au săpat câteva galerii, spre nord-est”⁵⁵³.

1819: Biserica Sfântului Dimitrie din Fundu Moldovei „de jos”, ctitorită între anii 1819-1822 (cea veche, din lemn, fiind ulterior dăruită nou înființatei comune Breaza) de Nistor DROTEI, dotată cu un iconostas nou, în 1837, de Miron CIUPERCĂ, Vasile HASNAȘ și Parascheva TONIGARIU, apoi, în 1890 cu o clopotniță nouă, era slujită, în 1843, de Grigorie CIUPERCOVICI, numărul enoriașilor fiind 692. Biserica Sfântului Nicolai, din „Fundu Moldovei de sus”, construită în 1809 de Ioniță ȘUIU, de George ȘALVARI și de protopresviterul Gavriil CIUPERCĂ, dotată cu un iconostas, în 1836, de Ioniță ȘALVARI, era slujită, în 1843, când avea 736 enoriași, de Vasilie CIUPERCOVICI. În 1876, cele două biserici din Fundu Moldovei, cu 1.934 enoriași, îl aveau paroh pe protopresviterul Dimitrie ȚURFCAN, preot cooperador fiind Ilie de ANDROCHOVICI. În 1907, comuna bisericască Fundul-Moldovei de sus și de jos, cu Handal (Luisenthal) și Tatarca, îl avea paroh pe Ioan POPOVICI, născut în 1861, preot din 1891, paroh din 1906, preot cooperador fiind Ioan MACOVEI, născut în 1876, preot din 1905, iar cantor, din 1900, Grigorie TONIGARIU, născut în 1864.

1862: În Fundu Moldovei funcționa o școală, cu 5 clase (deci 150 școlari), din 1862, școala nemțească din Luisenthal, Handal – cum îi spuneau românii noului sat, fiind înființată în 1805⁵⁵⁴.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Câmpulung – **Câmpulung** (Târg cu judecătorie) cu Breaza, Gropana, Frumoasa, **Fundu Moldovei** și Luisenthal, Pojorâta, Rus pe Boul cu Freudenthal și Vatra Moldoviței, Rus Moldovița cu Ciumârna și Argel, Sadova (Ulma), Valea Putnei, Vama cu Eisenau”⁵⁵⁵.

1876: „Al doilea râu principal, Moldova, curge prin zona de șisturi, parcurgând doar lungimea de aproximativ două mile, spre sud, intrând la Botuș (între Breaza și Fundul Moldovei), apoi întorcând spre sud-vest, spre Fundul Moldovei, printr-o vale longitudinală, iar la Pojorâta, în viraj ascuțit spre nord-est, se îndoaie spre marginea mezozoicului... Să luăm în considerare, mai întâi, valea Moldovei, în măsura în care aparține zonei ardezie cristaline. Dacă urmați această vale, din Pojorâta (fostul sediu al Centralei de minereu din Buovina) în sus, spre vest, puteți vedea malurile văii de pe ambele părți ale structurilor cristaline de ardezie, care sunt compuse din mică și cuarț. Această din urmă componentă apare predominant aici, astfel încât roca poate fi menționată ca schistul mic de tip cuarț, ardezie de cuarțit sau cuarțit, în funcție de gradul diferit al acestei predominanțe. Deoarece

⁵⁵³ *Călători*, X, II, pp. 832-834

⁵⁵⁴ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 57, 1876 p. 57, 1907 p. 64

⁵⁵⁵ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

valea urmează parcursul acestui complex de straturi destul de uniform ca lungimi, valea trebuie să se întoarcă lateral pentru a întâlni alte formațiuni. Părăsind valea Moldovei, cam pe la mijlocul dintre ultimele case (vestice) din Pojorâta și colonia minieră Louisenthal, urcați, pe versantul nordic al văii, pe creasta stâncoasă a Dealului Cailor, care se întinde, într-un unghi ascuțit, spre vale, precum se vede în imaginea de mai jos... Deasupra se află o rezervă de ardezie și mică, cu grosimea de aproximativ 12-15 metri, care este destul de bogată în roci și conține și urme de hornblende, în sus. Este acoperit de un strat gros, de 40-45 de picioare de gnei roșcat, cu straturi groase, peste care, din nou și aproximativ în aceeași grosime, urmează o ardezie de granat, de culoare închisă, exact ca cea care apare sub malul gneisului. Deasupra acestuia se află un strat de conglomerat de cuarț și de gresie de cuarțit, nu mai mare de 12 metri, deasupra căruia, în stânci abrupte, se ridică varul care compune Dealu Cailor; acestea din urmă sunt roșiaticice și bulboase, imediat deasupra conglomeratului de cuarț, dar masa lor principală este dolomitică și se contopește în dolomita breccia. Exact aceeași secvență: ardezie, mică de cuarț dedesubt, ardezie, mică cu granat și gneie deasupra, despărțite de un strat subțire de conglomerat de cuarț, var dolomit, este prezentat și de valea Pârâului Cailor, care se varsă în Moldova, la primele case din Louisenthal, și, de asemenea, mai spre nord-vest de Neagra sau Parotimithal. În acestea din urmă, se deschid straturi oarecum culcate ale schistului mic de cuarț, mai mult decât în mediile atinse anterior; contin ardezie cu pietricele negre. De la Louisenthal, în sus, valea Moldovei se extinde, într-o direcție de aproximativ o jumătate de milă, și spre vest, și spre est, și taie straturile schistului mic, bogate în cuarț, la un unghi de aproximativ 40°; prin urmare, cunoaștem și mai multe straturi aici, decât în Pareutimithale. Mai întâi, vedem în satul propriu-zis, pe versantul drept (sudic), imediat deasupra podului de peste Moldova, o rocă deosebită, alb-gălbuie, moale, foarte ușoară, de structură celular-poroasă, care, la o privire superficială, ar putea aminti de unele structuri asemănătoare cu piceul. Cu toate acestea, la o inspecție mai atentă, se dovedește că avem de-a face cu trenul de șist clorit, bogat în sulf. Se pare că, datorită influenței sulfului atmosferic, pietrișul s-a descompus și s-a scurs un oxid de fier cu acid sulfuric, în timp ce liantul siliceu a rămas ca un schelet celular, reprezentând astfel structura asemănătoare cu pomița. Numeroasele tranziții ce pot fi observate la această structură, care este atât de izbitoare, la prima vedere, cu ardezia neclasadă bogată în pietriș, dovedind conexiunea menționată⁵⁵⁶.

1886: Despre traiul muntenilor din Fundu Moldovei a povestit, extrem de convingător, primarul Ioan Merchis, într-o replică la o delațiune săvârșită de preotul din Colacu, în 1886: „De ar da Dumnezeu să fie în toate satele gospodării și gospodari ca în Fundumoldovii, apoi bine ar fi! Poftim! În anul 1880, s-au scris la noi vitele cornute și s-au aflat la 3.000, și în anul acesta (1886) s-au scris iarăși și s-au aflat peste 4.000, fără de viței. La noi sunt gospodari care au 100 fălci de loc. Rânduială ca la noi nu-i nicăiri; școala noastră a fost și este cea dintâi din tot ținutul; 135 copii umblă la școală; catechisații cu tineretul se țin în școală în toată Duminica și sărbătorile și care din tineret nu umblă la școală îl globesc, îl împlinesc, că am izvod de la preoți. Tineretul nu joacă, la noi, la crășme, ci la case de gospodari, sub priveghiare. Atât că oamenii țin și sărbătorile cele mici, dar nu merg atuncea la crășme, ci dau ajutor cu clacă unul la altul”.

1888: Din același calendar aniversar al satului nu pot fi excluse zilele de 12 februarie 1888, care este cea a nașterii pictorului bucovinean Haralambie Mercheș, feciorul primarului de atunci, 16 iulie 1891, ziua în care s-a născut pictorița Eufrozina Lipețchi, precum și zilele de naștere ale celor doi mari rapsozi bucovineni: 14 aprilie 1892 – Sidor Andronicescu, 19 iunie 1903 – Ilie Cazacu.

⁵⁵⁶ Paul, K. M., *Grundzüge der Geologie der Bukowina*, în *Jahrbuch der k. k. Geologischen Reichsanstalt*, volumul XXVI, Viena 1876, pp. 263-270

1889: „Există o serie de gatere cu abur mai mici în Bucovina, în Ursoaia, în Fundu Moldovei, în Păltinoasa (împreună, 135 cai putere) și în Rus pe Boul (120 cai putere)»⁵⁵⁷.

1890. Volumul 16, nota 6. Pagina 69 (Descoperiri în Bucovina). „În urma notiței cu același nume, inclusă Mittheilungen, anul 1889, nota 36, fie-ne permisă raportarea asupra altor descoperiri interesante, nepublicate încă: Patru bucăți mici de cămăși de zale, realizate în același mod, dar care constau din inele de 8 până la 12 mm, în diametru, cu grosimea de 1 până la 2 mm, au fost găsite, acum câțiva ani, în Capu Câmpului, districtul Gura Humorului, și la Fundu Moldovei, în districtul Câmpulung; Proprietar: Asociația Arheologică Română din Cernăuți»⁵⁵⁸.

1890: „Comuna Fundu-Moldovei începe îndată ce treci podul amintit mai sus. Ea formează, mai întâi, o vatră între râul Moldova, cătră amiazăzi, între muntele Dealul-Negru, spre nord-vest, și-ntr-un muntele Răchitișul, spre nord-est. Mai departe, se-ntinde comuna aceasta spre nord-vest, pe râul Moldova, în sus, printr-o vale îngustă, de ambe părțile râului, atât de departe, încât trebuie să călătorești cum se cade, până ce ajungi în capătul de sus al său. Totuși, măsuri lungimea comunei cu plăcere și fără a o simți, deoarece te vezi petrecut, de o parte și de alta, cu deosebire, însă, în partea stângă a râului, de culmi de munți impozanți, atât prin nălțimea, cât și prin varietatea lor forme. Acele culmi și piscuri sunt parte coperite de codri, până la picioarele lor, parte având coaste fără pădure, ci coperite numai de iarbă, de flori admirabile și de stânci de felurite mărimi și chipuri. Fundul Moldovei are două biserici române, din cari cea din jos e de piatră, o școală cu un învățător și o învățătoare... Comerțul cu lemne, trecute prin ferestee, seamănă să fie și aice foarte însemnat, fiindcă se află în mișcare o mulțime de ferestee, dintre care îl amintim pe acela al fruntașului român Mercheș. În Fundul Moldovei se află, mai de mult, în lucrare băi de aramă și de fier, cari lăsară multe semne în urma lor. Cercetat-am, cu părintele Avram, unele ștoluri (galerii de mine), cari fug adânc în coasta muntelui. Mobile și jirezi colosale de zgură și de felurite pietre metalice zdrobite și încă netopite stau lângă găurile minelor. În comuna aceasta, sunt mulți români cu averi însemnate, ce constau, mai cu samă, din moșii de sute de fălci»⁵⁵⁹.

1891: O listă de subscripție pentru zidirea bisericii orientale din Cacica, întocmită, în iunie 1891, de „Dimitrie ȚURCANU, paroch în Fundul-Moldovei”, menționează, printre familiile comunei, pe: Costan POPOVICI, Ioniță HERLE, Dumitru ȚIMPĂU, Pinteleiu TONIGARIU, Costan MÂNDRILĂ, Dumitru DOROFTEIU, Gavril ȘANDRU, Mihaiu COCÂRȚĂ, Vasile FLOCEA, Gavril CAZAC, Nichita CIUPERCOVICI, Chifor MOROȘANU, Ioniță ȚARAN, Vasile RUSANU, Anna URȘU, Mihaiu SAMSON, Dumitru ȘANDRU, Chifor URȘESCU, Pavel ȘALVARIU, Vasile URȘU, Mihaiu LEHACI, Ilie GRADINSCHI, Gheorgiu BOMEIU, Costan GRIGOREANU, Teoder MIHALI, Teoder COCÂRȚĂ, Mihaiu FRÂNCU și Dumitru CAZAC. O altă listă, întocmită de preotul cooperador Modest AVRAM, cuprindea numele altor săteni: Iftemi LIȚU, Costan URȘESCU, Dumitru GLIGĂ, Mihaiu MOROȘANU, Spiridon ANDRONICESCU, Teodor URȘESCU, Iacob ȚARAN, Teodor CAZAC, Costan ȚÂMPĂU, Dumitru ANDRONICESCU, Grigori GAVRILEIU, Iacob ANDRONICESCU, Simion ȚÂMPĂU, Casandra ȚÂMPĂU, Ioniță CIUPERCOVICI, Varvara CIUPERCOVICI și Teodor LEHACI⁵⁶⁰. O a treia listă de subscripție, pentru Internatul de băieți români din Cernăuți, întocmită de preoții Dimitrie ZURCAN (Dimitrie Țurcanu) și Simion ȘINDELAR, cuprinde următoarele nume: S. FRÂNCU, D. GLIGA, C. URȘESCU, Maria ANDRONICESCU,

⁵⁵⁷ Engel, Alexander von, *Österreichs Holz-Industrie und Holzhandel*, I Theil, Wien 1907, pp. 196-202

⁵⁵⁸ Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucoviner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

⁵⁵⁹ VASILE BUMBAC, *Schițe de excursiuni feriale. Anul 1889*, în *Revista Politică*, Anul V, nr. 16 / 15 august 1890, pg. 10

⁵⁶⁰ GAZETA BUCOVINEI, Nr. 45/1891, p. 6

Constantin TONIGAR, George ȚIMPĂU, George LEUȘTEAN, Pentelei TONIGAR, Iftimie LIȚUL, Teodor POMOHACI, Dimitrie ANDRONICESCU, învățător superior Simion MAGHIOR, George TONIGAR, Axenia alui D. CAZACU, George NUȚESCU, George CAZACU, Ilie I. ȚĂRAN, Constantin BURDUHOS, Nicolae ȚĂRAN, Grigore TONIGAR, Simion ȚIMPĂU, Petru ANDONICESCU, Dimitrie URSESCU, Iacob ȚĂRAN, Grigore GAVRILEI, Constantin RAȚU, Artemie POIENARIU, Maria C. URSESCU, Nicolai URSESCU, Vasile COCĂRȚĂ, Teodor ȘALVAR, Petre ANDRONICESCU, Grigore UȚA, Chifor GLIGA, Ilie ȚIMPĂU, Dimitrie COCĂRȚĂ, Teodor RAIA, Teodor I. CAZACU, Ioan I. RUSU, Teodor ȚIMPĂU, Nicolae LIȚUL, Ambrosie POIENARIU, Ioan FĂȘCU, Petre I. FĂȘCU, Constantin LEHACI, Ioan I. URSU, Teodor ANDRONICESCU, Vasile CAZAC, Teodor POIENARIU, Ioan GLIGA, Spiridon ROPCEANU, George CAZACU, Nistor ANDRONICESCU, Dumitru TONEGARI, Simion alui Neculai POIENARIU, Ilie MÂNDRILĂ, Ilieana lui Ion LEUȘTEAN, Minodora lui Teodor LEUȘTEAN, Areta lui Teodor LEUȘTEAN, Luca lui Teodor LEUȘTEAN, Veronica lui Teodor LEUȘTEAN, Glicheria lui Teodor LEUȘTEAN, Dimitrie T. LEUȘTEAN, Ioan T. LEUȘTEAN, Mihai SAMSON, Ioan HAGHIA, Constantin MÂNDRILĂ, Dumitru COTLEC, Mihai DORNEAN, Ștefan ANDRONICESCU, Teodor V. CAZACU, Dumitru G. ANDRONICESCU, Petrea NUȚESCU, Nicolai DORNEANU, Ioan D. CIUPERCĂ, Ilie POMOHACI, Dumitru C. ȚIMPĂU, Ioan GRĂMADĂ, Nicolae HASNAȘ, Filip I. ȚĂRAN, Ileana C. URSESCU, Grigore UȚA, Maria T. LOSU, George I. ȘUIU, Constantin POIENARIU, Dumitru G. MÂNDRILĂ, George ANDRONICESCU, Vasile MÂNDRILĂ, Spiridon CAZACU, Dumitru COMAN, Petre COMAN, Constantin BACIU, Nicolae TONIGAR, Iacob și Eufrosina DORNEANU, Dumitru MÂNDRILĂ, Petrea ȚIMPĂU, Ioan MEDRIHAN, Alexandru RUSU, Ioan G. ANDRONICESCU, George RUSU, Constantin GRĂMADĂ, Simion ZUGRAV și Constantin URSESCU⁵⁶¹.

1895: În „Topographie der Bukowina”, apărută la Cernăuți, în anul 1895, Daniel Werenka nota: „Fundul-Moldovei: 2.500 locuitori, parochi – Dimitrie Țurcan și Modest Avram, învățători – Samuil Maghior și Ioan Blându, primar – Ioan Mercheș, cantori – Grigorie și Costan Tonigariu. În 1774, satul avea 93 familii, iar în 1784 – 130”.

1895: Fundu Moldovei avea, din 1895, și un cabinet de citire, „Lumina”, în casa lui Simion Mândrilă, cu 143 membri, 250 cărți, 6 abonamente la gazete și o avere de 266 florini și 46 creițari. Președintele acestei prime bibliotecii din sat era Samuil Șindilar, vicepreședinte – Toader Leuștean, iar secretar Nicolai G. Țăran.

1902: „O a treia mină, deținută de Fondul religios greco-oriental Bucovina, este mina de minereuri de cupru din Louisental (Fundul Moldovei), care se află pe un depozit de minereu de sulf, purtător de cupru, care a fost dezvăluit de mai multe fisuri de crăpătură. Materialele miniere care erau în linie, peste tunelul lung de 1 km, perforat cu un puț adânc de 150 de m, au fost deja ridicate complet de proprietarul anterior. Operațiunea curentă a fost sub tunelul moștenit. Odată cu folosirea capacității hidroenergetice a râului Moldova, un centru electric a fost pus în funcțiune și energia electrică de înaltă tensiune este introdusă, prin rețele, în mină, unde este utilizată pentru a acționa o linie cu vagonete de transport, o pompă subterană, o mașină meteo și forajele de impact Siemens, și, desigur, pentru a ilumina locațiile șinei și răscrucele”⁵⁶².

1907: „În vreme ce Francisc Belegarde ședea liniștit la Viena, „comitelui național, împreună cu dl consilier T. V. Stefanelli” s-a deplasat „în comunele Stulpicani, Bucșoia, Vama, Pojorâta, Fundul-Moldovei”, participând și la „grandioasa și impozanta adunare electorală, care a aflat loc, luni în 18 martie 1907, în Câmpulung, unde muntenii spătoși și cu plete lungi din vechiul ocol, ascultând mai întâi cu multă atențiune și plini de încredere

⁵⁶¹ GAZETA BUCOVINEI, Nr. 67/1896, p. 3

⁵⁶² *Die Bergwerks-inspektion in Österreich, Elfter Jahrgand 1902, Wien 1905, pp. 211, 212*

referatele comitetului național din Cernăuți, privitor la o organizare trainică a tuturor păturilor sociale, au proclamat cu o însuflețire rară de candidat pentru senatul imperial pe dl consilier T. V. Stefanelli⁵⁶³. Dar „pe când se făcea atâta tărașoi strașnic și foarte scump pentru candidații puși de cărturari, muntenii mergeau, pe jos sau în căruțele lor sprintene, din sat în sat și stăteau de vorbă *gospodărește* cu *ai lor*”⁵⁶⁴, și astfel, deși „n-a candidat, ci a fost rugat să primească candidatura”⁵⁶⁵, tocmai acel „curios, sincer, deși neașteptat prieten al românilor și, mai ales, al alegătorilor săi din Ținutul Câmpulungului, contele vienez cu nume franțuzesc Bellegarde” a câștigat mandatul și, „în ziua de alegere, a fost chemat telegrafic de munteni, să vină la Câmpulung, în mijlocul lor. De la gară și până la locuința sa, a fost purtat numai pe brațe și cuvintele ce le-a rostit alegătorilor români nu le vor uita muntenii nicicând. Contele nu a făcut ca ceilalți deputați, să părăsească ținutul și să nu-și mai arate fața, ci el s-a așezat în Câmpulung”⁵⁶⁶. . . La Fundu Moldovei, „în sala spațioasă a Casei Naționale, erau adunați aproape 800 de săteni, care l-au primit pe dl consilier Stefanelli, în frunte cu impunătorul primar Leuștean, parohul Popovici, învățătorul Mercheș și m. a. cu multă dragoste. Un taraf de lăutari (din Gura Sadovei – n. n.) întonă „Deșteaptă-te Române“, iar mulțimea izbucni în strigăte însuflețite de „trăiască“. Bătrâni și tineri se îmbulzeau să-l binevențe pe binefăcătorul lor cu cuvinte pline de căldură. Rar s-a văzut o manifestațiune mai impunătoare ca cea din această comună bine organizată. Strigăte însuflețite de „trăiască” nu mai voiau să înceteze, fiind însoțite de împușcături dese din săcăluși, care răsunau puternic prin munți, vestind tuturora sosirea a scumpului și mult iubitului tată al românilor munteni”⁵⁶⁷, apoi, spre finalul întâlnirii, „au încins tineretul, în frunte cu vrednica vorniceasă Leuștean și dl Dr. Bocance, o horă mare, pe când bătrânii stăteau la sfat cu iubitul și scumpul lor binefăcător”. Idilic, patriotic, vibrant și tipologic românesc, mai ales că Stefanelli a trăit satisfacția de a constata că „chiar și contrarii politici ai dumisale se îmbulzeau să-i sărute mâna”⁵⁶⁸.

18 aprilie 1907: „În 8 aprilie 1907, a aflat loc, în Câmpulung, o adunare electorală, convocată de fracțiunea bellegardistă. La aceasta adunare, a vorbit, între alții, și dl Miron Ciupercovici, econom din Fundul Moldovei, zicând cam următoarele: „Contele Bellegarde, devenind deputat, a promis, că va lucra pentru deschiderea frontierei spre România, ca să putem noi, țărani, aduce de acolo mai lesne pâine și vite ieftine. Deschizându-se frontiera, va stăruși apoi dl conte ca să fie casate posturile revizorilor de vite, pentru că aceștia sunt năcazul țăranilor. Mai departe, va lucra dl conte ca locurile Fondului religios să se arendeze numai țăranilor, iar pădurile să se taie astfel ca oamenii să aibă pășcători pentru vite. Mai departe, se va interpune ca legile (Onciuliste??) să fie sancționate, cea ce se va putea realiza abia după alegeri, căci Majestatea Sa vroiește mai întâi să vadă ce fel de oameni vor alege românii. Fiind dl conte **membru al casei împărătești**, numai domnia sa e în stare să realizeze toate afacerile acestea, deci datorința noastră, a românilor, este să-l alegem numai pe Domnia sa”. Cam astfel a glăsușit, în învălmășagul aplauzelor celor adunați, dl Miron Ciupercovici. În vederea acestui program, desfășurat de acesta, ne luăm libertatea să-l întrebăm pe aceasta, cât și pe dl conte Bellegarde, ori de l-a împuternicit Domnia sa pe dl Ciupercovici ca să fie gramofonul programului său. Din scrisoarea ce a primit-o comitetul Partidului Național, de la contele Bellegarde, știm, că Domnia sa nu s-a adresat absolut cătră nimeni, afară de vornicii din diferite sate, cu vreo rugămintă în afacerea alegerii sale. Sperăm, deci, că până la casarea

⁵⁶³ *Apărarea Națională*, Nr. 22, Anul II, Cernăuți, duminică 24 martie stil nou 1907, pp. 1-3

⁵⁶⁴ *Revista Politică*, Nr. 6, Anul VI, Suceava, în 20 noiembrie 1910, p. 2

⁵⁶⁵ *Gt., Viața Românească în Bucovina*, în *Viața Românească*, Volumul V, anul II, Iași 1907, p. 305

⁵⁶⁶ *Revista Politică*, Nr. 6, Anul VI, Suceava, în 20 noiembrie 1910, p. 3

⁵⁶⁷ „În numele comitetului național din Cernăuți au mai vorbit domnii exarh Ioan Procopovici, consilier Onesim Țurcan, Dori Popovici și Dr. Antonovici, iar din partea comunei Vama a vorbit dl protopop Lumicovschi, care, scoțând în relief meritele multe ale dlui consilier Stefanelli, a salutată cu multă bucurie candidatura unui bărbat atât de devotat cauzei naționale” – p. 2

⁵⁶⁸ *Apărarea Națională*, Nr. 21, Anul II, Cernăuți, joi 21 martie stil nou 1907, p. 2

revizorilor de vite, nu va întrelăsa dl conte să delătore mai întâi gramofonii neautorizați ai programului său”⁵⁶⁹. Cu o astfel de campanie cuvioasă a prea finților părinți, contele Bellegarde a fost înfrânt de Aurel Onciul, la Fundu Moldovei (249 voturi – Onciul, 217 – Bellegarde, iar Stefanelli – 40)⁵⁷⁰, de unde se vede că fudulia și naivitatea dominau satul, pe acele vremuri.

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner⁵⁷¹, în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la Ioana a lui Simion PITICARI (27 ani în 1908), Rahila a lui Vasile CIUMĂU (32 ani în 1908), Acsânia CIUMĂU (74 ani în 1908), Maria TEODOROVICI-FRANCIUC (38 ani în 1908) și Anița HASNAȘ (52 ani în 1908) din Fundu Moldovei.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Fundul-Moldovei**, comună rurală, districtul Câmpulung, așezată, pe o mare întindere, pe ambele maluri ale râului Moldova, între Pojorita și Breaza. Suprafața: 246,10 kmp; populația: 2.509 locuitori români, de religie greco-ortodoxă, precum și puțini germani și izraeliți. Se compune din satul Fundul Moldovei propriu-zis, cu 1.973 locuitori, și din cătunele atenente Arseneasa, Botoș, Colacul, Tătarca și Valea Stânei. Este străbătută de drumul districtual Pojorâta-Breaza. Are un oficiu poștal, o școală populară, cu 3 clase (deci 90 țcolari – n. n.) și 2 biserici: una parohială, cu hramul „Sfântul Dumitru”, în Fundul Moldovei de Jos, și alta filială, cu hramul „Sfântul Nicolae”, în Fundul Moldovei de Sus. Aci există o casă de economii a românilor. La 1776, era domeniu domnesc. Prin apropierea acestei comune, și anume prin văile Tătarca și Tătărca, pare a fi avut loc ultima trecere a tătarilor, atât la intrarea lor în Ungaria și Transilvania, cât și la întoarcere. De câteva sute de ani, se exploatează aci o mină de cupru, cu mai multe grote, ca Peta, Runcu ș. a. Această mină a fost cauza înființării unei colonii germane, numită Luisenthal, la 1805. Mina era, la început, proprietate a statului, dar, la 1821, trecu în posesia antreprenorului Manz. Are fierăstraie cu industrie de lemn, o fabrică de argăseală și mai multe mori. Populația, formată din locuitori originari și din coloniști transilvăneni și germani, se ocupă cu prășila de oi și de vite mari, precum și cu stănăria; germanii sunt mineri. Comuna posedă 150 hectare pământ arabil, 5.746 hectare fânașuri, 24 hectare grădini, 4.106 hectare islaz, 706 hectare poeni și 13.770 hectare pădure. Se găsesc 416 cai, 3.300 vite cornute, 6.500 oi, 415 porci și 129 stupi de albine. **Arseneasca**, cătun, pendinte de comuna rurală Fundul Moldovei. Are 29 case și 113 locuitori români gr. or. **Botușul**, cătun, pendinte de comuna Fundul Moldovei. Are 35 de case și 174 locuitori români gr. or. **Colacul**, cătun, pendinte de comuna Fundu Moldovei. Are 37 case și 172 locuitori. **Tătarca**, târlă, pendinte de comuna Fundul Moldovei. Are 4 case și 18 locuitori. **Valea Stânei**, târlă, pendinte de comuna Fundul Moldovei. Are 10 case și 59 locuitori”⁵⁷².

1911, ianuarie 6/19: Teatru sătesc, la Fundu Moldovei, cu două piese în repertoriu „Unirea”, în 2 acte, și „Barbu Lăutaru”, un singur act: „Invitare. Comitetul, constituit din funcționarii ferestrăului din Colacu ai firmei dlui „Ballan & Co” și feciorii plugarilor români din Fundul Moldovei, aranjează o petrecere populară, împreună cu „teatru sătesc”, concert și dans, Joi (Botezul Domnului) 6 (19) Ianuarie 1911, la 8 ore și jumătate seara, în sala Cabinetul de lectură „Lumina” din comuna Fundul Moldovei, la care are onoare a vă invita cu prea onorata Dvs. Familie. Prețul de intrare: Pentru Domnii intelectuali 1 coroană 50 bani de persoană. Pentru țărani: bărbatul, cu soția, 1 coroană în total, feciorul, 60 bani, și fata, 40 bani. Suprasolviri se primesc cu mulțămintă. **Scopul serbării:** 1). Jumătate din

⁵⁶⁹ *Apărarea Națională*, Nr. 29, Anul II, Cernăuți, joi 18 aprilie stil nou 1907, p. 1

⁵⁷⁰ Gt., *Viața Românească în Bucovina*, în *Viața Românească*, Volumul V, anul II, Iași 1907, pp. 304, 305

⁵⁷¹ MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

⁵⁷² Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 99

venitul curat se va da în ajutorul elevilor săraci din comuna Fundul Moldovei și numai acelor care frecventează gimnaziul din Cernăuți; 2). Un sfert, la dispozițiunea școalelor române din comuna Fundul Moldovei, pentru procurarea rechizitelor școlare necesare; 3). Un sfert, pentru crearea și alimentarea unui fond pentru „Teatrul sătesc” din comuna Fundul Moldovei.

Programul serbării: 1). Teatru sătesc: „Unirea”, în 2 acte, „boeri și țărani”, și teatru sătesc „Barbu Lăutaru”, un singur act. Concertul cu cântece naționale, patriotice și populare, printre „recitări”, „dialoguri”, „declamațiuni” și „anecdote”; 4). Dansul, până la ziuă / **Comitetul**⁵⁷³.

1911: „În luna lui Faur (februarie 1911) s-a revizuit banca sătească din Fundu Moldovei. S-a aflat o lipsă totală de 20.000 coroane. Vina o poartă directorul, prezidentul, consiliul de control și visternicul”⁵⁷⁴.

1914: Începute înainte de Crăciunul anului 1914 (7 ianuarie stil nou – n.n.), în Bucovina s-au dat lupte grele, la începutul anului 1915. „În noaptea de 3/16 ianuarie, o parte din trupele ruse, înaintând, din punctul Fundu Moldovei, și ocolind localitatea întărită Mestecăniș, unde se aflau forțele austriece, au trecut muntele Colacul și au înaintat până la Ciocănești, sat situat la 6 km spre nord de Iacobeni. Aceste trupe erau sprijinite de alte două coloane, una care se îndrepta spre muntele Giumalău și alta, spre Valea Putnei, formând, astfel, un front pe întinderea liniei Ciocănești – Iacobeni – Valea Putnei. Înaintarea acestor trupe se face cu precauție, pentru a păstra contactul cu restul armatei, ce sosește din urmă, și pentru a face față trupelor austriece de la Cârlibaba, care pot amenința flancul lor drept, în ipoteza că aceștia nu s-au retras spre Ungaria, după cum se zvonea. La rândul lor, trupele austriece, pentru a preveni o mișcare de învăluire, s-au retras din Mestecăniș, loc puternic întărit, spre Iacobeni, luând poziția în fața frontului rusesc, pe muntele Giumalău – Ciocănești – Iacobeni – Valea Putnei. Luptele au început din noaptea de 3/16 ianuarie și au continuat, cu multă violență și fără întrerupere, zi și noapte, până azi, fără a se sfârși nici acum. Au căzut, din ambele părți, mulți morți și răniți, ofițeri și trupă. Astăzi, alte trupe austriece, în forță de aproximativ o brigadă mixtă, primind două tunuri de calibru mare, au pornit, din Dorna Vatra, spre frontul de luptă. Rezultatul luptei, deși nu-l am, pare a fi defavorabil austrieților, judecând după faptul că generalul Silelman, comandantul suprem, cu statul său major, cu două batalioane de infanterie și 600 de călăreți, s-au retras din Dorna Vatra, prin Dorna Candreni, la Poiana Stampei”⁵⁷⁵.

1916: „Pe frontul bucovinean, nu se mai întâmpla nimic deosebit, deși rușii ocupaseră Fundu Moldovei și Valea Putnei încă din 8 iulie 1916, deși prin Suceava încă treceau trenuri cu sute de răniți ruși”⁵⁷⁶. „La celălalt capăt al frontului sudic, o operațiune prin care inamicul dorise să respingă trupele care ocupă Bucovina a sfârșit mizerabil. Știm că, prin trecătorile Carpaților, trupe austriece au încercat, prin marșuri forțate în regiunea Câmpulungului, să amenințe flancul stâng al armatei rusești. Trecând pe lângă Dornawatra și pe drumul către Iacobeni, ajunseră pe valea Moldovei. După cum credeau jurnalele vieneze, această armată austriacă, formată cu rezerve venite din Balcani și comandată de generalul Koevess, unul dintre comandanții din Serbia, urma să facă minuni. Rușii nu au putut fi surprinși. Ei își întăriseră pozițiile pe culmile munților, din vecinătatea satelor Fundul Moldovei și Valea Putnei. Numai armata lui Letchitzky a capturat, între 23 iunie și 7 iulie 1916, de pe întreg frontul estic, mai bine de 31.500 soldați și ofițeri”⁵⁷⁷.

1914-1918: Jertfele de sânge pentru Bucovina au fost depuse de „Infanteristul **Simion Dornean**, Fundu Moldovei, Regimentul 22, mort”⁵⁷⁸; „Glotașul **Gavril Negriș**, Fundu

⁵⁷³ *Revista Politică*, Nr. 14, Anul VII, 15 ianuarie 1911, p. 8

⁵⁷⁴ *REVISTA POLITICĂ*, nr. 21/1911, p. 10

⁵⁷⁵ *Adevărul*, 28, nr. 9993, 7 ianuarie 1915, p. 4

⁵⁷⁶ *Adevărul*, 29, nr. 10531, 5 iulie 1916, p. 2

⁵⁷⁷ *Le Matin*, No. 11.823, Mardi 11 Juillet 1916, p. 1

⁵⁷⁸ *Viața Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915

Moldovei, Reg. 22, prizonier”⁵⁷⁹; „Legionarul (voluntarul prea tânăr pentru a fi încorporat – n. n.) **Ilie Moroșan**, Fundu Moldovei, Comp. 2, rănit; Jandarmul **Leon Andronicescu**, Fundu Moldovei, Batalionul 3, rănit”⁵⁸⁰; „Infanteristul **Andron Andronicescul**, Fundu Moldovei, Regimentul 22, rănit”⁵⁸¹; „La propunerea domnului Spiridon Leuștean din **Fundul-Moldovei**, se îndrumază procedura pentru adeverirea morții lui **Dumitru a lui Jacob Leuștean din Breaza**. Domnul Spiridon Leuștean susține că fratele său Dumitru Leuștean a murit, în anul 1917, la Lemberg / Tribunalul Suceava, Secția I, la 16 Iulie 1919”⁵⁸²; „La propunerea doamnei **Ileana Andronicescu**, din **Fundu Moldovei**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morții bărbatului ei, **Iacob a lui Dumitru a lui Gavril Andronicescu**. Doamna Ileana Andronicescu susține că soțul ei, Iacob a lui Dumitru a lui Gavril Andronicescu, a repausat, la 13 mai 1915, picând în lupta de la Rava-Volosca; La propunerea domnului **Gheorghie Dornean**, din **Fundu Moldovei**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morții fratelui său, **Simion a lui Chifor Dornean**. Domnul Gheorghie Dornean susține că fratele său, Simion Dornean, a murit în luna iunie, anul 1916, la Tașchent, ca prizonier la Rosia”⁵⁸³; „**Iftemi Ropcean** din **Fundu Moldovei** a participat la război, din 1914, și ar fi murit în spitalul din Körösmezö, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabil decesul, se dispune, la cererea soției sale, Ioana Ropcean din Fundu Moldovei, procedura pentru stabilirea morții celui dispărut”⁵⁸⁴.

1919: În urma deciziei ministeriale, semnată de ministrul pentru Bucovina, istoricul Ion I. Nistor, au fost validate comisiile de expropriere și împrumut pentru toate localitățile Bucovinei, iar baza aceasta de date este extrem de importantă, pentru că, pe lângă numele prefectilor, președinților de tribunale și judecători, ale marilor proprietari, experți etc., întâlnim și numele unor țărani legendari, precum Ștefan Blându din Bosanci, membru al Comisiei Centrale sau **Isidor Andronicescu**, marele scripcar din Fundu Moldovei, cel care, împreună cu fluierașul Ilie Cazacu și cu dansatorii din Breaza, avea să fărâșeze Londra, spre sfârșitul perioadei interbelice. În **Comisiunea agrară de ocol Câmpu-Lung**, figura, ca „Reprezentantul Băncii regionale: **Nistor Andronicescu**, agricultor, Fundul Moldovei”⁵⁸⁵.

1929: „Dimineața, pe o vreme splendidă, plec, cu trăsura, mai departe, din Seletin, spre satul Fundul Moldovei. După un parcurs de 9 km, ridicând, pe șosea, în sus, pe strâmta și frumoasa vale superioară a Sucevei, printre șirurile de munți nu prea înalți și mai puțin despăduriți, ajung în frumosul sat Șipotele Sucevei, situat la confluența celor două mici pâraieșe, care formează, de aici, în jos, cursul Sucevei; cel dinspre apus, izvorând de sub muntele Tomnaticul, înalt de 1567 m, numit Cubilioara, iar cel dinspre răsărit, izvorând cam de sub muntele Lucinei, înalt de 1597 m., numit Isvor. Satul este, în mare parte, locuit de huțani. Chiar în momentul sosirii mele acolo, întâlnesc o huțană voinică, frumoasă și bogată, bine și curat îmbrăcată în costumul ei național, care, mi s-a spus, ținuse, până atunci, trei bărbați... gonind bărbătește, perfect așezată în șea, dreaptă și cu privirea mândră, pe un mare și frumos cal, într-un trap săltat, ce putea face gelos pe orice bărbat dintre cei mai buni călăreți. Din Șipotele Sucevei, urmând pe pâraiașul Isvor în sus, dau în cătunul Izvor, întins de-a lungul apei, cu casele foarte răspândite pe vale și pe dealuri. În dreapta și în stânga șoselei și a pâraului, pășune și fânețe cosite, pline de flori violete de brândușe, semn de toamnă lungă și frumoasă, așa cum de fapt a și fost. Trecând și de cătunul Isvor, las munții Papaica și Rebenul spre răsărit, părăsesc și pâraul Isvorul, aproape de obârșia lui, ridic dealul,

⁵⁷⁹ *Viața Nouă*, IV, nr. 174 din 7 februarie n. 1916, p. 2

⁵⁸⁰ *Viața Nouă*, IV, nr. 175 din 5 martie n. 1916, p. 4

⁵⁸¹ *Viața Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8

⁵⁸² *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 66, Cernăuți, în 18 Septembrie nou 1919, pp. 4-7

⁵⁸³ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Cernăuți în 20 Martie nou 1919, pp. 4-6

⁵⁸⁴ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 88, Cernăuți în 18 Decembrie nou 1919, pp. 7-11

⁵⁸⁵ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

pe o mică și ușoară serpentină, și trec, prin „pasul Isvorul” sau „Plaiul Moldovei”, din valea superioară a Sucevei, în valea superioară a râului Moldova, și chiar pe la izvorul lui, la satul Moldova-Sulița, după ce, mai întâi, de pe culmea dealului, admir, spre apus, frumoșii munți Lucina și Țapul, cei mai înalți și mai măreți din această regiune, iar spre răsărit, munții mai puțin înalți ai râului Moldova. Ieșind din satul Moldova-Sulița, privesc, spre răsărit, muntele Găina, împădurit cu brad, mai puțin înalt decât Găina munților Apuseni. Traversez cătunul Benie, apoi frumosul sat Breaza, la ieșirea de miază-zi a căruia, în punctul numit „Podișul”, munții, îmbrăcați cu frumoase păduri, se apropie, valea, pe fundul căreia, alături de șosea, șerpuiește limpede, învolburată și frumoasă apa Moldovei, se strâmtează foarte mult și, într-amurg, când soarele, aruncându-și înapoi cele din urmă raze, scaldă în lumină valea cu apa, coastele, coamele și măgurile munților investmâțați cu brad, ajung la marele și frumosul sat Fundul Moldovei. Satul este întins pe o lungime de vreo 15 km, pe marginile apei Moldovei, bucurându-se de un remarcabil pitoresc și de o climă foarte dulce și plăcută, ceea ce-l face propriu și ca stațiune climatică, fiind, mai cu seamă, capul liniei ferate ce vine dinspre Vatra Rornei și dinspre Câmpulungul Bucovinei. În general, drumul de la Vijnița, la Fundul Moldovei, are vreo sută de kilometri. Între Seletin și Fundul Moldovei sunt 50 km, iar drumul este foarte frumos și plăcut, străbătând de-a lungul apelor vii, limpezi și murmurătoare, o regiune muntoasă dintre cele mai frumoase, mai pitorești și mai variate⁵⁸⁶.

1941: „Tablou de condamnării care au beneficiat de suspendarea executării pedepselor, conform decretului-lege Nr. 1.132/941, Monitorul Oficial Nr. 94 din 1941⁵⁸⁷, **Tribunalul Suceava** (Penitenciarul Suceava): **Hojbotă Dumitru**, comerciant, cu ultimul domiciliu în comuna **Fundul Moldovei**, jud. Câmpulung, născut în comuna **Fundul Moldovei**, jud. Câmpulung, condamnat de Trib. Mil. C. IV Arm., pentru rebeliune, la 2 ani închisoare corecțională și 1 an interdicție, conform art. 259 și 260 din codul penal, ord. I. D. Nr. 856 din 1938; **Țimpău Marțian**, muncitor, cu ultimul domiciliu în comuna **Fundul Moldovei**, jud. Câmpulung, născut în comuna Câmpulung-Moldova, condamnat de Trib. Mil. C. IV Armată, pentru rebeliune, la 2 ani închisoare corecțională, 1 an interdicție, conform art. 259 și 260 c. p.; **Ursescu Dionisie**, învățător, cu ultimul domiciliu în comuna **Fundul Moldovei**, jud. Câmpulung, născut în comuna **Fundul Moldovei**, jud. Câmpulung, condamnat de Trib. Mil. C. IV Armată, pentru rebeliune, la 3 ani închisoare corecțională, 2 ani interdicție, conform art. 259 și 260 c. p., combinat cu art. 157 c. p.”.

1941: „Tabloul normaliştilor cu diploma de capacitate, numiți în învățământul primar, prin „incredințare de post”, pe ziua de 1 octombrie 1941⁵⁸⁸: Dima N. Ioan, seria 1938, media 7,70, numit în comuna **Fundul Moldovei** de Sus, postul IV, jud. Câmpulung”.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943⁵⁸⁹, următorii învățători și învățătoare: **Selișcanu Gavrilescu Elena**, comuna Fundul Moldovei, Nr. 2, jud. Câmpulung, media 8,72; **Popovici Maria**, comuna Fundul Moldovei Nr. 2, jud. Câmpulung, media 7,83”.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947⁵⁹⁰, următorii învățători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Crăiuță Arghira**, de la Cârlibaba, la Fundul Moldovei, Botuș; **Popescu Virginia**, de la Fundul Moldovei I, la Moldovița, Demacusa”.

⁵⁸⁶ Lupașcu-Stejar, Alexandru, general, *Paradisul Românesc*, București 1929, pp. 323-330

⁵⁸⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 122, 26 mai 1941, pp. 2856-2860

⁵⁸⁸ *Monitorul Oficial*, Nr. 249, 20 octombrie 1941, pp. 6439 și următoarele

⁵⁸⁹ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

⁵⁹⁰ *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

1949: Sunt numie, în învățământul elementar, ciclul I⁵⁹¹, **Cimpoș Maria**, directoare la Școala elementară Fundu Moldovei, Nr. 1, iar **Hasnoș Veronica**, directoare la Școala elementară Fundu Moldovei, Botuș, iar în învățământul elementar, ciclul II, Apetrei Gheorghe, director la Școala elementară Fundu Moldovei Nr. 1.

FÜRSTENTHAL. Colonia germană de la Sucevița, de pe valea Voivodesei, înființată în **1792**, cu germani din Boemia, s-a numit Fürstenthal. Conte Feodor Karacsay de Valyesaka, participant, în 1788-1791, la asediul Hotinului și la marile bătălii de pe teritoriul Moldovei, bun cunoscător al fiecărei regiuni moldovenești, susținea că „importante sunt sticlăriile de la Crasna-Ilski, de la mănăstirea Putna și de la Voivodeasa, de lângă Sucevița, ale căror produse de sticlă sunt trimise până la Constantinopol”⁵⁹². Dar „eforturile statului de a atrage coloniști străini (în special germani) în țară s-au oprit în 1803... Chiar la începutul primului an de la întemeierea localității Fürstenthal, a apărut „Ordonanța guvernamentală din 4 martie 1803. Nr. 5.302, care se aplică tuturor domeniilor și instanțelor municipale care se află deja în țară, precum și coloniștilor germani care se vor stabili aici în viitor, adică. Meseriașii și fermierii trebuie tratați cu decență. Cernăuți, 26 martie 1803. Josef Vogel, comisar districtual”. De atunci, însă, nu a fost făcut niciun pas decisiv, pe parcursul a mai multor zeci de ani, pentru continuarea colonizării provinciei de către stat”⁵⁹³.

În 24 octombrie **1802**, „Inspectoratul bunurilor bucovinene de stat din Rădăuți raporta că biroul în cauză a încheiat un acord, în baza cererii din august, cu producătorii de sticlă de masă Joh. Weber, Ant. Fuchs, cu care a convenit asupra fabricii de sticlă care urmează să fie construită la Fürstenthal și a locuințelor pentru sticlari”⁵⁹⁴, dar și pentru constructorii Wenceslaus Feldigel, Franz Weber și Franz Keller. Fiecare familie de sticlar urma să primească gratuit câte o casă, câte un teren de grădină și câte două pajiști de câte jugăr, sticlarilor și zidarii urmând să primească salarii diferențiate, dar și câte o indemnizație de călătorie, care, de asemenea, diferea, de la 60 florini pentru muncitori, până la 30 florini pentru ucenici, dar acest avans pentru mutare urma să fie returnat eşalonat, în termen de 5 ani.

În fabrica de sticlă de la Fürstenthal, axată pe producția de geamuri, la care lucrau, sub coordonarea maistrului geamgiu Sebastian Schuster, care, în **1803**, se va muta la Marginea, apoi la Rădăuți, sticlarilor Wenzel Feldigel, Anton Fuchs, Joseph Gaschler, Matthias Gaschler, Franz Keller, Martin Stoiber, Franz Weber și Johann Weber, a început să producă efectiv în vara anului 1803, cu o mulțime de dificultăți. Mâna de muncă promisă și așteptată să vină din Boemia germană s-a răzgândit, ca și maistrul sticlar Anton Aschenbrenner, din părțile Pragăi, care a refuzat să mai vină, deși fratele său, Georg, era deja în Fürstenthal. Avansul călătorie părea să fie insuficient, dar, în cele din urmă, au acceptat să semneze contractul și să încaseze avansurile sticlarilor B. Schuster, din ținutul Praga, maistrul sticlar Hauer din Frankenberg și Albert Tremel din Cercul Pisek⁵⁹⁵. „O Ordonanță a Inspectoratului de Domeniu aferent, din 12 aprilie 1804, stabilește că sticlarilor Anton Aschenbrenner, Lorenz Kolberter și Andreas Fuchs din Boemia sunt angajați la Fürstenthaler Glashütte (Sticlăria din Voivodeasa). Vo primi câte o locuință (casă din lemn), vor utiliza gratuit lemnul de foc, vor avea în folosință trei jugări de teren agricol și vor câștiga 30 coroane și 1 florin rata la casă. Toată lumea primește 60 de florini pentru călătorie și, la sosire, 100 flori, bani avansați cu garanția unei

⁵⁹¹ *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

⁵⁹² *Călători*, XIX, I, pp. 779-783

⁵⁹³ Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina*, Innsbruck 1902, p. 22

⁵⁹⁴ Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina*, Innsbruck 1902, p. 360

⁵⁹⁵ Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina*, Innsbruck 1902, p. 364

rambursări eşalonate din câștiguri. Pentru fiecare pahar produs, primeau 21 kr. Pe de altă parte, aceștia trebuie să muncească câțiva ani pentru aceleași salarii, ca și alți lucrători de sticlă sau, dacă voiau să renunțe înainte de această dată, să anuleze îndemnizația de călătorie”⁵⁹⁶.

1811: Potrivit registrul de evidență a pământurilor, în 1822, parcelele din Fürstenthal, dinspre Marginea, au fost folosite de lucrătorii fabricii de sticlă Jakob Stadler, Franz Bauer, Martin Bauer, Paul Fischer, Michael Weinfurter și Christof Gaschler.

1836: După 2 noiembrie 1836, aceste terenuri au fost încorporate în Marginea.

1855: Din cele 20 de familii, stabilite inițial în casele de lemn din Fürstenthal, cu contracte de muncă din 24 octombrie 1802, se mai aflau acolo, în 1855, doar trei familii, și anume Josef Gnad, Franz Geschwendner, care avea să plece în 1858, și Johann Wapowa⁵⁹⁷.

1858: În 26 iulie 1858, prin „Protocolul privind statutul terenurilor în Fürstenthal”, se stabilea statutul juridic al domeniilor Fondului Religionar și al parcelelor de teren aflate în proprietatea sticlarilor. Din protocol, se pot afla numele celor mai vechi membri ai comunității germane, precum Joseph Gnad, de 75 ani, și Franz Geschwendner, de 69 ani, în 1858, amândoi invitați să facă parte din conducerea comunală. Ceilalți germani, înșiruiți în ordinea numerelor caselor și ale terenurilor, aparțineau lui Jakob Schuster (de 16 ani, sticlar), Michel Hagel (de 11 ani), Martin Mühlhäuser (11 ani), Franz Weber (15 ani), Karl Gaschler (15 ani), Michel Stadler (14 ani), Jakob Gnad (2 ani), Iosif Stadler (30 ani), Simon Fischer (zidar, de 30 ani), Joseph Weber (sticlar, de 24 ani), Johann Gaschler, Karl Gaschler (sticlar, de 35 ani), Johann Pongratz (sticlar, de 25 ani), Friedrich Gaschler (sticlar, de 25 ani), Joseph Gaschler (sticlar, de 23 ani), Karl Gaschler (dulgher, de 7 ani), Ambros Weinfurter, Jakob Neumann (21 ani), Josef Feldigel (12 ani), Josef Stadler (geamgiu, de 25 ani), Jakob Gnad (22 ani), Karl Stadler (geamgiu, de 16 ani), Karl Kohlmann (sticlar, de 12 ani). Primii muncitori ai fabricii de sticlă au fost: Jakob Schuster, Franz Weber, Karl Gaschler cel Tânăr, Michel Stadler, Iosif Stadler cel Bătrân, Simon Fischer, Joseph Weber, Johann Gaschler, Karl Gaschler, Johann Pongratz, Friedrich Gaschler, Joseph Gaschler, Karl Gaschler, Ambros Weinfurter, Joseph Feldigel, Joseph Stadler și Karl Stadler, dintre care Josef Weber și Johann Pongratz⁵⁹⁸.

1890: În 1890, comuna Fürstenthal avea 1.000 locuitori. Primar era Iohann Baumgarten, iar învățători, la școala în care învățase și Iraclie Porumbescu, Iosif Hustyn și Maria Bacinsca.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Fürstenthal** (românește **Voivodeasa**), comună rurală, districtul Rădăuți, așezată, în lungime, pe pârâul Voivodeasa, afluent al Suceviței, între localitățile Marginea și Sucevița. Populația: 982 locuitori germani romano-catolici. Este lângă drumul districtual Marginea-Sucevița; are o școală primară germană și o biserică romano-catolică. Colonie, întemeiată, la 1803, de numeroase familii germane, venite din Boemia aici, cu ocazia înființării unei fabrici de sticlă, care arse în anul 1888 și nu s-a mai reînființat. În această localitate se află un monument comemorativ al vizitei făcute, în 1888, de arhiducele Rudolf al Austriei. Populația se ocupă în special cu exploatarea de păduri. Comuna posedă 123 hectare pământ arabil, 58 hectare fânațuri, 7 hectare 50 ari grădini, 211 hectare izlaz, 175 hectare pădure. Se găsesc 88 cai, 262 vite cornute, 230 porci, 38 stupi. **Fürstenthal, moșie**, atenență a moșiei cu administrație particulară Marginea, districtul Rădăuți. Are 13 case și 96 locuitori, cuprinzând pe lângă sine și teritoriul numit Fabrica de sticlă (Glashütte)”⁵⁹⁹.

⁵⁹⁶ Ibidem

⁵⁹⁷ Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina*, Innsbruck 1902, p. 382

⁵⁹⁸ Raimund Friedrich Kaindl, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina seit der durch Besitzergreifung Österreich*, Innsbruck: Verlag der Universitäts Wagner'schen-Buchhandlung, 1902, pp. 535-537

⁵⁹⁹ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 99

1914-1918: „**Franz a lui Josef Pöllmann**, din **Voivodeasa**, a participat la război și ar fi căzut pe câmpul de luptă, în anul 1914, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumază, la cererea fratelui său, Josef a lui Josef Pöllmann, procedura pentru declararea morții celui dispărut”⁶⁰⁰.

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Rădăuți** făcea parte, ca Reprezentant al proprietarilor expropriați: „**Valerian Mironovici**, consilier silvic Voivodeasa”⁶⁰¹.

1920: „În registrul însoțirilor s-au introdus, la 30 August 1920, privitor la însoțirea „Spar- und Darlehenskassen-verein für Fürstenhal und die deutschen Einwohner von Margina reg. G. m. u. H. in Fürstenthal”, următoarele schimbări: membrii în direcțiune Ferdinand Stadler și Ignatz Aschenbrenner ștersi; membrii în direcțiune Rudolf Pankratz ca președinte, Johann Gaschler ca vicepreședinte, și Sigmund Weber și Gaschler Filip introduși. / Tribunalul Suceava. Secția II, la 30 Septembrie 1920”⁶⁰².

1941: „Se publică mai jos lista Nr. 9⁶⁰³, de gradele inferioare (trupă), morți pentru patrie în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24: **Tomșa Ioan**, soldat, ctg. 1941, cu ultimul domiciliu cunoscut în com. Voivodeasa, jud. Rădăuți, mort la 17 iulie 1941”.

1942: Având în vedere dispozițiunile art. 55 din legea pentru reorganizarea Centrului Național de Românzare Nr. 175, publicată în Monitorul Oficial Nr. 56 din 6 Martie 1942”, se aprobă „ratificarea angajării de personal temporar pentru administrarea, paza conservarea acestor bunuri (păduri, fabrici de cherestea, exploatari, materiale lemnoase etc.), personal numit și angajat din Noembrie 1940 și până la 5 Martie 1942 inclusiv”⁶⁰⁴: Pomârlan Dumitru, paznic, bunul expropriat **fabrica Adelstein**, comuna Voivodeasa, județul Rădăuți, salariul lunar 500 lei”.

1945: „Dl Iosif Filip Rossman, născut în comuna Voivodeasa, județul Rădăuți, la 20 Februarie 1910, domiciliat în comuna Piscu-Sadova, județul Dolj, a făcut cerere acestui minister, de a fi autorizat să schimbe numele său patronimic de Rossmann în acela de Roman, spre a se numi Iosif Filip Roman”⁶⁰⁵.

1947: „Prin Decizia Nr. 11.761 din 14 Octombrie 1947, următorul personal temporar din administrația centrală și serviciile exterioare ale **Oficiului Național al Colonizărilor**, i se fixează, cu începere de la 15 August 1947, până la sfârșitul exercițiului bugetar, diurnele lunare, specificate în dreptul fiecăruia: Chelba Adam, în funcțiunea de administrator de imobile, Putna, Gura Putnei și **Voivodeasa**, cu o diurnă lunară de lei 1.500, plus accesoriile, Rădăuți-Bucovina”⁶⁰⁶.

GĂLĂNEȘTI. Gălăneștii par să însemne o localitate relativ nouă în istoria românilor bucovineni, menționată, drept cătun al Vicovului de Jos, abia în harta cadastrală a anului **1783**, când, după secularizarea averilor mănăstirești (ale Putnei, în cazul acesta), s-au constituit domeniile obștești (pădure comunală, imaș comunal, fânețe) și s-a pus în practică o primă reformă agrară, țărani bucovineni fiind împroprietăriți cu „cât aveau în lucru“, o împroprietărire săvârșită de ocupantul austriac și, tocmai de aceea, despre care nu se prea vorbește în istoriografia românească, decât în formule esențializate, dar derutante, de genul „domenii posesorale”. Moșia obștească, proaspăt constituită, era numită, în harta cadastrală, „Gallinestie”, iar cătunul – Galanești, de la neamurile care, prigonite de călugării

⁶⁰⁰ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 19, Cernăuți, 1 iulie nou 1921, pp. 244-254

⁶⁰¹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

⁶⁰² *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 6, 21 februarie 1921, Supliment 61

⁶⁰³ *Monitorul Oficial*, Nr. 202, 27 august 1941, pp. 5043 și următoarele

⁶⁰⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 154, 6 iulie 1942, pp. 5488 și următoarele

⁶⁰⁵ *Monitorul Oficial*, Nr. 203, 7 septembrie 1945, p. 7873

⁶⁰⁶ *Monitorul Oficial*, Nr. 255, 4 noiembrie 1947, p. 9837

putneni, au întemeiat vatra de sat, după 21 aprilie 1786. Iobagii mănăstirii Putna, din rândurile cărora se trag și gălăneștenii, au avut mult de suferit, de-a lungul timpului, datorită asupririi și prigoanei la care-i supuneau egumenii, așa că mulți au fugit unde au văzut cu ochii, în căutarea libertății, răzbind până la cazaci, până la Țarul Rusiei sau până la Regele Poloniei, cum a fost acel Apostol Chirgheci, din Putila, care, însoțit de 500 de iobagi, a fugit la Moscova, apoi, când iobagii aceia ajunseseră un corp militar de elită, s-a pus în slujba lui Ian Sobiecki, pe care l-a însoțit și în incursiunea din Moldova, luând în stăpânire și guvernând Câmpulungul Moldovenesc, în vremea ocupației polone.

1750: În anii anteriori „adunării” vetrei de sat a Gălăneștilor, denunțurile egumenești, la domnie, s-au ținut lanț. În 10 ianuarie 1750, egumenul Dositei Herescu, viitorul episcop, s-a plâns voievodului Racoviță, cerându-i să trimită ispravnicii de ținut pe urmele iobagilor neascultători, ca „să-i înfrâneze și să-i supue ca să slujască la toate cele ce vor fi de trebuință mănăstirii, pe obicei vechiu”.

1754: Un iobag din Vicovu de Jos, Gligoraș Calance, a izbutit să păzească poala codrului și să trăiască în liniște, dar a fost, iarăși, pârât la domnie, în 19 octombrie 1754, iar ispravnicii vin și îi risipesc casa, ajutându-i pe cucernicii călugări să smulgă, de la familii, câte doi lei pentru fiecare membru al unei familii, care îl urmase pe Grigoraș Calance.

În 12 octombrie **1765**, egumenul Putnei s-a plâns divanului domnesc de disperarea unui alt iobag din Vicovul de Jos, Vasile Savul, care „i-a rupt barba proigumenului de Putna, care a plecat la Vicovul de jos pentru poslușanie”, apoi a luat calea codrului.

În 27 martie **1766**, anticipând parcă înființarea vetrei gălăneștene de sat, egumenul Pahomie s-a jeluï împotriva iobagilor care locuiau la marginea fânașului mănăstirii, producând, cu vitele, „mare pagubă și stricăciune”. Ispravnicul Sucevei, primind poruncă să ia măsuri, i-a avertizat să se mute urgent în vetre de sat pe „Grigore Coroamă, Ion Coroamă, Ghenie baba, Grigor și Vasile Motrescu, Odochia baba și Nastasia baba Motrescu”, din Vicovu de Jos, și pe „Pătraș Urmă, Grigore fiul lui Urmă, Chirilă Răuțu cu feciorul său, Ivan Rusu, Ștefan Rusu, Schiporeni și Motreștii din Vicovul de Sus, care, având case lângă fânașurile mănăstirii, fac mare pagubă și stricăciune. În 10 octombrie 1766, Ilie Savul, „țaran din Gicovul de Jos... l-au tras de barbă și l-au necinstit cu batjocură” pe proegumenul Putnei, care țaran, ca și Vasile Savu, cel care a smuls barba proegumenului, părea să moștenească un bun obicei de familie împotriva prigonitorilor în sutană.

În 18 iunie **1767**, egumenul Putnei s-a jeluï și voievodului Grigore Callimah (descendent al neamului câmpulungean al Călmașilor) împotriva iobagilor din Frătăuți, Gicove și Straja „care nu s-au obișnuit a trăi la vatra satului, unde este săliște și biserică, ce trăiesc împrăștiați pe aceste moșii, aducând cu bucatele lor stricăciune și pagubă mănăstirii”.

1768: Fără voia lor ctitori de vatră de sat, Petre Gălan, Toader Gălan, Pavel – fiul lui Toader, Lupul Botnar – ginerele lui Petre Gălan „și tot cutul Gălăneștilor”, deci întregul cătun, pun degetul pe zăpășul întocmit de ispravnicul de Suceava, în 21 aprilie 1768, confirmând că au luat cunoștință de „porunca lui Vodă” de a se așeza în vatra satului, ieșind din arături și din fânețe, dar cer păsuire, fiind așezați acolo „de câtăva vreme”. Desigur că ei veneau de pe vetrele risipite pe uriașa moșia a mănăstirii Putna, a cărei biserică era, pe atunci, o ruină, cu ziduri de până la un metru și ceva, înnegrite de vreme și nepăsare.

1783: După reforma agrară din 1783, înfăptuită cu păduri, pășuni, fânețe și țarini confiscate proprietarului ecleziast, încep să fie consemnate și toponimele, unele vechi, poate din vremea aceluï Herman, fratele lui Iațco, de la care avea să cumpere Ștefan cel Mare Voitinul, „unde este casa lor, la Voitinu, unde aceasta iese din pădure și din poiană și unde este mănăstirea lor și vechiul lor loc de cosit, sub brădet”. Iar dintre toponime, cele mai interesante și mai tăinate par să fie cele care se referă la țarini, care pot permanentiza nume de oameni de demult (Barc, Bărcuț, Boicu sau Dealul Ungureanului) sau pot sugera diverse

înțelegeri funciare în timp (Lanul Tocmitură, Locurile nemțești, Țarina Popii sau Unghiul Popii).

1849: Biserica din Gălănești a fost construită, între anii 1849-1850, de Mihail BODNARESCUL, fiind sfințită în 1852 și împodobită cu un iconostas în 1857. În 1876, parohia avea 1.343 enoriași, paroh fiind Mihail GRAMATOVICI. În 1907, preot era Leon ABAGER, născut în 1873, preot din 1897, iar cantor, din 1902, Gavriil SPÂNUL, născut în 1865.

Din **1882**, funcționa, la Gălănești, o școală cu 2 clase⁶⁰⁷.

1891: În această localitate se află un monument comemorativ al vizitei făcute, în 1888, de arhiducele Rudolf al Austriei. 1891: O listă de subscripție pentru zidirea bisericii orientale din Cacica, întocmită, în septembrie 1891, de „Samuil SAUCIUC, preot în Galanești”, menționează, printre familiile comunei, pe: Ermolaije PRELIPCEANU, Gheorghii CÂRSTEANU, Ștefan CÂRSTEANU, Dimitrie BĂBĂLEAN, Alexandru GALAN, Ioan CUCIUREANU, Ioan BODNARIU, Ostafie BODNARIU, Meliton BUJDEIU, Simion HRIȘCA, Ioan CÂRȘTEANU, Iftemi BUJDEIU, Maftieiu GALAN, Niculaiu BODNARIU, Ioan alui Constantin BUJDEIU, Ioan UNGUREAN, Gavril SPÂNUL și Andrei PRECOP⁶⁰⁸.

În **1895**, Gălăneștii aveau 1.341 locuitori, conduși de primarul Nicolai Bodnariu și îndrumați spiritual de parohul Lazăr Grigorovici, de învățătorul Iftimie Prelipcean și de cantorul Gavril Spânul.

1900: Banca raiffeisiană din Gălănești a fost înființată, în anul 1900, de preotul Lazăr Grigorovici, de învățătorul Iftimie Prelipcean și de primarul Nicolai Bodnariu.

În **1902**, „având comuna Gălănești, situată pe moșia Fondului ort. Or. religionar, o bisericuță de tot îngustă și disolantă și nefiind cu puțință o activitate religioasă-morală fără o biserică potrivită, din inițiativa parohului Ambrosie GRIBOVICI, sătenii au pus bani pentru construirea unei noi biserici și, astfel, sunt menționați gospodarii Gălăneștilor de la 1902, aceștia fiind: Ioan BODNAR, George CÂRSTEAN, Vasile BUJDEI, Agrepina GALAN, Maria GALAN, Petru HRIȘCĂ, George GALAN, Ioan alui Filip BUJDEI, Simion BODNAR, Alexandru GALAN, Petrea UNGUREAN, Andrei PRECOP, Eugen GALAN, Teodor BUJDEI, Teodor CÂRSTEAN, Meliton CÂRSTEAN, directorul școlar Iftemi PRELIPCEAN, cantorul bisericesc Gavril SPÂNUL, Ioan alui George CUCIUREANU, Simion CUCIUREAN, Ștefan CÂRSTEAN, Maxim GALAN, Teodor GALAN, Vasile UNGUREAN, Elisei GALAN, Ioan UNGUREAN, Miron GALAN, Ioan CÂRSTEAN, Mihai CUCIUREAN, Constantin GALAN, Petrea BODNARIU, Ioan GALAN, Alexandru alui Gavril GALAN, Titus BODNARI, Gavril alui Precop GALAN, Simion alui Ilie BODNARI, Anton GALAN, Andrei BUJDEI, Marco GALAN, Iftemi BUJDEI, Iftemi ȘORODOC, Petrea CUCIUREANU, Vasile UNGUREAN, Nicolai GALAN, Grigorie ILIUȚ, Pamfil alui Vasile GALAN, Ilie BABALEANU, Onufrei HURJUI, Parfemi HURJUI, Constantin GALAN, Trifon GALAN, Spiridon BODNAR, George ROTARI, Ilie BODNARI, Ioan alui Simion GALAN, Teodor PRECOP, Iftemi GALAN, Meliton BUJDEI, David GALAN, Lazăr BODNAR, Mihai CÂRSTEAN, Eufrosina CÂRSTEAN, Zaharie GALAN, Pentelei alui Andrei GALAN, Vasile UNGUREAN, Maxim ILIUȚ și Ioan BODNARI⁶⁰⁹.

1907: „O colectă inițiată de prea Venerabilitatea Sa părintele Gribovici, în comuna Galanești, a avut următorul rezultat: 3 saci barabule, 2 pătrări fasole și 4 saci ciocălăi. La această colectă a adăugat părintele Gribovici, din propria Dumisale economie, 1 coreț grăunțe de păpușoi”⁶¹⁰.

⁶⁰⁷ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1876 p. 61, 1907 p. 168

⁶⁰⁸ GAZETA BUCOVINEI, Nr. 45/1891, p. 6

⁶⁰⁹ DEȘTEPTAREA, Nr. 99/1902, p. 2

⁶¹⁰ Apărarea Națională, Nr. 49 și 50, Anul II, duminică 7 iulie stil nou 1907, p. 5

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner⁶¹¹, în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la gălăneșteanul Vasile CUCIUREAN (cantor, 24 ani în 1909).

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitzza: „**Gălănești**, comună rurală, districtul Rădăuți, așezată pe malul drept al Sucevei, între Vicovul de Jos, la Vest, și Frătăușul Nou, la Est. Suprafața: 17,72 kmp, împreună cu Voitineli; populația: 627 locuitori români, de religie gr. or. Cuprinde, pe lângă vatra satului, și târla Mesteceni. Este străbătută de drumul districtual Frălăușul Vechi – Vicovul de Jos, care se unește aci cu cel districtual, ce vine de la Rădăuți; stație a liniei ferate Rădăuți. Are o școală populară, cu o clasă (deci, 30 școlari – n. n.) și o biserică locală, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”. La ocuparea Bucovinei nu exista. Populația se ocupă cu agricultura și cu creșterea vitelor. Are 56 cai, 450 vite cornute, 303 oi, 240 porci, 30 stupi. **Gălănești, moșie**, atenență a moșiei cu administrație particular Hardegthel, districtul Rădăuți. Are 2 case și 15 locuitori, cuprinzând pe lângă sine și herghelia Mesteceni”⁶¹².

1915: „Fiul învățătorului din Gălănești, cadetul George Prelipcean, de la Batalionul 18 de vânători, și-a aflat moarte în 8 Noiembrie 1915... La 1 Aprilie, a fost rănit la Dobronăuț, în Bucovina... După vindecarea răni, fu iarăși trimis la front. În noapte din 7 spre 8 Noiembrie, pe când se afla în tranșeu, un glonț îl nimeri, prin brațul stâng, în piept. În dimineața zilei de 8 Noiembrie 1915, și-a dat sufletul în mâinile Domnului”^{613 614}.

1916: Au contribuit la „Colecta pentru cei amputați și orfanii celor căzuți în luptă”⁶¹⁵ geniștii (Arbeiter Abtig I/41) **Micu Pavel**, din Gălănești, cu 1 coroană, și **Botușan Precup Vasile**, din Gălănești, cu 1 coroană.

1914-1918: Au depus jertfa de sânge pentru Bucovina „Infanteristul **Spiridon Ungurean**, Gălănești, Regimentul 22, rănit”⁶¹⁶; „Infanteristul **Ilie Bujdei**, Gălănești, Regimentul 22, rănit”⁶¹⁷; „**Gheorghe a lui Maței Pârghie**, din Gălănești, a participat la război și ar fi căzut într-o luptă, pe frontul rusesc, în anul 1915, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soției sale, Magdalina a lui Gheorghe Pârghie, procedura pentru declararea morții celui dispărut”⁶¹⁸.

1919: din **Comisiunea agrară centrală** făcea parte, ca reprezentant al țăranilor, și **George Ungurean**, agricultor Gălănești⁶¹⁹.

1920: „**Deciziune de expropriere No. 323/20/3.** Deciziunea Comisiunii agrare de ocol Rădăuți, cu care s-a decis exproprierea corpului dominical fasc. No. 314, **Voitineli-Gălănești**, din registrele fonciare pentru moșiile bucovinene, în suprafață de 296 ha 18 a 53 mp, proprietatea Fondului bisericesc, în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă”⁶²⁰.

1940: Tablou de cărțile de capacitate (atestare de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuți, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940”⁶²¹: **Galan Ștefan**, zidar,

⁶¹¹ MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

⁶¹² Grigorovitzza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 101

⁶¹³ VIAȚA NOUĂ, Anul III, nr. 169, 19 decembrie 1915, p. 4

⁶¹⁴

⁶¹⁵ *Românul*, Nr. 25, Anul VI, joi 17/4 februarie 1916, p. 5

⁶¹⁶ *Viața Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915

⁶¹⁷ *Viața Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8

⁶¹⁸ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 18, Cernăuți, 15 iunie nou 1921, pp. 232-240

⁶¹⁹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

⁶²⁰ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 18, Cernăuți, 15 iunie nou 1921, pp. 229, 230

⁶²¹ *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208

domiciliat în Gălănești; **Galan Silvestru**, tâmplar, domiciliat în Gălănești; **Galan Vasile**, tâmplar, domiciliat în Gălănești.

1942: „Având în vedere dispozițiunile art. 55 din legea pentru reorganizarea Centrului Național de Românizare Nr. 175, publicată în Monitorul Oficial Nr. 56 din 6 Martie 1942”, se aprobă „ratificarea angajării de personal temporar pentru administrarea, paza conservarea acestor bunuri (păduri, fabrici de cherestea, exploatări, materiale lemnoase etc.), personal numit și angajat din Noemvrie 1940 și până la 5 Martie 1942 inclusiv”⁶²²: **Otopila Dumitru**, paznic, bunul expropriat pădurea Gălănești, comuna Gălănești, județul Rădăuți, salariul lunar 1.800 lei; **Hutupila Dumitru**, paznic, bunul expropriat pădurea Gălănești, comuna Brodina, județul Rădăuți, salariul lunar 1.800 lei”.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947⁶²³, următorii învățători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Bujdei Victor**, de la Voitinel, la Gălănești; **Duduman Viorica**, de la Gălănești, la Falcău; **Cârstea Eleonora**, de la Vicovu de Jos, Centru, la Gălănești.

Gălăneștii de astăzi, aidoma Gălăneștilor din perioada Bucovinei istorice, este perla celui mai bogat ținut al Bucovinei, ținutul Rădăuților. Un amestec interesant de tradiție și de modernitate, de sat tipic bucovinean și de „oraș agro-industrial”, schițat pe planșele arhitectului sucevean Florin Duduță, definesc o localitate relativ nouă, dar cu resurse inepuizabile de înnoire.

GAVRILEȘTI. Întărit, în **2 iulie 1445**, de Petru Aron Vodă, lui Mihail logofăt (cel care va negocia tributul cu turcii), care-l cumpărase de la Manea globnicul, Gavriileștii, „un loc din pustie, aproape de granița leșească, anume seliștea Gavrilouți, ca să-și întemeieze sat”, a fost populat până în 1446, când logofătului Mihail îi este confirmat „satul la graniță, aproape de Sneatin, anume Gavrilouți, ce el însuși l-a întemeiat în pustie”, o reconfirmare primind și din partea Alexandru Vodă, în 20 iunie 1453, pentru „un sat lângă Sneatin, anume Gavrilăuți”.

În 7 mai **1473**, când Dragoș Ușar cumpăra de la Cârste, cu 170 zloți, „a sa moșie și ocină, satul Ivancăuți”, în hotarnica satului se menționează și Gavriileștii („la drumul Suhoversche, de aici la Havriilești, până la Volhoveț, cum au stăpânit în timpuri străvechi”).

Gavriileștii, sat pe Șovița, în Ținutul Coțmanilor, megieș cu Clivești, Ivancăuți, Davidești, Stăuceni și Malatineț, încape sub stăpânire călugărească, din 26 august **1503**, atunci când Ștefan cel Mare întărește Episcopiei din Rădăuți mai multe sate din acel ținut, inclusiv Coțmanul.

Din 9 mai **1682**, când Stroescu face un schimb de moșii cu Episcopia Rădăuților, Gavriileștii scapă de jugul mănăstiresc, dar sunt vânduți, în 15 februarie 1685, lui Vasile Volcinski. Peste vremuri, adică în 9 octombrie 1744, Episcopia Rădăuților strică schimbul de moșii, făcut în 1682, și Gavriileștii redevin proprietate episcopală.

1772: Recensământul lui Rumeanțev⁶²⁴, din 1772-1773, înregistrează la Gavriilești „31 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Vasile, 2 văduve, Maria preutiasă și Sinka baba, 1 țigan, Hrihor, 4 case pustii și 23 birnici, și anume: Ioniță vornic, Fedor TUNCIUK, Ilii CIORNEI, Ivan MARTINIK, Iacob MANGIOC, Mihail MANGIOC, Toader dascăl, Vasile pânzar, Tudose CARALAȘCIUK, Iacob MELOVANSKI, Petrea TUDOSIICIUK, Marchin

⁶²² *Monitorul Oficial*, Nr. 154, 6 iulie 1942, pp. 5488 și următoarele

⁶²³ *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

⁶²⁴ ACAD. ȘT. RSS MOLDOVA, *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 411

MANOILCIUK, Ivan SĂMENUC, Ivan ONICIUK, Vasile BĂLAN, Alecsa MANGIOC, Martin TULESCHII, Vasile MUTKO, Fedor MALANCIUK, Dămian BOIKO, Vasile PRISUNSKI, Alecsa LIUȘINKA și Petro vataman.

În 1774, Gavriileștii aveau 33 de familii, iar în 1784, 58 familii țărănești.

Din 1862, funcționa, la Gavriilești, o școală cu 3 clase⁶²⁵.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coțman – **Coțman** (judecătorie de district), Berhomet pe Prut, Bordei sau Burdigeu, Davidești, Dubăuți, Havriilești, Iujenița, Ivancăuți, Clivodin, Laszkowka, Lujeni, Malatineț, Mămăieștii Vechi, Mămăieștii Noi cu Cutul Strilețchi, Nepochăuți, Orășeni, Oșehlib, Piedecăuți cu Țopeni, Revacăuți, Revna, Șipeniț, Șișcăuți, Stăuceni, Suhoverca, Valeva, Viteleuca”⁶²⁶.

1888: Biserica din Gavriilești a fost construită între anii 1888-1889, fiind sfințită abia în 1891. În 1907, paroh era George de TEUTUL, născut în 1860, preot din 1886, paroh din 1894, cantor fiind, din 1905, Nicolai GUTOWSKI, născut în 1871.

În 1890, comuna Gavriilești avea 1.341 locuitori. Teodor Marteniuc era primar, Georgie de Teutul – paroh, Georgie Aniuk – învățător, iar Ilie Nuțul – cantor bisericesc.

În 1908, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Havrilești** sau **Gavrilești** (rutenește **Hawryliwce**), comună rurală, districtul Coțman, așezată, în masă compactă, pe partea dreaptă a pârâului Sovica, între Clivești și Ivancăuți. Suprafața: 6,40 kmp; populația: 1.040 locuitori ruteni, de religie gr. or., precum și puțini izraeliți. Se află lângă drumul districtual Stăuceni-Nepochăuți. Are o școală populară, cu o clasă, și o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Nicolae”. Această comună este menționată, pentru prima oară, într-un hrisov al Voevodului Alexandru, purtând data de 2 Iunie 1453, sub numele slav Gawrilovce, cu ocazia cumpărării ei de către Logofătul Mihail. După hrisoavele domnești, unul din 1503, de la Ștefan cel Mare, și altul din 1519, de la fiul său, Bogdan, se poate vedea că această localitate se afla în posesiunea episcopului de Rădăuți, și atunci, ca și la 1776. Populația se ocupă cu agricultura. Comuna posedă 759 hectare imașuri, 46 hectare păduri și 39 hectare pământ arabil, 15 hectare fânașuri, 26 hectare grădini, 29 hectare bălți și heleștee. Se găsesc 33 cai, 174 vite cornute, 241 oi, 59 porci și 20 stupi de albine. **Havrilești, moșie**, cu administrație particulară. Suprafața: 3,06 kmp; populația: 50 locuitori germani, poloni și izraeliți”⁶²⁷.

1914-1918: „**Alexa a lui Daniil Malanciuc**, născut în **Gavrilești**, la 4 martie 1885, a plecat, în 1 august 1914, la război și, ajungând în captivitate la italieni, se îmbolnăvise și să fi murit într-un spital din Sassoferato, Italia, cam în luna mai 1919. Până în prezent, n-a sosit nici o știre despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Saftei Malanciuc, procedura pentru declararea morții celui dispărut”⁶²⁸.

1920: „**Deciziune de expropriere No. Ra 173/20**. Deriziunea Comisiunii agrare de ocol Coțmani, cu care s-a decis exproprierea de 85 ha 19 a 12 mp din moșia **Gavrilești**, proprietatea lui Iossel Merdinger, Chave Perl Merdinger și Salomon Merdinger, corpul domicial fasc. No. 68 din registrele fonciare pentru comuna cadastrală Gavriilești, în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitiv”⁶²⁹.

1927: „Numărul familiilor (românești) înstrăinate și numărul lor: Arici 7, Balan 8, Bortiu 5, Costică 2, Carp 10, Gherman 20, Nuțul 7, Pălimar 3, Petrușcă 8, Tropoată 11”⁶³⁰.

⁶²⁵ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1907 p. 105

⁶²⁶ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

⁶²⁷ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 108

⁶²⁸ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 18, Cernăuți, 15 iunie nou 1921, pp. 232-240

⁶²⁹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Cernăuți, 1 iunie nou 1921, pp. 213-216

⁶³⁰ Țopa, Preotul Dimitrie, *Românismul în regiunea dintre Prut și Nistru din Fosta Bucovina*, Cernăuți 1927, București 1928, p. 91

1946: Este menționat „Ștefan Fochi, refugiat de la parohia Gavriilești, Cernăuți”⁶³¹.

GEMENEA. Amintit în izvodul moșiilor mănăstirii Voroneț din **24 iunie 1775**, drept cătunul Gemine, Gemenea avea, în 1774, 21 familii țărănești, iar în 1775, menționat drept Gemenea, din Ocolul Câmpulung Moldovenesc, era un sat populat cu 2 popi și 83 țărani, trei familii țărănești provenind din Ardeal, cea a lui Iosif UNGUREAN, sosit din Sângeorz, în 1761, cea a lui Titian UNGOCI, venit din Maier, în 1763, și cea a lui Istrate UNGUREAN, sosit din Borșa, în 1765. Sporul uriaș de populație se datorează colonizării, din acel an, 1775, cu populație ruteană.

În perioada **1782-1787**, câțiva agricultori și meșteșugari germani, proveniți din Franconia și din Bavaria, se stabilesc la Gemenea.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Gura Humorului** (tribunal districtual), Băișești cu Stănilești sau Cornu Luncii, Berchișești, Brașca, Drăgoiești cu Lucăcești și Folowanik, **Gemenea** cu Slătioara și Ostra pe Graniță, Ilișești, Joszeffalva, Capu Câmpului, Capu Codrului cu Păltinoasa, Mănăstirea Humorului cu Bori, Pleșca și Buchenhain sau Poiana Mikuli, Corlata, Măzănăiești cu Stejăroaia, Stulpicani cu Plutonița, Doroteea, Voroneț cu Bucșoia și Frasin”⁶³².

1874: Biserica Sfinților Petru și Pavel din Gemenea a fost construită, în 1874, de Costan MAZERE și Nistor FLOCEA, dar a fost sfințită abia în 1890. În 1907, paroh era Policarp POPESCU, născut în 1857, preot din 1887, paroh din 1898, iar cantor, din 1900, Ilie HUTU.

În **1890**, satul „Gemine” avea 673 locuitori, păstoriți de parohul Policarp Popescu și de cantorul bisericesc Samuil Șindilariu. Primar era Iosif Bucovschi, iar învățător – Georgie Gramatovici.

1894: O școală cu o clasă a funcționat, la Gemenea, din 1894⁶³³.

1899: „Drumuri forestiere, însumând aproximativ 15 kilometri, au fost create pe văile Gemenea, Muncel și Botușan, iar o potecă forestieră, de 6 kilometri, în Braniștea. Gara Frasin este conectată cu fierăstrăul fabricii, iar aceasta este conectat, cu o pistă industrială, la stația gării locale Frasin. Pista are direcții și condiții de pantă foarte favorabile. Raza minimă este de 80 de metri, cel mai mare gradient, pe linia principală, nu este mai mare de 33 grade 2 minute pe milă, iar pe pistele laterale, de 41 grade 8 minute pe milă”⁶³⁴.

1907: „Nu de mult, erau păreții crâșmelor din Valea Suhei împetriștiți de afișuri, care anunțau că Aurel Onciul vine să predea alegătorilor fericirea. Cinci zile a petrecut Aurel Onciul în valea Suhei și ținea câte 2 adunări pe zi; în urmă, însă, i-a părut rău că a fost prin Valea Suhei... În Gemene, nu a aflat pe nimene acasă și s-a dus de acolo fără ispravă, supărat că s-a stâlci pe tarnița muntenească – îmblă călare –, fără să aibă vreun folos”⁶³⁵.

18 aprilie 1907: „S-a ales, cu majoritate mare, contele Bellegarde, cu 4.653 voturi; Onciul a obținut 2.755, iar Stefanelli, 1.014”. La „Gemine”, Bellegarde a obținut 184 voturi, Aurel Onciul – nici un vot, iar T. V. Stefanelli, doar 14 voturi. „**Cine e Bellegarde acesta,**

⁶³¹ *Monitorul Oficial*, Nr. 292, 17 decembrie 1946, p. 12979

⁶³² *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869, pp. 158-161

⁶³³ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1907 p. 97

⁶³⁴ Engel, Alexander von, *Österreichs Holz-Industrie und Holzhandel*, I Theil, Wien 1907, pp. 196-202

⁶³⁵ *Apărarea Națională*, Nr. 33 și 34, Anul II, sâmbătă 4 mai stil nou 1907, p. 2

care a putut obține un succes atât de frumos, în cel mai conștient cerc electoral românesc?, vor întreba mulți. Bellegarde e neamț de origine romanică, om cu mare avere; venit, de câțiva ani, ca prefect la Câmpulung, și-a câștigat, prin purtarea sa blândă cu țăranii, prin jertfele materiale ce le-a făcut (ca epitrop a o mulțime de copii orfani, a scăpat de ruină o mulțime de gospodării țărănești, plătește permanent un avocat pentru țăranii, scurt a făcut minuni) încrederea țăranimii, părăsită de conducătorii ei și tratată brutal de administrație. **N-a candidat, ci a fost rugat să primească candidatura**; a părăsit, îndată ce s-a decis să primească candidatura, județul și a petrecut, până câteva zile înainte de alegeri, la Viena; când s-a întors în țară, însă, n-a trecut pe teritoriul districtului Câmpulung, credincios cuvântului dat, până după alegeri. Contra lui n-a putut răzbi nici unul dintre candidați, nici chiar Onciul, care se bucură desigur de multe simpatii în district, căci pentru acela (pentru Bellegarde – n. n.) au agitat *faptele sale* și cei mai buni agitatori ai maselor: *țăranii înșiși*. Se povestește că **țăranii din Câmpulung au inundat comunele cercului electoral și au agitat cu deosebită căldură pentru Bellegarde**. Care va fi ținuta lui în parlament?, e întrebarea ce și-o pun mulți, îngrijați. Deocamdată se știe că a promis să se înscrie în Clubul Românilor și că va sprijini reformele lui Aurel Onciul. Mulți așteaptă de la activitatea lui o eră de aur pentru Câmpulung; deși mulți alții consideră mandatul ca pierdut pentru 6 ani... Viitorul va dezlega această interesantă enigmă”⁶³⁶.

1907: „Vânzarea pădurilor din Gemene. În luna Septemvrie 1905, au prezentat mai mulți comercianți oferte pentru cumpărarea lemnului de construcție, aflător în pădurile comunei Gemene. Între aceste oferte, se afla și aceea a lui Israel Gottmann, din Gurahumorului, care oferise 21 coroane pe copac sănătos; adică un preț de dă Doamne. Comitetul comunal, în ședința sa din 18 Septemvrie 1905, a ținut însă să respingă aceste oferte făcute, și anume pe motivul că ea nu intenționează vânzarea lemnului, ci dorește a da lemnul în schimb pentru un munte cu păscătoare mănoasă. La această ședință, se prezintă și Moses Eisenkraft, din Vama, care făcuse următoarea ofertă: „Pentru 15.000 copaci sănătoși, în diametru de cel puțin 40 cm, din revirul Chicera și Măgura, mă oblig a da în posesiune comunei Muncelul Mic, Arșița Filimonu etc. (sau) solvind ca plată pe fiecare copac, de calitatea de mai sus, suma de 10 coroane și depun, pentru împlinirea schimbului proiectat, drept garauță, suma de 6.000 coroane; declar însă că muntele amintit este proprietatea fondului religionar gr. or. și ca am înaintat direcțiunii bunurilor fond. relig. gr.-or o ofertă de a schimba acest munte pentru alte locuri, care sunt în posesiunea mea și de care numitul fond are mare lipsă. În caz să nu-mi succedă acest schimb, eu mă oblig a plăti comunei o amendă de 5.000 coroane. Pentru finalizarea acestei tranzacțiuni, pretind un timp de 6 luni”. Acest proces verbal s-a făcut noaptea, fiindcă Eisenkraft avea nevoie și grabă mare de a finaliza aceasta afacere încă în aceeași seară... Consiliul comunal a hotărât, în ședința lui din 18 Septemvrie 1905, a face un schimb cu Moses Eisenkraft, sub următoarele condițiuni: Eisenkraft are să ia în primire de la comună 15.000 copaci sănătoși, în diametru de cel puțin 40 cm, în revirul Chicera și Măgură, și se obligă a da în proprietatea comunei muntele Muncelul Mic etc. sau a solvi 10 coroane pentru fiecare copac... Ivinduse, față de acest proces verbal, nedumeriri întemeiate, s-a inițiat în chestiune, din partea comitetului țării, o cercetare penală prin tribunalul din Suceavă. Tribunalul a sistat, în urmă, pe baza stării lucrurilor, urmărirea afacerii și comitetul țării, neînaintându-se, până la moment, din nici o parte, protest contra acestei vânzări, somează, în fine, consiliul comunal de a încheia contractul de vânzare cu Moses Eisenkraft, care are are să solvească 10 coroane pentru cei 15.000 copaci până cel târziu în 14 zile și să înainteze, în același timp, prefecturii petiția pentru încuviințarea tăierii lemnului vândute... Comuna Gemene primește, deci, după hotărârea comitetului țării, pentru 15.000 copaci, suma de 150.000 coroane, plus 5.000

⁶³⁶ Gt., *Viața Românească în Bucovina*, în *Viața Românească*, Volumul V, anul II, Iași 1907, pp. 304, 305

coroane penalizare, plus 10.000 coroane dărușag, prin urmare, în total, 165.000 coroane; pierde însă, în același timp, neacceptând oferta lui Guttman a 21 coroane copacul, prin urmare, în total 315.000 și neprimind muntele promis de la Eisenkraft, fiind falsificat procesul verbal, încâl el nu mai are datorința de a-l da în sama comunei, suma bagatelă de 150.000 coroane. Dacă o comună, la o unică vânzare, pierde o sumă atât de considerabilă, cu știrea comitetului țării, atunci să ne mirăm că singuraticii indivizi sunt cu trupul viu prada vampirilor străini în însăși țara lor?”⁶³⁷.

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner⁶³⁸, în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la Policarp POPESCU (paroh, 45 ani în 1908) din Gemenea.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Gemine**, comună rurală, districtul Câmpulung, așezată pe o mare întindere, de-a lungul pârâului cu același nume, afluent al pârâului Suha. Suprafața: 53,01 kmp; populația: 673 locuitori, în majoritate huțani, de religie gr. or. Se compune din vatra satului, cu 434 locuitori, și din cătunele: Junci, Mesteceni, Mestișoara, Runcul, Șipota și Urzica. Este legat de Stulpicani printr-un drum neîntreținut. Are o școală populară, cu o clasă (deci, 30 școlari – n. n.) și o biserică parohială, cu hramul „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, de care depind bisericile filiale din Slătioara și Ostra. Aparține, la 1776, mănăstirii Voroneț. În privința numelui său, sunt două tradițiuni. După una, comuna își derivă numele de la primii locuitori ai săi, care erau gemeni; iar după cealaltă, de la întemeietorul ei, numit Geman, un monah fugit din mănăstirea Rarău și pripășit acolo. Populația, formată din huțani și din coloniști români transilvăneni, se ocupă cu prăsila de oi și cu exploatarea pădurilor. Comuna posedă 74 hectare pământ arabil, 944 hectare fânațuri, 8 hectare grădini, 387 hectare imașuri, 3.820 hectare păduri. Se găsesc 51 cai, 462 vite cornute, 1.500 oi, 260 porci și 72 stupi de albine. **Gemine, afluent** al pârâului Suha, ce se varsă în Moldova. Răsare de sub poalele munților Sturzi și Căpățâna, aproape de hotarul României, și, trecând prin satul Gemine, mai primește pârâiașul Plotonița, cu Slătioara, și pârâul Adina. Ocolind culmea Dealul Grosului și partea de Est a Opcinei Ursului, se revarsă în Suha, mai jos de comuna Stulpicani. **Jundi**, cătun, pendinte de comuna Gemine, are 4 case și 16 locuitori. **Mesteceni**, cătun, are 3 case și 8 locuitori. **Mestișoara**, cătun, are 2 case și 10 locuitori. **Runcul** are 7 case și 34 locuitori. **Șipota** are 10 case și 47 locuitori. **Urzica** are 16 case și 65 de locuitori”⁶³⁹.

1913: „Înainte de doi ani (1911 – n. n.) s-a alcătuit în Gemene o școală particulară românească, care dă rezultate foarte bune și, odată cu înființarea acestei școale, au înaintat locuitorii o cerere către autoritatea școlară pentru revizuirea uricului de fondare a școalei publice („Überprüfung der Stiftungsurkunde”). Doi ani așteaptă însă autoritatea școlară pentru a ordona revizuirea uricului de fondare, cerută de majoritatea locuitorilor din Gemene, pe când falsificatele cu care operează ucrainii se rezolvă în câteva săptămâni... Înainte de 3 săptămâni, duminică dimineată, în 24 August, pe când poporul adunat în biserică asculta încă sfânta liturghie, se întâmplase în cancelaria comunală din Gemene ceva neobișnuit. Vornicul satului și învățăcriul Antoniuș (amândoi dușmani neîmpăcați ai românilor) umblau ba încoace, ba încolo, punând la cale lucruri vajnice. Deodată, intră în cancelaria comunală un domnișor, de care se zicea că e de la căpitanie (prefectura din Câmpulung – n. n.). Mai mulți bătauși se postaseră la ușa cancelariei de afară. Domnișorul de la căpitanie se puse la masă, să scrie, și vornicul strigă mai mulți gospodari, pe nume, să intre înăuntru câte unul. Trecând cel strigat printre bătauși, aceștia îi ghionteau cu pumnii în mod bestial, din amândouă părțile, și-i ziceau: „Caje șo te rusen!” („Spune că ești rus!”). Așa au trecut 40 de inși printre rândurile

⁶³⁷ *Apărarea Națională*, Nr. 93, Anul II, 15 decembrie stil nou 1907, pp. 2, 3

⁶³⁸ MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

⁶³⁹ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 101, 102

bătăușilor, cu toții căpătând ghionturile de rigoare. Se poate prea lesne înțelege că puțini vor fi avut tăria să înfrunte sălbătăcia haidamahilor, plătiți de ucraini, și să rostească înaintea comisarului că voiesc școală românească, unde se vedeau înconjuțați numai de dușmani și n-aveau pe nimeni cine să-i ia în scut, dacă se gândeau că au să treacă și la ieșire prin ceata de bătauși. Dar nici în cancelarie, în fața comisarului, nu erau scutiți cei citați. Aici, vornicul și cu învățătorul dezvoltau un terorism nemaipomenit. Astfel, la răspunsul hotărât al unui gospodar: „Sunt român și vreau ca și copilul meu să învețe românește, în școală!”, se repezi vornicul, cu mâna rădicată în mod amenințator asupra gospodariului, strigând furios: „Tu vrei românește, eu te-o învăța nemțește!”. Supt împrejurările acestea, numai 11 din cei 40 citați au glăsuț pentru școală românească, ceilalți, vrând-nevrând, și-au dat consimțământul pentru „școala ucraină”. Dar noi putem fi mândri de curajul celor 11 inși, care, cu toată teroarea exercitată asupra lor, cu toate loviturile aplicate în coastele lor de bătaușii nămiți cu bani rusești, n-au vrut să se lepede de nația și limba lor. Ei au avut de suferit un adevărat martiraj, pentru că n-au vrut să-și vândă neamul și trecutul lor. Aceste le-a aflat numai din întâmplare secrearul Societății pentru cultură și le-a adus la cunoștința comitetului. Comitetul a rugat pe domnii deputați Bejan și Sârbu ca să facă demersuri energice la reprezentanța guvernului din Cernăuți. La intervenția deputaților, s-au făcut capăt nelegiuirilor ce se comiteau în Gemene și s-a sistat „revizuirea uricului școalei”. Va să zică, la revizuirea uricului de fondare a școlii (căci de aceasta era vorba mai sus), în loc să se porceadă în mod nepărtinitor, pentru a se împlini dorința și a românilor, se convoacă partidele, în taină, pe timpul liturghiei, așa ca unul să nu știe de altul, și se admite ca rutenii să-și organizeze bande de bătauși, pentru a silui voinea sătenilor, se admite ca rutenii – vornicul și învățătorul – să dezvolte o agitație pe față, chiar în prezența delegatului căpităniei”⁶⁴⁰.

1914: „În Gemene a existat o școală românească, care s-a prefăcut, peste noapte, în școală ruteană, în baza unei hotărâri a comitetului comunal, care a fost aprobată, fără întârziere, de consiliul școlar de țară. Câte hotărâri au făcut, până acum, comitetele comunale din Mihalcea, Danila, Calinești și din alte sate pentru Școala românească? De ce nu se execută aceste hotărâri făcute de ani de zile? Sau n-au hotărârile acestor comitete aceiași valoare ca a comitetului din Gemene? Cercetările, care au început a se face, în anul acesta, în Gemene, pentru stabilirea raporturilor de limbă la școala primară de acolo, odată curat românească, azi curat ruteană, se fac sub presiunea celui mai nemaiauzit terorism, exercitat de comitetul comunal, în frunte cu primarul, și de învățătorul rutean, care, cu toate plângerile motivate ce s-au făcut împotriva lui, rămâne și mai departe în Gemene, spre a tulbura buna înțelegere dintre locuitori”⁶⁴¹.

1916: „Ioan a lui Nicolai Ignătescu, din Gemene, a participat la război și ar fi căzut pe frontul italian, în anul 1916, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soției sale, Victoria a lui Ioan Ignătescu, procedura pentru declararea morții celui dispărut”⁶⁴².

1917: „Cu toate acestea, comunicatul rus din 7 august anunța că două regimente, însărcinate tocmai cu paza acestei răscruți de drum, între Cotârğași și Borca, au abandonat postul, astfel încât linia de apărare trebuia mutată înapoi, în est. Deci, stăpânii răscrucii au ajuns austrieții și germanii, care s-au stabilit pe Bistrița. Prima lor idee pare să fi fost să-și lărgească poziția acolo, stabilind legătura, în stânga lor, cu coloana care operează la aproximativ 35 de kilometri, în nord, pe valea râului Moldova, care trece prin Câmpulung, spre Gura Humorului. Pe 8 august, de fapt se lupta pe întregul front, de la Câmpulung spre sudul Bistriței, ca și cum cele două coloane ar vrea să efectueze o operațiune concertată. Coloana de la Câmpulung a câștigat un succes la extrema dreaptă, prin apucarea înălțimilor la

⁶⁴⁰ *Revista Mazililor și Răzeșilor Bucovineni*, Nr. 6, Anul III, 18 septembrie 1913, pp. 85-89

⁶⁴¹ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovineni*, Nr. 10, Anul III, 26 februarie 1914, p. 150

⁶⁴² *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 19, Cernăuți, 1 iulie nou 1921, pp. 244-254

vest de Gemenea, un sat aflat la o duzină de kilometri sud de râul Moldova; a doua zi, va ajunge un pic mai la est de Gemenea, în Șipot. Interesul acestui moment este de a deschide o cale laterală spre front, spre a-l readuce pe Moldova, printr-o mișcare de învăluire, în spatele rușilor, care se apără acolo din Vama. Într-adevăr, în curând va fi anunțat că înălțimile din jurul Vamei au cedat și că inamicul avansează spre Gura Humorului. Pe scurt, operațiunile pe râul Moldova pot fi rezumate după cum urmează: austro-germanii, care doreau să înainteze spre Gura Humorului, au fost opriți la înălțimile Vamei, la o duzină de kilometri est de Câmpulung; apoi au executat o mișcare de învăluire, pe scară largă, prin dreapta lor, care i-a dus, printr-un ocol, în spatele poziției de apărare a rușilor; aceste mișcări de cotitură sunt clasice în războiul montan”⁶⁴³.

1941: „Tablou de condamnării care au beneficiat de suspendarea executării pedepselor, conform decretului-lege Nr. 1.132/941, Monitorul Oficial Nr. 94 din 1941, Tribunalul Iași⁶⁴⁴: **Droniuc Dumitru**, tâmplar, cu ultimul domiciliu în comuna **Gemenea**, jud. Câmpulung, născut în comuna Gemenea, jud. Câmpulung, condamnat de Tribunalul Militar al Corpului IV Armată, pentru ultraj cu violență, la 2 ani închisoare corecțională și un an interdicție, conform art. 255, 253 și 254 din codul penal; **Cezan Emilian**, muncitor, cu actualul domiciliu în comuna **Gemenea**, jud. Câmpulung, născut în comuna Gemenea, jud. Câmpulung, condamnat de Tribunalul Militar al Corpului IV Armată, pentru ultraj cu violență, la 6 luni închisoare, conform art. 255, 253 și 254 din codul penal”.

1941: „Se publică mai jos lista Nr. 9⁶⁴⁵, de gradele inferioare (trupă), morți pentru patrie în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24: **Spaniuc Gheorghe**, fruntaș, ctg. 1938, cu ultimul domiciliu în com. Gemenea, jud. Câmpulung, mort la 17 iulie 1941”.

„Se publică mai jos Lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morți pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24⁶⁴⁶: **Soroceanu Victor**, fruntaș, ctg. 1936, cu ultimul domiciliu în comuna **Gemenea**, județul Câmpulung, mort la 6 iulie 1941”

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943⁶⁴⁷, următorii învățători și învățătoare: Tudoraș Tatiana, comuna **Gemenea**, jud. Câmpulung, media 7,11”.

1949: Este numită, în învățământul elementar, ciclul I⁶⁴⁸, **Tăbăcaru Elena**, directoare la Școala elementară Gemenea.

GRĂNICEȘTI sau CRAINICEȘTI. În **15 martie 1490**, printre bisericile întărite de Ștefan cel Mare Episcopiei de Rădăuți, se afla și „a 30-a biserică, la Crăiniceștii, cu popă”, numele de Crainicești sau de Crinicești al Grăniceștilor fiind folosit și în 13 martie 1615, când ctitorul mănăstirii Solca, Ștefan Tomșa al II-lea, își înzestra ctitoria cu satul Crinicești (ulterior, Crainicești), satul numit, din secolul al XVIII-lea, Grănicești avea să se pustiească, devenind seliște, pe la 1730, cam tot pe atunci întemeindu-se un sat nou, cu 23 de familii.

1615: Uricul sângerosului Ștefan Tomșa al II-lea: „Noi, Ștefan Voievod, din mila lui Dumnezeu Domn Țării Moldovei, fiul prealuminatului domn Ștefan... cu ajutorul lui Dumnezeu și cu ajutorul rugătorilor noștri, arhieriei ai bisericii lui Dumnezeu, părintele nostru Anastasie, arhiepiscop și mitropolit de Suceava, părintele Aftanasie episcop de Roman și părintele Pavel episcop de Rădăuți, a început domnia mea să zidim o biserică și o mănăstire,

⁶⁴³ *L'Ouest-Éclair*, 10 août 1917, p. 3

⁶⁴⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 115, 17 mai 1941, pp. 2684-1686

⁶⁴⁵ *Monitorul Oficial*, Nr. 202, 27 august 1941, pp. 5043 și următoarele

⁶⁴⁶ *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.

⁶⁴⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

⁶⁴⁸ *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

sfârșind-o și zidind-o pe locul arătat de Dumnezeu, anume Solca, unde este hramul sfinților apostoli Petru și Pavel și al celorlalți sfinți apostoli, și, zidind domnia mea, cu ajutorul lui Dumnezeu, sfânta biserică și mănăstire, am miluit pe rugătorii noștri cu satul Bădeuți, ținutul Sucevii, cu morile de pe apa Sucevii, așijdere cu patru sate, anume Drăgănești, Crăinicești, Ivancicăuți și Părlășani, cu toate hotarele și cu toate veniturile de pe aceste sate, care au fost drepte domnești, ascultătoare de ocolul Bădeuțului. De aceea, să fie mai sus-zisele sate Bădeuți, Drăgănești, Crăinicești, Ivancicăuți și Părlășani dreaptă ocină mai sus zisei mănăstiri Solca, cu toate locurile și toate hotarele, cu tot locul ce l-au avut, cu heleșteie și mori, cu fânațe și cu toate veniturile, și cu câmp, cu pădure, nerușit în veci. Și cine ar cuteza să răstoarne această a noastră danie, ce am dat-o din mila noastră, la rugămintea sfintei noastre mănăstiri, să fie blestemat de trei ori de Dumnezeu, făcătorul cerului și al pământului, de maica preceasta, de Iisus Hristos izbăvitorul de păcate, de cei 12 apostoli, de cei 4 evangheliști și de cei 318 sfinți părinți de Nichea și Aria proclerul să vie peste capul lui și să aibă parte cu Iuda, sângele lui peste noi și copiii noștri și toți Iudeii, în veci amin. / Însuși domnul a poruncit. / Scris în Iași, 7123 (1615), luna Martie 13. / Ștefan Voievod. Dumitru”.

1737: Hotarnica satului, înspre Calafindești, făcută în 15 decembrie 1737, la cererea egumenului Solcăi, începe cu „sămnele despre hotarul Calafindeștilor, purcegând din sămn în sămn, de la fântăna reace, în Scurta, pe la capul Barcului, și pogoară în păraul Horaetului; și apucă Horaetul, în sus, pân în heleșteul popei; și lasă Horaetul și apucă piscul, la deal, pân în zarea dialului despre Calafindești, și dă în stălpul cel de peatră; și apucă, pe supt zarea dialului, pân în piscul dialului, și pogoară, la vale, drept în iaz, în Strămbul; și apucă matca heleșteului, în sus, pân în coada heleșteului; și apucă cracul despre apus, pân în balta rotundă; și sue în stăjerași și, pe la capătul stăjerașilor, pe din sus, treace drumul cel mare și apucă părauțul în gios, pân în apa Sucevii”.

1772: Recensământul lui Rumeanțev⁶⁴⁹, din 1772-1773, înregistrează la Crăinicești, în Ocolul Vicovilor, fără alte precizări, „31 – toată suma caselor”, însemnând 3 femei sărace, 2 popi, 1 turc botezat și 25 birnici.

În **1774**, satul Grănicești avea doar 32 de gospodării, iar în 1784, 63. Un singur emigrant ardelean, Paul ION, plugar din Mintiu, s-a stabilit, împreună cu soția, în 1775, pe proprietatea mănăstirii Solca, Grăniceștii.

1775: Biserica Sfinților Mihail și Gavril din Crainicești, ctitorită, în 1768, de Gherasim și Theodor UNGUREAN, avea, în 1843, 651 enoriași, preot administrator fiind Georgie CIUNTULIAC. În 1876, când este menționată în evidențele mitropolitane drept a satului „Graniczestie”, în care exista și un oficiu poștal, paroh era Ioan BALEANU, care păstora peste 993 suflete. În 1907, paroh era Mihail PERCEC, născut în 1847, preot din 1876, paroh din 1886, iar cantor, din 1900, Ioan ZURCAN (Țurcan), născut în 1834.

1802, noiembrie 22: „În singurul ținut, dintre Siret și Suceava, pe unde am călătorit, se aflau, când pe șosea, când în munți, nouă sătulețe mici de germani. Dacă, de altfel, am transcris bine numele de locuri românești, ele se numesc astfel: Rădăuți, Frătăuți, Arbore, Ilișești, Balosinăuți (N.N.: parte a satului Horodnic), Satu Mare, Grănicești, Tereblecea, Mănăstioara. Uneori, se formează un sat de 12, până la 18 case, alteori de mai multe. Toate, laolaltă, au numai un pastor. Cel de acum se numește Schwartz, este un sas din Transilvania și, după câte aud, este un om cu cunoștințe (învățat) și cu un caracter bun, pe care pastor, însă, nelocuind la stradă, nu l-am putut vizita... Tot drumul, de la Suceava, până la Siret, l-am făcut neobișnuit de repede. Este cea mai minunată șosea, în linie dreaptă, care se poate închipui. Chiar și podurile, construite pe Suceava cea mare și cea mică, care se numește și Sucevița, precum și pe Siretul cel mare și mic, sunt bine întreținute. Ce deosebire, când se compară Moldova, sub raportul construcției de șosele și poduri, cu Bucovina, aflată, acum, sub

⁶⁴⁹ ACAD. ȘT. RSS MOLDO., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 340

cârmuirea austriacă! Zadarnic s-ar căuta chiar și numai un pod obișnuit. De câte ori nu m-am coborât din trăsură, pentru ca să nu fiu silit să trec peste lemnele care țin, în Moldova, locul podurilor de peste ape!... Acum, datorită minunatelor construcții de șosele, se poate face, comod, tot drumul de 11 mile, de la Suceava, prin Siret, la Cernăuți, în tot atâtea ceasuri. Altădată, nu era nici un pod, afară doar de cel peste râul Prut, la Cernăuți. Călătorul era nevoit să aștepte până ce apele sale umflate se domoleau de la sine”⁶⁵⁰.

1851: „O broșură, lucrată de Franz Raffelsberger și publicată în 1851, la Viena, cuprindea „**Itinerariile sau directorul tuturor rutelor poștale** din k. k. Statele austriece“, itinerariul cu nr. 61 era cel de la Cernăuți, la Bistrița, de 19 poște și jumătate. Din fața hanului din Cernăuți, care nu putea fi decât cunoscutul han „Pajura Neagră“, trăsură de poștă se îndrepta spre Tărășeni, sar aflat la o poștă și jumătate de Cernăuți, apoi, prin Oprișeni, pe valea Siretului, cale de o poștă și jumătate, până la Siret. Din Siret, la Grănicești, o poștă și un sfert, trăsură trecea prin Ițcanii Noi, pe valea Sucevei, până în Suceava, aflată la 2 poște de Grănicești. Deci, distanța Cernăuți – Suceava era de 6 poște și un sfert”⁶⁵¹.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Siret – **Siret** (Oraș cu tribunal districtual), Bahrinești, Raince, Bălcăuți sau Laudonfalva, Bănțești, Botoșanița, Cerepcăuți cu Berești, Țibeni sau Istensegits, Fântâna Albă sau Bialakiernica, Șerbăuți, Grănicești, Hadikfalva sau Dornești, Calafindești, Cândești, Climăuți, Mușenița, Negostina, St. Onufri sau Drăgușanca, Oprișeni sau Panțiri, Rogojești cu Gura Molniței, Rudești sau Gropana, Șerbăuți, Sinăuții de Sus, Sinăuții de Jos, Stârce sau Berlinți cu Slobozia lui Dumka, Tereblești, Vașcăuți pe Siret cu Parcelowka, Volcinet”⁶⁵².

1880: Volumul 6, nota 98, pagina CLX. (Descoperiri arheologice în Siret). Se repetă, în nota 21, din 1880, cu privire la Siret, cu remarca ulterioară că cioburile menționate, de formă circulară neregulată, sunt analoge celor găsite în megalitul de la Dealul lui Incu (Jankulberg), lângă Grănicești (Graniczeshti), și că, în alt loc s-au descoperit rămășițele scheletului. Se continuă, prin a se spune: „S-au găsit monede: una cu chipul lui Traian și o monedă chipul Faustinei: prima are în A. Capul lui Traian încununat de laur și inscripția „imperatorii trajano. opt. Aug. germ. dac. Parte“; pe R. (Roma), în stânga o lance, în dreapta un idol deasupra capului triumfător al lui Traian, care, la rândul său, ține în stânga spolia, iar în dreapta coroana de laur. Faustina, pe A., își arată capul, un K., un Pietas în picioare și, pe marginea păstrată, cuvântul Augusta. Alte monede romane au fost aruncate“. După o altă repetare a săpăturilor s-au găsit, după cum spune nota: „Un al treilea fel de cioburi, care este mai puțin obișnuit, provine dintr-o perioadă mai timpuie”⁶⁵³.

1881: Volumul 7, nota 49, pagina 8 LXXX. (Marele mormânt de pe Dealul lui Iancu – Jankulberge – din Grănicești) „Conservatorul Gutter a transmis Comisiei Centrale un raport detaliat al așa-numitelor morminte megalitice, găsite pe Dealul lui Iancu, în apropiere

⁶⁵⁰ *Călători*, XIX, I, pp. 156-159

⁶⁵¹ Raffelsperger, Franz, *Itinerär oder Verzeichniss aller Postrouten in den k. k. österreichischen Staaten*, Wien 1851, pp. 53, 54

⁶⁵² *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869, pp. 158-161

⁶⁵³ Prin urmare, este vorba despre o așezare preistorică, care, așa cum se întâmplă adesea, a avut o durată foarte lungă, de la perioada în care au fost folosite pietre lustruite, până în adâncul Evului Mediu. Peretele uscat și acea groapă asemănătoare nu este sigură. Printre cioburile de argilă, sunt deosebit de vizibile cele de grosime neobișnuită și formă rotunjită neregulată; dar cele mai frecvente sunt toartele vaselor, confecționate din lut topit, parțial cu o muncă foarte atentă și o netezire fină. Multe dintre ele amintesc de cioburile de vase găsite, în număr mare, în morminte și așezări preistorice din Galiția (Horodnica); o perioadă ulterioară – cea a stăpânirii romane în Dacia – este reprezentată de monedele romane. Două resturi de vase din lut fin, bine îngropat, care prezintă caracteristicile roții olarului, aparțin perioadei romane. Mai mult, o parte dintre numeroasele oale pot aparține și Evului Mediu (nota Redacției „Mittheilungenului”).

de Grănicești (Graniczeschti), raport din care cităm următoarele: Clădirea rectoratului (1872) a fost cauza descoperirii. Unul a rupt cărămizi de pe dealul menționat. Pe creasta dealului s-a găsit un loc de înmormântare, cu blocuri neadecvate, de circa 7 metri lungime, de 4 metri lățime și 3 metri adâncime, așezate și acoperite; acesta se afla la 3 picioare și jumătate sub suprafața pământului și conținea, după ridicarea plăcii, un schelet foarte mare și unul mai mic, întinse unul peste altul. Cel mai mare avea între picioare două vase, asemănătoare oalei de pământ negru, în formă neregulată și cu pereți groși. Mormântul conținea, cam a șasea parte, o masă lipicioasă, de culoare maro închis, fără miros; în partea dreaptă a scheletului se afla un topor de piatră de agat, foarte bine conservat, și o bucată de lemn fosilizată, asemănătoare cu un cub; mormântul este distrus; o parte din oase, toporul, cubul și cioburile au ajuns la Muzeul de Stat din Cernăuți. Oalele sunt similare cu cele găsite în cărămidăriile Beill și Mück din Siret. În ultimul timp, un al doilea mormânt a fost descoperit, dar imediat totul a fost distrus sau luat⁶⁵⁴.

1891: O școală cu 4 clase avea să fie deschisă la Grănicești abia în 1891⁶⁵⁵.

1901: În 18 august, dialectologul Gustav Weigand a „urmat drumul spre nord-vest, spre Grănicești (mai corect Crainicești), unde m-a găzduit preotul Becec”. Acolo, în ograda casei parohiale, i-au cântat Valeria Gherasim (*Frunză verde, iarbă neagră*) și Margarita Buliga (13 ani)⁶⁵⁶.

1903: Însotirea raiffeisiană din „Crainicești” a fost înființată în 8 martie 1903, sub direcțiunea lui Mihai Percec, vicedirector fiind E. Nemeș, iar A. Nastasi – secretar.

1906: „La Siret, în 11 noiembrie st. n. 1906, au înființat rutenii a doua bancă raiffeisiană districtuală, la care s-au înscris vreo 500 de membri, între care sunt și români din Tereblea, Oprișeni și Grănicești. Am ajuns așa departe ca românii de pe la sate să intre, ca membri, la o bancă rusească de la oraș, măcar că au astfel de bănci românești prin satele lor. Seara a aflat loc o petrecere populară, la Palatul de bere, la care au participat și români, decorați cu eșarfe rusești. O ironie nemaipomenită, când vezi că un român păcătos, îmbrăcat în costumul său național, dar cu eșarfa rusească pe piept, agită pentru ruși”⁶⁵⁷.

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner⁶⁵⁸, în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la Iordachi BULIGA (31 ani în 1907) din Grănicești.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitza: „**Grănicești**, comună rurală, districtul Siret, așezată între pârâul Horaeț și dealul Stârca, la hotarul districtelor Suceava și Rădăuți. Suprafața: 12,48 kmp; populația: 1.183 locuitori români, de religie gr. or. Este străbătută de drumul principal Siret-Suceava. Are o școală populară, cu o clasă, și o biserică parohială, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”. Această comună este menționată, pentru prima oară, într-un hrisov din 13 Martie 1615, prin care domnul Moldovei, Ștefan Tomșa, o dăruiește mănăstirii Solca. Această danie a fost confirmată și de Radu Mihnea, prin hrisovul din 20 Februarie 1625. La 1776, se afla tot în posesia numitei mănăstiri. La 1780, a fost unită cu comunele Iacobești, Romanesti și Găureni (districtul Suceava). Populația, formată din locuitori originari, peste care au venit emigrați din Transilvania, se ocupă cu agricultura și cu creșterea vitelor. Comuna posedă 833 hectare pământ arabil, 226 hectare fânașuri, 11 hectare grădini, 135 hectare imașur, 1 hectar 50 ari pădure. Se găsesc 101 cai, 554 vite cornute, 664 oi, 348 porci și 169 stupi”⁶⁵⁹.

⁶⁵⁴ Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

⁶⁵⁵ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 45, 1876 p. 34, 1907 p. 132

⁶⁵⁶ Weigand, op. cit., pp. 7-17.

⁶⁵⁷ *Apărarea Națională*, Nr. 13, Anul I, Cernăuți, duminică 18 noiembrie stil nou 1906, p. 4

⁶⁵⁸ MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

⁶⁵⁹ Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 103

1914: „După recuperarea Cernăuților, rușii au înaintat până la linia Siretului, linie care a fost ocupată de dâșii la prima înaintare. Deoarece, la prima ocupare, rușii n-au trecut aproape deloc peste această linie – se zice că, din condescendență pentru România, teritoriul din susul acestei linii fiind aproape compact românesc – se credea că și de astă dată rușii vor sta pe loc, cu atât mai mult că și frontul lor din Polonia era ținut pe loc. În dosul acestei linii, austriecii înfiripaseră un început de viață normală. Toate autoritățile erau la locul lor, școlile primare și cele secundare deschiseră cursurile; se credea că iarna va trece fără turburare. Ofensiva rusească a venit în totul pe neașteptate. Ea a început de-a lungul întregului front, de la Siret, în granița românească, și până în munți, la Seletin. Rușii, dispunând de forțe superioare, au respins pe austrieci fără greutate. Trupele de apărare, compuse din Landsturm (glotașii), din jandarmi, finanțeri, legionari români și jungschultzen (un corp de voluntari, organizați militarește), au fost risipite, făcute prizoniere sau măcelărite. Rușii au ocupat Siretul, care era apărat de vreo 200 de milițieni, pe când poporul credea că, acolo, era concentrată o armată de 20.000 de soldați, și au bombardat Rădăuții, de pe înălțimile de la Frătăuțul Nou (Vulea) și de pe Dealul Crucii (între Hadikfalva, adică Dornești, și Rădăuți). Înaintarea rușilor s-a făcut așa de repede și pe neașteptate, încât aproape toate autoritățile au fost surprinse. Elevii școlilor primare și secundare erau în sălile de curs, când cazacii și-au făcut apariția în oraș. Punând stăpânire pe oraș, cazacii, în primul moment, s-au dat la prădăciuni, de pe urma cărora au avut de suferit câteva persoane. Prădăciunile au fost curmate pe loc și liniștea restabilită. De Crăciun, cazacii au organizat o petrecere, în casele lui Fuchs (Leo Fuchs, inginer constructor, pe atunci primar al Sucevei, care fugise în Burdujeni – n.n.), la care au participat și câțiva funcționari din Burdujeni, pe care curiozitatea îi adusese la Suceava. S-a toastat pentru țar și rege și s-au tras focuri de pușcă în tavan, așa că tot tavanul a rămas găurit. După ce s-a așezat o mică garnizoană, cu un comandant, care e un căpitan, grosul armatei s-a îndreptat spre munți, peste Marginea, Solca. Numai prin Rădăuți au trecut, în primele zile ale ocupației, 20.000 soldați și vreo 40 tunuri. Trupele care operaseră în regiunea Siretului și o parte din cele de la Rădăuți s-au îndreptat, apoi, spre Suceava. Trupele austriece trebuiau să le reziste pe o linie de apărare, care se întindea de la satul Grănicești, peste localitatea numită Brahoaia, spre Mitocul Rădăuțului. Pe această linie, care închidea drumul de la Siret și de la Rădăuți, erau aruncate tranșee. Dar împotrivirea a fost scurtă: trupele austriece s-au retras spre Ițcani, unde un grup de 40 de oameni primi ordin, de la colonelul Fischer, să se opună; rezistență inutilă. Retragerea acestor trupe spre Suceava, între ei și legionarii români, și halul în care se aflau au provocat mila și compătimirea tuturor celor care i-au văzut. Rușii, ajungând la Hatna (Dărmănești – n.n.), n-au continuat drumul spre Ițcani, ci au trecut apa Sucevei, la Rădăuți, unde au surprins un tren austriac, care, în cea mai mare liniște, își urma calea spre munți”⁶⁶⁰.

1914-1918: Ți-au dat obolul de sânge pentru Bucovina „Rezervistul **Amfilochie Chițan**, Grănicești, Regimentul 22, rănit”⁶⁶¹; „Infanteristul **Avacum Mitu**, Grănicești, Regimentul 22, prizonier; Infanteristul **George Chițan**, Grănicești, Regimentul 22, rănit”⁶⁶².

1920: „**Deciziune de expropriere No. Ag. 282/20.** Deciziunea Comisiunea agrare de ocol Siret, cu care s-a decis exproprierea corpului dominical fasc. No. 449 **Grănicești**, din registrele fonciare pentru moșiile bucovinene, în suprafață de 62 ha 35 a 20 mp, proprietatea Fondului bisericesc ort. or., în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă”⁶⁶³.

1941-1957: „**Toader Clipa-Donuță**, un octogenar cu nici un fir de păr alb pe creștet, vioi, cu o casă durată între lunci și ogoare, cu staulul inimii plin de amintiri pe care le

⁶⁶⁰ *Adevărul*, 28, nr. 9994, 8 ianuarie 1915, p. 3

⁶⁶¹ *Viața Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915

⁶⁶² *Viața Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8

⁶⁶³ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Cernăuți, 1 iunie nou 1921, pp. 213-216

povestește cu un fel de veselie copilărească de parcă nu ar fi drame, s-a născut în 13 august 1922 în „satul pâinii” Grănicești, Suceava. La 20 de ani, în plin război mondial, se numără între soldații din unitatea 8 Vânători Cernăuți; în timp ce era acasă, într-o scurtă permisie, tobele au anunțat pe ulițe mobilizarea. S-au format coloanele și, pe jos, trupele au ajuns în Ucraina; în acest timp, companii româno-germane se întorceau de la Cotul Donului. A urmat o întoarcere în țară, un cantonament în zona Fălticeni-Neamț. Aici au avut lor confruntări cu sovieticii, care au urmărit îndeaproape trupele retrase. La scurt timp a urmat alianța de la 23 august 1944. Toader Clipa-Donuță relatează: „În 24 august eram la Mărășești, aici ni s-a ordonat să nu deschidem foc căci sovieticii ne sunt aliați; dinspre ruși însă s-au auzit câteva focuri care nu au făcut victime. Dacă acesta a fost ordinul, până la Roman, unde am fost cantonați, cu promisiunea că vom ajunge liberi acasă, am străbătut drumul fără echipament militar, fără arme. În 25 august, sovieticii ne-au încolonat și ne-au dus pe jos la Târgu Frumos – aici nu mai era comandament, ci lagăr. Calvarul începuse. După 24 de ore am făcut un nou popas în Fălești – Basarabia, apoi în Bălți. La Bălți era un lagăr înfricoșător populat de vreo douăzeci și cinci de mii de prizonieri. Când se făcea numărătoarea acestora la anumite intervale, dacă cineva lipsea, era înlocuit cu oricine, la întâmplare, dintre civili, copilândri, tineri ori vârstnici. Se întâmpla că unii evadau din coloană, în mers, ori alții, bătrâni, bolnavi, epuizați nu mai puteau ține pasul cu rigorile. Când eram în lagărul din Bălți, au trecut câteva avioane care au bombardat orașul și lagărul, cu scopul de a sparge gardul pentru a scăpa măcar o parte dintre cei internați; nu știu cui au aparținut avioanele și de cine au fost trimise; se spunea că ar fi fost nemțești. Imediat au sosit trenurile, cu vagoane de marfă, înghesuți, câte o sută ori mai mulți, sub comanda unuia mai isteț dintre noi, de regulă cunosător de puțină limbă rusească, am ajuns în orașul Crasnadon. Am călătorit vreo patru zile; când trebuia alimentată locomotiva, stăm pe unde apucam, în câmp pustiu, în locuri necunoscute. Setea întrecea foamea, somnul în picioare, supravegherea severă, injuriile, sufocarea în mediul aglomerat ne măcinau lent. Și dincolo de acestea, mușenia, lipsa de comunicare. Nu ni se permitea nici un cuvânt – mergeam ca animalele inconștiente spre abator... Lângă mine erau consătenii Ștefan Moroșan, Iordache Buliga, Anton Moroșan, Nicolae Moroșan al lui Ștefan, Aurel Teodorovici, Gheorghe Buliga și Gheorghe Moloci. Gheorghe Petrovici-Ghiorghieș, ieșind din coloană, asumându-și un mare risc, a fugit. La vreo douăzeci de kilometri de Crasnadon erau minele din Dombas. Coloana noastră înaintând tot pe jos, a ajuns în lagărul nr. 8 Dombas în septembrie '44; am stat acolo mai întâi în carantină, vreme de douăzeci de zile. Erau acolo români închiși încă de după momentul Cotul Donului; unii dezafectau minele închise, alții deja robeau în subterane. Se muncea greu, în condiții inumane, primitive, pe genunchi și pe coate, câte doisprezece, treisprezece ore. În brigadă erau câte o sută de oameni; praful de cărbune, lămpile cu fitil fumigen, de motorină, ne asfixiau. La o numărătoare de oameni, am auzit că în Dombas sunt internați cam patru mii cinci sute de muncitori. Munceau în trei schimburi: dimineața de la 7 la 14,15, schimbul întâi; de la 14-19, schimbul al doilea și de la 19 până la 7, 8 dimineața, schimbul dublei nopți, căci noapte era și afară, și înăuntru. Condițiile erau mai austere decât în pușcărie. Dar nu ajungea foamea, frigul, setea și batjocura, după Crăciunul lui '45 au urmat și alte încercări: tifosul și dizenteria care numai bine s-au întâlnit cu milioanele de păduchi care mișunau pretutindeni”⁶⁶⁴. „**Porfirie Clipa** (n. 1912 în Grănicești, Suceava). Tânăr înrolat în armata română, în detașamentul 8 Vânători, Cernăuți, a figurat într-un batalion de alarmă în Hotin. Prin '38 este angajat în Poliție, gardian public în Rădăuți, în vreme ce șef era Cudla; până la armistițiul a fost evacuat în Oltenia, la Caracal. A urmat o perioadă de arestări; evreul Hilzerat a operat anumite trieri, eliberându-l și recomandându-l pentru a-și continua activitatea în poliție. Înființarea miliției însă l-a împiedicat, fiind considerat slujitor al regimului burghez”⁶⁶⁵. „Un alt caz în

⁶⁶⁴ Hrehor, Constantin, *Muntele mărturisitor*, Iași, Apologeticum 2004, pp. 16, 17

⁶⁶⁵ Ibidem, p. 176

vecinătatea celui înscris, este domnul ing. dr. **Teodor Mardare Gherasim**, publicist și memorialist stabilit în America, n. la 20.03.1929 în localitatea Grănicești, județul Suceava.

A fost arestat cu trei zile înaintea terminării Facultății de Științe Economice din București, la 21 mai 1952, din căminul de studenți, împreună cu prof. univ. Dionisie Cornea, originar din comuna Bahrinești-Bucovina; acesta pentru o poezie a primit zece ani, iar Teodor Gherasim pentru că a dus alimente pentru cei arestați care zăceau în spitale și în închisori, la gara Țibeni, la un tren ce venea dinspre Nisipitul Putnei (alimentele le-a transportat cu căruța; era Joia Mare), a primit doisprezece ani⁶⁶⁶.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943⁶⁶⁷, următorii învățători și învățătoare: **Cojocar Ana**, comuna Grănicești, jud. Rădăuți, media 8,37; **Florea Livia**, comuna Grănicești, jud. Rădăuți, media 8,18”.

1947: Se stabilesc pe posturi „învățătorii⁶⁶⁸ **Drăghii Ioan**, de la Putna, la Grănicești; **Breabăn Aglaia**, de la Horodnicu de Sus, Est, la Grănicești; **Grecu Victoria**, de la Grănicești, Țibeni, la Vășcăuți, p. IV, cea mai mare în grad; **Ignătescu Ana**, de la Grănicești, Țibeni, la Grănicești, post IX, apropiere de soț, învățător; **Bucescu Eufrozina**, de la Vicovul de Sus, Laura, la Grănicești, p. X, apropiere de soț, preot”.

1948: „Tablou de întreprinderile naționalizate trecute în administrarea comunelor, potrivit dispozițiilor art. 1, aliniatul penultim, din legea N. 119 din 1948, și pentru care urmează să se ia deciziuni în cauză de către Președinția Consiliului de Miniștri: Moara fostă proprietate a lui Beer Salomon din comuna Grănicești, satul Țibeni”⁶⁶⁹.

În anii grei ai comunismului și ai post-comunismului, altarul bisericii din Grănicești a fost slujit, vreme de mai bine de o jumătate de veac, de poetul, memorialistul, teologul, graficianul și muzicianul Constantin Hrehor.

GURA HUMORULUI. Localitatea bucovineană cu cea mai veche menționare, cea a unui călugăr franciscan, care, trecând prin viitoarea Bucovina, în **1286**, spre reședința conducătorului Hoardei de Aur, se însoțește cu o căpetenie băștinașă, Olachus⁶⁷⁰, întâlnește un castru tătar, la confluența Homorului (Repedea, în tătară și maghiară) cu Molda (Valea, în celtică), localizează acel castru prin reperele toponimice (scrise în latină) „Ymor, filius Molday”, beneficiază, totuși, de o atestare documentară târzie, cea din 26 noiembrie 1490, Ștefan cel Mare înzestrând ctitoria sa, mănăstirea Voroneț, cu „siliștea numită Poiana la gura Homorului”, vatră de sat părăsită, pe care voievodul o obținuse, la schimb cu satul Glodeni, de lângă Stăuceni. Vechea Cetate a Homorului (eu cred că era un zigurat) încă se mai vedea, în 1896, fiind, ulterior, înghițită de vegetație, de ignoranță și de nepăsare, iar descrierea ruinelor ei o datorăm lui Dimitrie I. Mitric-Bruja: „Ceva cătră nord-ost de la Humor, pe un vârf conic de munte, călătorul află ruinele unei fortărețe miraculoase. Împregiurul său, pădurea îi formează zidurile de apărare, căci cele durate, de odinioară, astăzi nu mai sunt. Cel puțin, în locul lor, numai rămășițe, acoperite de piatră sfărâmată și crescută cu vegetațiunea montană, se representă ochiului privitor. / Acest munte este așezat în nord-ost de la Humor. El formează, din partea sa sudică, un con rotunjiu și o fi măsurând, de la poalele sale și până-n vârf, ca la 250 metri. Vârful muntelui formează, deasupra, un platou, pe care zac, de multe sute de ani, ruinele unei fortărețe cavalierești, care seamănă, în câtva, cu ruinele din Suceava.

⁶⁶⁶ Ibidem, pp. 211, 212

⁶⁶⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

⁶⁶⁸ *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4911

⁶⁶⁹ *Monitorul Oficial*, Nr. 229, 2 octombrie 1948, p. 7968

⁶⁷⁰ BRĂTIANU, GHEORGHE I., *Tradiția istorică despre întemeierea statelor românești*, București, 1967, pag. 210

De notat este că ruinele acestei fortărețe sunt în extensiune mai mică decât celea din cetatea Sucevei și seamănă să fie și mai vechi decât cele din Suceavă. Pe când acelea dovedesc și astăzi ziduri de o tărie uriașă, pe-atunci acestea stau, în privința aceasta, cu mult îndărăpt. Nici o parte a fortăreței nu este atât de bine conservată ca privitorul să-și poată forma o idee clară despre timpul petrecerii lor aici. / Din cauza aceasta, și ruinele zăcânde ale cetățuiei zise sunt distruse cu totul de mulțimea anilor expirați. Materialul constă din piatră, nisip și var. Zidurile sunt în stil antic. Acestea, fiind expuse elementelor naturii, aerului, căldurii și apei, s-au descompus în părțile lor cele mai fine. / Cu toate acestea, păreții cardinali ai acestei zidiri vechi se pot încă vedea și astăzi (în 1896 – n.n.), bineînțeles, în urma mai multor modificări suportate. / În cele următoare, voi a indigeta cu cifre rămășițele acestor ziduri, cari formează, la un loc, un cadru gigantic. / Zidul nordic = 44 pași în lungime; / Zidul ostic = 64 pași în lungime; / Zidul sudic = 99 pași în lungime; / Zidul vestic = 77 pași în lungime. / Prin urmare, periferia totală a murilor face 284 pași moderați. De observat este că unele părți din aceste ziduri sunt mai bine conservate, iar altele mai puțin. Așa măsură: / Zidul nordic – 12 pași în înălțime; / Zidul ostic – 13 pași în înălțime; / Zidul sudic – 11 pași în înălțime; / Zidul vestic – 10 pași în înălțime. / Afară de aceasta, se mai observă, în întreaga dimensiune a acestor ruine, mai multe gropi și ridicături neregulate, prin urmare o suprafață diferită, nenivelată. / Din toate părțile, ruinele fortăreței acesteia sunt acoperite, la poalele lor, cu pădure deasă și frumoasă. În partea nordică, însă, un șanț (canal) de 12 pași, în adâncime, desparte zidul nordic de coama muntelui. Ceva mai în afund de pădure, de la zidul fortăreței către vest, un pârau mic desparte fortăreața de pădure și de falnicul munte. Peste acest pârau, un pod, numit „Podul Dracului”, înlesnește trecerea în pădurea nordică⁶⁷¹.

1334: „Expediția ungurească, la care luase parte și Dragoș din Bedeu, a avut loc între anii 1334-1339 și s-a finalizat cu înfrângerea tătarilor lui Kutlubuga, la Boura, lângă Gura Humorului, comandantul oștilor tătare, Athalamos (Atlamăș, cumnatul lui Kutlu-Buga, mârzacul tătarilor dobrogeni, fiind capturat și ucis de către comisul secuilor, Andrei Lackfy). Mârzac cu trei tuiuri („bourel murg cu trei stele în frunte, care-și lua cursul spre răsărit”⁶⁷²), Kutlu-Buga, bătea monedă proprie, de aramă, pe revers având un bour, văzut din lateral (cum se întâmpla cu toate reprezentările heraldice), același blazon fiind pictat și pe scuturile ostașilor săi. „Prezența numelui lui Kutlubuga pe emisiunile de cupru de la Şehr al-cedid ridică unele probleme. Un înalt demnitar al Hoardei de Aur, cu acest nume, este atestat în 1347 și 1358, ca semnatar al tratatelor încheiate cu venețienii, ca oponent al lituanienilor, în lupta de la Sinie Vody, în 1362 sau 1363, iar după 1381, ca unul dintre apropiații lui Toktamăș, care-i va încredința guvernarea Crimeii (funcție în care este cunoscut în perioada 1382-1387). Istoricii români consideră că este vorba despre un singur personaj, caz în care lansarea monedelor de la Şehr al-cedid ar marca desprinderea sa de Mamai (adevăratul deținător al puterii, în spatele lui Abdalah), cu mult înainte de a trece de partea lui Toktamăș. După părerea noastră, este vorba de două personaje cu același nume, unul decedat pe la 1367, celălalt cu o carieră la vârful ierarhiei, începută cu peste un deceniu mai târziu. Acest Kutlubuga va fi încercat să împiedice instalarea lui Dragoș la conducerea Moldovei tributare și este posibil ca tradiția să fi transmis deformat acest fapt. Ne referim la episodul vânării și uciderii bourului”⁶⁷³.

1490: Hotarele siliștii și al moșiei, dăruită de Ștefan cel Mare mănăstirii Voronețului, erau formate din pâraul Voroneț, râul Moldova, Drumul Mare, Fântâna lui Dumitru, drumul din pădure, pâraul Homor și poiana lui Andronic, în hotarnică fiind menționați, practic, și doi moși-strămoși ai locurilor humorene, Dumitru și Andronic.

⁶⁷¹ REVISTA BUCOVINEI, Nr. 55, 56/1896, p. 1, 2

⁶⁷² MARIAN, op. cit, pg. 38

⁶⁷³ NICOLAE, Eugen, *Monede de cupru bătute în Orașul Nou (Şehr al-cedid)*, în „Revista de numismatică”, nr. 2/2002

1648: O singură întâmplare istorică pare să fi marcat trecerea sâtucului prin vremuri, la Poiana fiind cantonate, pentru scurtă vreme, în 1648, sotniile căzăcești ale lui Bogdan Chmielnitzky, pentru a pregăti incursiuni de pradă spre mănăstirile din vecinătate.

1758: Sub stăpânire călugărească, satul, având mai curând rolul de mitoc mănăstiresc, nu capătă importanța economică pe care i-o putea conferi poziționarea la „Drumul Mare”, care asigura legăturile comerciale dintre Asia și Europa, rămânând, de-a lungul timpului, un fânaț întins, împărțit între mănăstirile Homor și Voroneț, pe care îl împresurau răzeșii, și-atunci, la jeluirea lui Chiprian, egumenul Homorului, Scarlat Ghica Vodă poruncea, în 12 mai 1758, cercetarea cauzei și stâlpirea hotarelor moșiei mănăstirești Derțca, Gura Homorului, Ostra, Măgura și Bucovățul, de către dumnealor, slujitorii domnești Vasile Bașotă, Ion Melghi și Constantin Lină, sau își vedea stogurile cu fân prădate de către răzeșii câmpulungeni, și-atunci Antonie, egumenul Voronețului, se jeluia domniei, inclusiv împotriva vornicului câmpulungean Ilie, care, în loc să-i pedepsească pe abuzivii răzeși, a trimis să-i ridice pe oamenii mănăstirii ca să-i pedepsească; iar Grigore Callimah Vodă, și el cu rădăcini câmpulungene, trimeea, în 15 ianuarie 1763, pe ispravnicul de Suceava, același Vasile Balș, să cerceteze pricina și să ia măsurile care se cuvin.

1772: Recensământul lui Rumeanțev⁶⁷⁴, din 1772-1773, înregistrează la Homorul, în Ocolul Vicovilor, fără alte precizări, „50 – toată suma caselor”, însemnând 20 de țigani ai mănăstirii și 30 familii de birnici.

1774: „Primele trupe austriece au intrat în Bucovina la 31 august 1774; armata de ocupație efectivă le-a urmat, în noiembrie 1774. Ocupația și organizarea țării au fost încredințate generalului Gabriel Freiherr von Splény. Înainte de soluționarea acestei ultime sarcini, el s-a străduit, mai ales, să obțină cunoștințele cele mai precise despre țară și despre facilitățile sale anterioare. La 10 decembrie 1774, el a înaintat consiliului de război o „Schiță de proiect pentru o instituție militară asupra k. k. părții moldovenești încorporate“ (*Ohnmassgeblichen Entwurf zu einer militairischen Einrichtung des k. k. enclavien Moldauischen Antheils*), în care starea provinciei ocupate este descrisă succint, dar cu ascuțite caracterizări. Chiar mai important decât acest „proiect” pentru cunoașterea provinciei nou câștigate este memorandumul din anul 1775⁶⁷⁵, publicat de mine sub titlul „Descrierea generală a Bucovinei, de Spleny”, Cernăuți 1893 (*General Splény's Beschreibung der Bukowina*). Acest memorandum este primul istoric regional detaliat al Bucovinei”⁶⁷⁶. „Infanteria și cavaleria din Galiția au intrat în Bucovina, trăgând un cordon, de la Preworodek, pe Nistru, la Capu Codrului, pe Moldova⁶⁷⁷. La jumătatea lunii octombrie, „expoziția ordonanțelor” din Vama, Câmpulung și Dorna s-a conectat cu cele din Transilvania⁶⁷⁸. Porunca de a ocupa Cordonul a fost înfăptuită de Mieg până în 24 octombrie 1774. În această zi, țara a fost ocupată de un număr mare de trupe și a început să fie comandată de generalul Gabriel Baron von Spleny, iar o administrație militară regulată a fost introdusă în Cernăuți⁶⁷⁹. Vulturii imperiali au fost înfiți pe graniță între 16 și 19 septembrie 1774, acțiunea fiind coordonată de Mieg, care alesese, cu puțin timp înainte, cele mai avantajoase puncte, „mai

⁶⁷⁴ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 341

⁶⁷⁵ Un extras, cu titlul „Description de la Bucovina. Extrait de l'ouvrage de M. Le General de Spleny et d'un rapport de M. Jenisch”, a fost publicat în revista lui Canzler pentru istorie recentă și etnologie (Leipzig 1790).

⁶⁷⁶ Polek, Johann, *Recenzie privind cercetările asupra pământului și obiceiurilor Bucovinei după 1773*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J.; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 3-20

⁶⁷⁷ Polek, *Erwerbung der Bukowina durch Oessterreich* (Bucovina achiziționată de Austria), pp. 24. Următoarele, și Werenka, Supliment XXXV.

⁶⁷⁸ Werenka, Supliment L și LI.

⁶⁷⁹ *Descrierea Bucovinei*, de Spleny, ediția lui J. Polek, Czernowitz 1893. p. XII; Werenka, Supliment LVI.

ales pentru unii de la granița Transilvaniei, pentru a aduce munți sau zone utile în cordonul nostru”^{680 681}.

În **1774**, Gura Humorului era doar un cătun, cu 22 familii de iobagi mănăstirești, 15 familii fiind formate din emigranți transilvăneni, stabilite pe proprietatea mănăstirii Homor (deci partea din nordul „Drumului Mare”), între anii 1728-1773: Simeon OȘTINAR (1728, cârciumar din St. Ioan), Vasile OȘTINAR (1744, cârciumar din St. Ioan), George IEREMIE (1750, Monariu), Nicolai ARITON (1758, ostaș din Arad), Mihai SABA (1759, dulgher din Horlacea), Toader IEREMIE (1763, Sângeorz), Chirilă SOLCAN (1765, din Ilva Mare), Grigore GHERASIM (1771, Burdica), Teodor CĂPITAN (1772, Bârgău), Marcu SĂRĂCIN (1772, Pintic), Vasile MOLDOVAN (1772, Dorolea), Vasile OȘTINAR (1772, plugar din Bârgău), Ion BARBĂ (1773, Dicea), Ion TOMA (1773, Burdica) și Dimitrie BURSĂREAN (1773, Bârgău). Alte cinci familii de emigranți transilvăneni s-au stabilit la Gura Humorului în 1778: Ghiuță MOLDOVAN (Șieut), Teodor DUMBA (Șieut), Gavril GERMAN (Moisei), Pinteș MOLDOVAN (Șieu pe Someș) și Tudor TAMBĂ (Șieu pe Someș).

1775: Conform izvodului cu oameni al mănăstirii Voroneț, vatra satului număra, în 1775, 37 de gospodării, toate arendate, pe timp de un an, în 17 iulie 1782, de egumenul Inochentie evreilor Marco din Suceava și Solomon din Gura Humorului pentru „40 lei împărătești”, dar și cu obligația de a vinde două vase cu vin din vinul mănăstirii, cu câte 45 „parale împărătești” vadra.

În perioada **1782-1787**, agricultori și meșteșugari germani din Franconia, Bavaria și chiar din Austria se așează la Gura Humorului, în vecinătate aflându-se și puternica colonie nemțească Bori a mănăstirii Humorului. Cum, în 1784, Gura Humorului avea doar 41 de familii și un oficiu de poștă, este de presupus că densa colonizare germană s-a produs spre sfârșitul intervalului 1782-1787.

În **1835**, Gura Humorului avea 200 căsuțe din lemn și circa 700 de locuitori români, polonezi, germani, ucraineni, armeni, precum și 5 familii evreiești. Târgurile se țineau la Gura Humorului în fiecare zi de marți și de vineri.

În **1848**, după cum menționează memoriul din 30 iulie 1848, Gura Humorului avea un primar german, Joseph Hanu, și un primar român, Dumitru Dașcovici, din elita localității făcând parte Martin Schmezer, Mathias Schusser, George Tăbăcar, Ignatz Volmund, Ioniță Balan, Bogdan Găină „și alți 36 locuitori români și germani”, care, împreună cu sătenii români, germani și evrei din Ilișești și Brașca, formulează și își asumă 17 cereri privind reforma social-politică în Bucovina.

1855: „Nimica nu e mai frumos și mai pitoresc decât șoseaua care, pornind de la frontiera Cornu Luncii, merge, pe malurile Moldovei, întâi pe la poalele munților, până la orașul Gura Homorei, apoi, prin mijlocul lor, parcurgând Bucovina, de la Est, la Vest, până ce se pierde în Carpații Transilvaniei. Șoseaua, de la Gura Homorei, în sus, este o capodoperă: mergând pe valea Moldovei, care curge cu un caracter impetuos și sălbatic, ea este silită să-și facă drum prin munții cei mai groși și să treacă, până la Câmpulung, de multe ori Moldova, încoace și încolo. Călătorul nu se poate sătura, privind munții între care se află. Varietatea stâncilor ce schimbă de formă în fiecare minut, Moldova care se grăbește cu violență și vuiet a intra în adevărata sa patrie, în România liberă, vălișoarele ce se ivesc și re-dispar cu iuțeală, orașele frumoase, toate acestea, împreună cu un aer subțire și curat, încântă simțurile și înalță cugetul”⁶⁸².

⁶⁸⁰ Thugut lui Kaunitz, 18 martie 1775; Hurmuzaki, Documenta privitoare la Istoria Românilor, Vol. VII, București 1876. nr. LXXXVIII.

⁶⁸¹ Polek, *Joseph's II. Reisen nach Galizien und der Bukowina* (Călătoria lui Iosif al II-lea în Galiția și Bucovina). S – A aus dem Jahrbuch d. Bukowin. Landesmuseums III 1895, pp. 2 și urm.

⁶⁸² Negruzzi, Iacob, *Din Carpați / Fragmente*, în *Convorbiri literare*, Anul I, No. 22, Iassi 15 ianuarie 1868, pp. 308-314

1856: „La 8 decembrie 1856, Majestatea Sa Împăratul a aprobat o nouă diviziune de districte suplimentare, prin care teritoriul monarhiei, cu excepția frontierei militare, a fost împărțit în 64 de districte principale și 8 independente, cu zone geografice... Ducatului Bucovinei cuprinde următoarele districte administrative și politice: districtul urban și rural Cernăuți, Dorna-watra, Gurahumora, Kimpolung, Kotzman, Putilla, Radautz, Sadagora, Sereth, Solka, Storozynetz, Suczawa, Waszkoutz am Czeremosz, Wiznitz, Zastawna”⁶⁸³.

În **1867** Gura Humorului a devenit, datorită pieței sale, un orașel, ridicat, în 1893, la rangul de reședință de județ pentru 12 sate. Orașelul și cele 12 sate aveau împreună 2.703 locuitori; în 1869, 2.539; în 1880, 2.959; în 1890, 3.502; în 1910, 5.320; în 1927, 4.393; în 1941, 5.883.

În **1869**, a fost construită sinagoga evreiască, din vecinătatea bisericii armenești, pe drumul care duce la Mănăstirea Humorului.

În **1869**, s-au pus bazele învățământului la Gura Humorului, deschizându-se o școală elementară de băieți și fete, cu doi profesori și 249 școlari înscriși, școala fiind frecventată de doar 93 copii, dintre care 69 germani și evrei, 15 români și 3 armeni.

1873: În Gura Humorului a funcționat o școală germană de băieți, cu 6 clase, din 1873, școala germană de fete, tot cu 6 clase, fiind deschisă în 1885. O școală românească, cu 2 clase, a fost deschisă în 1905, cea din Bouri, tot nemțească, dar cu o clasă, funcționând din anul 1862⁶⁸⁴.

1875: Orașelul se afirmase, deja, drept interesantă stațiune balneară, printre oaspeții săi aflându-se, în vara anului 1875, scriitorul berlinez Carl Emil Franzos (1868-1904), care și-a descris sejurul la Hotelul Schapira în cartea sa „Micul Martin” (Der Kleine Martin), publicată la Berlin, în 1896. Cele mai vechi familii evreiești din Gura Humorului sunt cele ale morarilor Kissman, Scharfstein, Berl și Chaim Schieber, Jucki Braun, Popper, Gottlieb, Fischer, Schlesinger, Greiner, Anhauch, Kreindler, Schapiria, Wagner, Adelesberg și Wiznitzer. Cele mai bogate și mai importante familii erau Kleinberg, Kahn și Schieber.

1786: „Șoselele pentru comunicații mai lesnicioase cu Transilvania, prin Bârgău, spre Dorna Candreni se intersectează cu cea a Coșnei (adică peste Rodna) și continuă spre Gura Humorului, de unde pleacă, prin Solca, Vicov, Storojineț și Selenov, în Galiția”⁶⁸⁵.

1851: „O broșură, lucrată de Franz Raffelsberger și publicată în 1851, la Viena, cuprindea „**Itinerariile sau directorul tuturor rutelor poștale** din k. k. Statele austriece“, trimerile la Gura Humorului fiind: „De la Suceava, trăsura de poștă se îndrepta spre Măzănăiești (o poștă și jumătate), apoi, prin Capu Codrului, spre **Gura Humorului**, aflată la o poștă de Măzănăiești și la 2 poște și jumătate de Suceava. / Din **Gura Humorului**, pe valea Moldovei, prin Bucșoia, trecând pârâul Negrileasa, apoi râulețele Molid și Moldovița, se ajungea la Vama, localitate aflată la o poștă și un sfert de Gura Humorului”⁶⁸⁶.

1857: Călătorind la Dorna, în scopul documentării, Denarowski a beneficiat de „toate facilitățile unei excursii montane”, adică de panorama unor „munții înalți, impunători pe ambele părți ale localității, un birou poștal și o stradă comercială foarte bună”⁶⁸⁷. Sosise, prin Gura Humorului, prin satele Bucșoia și Frasin, care l-au frapat prin faptul că formau „un contrast puternic” cu sud-estul provinciei. De la Gura Humorului începe „lanțul muntos”, cu coline domoale, rareori întrerupte de „ziduri abrupte de stâncă”, acoperite cu păduri de brad și molid, i-au făcut impresia unui adevărat „parc natural”, în care, ici și colo, „se ridică

⁶⁸³ Formanek, Jaromir – k. k. Hauptmann des Regiments, *Geschichte des k. k. Infanterie-Regiments Nr. 41 / derzeit Josef Freiherr Vecsey de Vecse et Börölyö-Iságfa, k. k. Feldmarschall-Lieutenant, 1807-1887*, II Band, Czernowitz 1887, p. 571

⁶⁸⁴ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1907 p. 97

⁶⁸⁵ Polek, Dr. Johann, *Joseph's Reisen nach Galizien und der Bukowina*, Czernowitz 1895, pp. 41-45.

⁶⁸⁶ Raffelsperger, Franz, *Itinerär oder Verzeichniss aller Postrouten in den k. k. österreichischen Staaten*, Wien 1851, pp. 53, 54

⁶⁸⁷ Capitoulul „Reise nach Dorna” (O excursie la Dorna), pp. 1 și următoarele.

mesteceni și coloanele lor” strălucesc printre „ramurile întunecate” ale conferelor. „Se formează dealuri luxuriante și stufoase, care sunt succesive și cresc mereu în formațiuni conice”, odată cu „ridicarea și înălțarea muntelui”, „în vârful căruia se află, uneori, un singur molid zvelt”, care parcă se bucură singur de „o vedere pitorească originală”⁶⁸⁸.

1867: „Dintre toate numitele alegeri face mare sfară în țară alegerea în ținutul Gurahomorului și al Solcei, care descoperă deosebita nefavorabilă situațiune a referințelor noastre. Pentru ținutul acesta s-a ales ca deputat secretarul consistorial Anton Schönbach, un bărbat mult stimat de popor pentru a sa nefățarnică purtare, statornicie și credință în toate afacerile sale (Nu așa îl cunoaștem de la ceilalți corespondenți – *Redacția*). Acestui bărbat sta ca candidat rival pretorul din Gurahomora, Victor Tustanowski, pentru a cărui reușire s-au întreprins felurite mijloace atrăgătoare, care însă, în urmă, s-au dovedit de nemica, stându-le împotrivă mintea cea sănătoasă a unor țărani bravi ai noștri. Pe adunarea de 68 de bărbați alegători a cuprins-o o surprindere înfiorătoare, văzând pe un țăran, cu numele Michail Flore din Solca, care, ca alegător, venind la rând să voteze, a pus pe masa comisiunii alegătoare cartea de legitimațiune, împreună cu 30 de florini vienezi, zicând cum că ar fi fost îndemnat a lua banii aceștia de la neguțătorul Chaim Schieber, în Gurahomora, spre acel scop, ca să voteze pentru pretorul Tustanowski, dar el nu poate să însarcine cugetul său cu păcate pentru bani, și de aceea îi dă în mâna comisiunii. A venit și alt țăran, cu numele Nicolai Scir, din Arbore, înaintea comisiunii și a pus pe masă o asemeni de mare sumă de bani, cu aceleași cuvinte. Pretorul Tustanowski, de față fiind, ca comisar al guvernului, n-a lăsat pe acești bravi acuzatori ca să voteze, ci i-a tras la răspundere, a pus să-i privegheze, dându-le cu totul calea abia după săvârșirea alegerii. Anunțându-se, cu strigări de bucurie „Să trăiască!”, numele deputatului ales cu majoritatea voturilor, adică Schönbach, au sărit asupra mădularilor (membrilor – n. n.) comisiunii alegătoare, în odaia alegerii, partida îmbătata a pretorului, pentru care stăteau deschise popinele jidovești, fără plată, încât au trebuit ei să părăsească atât localul, cât și locul de alegere și să fugă, ca să scape de vreo nenorocire. Numitul pretor Tustanowski este aceeași ființă, despre ale cărei fapte, la ocaziunea alegerii pentru dietă, în anul 1861, era vorba în nr. 5 al foii noastre din 11/23 ianuarie 1867”⁶⁸⁹.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Gura Humorului** (tribunal districtual), Băișești cu Stănilești sau Cornu Luncii, Berchișești, Brașca, Drăgoiești cu Lucăcești și Folowanik, Gemenea cu Slătioara și Ostra pe Graniță, Ilișești, Joszeffalva, Capu Câmpului, Capu Codrului cu Păltinoasa, Mănăstirea Humorului cu Bori, Pleșca și Buchenhain sau Poiana Mikuli, Corlata, Măzănăiești cu Stejăroaia, Stulpicani cu Plutonița, Doroteea, Voroneț cu Bucșoia și Frasin”⁶⁹⁰.

1876: Prima bancă românească de credit din Bucovina a fost înființată la Gura Humorului, în 1876, de preoții Simion Cobilanschi, Onufrei Mironovici și Gavril Pașcovici, dar menirea ei avea să fie alterată după vreo 18 ani de funcționare, când cei trei preoți, mult prea lacomi după averi lumești, o vor transforma într-o bancă de tip cămătăresc, violent contestată în spațiul românesc de după anul 1900.

1876: Biserica sfinților Mihail și Gavril din Gura Humorului, care deservea comuna bisericască Gura Humorului, Bouri, Vârvata și Codru, a fost construită între anii 1876-1883, până atunci târgușorul beneficiind de slujbele din biserica mănăstirii Humorului. În 1907, paroh era Ambrosie GRIBOVICI, născut în 1864, preot din 1892, paroh din 1906, iar cantor, din 1903, Ioan PORIUC, născut în 1878.

⁶⁸⁸ Denarowski, Dr. Carl, *Die mineralquellen in Dorna-Watra und Pojana-Negri in der Bukowina*, Wien 1868

⁶⁸⁹ *Albina*, Nr. 16/123, Anul II, miercuri 8/20 faur 1867, p. 2

⁶⁹⁰ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Öesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

1886: „După ce caii noștri au fost adăpați, trecem, printre oamenii fericiți și glumeți, pentru a intra într-o zonă împădurită. Frumoșii brazi se ridică întunecați și amenințători pe ambele părți ale drumului. Uneori zărim, la câte un kilometru depărtare, acoperișul alb al unei case țărănești, alteori vedem doar o lumină strălucind în pădure. Zona este sigură, jandarmii și vameșii o veghează de ani buni. Multe bande de tâlhari, care s-au aciuat în sudul Bucovinei, timp de un deceniu, au fost eliminate de multă vreme, iar incursiunile pe teritoriul vecin, care sunt comune la fiecare graniță din Europa de Est, sunt în continuă scădere. Apar și luminile mici ale licuricilor, care se lipesc unul de altul sau de un tufiș. Luna pare supărată și nu răsfață cu lumina ei blândă. Parcă simțim toamna la primul colț al drumului. Pădurile par că nu se vor mai termina vreodată și doar târziu vom ajunge la Gura Humorului, un oraș mic, ai cărui locuitori sunt români, germani și evrei. Aceștia din urmă au, desigur, afacerile în mâinile lor. A doua zi, dimineață, călătoria continuă”⁶⁹¹.

În **1886** a început construcția căii ferate Hatna-Câmpulung, cu stație în Gura Humorului, fiind finalizată în 1888. Calea ferată Câmpulung-Valea Putnei a fost dată în folosință în ianuarie 1901, fiind extinsă până la Vatra Dornei în octombrie 1902. Tunelul Mestecăniș, lung de 1.621 metri reprezintă opera inginerescă a inginerului evreu Emanuel Ziffer.

1886: S-au descoperit, printre alte antichități, „trei axe, un topor fără deschidere, un topor din piatră dură întunecată, cu perforație, și unul din piatră foarte ușoară, lungă de 8 cm, tot cu o gaură, toate găsite în pădure, înainte de Poiana Miculi, districtul Gurahumora, în anul 1886 (proprietate a aceluiași)... Patru bucăți mici de cămăși de zale, realizate în același mod, dar care constau din inele de 8 până la 12 mm, în diametru, cu grosimea de 1 până la 2 mm, au fost găsite, acum câțiva ani, în Capu Câmpului, districtul Gura Humorului, și la Fundu Moldovei, în districtul Câmpulung; Proprietar: Asociația Arheologică Română din Cernăuți... O sabie similară, cu două tăișuri, dar fără decorațiuni detectabile, și de numai 108 cm lungime, mai ușoară, lucrată și prevăzută cu plăcuțe octogonale, a fost găsită, în 1886, în pădure, aproape de Poiana Miculi, de lângă Gura Humorului; Proprietar: Asociația arheologică românească din Cernăuți... Pe înălțimile de la Gura Humorului există mai multe puncte fortificate, numite metereze, iar unul, la Piciorul, este aplatizat și îngrădit. Se poate vedea o **încăpere subterană boltită** (ziguratul – n. n.), care este făcută din pietre cioplite”⁶⁹².

1887: „Duminică, 10 iulie 1887, a sosit la Gura Humorului Prințul de Coroană Rudolf. „Sosind la orașul Gurahumorului, unde se schimbau caii, Alteța Sa Imperială se coborî din trăsură, lângă arcul al doilea de triumf, unde-l întâmpină poporul adunat cu „Să trăiască!”. Alteța Sa binevoi a vorbi cu protopresviterul oriental greco-ortodox al Humorului, Iliuț, informându-se câți preoți subalterni posedă, care este numărul locuitorilor Români din această protopresviterie, câți Români sunt în Humor, câte și ce fel de biserici. Dintre preoții oriental-ortodocși adunați, în interesă unul, decorat cu medalia de resbel; îl întrebă pe proprietarul acestei medalii, părintele I. Berariu din Stroiești, la care campanie a participat, la care regiment a servit și de câți ani servește ca preot. S-a mirat apoi mult, aflând că preotul prezent a participat la război ca combatant voluntar. Amândoi preoții armeano-orientali, cu mitrele pe cap, îl interesau mult și se interesă în detaliu despre armenii din Suceava și Humor. Alteța Sa Imperială a vorbit, apoi, cu parohul catolic Preisentanz, informându-se câți Germani se află sub păstoria sa și ori de se află și Ruteni în Humor și, întrebând Alteța Sa câți, i s-a răspuns cum că se află două familii de Ruteni în Humor. Mulțumind apoi primarului german Campani pentru primirea loială și primind de la institutoarea Decher un buchet de flori, porni mai departe, spre Câmpulung”⁶⁹³.

⁶⁹¹ Bergner, Rudolf, *Rumänien / Eine Darstellung des Landes und der Leute*, Breslau 1887, pp. 81-93

⁶⁹² Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

⁶⁹³ REVISTA POLITICĂ, Anul II, nr. 5, 15 iulie 1887, p. 8

1889: „**Humorul** se întinde de-a lungul ambelor laturi ale șoselei de țară, pe-o distanță însemnată; totodată, se răsfire el de-a latul său, și anume pe partea sa despre nord. Regiunea aceasta cuprinde locuințele meseriașilor, ale industriașilor și economilor din opid. Spre partea sudică, adică despre râul Moldova, lățimea sa este neînsemnată și anume din cauza conflictului cu apa. Întreg orașelul este situat pe șes, numai în regiunea sa cea nordică o parte din case și livezi se urcă pe coasta muntelui. Șesul său cel gol, despre apa Moldovei, se întinde până la râu, pe o distanță de câteva minute în curmeziș. Acest loc se servește de pescătoare (imaș, rât, toloacă) și constă dintr-un prundiș neted. Trecând peste toloaca aceasta, ajungi la râul Moldova, care spală talpa munților din dreapta sa, făcându-și, ici, coala, loc pe sub rădăcinile brazilor și fagiilor, ce acopăr culmile și coastele munților, până jos, la șesul râului. Poporațiunea Humorului este tot așa de amestecată ca și în celelalte orașe și orașele din Bucovina. Clădirile sale constau din case partere, cele mai multe de-o culoare foarte albă, adică necolorate, ci numai date cu var. Trei biserici frumoase de piatră, respectiv de cărămizi, își ridică cupolele lor deasupra celorlalte edificii și se văd dintr-o depărtare însemnată. E, într-adevăr, o plăcere a privi la curățenia stradelor și a caselor, cari formează spalirul cel lung, de ambele părți ale șoselei. Albeața pereților și verdeața șaluziilor mai multor case căuzează un aspect plăcut și atrăgătoriu. Fiind Humorul situat, îndată cum intri în munți, pe un șes neted, de-o lățime destul de mare și de-o lungime care ajunge de-ncoace de Câmpulung, e orașelul, ca și împrejurimile sale, dominat de-o climă purure proaspătă, prin urmare plăcută și învioitoare, o climă mijlocie, de munte și de țară. Ieșind din Păltinoasa și năintând către Humor, despre ost, spre vest, treci prin țarinele sale, cele acoperite de feliurite semănături și adăpate de pâraul Bucovăț, carele, nu departe de Humor, se revarsă în Moldova. Pe gârla aceasta, se află o moară, construită după un sistem din cele mai noi. Nu vorbesc mai departe despre moara aceasta, fiindcă-mi lipsesc cunoștințele tehnice. Ceea ce m-a interesat mai mult este o scaldă cu duș, alcătuită cu multă îndemânare de la vale de moară... Pe lângă scaldă cu duș de la moară, are și râul Moldova locuri potrivite pentru scaldare, pe toată distanța sa de lângă Humor... Humorul este o stațiune excelentă pentru a-și petrece timpul feriiilor în el și-n jurul lui și a face scalde atât în râul Moldova, cât și la dușul perfect de sub moară. Inteligența de acolo are o casină foarte bine adaptată și-o popicărie tot atât de îndemânatecă”⁶⁹⁴.

În **1890**, Gura Humorului avea 3.502 locuitori și 6 învățători: I. Chodakowski, Dimitrie Kolomiski, A. Ryz (la școala de 4 clase de băieți), Rebeca Ehrlich, Vladislava Tebinca, Eugenia Adelseberger (la școala de 4 clase copile). Primarul românilor era Gavriil Pașcovici, iar paroh – Dimitrie Brăilean, care-l avea drept cantor bisericesc pe Ilie Moldovan.

1890: „Am mers, patru ore, până la Gura-Humorului, pe o splendidă șosea, având în toate părțile o priveliște încântătoare, despre care voi vorbi mai pe urmă”⁶⁹⁵.

1891: Raportul anual, pagina 111 (Lucrări de pământ) „Conservatorul consilier școlar Klauser a raportat asupra unor lucrări de terasamente de la Gura Humorului, care datează din 1854 și au servit ca fortificații de frontieră”⁶⁹⁶.

1892. Raport anual, pagina 118 (Biserica Romano-Catolică din Gura Humorului). „Comisia Centrală a recomandat proiectul pentru o extindere la Biserica Romano-Catolică din Gura Humorului”⁶⁹⁷.

1893: O interesantă monografie-mărturisire despre acele vremi humorene a lăsat, în „Gazeta Bucovinei”, învățătorul Dimitrie Mitric-Bruja: „în acest orașel sunt binișor cultivate

⁶⁹⁴ VASILE BUMBAC, *Schițe de excursiuni făcute prin Bucovina în feriile de vară ale anului 1888*, în *Revista Bucovinei*, Anul IV, nr. 4 / 15 Februar 1889, pp. 10-12

⁶⁹⁵ Gane, N., *Zile trăite*, Iași 1902, p. 75-84

⁶⁹⁶ Romstorfer, Carl A., *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

⁶⁹⁷ Romstorfer, Carl A., *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

și unele ramuri de industrie și comerț. Mai ales conservarea șoselelor, în cea mai bună stare, a contribuit la cultivarea acestora și la comunicația cea atât de vie a tuturor comunelor învecinate. Ți-e mai mare dragul să vezi cum, în Marțea fiecărei săptămâni, încă des-de-diminează și până spre amiază, lumea trece și aleargă, neconținut, pe jos și cu trăsură, cu cai, cu boi, viței, cu porci etc., ducând la bâlcu fiecare din ceea ce are sau merge ca să cumpere cele necesare pentru familia sa. Mai ales negoțul cu vite cornute, cu cereale și nutreț pentru animale se efectuează în majoritate precumpănitoare. Pe lângă acestea, calea ferată, care-și are și o stațiune în centrul orașelului, înlesnește mult comunicația și comerțul în ramurile industriei indigene. În orașelul acesta, se află reședința prefecturii i.r., un tribunal, o perceptorie, o școală de băieți și fete cu câte 4 clase, oficiul postal, casarma i.r. de finanță și cea de gendarmerie, mai multe biserici, casa comunală și alte clădiri mai însemnate. Poporațiunea o constituie Nemiți, Români, Armeni, Evrei etc. și se ocupă, cea mai mare parte, cu meseria, agricultura, cu cultura vitelor, cu prelucrarea lemnului etc. Situațiunea topografică a orașelului montan Gura-Humorului este de o importanță mare pentru acest ținut, din care cauză asupra ei s-a discutat și în dieta imperială, la anul 1892, în urma căreia acest orașel, prin un decret al curții imperiale, s-a și proclamat la rangul de căpitanat (prefectură, district), la 5 Iulie 1892. Prin emisul imperial din 12 August 1893, în toamna anului 1893, la 1 Octombrie, regimul a trebuit să-și înceapă, și aici, în acest centru, activitatea, prin instituirea unui șef politic-administrativ districtual, ceea ce s-a și întâmplat prin inaugurarea Palatului Prefecturii, în prezența mai multor preoți și a unei mari mulțimi de popor. Cu 1 Octombrie 1893, s-au sistemat toate afacerile prefecturii, și ca cel dintâi prefect pentru acest nou district fu denumit dl Friedrich Roller⁶⁹⁸.

1897: „Adunarea electorală, ținută la 16 februarie în Gura Humorului: Dl **Modest cav. de Grigorcea** (unul dintre cei doi boieri frați, care au sprijinit cu adevărat românismul și țărănimea română – n. n.) numinează pe cei trei candidați ai partidului național și, aducându-și cu plăcere aminte de solidaritatea poporului român, pe timpul alegerilor din 1892, roagă ca nici la alegerile din anul acesta să nu șovăiască a vota pentru candidații partidului național. Urcând candidatul Dr. **George Popovici** (istoricul, care își semna poemele cu întrebarea calamburistică T. Robeanu, adică „te robea, nu?” – n. n.) la tribună, este aclamat cu frenetice urări de „Să trăiască!”. Nefiind stenograf, mi-a succes să prind, în fuga condeiului, numai unele puncte mai marcante din frumosul și ades aclamatul discurs al scumpului nostru candidat. După ce oratorul ține, și de astă dată, să amintească că se va considera reprezentantul poporului român, trece la mișcarea și la propaganda noastră politică prea slabă; zice că aceasta trebuie să devină mai puternică. „Tocmai acum – a zis dl Popovici – este timpul foarte favorabil pentru mișcări inactivate, în scopul ameliorării soartei economice a poporului. Acest spirit caracterizează tendința timpului; eu voi căta să introduc cursul acestor lucruri și la noi în țară. Țăranul român e un fiu credincios al națiunii, iar de acest fiu națiunea n-are drept să uite. Va fi datoria mea, să lupt alături cu aceia care se întrepun pentru binele poporului, voi căuta să aprofundez programul național, în partea sa economică, unde acesta lasă încă mult de dorit. Rog pe toți românii și mai ales pe săteni să aibă încredere în mine; la alegerea din 4 Martie, să meargă pentru mine, ca și eu să pot merge vârtos pentru dânșii”. După ce s-a mai potolit entuziasmul produs prin frumoasele cuvinte ale oratorului, la dorința tuturor celor de față, prezidentul proclamă de amibii candidați ai districtului pe domnii Iancu Lupu și Dr. George Popovici. După felicitările aduse partidului național, pentru nimeritele candidări, din partea dlui învățător Barbier și a unui gospodar din Măzănăiești, forestierul Metzger roagă pe dl Dr. Popovici ca, odată deputat, să nu uite de datorința de a sta în contact cu poporul și-l întreabă ori de va face dânșul aceasta, ceea ce, cu durere, e silit să constate, că până acum, din parte altor deputați, nu s-a observat. Dr. Popovici zice că, din vorbirea sa

⁶⁹⁸ GAZETA BUCOVINEI, Nr. 56/1896, p. 2

rostită în limba română, acei care cunosc limba și care, în districtul Humorului, fieștecare trebuie să o cunoască, au putut să înțeleagă că va fi în contact cu poporul; dânsul o consideră de o poruncă. După vii aclamări la adresa Majestății Sale Monarhului, conferința se încheie, la oarele 4 p. m. Dr. George Popovici, acompaniat de toți cei prezenți, este condus în triumf până la hotelul Lewka, unde a primit deputațiunea tuturor primarilor din district, care l-au asigurat despre încrederea și alipirea lor cătră dânsul”⁶⁹⁹.

1899: Vechiul oraș Gura Humorului a fost transformat în cenușă, în urma incendiului devastator din 11 mai 1899, când au ars peste 400 de case și anexe lor. Incendiul a izbucnit într-o zi de joi, în jurul orei 13,00, „în șopronul locuitorului Gerschon Scachachter, din centrul orașului, unde două femei ce spălau rufe fierbeau rufele într-un cazan și, în 15 minute, datorită vântului puternic, întreg orașul a fost cuprins de flăcări. Printre altele, a ars Oficiul poștal și telegrafic, ceea ce a făcut ca orașul să fie izolat. Primele știri au sosit de la oficiul telegrafic din Păltinoasa, care a alertat pompierii din Câmpulung Moldovenesc, Ilișești, Suceava, dar focul cuprinsese deja întregul oraș. Neatinse de flăcări au rămas biserica ortodoxă, casa parohială ortodoxă și locuința silvicultorului Fondului Religionar. A mai putut fi salvată biserica armenescă, deși începuse să ardă. Cu eforturi extrem de mari au fost salvate actele funciare ale Judecătoriei și ale Percepției din clădirile în flăcări. Au fost distruse de foc clădirea Căpitănatului, poșta și telegraful, precum și celelalte clădiri publice”.

1901, august 5: dialectologul Gustav Weigand ajunge la „Gura Humorului, târgușor cu populație românească, germană și evreiască. Aceasta din urmă nu lipsește nicăieri în Bucovina, nici măcar în cele mai mici comunități. Preotul Brăileanu mi-a făcut o întâmpinare foarte călduroasă și m-a călăuzit, a doua zi, dimineața, în trăsura lui, la Mănăstirea Humorului”. La Gura Humorului, Weigand înregistrează cu fonograful cântecul „*Frunză verde mărăciune*”, interpretat de localnicul Gheorghe Șuhan⁷⁰⁰.

1903: „**Liga țăranilor români din Bucovina împotriva alcoolului.** Din pricina numărului enorm de birturi, ținute, peste tot, de evrei, alcoolismul face în Bucovina ravagii înfricoșătoare. Dar, de câțva timp, datorită eforturilor inteligente ale excelentului cler ortodox din această provincie, există o mișcare semnificativă împotriva alcoolului. Această mișcare este peste tot considerabilă printre românii din districtele Rădăuți, Suceava, Gura Humorului și Câmpulung. Țăranii s-au formal, în fața preoților, să nu mai bea băuturi spirtoase și n-au mai băut. În unele locuri, îngroapă solemn țiuca, împreună cu preoții. În Vatra Dornei, alcoolul are chiar un mormânt foarte drăguț, pe care toți vizitatorii băilor din această localitate au putut să-l vadă (A Dorna Watra l'alcool possède même un très-joli tombeau que tous les visiteurs de bains de cette localité ont pu voir)”⁷⁰¹.

1904: „E aici în adevăr o „gură”, o căldare ferită între înaltele dealuri împădurite, un golf de vale între înălțimile de brad și fag. Puține așezări vor fi având un loc așa de prielnic, de sănătos și de plăcut. Dar Israel rătăcitorul n-a știut să folosească bine aceste daruri. Căci ale lui sunt mai ales acele câteva strade și ulicioare drepte, împănate cu clădiri mai mari, ce poartă scutul cu pajura stăpână, care fac la un loc „Gurahumora” al străinilor. Sărbătoarea a curățit stradele: prăvăliile sunt închise în față, dar negustorii, cari înșală astfel și pe Iehovah, își fac daraverele pe furis și „Herr Goldner” (vizitiul evreu, tocmit de Nicolae Iorga, la Solca, pentru o călătorie la Gura Humorului – n.n.) știe aceasta și cumpără ca într-o zi de lucru. Trec femei foarte gătite, domni în cilindru și pălărie tare, și iar naționaliștii intransigenți cu perciuni lungi, caftane de mătăasă neagră și „streamăle” de coadă de vulpe. Domnul Goldner e foarte vesel: întrebă pe cutare negustor gros și mulțămît dacă e adevărat că toți Evreii din „Gurahumora” s-au umflat, cercetează dacă în acest orașel, unde el vine așa de des, „sunt mulți Evrei”. Și ei nu se supără de ce zice bădăranul cu căciula spartă și cu trei rânduri de

⁶⁹⁹ *Tribuna Poporului*, Nr. 26, 9/12 februarie 1897, p. 122

⁷⁰⁰ Weigand, Gustav, Prof. Dr., *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, Leipzig 1904, pp. 1-7

⁷⁰¹ Verax, *La Roumanie et les juifs*, Bucarest 1903, p. 350

peteci la genunchi – pentru ca să nu vorbim decât de genunchi. „Da, Mulți Evrei!” „Aici, mă rog, nu este nici-o boală”. Spre capătul celălalt, sunt tot case creștinești: Românii sunt destui în Gura-Humorului, și ei au frumoasa biserică nouă, în care slujește părintele Brăileanu, un bun bătrân, care cunoaște și iubește România și nu-și ascunde părerile. Dar pe aici sunt tot Nemți meșteri, cu case curățate, înflorite de flori și de copii și de iconițe și altarașe catolice. Coșarul are un adăpost ca un cuib de poet amoretat. Multe case evreiești însă, și stradele sunt de o nespusă murdărie noroioasă. La stânga, pe o muchie de deal, e satul șvăbesc. Iar înainte, drumul de țară, cu hopuri sălbatece și podețe șubrede, duce peste apa Magherniței și peste ape pâraie limpezi, printre culmi și rostogoliri de pietricele, spre muntele Pleșul, trecând prin Humor”⁷⁰².

1905: „Marți, la 13 Decembrie a. c., părintele Brăileanu a chemat o adunare la Gura-Humorului, la care a fost de față și domnul Dori Popovici, inițiatorul mișcării acesteia. Adunarea acesta, la care au participat peste 350 oameni, a fost cercetată și de nemții din acest loc, care au venit și ei, ca să-și ridice glasul în contra poftelor obraznice, exprimate de rutenii tineri în adunările lor. Deschizând părintele Brăileanu adunarea, dă cuvântul dlui Dori Popovici, care desfășură, cu multă măiestrie, istoricul mișcării prezente, fiind adesea întrerupt prin aclamațiuni prelungite. Se adresează apoi dl maestru silvic Vasile Halip nemților prezenți, arătând că același pericol amenință și elementul german din Bucovina, avisat în lupta sa cu poporul slav la ajutorul românilor. Se anunță mai mulți oratori și, la propunerea dlui Haralampie Sârghie, se hotără a se ține în toate comunele mai mari ale districtului Humorului astfel de adunări. Adunarea votează, apoi, în unanimitate, trei rezoluțiuni, ce au fost expediate, pe cale telegrafică, la cunoștința guvernului țării, mitropolitului Dr. Repta și mareșalului țării. Ședința se încheie mulțumind părintele Brăileanu, în cuvinte pline de laudă și recunoștință, din partea dlui Dori Popovici, care nu a întârziat de a se prezenta și la Gura-Humorului, după ce a inițiat, împreună cu Societatea academică „Junimea”, mișcarea aceasta”⁷⁰³.

În **1908**, a fost înființată o nouă școală publică, cu 91 școlari, dintre care 48 evrei. În 1927, școala a avut 636 elevi. Parohul Ambrozie Gribovici, din Gura Humorului, a intentat un proces „secretarului de la judecătoria din acest loc, dlui F. Drach”⁷⁰⁴.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Gurahumora**, târg, în districtul și în centrul ocolului judecătoresc cu același nume, situat la revărsarea pârâului Humorul în Moldova. Are o suprafață de 24,61 kmp, cu aproape 4.000 de locuitori, din care majoritate români, iar restul evrei și meseriași de diferite naționalități. Târgul este străbătut de drumul mare Carpatin, de linia ferată locală Hatna-Dorna, având legătură cu districtul și prin alte căi de comunicație, mai puțin bune. Drumul mare Carpatin (Șoseaua Franciscană, care continua Drumul Sării – n. n.) se unește, nu departe de târg, cu șoseaua Împăratului Franz (Șoseaua fusese decisă de Iosif II, dar Francisc a călătorit, pentru prima dată, pe ea, inaugurând-o – n. n.); iar o șosea specială foarte bună duce, de la Gurahumora la salinele din Cacica. Afară de mici stabilimente industriale, târgul nu are decât negoțul provincial cu vite și cereale, pe care îl practică însă exclusiv evreii. Gurahumora e sediul căpitanului districtual (prefectura). Aci se găsesc, pe lângă judecătoria de ocol, două școli populare, cu câte 6 clase (deci 360 de școlari, în total – n. n.), un oficiu telegrafic-poștal, o perceptorie, o casă de economie și un cabinet de lectură român. Are o biserică catolică, una greco-catolică, una protestantă și o biserică mare ortodoxă, cu hramul „Arhanghelilor Mihail și Gavril”, zidită de curând. Ca istoric, târgul nu prezintă nici un interes, localitatea fiind, până la mijlocul veacului trecut, un simplu sat. După statistica din urmă, comuna Gurahumora avea următoarea proprietate: 600 hectare pământ arabil, 329 hectare fânașuri, 36 hectare grădini, 226 hectare imașuri, 939

⁷⁰² NICOLAE IORGA, *Neamul românesc în Bucovina*, București 1905, p. 51, 52

⁷⁰³ *Gazeta Transilvaniei*, Nr. 279, Anul LXVIII, luni-marți 20 decembrie 1905, p. 2

⁷⁰⁴ *Apărarea Națională*, Nr. 23, Anul III, joi 26 martie stil nou 1908, p. 1

hectare păduri. Animale domestice erau: 126 cai, 672 vite cornute, 88 oi, 586 porci. Locuitorii au și 722 stupi de albine. **Gurahumora, moșie**, cu administrație specială, districtul cu același nume. Suprafața: 8,24 kmp; populația: 91 locuitori, în majoritate germani romano-catolici, restul români. Se compune din moșiile: Gurahumora, cu 12 case și 67 locuitori; Mănăslirea Humorului, Poiana-Micului și Voroneț⁷⁰⁵.

În 1911, „o tovărășie de țărani din Humor, cu Ardelean și Netea în frunte, a voit să dea oferta cu 3 coroane și 45 crețari la metru pentru manipulația lemnului din Humor... Peste câteva zile, Schapira capătă manipulația⁷⁰⁶”.

În 13 septembrie 1914, de la Gura Humorului, austriecii avertizează asupra trădării în favoarea rușilor – iar toate cazurile ulterioare de condamnări aveau să sancționeze colaboraționismul cu rușii, nu cu românii – printr-un comunicat rigid: „În războaiele din urmă, purtate în țară cu dușmanul, s-au ivit iarăși cazuri sigure de trădare față de trupele militare. Populația se face la aceasta luătoare de seamă cu obiecția că comandanții militari au ordin strict să împuște, imediat, pe loc, pe oricare s-ar face numai chiar suspicios de trădare sau de altă purtare dușmănoasă Statului. / Gura Humorului, la 13 septembrie 1914. / De la comanda supremă⁷⁰⁷”.

1914: „Împăratul Francisc Iosif a trimis pe Moștenitorul tronului Său în țara Bucovinei, ca să aducă salutul împărătesc bravilor ostași de pe acest front. Împăratul a ținut să cunoască, prin alesul Său trimis, care este situația pe acest câmp de luptă și care este ținuta oștirii Sale, așezată la capătul aripii drepte a uriașului front oriental... În calea spre Câmpulung, Arhiducele a fost întâmpinat, în stațiunile din Hatna, Ilișești, Cacica, Gura Humorului și Vama, de clerul și reprezentanții acelor regiuni și de o mulțime de popor, primind cu cuvinte de mulțămire pâinea și sarea ce i se prezentau, după obiceiul strămoșesc, în semn de bună venire. În Câmpulung, era pe la 8 ore, seara, poporul l-a întâmpinat pe Arhiduce cu sunete de bucium și cu un frumos conduct de torțe; însuflețirea mulțimii era nemărginită, când Arhiducele, la vorbele de întâmpinare, rostite de primarul Hutu, a răspuns, în grai viu moldovenesc, prin cuvinte de mulțămită și recunoștință⁷⁰⁸”.

1915: „În anul 1915, presa românească din Ardeal vorbește rar și evaziv despre situația din Bucovina. Austro-Ungaria nu mai dă comunicate oficiale, iar informațiile, cenzurate masiv, sunt luate din presa bucureșteană. O presă care atenționează, mereu și mereu, despre „calvarul românilor bucovineni”, dar care nu interesează pe nimeni nici atunci și, din păcate, nici astăzi. Altminteri s-ar fi scris o carte, prin care să se depună, în rafturile memoriei, acel calvar. Un calvar care reîncepea, în 2/25 ianuarie, cu luptele la Ilișești, în care au fost implicați 600 de voluntari români, numiți, după modelul din 1848, legionari, care primiseră câte o pușcă veche și câte un singur cartuș, dar fără să aibă nici o dovadă că ar fi combatanți, portul lor țărănesc sortindu-i condamnării la moarte, în cazul în care erau capturați de ruși. Subordonați Cezirkeagmeister-ului din Gura Humorului, flăcăii nu au putut opune rezistență puhoiului de cazaci și s-au retras la Gura Humorului. Calvarul bucovinenilor avea să fie conturat, ulterior, de „un flăcău, român bucovinean, scăpat ca prin minune cu viață din iadul care s-a abătut asupra frumoasei provincii românești”, un tânăr care luptase în rândurile „corpului legionarilor”. Mărturia lui (numele nu i s-a dat, ca să nu fie condamnat la moarte prin spânzurătoare în Austro-Ungaria) este importantă nu doar pentru istoria comunitară bucovineană, ci și pentru istoria oficială, pe care obișnuim să o numim națională: / „Când s-a făcut, acum, în urmă, recrutarea reformatilor, deputatul nostru, Aurel Onciul, care are multă trecere în populația românească, s-a sfătuit cu comandantul armatelor din Bucovina, colonelul Fischer, ca din cei recrutați să se oprească o parte, alcătuindu-se din ei un așa-zis

⁷⁰⁵ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 105

⁷⁰⁶ REVISTA POLITICĂ, nr. 21/1911, p. 10

⁷⁰⁷ Nicolae Iorga, *Memorii*, I, Editura Ramuri, Craiova, 1928, p. 353

⁷⁰⁸ *Gazeta Transilvaniei*, Nr. 279, Anul LXXVII, Brașov, vineri 19 decembrie (1 ianuarie) 1914, p. 1

corp al legionarilor, cum a mai fost și pe la 1848. La început, se credea că o să fie opriți din cei mai bătrâni, dar, la armă, s-a hotărât altfel. Cea mai mare parte din cei recrutați au fost trimiși în Stănila, la instrucție, iar din districtele Humorului și Câmpulungului au fost opriți câte 800 de tineri români „legionari”. / Am fost chemați la posturile de jandarmi, unde am depus jurământul și unde ni s-a dat câte o pușcă, sistem vechi, și câte 40 de cartușe... Am rămas cu hainele noastre, de acasă. Jandarmii de la posturi ne-au învățat un fel de instrucție, dar nu lucru mare. Se făceau numai unele mișcări, dar cu armă n-am tras niciodată... Ni s-a spus că noi avem însărcinarea de a alunga patrulele inamice, care ar intra prin sate, de a păzi podurile, liniile ferate, lucruri din astea. / Astfel am stat patru săptămâni, fără să facem nimic. Eram cam îngrijorați, căci vedeam bine că n-avem nici o siguranță, că nu suntem soldați, că n-o să ne putem împotrivi, la o nevoie, și că am putea fi împușcați, ca unii care n-aveam uniformă de soldați, dacă am fi fost prinși. / După patru săptămâni, când s-au apropiat rușii de Humor, noi, toți cei 800 de legionari din district, am fost duși în oraș, la Gura Humorului. / Rușii s-au apropiat, duminică, seara, înainte de Crăciun. Când a venit o patrulă de cazaci dinspre Băișești, noi, care eram la barierele orașului, am tras asupra ei, fără să lovim, însă, pe nimeni. Atunci, rușii au amânat intrarea, până la 2, noaptea, când au înaintat și au ocupat orașul. / Cu vreun ceas înainte, vagmiștrii de jandarmi, care ne conduceau, ne-au îndreptat spre Bucșoaia. Era o vreme foarte cețoasă. Ascunși după case și după garduri, noi am început să tragem asupra lor. Un cazac a fost omorât. De la noi, a fost ucis, de asemenea, un flăcău. Rușii au mai omorât două femei (și un preot, care privea pe fereastră, după cum se comunica în 5 ianuarie – n.n.), căci ei trăgeau și asupra caselor, de după care pușcam și noi. / Văzând comandantii noștri că nu ne putem împotrivi mai multă vreme, ne-am retras. O parte au luat-o spre Câmpulung, iar altă parte, ca la vreo 150, în sus, pe râul Suha. Rușii urmărindu-ne, am ajuns la granița românească. Ce să facem? Înapoi, cazacii, înainte, granița României. Am trecut hotarul, ca să ne scăpăm viețile, căci, de ne prindeau, rușii ne împușcau”⁷⁰⁹.

1916: „Miercuri, 21 iunie 1916, la amiază, mai întâi a fost zărit un aeroplan rus, survolând deasupra Sucevei, iar după o oră, „prima patrulă rusească, compusă din 24 de cazaci, și-a făcut apariția în fața Burdujenilor, pe șoseaua Ițcani-Suceava; imediat, a urmat o altă patrulă, de 100 soldați din cavalerie, care, intrând în Suceava, au preluat orașul din mâinile noului primar, preotul român Sârbu. În oraș, au făcut câteva cumpărături, după care s-au îndepărtat. Se așteaptă grosul armatei de infanterie și artilerie, care urmărește armata austriacă, retrasă toată în munți... / Rușii au capturat un întreg convoi de muniții, la Șcheia, iar la Cacica au capturat 8 vagoane cu reflectoare și 40 de vagoane cu sârmă ghimpată”⁷¹⁰. În comunicatul de presă austriac, se vorbea despre o respingere a rușilor la Gura Humorului, spre seara zilei în care a fost ocupată Suceava. În noaptea zilei de 22 iunie, rușii au ocupat și satul și vama Bunești, pe care, din neatenție, au distrus-o cu un obuz. „Peste două sute de familii austriece, în majoritate femei și copii, s-au refugiat pe teritoriul nostru, dintre Bunești și Cornu Luncii. Jalea și mizeria acestora e mare. S-a format, îndată, în oraș (Fălticeni – n.n.), un comitet de ajutorare. Nenorociților fugari li s-au trimis alimente, tutun și altele. Între fugari, se află și soția primarului Sucevei, doamna doctor Duju. / Tot ieri, s-au predat grănicerilor noștri peste 120 de soldați austrieci și 6 ofițeri, dintre care 4 sublocotenenți și 2 locotenenți. După dezarmarea lor, au fost aduși în oraș. Soldaților li s-a dat masa la cazarma Regimentului 56 Infanterie, iar ofițerilor, din ordinul domnului colonel Neculcea, comandantul Regimentului 56 Infanterie, li s-au pregătit, la Hotelul Regal Ghimpoci, o bogată masă și un frumos dormitor. Primirea pe care le-a făcut-o dl colonel Neculcea a impresionat mult pe ofițerii austrieci, care au mulțumit cu recunoștință”⁷¹¹. Gura Humorului și Cornu Luncii erau în flăcări... Despre lupte, știrile cele mai precise sunt: rușii, după ce au ocupat Gura Humorului,

⁷⁰⁹ *Adevărul*, 28, nr. 9993, 7/20 ianuarie 1915, p. 3

⁷¹⁰ *Adevărul*, 29, nr. 10506, 10 iunie 1916, p. 4

⁷¹¹ *Adevărul*, 29, nr. 10508, 12 iunie 1916, p. 3

au înaintat spre Câmpulung și, după lupte crâncene în fața localității, au ocupat-o”⁷¹². „În județele Bucovinei, au fost instituiți, pe rând, prefecți ruși. În județul Suceava a funcționat, un timp, în calitate de „diregător districtului”, un domn Blagonravov. Un timp, a administrat județele Rădăuți, Siret, Suceava și Gura Humorului, un domn Șablin, care-și zicea guvernator. De data aceasta, rușii dădeau multă atenție administrației civile. Ei zoreau cu deschiderea școlilor primare și secundare. Îndemnul l-a dat prof. univ. Bagri, în calitate de agent cultural al armatei rusești. Limba de instrucție era să fie: cea română, rusă și, eventual, cea polonă. Pentru alimentarea populației nevoiașe grija un domn Grigorencu, reprezentantul ministerului de agricultură pe lângă ștabul armatei rusești. Pentru acest scop, s-a înființat, în Cernăuți, un „ispolnitelni comitet”, condus de avocatul rus Dr. Gherman. Acest comitet lucra împreună cu comitetele de binefacere „Zemski soiuiz” și „Soiuiz gorodov”. Copiii sărmani și orfani au fost îngrijiți în azilul de copii „Comitetul Marii Principese Tatiana Nicolaievna”. Fondul religios a fost administrat de un domn Naumov”⁷¹³. Comunicatul austriac din 12/25 iunie 1916 preciza că, „în Bucovina, trupele noastre au stabilit noi poziții, între Câmpulung-Iacobeni. Înălțimile de la sud de Berhometh-Viznitz au fost evacuate de noi, fără intervenția dușmanului”⁷¹⁴. Începând din 25 iunie, între Cernăuți și Odesa a început să circule un tren direct, comunicatul rusesc despre frontul bucovinean vorbind de cucerirea pozițiilor austriece de la Pojorâta, după o luptă de cavalerie, dar și despre capturarea unor „mari depozite de lemnărie și 31 de vagoane, părăsite de inamic prin gări”, pe itinerariul Gura Humorului-Rașca⁷¹⁵. Un român din Gura Humorului, cu care reporterul „Adevărului” a stat de vorbă, a povestit că incendierea orașului său s-a făcut, în timpul luptelor, când austriecii, înainte de a se retrage, au dat foc la niște „magazii cu cereale și material de cale ferată. Focul s-a întins, însă, consumând o bună parte din orașel”. Cât despre populație, care se cam speriasse, când au văzut în Gura Humorului o patrulă de „30 de cazaci, care s-au dedat la scandaluri”, aceasta s-a liniștit, în clipa în care a luat comanda un căpitan rus, care i-a și pedepsit pe cazaci, cu câte „o bătaie ca s-o pomenească”. „În Suceava, se aflau depozitate mari cantități de făină de grâu. Primăria a pus la dispoziția locuitorilor, pe un preț minim, acest produs, care lipsea atât de mult, până acum”⁷¹⁶.

1918, 6 noiembrie: „Guvernul nostru a publicat următorul comunicat: „În Bucovina de sud s-a dezlănțuit o violentă mișcare bolșevică. Populația din Ițcani, Suceava, Gura Humorului și alte localități s-a refugiat, în număr mare, la noi, cerând ocrotire și adăpost. Domnul Flondor, președintele Comitetului Național Român, s-a adresat Guvernului Român, cerându-i călduros să vină în ajutorul populației din Bucovina, căzută pradă bolșevismului. Guvernul a dat imediat curs acestei cereri și a ordonat trupelor de grăniceri și de jandarmi să treacă, în număr suficient, granița Bucovinei, pentru a restabili ordinea în partea de sud și a înainta oriunde necesitatea va cere”. Și, astfel, drapelul românesc flutură, astăzi, deasupra plaiurilor încântătoare ale Bucovinei”⁷¹⁷.

1914-1918: Au jertfit pentru Bucovina „Rezervistul **George Ciornei**, Gura Humorului, Regimentul 22, rănit; Corporalul **Ioan Colb**, Gura Humorului, Regimentul 22, mort”⁷¹⁸; „Infanteristul **Ilie Flutur**, Gura Humorului, Regimentul 22, rănit”⁷¹⁹. Odată cu izbucnirea primului război mondial, câțiva coloniști germani din Gura Humoruluiucid familia comerciantului evreu Erler. În 1916, Gura Humorului a fost ocupată și devastată de trupele rusești, care au pârjolit 120 case și dughene.

⁷¹² *Adevărul*, 29, nr. 10508, 12 iunie 1916, p. 3

⁷¹³ Balan, p. 34

⁷¹⁴ *Adevărul*, 29, nr. 10510, 14 iunie 1916, p. 4

⁷¹⁵ *Adevărul*, 29, nr. 10511, 15 iunie 1916, p. 4

⁷¹⁶ *Adevărul*, 29, nr. 10519, 23 iunie 1916, p. 3

⁷¹⁷ Bianu, Vasile, *Însemnări din războiul României Mari*, I, Institutul de Arte Grafice *Ardealul*, Cluj, 1926, p. 95.

⁷¹⁸ *Viața Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915

⁷¹⁹ *Viața Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8

1917: „Înțelegem că punctul în care Bistrița se alătură este important. Cu atât mai mult, cu cât drumul se bifurcă aici. O ramură urmărește Bistrița, spre sud-est, și merge cu ea spre Piatra. Cealaltă ramură a drumului se desprinde, spre nord-est, și merge la Fălticeni. Această răscruce, în această țară fără drumuri, este o poziție esențială. Valea, de obicei pustie, este populată de sate care se ating: Holda, Neagra, Cotârğași, Madein, Borca, Sabasa, Soci. Cu toate acestea, comunicatul rus din 7 august anunța că două regimente, însărcinate tocmai cu paza acestei răscruce de drum, între Cotârğași și Borca, au abandonat postul, astfel încât linia de apărare trebuia mutată înapoi, în est. Deci, stăpânii răscrucii au ajuns austriecii și germanii, care s-au stabilit pe Bistrița. Prima lor idee pare să fi fost să-și lărgească poziția acolo, stabilind legătura, în stânga lor, cu coloana care operează la aproximativ 35 de kilometri, în nord, pe valea râului Moldova, care trece prin Câmpulung, spre Gura Humorului. Pe 8 august, de fapt se lupta pe întregul front, de la Câmpulung spre sudul Bistriței, ca și cum cele două coloane ar vrea să efectueze o operațiune concertată. Coloana de la Câmpulung a câștigat un succes la extrema dreaptă, prin apucarea înălțimilor la vest de Gemenea, un sat aflat la o duzină de kilometri sud de râul Moldova; a doua zi, va ajunge un pic mai la est de Gemenea, în Șipot. Interesul acestui moment este de a deschide o cale laterală spre front, spre a-l readuce pe Moldova, printr-o mișcare de învăluire, în spatele rușilor, care se apără acolo din Vama. Într-adevăr, în curând va fi anunțat că înălțimile din jurul Vamei au cedat și că inamicul avansează spre Gura Humorului. Pe scurt, operațiunile pe râul Moldova pot fi rezumate după cum urmează: austro-germanii, care doreau să înainteze spre Gura Humorului, au fost opriți la înălțimile Vamei, la o duzină de kilometri est de Câmpulung; apoi au executat o mișcare de învăluire, pe scară largă, prin dreapta lor, care i-a dus, printr-un ocol, în spatele poziției de apărare a rușilor; aceste mișcări de cotitură sunt clasice în războiul montan... Nu avem nici o veste de pe frontul de pe râul Moldova, cel al Câmpulungului, care nu pare să fi ajuns încă la Gura Humorului, sau de pe cel de pe râul Bistrița, care pare imobilizat pe acest râu, între Cotârğași și Soci, la răscrucea de drumuri, pe care le-am descris mai devreme. Astfel, întreaga aripă stângă austro-germană pare aproape complet paralizată. Dimpotrivă, activitatea bătăliei a fost transferată în centrul țării, între Troțuș și Putna. Știm însă că ruso-români au încercat un atac acolo și germanii au izbutit să-l blocheze. Prin urmare, retragerea lor nu este altceva decât foarte naturală. Desigur, nu putem ști exact care sunt condițiile. Totuși, aliații noștri par să fi dat o lovitură, la stânga frontului, pe 9 august, și i-au respins pe germani la sud de râul Putna, spre Vidra, același oraș în care a început ofensiva din iulie”⁷²⁰.

1919, septembrie 10: Decretul de confirmare a autorităților judecătorești.

Începând cu 1 septembrie 1919, se confirmă „la autoritățile judecătorești din Bucovina, următoarele persoane⁷²¹: La tribunalul Suceava **Hausvater Maximilian**, judecător de district cu rangul VIII, de la judecătoria Gura-Humorului; **Frisch Ioan**, consilier conducător al judecătoriei Gura-Humorului, consilier de tribunal cu rangul VII; **Saco Christi**, judecător la judecătoria Gura-Humorului, judecător de district cu rangul VIII. La judecătoria Zastavna: **Drach Friedrich**, judecător de district la judecătoria Gura-Humorului, consilier cu rangul VII”. „La judecătoria Gura-Humorului”⁷²²: **Sauciuc Nico**, ascultant la tribunalul Cernăuți, pretor cu rangul VIII; **Buzek Norbert**, judecător la judecătoria Vijnța, judecător de district cu rangul VIII; **Malcinski Georgi**, ascultant la tribunalul Suceava, judecător cu rangul IX”.

1919: Comisiunea agrară de ocol Gura Humorului: Președinte: **Dr. Nicolai Sauciuc**, pretor și șef al ocolului judecătoresc Gura Humorului. / Loțiiitor: **Norbert Buzek**, judecător districtual, Gura Humorului. / Reprezentantul Administrației: **Dumitru Cojocar, prefect, Gura Humorului.** / Loțiiitor: **Romuald Bubeniczek**, comisar, Gura-Humorului. / Reprezentantul Băncii regionale: **Ioan Poriuc**, secretar comunal, Gura Humorului. / Loțiiitor:

⁷²⁰ *Journal des débats politiques et littéraires*, No. 225, Lundi 13 Août 1917, p. 1

⁷²¹ *Monitorul Bucovinei*, Anul 1919, Cernăuți, în 10 Septembrie nou, Fascicula 63, pp. 1-4

⁷²² Scris corect pentru prima dată, anterior menționându-se „Homorului”

Ștefan Velehorsch, învățător, Berchișești. / Expert agricol: **Visarie Isopescu**, referent agricol, Gura Humorului. / Loctiitor: **Filimon Belei**, secretar agricol, Gura Humorului. / Reprezentantul proprietarilor expropriați: **Alfred Calmuțchi**, proprietar mare, Baiasești. / Loctiitor: **Vasile Halip**, consilier silvic, Ilișești. / Inginer hotarnic: **Emanuel Kulla**, inginer hotarnic, Gura Humorului. / Loctiitor: **Ernst Bota**, inginer hotarnic civil, Suceava. / Reprezentanți ai țăranilor: **Gheronte Doboș**, agricultor, Ilișești; **Vasile Gvinda**, agricultor, Dragoiești. / Loctiitor: **Ion Ardelean**, agricultor, Capu Codrului; **Gheorghe Vodă**, agricultor, Baiasești⁷²³.

1919: Prin deciziunea ministerială nr. 1593/1919, semnată, în numele lui Ion Nistor, de Iorgu Toma, erau numiți în „Comisiunea de apel pentru evaluarea taxei de cărșmărit” pe anul în curs. În districtul Gura-Humorului, de toată cinstea prefecturistă se bucurau crășmarii **Alexandru Buburuzan** din Mănăstirea Humorului, **Vasile Floreșteanu** din Valea-Sacă, **Hans Ludvar** din Gura-Humorului și **Jankel Fleiscer** din Corlata, lista decizională fiind completată, în afară de prefect sau de loctiitorul acestuia, cu „superiorul gardei financiare” Josif Prelici, cu administratorul superior al percepției i. r. Gheorghe Schönbesch, cu oficialul percepției Rudolf Speidl și cu „comisarul gardei financiare i. r.” Ion Kusniewicz⁷²⁴.

1922: Într-un ordin al Ministrului secretar de Stat la Departamentul Economiei Naționale, referitor la crearea de stocuri pentru CFR de către fabricile de cherestea din România, aflăm numele fabricilor din Bucovina⁷²⁵ și a proprietarilor lor: Fabrica din **Gura Humorului**, jud. Câmpulung, în exploatarea firmei „Omnia”, Constantin Ardeleanu, cu sediul în Gura Humorului”.

1930, iulie 17: Ancheta în Bucovina. Țăranii se plâng de proasta situație economică. Suceava, 16 (iulie). Reprezentanții autorităților, care se află în localitate, domnii Cădere, secretar general la ministerul de interne, general Gavrilesco și șeful de cabinet Cătuneanu, au vizitat numeroase comune din județul nostru: Bălăceana, Liuzii Humorului, Comănești, Pârteștii de Jos, Cacica, Păltinoasa, Gura Humorului, Solca etc., etc. Pretutindeni au stat de vorbă cu țăranii, căutând să le arate că nu trebuie să dea ascultare derbedeilor care îi îndeamnă la dezordini. Țăranii au răspuns că ei nu vor decât liniște și nu se gândesc decât să-și valorifice recolta, dar așteaptă cu nerăbdare înființarea creditului agricol. Domnul Cădere a primit diferite delegații ale locuitorilor. Astfel, micii morari s-au prezentat împreună cu președintele asociației lor, dl Leonte Duracu, și au cerut sistarea impozitului pe cifra de afaceri, fixarea impozitelor după venitul real al morilor, acceptarea unui delegat al micilor morari în comisiile de impuneri, ieftinirea combustibililor etc. Domnul Cădere a promis că va satisface aceste doleanțe, apoi, de comun acord cu morarii, a fixat următoarele prețuri pentru măcinat: la 100 kg porumb sau orz – 10 kg în natură sau 25 lei. Pentru grâu și seară la valț, 80 lei la 100 de kg. A mai hotărât introducerea în mod obligatoriu a cântarelor la toate morile”⁷²⁶.

În **1931**, trei străzi din Gura Humorului purtau numele unor fruntași evrei: Israel Ellenbogen, Avraam Fischler și Leib Schattner.

1941: Deportarea evreilor humoreni, 2.945 de evrei, din care aveau să se mai întoarcă doar o sută, s-a făcut în 10 octombrie 1941, în Transnistria murind și fruntașul orașului, Feiwei Laufer, și doi tineri, Moscovici și Hersch Geller, care au fost uciși de germani. În anii războiului, peste 110 de case din Gura Humorului au fost distruse, 360 au fost grav avariate, iar alte 640 doar avariate ușor.

⁷²³ *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

⁷²⁴ *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 69, Cernăuți, în 3 octombrie nou 1919, pp. 1-3

⁷²⁵ *Monitorul Oficial*, Nr. 133, 11 iunie 1942, pp. 4872-4874

⁷²⁶ *Adevărul*, Anul 43, nr. 14279, joi 17 iulie 1930, p. 3

1941: „Se publică mai jos Lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morți pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24”⁷²⁷, printre primii Rroi ai Românie Mari numărându-se și **Macovei Emilian**, funitaș, ctg. 1931, cu ultimul domiciliu în comuna **Gura Humorului**, județul Câmpulung, mort la 21 iulie 1941.

1948: Ca preambul al apropiatelor naționalizări, **1948:** „se înființează, pe data publicării prezentei deciziuni în *Monitorul Oficial*⁷²⁸, Centrala Industrială a Lemnului... Fac parte din Centrala Industriei Lemnului, următoarele întreprinderi industriale: „Domeniile Bucovina”, cu sediul în Gura Humorului; „Solomon Schachter”, cu sediul în Gura Humorului; „Succesorii lui Wagner Israel”, cu sediul în Gura Humorului”.

1949: Se numesc, în învățământul elementar⁷²⁹, Popovici Alexandru, director la Școala elementară Gura Humorului, iar Billan Silvia, directoare la Școala pedagogică Gura Humorului, deci la o școală medie.

În Gura Humorului fie că s-au născut, fie că au trăit sau încă mai trăiesc creatorii George Gavrileanu, Corneliu Tincu, Constantin Cojocaru, Radu Bercea, Tiberiu Avram, precum și destoinicii slujitori ai făptuirilor culturale Vera Romaniuc, Constantin Logigan și Sever Dumitrache.

HADICFALVA. O masivă colonizare cu 40 familii de secui, pe moșia Dornești, înfăptuită în **1785**, a condus la întemeierea unui adevărat sat secuiesc, numit Hadicfalva, în onoarea guvernatorului Galiției, generalul Andreas Hadik. În același an 1785, harta cadastrală a satului înregistrează, pe lângă vechile toponime, și câteva toponime de hotar ungurești, precum Boenke, Diak Hud, Felso Mesur, Hossu Gniunasch, Hossu Niel, Koreck Hold etc., numărul populației secuiești ajungând, în 1786, la 685 locuitori.

1777: „În afară de aceste națiuni, în Bucovina mai sunt și locuitori maghiari (în satele Istensegits și Hadikfalva, a căror stare demonstrează, totuși, că patria noastră nu a suferit mare lucru prin pierderea lor)”⁷³⁰. „Strămoșii lor au fost maghiarii și secuii care au fost trimiși de regii maghiari pentru a apăra trecerile Transilvaniei. După anexarea Bucovinei la Austria, s-au făcut eforturi pentru a-i determina pe descendenții vechilor grăniceri de frontieră să locuiască în limitele austriece. Apelul a fost ascultat de mulți care, în consecință, au ales Bucovina ca reședință. Una dintre cele mai vechi colonii a fost fondată la Istensegitz, în timp ce Hadikfalva și Andrásfalva au devenit locurile așezărilor lor în timpul domniei împăratului Iosif al II-lea”⁷³¹.

1785: „Festivitatea de sfințire a satului Hadikfalva⁷³² (Dornești) a avut loc în data de 5 iunie 1785, la Józseffalva (Vorniceni) în data de 25 septembrie 1785”⁷³³.

„În 10 mai **1786**, Beck a sugerat trimiterea maghiarilor acolo unde ar avea propria comunitate și s-ar putea forma, fără a provoca, „disciplină și reticență”, datorită credinței lor”. „Întrucât această zonă era în special în pericol, din pricina vecinătății Hotinului, la izbucnirea războiului rușilor cu turcii (1788-1790), coloniștii au părăsit ținutul și s-au mutat în Hadikfalva, Istensegits și Andreasfalva, unde au ocupat terenurile abandonate de către cei ce pleaseră în Moldova. Deci maghiarii reformați s-au împrăștiat în aceste așezări”⁷³⁴.

1786: „În mai 1786 guvernatorul Enzenberg solicită învățător de la statul major al armatei din Ardeal. Drept rezultat în primăvara lui 1787 vine din Ardeal în Bucovina un

⁷²⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.

⁷²⁸ *Monitorul Oficial*, Nr. 167, 22 iulie 1948, pp. 6049-6052

⁷²⁹ *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

⁷³⁰ *Călători*, XIX, I, pp. 11, 112

⁷³¹ Dominian, Leon, *The frontiers of language and nationality in Europe*, New York 1917, p. 170

⁷³² Cei stabiliți ulterior la Dornești au trecut granița prin sudul Bucovinei, pe la Nemericieni.

⁷³³ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 20

⁷³⁴ Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina*, Innsbruck 1902, pp. 268, 269

dascăl și își ocupă postul la Hadikfalva.⁷³⁵ Anul școlar era destul de scurt pe atunci, avea numai 14 săptămâni”⁷³⁶.

1787: În Hadikfalva funcționa o școală cu 4 clase, din 1787⁷³⁷: „În aceste școli își însușeau copiii cele mai elementare și necesare cunoștințe și cititul. La început nu erau dascăli calificați în aceste școli, cantorii, unii membri din corul bisericilor sau după caz sătenii cunoscători de carte au predat copiilor. Conform uzanței, pentru satele maghiare ar fi trebuit să solicite dascăli maghiari din Ardeal. Doarece situația se arăta fără ieșire, Mártonffy a venit cu propunerea să trimită doi băieți maghiari cu o bursă lunară de 5 forinți la școlarizare în Cernăuți, care peste 2-3 ani să revină în sate ca dascăli calificați. Aceștia i-ar înlocui pe cantori și cu timpul toți cantorii ar fi înlocuiți de dascăli calificați. În mai 1786 guvernatorul Enzenberg solicită învățător de la statul major al armatei din Ardeal. Drept rezultat în primăvara lui 1787 vine din Ardeal în Bucovina un dascăl și își ocupă postul la Hadikfalva.⁷³⁸ Anul școlar era destul de scurt pe atunci, avea numai 14 săptămâni”⁷³⁹.

1810: „Bucovina are trei orașe municipale: Cernăuții, reședința districtului, cu 5.743, Siretul, cu 2.318, și Suceava, cu 4.145 suflete; apoi, patru târguri: Sadagura, cu 1.832, Câmpulung Moldovenesc, cu 2.623, Vijnița, cu 2.622, și Rădăuții, cu 1.868 suflete, apoi 309 sate, 7 ferme izolate, 18 colonii germane, 5 sate maghiare: Hadikfalva (Dornești), Istensegits (Țibeni), Fogadjisten (Iacobești), Andrasfalva (Mănești) și Ioseffalva (Vorniceni)”⁷⁴⁰.

În **1843**, parohia ortodoxă Satul Mare și Dornești (Hadikfalva), cu 867 enoriași, îl avea paroh pe Vasile POPESCU. În 1876, aceeași parohie, cu 1.182 enoriași, îl avea paroh pe Mihail ILIUȚ. În 1907, comuna bisericească Satul Mare, „Dornești vel Hadikfalva”, „Zibeni vel Istensegits”, cu poștă în Hadikfalva, îl avea paroh pe Theodor POLONIC, născut în 1850, preot din 1873, paroh din 1885, cantor fiind, din 1906, Athanasie ȚIBU, născut în 1867.

„În anul **1848** la Hadikfalva au murit 117 oameni de holeră. A fost perioada când s-au înființat noile cimitire la Țibeni și Dornești. Acesta era situat la Dornești dincolo de pârâu, la nord de sat. Cu timpul însă, din lipsa pământurilor, cimitirul a fost arat, dar numele locului a rămas: pământul Holericilor”⁷⁴¹.

1851: „O broșură, lucrată de Franz Raffelsberger și publicată în 1851, la Viena, cuprindea „**Itinerariile sau directorul tuturor rutelor poștale** din k. k. Statele austriece”, în care se menționează „Drumul de poștă de la Siret, la Rădăuți, lung de o poștă și jumătate, (care) trecea prin Sf. Onufri, Hadikfalva (Dornești), trecând peste râul Suceava”⁷⁴².

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Siret – **Siret** (Oraș cu tribunal districtual), Bahrinești, Raince, Bălcăuți sau Laudonfalva, Băncești, Botoșănița, Cerepcăuți cu Berești, Țibeni sau Istensegits, Fântâna Albă sau Bialakiernica, Șerbăuți, Grănicești, **Hadikfalva** sau Dornești, Calafindești, Căndești, Climăuți, Mușenița, Negostina, St. Onufri sau Drăgușanca, Oprișeni sau Panțiri, Rogojești cu Gura Molniței, Rudești sau Gropana, Șerbăuți, Sinăuții de Sus, Sinăuții de Jos, Stârce sau Berlinți cu Slobozia lui Dumka, Tereblești, Vașcăuți pe Siret cu Parcelowka, Volcineț”⁷⁴³.

⁷³⁵ Boethy János Alajos

⁷³⁶ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 92

⁷³⁷ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 46, 1876 p. 49, 1907 p. 127

⁷³⁸ Boethy János Alajos

⁷³⁹ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 92

⁷⁴⁰ Eugen I. Păunel, în „Codrul Cosminului”, VIII, 1933-1934, Cernăuți, pp. 419-432

⁷⁴¹ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 73

⁷⁴² Raffelsperger, Franz, *Itinerär oder Verzeichniss aller Postrouten in den k. k. österreichischen Staaten*, Wien 1851, pp. 53, 54

⁷⁴³ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Österreich*, Wien 1869. pp. 158-161

1887: Sâmbătă, 9 iulie 1887, Principele de Coroană Rudolf sosea la Dornești, în parcursul său bucovinean. „La gara Hadicfalva, care era foarte frumos decorată, îl așteptau pe Înaltul oaspe, pe lângă deputații din districtul Siret și Suceava, ministrul de agricultură Falkenhayn și alții. Precis la 8 ore sosi trenul separat le secțiunea drumului de fier Hadicfalva. Aici se coborî Alțeța Sa Imperială din tren, dimpreună cu suita Sa, fiind întâmpinat cu „Să trăiască!”, răsunând din mii de glasuri. Alțeța Sa Imperială schimbă câteva cuvinte cu conducătorul clerului catolic din loc, din Siret și Cibeni (Țibeni), vorbi apoi cu episcopul stavrofor D. Seleschi, cu Ioan Mandășeschi și Dimitrie Onciul, protopresviterii oriental-ortodocși ai Sucevei, Siretului și Vicovelor. Un agricultor german din comuna româno-germană Sf. Onufri, Nargang, îi oferi pâine și sare, cu o cuvântare scurtă în numele Siretului. Alțeța Sa Imperială se informă, apoi, despre domiciliul vorbitorului și despre naționalitatea comunei Sf. Onufri, la care îi răspunse delegatul cum că este comună locuită de germani și români. Primarul din Bosanci, Vasile Blandul, îmbrăcat în costum național, ținu apoi o cuvântare în limba română, oferind Alțeței Sale pâine și sare. Alțeța sa răspunse, apoi, germănește: „Meinen innigsten Dank den edlen, treuen und liebel Rumanen!”. Adică: „Mulțămita mea cea mai intimă nobililor, credincioșilor și iubiților Români!”. După aceea, privi Alțeța Sa în special la fiecare spalier, ce era compus de Unguri – ca cei de casă, apoi de mai la 1.000 Români. Atât fetele, cât și flăcăii, erau postați după costume și naționalități: mai întâi, Germancele, apoi Românele – în număr foarte mare, după aceea – Lipovencele și, în fine, Unguroaicele; de-asemenea și flăcăii din ținutul Siretului și al Sucevii. După aceea, trecu Alțeța Sa frontul banderilor. Mai întâi defilară, în trap repede, flăcăii Români, strigând „Să trăiască!”, sub conducerea D-lui cavaler Miculi, îmbrăcat în costum național românesc, apoi Ungurii, Lipovenii, Huțanii și, în fine, Germanii, în număr foarte mic. Mulțumind Alțeța Sa la toți, de pe pragul pavilionului, se sui în trăsură cu Excelența Sa ministrul de agricultură Falkenhayn, urmând calea spre Rădăuți, precedat fiind de prefectul Rădăuților, Dl. Keschmann”⁷⁴⁴.

În **1890**, după câteva valuri de migrație nenorocoasă spre regiunea confluenței dintre Tisa și Dunăre, Hadikfalva încă mai avea 3.593 locuitori, Paul Marton fiind primar, iar Anton Szabo – învățător.

1896: „Czernovitz, 7 Ianuarie. Serviciul drumurilor de fier al liniilor secundare Hatna – Kimpu-Lung și Hadikfalva – Radautz, se va suspenda, probabil pentru 4 zile, din cauza ninsorilor mari”⁷⁴⁵.

1901, Gustav Weigand: „După zece ani de la ocuparea Bucovinei, o parte dintre ei au acceptat invitația contelui Hadik András și au venit în Bucovina, unde au întemeiat satele Hadikfalva⁷⁴⁶ și Andrásfalva⁷⁴⁷, în Valea Siretului, lângă Rădăuți, în plus Ištenșegitș (Ištenșegitș = Dumnezeu ajută!)⁷⁴⁸, unde exista deja o așezare românească mai mică, Țibeni, care s-a contopit complet cu cea maghiară, și Iacobești⁷⁴⁹, care se numea Fogodišten,

⁷⁴⁴ REVISTA POLITICĂ, Anul II, nr. 5, 15 iulie 1887, p. 6

⁷⁴⁵ *Epoca*, No. 51, Anul II, marți 9 ianuarie 1896, p. 2

⁷⁴⁶ Colonie în satul Dornești, care în 1775 avea 26 de familii de țărani români, sat care se va numi Hadicfalva (de la numele guvernatorului Galiției, Hadik), harta cadastrală a satului, din 1785, cuprinzând, pe lângă vechile toponime, și câteva toponime de hotar ungurești, precum Boenke, Diak Hud, Felso Mesur, Hossu Gniunasch, Hossu Niel, Koreck Hold etc. – n. n.

⁷⁴⁷ Andreasfalva, „sau satul lui Andraș”, s-a întemeiat, după 19 ianuarie 1785, când Consiliul Aulic de Război aprobă o contribuție pentru emigranții ceangăi, care vor construi 56 de gospodării, pe teritoriul satului Măneuți, „lângă râul Sucevii, în apropiere de Frătăuții Vechi, la nord de orașul Rădăuți” - Grămadă, Nicolai, *Toponimia minoră a Bucovinei*, vol. I, p. 336 – n. n.

⁷⁴⁸ Colonia maghiară de la Țibeni, Ištenșegitș, pe moșia Satu Mare, a fost înființată între anii 1771-1773, dar numele de Ištenșegitș (Dumnezeu să ne ajute), propus de Mártonfi Mór, va fi menționat, pentru prima dată, abia în 1776 – n. n.

⁷⁴⁹ În 1775, satul Iacobești, din Ocolul Vicovilor, avea 20 familii de țărani, plus 74 familii de secuici și unguri, în bună parte componenți ai Regimentului I Secuiesc de graniță, așezate pe moșia mănăstirii Ilișești, între anii

Iosiffalva⁷⁵⁰, este situată în apropierea graniței cu România, la aproximativ 18 km sud-vest de Suceava. Inițial, localitățile, la fel ca cele ale grănicerilor transilvani în general, au fost administrate militar și îngrijirea pastorală a fost efectuată din Transilvania. Începând cu anul 1800, au fost anexate la eparhia de Lemberg și administrația a fost înființată ca și în celelalte parohii. Comunitatea din Țibeni a crescut, de la 80 de familii, la peste 3.000 de oameni, deși, în 1883, peste 1.000 de rezidenți au urmat ispitelor maghiare și s-au stabilit în sudul Banatului, lângă Panciova, unde nu se descurcă foarte bine. Oamenii sunt muncitori, ordonați, curați și cu caracter blând, în timp ce despre cei din Hadikfalva se spune că sunt controversați și dependenți de băutura. Mănâncă carne și legume, pe care le cultivă singuri, așa că trăiesc mult mai bine decât țărani români, a căror mâncare principală este mămăliga. Prosperitatea este de asemenea mai bună decât cea din rândul românilor din satele vecine. Cu toate acestea, au și mai multe terenuri, ceea ce nu este singurul motiv. Din 360 de copii de vârstă școlară, 280 – un număr foarte mare pentru condițiile locale, frecventează școală în mod regulat⁷⁵¹.

În 1908, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Hadicfalva** (românește **Dornești**), comună rurală, districtul Siret, așezată pe malul stâng al râului Suceava, în vecinătatea districtului Rădăuți. Suprafața: 21,41 kmp; populația: 3.539 locuitori maghiari-ciângăi, de religie rom. cat. Este străbătută de un drum districtual, ce vine de la Rădăuți, și care se unește cu drumul principal Siret-Suceava, în cătunul Ratuș, comuna Negostina; prin marginea sa dinspre apa Sucevei, trece linia ferată Cernăuți-Ițcani, din care se desprinde aci o ramură, apucând spre Rădăuți. E stație de drum de fier; are un oficiu telegrafo-poștal; o școală populară maghiară, cu 4 clase (deci, circa 120 școlari – n. n.), și o biserică rom. cat. Colonie maghiară, întemeiată în anul 1785, pe teritoriul vechiului sat românesc Dornești. Numele Hadicfalva (satul lui Hadik) i s-a dat în onoarea Feldmareșalului Baron Andreas Hadik de Fulak. În apropierea localității, și anume la poalele muntelui Iancu (partea dinspre Grănicești – n. n.), s-au găsit schelete omenești, care, împreună cu tumulii ce se văd aci, denotă că pe locul acesta au locuit oameni în negura vremurilor trecute. Populația se ocupă cu creșterea vitelor, cu agricultura, cu grădiniștii și îndeosebi cu cultivarea verzei și a cepei; mulți din locuitori sunt cărăuși sau se îndeletnicesc cu agricultura. Comuna posedă 1.978 hectare pământ arabil, 217 hectare fânașuri, 55 hectare grădini, 40 hectare imașuri. Se găsesc 436 cai, 961 vite cornute, 827 oi, 1.155 porci și 1.117 stupi. **Hadicfalva** sau **Rudești**, moșie cu administrație particulară. Suprafața: 3,84 kmp; populația: 27 locuitori izraeliți, ruteni și alții⁷⁵².

1914: „La Suceava. Era în ajun de anul nou catolic, când rușii începuseră o puternică ofensivă în contra orașului Siret. Până atunci, rușii nu făcuseră încercarea să treacă apa Siretului, așa că-ți făcea impresia că, în planul rusesc de luptă, nu intră cucerirea întregii Bucovine. Acest lucru părea întru câtva explicabil, deoarece rușii ar fi declarat că n-ar dori să ducă războiul în ținuturile românești ale Bucovinei și că ar vrea, prin urmare, să scutească populația românească de grozăviile războiului. Asaltul rușilor la Siret reuși. Cu o forță înzecită ca a austrieșilor, ei sparseră zidul slab al inamicului, care nu fusese deloc preparat ca o rezistență puternică. Rușii încep o înaintare vertiginoasă din donă părți: de la Vijnița, unde de asemenea n-au întâmpinat vreo rezistență serioasă, și de la Siret, spre Hadikfalva-Rădăuți. Nimic nu le mai stătea în calea ce duce spre orașele sudice, adică românești. E adevărat proverbul că „pofa vine mâncând”. Rușii căpătaseră pofță de sânge românesc, cu atât mai

1752-1772. Numele acestor emigranți au fost consemnate în recensământul lui Rumeanțev, publicat de ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 341 – n. n.

⁷⁵⁰ Colonia Ioseffalva, numită astăzi Vorniceni, a fost înființată pe seliștea pustie Tolva a moșiei mănăstirii Slatina, în 1783, fiind populată cu 60 de familii de secui, venite din Scaunul Csik, în 1785, în partea sudică a seliștii – n. n.

⁷⁵¹ Weigand, op. cit., pp. 7-17.

⁷⁵² Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 107

mult, cu cât românii de la munte declaraseră, cu câteva săptămâni mai înainte, într-un mare miting⁷⁵³, că vor opune rușilor un război de gherilă. Austriecii se retraseră la Iacobeni, iar rușii înaintau, înaintau mereu, cu grosul armatei lor, cât mai mult în inima Bucovinei. În ziua de 2 Ianuarie stil nou 1915, o patrulă își face apariția pe dealul Sucevei⁷⁵⁴, care duce la Șcheia. Populația Sucevei, cunoscând „nobilele” sentimente ale armatei lui Nicolaie II, a început a fugi, în mase mari, spre Burdujeni, pentru a lua, prin România, drumul spre Austro-Ungaria⁷⁵⁵. Tabloul exodului populației nu-l poate descrie cea mai măiastră pană. Oamenii și copiii plângeau, aproape goi, cu fețele desfigurate de groază, se scurgeau la vale, aruncându-și în toate părțile privirile, ca nu cumva să fie atacați de dușmanul înfricoșător⁷⁵⁶.

1914: „Un minunat exemplu de învățarea ușoară de limbi am văzut în Hadikfalva, comună curat ciangăiască, unde am luat trenul ce duce la Rădăuț. Trebuind să așteptăm mai mult timp la gară, ne-am luat prin acest sat unguresc, să vedem cum se laudă ungerii din Bucovina. Pe drum întâlnim doi oameni, unul îmbrăcat ungurește, altul românește. Îi întreb ungurește că de unde sunt și încotro merg, și îmi spune ungerul că el este din Istensegits și că merge la un om din Hadikfalva, având ceva de lucru cu el, iară românul răspunde tot ungurește și încă bine, că el este din satul românesc din apropiere, a cărui nume mi-a scăpat, și că are și el ceva de isprăvit aici, în sat. Dau apoi în povești cu ei, se înțelege, tot ungurește, și românul spune că el a învățat ungurește în Hadikfalva, fiindcă vine de multe ori acolo, fiind meseriași buni în sat. Ungerul declară că ei mai mult țin aici la români și că se înțeleg foarte bine laolaltă, și se miră cum în țara ungurească se tot mănâncă ungerii cu românii⁷⁵⁷.”

1914: În Hadikfalva s-a stabilit, încet-încet, o importantă comunitate evreiască, prima sinagogă fiind construită de industriașul Awner Rosenwald. Medicul satului Szabo, era tot evreu, ca și farmacistul Metsch. Berl Terner a deschis un depozit de cherestea, aproape de gară, iar Jehuda Leib Kraft, din Siret, a construit, la Hadikfalva, două mori, dar toate au ars în 1914, odată cu începerea războiului. După război, moștenitorii Jehuda Leib Kraft au construit moara cu cea mai mare și mai modernă turbină din Bucovina. Evreii Margosches, Adelstein, Wassermann și Blum au construit ferme agricole, pomicole și zootehnice model, principalul exportator al produselor fermelor lor fiind Lipa Laufer și Mosch Braunstein.

1919: „Kajtar Istvan, agricultor din Hadikfalva, s-a pus sub curatelă, din cauza slăbiciunii mintale, și s-a instituit curator soția lui, Kajtar Brigitta⁷⁵⁸.”

În **1939**, Compania Kraft a construit, la Hadikfalva, o modernă fabrică de amidon și dextroză, care putea procesa 50 vagoane de cartofi pe zi.

HLIBOCA. Menționat, pentru prima dată, drept sat cu biserică și un popă, în **1438** și în 1490, dar întărit fraților Babici, care-l cumpăraseră de la Pavel Iudca, în 1493, Hliboca are o istorie frământată și plină de culoare.

În 8 februarie **1595**, părți din sat aparțineau lui Ilea, vătaf de Bărbești, și lui Fădor Orbul, care-și disputau proprietățile în fața Divanului Domnesc. În 4 mai 1607, hatmanul și pârcălabul de Suceava Orăș primea întăritură, de la Simion Movilă, pentru a patra parte de sat

⁷⁵³ Cel organizat de Aurel Onciul, la Suceava – n. n.

⁷⁵⁴ Amănunte despre ocuparea Sucevei de către ruși, datorate altor autori, dar și notițelor de presă a vremii, puteți găsi în cartea „Bucovina și suferințele ei / 1914-1918”, pe care am publicat-o în urmă cu vreo câțiva ani; nu mai știu când, dar probabil că prin 2016 – n. n.

⁷⁵⁵ Peste câteva luni, românii bucovineni, care se pripășiseră prin Moldova, au fost capturați de autoritățile românești și „deportați” în Transilvania – n. n.

⁷⁵⁶ *Unirea*, Nr. 65, Anul XXV, Blaj, joi 1 iulie 1915, pp. 2, 3

⁷⁵⁷ Maior, Liviu, *Impresii din Bucovina*, în *Unirea*, Nr. 77, Anul XXIV, joi 30 iulie 1914, pp. 4, 5

⁷⁵⁸ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 69, 3 octombrie nou 1919, p. 5

Hliboca, pe care o cumpărase de la Vidrașco al lui Ionașco Mundre, vătaf de Bănila, căruia i-a plătit 120 taleri.

În 8 martie **1641**, Onaca și rudele ei vindeau lui Toader Grama de Călinești părțile lor din Hliboca, Pănțești, Lucavăț și Stănești. După moartea lui Toader Grama, care-și zălogise moșia, pentru 500 lei turcești, vistiernicului Ursache, o bună parte din Hliboca trece în stăpânirea acestei rubedenii a lui Vasile Lupu, dar și Ursache vinde părțile de sat, în 7 iunie 1670, lui Ștefan Petriceicu, pentru 700 lei, jupâneasa viitorului voievod fiind Marica, fata lui Gheorghe Catargiu. În 10 aprilie 1673, Ștefan Petriceicu dăruiește moșia sa din Hliboca cumnatului său, Apostol Catargiu.

În 2 iulie **1762**, când se face o nouă hotarnică a satului Hliboca, cea mai mare parte din sat și din moșie aparține lui Ghiorghî Turculeț, care se plângea, în 15 februarie 1762, lui Grigori Calimah Vodă, că moșiile sale, Hliboca și Pătrăuții, sunt în hotar cu moșiile mănăstirii Putna, iar la facerea hotarului, paharnicul Vasilie Buhăiescul a împresurat bucăți din moșiile sale, o nouă hotarnică, de data asta bună, fiind făcută de stolnicul Vasilie Bașotă, în 2 iulie 1762, printre reperele toponimice aflându-se: fântâna Hlina, lângă Beretche, la fântâna Vârpea, la hotarul Camencei, la fântâna Bezvodna la hotarul Petricenilor, hotarul Fărcenilor, opcina Siliciului la hotarul Cuciurului, hotarul Mihucenilor, pârâul Derehului, hotarul Trestianei, la Vorâta, fântâna putredă, la fântâna Hlina.

1772: Recensământul lui Rumeanțev⁷⁵⁹, din 1772-1773, înregistrează la Hliboca, în Ocolul Berhometelor, fără alte precizări, „24 – toată suma caselor”, însemnând 1 rupaș, 1 popă, 2 văduve și 20 birnici.

În **1774**, Hliboca avea 30 familii, iar în 1775, 2 popi și 47 țărani. Datorită colonizării cu ruteni, populația satului ajunge, în 1784, la 87 familii.

În 12 octombrie **1782**, în fața Comisie cezaro-crăiești de delimitare a proprietăților în Bucovina s-a prezentat Thadeus Turkul, declarând că a moștenit satul Hliboca de la părinți și moși, bunicul său, Constantin Turcul, primind satul ca zestre a soției, născută Catargiu, dar adoptată de Duca Vodă. Constantin Turcul, care primise satul drept zestre a soției, l-a lăsat moștenire lui Gheorghe Turcul. Plecând Turculeștii în Polonia, toate moșiile lor au fost stăpânite de Gheorghe Turcul, iar după moartea lui, un oarecare Bachninski, ginerele acestuia, a stăpânit satul, până s-au întors în țară feciorii lui Gheorghe, Ilie și Vasile Turcul. Tadeus Turkul stăpânea satul de 7 ani.

În perioada **1782-1787**, agricultori și meșteșugari germani din Franconia și din Bavaria se stabilesc și la Hliboca.

În 20 iulie **1785**, în urma morții lui Elias Turkul și a Teclei, născută Wezyk, moșiile din Bucovina ale Turculeștilor au rămas lui Anton Turkul, el despăgubind pe ceilalți moștenitori cu 90.000 florini, plus 10.000 florini pentru Agnes Turkul, căsătorită Slonecka, iar a doua oară, Malinowska.

1794: Biserica Sfânta Maria din Hliboca a fost ctitorită, în 1794, de Ioan VASILOVICI, Ioan MAXIMIUC, Procopie ZAZULEAK și Daniil HORODESKI. În 1843, biserica avea 1.341 enoriași, fiind slujită de parohul Marko OLINSKI, patron bisericesc fiind armeanul Cristoph von ABRAHAMOWITZ. În 1876, patronii bisericii cu 2.169 enoriași erau Alexie și Xenophon von MUSTAZZA, paroh fiind Constantin SBIERA. În 1907, comuna bisericească Hliboca și Cîntea, cu biserica patronată de Alexander cavalier de SKIBNIEWSKI, îl avea paroh pe Ilie WERBOWSKI, născut în 1870, preot din 1897, paroh din 1904, iar cantor, din 1874, pe Emilian NOSIEVICI, născut în 1852.

În 10 octombrie **1801**, Iohann Turkul, fiul lui Elias, vindea fratelui său Anton Hliboca și celelalte moșii moștenite, Pohorlăuți, Zastavna, Horoșăuți, Culeuți, Pătrăuți, Bănila, Boianciuc, Costiula, Budenița sau Bacuma, Putila cu afinențele Uscie Putila, Marinița,

⁷⁵⁹ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 337

Dihtenițe și Plosca, dar și Anton Turkul vinde acele moșii, pe care le cumpărase cu 10.000 florini, în 26 noiembrie 1801, lui Gregor Simon Turkul, cu 160.000 florini.

În 23 august **1802**, Hliboca se află în proprietatea lui Michael Popiel, ca și celelalte moșii ale Turculeștilor, dar în 27 decembrie 1811, Tribunalul din Cernăuți îl recunoaște pe Tadeus Turkul drept moștenitor universal al lui Simion Turkul și, deci, proprietar al moșiilor bucovinene ale Turculeștilor.

În **1803**, un grup de coloniști slovaci s-a așezat la Hliboca, ei urmând să părăsească satul, pentru a primi loturi de colonizare în Solonețul Nou, în 1834, când 30 de familii de slovaci părăsesc Hliboca.

În **1857** s-a construit, în comună, o distilerie de alcool.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Cernăuți – **Curtea regională din Cernăuți**: Cernăuți, Ceahor, **Hliboka**, Camena cu Spaski, Corovia, Cotul Bainski, Cuciummare, Ludi Horecea Camerale cu Mănăstioara, Lucavița, Mihalcea, Mihuceni cu Kicera, Molodia cu Franzthal și Derelui, Ostrița, Preworokie, Stăneștii de Sus pe Siret, Stăneștii de Jos pe Siret, Poienile, Tărășeni, Trestiana sau Dimka, Voloca Camerale pe Siret, Zurin”⁷⁶⁰.

Din **1882**, funcționa, la Hliboca, o școală cu 6 clase⁷⁶¹.

În 30 noiembrie **1886**, s-a inaugurat linia ferată Hliboca-Berhomet-Carapciu, primii călători... festivi fiind Baron A. Vasilco, căpitanul țării, Baron Mustață, reprezentant al comitetului țării, Baron Eugen Stârcea, consilier guvernamental, colonelul Seracsin, Baron Eudoxiu Hurmuzachi și N. Balmoș – căpitani districtuali, Baron A. Petrino, Dr. I. cav de Zotta etc⁷⁶².

1885: Raportul anual, pagina 40 (Descoperiri pe platoul Hliboka). „Conservatorul Gutter a raportat și despre descoperirile făcute recent la Vama, Banila și Siret, și s-a decis să se subvenționeze săpături sistematice pe Podișul Hliboka”⁷⁶³.

1886: Raportul anual, pagina 45 (Descoperiri în Kisălău și în Hliboka). „Conservator von Gutter a depus programul pentru o investigație științifică arheologică a Bucovinei, după monumentele preistorice, pentru care dr. Munk pledează pe lângă Comisia Centrală, cu referire la descoperirile majore din Chisălău (Kisseleu) și dintr-un cimitir de pe platoul Hliboka”⁷⁶⁴.

În **1890**, comuna Hliboca avea 3.825 locuitori și 4 învățători: Mihail Ronguș, Nicolai Bendac, Carol Werker și Sofia Mlodicka. Paroh era Mihail Tarnavschi, iar cantor bisericesc – Emilian Nosievici.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Hliboca (Hliboka)**, târg, districtul Siret, așezat în valea Siretului și despărțit numai prin câteva fânețe de comuna rurală Presecăreni (districtul Sorojineț). Suprafața proprietăților comunale e de 14,95 kmp, în care se cuprind și cele două atenețe, Chicerca și Cinstea, cu 4.700 locuitori, din care cea mai mare parte sunt ruteni gr. or. și alți slavi gr. cat. E străbătut de drumul principal Cernăuți-Siret, din care se bifurcă un drum ce duce la Storojineț și alte căi comunale. Ca stație principală a liniei mari Lemberg-Cernăuți-Suceava, servește ca punct de legătură pentru linia ferată locală Hliboca-Berhomet, pe de o parte, și linia locală Hliboca-Siret, pe de altă parte. Are două școli populare, cu câte 4 clase (deci, vreo 240 școlari – n. n.), o biserică ortodoxă, ce ține de

⁷⁶⁰ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

⁷⁶¹ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 33, 1876 p. 70, 1907 p. 145

⁷⁶² REVISTA POLITICĂ, Anul I, Nr. 13, decembrie 1886, p. 4

⁷⁶³ Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

⁷⁶⁴ Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

protopresbiterialul Storojinețului, și una greco-catolică. Are și bancă populară, cu un cabinet de lectură. Populația slavă străină s-a pripășit aci pe urma punctului de întâlnire a celor trei linii ferate, fiind trebuință de mulți lucrători, precum și cu ocazia înființării unei mari fabrici de spirt. Actualmente funcționează în Hliboca și alte fabrici, din care una de cărămizi foarte căutate. Târgul de vite, ce se ține în Hliboca, începe a fi de asemenea foarte căutat, având legătură bună cu satele bogate de prin prejur. **Hliboca, moșie** cu administrație particulară, districtul Siret. Suprafața 29,43 kmp; populația: 122 locuitori ruteni și izraeliți. Cuprinde, pe lângă moșia Hliboca propriu-zisă, și târlele Bodnari, Chicerea și Ploce⁷⁶⁵.

1911: „Pe lângă alte comune din țară, au decis și comunele Panca, Comarești, Comarești-Tisoveț, Jadova, Carapciu pe Ceremuș, Hliboca, Petriceanca, Volcinețul-nou, Costești etc., între care multe comune răzeșești, cu caracter și sentiment curat românesc, să-și redeștepte și să-și dezvolte limba lor românească, în regiunile locuite de ei. În scopul acesta, și-au deschis numitele comune, cu 1 Septembrie 1911, „Cursuri” românești, pe baza statutelor Societății „Țăranul” din Broscăuții-noi, care toate cursuri au fost anunțate la timp, conform legilor, consiliilor școlare districtuale și celui de țară⁷⁶⁶.

1912: La Hliboca s-a deschis o școală românească, la care s-au înscris 50 de copii – deci 2 clase. Peste un an, în 1913, „învățătorii ucraini dădeau câte 10, 20 de bani la copiii lor de școală, îndemnându-i să-i bată pe cei de la școala românească. Vreo câțiva copii de ai noștri au și căpătat bolohani în cap și au rămas răniți. Învățătorul Galan a mituit pe un bătaș din Hliboca să omoare pe învățătorul român Gheorghe Forgaci. Treaba aceasta a venit la judecătoria din Sirete și învățătorul ucrain fu pedepsit pentru fapta sa criminală⁷⁶⁷.

1914: „Privitor la interpelația deputatului Spenul (descindea dintr-o veche familie boierească din Moldova – n. n.) cu chestia Hlibocii, trebuie să constatăm că dl Spenul chiar în întâia propoziție susține o minciună. Domnia sa zice că scrisoarea publicată în gazeta „Narodnei Holos”, în Nr. 40 (pe care-o prezintă ca interpelație), e „iscălită de săteni ortodocși ruteni din Hliboca”, pe când, la finea articolului, e pus ca iscălitură numai „Sătean din Hliboca”. De unde reiese că iscălitorul e „ortodox”? Și de unde a scos interpelantul un plural? Aceasta numai dl Spenul o înțelege! De altfel, trebuie să subliniem următoarele, din interpelația mintosului Spenul: întâi că „comuna noastră se necinstește cu țigănimе”, cum afirma dl Spenul, care vra să zică, dacă locuitorii români din Hliboca, de care, după statistica oficioasă, care nu ne este priincioasă, există 600 de suflete și dacă acești locuitori pretind și ei să-și ducă viața lor națională, să aibă școală românească și să audă și în biserică, din când în când, câte o vorbă românească, atunci agitatorii ucraini-galițieni se năpustesc asupra acelu preot, care face pe voia unei însemnate fracțiuni din populație, zicând că el: „necinstește comuna cu țigănimе”. Și mai departe: „în timpul din urmă a mers romanizatorul nostru (adică părintele Reguș) așa de departe, că a început a liturgisi în biserică românește, în biserica noastră până acuma nici un preot n-a cutezat a liturgisi românește”. Și așa mai departe urmează deputatul Spenul, pe urmele unei minciunoase gazete ca „Narodnei Holos”, ajungând chiar la amenințări față de operatorul Reguș și față de cantorul care cutează să facă să se audă, pentru parohienii români, și câte ceva românește în biserica din Hliboca. Și părintele Reguș „cutează” – aceasta trebuie să o știe și dl Spenul – a liturgisi în mică parte și românește, având încuviințarea pentru aceasta de la consistor. Înainte de doi ani, au înaintat adică peste 200 de parohieni din Hliboca o cerere cătră prea venerabilul consistor, motivându-și dreptul la liturgia pe limba lor. Și aceasta li sa încuviințat, cu toate intrigile învățătorilor uniști, care își vără nasul și în afacerile bisericii ortodoxe și care au căutat să zădărnicească încuviințarea aceasta, prin arătări minciunoase și intrigi contra operatorului. Aceasta e a doua

⁷⁶⁵ Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 109

⁷⁶⁶ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor bucovineni*, Anul I, Nr. 22, 4 ianuarie 1911, pp. 275-277

⁷⁶⁷ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovineni*, Nr. 13, Anul II, 4 ianuarie 1913, p. 199

interpelație și a doua blamă și mai zdravănă ca cea din anul trecut a deputatului Spenul. Dă-i înainte, domnule Spenul, ca să-ți arăți toată cuminenia!”⁷⁶⁸.

1914: „În cursul săptămânii trecute, au trecut, prin Noua Suliță, 40.000 ruși, în Galiția, iar de la 12 septembrie, au sosit în Cernăuți peste 10.000 soldați ruși. Ei au ocupat, afară de Cernăuți, stațiunile Volksgarden, Molodia, Derelin și Cuciurmăre, în interiorul Bucovinei, unde a fost proclamată, peste tot, dictatura militară. Trei soldați ruși au fost ieri (12 septembrie 1914) prinși lângă satul Hliboca, unde făceau recunoaștere. Ei au fost aduși la Suceava... Patrulele de cavalerie rusă fac, zilnic, recunoașteri în jurul Cernăuțului și, cum se depărtează mulți de oraș, sunt atacate de patrulele austriece, care, din ascunzători, trag asupra celor rusești, omorând mare parte dintre soldați. Astfel, chiar zilele trecute, dintr-o patulă de 42 cerchezi, în recunoaștere, numai unul s-a întors, și acesta dezarmat și plin de sânge. La Mahala, Corovia, Cuciur, Nepolocăuți și Stroința au avut loc, în zilele de 11 și 12 septembrie, lupte între câteva detașamente rusești și austriece... Armata rusă s-a fortificat la Mihalcea și Camenca... Ca comandant rus al orașului Cernăuți a fost numit Navrotzchi, în locul căpitanului Korabuki”⁷⁶⁹. Știrile despre ocuparea Storojinețului, pe care le combătea Slușanschi, fuseseră încheiate din relatările refugiaților din Hliboca, aflați la Suceava, în 18 septembrie 1914. Conform refugiaților, în 12 septembrie, când au ocupat Storojinețul, rușii „au prins, în primul rând, femeii și fete, ducându-le în lagărul lor, unde au fost maltratate și apoi violate. O fată de 19 ani, întorcându-se din România, spre a vedea ce fac părinții ei din acel orașel, a fost prinsă de către cazaci și dusă într-un hotel, unde a fost batjocorită. Nemulțumindu-se cu atât, cazacii au scos toate mărfurile din prăvăliile locuitorilor, în special de la evrei, chemând pe lipovenii din Hliboca, cărora le-au împărțit mărfurile”. Peste șase zile, când austriecii au reocupat Siretul, iar rușii s-au retras și din Storojineț, locuitorii s-ar fi plâns de abuzuri, iar austriecii ar fi recuperat mărfurile de la lipovenii din Strojnitza, arestându-i pe 38 dintre ei, numai că, în 8 septembrie stil vechi, rușii au revenit în Storojineț „și, spre a se răzbuna de purtarea austriecilor față de lipoveni, au scos, dintr-o sinagogă, un evreu, în etate de 78 ani, cu alți șase, în timp ce făceau rugăciuni, și, după ce i-au maltratată, i-au dus, pe jos, până la Cernăuți (o depărtare de 75 km), și nici până în ziua de azi nu se știe ce soartă au avut acei nenorociți”⁷⁷⁰. În Bucovina, apăsa dureros sărăcia, iar în 11 decembrie 1914, după ce-i bătuseră pe imperiali la Rarancea, rușii re-ocupau Cernăuții. „De aici, rușii au înaintat pe teritoriul cuprins între râurile Prut, Ceremuș și Siret, concentrându-se, în mase considerabile, pe malul Prutului, la Zalaucea, în drept cu orașul Sniatin, și pe malul Siretului, la Berhomet și Hliboca. Repetatele lor încercări de a înainta, de-a lungul poalelor Carpaților, în direcția Seletin, spre a câștiga trecătorile peste Carpați, în Ungaria, au fost respinse, într-un șir de lupte sângeroase, în care au pierdut numeroși prizonieri și însemnat material de război”⁷⁷¹.

1914-1918: Au depus obolul de sânge pentru Bucovina „Infanteristul **Mihai Masluc**, Hliboca, Reg. 55, prizonier”⁷⁷²; „Infanteristul **Marcu Chiciuc**, Hliboca, Regimentul 22, rănit”⁷⁷³; „**Simion Horobeta a lui Ion**, de 40 ani, din **Hliboca**, a plecat de aici, în iunie 1916, ca să călăuzească un transport de vite, din cauza apropierii dușmanului, și a venit în Oradea (Transilvania), unde s-a îmbolnăvit și a intrat într-un spital. Acolo ar fi murit, la 19 octombrie 1916, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se dispune, la cererea soției sale, Elena Horobeta, procedura pentru stabilirea morții celui dispărut”⁷⁷⁴; „**Dumitru a lui Aftanasie Zelencu**, născut în **Hliboca**, la 2 aprilie 1886, a fost chemat sub arme, în august

⁷⁶⁸ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovineni*, Nr. 10, Anul III, 26 februarie 1914, p. 155

⁷⁶⁹ *Ce se petrece la graniță*, „Adevărul” din 2 septembrie 1914

⁷⁷⁰ *Isprăvile cazacilor*, „Adevărul” din 18 septembrie 1914

⁷⁷¹ *Viața Nouă*, III, nr. 151, 20 dec. n. 1914, p. 4

⁷⁷² *Viața Nouă*, IV, nr. 164 din 17 octombrie n. 1915, p. 2 - Supliment

⁷⁷³ *Viața Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8

⁷⁷⁴ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 80, Cernăuți în 7 Noemvrie nou 1919, pp. 3-12

1914, și a luptat pe frontul galițian. În mai 1915, a primit soția sa de la el ultima scrisoare, datată din anul 1914. Până în prezent n-a sosit nici o știre despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Domnicăi a lui Dionisie Zelencu, procedura pentru declararea morții celui dispărut⁷⁷⁵; „**Ioan a lui Nicolai Ostropolski**, născut în **Obertyn**, la 14 decembrie 1886, cu ultimul domiciliu în Adâncata (Hliboka – n. n.), a participat la război și să se fi înecat în iarna 1915, în Dunăre. De atunci lipsește orice știre despre dânsul. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soției sale, Carola Ostropolska, procedura pentru declararea morții celui dispărut⁷⁷⁶.

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Siret** face parte, ca „Reprezentant al proprietarilor expropriați, **Dr. Alexandru Skibnievschi**, proprietar mare, Hliboca⁷⁷⁷”.

1919: Prin deciziunea ministerială nr. 1593/1919, semnată, în numele lui Ion Nistor, de Iorgu Toma, erau numiți în „Comisiunea de apel pentru evaluarea taxei de cărșmărit” pe anul în curs, iese în evidență și cârciumarul **Isidor Oelgeisser** din Hliboka⁷⁷⁸.

HLINIȚA. Un zăpis al lui Ștefan cel Mare, din **13 martie 1459**, la care aveau să facă recurs Flondoreni, în 1777, dar care nu s-a păstrat, atesta documentar satul Hlinița, precizându-i hotarele, în care era inclusă și Poiana Spasca, motiv de gâlceavă peste veacuri.

1582: Aflat pe malul drept al Prutului, la confluența acestuia cu pârâul Hlinița și în hotar cu satele Zeleneu, Revacăuți, Dubăuți și Dracineț, satul Hlinița, împreună cu Dracinețul, „care au fost sub ascultarea Șipinților” a fost dăruit, în 1582, de Iancu Sasul, mănăstirii Probata.

1608: Dăruit de Iancu Sasul Vodă, împreună cu Dracinița, în 22 august 1582, călugărilor de la mănăstirea Pobrata, care „au dat domniei noastre 100 ughi, fiind noi datori Turcilor, cari 100 ughi au fost dăruți sf. mănăstiri de Petru Varticovici, fost pârcălab”, și reconfirmat, în 7 ianuarie 1608, în folosința aceleiași mănăstiri, satul „Hlinița”, fost „sub ascultarea Șipinților”, supraviețuiește anonim de-a lungul veacurilor, sub umbra groasă a călugărimii.

1737: În 12 iulie 1737, în fața Divanului lui Grigori Ghica Vodă se prezintă „stolnicul Alistarh cu Gheorghie Turculeț postelnicul pentru giumătate de sat Hliniț de la ținutul Cernăuților, zicând du-lui Alistarh stolnicul precum acea moșie este dreaptă moșie în partea maicii sale, domniții Saftii, și fără dreptate este dată acea moșie, de mătușa du-sale, domnița Iliana, lui Turculeț, cu zăpisul său pentru 180 lei datorie soțului său, răpăosatului Nicolaiu Costăn logofăt”. Alistarh rămâne stăpân peste jumătate de sat. Înțelegerea va fi reparafată în 9 iulie 1751.

1772: Recensământul lui Rumeanțev⁷⁷⁹, din 1772-1773, înregistrează la Hlinița, moșie a lui Toader FLONDOR, „54 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Vasile, 2 dascăli, Necolai și Luchian, 5 văduve, SIMIONEASA, Titiana, Paraschiva, Maria și Anița, 7 scutelnici ai lui Ioniță FLONDOR, respectiv Simion MANCĂȘ, Simion ILAȘCIUK, Dămian pânzar, Fedor pânzar, Iacob rusul, Grigoraș TUMANCIUK și Costandin, 6 țișani, adică Anton, Moisei, Hortoluți, Ion FURNICĂ, Mihailo FURNICĂ și Necolai, 2 jidovi, Zendel și

⁷⁷⁵ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 19, Cernăuți, 1 iulie nou 1921, pp. 244-254

⁷⁷⁶ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 18, Cernăuți, 15 iunie nou 1921, pp. 232-240

⁷⁷⁷ *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

⁷⁷⁸ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 69, Cernăuți, în 3 octombrie nou 1919, pp. 1-3

⁷⁷⁹ ACAD. ȘT. RSS MOLDOVA, *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 441

Herško, și 31 birnici, adică: Ivan jitar, Toader rus, Toader GAVRILIUK, Ștefan PORFIR, Simion GLIGORCIUK, Ion GLOGORCIUK, Andrei SPĂTARU, Toader moldovan, Arsenie rotar, Andrieș SARION, Andrieș păsărar, Ivan HUȚAN, Georgiță ZURA, Manul bărbierul, Georgie CURCANUL, Ion MANCHEȘ, Ștefan LUNȚUC, Alecsa prisăcar, Ion butnar, Vasili RUSNAK, Ion PAVLIUC, Tudosii PAVLIUC, Tănasi rus, Luchian ILUC, Ștefan sin popii, Dumitraș sin popii, Chiriac SPÂNUL, Tudosi vornicul și Vasile RUSNAK.

În 1774, Hlinața avea 54 familii, adică 1 mazel și 53 familii de țărani, după cum rezultă din recensământul lui von Spleny, din 1775. În 1784, în urma colonizării cu ruteni, numărul familiilor ajunge la 93.

1776: Biserica Adormirea Maicii Domnului din Hlinața, ctitorită, în 1776, de mazelul Theodor FLONDOR, se afla, în 1843, sub patronatul bisericesc al lui Iordachi de FLONDOR, parohul Ioan DANISCHEWSKI păstorind 1.332 suflete. În 1876, patron bisericesc era Alexandru baron de FLONDOR, cei 1.817 enoriași fiind păstoriți de parohul Ioan WEISSMANN. În 1907, când patroni bisericești erau Emanuil cavaler de FLONDOR și Miecyslaw WEGRZYNOWICZ, cumnatul său, paroh era Ștefan IVANOVICI, născut în 1839, preot din 1872, paroh din 1879, iar cantor, din 1888, Arhip CUȘNIRIUC, născut în 1857.

În 17 august 1777, feciorii lui Șerban Flondor, Ioniță și Toader, se plâng Divanului Domnesc împotriva împresurării, pe care o comitea egumenul Pobratei, Hrisant, dar egumenul a arătat o hotarnică din 1736, prin care dovedea că Poiana Spasca ținea de Dracenița, nu de Hlinața. Uricul lui Ștefan cel Mare, pe care Flondoreni îl aveau, includea Poiana Spasca între hotarele Hlinaței, pe care Flondoreni o vor păstra.

În 20 septembrie 1782, în fața Comisiei cezaro-crăiești de delimitare a proprietăților în Bucovina, Toader și Ioniță Flondor (care va fi vornic de Câmpulung Rusesc, până în 1787) declarau că stăpânesc satul Hlinața, pe care îl obținuse, la schimb, tatăl lor, Șerban Flondor.

1786: După Ioniță Flondor vor rămâne 9 copii, cei majori, Vasile și Gheorghe, primind jumătate din satul Hlinața în 16 noiembrie 1784. Doi ani mai târziu, în 14 iunie 1786, Toader Flondor, care nu avea copii, lăsa, prin testament, jumătate din Hlinața nepotului său, Vasile Flondor, apoi revine cu un alt testament, în 12 februarie 1798, când, „cunoscând cum că aproape este hotarul vieții sale”, lăsa jumătatea sa din satul Hlinața soției sale, Inița. Aceeași voință o exprimă testamentar Toader Flondor și în 22 ianuarie 1800, dar precizând că după moartea Iniței, moșia va reveni nepoților lui, Vasile, feciorul lui Ioniță, Iordachi, urmașul lui Gheorghie, și Dumitrache.

1807: Vasilie, Dimitrie și Iordachie Flondor înscriu jumătatea de sat Hlinața a lui Teodor și Anița Flondor, la Tribunalul din Cernăuți, abia în 23 aprilie 1807, dovadă că „hotarul vieții” a fost suficient de îndepărtat pentru bolnăviciosul Teodor Flondor.

1819: În 20 iulie 1819, Vasile... von Flondor, simțindu-se slab, în ciuda tăriei particulei nobiliare austriece, și-a făcut testamentul, lăsând nepotului său Iordachie, fiul lui Gheorghie Flondor, o optime din Hlinața și toată gospodăria din acest sat.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Storojineț – **Vașcăuți** (Târg) **pe Ceremuș**, Banila rusească pe Ceremuș, Slobozia Banilei, Berbești cu Ostra pe Prut, Bobești, Ciartoria, Dracineț, Hlinața, Căbești, Călinești pe Ceremuș, Carapciu pe Ceremuș, Costești, Stăneștii de Sus pe Ceremuș, **Stăneștii de Jos** (tribunal districtual), Vilauea, Voloca pe Ceremuș, Zamostie, Zeleneu cu Samsonowka, Pleșnița”⁷⁸⁰.

Din 1888, funcționa, la Hlinața, o școală cu 4 clase⁷⁸¹.

⁷⁸⁰ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

⁷⁸¹ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 20, 1876 p. 72, 1907 p. 145

1888: Raportul anual, pagina 55 (Descoperiri preistorice, în mormintele tătare din Hlinița). „Conservatorul Romstorfer a raportat descoperiri recente preistorice în Bucovina și a deschis, cu precauție, mormintele tătare de la Hlinița. S-a decis să facă o examinare mai atentă a acestor relicve”⁷⁸².

1889: Volumul 15, paginile 32 și 33 (Descoperiri în Bucovina). „Descoperiri la Hlinița, pe Prut: După ce țărani au găsit, acum câțiva ani de zile, pe zamca Miserdziv, de lângă Hlinița, cioburi de vase și alte relicve arheologice, pe care proprietarul Alexander von Flondor le-a dobândit și, în mare parte, le-a dăruit, colonelul von Seraczin, prin Regimentul de Pionieri de sub conducerea generalului locotenent Kruzlewski, a organizat săpături la Hlinița, în anul precedent și în acest an, în urma cărora au fost scoase la lumină numeroase piese, dintre care colonelul m-a informat parțial. / Lângă moara de la Hlinița, la adâncimea de 0,5 m, s-au făcut decoperiri sub un strat de depuneri de cărbuni și cenușă, gros de aproximativ 20 cm, din partea exterioară; într-un alt loc, pe partea exterioară de sus, unde s-a săpat până la o adâncime de 0,8 metri, s-au găsit cărămizi (?) din lut, iar la adâncimea de 1,5 m, cenușă, cărbune și pietre. / Am mers la fața locului și am găsit un număr mare de piese, apoi cărbune, cenușă și alte depuneri acumulate în timp. În interiorul săpăturii, delimitat cu pereți, s-au găsit cioburi ale diferitelor vase etc., la adâncimi de 1,5, până la 1,8 m. și anume: / a). Piese din ghivece, lucrute manual, de diferite genuri Thon și Tegel, mai mult sau mai puțin arse. / b). Părți ale unor vase mai mari, aparent plate, dreptunghiulare, cu pereți inferiori verticali, modelați foarte simplu cu mâna; poate, de asemenea, părți ale cuptorului, cu o grosime de până la trei centimetri și mai mult, miezul aproape negru, aparent negru, cu suprafața prevăzută cu șiruri de pietre. / c). Piese ale vaselor produse pe placă turnantă, ale căror pereți sunt duri și mai ales albastru-negru în interior, prezintă mai mult sau mai puțin culoarea cărămizii și sunt decorate cu încrustații simple sau multiple, care reprezintă cercuri concentrice, paralele, linii ondulate sau în zig-zag, toate aceste încrustații fiind produse cu un instrument asemănător pieptenului. / Cărămizile (?) sau părțile de lut, depuse probabil lângă o vatră, serveau, probabil, la acoperirea pereților colibelor, și s-au găsit lângă bucăți de gresie arsă. Bucățile de flint, albe, marmorate parțial în gri albăstrui. Ibidem au fost găsite la adâncimea de 0,5 m. / Grâul carbonizat, parțial gătit aglutinat, în bucăți mai mari, o bucată fiind compusă, în mod ciudat, din grâu și dintr-un fel de lut poros și ars. / O bucată de fier, cu forma bucății superioare a unei teci, produsă din o foaie de fier, gros de aproximativ doi milimetri. Cea mai mare lățime se află în partea de sus, 18, iar în partea de jos, doar 15 mm. Placa transversală, care conține o gaură, lată de 38 mm, 6 sau 2 ½ lățime, pentru introducerea sabiei, se află oblic în inelul oval, înalt de 16 mm. Piesa este deja foarte mâncată de rugină. / Cu câțiva ani în urmă, țărani au găsit, la aproximativ 500 de pași distanță de metereze, într-o râpă, un mâner de cuțit lung, de 40 de cm, acum puternic mâncat de rugină. Partea din spate este dreaptă, în față are o armătură longitudinală, apoi o cârpă, care este aproximativ întoarsă spre margine (pe spate pare a fi o cârpă similară ruptă). / Pe mâner sunt atașate trei monturi proeminente, care serveau pentru atașarea pietrelor prețioase pe mâner. / În număr mai mare, s-au găsit piese de bronz în Bucovina. Una dintre piese a fost găsită, în urmă cu aproximativ trei ani, de un țaran, pe versantul de nord-est al crestei Propasna, de lângă Hlinița, în apropiere de marginea satului. Suprafața prezintă câțiva pori, care au o grosime de 1 mm și poartă un strat gros de material, de culoare verde, care a fost parțial răzuit, după ce a fost găsit. În secțiunea din mijloc, există un hexagon semi-regulat, destul de regulat. În lateral sunt rămășițele unei capse. În unele locuri, piesa are fisuri longitudinale. Grosimea ei este de aproximativ 1 mm; proprietar: colonelul Seraczin. / În anul precedent, generalul locotenent Kruzlewski, împreună cu domnul Alexander von Flondor, au găsit, lângă Zidul Hlinița, aproximativ 14 fragmente de inele, dintre care patru sunt destul de potrivite pentru un inel

⁷⁸² Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

întreg. Suprafața este foarte netedă și uniform înverzită, într-un mod care o face să semene cu strat de smalt. Tonul culorii este puțin mai moale decât verdele pur, care este vizibil sub suprafață. Diametrul este de aproximativ 10 cm; cea mai mare lățime, 12, cea mai mică, 6 mm: grosimea 1 1/2 mm. Restul, aproximativ zece părți, sunt mai scurte și par a fi aparținut unui al doilea inel (proprietar al aceluiași). / Localitatea Hlinița sau zamca Miserdziw, care în prezent este acoperită de o pădure de fag, de aproximativ 60 de ani, pare să fi fost cândva un punct fortificat sau o tabără militară (așa-numita tabără tătară)⁷⁸³.

În 1890, satul Hlinița avea 2.317 locuitori. Primar era Alexandru cavaler de Flondor, paroh – Ioan Waismann, învățător – Sevastian Șerbanovici, iar cantor bisericesc – Archip Cușniriuc.

1907: Flondor, care ieșea rar, dar însoțit de „muzicanți, călăreți și steaguri”⁷⁸⁴, din conacul de lângă Storojineț, conac înconjurat de slujitori, care s-au stabilit în preajma care, mai târziu, avea să se numească Flondoreni, folosindu-se, ca de atâtea alte ori, „și de o înțelegere cu liderul partidului evreilor din Bucovina, Dr. Straucher”⁷⁸⁵, supărat fiind pe faptul că muntenii „s-au hotărât să treacă și ei peste voința partidului și a căpitanului Iancu Flondor”⁷⁸⁶, „trădat și vândut pe contele Bellegarde ca luda pe Hristos”⁷⁸⁷, impunând candidatura lui Stefanelli, care, „unanim proclamat de candidat pentru senatul imperial” la fiecare adunare electorală în parte, organizate la Frasin, Stulpicani, Bucșoaia, Vama, Câmpulung, Fundu Moldovei, Pojorâta etc. „s-a hotărât a lucra din răspuțeri contra candidaturii contelui Bellegarde”, deși, peste tot, câte „o ceată mică de Bellegardiști, seduși prin niște agitațiuni condamnabile, au încercat să conturbe adunarea”⁷⁸⁸.

În 1908, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Hlinița**, comună rurală, districtul Storojineț, așezată la confluența pârâului Hlinița cu Prutul. Suprafața: 1,19 kmp; populația: 1.975 locuitori, în majoritate ruteni, de religie gr. or. Se compune din vatra satului, cu 1806 locuitori, și din cătunul Corostovata, cu 169 locuitori. Are și o colonie de țigani. Este străbătută de drumul principal Storojineț-Snialin; are o școală populară, cu 2 clase, și o biserică parohială, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”. La 1776, mazilul Teodor Flondor, în a cărei posesie se afla, a zidit aci o biserică, al cărei patronat este, până în ziua de azi, deținut de familia Flondor. În apropierea Hliniței, se găsesc ruine istorice, probabil din vremea Polonilor, căci poartă numele caracteristic de „Mozdzirne-Zamky” (adică : castelele cu obuziere). Pe teritoriul comunei se află o vie. Populația se ocupă cu agricultura și creșterea vitelor; țiganii însă, care, într-o vreme, erau foarte numeroși, practică meseria de lăutari ambulanți, odinioară vestiți, mai ales pentru ariile și cântecele lor bătrânești moldovene. Limba acestor artiști ai naturii era, până nu demult, cea românească; astăzi însă numai cei bătrâni mai știu românește. Colonia se mai menține, în cătunul Corostovata, și a fost rău decimată, la 1866, prin holeră și foamete. Comuna posedă 992 hectare pământ arabil, 87 hectare fânașuri, 16 hectare grădini, 159 hectare imașuri, 523 hectare pădure. Se găsesc 87 cai, 385 vite cornute, 153 oi, 300 porci, 71 stupi. **Hlinița, pârâu**, affluent pe dreapta al Prutului, răsare sub dealul Criva, la Sud de comuna Broscăuțul Vechi, districtul Storojineț, și, primind, pe stânga, pârâiașele Lazăr și Cabena, iar pe dreapta, pârâiașele Vivlar și Lopatnic, se varsă în Prut, la Nordul localității Hlinița, după ce a udat comunele Bobești și Dracineț. **Hlinița-Flondor, moșie** cu administrație specială, districtul Storojineț. Suprafață 14,64 kmp; populația: 20 locuitori; proprietate a familiei Flondor. **Hlinița-Nadler, moșie**, cu

⁷⁸³ Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

⁷⁸⁴ *Revista Politică*, nr. 5, Anul VI, Suceava, în 13 noiembrie 1910, p. 3

⁷⁸⁵ *Ibidem*, p. 2

⁷⁸⁶ *Revista Politică*, Nr. 6, Anul VI, Suceava, în 20 noiembrie 1910, p. 3

⁷⁸⁷ *Revista Politică*, Nr. 26, Anul VII, Suceava, în 23 aprilie 1911, p. 4

⁷⁸⁸ *Apărarea Națională*, Nr. 21, Anul II, Cernăuți, joi 21 martie stil nou 1907, p. 2

administrație specială, districtul Storojineț. Suprafața 4,26 kmp; populația de 33 locuitori, toți izraeliți”⁷⁸⁹.

1914-1918: „**Ștefan a lui Francisc Banachovschi**, născut în **Flondoreni** la 9 decembrie 1888, a plecat, în mai 1915, la război și ar fi murit pe Monte Lemerle, în Italia, la 18 iunie 1916, lipsind, de atunci și până în prezent, orice știre despre el. Fiind deci probabilă prezumția legală a morții, se îndrumează, la cererea Mariei Banachovschi, procedura pentru declararea morții celui dispărut”⁷⁹⁰; „**Simion a lui Dimitrie Palagiuc**, născut în **Flondoreni**, la 1 august 1876, a fost chemat, în august 1914, sub arme și a luptat pe frontul rusec, în Polonia rusească. Din toamna anului 1914, în care timp dispărutul se afla pe câmpul de luptă, în Polonia rusească, și până în prezent, lipsește orice știre despre dânsul. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Casandrei Palagiuc, procedura pentru declararea morții celui dispărut; **Georgi a lui Sava Haraga**, născut în **Flondoreni**, la 13 ianuarie 1856, a fost înrolat, în anul 1876, în armata austriacă și a plecat, în anul 1879, la război. De atunci lipsește orice veste despre dânsul. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Vasilcei Mosteiczuk, procedura pentru declararea morții celui dispărut”⁷⁹¹; „**Georgi a lui Sava Haraga**, născut în **Flondoreni**, la 13 ianuarie 1856, a fost înrolat, în anul 1876, în armata austriacă și a plecat, în anul 1879, la război. De atunci lipsește orice veste despre dânsul. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Vasilcei Mosteiczuk, procedura pentru declararea morții celui dispărut”⁷⁹².

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Stănești** făcea parte, ca „Locțiitor: **Alexandru Flondor**, proprietar mare, Hlinața”⁷⁹³.

1921: „Potrivit dispozițiilor art. 12 și 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuți, se publică următoarea listă a patronilor bisericești particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptățiți la alegerea de 6 reprezentanți pentru acest Congres: **Flondor Emanuil Dr. cav. de**, Hlinața”⁷⁹⁴.

1940: După retragerea trupelor românești din nordul Bucovinei și din Basarabia, împotriva românilor din aceste provincii a început o aprigă prigoană bolșevică, declanșată de colaboraționiști, care aveau să fie judecați în lipsă, până în 1942, retrăgându-li-se cetățenia română, în baza „dispozițiunite art. 10 și 292 din decretul-lege Nr. 3.012 din 1942, publicat în *Monitorul Oficial* Nr. 205 din 5 Septemvrie 1940” și a „art. 1 din decretul-lege Nr. 3.862 din 1939, publicat în *Monitorul Oficial* Nr. 248 din 26 Octomvrie 1939”. Printre acești bolșevici înnașcuți s-a numărat și românul „**Mihai Curcă**, din com. **Hlinața**, jud. Storojineț, „sub regimul bobșevic, a fost un aprig propagator al idelurilor comuniste”⁷⁹⁵.

HORECEA. Recensământul lui Rumeanțev⁷⁹⁶, din **1772-1773**, înregistrează la Horecea „62 – toată suma caselor”, însemnând 1 baran, Toader sin GAINĂ, 1 umblător, Vasile VORONCA, 1 popă, Dumitru, 1 dascăl, Mihalachi, și 58 birnici, și anume: Andreiu FUTILĂ, Toader sin GAVRILĂ, Nechita ȚIVORIGĂ, Sandul sin MIHAIL, Vasile sin IACOBOAI, Ilaș ȚIVORIGĂ, Grigoraș hotincian, Onofreiu ȘCHIOPU, Vasile COSTAȘ, Dănilă, Dumitrașcu zet TUDOR, Andronic unгурian, Simion sin ego, Chirilă zet VERINCA,

⁷⁸⁹ Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 110

⁷⁹⁰ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 15, Cernăuți în 29 Aprilie nou 1921, pp. 189-192

⁷⁹¹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 18, Cernăuți, 15 iunie nou 1921, pp. 232-240

⁷⁹² *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuți, 13 mai nou 1921, pp. 203-205

⁷⁹³ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

⁷⁹⁴ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuți 21 iulie nou 1921, pp. 64-66

⁷⁹⁵ *Monitorul Oficial*, nr. 170 din 24 iulie 1942, pp. 6188-6192

⁷⁹⁶ ACAD. ȘT. RSS MOLDO., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 385

Mihail SOFRONII, Mihalache ruptaș, Vasile ruptaș, Tănasă sin ego, Ion ruptaș, Tudosie sin VASILE, Pinteleiu HALUNGA, Toader HALUNGA, Ion sin VASILE, Grigore sin VASILE, Vasile FUTILĂ, Iacob hotincian, Toader VASLIN, Ștefan VERENCU, Vasile brat ego, Constandin VORONCĂ, Sandul sin GĂINĂ, Andrei VORONCĂ, Savin brat scripcar, Costandin scripcar, Grigori sin IVAN, Nechita ȚIVERIG, Sandul sin MIHAIL, Vasile sin IACOB, Iliș ȚIVERIG, CARPU, Petrea brat ego, Toader PĂCINTĂ, Andrei rus, Andrei RUSNAK, Vasile ANCIER, Andrei ȚIRIG, Neculai MAZUR, Petre pânzar, Andrei zet cojocăriții, Ivan PACIUK, Onofrei vătăman, Andrei BOSEAS, Andrei blănar, Anton SURDUL, Hrihor sin MIHAIL, Ivan morar, Iuri RUSNAK și Mihaiu COVALUC. „Acest suburbiu e spre răsărit de Cernăuț. Aici se află două biserici: una în suburbiul ce-i zice Horecea-veche și alta, fostă, mai înainte, mănăstire, în Horecea-mănăstirii vel Ludi-Horecei (Ludi e un cuvânt rutean și înseamnă oameni, Oamenii Horecii), lângă o văleică, pe un dâmb, în cornul unei pădurici, pe după care trece Prutul, curgând, nu tocmai lin, la vale. Mănăstirea Horecei, după Pumnul, se crede să fi fost întemeiată de un călugăr, pe la 1712. Numele lui nu-i cunoscut. Pe la 1737, se chema egumenul ei Ion, care a cumpărat, pentru mănăstire, și un fânaț lângă Cernăuț, cu 6 florini de argint. Călugării care locuiau în mănăstire, auzind că are să se desființeze, au trecut mai adânc în Moldova, cu averea mișcătoare și cu hrisoavele ei. Când s-a împreunat Bucovina cu Austria, s-a înființat, în mănăstirea Horecea, un curs teologic, după metoda vechiu, rămânând, pe acest loc împodobit de frumusețile naturii, pe malul drept al Prutului, până la 1809. În acest an, fu el strămutat la Cernăuț, unde, apoi, se înființă, în 1826, Institutul Teologic. / Pe ușa mănăstirii sta scris că zidirea mănăstirii s-a dus la capăt în anul 1767, dată ce are să se înțeleagă sub această zidire, căci mănăstirea exista și mai înainte, după cum se poate cunoaște din cele amintite mai sus. Sub această zidire are să se înțeleagă zidirea de a doua oară și se spune că, la această zidire, ar fi dăruit Catarina II, împărăteasa Moscalilor, și Grigore Ghica Vodă, în anul 1766, o sumă de 40.000 de ruble. Clopotul cel mare al mănăstirii are însemnătate istorică. / Rușii, în războiul cu Turcii, 1769-1774, înființară o fabrică de bătut bani, în niște grădini, pe partea stângă a Prutului, lângă Cernăuți. Din spija ce se afla în fabrica aceea, s-a vărsat clopotul amintit, sub generalul Gartenberg, prin clopotarul Cristian Valentin, la anul 1773, pe spesele mănăstirii, plătite prin egumenul Artemon. / Mănăstirea avea 14 proprietăți, și anume: Săzomnișca, pământul în jurul mănăstirii; Hreblea, un loc lângă Horecea; un fânaț lângă Horecea, de la Hârtop, până-n malul Prutului; Terebiș, un fânaț lângă Horecea, un fânaț de 12 odgoane, în hotar cu Cernăuțul; un fânaț de 12 odgoane pe malul drept al Prutului, de la Horecea, până la Ostrița; niște fânețe și pomete în Cernăuț; o casă și arături în Cernăuț; o casă și pământ în Cernăuț; o bucată de pământ în Cabești; o parte din Horecea; 1/8 parte din Cabești; o bucată de pământ în Cernăuț; o bucată de pământ lângă mănăstire. / După protocolul împărătesc, făcut de comisarul Metzger, în 16 Februar 1782, mai avea mănăstirea Horecea încă 4 proprietăți: o moară în Cernăuți, numită Moara Călugărilor; Mogoșești, sat în Moldova; trei locuri de casă în Cernăuț, lângă Fântâna Turcească; a treia parte din Nahoreni, sat în Moldova”⁷⁹⁷.

1730: „În Horecea mai întâi să fi fost o simpla sihăstrie. Cam pe la anul 1730 a făcut aice episcopul de Rădăuți Anton, mai înainte egumen al Putnei, iar mai târziu mitropolit al Moldovei⁷⁹⁸, o bisericuță de lemn și câteva chiliuțe, tot de lemn, iar aceasta, pentru ca însuși tatăl lui Anton a fost petrecut la această sihăstrie”⁷⁹⁹.

1773: „În biserica din Horecea se află două clopote, cu următoarele inscripțiuni: 1). În limba latină: „M-a făcut Iohann Christian Valentin, de la Sadogora, în anul 1773”. În limba

⁷⁹⁷ *Patria*, Anul III, Nr. 301, 12 Iulie 1899

⁷⁹⁸ „Acest mitropolit, compromis că era partizan al rușilor, după pacea încheiată între ruși și turci, la Belgrad, în 1740, se duse la Chiev, de unde apoi încăpu mitropolit al Cernigovului, iar mai târziu al Bialogrodului, unde și muri, la anul 1748”.

⁷⁹⁹ *Biserica și Școala*, Nr. 6, Anul XIV, Arad 11/23 februarie 1890, p. 47

rusească: „În onoarea treimeii, prea sfintei fecioare Maria, în locașul ei numit Horacea, s-a făcut clopotul acesta la Sadagora, sub generalul Petru baron de Gartenberg, cu spesele venerabilului egumena la cestei mănăstiri, Artimon Chinițchi, în anul 1773”; 2). În limba rusească: „M-a făcut maistrul Iohann Christian Valentin, în anul 1774”. „În onoarea nașterii prea curatei fecioare s-a făcut clopotul acesta de părintele Artimon în mănăstirea Horacea, egumenul acestei mănăstiri, sub ocrotirea domnului Baron Gartenberg”⁸⁰⁰.

1775: „Până în 1775, trecerea Prutului s-a făcut pe podul umblător de la Mănăstirea Horecea, care avea acest privilegiu acordat de către foștii voievozi ai Moldovei, pentru că era săracă, din pricina locației sale nefavorabile, iar consemnarea taxelor de trecere însemna o atestare existenței podului. Pe parcursul altor doi ani, după aceea, până în 1777, administrația din Cernăuți pare să fi lăsat mănăstirea cu acele venituri, deoarece podul umblător de peste Prut nu a fost probabil cu funcționare permanentă și nu putea corespunde unui trafic mai animat. În 1777, însă, podul nou construit a atins acel nivel de forță și de securitate care înlătura orice concurență. Prin urmare, mănăstirea a pierdut vechiul privilegiu, pe care voia să-l recâștige printr-o cerere către împărat, dar nu a primit niciodată un răspuns⁸⁰¹, pentru că podul a fost păstrat, și de acum, încolo, un cost de trecere”⁸⁰².

1788: Contele Feodor Karacsay de Valyesaka, participant, în 1788-1791, la asediul Hotinului și la marile bătălii de pe teritoriul Moldovei, bun cunoscător al fiecărei regiuni moldovenești, scria că, exista un drum, care pornea „de la Cernăuți, pe malul drept al Prutului, prin Calicenca, mănăstirea Horecea, Ostrița, Țurenii (vama austriacă), la Mamornița, unde e granița; dincolo de graniță, este stația de poștă moldovenească”⁸⁰³.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Cernăuți – **Curtea regională din Cernăuți:** Cernăuți, Ceahor, Hliboka, Camena cu Spaski, Corovia, Cotul Bainski, Cuciummare, **Ludi Horecea** Camerale cu Mănăstioara, Lucavița, Mihalcea, Mihuceni cu Kicera, Molodia cu Franzthal și Derelui, Ostrița, Preworokie, Stăneștii de Sus pe Siret, Stăneștii de Jos pe Siret, Poienile, Tărășeni, Trestiana sau Dimka, Voloca Camerale pe Siret, Zurin”⁸⁰⁴.

1870: „Cernăuți, în 15 iunie 1870. Sunt acum patru ani de zile, de când au început gimnasiaștii români, împreună cu realiștii și preparandiștii de aici a aranja câte o festivitate maială. În anul acesta sa petrecu festivitatea aceea, a doua zi de Duminica mare, în **păduricea Horecea**. Programul festivității a fost destul de variat, constând din orațiuni, declamațiuni, cântări, jocuri și o tombolă în favoarea Fundațiunii pumnulene. Se presupunea cum că împărtășirea publicului român de aici și din jur la petrecerea asta va fi cât se poate de vie, făcându-se mai bine de 200 de invitațiuni. Asta însă nu s-a întâmplat, căci au lipsit din mijlocul tinerilor nu numai cei ce se țin și se dau de români buni, dară chiar și acele persoane care s-au deprins a fi privite de sprijinitoarele cele mai tari ale românismului și ale aspirațiunilor naționale și de a căror prezență se bucurau tinerii în tot anul”⁸⁰⁵.

În **1890**, Horecea avea 1.119 locuitori și trei învățători: Mihail Pitei, Georgie Hreniuc și Nichifor Șcraba. Michail Humailo era primar, Vasile Iliuț era paroh, iar Simion Guga – cantor bisericesc.

⁸⁰⁰ Olinescu, Dionisie, *Inscripțiuni monumentale din Bucovina*, în *Epoca*, No. 402, Seria II, Anul III, sâmbătă 15 martie 1897, pp. 1, 2

⁸⁰¹ Mănăstirea Horecea, împăratului Iosif II, ddo. 6 octombrie stil vechi 7272.

⁸⁰² Werenka, Dr. Daniel, *Bukowinas entstehen und aufblühen* (Apariția și înflorirea Bucovinei), în *Archiv für österreichische Geschichte* (Arhive pentru istoria austriacă), Wien, 1892, pp. 98-152.

⁸⁰³ *Călători*, XIX, I, pp. 779-783

⁸⁰⁴ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Österreich*, Wien 1869. pp. 158-161

⁸⁰⁵ *Albina*, Nr. 49, Anul V, Pesta, duminică 14/26 iunie 1870, p. 2

1896: O listă de colectă pentru Internatul de studenți români din Cernăuți, alcătuită, în septembrie 1896, de Vasile ILIUȚ, cuprinde următoarele nume de localnici: Michail PITEI, Nichifor ȘCRABA, George HRENIUC, Simeon GUGA, Nicolai COSTAȘ, Toader FLOREA, Iacob VORONCA, George PAULOVICI, Dimitrie SVRID, Toader VEREHA, Anton CAULEA, Ioan alui Constantin VORONCA, Nichita VORONCA, Lazar VORONCA, Moisi VORONCA, Daniil VASILOVICI, Maței VORONCA, Ieremie GĂINĂ, Alexandru alui Petru VORONCA, Gavril VORONCA, Georgi FLOREA, Andreiu FETILĂ, Mihaiul FLOREA al Eudochiei, Georgi GĂINĂ, Ilie HUMAILO, Nicolai HUMAILO, Ilie TERLEȚCHI, Maxim alui Petru VORONCA, Gavril PLĂCINTĂ, Vasile GĂINĂ, Maxim alui Ștefan VORONCA, Dimitrie HURGHIS, Mihaiu PRIDIE, Dimitrie alui Gavril VORONCA, Nistru CHIȚAC, Chiril VORONCA, Simion alui Georgi GĂINĂ, Toader alui Nicolai. VORONCA, Daniil TOMNIUC, Nicolai FLOREA, Varvara lui Ioan PODEȚ, Toader HUMAILO, Constantin SMOLENCIUC, Ilie DANCIUC, Nicolai alui Ioan VORONCA, Flor HROMIUC, Fluor alui Maței VORONCA, Ștefan HUMAILO, Alexandru FLOREA, Michail ANTONOVICI, Georgi SVIRID, Cozma PAULOVICI, Tanasi MELNICIUC, Filip SVIRID, Simeon COSTAȘ, Nicolai CALANGIU, Tit COZUBEAC, Vasile CALANGIU, Ioan HUMAILO, Ioan MARTINIUC, Nicolai SVIRID, Onufrei SMOLENCIUC, Alexandru VORONCA, Cozma GĂINĂ, Nichită CAULEA, Catrina alui Gavril VORONCA, Domnica SPENGEAC, Maria RUPTAȘ, Domnica alui Grigori SVIRID, Simeon VORONCA, Catrina GEORGIAN, Irina lui Codrat VORONCA, Vasilina lui Ștefan VORONCA, Domnica lui Ioan FETILĂ, Domnica lui Neculai FLOREA, Irina lui Ștefan TUDUREAN, Raifta PLĂCINTĂ, Michail ZACHIPNEI, Michaiu CRAUCIUC, Petru GĂINĂ, Nicolai CASIAN, Magdalina GĂINĂ, Mațeu COTOMAN, Petru COSTINIUC, Axenti PAULOVICI, Maria lui Ioan VORONCA, Varvara ANTONOVICI, Maria ZVONETCHI și Maria CARPIUC⁸⁰⁶.

1907: Din Comitetul național pentru districtul Cernăuți, proapăt constituit, făceau parte și preotul Vasile Maghior și Ștefan Doroș din Horecea⁸⁰⁷.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Horecea** (și **Ludi-Horecea**), comună rurală, districtul Cernăuți, așezată pe malul drept al Prutului, între Cernăuți și Ostrița. Suprafața: 3,12 kmp; populația: 630 locuitori ruteni și români, de religie gr. or. Prin drumuri de țară, comunică cu orașul Cernăuți și cu drumul principal. În apropiere se află un vad peste Prut. Are o școală populară, cu o clasă, și o biserică parohială, cu hramul „Nașterea Maicii Domnului”, fostă mănăstire. Numele său vechi este Horecea. Cu timpul, a primit și numirea Ludi (adică oameni pripășiți), spre deosebire de mahalaua Cernăuțului, Horecea. Localitatea purta, odată, numele Scutela, fiindcă locuitorii acestei comune erau scutiți de biruri (nu le plăteau domniei, ci mănăstirii – n. n.). În apropierea comunei, se află o pădurice, în mijlocul căreia există o peșteră, ce servea drept beci, în care călugării de la mănăstirea Horecea păstrau fructele în timpul iernii. Populația se ocupă cu agricultura, cu creșterea vitelor și puțin cu ale grădinariei. Comuna posedă 110 hectare pământ arabil, 13 hectare fânașuri, 17 hectare grădini, 22 hectare imașuri, 9 hectare pădure. Are 40 cai, 139 vite mari, 122 oi, 125 porci. **Horecea, mahala** a Cernăuțului, așezată pe malul Prutului și înconjurată de o pădure frumoasă, care servește cernăuțenilor, în timp de vară, drept loc de excursiuni frecvente; formează o secțiune comunală deosebită, cu parohie proprie. Are 750 de locuitori, cea mai mare parte români și de religie ortodoxă, ce se ocupă cu plugăria și pescăritul. Are o școală populară și o biserică frumoasă, foastă mănăstire. Mahalaua Horecea posedă 198,44 hectare pământ arabil, 8,49 hectare fânașuri, 35,77 hectare grădini, 72 hectare imașuri și 10 hectare pădure. Locuitorii posedă 40 de cai, 139 de vite cornute, 122 oi, 125 porci și 19 stupi de albine. **Horecea, mănăstire**, astăzi biserică parohială a comunei rurale cu acelaș nume, se pare că-și trage începuturile sale pe urma unei sihăstrie, ce se află în pădurea de pe malul

⁸⁰⁶ GAZETA BUCOVINEI, Nr. 79/1896, p. 4

⁸⁰⁷ *Apărarea Națională*, Nr. 19, Anul II, joi 14 martie stil nou 1907, p. 2

Prutului. La 1730, a clădit episcopul de Rădăuți și, mai târziu, mitropolit al Moldovei, Antoniu, pe acel loc o biserică de lemn, cu câteva chilii de călugări. La rangul de mănăstire a fost ridicată această mică chinovie abia în vremea egumenului Artimon, care a terminat, pe la 1766, clădirea de piatră, cu ajutorul Mitropolitului Gavril și a marelui logofăt Cilibiu. În chiliile, construite după un anume stil, adică între naosul și turnurile bisericii, viețuiau, la luarea Bucovinei de către Austria, încă 20 de monahi. Odată cu secularizarea celorlalte mănăstiri, a fost desființată și Horecea. Mănăstirea posedă, între alte proprietăți, concesionate de Vodă Grigori Kalimah, și dreptul încasării taxelor pentru trecerea Prutului, cu podul umblător, ce se află în apropiere, iar dincolo de hotar avea moșiile Mogoșești și Nahoreni⁸⁰⁸.

1915: „Ioan Magior, abiturient al gimnaziului greco-ortodox din Suceava, a căzut pe câmpul de onoare contra Italiei, în 10 Septembrie 1915. El e fiul exarhului arhiepiscopesc din Horecea, al părintelui paroh Vasile Maghior. Dulce et decorum este pro patria mori”⁸⁰⁹.

1945: „Prin Ordinul Nr. 319.634 din 15 Noembrie 1945⁸¹⁰, se fixează, pe data de 1 noembrie 1945, următorii învățători la școlile arătate în dreptul fiecăruia: Balușescu Elena, la **Horecea**, p. 8”.

HORODNIC. Pornind de la sugestia toponimică, adică de la faptul că „horod” (gorod) înseamnă, în limbile slave, oraș, cetate, târg, austriei au angajat un arheolog slav, al cărui nume îmi scapă, să facă săpături pe vatra celor două sate Horodnic, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, cu speranța că se vor găsi urmele presupusului oraș-cetate. Un pictor austriac, Mattias Adolf Charlemont (1820-1871), l-a însoțit pe arheolog, realizând, cu acea ocazie, o frumoasă panoramă a Horodnicului de Jos, în prim-plan zărindu-se ceramica descoperită de săpătorii țărani, care trudesec într-o groapă considerabilă, situată pe un deal, supravegheați, îndeaproape, de domnul de la Împărăție, care umbla după oale și ulcele. Charlemont a desenat, apoi, piesă cu piesă, toate obiectele descoperite în vatra Horodnicului de Jos, ceramică celtică și, mai ales, bastarnă, toporiști, vârfuri de arme, toate din secolele III-II înainte de Cristos. S-au mai găsit, desigur, ca peste tot în România, Basarabia și Ucraina, și piese care țin de cultura cucuteniană, dar orașul-cetate nu li s-a arătat și pace. Poate că nici nu a existat, poate că, taman ca la Rădăuți, „horodul” se referă la un posibil târg de animale și produse agricole, organizat în vecinătatea Mănăstirii Horodnic, săptămânal sau cu ocazia mai multor sărbători anuale. E posibilă, totuși, și varianta existenței, cândva, a unei întărituri de pământ și lemn, condusă de o căpetenie locală (horodnic), pe care s-o fi măcinat, prin vremuri, brazda pământescă, dar nu trebuie exclusă nici varianta unei străvechi cetăți din piatră, precum cele despre care vorbește, după ce le văzuse, Simion Florea Marian, în „Tradițiile...” sale, cetățuie pe care, deocamdată, pământul nu voiește să ne-o dezvăluie. N-ar fi exclus ca temelia acelei cetăți să se afle nu la Horodnicul de Jos, ci la Horodnicul de Sus, în pădurea „Cetate”, pe Pârâul Cetății, localizare sugerată și de reperele menționate în uricul lui Roman Vodă, din 18 noiembrie 1393, în care se spune că hotarul Frătăuților pornește „de la obârșia Sucevei, drept la Movilă, la satele lui Radomir”, care sate pot fi cele cunoscute, în viitor, drept satele Horodnic, Rădăuții reprezentând, așa cum este sugestia generală, o parte din acest ocol, cea poziționată „de acolo (de la satele lui Radomir), drept peste câmp la o movilă, de acolo drept la ocolul lui Radomir”, în capătul cărui ocol se află „cornul de jos”, dinspre Suceava. Dar, deocamdată, totul este doar o sugestie, deși reperele hotarnice Rădăuților, din 19 și 20 iulie 1782, deși împănate cu foarte multe toponime, par să respecte, în

⁸⁰⁸ Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 110, 111

⁸⁰⁹ VIAȚA NOUĂ, Anul III, nr. 163, 3 octombrie 1915, p. 4

⁸¹⁰ *Monitorul Oficial*, Nr. 277, 3 decembrie 1945, p. 10553

megeșia Frătăuților cu Horodnic și Rădăuți, aceleași indicii ale dispunerii movilelor. Dar, despre asta, cu un alt prilej, după o documentare mai amănunțită.

1439: Cele două sate Horodnic, „unde a fost curtea lui Petru Vrană”, deși locuite din antichitate, au fost atestate documentar abia în 15 iulie 1439, ca proprietăți ale mănăstirii Horodnic („unde este Antonida stareță”), împreună cu satul dispărut Balasinăuți, și sunt, alături de Frătăuți, pietre de temelie ale spiritualității bucovinene, datorită numelor mari, aduse prinos culturii române.

1444: Întărituri domnești pentru satele Horodnic se mai obțin în 1 august 1444 și în 8 iulie 1453, ambele în beneficiul mănăstirii stareței Antonida, mănăstire dispărută, dar cu temelii adăpostite, probabil, de vatra fertilă a satului Călugărița. Este de presupus că mănăstirea aceea veche a dispărut și s-a risipit înainte de urcare pe tron a lui Ștefan cel Mare, din moment ce, în 26 august 1474, se judecă, în fața Sfatului domnesc de la Suceava, pricina dintre Ivanco, fiul lui Vasco de la Horodnic, și Mărușca, fiica lui Ivan Cupcici. Procesul, judecat după dreptul valah (valaskim), „cum este drept și lege, după obicei, ca să vie Ivanco însuși cu 24 de jurători și să jure cu ei Ivanco și cu frații săi că sunt nepoții lui Cupcici, după mama lor, de asemenea că sunt nepoți și ai Marușcăi, și ai lui Mihno” (fiul lui Grozea Cupcici, nepotul Marușcăi”.

1474: În ziua judecății, deci în 26 august 1474, „Ivanco și cu frații săi s-au lepădat de jurământul lor și nu au vrut să jure cu jurătorii lor, ci au lăsat pe Mărușca, fiica lui Ivan Cupcici, ca să vie ea singură și să jure, zicând așa: Că Ivanco, fiul lui Vasco din Horodnic, și cu frații săi nu sunt nepoții lui Cupcici, nici ai ei, ai Marușcăi, nici ai lui Mihno”. Ștefan cel Mare și sfatul său domnesc, „văzând Marușcăi”, i-a întărit ei toate satele lui Cupcici, stabilind, pentru eventualitatea altor pârre mincinoase la domnie, o amendă usturătoare pentru cei din neamul lui Ivanco, adică „să plătească atunci zavească 60 de ruble de argint curat”.

1530: Dar, în vremurile care au urmat, nici un urmaș din neamul Vasco al sătenilor horodnicani nu a mai revendicat străvechile moșii, care, după o întăritură, din 1530, a lui Petru Rareș, referitoare la cumpărarea satului Horodnicul de Jos, „cu livada, mai jos de Osoe”, și după o alta, din 14 februarie 1582, prin care Iancul Sasul Vodă, în baza uricelor din vremea lui Ștefan cel Mare, întărea celor două sate fraților Ion, Trifon, Ștefan, Sturza, Vasutca, Parasca, Fădora și Anușca Cupcici, sunt vândute, la 1577, lui Ieremia Movilă, care le dăruiește Mănăstirii Sucevița, „cu iazuri și cu mori pe Părăul Horodnicul și pe Părăul Pozinul și cu poiene și curături într-a lor hotară”. Mănăstirea stăpânește cele două sate, aflate într-un același hotar până în 1785, până la confiscarea averilor mănăstirești și împrumutarea cu pământ arabil, fânețe și păduri, pe seama averilor confiscate de la călugări, a obștilor sătești și a țăranilor, în 1786.

1748: La Horodnice se stabiliseră, între timp, și trei familii de emigranți transilvăneni, cea a lui Vasile Moroșan, plugar din Bârgău, sosit, în 1748, împreună cu nevasta și cu doi băieți și două fete; cea a bodnarului din Rodna George Ungurean, stabilit la Horodnic în 1766, împreună cu soția, un băiat și cinci fete; cea a plugarului din Rodna Nicuță Bunea, sosit tot în 1766, împreună cu soția și două fete.

1772: Recensământul lui Rumeanțev⁸¹¹, din 1772-1773, înregistrează la Horodnic, în Ocolul Vicovilor, fără alte precizări, „81 – toată suma caselor”, însemnând 8 popi, 13 femei sărace și 60 scutelnici ai spătarului Enăkaki.

În 1774, când austriecii ocupă Bucovina, satele Horodnic aveau 72 familii, dar numărul lor crește, până în 1784, la 186 de familii, din 1785, cele două sate cu rădăcini comune devenind comune distincte.

1782: În 17 martie 1782, niște țărani din Horodnic, în frunte cu vornicul lor de atunci, Ioniță Țigănescu, au fost invitați să participe, împreună cu țărani din Volovăț și din Rădăuți,

⁸¹¹ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 340

la juruirea și hotărnicirea moșiei satului Rădăuți. Ceilalți „oameni buni și bătrâni” erau Toader, fost protopop, Grigore Prilipcean, Ioan Morar, Simeon Crisenco și Grigoraș Calancea.

1786: În acel an 1786, al primei reforme agrare în Bucovina, sunt menționate, pentru prima dată în niște hotarnice, toponime precum Coliba, Dealul Horodnicului, Dealul Pietros, Dealul Voitinelui sau Vițău, Fântâna Voloca, La Mărul Roșu, Mesteceni, Opcina, Pădurea Corhana, Piscul Murelor, Pârâul Boșneanu, Pârâul Pozinul, Pârâul Valea Sacă, Poiana Haiciunca, Poiana Pietroasă (fostă pădure), Sub Codru, Traian și Vadul Pietros (Nicolai Grămadă, Toponimia minoră a Bucovinei, I, pg. 299).

1790: Biserica Sfântului Dimitrie din Horodnicu de Sus fusese construită în 1790, din banii Fondului Religionar, renovată, în 1853, de preotul Dimitrie SOSNOVICI, apoi în 1871.

1814: Biserica Sfântului Ioan Teologul din Horodnicu de Jos a fost ctitorită, în 1814, de Nicolai POPESCU și de preotul Dimitrie POPESCU, fiind restaurată în 1853. Biserica din Călugărița, ctitorită în 1591, avea să fie restaurată în 1871.

1841: Folclorul pare să se fi simțit mai bine la Horodnicul de Jos, unde și Ana, și Giorgi Sbiera, aveau, în anii de după 1841, câte un cântec al lor, „Of, loziță înfrunzită” și, respectiv, „Hai să bem, să bem să bem!”. Și se mai cântau, la Horodnicul de Jos, veselele cântece „Care fete-s mai fudule”, „Pus-am șeaua pe doi cai” sau „Tinerețe, haine scumpe”, ultimul chiar și în perioada interbelică, de către un rapsod celebru pe atunci, Ion Prepeliță.

În **1843**, parohia Horodnicu de Sus, cu 1.656 enoriași, era slujită de parohul Dimitrie SOSNOVICI, iar cea din Horodnicu de Jos, cu 1.240 enoriași, de parohul Dimitrie POPESCU și de preotul cooperador Nicolai POPESCU.

1848: Horodnicul de Jos beneficiază de o succintă descriere, așa cum fusese prin anul 1848, din partea lui Ion alui Gheorghe Sbiera: „Satul Horodnicul de Jos era așezat în vale, lângă pârâul Pozănul, și pe coasta miazăziuală a unui colnic lungăreț. Din vatra satului, cercul de vedere, adică discul pământului (orizontul) îmi părea foarte restrâns, îngust. Când mă suiam, însă, pe gruiul (vârful) colnicului, unde era pusă o ciuhă (bornă) de cătră ingineri, când au fost măsurat moșiile oamenilor, mi se mai lărgea încâtva cercul de vedere, dar tot credeam că acolo unde se împreună cerul cu pământul este marginea lumii”⁸¹².

1861: Câte o școală cu 5 clase funcționau în ambele comune Horodnic din 1861, la Horodnicu de Sus fiind deschisă, în 1902, și o școală cu 3 clase⁸¹³.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Rădăuți – **Rădăuți** (Târg cu tribunal districtual) cu Vadu Vlădichii, Andreasfalva cu Mitoca, Bădeuți, Bilca, Burla, Frătăuții Vechi, Frătăuții Noi, Fürstenthal, **Horodnicul de Sus**, **Horodnicul de Jos**, Karlsberg, Marginea, Milișăuții de Sus, Putna (cu mănăstirea), Satulmare, Straja, Sucevița, Vicovu de Sus cu Bivolăria, Vicovu de Jos, Voitinel, Volovăț, Seletin cu Frasin, Tomnatic, Rusca, Paltin, Plosca Camerale, Ulma, Ropoțel, Nisipitu, Bistrița cu Cârlibaba, Izvor cu Iarovița, Sărata, Moldova, Șipot Camerale”⁸¹⁴.

În **1890**, când Daniel Werenka își publică celebra „Topographie”, Horodnicul-de-jos avea 2.148 locuitori, păstoriți de parohul Dimitrie Popescu și de cantorul bisericesc Petru Lomoș. Primar al satului era Onufrei Teleagă, iar învățători, Vasile Mihalescul și Fevronia Velehorschi.

1892: Raport anual, pagina 62 (Săpături și descoperiri de monede).

„Conservatorul Klauser a raportat despre succesul mai mic al săpăturilor din Horodnicu de

⁸¹² Sbiera, Ion G., *Amintiri din viața autorului*, Cernăuț, 1899

⁸¹³ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 20, 1876 p. 41, 1907 p. 123

⁸¹⁴ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

Jos, Bucovina, și pe o descoperire de monede la Siret. comentatorul Dr. Kenner a remarcat: Monedele de interes din localitate au ajuns, aparent, la locul descoperirii, pe ruta comercială care leagă Marea Neagră și Dunărea cu Marea Baltică. Ele aparțin unui grup de monede găsite, care indică existența și direcția drumului, și, prin urmare, fiecare sit nou în care se fac astfel de descoperiri este important⁸¹⁵.

1896: Prima bibliotecă publică a Horodnicului de Jos, Cabinetul de citire „Vatra”, s-a înființat, în casa comunală, în anul 1896, cu 326 membri, cu 79 cărți și 4 abonamente la gazete, dar și cu o avere de 26 florini și 20 de creițari. Președintele „Vetrei” era preotul Dimitrie Popescul, secondat de legendarul învățător Vasile Mihalescul și de secretarul Dionisie Sorocean.

1896: O colecție, pentru Azilul de studenți din Cernăuți, făcută, în mai 1896, de „Zaharie ZUB, primar în comuna Horodnic de sus”, menționează următoarele nume de localnici: paroh Titus TURTUREAN, învățător Toader GUGA, Titus COMOROȘAN, Simion ZUB, Artemie ZUB, Toader MACOVEI, Ion CALANCEA, George ICHIM, Dumitru POPESCU, Maței PRELIPCEAN, Constantin GRICENCO, Casian MACOVEI, Vasile JACOTA, Constantin MACOVEI, Ion GROSUL, Iftim POPESCU, George ANICA alui ZAHARIE, Constantin LUȚA, George LUȚIA, George GROSUL alui Gavril, Constantin GROSUL, Vasile ANICA, George MACOVEI și Spiridon POPESCU⁸¹⁶. În Horodnicul de Jos era primar, în 1896, Onufreiu TELEAGĂ⁸¹⁷.

1897: Din Horodnicul de Jos, lista de colecție întocmită de parohul Dimitrie POPESCU cuprinde numele localnicilor: primarul Onufrei TELEAGA, Gavril TELEAGA, Petru PRELIPCEAN, Dumitru alui Lupu TELEAGA, Dumitru alui Alexandru TELEAGA, Ion alui Silion PRELIPCEAN, Antip PRELIPCEAN, Ilie ANDRIȘAN, George LUNGOCI, Pancratie POPESCU, Ion POPESCU, Ifrim OLENICI, Rachila lui Simion TELEAGA, Gavril ȚIGANESCU, Alexandru POPESCU, George PRELIPCEAN, Ioan PISCUC, Ioan ȚIGANESCU, Laurenti ȚIGANESCU, George PRELIPCEAN și Dionisie SOROCEAN⁸¹⁸.

1897: O altă colecție, demarată în 18 Decembrie 1897, în folosul aceleiași internat cernăuțean, făcută de primarul Onufrei TELEAGĂ, de proprietarul Petrea alui Archip TELEAGĂ și de preotul Dimitrie POPESCU, menționează următoarele nume din Horodnicul de Jos: proprietarul Ion ONICA, proprietarul și negustorul Gavriil TELEAGĂ, Ion alui Simion TELEAGĂ, Simion alui Vasile TELEAGĂ, Casian alui Georgie TELEAGĂ, Vasile TELEAGĂ, Dumitru TELEAGĂ, Simion alui Alexandru TELEAGĂ, Rachila TELEAGĂ, Pavel TELEAGĂ, Ion PRELIPCEAN, Dimitrie POPESCU, George BOGHIAN, Nistor COLBAN, Pentelei PRELIPCEAN, Ion alui Damian LUNGOCI, Ion PISCUC, Dumitru alui Vasile PRELIPCEAN, David ANDRIȘAN, Ion ANDRIȘAN, Nistor PRELIPCEAN, Toma PRELIPCEAN, Ion alui Artemi PRELIPCEAN, Ion alui Precop PRELIPCEAN, Ifrim PRELIPCEAN, Casian POPESCU, Pentelei PRELIPCEAN, Anton PRELIPCEAN, Petre alui Anton PRELIPCEAN, Grigori alui Varlaam PRELIPCEAN, Chiriac PRELIPCEAN, Toader PRELIPCEAN, Efrim COLBAN, Dumitru alui Vasile COLBAN, Simion ȘOTROPA, Anița lui Simion ȘOTROPA, Ion alui Vasile LUȚA, Anton RAICO, Ion TIRON, Andron LUȚA, Vasile POPESCU, Pentelei VLADAN și rădăuțenii Iankel ȘAPIRA, Leiser KIRMAYER, Calman FIȘER, Nathan HARTH și Chaim MENȘEL, precum și arendașul morii din Horodnicul de Jos, Franz REITMAIER, burger în Rădăuți⁸¹⁹.

⁸¹⁵ Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

⁸¹⁶ GAZETA BUCOVINEI, Nr. 42/1896, p. 4

⁸¹⁷ DEȘTEPTAREA, Nr. 5/1896, p. 39

⁸¹⁸ DEȘTEPTAREA, Nr. 11/1896, p. 84

⁸¹⁹ DEȘTEPTAREA, Nr. 4/1898, p. 30

1898: Horodnicul de Sus a preferat să-și facă, mai întâi, bancă cooperatistă, a cincia bancă rurală de tip Raiffeisen din Bucovina, după cele din Crasna, Fundu Moldovei, Solca și Stroești, înființată în anul 1898, cu 139 părtași, sub președinția lui Epifanie Bacinschi și sub directoratul primarului Zaharie Zub, cu învățătorul Teodor Guga vistiernic, cu George Luță și Filip Macoveiu în Consiliul de control, și cu Emilian Hreniuc, Dimitrie Popescul și Simeon Zub în direcție.

În **1899**, de Sf. Dumitru, „părintele episcop Repta” a sfințit biserica din Horodnicu de Sus, cu un sobor de 18 preoți, în prezența a câtorva mii de credincioși. Printre ctitori se află, în primul rând, primarul de atunci, Zaharie Zub, care a dat 4.500 florini⁸²⁰.

1899: Horodnicul-de-sus avea 2.595 locuitori, păstoriți de preotul Tit Turturean și de cantorul Casian Șindilaru. Școala din sat avea patru învățători, Teodor Guga, Tit Comoroșan, Glicheria Comoroșan și Panora Senculeț, iar primar al satului era Zaharia Zub, unchiul lui Em. Grigorovitza, care avea să scrie, mai târziu: „Am mai povestit, cu alt prilej, cititorilor mei despre Horodnicul de Sus și o mai zic o dată că sat frumos românesc ca acesta greu se mai găsește cât ați căuta. Nu că-l laud, fiindcă-mi e acolo baștina părinților și a mamei copilului meu, dar așa-i. Și n-ar fi numai atâta, dar treizeci de ani de-a rândul, de când am trecut dincoace, în Țara Românească, tot de casa noastră strămoșească a ținut vornicia acestui cuib de Români. Și numai la biserica veche din sat, dacă aș fi vrut să merg să mă închin, tot de tata socru, preotul satului, era să dau. / Cum nu era să-mi fie drag Horodnicul de Sus? E și satul cel mai lipit de marginea târgului, scăldat de apa albăstrie și rece a Topliței, ce curge ascunsă până spre piața mare a Rădăuțului. / Și ce mândru e așezat Horodnicul de Sus, la un capăt al șesului, chiar în spatele târgului, având fața îndreptată spre munții Carpaților, parcă ar fi fost pus strajă pe valea mare a Sucevei, ce se deschide de aicea înainte. / Poate de aceea se va fi trudit așa strămoșul meu, de a venit fugar din țara muscălească, să-și regăsească scumpa lui Moldovă, pe care o părăsise ca flăcău de 17 ani, luat cam cu sila de cetele generalului rusesc Munich, la anul 1739. Pățise și el ce li s-a întâmplat, în urmă, la mulți feciori de casă bună moldovenească. Că mi-i ademeneau Rușii în tot felul și-i luau cu dânșii, în țara lor, unde o samă ajungeau la slujbe înalte, cum a fost, de pildă, și cu Onu de la Miroslave. / În familia noastră s-au păstrat și azi hârtii cari spun multe. Dar cine să apuce a scormoni din nou lucruri uitate... și la ce? Cu gânduri trufașe, că ce și cum era să fie, dacă veneau lucrurile altfel și nu cum au venit, nu mi-am bătut niciodată capul. Destul de scump plătise tatăl meu, cum îmi povestea adeseori, tradiția din familie, cum că ne-am trage din neam. Face să o spun și altora. / Moșul meu, Irmolai, om cu multă socoteală, văzând că învățătura era lucru scump, a lăsat pe cei doi băieți ce-i avea, adică pe tatăl meu și pe frate-său, primarul Horodnicului de azi, să învețe ce cam se putea învăța pe vremurile acele așa, prin apropiere, mai la mănăstirea Suceviței, mai la Rădăuți. Tatălui meu îi băgase însă în cap, încă mai dinainte, un unchiu, călugăr ce tot se abătea pe la casă, fumuri de boierie. Și-ntr-o zi, prin postul mare, când moșul meu l-a fost trimes pe tata cu boii în țarină, să o curețe de spini, el ce s-a gândit, ce a făcut, dar atât că a tulit-o drept în Moldova, la mănăstirea Neamțului, unde un fel de frate al moșului meu, arhimandritul Serafim, se găsea stariț. Ce va fi învățat pe acolo bietul meu tată e greu de spus. Destul că, după moartea unchiului, s-a întors băiat cam răsărit, dar fără nici un rost, adică nici bun de gospodărie, nici prea îndemânatec pentru carte nemțească, ce se cerea pe la noi, în Bucovina. Cu mare greu și-a cârpit, în urmă, învățătura, încât să poată intra învățător și, astfel, să scape de slujba grea de opt ani a oștirii. / Dar să mă întorc înapoi, la firul amintirilor mele, și, părăsind Horodnicul, să apuc pe altă cale și să dau de drumul mare ce duce, la stânga, spre Rădăuți, iar, în dreapta, apucă spre vestita mănăstire a Suceviței, cea durată de neamul domnesc al Movileștilor. Într-acolo tăbărăsc, în ziua de Probaj (Probaj se zice în popor la sărbătoarea Schimbării la Față), toate satele de prinprejur, mai ales, însă,

⁸²⁰ DEȘTEPTAREA, Nr. 21/1899, p. 163, 164

Horodnicenii noștri. / În partea aceea se îmbie, pe la jumătate de cale, și un drum destul de bunicel al satului nostru. La ieșirea din sat, însă, nu mă pot răbda să nu-mi întorc, încă o dată, privirea la frumoasa școală cu șase clase, ce au clădit-o oamenii de câțiva ani încoace. Unde, acum douăzeci de ani, nu prindeai copiii Horodnicenilor nici cu arcanul ca să-i aduci la învățătură, școala asta nouă, cât îi de încăpătoare, geme de băieți și fete cari, învățând cu schimbul, unii dimineață și alții după amiază, nu dovedesc să se lumineze de ajuns. Acum comuna a cumpărat și cele două crășme, de devale din sat, unicele cari mai rămăseseră încă neînchise, după izgonirea Jidovilor de către unchiul meu, vornicul. Astfel, se mai fac două școli deosebite, pentru sătenii împrăștiați unii pe așa-zisa toloacă a Braniștei, iar alții tocmai hăt, dincolo, pe sub pădurea Fondului. O! dacă s-ar putea pune în locul fiecărei crășme câte-o școală, cum s-a făcut la Horodnicul de Sus, tu, neam ales al Israelului, oare ce te-ai mai face? / Drumul satului din partea asta îi pietruit, ba încă, pe ici, pe colo, s-a sădit câte un pom alături de șanțului, lucru de minune, care arată că vreau oamenii să facă cum face stăpânirea și tot parcă li vine greu să-și întinză ei înșiși umbră pe ogoarele lor. Și ogoarele sunt muncite bine și fâgăduiesc, ca în toți anii, rod și bucate îmbelșugate. Unde prinde, însă, drumulețul satului a se sfârși și vine de se închiagă cu drumul împărătesc, zărim o fântână mare, cu ghizduri și cu brâu înalt de peatră. În dosul stâlpului sumeț al cumpenei cu ciutură ferecată, se înalță o cruce frumoasă de pomenire, cioplită din două lespezi întregi de stâncă adevărată. Nu trece om, de unde va fi venind, ca să nu se oprească, o clipă, și, făcându-și cruce, să nu mulțamească celui de sus pentru băutura răcoritoare, șoptind, în același timp, și numele acelora ce s-au gândit să facă așa binefacere însătaților de la drum. Îmi vin lacrimi în ochi, căci ctitorii însemnați cu slove vechi pe latul crucei sunt moșul meu, Irmolai, și Solomina, bunică-mea. Să-i aibă Dumnezeu în împărăția sa!”⁸²¹.

În 1907, paroh la Horodnicu de Sus era Epifanie BACINSCHI, născut în 1845, preot din 1869, paroh din 1879, cantor fiind, din 1901, George POPESCU, născut în 1867. În același an, la Horodnicu de Jos, paroh era Epaminondas PRELICI, născut în 1847, preot din 1873, paroh din 1882, iar cantor, din 1900, Dimitrie HALIP, născut în 1858.

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner⁸²², în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la Ana IFTINCA (20 ani în 1914), Dimitrie a lui Maței POPESCU (26 ani în 1912) și Onofrei TIRON (factor poștal și gospodar, 30 ani în 1912) din Horodnicu de Jos.

În 1908, conform Dicționarului lui Grigorovitză: „**Horodnicul de Jos**, comună rurală, districtul Rădăuți, așezată pe un mic afluent al pârâului Horodnic, spre Vest de Rădăuți. Suprafața: 19,80 kmp; populația: 2.100 locuitori români, de religie gr. or. Este în apropierea drumului principal Marginea – Vicovul de Jos, precum și a drumului districtual Rădăuți-Gălănești. Are o casă de economie; un cabinet de lectură; o școală populară, cu 3 clase (deci, cam 90 de școlari – n. n.); o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Ioan”, și o alta, filială, în vechiul cătun Călugărița, cu hramul „Înălțarea Sfintei Cruci”, zidită la anul 1591, în locul schitului de călugărițe, ce durase până atunci, în acest loc. În hrisoave se pomenește despre această comună ca fiind unită cu Horodnicul de Sus, într-o singură comună, numită Horodnic. În apropiere, se văd peste 60 de tumuli, dintre care unii au fost săpați, în 1893, și s-au găsit în ei unelte de piatră, resturi de cărbuni de lemn, fragmente de oase împietrite etc. Populația se ocupă cu agricultura și cu creșterea vitelor. Comuna posedă 2.083 hectare pământ arabil, 430 hectare fânașuri, 21 hectare grădini, 292 hectare imașuri, 1.367 hectare păduri. Se găsesc 183 cai, 1.243 vite cornute, 227 oi, 832 porci și 280 stupi. **Horodnicul de Jos, moșie**, atenență a

⁸²¹ Grigorovitză, Em., *Cum a fost odată*, București, 1911

⁸²² MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

moșiei cu administrație particulară Hardegghal. Are 8 case și 85 locuitori români gr. or. Cuprinde și herghelia Preditul Nou, precum și târlele Preditul Mijlociu, Tocuritura și Toplița.

Horodnicul de Sus, comună rurală, districtul Rădăuți, așezată pe pâraiele Toplița și Horodnic, fiind lipită de partea de Sud-Vest a Horodnicului de Jos și spre Vest de Rădăuți. Suprafața: 31,00 kmp; populația: 2.592 locuitori români, de religie gr. or. Este străbătută de drumul principal Marginea – Vicovul de Jos și în apropiere de drumurile districtuale Rădăuți-Gălănești și Rădăuți-Marginea. Are 2 scoale populare, una cu 2 clase și alta cu 4 clase (deci, cam 180 școlari – n. n.); o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Dumitru”, și o casă de economie. A fost, până în timpurile din urmă, unită cu Horodnicul de Jos, într-o singură comună, numită Horodnic, care este menționată, pentru prima dată, într-un hrisov din 20 August 1474, al lui Ștefan cel Mare. Într-un hrisov posterior, din timpul lui Iancu Vodă, cu data de 14 Februarie 1582, se vede că aparținea familiei Diacului Vadici. Prin hrisovul din 12 Iulie 1597, de la Ieremia Movilă, a fost dăruită mănăstirii Sucevița. Populația, formată din locuitori originari și din coloniști din Transilvania, se ocupă cu agricultura, cu creșterea vitelor și cu păduritul. Comuna, una din cele mai frumoase și mai bogate din Bucovina, posedă 1.897 hectare pământ arabil, 550 hectare fânașuri, 28 hectare grădini, 543 hectare îmașuri, 1.367 hectare păduri. Se găsesc 130 cai, 1.321 vite cornute, 277 oi, 1.118 porci și 116 stupi. **Horodnicul de Sus, moșie**, atenență a moșiei cu administrație particulară Hardegghal. Are 6 case și 50 locuitori români gr. or., împreună cu hergheliile Preditul-Vechi și Hardegghal⁸²³.

1914: Deputatul Dr. Aurel Onciul lansa apelul, „adresat chiar țăranilor români din Bucovina, ca să se întrunească, duminică, în 5 decembrie, la Suceava, în adunare țărăneasă”, apel semnat și de „George Hutu, gospodar și primar al orașului Câmpulung, Alexandru Buburuzan, gospodar în Mănăstirea Humorului și fost deputat în Sfatul Țării, Ștefan Forfotă, gospodar și primar al orașului Vatra Dornei, Ștefan Bârtoi, gospodar și primar în Stroiești, George Boncheș, gospodar în Vatra Dornei și deputat în Sfatul Țării, **Zaharie Zub, gospodar în Horodnicul de Sus**”, apel adresat Regelui României, căruia i se cerea să intre în război de partea Austro-Ungariei, precizându-se că „noi, țăranii români din Bucovina, am fost și rămânem pururea credincioși împărăției”, spre finalul textului răs-picându-se: „Poporul Român Bucovinean a dat până acum cu prisos dovadă că este „neclintit în credința sa către Împărăție”, se luptă doară fiii acestui popor cu neasemuită vitejie pe câmpul de luptă și mii de feciori de ai noștri au pornit de bună voie în război, ca să-și verse sângele întru apărarea Patriei și a Tronului”⁸²⁴.

1914-1918: Jertfa de sânge pentru Bucovina a fost depusă cu prisosință de „Infanteristul **George Popescu**, Horodnicu de Jos, Regimentul 22, rănit”⁸²⁵; „Infanteristul **Ion Hopa**, Horodnicu de Jos, Regimentul 22 Infanterie, rănit; Infanteristul **Constantin Onica**, Horodnicu de Sus, Reg. 22, rănit”⁸²⁶; „Fruntașul **David Rusu**, Horodnicu de Jos, Regimentul 22, rănit”⁸²⁷; „Rezervistul **Toma Prelipcean**, Horodnicu de Jos, Reg. 22, prizonier; Infanteristul **Gavril Sbiera**, Horodnicu de Jos, Regimentul 22, rănit”⁸²⁸; „Infanteristul **Dumitru Cioban**, Horodnicu de Sus, Regimentul 22, rănit; Infanteristul **Eusebie Horodnic**, Regimentul 22, rănit”⁸²⁹; „La propunerea doamnei Saveta Macovei din **Horodnicul de sus**, se îndrumează procedura pentru adevărarea morții soțului ei **Nicolai a lui Teodor Macovei**. Doamna Saveta Macovei susține că soțul ei Nicolai Macovei a căzut în

⁸²³ Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 111, 112

⁸²⁴ *Viața Nouă*, III, nr. 149, 22 nov. n. 1914, p. 4

⁸²⁵ *Viața Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915

⁸²⁶ *Viața Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915

⁸²⁷ *Viața Nouă*, IV, nr. 159 – Supliment, din 6 august n. 1915

⁸²⁸ *Viața Nouă*, IV, nr. 175 din 5 martie n. 1916, p. 4

⁸²⁹ *Viața Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8

anul 1914 / Tribunalul Suceava, Secția I, la 18 Iulie 1919⁸³⁰; „La propunerea doamnei **Reveca a lui Ioan Onica**, din **Horodnic de Sus**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morții bărbatului ei, **Ioan a lui Gheorghe Onica**, născut în anul 1891 la Horodnic de Sus. Doamna Reveca Onica susține că soțul ei, Ioan Onica, a picat mort, în decembrie 1918, într-o luptă la Chischerede⁸³¹; „La propunerea doamnei **Maria a lui Ioan Lungoci**, născută Popescul, din **Horodnic de Sus**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morții bărbatului ei, **Ioan a lui Gheorghe Lungoci**, născut în 15 ianuarie 1883, la Horodnic de Sus. Doamna Maria Lungoci susține că soțul ei, Ioan a lui Gheorghe Lungoci, a murit în anul 1915, în război, și că a fost înmormântat de Ștefan Driglor, Vasili Prelipcean și Gavril Boghean⁸³²; „La propunerea doamnei **Eugenia Mironescu**, din **Horodnic de Sus**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morții bărbatului ei, **Marco a lui Gheorghie Mironescu**. Doamna Eugenia Mironescu susține că soțul ei, Marco a lui Gheorghie Mironescu, a căzut în anul 1914⁸³³; „La propunerea domnului **Xenofon Popescu**, din **Horodnic de Sus**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morții lui **Ion a lui Gheorghe Grizenco**. Domnul Xenofon Popescu susține că Ion Grizenco a murit⁸³⁴; „**Grigori a lui Isail Popescul**, din **Horodnicul de Jos**, care a participat la război și să fi căzut pe frontul italian, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabilă prezumțiunea legală a morții, se îndrumază, la cererea soției sale, Catarina a lui Grigori Popoescul, procedura pentru declararea morții celui dispărut⁸³⁵; „**Constantin al Anghelinei lui Ștefan Scheul**, din **Horodnicul de Sus**, a participat la război și ar fi murit în anul 1918, în prinsoare în Rusia, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumază, la cererea soției sale, Eugenia a lui Constantin al Anghelinei Scheul, procedura pentru declararea morții celui dispărut⁸³⁶; „**Zaharie a lui Andrei Prelipcean**, din **Horodnicul de Jos**, a participat la război și e dispărut din anul 1915, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumază, la cererea soției sale, Elisaveta a Zaharie Prelipcean, procedura pentru declararea morții celui dispărut⁸³⁷; „**Ion Lungoci**, din **Horodnicul de Jos**, a participat la război și ar fi picat, în anul 1915, în Carpați, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumază, la cererea soției sale, Magdalena a lui Ion Lungoci, procedura pentru declararea morții celui dispărut; **Petrea a lui Ioan Moroșan**, din **Horodnicul de Jos**, a participat la război și ar fi murit, în anul 1919, în Italia, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumază, la cererea soției sale, Titiana a lui Petrea Moroșan, procedura pentru declararea morții celui dispărut⁸³⁸.

1920: „Deciziune de expropriere No. 324/20/3. Deciziunea Comisiunii agrare de ocol Rădăuți, cu care s-a decis exproprierea parțială a corpului dominical fasc. No. 304, **Horodnicul de Sus**, din registrele fonciare pentru moșiile bucovinene, în suprafață de 261 ha 58 a 18 mp, proprietatea Fondului bisericesc ort. or., în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă⁸³⁹.

1940: Tablou de cărțile de capacitate (atestare de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuți, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940⁸⁴⁰; **Prelipcean Petru**, rotar, domiciliat în Horodnic de Jos; **Medrehan Gheorghe**, cojocar, domiciliat în Horodnicul de

⁸³⁰ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 66, Cernăuți, în 18 Septembrie nou 1919, pp. 4-7

⁸³¹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuți în 13 Martie nou 1919, p. 7

⁸³² *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Cernăuți în 20 Martie nou 1919, pp. 4-6

⁸³³ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 19, Cernăuți în 5 Aprilie nou 1919, p. 4

⁸³⁴ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 21, Cernăuți în 19 Aprilie nou 1919, pp. 6. 7

⁸³⁵ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 15, Cernăuți în 29 Aprilie nou 1921, pp. 189-192

⁸³⁶ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 10, Cernăuți 22 martie nou 1921, pp. 112-117

⁸³⁷ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 3, Cernăuți 3 februarie nou 1921, pp. 28-33

⁸³⁸ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 1, Cernăuți 13 ianuarie nou 1921, pp. 6-10

⁸³⁹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Cernăuți, 1 iunie nou 1921, pp. 213-216

⁸⁴⁰ *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208

Sus; **Straub Carol**, morar, domiciliat în Horodnicul de Sus; **Andrișan Calistrat**, tâmplar, domiciliat în Horodnicul de Jos; **Moroșan Vasile**, tâmplar, domiciliat în Horodnicul de Jos; **Andronachi Petrea**, cizmar, domiciliat în Horodnic; **Prelipecanu Vasile**, brutar, domiciliat în Horodnicul de Jos; **Macovei Dumitru**, dulgher, domiciliat în Horodnicul de Sus.

1941: „Tablou de condamnării care au beneficiat de suspendarea executării pedepselor, conform decretului-lege Nr. 1.132/941, Monitorul Oficial Nr. 94 din 1941⁸⁴¹, **Tribunalul Suceava** (Penitenciarul Suceava): **Grijincu Petre**, agricultor, cu ultimul domiciliu în comuna **Horodnicul de Sus**, jud. Rădăuți, născut în comuna **Horodnicul de Sus**, jud. Rădăuți, condamnat de Trib. C. IV Arm., pentru rebeliune, la 2 ani închisoare corecțională și 2 ani interdicție, conform art. 259, 260 c. p., combinat cu art. 258 c. p. 1. d. 556 din 1938; **Prelipceanu Dumitru**, funcționar particular, cu ultimul domiciliu în Rădăuți, Strada Regele Ferdinand Nr. 240, născut în comuna **Horodnicul de Sus**, jud. Rădăuți, condamnat de Trib. Mil. C. IV Arm., pentru rebeliune, la 2 ani închisoare corecțională, conform art. 259, 260 c. p., combinat cu I. d. Nr. 856 din 1938”.

1941: Unul dintre primii Eroi ai României Mari, din Lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morți pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24⁸⁴², a fost „**Grosu Ioan**, sergent, ctg. 1936, cu ultimul domiciliu în comuna **Horodnicul de Sus**, județul Rădăuți, mort la 2 iulie 1941”

1941: „Tabloul normaliştilor cu diploma de capacitate, numiți în învățământul primar, prin „incredințare de post”, pe ziua de 1 octombrie 1941”⁸⁴³: **Bălan S. Nicolae**, seria 1938, media 7,40, numit în comuna **Horodnicul de Sus**, postul VII, jud. Rădăuți; **Brânduşe Virgil**, seria, 1938, media 7,40, numit în comuna **Horodnicul de Sus** Vest, postul VI, jud. Rădăuți; **Teleagă Vasile**, seria 1938, media 7,40, numit în comuna **Horodnicul de Jos**, Călugărița, postul V, jud. Rădăuți; **Coroamă Silvestru**, seria 1936, media 7,60, numit în comuna **Horodnicul de Sus** Est, postul IX, jud. Rădăuți”.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943⁸⁴⁴, următorii învățători și învățătoare: **Boghian V. Maria**, comuna **Horodnic**, jud. Rădăuți, media 7,33; **Botezat Elena**, comuna **Horodnicul de Sus**, Est, jud. Rădăuți, media 7,41; **Percec Varvara**, comuna **Horodnicul de Sus**, Est, jud. Rădăuți, media 7,66”.

1944: Prin ordinul „Nr. 63.175 din 20 martie 1944, se înaintează la gradul II în învățământul primar, pe ziua de 1 septembrie 1943, următorii învățători și învățătoare, care au reușit la examenele de înaintare la gradul II, din sesiunea August 1943, la Centrul Cernăuți, cu notele arătate în dreptul fiecăruia⁸⁴⁵: **Floreșteanu Gavril**, comuna **Horodnicul de Sus**, media 8,50; **Georgescu Vasile**, comuna **Horodnicul de Sus**, media 8,37”.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947⁸⁴⁶, următorii învățători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Coștiug Teofil**, de la Bădeuți, la Horodnicul de Sus, Est (este, de fapt, poetul iconar **Teofil Lianu** – n. n.); **Rotaru Aurelia**, de la Horodnicul de Jos, Centru, la Căndești; **Cuter Constantin**, de la Dornești, la Horodnicul de Jos, Centru; **Isopescu Olivian**, de la Horodnicul de Jos, Centru, la Frătăuții Noi, Sasca; **Popescu Gațela**, de la Dorohoi, la Horodnicul de Jos, Centru; **Albu Virginia**, de la Mănăstioara, la Horodnicul de Jos, Călugărița; **Breabăn Aurora**, de la Mănăstioara, la Horodnicul de Sus, Est; **Breabăn Aglaia**, de la Horodnicul de Sus, Est, la Grănicești”. „**Rotaru Aurelia**, de la Ulma, la **Horodnicul de Jos**, Centru, post X, unic

⁸⁴¹ *Monitorul Oficial*, Nr. 122, 26 mai 1941, pp. 2856-2860

⁸⁴² *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.

⁸⁴³ *Monitorul Oficial*, Nr. 249, 20 octombrie 1941, pp. 6439 și următoarele

⁸⁴⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

⁸⁴⁵ *Monitorul Oficial*, Nr. 72, 25 martie 1944, pp. 2612 și urm.

⁸⁴⁶ *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

solicitant; **Isopescu Olivian**, de la Bosanci, Podeni, la **Horodnicul de Jos**, Centru, Post XI, medie mai mare; **Toma Nicolae**, de la Plasa Dolj, la **Horodnicul de Sus**, Vest, post VII, unic solicitant⁸⁴⁷.

Deși comune diferite, cele două sate Horodnic cu rădăcină comună, cu oameni la fel de gospodari și de sensibili, înseamnă, pentru cei mai mulți dintre noi, o vatră de o frumusețe tulburătoare și o anume parte din identitatea românismului în Bucovina. Și asta, pentru că din Horodnic au pornit grupuri, grupuri de tineri, pentru a umple cu cărți măcar rafturile unei încăperi dintr-o bibliotecă. Nici un oraș al Bucovinei nu a oferit patrimoniului nostru național atâta zestre spirituală cât cele două Horodnice, ambele purtând cu vrednicie aura fiilor lor, care au biruit curgerea vremurilor.

La Horodnicul de Jos s-a născut, în 1 noiembrie 1836, I. G. Sbiera, iar în 26 august 1884, publicistul Calistrat Șotropa, autor al unor interesante tablete literare despre atmosfera idilică a satului natal, publicate prin vechile reviste bucovinene. Din Horodnicul de Jos a plecat și Eroul Umanității Ioan D. Popescu, autorul unei mărturii zguduitoare, publicată, alături de mărturia câmpulungeanului Ilie Ilisei, sub titlul „Dosarele suferinței”, de Grupul editorial „Mușatinii – Bucovina viitoare”, în 1999, dar și neîntrecutul fluieraș Silvestru Lungoci, născut în satul Călugărița, în 9 ianuarie 1939. Bădița Silvestru a copilărit în satul natal al vigurosului prozator bucovinean Vasile Țigănescu (13.01.1898 – 18 august 1971), sat frumos, risipit pe un platou întins, la poalele obcinilor, în care încă trăiesc și cântă doi mari rapsozi bucovineni, Gicu și Vasilică Lungoci, frații lui Silvestru. Și mai există, la Horodnicul de Jos, un prieten al nostru statornic, hâtrul dascăl Gică Sbiera, cel cu suflet clădit drept temelie a memoriei. Și tot din Horodnicul de Jos se trage și poetul contemporan Nicolae Prelipceanu, născut în 10 august 1942, dar și mama celebrului om de televiziune, poet, prozator și publicist Mihai Tatulici, dar care s-a născut la Frătăuți, în 3 august 1948.

De Horodnicul de Sus se leagă numele lui Em. Grigorovitza (15.02.1857 – 06.12.1915), „cronicar duios al Bucovinei” (Constantin Loghin), născut la Rădăuți, dar puternic atașat de „baștina părinților și a mamei copilului” său, căci „sat frumos românesc ca acesta greu să găsești cât ai căuta”.

Și tot la Horodnicul de Sus s-au născut doi mari poeți iconari, Iulian Vesper, în 22 noiembrie 1908, și E. Ar. Zaharia, în 24 ianuarie 1911.

HOROȘĂUȚI. Megieș cu Dobronăuții, Boianciuc, Cuciurul Mic și Vaslăuții, satul de pe Pârâul Negru, Horoșăuți, a fost întărit, în 15 ianuarie **1617**, Antimiei, văduva lui Dimitrie Lența, și copiilor ei, Marica, Anghelina, Magda și Miron.

În 3 iunie **1640**, după moartea Antimiei, moșia și satul se împart între ginerii lui Dumitru Lența, Onciul Iurașcovici, Isac Cocoranul și Gliguță, și nepotul lui Dumitru Lența, Dumitrașcu Lența.

În 25 februarie **1663**, Isac Cocoranul lasă copiii lui, Lupa și Miron, „întreg satul Horoșăuți... care i-a fost parte cumpărătură, parte baștină, cu un heleșteu bun, cu moară și cu alte locuri”. Lupa Cocoranul se va căsători cu Turcul, iar copiii lor moștenesc o jumătate de sat, în 25 martie 1704. Unul dintre acești fii, Constantin Turcul, s-a căsătorit cu Antimia, cea care primește în dar, în 5 aprilie 1723, partea de sat care revenise Ilenei, fata lui Vasile Turcul. O altă parte de sat, care aparținuse lui Buculei, s-a împărțit, în 5 iulie 1750, între copiii acestuia, Safta, Anița și Angelina Drace.

În 1 aprilie **1680**, când Grozava, fata lui Isac de Sinehău, văduva lui Constantin Cocoranul, determină împărțirea moștenirii rămase după soțul ei, cumnații ei, Miron

⁸⁴⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4911

Cucoranul, Vasile Căzăcescul, Tudosie Țintă, Costășco căpitanul Turculețu și Trinca, le revene „giumătate de sat Horoșăuți”.

1750: Partea de moșii din Horoșăuți a lui Buculei s-a împărțit, în 5 iulie 1750, între Gheorghii Turcul și Raifta Vlăiculesa și copiii ei, iar sfertul de sat Horoșăuți al lui Buculei s-a ales „să se împartă în trii părți, pi surori, Saftii și Aniții și Anghelinii (fetele Vlăiculesii), dar Anița au vândut partea ei nipotului său, lui Ilie Drace, ficior Saftii, și de la Ilie Drace au cumpărat Andrieș Turcul, iar partea Dracii, ce-i de la maică-sa, Safta, au rămas să se împartă Vlăiculesa cu Turcul”. Zece ani mai târziu, în 16 martie 1760, când Raifta Vlaiculesii împarte moșiile copiilor ei, „lui Ilie i-a venit a tria parte de Horoșăuți ca să o stăpânească singur”.

În 3 octombrie **1762**, Vlăiculeștii revendică, la Divanul Domnesc, posesia unui sfert de sat, partea lui Buculei, în dauna lui Gheorghie Turcul, și are câștig de cauză.

1772: Recensământul lui Rumeanțev⁸⁴⁸, din 1772-1773, înregistrează la Horoșăuți, moșie a postelnicului TURCULEȚ și a răzeșilor, „60 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Ion, 2 dascăli, Gavril și Vasile, 2 ruțași, Ilie VLAICO și Costandin VLAICO sin lui Ilie, 1 umblător (agent fiscal), Sofronii FUȘTEI, 4 văduve, Salinca, Nastasia, Catrina și Maria, 2 jidovi, Davidu și Froim orândar, 17 case pustii și 31 birnici, adică: Onofrei MURAVESKI, Ștefan ȚURILLO, Dumitraș GRUMEZA, Vasili GRUMEZA, Pântei FUȘTEI, Mihailo sin PÂNTELEI, Toader dulgheriul, Ștefan GAVRILIUC, Mihailo FUȘTEI, Simion GAVRILIUC, Vasili MUSTOVEIU, Prodan MICHICIUK, Ion BINTUL, Macsim rus, Pintelei LUNICI, Vasili MANICU, Andronic CIOBOTARCIUK, Mihailo CIOBOTARCIUK, Sirbin CREȚUL, Giorge DASCALCIUK, Andrieș GRAUR, Vasili CIOȘU, Simion zet ȘEPTILICI, Gligoraș CIOBOTARCIUK, Vasili PITHIRNIAC, Nechifor ciobotar, Gavril sin BEICIUK, Vasili CAȘCAVAL, Alecsandru CHIRILIUC, Vasili VACARCIUK și Iftodi GRUMEZA. Cătunul Dobrinăuți, moșie a lui Postolachi CÂRSTE, avea 42 „toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Vasili, 1 dascăl, Toader, 2 jidovi, Șmilo și Zălman, și 38 birnici, adică: Ion RUDIN vornic, Alecsa morar, Fedor brat ego, Georgie sin RABCIUC, Andrei CROCIAC, Hrihor HUȚUL, Vasili DRĂGUȚAN, Sandul sin MACSIM, Ion LAVRINCIUC, Vasili a moșneguțului, Ignat BRÂNZEI, Petru cumnat lui BRÂNZEI, Necolai sin GAVRIL, Toader brat ego, Moisa CROCIAC, Tănasă BEȘICĂ, Ursul sin BEȘICĂ, Vasili STARI, Ion zet BĂȘICĂ, Ion RABCIUC, Ursul ȘTEFIUC, Vasili CIMPOEȘUL, Hrihor ILIUC, Nechita rus, Matei sin GAVRIL, Sofronii sin ZAHARII, Tănasă sin DARII, Petre rus, Ion DREBOT, Toader moldovan, Ion sin ego, Vasili sin ego, Grigoraș LEFTER, Ivan PIANIȚA, Ion SALAPAI, Nichita văcar, Dănilă ȚAMPUL, Iacob TĂTARUL, Ștefan strugar, Mihai DELE, Ion sin CRUCIAN, Macsin STARI, Coste sin ego, Palii rus, Andrei TREBUHINSKI, Ignat RABCIUC, Dumitru sin IGNAT, Tănasă LAVRINCIUC, Ștefan HUȚUL, Vasile GERILĂ, Zaharie, Toader sin ZAHARII și Fedor morar.

În **1774**, Horoșăuții aveau 67 familii țărănești, iar în 1775, 1 mazil, 2 popi și 84 țărani, numărul familiilor ajungând, în 1784, la 130.

1858: Biserica Nașterii Maicii Domnului din Horoșăuți a fost ctitorită, în 1858, de Mihail cavalier de WARTARASIEWICZ și de Micolai de VLAICO, pe locul unei biserici vechi, aflată, în 1843, sub patronatul baronului Wartan WARTARASIEWICZ și slujită de preotul administrator Constantin TARANGUL, care păstora 905 suflete. În 1876, patron bisericesc era Severin von WARTARASIEWICZ, paroh fiind Ilie CUȘNIRIUC, numărul enoriașilor ajungând la 1.456. În 1907, sub același patronaj, biserica îl avea paroh pe Ilie CUȘNIRIUC, născut în 1837, preot din 1868, paroh din 1871, iar cantor, din 1888, pe Eustachie LASTIUCA, născut în 1859.

⁸⁴⁸ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 423

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coțman – **Zastavna** (judecătorie de district), Babin cu Ștefanovca, Boianciuc, Borăuți, Brodok, Czarnypotok, Cincău, Doroșăuți, Horoșăuți, Iurcăuți, Cadobești, Kiseleu, Krisciatek, Cuciur-mic, Culeuți, Mitcău, Mosoiuca, Ocna, Onut, Pohorlăuți, Prilipce cu Luca, Repujineț, Samușin, Teutri, Vasileu, Verbăuți, Verenceanca, Zwiniac cu Koetriszówka”⁸⁴⁹.

1884: O școală cu 4 clase fusese deschisă în comună în anul 1884⁸⁵⁰.

În **1890**, Horoșăuții aveau 1.631 locuitori, parohi fiind Ilie Cușniriuc și Grigorie Laza, învățător – Panora Senculeț, iar primar – Ferdinand Drvota.

1891: O listă de subscripție pentru biserica ortodoxă din Cacica, încredințată, în octombrie 1891, lui „Ilie CUȘNIRIUC, paroh în Horoșăuți”, menționează următoarele nume de localnici: Dorimedont CUȘNIRIUC, preoteasa văduvă Reghina HNIDEIU, Eufrosina HNIDEIU, proprietarul Constantin de VLAICO, Catinca de VLAICO, antistele comunal Ferdinand DRWOTA, Maria DRWOTA, proprietarul Andronic de VLAICO, răzeșa Maria ZEBACINSCHI, răzeșul Ioan ZOTTA, Pulcheria ZOTTA, răzeșul Petru MISICHIEVICI, răzeșul Niculai VLAICO, răzeșul Vasile TOMIUC, Maria TOMIUC, răzeșa Elisaveta VLAICO, răzeșul Dimitrie BALASINOVICI, răzeșul Iancu BALASINOVICI, răzeșul Teodor COCEALA, Maria COCEALA și răzeșa Ana MALINESCUL⁸⁵¹.

1899: „În anul 1899, un număr mic de bărbați, însuflețiți de iubirea de neam, și a hotărât a înființa „Societatea Mazililor și Răzeșilor bucovineni”, din conducerea căreia făcea parte și **Leon cav. de Vlaico**, proprietar în Horoșăuț”⁸⁵².

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitza: „**Horoșăuți (Horszoutz)**, comună rurală, districtul Coțman, așezată pe ambele părți ale pârâului cu același nume, între comuna Boianciuc și hotarul spre districtului Rădăuți. Suprafața: 9,45 kmp; populația: 1.642 locuitori ruteni, de religie gr. or. Cuprinde, pe lângă vatra satului, și târla Berdo. Este străbătută de drumul districtual Iurcavăț-Horoșăuți, care o leagă cu drumurile principale Cernăuți – Uście Biskupie (Galiția) și Noua Suliță – Dobronovăț. Are o școală populară, cu o clasă, și o biserică parohială, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”. La 1776, era proprietatea cămărașilor Mihalachi Bognischi și Mihail Vlaicu. Populația se ocupă cu agricultura. Comuna posedă 860 hectare pământ arabil, 59 hectare fânațuri, 47 hectare grădini, 110 hectare imașuri, 738 hectare păduri, 3 hectare 50 ari heleștee. Se găsesc 95 cai, 492 vite cornute, 287 oi, 195 porci și 44 stupi de albine. **Horoșăuți, moșie**, cu administrație particulară, districtul Coțman. Suprafața: 10,46 kmp; populația: 101 locuitori, în majoritate ruteni gr. or. Cuprinde, pe lângă moșia Horoșăuț propriu-isă, și târla Berdo”⁸⁵³.

În **1910**, 90 % din populația satului Doroșăuți era ucraineană.

1911: „În 9 Iulie, s-au ținut adunări în Horoșăuț și Cuciurmic. Societatea a fost reprezentată de domnii Dr. Cuparencu, ca vice-prezident, Ioan dc Popescul, ca secretar, și Iancu Hahon, ca membru al ei. La aceste adunări a participat și deputatul Cuparencu, pentru a mulțami alegătorilor pentru voturile primite în 2 April a. c. Deschizându-se adunarea, de către vicepreședintele societății, dl deputat Cuparencu luă cuvântul și mulțami răzeșilor pentru încrederea ce i-au dat aceștia, întrunind la alegere voturile lor pe persoana sa. Le făgădui, în sfârșit, tot sprijinul său răzeșilor din satele acestea și împrejurime. Reprezentanții din Cernăuți

⁸⁴⁹ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

⁸⁵⁰ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 29, 1876 p. 86, 1907 p. 87

⁸⁵¹ GAZETA BUCOVINEI, Nr. 52/1891, p. 4

⁸⁵² *Gazeta Mazililor și Răzeșilor bucovineni*, Anul I, Nr. 1, bilunar – proprietar și editor: Prof. Dr. Iancu cav. De Cuparencu; redactor responsabil: Teofil cav de Manescul; tipografia lui E. Kanarski, Cernăuți, 18 noiembrie 1910, pp. 4-7

⁸⁵³ Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 112

au făcut, apoi, raport despre mersul și starea societății razeșilor, de la înființarea ei, au desfășurat pe scurt trecutul istoric al razeșimii din Bucovina și i-au rugat pe cei prezenți să se înscrie și ei ca membri în societate, arătându-le beneficiile de care se pot bucura, apoi razeșii și copiii lor, dacă societatea va dispune de mijloace multe. Dnii Dr. Cuparencu și Popescul au relevat însemnătatea școlii și i-au îndemnat pe razeși să-și trimită copiii la școlile românești din Cernăuți, promițând sprijinul societății pentru cei sărmani. În fine, au făcut apel călduros la razeși ca să păstreze cu sfințenie bunurile strămoșești, care sunt limba și legea românească. Amândouă adunările au reușit frumos, mulțumită străduinței domnilor Leon cav. de Vlaicu din Horoșăuți și Leon cav. de Onciul din Cuciurmic, care sunt stâlpi puternici ai razeșimii de pe acele plaiuri înstrăinate. Constatăm cu satisfacție că, la adunarea din Horoșăuți, au participat și razeșii din Boianciuc. Oare n-au comis frunțașii națiunii un păcat strigător la cer, că nu s-au interesat de acești fii ai neamului, la care mai există și azi explozie de românism? După spusele razeșilor bătrâni, a fost în comunele amintite limba română obligată în școală, până acum 40 de ani. Amintim următoarele familii românești; **în Horoșăuți:** Manescul, Pădure, Vlad, Vlaicu; **în Boianciuc:** Balasinovici, Iacobovici, Motoc, **în Cuciurmic:** Cucurean, Onciul, Paladi, Poclitar, Popescul, Prodan, Țopa. Cea mai bună dovadă că aceste ținuturi au fost, odată, curat românești sunt cuvintele întrebuințate chiar de ruși, în vorba de toate zilele, ca: chiar, basma, hăi napoi, coadă, gârlă, guler, prăși etc. Dinspre nord, pe teritoriul galițian, figurează pe harta specială, până azi, următoarele nume românești: Albinufca, Arșiță, Măgura, Miculințe, Ocna, Serafințe, Soroceanca, Taborâște, Târgovița, Trifanufca. Ar fi recomandabil să facă, odată, reprezentanții societății o primblare până la Nistru și aalte, la Culeuț, unde, după spusa razeșilor de aici, se află încă un număr considerabil de frați de-ai lor”⁸⁵⁴.

1914-1918: „**Dumitru a lui Grigori Huțul**, născut în **Horoșăuți**, la 17 octombrie 1886 a plecat, în primăvara anului 1915, la război. Rănit în luptă și adăpostit lungă vreme în spitalul din Frankstadt, în Moravia, a trimis ultima scrisoare soției sale în 4 august 1918. De atunci și până în prezent n-a mai sosit nici o știre despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumază, la cererea Mariei Huțul, procedura pentru declararea morții celui dispărut; „**Nicolai a lui Ioan Gavrilița**, născut în **Horoșăuți**, la 22 martie 1880, a plecat, la 1 august 1914, la război și ar fi căzut în luptă, în septembrie 1914, pe frontul de luptă sârbesc, lângă Foca, Bosnia. Până în prezent n-a mai sosit nici o știre despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumază, la cererea Vasilcei Gavrilița, procedura pentru declararea morții celui dispărut”⁸⁵⁵.

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Zastavna** făcea parte, ca „locțiitor, **Petre Zeman**, agricultor, **Horoșăuți**”⁸⁵⁶. „**Deciziune de expropriere No. Ag. Vasilău I/19.** Deciziunea Comisiunii agrare de ocol Zastavna, cu care decis exproprierea corpului dominical, fasc. No. 222, **Vasilău**, din registrele fonciare pentru moșiile bucovinene, în suprafață de 133 ha 58 ari a corpului dominical, fasc. No. 343, **Horoșăuți**, din registrele fonciare pentru moșiile bucovinene și corpul rustical, fasc. No. 577 din registrele fonciare pentru comuna cadastrală **Horoșăuți**, în suprafață de 178 ha 90 a 16 mp, și a corpului rustical fasc. No. 4 din registrele fonciare pentru comun cadastrală **Dobronăuți**, în suprafață de 62 ha 94 a 68 mp, proprietatea moștenitorilor lui Severin Warteresievici, în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă”⁸⁵⁷.

⁸⁵⁴ *Gazeta Mazililor și Razeșilor Bucovineni*, Nr. 16, Anul I, 12 august 1911, pp. 189, 190

⁸⁵⁵ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 11, Cernăuți 30 martie nou 1921, pp. 128-133

⁸⁵⁶ *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

⁸⁵⁷ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Cernăuți, 1 iunie nou 1921, pp. 213-216

IABLONIȚA. Așezată pe malul drept al Ceremușului Alb, lângă Coniatin și aproape de Câmpulung Rusesc, „Iablonița românească”, după cum era inserată în hărțile Marelui Stat Major austriac, la 1774, era populată, încă din 20 mai 1762, când egumenul Putnei arendează munții unor „ruși din Putila”, cu huțuli, așa că, în 1774, 69 gospodării, împrăștiate pe coaste de munte, întregeau un sat pitoresc și în continuă dezvoltare, care va ajunge, în 1784, la 82 gospodării, răspândite în trei cătune, Holoșena, Ialovicioara și Plaiu, la poalele munților Berdo, Hrebenești, Maximeț și Medjeve.

În 12 iulie **1793**, baronul Vasile Balș, care stăpânea Iablonița, o vinde lui Iacob Romașcan.

În 24 iunie **1795**, Mihalachi Giurgiuvan, care își făcea testamentul, stăpânea „parte din Iablonița”.

În **1843**, biserița veche din Iablonița, cu 937 enoriași, avea postul vacant, patroni bisericești fiind Mihail de ROMAȘCAN, Georgie de GIURGIUVAN și Grigore de AIVAS. În 1876, patron bisericesc rămăsese doar Grigore de AIVAS, paroh fiind Miron GRIBOVSKI, care păstora 1.105 suflete. În 1907, când patron bisericesc era Ladislaus graf BAWOROWSKI, comuna bisericească Iablonița, Holoșena, Ialovicioara și Plai îl avea paroh pe Ștefan HALIP, născut în 1864, preot din 1894, paroh din 1899, cantor fiind, din 1900, Cornel PATAKOWSKI, născut în 1849.

1877: Biserica Sfântului Mihail din Iablonița a fost construită, pe locul unei biserițe vechi, în 1877, fiind dotată cu un iconostas în 1901. Capela Nașterii Maicii Domnului avea să fie construită în 1883.

1884: În Iablonița funcționa, din 1884, o școală cu o clasă⁸⁵⁸.

În **1890**, Iablonița avea 1.190 locuitori. Primar era Michail Mironet, paroh – Constantin Iaworowski, învățător – Calinic Șcraba, iar cantor bisericesc – Corneli Potakowski.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Iablonița (Jablontza)**, comună rurală, districtul Vijnița, așezată pe Ceremușul Alb, la Sud-Est, și lipită de Coniatin. Suprafața: 65,30 kmp; populația: 1.190 locuitori ruteni și un mic număr de izraeliți. Se compune: 1). din satul de reședință Iablonița, care, împreună cu târla Hrebenești, numără 673 locuitori; și 2). din cătunele: Holoșena, Ialovicioara și Plai. E străbătut de un drum de munte, care vine de la Vijnița și trece prin Coniatin, Dolhopole și Stebne și ajunge la Storoneț-Putilla. Are o școală populară, cu o singură clasă; o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Arhanghel Mihail”, în satul de reședință, precum și o capelă în Ialovicioara. La 1776, era sat pendinte de Câmpulungul Rusesc. Populația, formată din huțani gr. or., se ocupă cu prăsila de vite și cu plutăritul. Comuna posedă 121 hectare pământ arabil, 982 hectare fânașuri, 12 hectare grădini, 841 hectare imașuri, 226 hectare poeni, 5.569 hectare păduri. Se găsesc 125 cai, 574 vite comute, 1.008 oi, 239 porci și 54 stupi. **Iablonița (Jablontza)**, **cătun**, pendinte de moșia cu administrație particulară Putilla, districtul Vijnița. Are 8 case și 16 locuitori. **Holoșena**, cătun pendinte de comuna rurală Iablonița, are 170 locuitori ruteni. **Ialovicioara**, cătun, pendinte de comuna rurală Iablonița, are 101 locuitori huțani gr. or. **Plaiul**, cătun, pendinte de comuna Iablonița, are 246 locuitori ruteni”⁸⁵⁹.

În **1910**, „Iablonița românească”, în care se stabiliseră și vreo sută de evrei, era în totalitate o localitate huțulă.

1919: Sunt menționați soții Fedor a lui Michailo Diczenko și Akelina Diczenko, născută Dutka, din Iablonița⁸⁶⁰.

⁸⁵⁸ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 58, 1876 p. 101, 1907 p. 114

⁸⁵⁹ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 115

⁸⁶⁰ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 48, 19 iulie nou 1919, p. 2

1929: „Este un peisaj de toată frumusețea. Urmând mereu pe malul drept al Ceremușului, șoseaua traversează, pe rând, frumoasele sate Răstoace, Pătrășeni și Marinișeni, de unde trece imediat în satul Gura Putilei, situat la confluența Ceremușului cu afluentul său drept, Putila, ce izborăște din vârful Lucava. De la Gura Putilei, o mică șoseluță în proastă stare, continuând, în sus, pe valea Ceremușului, duce la Iablonița și mai departe, pe valea Ceremușului Alb, oferind priveliști și peisagii dintre cele mai frumoase și mai încântătoare. Șoseaua principală, pe care am venii de la Vijnița, o ia în sus, pe valea Putilei, o vale frumoasă, mai strâmtă decât a Ceremușului, strânsă între munți mai înalți, acoperiți cu frumoase păduri de brad, traversând satele de un remarcabil pitoresc, Dihteniți, Chișelițeni, Toroceni, Putila, Foșca, Sârghieni și Plosca, de unde, părăsind cursul Putilei, aproape de sorgintea ei, scoboară la Seletin, în valea superioară a Sucevei, distanță de 48-50 km, de la Vijnița. Cam în dreptul satului Chiselițeni și spre răsărit, se înalță fumosul și falnicul munte Racova, mamelonat și îmbrăcat cu brad, din vârful căruia, pe timp frumos și senin, se vede orașul Cernăuți. În fața muntelui Racova, pe stânga Putilei, se înalță muntele ceva mai mic, dar tot frumos, Grebenul. De la Dihteniți, înainte, munții sunt mai mici, în pante mai dulci și mai puțin împăduriți. Această regiune muntoasă, întinsă de-a lungul văilor Ceremușului Mare, Ceremușului Alb și Putilei, este în mare parte locuită de „huțani” sau munteni. Acești huțani, ca și moții, locuiesc răzleți, împrăștiați pe văi și pe coastele munților, însă, prin deosebire de moți, ei sunt, în general, bine înstăriți, au pământuri de pășune, vite, oi și mănâncă bine unt, brânză, carne și, mai cu seamă, lapte acru – „busling”, cum îi zic ei –, pe care-l pun într-o doniță (bărâbânt), din care mănâncă toți ai casei, cu mămligă și cu „pită” de făină de grâu amestecată cu cartofi. Huțanii, ca și rutenii dinspre șes, vorbesc cam aceeași limbă, având aceeași fizionomie și același port, cu deosebire că ei, ca și moții, poartă cioareci, iarna mai mult roșii, iar vara albi, precum și un fel de jambiere largi, de pâslă roșie, căzând deasupra opincilor – ca bănățenii – cojoace fără mâneci, pălării verzi sau olivii și cămeși cusute cu arnici roșu. Huțanele, femei și fete, îmbrăcate cu catrințe, cămeși înflorite, cojoace și ghete sau opinci, cu jambiere, ca și bărbații, fiind îmbrobodite cu tulpane roșii cu flori. Sunt foarte sprintene, călărind bărbătește în aliurile cele mai vii, bând și fumând în cârciumi, laolaltă cu bărbații și deopotrivă cu ei!... În zilele de târg, huțanii scoboară în Vijnița, Berhomete și Seletin și vând tot ceea ce au de vândut evreilor, care le cumpără la orețuri mult sub valoarea lor reală, reținându-i, apoi, la băutura alcoolică otrăvită orin cârciumile lor, o zi, două, trei, astfel ca să se întorcă la casele lor cu organisme otrăvite, cu capetele bolnave, năucite și cu pungile goale”⁸⁶¹.

1940: Tablou de cărțile de capacitate (atestare de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuți, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940”⁸⁶²: **Reiser Mortco** căsătorit Beder, măcelar, domiciliat în Iablonița”.

1942: „Noi, colonel magistrat Cristescu Gheorghe, președintele Curtii Martiale a Diviziei 8 Infanterie, / Având în vedere ordinul de trimitere directă în judecată al Comandamentului Militar al Diviziei 8 Infanterie, Nr. 132 din 25 Aprilie 1942, prin care **Pantela Crijanovschi** și **Tănase Comarițu**, cu domiciliul în comuna **Iablonița**, jud. Rădăuți, au fost trimiși în judecata acestei Curți Martiale pentru **crima de a fi tras cu armele asupra clădirii unei autorități publice**”⁸⁶³.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943”⁸⁶⁴, următorii învățători și învățătoare: **Damian Virginia**, comuna Iablonița Centru, jud. Rădăuți, media 8,70; **Mina Iaroslava**, comuna Iablonița, Coniatin, jud. Rădăuți, media, 7,11”.

⁸⁶¹ Lupașcu-Stejar, Alexandru, general, *Paradisul Românesc*, București 1929, pp. 323-330

⁸⁶² *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208

⁸⁶³ *Monitorul Oficial*, Nr. 126, 3 iunie 1942, p. 4665

⁸⁶⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

1949: „Noi, primul procuror al Tribunalului Suceava, / Văzând cererea înregistrată sub Nr. 14.092 din 21 Decembrie 1948, prin care petenta Keile Schärf, soție de avocat din Suceava, str. Molotov Nr. 1, născută în comuna Iablonița, jud. Rădăuți, la data de 4 Martie 1898, din prinții Schloma Schärf și Perl Schärf, legal căsătoriți și din căsătoria legală a părinților ei s-au născut încă următorii frați și surori: / Isak Schärf, la 5 Ianuarie 1889, în Iablonița, / Iosef Schärf, la 19 August 1892, în Iablonița și / Jeanette Schärf, la 24 Februarie 1900, în Iablonița, cere reconstituirea actului său de naștere, în conformitate cu legea Nr. 4.062 din 1940, publicată în Monitorul Oficial Nr. 295 din 1940”⁸⁶⁵.

IACOBENI. Satul „Ecobenilor de pe Bistrița”, care, în **23 mai 1765**, erau chemați la judecata vornicului câmpulungean Constantin Cantacuzino de către Toader Tolovan, „zicând Tolovan că are și el moșie acolo unde șed Ecobenii”, pe locul „ce-i zic Tolovan și pentru că au chemat pe tată-său Tolovan”. Câștig de cauză au avut „Ecobenii”, foști emigranți transilvăneni, stabiliți de multă vreme în munții obștilor înfrățite câmpulungene.

În **1775**, Iacobenii încă mai țineau de Vatra Dornei, împreună cu care avea 4 popi și 302 țărani, în mare majoritate dorneni, din moment ce, în 1784, au fost înregistrate la Iacobeni doar 70 familii.

Între anii 1780-1781, minereurile de cupru și de mangan, precum și cele de fier au fost descoperite în munții din vecinătatea Iacobenilor, iar un investitor german Karl Manz, Cavalier al Mariensee, a concesionat terenuri și a trimis recrutori, în regiunea Zips din Slovacia, în căutare de mineri dispuși să se mute în Bucovina.

În **1783**, zidari și dulgheri din regimente de Transilvania, puși la dispoziția lui Manz, au început construcția unei turnătorii în Iacobeni, proiect finalizat în 1784, când s-a folosit materie primă adusă din Transilvania. În același timp, s-au construit douăsprezece case pentru muncitori, puse la dispoziția primilor coloniști, germani din Transilvania și din Zips, deci din regiunea dintre Gelnițe, Smelnițe, Opaka, Stoss și Iaco, de unde au venit 22 familii. Primele opt familii de germani, sosite din Zips (Slovacia), în 1785, au fost: Schröder, Mieslinger, Stark, Schneider, Knobloch, Wahnsiedel, Hoffmann și Theiss.

În **1784**, la Eisenthal, s-au stabilit țipterii Weisshaupt, Brier, Klein, Scheike, Henig și Stark. Prima casă, pe malul Bistriței Aurii, a fost construită de Johann Klein.

În **1786**, alți imigranți au sosit în Jakobeni, într-un grup cuprinzând douăzeci și cinci bărbați și cinci femei, proveniți din sate ale landului Grundler (Zips), unii dintre ei lucrând la Rafinăria de sare din Pleschberg, lângă Iacobeni, mutată, în 1892, la Cacica.

1788: Plecând din Vama, pe „valea lungă și netedă” dintre „munții înalți”, pe apa Moldovei, în sus, vale care duce „la târgul Câmpulung”, Baltazar Hacquet străbate localitatea, fără să noteze nimic, și se îndreaptă spre Pojorâta, de unde, trecând Mestecănișul, merge la Iacobeni, unde exista, deja, o topitorie de metale. / „Atelierul metalurgic de la Iacobeni are o așezare foarte prielnică, căci se află în mijlocul pădurilor și lângă un râu mic – Bistrița Aurie – care, tot timpul anului, nu duce lipsă de apă și tot așa se arată, și săpăturile, care, până acum, au destul minereu și nu sunt la prea mare depărtare. Alimentele nu sunt scumpe... Dar e lipsă de lucrători buni, căci cei mai mulți nu sunt decât lepădătura altor țări. Pe râul acesta, Bistrița Aurie, care alimentează cu apă atelierul metalurgic, la câteva mile în jos și în sus, înspre munte, se spală aur. Când am călătorit, atunci (1788), prin țară, dispăruseră toți țiganii ce aveau această îndeletnicire. Metoda de aici, de a obține aurul sau de a-l spăla din nămol, este tot aceea pe care am văzut-o și în Ungariași Transilvania... / Aurul care se spală din apa râului Bistrița sau, mai bine zis, din mălul lăsat de ea pe mal și pe sinuozițiile sau

⁸⁶⁵ *Monitorul Oficial*, Nr. 23, 28 ianuarie 1949, p. 892

prelungirile sale, este, întotdeauna, amestecat cu mult ocră, așa că, de departe, marginile malurilor sunt colorate cu el, pe o lățime de câteva picioare, și, cu cât sunt mai colorate, cu atât speră mai mult aurarii să strângă aur. Albia munților este mult gătită de munți și este, de fapt, doar un torent, precum dovedește și numele său slav. Căci Bistra sau Vistra înseamnă ascuțit sau tăios (N.N.: în realitate, înseamnă: repede), întrucât asemenea râuri năvalnice sapă adânc pământul, în tot locul. / Atelierul de la Iacobeni este punctul central pentru toată activitatea de spălare a aurului din acest râu, căci se spală aur și în josul, și în susul său... / Așadar, cum acest râu este așa de gătit, nu se spală aur decât în micile porțiuni unde s-a mai retras, ca la Vatra Dornei, Dornița, Holda, mai jos de Iacobeni și la Ciocănești, și, mai în munte, mai sus, până la granița Maramureșului. Cu cât cobori pe acest râu, cu atât se spală mai mult aur, și directorul atelierului de la Iacobeni, care face și primirea aurului, m-a asigurat că, adesea, mai atârână încă ceva cuarț de grăunții mari de aur, dovadă că acest aur a fost smuls din crăpăturile munților mai înalți și, apoi, cărat încoace de apă... / Numai la două ore de Iacobeni, s-a și pornit o exploatare, la care s-au pierdut banii, căci minereurile conțineau prea puțin aur. Exploatarea a fost pornită în valea Fundu Moldovei, unde s-au săpat câteva galerii, spre nord-est”⁸⁶⁶.

1788: Contele Feodor Karacsay de Valyesaka, participant, în 1788-1791, la asediul Hotinului și la marile bătălii de pe teritoriul Moldovei, bun cunoscător al fiecărei regiuni moldovenești, scria că, „la Iacobeni, pe valea Bistriței, sunt importante fierării, aparținând domnului von Manz. Toate aceste întreprinderi își datoresc apariția și prosperitatea geniului și activității acestui vrednic patriot, de fel din Stiria”⁸⁶⁷.

În **1796**, alte patruzeci de familii germane din Zips se stabilesc la Iacobeni, printre acestea, Hoffmann, Mieslinger, Schröder, Stark și Gleisner. Ulterior, vin, din Silezia Superioară, familiile Jalowsky, Gaschinsky, Nikelsky, Zawetzky, Gorsky, Schirosky, Ottschowsky și Terschansky. Coloniști primeau, la sosire, o casă sau un bordei, dar și bucata de teren din jur, fără drept de înstrăinare, inclusiv prin moștenire, pe care le stăpâneau, pentru o sumă de 30-40 coroane, plătită în rate, pe durata activității lor minerești.

1808: Învățămintul în limba germană funcționează, la Iacobeni, din 1808, primul profesor fiind fostul maistru cizmar Leiser, printre elevi numărându-se copiii familiilor Steiner, Krieger, Lang, Muhm, Gartner, Gotsch, Sapadi, Kollarek, care familii au construit și o școală cu două camere, demolată, după un secol de funcționare, de noul director al școlii nemțești din Iacobeni, Carl Frankendorfer, un emigrant din orașul maghiar de Modra, care a coordonat construirea a două clădiri școlare noi, cele care există și astăzi. Numele germanilor din Iacobeni și al orașelor germane din care proveneau s-au păstrat⁸⁶⁸, din EINSIEDL sosind familiile Drotzinger, Duck, Gärtner, Göttel, Hönig, Joschy, Klein, Kohler, Kolarik, Koschka, Kozmann, Kucharek, Lerch, Löffler, Meitner, München, Nigelski, Regetz, Sapadi, Schlosser, Schneider, Seufzer, Simon, Stark, Steiner, Spitschuh, Thomasi, Theiss, Weishaupt și Wenzel; din GOLLNITZ au venit familiile Brauer, Brodacz, Gotsch, Gorski, Hennel, Hermely, Kandra, Knoblauch, Krieger, Leutscher, Muhm, Müller, Quirsfeld, Skibak, Ublauer și Wagner); din SCHWEDLAR, Dobosch, Grän, Heinz, Knebel, Kotzur, Müller, Theiss, Tambor și Wenzel; din SCHMOLLNITZ, Reiss, Stenzel și Terschanski; din LAPOSCH, Tauber, iar din STOSS, Otschowski și Zippenfenig.

1809-1810 – Bucovina, văzută de Marcel De Serres: „Această provincie are o turnătorie de fier în Iacobeni, pe râul Bistrița. Aici se transportă minereurile din Dorna, Vatra și Valea-Șarului. Această turnătorie se află într-o poziție foarte avantajoasă, în mijlocul unei păduri grozave și pe malurile unui râu năvalnic, iar galeriile cele mai bogate nu sunt departe. După topirea minereului, fierul este turnat în bare, care nu este de mare calitate, din pricina

⁸⁶⁶ *Călători*, X, II, pp. 832-834

⁸⁶⁷ *Călători*, XIX, I, pp. 779-783

⁸⁶⁸ Josef Talsky, BC Grigorowicz, *Arbeitskreis Bucovina Heimatbuch*, 1956, p. 97-100

manganului cu care este amestecat. Această turnătorie, singura din provincie, raportează anual între 4 și 500 de chintale de fier. Există și o mină de cupru, la Pojorâta, despre care se spune că este foarte bogată. Nisipul pe care Bistrița îl depune de-a lungul malurilor sale conține o mare cantitate de aur, de exploatarea sa ocupându-se un anumit număr de aurari. Turnătoria din Iacobeni poate fi considerată centrul acestui tip de industrie. Aurul se găsește nu numai în apropiere de Dorna, Vatra, Tarnița și Halda, dar și în munții înalți, lângă granițele statelor maghiare. Țiganii, care sunt angajați în special în acest tip de ocupație, folosesc, pentru a obține aur, aceeași metodă care este folosită în Ungaria și Transilvania. Există, de asemenea, mai mulți mineri din Cârlibaba, care adună o cantitate destul de însemnată de aur pentru a trăi confortabil. Tot aurul acesta este cumpărat de guvern, la prețul de 2 florini 52 de creițari pisetul, măsura țării, care merită un ducat și jumătate”⁸⁶⁹.

1810 – Iacobeni, în acuarelele pictorului silezian Franz Iaschke: „*Fată din Iacobeni. Iacobenii e un sat în munți, locuit de mineri și funcționarii minelor. Femeilor de rând le place, ca oriunde, să se gătească; de îmbrăcăminte lor se țin, numaidecât, broderii bogate și găтели cu mărgelile, monede și cruciulițe, iar vara, flori și verdeață în păr. La aceste, se mai adaugă un brâu roș și o catrință în dungii. Picioarele sunt îmbrăcate în opinci. / Femei din Iacobeni. Îmbrăcăminte lor este aproape fără podoabe și gust. Cămașa e înfrumusețată prin cusături modeste, o catrință destul de simplă, cu dungii albastre, pe deasupra; la vreme rea, o cațaveică largă, de culoare cafenie; în picioare, opinci. Toate, în mare contrast cu vecinele lor din Transilvania*”⁸⁷⁰. Ulterior, aveau să deseneze sau să picteze mărturii iconografice despre Iacobeni: **Franz Xaver Knapp** (3.IX.1809, Tachau / 1883, Cernăuți), pictor austriac cu studii la Academia de Arte Frumoase din Viena și Praga, stabilit pentru totdeauna la Cernăuți, în 1850: „Iakobeny”. **Julius Zalaty Zuber**, cel care a ilustrat monografia scrisă de Dimitrie Dan, în cadrul proiectului monografic imperial, întins pe o lungă durată de timp (1867-1918), putem afla că este un pictor și ilustrator austriac, care a trăit între anii 1861-1910: „Germani din Iacobeni”. Anterior lui Zuber, a făcut schițe, prin Bucovina, miniaturistul **Mattias Adolf Charlemont**, născut la Brno, în 23 noiembrie 1820, luptător pe baricadele vieneze, în 1848, autoexilat în Slovacia, apoi revenit la Viena, în 1865, unde absolvise Academia de Arte Frumoase și unde moare, în 20 aprilie 1871. Tatăl pictorilor austrieci **Eduard, Hugo și Theodor Charlemont, Matthias Adolf** a desenat „Iacobeni” și „Piatra Albă, pe drumul Iacobeni-Cârlibaba”. **Rudolf Bernt**, pictor și arhitect austriac, născut la Neunkirchen, în 21 februarie 1844, mort la Pottenstein, în 24 august sau în 17 noiembrie 1914, ne-a lăsat cele mai multe mărturii: „Muntele Arșița la Iacobeni”, „Mina din Iacobeni”, „Iacobeni”.

1817: Biserica Sfântului Gheorghe din Iacobeni a fost construită, în anii 1817-1818, din banii Fondului Religionar și din ofranda lui Grigore ERHAN. Iconostasul a fost făcut în 1831, o reparație generală a bisericii făcându-se în 1868.

1822: Vienezul Adolf Schmidl, în intenția lui de a scrie un amplu ghid de călătorie prin provinciile imperiului habsburgic, a trecut și prin Bucovina, venind dinspre Bistrița, prin valea Bârgaielor, stații de poștă întâlnind la Poiana Stampei, Dorna, Valea Putnei, Pojorâta, Vama, Gura Humorului, Stroiești și Suceava. Fără să-și dateze întâmplările, dar publicând, în revistele vieneze, începând cu anul 1822, fragmente de materiale, Schmidl face, astfel, o datare indirectă, care țin de începutul secolului al XIX-lea. Călătorind pe valea Bârgaielor, pe „Șoseaua Franciscană”, cum se numea, din 1817, în cinstea împăratului Francisc, care o folosisese în acel an, „drumul împărătesc” al lui Iosif al II-lea, Schmidl precizează că „În susul apei, pe valea Bistriței Auri, urmează târgul de munte Iacobeni, unde se exploatează, din 1786, o mină de fier, cu 19 galerii, dintre care cea mai bogată este Valea Stânei; la Arșița, se

⁸⁶⁹ De Serres, Marcel, *Voyage dans l'Empire d'Autriche, pendant les années 1809 et 1810*, Livre VIII, Bukowine, Paris, 1814, pp. 227-233

⁸⁷⁰ Eugen I. Păunel, în „Codrul Cosminului”, VIII, 1933-1934, Cernăuți, pp. 419-432

mai găsește și azbest. Două furnale înalte, zece cuptoare de afânare, deservite de un fierar, patru forje, un meșter de cuie, predau, cu 224 de lucrători, 15.000 de chintale de fier brut, 90 de chintale de fontă, 4.427 chintale de oțel în bare, 41 de chintale de plumb, 243 de chintale de unelte, 16.904 bucăți de lopeți ș. a., 363.000 de cuie”⁸⁷¹.

În 1825, Ioan Zugrav, administratorul parohial din Iacobeni, vânduse Direcției minelor și topitoriilor din Iacobeni casa parohială, acareturile și un loc de 30 prăjini, pentru 149 lei și 32 creițari, casă cumpărată, tot de Zugrav, dar cu 400 lei, de la Dumitru Ecoban. Conform dreptului valah, încă în vigoare prin munții noștri, locuitorii comunei aveau întâietate la cumpărare, așa că, în 8 ianuarie 1825, răscumpărau casa parohială, acareturile și terenul de la directorul Direcției minelor și topitoriilor, Johann Meneș, administratorul bisericesc rămânând cu banii încasați în buzunar.

În 5 iunie 1836, când forjorul („hămurai”) neamț Filip Henris se stabilea la Iacobeni, el a cumpărat o moșioară, în Poiana Iacobenilor, de la Niculai Groza din Iacobeni și de la Ion Iacoban din Ciocănești.

1843: Biserica Sfinților Mihail și Gavril din Valea Putnei, filială a celei din Iacobeni, fusese ctitorită, în 1762, de Ioan TĂPĂRDĂU și de Metodie CÂRPĂ din Dorna Candreni. În 1843, când parohia Iacobeni, Valea Putnei și Puciosu avea 533 enoriași, altarul bisericii era slujit de Georgie IANOVICI. În 1876, preot era Ioan BERARIU. În 1907, comuna bisericească Iacobeni, Ciotina, Puciosul și Valea Putnei îl avea paroh pe Nicolai MIHALCE, născut în 1865, preot din 1892, paroh din 1905, cantor fiind, din 1900, Nicolai NICHITUȘ, născut în 1847.

1849: „Confruntările militare din ținutul Dornei au fost dure, dese și fără să consacre o stabilitate sau alta sau măcar o relativă tihnă. „Pe 6 martie, Urban a mutat avanposturile și coloanele cu cantonamentele în Iacobeni, Vatra Dornei (aici, Divizia a VII-a, nr. 41) și Dorna Candreni, avanposturile fiind expuse între Poiana Stampii și Cârlibaba. Nu mult timp după intrarea în noile cantonamente, diareea și scorbutul au izbucnit în rândul oamenilor, iar febra tifoidă s-a dezvoltat curând, răpunând nu puține victime. Drept urmare, o cazare mai extinsă a trupelor era absolut necesară, iar o parte din trupe a fost mutată la Vama, Câmpulung și Eisenau... Calmul a predominat, de la sfârșitul lunii februarie, până la 8 aprilie, când colonelul inamic von Dobay a trecut prin Prundu Bârgăului și Poiana Stampii, atacând și aruncând în aer, apoi s-a întors în pozițiile anterioare. Apoi a venit din nou, până la deschiderea campaniei de vară, din iunie 1849, o perioadă de calm, care, având în vedere că trupele cezaro-crăiești suferea din pricina unor condiții de sănătate nefavorabile, au început să se îmbunătățească doar odată cu apariția vremii mai calde. Colonelul Urban, care s-a întors la Iacobeni, a preluat din nou comanda trupelor sale, în cursul lunii aprilie, dar s-a îmbolnăvit de tifos, spre sfârșitul lunii mai, astfel că locotenent-colonelul Springensfeld a trebuit să preia din nou comanda”⁸⁷². Stăpânirea trupelor revoluționare maghiare în ținutul Dornei a durat până în 14 august 1849, deci mai bine de opt luni de zile, timp în care soarta locuitorilor a fost cum îndeobște este în vremuri de conflicte armate. „După însănătoșirea sa, colonelul Urban s-a grăbit să vină în Bucovina, la coloana sa, unde a ajuns în 14 august, dar a fost respins de Generalul-locotenent Grotenhjelm, care, urmărea inamicul cu 4 batalioane, 3 escadroane și 13 piese de artilerie și cu trupele ruse imperiale; Urban s-a ciocnit cu austrieci, care se îndrepta spre Bănffy-Hunyad, pe 17 august, și a capturat de la ei două tunuri și 400 de oameni; în 18 august, coloana s-a întors la Cluj. În același timp, Divizia a VII-a nr. 41 din Cârlibaba,

⁸⁷¹ *Călători*, XIX, III, pp. 291, 292

⁸⁷² Formanek, Jaromir – k. k. Hauptmann des Regiments, *Geschichte des k. k. Infanterie-Regiments Nr. 41 / derzeit Josef Freiherr Vecsey de Vecse et Börölyö-Iságfa, k. k. Feldmarschall-Lieutenant, 1807-1887*, II Band, Czernowitz 1887, pp. 484, 485

Dornawatra și Pojana-Stampi a intrat în Cluj⁸⁷³. „După această incursiune, împreună cu nespuse osteneli (*fatige*, în text – n. n.), a urmat îmbolnăvirea multor soldați austrieci și așezarea lor în spitale, în Dorna și Iacobeni. Colonelul Urbanu îi cercetă în toate zilele... Maiorul Blaskovits a murit de tifos în Iacobeni, la 20 martie 1849⁸⁷⁴.

1851: O broșură, lucrată de Franz Raffelsberger și publicată în 1851, la Viena, cuprindea „**Itinerariile sau directorul tuturor rutelor poștale** din k. k. Statele austriece“, oferă următoarea informație: De la Pojorâta, la Valea Putnei, acolo unde se afla cazarma austriacă, desenată de Knapp, era cale de o poștă, apoi, până la Vatra Dornei, prin Iacobeni și peste râul Bistrița, cale de o poștă și jumătate⁸⁷⁵.

1855: „Munții Bucovinei sunt partea cea mai avută a Carpaților Români. Ei cuprind, în sânul lor, toate metalele, în mari cantități, și acestea, exploatare prin mine, aduc împărăției austriece un însemnat venit. La Cârlî-Baba se scoate aur și argint, la Pojorâta, aramă din sâmburele munților. Minele cele mai însemnate sunt, însă, cele de la Prisaca și de la Iacobeni, unde se exploatează nemăsurate cantități de fier. De când s-a așezat în Prisaca o colonie de nemți, numele acesta a fost schimbat în Eisenau și pare tot așa de curios de a găsi, în mijlocul unei țări și a unui popor exclusiv român o denumire de oraș nemțesc, precum ar părea deșănțat de a afla, în munții din Germania, orașe numite Câmpu-Lung sau Prisaca. Asemenea colonizări și prefaceri cereau, însă, sistemul de deznaționalizare, prin care își menține Austria, atâta timp, într-unu mod artificial, prestigiul său politic. La Iacobeni, călătorul părăsește valea Moldovei și, intrând în valea Bistriței, aleargă, împreună cu aceasta, la Dorna-Vatra, orașel cunoscut prin apele sale minerale. Aceste băi sunt frecventate de locuitorii din Bucovina și din Moldova. Orașul e așezat pe malurile Dornei, fluviu care, la capătul târgului, se varsă în Bistrița. Dorna-Vatra posedă trei biserici, una mică, catolică, două mai însemnate, ortodoxe. Acestea din urmă sunt zidite și întreținute de românii dorneni, oameni pioși și activi. Pozițiunea Dornei e mult inferioară în frumusețe celorlaltor orașe din munții Bucovinei. Dealurile ce încunjură orașul sunt goale și triste, valea Dornei e largă și înfătoșează puțină variațiune, pe de altă parte băile sunt rău căutate și scăldătorul nu află îndemănările trebuincioase. Societatea, în stagiunea băilor, se compune din poloni, germani și români, parte veniți din Moldova, parte din Bucovina. Exclusivitatea predominând mai mult sau mai puțin între aceste naționalități, mișcare mai că nu se vede. În Dorna nu se fac preumblări și petreceri comune, care dau altor băi atâta viață. În zadar se încearcă o mică o mică trupă de lăutari țigano-ungureni să înveselească societatea Dornei, viața rămâne tristă și uniformă⁸⁷⁶.

1857: „De pe jumătatea cealaltă a Mestecășului, începe valea Iacobenilor, care, de pe munte, se zărește ca prototipul unei țări cu adevărat idilice. O vale largă, mărginită de creste muntoase, care cu arbori și tufișuri grupate sunt acoperite, o abundență de flori în ea, împrăștiate pe dealurile pe care colibele fac o trimitere plăcută în timp... După o jumătate de oră de drum prin această vale, se ajunge la Iacobeni (2953 picioare), localitate situată pe Bistrița de Aur, cândva atât de aglomerată și oraș prietenos de munte, în care se află mine de fier. Se găsește, în defileul din fața Iacobenilor, sulf rece, izvoarele de lângă drum sunt folosite în case balneare bine construite. Distanța dintre Valea Putne și Iacobeni este de transportă 1,75 mile. În spatele Iacobenilor, strada duce chiar pe sub piciorul versantul estic al muntelui, în timp ce, în dreapta, strada curge pe lângă Bistrița, pe care o flanchează și pe o parte, și pe cealaltă. Malurile Bistriței sunt însoțite de case din Iacobeni cale de o jumătate de

⁸⁷³ Formanek, Jaromir – k. k. Hauptmann des Regiments, *Geschichte des k. k. Infanterie-Regiments Nr. 41 / derzeit Josef Freiherr Vecsey de Vecse et Börölyö-Iságfa, k. k. Feldmarschall-Lieutenant, 1807-1887*, II Band, Czernowitz 1887, p. 518

⁸⁷⁴ *Transilvania*, Nr. 2, Anul IX, Brașov 15 ianuarie 1876, pp. 16-19

⁸⁷⁵ Raffelsperger, Franz, *Itinerär oder Verzeichniss aller Postrouten in den k. k. österreichischen Staaten*, Wien 1851, pp. 53, 54

⁸⁷⁶ Negruzzi, Iacob, *Din Carpați / Fragmente*, în *Convorbiri literare*, Anul I, No. 22, Iassi 15 ianuarie 1868, pp. 308-314

milă. Panta de munte vestică, chiar înainte Dorna, este plină de grădini, care devin promenade pentru plimbări pe vale și chiar mai departe”⁸⁷⁷.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Câmpulung – **Dornawatra** cu Dornakilie (judecătorie), Dorna pe Giurnalău, Dorna Candreni cu Coșna, Iacobeni, Cârlibaba Partea câmpulungeană, Poiana Stanpii cu Pilugani, Ciocănești”⁸⁷⁸.

1870: În Iacobeni au funcționat câte o școală germană de băieți și de fete, cu 4 și, respectiv, 3 clase, din 1870, dar și o școală filială cu o clasă. Școala din Valea Putnei, cu o clasă, a fost înființată în 1871⁸⁷⁹.

1886: „A doua zi, dimineată, călătoria continuă. Respirăm pe valea Moldava, în mijlocul pădurii Carpaților. Dar și aici există o diferență mare între Bucovina și România. Iarba pajiștilor este mult mai fină decât cea a Moldovei, deoarece este cosită mai mult decât o dată pe an, câmpurile se dovedesc a fi mai bine cultivate, totul, câmpul, pajiștile, casa și curtea au fost împânzite cu garduri din scânduri, ceea ce face o impresie foarte favorabilă și mărturisește simțul ordinii. Desigur, aici crește mai mult lemn, decât pe dealurile Moldovei, unde lemnul este considerat un material rar și valoros. La început, valea Moldovei pare destul de largă, și începe de la un oraș românesc, amestecat cu germani, apoi ajungem la Eisenau, prin Vama românească. Coborârea în micul târg este minunată. Munți împăduriți și întunecați se ridică pe trei laturi, râul aleargă în fața noastră. Clopotul sună pentru închinare, iar drăguții credincioși se pregătesc de slujbă. Și avem un preot german în fața noastră, care predică cu glas puternic, cu rostiri energice, vorbind despre curățenia casei și a curții, care dezvăluie gospodarul! Nu puteți vedea o rochie națională în Eisenau. Fetele se înfășoară în haine de sun roșu pal, albastre sau gri, frumusețea lor fiind cu mult inferioară porturilor din România. / Țipterii din Eisenau nu sunt singurii care întrerup temelia românească a populației locale, întâlnim și în alte locuri câteva așezări cu locuitori țipteri, în Balta Poienii, în Schwarzthal, în Luisenthal, Freudenthal, Pojorâta, Iacobeni și Cârlibaba. Majoritatea acestor coloniști germani au fost aduși de un anume Manz, pe moșiile Fondului religiei greco-orientale, care a luat moșii întinse în arendă și a hrănit mii de meseriași, dar care, datorită investițiilor uriașe, avea să dea faliment și, complet sărăcit, s-a împușcat. Se spune că situația materială a coloniștilor este destul de bună, deși depinde, în mod ciudat, de Fondul religios greco-oriental. Cu toate acestea, casa de locuit este proprietatea oamenilor, dar terenul le este acordat numai cu plata impozitelor. În vremurile anterioare, au funcționat cuptoare de cupru la Pojorâta, Iacobeni și Eisenau și s-a extras fierul pe scară largă. Astăzi mai funcționează doar cel din Pojorâta, iar populația din Schwarzthal își asigură traiul din exploatarea forestieră, făcând plute și lucrând la construcții de drumuri; țipterii din Iacobeni își continuă activitatea tradițională, dar într-o manieră modestă. / Eisenau oferă o imagine minunată, cu râul plin de viață, care curge prin ea. Fiecare dintre case are o grădină, în care, pe lângă legume, sunt cultivate plante ornamentale, semn sigur al existenței germanismului. Treptat, strada devine din ce în ce mai aglomerată, iar când mergem în târgușorul Câmpulung, vedem un număr mare de oameni în costume de duminică. Din păcate, hainele sunt mult mai urâte decât în Ilișești. Femeile de aici și de acolo au cămăși albe cu garnituri roșii, galbene sau negre, pe care nu le veți găsi în Transilvania sau în Maramureș, iar gâtul lor apare împodobit cu o mulțime de mărgele de sticlă colorată, dar merg pe jos, desculțe sau cu opinci urâte, cu catrința deschisă până la genunchi. Catrința lor este extrem de strânsă și interzice orice mișcare rapidă, iar partea de sus a corpului este acoperită cu un ilic scurt sau lung; de departe, femeia poate fi confundată cu

⁸⁷⁷ Denarowski, Dr. Carl, *Die mineralquellen in Dorna-Watra und Pojana-Negri in der Bukowina*, Wien 1868

⁸⁷⁸ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

⁸⁷⁹ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 53, 1876 p. 57, 1907 p. 66

un bărbat. Bărbații se îmbracă puțin mai plăcut. Veșmântul lor principal este ilicul lung, negru sau alb, căptușit și tivit cu piele de oaie, capul fiind acoperit cu o pălărie rotundă de pâslă artificială, împodobită cu flori roșii. Părul negru cade în șuvițe lungi, este, la cei mai mulți, creț și cade până pe umeri; unii dintre cei mai tineri pot considera acest lucru ca o podoabă, deoarece părul lor strălucește frumos, dar pentru alții obiceiul este un factor de descurajare... Seara se apropie, aerul de munte este pur și răcoritor, apa care țâșnește înspumată din stâncă, peste tot. Un cer albastru, sever, privește în jos, spre valea Bistriței de Aur: oh, Bistrița de Aur este o veche cunoștință pentru noi! Cu ani în urmă, vehiculul nostru a urcat pe abruptul Prislop, un puternic masiv muntos, ursit de natură să fie o barieră între Maramureș, Transilvania și Bucovina. Pe atunci era o seară ca azi, liniștită, înălțătoare, fermecătoare. Brazii ședeau nemișcați, nici o ființă umană nu putea fi văzută, doar din mijlocul pădurii se auzea un păstor, cântând fluier armonii simple și mișcătoare. Astăzi același râu limpede se năpustește la picioarele noastre, același aer răcoritor ne încântă, doar peisajele sunt diferite. Întreaga vale largă este plină de casele drăguțe ale coloniștilor germani din Iacobeni, care se ridică pe ambele maluri ale râului și, împreună cu frumoasele biserici ale orașelului și cu munții împăduriți, trezesc în noi dorința de a face un pelerinaj din casă în casă. Tinerii s-au strâns în fața tavernei, discutând cu prostituatele îmbrăcate simplu, fără bijuterii. Dar în curând va rămâne în urmă și așezarea aceasta întinsă, cu locuitorii săi harnici, și ne vom revedea singuri pe valea Bistriței. Umbra munților se încadrează fermecător, puținele case albe contrastează cu pădurile verzi, râul completează tabloul colorat. După o oră, întâlnim un pod, o biserică mare, vopsită în alb, cu trei turnuri roșii, apoi apare, brusc, în spatele unui munte proeminent, Vatra Dornei”⁸⁸⁰.

În 1890, comuna Iacobeni avea 2.858 locuitori, primarul Nicolai Nichituș fiind și cantor bisericesc. Paroh era Victor Țurcan, iar învățători erau Wilhelm Decker, Amalia Decker și Leopoldina Hlavin.

1898: La Valea Putnei funcționa, din 1898, cabinetul „Dreptatea”, în casa lui Gavril Larion, cu 58 membri, 66 cărți, 2 abonamente la gazete și o avere de 35 florini și 48 creițari, conducerea acestei biblioteci în formare fiind asigurată de Constantin Hău, Gavril Larion și Emilian Nimigean.

1901: „Mineritul de arsenic din Arșița, domeniu al Fondului religios oriental-grec din Bucovina, s-a făcut încă de la începutul secolului trecut. Aspectul minereului este unul foarte neregulat, motiv pentru care proprietarul anterior s-a limitat la urmărirea filoanelor individuale de minereu și la îndepărtarea minereului doar în lățimea liniei, astfel încât în mod curios s-au creat mine în formă de scară în spirală; părți individuale ale depozitului au fost extinse în lunile de vară. În locul operațiunii anterioare necontrolate, un câmp planificat cu tuneluri va răzbate în câmpul neprotejat, care, măsurat la intervale de 10 până la 15 m și la distanțe de 30 până la 40 m, a fost lovit și împins la suprafața depozitului. După finalizarea centrului electric din Iacobeni, în operațiunile minei vor fi utilizate exerciții de impact electric”⁸⁸¹.

1901: „Am rugat o țiptereasă, care era cunoscută ca o bună cântăreață, să cânte o melodie germană pentru mine și m-am pregătit pentru o melodie populară veche, pe care să o preia fonograful; dar țiptereasa a început, foarte modern, cu liedul „Inima mea este o stupină”. Biata femeie nu a putut înțelege de ce am izbucnit brusc în râs. În valea Moldovei nu au mai rămas decât Fundul Moldovei și Breaza, primul parohie, iar celălalt arondat acestei parohii. După o masă opulentă la preot, acasă, am urmat fermecătoarea vale a Putnei, până am ajuns în satul Valea Putnei⁸⁸² sau, așa cum se spune în pronunția locală, *Valea Pucni* (comparați *Zlacna*, *Zlagna* în loc de *Zlatna*, în Transilvania sau *vracniță*, în loc de *vratniță* etc.); am

⁸⁸⁰ Bergner, Rudolf, *Rumänien / Eine Darstellung des Landes und der Leute*, Breslau 1887, pp. 81-93

⁸⁸¹ *Die Bergwerks-inspektion in Österreich*, Elfter Jahrgand 1902, Wien 1905, pp. 239, 240

⁸⁸² La Valea Putnei, a cântat Ioana Papuc (50 ani).

coborât din trăsură și am urcat, odată cu ea, încet, în sus, la aproximativ la 1.000 de metri față de nivelul apei, pe muntele dintre Moldova și Bistrița (Mestecăniș – n. n.). La hanul de deasupra, în fața căruia erau șiruri lungi de vehicule, am făcut o scurtă pauză și apoi trăsura a rulat repede, pe drumul bun, care oferă o priveliște splendidă a înălțimilor și a văilor, până aproape că era să se întâmple un accident grav. Frânghia de pe ham s-a rupt și un cal a căzut, o bucată de drum târât, înainte ca trăsura să fie oprită de frână; din fericire, calul nu a suferit răni grave, astfel că, seara, am ajuns la fabrica germană din Iacobeni și, ulterior, la Eisenthal, de lângă Ciotina⁸⁸³, unde locuiesc predominant românii. Din nou, m-am bucurat de o primire călduroasă. În dimineața zilei de 19 august 1901, am vizitat binecunoscuta stațiune balneară Dorna-Vatra⁸⁸⁴, cu hoteluri elegante, cu o instalație de băi și facilități, dar în restul sezonului, locația nu este nicăieri atât de drăguță, pe cât ar trebui să vă așteptați”⁸⁸⁵.

1903: Banca populară raiffeisiană din Iacobeni, Ciocănești și Valea Putnei s-a înființat în 1903, sub direcțiunea lui Oreste Tarangul nobil de Valea Uței. Din consiliul de conducere și control făceau parte Grigori Vartic și vistierul Gavriil Beleca. Cabinetul de lectură funcționa, din 1896, în cancelaria comunală, cu 24 membri, 32 cărți și 3 abonamente la gazete. Această primă bibliotecă era condusă de Victor Țurcan, Nicolai Nichituș și Alexandru Dranca.

1907: „La Câmpulung au fost trei candidați: **Contele Bellegarde**, prefectul județului, dr. **Aurel cav. de Onciul**, care reprezintă acest cerc în dieta bucovineană. și consilierul de la Curtea de apel din Lemberg, **Teodor Stefanelli**, care a reprezentat odată, prin anii 1890, acest cerc în dietă. S-a ales, cu majoritate mare, contele Bellegarde, cu 4.653 voturi; Onciul a obținut 2.755, iar Stefanelli, 1.014. Tabela statistică ce urmează arată la detaliu repartizarea voturilor: **Bellegarde**, Iacobeni – 79; **Onciul**, Iacobeni – 322, **Stefanelli**, Iacobeni – 18”⁸⁸⁶. Și uite-așa, intrarea în prestigiul legendei a fost ratată.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Iacobeni**, comună rurală, districtul Câmpulung, așezată pe ambele maluri ale Bistriței Aurii. Suprafața este de peste 50 de km pătrați, fiindcă comuna se compune din vatra satului, curat românească și trasă mai mult pe partea muntelui, având două cătune, Ciotina și Hașii, și din coloniile germane, stabilite în regiunea minieră din vale și care compun atenețele Manzthal, Eisenthal și Pucios. Populațiunea totală e de 3.300 locuitori, din care 1.000 sunt români băștinași gr. or., iar restul coloniști germani, parte catolici, parte evangheliști. Comuna e străbătută de marele drum carpatin, ce vine dinspre Câmpulung, trece spre Dorna și leagă Bucovina cu Transilvania, și de șoseaua de artă, nu de mult construită, ce se îmbină de aici, luând direcția spre Cârlibaba și trecând în Maramureș. Iacobenii au și stație de cale ferată a liniei locale Hatna-Dorna. În comună se află 4 școli populare și trei biserici, din care una greco-orientală, cu hramul „Sfântul Gheorghe”, una catolică și una protestantă. Are oficiu telegrafo-poștal, bancă populară și cabinete de lectură, unul român și altul german. Comuna este importantă prin stabilimentele miniere ce s-au înființat aici, încă pe la 1872, din inițiativa unor minieri bogați, veniți din Ungaria (comitatul Zips). Întreprinderea a trecut apoi în mâinile familiei Manz, din Stiria, care, la rândul ei, a adus, între anii 1784-1798, coloniști numeroși germani, deprinși cu lucrul la mine, și au fondat aci o industrie minieră foarte temeinică, ce s-a ținut până la 1860. După o decadentă destul de lungă, exploatările miniere, mai ales acele de mangan, au fost continuate de către stat, având ca locuri de căpetenie regiunile de la Arșița și Puciosul. În Iacobeni se află o administrație montană, uzine mari de fonderie și fasonare de fier brut, apoi un fierăstrău mare de lemnării industriale și cuptoare pentru fabricarea varului. Populațiunea românească se ocupă cu plătăritul pe Bistrița și cu prăsila vitelor și nu s-a amestecat deloc cu

⁸⁸³ La Ciotina, în Iacobenii românilor, a cântat Vasile Ursan (59 ani).

⁸⁸⁴ În Vatra Dornei, a cântat Sava Pizdeală (56 ani).

⁸⁸⁵ Weigand, Gustav, Prof. Dr., *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, Leipzig 1904, pp. 1-7

⁸⁸⁶ Gt., *Viața Românească în Bucovina*, în *Viața Românească*, Volumul V, anul II, Iași 1907, pp. 304, 305

cea germană. La Est de Iacobeni se găsește plaiul Mestecănești, peste care trece vestitul drum carpatin, iar în apropiere, încântătoarea regiune numită Valea Putnei”⁸⁸⁷.

1914: „Londra, 26 ianuarie 1915 – cf. unei depeșe pentru *Daily Mail*, transmisă din București, în 23 ianuarie. Rușii, începând o energică ofensivă, au ocupat districtul Iacobeni, care este cheia spre Ungaria. Dornawatra este amenințată inevitabil cu ocuparea”⁸⁸⁸. „Miercuri, 27 ianuarie 1915, rușii au cucerit Iacobeni și mășăluiesc spre Dornawatra, care este cheia Transilvaniei”⁸⁸⁹. / „La celălalt capăt al frontului sudic, o operațiune prin care inamicul dorise să respingă trupele care ocupă Bucovina a sfârșit mizerabil. Știm că, prin trecătorile Carpaților, trupe austriece au încercat, prin marșuri forțate în regiunea Câmpulungului, să amenințe flancul stâng al armatei rusești. Trecând pe lângă Dornawatra și pe drumul către Iacobeni, ajunseră pe valea Moldovei. După cum credeau jurnalele vieneze, această armată austriacă, formată cu rezerve venite din Balcani și comandată de generalul Koevess, unul dintre comandanții din Serbia, urma să facă minuni. Rușii nu au putut fi surprinși. Ei își întăriseră pozițiile pe culmile munților, din vecinătatea satelor Fundul Moldovei și Valea Putnei. Numai armata lui Letchitzky a capturat, între 23 iunie și 7 iulie 1916, de pe întreg frontul estic, mai bine de 31.500 soldați și ofițeri”⁸⁹⁰. „Parohul din Iacobeni, Mihălceanu, a fost arestat pentru simplul fapt că ar fi întrebat pe un soldat dacă avem și tunuri în Bucovina”⁸⁹¹.

1915: „Luptele ariergărzilor au continuat și în 8/21 și 9/22 ianuarie, pe frontul de la Sunători, Osoi și Zugreni, iar în 10/23 ianuarie 1915, pe la ora 16, bătălia s-a întetit, austriecii retrăgându-se în direcția munților dinspre Pojorâta. La Iacobeni, Ciocănești și Mestecani, luptele au fost încrâncenate, iar odată cu zvonul despre mari pierderi rusești, prin vecinătatea Mamorniței au fost zărite, în 10 ianuarie, îndreptându-se spre munți „două regimente de cavalerie și un regiment de infanterie” rusești⁸⁹². Începute înainte de Crăciunul anului 1914 (7 ianuarie stil nou – n.n.), în Bucovina s-au dat lupte grele, la începutul anului 1915. „În noaptea de 3/16 ianuarie, o parte din trupele ruse, înaintând, din punctul Fundu Moldovei, și ocolind localitatea întărită Mestecăniș, unde se aflau forțele austriece, au trecut muntele Colacul și au înaintat până la Ciocănești, sat situat la 6 km spre nord de Iacobeni. Aceste trupe erau sprijinite de alte două coloane, una care se îndrepta spre muntele Giupalău și alta, spre Valea Putnei, formând, astfel, un front pe întinderea liniei Ciocănești – Iacobeni – Valea Putnei. Înaintarea acestor trupe se face cu precauție, pentru a păstra contactul cu restul armatei, ce sosește din urmă, și pentru a face față trupelor austriece de la Cârlibaba, care pot amenința flancul lor drept, în ipoteza că aceștia nu s-au retras spre Ungaria, după cum se zvonea. La rândul lor, trupele austriece, pentru a preveni o mișcare de învăluire, s-au retras din Mestecăniș, loc puternic întărit, spre Iacobeni, luând poziția în fața frontului rusesc, pe muntele Giupalău – Ciocănești – Iacobeni – Valea Putnei. Luptele au început din noaptea de 3/16 ianuarie și au continuat, cu multă violență și fără întrerupere, zi și noapte, până azi, fără a se sfârșit nici acum. Au căzut, din ambele părți, mulți morți și răniți, ofițeri și trupă. Astăzi, alte trupe austriece, în forță de aproximativ o brigadă mixtă, primind două tunuri de calibru mare, au pornit, din Dorna Vatra, spre frontul de luptă. Rezultatul luptei, deși nu-l am, pare a fi defavorabil austriecilor, judecând după faptul că generalul Silelman, comandantul suprem, cu statul său major, cu două batalioane de infanterie și 600 de călăreți, s-au retras din Dorna Vatra, prin Dorna Candreni, la Poiana Stampei”⁸⁹³.

⁸⁸⁷ Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 115, 116

⁸⁸⁸ *L'Intransigent*, No. 12.614, Mercredi 27 janvier 1915, p. 1

⁸⁸⁹ *Le Miroir*, No. 63, Dimanche 7 Février 1915, p. 3

⁸⁹⁰ *Le Matin*, No. 11.823, Mardi 11 Juillet 1916, p. 1

⁸⁹¹ Nicolae Iorga, *Memorii*, I, Editura Ramuri, Craiova, 1928, p. 354

⁸⁹² *Adevărul*, nr. 9997, din 11/24 ianuarie 1915

⁸⁹³ *Adevărul*, 28, nr. 9993, 7 ianuarie 1915, p. 4

1916: „Dintre toate regiunile locuite de români, Bucovina a suferit cel mai mult de pe urma războiului mondial. De două ori s-au revărsat oștile rusești peste jumătatea nordică, iar o dată, peste toată Bucovina, până la Iacobeni, în creasta munților. Retragerea rușilor a avut ca urmare reocuparea țării de către austrieci, care, pe alocuri, a fost de multe ori mai teribilă decât năvălirea rușilor. Numai Galiția, Polonia și Belgia ar putea sta alături de sărmana Bucovina, în privința suferințelor. Mobilizarea, tratamentul din partea autorităților și a străinilor, faimoasele recrutări, numeroasele rechiziții, năvălirile rusești și austriece etc. sunt momente care au zguduit starea sufletească și materială a celei mai blânde și oneste țărâni și aceste momente formează triste scene din grozava tragedie, al cărei ultim act va trebui să-l joace, cât de curând, dorobanțul român, intervenind ca un zeu salvator și răzbunător”⁸⁹⁴. „În Bucovina, inamicul s-a dedat la atacuri violente, menite să-i alunge pe aliații noștri ruși de pe aliniamentul Dornawatra – Iacobeni – Cârlibaba, ținut, în ultima vreme, sub focul lor de artilerie. Cu această ocazie, câteva contingente germane au venit să sprijine trupele austriece, care ocupă această parte a frontului. Conform buletinelor de informații ale inamicului, el a fost acela care a apărat importante poziții, pe care le-a păstrat; dar, în comunicatul lor, aliații noștri ruși pun lucrurile la punct, declarând că marile forțe austro-germane au încercat să ocupe o înălțime, la 4 km est de Iacobeni, dar un contraatac le-a respins”⁸⁹⁵. Comunicatul austriac din 12/25 iunie 1916 preciza că, „în Bucovina, trupele noastre au stabilit noi poziții, între Câmpulung-Iacobeni. Înălțimile de la sud de Berhometh-Viznitz au fost evacuate de noi, fără intervenția dușmanului”⁸⁹⁶. Începând din 25 iunie, între Cernăuți și Odesa a început să circule un tren direct, comunicatul rusesc despre frontul bucovinean vorbind de cucerirea pozițiilor austriece de la Pojorâta, după o luptă de cavalerie, dar și despre capturarea unor „mari depozite de lemnărie și 31 de vagoane, părăsite de inamic prin gări”, pe itinerariul Gura Humorului-Rașca⁸⁹⁷.

1914-1918: Jertfa de sânge pentru Bucovina a fost depusă de „Rezervistul **Pârvan Jacoban**, Iacobeni, Regimentul 22, rănit”⁸⁹⁸; „**Ioan a lui Toader Romanet**, născut în **Zwiniace**, la 10 august 1875, ar fi murit, înaintea Paștelui 1917, în Argeștru, lângă Iacobeni, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Anei Romanet, procedura pentru declararea morții celui dispărut”⁸⁹⁹; „**Franz Stark**, din **Iacobeni**, a participat la război și ar fi căzut la 23 august 1914, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soției sale, Mina Stark, procedura pentru declararea morții celui dispărut”⁹⁰⁰.

1919: „În registrul însoțirilor s-au introdus, la 7 August 1919, privitor la „Însoțirea de economic și credit pentru Germanii din **Iacobeni** și împrejurime” (Spar- und Darlehenskassenverein für die Deutschen in Iacobeni und Umgebung) următoarele schimbări: directorul Iohann Brucker, membrii în direcțiune Emil Pressel, Johann Henzl, Karl Muhm, Mihael Lany, Karl Kalot și Christian Breier șterși; membrii în direcțiune Franz a lui Jacob Gärtner, Franz a lui Franz Müller, Fritz Schlitz, Franz Gundel și Rudolf Brucker introduși”⁹⁰¹.

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Vatra Dornei** face parte, ca „Locțiitor: **Vasile Mihai**, învățător, Iacobeni”⁹⁰².

⁸⁹⁴ *Adevărul*, 28, nr. 10353, 7 ianuarie 1916, p. 1

⁸⁹⁵ *La Lanterne*, No. 14.452, Vendredi 16 Février 1917, p. 1

⁸⁹⁶ *Adevărul*, 29, nr. 10510, 14 iunie 1916, p. 4

⁸⁹⁷ *Adevărul*, 29, nr. 10511, 15 iunie 1916, p. 4

⁸⁹⁸ *Viața Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915

⁸⁹⁹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 6, Cernăuți 21 februarie nou 1921, pp. 61-64

⁹⁰⁰ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 2, Cernăuți 25 ianuarie nou 1921, pp. 18-21

⁹⁰¹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 69, Cernăuți 3 Octombrie nou 1919, pp. 3-5

⁹⁰² *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

1941: Printre primii Eroi ai României Mari se numără și „**Iacoban Aurel**, caporal, ctg. 1941, cu ultimul domiciliu cunoscut în com. **Iacobeni**, jud. Câmpulung, mort la 16 iulie 1941”⁹⁰³.

1941: „Tabloul normaliştilor cu diploma de capacitate, numiți în învățământul primar, prin „incredințare de post”, pe ziua de 1 octombrie 1941”⁹⁰⁴: **Frățiciu Iuliu**, seria 1938, media 7,75, numit în comuna Puciosul **Iacobeni**, postul I, jud. Câmpulung.

1948: „Se înființează, pe data publicării prezentei deciziuni în *Monitorul Oficial*⁹⁰⁵, Centrala Industrială a Lemnului... Fac parte din Centrala Industriei Lemnului, următoarele întreprinderi industriale: „Oficiul Național de Colonizare (Onac)”, Statul Român, fost Brucker, cu sediul în Iacobeni”.

1949: Se numesc, în învățământul elementar, ciclul I⁹⁰⁶, **Andrei Ștefania**, directoare la Școala elementară Iacobeni și **Axinte Rachila**, directoare la Școala elementară Iacobeni, Puciosu, iar la școlile de calificare, **Țugurlan Stelian**, director la Școala profesională minieră Iacobeni.

IACOBESȚI. În **12 decembrie 1627**, Miron Barnovschi Vodă întărea lui Grama și jupânesei Anghelina, nepoții lui Vascan Horeș și ai lui Lupu Cup, jumătate din satul și moșia Iacobesți. Cealaltă jumătate aparținea neamului Stârcea, care, în 6 aprilie 1659, prin Miron Stârcea, stăpânul „unei moșii din Iacobesți”, obținea hotarnică nouă, înspre Românești, cu moșia lui Gheorghe Mălai. Hotarul cuprindea toponimele: pâraiele Racova și Horaeț, Cornișor, Poiana de Jos, vârful Lazul Mongulei, Fântâna lui Baloș, pâraul Racovița „care se cheamă Malora”, hotarul Comăneștilor.

În 8 martie **1667**, stăpân peste jumătatea de sat a lui Grama era Solomon Costachi, jupânul Catrinei Ursachi, care făcea un schimb de moșii, reconfirmat în 8 martie 1697, cu cumnatul lui, Dumitrașco Ursachi, primind jumătate din satul Todereni, din Ținutul Fălciului. Dumitrașco Ursachi vinde postelnicului Iuon Abăza, în 28 august 1700, „jumătate de sat Iacobesți, la apa Sucevii, ținutul Suceava, la gura pâraului Horaeț... cu vad de moară pe apa Sucevii și pe pâraul Horaeț, cu câmpuri, fânațe, pădure, cu toți vecinii care se vor găsi”, pentru 330 lei turcești.

În 12 februarie **1715**, Toader Stârcea și surorile sale, Anghelușa Hăjdoaie și Maria Ciogoloaie, amândouă văduve, după cum o sugerează terminația numelor („oaie”), vând medelnicerului Dumitraș Miclescul, pentru 150 lei turcești, „jumătate de sat Iacobesți, jumătatea de jos, cu fânațe și vad de moară pe Horaeț”.

1737: Mănăstirea Ilișești devine proprietara sferului de sat și moșie, pe care se va stabili, ulterior, o puternică obște secuiască, în 14 mai 1737, când ctitorul ei, Ionașco Isăcescul, o înzestrează cu moșii.

1772: Recensământul lui Rumeanțev⁹⁰⁷, din 1772-1773, înregistrează la Iacobesți, în Ocolul Vicovilor, fără alte precizări, „21 – toată suma caselor”, însemnând 1 nevolnic și 20 birnici.

În **1775**, satul Iacobesți, din Ocolul Vicovilor, avea 20 familii de țărani, plus 74 familii de secui și unguri, în bună parte componenți ai Regimentului I Secuiesc de graniță, așezate pe moșia mănăstirii Ilișești, între anii 1752-1772. Din **St. Toma** au sosit, Moise BIRO (1766), Mihai ANDRAȘ (1765), cizmarul Paul AKON (1768), Ionaș IURKO (1768), Ionaș și Iacob

⁹⁰³ *Monitorul Oficial*, Nr. 202, 27 august 1941, pp. 5043 și următoarele

⁹⁰⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 249, 20 octombrie 1941, pp. 6439 și următoarele

⁹⁰⁵ *Monitorul Oficial*, Nr. 167, 22 iulie 1948, pp. 6049-6052

⁹⁰⁶ *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

⁹⁰⁷ ACAD. ȘT. RSS MOLDOVA, *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 341

AKON (1768), Iosif KATUR (1772), Iosif BALOG (1771), Iankli IENE (1770), din **Ghilolț**, zidarul Mire MARTON (1764), Iurgo IENI (1770), din **Gheorghieni**, Ioan MARTON (1758), Ion RENIBI (1771), Petru RACZ (1771), Ștefan BABOR (1772), Michai IONAȘ (1765), Ionaș LORENZ (1770), Matei MESAROȘ (1771) și Iosepa BOGAV (1762), din **Șemniț** (Ungaria), Ion FEKETTE (1750), din **Mădaraș**, Petru CALMAY (1752), din **Sândomocuș**, Anton DOBOȘ (1771) și Anton BIRO (1771), din **Șoimeni**, Teodor BAOG (1771), din **Ditrău**, Iștvan OROH (1758), Andraș TIBI (1765), Mihai MERA (1768), Adam REHIBI (1771) și morarul Ferenz MORA (1768), din **St. Micloș**, Anton KEMINIK (1770), rotarul Gigo MATON (1773) și fierarul David BATEZ (1773), din **Bodogaia**, Iosif BATEZ (1772), Iosif NAGY (1773) și Laslo NAGY (1773), din **Râpa de Sus**, Ion BODEC (1776), din **Cluj**, Ianoș TODOK (1774), din **Ghelnița**, Petru DARAGAMOȘ (1753), din **Ghidfalău**, Andorak CATO (1758), din **Sândominic**, Marton CAȘPAR (1770), Ianoș CAȘPAR (1771), Adam, Samuil și Iosif POP (1771), Ștefan BATHIE (1772), Petru IANUȘ (1772) și Albert PATSE (1772), din **Mănăstur**, Andraș OKOS (1772), din **Rachiș**, Iodif ZUL (1769), din **Sachehid**, Ianoș LASLO (1768), din **Hățuica**, Diak ZECH (1771), Ferenz și Iștvan BATROK (1758), din **St. Mihai**, Mihai și Ianus LORENZ (1772), Ianoș LORENZ (1771) și morarul Mihai ȘANDOR (1763), din **Icafalău**, Ștefan BURZAN (1772) și Ianoș KOLOK (1772), din **Boița**, Anton BEKLO (1772), din **Vaz**, Ianuș FORGACZ (1770), din **Horta-Arad**, Petru TEPLU (1772), din **St. George**, Istvan CHERBAM (1777), din **St. Simeon**, Mihai DALLAK (1772), din **Michaza**, Ianuș OCOC (1768), iar din **CHICHIȘ**, morarul Ianoș MATHE (1770).

1776: Invitați de generalul Spleny, 100 familii de secui și de ceangăi s-au așezat, în **1776**, la Iacobești, pe moșia mănăstirii Sf. Ilie, întemeind satul Fogadjisten sau Fogodisten. „Primul aflux al acestor coloniști în Bucovina și apariția celor mai vechi două colonii, și anume Țibeni sau Istensegits și Iacobești sau Fogodisten, este învăluit în întuneric. În conformitate cu ceea ce pare a fi o opinie nu prea întemeiată, s-a presupus că acești primii coloniști, în jur de 100 de familii, au venit din Moldova, în 1777, sub conducerea misionarului Mauritius Martonfy și au fondat cele două colonii menționate. Nu știm să existe vreun raport oficial, care ar consfinți evenimentele în acest sens; de asemenea, a fost contestat, pe bună dreptate, faptul că Martonfy nu s-a creditat, în nici unul dintre rapoartele sale, că ar fi contribuit la înființarea acestor două sate, deși el, mai târziu, după ce a fost trimis în Moldova, în toamna anului 1784, ca agent pentru migrația secuilor, s-a lăudat că a convins 150 dintre bejenari să se întoarcă în Austria. Pe de altă parte, este cert că minoritul Martonfy fusese numit în Bucovina, de către administrația districtului bucovinean, la începutul anului 1777, ceea ce face credibil faptul că imigrarea maghiarilor a început chiar atunci. Începuturile așezării maghiare datează, cu siguranță, de pe vremea guvernatorului Spleny. Fluxul secuiesc a continuat, iar într-o consignațiune din 3 noiembrie 1778, spune că au sosit în Bucovina nu mai puțin decât 5.018 imigranți din Transilvania, inclusiv 1.768 secui (930 bărbați, iar restul femei). În memoriul său din octombrie 1779, Enzenberg a menționat următoarele despre aceste două așezări vechi: „Secuii sau maghiarii, care au emigrat, din Transilvania, în Moldova, cu ani în urmă, au acum în Bucovina două sate, numite Helf-Gott și Vergelts-Gott sau, în maghiară: Isten-Segitsch și Fogod-Isten, în care s-au stabilit și, întrucât aceste localități sunt amenajate corespunzător și o casă este construită lângă cealaltă, această ordine este foarte plăcută chiar și pentru ceilalți bucovineni; numai dacă această contractie (a caselor) ar putea să aibă loc, va fi foarte bună și utilă pentru afacerea (dacă) și câțiva muncitori calificați din industria construcțiilor, în baza unor schițe, făcute de ingineri cunoscuți, ar putea ordona satele, la un moment dat”. Enzenberg nu informează și despre celelalte condiții ale acestor colonii”⁹⁰⁸. „**Preotul Mór Antal Mártonffy** (3 martie 1739, Șumuleu Ciuc-22 decembrie 1794, Țibeni): Lui se datorează nașterea în anul 1785 a primelor școli în patru colonii

⁹⁰⁸ Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina*, Innsbruck 1902, pp. 244, 245

maghiare, Iacobești, Țibeni, Dornești și Vorniceni. În ianuarie 1786 raportează guvernatorului Bucovinei înființarea școlilor.⁹⁰⁹ În aceste școli își însușeau copii cele mai elementare și necesare cunoștințe și cititul. La început nu erau dascăli calificați în aceste școli, cantorii, unii membri din corul bisericilor sau după caz sătenii cunoscători de carte au predat copiilor. Conform uzanței, pentru satele maghiare ar fi trebuit să solicite dascăli maghiari din Ardeal. Doarece situația se arăta fără ieșire, Mártonffi a venit cu propunerea să trimită doi băieți maghiari cu o bursă lunară de 5 forinți la școlarizare în Cernăuți, care peste 2-3 ani să revină în sate ca dascăli calificați. Aceștia i-ar înlocui pe cantori și cu timpul toți cantorii ar fi înlocuiți de dascăli calificați. În mai 1786 guvernatorul Enzenberg solicită învățător de la statul major al armatei din Ardeal. Drept rezultat în primăvara lui 1787 vine din Ardeal în Bucovina un dascăl și își ocupă postul la Hadikfalva.⁹¹⁰ Anul școlar era destul de scurt pe atunci, avea numai 14 săptămâni⁹¹¹.

În 2 iunie **1783**, se face hotarnica satului Fogodisten, care se învecina cu Meleşeuții de jos, Româneștii, Călinești și Mărăței, „care ultimul sat se cheamă și Dăniliești”, iar dincolo de apa Sucevei, cu Părhăuții și Hrinceștii. Repere toponimice ale hotarului: gârla morii, unde pârâul Horaițul se varsă în Suceava, colțul unde pârâul Racova se varsă în Horaiț, la fântâna putredă, fântâna lui Balosș, valea și pârâul Racoviței, opcina Dănilieștilor, obârșia Lambi (pârâu), pârâul Dânila, la Tăietura Nemților zisă și Palanca, zisă și Piciorul vulturului, la Poiana mare, pârâul Neliapca.

1779: „Dacă în 1779 la Țibeni erau 61 de familii, la Iacobești au fost 63, iar în anul 1783 raportul a fost de 71/72. La 1 septembrie 1784 baronul Kapri a cumpărat jumătate din satul Iacobești⁹¹² de la Maria, fiica pârălabului Constantin cu 2900 de lei. Era jumătatea locuită de către maghiari. De aceea probabil că în anul 1785 coloniștii din Iacobești s-au mutat mai sus pe aceeași vale. Dar cum acolo nu era mult pământ, cei rămași s-au mutat în satul Țibeni, unde erau case părăsite. Și mai știm și că mulți coloniști au plecat odată cu încetarea înlesnirilor fiscale. Astfel că în anul 1808 în Țibeni locuiau 121 de familii, iar la Iacobești 89. Scutirea de taxe a fost pe cinci ani, și după cum ne dăm seama din registrele bisericesti, peste jumătate din primii coloniști au plecat din sate după această perioadă. În 1782 deja apare în registre, că s-au stabilit coloniști cu aprobare împărătească sau judecătorească, tocmai pentru a evita cele semnalate mai sus (Facultate Regia Auditorium Sucsavensis, Veniam Cezarus Regiam, Veniam Castore Regia si Veniam Auditoriatu). Exista scutire de taxe, dar plăteau anual 150 de forinți mănăstirii Solca, pentru pământurile folosite⁹¹³.

„18 octombrie **1801**. Cele doua găște dispărute de la Antal Kovács erau una la János Csernik cealaltă la István Galambos. În decembrie, József Begyhárd din Iacobești a primit 60 de lovituri de bețe, iar Miska Fejér și János Csernik din Dornești câte 25 de lovituri pentru furt⁹¹⁴.

1810: „Bucovina are trei orașe municipale: Cernăuții, reședința districtului, cu 5.743, Siretul, cu 2.318, și Suceava, cu 4.145 suflete; apoi, patru târguri: Sadagura, cu 1.832, Câmpulung Moldovenesc, cu 2.623, Vijnița, cu 2.622, și Rădăuții, cu 1.868 suflete, apoi 309 sate, 7 ferme izolate, 18 colonii germane, 5 sate maghiare: Hadikfalva (Dornești), Istensegits (Țibeni), Fogadjisten (Iacobești), Andrasfalva (Măneuți) și Ioseffalva (Vorniceni)⁹¹⁵.

1810-1816: Din Fogodisten au plecat 207 maghiari⁹¹⁶.

⁹⁰⁹ Polek J: Die Anfänge des Volksschulwesens in der Bukowina, Czernowitz, 1891. cap.XIV.

⁹¹⁰ Boethy János Alajos

⁹¹¹ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 92

⁹¹² Inițial satul se afla pe locul în care este astăzi localitatea Unirea Sloboziei.

⁹¹³ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 21

⁹¹⁴ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 26

⁹¹⁵ Eugen I. Păunel, în „Codrul Cosminului”, VIII, 1933-1934, Cernăuți, pp. 419-432

⁹¹⁶ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 10

În 20 iunie **1812**, stăpân al satelor Iacobești și Fogadjisten, cumpărate de Ivan Căprăi, devine Ariton baron Kapri, iar din 22 iulie 1833, fiii lui Ariton, Iohann, Zador și Emanuel baron Kapri. „Satul nu a avut preot, parohia aparținea de Țibeni ca filială. Odată pe lună se ținea liturgie în sat, în celelalte duminici mergeau enoriașii la Țibeni. În cazuri mai speciale se deplasa preotul din Țibeni la sat. Nu s-a construit Biserică ci numai o capelă mai mare în jurul anului 1812, care în zilele noastre nu mai există. Câteva icoane și altarul sunt păstrate foarte bine în actuala bisericuță ortodoxă”⁹¹⁷.

1831: „La Țibeni și la Iacobești epidemia de holeră din anul 1831 a făcut 72 de victime, dintre care 30 locuiau la numerele 75-80, deci 42%. În anul 1848 au fost 68 de victime și în anul 1866 erau 81”⁹¹⁸.

1865: „Fiecare om și-a păstrat cele mai interesante amintiri despre foamete. Mulți au măcinat știuletele de porumb cu tot cu cocean. La casa în care se gătea sau se făcea mămăliga se încuia ușa, până terminau de mâncat. Mâncarea pentru zilierii de pe câmp era trimisă numai prin adulți, să nu se fure pe drum. Cel care era prins la furat de porumb, era bătut cu bătele. De sărbătoarea hramului bisericii din Țibeni⁹¹⁹ erau familii care mâncau numai semințe de in. Alții mâncau făina goală. Gergely István Meichel din Iacobești era copil pe atunci și păzea vitele. Seara, când venea cu vacile de pe câmp, copiii înfomețați îl așteptau la marginea satului. Mulgea vacile în pălării (colopuri) și dădea laptele la copii. Este de știut, că orătaniile nu mănâncă boabe de fasole uscată. Însă dacă vedeau vreun bob în timpul foametei, găinile le înghițeau și pe acelea.⁹²⁰ Foametea din satele maghiare din Bucovina a avut un ecou puternic în ziarele din Ungaria și Ardeal. În aceste zile triste, preot în Țibeni era György Druzbáczy, despre care celălalt preot, István László își aduce foarte frumos aminte în „Memorii.”⁹²¹ Druzbáczy (numit „preotul alb” din cauza sutanei) în 1865 a cerut în scris ajutor pentru satele din Bucovina de la clericii maghiari din Ungaria, cât și fonduri pentru construirea bisericii (pro sublevandis inopiae destitus et pro aedificatione ecclesia Istensegíts)”⁹²².

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Suceava** (Oraș cu tribunal districtual) cu Cutul Zamca, Ițcanii Vechi și Șeptilici, Bosance cu Nemericieni, Podeni, Hriața și Lisaura, Bunești, Buninți, Chilișeni, Danila, Găureni, Hatna cu Dărmănești, **Iacobești sau Fogodisten cu Gura Solcii**, Slobozia sau Milișăuții de Jos, St. Ilie, Ipotești, Ițcanii Noi, Călinești Enache cu Vasilache, Călineștii lui Kuparenko, Costâna cu Berindești, Liteni, Mereței, Mihoveni, Mitocul Dragomirnei cu Lipoveni, Părhăuți, Pătrăuți pe Suceava, Reuseni, Romanești, Rus Mănăstioara, Rus Plavalar cu Rus Poienile, Securiceni, Șcheia, Soloneț, Stroiști pe Suceava, Tișăuți, Todirești cu Pietroasa, Uidești, Zaharești”⁹²³.

1883: „În data de 30 martie 1883 a plecat primul tren din gara de la Dornești cu 600 de oameni, majoritatea erau reformați din Măneuți. La 2 aprilie a plecat a doua garnitură din halta Țibeni, cu 900 de locuitori din Țibeni și Iacobești, iar în ziua de 3 aprilie o altă garnitură din Dornești. În prima fază în total au plecat cu trenul 2200 de maghiari, 1150 de bărbați și 1050 de copii și femei. La 18 aprilie au plecat 41 de căruțe din Țibeni, ei urmând traseul

⁹¹⁷ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 89

⁹¹⁸ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 71

⁹¹⁹ Pe atunci era de Rusalii, după sfințirea bisericii noi, în 1898, s-a ținut de Sf. Maria Mica – n. t.

⁹²⁰ Relatăriile lui Dobondi Ferenc (Măneuți, 9. sept. 1937.), Ambrus András (Iacobești, 5. febr. 1936.), Szentes József (Țibeni, 18. mart. 1936.), Vántsa M. Antal (Țibeni, 30. aug. 1936.), Kuruc János (Iacobești, 5. febr. 1936.), Májkel István Gergely (Iacobești, 5. febr. 1936.) și soția lui Sántha Jordán născută Antalfi Mária din Țibeni, în cartea lui Sántha Alajos, *Bukovinai magyarok, Szöts Lajos könyvnyomdája, Kolozsvárt, 1942, pagina 75.*

⁹²¹ László István - *Jegyzetek életem nevezetesebb eseményeiből, memoriu.*

⁹²² László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 62

⁹²³ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Österreich*, Wien 1869. pp. 158-161

Bistrița, Târgu Mureș, Deva, Lugoj și comitatul Torontal. În 7 mai găsim pe drum încă 33 de căruțe din Țibeni, iar la data de 11 mai au plecat 220 de persoane din Vorniceni, ei îmbarcându-se la Suceava. În scurt timp numărul celor plecați din cele cinci localități maghiare din Bucovina a ajuns la 4000 de persoane”⁹²⁴.

1885: În 1 septembrie 1785, Maria, jupâneasa lui Alexandru Vasilco din Berhomet, vindea armeanului Ivan Căprăi, boierul de la Mărățai, a patra parte a satului Iacobești, zestre de la tatăl ei, Constantin, fiul lui Ion Abăza.

1895: „În anul 1895 episcopul vicar Ferenc Robitsek, fostul secretar al Asociației a efectuat o vizită în Bucovina. A oficiat o liturghie festivă cu ocazia sfințirii bisericii din Vorniceni și a redactat un raport despre situația satelor. Cu acel prilej a remarcat că fiecare sat are biserică din piatră și cărămidă, preot și dascăl, mai puțin satul Iacobești... La Iacobești erau câteva sute de maghiari, iar acolo se ține liturghie odată pe lună, deoarece este filiala Țibeniului. Satul are o bisericuță din lemn, foarte modestă”⁹²⁵.

1901, dialectologul Gustav Weigand: „A doua zi (26 august – n. n.), pentru a cunoaște așa-numiții ceangăi din Bucovina, m-am dus la Iștenșegitș (Țibeni – n. n.), o comunitate mare, frumoasă. Datorz câteva informații despre acest sat pastorului László. Imediat ce am intrat în sat, am observat că locuitorii nu arătau ca tipul de ceangău ușor de recunoscut, așa cum mă așteptam, ci pur și simplu cu tipul de meseriaș, care includea și constructorul de case, și, așa cum am văzut mai târziu, amenajarea interioară a caselor este corectă. Când am auzit oamenii vorbind, nu mai exista nici o îndoială că nu am avut de-a face cu ceangăi, ci cu secui. În Transilvania, denumirea „Csango” este folosită și pentru oamenii, de exemplu în Hosszufalu-Sacele, care sunt complet diferiți, ca limbă și tip, de ceangăii adevărați din Moldova, care abia în 1764 au emigrat din Transilvania. Se presupune că ar fi fost forțați de autoritățile austriece să lupte cu prusienii, deși, ca grăniceri secui, nu erau obligați să o facă, așa că au trecut în Moldova, sub conducerea pastorului lor, Mauritius Martonfi, și s-au așezat, pentru prima dată, pe valea Troțușului, unde se spune că existau așezările mai vechi de coloniști secui încă din vremea lui Ștefan cel Mare. După zece ani de la ocuparea Bucovinei, o parte dintre ei au acceptat invitația contelui Hadik András și au venit în Bucovina, unde au întemeiat satele Hadikfalva⁹²⁶ și Andrásfalva⁹²⁷, în Valea Siretului, lângă Rădăuți, în plus Iștenșegitș (Iștenșegitș = Dumnezeu ajută!)⁹²⁸, unde exista deja o așezare românească mai mică, Țibeni, care s-a contopit complet cu cea maghiară, și Iacobești⁹²⁹, care se numea Fogodišten, Iosiffalva⁹³⁰, este situată în apropierea graniței cu România, la aproximativ 18 km sud-vest de Suceava. Inițial, localitățile, la fel ca cele ale grănicerilor transilvani în general, au fost

⁹²⁴ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 37

⁹²⁵ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 101

⁹²⁶ Colonie în satul Dornești, care în 1775 avea 26 de familii de țărani români, sat care se va numi Hadicfalva (de la numele guvernatorului Galiției, Hadik), harta cadastrală a satului, din 1785, cuprinzând, pe lângă vechile toponime, și câteva toponime de hotar ungurești, precum Boenke, Diak Hud, Felso Mesur, Hossu Gniunasch, Hossu Niel, Koreck Hold etc. – n. n.

⁹²⁷ Andreasfalva, „sau satul lui Andraș”, s-a întemeiat, după 19 ianuarie 1785, când Consiliul Aulic de Război aprobă o contribuție pentru emigranții ceangăi, care vor construi 56 de gospodării, pe teritoriul satului Măneuți, „lângă râul Sucevii, în apropiere de Frătăuții Vechi, la nord de orașul Rădăuți” - Grămadă, Nicolai, *Toponimia minoră a Bucovinei*, vol. I, p. 336 – n. n.

⁹²⁸ Colonia maghiară de la Țibeni, Iștenșegitș, pe moșia Satu Mare, a fost înființată între anii 1771-1773, dar numele de Istensegits (Dumnezeu să ne ajute), propus de Mártonfi Mór, va fi menționat, pentru prima dată, abia în 1776 – n. n.

⁹²⁹ În 1775, satul Iacobești, din Ocolul Vicovilor, avea 20 familii de țărani, plus 74 familii de secui și unguri, în bună parte componenți ai Regimentului I Secuiesc de graniță, așezate pe moșia mănăstirii Ilișești, între anii 1752-1772. Numele acestor emigranți au fost consemnate în recensământul lui Rumeanțev, publicat de ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 341 – n. n.

⁹³⁰ Colonia Ioseffalva, numită astăzi Vorniceni, a fost înființată pe seliștea pustie Tolva a moșiei mănăstirii Slatina, în 1783, fiind populată cu 60 de familii de secui, venite din Scaunul Csik, în 1785, în partea sudică a seliștii – n. n.

administrare militar și îngrijirea pastorală a fost efectuată din Transilvania. Începând cu anul 1800, au fost anexate la eparhia de Lemberg și administrația a fost înființată ca și în celelalte parohii. Comunitatea din Țibeni a crescut, de la 80 de familii, la peste 3.000 de oameni, deși, în 1883, peste 1.000 de rezidenți au urmat ispitelor maghiare și s-au stabilit în sudul Banatului, lângă Panciova, unde nu se descurcă foarte bine. Oamenii sunt muncitori, ordonați, curați și cu caracter blând, în timp ce despre cei din Hadikfalva se spune că sunt controversați și dependenți de băutura. Mănâncă carne și legume, pe care le cultivă singuri, așa că trăiesc mult mai bine decât țaranii români, a căror mâncare principală este mămăliga. Prosperitatea este de asemenea mai bună decât cea din rândul românilor din satele vecine. Cu toate acestea, au și mai multe terenuri, ceea ce nu este singurul motiv. Din 360 de copii de vârstă școlară, 280 – un număr foarte mare pentru condițiile locale, frecventează școală în mod regulat”⁹³¹.

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner⁹³², în 1940, Alexandru Voievidca a cules folclor și de la Ioan Lupuleac (22 ani în 1907) din Iacobești, dar și de la puzderia de lăutari, care veneau să cânte la curțile boierului Kapri, cu ocazia hramului bisericii din Iacobești.

1908: „Comuna Iacobești numără abia 400 de locuitori, între care sunt la vreo 300 români și români rutenizați, iar numai 100 (una sută) unguri. Cu toate acestea, a fost în acest sat, până mai dăunăzi, o școală curat ungiurească, de o clasă. Înființându-se, mai apoi, și școala română, tot de o singură clasă, i s-a dat postul de învățător la această școală unei domnișoare, care sub firma numelui românesc „Moga”, ascundea tendințele ei șoviniste maghiare. Această domnișoară uitase într-atâta că este fiica unui preot greco-catolic român din Ardeal, încât începuse a învăța copiii de român a se ruga în limba maghiară. În urma plângerii câtorva gospodari români a trebuit să-și schimbe numita domnișoară postul, iar în locul ei este acum învățător dl Ohrenciuc, un om tânăr, destoinic, care își înțelege misiunea sa de apostol național. Copiii de român, care vorbeau, până acum, aproape numai în limba maghiară, încep a răspunde acum dulce și blând în scumpa noastră limbă moldovenească. Laudă i se cu cuvinte unui astfel de învățător. / I. Ionașcu”⁹³³.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Iacobești** (sau **Fogodisten**), comună rurală, districtul Suceava, așezată între satele Romanesti și Danila. Suprafața: 2,18 kmp; populația: 572 locuitori, în majoritate români, de religie gr. or. Se compune din vatra satului, cu 318 locuitori, și din satul atenant Gura-Solcii. Este așezată aproape de drumul principal Suceava-Siret. Are 2 școli, cu câte o clasă (deci, în total, cam 60 școlari – n. n.), una românească și alta ungiurească; locuitorii români țin de biserica parohială din Romanesti. La 1776, o jumătate aparținea mănăstirii Ilișești, dăruită fiind, la anul 1737, de către voevodul Grigore Ghica; cealaltă jumătate aparținea mazălului Alexandru Vasilco. La anul 1777, după alții la 1779, a fost mărită cu coloniști unguri – secui, din Transilvania, care au dat comunei supranumele de Fogodisten. Populația se ocupă cu agricultura și creșterea vitelor. Se găsesc 21 cai, 150 vite cornute, 47 oi, 111 porci și 49 stupi. **Iacobești** (sau **Fogodisten**), moșie cu administrație particulară specială, districtul Suceava. Suprafața: 6,64 kmp; populația 57: locuitori, dintre care 31 români și 21 izraeliți; religia gr. or. și mozaică. **Gura Solcii**, sat, pendinte de comuna rurală Iacobești. Are 254 locuitori, majoritatea români. Are o capelă de cimitir, pendinte de parohia Romanesti”⁹³⁴.

1945: Prin Decizia „Nr. 191.994 din 1945, se acorda građația de merit în învățământul primar, pe ziua de 1 Aprilie 1945, următorilor învățători din Regiunea Suceava:

⁹³¹ Weigand, op. cit., pp. 7-17.

⁹³² MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

⁹³³ *Apărarea Națională*, Nr. 49, Anul III, duminică 23 august stil nou 1908, p. 3

⁹³⁴ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 116

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947⁹³⁵, următorii învățători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: Iavorovschi Valeria, de la Sf. Ilie, la Gura Solcii”.

După **1949**, Eufrosina Huțuleac, născută în Milișăuți: „Am fost deportați șase ani, unsprezece luni și douăzeci și cinci zile. Apoi ne-au dat voie să plecăm oriunde, dar nu acasă. Ne-au spus să ne alegem un loc și am ales la **Iacobești**, aici, la noi. Nu ne dădeau voie să ne întoarcem și parcă nici oamenii nu mai erau așa cum îi știam noi. Cei care mai aveau suflet se temeau și de umbra lor. Erau vremuri grele, era o nebunie, se fereau să vorbească, se temeau să nu fie duși ei la pușcărie, așa era atunci. După alte luni bune ne-am apropiat de casă, ne-am întors. Cu frică, dar am revenit în sat. Nu mai rămăsese mai nimic din gospodăria noastră, iar casa era acum fierăria G.A.C.-ului care se înființase imediat după ce ne luaseră pe noi, cei cu pământul „absenteiștilor”, cum ne-au botezat pe cei deportați, și al altora care au vrut să se înscrie de la început. Un om mai milos a spart, într-o noapte, lacătul de pe ușă și a băgat copiii în casă. Dimineața, fierarii veniseră la treabă și ne-au găsit acolo, printre fiarele lor. S-au supărat, s-au speriat, dar după o vreme ne-au lăsat în pace acolo. Au mutat fiarele în fosta noastră șură, unde era mai mult spațiu și au lucrat acolo mai departe, încet-încet, am luat-o cu greu de la capăt. Dar Gheorghe era bolnav de acum, era altul și așa a rămas până a murit, în primăvara lui '89, înaintea Revoluției. Și feciorul meu tot bolnav a fost și stă cu mine... E bătrân și el de acum, dar viața nu îți dă numai ce ai vrea. Dumnezeu le rânduiește pe toate”⁹³⁶.

IASLOVĂȚ. Numele satului Iaslovăț, menționat, pentru prima dată, într-un uric din **4 iunie 1588**, prin care Solomia, fata lui Solomon logofăt, primește satul Iaslovăț, parte din vechea moșie Solca Mică (Arbore) a lui Luca Arbore, pare să fi fost mult mai vechi, numele satului amintind de Laslo, ctitorul unei dintre primele 50 de biserici din nordul Moldovei. Ipoteza pare să fie susținută și de menționarea, în 1575, a „săliștii Iaslovățul, pe apa Solcii”. Dar, chiar dacă ar fi fost întemeiat în vremea lui Luca Arbore, noblețea lui, consolidată și redefinită după împrăștiarile din 1783, nu poate fi contestată de nimeni.

1625: Solomia, fata lui Solomon logofăt, a dăruit satul moștenit mănăstirii Sucevița, care, prin mijlocirea voievodului Radu Mihnea, în cedează, în 11 februarie 1625, mănăstirii Solca, în cadrul unui schimb de proprietăți. Un regim constant de proprietate anonimizează istoria unei localități, în condițiile în care noi n-am fost, niciodată, un neam mărturisitor. Și totuși, toponimele par să înveșnicească nume de străbuni ai iaslovițenilor: Groza (Pârâul Grozii, 1783), Trif (Dealul lui Trif, 1786), Buga (Rediul Bughii, 1786 – dar Leonte Buga, diacon din Blașfalău, sosise la Iaslovăț, împreună cu soția și cei doi feciori ai săi, încă din anul 1758), Bercu, Dolina (Țarina Bercu, Țarina Dolina, sec. XIX).

1753: Începând cu 1753, când se stabilesc la Iaslovăț primii emigranți transilvăneni, satul cunoaște o continuă înflorire. De altfel, vornicul satului de după ocupația austriacă a fost Toader Fragă, fost plugar în Sf. George, adică Sângeorz, sosit la Iaslovăț în 1764. Dar iată lista acestor emigranți, care au adus pe vatra de sat și sânge proaspăt, și o anume identitate spirituală, care constituie noblețea spiritului și folclorului iaslovățian: diaconul Leonte BUGA și Simeon LAURIAN, din **Blașfalău**, diaconul Ursu MARTINESCU, Toader AVRAM, Ion BULCĂ, Gavril MOLDOVAN, Maria MOROȘAN, Mihai FERMEGEAN, Gavril LUPROI, Filip și George CĂILEAN, Gavril MAXINEC și Petru a MARINEI, din **Căila**, vornicul Toader FRAGĂ, Precop FRAGĂ, Ion GRIGORE, Maței GRIGORE, Paloș GRIGORE, Iacob STRUGAR, George BODNAR, Toader CHINOC, Filip SIMION, Teodor SBIERĂ,

⁹³⁵ *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

⁹³⁶ Hrehor, Constantin, *Muntele mărturisitor*, Iași, Apologeticum 2014, pp. 20, 21

Vasile FANSOLĂ, Vartolomei SILVESTRU, Marcu OPROI, Vasile FRINT, Gavril BOGA și Toder FRAGĂ, toți din **Sângeorz**, Iacob FLANCĂ (**Săcalășău**), Iolec IACOB, Ion LOGHIN și bodnarul Vartolomei PARPUHA, din **Bârgău**, Petru IUDCA (**Mintec**), Chiriac BUCUR (bodnar din **Rebra**), Dumitru BULILAC (**Bistrița**), Daniil BORȘAN, Mafei FANSOLĂ, Vasile Artenie FANSOLĂ și Ion BUDA, din **Săliște**, Arsenie RUSU, George PINTOI și Ion ARENDAR, din **Țigău**, Martin NUZULI (**Ciochiș**), George FERMEGEAN (**Lunca**), Ion MULGAN (Buduș), Vasile FERMEGEAN (**Bochia**), Ursul CHIRILĂ și Ioan RUSU, din **Chiraleș**, Vasile FILIP (**Arcalia**), Nicu UTALY (**Feleac**). Multe dintre numele acestea au dispărut pentru totdeauna, fie pentru că au fost reformulate, după prenumele părintelui, fie datorită căsătoriilor, fie în urma plecării unor familii în alte sate. Dar ei se numără printre străbunii iaslovățenilor și merită cinstiți ca atare.

1772: Recensământul lui Rumeanțev⁹³⁷, din 1772-1773, înregistrează la Iazlovăț, în Ocolul Vicovilor, fără alte precizări, „44 – toată suma caselor”, însemnând 2 popi, 2 femei sărace și 40 de birnici.

În **1774**, satul Iaslovăț avea 48 de familii, iar în 1784, deci după prima reformă agrară, 113 familii.

1843: Biserica Sfântului Nicolai din Iaslovăț, construită pe locul unei vechi biserițe, între anii 1870-1877, avea, în 1843, 1.103 enoriași, păstoriți de preotul Constantin BUMBUL. În 1876, parohia avea 1.521 enoriași, altarul bisericii fiind slujit de parohul Theodor USATIUC. În 1907, paroh era Vichentie VASILOSCHI, născut în 1858, preot din 1883, paroh din 1887, iar cantor, din 1903, Theodor HLUȘAC, născut în 1851.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Rădăuți – **Solca** (judecătorie raională), Arbore cu Bodnăreni, Bălăceana, Botoșana, Clit cu Lichtenberg, **Iaslovăț**, Cajvana, Comănești, Ludihumora, Pârteștii de Sus cu Solonețul Nou sau Slovac, Cacica, Pârteștii de Jos, Poieni”⁹³⁸.

1891: O școală cu 5 clase avea să fie deschisă, la Iaslovăț, în 1891⁹³⁹.

În **1895**, Iaslovățul avea 1.682 locuitori, primar al satului era Mihail Olariu, învățător – George Grigorean, preot – Leon Maximovici, iar cantor era Ioan Șindilariu.

1902: Însoțirea raiffeisiană din Iaslovăț a fost făcută în 6 octombrie 1902, sub președinția lui Emanuil Cimpoieș și sub direcțiunea preotului Leon Maximovici. Învățătorul Georgie Grigorean era vicedirector, iar din consiliul de control făceau parte Tanasi Semeniuc și vistiernicul Toader Hlușac.

1907: În „Protestul înaintat prezidiului parlamentului contra alegerii deputatului (țărănesc) Dr. Aurel cav. de Onciul”, se propun ca martori, pentru mituirea alegătorilor, printre alții și „alegătorul **Andrei alui Procop Strugar** din **Iaslovăț**, (care) va adevăra cum că **învățătorii Florciuc și Nastasi** din Iaslovăț l-au amenințat cu pedepse pentru absentarea de la școală, dacă nu va vota pentru Onciul. Noaptea, înainte de balotaj, au fost alegătorii din diferite locuri tractați cu băuturi spiritoase și pe ținuturile lor li s-a introdus numele lui Onciul. Aceasta s-a întâmplat: în școala din Iaslovăț, prin învățătorii Florciuc și Nastasi, cea ce va dovedi martorul **Agapi Olar** din Iaslovăț”⁹⁴⁰. „În comuna Iaslovăț a promis dl Aurel Onciul că va împărți între alegătorii din acest sat trei vagoane de păpușoi, dacă vor vota pentru

⁹³⁷ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 340

⁹³⁸ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Österreich*, Wien 1869. pp. 158-161

⁹³⁹ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 47, 1876 p. 48, 1907 p. 124

⁹⁴⁰ *Apărarea Națională*, Nr. 86 și 87, Anul II, duminică 24 noiembrie stil nou 1907, p. 3

dânsul”⁹⁴¹. „În comuna Iaslovăț a dezvoltat învățătorul superior **Florciuc** cea mai febrilă agitație pentru dl Onciul, fără să fi fost împiedicat de dl comisar”⁹⁴².

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Iazlovățul**, comună rurală, districtul Gurahumora așezată pe valea formată de pârâul cu acelaș nume, afluent al râului Suceava. Suprafața: 17,92 kmp; populația: 1.682 locuitori români, de religie gr. or. Este legată, printr-un drum comunal, cu comuna Arbora, pe unde trece drumul districtual Rădăuți-Cacica, și prin drumuri comunale, cu Milișăuțul de Sus și cu cel de Jos, precum și cu Burla. Are o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Nicolae”, și o școală populară, cu o clasă. Într-un hrisov, datând din 1 Aprilie 1448, se face mențiune de această comună, ceea ce însemnează că întemeierea sa este foarte veche. A fost, mult timp, în posesia mănăstirii Sucevița, care, la 1625, a cedat-o comunei Solca, în schimbul comunelor Iubănești și Cristinești, schimb confirmat și de domnul de atunci, Radu Mihnea. Populația, formată din locuitori originari, peste care au venit coloniști transilvăneni, se ocupă cu agricultura și creșterea vitelor. Comuna posedă 1.293 hectare pământ arabil, 76 hectare fânașuri, 16 hectare grădini, 258 hectare imașuri, 34 hectare păduri. Se găsesc 77 cai, 1.003 vite cornute, 259 oi, 747 porci și 183 stupi. **Iazlovățul, pârâul**, afluent, pe stânga, al Solcei. Răsare din pădurea Glitului și, primind, mai sus de stațiunea hergheliei Burla, pârâiașul Secul, udă comuna Iazlovăț, se varsă în Solea, nu departe de punctul Gura-Solcei, districtul Rădăuți”⁹⁴³.

1913: A luat examenul de capacitate pentru școlile primare, cu limba de propunere română, **Vasile Șulea**, din Iaslovăț⁹⁴⁴.

1916: La colecta pentru cei amputați și orfanii celor căzuți în luptă, a contribuit și **Coajă Costan**, genist în „Arbeiter Abtig I/41”, din Iaslovăț, cu 2 coroane⁹⁴⁵.

1914-1918: Au depus obolul de sânge pentru Bucovina „Rezervistul **Ion Barta**, Iaslovăț, Regimentul 22, rănit; Infanteristul **Samson Cotoră**, Iaslovăț, Regimentul 22, rănit”⁹⁴⁶; „Infanteristul **Porei Cociorvan**, Iaslovăț, Regimentul 22 Infanterie, rănit”⁹⁴⁷; „Infanteristul **Ioan Strugar**, Iaslovăț, Regimentul 22, rănit”⁹⁴⁸; „Legionarul (tânăr voluntar, care nu putea fi încorporat – n. n.) **Nicolai Strugar**, Iaslovăț, Comp. 3, rănit”⁹⁴⁹; „Infanteristul **Vasile Botezat**, Iaslovăț, Regimentul 22, rănit”⁹⁵⁰.

1941: „Tablou de condamnații care au beneficiat de suspendarea executării pedepselor, conform decretului-lege Nr. 1.132/941, Monitorul Oficial Nr. 94 din 1941”⁹⁵¹, **Tribunalul Iași**⁹⁵²: **Pohone Nicolae**, agricultor, cu ultimul domiciliu în comuna **Iaslovăț**, jud. Suceava, născut în comuna Iaslovăț, jud. Suceava, condamnat de Tribunalul Militar al Corpului IV Armată, pentru rebeliune, la 8 luni închisoare, conform art. 258, 259 și 261 din codul penal”.

1941: „Se publică mai jos Lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morți pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24”⁹⁵³: **Solovăstru Ioan**, soldat, ctg. 1937, cu ultimul domiciliu în comuna **Iaslovăț**, județul Suceava, mort la 22 iunie 1941”.

⁹⁴¹ *Apărarea Națională*, Nr. 79 și 80, Anul II, duminică 3 noiembrie stil nou 1907, p. 3

⁹⁴² *Apărarea Națională*, Nr. 84 și 85, Anul II, duminică 17 noiembrie stil nou 1907, p. 3

⁹⁴³ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 116, 117

⁹⁴⁴ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovineni*, Nr. 4, Anul III, 18 iulie 1913, p. 63

⁹⁴⁵ *Românul*, Nr. 25, Anul VI, joi 17/4 februarie 1916, p. 5

⁹⁴⁶ *Viața Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915

⁹⁴⁷ *Viața Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915

⁹⁴⁸ *Viața Nouă*, IV, nr. 159 – Supliment, din 6 august n. 1915

⁹⁴⁹ *Viața Nouă*, IV, nr. 175 din 5 martie n. 1916, p. 4

⁹⁵⁰ *Viața Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8

⁹⁵¹ *Monitorul Oficial*, Nr. 122, 26 mai 1941, pp. 2856-2860

⁹⁵² *Monitorul Oficial*, Nr. 115, 17 mai 1941, pp. 2684-1686

⁹⁵³ *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.

1941: „Tabloul normaliştilor cu diploma de capacitate, numiți în învățământul primar, prin „incredințare de post”, pe ziua de 1 octombrie 1941”⁹⁵⁴: **Plav Gheorghe**, seria 1938, media 7,60, numit în comuna **Iaslovăț**, postul VIII, jud. Suceava”.

1946: În *Monitorul Oficial*, Nr. 264 din 13 noiembrie 1946, pp. 11909 și următoarele, sunt înregistrate următoarele cooperative sătești de credit: Cooperativa „Rodica”, comuna Iaslovăț, județul Suceava.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947”⁹⁵⁵, următorii învățători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Petracovici Eugen**, de la Ilișești, la Iaslovăț; **Deleanu Elena**, de la Ipotești, la Iaslovăț; **Pavel Pascu** Domnița, de la Ipotești, la Iaslovăț. „**Cocârlă Aurora**, de la Iazlovăț, la **Pătrăuți**, post VII, soț învățător; **Micău Traian**, de la Iazlovăț, la **Bosanci**, Șc. nr. 1, post. XIII, interese familiare”⁹⁵⁶.

IGEȘTI. Igești, Iuginții sau Iugești, dar și Jijeștii, cum s-a numit inițial satul de pe Serețel, situat între cele două Crasne, Ciudei, Budeniț și Pătrăuți pe Siret, a fost atestat documentar, în **17 august 1428**, când Alexandru cel Bun îl întărea lui „Crâstea și femeii sale, Maria, Iuginții”, apoi în 20 aprilie 1481, când Ștefan cel Mare întărește Zberii satul „Jijeștii, pe dealul Putnii”, pe care Zbiera îl cumpărase de la nepoții lui Dragoș Viteazul, feciorii lui Stanislav Rotinpan, Sima, Șteful și Maseico.

1555: În 20 martie și în 7 mai 1555, și tot ca proprietate, pe jumătate, a nepoților lui Danco din Bănila, Fedco și Marușca, copiii Magdei Banilovschi, și verilor lor, Alexandru și Avram, feciorii lui Ioan Banilovschi, nepoții lui Danco Banilovschi și strănepoții lui Stanciul. Cealaltă parte din sat aparținea, probabil, răzeșilor (după cum o sugerează tranzacțiile funciare ulterioare), dar mărturiile, vreme de vreun secol, nu există.

1641: În 8 martie 1641, prin care „Petre, fiul lui Isac, fratele său Toader și surorile sale Ana, Gaftona și Toader, copiii lui Grama de Călinești”, cumpără, cu 150 galbeni, părțile Onacăi Ropceanul, fiica Vasilinei, ale Mariuței și ale lui Gheorghie, copiii Saftei, și ale lui Ionică, fiul lui Constantin, toți nepoți ai Vasilinei, din satele Lucavăț, Bănila, Igești și Hliboca, iar în 24 august, frații Toader și Pătrașcu Goian vând popii Mihai din Igești, pentru 15 galbeni, a patra parte din sat.

1675: În 29 iulie 1675, doi răzeși din Igești, Costin și Gligorie, cumpără, cu 20 de galbeni, părțile de sat ale Nastasiei Gorcea. Dățile igeștenilor sunt încasate, începând cu 9 octombrie 1714, de vornicul Calafindeștilor, Pavel Morțun.

1723: Hotarnica moșiilor răzășești din Igești s-a făcut, la cererea popii Vasile, care-și considera moșia împresurată, în 15 iunie 1723. Conform hotarnicei, moșia popii Vasile se învecina cu moșiile răzășești ale fraților Ionașco, Vasilie și Chiful Gavrilescu, cu cele ale fraților Teodosie, Loghin și Andrieș Frunce (feciorii popii Păntelei Frunce), cu moșioara lui Simion al lui Iurașco (nepotul lui Dodorici), cu cea a lui Dumitraș, fiul lui Ștefan Cernăuțeanul, și cu moșioara ginerilor lui Mereuță, Constantin și Mihăilă.

1772: Recensământul lui Rumeanțev⁹⁵⁷, din 1772-1773, înregistrează la Igești, în Ocolul Berhometelor, fără alte precizări, „41 – toată suma caselor”, însemnând 1 panțir, 1 jidov botezat, 2 popi, 6 femei sărace și 12 birnici.

⁹⁵⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 249, 20 octombrie 1941, pp. 6439 și următoarele

⁹⁵⁵ *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

⁹⁵⁶ *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iulie 1947, p. 4912

⁹⁵⁷ ACAD. ȘT. RSS MOLDOVA, *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 337

În 1774, când austriecii ocupă Bucovina, recensământul guvernatorului militar Gabriel von Spleny consemnează, pentru Igești, din Ocolul Berhometelor, 7 mazili, 1 popă și 27 țărani.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Storojineț – **Storojineț** (Curte districtuală), Banila Moldovenească pe Siret, Broscăuți, Budeniț, Cireș cu Opaț, Ciudin cu Neuhütte (coliba nouă), Davideni, **Igești**, Iordănești, Camenca cu Petriceanca, Carapciu pe Siret cu Hatna, Comarești, Comarești Camerale cu Althütte (coliba veche), Crasna-Ilschi cu Glashütte (fabrica de sticlă), Cupca, Panca, Pătrăuți pe Siret, Prisăcăreni, Ropcea, Suceveni sau Pomești, Zadova”⁹⁵⁸.

1883: O școală cu 4 clase și o școală filială cu o clasă au fost deschise, la Igești, din 1883⁹⁵⁹.

1897: Biserica Sfântului Dimitrie din Igești a fost construită în anul 1897. Vechea bisericuță, cu hramul Adormirii Maicii Domnului, patronată, în 1843, de Ienachi de REUS, cu 1.566 enoriași, era slujită de parohul Theodor BOCANCE. În 1876, patron bisericesc era Ioan de REUS, iar parohul Alexander PLEȘCA păstora peste 2.482 suflete. În 1907, patronii bisericii din Igești erau Daniil GRIGOROVICI, Ecaterina UDRZCKI (născută REUS), Petru de REY și evreul Feibisch HUBNER, paroh era Iosif COCZYNSKI, născut în 1855, preot din 1881, paroh din 1893, iar cantor, din 1900, Dimitrie VLAD, născut în 1835.

1903: Banca populară raiffeisiană din Igești s-a înființat în primăvara anului 1903, sub directoratul lui I. Grigorovici, vistiernic fiind Iancu de Tiron.

1907: Din Comitetul național districtual al Storojinețului făceau parte și Daniil Grigorovici, Pavel Gavrilesco, Vasile a lui Iordache Loghin și Vasile Zavelița, toți din Igești⁹⁶⁰. „*Voința Poporului*, în numărul său din 16 Iunie, publică o scrisoare din Igești, scrisă de învățătorul Gheorghe Chariton, în care acesta cearcă să-l murdărească pe antistele nostru comunal, pe dl Daniil Grigorovici, zicând că e dușman neîmpăcat al școlii și a învățătorimii, că, pe cât acest domn va fi vornic, bieții oameni din Igești nu vor avea dreptate și că e așa de răzbunător încât, spre a satisface acestei patimi, nu cruță nici existențe omenești. Dați-mi voie să vă spun, domnule redactor, că aceste toate sunt scornituri răutăcioase. Oamenii iubitori de dreptate din comuna noastră sunt de tot mulțamiți cu acest domn, căci agendele comunale el le poartă fără plată și, ca om cu avere, ajută fiecărui nevoiaș, dacă nu altfel, măcar dându-i avansuri pentru lucru, așa că domnia sa are o sumă de tot mare împărțită printre oameni. De am avea noi numai mulți bărbați ca dl Daniil Grigorovici! Dar acum să-mi dați voie să vă spun și cine este dl învățător Chariton, care a scris această scrisoare. Dl Chariton, care e, de câțiva ani, în comuna noastră, ca învățător inferior, nicidecum nu s-a purtat ca om model, ci neconținut a dat ansă la scandaluri. În loc să-și grijească de slujba sa, dumnealui s-a ocupat cu beții, jocuri de cărți și trai desfrânat. Cât de cinstit știe domnia sa juca cărți poate să o spună secretarul comunal din Crasna, T. Vasilovschi, care, prinzându-l că joacă fals, l-a tras la răspundere cu palma. Nu o dată au avut oamenii ocaziune să-l vadă pe dl Chariton prăvălindu-se prin șanțuri, ba, odată, s-a îmbătat atât de teribil, încât nici n-a nimerit locuința sa, ci a adormit într-o casă pustie (casa lui Brigadir), unde fuse dus de alți companiști de ai săi. Lucru firesc că, după astfel de petreceri, dl Chariton nu era în stare să-și facă slujba în școală. / **Vasile Loghin**”⁹⁶¹.

⁹⁵⁸ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

⁹⁵⁹ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 35, 1876 p. 48, 1907 p. 168

⁹⁶⁰ *Apărarea Națională*, Nr. 21, Anul II, joi 21 martie stil nou 1907, p. 3

⁹⁶¹ *Apărarea Națională*, Nr. 47 și 48, Anul II, duminică 30 iunie stil nou 1907, pp. 4, 5

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner⁹⁶², în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la igeștenii Ioana a lui Ioan VICOVAN (38 ani în 1909), Agripina VLAD (răzeșită, 33 ani în 1909), Nicu de REUS (mazil, 38 ani în 1909) și Constantin UNGUREAN (23 ani în 1909).

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Igești**, comună rurală, districtul Storojineț, așezată pe ambele părți ale Sirețelului, între Ciudei și Pătrăuț. Suprafața: 26,20 kmp; populația: 2.363 locuitori, toți români, de religie gr. or. Este în apropiere și legat de drumul comunal Ciudei – Pătrăuț de Jos, prin drumeaguri rău întreținute. Are o școală populară, cu 2 clase; o sală de lectură, „Progresul”, o biserică parohială, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”; o casă de economie. Se compune din vatra satului și din cătunul Zamca. La 1776, era în posesia mazilului Petre Morțun și a nobilului polon Ioan Reus. E sediul multor familii vechi răzeșești, cu nume care indică că au fost, cele mai multe, aduse probabil din Pocuția Veche. Trăgându-se din șleahta polonă, locuitorii au conservat, până astăzi încă, semnele caracteristice originii lor, atât în port, cât și în vorbe. De altfel, însă, sunt românizați. După o legendă, comuna își derivă numirea de la primul locuitor al ei, colon venit din Transilvania, cu numele Egiș. Populația se ocupă cu agricultura și creșterea vitelor; o mare parte însă din locuitori părăsesc, în timpul anului, țara lor și caută de lucru în România. Comuna posedă 1.590 hectare pământ arabil, 453 hectare fânațuri, 9 hectare grădini, 252 hectare iamașuri, 615 hectare păduri. Se găsesc 171 cai, 722 vite cornute, 269 porci, 108 stupi. **Igești, moșie boerească**, cu administrație specială, districtul Storojineț. Suprafața: 4,27 kmp; populația: 40 locuitori români și izraeliți. La 1770, era în posesia mazilului Petre Morțun și a nobilului polon Ioan Reus”⁹⁶³.

În **1910**, satul Igești era în totalitate românesc. Din conducerea Societății Mazililor și Răzeșilor din Bucovina căcea parte și „**Ioan cav. de Tiron**, învățător în Igești”⁹⁶⁴.

1911: „Adunarea generală extraordinară a „Societății Mazililor și Răzeșilor bucovineni” în Igești. Adunarea din Igești a avut loc în 2 c. Din partea societății au participat Dr. Cuparencu și Ioan de Popescul. Societatea academică „Junimea” a fost reprezentată prin dl Emil Goraș, Reprezentanții societății au dat un raport detaliat despre activitatea societății în ultimii ani, au îndemnat pe mazili și răzeși să-și dea copiii talentați la școli secundare, să îmbrățișeze meseria, să intre toți în societate și să aboneze gazeta care reprezintă interesele lor. Abonaților gazetei li s-a distribuit gratuit „Apelul către Răzeșii din satele înstrăinate”. Dl paroh Cocinschi a mulțumit călduros domnilor Cuparencu și Popescul pentru osteneala lor și pentru îndemnul adresat răzeșilor din Igești, care luptă greu cu nevoile vieții, și i-a rugat să sprijinească copiii sărmani ai Igeștenilor, care cercetează școlile din Cernăuți. Adunarea, care a avut un succes deplin, a decurs în perfectă ordine, mulțumită domnului gerent comunal Koch și simțului de ordine al igeștenilor. Mulțumim domnilor Iosif Cocinschi, Leon Zavațchi și onor învățătorimii pentru frumoasa primire ce au făcut reprezentanților societății din Cernăuți”⁹⁶⁵.

1914-1918: S-au jertificat pentru Bucovina „Infanteristul **Dumitru Braha**, Igești, Regimentul 22 Infanterie, rănit”⁹⁶⁶ și „**Ion a lui Gheorghe Frunză**, născut la **Igești**, la 1 aprilie 1888, chemat, în august 1914, sub arme, a luptat în Polonia rusească, la Karliad-Hromalod și ar fi murit acolo la 19 noiembrie 1914. Până în prezent lipsește orice știre despre

⁹⁶² MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

⁹⁶³ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 117

⁹⁶⁴ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor bucovineni*, Anul I, Nr. 1, bilunar – proprietar și editor: Prof. Dr. Iancu cav. De Cuparencu; redactor responsabil: Teofil cav de Manescu; tipografia lui E. Kanarski, Cernăuți, 18 noiembrie 1910, pp. 4-7

⁹⁶⁵ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovineni*, Nr. 15, Anul I, 20 iulie 1911, p. 176

⁹⁶⁶ *Viața Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915

el. Fiind deci probabilă prezumțiunea legală a morții, se îndrumază, la cererea Aurorei Frunză, procedura pentru declararea morții celui dispărut⁹⁶⁷.

1921: „Potrivit dispozițiilor art. 12 și 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuți, se publică următoarea listă a patronilor bisericești particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptățiți la alegerea de 6 reprezentanți pentru acest Congres: **Iacovița Teodor**, Igești, și **Rey Petru de**, Igești⁹⁶⁸.

1922: Familiile, bisericile și cimitirele din Igești. Părintele Dan, membru corespondent al Academiei Române, ne comunică aceste date din Igești (Bucovina): / **A). Familiile din Igești.** Pe șesul Sirețelului, între comunele Crasna, Ciudei, Budeniț, Pătrăuțul de sus și de jos, Corcești și Vicovul de Sus, este situată comuna răzeșească Igești, locuită numai de români, fără oarecare amestecare de oameni, ceea ce în Bucovina se întâlnește adesea, – doară câteva familii de evrei. După tradiția locală⁹⁶⁹, familiile din această comună își au obârșia din comunele respective ale țărilor care se vor indica: / 1). Familia **Ungurean** s-a stabilit aici, venind din Marmația. 2). Familia **Buta** a venit încoace de pe Ilinca, cătunul Pătrăuțului. 3). Originea familiei **Lazăr** nu se știe. 4) Mazilii **Dașchievici** s-au mutat încoace din Banila Moldovenească. 5). **Frunzenii** se trag de pe timpul Vlădicăi Calistru de Rădăuți, de la un slujitor episcopesc, căruia acesta să-i fi dat numele, deoarece slujitorul era așa de harnic, cum se clatină frunza pe apă. 6). Familia **Zavelița** se trage din Carapciu pe Ceremuș și Vilaucea. 7). Familia **Ură** a venit de la mănăstirea Putna. 8). **Loghinenii** sunt băștinași din Igești; ei se porecleau și pentru că erau negustori de diferite obiecte de alimentare. 9). Un oarecare **Scripta**, cumnat de-al unui băștinaș **Colțilă**, a venit încoace de la Budeniț. 10). Familia **Agapi** este originală din orașul Siret. 11). **Moscalescu Gheorghe**, tatăl lui **Nicolae**, a venit din Călinești pe Ceremuș, iară fiul acestuia era „fiu de urzici”, deoarece mama lui era țigancă. 12). Familia **Haritiuc** este de origine galițiană, ca și familia **Socolescu**. 13). **Porumbenii** au venit încoace din Pătrăuți. 14). **Chiselitenii** la Ivănești au venit din Galiția, ca și familia **Racoschi**, al cărei cap era ciubotar, „srobgiu”. 15) Familia **Lupașcu** se trage din Moldova. 16). Familiile **Druciuc** și **Bodnariuc** sunt venetici din Galiția. 17). Familia **Rei**⁹⁷⁰ se trage din Tarnow, în Galiția; ei sunt nobili, „conți”, de origine cehi. Fiind în Polonia doritori de locuri înalte, au fost persecutați de concurenți și s-au refugiat încoace. Alți membri ai familiei s-au stabilit în Polonia, iară alții în Rusia. 18). Familiile **Danilescu** și **Romaniuc** sunt venite din Galiția. 19). **Luchianenii** au venit încoace din Coșciuia. 20). Capul familiei **Porumbel** a fost un copil aflat. 21). Familiile **Ionașcu** și **Burlă** sunt originare din loc (răzeși). 22). Familia **Mușcear** este venetică, din Galiția. 23). **Bercovici** a venit din Ciudei (se pare că de origine evreu botezat). 24). **Tiron** se chema **Roșca**, era mazil, care și-a luat porecla soției; unul, Tiron Ianachi, era zugrav. 25). Numele de familie **Cozac** era **Pițul**, din care unul a fost preot la Ilinca. Cozăcenii adevărați au venit încoace din Comarești. 26). Numele **Tecleanul** li s-a dat Ionăștenilor după o străbună „Tecla”. 27). **Cutiscă** a venit, coval, din Galiția. 28). Familia **Vlad** parte era băștinașă, parte a venit încoace din Opațeni. Din această familie au fost doi preoți, în Zamca. 29). **Bejan** era mazil din Budeniți. 30) **Cuciulenii** erau răzeși, așezați aici din Carapciu și Vilaucea. 31). **Gătej** era din Davideni. După Scalatachi **Goran** a venit **Băjenco** și apoi **Grigorcea**. 32). **Ursachi** era țăran din Crasna. 33). **Chiful** zice că să fi fost băștinaș. 34). Vornicul de poartă **Ureche** a venit din Banila Moldovenească. 35). **Grigorovicenii** au venit de la Cernăuți, iară țăranii **Iliuc**, din Pătrăuți. 36) Mazilii **Semaca** sunt de la Mușenița, iarăși răzeșii. **Lenta**, din Boianciuc pe Nistru. 37). Țăranii **Luhan** au venit din Frătăuțul Nou, iară **Teodorovici**, din Sniatin în Galiția. 38). **Țurcan** era familie

⁹⁶⁷ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 15, Cernăuți în 29 Aprilie nou 1921, pp. 189-192

⁹⁶⁸ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuți 21 iulie nou 1921, pp. 64-66

⁹⁶⁹ Dată într-o notiță pastorală din *Arhiva parohială* din Igești.

⁹⁷⁰ Cf. Anexa.

preoțească din Grănicești. 39). **Galer** Tudor era mazil din Mihalcea, pe când țăranul **Gavrilescu** era din Pătrăuțul de Sus și s-a căsătorit aici cu o răzeșiță. 40) Familiile **Frunză**, **Tomac**, **Terentin**, **Jija** sunt tătari de origine, al căror nume adevărat este „Tomac”; de la tătarul „tomai” = herghelegiu. 41). Țăranul **Schipor** a venit din Vicovul de Sus, **Onufciuc**, din Galiția, iară **Scheiber**, din Baineț. 42). **Vlad** a fost poreclit „Sabie”, pentru că el, pe unde mergea, lua tot ce afla, „pârjolea”, iară altul, **Lehaciu**, pentru că vorbea, adică „lehaia” mult. 48). **Andrei Iacoviță** a venit, cu **Gavril Ionașcu**, din Coșciuia și s-a căsătorit aici cu fata evreului botezat Vasilachi Ionașcu. 44). Țăranul **Clepa** Ioan a venit din Cuciur. 45). Venetici au fost **Cojocar** și ruteanul **Borciuc**, ca și ruteanul **Siminiuc**. 46) **Huțan** a venit din Storojineț, **Paladi** din Budenița, **Pavel** de pe Ilinca, din Pătrăuți, **Grozavul** din Ciudei, **Iuniciuc**, rutean, din Galiția și **Sauciuc**, din Carapciu. 47. Mazilii **Brahă** sunt din Ropcea, pe când familia de mazili **Rîpta** era băștinașă: ea s-a stins, cea de acum este venită din Călineștii lui Cuparencu. 48). **Tcaciuc** a venit din Corcești, **Șindilar** de la Rădăuți, **Corniciuc** a venit, odată cu **Pașcașii**, din Gropeni, **Bruja**, de la Crasna, **Dolinschi**, din Galiția; **Ariciu**, băștinaș, **Măslinescu**, de la Mușenița, **Berlinschi**, din Târgul Siretului, **Iluțac**, din munții rusești, **Cornarnițchi**, de la Ceartoria, **Oshovschi**, de la Mușenița, **Zus**, de la Siret, **Zelinschi** nu se știe de unde, **Simeon**, soldat din Moscova, **Beluțchi** și **Sahoverschi**, ruși din Galiția. 49). **Bălășescul**, răzeș, a venit din Banila Moldovenească, și 50). Familia **Cracalia**, tot de acolo. / **B). Biserica din Igești**. Prima biserică din Igești era pe Zamca⁹⁷¹ și servea pentru Igești și comunele Pătrăuțul de Sus și Jos. Ea era din lemn de stejar, și a fost, în anul 1843, dăruită și strămutată la Tărășeni. Iconostasul din „starea femeilor” a fost adus din Zvineasca, de unde era de loc Zamfira, soția lui Ienachi Răus, născută Volcinschi. A doua biserică a fost tot de lemn, însă a ars; în locul ei a făcut, în anul 1889, Grigoraș Răus, supt conducerea lui Ienachi Răus, biserica actuală, după planul bisericii celei vechi din Pojorâta, pe care a văzut-o pe când umbla prin, țară în calitate de comisar pentru birul țării. / **C). Cimitirele din Igești**. 1). Un cimitir a fost, după spusa lui Castretin Iordachi, „posesia parohială” din Zamca; 2). Unul a fost pe dealul Danciuului⁹⁷², pe timpul holerei din anul 1830, când s-au îngropat acolo, în timp de șase săptămâni, 84 de morți; 3). Unul dinapoia bisericii; 4). Unul, pe deal, la **Andrei**, acum la Iancu Sripa, și 5). Cel prezent, cumpărat de la **Alexie Dănilescu**⁹⁷³.

1936: „În comuna Igești, din jud. Storojineț (Bucovina), țăranii nu aveau casă pentru școală. Atunci legionarii au pornit la lucru, fără a mai aștepta să o facă statul, când va putea. La 3 Mai, s-a sfințit, de către părintele Popescu, locul pe care se va ridica școala, apoi s-a pornit la lucrul cărămizilor. În câteva zile, s-au făcut aproape 20.000 cărămizi, iar lucrul merge mai departe. La 24 Mai, pentru a mai strânge bani, legionarii au dat o serbare, la care au jucat frumoasa piesă de teatru a D-lui Corneliu Georgescu, „Vremuri de restriște”, chiar acolo, la cărămidărie. În aceiași vreme, legionarii au mai zidit un pod peste pârâul Frăsiniș, de mare folos pentru locuitorii din împrejurimi”⁹⁷⁴.

1941: Din postura de simpatizanți ai comunismului, care au comis abuzuri în dauna comunității lor, au fost condamnați la pierderea cetățeniei române: „**Gătej Constantin** și **Lazăr Victor**, ambii din com. **Igești**, jud. Storojineț, „fiind agenți secreți ai rușilor, au terorizat populațiunea română, supunând-o la munci grele și contribuind la deportarea multor români, manifestând, în același timp, mare simpatie pentru programul comunist”⁹⁷⁵.

⁹⁷¹ Zamca a fost o fortăreață și întăritură a creștinilor, contra invaziei tătarilor.

⁹⁷² Unde era pădure, ca și pe Castir, Ursoaia, Frăsiniș, unde erau frasinii, între Pătrăuți și Ciudei și pe Bahnă, unde erau arbori foarte deși, de nu se putea străbate, și numai ici-acolo câte o poieniță.

⁹⁷³ Dan, Dimitrie, *Igeștii*, în *Revista Istorică*, N-rele 4-6, Anul VIII, Aprilie-Iunie 1922, pp. 117-119

⁹⁷⁴ *Libertatea*, Nr. 11, Anul 33, 21 iunie 1936, p. 4

⁹⁷⁵ *Monitorul Oficial*, nr. 176 din 31 iulie 1942, pp. 6460-6466

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943⁹⁷⁶, următorii învățători și învățătoare: **Cernat Adelina**, comuna **Igești**, Ursoaia, jud. Storojineț, media 8,75, și **Trușcă Zainfir**, comuna Igești, Centru, jud. Storojineț, media 7,91”.

La Igești s-a născut Corneliu Zelea-Codreanu (1899-1938), fondatorul și conducătorul mișcării legionare din România.

ILIȘEȘTI. În vreme ce biserica de la Ilișești este menționată, în **11 iulie 1428**, alături de alte 49, închinată mănăstirii Bistrița, în uricul lui Alexandru cel Bun, o parte a satului Ilișești, numită, în 29 noiembrie 1443, Săsciori, apare într-un uric al lui Ștefan, fiul lui Alexandru cel Bun, dar numele Ilieășinți apare, pentru prima dată, în 15 martie 1490, când printre bisericile întărite de Ștefan cel Mare Episcopiei de Rădăuți, se afla și „a 35-a biserică, la Ilieșiniți, cu popă”.

1517: Satul aparținuse lui Petru, fiul lui Pașcu Hăciugă, iar Cozma Șarpe îl cumpără de la nepoții acestuia, Gavril și Romașco, feciorii Sorei, dar îl schimbă, în 26 decembrie 1517, pentru alte sate.

1572: În 1 ianuarie 1572, Bogdan Vodă întărea Mariții, fata lui Moțocel, jumătate din satul Ilișești. În 20 mai 1610, Constantin Movilă întărea Mariții doar un sfert de sat, cumpărătura lui Moțocel de la Gavril și Nastea, copiii Anușcăi, în 1611 cumpărând vornicul Gligoraș Gherman, nepotul Mariții, moșioara Odochiei, jupâneasa lui Nacul, feciorul Maricuței ușeroaia. Și tot în 1611, Constantin, fiul Nacului de Ilișești, vindea alte 2 părți din Ilișești lui Gligoraș Gherman, care mai cumpără moșioare și de la Vasile, feciorul popii Păcurar, și de la Savin Boghian, totalul moșiei lui ilișeștene ajungând la un sfert de sat.

1617: În 1617, o parte din sat și-o disputau doi dintre stăpânii lui, Nechita Popșescul și cumnatul lui, Dumitru Solomonescu, iar Radu Vodă poruncește, în 4 aprilie, lui Zaharia Tăutul și lui Constantin uricar să meargă la Ilișești și să cerceteze pricina. Popșescul stăpâna a patra parte din sat, după cum se poate deduce din uricul din 26 iunie 1625, prin care nepoții lui (trecut, în uric, Popșea), Ionașco Moga și popa Păcurar, primesc întăritură pentru moșia „Ileșești, a patra parte, partea din mijloc”.

1668: În 15 octombrie 1668, Nastasia Pelin, Anghelușe și Toader din Ilișești se înfățișează divanului lui Iliăș Alexandru Vodă, revendicând partea din „Ilișești, cu vecini și cu mori, și cu tot venitul lui Pelin vistiernic”, pe care o stăpâna Andriaș medelnicer, feciorul lui Todirașco logofăt și care va rămâne stăpânul acelei părți de sat până în 16 noiembrie 1668, când face „zapis de danie acii cucoane, Irinii, fata Nastasiei Pelin”.

1671: Irina Pelin, jupâneasa lui Alexandru Cercheazul, pierde zapisul de danie, iar un răzeș profită de întâmplare, încercând, fără succes, să obțină uric, în 19 august 1671, pentru acea moșie, care ar fi aparținut tatălui lui Andriaș medelnicer, Todirașco logofăt, și care l-ar fi cumpărat „de la Ion Popșulescul și de la popa Păcurar, și de la alți răzeși din Ilișești”. Irina Pelin și bărbatul ei, Alexandru Cercheazul, primesc danie, în 5 aprilie 1673, și partea de sat a mamei sale, Nastasia Pelin, adică „a patra parte de sat și casele din Ilișești, care sânt făcute de mine, cu jupânul meu..., cu vad de moară și cu fânațe, și cu eleșteu în țarină, și cu braniște în pădure, și cu doi vecini, anume Constantin Ivul, cu feciorii săi, și Timco Rusul, cu feciorii săi”.

1701: În 24 iulie 1701, Anghelușa, fata Nacului de Ilișești, vinde vornicului Ionașco Isăcescul, pentru 30 lei turcești, „a me dreaptă ocină și moșie den partea Nacului, unde au ținut cu logofătul și cu Marie Peliniasă”.

⁹⁷⁶ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

1714: Cumpărând moșia Ionașco Isăcescul ctitorește mănăstirea Ilișești, pe care începe să o înzestreze cu moșii, inclusiv una din vecinătatea sfântului lăcaș, cumpărată de la mănăstirea Moldovița cu 100 lei turcești și dăruită ctitoriei sale în 21 iunie 1714. Biserica din Ilișești, ctitorită în 1714 de mazilul Ionașcu ISECESCU și de jupâneasa Alexandra, era slujită, în 1843, de parohul Georgie BUCEVSCHI, numărul enoriașilor ajungând la 1.146. În 1876, numărul enoriașilor ajunsese la 1.760, paroh fiind Nicolai BACINSCHI. În 1907, paroh era tot Nicolai BACINSCHI, născut în 1818, preot din 1844, paroh din 1847, preot cooperator fiind Vichentie SIMIGANOVSKI, născut în 1863, preot din 1891, iar cantor, din 1894, Dometie SCRIPCARIU, născut în 1869.

1733: Maria Pelinoia lasă moșioara ei, în 23 septembrie 1733, tot mănăstirii Ilișești.

1737: În 14 mai 1737, pentru că Ionașco Isăcescul murise fără să lase un testament, Grigori Ghica Vodă întărește ctitoriei sale, mănăstirea Ilișești, „trii părți de sat de Ilișești, fără a patra parte ce easte omenească”.

1772: Recensământul lui Rumeanțev⁹⁷⁷, din 1772-1773, înregistrează la Mănăstirea Ilișeștii, în Ocolul Siretului de Sus, fără alte precizări, „49 – toată suma caselor”, însemnând 33 scutelnici ai mănăstirii, 13 panțiri isprăvnițești, 1 femeie săracă, 1 popă și 1 jidov.

În **1774**, satul Ilișești avea 40 familii, iar în 1775, când ținea de Ocolul Moldovenesc, avea, împreună cu Brașca, (Briața, în recensământul lui von Spleny) 31 familii de țărani și 13 familii de călărași.

1762: Pe moșia mănăstirii Ilișești se așează, în perioada 1762-1778, 50 de familii de emigranți transilvăneni. Din **Sărsig** vine vornicul Vereș LUPU, din **Blajeni**, Roman OLAR, din **Vereșhaza**, Maria lui GRIGORE și Moldovan GRAROCEAN, din **Căila**, Masai și Gavril ALEXA, Costan IOAN, Ion PĂCURĂ și Precop a ILIEI, din **Bârgău**, muzicantul Petru OBITAȘ și Ioan MOLDOVAN, din **Enciu pe Someș**, Filip MOLDOVAN și Precop ILIE, din **Lomoșeni**, Ioniță SICRIAȘ, din **Pintic**, Ioan HEGHIDUȘ, din **Toplița**, Gheorghe JAUCĂ, scripcarul Papa LUCA și Teodor LUCA, din **Bosmuș**, Grigore și Teodor VAȘINCĂ, din **Slatina**, Martin ORĂȘ, din **St. Andraș**, George și Gavril SPODAR, Timuș SERINDAN, din **Cintiș**, Precop BOID și Petre POPEI, din **Orhei**, Costan FLOREA, Iacob și Lupu CUCU și Ștefan GRAROCEAN, din **Budacul de Sus**, Orăș MOLDOVAN, din **Prislop**, Vasile RUSU, Sandu MOLDOVAN și Andriaș MERSURLEI, din **Bretea pe Someș**, Nicolai ORTELI, Ștefan TOMOIOAGĂ, Ștefan TUDOR și Grigore NICOLA, din **Chintelec**, Ioan MOLDOVAN, din **Ernei**, Nichita PETRU, din **Feldru**, Dumitru CHIRILĂ, din **Nimigea**, Ioan PIUȘĂ, din **Glodeni**, Ilie POP, din **Bistrița**, Ion RUSU, Vasile HORDA și Ieremie MOLDOVAN, din **Odorhei pe Someș**, George FLOREA, Florian NATU și Nichita LUPUL, iar din **Leșu Ilvei**, Miron MOROȘAN.

1782: În 26 noiembrie 1782, după cum declara în fața Comisiei cezaro-crăiești de delimitare a proprietăților în Bucovina, Vasile Calmuțchi stăpâna un sfert de sat Ilișești (Brașca), zestrea lui Vasile Calmuțchi, care s-a însurat cu fata lui Gligoraș Gherman, sfert de sat trecut, apoi, la Sandul Calmuțchi, iar de la el la Vasile, dar mereu împresurat de mănăstire. Mănăstirea Ilișești trebuia să stăpânească o jumătate și trei pătrimi dintr-o jumătate de sat.

În **1784**, și în baza emigrațiilor transilvănene, Ilișeștii aveau 142 familii.

În **1785**, frații Vasile, Gavril și Vasile Calmuțchi declară că o treime din a patra parte din satul Ilișești, din cea numită Brașca, aparține surorii lor, Anița, jupâneasa lui Dumitraș Tăutul.

În **1787**, câteva din cele optzeci de familii de coloniști germani, sosite din Renania, din Bavaria și Baden-Württemberg, s-au așezat la Ilișești, dar și la Brașca. Printre alții, „de la Kieselbronn, lângă Pforzheim, un oarecare Friedrich Zachî venise în Bucovina și se stabilise, împreună cu alte familii, în Ilișești. După zeci de ani, tânărul călăreț Johann Georg Zachî din

⁹⁷⁷ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 346

Ilișești a ajuns în Germania, în patria sa veche, și acolo le-a povestit rudelor sale despre condițiile din țara pustie a Răsăsitului. Un membru al familiei înfloritoare Zach, domnul Johann Zachmann, din Groapa, lângă Ilișești, mi-a oferit scrisorile acestea de o mare bogăție de materiale culturale și istorice. Se povestește că un emigrant a fost nevoit să-și schimbe reședința de patru ori, în Galiția, până când a găsit o casă în Zaleszc. Aflăm că, de zeci de ani, emigranții au primit diverse sume de bani din patrie, unii fiind sprijiniți și cu câte o parte din moștenire. Părinții își vând boii, acasă, și înjugă vacile la plug, ca să trimită bani fiicei emigrate în Răsărit”⁹⁷⁸.

1788, Hacquet: „**Ilicești** sau **Ilișești** este, de asemenea, o fostă mănăstire de călugări, al cărei egumen sau stareț era arhimandritul întregii Moldove de Sus. Când au luat austriecii țara în stăpânire, era **un oarecare Meletie superior al mănăstirii**. Cum acest om era foarte capabil, a fost făcut vicar general. Cum, însă, ducea o viață destul de slobodă și de puțin așezată, căci **avea, în mănăstire, haremul său ascuns**, nu a voit să aștepte desființarea mănăstirii sale, după care ar fi trebuit să se obișnuiască cu înfățișarea socotelilor și cu un trai modest, ci a găsit cu cale să se facă nevăzut, împreună cu o sumă însemnată de bani, și trăiește, acum, într-o altă mănăstire a principatului Moldovei, dar nu cu prea mare îndestulare. Și aici, pe lângă această mănăstire, s-a întemeiat un sat pentru coloniștii germani. Acesta era al optulea și ultimul pe care l-am văzut în această provincie nouă, toate foarte bine așezate și, măcar că locuințele, ca și grajdurile și șoproanele, sunt din lemn, sunt, totuși, foarte bine făcute, dar este păcat că nu poți, niciodată, să te aștepți, din partea imigranților, la ceea ce sperai de la ei, după cum va arăta și viitorul... De la Ilișești, înaintând, mai departe, spre sud, unde se ajunge la punctele de graniță Corlata și Capu Codrului, am găsit, la trecerea mea prin această țară, avanposturile corpului austriac, în palâncile și întăriturile care apărau, aici, o cale de comunicație secretă, care ducea, din Transilvania, tot mereu prin munți, până în Galiția (N.N.: este vorba de „drumul sării”, cum a rămas cunoscut, care venea, dinspre Bistrița, pe Tihuța, prin Vatra Dornei, Câmpulung, Gura Humorului și Păltinoasa, apoi, prin Cacica, Solca, Horodnic și Vicove, ducea la Cernăuți), în care voiau să năvălească turcii, care înaintaseră până la Baia”⁹⁷⁹.

1788: Contele Feodor Karacsay de Valyesaka, participant, în 1788-1791, la asediul Hotinului și la marile bătălii de pe teritoriul Moldovei, bun cunoscător al fiecărei regiuni moldovenești, menționa „Șoseaua de la Cernăuți, prin Suceava, Gura Humorului și Dorna, la Bistrița, în Transilvania, care este, totodată, și drumul de poștă. Numai porțiunea de la Suceava, la Gura Humorului, nu este făcută și există o propunere **să fie dusă prin Ilișești și Sf. Ilie**, pentru ca să se apropie de localitatea cu ocna, Cacica, și să se facă legătura cu ea”⁹⁸⁰.

1789: O școală germană, cu 6 clase, funcționa în comună din 1789, școala românească cu 6 clase fiind deschisă în 1859⁹⁸¹.

1802, Rohrer: „Taxele pentru drumuri, bariere și poduri, înainte de anul 1793, când au fost încredințate, pentru prima oară, inspectoratului vămilor, nu au adus un venit mai mare de 403 guldeni și 45 de creițari. Acum, însă, venitul produs de aceste taxe se ridică, în medie, după trei ani de încasări, la 8.590 guldeni și 19 creițari. Această dare pare, ce-i drept, să fie un impozit direct în plus pentru băștinași; singură, aceasta este, în cea mai mare parte, de neînălțurat, dacă ar urma să fie folosită la construcția de șosele și poduri... În singurul ținut, dintre Siret și Suceava, pe unde am călătorit, se aflau, când pe șosea, când în munți, nouă sătulețe mici de germani. Dacă, de altfel, am transcris bine numele de locuri românești, ele se numesc astfel: Rădăuți, Frătăuți, Arbore, **Ilișești**, Balosinăuți (N.N.: parte a satului Horodnic),

⁹⁷⁸ Kaindl, Raimund, Friedrich, *Briefe zur Geschichte der Deutschen Ansiedlung in Galizien und der Bukowina*, în *Archiv für Kulturgeschichte*, Leipzig und Berlin 1911, p. 320

⁹⁷⁹ *Călători*, X, II, pp. 827-832

⁹⁸⁰ *Călători*, XIX, I, pp. 779-783

⁹⁸¹ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 44, 1876 p. 40, 1907 p. 55

Satu Mare, Grănicești, Tereblecea, Mănăstioara. Uneori, se formează un sat de 12, până la 18 case, alteori de mai multe. Toate, laolaltă, au numai un pastor. Cel de acum se numește Schwartz, este un sas din Transilvania și, după câte aud, este un om cu cunoștințe (învățat) și cu un caracter bun, pe care pastor, însă, nelocuind la stradă, nu l-am putut vizita”⁹⁸².

1803: O parte din satul Brașca va fi vândută, în 4 aprilie 1803, de Ioan Baloșescul și jupâneasa Maria, de Vasile Goian și jupâneasa Nastasia, de Alexandru Tăutul și de Vasile Tăutul negustorul armean din Suceava, Vasile Moisă. O altă parte din Brașca va fi vândută, odată cu partea din Părhăuți, de Ilie Calmuțchi, fratele lui Ilie, și de jupâneasa Paraschiva, în 10 aprilie 1805, lui Nicolaus baron Capri, pentru 16.000 floreni bani turcești. Fiul lui Capri, Andreaș, va vinde partea aceea de sat, în 23 mai 1825, lui Andronic Moisa. Treimea rămasă din satul Brașca avea să se împartă, în 28 ianuarie 1807, între copiii Aniței și ai lui Dumitraș Tăutul: Maria Baloșescul, Vasile Tăutul, Nastasia Gorău și Alexandru Tăutul.

1810: „Conform unei tradiții vechi, fiecare supus „dotat” cu pământuri mai dă, pe an, drept obligație funciară, o găină și un tort; iar supusul care posedă animale de tracțiune mai e ținut să ducă un car de lemne din pădurea moșiei sau, unde nu e pădure la moșie, din cea mai apropiată pădure străină; stăpânul moșiei, însă, păduritul. Excepție de la aceste biruri se fac numai supușilor din Câmpulungul Moldovenesc, acelor de la moșia **Ilișești, numiți Brănișteri**, Lipovenilor și coloniștilor germani”⁹⁸³.

1840: În 1 mai 1840, Vasile Florea din Ilișești, nepotul emigrantului transilvan din Orhei, Costan Florea, vinde lui Costan Sărghe, din Breaza, un loc de moară, „la starea locului, unde se numește pârăul Benea”, pentru 64 lei, teren pe care îl moștenea de la mama sa, Nastasia, fata popii Vasile Șandru din Câmpulung.

1848: În 30 iunie 1848, primarul român, Gabriel Pașcan, și primarul comunității germane, evreul Mendel Zachmann, din Ilișești, semnează, alături de humoreni și de brășcăneni petiția, în 17 puncte, trimisă împăratului Ferdinand.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Gura Humorului** (tribunal districtual), Băișești cu Stănilești sau Cornu Luncii, Berchișești, Brașca, Drăgoiești cu Lucăcești și Folowanik, Gemenea cu Slătioara și Ostra pe Graniță, **Ilișești**, Józseffalva, Capu Câmpului, Capu Codrului cu Păltinoasa, Mănăstirea Humorului cu Bori, Pleșca și Buchenhain sau Poiana Mikuli, Corlata, Măzănăieșzi cu Stejăroaia, Stulpicani cu Plutonița, Doroteea, Voronet cu Bucșoia și Frasin”⁹⁸⁴.

1886: În 1886, coloniștii germani din Ilișești, după ce trimiseseră un delegat în America ca să se încredințeze despre cum merg lucrurile în „Lumea Nouă”, încep să-și vândă pământul, vreo douăzeci de familii germane fiind deja pregătite de emigrare.

1886: „Unele sate românești, cu case împrăștiate, sunt curate; la căderea serii, ajungem la **Ilișești**, o comunitate mare, cu case impunătoare. Trebuie să fie un oraș german! Fiecare fereastră ne spune acest lucru, perdelele îl decorează și ghivecele cu flori aruncă o privire. Grija pentru florile din Carpați nu poate fi găsită decât la fermierii germani, iar conaționalii slovaci, ruteni și români nu au un sentiment de frumusețe, ci se ocupă pe deplin doar de nevoile comune ale vieții de zi cu zi. Între timp, seara cedează în fața nopții. Soarele a stat, mult timp, ca o sferă de aur pe munții Carpați, cerul părea transparent și parcă compus din nenumărate diamante, învăluite în tot felul de cerneluri. Strălucirea violetă și albastră deschisă a dispărut, acum, când firmamentul capătă o culoare neguroasă. Viața este plină de viață în jurul nostru. O mare sărbătoare greco-ortodoxă are loc astăzi. Drept urmare, băieții și

⁹⁸² *Călători*, XIX, I, pp. 156-159

⁹⁸³ Eugen I. Păunel, în „Codrul Cosminului”, VIII, 1933-1934, Cernăuți, pp. 419-432

⁹⁸⁴ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

fetele de români se împodobesc cu ținuta lor de duminică. Cămașa strălucește de curățenie, iar mânecile albe au cusături mari roșii, care conferă costumului local o caracteristică moldovenească. Gâtul fetelor este împodobit cu șiraguri de perle fără valoare; predomină albastrul, galbenul sau albul, adesea în amestec cu monede. Catrințe și fuste roșii sau roșcate, maro și negre completează costumul. După ce caii noștri au fost adăpați, trecem, printre oamenii fericiți și glumeți, pentru a intra într-o zonă împădurită. Frumoșii brazi se ridică întunecați și amenințători pe ambele părți ale drumului. Uneori zărim, la câte un kilometru depărtare, acoperișul alb al unei case țărănești, alteori vedem doar o lumină strălucind în pădure. Zona este sigură, jandarmii și vameșii o veghează de ani buni. Multe bande de tâlhari, care s-au aciuat în sudul Bucovinei, timp de un deceniu, au fost eliminate de multă vreme, iar incursiunile pe teritoriul vecin, care sunt comune la fiecare graniță din Europa de Est, sunt în continuă scădere. Apar și luminile mici ale licuricilor, care se lipesc unul de altul sau de un tufiș. Luna pare supărată și nu răsfață cu lumina ei blândă. Parcă simțim toamna la primul colț al drumului. Pădurile par că nu se vor mai termina vreodată și doar târziu vom ajunge la Gura Humorului, un oraș mic, ai cărui locuitori sunt români, germani și evrei... Treptat, strada devine din ce în ce mai aglomerată, iar când mergem în târgușorul Câmpulung, vedem un număr mare de oameni în costume de duminică. Din păcate, hainele sunt mult mai urâte decât în Ilișești. Femeile de aici și de acolo au cămăși albe cu garnituri roșii, galbene sau negre, pe care nu le veți găsi în Transilvania sau în Maramureș, iar gâtul lor apare împodobit cu o mulțime de mărgele de sticlă colorată, dar merg pe jos, desculțe sau cu opinci urâte, cu catrința deschisă până la genunchi. Catrința lor este extrem de strânsă și interzice orice mișcare rapidă, iar partea de sus a corpului este acoperită cu un ilic scurt sau lung; de departe, femeia poate fi confundată cu un bărbat. Bărbații se îmbracă puțin mai plăcut. Veșmântul lor principal este ilicul lung, negru sau alb, căptușit și tivit cu piele de oaie, capul fiind acoperit cu o pălărie rotundă de pâslă artificială, împodobită cu flori roșii. Părul negru cade în șuvițe lungi, este, la cei mai mulți, creț și cade până pe umeri; unii dintre cei mai tineri pot considera acest lucru ca o podoabă, deoarece părul lor strălucește frumos, dar pentru alții obiceiul este un factor de descurajare”⁹⁸⁵.

1887: În 26 aprilie 1887, un incendiu devastator a cuprins comuna Ilișești, fiind rase de pe fața pământului 70 gospodării, paguba satului fiind de peste 500.000 florini. Cele mai multe gospodării transformate în scrum aparțineau germanilor, dar au ars și șase gospodării românești, precum și o parte dintre dughenele evreilor și armenilor. O subscripție publică a fost demarată a doua zi, în 27 aprilie, de președintele țării, baronul Pino, care a donat, în sprijinul sinistraților, 400 florini. Comitetul Țării, reprezentat de baronul Mustață, a trimis 500 florini, Împăratul Francisc Iosif – 800 florini, prefectul districtului Suceava, Stroner, a donat 100 florini, iar medicul districtual Kluczenko – 50 florini⁹⁸⁶.

1887: Poate că și datorită dezastrului provocat de incendiu, au emigrat în Argentina, din credincioșii catolici din „Illischestie, Austria”, fiind înregistrați la Buenos Ayeres, **Wilhelm Rumpel**, de 28 de ani, cu soția Louise, de 25 ani, și cu copiii Louise, de 4 ani și Wilhelm, de 2 ani; **Karoline Birgenmaier**, de 50 de ani, cu copiii Jacob, de 18 ani, Friedrich, de 10 ani; **Martin Gaube**, de 19 ani,; **Josef Irión**, de 24 de ani, și fratele său, Wilhelm, de 20 ani; **Christian Roos**, de 18 ani; **Valentin Rumpel**, de 31 de ani; **Johann Staut**, de 38 ani, cu soția Klara, de 28 ani, și cu copiii Adolf, de 2 ani și jumătate, și Johann, de un an; **Iacob Wendling**, de 50 ani; **Christian Wendlig**, de 9 ani; **Daniel Rumpel**, de 45 ani, cu soția Barbara, de 42 ani, și cu copiii Caroline, de 19 ani, Barbara, de 17 ani, Johann, de 13 ani, Anna, de 12 ani, Maria, de 7 ani, Elsa, de 5 ani, și Emma, de aproape un an; **Jacob Wendling**,

⁹⁸⁵ Bergner, Rudolf, *Rumänien / Eine Darstellung des Landes und der Leute*, Breslau 1887, pp. 81-93

⁹⁸⁶ REVISTA POLITICĂ, Anul I, nr. 24, mai 1887, p. 4

de 36 de ani, cu soția Maria, de 32 ani, și cu copiii Katharina, de 10 ani jumătate, Maria, de 8 ani, Johann, de 6 ani, Paulina de 4 ani și jumătate și Johanna, de 2 anișori⁹⁸⁷.

1890: În 1890, Ilișeștii aveau 3.727 locuitori, germani, evrei, poloni, români, armeni, biserica ortodoxă fiind slujită de preoții Nicolai Bacinschi și Mihai Torac, cantor bisericesc fiind Dometian Scripcariu. La Școala germană profesau învățătorul superior Iacov Decker, Carol Heiler, Franz Berț, Elisaveta Decker și Victoria Podwyszynska. Școala românească avea și ea un învățător superior, pe Ioan Abager, ceilalți învățători fiind George și Maria Brăteanu. Primar era Heinrich Kipper, tatăl celebrului poet cu același nume.

1891: Volumul 17, nota 160, pagina 178 (Conservarea monumentelor din Bucovina). „Profesorul conservator Romstorfer a înaintat deja Comisiei Centrale un raport foarte important, privind necesitatea conservării multor monumente importante din Bucovina. În același timp, el a atras atenția asupra bisericilor mănăstirești din Putna, Sucevița, Dragomirna, asupra bisericilor mai vechi ale parohiilor și ale filialelor din Horecea, Toporăuți, Siret (2), Mănăstiriște, Suceava (4) **Ilișești**, Pătrăuți, Sf. Ilie, Rădăuți, Sucevița, Solca, Comarești, Arbore, Volovăț, Milișăuții de Sus, Satulmare, Mănăstirea Humorului, Voroneț, Vatra Moldovița etc., în afară de numeroasele biserici din lemn. La biserica din Mănăstirea Humor, mortarul pedestalului, care are o înălțime de aproximativ un metru, a căzut parțial, cu excepția peretelui inferior, care poartă încă picturi splendide. Pe cei aproximativ 30 cm lățime, pietre de profil pietonal sunt desfăcute sau chiar aruncate, îmbinările fiind mai ales fără mortar. Trotuarul din jurul bisericii s-a scufundat atât de adânc, încât nu numai că nu mai servește scopului, dar a devenit de-a dreptul dăunător construcției. Când s-au desființat mănăstirile, această biserică a devenit biserică parohială, iar iconostasul de acolo este de remarcă⁹⁸⁸.

1891: O listă de subscripție pentru zidirea bisericii orientale din Cacica, întocmită, în iunie 1891, de „Niculaiu Bacinschi, paroch în Ilișești”, menționează, printre familiile comunei pe: Avram GHIUȚA, Precop BERINȚAN, Rachila MIHUȚĂ și Andreiu ROTARU⁹⁸⁹.

1892: Într-un studiu antropologic, *Typen der landwirthschaftlichen Bauten im Herzogthume Bukowina*, Carl A. Romstorfer ia ca model de gospodărie germană în Bucovina pe cea a lui „**Jakob Ast** din Ilișești (districtul Suceava), nr. 128, reproducă pe pagina de text în ilustrația 8, gospodărie la care 14 hectare de teren arabil (cu cereale, grâu, ovăz, cucuruz, cartofi, nutrețuri verzi și altele asemenea, bine fertilizate și folosind rotația culturilor) și 1 hectar de pajiște, cu 6 cai de reproducție proprie, 5 vaci, 2 boi, 2 junici și 10-15 porci, fusese construită, inițial, în întregime din lemn, cu ziduri tencuite. În 1868, pereții clădirii rezidențiale au fost înlocuiți cu zidărie, iar după un incendiu (cel din 1887 – n. n.), acoperișul a fost înlocuit și, în locul gardului de la stradă, a fost făcut un zid de piatră. Din clădirea din față, în care se află ieșirea, care se extinde sub sufrageria estică, se poate intra în bucătăria de vară (cu cuptor, cadă de spălare și podea), situată în spate, pe stânga, iar în curte, într-o căsuță, se află bucătăria de vară propriu-zisă. Lângă sufragerie (și accesibil din bucătăria de vară) se află camera. Camera de zi, holul și curtea au pardoseli din lemn. Grajdul cailor, cu iesle pentru hrană, este atașat la casă. În spatele casei se află grajdul vitelor și poiata porcilor, cu pătule de gunoi, apoi magazia de echipamente. În partea din spate a curții se află hambarul, de care este atașată o cameră de tocat furaje. Clădirea stabilă este construită din lemn și parțial tencuită cu lut și văruiată în alb, dar hambarul este construit din scânduri și îmbrăcat cu coloane din lemn. Acoperișul constă în totalitate draniță. Coșarul împletit din nuiele pentru cucuruz este situat lângă hambar, iar fântâna, cu tambur acoperit, se află în partea din față a

⁹⁸⁷ Arquivo Histórico de Joinville, *Listas de imigrantes / 1851-1891; 1897-1902*, Joinville, Dezembro / 1998 a Maio / 1999

⁹⁸⁸ Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

⁹⁸⁹ GAZETA BUCOVINEI, Nr. 15, Joi 20 Iunie (2 Iulie) 1891, p. 4

curții. O parte din curte este folosită ca grădină de legume, o altă parte ca loc liber. Varietatea gospodăriei germane, care se datorează probabil mai ales parcelării înguste și amplasării în vecinătatea drumului principal, așa cum este atât de comună în Austria Inferioară, casa aflându-se paralel cu strada, posibil cu un foișor din cărămidă în fața ușii de intrare și cu o grădină față, se găsește și în Ilișești”⁹⁹⁰.

1899: Însoțirea raiffeisiană din Ilișești s-a înființat în 1899, cu 62 părtași și 75 părțășii, sub o direcțiune formată din Iacob Seserman, Danila Lup și Foca Nichita și cu un Consiliu de control, din care făceau parte Dimitrie Forgaci, Istavi Nichita, Teofil Vasilovici și Haralambrie Sîrghie, președinte fiind parohul Vichenti Bucevschi, vicepreședinte – Zaharie Pop, iar vicedirector – Archip Forgaci.

1901, dialectologul german Gustav Weigand: „Pe 5 august 1901, m-am dus la Suceava (populație: evrei, români, germani, armeni), pentru a adăuga ceva la culegerile și obiectele mele, de unde am fost însoțit, apoi, la Șcheia⁹⁹¹ de protopopol Marian⁹⁹², care mă invitase la prânzului, unde am stat, câteva ore, pentru a discuta despre dialectul interesant, iar seara am mers la Ilișești⁹⁹³, sat cu populația germană și română. Germanii vorbesc un dialect foarte franconian, nu dialectul șvab, chiar dacă poporul se numește șvab. A durat mult timp, până ce am găsit, în sfârșit, cazare în gospodăria profesorului de limba română. Am preferat să dorm în trăsură și nu în camera plictisitoare, cu un pat. La 4 dimineața, m-am ridicat să-i arăt vizitiului meu, a doua oară, cum se curăță caii; de asemenea, eram încă implicat în studiile mele, astfel încât nu am putut pleca decât la 8 dimineața. Drumul bun șerpuia, în jos, prin magnifica pădure de fag, prin Păltinoasa, până la Capu Codrului, unde am lucrat, cu două persoane⁹⁹⁴, una după alta, și apoi mi-am pregătit singur prânzul”⁹⁹⁵.

1903: „În primăvara anului 1903, la Ilișești au fost găsite oase de animale, de înaintea de marele diluviu, în special de mamut”⁹⁹⁶.

1907: „Cabinetul de lectură „Sprijinitorul” din Ilișești are onoarea a vă invita, împreună cu stimata familie, la o petrecere populară, care se va aranja la 8 Ianuarie stil nou 1908 (a doua zi de Crăciun), în sala Palatului comunal din Ilișești. Începutul, la 8 oare seara. Intrarea, 1 coroană de persoană. Venitul curat este menit pentru plățirea datoriei făcute cu cumpărarea Casei naționale din Ilișești. Suprasolviri se primesc cu mulțămă și se vor achita pe cale ziaristică”⁹⁹⁷.

1907: „Dacă ar veni un cercetător etnograf, în prezent, la Ilișești, pe șoseaua ce împreună Suceava, de la răsărit, cu Gura Humorului, de la apus-miazăzi, șosea ce trece drept prin mijlocul Ilișeștiului, și ar pune întrebarea „Ce e Ilișeștiul ? E un oraș bucovinean sau numai un sat?”, ar trebui numaidecât să capete următorul răspuns: „Ilișeștiul e un sat mărișor, de aproape 3.500 locuitori. Aici locuiesc români băștinași, germani sau șvabi colonizați, evrei strecurați, armeni în număr mic, dar bine cuprinși, și țigani, prieteni ai românilor pe vremuri mai bune”. Ilișeștiul e, așadar, un conglomerat, un amestec de 5 națiuni mai mici sau mai mari. Dintre toate aceste națiuni trăiesc cel mai bine și mai ușor evreii și armenii, căci în mâna

⁹⁹⁰ *Mittheilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien*, Wien 1892, pp. 193-215

⁹⁹¹ În Șcheia, a cântat Catrina Balinta

⁹⁹² Simion Florea Marian (01.10.1847, Ilișești – 24.04.1907, Suceava) a publicat „Poezii populare din Bucovina” (vol. I-III, 1869, 1873, 1875), „Tradițiuni populare române” (1878), „Chromatica poporului român” (1882), „Ornitologia populară română” (vol. I-II, 1883), „Descânțete populare române” (1886), „Nunța la Români” (1890), „Nașterea la Români” (1892), „Vrăji, farmece și desfaceri” (1893), „Răsplata, povești din Bucovina” (1897), „Poezii populare despre Avram Iancu” (1900), „Insectele în limba, credințele și obiceiurile Românilor” (1903), „Botanica populară română” (manuscris) etc. – n. n.

⁹⁹³ În Ilișești, a cântat Vasile a Nichitii

⁹⁹⁴ În Capu Codrului au cântat: Dumitru Catargiu (*Ci stai, leli, separată*), Ștefan și Dumitru Catargiu (49 de ani)

⁹⁹⁵ Weigand, Gustav, Prof. Dr., *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, Leipzig 1904, pp. 1-7

⁹⁹⁶ *Mittheilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien*, Wien 1904, p. 56

⁹⁹⁷ *Apărarea Națională*, Nr. 2, Anul III, duminică 5 ianuarie stil nou 1907, p. 5

lor e comerțul. Mai ales evreii au pus mâna pe tot felul de comerț, crășme multe, dugheni de postav și chiar comerțul cu vite. Și armenii o duc bine, căci și ei se ocupă cu comerțul. Cât despre șvabi, apoi ei sunt gospodari foarte buni și avuți. Agricultură o poartă foarte rațional. Loc au destul, căci l-au apucat cu prețuri de nimică, de la români. Români, fără să amintesc de țigani, care vara fac cărămizi și trăiesc boierește, iarna însă-s pe la casele românilor darnici, o duc foarte greu. Mai ales cei nevoieși, și numărul lor e coplișitor, sufăr, pe lângă alte greutăți, încă și de următorul rău. Imașul se dă în arendă. Cei avuți, dar mai ales șvabii, urcă prețul, la licitație, până 180 coroane pe falce, în loc foarte rău, unde nu se face alta nimică decât ovăș și barabule slabe de tot. Cei avuți urcă prețul, celor nevoieși le trebuiește numaidecât și dau numai 10 bani mai mult și locul nu-i ară nevoieșului nici cu bani foarte grei. Ce se întâmplă? Acela care are să dea 180 coroane și 10 bani pe falce, își pune barabulele mult după Sfântul George și ce urmează, de aici, e ușor de înțeles. Acum, de vreo 3 ani, încoace, se deșteaptă și românii din letargia de care au fost cuprinși lung timp și, împreună cu conducătorii lor, cearcă a se emancipa de iobăgia în care numai din vina lor și a conducătorilor lor de mai nainte au căzut. Prăvălie au, deși mulți nu înțeleg rostul ei. Ba chiar un gospodar, Archip Forgaci cu numele, și-a deschis o dugheniță, care înflorește. Cabinetul de lectură este, care însă nu e sprijinit tocmai de aceea pentru care e făcut. Cu un zel neîntrecut se întrepune, din gospodari, pentru toate întreprinderile din sat Ermulai Ghiuță, care, de bună samă, va secera mulțămite de la toți, când se vor fi deșteptat cu toții la o muncă comună. E cam târziu, căci e oara unsprezecea, dar totuși se va putea face ceva. Numai Dumnezeu și curaj ajută la lucruri bune. Stând lucrurile astfel, putem spune că românii încep, în Ilișești, a merge înainte spre bine. Dar să fim dreپți și cu cei nevoieși! Pe lângă răul de mai sus, mai sufăr aceștia încă și de următorul rău. Ei lucrează la cei avuți, cu ziua și cu falcea, pe bani. Dă, aceasta ar fi bine, dară vezi, banul e rotund și lesne lunecă, în cele mai multe cazuri, pentru lucruri de nimică, cum e rachiul, și când vine iarna, se trezesc că au lucrat toată vara, și iarna tot n-au ce mânca. Ilișeștenii, după cum cred, salută cu însuflețire ideea despre banca agrară, ce ați ventilat-o în acest organ și nu cred că nu se vor înscrie, ca comună, spre a fi membri. Până atunci, însă, să se urgenteze următoarele două propuneri: 1). Să se fixeze prețul pentru o falce de loc, după produsele ce le dă acel loc de imaș; 2). Cei nevoieși să nu lucre pe bani, ci pe pâne, cum se zice, în parte la cei avuți. Cei chemați au cuvântul!”⁹⁹⁸.

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner⁹⁹⁹, în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la ilișeștenii Toader ROȘCA (50 ani în 1908), Maria HUSARCIUC (învățătoare, 24 ani în 1908) și Alexandra BOTUȘAN (21 ani în 1907).

1908: „Gospodarul fruntaș din Ilișești **Vasile Doboș** a fost pândit mișelește de niște hoți, în adevăratul înțeles al cuvântului, în una din serile trecute și a fost atât de rău bătut, încât, după câteva zile, și-a dat sufletul. În general se vorbește că a căzut victimă mașinațiunilor jidovești. E dureros când omul luptă pentru dreptate și tocmai din cauza aceasta își pierde viața. Unde e dreptatea, să cerceteze cei chemați”¹⁰⁰⁰.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Ilișești**, comună rurală, districtul Gurahumora, așezată pe partea stângă a pârâului cu același nume, lângă hotarul cu districtul Suceava. Suprafața: 30,11 kmp; populația: 3.726 locuitori, parte români greco-ortodocși, parte germani, romano-catolici și evangheliști. Este străbătută de drumul principal Suceava-Gurahumora; are un oficiu telegrafo-poștal. E în apropiere de stația Păltinoasa a liniei ferate Hatna-Câmpulung. Are 2 școli populare, una românească și alta germană, cu câte 6 clase fiecare (deci câte 180 școlari fiecare școală – n. n.); 3 biserici, dintre caru una românească

⁹⁹⁸ *Apărarea Națională*, Nr. 95, Anul II, duminică 22 decembrie stil nou 1907, p. 4

⁹⁹⁹ MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

¹⁰⁰⁰ *Apărarea Națională*, Nr. 3, Anul III, duminică 12 ianuarie stil nou 1908, p. 4

parohială, greco-ortodoxă, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, alta evanghelică, de confesiune augustină și a treia romano-catolică; 2 case de economii, ale celor 2 populațiuni. La 1776, pe teritoriul pe care se află acum această comună se afla o mănăstire, zidită în anul 1714, și în care se găseau încă 6 monahi. După întemeierea sa, această comună a fost distrusă, de mai multe ori, de turci și de tătari. În apropiere se află ruinele unei cetăți, despre care se zice că era, pe timpul verii, locul de petrecere al unei domnițe. Numele provine, probabil, de la posesorul său, Ilișescu. Populația, formată din familii originare și mărită cu emigranți transilvăneni și apoi cu colonii germane, așezate aci la 1787, se ocupă cu agricultura și cu creșterea vitelor. În această din urmă ramură, excelează populațiunea germană, prin o frumoasă prăsilă de cai. Mulți din locuitorii germani sunt meseriași. Comuna posedă 1.485 hectare pământ arabil, 159 hectare fânașuri, 40 hectare grădini, 866 hectare imașuri, 370 hectare păduri. Se găsesc 618 cai, 1.415 vite cornute, 300 oi, 1.484 porci. **Ilișești, moșie**, cu administrație specială, districtul Gurahumorului. Suprafața: 5,87 kmp; populația: 10 locuitori. Cuprinde, pe lângă moșia Ilișești propriu-zisă, și târla Opcina. Depindea, odată, de comuna cu același nume. **Ilișești, pârâu**, afluent pe dreapta al Sucevei, răsare lângă comuna Ilișești și se varsă în Suceava, în dreptul localității Costâna, districtul Suceava”¹⁰⁰¹.

1910: „Cabinetul de lectură „Sprijinitorul” din Ilișești are onoare a invita onoratul public românesc la petrecerea poporală ce se va aranja a doua zi de Crăciun (1910) în sala comunală din Ilișești. Intrarea – o coroană de persoană”¹⁰⁰².

1910: „Miron Prislopan și Dumitru Dârzu, gospodari și deputați comunali din Ilișești, au strâns vreo două sute de iscălituri ca să se poată da concesiunea de crâșmărit lui Mendel Schachter, care își deschide crâșma la o depărtare de vreo 20 pași de școala românească. Rușine obrazului să le fie!”¹⁰⁰³.

1915: „După ocuparea Sucevei (2 ianuarie 1915), rușii s-au îndreptat spre munți. După ciocniri neînsemnate la Cacica și Ilișești, au ocupat Humorul și, înaintând pe valea Moldovei, au ocupat Câmpulungul. Ajunse la întăriturile de la Mestecăniș, avanposturile rusești au fost respinse, un general și mai mulți ofițeri, ce erau într-un automobil, au fost loviți de un șrapnel și au murit”¹⁰⁰⁴. Un calvar care reîncepea, în 2/25 ianuarie, cu luptele la Ilișești, în care au fost implicați 600 de voluntari români, numiți, după modelul din 1848, legionari, care primiseră câte o pușcă veche și câte un singur cartuș, dar fără să aibă nici o dovadă că ar fi combatanți, portul lor țărănesc sortindu-i condamnării la moarte, în cazul în care erau capturați de ruși. Subordonați Cezirkeagmeister-ului din Gura Humorului, flăcăii nu au putut opune rezistență puhoiului de cazaci și s-au retras la Gura Humorului”¹⁰⁰⁵... În vama dintre Ițcani și Burdujeni: „Mă întrețin cu bucovinenii. Multe lucruri jalnice povestesc ei. Zăresc câțiva invalizi și intru în vorbă cu ei. Doi tineri zdraveni, de loc din Ilișești, nu departe de frontieră. Unuia îi lipsește brațul stâng, și altuia, cel drept. Îmi povestesc că au luptat pe toate fronturile și brațul l-au pierdut în luptele din Galiția. Ambii sunt decorați, dar numai unul poartă „Crucea de Fier”. Întrebând pe celălalt de ce n-o poartă, îmi răspunde cu un oftat: „La ce bun, dacă nu port brațul?”. Au pensii lunare de câte 16 coroane. O femeie din Storojineț – 100 de kilometri departe de Burdujeni –, venită după cele câteva kilograme de porumb, ne face socoteala că drumul, înapoi și înapoi, și cu cheltuielile face 2,5 coroane kilogramul de făină de porumb. Toate sunt scumpe în Bucovina. Zahărul a ajuns, la Ițcani, 1,6 coroane kilogramul”¹⁰⁰⁶.

1914-1918: Obolul de sânge pentru Bucovina a fost plătit de „Rezervistul **Vasile Ciuc**, Ilișești, Regimentul 22, rănit; Corporalul **Vasile Doboș**, Ilișești, Regimentul 22, mort;

¹⁰⁰¹ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 117, 118

¹⁰⁰² REVISTA POLITICĂ, nr. 11/1910, p. 8

¹⁰⁰³ REVISTA POLITICĂ, nr. 11/1910, p. 8

¹⁰⁰⁴ *Adevărul*, 28, nr. 9994, 8 ianuarie 1915, p. 3

¹⁰⁰⁵ *Adevărul*, 28, nr. 9991, 5 ianuarie 1915, p. 2

¹⁰⁰⁶ *Adevărul*, 28, nr. 10186, 21 iulie 1915, p. 2

Fruntașul **Lazăr Frunză**, Ilișești, Regimentul 22, rănit; Rezervistul **Mihai Galațan**, Ilișești, Regimentul 22, rănit¹⁰⁰⁷; „Infanteristul **Ioan Boghian**, Ilișești, Regimentul 22, rănit; Sergentul major **Grigorie Doboș**, Ilișești, Regimentul 22, rănit; Infanteristul **Mihai Galațan**, Ilișești, Reg. 22, mort (01.03-31.07.1915)¹⁰⁰⁸; „La propunerea doamnei **Catarina Nichita**, din **Ilișești**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morții bărbatului ei, **Andrei a lui Eustafie Nichita**. Doamna Catarina Nichita susține că soțul ei, Andrei a lui Eustafie Nichita, a murit, în toamna anului 1915, ca prizonier la Samara¹⁰⁰⁹; „**Johann Rumpel**, din **Ilișești**, a participat la război și să fi căzut în anul 1915, într-o luptă din Carpați, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soției sale, Maria Rumpel, procedura pentru declararea morții celui dispărut; „**Heinrich a lui Johann Armbrüster**, din **Ilișești**, la 1 iunie 1877, a participat la război și ar fi căzut, în anul 1916, lângă Görz, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soției sale, Katarina a lui Heinrich Armbrüster, procedura pentru declararea morții celui dispărut; **Johan Mai**, din **Ilișești**, care a participat la război, să fi murit ca prizonier în Rusia, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soției sale, Maria Mai, procedura pentru declararea morții celui dispărut¹⁰¹⁰; „**Heinrich Manz**, gardist financiar din **Ilișești**, a participat la război și e dispărut din anul 1916, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Procuraturii de finanțe, procedura pentru declararea morții celui dispărut; **Nicolai a lui Toader Pașcan**, din **Ilișești**, a participat la război și ar fi murit în un lagăr de prizonieri, în Rusia, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soției sale, Victoria a lui Nicolai Pașcan, procedura pentru declararea morții celui dispărut¹⁰¹¹.

1918: „De prin sate veneau știri alarmante. Mulțimea celor dezmoșteniți și oprimați, provocată de acte de profundă inconștiență a unor elemente minoritare, cum a fost **murdărirea pereților bisericii și casei parohiale din Ilișești**, începuse a se deda la acte de teroare contra evreilor, cum a fost cazul la Bosanci și Bălăceana. Anarhia amenința să ia poartă, cum ni-o comunicau cu disperare fruntașii țărani ai satelor. La sate nu se știa încă nimica nici de acțiunea consiliului național din Cernăuți, nici de sosirea armatei române¹⁰¹².

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Gura Homorului** făceau parte și „Loctiitor: **Vasile Halip**, consilier silvic, Ilișești, și Reprezentantul țăranilor: **Gheronte Doboș**, agricultor, Ilișești¹⁰¹³.

1922: „Având în vedere concursurile publicate, cererile prezentate și propunerile făcute de revizorate, Consiliul școlar al țării a făcut, în ședința din 27 Martie 1922, sub președinția domnului Director general delegat al învățământului din Bucovina, următoarele numiri, pe ziua de 1 Aprilie 1922: **a).** în calitate de învățători superiori: Vasile Botezat la **Ilișești**¹⁰¹⁴.

1941: Printre primii Eroi ai României Mari se numără și „**Nemigean Gheorghe a lui Ilie**, soldat, contingentul 1940, cu ultimul domiciliu în com. **Ilișești**, jud. Suceava, mort la 5.VIII.1941¹⁰¹⁵, „**Botoșanu Ilie**, soldat, ctg. 1940, cu ultimul domiciliu cunoscut în com. **Ilișești**, jud. Suceava, mort la 9 iulie 1941¹⁰¹⁶.

¹⁰⁰⁷ *Viața Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915

¹⁰⁰⁸ *Viața Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8

¹⁰⁰⁹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Cernăuți în 20 Martie nou 1919, pp. 4-6

¹⁰¹⁰ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 18, Cernăuți, 15 iunie nou 1921, pp. 232-240

¹⁰¹¹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 19, Cernăuți, 1 iulie nou 1921, pp. 244-254

¹⁰¹² Doboș, Filaret, *În preajma zilei de 28 Noiembrie 1918*, în Nistor, Ion I., *Amintiri răzlețe din timpul Unirii*, Cernăuți 1938, p. 113

¹⁰¹³ *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

¹⁰¹⁴ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuți 21 aprilie 1922, p. 41

¹⁰¹⁵ *Monitorul Oficial*, Anul CIX, Nr. 231, marți 30 septembrie 1941, pp. 5805 și urm.

¹⁰¹⁶ *Monitorul Oficial*, Nr. 202, 27 august 1941, pp. 5043 și următoarele

1949: Prima colectivizare în Ilișești. Prin înființarea fermelor, întovărășirilor și a gospodăriilor de stat, România comunistă pregătea o uriașă confiscare de proprietate, fără despăgubiri – precum în rechiziționarea moșiilor necesare reformei agrare de după primul măcel planetar. Am dat întâmplător peste schimburile de terenuri și comasările din Ilișești și, cum nu am obiceiul să trec indiferent pe lângă nici o mărturie, am trudit o zi și mai bine ca să copii numele antecesorilor doamnelor și domnilor Teișanu, Mărgineanu, Buzdugan, Doboș, Nimigeanu, pe care am onoarea de a le și de a-i cunoaște. / „DECRET Nr. 20 pentru autorizarea Statului, prin Ministerul Agriculturii să facă unele schimburi de terenuri. / Art. 1. Se autorizează Statul Român, prin Ministerul Agriculturii, ca, prin derogare de la dispozițiunile art. 2 din Legea Nr. 187 din 1945, pentru înfăptuirea reformei agrare, publicată în Monitorul Oficial Nr. 68 bis, din 23 Martie 1945, și art. 2 și 11 din Legea Nr. 203, pentru reglementarea circulației și stabilirea regimului juridic al imobilelor agricole, publicată în Monitorul Oficial Nr. 140 din 23 Iunie 1947, în vederea comasării terenurilor proprietatea Statului, pentru înființarea Fermei Ilișești, județul Suceava, să facă următoarele schimburi de terenuri:

Dna Andrei Helene a George, născută Kert, dă Statului terenul în întindere de 5.490 mp, din corpul funciar 2.310, din parcelele Nr. 3.012/2 și 2.989/2 a comunei Ilișești, județul Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celei de mai sus terenul în suprafață egală, de 5.490 mp, din parcela Nr. 2.869 și 2.865/9 a comunei Ilișești, județul Suceava.

Dl Berențean Gheorghe a Leon a Toader dă Statului terenul în întindere de 2.950 mp, corpul funciar 1.474 din parcela 2.848 a comunei Ilișești, județul Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață egală de 2.950 mp, din parcela Nr. 437 a aceleiași comune.

Berențan Gheorghe a Ilie Dumitru dă Statului terenul în întindere de 2.600 mp, corpul funciar 1.473 din parcela Nr. 2.563/2 a comunei Ilișești, județul Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 2.617 mp, din parcela Nr. 196/2, 197/1, 197/2 a aceleiași comune.

Dl Botnar George și Botnar Emilia Rudolf, născută Kiper, dă Statului terenul în întindere de 3.175 mp, corpul funciar 1.108 din parcela Nr. 2.557/1 a comunei Ilișești, județul Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celor de mai sus terenul în suprafață de 3.500 mp din parcela 2.100/1 a aceleiași comune.

Botezat Nicolae a Maftai din comuna **Brașca** dă Statului terenul în întindere de 6.697 mp, corpul funciar 1.241, 921, 1.244, 921, 1.980 din parcelele 88/1, 88/2, 89/1, 89/2, 2.467/4 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 7.042 mp, din parcela 367 și 377/1 a comunei **Brașca**.

Botezat Aglaia a Vasile, născută Prelipceanu, dă Statului terenul în întindere de 1.484 mp, corpul funciar 2.111 parcela 3.021/23 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celei de mai sus terenul în suprafață de 1.940 mp, din parcela 577/2 a comunei **Brașca**.

Botoșan Aurora a Ion Eremia dă Statului terenul în întindere de 2.738 mp, corpul funciar 377 din parcelele 2.521 și 2.520/1 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celei de mai sus, terenul în suprafață de 3.220 mp, din parcela 949/2 a aceleiași comune.

Botoșan Grigore a Isidor dă Statului terenul în întindere de 3.297 mp, corpul funciar 1.761 din parcela 3.028 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 3.297 mp, din parcela 1.267/2 a aceleiași comune.

Botoșan Vasile a Constantin a Simion dă Statului terenul în întindere de 1 ha, 2.167 mp, corpul funciar 1.333 din parcelele Nr. 1, 3/2, 6/1, 3.052/2 a comunei Ilișești, jud.

Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață egală de 1 ha, 7.167 mp, din parcelele 2.100/2 și 2.102 a aceleiași comune.

Buzdugan Dumitru a Vasile dă Statului terenul în întindere de 2.884 mp, corpul funciar 388 din parcelele 2.948/2 și 2.511/4 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 2.845 mp, din parcele 441/2 și 412 a aceleiași comune.

Buzdugan Ioan a Dănilă și Gafina dau Statului terenul în întindere de 3.095 mp, corpul funciar 1.051 din parcela 2.567/3 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celor de mai sus terenul în suprafață egală de 3.095 mp, din parcela 1.412/2 a aceleiași comune.

Buzdugan Maria a Teodor, născută Lup 7/28, Ioana, Gheorghe, Zamfira, Dafina, Ecaterina, Ion și Ruxandra 3/28, dau Statului terenul în întindere de 1 ha, 9.609 mp, din parcelele 2.963, 2.859, 2.475 și 2.476 din corpul funciar 13 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celor de mai sus terenul în suprafață de 1 ha, 9.612 mp, din parcelele 426/1, 426/2, 426/3, 426/4, 2.777, 2.895 și 2.900 a aceleiași comune...

Catargiu Constantin a Petre dă Statului terenul în întindere de 1.484 mp, corpul funciar 2.115 din parcela 3.021/24 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață egală de 1.484 mp, din parcela 1.328/10 a aceleiași comune.

Cojocari Andrei a Pantelimon a Toader dă Statului terenul în întindere de 4.200 mp, corpul funciar 357 din parcela 2.076/1 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață egală de 4.200 mp, din parcelele 3.151/27, 3.145/111 a aceleiași comune.

Cojocari Vasile a Mihail dă Statului terenul în întindere de 3.900 mp, corpul funciar 1.889 din parcela 2.532/3 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 4.160 mp, parcela 1.263/1 a aceleiași comune.

Ciuc Dumitru a Vasile dă Statului terenul în întindere de 4.311 mp, corpul funciar 1.381, din parcela 2.577, 2.578, a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață egală de 4.311 mp, din parcela Nr. 666 clădiri și 50/2 a aceleiași comune.

Costân Galafira a Dionisie, născută Pașcan, dă Statului terenul în întindere de 1.978 mp, corpul funciar 2.108, din parcela 3.021/17 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 2.355 mp, din parcelele 545 clădiri, 450/1, 456/1, 443/1, 443/1, 443/5, a aceleiași comune.

Costân Gafița a George, născută Runcan, dă Statului terenul în întindere de 2.822 mp, corpul funciar 2.112, din parcela Nr. 3.021/21, 3.019/1, a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 2.822 mp, din parcela 577/1, a comunei **Brașca**.

Costân Lidia a Gheorghe dă Statului terenul în întindere de 1.129 mp, corpul funciar 1.069, din parcela 3.018 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 1.129 mp, din parcela 577/3, a comunei **Brașca**.

Costân Eleonora a Ion Nicolae dă Statului terenul în întindere de 2.108 mp, corpul funciar 629; din parcela 2.519/2, a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 2.108 mp, din parcela 2.905/1, 2.964/4, a aceleiași comune.

Costân Vasile a Gheorghe dă Statului terenul în întindere de 7.790 mp, corpul funciar 829 din parcela 8.843 și 2.844 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului

de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață egală de 7.790 mp, din parcela Nr. 2.917/1 și 2.918/1 a aceleiași comune.

Doboș Ana a Toader Iordache, născută Buzdugan, dă Statului terenul în întindere de 1.374 mp, corpul funciar 895 din parcela 2.851 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celei de mai sus terenul în suprafață de 1.300 mp, din parcela 1.979/3, a aceleiași comune.

Feleancă Eleonora a Terente, Valeria, Gheorghe, Ion, Alexandru, Câmpan 3/20 și Eufrosina Terente Feleancă, căsătorită 2 Andronic Rotari, născută Pașcan 5/20, dau Statului terenul în întindere de 1.665 mp, corpul funciar 486 din parcela 2.924/2 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celor de mai sus terenul în suprafață de 1.820 mp din parcela 444 a aceleiași comune.

Feleancă Nastasia a Dumitru Nichita Doboș, născută Feleancă, dă Statului terenul în întindere de 4.968 mp, corpul funciar 408 din parcelele 3.126/1, 3.127/1, 3.126/3 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celei de mai sus terenul în suprafață de 5.200 mp, din parcela 2.691/1 a aceleiași comune.

Florica Arcadie Onisifor din Brașca dă Statului terenul în întindere de 5.590 mp, corpul funciar 1.785 din parcela 3.071/2, a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 6.406 mp, din parcela 397 a comunei Brașca.

Forgaci Gheorghe a Toader dă Statului terenul în întindere de 1 ha, 3.450 mp, corpul funciar 330 din parcelele 3.008/2, 2.515/1, 2.519/1, 2.524, 2.525, 2.853/1 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 1 ha, 3.348 mp, din parcelele 1.976/2, 2.000/2, 2.904/3, 2.905/3 a aceleiași comune.

Forgaci Eleonora a Gheorghe Toader dă Statului terenul în întindere de 1 ha, 4.545 mp, corpul funciar 1.235, din parcelele 2.489/1, 2.488, 2.515/2 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celei de mai sus terenul în suprafață de 1 ha, 4.545 mp, din parcelele 842 clădiri, 1.182/2, 2.000/1 a aceleiași comune.

Forgaci Dumitru a Pavel, Forgaci Maria a Dumitru a Pavel, născută Avram, dau Statului terenul în întindere de 2 ha, 1.353 mp, corpul funciar 282 și 952 din parcelele 2991/2, 2.831/2, 2.472, 2.471 și 2.473 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celor de mai sus terenul în suprafață de 2 ha, 1.293 mp, din parcelele 213/1, 213/3, 2.617/10, 2.868, 2.015/2, 2.018 și 2.020 a aceleiași comune.

Forgaci Dumitru a Toader dă Statului terenul în întindere de 1 ha, 819 mp, corpul funciar 1.245 din parcelele 2.986 și 2.839 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 1 ha, 790 mp, din parcelele 2.911/1, 2.910/1, 2.911/2, 2.910/2 a aceleiași comune.

Forgaci Nicolae Toader dă Statului terenul în întindere de 9.215 mp, corpul funciar 389 din parcela 2.840/2, 2.495, a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 9.410 mp, din parcelele 317/1, 317/2, 317/3, 413 clădiri, 2.913/3 și 2.914/3 a aceleiași comune.

Gabor Teodor a Nicolae 4/8, Gabor Elena a Gheorghe, născută Leliu 1/8, **Gabor Nicolae a Gheorghe 3/8** dau Statului terenul în întindere de 2.470 mp, corpul funciar 2.049 din parcela 2.946 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celor de mai sus terenul în suprafață de 2.500 mp, din parcela 43 clădiri, 42 clădiri, 128/1, 128/2, a aceleiași comune.

Gălățeanu Ion a Jacob a Constantin dă Statului terenul în întindere de 5.264 mp, corpul funciar 1.694 din parcela 2.949/1, a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 5.260 mp, din parcela 2.908 și 2.909/1, a aceleiași comune.

Ghiuță Glincheria a Vasile dă Statului terenul în suprafață de 684 mp, din parcelele 113/3, 113/4 clădiri și 406/4 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celei de mai sus terenul în întindere de 702 mp, din parcela 126/2 clădiri, 986/2 a aceleiași comune.

Ghiuță Toader a Rachilei a Ion dă Statului terenul în întindere de 5.200 mp, corpul funciar 214 din parcela 2.576/3 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 5.242 mp, din parcela 73 clădiri, 211/1, 211/2, 212 și 2.156/106, a aceleiași comune.

Ghiuță Samuil a Dumitru 1/2 p., Ghiuță Domnica a Samuil, născută Bărbuan, dau Statului terenul în întindere de 5.850 mp, corpul funciar 291 din parcela 2.531 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celor de mai sus terenul în suprafață de 5.850 mp, din parcelele 3151/31, 3.145/106 a aceleiași comune.

Ghiuță Leon a Ermolai dă Statului terenul în întindere de 2.638 mp, corpul funciar 2.327 din parcela 2.467/5 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 2.600 mp, din parcela 2.426/5, a aceleiași comune.

Ghiuță Victoria a Constantin dă Statului terenul în întindere de 6.177 mp, corpul funciar 858 din parcela 2.508/1 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celei de mai sus terenul în suprafață de 6.176 mp, din parcela 2.015/1 a aceleiași comune.

Ghiuță Gheorghe a Ermolai dă Statului terenul în suprafață de 1 ha, 2.121 mp, corpul funciar 1.238 din parcelele 2.951, 2.947, 2.948/1 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în întindere de 1 ha, 2.121 mp din parcelele 275/2, 1.979/2, 2.111/1 a aceleiași comune.

Ghiuță Marian a Ermolai dă Statului terenul în întindere de 6.944 mp, corpul funciar 721 din parcelele 2.816/2, 2.817, 2.818/1 și 2.819 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 6.944 mp, din parcelele 855, 1.980/1 și 1.980/2 a aceleiași comune.

Ghiuță Constantin a Zaharia dă Statului terenul în întindere de 3.195 mp, corpul funciar 1.372 din parcela 2.933 și 134 clădiri a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 3.362 mp, din parcelele 105 clădiri, 422 clădiri, 307 a aceleiași comune.

Ghiuță Panoria a Ermolai, născută Zamfirescu, dă Statului terenul în întindere de 9.909 mp, corpul funciar 2.080 din parcela 2.550 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celei de mai sus terenul în suprafață de 1 ha, 336 mp, din parcela 1.612/1 a aceleiași comune.

Lazurcă Mihai a Ion dă Statului terenul în întindere de 1.386 mp, corpul funciar 2178 din parcela 3.021/4 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 1.386 din parcela 856/3 a aceleiași comune.

Lup Ilie a Constantin dă Statului terenul în întindere de 7.912 mp, corpul funciar 2.106 și 2179, din parcelele Nr. 3.021/10, 3.021/11, 3.021/12, 3.021/14, a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 8.175 mp din parcelele 856/4 și 2.107/2, a aceleiași comune.

Lup Ilie a Constantin, Lup Domnica a Ilie a Constantin, născută Baci, dau Statului terenul în întindere de 6.451 mp, corpul funciar 2.107 din parcelele 3.021/13, 3.021/15 și 3.021/16 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celor de mai sus terenul în suprafață egală de 6.451 mp, din parcelele 2.106/2 și 2.107/1 a aceleiași comune.

Lupu Maria, Ecaterina, Rozalia, Ion, Domnica, Gheorghe, Ion, Natalia și Toader Larion Dârțu dau Statului terenul în întindere de 6.946 mp, corpul funciar 69 din parcela 2.181/1 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 6.861 mp, din parcelele 427/1, 427/2 și 427/3 a aceleiași comune.

Lupu Eugenia a Ștefan, născută Olari, dă Statului terenul în întindere de 1 ha, 4.035 mp, corpul funciar 1.149, din parcelele 2.469 și 2.468 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celei de mai sus terenul în suprafață de 1 ha, 4.035 mp, din parcelele 148 clădiri, 2.115/1, 2.115/2, 2.113/2 și 1.157/1 aceleiași comune.

Macodean Axente a Isidor dă Statului terenul în întindere de 1.978 mp, corpul funciar 2.104 din parcela 3.021/8 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 1.978 mp din parcela 422/3 a aceleiași comune.

Mărgineanu Trăian și Arcadia din Brașca, dau Statului terenul în întindere de 3.824 mp, corpul funciar 1.240 din parcela 2.532/2 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celor de mai sus terenul în suprafață de 3.936 mp, din parcela 400/2 a aceleiași comune, adică **Brașca**.

Mihuță Constantin a Pamfil dă Statului terenul în întindere de 2.676 mp, corpul funciar 2.200 din parcela 2.467/3 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 2.976 mp din parcela 2.096/2 a aceleiași comune.

Mihuță Constantin a Pamfil și Maria a Pamfil dau statului terenul în întindere de 8.366 mp, corpul funciar 1987 din parcela 2.454 și 2.453/3 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celor de mai sus terenul în suprafață de 8.050 mp din parcela 2.098/1, 2.098/2 a aceleiași comune.

Moroșan Axentie a Mariei dă Statului terenul în întindere de 1.720 mp, corpul funciar 452 din parcela 2.520/2 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață egală de 1.720 mp din parcela 108/3,1 și 112/3 a aceleiași comune.

Negură Gheorghe a Nicolae dă Statului terenul în întindere de 4.146 mp, corpul funciar 2.303 din parcela 2.955/2 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 4.146 mp, din parcelele Nr. 2.113/1 și 2.914/1 a aceleiași comune.

Negură Catrina a Nicolae dă Statului terenul în întindere de 5.884 mp, corpul funciar 1.933 din parcela 2.582/2 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celei de mai sus terenul în suprafață de 5.884 mp, din parcela 1.301/4 a aceleiași comune.

Nimigeanu Ion a Dănilă dă Statului terenul în întindere de 4.992 mp, corpul funciar 852 din parcela 2.856/2, 2.857/2 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 5.000 mp, din parcelele 2.866/1 și 2.965/5 a aceleiași comune.

Nimigeanu Ștefania a Vasile a Dănilă, născută Olteanu, dă Statului terenul în întindere de 1.978 mp, corpul funciar 1.272 din parcela 3.021/5 a comunei Ilișești, județul Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celei de mai sus terenul în suprafață egală de 1.978 mp, din parcela 856/1 a aceleiași comune.

Nimigeanu Catrina a Vasile a Alexa, născută Nimigeanu, dă Statului terenul în întindere de 2.609 mp, corpul funciar 1.302 din parcela 2.857/1 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celei de mai sus terenul în suprafață de 2.600 mp din parcelele 2.866/2 și 2.965/6 a aceleiași comune.

Nimigeanu Nicolae a Nicolae 1/4, Nimigeanu Ion a Nicolae 1/4, Nimigeanu Ilie a Nicolae și Nimigeanu Vasile a Nicolae 1/4, dau Statului terenul în întindere de 7.643 mp, corpul funciar 40 din parcela 2.824 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celor de mai sus terenul în suprafață de 7.643 mp, din parcela 2.627/2, 2.627/3 a aceleiași comune.

Nimigeanu Dumitru a Nichifor din Brașca dă Statului terenul în întindere de 3.217 mp, corpul funciar 2.091 din parcela 2.531/3 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 3.217 mp, din parcela 521/5 a comunei **Brașca**.

Olari Gheorghe a Spiridon 1/2 și Olari Vasile a Spiridon 1/2 părți dau Statului terenul în întindere de 3.172 mp, corpul funciar 55 din parcela 2.923 și 2.924/1 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celor de mai sus terenul în suprafață de 3.172 mp, din parcelele 2.913/2 și 2.914/2 a aceleiași comune.

Olaru Gheorghe a Constantin a Nicolae dă Statului terenul în întindere de 2.658 mp, corpul funciar 1.170 din parcela 2.467/2 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață egală de 2.658 mp, din parcela 1.423 a aceleiași comune.

Pașcan Leontina a Vasile, căsătorită II V. Sărăreanu 4/16 părți, Tobrea Silvia Ilie, născută Pașcan; Pașcan Gheorghe a Vasile, Pașcan Alexandru a Vasile 3/16 părți, dau Statului terenul în întindere de 8.450 mp, corpul funciar 1.822 din parcelele 8/3, 10, 946 clădiri a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celor de mai sus terenul în suprafață de 8.450 mp, din parcelele Nr. 44 clădiri, 108/1, 111/1, 112/1 a aceleiași comune.

Pașcan Roman a Gheorghe dă Statului terenul în întindere de 1 ha, 4.465 mp, corpul funciar 8.884 din parcelele 8/2 și 84/4 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 1 ha, 4.490 mp, din parcelele Nr. 621 clădiri, 970/3, 2.706, 2.707, 2.708, 2.710/2, 2.855, a aceleiași comune.

Pașcan Garafira a Roman a Gheorghe, Ruxandra, Victoria, Catrina, Gheorghe, câte 1/5 părți, dau Statului terenul în întindere de 5.931 mp, corpul funciar 993 din parcelele 2.854, 2.855 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celor de mai sus terenul în suprafață de 5.930 mp, din parcela 2.867 și 2.965/2 a aceleiași comune.

Pașcan Roman a Emilian dă Statului terenul în întindere de 6.780 mp, corpul funciar 1.821 din parcela 8/1 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 6.780 mp, din parcelele 243 clădiri, 1.040/2, 1.041/3, 1.432 a aceleiași comune.

Pașcan Ion a Chiriac dă Statului terenul în întindere de 2.952 mp, corpul funciar 11 din parcela 2.850/1 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 2.942 mp, din parcela 2.903/2, 2.904/2 a aceleiași comune.

Pașcan Gheorghe a Andron 1/2 părți, **Pașcan Eva a Gheorghe**, născută Hrivneac 1/2 părți, dau Statului terenul în întindere de 4.012 mp, corpul funciar 425 din parcela 406/2, 113/2 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celor de mai sus terenul în suprafață de 4.012 mp, din parcelele 1.011/4, 1.049, 242 a aceleiași comune.

Pașcan Eva a Gheorghe, născută Hrivneac, dă Statului terenul în întindere de 6.026 mp, corpul funciar 769 din parcela 2.828, 3.021/1, 3.021/26 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celei de mai sus terenul în suprafață de 6.130 mp, din parcela 2.901/1 a aceleiași comune.

Pașcan Paraschiva, născută Sâmbovan, dă Statului terenul în întindere de 1.350 mp, corpul funciar 2.335 din parcela 2.973, 2.979 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celei de mai sus terenul în suprafață de 1.350 mp, din parcela 108/4 a aceleiași comune.

Pașcan Maria a Vasile a Ion Nicolae dă Statului terenul în întindere de 3.280 mp, corpul funciar 1.793 din parcela 2.474 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celei de mai sus terenul în suprafață de 3.280 mp, din parcela 2.485/2 a aceleiași comune.

Părău Tănase dă Statului terenul în întindere de 2.959 mp, corpul funciar 1.492 din parcela 2.567/1, 2.547/1 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 2.990 mp, din parcela 2.617/9 a aceleiași comune.

Parohia Ortodoxă Română Ilișești dă Statului terenul în întindere de 3 ha, 6.175 mp, corpul funciar 437 din parcela 2.816/1, 2.840/1, 2.842 și 3.015 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celei de mai sus terenul în suprafață de 3 ha, 6.175 mp, din parcela 2.786/3, 2.715/1, 2.111/2 a aceleiași comune.

Parohia Evanghelică Ilișești dă Statului terenul în întindere de 3 ha, 6.797 mp, corpul funciar 431 din parcela 3.131, 3.132, 3.133, 3.136 și 3.137 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celei de mai sus terenul în suprafață de 3 ha, 6.938 mp, din parcela 2.032/1, 2.030, 2.029, 2.028, 2.027, 2.113/1, 2.106/1 și 1.822/1 a aceleiași comune.

Roșca Toader a Dumitru dă Statului terenul în întindere de 9.304 mp, corpul funciar 841 din parcela 2.856/1, 2.582/1 și 2.582/3 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează, celui de mai sus terenul în suprafață de 9.880 mp, din parcela 1.271, 2.877, 2.901/2, 1.272/1 și 2.878 a aceleiași comune.

Roșu Vasile a Andrei dă Statului terenul în întindere de 5.200 mp, corpul funciar 1.132 din parcela 3.136/2, 3.127/2 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 5.200 mp, din parcela 2.917/2, 2.913/4, 2.918/2 și 2.914/4 a aceleiași comune.

Roșu Vasile a Andrei 1/2 părți, **Roșu Glinchiria a Vasile**, născută Martin 1/2, dau Statului 2 ha, 600 mp, corpul funciar 2.287 și 2.265 din parcela 2.585, 2.586/1 și 2.549/2 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celor de mai sus terenul în suprafață de 2 ha, 670 mp, din parcela 1.424 a aceleiași comune.

Rotari Vasile a Ion dă Statului terenul în întindere de 5.968 mp, corpul funciar 1.326 din parcela 2.830/2, 2.949/2 și 2.950 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 6.268 mp, din parcela 835 clădiri, 205/1, 435 și 436 a aceleiași comune.

Rotari Eufrosina a Andron dă Statului terenul în suprafață de 4.778 mp, corpul funciar 796 din parcela 2.532/1 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celei de mai sus terenul în întindere de 4.580 mp, din parcela 371 clădiri, 39/1, 195/7 și 195/8 a aceleiași comune.

Rusu Mihai a Nicolae a Gheorghe dă Statului terenul în întindere de 2.933 mp, corpul funciar 298 din parcela 2.945 și 3.005 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 3.609 mp, din parcela 2.873 a aceleiași comune.

Sâmbovan Gheorghe a Andrei dă Statului terenul în întindere de 1 ha, 7.531 mp, corpul funciar 1.064 și 575 din parcela 2.990, 2.970, 2.965, 2.959, 2.960, 2.961, 2.962 și 2.508/2 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 1 ha, 7.562 mp, din parcelele 389/2, 390/1, 384/2, 420/1, 420/2, 420/5 a aceleiași comune.

Sâmbovan Gheorghe a Ion, Sâmbovan Gherontie a Ion, Sâmbovan Aurora a Ion, Nacu Silvia, născută Sâmbovan, dau Statului terenul în întindere de 4.549 mp, corpul funciar 2.336 din parcela 2.991/4 și 2.993/2 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celor de mai sus terenul în suprafață de 4.420 mp, din parcela 108/8 și 111/3 a aceleiași comune.

Sâmbovan Alexandru a Nicolae, căsătorit Cudle 1/2 părți, **Sâmbovan Dafina a Toader Anton** 1/2, dau Statului terenul în întindere de 405 mp, corpul funciar 822 din parcela 2954 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celor de mai sus terenul în suprafață de 405 mp, din parcela 102/2 a aceleiași comune.

Scripcaru Dometie a Pavel dă Statului terenul în întindere de 7.268, corpul funciar 302 din parcela 2.846, 2.847 și 2.852/2 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 7.389 mp, din parcela 81 clădiri, 242/1, 242/3, 242/4, 238/1 și 2.026/1 a aceleiași comune.

Străchinaru Gavril a Anton dă Statului terenul în întindere de 1 ha, 578 mp, corpul funciar 684 din parcela 2.814 și 2.586/2 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 1 ha, 624 mp, parcela 1.547/1 și 1.827/1 a aceleiași comune.

Străchinaru Rarița a Gavril a Anton dă Statului terenul în întindere de 5.934 mp, corpul funciar 32 din parcela 2.574 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celei de mai sus terenul în suprafață de 5.934 mp, din parcela 1.547/2 a aceleiași comune.

Străchinaru Ștefan a Dumitru dă Statului terenul în întindere de 7.568 mp, corpul funciar 1.488 din parcela 2.551/1 și 2.551/2 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celui de mai sus terenul în suprafață de 7.571 mp, din parcela 571 clădiri, 238/2, 242/2, 2.025 a aceleiași comune.

Ștefănescu Aspazia a Isaia a Grigore, născută Niculiță, dă Statului terenul în întindere de 3.834 mp, corpul funciar 556 din parcela 2.975 și 2.976 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celei de mai sus terenul în suprafață de 4.251 mp, din parcelele 90 clădiri, 215/1, 215/2 a aceleiași comune.

Stratan Zaharia a Veronichii a Costan dă Statului terenul în întindere de 3.392 mp, corpul funciar 2.092 din parcela 2.558 și 2.559/1 a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celei de mai sus terenul în suprafață de 3.392 mp, din parcela 2.617/11 a aceleiași comune.

Terteș Nicolae a Nichifor 1/2 părți, **Ana Nicolae Terteș**, născută Dârțu 1/2, dă Statului terenul în întindere de 1.540 mp, corpul funciar 1.194 și 1.194 din parcela 3.006/2 și 767 clădiri a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celor de mai sus, terenul în suprafață de 1.369 mp, din parcela 270/1 clădiri și 819/2 a aceleiași comune.

Ungureanu Ilie a Filip, Ungureanu Roza a Ilie a Filip, născută Tcaciuc câte 1/2 părți, dau Statului terenul în întindere de 4.518 mp, corpul funciar 1.227 din parcela 2.930/3 și 437 clădiri a comunei Ilișești, jud. Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celor de mai sus terenul în suprafață de 4.631 mp, din parcela 120 clădiri și 970/2 a aceleiași comune.

Ungureanu Atanasie a Petre, Ștefania Atanasie Ungureanu, născută Tarnavschi, dau Statului terenul în întindere de 9.151 mp, corpul funciar 1.650 din parcela 3.076/2 a comunei Ilișești, județul Suceava. În schimbul terenului de mai sus, Statul Român cedează celor de mai sus terenul în suprafață de 9.151 mp, din parcela 2.105 a aceleiași comune”¹⁰¹⁷.

¹⁰¹⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 13, 17 ianuarie 1949, pp. 982-987

La Ilișești, satul copilăriei primilor pictori ai Bucovinei, Epaminonda BUCEVSCHI și Archip ROȘCA, s-au născut publicistul și folcloristul Simion FLOREA MARIAN (1 septembrie 1847), lingvistul Nicolai I. NICULIȚĂ (17 noiembrie 1849), poetul de limbă germană Heinrich KIPPER (16 decembrie 1875), poetul Dimitrie FLOREA-RARIȘTE (21 mai 1914), scriitorul Gheorghe SCRIPCĂ (27 iulie 1930, descendent al scripcarului Papa LUCA din Toplița, stabilit la Ilișești în 1773), artistul plastic Mihai Pânzaru-PIM (16 ianuarie 1946) și interpreta de folclor Gabriela TEIȘANU.

IORDĂNEȘTI. Sat vechi, dar cunoscut, în vechime, sub numele de Ardănești, Iordăneștii, satul de pe Siret din megieșia localităților Carapciu pe Siret, Cupca, Ropcea, Cuciurul Mare, se întinde pe valea pârâului Hatniul, de la obârșie, și pe pârâul Turii, unde există, îngropată în pământ, o vatră veche, care s-a pustiit, devenind seliște.

1761, august 16: „Grigore Hașdău, mazil, de bună voie și de la nimeni silit sau forțat, ci din voia sa bună și din sufletul său adânc, considerând că a rămas necăsătorit pentru că milostivul Dumnezeu îi amintește de sufletul său păcătos, el și-a spălat toate relele din sufletul său pentru a obține iertarea păcatelor sale, dăruind Sfintei mănăstiri Putna, la care avea să devină călugăr, un sat numit Iordănești, pe care l-a moștenit direct de la părinții săi și care se află în ținutul Suceava, pe râul Siret, punând în mâna sfințitului Egumen toate dresele pe care le avea asupra acestui sat și întregul sobor al sfintei mănăstiri Putna a primit satul celui care a încercat să facă, prin această donație, să facă propria lui familie din partea celorlalți. Dacă cineva ar încerca să strice acest uric de danie, el să aibă parte de un mare și îngrozitor blestem. Din anul 7269 (1761) 16 august”. **1761, septembrie 28:** Pentru că a¹⁰¹⁸cest domn a dăruit sfintei mănăstiri un sat al său, și anume satul Iordăneșt, din ținutul Suceava, între Carapciu și Ropcea, situat pe ambele părți ale Siretului, precum și toate dresele și scrierile vechi, pe care le-a avut în acest sat, părintele egumen i-a scris pe el și pe părinții săi în cartea memorială a sfintei mănăstiri, ca să-i comemoreze pentru totdeauna. Egumenul numit și soborul mănăstirii numite, ținând cont de traiul acestui domn, atâta timp cât va fi în viață i-au oferit veniturile acestei proprietăți. După moartea sa, însă, mănăstirea trebuie să folosească și să beneficieze de dania aceasta. În anul 7269 (1761) 28 septembrie”.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹⁰¹⁹, din 1772-1773, înregistrează la Iordănești din Ocolul Berhometelor „15 – toată suma caselor”, însemnând 1 ruțaș, 4 femei sărace și 10 birnici.

În **1774**, Iordănești avea 13 familii de țărani (67, în 1784). Format din două cătune, Pribanul și Slobozia Ropcei, Iordăneștii sugerează rădăcini ale reînvierii prin toponimele părților de sat: Blându, Bostaneni, Mihalacheni, Opașeni, Tomiceni etc.

În **1843**, biserica Sfântul Arhanghel Mihail din Iordănești, patronată de Împăratul Austriei, cu 1.139 enoriași, era slujită de preotul administrator Constantin HOSTIUC. În 1876, când, alături de Împărat, patron bisericesc era și Alexandru de GRIGORCEA, paroh era Constantin HOSTIUC, numărul enoriașilor ajungând la 1.890. În 1907, biserica nouă din Iordănești, construită în 1898, sfințită în anul 1900 și închinată Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril, îl avea paroh pe Teofil SAUCIUFC, născut în 1857, preot din 1881, paroh din 1887, cantor fiind, din 1899, Emilian PALIEVICI, născut în 1871.

1854: „La 16 ianuarie 1854, Direcția Finanțe a decis soluționare cererii depuse de 20 de familii galițiene, care au renunțat la emigrarea în Moldova și au rămas la Iordănești, pe

¹⁰¹⁸ Cotlarciuc, Nico, *Stifterrecht und Kirchenpatronat im Fürstentum Moldau und in der Bukowina*, Stuttgart 1907, p. 201

¹⁰¹⁹ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 336

Siret, în Bucovina, timp de câțiva ani (din 1844?). În 1852, aceștia au numărat 82 de capi de familie. Au fost nevoiți să renunțe la emigrare, deoarece negocierile de colonizare nu au fost încă finalizate și nu existau locuri de așezare a lor în Solca”¹⁰²⁰.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Storojineț – **Storjineț** (Curte districtuală), Banila Moldovenească pe Siret, Broscăuți, Budeniț, Cireș cu Opaț, Ciudin cu Neuhütte (coliba nouă), Davideni, Igești, **Iordănești**, Camenca cu Petriceanca, Carapciu pe Siret cu Hatna, Comarești, Comarești Camerale cu Althütte (coliba veche), Crasna-Ilschi cu Glashütte (fabrica de sticlă), Cupca, Panca, Pătrăuți pe Siret, Prisăcăreni, Ropcea, Suceveni sau Pomești, Zadova”¹⁰²¹.

1882: O școală cu 3 clase a fost deschisă în comună în anul 1882¹⁰²².

1889: Volumul 15, paginile 32 și 33 (Descoperiri în Bucovina). Conservatorul C. A. Romstorfer. „Un ciocan străpuns, alcătuit din diabizi (grup de pietre verzi, verde-intens), lustruit destul de lin pe suprafața sa și mai ales în interiorul perforației sale conice; incisivul este neted, parțial zimțat; suprafața ciocanului, în formă ovală, este aspră. Abraziunile de la marginea dintre săpătură și suprafață se datorează țăranilor care au găsit toporul, în primăvara anului 1885, în Iordănești, pe malul Siretului, după o revărsare a acestuia. Cele mai mari dimensiuni sunt: lungimea 80, lățimea 42 și grosimea 35 mm; gaura are, pe de o parte, 18, pe de altă parte, 22 mm diametru. Marginea ușor convexă este lungă de 28 mm, suprafața ciocanului măsoară 20 mm lățime, iar grosimea pălăriei măsoară 24 mm; proprietar este domnul Kolakowski, redactor al *Gazeta Polska* din Cernăuți”¹⁰²³.

În **1890**, comuna Iordănești avea 1.670 locuitori. Primar era Ioan Floare Bojescul, învățător – Eugenie Nemeș, paroh – Teofil Sauciuc, iar cantor bisericesc – Dimitrie Palievici.

1903: Însoțirea raiffeisiană s-a înființat în primăvara anului 1903, din inițiativa preotului Teofil Sauciuc.

1907: „Duminică, în 24 martie, a ținut dl Cuparencu o adunare în Iordănești, cu scopul de a desfășura poporenii, adunați în număr de 50, programul său de deputat. Impresia ce am câștigat-o de la demersul adunării acesteia e corespunzătoare intențiilor serioase ale dlui Cuparencu. Intențiunile serioase ale „pseudodemocratului” Cuparencu reies eclatant din promisiunile făcute, cu ocaziunea adunării din Iordănești. Fiind domnia sa aderent al partidului pseudodemocrat, ceea ce domnia sa, cu puțin timp înainte de adunare a negat-o, zicând că nu e compatibil cu simțul de onoare al dumisale de a fi partizan al programului pseudodeinocratic și după alegerea dumisale de deputat; deocamdată însă n-ar putea să se lase de programul pseudodemocraților, deoarece învățătorimea este de partea sa. Între altele, a promis dl Cuparencu țăranilor din Iordănești că va stăruii, ca deputat, într-acolo ca să se schimbe legile statului și că, prin intervenția dumisale atotputernică, țăranii nu vor plăti mai mult birul, iar copilele țăranilor vor fi scutite de obligământul de a cerceta școala. Domnia sa a îndemnat indirect poporeni să facă datorii, pentru că a promis că va stăruii într-acolo ca țăranilor îndatorați să nu li se poată vinde la licitație averea întregă, ci numai pe jumătate, în mod analog ca și cu salariul angajaților. Oare nu contribuie promisiuni de felul acesta la demoralizarea poporului? Crede dl Cuparencu că poate încă trece, pe baza tacticii acesteia atât de ridicule, ca candidat serios? Dacă adunarea din Iordănești a luat în mare parte un demers de tot liniștit și dacă dl Cuparencu, căruia o deputăție îi va rămânea pururea un „ideal” – la

¹⁰²⁰ Kaendl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina*, Innsbruck 1902, p. 94

¹⁰²¹ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹⁰²² SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 33, 1876 p. 70, 1907 p. 146

¹⁰²³ Romstorfer, Carl A., *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

această concluziune suntem îndreptățiți chiar în urma adunării din Iordănești – a putut să-și finească voroava sa, care s-ar putea asemena, în ce privește forma și logica unui așanumit „Bierschwefel”, obișnuit la întâlnirile și întrunirile străine, aceasta este de a se mulțami numai **parohului local, Teofil Sauciuc**, căruia, ca unui adevărat păstor, îi urmează turma întreagă a poporenilor și care, în complezanța sa, a binevoit a primi chiar și conducerea adunării acesteia. În cuvintele sale de deschidere, domnia sa a accentuat că poporenii, întru a căror luminare stăruiește oricare păstor sufletesc și român adevărat (prin alte mijloace însă decât prin eliberarea copilelor de la obligământul de a îmbla la școală – Nota redacției), să nu se încredă orbiș cuvintelor oricăruia, care ar veni cu un program oarecare, ci din cei chemați să aleagă numai pe acela care, lipsit de orice egoism particular și interese de partid egoist, ar putea apăra demn interesele poporului român. „În urmă, iubiților poporeni”, astfel a vorbit parohul local, „țineți-vă de acel candidat care vi s-a prezenta înaintea domniilor voastre cu cele mai puține (însă realizabile) promisiuni”. Se-nțelege că programul desfășurat de dl Oberbereznic (Cuparencu era inginer silvic – n. n.) a fost ascultat, primit cu multă răceală și poporul adunat a aflat de bine a nu-l proclama pe domnia sa de candidat. / Iordănești, în 24 Martie 1907”¹⁰²⁴. „În Iordănești, învățătond Prodanciuc a poruncit ca părinții școlărilor să vină la școală, cu testimoniile acestora, și să aducă și țidulele de votare. Aici, cu făgădueli că nu vor mai plăti pedeapsă, că copiii lor vor fi liberi de școală și mai ales dacă vor vota pentru dommd Iancu cav. de Cuparencu, a sedus pe toți și oamenii s-au lăsat ademeniți și au permis să li se înscrie în țidule numele acestuia. Ba și pe acasă, pe la oameni, îmbla și, neaflând pe un gospodar acasă, a silit pe femeia acestuia să-i aducă țidula, în care a introdus numele lui Cuparencu. Acest caz e arătat și la judecătorie”¹⁰²⁵.

1908: „Luni, a doua zi de Duminica Mare, s-a ținut în Iordănești adunarea generală a soc. „Arcașul” din loc, care până atunci dormise, căci nu avuse nici un căpitan. Dară am avut noi noroc de dl **Nicu Sauciuc**, jurist, care a știut să câștige gospodarii pentru „Arcașul” nostru. Însuflețit pentru binele țaranului, ne dă îndrumări trebuincioase. Duminica și sărbătorile, el e în mijlocul nostru și ne vorbește despre tot ce e bun și frumos. E de amintit că el a dăruit bibliotecii cabinetului de lectură „Arboroasa” 150 de cărți trebuincioase, de care se folosește fiecare. Bunul Dumnezeu să-i ajute la toate cele bune. Multă lauda se cade și domnului **Andrii Carp, primarului nostru**, care cunoaște rostul soc. „Arcașul” și lucră pentru mărirea ei. Pentru aceea a și fost ales ca căpitan. E de amintit că din așa numita inteligență n-a fost nimeni de față la adunarea generală, afară de dl nostru învățător, așa că-ți făcea o plăcere deosebită să vezi o adunare numai de gospodari, condusă de zelosul Nicu Sauciuc. În comitet s-au ales **căpitan Andrei Carp, comand. Ilie Sărăcuț, instructor Ionică Cîrciu, casar George Mălaicu**, toți gospodari, și **secretar Nicu Sauciuc**, jurist, apoi conducătorii cetelor, și anume pe gospodarii **Maței Melniciuc, Chirilă Halac, George Cîrciu, Savestru (Nițu) Bojescul**. Ca trimbițași au fost aleși **Dumitru a Pavel Bojescul și Andrii Hîrlaia**, ca subinstructori **Savestru I. Bojescul și Dumitru Opaîț**. / Între multe altele, s-a sfătuit, ca „Arcașul” să înființeze o prăvălie și alte mijloace, ca să scăpăm de jidovimea satului, care ne sărăcește. Cu ajutorul lui Dumnezeu, vom curăți satul și de litfa aceasta și le vom trimite de-a rândul la Palestina. De St. Ilie se va sfinți steagul „Arcașului”. Ca nănașă va funcționa Societatea academică *Junimea*”¹⁰²⁶.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Iordănești** (sau **Hălăceni**), comună rurală, districtul Storojineț, situată pe ambele maluri ale Siretului mare, între Ropcea și Carapciu. Suprafața: 23,30 kmp; populația: 1.755 locuitori, numai români, de religie gr. or. Este așezată lângă drumul districtual Storojineț-Petriceanca și lângă linia ferată Storojineț-Hliboca. Are o școală, cu o clasă; o biserică, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”,

¹⁰²⁴ *Apărarea Poporului*, Nr. 24, Anul II, duminică 31 martie stil nou 1907, p. 2

¹⁰²⁵ *Apărarea Poporului*, Nr. 39, Anul II, duminică 19 mai stil nou 1907, p. 2

¹⁰²⁶ *Apărarea Neamului*, Nr. 9 și 10, Anul I, Cernăuți, joi 23 iulie 1908, p. 97

care deservește și cătunele Slobozia Ropcei și Pribanul. A fost, mai întâi, în posesia mănăstirii Putna, apoi a boierului Iordache Balș și, mai târziu, a mănăstirii Moldovița. La 1776, o jumătate se găsea în posesia răzeșilor, iar cealaltă jumătate în posesia mazelului Nicolae Lescoi. În Iordănești, pe malul Siretului, s-a găsit o secure de piatră. Populația de aci se ocupă cu agricultura și creșterea vitelor. Comuna posedă 1.343 hectare pământ arabil, 227 hectare fânașuri, 23 hectare grădini, 253 hectare iamașuri, 560 hectare păduri. Se găsesc 103 cai, 1.242 vite cornute, 45 oi, 309 porci, 248 stupi. **Iordănești** (sau **Hălăceni**), **moșie boierească**, aparținătoare vechii familii moldovenești Grigorcea și formând, împreună cu Carapciul pe Siret, o singură moșie, cu administrație specială¹⁰²⁷.

1914: „**Grigori a lui Gheorghe Opaț**, născut în **Iordănești**, la 14 martie 1880, a plecat, la 1 august 1914, la război și ar fi murit, cam pe la începutul lunii septembrie 1914, în luptă, la Halici. Până în prezent, n-a sosit nici o știre despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumază, la cererea Ilianei Opaț, procedura pentru declararea morții celui dispărut¹⁰²⁸.

1916: La Colecta pentru cei amputați și orfanii celor căzuți în luptă a contribuit și genistul din „Arbeiter Abtig I/41” **Bojescul Teodor**, din Iordănești, cu 50 fileri¹⁰²⁹.

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Storojineț** făcea parte, ca reprezentant al țăranilor, și „**Andrei Carp**, agricultor, Iordănești”¹⁰³⁰.

1921: „Potrivit dispozițiilor art. 12 și 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuți, se publică următoarea listă a patronilor bisericești particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptățiți la alegerea de 6 reprezentanți pentru acest Congres: **Grigorcea Iancu cav. de**, Carapciu pe Siret (Iordănești)”¹⁰³¹.

1941: În 1 aprilie 1941, la Fântâna Albă, au căzut, printre cei două sute de români, care au căzut victime ale masacrului bolșevic, și cinci săteni din Iordănești, Nicolae Halac a lui Simion, Ion Halac a lui Dumitru, Dumitru Halac a lui Grigore, Dumitru Opaț a lui Mihai și Constantin Molnar.

1941: A fost numit învățător la Iordănești „**Seiciuc At. Dumitru**, seria 1936, media 7,65, numit în com. Iordănești, Malul Drept, jud Storojineț”¹⁰³².

La Iordănești s-a născut poetul Mircea LUTIC (29 mai 1939).

JÓZSEFFALVA sau TOLVA. Pentru că Vornicenii rămăseseră, încă de la 1742, când se afla sub stăpânirea mănăstirii Slatina, o seliște pustie, austriecii au înființat, în 1783, pe vatra vechii Tulova, satul Józseffalva, numit de români Tolva, românii așezându-se pe vatra pustie, partea nordică, încă din acel an, iar secuii, 60 de familii, venite din Scaunul Csik, în 1785, în partea sudică a seliștii. Dintre românii care au venit din Transilvania, doar familia lui Timofteu Ursu și cea a lui Ion Oprea, ambele, din Mica pe Someș, s-au stabilit, în 1778, la Tolva. Numele vechi al **Vornicenilor**, Tulova (mai recent, Tolva), în care personaje importante ale istoriei Moldovei, precum Drăgoi, vornic de Tulova, și Oană, vornic de Tulova, sugerează existența unei vechi cetăți, poate că doar din pământ și întărituri de lemn,

¹⁰²⁷ Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 118

¹⁰²⁸ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 19, Cernăuți, 1 iulie nou 1921, pp. 244-254

¹⁰²⁹ *Românul*, Nr. 25, Anul VI, joi 17/4 februarie 1916, p. 5

¹⁰³⁰ *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

¹⁰³¹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuți 21 iulie nou 1921, pp. 64-66

¹⁰³² *Monitorul Oficial*, Nr. 249, 20 octombrie 1941, pp. 6452 și următoarele

pe teritoriul Vornicenilor. Drăgoi Viteazul de la Tulova (Vorniceni de azi), membru al sfatului domnesc din Suceava, între anii 1392-1414), a avut doi copii, pe Teodosie monah, ajuns stareț al Moldoviței, cu o moșie din vecinătatea mănăstirii Moldovița, și o fată, Odochia, cu o moșie din apropierea Tulovei. S-ar părea că ambii copii ai lui Drăgoi Viteazul de la Tulova erau de o frumusețe desăvârșită, din moment ce moșia monahului Teodosie avea să se numească Frumosul, iar moșia Odochiei, Frumoasa. Lazăr de Tulova, fiul lui Oană vornic, numit și Lazăr (Lazor) Vornicovici, fratele lui Stanciul Marele și Costea (1428-1456), tatăl Anei și al lui Sima păhărnicele din Glodeni sub Dumbrava Înaltă și Albotești, la gura Sărutei, pe Prut (menționat în 1489 și 1490); întărit stăpân în satele Selișteea lui Dobrin, Homor, Vorniceni, Stănceni și Glodeni sub Dumbrava Înaltă, Tulova, Stroinți, Litanouți, Părtești, Gădinți ș.a. (1428, 1429); dăruiește mănăstirii Homor satele Vorniceni, Antilești și Părtești (1445); martor în sfatul domnesc între anii 1432-1456¹⁰³³. Numele vetrei de sat vine, însă, de la Oană, fost vornic de Suceava și promovat de Alexandru cel Bun vornic de Tulova, ctitorul mănăstirii Humor, care, în 3 iunie 1429, când moare, lasă „credincioasa vislușenie”, formată și din satul de „pe Tulova, unde este curtea lor... și Litanouți” (**Litenii Bucovinei**)¹⁰³⁴, pe lângă cele vreo douăzeci de sate, risipite prin întreaga Moldovă, fiilor săi Lazăr, Stanciul și Costea.

1435: La Jurământul față de Polonia, din august-septembrie 1435, deci înainte de bătălia de la Podraga, dintre fiii lui Alexandru cel Bun, din 4 august 1436, câștigată de Ilie Vodă, apar, cu curțile lor, boierii: Vâlcea de Lipnic, Isaia de Baia, Petru de Hudești, Uncleat de Zăbrăuți, Șteful de Șerbănești, Duma de Braniște, **Lazăr de Tulova**, Stan Bârlea de Voroneț, Vitolt de Ripujeni, Deneș Chropotowski, Stețco al lui Jurj de Toporăuți, Dămăncuș de Sirețel, **Ioanăș de Șomuz**, Sima al lui Mihăilaș din „Izgherț”, Mirea fiul lui Ravas (Litovoiu), Boris de Cuciur, Mic de Silișău¹⁰³⁵. „Pe vremea lui Alexandru cel Bun încep a fi numiți, ca în Apus, boierii după moșii (Lupnic, Tulova, Voroneț, Toporăuți, Frătăuți, Serețel, Izgherțea, Cuciur, Silișău)”¹⁰³⁶.

1742: Cele două sate, Vorniceni și Liteni, au un destin asemănător, ba de vetre vag populate, ba de seliști pustii, până la ocuparea Bucovinei de către austrieci, când doar „Litaniile lui Bogdan” aveau 1 mazil, 2 popi și 12 familii de țărani. Dar starea generală a localităților bucovinene era asemănătoare. Populată, în mare majoritate cu ciobani și țărani, populația indigenă trăia fără a beneficia de serviciile vreunui medic sau farmacist, fără un sistem de securitate internă, pentru apărare din bandiți, și fără un sistem judiciar ca o măsură de protecție împotriva capriciilor arbitrare ale claselor superioare. Drumuri proaste, mai degrabă șleauri imposibil de traversat, poduri puține și orașe mărunte, cele mai însemnate fiind Suceava, Siret și Cernăuți, dar deja căzute într-o stare de degradare urbană, după secole de neglijare. Cernăuți era un orașel cu aproximativ 200 de bordeie, lipsit chiar și o aprovizionare corespunzătoare cu apă. Câteva școli elementare, greu de atins în baza largă de analfabetism¹⁰³⁷. Pentru că Vorniceni rămăseseră, încă de la 1742, când se afla sub stăpânirea mănăstirii slatină, o seliște pustie¹⁰³⁸, austriecii au înființat, pe vatra vechii Tulova, în 1783, satul Ioseffalva, numit de români Tolva, românii așezându-se pe vatra pustie, partea nordică, încă din acel an, iar secuii, 60 de familii, venite din Scaunul Csik, în 1785, în partea

¹⁰³³ Gonța, Alexandru I., *Documente privind Istoria României, Indicele numelor de persoane*, București 1995, p. 377

¹⁰³⁴ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica, A. Moldova*, I, București 1975, p. 82, 83

¹⁰³⁵ Iorga, Nicolae, *La cronologia vechii domni moldoveni*, Academia Română, Memoriile Secțiunii Istorice, Seria III, Tomul XII, 1931, p. 39

¹⁰³⁶ Iorga, Nicolae, *Ștefan cel Mare și Mănăstirea Neamțului*, București 1910, p. 14, nota 18

¹⁰³⁷ Ibidem, pag. 257

¹⁰³⁸ Bogdan, I., *Sămile mănăstirilor de țară din Moldova pe anul 1742*, în *Buletinul Comisiei istorice a României*, București, 1915

sudică a seliștii. Dintre românii care au venit din Transilvania, doar familia lui Timofteu Ursu și cea a lui Ion Oprea, ambele, din Mica pe Someș, s-au stabilit, în 1778, la Tolva.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹⁰³⁹, din 1772-1773, înregistrează la Vorniceni, în Ocolul Siretului de Sus, fără alte precizări, „9 – toată suma caselor”, însemnând 3 femei sărace și 6 birnici.

1783, octombrie 4 și 8: „Pe timpul răpirii Bucovinei, săliștea Tolova a fost proprietatea mănăstirii Slatina. Tolova a fost unită cu săliștea vecină Vorniceni, la fel a mănăstirii Slatina, formând, astfel, satul Tolova. Fiind săliște pustie, Austria a colonizat-o cu ceangăi, zicând noului sat Ioseffalva. La 1783, octombrie 4 și 8, s-a făcut **hotarnica săliștei Vorniceni**. Ea se hotărește cu săliștea Tolova, cu satele Zaharești, Stupca și Drăgoești. Hotarul începe la Pârâul Tolova, de aici la Pârâul Roșu care se varsă în Pârâul Tolova. Aici amândouă săliștele, Vorniceni și Tolova, intră în Bucovina, tot cu Pârâul Roșu în sus, până la Balta Saca zisa Balta arsă, unde se întâlnesc hotarele de la Vorniceni, Tolova și Zaharești. Aici Vorniceni părăsesc Tolova și merg cu Zaharești, la „Trii movile”, peste valea Vorniceni până la Movila Neagră, unde se întâlnesc hotarele de la Vorniceni, Zaharești și Stupca. De aici cu hotarul Stupchii, peste pârâul Stupchei, în Valea cu fântânele zisă și Jităria, în sus la Pârâul Negru, unde sunt hotarele de la Vorniceni, Stupca și Drăgoiești, de aici cu Drăgoiești, Pârâul Negru la vale, la valea Drăgoiasca, la vârful Țapului, care desparte Vorniceni de Drăgoiești, la Movila Prepeleței, de aici la hotarul Bucovinei, până unde Pârâul Roșu cade în Pârâul Tolova”¹⁰⁴⁰.

1783, octombrie 4 și 8: Săliștea Vorniceni se hotărește cu Tolova, Zaharești, Stupca și Drăgoiești. **Hotarnica săliștei Tolova:** Hotarul începe la frontiera Moldovei, la gura pârâului Roșu, aci intră în Bucovina săliștile Vorniceni și Tolova, pârâul Roșu în sus, la Balta Sacă, zisă și Balta Arsa, unde se întâlnesc hotarele Vorniceni, ale Tolovei și ale Zahareștilor, Trii Movile, pârâul zis Valea Vorniceni, Movila Neagră, unde se întâlnesc hotarele de la Vorniceni, Zaharești și Stupca, pârâul Stupchii, Valea cu fântânile zisă și Jitari, pârâul Negru, hotarul Drăgoieștilor, pârâul Drăgoiasca, Vârful Țapu, Movila Prepeleței, pârâul Roșu și pârâul Tolova”¹⁰⁴¹.

1785: „În 20 februarie 1785, Enzenberg și-a exprimat intenția de a plasa pe „valahii transilvăneni” mai mult în Ocolul Ceremuș, dar acest lucru nu s-a întâmplat; dar aflăm că, în septembrie 1785, pe lângă emigranții maghiari, repatriați din Moldova, valahii au fost stabiliți și în Ioseffalva, motiv pentru care Enzenberg a dorit să construiască o biserică „maghiară” și o biserică „valahă”, pe care preotul maghiar Martonffy nu le-a considerat necesare (!). În 1800, 351 de români și 561 de maghiari locuiau în Ioseffalva sau Tolova”¹⁰⁴².

1788, iunie 23: „Fondul Religionar din Bucovina face schimb de moșii, dând moșiile Havorna și Novoselița, din Moldova, și primind [de la Cantacuzino] moșiile Corlata, Tolova, Teșăuți și Ipotesti”¹⁰⁴³.

1905: Biserica Arhanghelilor Mihail și Gavril din Vorniceni a fost construită în 1905, paroh fiind cel al comunei bisericesti Drăgoiești și Vorniceni sau Tolva Mică (Józseffalva), Gavriil BOCA, născut în 1877.

1621: În „Privilegiul general al Vornicului Coste Bucioc, prin care Gașpar Gratiani îi întărește toate moșiile, în „anul 7129, Apr. 31 de zile”, apar „și satul Horodniceni, cu

¹⁰³⁹ A.Ș. Mold., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 346

¹⁰⁴⁰ Arh. Stat. Cernăuți, Liber Fundationum III 188-193 – apud Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, III, 1573-1720, Cernăuți 1937, p. 192

¹⁰⁴¹ Tot aici, Liber Fundationum III, 189-193 – apud Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, IV, 1720-1745, Cernăuți, p. 138

¹⁰⁴² Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina*, Innsbruck 1902, pp. 121, 122

¹⁰⁴³ Liber Haereditatum bonorum extraneum cleri 1193-199 – cf. Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, III, 1573-1720, Cernăuți 1937, p. 193, note

heleșteu și cu vadu de moară, pe pârâul Grădăștei, și **satul Tulova**, cu heleștei și cu mori, pre Șomuzul celu Mare, ce sunt în ținutul Sucevii”¹⁰⁴⁴.

1785, septembrie 25, are loc sfințirea satului Józseffalva¹⁰⁴⁵.

În **1890**, Józseffalva avea 992 locuitori. Primar era ungurul Petru Ferencz, iar învățători – Andrei Varda și Pastei Ursachi.

1892: O școală cu 2 clase a fost deschisă în Vorniceni în anul 1892¹⁰⁴⁶.

1895: „Multă vreme catolicii din Vorniceni au avut o biserică din lemn, la fel ca celelalte sate maghiare din Bucovina. Datorită donațiilor adunate de către părintele Druzbáczy, s-a construit biserica actuală, și a fost sfințită în 1895 de către părintele dr. Ferenc Robitsek din Nagymaros, comitatul Pest din Ungaria, care a fost și secretarul Asociației Sf. László. După plecarea maghiarilor în 1941, biserica a fost preluată de către ortodocși. Până în anul 1842, satul nu a beneficiat de un preot numit oficial. În 1842 a fost trimis Botkowsky de către episcopia din Lvov și la înțelegere cu guvernul maghiar.¹⁰⁴⁷ Ceilalți preoți cunoscuți de noi au fost următorii: Gyurovits Albert – 1838-1 septembrie 1849 (a decedat la Vorniceni la 1 septembrie 1849, mormântul său se află în cimitirul vechi și a fost preluat în 1868 de către familia preotului Botkowsky); / Botkowsky Márton – 1842-1849 capelan, până-n 1868 preot; / Druzbáczy György – 1868-1897; / Gál Antal – 1920-tól; / Baron Rónai Antal¹⁰⁴⁸ – 1931-1932; / Dr. Németh Kálmán – 1932-1941”¹⁰⁴⁹.

1900: „Drăgoiești, comună rurală și parohie cu **Vorniceni** sau **Tolova mică** (Ioseffalva), cu moșie mănăstirească și boierească în Bucovina, capitala județului: Gura Homorului, are 3.110 locuitori (2454 ort., 593 rom. cat., 17 protest. și 46 mos.), cu 2 școli primare, una în Drăgoiești, de 2 cl., și alta în Vorniceni, de 1 clasă / [Dr. I. G. Sbiera]”¹⁰⁵⁰.

1905: Biserica ortodoxă a Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril din Vorniceni s-a construit în 1905, paroh fiind cel al comunei bisericesti Drăgoiești și Vorniceni sau Tolva Mică (Józseffalva), Gavriil BOCA, născut în 1877.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Ioseffalva** (sau **Tolova**), comună rurală, districtul Gurahumorului, așezată pe pârâu Stupca, afluent al Hrăniții. Suprafața: 7,06 kmp; populația: 992 locuitori, parte români, parte maghiari; religii gr. or. și rom. cat. Cuprinde, pe lângă vatra satului, și târla Podul-Tolovei. Este situată lângă drumul districtual Suceava-Gurahumora; are o școală populară românească, cu o clasă, și o alta maghiară, o biserică romano-catolică; s-a asigurat teren pentru construirea unei biserici filiale greco-ortodoxe, atenență a parohiei din Drăgoești. După vechi tradiții, această localitate se numea Vorniceni și era un sat pendinte de vechea comună Drăgoești, având sediul un pârçalab (se numea Tulova și era reședință pentru un vornic de Tulova, precum Drăgoi sau Oană – n. n.). După desființarea acestui sat, a rămas în locu-i un teritoriu, care, la 1776, era în proprietatea Mitropoliei din Iași, de la care, un an mai târziu, a trecut în stăpânirea boierului Ionache Cantacuzen. La 1786, s-au așezat pe acest teritoriu numeroase colonii de maghiari, care au înființat comuna de azi, Ioseffalva, numită astfel în onoarea împăratului Iosef al II-lea. O mulțime de monede și arme turcești, găsite aci, pare a învedera că vechiul sat a fost ocupat odată de turci. Populația se ocupă cu agricultura și cu creșterea vitelor. Comuna posedă 586 hectare pământ arabil, 73 hectare fânașuri, 4 hectare 50 ari grădini, 12 hectare imașuri. Se găsesc 78 cai, 428 vite cornute, 323 oi, 322 porci și 32 stupi. **La Șipot**, fermă pendinte de moșia cu administrație specială Tolova Mică, districtul Gurahumora¹⁰⁵¹. **Podul-Tolovei**,

¹⁰⁴⁴ Iorga, Nicolae, *Noi documente basarabene*, București 1914, p. 10

¹⁰⁴⁵ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 20

¹⁰⁴⁶ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1907 p. 96

¹⁰⁴⁷ Idem Foki-Solymár-Szöts, pag. 123.

¹⁰⁴⁸ După unele surse se chema Aurél - (Seres Attila)

¹⁰⁴⁹ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 90

¹⁰⁵⁰ Diaconovich, Dr. C., *Enciclopedia Română*, Tomul II, Sibiu 1900, p. 212

¹⁰⁵¹ Grigorovitz, p 127

târlă, pendinte de comuna rurală Ioseffalva (Tolova), districtul Gurahumora¹⁰⁵². **Tolova-Mică**, moșie cu administrație specială, districtul Gurahumora. Cuprinde, pe lângă moșia Tolova-Mic propriu-zisă, și ferma la Șipot. Suprafața; 1,91 kmp; populația: 23 locuitori, aproape toți israeliți. Are 5 case”¹⁰⁵³.

1931: „În data de 14 iulie 1931 era o zi toridă. Cu toate acestea omenii erau pe ogoare, acasă rămânând numai copii și bătrânii care-i îngrijeau. Incendiul a izbucnit după-amiază devreme în vestul satului și în scurt timp a ars biserica reformată monument istoric, parohia reformată și o treime din sat. Németh a fost catolic. Nu a stat mult pe acolo, pentru că în 1932 a fost mutat la Vorniceni Mari. Au trecut câțiva ani, și a izbucnit un incendiu și la Vorniceni (18 mai 1939). Este o coincidență vizibilă că unde mergea el îl urmărea și focul, ca pe un piroman. Németh a scris și o carte (Százézer szív sikolt- O sută de mii de inimi strigă), unde foarte frumos și cu lux de amănunte descrie focul. Problema este cu această carte, că a fost scrisă în stilul romantic al secolului al 19-lea, unde nu adevărul contează, ci influențarea cititorului, în așa fel încât să suspine și să lăcrimeze mai mult. Niciodată nu am mai primit o carte cu o așa mare rezervă, ca a lui. Numărul maxim al maghiarilor din Bucovina dacă atingea cifra de 14 mii, deci consider că Németh a luat în calcul și ceangăii din Moldova când a dat titlul cărții. / El scrie despre focul de la Vorniceni, că a pornit de la un anume Ilie Berar care stătea în josul satului, el fiind singurul român de acolo printre unguri. Și în acest fel încep problemele. În 1939 josul satului era deja amestecat, maghiari-români, cu toate că maghiarii erau majoritari acolo. De acest lucru ne putem da seama din cataloagele școlare, unde pentru anumiți ani au fost înregistrate și numerele de la case. În urmă cu aproximativ 10 ani am vorbit la Vorniceni cu câțiva bătrâni care s-au născut acolo, prin 1933-1938. Iar concluzia în legătură cu josul satului format exclusiv din maghiari nu stă în picioare. Și atunci care ar putea fi originea focului? / Vecină cu casa lui Berar era o alta, sau mai bine zis șura unui maghiar, și de fapt de acolo a pornit focul. Pentru că dacă ar fi pornit de la Berar, nu aveau timp vecinii să-i salveze toate bunurile din casă, înainte să ardă și casa lui. Cel pe care-l arătau cu degetul ca autor al focului era un copil, căci el nu putea fi acuzat de către autorități. Având un handicap sever, acesta nu putea nici să mănânce singur, darămite să se joace cu chibriturile. Cică a vrut să-și facă un fel de popcorn în șură. Dar este curios lucru dacă ținem cont că și focul din Vița a pornit dintr-o șură, acolo se presupune că se jucau de-a pârlitul porcului tot niște copii. Și oricum ar fi fost, a ars jumătate din Vorniceni. A fost un moment bun pentru ca agitatorii naționaliști, poate și șovini, să își înceapă activitatea. Maghiarii erau instruiți să dea vina pe Berar, deci pe români, și și în acest fel vor primi ajutor de la statul maghiar pentru reconstrucția caselor arse. În același timp și locuitorii români erau educați să dea vina pe maghiari, pentru a primi ajutoare de la statul român. Însă după cum a declarat acum câțiva ani regretatul Gergely Szóts din Țibeni, primii care au sărit în ajutorul celor păgubiți au fost cei din celelalte patru sate maghiare. / Registrele bisericești redactate de Németh sunt cele mai ciudate pe care le-am studiat până acum. S-a întâmplat nu odată, să fie trecută data decesului dar fără numele decedatului, sau data botezului dar fără numele copilului. În alte cazuri a menționat copilul dar pe părinți nu, deci a înregistrat datele foarte superficial. Și toate acestea îi sunt iertate de către urmași, fiindcă el a fost cel care i-a repatriat. / În cartea sa autorul ne informează, că între anii 1867-1875 a fost o epidemie fără seamă în Vorniceni: “între anii 1867-75, deci în decurs de 8 ani, 113 copii au fost uciși la Vorniceni de difterie și rujeolă... la Ferenc Péter iarăși sunt trei copii decedați, Ágoston de șapte ani, Szabina de șase ani și Katica de patru ani.” Însă în registrele decedaților, redactat tot de el, Ágoston, Szabina, Katica și Titusz au decedat între 17-23 septembrie 1877. Cercetând decedații din perioada amintită și copii până la 15 ani, numărul acestora ajunge la 144. Dar și

¹⁰⁵² Grigorovitz, p. 166

¹⁰⁵³ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 118, 119, respectiv pp. 225 și 226.

aici intervine un mare semn de întrebare, pentru că preotul a făcut înmormântări nu numai la Vorniceni, ci și la catolicii din localitățile de lângă Vorniceni: Ilisești, Stupca, Cacica, Berchișești, Obcina, Stroiiești, Zăhărești, Măzănăești, Corlata, Brăiești, Sileni, Valea Seacă, Miceștim și Drăgoiești. Deci nu este vorba numai de Vorniceni, ci de încă 14 sate, dar toate decesele sunt trecute în registrul decedaților de la Vorniceni. Anul 1875 a fost cel mai catastrofal pentru copii din Vorniceni, atunci au decedat 37 de prunci”¹⁰⁵⁴.

1941: „Tablou de condamnații care au beneficiat de suspendarea executării pedepselor, conform decretului-lege Nr. 1.132/941, Monitorul Oficial Nr. 94 din 1941 – Tribunalul Iași¹⁰⁵⁵: **Malcinschi Severin**, elev, cu ultimul domiciliu în Suceava, Ștefan cel Mare, născut în comuna Vorniceni, județul Suceava, condamnat de Tribunalul Militar al Corpului IV Armată, pentru rebeliune, la 3 ani închisoare corecțională și 2 ani interdicție, conf. art. 258, 259, 260 din codul penal”.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943¹⁰⁵⁶, următorii învățători și învățătoare: **Tudose Vasilica**, comuna **Vorniceni**, jud. Suceava, media 7,56, și **Șusca Ioan**, comuna **Vorniceni**, jud. Suceava, media 7,33”.

1947: Este transferat învățătorul „**Tudose Gheorghe**, de la Vorniceni Mici, la Ilișești”¹⁰⁵⁷.

IPOTEȘTI. Menționat în **17 august 1586**, printr-un lider al comunității sale, „Simașco vătăman den Epotești”, care, împreună cu vătămanul Lisaurei (Iușeni), Guțul, participa la hotărnicirea Borhineștilor, satul Ipotești va fi cumpărat, în bună parte, de la Toader Mălai, în 3 august 1716, de Șerbul, feciorul lui Scarlet și nepotul Rustei, stâlpierea hotarului făcându-se în prezența răzeșilor ipoteșteni Gheorghe Căzacu și Gheorghită, feciorul Gănschei. Hotarul moșiei cumpărate a Ipoteștilor are ca toponime: drumul care vine de la Rus și merge pe la seliștea Tătărașilor, drumul care vine de la Ipotești și duce la târg, podul pietrarului, heleșteul lui Ursachi, heleșteul Parțacului, , drumul ce vine de la Bosance și merge la Ipotești, prisaca lui Gavril hatman, culmea păduriceii... care se cheamă Dona, drumul mare ce vine de la Rus, fântâna Armencei, fântâna lui Alecsa. Printre martori se numără și „Huțul vataman de Iușeni (Lisaurea – n. n.), Simasco vataman de Hipotești”.

1625 martie 8, Suceava. Uricul lui Radu Mihnea Voievod, prin care întărește lui Iane, fost pârcălab, și jupânesei sale Nastasia un loc de prisacă, cu heleșteu și livezi, în hotarul târgului Suceava, menționează „drept alt loc de prisacă și de heleșteu, pre pâraul Răchita Niagră, pre hotarul Ipoteștior, însă împreună cu hotarul Cegărenilor și Teșăuților, care i-au fost lui de la Alexandru voievod”¹⁰⁵⁸.

1726: Șerbul Scarlet și sora lui, Lupa, vând moșia lui din Ipotești, în 1726, lui Iordachi Cantacuzino, care-o dăruiește fetei sale, Safta, mama lui Ienacachi Cantacuzino.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹⁰⁵⁹, din 1772-1773, înregistrează la Ipotești, în Ocolul Mijlocului, fără alte precizări, „31 – toată suma caselor”, însemnând 4 femei sărace și 17 birnici.

În **1774**, satul Ipotești avea 22 familii, iar în 1775, când ținea de Ocolul Mijlociu, 19 familii de țărani. În 1784, numărul familiilor țărănești din Ipotești ajunge la 91, în baza unei

¹⁰⁵⁴ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, pp. 30, 31

¹⁰⁵⁵ *Monitorul Oficial*, Nr. 115, 17 mai 1941, pp. 2684-1686

¹⁰⁵⁶ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

¹⁰⁵⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4911

¹⁰⁵⁸ DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, București 1989, pp. 244, 245

¹⁰⁵⁹ ACAD. ȘT. RSS MOLDO., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 342

importante colonizări cu ruteni, făcută de Iordachi Cantacuzino, care, astfel, își rentabiliza moșia, pe care o oferă, la schimb cu alte sate din ținutul Botoșanilor, cu Mitropolia Moldovei, care primea și Ipoteștii, și Tișăuții.

1783, iunie 13, Suceava: În fața comisiei austriece apare Iuoniță Berciul și declară că Ienacachi Cantacuzino zis Dinul stăpânește, în Bucovina, **moșiile Teșeuți, Ipotești**, Corlata, Căldărușa și Tolova. Ultimele două sunt săliști. Tolova este moșie baștină a familiei Cantacuzino. Zăpise nu-s. În ce privește Căldărușa, se declară că Șerban Cantacuzino o cumpărase de la Ilie Șeptelici. De la Șerban, satul a trecut la tatăl lui Ienacachi (Arh. Stat. Cernăuți, Liber Granicialium IX 252-261¹⁰⁶⁰).

1793, iulie 3, Suceava. — Comisia de hotărnicie, compusă din comisarul ținutal din Suceava, judele orașului și judecătorul local, la ordinul Administrației Bucovinei din 15 mai 1793, delimitează hotarele pășunii orașului Suceava, pământ ce aparține Mitropoliei Moldovei, menționând „pârâul Ipotești, Podul Dinului, pământul Ipoteștilor, Fântâna Dinului, Valea Tătărescu, Gura Bahnei adesea numită Ruptura, unde se înalță 10 movile”¹⁰⁶¹.

1829: Biserica Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril din Ipotești a fost construită în 1829 și dotată cu un nou iconostas în 1837. În 1843, biserica avea 913 enoriași și era slujită de parohul Georgie GRIGOROVICI. În 1876, paroh era același George Grigorovici, numărul enoriașilor ajungând la 1.424. În 1907, paroh era Ioan alui George GRIGOROVICI, născut în 1842, preot din 1872, paroh din 1875, iar cantor, din 1895, Ștefan HLADIUC, născut în 1865.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Suceava** (Oraș cu tribunal districtual) cu Cutul Zamca, Ițcanii Vechi și Șeptilici, Bosance cu Nemericieni, Podeni, Hriața și Lisaura, Bunești, Buninți, Chilișeni, Danila, Găureni, Hatna cu Dărmănești, Iacobești sau Fogodisten cu Gura Solcii, Slobozia sau Milișăuții de Jos, St. Ilie, **Ipotești**, Ițcanii Noi, Călinești Enache cu Vasilache, Călineștii lui Kuparenko, Costâna cu Berindești, Liteni, Mereței, Mihoveni, Mitocul Dragomirnei cu Lipoveni, Părhăuți, Pătrăuți pe Suceava, Reuseni, Romanești, Rus Mănăstioara, Rus Plavalar cu Rus Poienile, Securiceni, Șcheia, Soloneț, Stroiști pe Suceava, Tișăuți, Todirești cu Pietroasa, Uidești, Zaharești”¹⁰⁶².

În **1890**, comuna Ipotești avea 1.610 locuitori, aflați sub autoritatea primarului ucrainean George Cidereac. Parohi erau George Grigorovici și Ioan Voloșciuc, ajutați de cantorul bisericesc Ștefan Hladiuc. Satul avea școală, învățător fiind Xenofon Danciul.

1893: O listă cu ipoteștenii care „au făgăduit că nu vor mai bea rachiu”, semnată în 15/27 august 1893, dezvăluiește care erau principalele familii din sat în acea vreme: primarul George CIBEREAC, cantorul Ștefan HLADIUC, Ioan LUCACIUC, Ioan DOMENCO, George HORBANIUC, George CHIBICI, George HOSTIUC, George GULI, Nicolai REGUȘ, Ioan TOFAN, Ioan BURAC, Dumitru BOCACI, Dimitrie SAIU, Simion SEUCIUC, Dimitrie BOCACI, Dimitrie SEUCIUC, Dimitrie HOSTIUC, Mihai IAȚCO, Petre HOSTIUC, Constantin HRENIUC, Ioan HOSTIUC, Dimitrie HOSTIUC, Vasile HRECINIUC, Andrei REGUȘ, Vasile CHIBICI, Vasile MELNICIUC, Teodor MELNICIUC, Dimitrie CHIBICI, George TOFAN, Petre BOCACI, George GRENIUC, Andrei BURAC, Andrei TOFAN, Dimitrie POLICIUC, Ioan DOMENCO, Teodor GULI, Ioan TOMAȘCIUC, Ioan REGUȘ, Vasile BOCACIUC, Nicolai CRASI, Nicolai DOMENCO, Ioan BOCACI, Vasile TUCHII, Petre HOSTIUC, George PÂNZARIU, George IAȚCO, Ștefan HRENIUC, Vasile POLICIUC, Andrei PÂNZARIU, George POLICIUC, Petre BOCACI, Petre ILEȚCHI, Dimitrie HOSTIUC, Dimitrie BOCACIUC, George TOFAN, George HRENIUC,

¹⁰⁶⁰ Bălan, Teodor. *Documente bucovinene*, III, 1573-1720, Cernăuți 1937, pp. 192, 193, note

¹⁰⁶¹ DGAS Suceava, *Din tezaurul documentar sucevean*, 1393-1849, Suceava, 1987, p. 449

¹⁰⁶² *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

Ioan HRECINIUC, Ioan CHIBICI, Ioan REGUȘ, Dimitrie HRECINIUC, Ioan CHIBICI, Ioan REGUȘ, Dimitrie HRECINIUC, Vasile HOSTIUC, Mihai HRECINIUC, Ioan BOTUȘAN, Dimitrie REGUȘ, Mihai ȚIGĂNESCU, Ioan HOSTIUC, Ștefan HLADIUC, Vasile HORBANIUC, Ioan ȚIGĂNESCU, Petru BODNARIU, Ioan BOCACI, Leon HRENIUC, Teodor BODNARIU, Petre SENCIUC, Petre IEREMICIUC, George BERLODIUC, Dimitrie HOSTIUC, George BOCACI, Vasile REGUȘ, Mihai CONUL, Eugen NESTIRIUC, Petru TOFAN, Mihai IERIMICIUC, Dimitrie BOCACI, Simion HOSTIUC, Mihai REGUȘ, Dimitrie DOMENCO, Dimitrie TOFAN, Dimitrie HRENIUC, Mihai SENCIUC, Mihai BOTUȘAN, Mihai HORBANIUC, Petre IAȚCO, Constantin HRECINIUC, Dimitrie CECH, Mihai SAINIUC, Petre CECH, Andrei HOSTIUC, Mihai LUCACIUC, Mihai HOSTIUC, Dimitrie IERIMICIUC, Dimitrie HOSTIUC, Eusebie PAULIUC, Mihai REGUȘ, Dimitrie HOSTIUC, Roman SENCIUC, Andrei IABLONȚCHI, Mihai CHEBICI, Mihai BOTUȘAN, Mihai SENCIUC, Mihai NEGRIU, Mihai DOCIUC, Ioan CHIBICI, Andrei HOSTIUC, Dimitrie BOTUȘAN, Nicolai HORBANIUC, Ioan BODNARIUC, George TOMAȘCIUC, Teodor CIBEREAC, Ioan GOLICIUC, George HLADIUC, Mihai PAFACI, Mihai LUCACIUC, Mihai DOMENCU, Andrei TOMAȘCIUC, Petre BUCACIUC, Mihai VEREHA, Mihai GULI, Petre CRASI, Mihai GOLICIUC, Mihai MELNICIUC, Mihai DOICIUC, Ioan DOMENCIUC, Nicolai DICIUC, Vasile GOLICIUC, Eugen IABLONOVICI, Mihai PARANICI, Andrei GULI și Vasile BOTUȘAN¹⁰⁶³.

Din 1894, funcționa în comună o școală cu 3 clase¹⁰⁶⁴.

1906: „De repețite ori am încercat noi, ipoteștenii, pe această cale, prin ziaristică, să facem cunoscute forurilor competente durerile ce atâta ne apasă inima. De zece ani de zile, împlăm pe la autoritățile statului, ca să ne dea o școală română și să nu ne despoaie de dreptul acordat prin legea imperială, care, în *Reichsgesetz vom 14. Mai 1869*, § 6, sună tocmai contrar profetiilor domnilor inspeciori și anume: „Über die Unterrichtssprache und über die Unterweisung in einer zweiten Landessprache entscheidet nach Anhörung derjenigen, welche die Schule erhalten innerhalb der durch die Gesetze gezogenen Grenzen, die Landesschulbehörde” (în traducerea mea șovăielnică: „Autoritatea școlară de stat decide cu privire la limba de învățare și instruirea într-o a doua limbă națională, după ce a audiat pe cei care primesc școala, în limitele stabilite de legi”), dar cererea noastră n-a fost ascultată și paragraful respectiv a fost desconsiderat. Sună poate vreuna din legile statului că țăranului muncitor, ale cărui dorințe în prima linie merită să fie luate în considerare, să nu i se dea nici o ascultare, să nu i se împlinească dorințele lui, care formează talpa țării, puterea statului ? El, care contribuie cel mai mult la recerințele statului, ca cetățean austriac, să nu aibă dreptul a cere de la împărăție ceea ce i se cuvine și ce chiar legea pretinde. La urma urmei voiesc domnii de la cârmă să ne astupe gura, aruncându-ne în batjocură o fărâmură, dându-ne o singură clasă. Noi nu cerșim, ci, ca fiii ai unei patrii cu drepturi egale, cerem să ni se dea dreptul ce i se cuvine fiecărui austriac, cerem o școală română completă, cum li s-a dat, la timpul său, clitenilor, cerem să se respecte legea! Poate legile îs pentru aceea, ca să fie numai pe hârtie, nu însă și respectate? Sau poate domnii de la cârmă au privilegiul de a cere numai respectarea legii, nu însă de a o și respecta singuri? Trăim doară într-un stat constituțional, nu absolut! În fine, să vorbim mai lămurit: doară țăranul nu-i vită, ca să-l legi de funie și să-i arunci în iesle ce-ți convine. Nouă nu ne trebuie școală ruteană, căci aceasta ar avea înțeles numai atunci, dacă am fi în Galiția. Statul are datorița să poarte grijă de supușii săi și să promoveze interesele lor. Ce folos ne-a adus statul, introducându-ne școală ruteană în sat? Crede poate că, ca ruși, vom fi mai buni patrioți? Oare nu era cu mult mai bine, când nu aveam nici o școală ? Da, era cu mult mai bine, căci atunci studiau bieții ipoteșteni la școala poporală din Suceava și se puteau îndeajuns prepara și pentru a putea urma și studiile la

¹⁰⁶³ DEȘTEPTAREA, Nr. 18/1893, p. 142, 143

¹⁰⁶⁴ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 49, 1876 p. 38, 1907 p. 155

gimnaziul din Suceava. Acum, însă, când avem obligațiuni mai multe, copiii noștri nu mai pot fi primiți la altă școală, nu pot primi învățământul în limba română și astfel sunt excluși de la posibilitatea de a gusta din izvorul științei al unui gimnaziu. Anul trecut s-a mai întâmplat un caz ca acesta din Ipoțești și în comuna Clit, lângă Solca, unde au cerut rutenii școală română. Acolo însă s-a purces legal și logic. Delegații, examinând dorințele rutenilor, au introdus imediat școala română. A fost și la noi o comisiune, da, n-avem ce ne plânge, însă nu ca să ne asculte dorințele, ci ca să ne amenințe cu pedeapsă și închisoare, dacă nu vom da copiii la școala ruteană. Noi însă copiii nu-i vom da la școală, până nu vom căpăta dreptul nostru. Nemaiputând răbda această nedreptate, cerem, în virtutea paragrafului sus citat, să ni se dea școală română. Și totodată îi rugăm pe domnii deputați și pe domnul inspector să intervină pe la forurile competente și să nu ne lese în disperare, căci ei au a răspunde pentru poporul în fruntea căruia s-au pus. Rămânând ruga noastră și acuma neascultată, suntem obligați a pleca la Maiestatea Sa, la Viena, și vom cere ca să ne facă El dreptate, căci acuma am pierdut orice răbdare și nu mai putem aștepta! / Mai mulți Ipotișteni¹⁰⁶⁵.

1907: Școala de minoritate din Ipoțești. În fine, le-a succes ipoteștenilor să-și vadă dorința cea mai mare realizată. La stăruința neobosită a frunțașilor acestei comune, Consiliul școlar al țării le-a acordat **școala românească** și, sâmbătă, în 9 I. c., a fost aceasta școală pusă sub conducerea învățătorului **Leonti Burac**. Ce interes mare au locuitorii acestei comune pentru o școală românească o dovedește faptul că numărul elevilor a crescut, în decurs de 10 zile, de la 50 la 140. Totalitatea copiilor s-a înscris la această școală, pe când școala ruteană rămasă cu desăvârșire deșartă, a trebuit închisă¹⁰⁶⁶.

1908: „Numele cabinetului nostru de lectură e „Arboroasa”. Comitetul s-a constituit astfel: Președinte **Mihai Ilica**, conductor școlar; vicepreședinte **Vasile Reguș**, vornic; secretar **Nicolaivici**, învățător; casar **George Chibiriac**, gospodar; bibliotecar **L. Burac**, învățător; econom **Ioan Chibici**, gospodar; membri de rezervă **Nicolai Dumencu** și **Dumitru Hostiuc**, ambii gospodari¹⁰⁶⁷.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitză: „**Ipoțești**, comună rurală, districtul Suceava, așezată nu departe de malul drept al fluviului Suceava, între Bosancea, la Sud, și Suceava, la Nord. Suprafața: 8,84 kmp; populația: 1.522 locuitori, aproape exclusiv ruteni, de religie gr. or. Printre Ipoțești și comuna Tișeuți și Lisaura trece drumul districtual Suceava-Bosancea, care se continuă apoi până la extremul punct, Chilișeni. Are o școală populară, cu o clasă, și o biserică, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”. La 1776, era în posesia boierului Ienachi Cantacuzino. Numele comunei provine, după legendă, de la un păstor mahomedan cu numele Ipo (fantezie, pentru un toponim care conservă „descălecatul” din Ip, Maramureș – n. n.). Populația se ocupă cu agricultura și creșterea vitelor. Comuna posedă 554 hectare pământ arabil, 396 hectare fânașuri, 12 hectare grădini, 94 hectare imașuri, 0 hect. 8 a. he-leștae. Se găesc 66 cal, 385 vite cornute, 280 ol, 180 porci, 8 stupi¹⁰⁶⁸.

1914- 1918: Obolul de sînge pentru Bucovina a fost depus de „Frunțașul **Ilie Crasi**, Ipoțești, Regimentul 22, rănit¹⁰⁶⁹”; „**Nicolai a lui Petre Iețchi**, din **Ipoțești**, care a participat la război și să fi căzut pe frontul italian, în anul 1916, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabilă prezumțiunea legală a morții, se îndrumează, la cererea soției sale, Domnica a lui Nicolai Iețchi, procedura pentru declararea morții celui dispărut; **Nicolai a lui Petre Iețchi**, din **Ipoțești**, care a participat la război și să fi căzut pe frontul italian, în anul 1916, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabilă prezumțiunea legală a morții, se îndrumează, la cererea soției sale, Domnica a lui Nicolai Iețchi, procedura pentru declararea morții celui

¹⁰⁶⁵ *Apărarea Națională*, Nr. 14, Anul I, joi 22 noiembrie stil nou 1906, p. 3

¹⁰⁶⁶ *Apărarea Națională*, Nr. 13, Anul II, miercuri 20 februarie stil nou 1907, p. 3

¹⁰⁶⁷ *Apărarea Neamului*, Nr. 12 și 13, Anul I, Cernăuți, joi 17 septembrie 1908, p. 117

¹⁰⁶⁸ Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 119

¹⁰⁶⁹ *Viața Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915

dispărut¹⁰⁷⁰; „**Pentelei a lui Ioan Guliciuc, din Ipotești**, a participat la război și să fi murit într-un spital, în Krakau, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabilă prezumțiunea legală a morții, se îndrumază, la cererea soției sale, Margiola Guliciuc, procedura pentru declararea morții celui dispărut¹⁰⁷¹”.

1922: „Având în vedere concursurile publicate, cererile prezentate și propunerile făcute de revizorate, Consiliul școlar al țării a făcut, în ședința din 27 Martie 1922, sub președinția domnului Director general delegat al învățământului din Bucovina, următoarele numiri, pe ziua de 1 Aprilie 1922 – a). în calitate de învățători superiori: Xenofon Isopescul la **Ipotești**¹⁰⁷²”.

1925: În 1925, reforma administrativă în plăși, comune urbane și comune rurale, stabilea împărțirea județului Suceava în 4 plăși, o comună urbană – Suceava și 60 de comune rurale. Bosancea era reședință de plasă, cuprinzând, pe lângă Bosancea, satele Burdujeni, Ipotești, Liteni, Lisaura, Plăvălar, Răuseni, Rușii-Mănăstioara, Securiceni, St. Ilie, Șcheia, Tișăuți și Uidești¹⁰⁷³. Pretorul plasei Bosancea, Chodzacar Ion avea să fie detașat, în anul următor, prin decizia ministrului de interne Octavian Goga, „în administrația centrală a ministerului” de interne¹⁰⁷⁴.

1932, decembrie 15: Repartizări de comune rurale urbane nereședință, între plășile din județele Severin, Hunedoara, Bihor și Suceava, în baza decretului regal nr. 3.501, din 15 decembrie 1932, în baza Decretului regal „Nr. 16.369 A din 31 Decembrie 1932, se înființează o nouă plasă în județul Suceava, cu denumirea de plasa Bosancea, același județ”, cu reședința în Bosanci, care cuprindea satele: Bosancea, Buninți, Burdujeni, Chilișeni, Ipotești, Lisaura, Mihoveni, Plăvălar, Poeni pe Suceava, Reuseni, Rușii Mănăstioarei, Securiceni, St. Ilie, Șcheia, Tișăuți și Udești. Litenii treceau în plasa Ilișești, și aceasta nou înființată¹⁰⁷⁵.

1941: „Se publică mai jos Lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morți pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24¹⁰⁷⁶: **Iațcu Trifan**, fruntaș, ctg. 1941, cu ultimul domiciliu în comuna **Ipotești**, județul Suceava, mort la 29 iulie 1941”.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943¹⁰⁷⁷, următorii învățători și învățătoare: Pavel Domnița, comuna **Ipotești**, jud. Suceava, media 7,47”.

1945: „Prin Ordinul Nr. 319.634 din 15 Noembrie 1945¹⁰⁷⁸, se fixează, pe data de 1 noembrie 1945, următorii învățători la școlile arătate în dreptul fiecăruia: **Deleanu Elena**, la Ipotești, p. 10, și **Tcaciuc Emilia**, la Ipotești, p. 11”.

1947: Se fac stabilizări pe posturi de învățători și astfel se transferă „**Deleanu Elena**, de la Ipotești, la Iaslovăț, iar **Pavel Pascu Domnița**, de la Ipotești, la Iaslovăț”, în vreme ce, din motive familiale, vine „**Trușcan Aurora**, de la Arbore Centru, la **Ipotești**, post XII, soț preot¹⁰⁷⁹”.

La Ipotești s-au născut poetul-poet Ivan NEGRIUK, publicistul Corneliu REGUȘ, artistul plastic Radu IAȚCU și graficianul Nicolae CRASI.

¹⁰⁷⁰ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 15, Cernăuți în 29 Aprilie nou 1921, pp. 189-192

¹⁰⁷¹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Cernăuți, 1 iunie nou 1921, pp. 220-224

¹⁰⁷² *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuți 21 aprilie 1922, p. 41

¹⁰⁷³ *Monitorul Oficial*, nr. 223 din 10 octombrie 1925, p. 11339

¹⁰⁷⁴ *Monitorul Oficial*, nr. 85, 16 aprilie 1926, p. 5545

¹⁰⁷⁵ *Monitorul Oficial*, nr. 5, 5 ianuarie 1933, p. 116

¹⁰⁷⁶ *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.

¹⁰⁷⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

¹⁰⁷⁸ *Monitorul Oficial*, Nr. 277, 3 decembrie 1945, p. 10553

¹⁰⁷⁹ *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4911

ISPAS. Menționat de Ion Neculce drept sat al logofătului Ion Tăutul („Când au așezat pace Ștefan-vodă cel Bun cu leșii, fiind Ion Tăutul logofăt mare, l-au trimis sol la leși. Și au dăruit craiul leșescu Tăutului aceste sate la margine: Câmpul Lungu rusescu, Putila, Răstoaceli, Vijnița, Ispasul, Milie, Vilavce, Carapciul, Zamostie, Vascăuții, Voloca. Toate acestea le-au dăruit craiul leșescu Tăutului logofătului. Și au pus hotar apa Cirimușul, întru o duminică dimineața”¹⁰⁸⁰), Ispasul este atestat documentar în **13 decembrie 1433**, când Regele Vladislav al Poloniei și Ștefan Vodă, fiul lui Alexandru cel Bun (și nu Ștefan cel Mare, cum greșit înțelesese Neculce), stabileau hotarul moldo-polon, Vladislav lăsându-i negociatorului, logofătul Tăutul, moșiile Coroanei din nordul Moldovei.

1691: În 14 noiembrie 1691, Rafila, fata lui Lupu Popăscul, lasă soțului ei, Miron Cucoranul, și nepoatei sale, Anița, jupâneasa lui Gheorghie Goian, „parte me de Ispas, câtă se va alege parte me dentr-a patra parte... cu tot venitul satului și cu toți oamenii, anume Sava Chiselită cu toți ficiorii lui, și pe Pavăl..., Covăleștii tij cu copii, și Luca, și Fădor, și Gavril Șăpneștii tij cu copii lor, și Fădor, și Ivan, și Iascan Ariceștii tij cu toți copii lor, Ghierman și Roman și Andrei Zaharieștii tij cu toți copii lor, și Gafton Luchinescul, și Procop Burnița, și Simion Robul, și Gligori Frenții cu ficiorul lui... și Dumitraș Luchianici și fără Nifor Florciuc”.

1696: În 4 noiembrie 1696, după o judecată în fața Divanului între Gheorghie Goian și socrul său, Andrei Groholschie, „pentru a patra parte din giurățate din tot satul din Ispas, care parte au fost a Antimiei, fetii Lupului Popescului, și ne-au arătat Gheorghie Goian și un zapis de la soacră sa, cum au dat cu limbă de moarte parte acea din Ispas feații sale, Aniții, jupânesei lui Gheorghie Goian, iar fiului său, lui Liudvic, au dat din giurățate de sat Câmpul-lung a treia parte, cu vecini, cu totul”, partea din Ispas era întărită lui Gheorghie Goian, iar partea din Câmpulung Rusesc, lui Ludovic Groholschi.

1698: În 24 iulie 1698, starostele Cernăuților Constantin Turcul și rohmistrul Liudvic, feciorul lui Andrei Grohovschi pârau pe Gheorghie Goian pentru jumătate dintr-un sfert din satul Ispas și tot atâta moșie din Câmpulung Rusesc.

1722: În 20 februarie 1722, când Iuon Paladi și cumnatul său, Miron Dari, convin să împartă moșiile rămase după Toader Paladi, fost mare vornic și de la mama lui Iuon Paladi, fata lui Tăutul logofăt, lui Dari „i-a venit a patra parte de sat Ispas”.

1725: În 25 iunie 1725, se hotărâcea „a patra parte (din Ispas) cu vecini, din vatra satului, din câmp și vad de moară, venind partea de sus lui Vasilie și lui Iuon Tăutul și fraților lor, iar partea de jos lui Iuon Popovici, care a primit și partea unchiului său, Gavrilaş, iar lângă partea lui Gavrilaş se află partea lui Sandul Momitco, fiul lui Gligoraș vameș, lângă partea acestuia este partea lui Hermeziu, lângă partea lui Hermeziu, este partea lui Andrei”.

1738: În 16 iunie 1738, „Constantin Tăutul, fiul lui Ioniță Tăutul, nepotul lui Pătrășcan Tăutul” și frații lui obțineau uric de la Grigori Ghica Vodă pentru „a patra parte de sat Ispas... care parte părintele lor, Ioniță Tăutul, a primit-o danie de la unchiul său, Velicico Tăutul, arătând și un zapis de mărturie de la Toader Tăutul, fratele părintelui lor, și de la alți oameni buni, cari mărturisesc precum au avut de la moșul lor un zapis de danie, care s-a pierdut în războaiele cu Leșii”.

1752: În 1752, la împărțeala moșiilor Goianeștilor, frații Toader, Nacul și Ion Goian, și surorile lor, Măriuța (mama lui Alexandru Vasilco), Irina și Gafița primesc a patra parte din tot satul Ispas”. Măriuței, „ce au ținut-o Vasălce” și Irinei, „ce au ținut-o Andrei Marcu” le mai revin două părți din a patra parte a satului și câte o parte din a patra parte din Ispas.

¹⁰⁸⁰ ION NECULCE, *O samă de cuvinte*, Junimea 1972, p. 10

1754: În 25 iunie 1754, mazilul Alexandru Vasilco se plângea Divanului că moșiile sale din Ispas sunt stăpânite, în mod abuziv, de Goianești. Goianeștii, care aveau propriile moșii în Ispas, le împart între ei în 1755, în spiritul împărțirii din 1752.

1771: În 1 aprilie 1771, s-a făcut împărțeala moșiei din Ispas (a șaisprezecea parte din sat) între copiii Saftei Tomuzei, Iordachi, Gheorghe și Marița Buțura.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹⁰⁸¹, din 1772-1773, înregistrează la Ispas, moșie răzeșească, „113 – toată suma caselor”, însemnând 2 popi, Ostafii și Vasilii, 2 dascăli, Vasilii și Ion sin popii lui Vasilii, 3 mazili, Iordachi TUMUZEIU, Ștefan GIURGIUVAN și Giorgie TUMUZEIU, 4 ruțași, Ion MARCO, Ion POPOVICI, Vasilache COSTRĂȘ și Ion nepot GHENGHII, 9 șleahțici, Ioniță MARCO, Vasili sin TOADER, Vasili MARCO, Gligoraș sin COSTII, Vasilii sin COSTII, Andronachi BORȘAN, Sandul MĂLAI și Ilii STAVĂR, 5 văduve, Parasca, Iliana, Tudosca, Maria și Parasca, 3 jidovi, Șmil orândar, Leiba și Gilman orândar, 11 argați mazilești, 25 scutelnici și 49 birnici. **Scutelnicii lui Dumitrachi RAMAZĂ** erau: Toader ȘANDRU, Tănasă morar, Mihail VATRICI, Mihail GIORGIICIUC, Petrea TRIFAN, Macovei ȘENDRE, Nichita VATRICI, Mihail Pânzar, Ivan VATRICI, Luchian GIORGIICIUC, Hlihor pânzar, Nichifor GIORGIICIUC, Ion ȘANDRU, Tănasă ȘANDRU, Ivan sin lui Ioniță MARCO, Gligore ȘANDRU, Iacov TRUFIN, Simion TRUFIN, Sămen a lui MĂLAI, Ignat HUȚAN, Dumitru GURAȘ, Tănasă TRUFIN, Ion TRUFIN, Acsenti VATRICI și ȘANDRU. **Alți scutelnici**, argații: Nichifor FEȘCA, argatul popii lui Vasilii; Petre DECA, argat lui Ștefan GIURGIUVAN; Nichifor TOCAR, Ion sin TOCAR, Vasilii PAVLIUC, Giorgie IURIMCIUK și Nichita IRIMCIUK, argați ai Aniții TĂUTULIASĂ; Dănilă HUȚAN și Ivan sin HUȚAN, argați lui Iordachi TUMUZEIU; Zaharie HUȚAN, argat lui Giorgie TUMUZEIU, și Ștefan CORDACU, scutelnice al lui Ion POPOVICI. **Cei 49 birnici din Ispas** au fost: Vasilie vornicul, Matei vătăman, Andrei GLOBANCĂ, Ion HATMAN, Ilaș HATMAN, Matei MOLOȘ, Ilaș MOLOȘ, Oleksa MOLOȘ, Luchian VATRICI, Vasili OLENICI, Ion zet TROFIN, Andrei CIUICĂ, Dumitru AVRAM, Nichifor ISAC, Andrei BOICA, Sămen COVALIUC, Ștefan DUCIAC, Dumitru CLIȚIC, Ștefan OCERENKO, Ion CEPUL, Ion CONDRIC, Ion CIPOCĂ, Ion CEPUZ, Filip CEPUZ, Ion ZENIC, Ștefan PAVLIUC, Chirilă COSAC, Ion PIERDIICA, Ivan DUCIAC, Vasili PIERDIICA, Luchian CĂRNECA, Ignat HOȚOLACĂ, Tănasă COVALCU, Maccim tocariul, Vasili TOCAR, Andrei ȘINII, Sămen zet ego, Fedor COROPCĂ, Petre LUCIC, Giorgie sin COSTANDIN, Costandin TOCARIUL, Cozma OLINICI, Pintelei SĂDORAC, Pricop MAȚÂNCO, Ion MAȚÂNCO, Dumitru HATMAN, Ștefan HATMAN, Dumitru HATMAN și Ion CHILĂ.

1774: În 1774, satul Ispas avea 128 familii, iar în 1775, 3 mazili, 5 răzeși, 2 popi și 87 de familii de țărani ucraineni. În 1784, satul ajunge la un număr de 203 familii.

1783: În 14 aprilie 1783, în fața Comisiei cezaro-crăiești de delimitare a proprietăților în Bucovina, Ionașco Tăutul declara că stăpânește un sfert din satul Ispas, pe care îl moștenește de la Zaharia Tăutul, partea ce avea să fie împărțită între Antohi Popovici, Iuon Tăutul, Vasile Ghine, Ienachi Istrătuță și Dochița Cotomănița; un alt sfert de sat aparținea lui Iordachi Darie, care o moștenește pe ruda sa Anița, fiica Ghergheloaiei; al treilea sfert de sat aparținea lui Iordachi Tomuzei, care moștenește partea care fusese a lui Pătrășcan Tăutul; ultimul sfert de sat aparținea lui Alexandru Vasilco și rudelor sale, Sandu Mălai și Andronic Borșan, partea lor fiind moștenire, prin mamă, de la Gheorghită Goian.

1785: În 15 februarie 1785, frații armeni Kutu Petru și Iacob Romașcan, care mai cumpăraseră părți din Ispas de la Vasile Ghine și Jupâneasa Safta, fata Mierlei Ruginoiaia, dar și de la Vasile Spânul și Jupâneasa Iftinca, fata lui Vasile Popovici, și de la Gavril Țura, fiul lui Simion Țura de Mamornița, și de la Grigori Tăutul, fiul lui Ursachi Tăutul de Lehăceni, și

¹⁰⁸¹ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 455

de la Alexandru Coleasca, fiul lui Mihalachi Coleasca din Costești, cumpăra și șaisprezecimea de Ispas care aparținuse fetei lui Sandul Tăutul, Ileana Mălăiasa, cu 800 ducați. În 19 februarie 1785, Alexandru și Maria Vasilco, își înzestreză fata, Catarina, care se căsătorește cu Ștefan Antohi, cu a douăzeci și patra parte din Ispas, înzestrarea având încuviințarea fraților miresei, Nicolae, Vasilie și Ștefan.

1790: În 1790, Alexandro Jăian din Chisălău, feciorul Saftii Jăeniții, den fată Dochitei Buțuroei, ce au ieșit den Vasăle Popovici, care se trage din Ionașco Tăutul, vindea lui Ionașco Vasilco, nepotul lui Ionașco Tăutul, din a patra parte din satul Ispas, din vatra satului, 18 stânjani împărătești.

1802: În 23 aprilie 1802, Toader și Smaranda Cârste vindeau lui Iacob von Romașcan a opta parte a satului Ispas. Moșiile armeanului von Romașcan se vor împărți, în 3 iunie 1807, între copiii acestuia, Gregor, Iohann, Ana, căsătorită cu Iohann Botoz-Antonievicz, Rosalia, Peter, Michael și Aron.

1803: În 15 mai 1803, Ștefan Giurgiuvan, care stăpânea 40 stânjani în Ispas, își înzestra fata, Catarina, care se căsătorește cu Vasile Dragalina, cu acea moșioară.

1828: În lista elevilor care au absolvit Academia cezaro-crăiască de Inginerie Militară din Viena, se află și „**Johann Edler von Romaszkan**, deci Ioan nobil Romașcan, născut în 23 octombrie 1809 la Ispas, în Bucovina. Tatăl este mare moșier. A absolvit în 11 octombrie 1828, când a fost repartizat stegar în Regimentul Nr. 48 de Infanterie Gollner”¹⁰⁸².

1860: O școală cu 5 clase a fost deschisă, la Ispas, în 1860, iar o școală filială, cu o clasă, în 1893¹⁰⁸³.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Vijnța – **Vijnța** (târg, cu tribunal) cu Bahna, Ciornohuz, Revna și Wiszenka, Berhomet pe Siret cu Lăpușna, Mihodra, Cireșenca, Mazuri, Șipot cu Burseku, **Ispas**, Lucavăț pe Siret cu Maidan, Meschibrod cu Podzaharie, Mihova cu Mega, Milie”¹⁰⁸⁴.

1876: Biserica Arătării lui Cristos din Ispas a fost construită, în 1876, pe vatra vechii bisericuțe a Romașcanilor, patronată, în 1843, de Mihail de ROMAȘCAN, peste cei 1.927 enoriași păstorind parohul Theodor MIRONOVICI și preotul administrator Vasilie ZURKANOWICZ (deci, ȚURCAN). În 1876, patronul bisericuței vechi era grafina Rosalia de CIHALLA, paroh fiind Georgie FRACIAN, postul de preot cooperat fiind neocupat, în ciuda măririi spectaculoase a numărului enoriașilor, care ajunsese la 2.859. În 1879 s-a mai construit o biserică și la Maidan, sfințită în 1880 și închinată Sfântului Dimitrie. În 1907, postul de paroh nu era ocupat, preot administrator fiind Dimitrie VOLOȘENCO, născut în 1875, preot din 1905, iar cantor, din 1900, Andronik WINNICKI, născut în 1862.

1890: În 1890, comuna Ispas avea 3.650 locuitori, conduși de primarul Vasile Cuzic. Paroh era Grațian Frațian, iar învățători, Leon Macovievici, Filip ANDRIUC și Macarie Totoescu.

1908: Preotul Mihail Voloșencu, cooperat în Ispas, a fost numit catihet la Școala poporală de pe strada Palatului țării, în Cernăuți¹⁰⁸⁵.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Ispas**, comună rurală, districtul Vijnța, așezată pe dreapta fluviului Ceremuș, între Millie și Cernohuze. Suprafața: 28,40 kmp; populația: 4.047 locuitori ruteni și puțini izraeliți; religia gr. or. Cuprinde, pe lângă satul de reședință, Ispas, cu 3.403 locuitori, și satele Cernohuze-Ispas și Măidan-Ispas. Este în

¹⁰⁸² Gatti, Friedrich, *Geschichte der k. k. Ingenieur- und k. k. Genie-Akademie / 1717-1869*, Wien 1901

¹⁰⁸³ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 23, 1876 p. 97, 1907 p. 75

¹⁰⁸⁴ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹⁰⁸⁵ *Apărarea Națională*, Nr. 8, Anul III, duminică 2 februarie stil nou 1908, p. 3

apropiere de drumul districtual Vijnița-Vășcăuți și de linia ferată Nepolocăuți-Vijnița. Are un oficiu telegrafo-poștal; o școală populară, cu 3 clase (deci, 90 școlari – n. n.), și alta filială, cu o singură clasă; o biserică parohială, cu hramul „Înălțarea Domnului”, în satul de reședință, și alta filială, în Măidan-Ispas; o parte din comună ține însă de enoria bisericeii din Cernohuze. La 1776, aparținea maziilor Iordache Tomaței, Ștefan Giurgiuvan, Iordache Lazul și Iordache Darie. Populația se ocupă cu agricultura și cu prăsila de vite. Comuna posedă 1.805 hectare pământ arabil, 2.156 hectare fânașuri, 56 hectare grădini, 561 hectare imașuri, 1.544 hectare păduri. Se găsesc 96 cai, 1.543 vite cornute, 186 oi, 545 porci, 157 stupi. **Ispas, moșie**, cu administrație particulară, districtul Vijnița. Suprafața 35,68 kmp; populația: 194 locuitori poloni și ruteni; religia rom. cat., pentru majoritate, gr. cat. și gr. or. pentru rest. Se compune din moșia Ispas propriu-zisă, cu 141 locuitori, și din localitățile Cernohuze-Ispas și Măidan-Ispas sau Zvar”¹⁰⁸⁶.

1914-1918: „**Dimitrie Kudrek a lui Ion**, născut în 1884, în **Ispas**, a fost înrolat în 1914, cu ocazia mobilizării generale la oaste, și a plecat în campanie. De atunci lipsește orice știre despre dânsul... Se îndrumază, la cererea soției sale, Vaselena Kudrek, procedura pentru stabilirea morții celui dispărut / Tribunalul Cernăuți, Secția VIII, în 27 Iunie 1919”¹⁰⁸⁷;

„**Vasile Tocar**, născut la 24 decembrie 1874, în **Ispas**, înrolat fiind în armata austriacă, ar fi căzut în prinoare la ruși, unde ar fi murit. În anul 1915, a primit soția sa ultima știre despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumază, la cererea soției sale, Maria Tocar, procedura pentru declararea morții celui dispărut”¹⁰⁸⁸.

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Vijnița** făcea parte, ca reprezentant al țăranilor, și „**Petru Mazurec a lui Simion**, agricultor, Ispas”¹⁰⁸⁹.

1941: Printre cei care au comis abuzuri, în dauna locuitorilor comunei lor, pe timpul ocupației sovietice, și care pierd, astfel, cetățenia română, se numără **Hrehoreac Tudose**, din com. **Ispas**, jud. Storojineț, „sub regimul sovietic a făcut propagandă comunistă, ținând cuvântări, prin care insulta biserica, Statul și poporul român, totodată făcându-se vinovat și de deportarea mai multor familii din citata comună”¹⁰⁹⁰, **Lucec Grigore a lui Procop**, din com. **Ispas**, jud. Storojineț, „sub regimul sovietic a făcut propagandă comunistă și, în cuvântările pe care le ținea, aducea ofense poporului și Statului român”¹⁰⁹¹, **Mihai I. Uhrenovschi** și **Mihai Serehei**, ambii din com. **Ispas**, jud. Storojineț, „au fost comuniști ruși înainte de a fi ocupată de ruși Bucovina de Nord, iar după această dată au criticat în public regimul românesc, aducând injurii poporului și Statului român... Uhrenovschi Mihai, sub regimul sovietic, a rupt tricolorul românesc de la toate instituțiile din citata comună, făcând, din partea roșie a steagului, drapele bolșevice, iar Serehei Mihai era în serviciul de spionaj al rușilor mai înainte de anul 1940, trecând chiar fraudulos în Rusia, în luna februarie 1940, și reîntorcându-se odată cu intrarea trupelor rusești în Bucovina”¹⁰⁹², **Dumitru N. Guriuc**, din com. **Ispas**, jud. Storojineț, „sub regimul comunist, a denunțat pe foștii funcționari ai Statului Român, care au fost apoi deportați de autoritățile rusești”, **Gheorghe A. Alexiuc** și **Simion O. Sernic**, ambii din com. **Ispas**, jud. Storojineț, „ca funcționari ai regimului sovietic, au semnalat autorităților rusești, spre a fi deportați, pe locuitorii români care erau contra acestui regim și au adus, în public, ofense națiunii române și Statului Român”¹⁰⁹³, **Andriuc Leon**, din com. **Ispas**, jud.

¹⁰⁸⁶ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 119

¹⁰⁸⁷ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 74, Cernăuți, în 15 Octomvrie nou 1919, pp. 4-6

¹⁰⁸⁸ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 4, Cernăuți 10 februarie nou 1921, pp. 38-49

¹⁰⁸⁹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

¹⁰⁹⁰ *Monitorul Oficial*, nr. 126 din 3 iunie 1942, p. 4659

¹⁰⁹¹ *Monitorul Oficial*, nr. 128 din 5 iunie 1942, pp. 4741, 4742

¹⁰⁹² *Monitorul Oficial*, nr. 156 din 8 iulie 1942, pp. 5621-5623

¹⁰⁹³ *Monitorul Oficial*, nr. 162 din 15 iulie 1942, pp. 5864-5867

Storijineș, „fiind vechi comunist, a făcut propagandă pentru regimul sovietic, aducând, în același timp, injurii poporului român și făcând propagandă anti-religioasă”¹⁰⁹⁴.

1941: Învățătorul „**Pop Remus**, seria 1937, media 7,80, numit în com. Ispas, Cotul de Sus, jud. Storojineț”¹⁰⁹⁵.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943”¹⁰⁹⁶, următorii învățători și învățătoare: **Vizanti Ioan**, comuna, **Ispas**, Dumbrava, jud. Storojineț, media 7,54, și **Bețianu Sofia**, comuna **Ispas** Centru, media 8.12”.

ISTENSEGITS, în ȚIBENI. Colonia maghiară de la Țibeni, pe moșia Satu Mare, a fost înființată între anii 1771-1773, dar numele de Istensegits (Dumnezeu să ne ajute), propus de Mártonfi Mór, va fi menționat, pentru prima dată, abia în 1776. „Nici Mártonffy, care ar fi luat parte la înființarea primelor colonii, nu-și asumă vreun merit, cu toate că mai încolo, în anul 1784, s-a lăudat că a convins 150 de dezertori maghiari din Moldova să treacă în Bucovina.¹⁰⁹⁷ / Despre aceste primele colonii maghiare, preotul Mártonffy Mór a notat scurt în registrul bisericesc din Țibeni: „*Gens hungarica in Bukovinam devenit sub Augustissima Imperatrice Maria Teresia ex Moldavia hinc inde dispersa, in crementum sumpsit post annum 1772 postea quam ab hoc anno quivisset, usque annum 1776 in possessione Zamosten in limites veniens Gens hungarica ad Istensegits sub Illustrissimo Gabriele Spleni L. B.: spiritualium Pastore Mauricio Martonffy, qui etiam, hungarico idiomate, hungaris Cognomen Pagi, Imposuit Istensegits quod significat Deus adjuvet.*”¹⁰⁹⁸ / Tradus în mare ar fi că, poporul maghiar, care din anul 1772 era dispersat în Moldova a venit în Bucovina la Istensegits în anul 1776, de pe domeniul din Zamostea aflat lângă graniță, sub Gabriel Splényi, preotul Mártonffy, care fiind de limbă maghiară (maghiar) a dat nume unguresc satului și anume Istensegits, care înseamnă Deus-Adjuvet (Doamne-Ajută). / Ca în orice limbă și în latină sunt cuvinte sau grupuri de cuvinte, care se deduc din context: „Veniens Gens hungarica ad Istensegits sub Illustrissimo Gabriele Spleni” se poate înțelege că maghiarii au venit conduși de Gabriel Splényi, sau în timpul cât el a fost comandant în Bucovina. / Cum nu există niciun raport oficial, este greu de dovedit că această colonizare a avut loc la o dată anume. Unii afirmă că satele au luat ființă prin 1776, alții că prin 1777, alții prin 1771-1773. Ca lucrurile să fie și mai complicate, ne încurcă și tradiția orală care s-a păstrat până în zilele noastre. Unele sunt mai greu de crezut, altele sunt, și par mai realiste. / Sunt printre noi unele persoane care știu că strămoșii noștri aveau cărți de rugăciuni. Ele erau de mare preț, scumpe pentru perioada aceea. Pe copertile acestora se notau uneori anumite date, toate foarte importante pentru familie sau comunitate. Datele care urmează nu sunt cunoscute de istoricii Bucovinei și publicului larg, de aceea le consider inedite. Avem numele celor care s-au dus la Țibeni să verifice condițiile de colonizare. / Scriitorul László János, născut la Țibeni în 1878, scria prin 1936, că pe coperta cărții de rugăciuni (Aranykorona-Coroana de aur) a străbunicului său, László Mihály (1777 Țibeni- ?), erau notate următoarele: „*înainte de a muta satul (din zona Zamostea la Țibeni-n.a.), spre verificarea pământurilor din Bucovina, în anul 1776 au venit din Moldova: / 1. Tamás Albert, primar din Zamostea, / 2. László Antal, tatăl meu, băiatul lui*

¹⁰⁹⁴ *Monitorul Oficial*, nr. 176 din 31 iulie 1942, pp. 6460-6466

¹⁰⁹⁵ *Monitorul Oficial*, Nr. 249, 20 octombrie 1941, pp. 6452 și următoarele

¹⁰⁹⁶ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

¹⁰⁹⁷ R. F. Kaindl - Das Ansiedlungswesen in der Bukowina seit der Besitzergreifung durch Österreich, mit besonderer Berücksichtigung der Ansiedelung der Deutschen, mit Benützung der urkundlichen Materialien aus dem Nachlasse von F. A. Wickenhauser, Innsbruck, Verlag der Wagner'schen Universitäts-buchhandlung, 1902, pag. 244.

¹⁰⁹⁸ László Gergely Pál-A bukovinai Istensegits és Fogadjisten, Corvin Kiadó 2009, pag. 11

László János din Joseni, / 3. László József, fost primar la Siculeni, / 4. Szóts Péter din Frumoasa, numit Assesoris Supernumerarii la Judecătoria din Șumuleu Ciuc, / 5. Kovács Tamás, notar din Cașin, / 6. György János, primar din Remetea. / Acești oameni au constatat, că pământurile sunt de calitate foarte bună, și văzând și comportamentul prietenos al autorităților germane față de refugiații secui, în martie 1777 aceștia au venit din Moldova, din 9 sate, stabilindu-se la Țibeni 80 de familii și la Iacobești 20 de familii.” Se poate observa, că nu se vorbește despre înființarea satelor, ci despre colonizarea lor. Și nu a știut, că la începuturi Iacobeștiul a fost mai mare decât Țibeniul. / Austriei au pătruns în Bucovina în anul 1774, și trimiteau rapoarte și statistici la Wiena, dar despre primele două sate maghiare se scrie numai la 29 octombrie 1779, în ciuda faptului că recensământul lui Enzenberg în sat s-a făcut la 27 ianuarie 1778, iar în toamna lui 1777 deja erau 47 de case și grajduri construite la Țibeni.^{1099,1100}

1777: „În afară de aceste națiuni, în Bucovina mai sunt și locuitori maghiari (în satele Istensegits și Hadikfalva, a căror stare demonstrează, totuși, că patria noastră nu a suferit mare lucru prin pierderea lor)”¹¹⁰¹. „Tiborc Fazekas, care și el a studiat numele maghiarilor din Bucovina pune punctul pe i: „Din enumerarea de mai sus devine clar, că cei care s-au stabilit la sfârșitul secolului al 18-lea în Bucovina nu provin numai de la secuii care au luat parte la evenimentele de la Siculeni.”¹¹⁰² În Bucovina erau câțiva maghiari și înainte de colonizare, după cum reiese din recensământul lui Enzenberg (1778-1779). / Studiind primul registru bisericesc al maghiarilor din Bucovina, cel de la Țibeni între anii 1782-1799, ajungem la o concluzie simplă: din 218 nume 24 sunt de origine română, 10 germană, 8 ruteană, 5 polonă, 3 țigănescă, 3 evreiască iar pe 11 nu am reușit să le clasific. Deci 154 de nume sunt de origine maghiară, iar 64 nu, însemnând că 1/3 din primii coloniști nu aveau legături cu maghiarii la vestita descălecare din Bucovina. Oare cui folosește, că unii cu o largă generozitate, pun originea maghiarilor din Bucovina în Secuime? / Cu toate că majoritatea refugiaților secui erau din Ciuc și din Trei Scaune, dezertorii din armata imperială erau din diferite regimente și zone ale Ungariei. Iată câteva exemple: **Dávid Ferenc** era de loc din Veszprém și a dezertat din regimentul Nádasdy încă din 1750, de 34 de ani trăiește aici. **Nagy György** este de lângă Brașov, din Feketehalom (Codlea), a dezertat în 1754 din Praga din regimentul “Principele Károly”. De treizeci de ani se află în Moldova, este plugar. **Galambos György** este din județul Győr. A dezertat din regimentul Esterházy, are deja 55 de ani, soție și cinci copii, de 25 de ani este colonist în Moldova.¹¹⁰³ / În raportul datat din 20 februarie 1785, Enzenberg informează autoritățile: „după mine ar fi cel mai bine, dacă pe secui i-am așezat între râurile Suceava și Siret, în sate construite aproape unul de celălalt, iar pe maghiari în regiunea orașului Suceava.”¹¹⁰⁴ / Cei care nu-și pot dovedi originea, sau nu vor s-o recunoască de obicei declară: nu contează de unde vii, contează cine te simți. Așa că după ei poate fi maghiar din Bucovina cel care vorbește maghiara și cine n-are habar, cine are nume maghiar și cine nu are, cine și-a schimbat numele în timpul pribegiei, cine vorbește dialectul străbunilor și cine nu, eventual îl învață la lecții particulare. Putem începe Te Deum-ul^{1105,1106}.

¹⁰⁹⁹ Manuscris László János

¹¹⁰⁰ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, pp. 19, 20

¹¹⁰¹ *Călători*, XIX, I, pp. 11, 112

¹¹⁰² Fazekas Tiborc: Családnevek a bukovinai székelyek körében-wikipédia: mnytud.arts.unideb.hu/nevarchivum/konyvtar/szemelynev/.../fazekas.do..

¹¹⁰³ Zieglauer Ferdinand: Geschichtliche Bilder aus der Bukowina. Sechste Bilderreihe. Die Jahre 1785 und 1786. Czernowitz, 1899. cap. 6.

¹¹⁰⁴ Foki-Solymár-Szóts – Források a bukovinai székelyekről, Babits Kiadó, Szekszárd, Anul 2000, pag. 20.

¹¹⁰⁵ Te Deum laudamus (Pe tine Domne, te laudăm)-Slujbă de mulțumire, ținută la ocazii speciale.

¹¹⁰⁶ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, pp. 12, 13

1778: Din cele 60 de familii secuiești și românești, 51 se mai aflau în sat și în 27 ianuarie 1778, când s-a făcut al doilea recensământ al generalului Enzenberg: Filip IOSE, Ion NEYD și Dom. Sava MATIACH din **Ciuc-Sepviz**, Iosif NEYD, din **Treiscaune**, Matei LORENZ, din **Nădaș**, Bartalek KOITAR, Ianoș VARLIECH, Andraș BĂRBĂTUȘ, George BARABAȘ, Anton FERENZ, Lorenz și Mihai CLUTAR, din **Dănești**, Ianoș KIECH, George FORGACI, Ion LORENZ și Iosif SAFTA, din **Mădăraș**, Ion THEYS și cizmarul Matei MIHAI, din **Vaidei**, Ferenz BALG, din **Gricfalău**, Anton IOSIF, din **Târnova**, Tomaș TOMACH, Ion ȘANZ și Ion LORENZ, din **St. George**, Anton și Ferenz LASSLO, din **St. Mihai**, Petru LASSLO și Anton TOMAȘ, din **Vâlcele**, Anton ȘEBESTIE, din **Mintiu**, Mathe IOSE, cizmarul Matei NOTANKO, Anton MATIAȘ, Ianoș BALOG și George BOCHE, din **Bârgău**, Vasile VIRSTE, Matei EREMIE și Constantin MOLDO, din **Baia Mare**, Ștefan VIGG, din **St. Emerich**, Ion HORGOVA, din **Haghic**, Ștefan LAZKA, din **Gheorghieni**, Anton TOMACH și Albert THEYS, din **Micfalău**, Michai FAVO, din **Mereni**, Andrei IORFI, din **Oradea Mare**, Mihai BARBAT, din **Ruseni**, Anton și Mihai SALO, din **Neustadt**, cizmarul Matei LASSLO și Ferenz MATHEI, din **Comălău**, Vasile ȘOFILAN, din **Sighet**, George SCHEUZ și rotarul Ferenz BALLINEK, din **Toplița**.

1785: „Încă din 4 octombrie 1785, Bădeuți a raportat că o întregă așezare secuiască, formată din 30 de familii calvine, ar fi gata să vină în Bucovina, imediat ce își vorr fi consumat proviziile de iarnă. De fapt, au venit 40 de familii, la Suceava, în mai 1786, și au fost găzduite, inițial, în vecinătate, la Șcheia. Întrucât nu doreau să se despartă unii de alții, a trebuit, din nou, să se găsească o așezare. Deoarece mulți locuitori ai satului Rarance, care, ca și regiunea Joseffalva, aparțineau mănăstirii Slatina, din Moldova, și se află în nord-estul Bucovinei, în 10 mai 1786, Beck a sugerat trimiterea maghiarilor acolo unde ar avea propria comunitate și s-ar putea forma, fără a provoca, „disciplină și reticență”, datorită credinței lor”. „Întrucât această zonă era în special în pericol, din pricina vecinătății Hotinului, la izbucnirea războiului rușilor cu turcii (1788-1790), coloniștii au părăsit ținutul și s-au mutat în Hadikfalva, Istensegits și Andreasfalva, unde au ocupat terenurile abandonate de către cei ce pleaseră în Moldova. Deci maghiarii reformați s-au împrăștiat în aceste așezări”¹¹⁰⁷.

1779: „Dacă în 1779 la Țibeni erau 61 de familii, la Iacobești au fost 63, iar în anul 1783 raportul a fost de 71/72. La 1 septembrie 1784 baronul Kapri a cumpărat jumătate din satul Iacobești¹¹⁰⁸ de la Maria, fiica pârăcalbului Constantin cu 2900 de lei. Era jumătatea locuită de către maghiari. De aceea probabil că în anul 1785 coloniștii din Iacobești s-au mutat mai sus pe aceeași vale. Dar cum acolo nu era mult pământ, cei rămași s-au mutat în satul Țibeni, unde erau case părăsite. Și mai știm și că mulți coloniști au plecat odată cu încetarea înlesnirilor fiscale. Astfel că în anul 1808 în Țibeni locuiau 121 de familii, iar la Iacobești 89. Scutirea de taxe a fost pe cinci ani, și după cum ne dăm seama din registrele bisericesti, peste jumătate din primii coloniști au plecat din sate după această perioadă. În 1782 deja apare în registre, că s-au stabilit coloniști cu aprobare împărătească sau judecătorească, tocmai pentru a evita cele semnalate mai sus (Facultate Regia Auditorium Sucsavensis, Veniam Cezarus Regiam, Veniam Castore Regia si Veniam Auditoriatum). Exista scutire de taxe, dar plăteau anual 150 de forinți mănăstirii Solca, pentru pământurile folosite”¹¹⁰⁹.

1805: „În lista elevilor care au absolvit Academia cezaro-crăiască de Inginerie Militară din Viena, se află și ofițeri-ingineri austrieci născuți în Bucovina, figurează și „**Franz Karussi**, născut în Istensegis (adică Țibeni), în Bucovina, fiul adoptiv al lui von Janicki. A absolvit în 27 martie 1805”¹¹¹⁰.

¹¹⁰⁷ Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina*, Innsbruck 1902, pp. 268, 269

¹¹⁰⁸ Inițial satul se afla pe locul în care este astăzi localitatea Unirea Sloboziei.

¹¹⁰⁹ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 21

¹¹¹⁰ Gatti, Friedrich, *Geschichte der k. k. Ingenieur- und k. k. Genie-Akademie / 1717-1869*, Wien 1901

1810: „**Bucovina are trei orașe municipale:** Cernăuții, reședința districtului, cu 5.743, Siretul, cu 2.318, și Suceava, cu 4.145 suflete; apoi, patru târguri: Sadagura, cu 1.832, Câmpulung Moldovenesc, cu 2.623, Vijnița, cu 2.622, și Rădăuții, cu 1.868 suflete, apoi 309 sate, 7 ferme izolate, 18 colonii germane, 5 sate maghiare: Hadikfalva (Dornești), Istensegits (Țibeni), Fogadjisten (Iacobești), Andrasfalva (Măneuți) și Ioseffalva (Vorniceni)”¹¹¹¹.

1821: În 1821, la Istensegits a fost deschisă o școală cu 3 clase, cu predare în limba maghiară¹¹¹².

1836: „Întorcându-ne la călătoria lui Elek Gegő, din anii 1836-1838, remarcăm că la pagina 116 el prezintă un tabel, care după spusele sale cuprinde datele furnizate de către Ferenc Fodor, locuitor din Dornești. Surprinzător este, că pe lângă cele cinci sate deja cunoscute, Țibeni (Istensegits), Iacobești (Fogadjisten), Dornești (Hadikfalva), Vorniceni (Józseffalva) și Măneuți (Andrásfalva), la pozițiile 2 și 7 el mai înscrie două sate despre care nu se știe azi nimic, dar care au destul de mulți locuitori pentru acea vreme: Boldogfalva, cu 7-800 de locuitori și Magyarfalva, cu 600 de locuitori. Pe ultima coloană sunt notați preoții a patru localități (Iacobeștiul fiind filiala Țibeniului), respectiv Antal Tornay la Măneuți, András Oross la Dornești, Ignacz Piroch la Țibeni și Albert Gyurovits la Vorniceni. Despre localitățile fără preoți Elek Gegő scrie, că ele aparțin ori de Rădăuți, ori de Țibeni, fără să precizeze nominal la care în ele. Având în vedere că Iacobeștiul era atunci filiala Țibeniului, ar fi interesant de știut unde se aflau celelalte două sate (Boldogfalva și Magyarfalva) și ce s-a întâmplat cu ele. Nu sunt adeptul speculațiilor, dar studiind registrele catolice ale regimentelor de la Suceava, tind să cred că una din ele s-a aflat în apropiere de Șcheia”¹¹¹³.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Siret – **Siret** (Oraș cu tribunal districtual), Bahrinești, Raince, Bălcăuți sau Laudonfalva, Bănțești, Botoșănița, Cerepcăuți cu Berești, **Țibeni sau Istensegits**, Fântâna Albă sau Bialakiernica, Șerbăuți, Grănicești, Hadikfalva sau Dornești, Calafindești, Căndești, Climăuți, Mușenița, Negostina, St. Onufri sau Drăgușanca, Oprișeni sau Panțiri, Rogojești cu Gura Molniței, Rudești sau Gropana, Șerbăuți, Sinăuții de Sus, Sinăuții de Jos, Stârce sau Berlinți cu Slobozia lui Dumka, Tereblești, Vașcăuți pe Siret cu Parcelowka, Volcineț”¹¹¹⁴.

1900: „**Ciangăii din Bucovina fac progres.** Aceasta i-o vestește, pe-o carte poștală ilustrată, ziarului „Budapesti Hirlap”, preotul **László István din Istensegits** (în Bucovina). Prin colectă publică, pornită în Ungaria, ciangăii din numita comună au fost ajutați la zidirea unei biserici frumoase, care tocmai acum este terminată”¹¹¹⁵.

1901: Dialectologul german Gustav Weigand: „A doua zi, pentru a cunoaște așa-numiții ceangăi din Bucovina, m-am dus la Ištenșegitș (Țibeni – n. n.), o comunitate mare, frumoasă. Datorez câteva informații despre acest sat pastorului László. Imediat ce am intrat în sat, am observat că locuitorii nu arătau ca tipul de ceangău ușor de recunoscut, așa cum mă așteptam, ci pur și simplu cu tipul de meseriaș, care includea și constructorul de case, și, așa cum am văzut mai târziu, amenajarea interioară a caselor este corectă. Când am auzit oamenii vorbind, nu mai exista nici o îndoială că nu am avut de-a face cu ceangăi, ci cu secui. În Transilvania, denumirea „Csango” este folosită și pentru oamenii, de exemplu în Hosszufalu-Sacele, care sunt complet diferiți, ca limbă și tip, de ceangăii adevărați din Moldova, care abia în 1764 au emigrat din Transilvania. Se presupune că ar fi fost forțați de autoritățile austriece

¹¹¹¹ Eugen I. Păunel, „Codrul Cosminului”, VIII, 1933-1934, Cernăuți, pp. 419-432

¹¹¹² SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1907 p. 128

¹¹¹³ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 18

¹¹¹⁴ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹¹¹⁵ *Tribuna Poporului*, Nr. 93, Anul IV, Arad, joi 18/31 mai 1900, p. 3

să lupte cu prusienii, deși, ca grăniceri secui, nu erau obligați să o facă, așa că au trecut în Moldova, sub conducerea pastorului lor, Mauritius Martonfi, și s-au așezat, pentru prima dată, pe valea Trotușului, unde se spune că existau așezările mai vechi de coloniști secui încă din vremea lui Ștefan cel Mare. După zece ani de la ocuparea Bucovinei, o parte dintre ei au acceptat invitația contelui Hadik András și au venit în Bucovina, unde au întemeiat satele Hadikfalva¹¹¹⁶ și Andrásfalva¹¹¹⁷, în Valea Siretului, lângă Rădăuți, în plus Ištenșegitș (Ištenșegitș = Dumnezeu ajută!)¹¹¹⁸, unde exista deja o așezare românească mai mică, Țibeni, care s-a contopit complet cu cea maghiară, și Iacobesti¹¹¹⁹, care se numea Fogodišten, Iosiffalva¹¹²⁰, este situată în apropierea graniței cu România, la aproximativ 18 km sud-vest de Suceava. Inițial, localitățile, la fel ca cele ale grănicerilor transilvani în general, au fost administrate militar și îngrijirea pastorală a fost efectuată din Transilvania. Începând cu anul 1800, au fost anexate la eparhia de Lemberg și administrația a fost înființată ca și în celelalte parohii. Comunitatea din Țibeni a crescut, de la 80 de familii, la peste 3.000 de oameni, deși, în 1883, peste 1.000 de rezidenți au urmat ispitelor maghiare și s-au stabilit în sudul Banatului, lângă Panciova, unde nu se descurcă foarte bine. Oamenii sunt muncitori, ordonați, curați și cu caracter blând, în timp ce despre cei din Hadikfalva se spune că sunt controversați și dependenți de băutură. Mănâncă carne și legume, pe care le cultivă singuri, așa că trăiesc mult mai bine decât țărani români, a căror mâncare principală este mămăliga. Prosperitatea este de asemenea mai bună decât cea din rândul românilor din satele vecine. Cu toate acestea, au și mai multe terenuri, ceea ce nu este singurul motiv. Din 360 de copii de vârstă școlară, 280 – un număr foarte mare pentru condițiile locale, frecventează școală în mod regulat”¹¹²¹.

1906: „Maghiari din Bucovina, în Budapesta. Se știe că în Bucovina sunt câteva colonii de maghiari (ciangăi), care locuiesc satele Hadikfalva, Andrasfalva, Jozseffalva, Fogadisten și Istensegits, în care s-au sporit la aproape 20.000. Acestor maghiari rătăciți le-a trăsnet prin cap să emigreze la Canada, dar au fost descântați și îndemnați a se stabili mai bine în Ardeal. Ideea a prins rădăcini și o delegație a lor s-a dus la Budapesta, la ministrul președinte Wekerle, căruia și-au expus dorințele. Ministrul a răspuns declarând că repatrierea lor o portă sincer la inimă și că va trata, în privința acesta, cu ministrul de agricultură. N-a putut însă să le promită că cauza lor va fi rezolvată curând. Să aștepte însă în liniște ziua mântuirii lor și să rămână credincioși originii lor naționale”¹¹²².

În 1908, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Istensegiț** (românește **Țibeni**), comună rurală, districtul Siret, așezată între malul stâng al Sucevei și dealul Stârca, spre Vest de Crăinicești, în fața localităților din districtul Rădăuți, Satul-mare și Bădăuț. Suprafața:

¹¹¹⁶ Colonie în satul Dornești, care în 1775 avea 26 de familii de țărani români, sat care se va numi Hadikfalva (de la numele guvernatorului Galiției, Hadik), harta cadastrală a satului, din 1785, cuprinzând, pe lângă vechile toponime, și câteva toponime de hotar ungurești, precum Boenke, Diak Hud, Felso Mesur, Hossu Gniunasch, Hossu Niel, Koreck Hold etc. – n. n.

¹¹¹⁷ Andreasfalva, „sau satul lui Andraș”, s-a întemeiat, după 19 ianuarie 1785, când Consiliul Aulic de Război aprobă o contribuție pentru emigranții ceangăi, care vor construi 56 de gospodării, pe teritoriul satului Mănești, „lângă râul Sucevii, în apropiere de Frătăuții Vechi, la nord de orașul Rădăuți” - Grămadă, Nicolai, *Toponimia minoră a Bucovinei*, vol. I, p. 336 – n. n.

¹¹¹⁸ Colonia maghiară de la Țibeni, Ištenșegitș, pe moșia Satu Mare, a fost înființată între anii 1771-1773, dar numele de Istensegits (Dumnezeu să ne ajute), propus de Mártonfi Mór, va fi menționat, pentru prima dată, abia în 1776 – n. n.

¹¹¹⁹ În 1775, satul Iacobesti, din Ocolul Vicovilor, avea 20 familii de țărani, plus 74 familii de secui și unguri, în bună parte componenți ai Regimentului I Secuiesc de graniță, așezate pe moșia mănăstirii Ilișești, între anii 1752-1772. Numele acestor emigranți au fost consemnate în recensământul lui Rumeantsev, publicat de ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 341 – n. n.

¹¹²⁰ Colonia Ioseffalva, numită astăzi Vorniceni, a fost înființată pe seliștea pustie Tolva a moșiei mănăstirii Slatina, în 1783, fiind populată cu 60 de familii de secui, venite din Scaunul Csik, în 1785, în partea sudică a seliștii – n. n.

¹¹²¹ Weigand, op. cit., pp. 7-17.

¹¹²² *Gazeta Transilvaniei*, Nr. 101, Anul LXIX, Brașov, duminică 7/20 mai 1906, p. 7

22,44 kmp; populația: 2.558 locuitori, maghiari-cingăi; religia: romano-catolică. Prin drumuri de țară comunică cu localitățile vecine, precum și cu drumul principal Siret-Suceava; e haltă de drum de fier a liniei Cernăuți-Ițcani. Are o școală populară maghiară, cu o clasă, și o biserică romano-catolică. Comună întemeiată în 1777, pe teritoriul vechiului sat românesc Țibeni, de către o colonie de maghiarii, strămutați din Zamostia și veniți aci sub conducerea misionarului Marconfy. Comuna este alcătuită în arhitectura caracteristică acestui popor, cu o stradă mare și lungă, pe marginile căreia sunt înșirate case aproape uniforme. Populația se ocupă cu agricultura și cu creșterea vitelor. Comuna posedă 1.518 hectare pământ arabil, 281 hectare fânațuri, 52 hectare grădini, 234 hectare imașuri. Se găsesc 295 cai, 894 vite cornute, 450 oi, 605 porci, 115 stupi¹¹²³.

1909: „**Ciangăii din Bucovina vor să se întoarcă.** În Bucovina sunt patru comune de unguri ciangăi: Istensegits, Fogadjisten, Hadikfalva și Jozseffalva. Ciangăii duc o stare materială bună, dar dorul după o viață națională deplină, ca un mic membru al marii familii naționale, îi face să dorească a se întoarce la sânul națiunii ungurești. Mărturisim că găsim firească dorința lor, căci ea e firească la orice popor. Ceea ce nu putem aproba este numai faptul că lucrul acesta se face pe socoteala poporului românesc. Ciangăii își vor vinde colectiv pământurile unor coloniști nemți, care se vor stabili în locul lor, încât pământul lor nu va ajunge înapoi în mâini românești, deși este așezat printre români, în ținutul Rădăuțului. Ciangăii se vor coloniza în comitatul Hunedoarei, în Deva, Peșteșul de jos, Șoimuș și Poli. Primul transport va intra, deja primăvara asta, în pământul „lor”, care totuși nu-i decât pământul românesc al celui mai curat românesc comitat, al Hunedoarei. Cât pentru români, vor putea pleca în... America¹¹²⁴.

1920: „**Deciziune de expropriere No. 287/20.** Deciziunea Comisiunii agrare de ocol Siret, cu care s-a decis exproprierea corpului dominical fasc. No. 432, **Țibeni**, din registrele fonciare pentru moșiile bucovinene, în suprafață de 4 ha 32 a 93 mp, proprietatea Fondului bisericesc ort, or., în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă¹¹²⁵.

1936: „János László nota prin anii 1936-1937: „Acum 40-50 de ani auzeai destul de des de la bătrâni, dacă doreau să deosebească două familii cu același nume: familie de cătane, sau nu familie de cătane. Primii erau acei descendenți din Bucovina, ai căror strămoși au ajuns în Bucovina, dar nu din cauza evenimentelor de la Siculeni. Tragedia acestor oameni început cu 20 de ani înainte de Siculeni, și a continuat și după acesta. Aceștia au dezertat de la diferite regimente din Imperiul Austriac, unii chiar în timpul campaniilor militare... De multe ori au povestit cazul demn de un roman de aventură lui István Molnár stabilit la Țibeni dar născut la Szepesvár (Spisské Pohradie, Slovacia), care a dezertat din regimentul Haller în anul 1768¹¹²⁶.

1940: Tablou de cărțile de capacitate (atestate de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuți, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940¹¹²⁷: **Kohn Isidor**, măcelar, domiciliat în Țibeni; **Hoffmann Rudolf**, măcelar, domiciliat în Țibeni; **Zota Lazăr**, croitor, domiciliat în Țibeni.

1947: Sunt transferați și fixați pe posturi învățătorii „**Greco Victoria**, de la Grănicești, Țibeni, la Vășcăuți, p. IV, cea mai mare în grad, și **Ignătescu Ana**, de la Grănicești, Țibeni, la Grănicești, post IX, apropiere de soț, învățător¹¹²⁸.

1947: „Judecătoria mixtă Rădăuți: Prin cartea de judecată civilă Nr. 703, judecătoria admite acțiunea intentată de reclamantul **Tănase Diaconescu** din comuna Calafindești, jud.

¹¹²³ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 119, 120

¹¹²⁴ *Tribuna*, Nr. 61, Anul XIII, Arad, miercuri 18/31 martie 1909, p. 5

¹¹²⁵ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Cernăuți, 1 iunie nou 1921, pp. 213-216

¹¹²⁶ László, Gergely Pál, *Bucovina unui maghiar*, Centrul Cultural „Bucovina” 2019, p. 13

¹¹²⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208

¹¹²⁸ *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4911

Rădăuți, contra pârâtului **Kiurko George a Ferenz**, cu domiciliul necunoscut, și, în consecință, obligă pe pârât să recunoască dreptul de proprietate al reclamantului asupra parcelei funciare 4.470/1, din corpul tabular Nr. 897 Țibeni, la locul Horaiț, în suprafață de 37 prăjini și să consimtă la intabularea acestei parcele”. „Prin cartea de judecată civilă Nr. 814 din 1947, judecătoria admite acțiunea civilă, intentată de către reclamantul **Lauric Sofronie a Petre**, din comuna Calafindești, jud. Rădăuți, contra pârâtului **Gaspar Pal a Ferentz**, cu domiciliul necunoscut, și, în consecință obligă pe pârât să recunoască dreptul de proprietate al reclamantului asupra parcelei 4.474/1, în suprafață de 120 prăjini, în locul Horaiț, din corpul tabular 170 a comunei Țibeni, și a consimți la intabularea acestei parcele”. „Prin cartea de judecată civilă Nr. 705, judecătoria admite acțiunea civilă, intentată de către reclamantul **Popovici Leonte**, din comuna Calafindești, jud. Rădăuți, contra pârâtului **Pal Nistor a Ianos**, cu domiciliul necunoscut, și, în consecință, obligă pe pârât să recunoască dreptul de proprietate al reclamantului, în suprafață de 28 prăjini, situat în regiunea Horaiț, identic cu Nr. 4.218/3 și 4.219/3 din corpul tabular Nr. 1.201 a comunei Țibeni, și să consimtă la intabularea acestei parcele”¹¹²⁹.

1948: „Tablou de întreprinderile naționalizate trecute în administrarea comunelor, potrivit dispozițiilor art. 1, aliniatul penultim, din legea N. 119 din 1948, și pentru care urmează să se ia deciziuni în cauză de către Președinția Consiliului de Miniștri: Moara fostă proprietate a lui Beer Salomon din comuna Grănicești, satul Țibeni”¹¹³⁰.

IȚCANI. „Scrie la letopisețul cel moldovenesc, la predoslovie, de zice că deaca au ucis acei vânători acel buor, întorcându-se înapoi, văzând locuri desfătate, au luat pre câmpi într-o parte și au nemerit la locul unde acum târgul Sucevei. Acolo aminosindu-le fum de foc și fiind locul despre apă, cu pădure mănuntă, au pogorât pre mirodenia fumului la locul unde este acum mănăstirea Ețcanei. Acolea pre acelaș loc au găsit o priseacă cu stupi și un moșneag bătrân, de prisăcăria stupii, de seminție au fost rus și l-au chiebat Ețco. Pre carele deaca l-au întrebat vânătorii, ce omu-i și den ce țară este, el au spus că este rus den Țara Leșască. Așijderea și pentru loc l-au întrebat, ce loc este acesta și de ce stăpân ascultă ? Ețco au zis: este un loc pustiiu și fără stăpân, de-l domnescu fierile și pasările și să tinde locul în gios, pân' în Dunăre, iar în sus pân' în Nistru, de să hotărăște cu Țara Leșască, și este loc foarte bun de hrană. Înțelegând vânătorii acest cuvânt, au sârguit la Maramorăș, de ș-au tras oamenii săi într-această parte și pre alții au îndemnat, de au descălecat întâi supt munte și s-au lățit pre Moldova în gios. Iar Iațco prisecariul, deaca au înțeles de descălecarea maramorășenilor, îndată s-au dus și el în Țara Leșască, de au dus ruși mulți și i-au descălecat pre apa Sucevei în sus și pre Siretiu despre Botoșiani. Și așa de sârgu s-au lățit rumăni în gios și rușii în sus” (Ureche, *Letopisețul...*). Mănăstirea Ițcanilor, cu hramul Adormirea Maicii Domnului (Panaghia), exista în mai 1395, când Iațco o închina, împreună cu biserica Sfântului Dumitru din Suceava (cea veche, din lemn), patriarhului Constantinopolului, Antonie al IV-lea. Dar cine este acest Iațco și dacă există vreo legătură între el și celălalt Iațco, întâlnit de Dragoș Vodă, pe când mergea spre Volovăț (pe plaiurile sucevene nu a fost niciodată)? Ne lămurește un document din vremea lui Ștefan cel Mare. Patriarhul ecumenic Antonie este cel care, în mai 1395, primea de la Iațco (Iaskos din Mavrovlachia) „micile mănăstiri care-i aparțin în Mavrovlachia, cea a Maicii Domnului (Panaghia)¹¹³¹ și cea a lui Sfântul Dumitru¹¹³². Și a

¹¹²⁹ *Monitorul Oficial*, Nr. 291, 16 decembrie 1947, p. 8024

¹¹³⁰ *Monitorul Oficial*, Nr. 229, 2 octombrie 1948, p. 7968

¹¹³¹ Din Ițcani.

¹¹³² Din Suceava.

rugat pe Sfinția sa să le accepte în calitate de ctitor”¹¹³³. Acest Iațco, după cum aflăm dintr-un document din 18 august 1427¹¹³⁴, era fratele lui Herman din Voitin¹¹³⁵, unde Herman și Iațco moșteneau, de la tatăl lor, Iațco, după cum rezultă din uricul din 16 martie 1490¹¹³⁶, și o mănăstire, pe care avea să o cumpere, împreună cu întreaga moșie și cu satul¹¹³⁷, Ștefan cel Mare, pentru înzestrarea mănăstirii Putna. Cele două urice probează că legendarul Iațco, care l-ar fi întâmpinat pe Dragoș Vodă, pe la anul 1335, nu era Iațco de la Ițcani, cum greșit sugerează legenda, ci cel de la Votinel, tatăl lui Iațco din Ițcani, cel care închina, în mai 1395, două mănăstiri Patriarhului Antonie. Există câteva argumente, în afară de cele deja enumerate, care conduc spre ipoteza că Iațco din Voitin, care îl putea întâmpina pe Dragoș, în călătoria lui spre Volovăț (spre Suceava nu a călătorit), era armean, nu rusin, numele în sine aparținând și armenilor¹¹³⁸. Cel mai important argument ar fi reprezentat de faptul că Patriarhul Antonie avea să intervină, la Alexandru cel Bun, în favoarea întemeierii unei episcopii armenesti în Moldova: / „1401 (6909) iulie 30, Suceava Din mila lui Dumnezeu, noi, Olecsandru voievod, domn al Țării Moldovei, cu fratele meu, Bogdan, facem cunoscut, cu această carte a noastră, tuturor bunilor pani care vor vedea această carte sau o vor auzi, că acest adevărat Ohanes, episcop armenesc, a venit la noi, la scaunul nostru, al Moldovei, și ni s-a înfățișat cu cărți drepte ale patriarhului ecumenic Antonie de Constantinopol, pentru că pe patriarhul lui armenesc nu l-a cunoscut încă, ca să se ridice această episcopie, cu ajutorul domnului nostru, marele cneaz Vitovt. De asemenea, a jurat domniei noastre să primească și să întocmească toată rânduiala bisericească. De aceea, noi am dat episcopului armenesc Ohanes bisericile armenesti și pe popii lor; în întreaga noastră țară va fi volnic asupra armenilor cu dreptul său episcopal; i-am dat scaun în Suceava, în cetatea noastră. Care dintre armeni îl veți cinsti va fi ca și cum ați face-o nouă, în țara noastră, în Moldova; care nu îl va asculta noi îl vom pedepsi cu mâna lui. Iar la aceasta este credința mea, a mai sus scrisului Olecsandru voievod, și credința fratelui domniei mele, Bogdan, și credința tuturor boierilor moldoveni, și mici, și mari. Și s-a scris la Suceava, sub pecetea noastră, la anul 6909 (1401) iulie, în 30, cu mâna Bratei”¹¹³⁹.

1395: Legendarul sat al și mai legendatului Iațco își începe istoria reală în 23 februarie 1453, când Alexandru Vodă acordă mănăstirii lui Iațco, unde era stareță Fevronia, dreptul de a înființa un sat pe moșia mănăstirească. Prin carte domnească, stareța Fevronia era împuternicită „să-și întemeieze sat în hotarul mănăstirii, unde îi va plăcea, și pe cine va chema, sau din țară străină, sau din Țara Leșească, sau din țara noastră, toți acești oameni câți vor fi la această mănăstire să fie slobozi să-și are și să-și semene grâul și să cosească fân din țarina târgului Suceava ca și oamenii târgoveți. Și, de asemenea, acești oameni să aibă

¹¹³³ DGAS, Suceava / File de istorie / 1388-1918, I, București, 1989, p. 82.

¹¹³⁴ AȘSP a RSR, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, I, Editura Academiei, București, 1975, pp. 65, 66

¹¹³⁵ „Cu mila lui Dumnezeu, noi, Alexandru voievod, domnul Țării Moldovei, facem cunoscut, cu această carte a noastră, tuturor celor care o vor vedea sau o vor auzi citindu-se, precum am miluit pe sluga noastră adevărată, pe Herman, și pe fratele său, Iațco, cu deosebita noastră milă și le-am întărit ocina lor, și le-am dat satul lor, unde este casa lor, la Voitinu, unde acesta iese din pădure și din poiană, și unde este mănăstirea lor și vechiul lor loc de cosit, sub brădet, pentru ca toate acestea să le fie uric, cu tot venitul, lor, copiilor lor, nepoților lor, strănepoților și răstrănepoților și întregului neam al lor, nestricat niciodată, în veci. Iar hotarul acestui sat, cu toate vechile hotare, să fie pe unde din veac a existat”.

¹¹³⁶ AȘSP a RSR, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, III, Editura Academiei, București, 1980, p. 151

¹¹³⁷ De la „Bogdan de la Voitin și fratele lui, Ion Miciorna, și surorile lui, Ilca și Mușa, copiii lui Hărman, pe care l-a avut de la bunicul nostru, Alexandru voievod, un sat, anume Voitinul, unde a fost casa tatălui lor, Hărman, și a bunicului lor, Iațco, unde iese Voitinul din pădure și din poieni, unde a fost mănăstirea lor și fânașul lor cel vechi, sub codru”.

¹¹³⁸ Într-o listă din 1476 a armenilor din Suceava, care au primit dreptul civil liovean, figurează și „Iațco armeanul din Suceava”, negustor de postav, cum aflăm dintr-un document de mai târziu.

¹¹³⁹ AȘSP a RSR, *Documenta Romaniae Historica / A. Moldova*, I, Editura Academiei, București, 1975, p. 21.

slobozenie, fie că vor fi meșteri sau cojocari sau orice fel de meșteri, fie rus sau grec sau de orice altfel de limbă să nu dea acești oameni nici dare, nici posadă, nici iliș, nici la morile noastre să nu lucreze, altceva nimică să nu dea niciodată, în veci. Și, de asemenea, acești oameni să fie slobozi și să umble în bunăvoie cu oale sau cu sare sau după pește, fie că vor umbla cu marfă vie sau moartă, cu ce vor putea, pretutindeni în țara noastră, vânzând și cumpărând, și prin târguri, și prin sate, iar vamă să nu dea nicăiri nici un groș, fie că vama este vândută, fie că este nevândută”. Soarta Ițcanilor părea să fi fost ursită pentru activități economice durabile, dar, deși ursirea mai reverberează, uneori, prin vremuri, Ițcanii nu rămân decât un sat ceva mai răsărit, un sat care trăiește primul șoc încă pe vremea stăreței Fevroniei, când un călugăr implică mănăstirea în niște tranzacții economice păguboase, iar satul se năruie, rămânând un cătun pipernicit până la venirea austriecilor, când, în jurul bisericii fostei mănăstiri se mai aflau doar 13 case.

1500: „Aveți apoi aici, în Suceava, biserica Doamnei Elena însăși, cum aveți bisericuța atât de interesantă, într-un colț de vale, la Ițcani, cu morminte de la începutul veacului al XVI-lea, de prin anii 1500 și 1510, bisericuța foarte plăcută tocmai prin această taină de umbră răcoroasă, pe care o întâlnești îndată ce-i calci pragul”¹¹⁴⁰.

1639: Biserica Adormirea Maicii Domnului din Ițcanii Vechi fusese construită în 1639, iar în 1843, când avea 246 enoriași, era slujită de parohul Nicolai IEREMIEVICI. În Ițcanii Noi funcționa o școală evanghelică, cu o clasă, din 1841, o altă școală fiind deschisă, în Ițcani-Gară, în 1884¹¹⁴¹.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹¹⁴², din 1772-1773, înregistrează la Iațcanii, în Ocolul Mijlocului, fără alte precizări, „47 – toată suma caselor”, însemnând 11 panțiri isprăvnicești, 3 pescari isprăvnicești, 1 dascăl, 2 argați ai lui Șeptilici, 1 popă, 5 nevolnici, 3 femei sărace, 7 scutelnici ai călugărilor „ot Ețcani” și 13 birnici.

1775: După 1775, sosesc în Ițcani șapte familii de bejenari transilvani și o puzderie de nemți harnici și serioși. Florea Ungurean din Cocin, Ioan Para, Vasile Moroșan, Ursu Moroșan, Toader Mălinaș, Filimon Moldovan și Grigore Moldovan, toți din Bistrița, s-au așezat pe noua proprietate a statului austriac, în vecinătatea celor 13 familii de români. Nemții s-au statornicit mai înspre lunca Sucevei, unde și-au făcut și școală, deservită de doi învățători, Leopold Columbus și Caspar Szylecki.

1788: Partea satului, dinspre viitoarea gară, care se va numi Noul Ițcani, a fost colonizată în 4 iulie, 1788 cu opt familii de emigranți germani, apoi cu alte zece familii, în cea mai mare parte provenite din Palatinat, acordul pentru concesionarea terenurilor fiind semnat în 4 septembrie 1795. Numele primilor emigranți germani au fost: Adam Sauer, Friedrich Kornelson, Peter și Elisabeth Hermann, Valentin și Margaretha Rau, Nahr Georg, Michael și Margaretha Arend, Michael și Ursula Hodel, Wilhelm și Margaretha Germann și Schultheiss.

1788: Călătorind spre Suceava, prin Românești și Pătrăuți, înspre „Luitak” (realizatorii volumului presupun, cu oarece îndoieli, că ar fi unul dintre cele două sate Călinești, al lui Ienache sau al lui Cuparenco, dar mult mai probabil că este vorba despre satul Ițcani – n. n.), Hacquet întâlnește aici „primii coloniști ai provinciei, care au emigrat din Banat. Aceștia nu erau decât niște cerșetori, în număr de douăzeci și două de familii, care s-au așezat pe terenurile și în casele părăsite de moldoveni (la anexare). Cum nu era destul loc pentru ei, aici, au fost mutați ceilalți la Suceava (unde a mai fost așezată o colonie germană), la Molodia, la Dragomirna și „Rosez” (N.N.: Localitate dispărută, opinează realizatorii volumului, deși s-ar părea că e vorba despre satul Roșa, de lângă Cernăuți). Acești oameni au primit ajutoarele necesare, dar nici pe departe ce au primit germanii, iar mai apoi, treptat, au trebuit să achite totul” . Că „Luitak” pare să fie satul Ițcani se sugerează prin menționarea celeilalte colonii

¹¹⁴⁰ Iorga, Nicolae, *Conferințe bucovinene*, București 1919, pp. 57-76

¹¹⁴¹ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 48, 1907 p. 161

¹¹⁴² ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 342

germane, de la viitorul Ițcani-Gară: „De la „Luitak”, spre râul Suceava, mai este iar o colonie germană de oameni, care au fost foarte lăsători în ridicarea sau, mai bine zis, în rânduirea definitivă a caselor lor noi și bine clădite”. Iar confirmarea susținerii mele că „Luitak” nu este Călinești, ci Ițcani, vine imediat: „De la acest sat nou înființat se vedea, de partea cealaltă a râului amintit, pe malul înalt, vechiul și ruinatul oraș Suceava. Aici s-a ridicat, de scurtă vreme, un pod de lemn, bine încheiat, peste apă, adesea foarte năvalnică. Acolo se înalță Suceava de azi, care a fost, pe vremuri, un însemnat oraș comercial, cât și orașul de scaun și reședința domnului și a mitropolitului, la douăzeci-treizeci de stânjani deasupra râului”¹¹⁴³.

1791: Parohia din noul sat german era slujită, în 1791, de pastorul Ștefan Daniel Wilhelm Hübel, de la Frătăuții Noi, în 1792 fiind transferat, de la Milișăuți, pastorul Hübel, înlocuit, în 1795, cu Andreas Schwarz, de la Waltersford în Transilvania. Din 1859, până în anul 1900, când a decedat, a slujit la Noul Ițcani celebrul pastor Franz Samuel Traugott Gorgon, din Ilișești, tatăl iubitei lui Ciprian Porumbescu, Bertha. Succesorul lui Gorgon a fost, din octombrie 1901, până sfârșitul lunii iunie 1907, Josef Folwartschny, urmat de Immanuel Gorgon, fratele Berthei.

1811: În 11 august 1811, s-au mai stabilit în Noul Ițcani, familiile Adam Hermann, Grun, Nagel, Mohr și Heinrich Arndt.

1823: Școala nemțească din Noul Ițcani funcționa în 1823, sub direcțiunea profesorului Adam Rau, următorii directori de școală fiind profesorul Johann Proll, profesorul Johann Novak, pe la 1871, apoi profesorii Jakob Serfass, Bernhard Köhler, Heinrich Kaufmann, Karl Völpel, Friedrich Schneikart Sr., Franz Serfass și Wilhelm Schwarzmann.

1851: „O broșură, lucrată de Franz Raffelsberger și publicată în 1851, la Viena, cuprindea „**Itinerariile sau directorul tuturor rutelor poștale** din k. k. Statele austriece“, itinerariul cu nr. 61 era cel de la Cernăuți, la Bistrița, de 19 poște și jumătate. Din fața hanului din Cernăuți, care nu putea fi decât cunoscutul han „Pajura Neagră“, trăsura de poștă se îndrepta spre Tărășeni, sar aflat la o poștă și jumătate de Cernăuți, apoi, prin Oprișeni, pe valea Siretului, cale de o poștă și jumătate, până la Siret. Din Siret, la Grănicești, o poștă și un sfert, trăsura trecea prin Ițcanii Noi, pe valea Sucevei, până în Suceava, aflată la 2 poște de Grănicești. Deci, distanța Cernăuți – Suceava era de 6 poște și un sfert”¹¹⁴⁴.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Suceava** (Oraș cu tribunal districtual) cu Cutul Zamca, **Ițcanii Vechi și Șeptilici**, Bosance cu Nemericieni, Podeni, Hriața și Lisaura, Bunești, Buninți, Chilișeni, Danila, Găureni, Hatna cu Dărmănești, Iacobeschi sau Fogodisten cu Gura Solcii, Slobozia sau Milișăuții de Jos, St. Ilie, Ipotești, Ițcanii Noi, Călinești Enache cu Vasilache, Călineștii lui Kuparenko, Costâna cu Berindești, Liteni, Mereței, Mihoveni, Mitocul Dragomirnei cu Lipoveni, Părhăuți, Pătrăuți pe Suceava, Reuseni, Romanești, Rus Mănăstioara, Rus Plavalar cu Rus Poienile, Securiceni, Șcheia, Soloneț, Stroiști pe Suceava, Tișăuți, Todirești cu Pietroasa, Uidești, Zaharești”¹¹⁴⁵.

1869: Inaugurarea gării din Ițcani, în 28 octombrie 1869, și racordarea Ițcanilor, printr-o linie de 88 km cu Cernăuții contribuie la o intensă dezvoltare a Ițcanilor, satul de odinioară eclipsând prăfuitul târg medieval de pe deal, dar românii nu au avut de ce fi geloși, pentru că nu-i întrecuseră românii, ci nemții. În apropierea gării, au fost construite o rafinărie de petrol, o fabrică de zahăr, o uzină de impregnat traverse, două fabricuțe de dulciuri, o distilerie de alcool, o presă de ulei și așa mai departe. Vreme de vreun secol, Ițcanii și-au

¹¹⁴³ *Călători*, X, II, p. 827

¹¹⁴⁴ Raffelsperger, Franz, *Itinerär oder Verzeichniss aller Postrouten in den k. k. österreichischen Staaten*, Wien 1851, pp. 53, 54

¹¹⁴⁵ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

afirmat o frumoasă individualitate, apoi au redevenit cartier al Sucevei, iar subordonarea aceasta a vlăguit localitatea. Doar parcul din fața gării, în care cântau odinioară fanfare și prin care se plimbau aristocratic domni și doamne, pare să mai fie oglinda fidelă a istoriei Ițcanilor, pentru că și parcul, admirabil croit, amintește, sub potopul de bălării și gunoaie ale contemporaneității, de o strălucire care îndeamnă la nostalgie.

1871: „De stă careva pe peronul de contra miazăzi al gării Ițcani-Suceava, vede, foarte aproape și puțin la stânga, podul acoperit de peste râul Suceava, pe sub care trece șoseaua ce duce, suind pe deasupra suburbiei Ițcani, drept în oraș. Ieșind din acest pod acoperit, dai de un podeț ordinar, pe sub care curge un pârâu, ce se varsă, mai încolo, în râul Suceava. Între cotitura dinspre apus a pârâului, între cursul acestuia, până la revărsarea sa în Suceava și, de acolo, înainte, urmărind cursul Sucevei, se înalță un podiș lungăreț și îngust, ce se întinde departe, spre răsărit, dar care caută a se lăți spre miazăzi, luând forma unor coaste de dealuri trăgănate, îmbrăcate cu ierburi și despărțite prin sinuozități ne-abrupte. Podișul, în partea dinspre apus a sa, este mărginit de o muchie semicirculară, cu coborâș repede, dar plin de vegetație, până în șesul pârâului, pe care se află sătul Șcheia; deasupra podișului, în cornul cel mai dinspre nord al muchiei, se văd urmele unei întăriri de pământ; de aicea, muchia podișului începe a se îndrepta spre răsărit, dar în apropiere ne arată un colț, deasupra căruia se văd urmele unei întăriri de piatră. Muchia, apropiindu-se de șosea, începe cu încetul a se pierde și versantul nordic al podișului se face din ce în ce mai trăgănat, astfel că, trecând șoseaua, el prezintă o coastă trăgănată cu totul, pe care, din vechi, stau două suburbii ale Sucevei: Ițcanii, spre apus, și Mirăuții, la răsărit... / Șoseaua ce din Ițcani duce în oraș merge, încovoindu-se spre răsărit-miazăzi, pe deasupra suburbiei Ițcani; fiind drept deasupra acesteia, se face o mică cotitură spre dreapta, după care se poate da în strada principală, în stânga căreia este Hotelul de Moldavia, iar în față cu acesta, Direcția Comunală... / Mergând, cu calea ferată din Iași, la Ițcani, se vede: întâi Cetatea; apoi Mirăuții și Ițcanii, cu bisericile de aceleași numiri, și, ridicându-se, deasupra acestora, se vede, în depărtare, acoperământul înalt și ascuțit de la turnul Sf. Ion cel Nou; iar ca mai aproape se văd o parte din turnul Sf. Dimitrie și creștelele altor biserici; și numai cu totul aproape de gară se vede Zamca, cu cele trei biserici ale sale”¹¹⁴⁶.

1875: „Linia de Nord” Viena-Constantinopol, pentru zilele de marți și sâmbătă, aveau „plecarea din Viena, la ora 10 și 53 minute ante-meridiane”, iar din Ițcani, „la ora 5 și 11 minute post-meridiane”. Trenul de Constantinopol, spre Viena, avea plecarea din Ițcani la ora 12 și 44 minute post-meridian și circula doar miercuri și sâmbătă¹¹⁴⁷.

1880: În 1880, Noul Ițcani avea 273 locuitori; în 1890, 321; în 1900, 407; în 1910, 596, dar numărul lor începe să scadă după Unire, înregistrându-se, în 1930, doar 492 locuitori, iar în 1937, 443.

1885: Simion Florea Marian îi scrie, în 26 iunie, lui Constantin Morariu, care dorea să meargă la Mehadia (Băile Herculane): „De la Ițcani, până la București, costă clasa II numai vreo 30 florini, însă tu mi se pare că nu vei trebui să trece prin București, ci printr-un loc mai apropiat”¹¹⁴⁸.

1886: În 27 octombrie 1886, un băiat de 18 ani, servitor la pălărierul Massier, aducând nisip, cu carul, de la apa Sucevei, a rupt proțapul și, înspăimântat, s-a aruncat în apa Sucevei, înecându-se într-o „știoală”¹¹⁴⁹. În noaptea de 5 spre 6 noiembrie 1886, a fost prădată casa fraților Hellman din Ițcani. Furul sau furii a/au spart casa de bani și au plecat cu 2.500 franci

¹¹⁴⁶ Palade, V. I, *O excursiune la Suceava / 17 și 18 august 1871*, Iași 1871

¹¹⁴⁷ *Telegraphul*, No. 1095, Anul V, marți 25 noiembrie 1875, p. 4

¹¹⁴⁸ *Revista Bucovinei*, Nr. 8, Anul I, August 1942, p. 314

¹¹⁴⁹ *REVISTA POLITICĂ*, Anul I, Nr. 12, noiembrie 1886, p. 4

în hârtie, vreo 50 franci de argint, timbre românești în valoare de peste 100 florini și vreo 60 timbre austriece, de câte 5 creițari¹¹⁵⁰.

1904: În vreme ce, la Suceava, căpitanul districtual (prefectul) Orest (Erast) Tarangul, nobil român de Valea Ușei, și directorul gimnaziului, Vasile Burduhos, interziceau folosirea limbii române, în districtul Câmpulung-Dorna, datorită unui ucrainean, Kapuscinski, și unui nobil austriac, Bellegarde, legitimaseră limba română drept obligatorie în administrație¹¹⁵¹, fără a beneficia de apreciere imperială, care se cuvenea lui Tarangul, cel care, după cum povestea Iorga despre alungarea sa din Bucovina, a coborât, dintr-o birjă, la Ițcani, „în mare uniformă aurită... ca să-mi dea actul prin care eram, ca „lästiger Fremde”, „für beständig abgeschafft”, deci ca „supărător străin”, „izgonit în chip statornic”. Dl Tarangul adăuga că, dacă totuși aș intra în țărișoara Împăratului, voi face nu știu câte săptămâni de închisoare”¹¹⁵², meritele acestea, ale interzicerii limbii române și a izgonirii lui Iorga soldându-se pentru Bucovina, în 1910, cu îmbucurătoarea patriotică veste că „dl prefect c. r. de la Suceava, Dr. Erast Tarangul, nobil de Valea Ușei, a primit de la Majestatea Sa împăratul crucea de cavaler al Ordinului „Francisc Iosif”. Felicităm cu vie satisfacție pe nou decoratul la această distincție înaltă”¹¹⁵³. „Când a fost, mai târziu, să întorc vizita bucovinenilor, cu Liga Culturală, adunată în congres la Iași, administrația austriacă era gata să ne întâmpine potrivit cu interesele ei, amenințate. Ea fusese înștiințată din două părți din aceea a evreimii, așa de influentă, care se temea de pătrunderea antisemiților, și din aceea a unui **curios, sincer, deși neașteptat prieten al românilor** și, mai ales, al alegătorilor săi din Ținutul Câmpulungului, contele vienez cu nume franțuzesc Bellegarde, care, **excelent prefect, „căpitan de cerc” al județului** în care se și așezase după ieșirea din serviciu, nu înțelegea să i se smomească fidelii; glasul de înștiințare mersese așa de sus încât Franz-Joseph însuși spunea unui deputat român „să păzească de Iorga pe credincioșii bucovineni. Așa încât, când ne-am prezentat la Ițcani, mi s-a pus în vedere mie singur, îndemnând pe ceilalți, așa împodobiiți cu tricolorul cum erau, să treacă granița, că aș fi în Bucovina un „străin indezirabil”. Am telegrafiat la Viena, lui Lueger, șeful antisemit așa de popular atunci, încât impunea și Împăratului, care, în ciuda adevăratelor sale sentimente, a trebuit să-i pună la gât lanțul de aur al primăriei vieneze, dar a trebuit să aștept în gară comunicarea oficială a expulzării, în timp ce Mochi Fișer, prezent și foarte satisfăcut, îmi transmitea înștiințarea că totul atârână de la dânsul. Dintr-o birjă s-a coborât în mare uniformă aurită dl Orest Tarangul, funcționar superior, ca să-mi dea actul prin care eram, ca „lästiger Fremde”, „für beständig abgeschafft”, deci ca „supărător străin”, „izgonit în chip statornic”. Dl Tarangul adăuga că, dacă totuși aș intra în țărișoara Împăratului, voi face nu știu câte săptămâni de închisoare”¹¹⁵⁴.

1908: În 1908, satul german Noul Ițcani sau Ițcanii a fost primul din Bucovina iluminat electric. La Ițcani funcționa o fabrică de zahăr, o rafinărie de petrol și o fabrică pentru producerea cuielor de lemn.

1899: Germanii ițcăneni au înființat una dintre primele asociații agricole din provincie, în 1899, condusă, din 1911, de Heinrich Kaufmann și de adjunctul Jakob Germann.

¹¹⁵⁰ REVISTA POLITICĂ, Anul I, Nr. 13, decembrie 1886, p. 4

¹¹⁵¹ „Dl profesor gimnazial din Suceavă Burduhos oprește limba românească, oprindu-i pe școlarii săi să facă petiții românești în scris, pe când dl căpitan Kapuscinski (ucrainean!) din Câmpulung primește orice scrisori românești și de la oricine și, în 6 august 1908, a rostit către popor niște cuvântări românești așa de însuflețitoare, încât și-a câștigat inimile tuturor celor ce l-au ascultat. Domnii Kapuscinski și Bellegarde (deci, un ucrainean și un austriac) sunt trup și suflet pentru limba românească, iar dl Tarangul (căpitanul, adică prefectul Sucevei – n. n.) e contra limbii românești. Ce ziceți de asta, domnilor deputați români? Oare n-ar fi bine să-i neteziți dlui căpitan Tarangul calea de măriri spre Viena și, în locu-i, să puneți căpitan în ținutul Sucevei pe unul ca domnii Kapuscinski sau Bellegarde? Of, inimă, of!” – cf. *Deșteptarea*, Nr. 20 și 21, Anul I, 1 noiembrie 1908, p. 319

¹¹⁵² Iorga, Nicolae, *O viață de om*, București 1934, pp, 171, 172

¹¹⁵³ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor bucovineni*, Nr. 2, Anul I, 7 decembrie 1910, p. 14

¹¹⁵⁴ Iorga, Nicolae, *O viață de om*, București 1934, pp, 171, 172

Cooperativa germană de credit rural a fost înființată tot în 1899, cu 100 membri, sub direcțiunea fiului lui Wilhelm Germann, Jakob, urmat, din 1911, de Ludwig Hodel, fostul director adjunct.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitza: „**Ițcanii-Gară**, comună rurală, districtul Suceava, așezată pe malul stâng al râului Suceava, între Ițcanii-noi și Buninți. Suprafața: 1,42 kmp; populația: 711 locuitori, parte germani, parte izraeliți; religia rom. cat. și mozaică pentru majoritate, gr. cat și evangheliști pentru rest. Alături de comună este un pod de lemn peste Suceava, ce servește de trecere drumului principal Siret-Suceava. E stație de drum de fier a liniei ce vine de la Cernăuți și se bifurcă, aci, o ramură, apucând spre Suceava și alta în România. Are un oficiu vamal; un oficiu telegrafo-poștal; o școală populară, cu o clasă; ține de biserica filială din Ițcanii-Vechi; are un biurou de poliție. A fost înființată în anul 1880, ca comună cu administrație specială, pe teritoriul comunei Ițcanii-Noi. Populația se ocupă îndeosebi cu negoțul. Comuna posedă 68 hectare pământ arabil, 7 hectare fânașuri, 4 hectare grădini, 7 hectare imașuri, 12 hectare păduri. Are 13 cai, 45 vite cornute, 6 porci. **Ițcanii-Noi**, comună rurală, districtul Suceava, așezată pe pârâul Rustorba, afluent al râului Suceava, la hotarul cu România. Suprafața: 3,20 kmp; populația: 415 locuitori, în majoritate germani, de religie evanghelică. Este situată lângă drumul principal Siret-Suceava; punct de trecere în România; are un oficiu vamal și o școală populară, cu o clasă; populația română ține de biserica cu hramul „Sfântul Nicolae” din Suceava. A fost fondată la anul 1787, pe teritoriul comunei Ițcanii-Vechi, de o colonie de germani. Populația se ocupă cu negoțul, precum și cu agricultura și creșterea vitelor. Comuna posedă 201 hectare pământ arabil, 41 hectare fânașuri, 5 hectare grădini, 63 hectare imașuri. Se găsesc 158 cai, 224 vite cornute, 150 porci, 64 stupi”¹¹⁵⁵.

În **1908**, s-a înființat, la Ițcanii Noi, sucursala regională a Asociației germanilor creștini din Bucovina, sub direcțiunea lui Hargesheimer, înlocuit, în 1925, de adjunctul său, Johann Mohr. Beneficiind, în medie, de circa de 4,1 hectare de pământ arabil pe familie, germanii Franz Bessai, Samuel Bessai, Jakob și Peter Blomann, Gustav Gauer, Adam Germann II, Jakob Germann II, Johann Ludwig Germann, Johann Germann, fiul lui Karl, Josef și Wilhelm Germann, fiii lui Josef, Karl Germann, Germann Philipp Jakob, Johann Hermann II, Johann Hodel, fiul lui Adam, Johann Hodel II, Wilhelm Hodel, Josef Keller, Kornelson Jakob, Kornelson Johann, Kornelson Wilhelm, Massier Ernst, Franz Mohr, Karl Mohr, Peter Mohr, Wilhelm Mohr, fiul lui Peter, Franz Nahr, Jakob Nahr, Johann Nahr, Ernst Rau, Jakob Rau, Wilhelm Rau și Johann Wagner au fost fermieri, deci modele pentru români și ucrainenii din satele din jur. **Cu mici sau mari afaceri și cu activități industriale** se ocupau Demeter Bogatu, Erwin Frank, Wilhelm Germann, Hodel Jakob, Ludwig Mohr, Ludwig Praglowski, Friedrich Reim și Karl Reim. **Funcționari ai statului** au fost Adam Bessai, Nicolaus Cerski, Adolf Czmiel, Jakob Czurau, Johann Philipp și Dudutza, Eugen Dufek, Amalie Engel, Friedrich și Otto Engel, Ludwig Germann, Adam Haidu, Gustav Hartmann, Johann și Amalie Hektor, Arnold și Eduard Hodel, Johann și Rudolf Hodel, Theresia Hodel, Wilhelmine Hodel, Hrudei, Otto Hube, Franz Keller, Johann Keller, Kerth Katharina, Kerth Wilhelm, Klimkowski Ludwig, Kornelson Adam, Erwin și Adele Kornelson, Jakob, Wilhelm și Otto Kornelson, fiii lui Johann, Josef Kornelson, Wilhelm Kornelson, Christine Kuba, Jakoband Adolf Kubinski, Karl Kubik, Ferdinand Kuschera, Kwasko, Karl Mathe, Fanz Marko, Friedrich Mock, Adam Mohr, Jakob și Johann Mohr, fiii lui Peter, Johann Mohr II, Johann Mohr, fiul lui Wilhelm, Pelweski, Otto Pertisch, Franz Praglowski, Adam Radmacher, Karl Rakoczy, Georg Salhorniak, Sauer, Karl Schäfer, Friedrich Schneikart, Wilhelm Schwarzmann, Seile, Jakob Silzer, Wilhelm Smolak, Johann Smutne, Theodor Schneikart, Johann Specht, Arthur Strobel, Otto Turkowski, Franz Weber, Heinrich

¹¹⁵⁵ Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 120

Wegemann, Johann Werbetz, Hans Werskla, Hans Wilk, Amalie Zimmermann și Adolf Zybaczinski.

1914: „Milițienii (Landssturm), postați pentru pază la Ițcani, vor pleca, în ziua de 25 august, la Cernăuți. Ei vor fi înlocuiți cu dispensații. În toate cafenelele din Suceava li se oprește clienților câte o bucată de zahăr, iar cantitatea totală se strânge și se trimite pe câmpul de luptă... În general, spiritele sunt liniștite în Bucovina. Locuitorii speră că dușmanii vor fi bătuți. / **Benno**¹¹⁵⁶. Între timp, „rușii, după ce au înconjurat Cernăuții, pe care austriecii îl părăsiseră, cu două zile mai înainte, au început o mișcare de înconjurare. Obiectivul este Suceava și Hadikfalva¹¹⁵⁷, dar au răzbit doar până la Dărmănești, unde au și ajuns în noaptea de 3 spre 4 septembrie¹¹⁵⁸, zi în care prefectul Sucevei, Tarangul, mergea la Burdujeni, ca să solicite „un mijloc de aprovizionare a orașului cu combustibilul necesar luminii electrice, iar Inspectoratul căilor ferate din Ițcani solicita omologilor români găzduirea, în stația Burdujeni, „a unui număr de aproape 400 de vagoane cu grâu și porumb, care se găsesc prin stațiile austriece, aceasta ca vagoanele să nu cadă în mâna rușilor”¹¹⁵⁹. Ceea ce s-a și aprobat imediat... / „Între timp (pe 12 octombrie 1914 – n. n.), pentru că rușii ajunseseră la Hatna (Dărmănești), la gara Burdujeni debarcă „mari bogătași și comercianți, cu familiile lor” și se cazează pe la oamenii din sat, iar primarul Burdujenilor, I. Vasiliu, ordona brutarilor „să facă mai multă pâine decât de obicei”, pentru că alte trenuri cu refugiați așteptau la Ițcani, apoi soseau la Burdujeni, „din cea în ceas”¹¹⁶⁰. / În 25 octombrie 1914, revenea la Cernăuți și contele Meran, funcționarii rămânând la Vatra Dornei, de teama unei noi invazii rusești. Trupe maghiare, care veneau din Ardeal, prin Bistrița, erau întâmpinate cu prăjituri și lapte, în gara din Dărmănești, „de doamne din elită din Ițcani și Suceava”. Primarul Cernăuților, numit de ruși, avocatul Bocancea, își urmase binefăcătorii, luând cu ele și cele 150.000 de coroane, încasate de la populație ca impozite. Medicul spitalului din Cernăuți, Zambilovici, se străduia să împiedice extinderea epidemiei de holeră, care apăruse în Austro-Ungaria¹¹⁶¹. În seara zilei de 28 octombrie, se semnalau lupte puternice, pe Prut, la circa 7 km de Cernăuți. Rușii bombardau Cernăuții, cu bateriile de artilerie de la Zuska. „Un șrapnel a căzut în curtea reședinței mitropolitului Repta și a produs oarecare deteriorări; un altul a căzut pe acoperișul bisericii Sfintei Paraschiva. În urma ordinului dat de comandantul orașului, colonel Fischer, circulația s-a suspendat în oraș. Populația continuă să fugă îngrozită. Aseară și azi, trenuri speciale au adus aproape 3.000 de refugiați la Ițcani și Suceava”, transmitea, în 16 octombrie vechi, corespondentul din Burdujeni al ziarului „Adevărul”, A. Sandu¹¹⁶². / Știrile lunii decembrie a anului 1914 vestesc sfârșitul reocupării Cernăuților, după patruzeci de zile, și întoarcerea, pentru a doua oară, a rușilor, populația din nordul Bucovinei plătind câte 20 de coroane, o sumă enormă pentru acele vremuri, pentru a ajunge la Suceava, iar de acolo, la nevoie, în Burdujeni. Peste zece mii de cernăuțeni se aflau, la 1 decembrie 1914, în Suceava și în Ițcani, așteptând, de la București, permisiunea telegrafică de a intra în România. „Nenorocții de bucovineni stau, în Suceava și Ițcani, aproape muritori de foame. Copiii cer zadarnic mâncare, căci acolo e mizerie și mare lipsă de alimente”, transmitea, în 16 noiembrie vechi, corespondentul sucevean secret al „Adevărului”, iar din Dorohoi veneau vești asemănătoare. / „Pe la sfârșitul lunii lui decembrie (stil vechi n. n.), rușii începuseră a înainta peste apa Siretului... Vineri, în ziua anului nou a bisericii apusene, pe la 12 ore din amiază, străbătu ca un fulger prin populațiunea îngrozită a Sucevei vestea că drumul ce vine de la

¹¹⁵⁶ *Din Suceava – în „Adevărul” din 13 august 1914*

¹¹⁵⁷ *Rușii spre Suceava – în „Adevărul” din 22 august 1914*

¹¹⁵⁸ *Rușii la Suceava – în „Adevărul” din 23 august 1914*

¹¹⁵⁹ *Bucovina fără proviziuni – în „Adevărul” din 24 august 1914*

¹¹⁶⁰ *Exodul populației din Bucovina, „Adevărul” din 30 septembrie 1914*

¹¹⁶¹ *Adevărul din 14 octombrie 1914*

¹¹⁶² *Adevărul din 17 octombrie 1914*

Ițcani este negru de căzăcime rusească. Era spaima care sporise și însutise numărul. Nu erau decât 22 cazaci călări, care intrară, venind dinspre Hatna, în gara Ițcani. Un detașament mic de patru oameni pătrunse pe strada Burdujenilor, până la bariera frontierei române, și unul dintre ei, cu glas brusc și semeț, se răsti la ostașul român ce stătea de sentinelă la barieră, somându-l să nu lese populațiunea austriacă să se refugieze pe teritoriul românesc.”¹¹⁶³.

1915: „Suceava a fost predată comandantului trupelor rusești la ora 4, de locțiitorul primarului, Voronca, care a ieșit în pragul primăriei (actualul Palat Administrativ – n.n.) cu un steag alb. Un număr de soldați și un ofițer rus au preluat, de îndată, primăria. Grosul trupelor rusești se găsește, în acest moment (seara zilei de 2 ianuarie 1915 – n.n.), în satul Șcheia. Suceava și Ițcani sunt ocupate de un singur regiment de cavalerie. Centrul orașului Suceava, de la primărie, până la tribunal, este ocupat de cazaci. Cu ocuparea acestor două orașe, întreaga Bucovină, până la Carpați, se găsește sub stăpânirea armatelor rusești”. Pentru că Burdujenii erau sufocați de refugiați, Direcția Căilor Ferate nu a mai așteptat aprobările de la București, ci a permis formarea unor trenuri speciale pentru Palanca, primul dintre ele, format din șase vagoane de călători și din șapte vagoane de marfă, plecând din gara Burdujeni la ora 20¹¹⁶⁴. / „În Ițcani, cazacii au deschis depozitul de făină al lui Helimann și au împărțit făină la țărani”¹¹⁶⁵. / „Zilnic, deci, treceau câte trei-patru ruși, din Ițcani, la Burdujeni. Duminica trecută, trei soldați ruși au sosit în localitate, unde a avut loc o nuntă țărănească. Cu această ocazie, fiind și ei invitați (o confirmă și o fotografie din „Gazeta Ilustrată”, publicate de Benno, autor și al știrii din Adevărul”), au chefuit toată ziua și, seara, la întoarcere, s-au luat la ceartă, apoi la bătaie, lângă vama noastră. Deodată, unul a scos un cuțit din buzunar, înjunghiind pe un camarad al său. Într-o stare muribundă, rănitul a fost transportat la spitalul din Suceava, iar criminalul a fost arestat. Azi, când mă aflu în Suceava, am fost înștiințat că soldatul rus rănit a murit. Un al doilea caz s-a întâmplat tot în localitate. Pe când doi cazaci petreceau la o cârciumă, unul dintre ei a scos un revolver, amenințând pe celălalt că-l împușcă, dacă nu-i plătește consumațiile. Celui amenința fiindu-i frică, a plătit totul și a fost nevoit să doarmă la Burdujeni, până a doua zi, temându-se că colegul său se va răzbuna, în drum spre Ițcani”¹¹⁶⁶. Pe neașteptate, însă, în această acalmie suceveană vine vestea că, în seara zilei de 23 ianuarie (5 februarie stil nou – n.n.), maiorul Zagorin ar fi primit ordin să părăsească orașul și să-și ducă trupele la Cernăuți. Drept consecință, „toată noaptea, pe șoseaua Ițcani-Suceava, s-au transportat trupe și muniții. Înainte de plecare, maiorul Zagorin și-a plătit hotelul și și-a luat rămas bun de la cunoștințe”¹¹⁶⁷.

1915: Urmând exemplul Vienei, care inițiasă „Țintuirea ostașului ferecat”, și al Berlinului, unde „s-a construit din lemn o statuie uriașă a generalului Hindenburg, pe a cărei suprafață se pot bate 20 milioane de ținte”, colectându-se, astfel, 20 milioane de mărci, Suceava, „din inițiativa unui comitet aranjor al serbării, compus din neobositul prefect Dr. Korn, Președintele Tribunalului Dr. Handl, girantul orașului, consilierul guvernial V. Gribovski, și profesorul gimnazial Dr. Orest de Tarangul” a pus să se facă „un product, lucrat cu multă artă, din lemn de tei, de cunoscutul maestru Vasile Buliga din Câmpulung”, după care a trecut la organizarea de colecte publice. Mai întâi, la Suceava, în 4 octombrie 1915, când, „după săvârșirea serviciului divin, lumea oficioasă, însoțită de un public mare, s-a adunat în frumosul cort, ridicat în fața intrării în Palatul Comunal (actualul Palat Administrativ – n. n.). După defilarea batalionului de milițieni, în fruntea cărora pășea **muzica funcționarilor de la Calea Ferată Ițcani**, noul girant al orașului a relevat (pauză de cenzură – n. n.) însemnătatea acestei zile patriotice și scopul umanitar urmărit prin țintuirea

¹¹⁶³ *Viața Nouă*, anul III, nr. 153, 30 mai 1915, pp. 1-4

¹¹⁶⁴ *Adevărul*, 27, nr. 9980 din 22 decembrie 1914, p. 2

¹¹⁶⁵ *Adevărul*, 28, nr. 9994, 8 ianuarie 1915, p. 3

¹¹⁶⁶ *Adevărul*, 28, nr. 10010, 24 ianuarie 1915, p. 2

¹¹⁶⁷ *Adevărul*, 28, nr. 10012, 26 ianuarie 1915, p. 3

buciumului, în care se simbolizează strigătul de luptă din trecutul istoric al acestei țări. Sfârșind cu uralele însuflețite, la adresa Majestății Sale a Împăratului, a urmat țintuirea, făcând începutul prefectul districtului, Dr. Korn, care a bătut cea dintâi țintă, în numele protectorului acestei serbări, al Președintelui Țării, contele Meran. Venitul realizat într-o singură zi a trecut suma de 2.000 coroane”. Buciumul a fost dua, „miercuri, 27 octombrie, de ziua Sfintei Paraschiva, la Ițcanii Noi, și la Ițcani Gară”¹¹⁶⁸. „La Ițcanii Noi, s-au strâns 660 coroane”¹¹⁶⁹.

1916: „Consilierul guvernial Dl Visarion Gribovschi a convocat, pentru luni, 17 ianuarie, orele 5 post-meridian, în Palatul Municipal din Suceava, o convorbire prealabilă, la care au participat 17 persoane, între care prefectul Dr. Robert Korn, președintele Tribunalului Dr. Alfred Handl, preotul greco-catolic Hlibowicki, directorul gimnazial Constantin Procopovici, **primarul din Ițcani Hellman** și alții. Profesorul Dr. Orest de Tarangul a raportat asupra însemnătății și organizării acestei instituțiuni, remarcând că, chiar și în aceste momente, ne pătrunde o adiere de pace”. Societatea era, deci, ca și făcută, iar „între membrii binefăcători, cu taxa de 100 coroane, s-a anunțat și vrednicul vicar protopresviteresc părintele Mihai Sârbul”¹¹⁷⁰. / La Suceava și la Ițcani, locuitorii au fost treziți, cu darabanele, în timpul nopții și sfătuiți să-și ducă vitele spre Dorna, pentru că năvălirea rusească nu mai poate fi stopată. La Ițcani a sosit un tren din Cernăuți, burdușit cu refugiați. „Bucovina e cuprinsă de panică”¹¹⁷¹. Comunicatul oficial rusec, din 31 mai 1916 (13 iunie nou – n.n.), anunța, pe lângă ocuparea de importante localități poloneze și luarea de prizonieri (1.700 ofițeri și 114 soldați), că „în sectorul Prutului, între Boian și Nepolocăuți, trupele rusești s-au apropiat de malul stâng al râului. Lângă capul de punte de la Cernăuți, o luptă crâncenă mai dăinuiește”¹¹⁷². La Sadagura, rușii au capturat un mare depozit de materiale de geniu și căi ferate. În 2/15 iunie 1916, la ora 17, Guvernul României a primit o telegramă, prin care se anunța că Cernăuții au fost evacuați de către austrieci, care au numit o comisie pentru predarea orașului, compusă din câte doi reprezentanți ai fiecărei naționalități. Mitropolitul Repta a fost ridicat și dus la Dorna. Linia ferată a fost distrusă, de la Cernăuți, până la Volksgarden, pe o lungime de trei kilometri, pentru a întârzia înaintarea rușilor. La Ițcani, 80 de locomotive așteptau, sub presiune, să transporte întreg materialul rulant la Burdujeni, în vreme ce câteva trenuri cu răniți erau îndreptate spre Vatra Dornei¹¹⁷³. ... „Zi și noapte, mii și mii de nenorociți părăsesc Cernăuții și se îndreaptă, în grabă, spre frontiera noastră, care este, însă, închisă intrării acestora. În barăcile gării Ițcani, rezervate înmagazinării cerealelor consortiului austro-ungar, sunt adăpostiți peste 5.000 de nenorociți, care trăiesc din mila publică și din sprijinul ce-l mai dau autoritățile nemțești. Într-o ospătărie, care a fost înființată în gară, sunt hrăniți copiii și bătrânii. Femeile tinere și fetele sunt îndreptate, pe jos sau în trenuri, spre Dorna, ca să ajute la săparea tranșeelor. Peste tot, este jale și mulțimea satelor și târgurilor Bucovinei se stinge, privind cu ochii, de foame”¹¹⁷⁴. ... / „Austrieii, evitând bătăliile decisive, se tot retrag, iar rușii ocupă, rând pe rând, toate localitățile din sudul Bucovinei. La Țurenii, austrieii, în retragere, au aruncat în aer depozitul de muniții, iar la Ronina, podurile de peste Prut și Siret. În 20 iunie 1916, se desfășurau lupte grele la Storojineț, Frazenthal și Tereblecea. Între Burdujeni și Ițcani, coloanele refugiaților bucovineni, din toate clasele sociale, blocaseră drumul, dar cei mai mulți refugiați se îndreptaseră direct spre Vatra Dornei. „De două săptămâni, populația din Cernăuți și din împrejurimi s-a refugiat în Ițcani și

¹¹⁶⁸ *Viață Nouă*, IV, nr. 163 din 3 octombrie n. 1915, p. 4

¹¹⁶⁹ *Viață Nouă*, IV, nr. 174 din 7 februarie n. 1915, p. 4

¹¹⁷⁰ *Viață Nouă*, IV, nr. 173 din 24 ianuarie n. 1915, p. 3

¹¹⁷¹ *Adevărul*, 29, nr. 10497, 1 iunie 1916, p. 3

¹¹⁷² *Adevărul*, 29, nr. 10498, 2 iunie 1916, p. 3

¹¹⁷³ *Adevărul*, 29, nr. 10498, 2 iunie 1916, p. 4

¹¹⁷⁴ *Adevărul*, 29, nr. 10500, 4 iunie 1916, p. 3

Suceava, unde li s-au dat asigurări că rușii nu vor ajunge prea curând. Aici, însă, s-au izbit de mizeria foamei. Vrând să se refugieze la noi, de unde să-și continue drumul spre Ungaria, autoritățile locale n-au putut permite acest lucru, fără avizul prealabil al autorităților superioare. Astăzi li s-a permis tranzitarea prin țara noastră. În acest scop, a sosit dl Cămărășescu-Tacit, subinspector general de poliție, însoțit de comisarul de Siguranță, dl E. Zdrafcu, pentru luarea măsurilor necesare. A sosit, de asemenea, căpitanul de jandarmi Topor, cu 40 de jandarmi... Chiar acum continuă să sosească numeroși refugiați din Siret, care, sub ploaia de gloanțe, au parcurs, pe jos, această distanță, de la Siret, la Burdujeni. Și orașul acesta a căzut în mâinile rușilor (căzuse, odată cu Rădăuții, în dimineața zilei de 20 iunie 1916 – n. n.). **Casele din Ițcani sunt aproape toate pustii**, pe când în magazinele gării Ițcani mai staționează un mare număr de refugiați, care nu au putut trece dincoace. Mizeria e de nedescris”¹¹⁷⁵. În Suceava, rușii au ajuns, din nou, în dimineața zilei de 22 iunie 1916. Gara Burdujeni era blocată cu sute de vagoane austriece și germane, aduse din Ițcani... „Miercuri, 21 iunie 1916, la amiază, mai întâi a fost zărit un aeroplan rus, survolând deasupra Sucevei, iar după o oră, „prima patrulă rusească, compusă din 24 de cazaci, și-a făcut apariția în fața Burdujenilor, pe șoseaua Ițcani-Suceava; imediat, a urmat o altă patrulă, de 100 soldați din cavalerie, care, intrând în Suceava, au preluat orașul din mâinile noului primar, preotul român Sârbu. În oraș, au făcut câteva cumpărături, după care s-au îndepărtat. Se așteaptă grosul armatei de infanterie și artilerie, care urmărește armata austriacă, retrasă toată în munți... Rușii au capturat un întreg convoi de muniții, la Scheia, iar la Cacica au capturat 8 vagoane cu reflectoare și 40 de vagoane cu sârmă ghimpată”¹¹⁷⁶... / „În Ițcani, rușii, care luaseră locul jandarmilor austrieci, se purtau bine cu populația, dar prăvăliile rămâneau închise, iar străzile erau pustii. Funcționa doar berăria lui Fischer, din fața gării, „unde rușii vin, mănâncă, beau, plătesc frumos și se duc”. Abia în 23 iunie 1916, după-amiază, la Ițcani s-au prezentat un maior rus și zece soldați „pentru a lua orașul în stăpânire. La sosire, a chemat câte un locuitor din fiecare națiune și le-a spus ca populația să nu fie deloc îngrijorată, deoarece rolul rușilor nu este să ducă război cu populația civilă și că, în limitele posibilităților, va căuta ca populația să fie cât se poate de bine tratată și să nu aibă nimeni de suferit... După aceasta, rușii au pus stăpânire pe imensa pradă, găsită la stația Ițcani, și care se compunea din o mulțime de vagoane cu cereale și vin. De la Ițcani, la Suceava, ești nevoit să treci râul Suceava prin apă, din cauza distrugerii podului de către austrieci. De-a lungul șoselei, nu întâlnești picior de om. Din când în când, zărești, din depărtare, pe câmp, câte un țăran român bucovinean, care prășește”¹¹⁷⁷. / „Duminică, 19 iunie 1916 (2 iulie stil nou – n. n.), orele 4 după-amiază, a izbucnit un incendiu la Ițcani, la antrepozitele Statului, construite de curând, și la magazia bogătașului Hellman. Focul a fost pus și, din neglijență, lăsat să se întindă și la casele comercianților Peretz și Sonnenfeld și jandarmeriei. Sentinela rusă de la vamă n-a permis celor de la noi, care s-au grăbit să alerge pentru a stinge focul, și, cum toate pompele le-au luat austriecii, în retragere, Ițcanii e expus să fie complet distrus. Nu s-a permis nici grănicerilor noștri, care au pompe și voiau să treacă dincolo, pentru a localiza incendiul”¹¹⁷⁸. În ciuda întâmplării cu focul de la Ițcani, rușii păreau interesați, la această a treia ocupație, de refacerea Bucovinei. „În toate localitățile ocupate au găsit uzinele electrice și conductele de apă stricate de austrieci, în retragerea lor. Rușii, însă, au adus maiștri speciali, care au reparat toate acestea, căci – zic comandantii lor – populația civilă nu trebuie să sufere de pe urma ocupantului. Începând de ieri (20 iunie – n.n.), funcționează, și în Suceava, și în Ițcani, uzina electrică și conducta de apă, spre bucuria populației. Comandantul care a fost, la început, în

¹¹⁷⁵ *Adevărul*, 29, nr. 10504, 8 iunie 1916, p. 3

¹¹⁷⁶ *Adevărul*, 29, nr. 10506, 10 iunie 1916, p. 4

¹¹⁷⁷ Balan, p. 34

¹¹⁷⁸ *Adevărul*, 29, nr. 10517, 21 iunie 1916, p. 4

Suceava și Ițcani a fost înlocuit. În locul său a fost trimis baronul Stempel. Patrula din Ițcani este compusă, acum, din cazaci, în locul românilor basarabeni”¹¹⁷⁹.

1918: „În dimineața de 23 octombrie – stil vechi (5 noiembrie nou – n. n.), venind la companie, mi s-a raportat că-n timpul nopții sentinela austriacă, punându-și capela în vârful baionetei, a început s-o fluture, adresându-se comandantului român, de la podul despărțitor de frontieră, care, din veselia și mimica făcută, a înțeles că acești soldați austrieci (cum am văzut, croați) exercită „sloboda”, pe care ai noștri o mai văzuseră la „tovarășii” noștri ruși (în urmă cu un an, în 1917). Într-adevăr, frontiera nu mai era defel păzită. Singuri, jandarmii austrieci rămăseseră la posturile lor. Populația din Ițcani și Suceava trecea printr-o mare neliniște. Postul de jandarmi era neputincios pentru menținerea ordinii. Populația avea nevoie de ocrotire, întrucât jefuitoarii începuseră a se deda la prădăciuni. Trebuia profitat de această ocaziune pentru a intra în Bucovina. Dar cum? / Între România și Austria se încheiase pacea de la București, așa că o trecere în Bucovina ar fi fost privită ca o încălcare de teritoriu, un „causus belli”, pe care nu eram autorizat a-l provoca. Dar, totuși, simțeam că a sosit momentul să trecem în Bucovina. În starea nervoasă și neliniștitoare din preajma frontierei, am lăsat jandarmeriei (austriece – n.n.) să înțeleagă că pot interveni, dar să-mi facă o adresă scrisă, semnată de căpitanul Kucinski, comandantul jandarmeriei din Suceava. Acesta, din scrupule ușor de înțeles, n-a făcut nici o adresă, dar ar fi autorizat postul din Ițcani să ceară el, în scris, sprijinul grănicerilor de la Burdujeni. Această adresă mi-a fost suficientă să fiu acoperit în cele ce urmăream... / Era spre ziuă, întuneric însă, plutonul încolonat, cu o patrulă ce-l preceda, trecea frontiera și se îndrepta, urcând pe drumul Ițcanilor, spre Suceava”. „În sfârșit, în dimineața zilei de 6 Noiembrie 1918, intră în Suceava grănicerii maiorului Anton Ionescu!”¹¹⁸⁰.

1929: „Timp de 38 ore continuu o ploaie torențială, însoțită de furtună, s-a dezlănțuit asupra întregului județ... În comuna Ițcani apa a intrat prin casele locuitorilor, silindu-i să evacueze locuințele. Comuna Suceava a trimis în ajutor pompierii. Podul peste râul Suceava, ce făcea legătura orașului cu Ițcani, a fost luat de ape, care cresc mereu, aducând bârne și câpiți de fân”¹¹⁸¹.

1934: Deși nu erau majoritari în Noul Ițcani, în care se stabiliseră cu puțin după germani, evreii au dat, mai mereu pe primarii localității, precum Dische, Samuel Hellmann, nepotul acestuia, Adolf Hellmann, fiul lui Max, Adolf Kolber, primar în 1934, sau primarul din vremea deportărilor, Dr. Goldstein, care a știut să-și folosească influența pentru a proteja pe locuitorii evrei ai Ițcanilor, unii dintre aceștia, printre care Tillinger, Goldstein, Bernthal, Ferry Fischler, Stupp și Rakover, sfârșind, totuși în lagărele din Transnistria.

1942: „Se retrage naționalitatea română, pe baza dispozițiilor art. 41, punctul 2 din legea privitoare la dobândirea și pierderea naționalității române din 19 Ianuarie 1939¹¹⁸², cu modificările ulterioare, următorilor locuitori, care au plecat din țară în mod clandestin și fraudulos, indiferent din ce cauză, sau au părăsit țara pentru a se sustrage îndeplinirii serviciului militar sau oricărei alte îndatoriri, în legătură cu apărarea națională: **Nichim Lionov**, înscris în registrul de naționalitate al comunei **Ițcani**, județul Suceava”.

1945: „Prin Ordinul Nr. 319.634 din 15 Noemvrie 1945¹¹⁸³, se fixează, pe data de 1 noemvrie 1945, următorii învățători la școlile arătate în dreptul fiecăruia: **Olariu Maria**, la **Ițcani**, p. 12, soț funcționar; **Bojescu Eugenia**, la **Ițcani**, p. 8, soț funcționar”.

1947: „**Constituiți de societăți cooperative**¹¹⁸⁴: Cooperativa „Bucovina”, comuna Ițcani, jud. Suceava”.

¹¹⁷⁹ *Adevărul*, 29, nr. 10519, 23 iunie 1916, p. 3

¹¹⁸⁰ Morariu, Pavelescu, p. 60

¹¹⁸¹ *Gazeta Transilvaniei*, Nr. 72, Anul XCII, Brașov, miercuri 17 iulie 1929, p. 4

¹¹⁸² *Monitorul Oficial*, Nr. 137, 12 iunie 1942, pp. 4895 și următoarele

¹¹⁸³ *Monitorul Oficial*, Nr. 277, 3 decembrie 1945, p. 10553

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947¹¹⁸⁵, următorii învățători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Gavrilescu Ilie**, de la Ițcani, la Cajvana; **Ștefănuță Leocadia**, de la Părhăuți, la **Ițcani**, post IX; interese familiare”.

1947: „Următorii salariați din Direcția Generală C. F. R., Dir. 8 Regională Iași, se licențiază din serviciu, pe ziua de 1 Iunie 1947: **Filtințher Iosif**, mecanic, cl. 7, Depoul Ițcani; **Șuiu Dumitru**, mecanic, clasa 7, Depoul Ițcani; **Reileanu Petre**, lucrător 1., cl. 3, Secția L. 5 Ițcani; **Nichifor Ion**, revizor linie, ct 4, Sec. L. 5 Ițcani; **Cocoș Dumitru**, paznic, cl. 2, Uzina de Impregnat Ițcani; **Popovici Mihai**, paznic, cl. 3, Uzina de Impregnat Ițcani; **Scorțan Constantin**, lucrător linie, cl. 2, Secția L. 5 Ițcani; **Scorțan Neculai**, lucrător linie, cl. 2, Secția L. 5 Ițcani; **Manoliu Constantin**, fierar, cl. 7, Secția L. 5 Ițcani; **Volovici Anton**, cizmar, cl. 6, Secția L. 5 Ițcani; **Ulici Iosif**, paznic, cl. 9, Secția L. 5 Ițcani; **Hoșevski Vasile**, cl. 13, Secția L. 5 Ițcani; **Ciobanu Antonie**, lucrător 1, cl. 4, Secția L. 5 Ițcani; **Andronic Teodor**, picher, cl. 15, Sectia L. 5 Ițcani; **Postolnic Adolf**, picher, cl. 17, Secția L. 5 Ițcani; **Bogătoaie Vasile**, șef tren, cl. 11, Stația Ițcani; **Bugiuc Filaret**, fierar, cl. 13, Revizia de vahoane Ițcani¹¹⁸⁶. „**Ștefan Mihai**, frânar, cl. 4, Stația Ițcani; **Scânteie Ilie**, impegat mișcare, cl. 5, Stația Ițcani; **Reziuc Ștefania**, imp. bir., cl. 6, Stația Ițcani; **Vahnorean Ifrim**, sef bir., cl. 5, Stația Ițcani; **Vahnorean Ecaterina**, casieră, cl. 8, Stația Ițcani; **Prisăcuță Gheorghe**, șef stație, cl. 11, Stația Ițcani; **Păduraru Florea**, șef tren, cl. 10, Stația Ițcani; **Sălăjeanu Petru**, frânar, cl. 6, Stația Ițcani; **Atănăsoaie Vasile**, acar, cl. 4, Stația Ițcani; **Prodan Mihai**, magaziner, cl. 5, Stația Ițcani; **Marțuneac Haralamb**, cond., cl. 11, Stația Ițcani; **Marțuneac Alexandru**, imp. bir., cl. 4, Stația Ițcani; **Serghi Constantin**, frânar, cl. 4, Stația Ițcani; **Avasiloaiei Constantin**, frânar, cl. 3, Stația Ițcani; **Atitienii Filaret**, frânar, cl. 4, Stația Ițcani; **Botezatu Ilie**, frânar, cl. 3, Stația Ițcani; **Asimonoaiei Petru**, șef tren, cl. 13, Stația Ițcani; **Popescu Vasile**, frânar, cl. 3, Stația Ițcani; **Irimia I. Ilie**, frânar, cl. 3, Stația Ițcani; **Merlă Sonia**, cond., cl. 12, Stația Ițcani; **Hulubeac Constantin**, frânar, cl. 5, Stația Ițcani; **Bichiu Ioan**, lucr., cl. 2, Stația Ițcani; **Gavrilescu Constantin**, frizer, Stația Ițcani; **Păduraru Alexandru**, frânar, cl. 4, Stația Ițcani; **Damian Constantin**, frânar, cl. 3, Stația Ițcani; **Florea Constantin**, frânar, cl. 3, Stația Ițcani; **Hulban Gheorghe**, frânar, cl. 2, Stația Ițcani; **Iacob Gheorghe**, frânar, cl. 2, Stația Ițcani; **Rodinciuc Emilian**, frânar, cl. 3, Stația Ițcani; **Reguș Ștefan**, frânar, cl. 3, Stația Ițcani; **Luculescut Vasile**, frânar, cl. 2, Stația Ițcani; **Levițchi Valerian**, frânar, cl. 3, Stația Ițcani; **Popovici Haralambie**, frânar, cl. 3, Stația Ițcani; **Sârghie Iulian**, frânar, cl. 3, Stația Ițcani; **Savin Leon**, frânar, cl. 4, Stația Ițcani; **Crăciunescu Calistrat**, paznic, cl. 6, Stația Ițcani; **Ștefurac Gheorghe**, paznic, cl. 2, Stația Ițcani; **Loghin Gheorghe**, paznic, cl. 2, Stația Ițcani; **Pop Lazăr**, avizier, cl. 11, Stația Ițcani; **Mironiuc Gheorghe**, paznic, cl. 12, Stația Ițcani; **Țilea Dumitru**, acar, cl. 4, Stația Ițcani; **Tătaru Emilian**, acar, cl. 4, Stația Ițcani; **Șpac Alexandru**, acar, cl. 4, Stația Ițcani; **Ilie Alexandru**, manevrant, cl. 11, Stația Ițcani; **Rabei Haralambie**, magaziner, cl. 13, Stația Ițcani; **Nimingeanu Vasile**, imp: mișc., cl. 9, Stația Ițcani; **Manoliu Victor**, imp. mișc., cl. 7, Stația Ițcani; **Potolea Mihai**, imp. mișc., cl. 4, Stația Ițcani; **Damian Vasile**, șef tren, cl. 13, Stația Ițcani; **Ciobanu Teodor**, lucrător, cl. 10, Stația Ițcani; **Grosu Ene**, șef tren, cl. 3, Stația Ițcani; **Manciu Ioan**, șef tren, cl. 3, Stația Ițcani; **Munteanu Adrian**, conductor, cl. 5, Stația Ițcani; **Măcărescu Mihai**, șef tren, cl. 11, Stația Ițcani; **Mihalache Constatin**, conductor, cl. 5, Stația Ițcani; **Popovici Constantin**, conductor, cl. 5, Stația Ițcani; **Pihoriac Neculai**, șef tren, cl. 13, Stația Ițcani; **Sârghi Leon**, șef tren, cl. 5, Stația Ițcani; **Todiraș Ioan**, șef de tren, cl. 6, Stația Ițcani; **Ujeniuc Vasile**, conductor, cl. 16, Stația Ițcani; **Cozma Ioan**, șef de tren,

¹¹⁸⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 268, 19 noiembrie 1947, p. 10261

¹¹⁸⁵ *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

¹¹⁸⁶ *Monitorul Oficial*, Nr. 156, 11 iulie 1947, p. 5891

cl. 4, Stația Ițcani; **Doremia Alexandru**, frânar, cl. 3, Stația Ițcani; **Mitrea Ion**, frânar, cl. 4, Stația Ițcani; **Onofrei Gheorghe**, frânar, cl. 4, Stația Ițcani; **Mustață Mihai**, frânar, cl. 2, Stația Ițcani; **Dascălu Savel**, frânar, cl. 3, Stația Ițcani; **Gafițescu Grigore**, frânar, cl. 4, Stația Ițcani; **Saftiuc Ion**, frânar, cl. 5, Stația Ițcani; **Romeș Gheorghe**, frânar, cl. 3, Stația Ițcani; **Mosandeanu Dumitru**, frânar, cl. 4, Stația Ițcani; **Popovici Panait**, frânar, cl. 3, Stația Ițcani; **Merlea Ioan**, frânar, cl. 3, Stația Ițcani; **Bontaș Constantin**, acar, cl. 4, Stația Ițcani; **Aconstantinensei Haralambie**, frânar, cl. 3, Stația Ițcani; **Șfabu Haralambie**, frânar, cl. 4, Stația Ițcani; **Avasiloaie Gheorghe**, frânar, cl. 3, Stația Ițcani; **Andon Dumitru**, frânar, cl. 2, Stația Ițcani; **Airoaie Vasile 2**, frânar, cl. 4, Stația Ițcani; **Airoaie Vasile 1**, frânar, cl. 5, Stația Ițcani; **Bosceanu Dumitru**, frânar, cl. 3, Stația Ițcani; **Buzuleac Victor**, frânar, cl. 3, Stația Ițcani; **Belțic Gheorghe**, scriitor de vagoane, cl. 4, Stația Ițcani; **Bilancă Silvestru**, conductor, cl. 8, Stația Ițcani; **Bilancă Aurel**, conductor, cl. 10, Stația Ițcani; **Bârză Petru**, frânar, cl. 3, Stația Ițcani; **Bulgaru Gheorghe**, frânar, cl. 2, Stația Ițcani; **Botezatu Dionisie**, acar, cl. 10, Stația Ițcani; **Bobu Gheorghe**, frânar. f., scr. vag., cl. 4, Stația Ițcani; **Bordeianu Ion**, frânar, cl. 2, Stația Ițcani; **Burac Neculai**, frânar, cl. 3, Stația Ițcani; **Barbu Gheorghe**, frânar, cl. 6, Stația Ițcani; **Belenciuc Alexandru**, frânar, cl. 2, Stația Ițcani; **Chirică Dumitru**, frânar, cl. 1, Stația Ițcani; **Chelaru Constantin**, frânar, cl. 3, Stația Ițcani; **Chelaru Iordache**, frânar, cl. 2, Stația Ițcani; **Creangă Ion**, conductor, cl. 5, Stația Ițcani; **Cocoț Vasile**, frânar cl. 3, Stația Ițcani”¹¹⁸⁷.

1948: „Tablou de întreprinderile naționalizate trecute în administrarea comunelor, potrivit dispozițiilor art. 1, aliniatul penultim, din legea N. 119 din 1948, și pentru care urmează să se ia deciziuni în cauză de către Președinția Consiliului de Miniștri: Presă de ulei fostă proprietate a lui Weitman et Co. din comuna Ițcani”¹¹⁸⁸.

Epilog. Un poem, lăsat moștenire Ițcanilor, cu nostalgia copilăriei, de către I. Bogaci¹¹⁸⁹:

O uliță îngustă cu fete, praf și gropi,
îmi iese înaintea cu fum și case mici,
străină și mai mică în ochii mei miopi,
de-mi pare că-s Guliver în țara cu pitici.

Toloaca unde am purtat războaie-n miniatură
– maidan pustiu – m-așteaptă din alte vremi să viu,
cu calul de căpăstru pe-un hat de arătură,
cu cărțile subsoară, desculți și cafeniu.

Sat negru ca o mină cu gară și depou
unde-am clădit în bahnă palate cu minciuni,
în liniștea înaltă mai stăruie-un ecou
din prima mea scrisoare și visul cu minuni.

IUJINEȚ. În **28 februarie 1582**, copiii lui Ion Rohozna, Onciul, Mihăilaș, Gligorie și Ileana, primesc uric de la Iancu Sasul Vodă pentru „un loc anume Iujinețul, mai sus de Stăvceani, în eleșteu vechiu și cu loc dincoace de eleșteu... cumpărat de tatăl lor, Ion

¹¹⁸⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 153, 8 iulie 1947, pp. 5732, 5733

¹¹⁸⁸ *Monitorul Oficial*, Nr. 229, 2 octombrie 1948, p. 7974

¹¹⁸⁹ Bogaci, A., *Ițcani*, în *Revista Bucovinei*, Nr. 6, Anul I, iunie 1942, p. 264

Rohozna diac de la Alexandru Vodă pentru un lanț de aur de șase sute ug., l-a fost câștigat într-o solie, când a umblat la Albert în țara prusacă”.

1600: Descendenții lui Ion Rohozna vor vinde, rând pe rând, Iujinețul pârcașului de Hotin, Gavrilaş Mateiaș, cel care, în 12 septembrie 1600, cumpăra și partea de moșie a Varvarei, văduva lui Ichnatco de Valeva, pe care și ea o cumpărase de la Căzacul, fiul lui Mateiaș de Sinăuți. Ultimele părți răzeșești ale satului aveau să fie cumpărate de Gavrilaş Mateiaș, în 18 aprilie 1625 (de la surorile Minta și Magda, fetele lui Matiaș din Sinăuți) și în 21 septembrie 1625 (partea fratelui lor, Gligorcea).

1652: În 4 martie 1652, se împart moșiile răposatului Gavrilaş Mateiaș între copiii lui, Ieremie, Ileana comisoaia și Alexandra vorniceasa. „Partea lui Ieremie a fost... satul Iujineț, cu un heleșteu”.

În **1774**, Iujineț avea 48 familii, iar în 1775, 2 popi și 36 familii de țărani, numărul familiilor ajungând, în 1784, la 59, în baza unor noi colonizări cu ruteni, făcute de Vasile Zota, cel pe care îl întâlnim, în 10 aprilie 1782, și cu o moșie însemnată în Valeva, pe care o hotărâna.

În **1843**, biserica Sfântului Ioan Teologul din Iujineț, patronată de Iakob von MIKULI, avea 540 enoriași, postul de paroh fiind vacant. În 1876, când patron bisericesc era Ioan de MIKULI, preotul Nicolai GRAMATOVICI păstora 897 suflete. În 1895, a fost construit un nou locaș ortodox, cu același hram. În 1907, la Iujineț preot cooperat era Simion BOICIUK, născut în 1865, preot din 1896, iar cantor, din 1900, Constantin SIMULIAK, născut în 1847.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coțman – **Coțman** (judecătorie de district), Berhomet pe Prut, Bordei sau Burdigeu, Davidești, Dubăuți, Havrileşti, **Iujenița**, Ivancăuți, Clivodin, Laszkowka, Lujeni, Malatineț, Mămăieștii Vechi, Mămăieștii Noi cu Cutul Strilețchi, Nepolocăuți, Orașeni, Oșehlib, Piedecăuți cu Țopeni, Revacăuți, Revna, Șipeniț, Șișcăuți, Stăuceni, Suhoverca, Valeva, Viteleuca”¹¹⁹⁰.

În **1890**, Iujinețul avea 1.128 locuitori, sub autoritatea primarului Vasile Tcaciuc. Învățător era Parfenie Hoschowski, preot – Teodosie Cautiș, iar cantor bisericesc – Constantin Simuleac.

Din **1892**, funcționa în comună o școală cu 3 clase¹¹⁹¹.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitza: „**Iujineț (Juzynetz)**, comună rurală, districtul Coțman, așezat în masă compactă pe dreapta iazului Górný-Staw. Suprafața: 4,35 kmp; populația: 1.032 locuitori, de religie gr. or. și foarte puțini izraeliți. Prin drumuri de țară e legat cu comunele vecine, Chiseleu, Stăuceni, Verenceanca și Suhoverha. Are o școală populară, cu o clasă, și o biserică locală, cu hramul „Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan”. Această comună este menționată ca existentă pe timpul lui Alexandru Lăpușeanu. Într-un hrisov al domnitorului Iancu Iane, din 28 Februarie 1582, se spune că această localitate aparținea familiei Rohozna. La 1776, era în posesia marelui stolnic Iordache Pășcanu. Populația se ocupă cu agricultura. Comuna posedă 670 hectare pământ arabil, 36 hectare fânașuri, 14 hectare grădini, 54 hectare imașuri, 2 hectare 50 ari păduri, 75 hectare heleșteu și bălți. Se găsesc 61 cai, 101 vite cornute, 120 oi, 51 porci și 21 stupi. **Iujineț, moșie**, cu administrație particulară, districtul Coțman. Suprafața: 3,95 kmp; populația: 35 locuitori, aproape toți izraeliți. Cuprinde în sine și târla Grafiuca”¹¹⁹².

¹¹⁹⁰ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹¹⁹¹ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 26, 1876 p. 77, 1907 p. 105

¹¹⁹² Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 120

1921: Sunt menționați, într-un edict din 2 martie 1921, soții Ioan a lui Michailo Pițec și Fedora Pițec, născută Turec, din Iujineț¹¹⁹³.

1927: „Iujineț, județul Cernăuți, plasa Colacinului. Situat la granița spre Polonia, lângă iazul Stăucenilor. Numele satului îl găsim în jumătatea a doua a secolului XVI. Într-un uric al lui Iancu Sasul, din 28 februarie 1582, se confirmă familiei Rohozna proprietatea acestui sat. Timpuriu slavizat. / Proprietarul satului, în anul 1782: Iordachi Kantakuzinò (Pașcanul)... / Tabloul familiilor cu nume românești și numărul lor în prezent: Bodnar 10, Cemerîș 10, Guralic 3, Jupân 3, Miron 22, Molnar 7, Moțoc 1, Pițul 13, Sămeargă 6, Șopot 7, Tureac 8, Zvarici 3”¹¹⁹⁴.

Fără îndoială, istoria satului **Iujineț** sau **Juzynetz** este una bogată, aidoma celei a tuturor așezărilor din ținutul călărășilor de Coțman, dar sursele românești și germane nu o menționează, chiar și descoperirile din tumulii de lângă Iujineț fiind trecuți în seama Coțmanului. În ce mă privește, nu aveam cum să nu includ și acest sat în povestea așezărilor bucovinene, chiar dacă știu puține lucruri despre el. În fond, puține nu înseamnă deloc, iar firea nu-mi îngăduie să trec nepăsător pe lângă nimic.

IURCĂUȚI. Aflat la Colomeea, Roman Vodă întărea lui Didrich Buceaschi, în **23 februarie 1448**, și satul Iurcăuți, printre alte sate moldovenești din apropierea graniței cu Polonia.

1570: În 10 iunie 1570, Groze, cumnatul lui Crasco Lențovici, cumpăra a treia parte din sat, cu 233 zloți tătarești, parte cumpărată, anterior, de Crasco. Moșia aceasta va fi moștenită de Dimitrie Lența, fiind confirmată văduvei lui, Antimia, și copiilor ei, Marica, Anghelina, Magda și Miron, în 15 ianuarie 1617.

1613 (7121), Martie 11, Iași: „Ștefan, Voievodul Moldovei, poruncește Starostelor de Cernăuți ca să spună lui Lențoia din Iurcăuți să lase în pace pe Prodan Aprodul”¹¹⁹⁵.

1614 (7123), septembrie 18. „Cartea lui Petrea Scaraotschi, Starostea Cernăuților, prin care arată alegerea ce are de făcut, din porunca lui Ștefan Vodă, părții de moșie din satul Iurcăuții a lui Prodan și Gligore, feciorii răposatului Ionașco din Iurcăuți”¹¹⁹⁶.

1663: O altă parte de sat, „cu vad de moară și cu toate veniturile”, se afla, drept moștenire, în 23 februarie 1663, în posesia Candachiei, fata lui Isac Cocoranul.

1668: În 29 octombrie 1668, Maria, fata lui Onciul Iurașcovici, dăruia nepotului ei, Dumitrașco Nașco, fiul lui Iliăș, a patra parte de sat, iar Nacul o va da la schimb cu o moșie din Broscăuți lui Arsenie Volcinschi, în 5 august 1670.

1671: În 24 februarie 1671, Potomir Costin și jupâneasa Vastasia zălogiseră jumătate de sat Iurcăuți pitarului Dumitrașco.

1716: Fiul lui Dumitrașco Nacul, Iuon Stroici, stăpâna, totuși, în 1 mai 1716, jumătate din satul Iurcăuți, dar o pierde, din pricina unei datorii neplătite, în favoarea lui Dumitrașco Macri. Ulterior, probabil că Stroici a întors datoria, pentru că, în 20 decembrie 1753, vinde acea jumătate de sat, pentru 300 lei turcești, Tofanei Macri.

1728: În 25 mai 1728, răzeșii din Iurcăuți solicitau o hotarnică, după ce „venind du-lui Macri mare ban, a zis precum a cumpărat acest sat Iurcăuți, anume jumătate de la vărul său, Stroici, fost al doilea spătar, fiul lui Dumitrașco Nacul, fost mare păharnic, și ne-a arătat un zăpis de cumpărătură în care scrie precum Dumitrașco Nacul a cumpărat de la un Potimir Costin stolnic, fratele lui Miron, fost mare logofăt, și de la jupâneasa acestuia, Nastasia, cu cei

¹¹⁹³ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 9, 15 martie nou 1921, p. 107

¹¹⁹⁴ Topa, Preotul Dimitrie, *Românismul în regiunea dintre Prut și Nistru din fosta Bucovina*, Cernăuți 1927, București 1928, p. 95

¹¹⁹⁵ Biblioteca Academiei Române, *Creșterea colecțiilor în 1908*, București 1909, p. 61

¹¹⁹⁶ *Ibidem*.

200 lei bătuți”. Răzeșii din Iurcăuți au strâns „oameni buni bătrâni, megieși de prin prejur, anume Nicolae Lența de Boianciuc, Andronic Vlaicu, Nicolae Negură, Sandul Nalivaicu de Cuciur, Vasilie Nalivaicu de aici, Nicula Costin de Boianciuc, Gligorașco Păunel de Verbăuți, Ieremie Tăutul de Vilaueca, Nicolae Ieremie de Zastavna, Toader Munteanul, Gligoraș, fiul lui Murguleț, Andriaș Scoropanschi de Iurcăuți, om de 80 de ani, care cunoștea vechile hotare, Costin vataman și Dămian de Iurcăuți, aceștia și mulți alții, fiind față și Andriaș, care cunoștea hotarele” arătând vechile hotare, pe care răzeșii din Iurcăuți le doreau din nou stâlpite.

1753: În 20 decembrie 1753, Iuon Stroici vindea Tofanei Macrioaie „jumătate de sat Iurcăuți... pentru 300 lei bani gata”. Jumătatea aceasta de sat va fi revendicată, în 1 iunie 1776, de fratele lui Iuon Stroici, Ilie, care, ca „neamul cel mai apropiat”, ar fi avut întâietate la cumpăratură, dar cum, de la data tranzacției, trecuseră 22 ani, „s-a dat rămas Ilie Stroici”, jumătate din satul Iurcăuți rămânând în stăpânirea Catrinei Bălăsache, fata Tofanei Macrioaie.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹¹⁹⁷, din 1772-1773, înregistrează la Iurcăuți, moșia medelniceresei Catrina BĂLCOAI, „65 – toată suma caselor”, însemnând 2 popi, Ignat și Toader, 1 dascăl, Vasili, 7 slugi ale medelniceresei Catrina BĂLCOAI, Georgie POMĂLIAN, Dumitraș POMĂRLIAN, Necolai LENȚA, Iani COBĂLINCIAN IAH, Vasili PAȚARINA, Enachii DRĂGUȘ și Onofrei palimar, 5 scutelnici ai Catrinei BĂLCOAI, Georgi CĂBAN, Ion CĂBAN, Cozma, Iurie grădinar și Vasile HUDIMA, 4 văduve, Nastasia, Maria, Paraschiva și Titiana, 1 jidov, Leiba, 3 țigani, Nichita, Vasilii și Tudosii, și 42 birnici, adică: Foca vornic, Mihailo MIHĂLCIAN, Iftodii sin NECOLAI, Mihailo PRETULĂ, Temco olar, Vasile BILĂUS, Toader ZABLOȚSKI, Andrei CRUHLIANCA, Tănasă CRIVII, Costăș HAPEI, Fedor TIRONIUK, Ion LISAC, Fedor BEZPOIASII, Andrei HAPEI, Chifa HAPEI, Enachii PISCOVEI, Iacob CARPENKO, Grigoraș PISCOVEI, Tănasă LESAC, Ion SĂMĂNIUC, Petre CIORNE, Hrihor ONOFREICIUCU, Chiriță CARPENKO, Crin ZADOROJNAK, Vasile cojocar, Vasili ȘAU, Precop DIACONIUC, Iacob ZADOROJNAK, Toader ZADOROJNAKU, Dumitraș PURICE, Hrihor CIORNIGA, Luchian MANIC, Dănilă COSTENIUCU, Ivan COSTENIUC, Ivan ZAHARIICIUK, Simion ZAHARIICIUK, Dumitraș PAVLIUC, Georgi ungarian, Ilie PAVLIUC, Pătraș PAVLIUC, Pătraș ZAHARIICIUK și Vasili DĂMIANIUC.

În **1774**, satul Iurcăuți avea 48 de familii, iar în 1775, 2 popi și 91 familii țărănești, populația satului ajungând, în 1784, la 132 familii, în majoritate rutene. Proprietari ai unui sfert de sat erau, conform mărturiei din 19 iunie 1782, depusă în fața Comisiei cezaro-crăiești de delimitare a proprietăților în Bucovina, Gheorghe și Nicolai Lența, Miron și Ilie Costriș și Gheorghe Știrbul, celelalte trei sferturi de sat și moșie aparținând Catrinei Macri, fata Tofanei, care le va dăruia, în 20 august 1795, nepotului ei, Ioniță Bașotă.

1776: Hotarnica satului Iurcăuți, făcută în 5 august 1776 de Gavril Cracalie, Manole Potlog căpitan (din Iurcăuți) și de Ion Vlad, la ordinul generalului von Spleny, menționează că jumătate de sat aparținea Catrinii Bălăsache, iar cealaltă jumătate de sat îi avea ca proprietari pe Gheorghe Lența, Andrei Tăutul și Ilie Stroici. Ilie Stroici va continua conflictul cu Catrina, văduva medelnicerului Bălăsache, pentru jumătatea de sat vândută de fratele său Tofanei, dar Catrina are câștig de cauză, după o serie de procese cu soluții contradictorii, în 21 decembrie 1776. Cu Catrina se vor judeca, tot fără succes, și urmașii lui Miron Lența, Gheorghie Lența, Miron Costriș, Ilie Costriș, Gheorghe Știrbul și Vasilie Vartic, urmași care, în 14 noiembrie 1780, aduc un zapis din 28 octombrie 1668, prin care Maria, fata lui Onciul Iurașcovici, dăruia lui Dumitrașco Nacul (tata lui Dumitrașco Stroici) un sfert din satul Iurcăuți, dar n-a urmat nici o judecată.

¹¹⁹⁷ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 421

În 1776, „în Bucovina existau, în hergheliile împărătești, 539 de cai, 132 la Siret, 107 la Cuciurul Mare, 66 la Iurcăuți, 66 la Tereblecea, 64 la Sadagura, 54 la Volovăț și Sucevița și 50 la Frătăuți”¹¹⁹⁸.

1782: În fața Comisiei cezaro-crăiești de delimitare a proprietăților în Bucovina s-au prezentat, în 19 iunie 1782, Gheorghe și Nicolai Lența, Miron și Ilie Costriș și Gheorghe Știrbul declarau că stăpânesc un sfert din satul Iurcăuți, în vreme ce Catrina declara că este proprietara întregului sat, dar că își exercită dreptul de proprietate doar asupra a trei părți din sat. Bunicul ei, Dumitrașco Macri, cumpăraseră jumătate de sat de la Stroici, mama ei, Tofana, cumpărând cealaltă jumătate de sat.

1786: Iuon Tăutul, care, în 7 noiembrie 1786, stăpânea o treime din a douăsprezecea parte a satului Iurcăuți, dăruia acea moșioară fetei lui, Catarina, care se căsătorea cu Ursachi Păunel.

1795: Catrina Maricoaia, cum începuse să-și zică văduva medelnicerului Bălăsache, dăruia satul Iurcăuți, în 20 august 1795, nepotului ei, Ioniță Bașotă.

1797: În 25 iunie 1797, Gavril Lența vinde partea lui de sat lui Andrei Gafenco, pentru 1.500 galbeni, în vreme ce Ioniță Bașotă vinde cele trei sferturi de sat și de moșie, în 25 iunie 1799, pentru 5.000 galbeni, lui Nicolaus von Andrzejowski.

1805: Biserica „Trei Ierarhi” din Iurcăuți, construită în 1805, îl avea patron, în 1843, pe armeanul Wartan von WARTARASIEWICZ, preot administrator fiind Nicolai TOMIUC, care păstora 1.261 suflete. În 1876, când patron era Ioan von WARTARASIEWICZ, paroh era Constantin BOCANCE, numărul enoriașilor ajungând la 1.735. În 1907, patron bisericesc era Ștefan cavalier de WARTARASIEWICZ, preot cooperat fiind Dimitrie BURAC, născut în 1854, preot din 1888, iar cantor, din 1900, Theofil FRACIAN, născut în 1863.

1809: Fiul lui Nicolaus, Albert von Andrzejowski scoate, pe un sfert de sat, pe care-l vinde lui Iohan Lebius, în 20 aprilie 1809, nu mai puțin decât 40.000 guldeni, Lebius înstrăinând moșia în 28 august 1809, când o vinde lui Ignat zvon Schonfeld pentru 45.000 guldeni, deci cu un câștig net de 5.000 guldeni. Și Andrei Gafencu își vinde partea lui de sat, pentru 33.000 guldeni, în 28 august 1809, lui Alexandru Jian. Partea aceasta de sat va fi cumpărată, împreună cu întreaga masă succesorală a lui Alexandru Jian, în 9 noiembrie 1822, de Wartan Warteresiewicz, armeanul plătind 40.002 guldeni.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coțman – **Zastavna** (judecătorie de district), Babin cu Ștefanovca, Boianciuc, Borăuți, Brodok, Czarnypotok, Cincău, Doroșăuți, Horoșăuți, **Iurcăuți**, Cadobești, Kiseleu, Krisciatek, Cuciur-mic, Culeuți, Mitcău, Mosoiuca, Ocna, Onut, Pohorlăuți, Prilipce cu Luca, Repujineț, Samușin, Teutri, Vasileu, Verbăuți, Verenceanca, Zwiniac cu Koetriszówka”¹¹⁹⁹.

Din 1888, funcționa în comună o școală cu 5 clase¹²⁰⁰.

În 1890, comuna Iurcăuți avea 1.900 locuitori, aflați sub conducerea primarului Nicolai Costiuc. Învățător era Petru Voinovski, paroh – Constantin Bocance, iar cantor bisericesc – Teofil Frățian.

În 1908, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Iurcăuți (Jurkoutz)**, comună rurală, districtul Coțman, așezată, în masă compactă, între comunele Verbăuți și Boianciuc, la izvorul unul pâraiaș ce alimentează lacul de la poalele dealului Turliveschii. Suprafața: 9,26 kmp; populația: 1.734 locuitori ruteni gr. or. Este străbătută de drumul districtual Horoșovăț-Iurcăuți-Zastavna, ce o pune în comunicație cu drumurile principale Noua Sulită –

¹¹⁹⁸ Gatti, Friedrich, *Geschichte der k. k. Ingenieur- und k. k. Genie-Akademie / 1717-1869*, Wien 1901

¹¹⁹⁹ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹²⁰⁰ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 28, 1876 p. 87, 1907 p. 87

Dobronovăț, Cernăuți – Uscie Biskupie (Galiția) și Cernăuți – Zaleszezyki (Galiția). Are o școală populară, cu 2 clase, și o biserică parohială, cu hramul „Sfinții Trei Ierarhi”. La 1776, era în posesia Caterinei Macrioaia și a lui George Cuciuc. În anii 1766-1767, s-a stabilit aici o colonie de emigrați din Galiția. Populația se ocupă cu agricultura și cu exploatarea de păduri. Comuna posedă 1.702 hectare pământ arabil, 24 hectare fânașuri, 74 hectare grădini, 125 hectare imașuri, 15 hectare pădure și 14 hectare heleștee. Se găsesc 168 cai, 355 vite cornute, 111 oi, 148 porci și 53 stupi de albine. **Iurcăuți, moșie**, cu administrație particulară, districtul Coțman. Suprafața: 10,99 kmp; populația: 151 locuitori ruteni și izraeliți, precum și puțini poloni; rutenii sunt gr. or., gr-cat. și rom. cat. Se compune: 1). din moșia Iurcăuți propriu-zisă, care, împreună cu târlele Tătarca și Turliv, număra 65 locuitori; 2). din cătunul Staryj Filwarok, care are 5 case și 86 locuitori”¹²⁰¹.

1914: „**Ioan a lui Toader Șciur**, născut în **Iurcăuți**, la 5 septembrie 1880, a plecat, la începutul războiului mondial, la luptă și ar fi căzut luptând lângă Vistula, în luna octombrie 1914. Până în prezent n-a sosit nici o știre despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumază, la cererea Domnei Șciur, procedura pentru declararea morții celui dispărut”¹²⁰².

1920: „**Deciziune de expropriere No. Ag. 44 Iurcăuți / 6.** Deciziunea comisiei agrare de ocol Zastavna, cu care s-a decis exproprierea corpului dominical No. 344, **Iurcăuți**, din registrele fonciare pentru moșiile bucovinene și corpul rustical fasc. No. 727 din registrele fonciare pentru comuna cadastrală **Iurcăuți** și corpul dominical fasc. No. 151, **Orășeni**, și corpul rustical fasc. No. 1025 din registrele fonciare pentru comuna cadastrală, în suprafață de 898 ha 37 a 03 mp, proprietatea dlui Ștefan de Varteresievici, în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă”¹²⁰³.

1927: „Numele familiilor (românești) înstreinate și numărul lor în prezent: Babă(iuc) 7, Barabaș 3, Bandură 2, Buncă 7, Curui 15, Gospodar 5, Grumaz 4, Holubaș 7, Mațul 40, Pitic 6, Păgârlă 2, Râpta 1, Rotar 4, Sărman 5, Șărban 2, Sologon 1, Tatar 2”¹²⁰⁴.

1941: Învățătorul „**Moldovan Ioan Iuliu**, seria 1936, media 7,32, a fost numit în com. Iurcăuți, jud. Cernăuți”¹²⁰⁵.

1944: Prin ordinul „Nr. 63.175 din 20 martie 1944, se înaintează la gradul II în învățământul primar, pe ziua de 1 septembrie 1943, următorii învățători și învățătoare, care au reușit la examenele de înaintare la gradul II, din sesiunea August 1943, la Centrul Cernăuți, cu notele arătate în dreptul fiecăruia”¹²⁰⁶: Anineșanu Constanța, comuna **Iurcăuți**, media 8,25”.

IVANCAUȚI. Atestat documentat în **27 octombrie 1452**, când Mihail logofăt cumpără de la Manea globnicul și de la feciorii lui, Luca, Iurie și Lazăr, printre altele, și „seliștea pustie Vancouți” (în altă traducere, cea a lui Costăchescu, „seliștile pustii ce sunt la graniță, anume Ivancouții și Pogorilouții și Hatcinții”), satul avea să-i fie reconfirmat lui Mihail logofăt și în 2 iulie 1455, înainte de a fi trimis să negocieze tributul cu turcii.

1473: În 7 mai 1473, Dragoș Ușar cumpăra de la Cârste, cu 170 zloți, „a sa moșie și ocină, satul Ivancăuți”, primind întăritură de la Ștefan cel Mare pentru satul Ivancăuți, iar „hotarele acestui sat către Coțman sunt cele vechi, adică: lângă drumul Hmielovului și, de

¹²⁰¹ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 120, 121

¹²⁰² *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 10, Cernăuți 22 martie nou 1921, pp. 112-117

¹²⁰³ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuți, 21 iulie nou 1921, pp. 69, 70

¹²⁰⁴ Țopa, Preotul Dimitrie, *Românismul în regiunea dintre Prut și Nistru din Fosta Bucovina*, Cernăuți 1927, București 1928, p. 96

¹²⁰⁵ *Monitorul Oficial*, Nr. 249, 20 octombrie 1941, pp. 6452 și următoarele

¹²⁰⁶ *Monitorul Oficial*, Nr. 72, 25 martie 1944, pp. 2612 și urm.

aici, drept spre Oșohlib, până la pâraul Volhoveț, și earăși până la drumul Hmielovului și, de aici... la drumul Suhoversche, de aici la Havrilești, până la Volhoveț, cum au stăpânit în timpuri străvechi”.

1490: În 15 martie 1490, printre bisericile întărite de Ștefan cel Mare Episcopiei de Rădăuți, se afla și „a 32-a biserică, la Ivancăuți, și cu popă”.

1604: În 8 martie 1604, Ieremia Movilă împărțea satul între nepoții lui Dragoș ușarul, „Antonie vornicel cu frații săi, fii lui Cosma, Alexa cu frații săi, fiii lui Petran vătaful, Cosma cu frații săi, fiii Paraschii, Stanca cu frații ei, copiii Nastei, apoi rudele lor, Luca cu frații săi, fiii Marușchii, Iuon Țintă cu frații săi, fiii Soficăi, Ilinca cu frații ei, copiii Fedcăi, și Drăgșan cu frații săi, fiii Olenii”. Dragoș ușar primise satul Ivancăuți, „ce se găsește lângă o mlaștină” de la Ștefan cel Mare, în 7 mai 1473.

1623: În 2 aprilie 1623, Ștefan Tomșa întărea lui Mihail Tăutul, pârcălabul de Hotin, printre alte moșii, și „parte cât i să va veni din satul Ivancăuți, care aceste părți îi sânt lui di pi giupâneasa Anghelina” (fata lui Onciul Vrânceanul).

1640: În 12 martie 1640, Coste de Lucavăț obține uric pentru „a opta parte din jumătate de sat de Ivancăuți”, cumpărată cu 40 taleri, de la Agafia, preoteasa, fata lui Drăgșan, martorii tranzacției fiind Goian de Jadova, fiul lui Pătrașco, Toader, Costin, Filip din Ivancăuți, Vasilie de Lucavăț, Bercea, Gligorie Căzacovici și Simeon.

1652: În 4 martie 1652, se împart moșiile răposatului Gavrilaş Mateiaș între copiii lui, Ieremie, Ileana comisoaia și Alexandra vorniceasa. „Partea jupânesei Alexandra visterniceasa a fost... satul Ivancăuți”.

1665: În 28 ianuarie 1665, Ilie Drace obține uric pentru a patra parte de Ivancăuți, pe care o cumpărase de la frații Ionașco și Ștefan, feciorii lui Pilipovschi, cu 100 lei turcești.

1723: Deși nu se știe în câte rânduri s-au mai pustiit satele acelea de la graniță, în cazul Ivancăuților se întâmplă o continuitate tenace, care-i permite lui Constantin Sillion, starostele de Cernăuți, în 29 august 1732, să împartă satul Ivancăuți „pe opt bătrâni”, și anume: Cozma, fiul lui Petran; Alexa, fiul lui Petran; Anton vistiernic, fiul Cozmii; Stana, fata Nastii; Ion Tășcă, fiul Sofichii; Ilinca, fata Fedchii; Drăgan, fiul Elenii; Luca, fiul Marușcăi.

1756: În 16 decembrie 1756, Iordachi Cantacuzino avea și hotărnicia „nește părți în satul Ivancăuți, care părți le-au cumpărat Dumnealui de la unii răzeși de acolo, din sat”, dar, nefiind și el răzeș (adică om liber înrudit cu oamenii liberi ai obștii respective) este obligat, în 26 mai 1757, de către Scarlat Ghica Vodă, să întoarcă răzeșilor acele părți, împotriva tranzacției ridicându-se Ștefan Drăghinda, Constantin Ianăș, Ion Buțura și Ion Peliposchi, „cu toții moșneni în satul Ivancăuți”.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹²⁰⁷, din 1772-1773, înregistrează la Ivancăuți, moșie răzeșească, „45 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Simeon, 1 dascăl, Andrei, 2 mazili, Manole sin Ștefan DRĂGHINDE și Grigori TĂUTUL, 9 ruțași, Sandul nepot lui PĂUNEL, Andrei ȚIGANIC, Georgi brat ȚIGANIC, Vasile BOBELE, Acsinte sin lui VELIȚCO, Toader brat ego, Ion BUȚURA, Georgi brat ego și Vasile zet DRĂGHINDEI, 13 șliahți, Ion sin Simion IANAȘ, Constandin brat ego, Sandul sin COSTII, Andrii sin MINTECE, Ștefan sin URSUL, Costandin sin VLAD, Miron sin ANDRONIC, Petre hotincian (HOTINCEANU), Ioniță PANĂ, Iftemii CERNEVSCHII, Vasile CĂTANĂ, Ștefan zet VERINCHII și Dumitrașco zet LUPUL, 1 umblător, Zaharie sin MOSCALEV, 3 văduve, Maria, Anița și Anița VASILOAII, și 15 birnici, adică: Hrihor FEDORUK, Iacob FEȘTRIGA, Vasile CREVINCIUK, Simeon IACOBIȚ, Mihail MARIENCIUK, Ștefan BEZENUK, Ștefan SAUCIUK, Petro GHEDUN, Ivan IVAȘCIUC, Andrei BALȚII, Simeon CHIȘCANUC, Iacob ISTRATII, Toader CUCUL, Petre cumnat lui ISTRATE și Nichita CEPIHA.

¹²⁰⁷ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 412

1774: Satul răzeșesc Ivancăuți, de lângă Orășeni, în graniță cu Polonia, este singurul din Bucovina care avea, în 1774, 48 de familii de oameni liberi, în fața Comisiei cezaro-crăiești de delimitare a proprietăților în Bucovina prezentându-se, în 12 aprilie 1782, răzeșii Mihalachi Ianoș, Nicolai Ianoș, Iordachi Buțura, Andrei Țiganiuc, Andrei Mintici și Ion Buțura, pentru a declara, în numele obștii lor, că satul Ivancăuți este un sat răzeșesc.

1794: Biserica Nașterea Maicii Domnului din Ivancăuți, construită în 1794, patronată, în 1843, când avea 1.391 enoriași, de Constantin de IANOȘ era slujită de parohul Ioan ȘERBANOVSKI. În 1876, parohia avea 1.817 enoriași, iar paroh era Emanuel NICHITOVICI. În 1907, paroh era Ioan de MINTICI, născut în 1867, preot din 1891, paroh din 1901, iar cantor, din 1901, Emilian MASICHIEVICI, născut în 1871.

1800: În 8 februarie 1800, când fata lor, Maria, se căsătorește Gheorghie, feciorul lui Andrei Țiganiuc, Costachi și Safta Pădure o înzestrează cu părțile de moșie din Ivancăuți, moștenite de la Vasile Mintici, tatăl Saftei, „douăzeci de stânjeni domnești la câmp”. Printre martori se aflau parohul Simeon Mintici, Vasile Draghinda, Ștefan Cantimir, Toader și Andrei Mintici din Ivancăuți, dar și Paladi Ciuntu din Bărbești.

1809: „În 19 iunie 1809, voinicul boier tânăr Mihai Calmuțchi îndreptă către prezidiul Oficiului c. r. cercual al Bucovinei următoarea declarație, care în traduce românească sună: // „La dorința domnului consilier aulic (a căpitanului cercual de Platzer) și a unor membrii ai țării, întreprinde subscrișul ridicarea unui corp de călăreți, din mijlocul nobililor și răzeșilor Bucovinei; dară sub următoarele condițiuni: / 1). Ca subscrișului, în înțelegere cu comanda militară, să i se dea decret de comandant de escadron, în înțelesul apelului din 9 al lunii curente, pe lângă păstrarea tuturor beneficiilor care sunt asigurate stării militare. 2). Ca lui **Mihalachi Ianoș, din Ivancăuți**, și domnului Gregor Iacobovici, din Voloca, precum și aceluia pe care subsemnatul, la timpul său, îi va afla de trebuință, să se elibereze o acreditare ca subscrișului întru a aduna răzeșii să-i stea mână de ajutor; afară de aceea: / 3). Ca subscrișului să i se înmâneze o provocare cătră toți răzeșii, ca cu atât mai mult să urmeze exemplului meu, cu cât conducătorul este ales din mijlocul lor, mai încolo: / 4). Ca acest corp, ca și oricare alt corp regulat, să fie susținut cu cele de trebuință, deoarece el, la timpul său, nu va fi în stare să se susțină singur, de asemenea: / 5). Ca propunerea pentru denumirea ofițerilor trebuincioși pentru corpul adunat din mijlocul nobililor și răzeșilor, după starea și aptitudinea lor, să se lase în seama subscrișului, și anume pentru că: / a). corpul acesta, compus numai din nobili și răzeși, aceștia doresc să fie comandați numai de membrii din mijlocul lor, după deosebita lor stare și cultură, iară nicidecum de un străin, și / b). pentru că aceasta e o insurecție a nobililor, spre apărarea patriei lor, în care așadar străinii nu au loc; și / c). pentru că nobilii, dacă s-ar stărui ca să fie comandați de străini, nicidecum nu s-ar aduna, iară deosebirea stărilor lor nimănui nu poate să fie așa de bine cunoscută ca subscrișului, care este din mijlocul lor, în care scop / 6). Subscrișul își alege și propune de sub-căpitan pe domnul conte Aloisius Logoteti, în care ca și în persoana mea nobilii au încredere; / 7). Ca corpului acestuia să i se împărtășească numai un adjutant servit, sergenți și subofițeri, care mai ales să-i deprindă la ordine, căci ei de acasă se pricep la călărit și numai de ținerea în șiruri au trebuință; / 8). Ca toți care, dintre nobili, se vor anunța pentru un corp deosebit, să fie îndrumați către subscrișul, prin care întreprinderea aceasta de bună samă nu se va împiedeca. / 9). Acelora care n-au arme proprii va fi de trebuință ca să li se dea săbii și pistoale / Pe temeiul acestor condițiuni, subscrișul stă bun pentru reușită”¹²⁰⁸.

1820: Prin testamentul din 28 iunie 1820, Ilie Baloșescul lăsa soției sale, Măriuca, și copiilor săi, Catrina, Ștefan și Vasili, partea din moșia Ivancăuți, care i se va alege din cea stăpânită împreună cu frații lui.

1844: În comună funcționa, din 1844, o școală trivială cu 4 clase¹²⁰⁹.

¹²⁰⁸ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor bucovineni*, Anul I, Nr. 16, 12 august 1911, pp. 181-183

¹²⁰⁹ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 27, 1876 p. 78, 1907 p. 105

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coțman – **oțman** (judecătorie de district), Berhomet pe Prut, Bordei sau Burdigeu, Davidești, Dubăuți, Havrilești, Iujenița, **Ivancăuți**, Clivodin, Laszkowka, Lujeni, Malatineț, Mămăieștii Vechi, Mămăieștii Noi cu Cutul Strilețchi, Nepolocăuți, Orășeni, Oșehlib, Piedecăuți cu Țopeni, Revacăuți, Revna, Șipeniț, Șișcăuți, Stăuceni, Suhoverca, Valeva, Viteleuca”¹²¹⁰.

În **1890**, Ivancăuții aveau 2.052 locuitori, populația sporind prin colonizarea cu ruteni pe care o făcuseră răzeșii pentru a rentabiliza moșiile. Primar era Ioan de Mintici (strănepotul răzeșului Andrei Mintici se înobilase!), învățător era Dimitrie Marianciuc, paroh – Vasile Nichitovici, iar cantor bisericesc – Dionisie Nosievici.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitzza: „**Ivancăuți (Iwankoutz, rutenește Iwankiwci)**, comună rurală, districtul Coțman, așezată în masă compactă pe partea dreaptă a pârâului Sovica. Suprafața: 20,26 kmp; populația: 1.945 locuitori ruteni gr. or., precum și câțiva izraeliți. Cuprinde în sine: 1). vatra satului, care, împreună cu târlele Ilinca și Pelepischi, numără 1.917 locuitori; 2). ferma Na-Cussi și 3) târla Stanca. Este străbătută de drumul districtual Nepolocăuți-Stăuceni ;are o școală populară, cu o clasă, și o biserică parohială, cu hramul „Nașterea Maicii Domnului”. Această comună este menționată, pentru prima oară, într-un zăpis, confirmat de Voevodul Alexandru, în 27 Oct. 1451. La 1776, era în posesiunea lui Constantin Ianoș. Populația, în parte compusă din răzeși, se ocupă cu agricultura. Comuna posedă 1.774 hectare pământ arabil, 103 hectare fânașuri, 25 hectare grădini, 29 hectare imașuri, 4 hectare 50 ari păduri și 1 hectar 50 ari heleștee. Se găsesc 191 cai, 526 vite cornute, 358 oi, 320 porci și 25 stupi”¹²¹¹.

În **1910**, doar un sfert din populația satului dăinuitor răzeșesc de odinioară mai vorbea românește.

1913: „Domnul Ioan Mintici, proprietar în Ivancăuți, a căpătat dreptul de la c. r. guvern să poarte titlul de „cavaler de”, pe baza documentelor familiei sale”¹²¹². Cine a fost Ioan cavaler de Mintici, strănepotul răzeșului Andrei Mintici? Să încercăm să înțelegem câte ceva din povestea vieții fiului său, Ilarion, „**O viață de om, și un testament**” (în fotografie, Ioan, nepotul lui Ioan cavaler de Mintici, mare proprietar în Ivancăuți). / „În cimitirul de la „Vatra Românească” a fost săpat, anul trecut (1968 – n. n.) un nou mormânt, în care au fost depuse rămășițele pământești ale unui vrednic fiu al mândrei noastre Bucovine, iar anul acesta se va ridica acolo un monument, care să cinstească memoria celui ce a fost dascălul câtorva generații de tineri bucovineni: **ILARION de MINTICI**. Nu l-am cunoscut personal niciodată. Am schimbat, în exil, câteva scrisori cu el, și am aflat, abia anul acesta, în cele două zile petrecute la Toronto, în casa ospitalieră a fiului său, **DI IOAN de MINTICI**, în care bătrânul dascăl și-a trăit ultimii ani și ultimele zile triste ale vieții sale, că, în timpul refugiului pe care l-a trăit, în urma cedării Bucovinei și cutropirii ei de către hoardele muscălești, Ilarion de Mintici a trăit, câtva timp, și în Banat, pe meleagurile pe care mi-am petrecut și eu sfânta tinerețe. În cele câteva ceasuri de liniște, după atâtea întâlniri și discuții pe diferite teme românești, am ascultat, cu ochii umezi, povestea fantastică a peripețiilor prin care a trecut această familie, după nebuneasca cedare a Bucovinei, ce ar putea alcătui tema unui roman sau a unui film, demn de scris sau prezentat publicului american și canadian. Fiindcă **în drama trăită de Ilarion de Mintici și familia sa, este cuprinsă întreaga dramă a sfârtecatei noastre Bucovine și a țării întregi...** Haidеți, deci, să ne coborâm cu toții, pentru câteva minute numai, în imaginație și să pornim pe drumul aventurii, de la viața tihnită a unui sat

¹²¹⁰ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹²¹¹ Grigorovitzza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 121

¹²¹² *Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovineni*, Nr. 1, Anul III, 28 mai 1913, p. 12

bucovinean, când Bucovina era încă trup din trupul țării românești. Când viața se trăia încă pe făgașul ei obișnuit... Se face ziuă. Învățătorul satului se trezește din somnul odihnitor al nopții. Cocoșii cântă, vestind o altă zi. Învățătorul își ia micul dejun, răsfoind caietele de compoziție ale elevilor. Își ia apoi rămas bun de la soție și copii și se îndreaptă spre școală. Intră. Copiii se ridică. Se aude un „Tatăl Nostru”. Încep lecțiile. Vine Sâmbăta și Duminecă. Cu cântece. Cu hore... Apoi, deodată, scenariul se schimbă. Aparatul de radio anunță cedarea Bucovinei. Tristețe. Lacrimi. Haos. Începutul unui apocalips nou. Învățătorul nu este acasă, ci la București. În Bucovina, soția îi este arestată și deportată, iar copiii sunt dați în grija unui unchi... Apoi, începe războiul contra bolșevismului. Trupele române reintră în Basarabia și Bucovina. Și, odată cu ele, se-ntoarce acasă și învățătorul, la **Ivâncăuți**. Îi reîntâlnește pe cei doi fii și-și reia firul vieții, simțind însă, atât el, cât și copiii, lipsa soției și a mamei... Vine apoi anul 1944, anul de tristă memorie din istoria României. Rușii reintră în Bucovina, învățătorul își ia copiii și încearcă să ajungă iarăși în România. Granițele spre România sunt deja interceptate de ruși. Singura poartă de ieșire este prin Polonia. Trenul, încărcat până la refuz de refugiați, se ciocnește, în drum, cu un tren militar german. Învățătorul se trezește în șanțul din marginea drumului de fier și regăsește, alături de el, pe fiul Ioan. Lipsea însă Alexandru. Se reîntoarce, deci, și, printre dărâmături, îl găsește pe Alexandru mort... Străini, în țară străină. Refugiații români, sub focul partizanilor polonezi, pun mâna cu forța pe un alt tren și ajung, după alte multe peripeții, în Viena, Austria. De aci, pleacă iarăși în România, la Șercaia. Războiul este însă pierdut, atât pentru Germania, cât și pentru România. Învățătorul își ia, deci, feciorul și pleacă la Viena. Iar când obuzele muscălești se sparg în Prater, învățătorul își ia feciorul și se refugiază pe granița Elveției, de unde, apoi, emigrează în Canada, stabilindu-se în orașul Toronto... Anii trec. Ioan termină studiile și este angajat ca tehnician la Radio și Televiziunea posturilor canadiene, ca specialist în secțiunea emisiunilor în culori... Fiind convins că soția, de care nu mai știa nimic, timp de 17 ani, a pierit în lagărele siberiene, se recăsătorește, tot cu o bucovineancă, Victoria Kobilanski. Dar, după un an, află că prima lui soție e încă în viață și măritată cu un turcoman din Siberia, cu care are doi copii... În 1965, își ia curajul și revizitează plaiurile natale. La trei luni, după întoarcerea la Toronto, este lovit de un atac cerebral, pierzându-și atât graiul, cât și posibilitatea de a comunica prin scris cu cei dragi ai lui, care încercau să-i facă viața mai ușoară. / ... După 31 de luni, Ilarion de Mintici și-a dat sufletul în mâinile Creatorului său, lăsând nepoților acest testament, ce va fi imortalizat pe piatra-i funerară dela „Vatra Românească” (din Toronto – precizarea noastră): / „CÂND PĂȘIȚI PRAGUL CASEI, DRAGII BUNULUI, SUNTEȚI ÎN ȚARA MAMĂ. SĂ VORBIȚI GRAIUL NEAMULUI. SĂ VORBIȚI ROMÂNEȘTE. CĂ NU E PE LUME LIMBĂ MAI FRUMOASĂ DECÂT GRAIUL PE CARE L-AI ÎNVĂȚAT DE LA MAMA!”. / Acesta este testamentul unui dascăl român din Bucovina, care va grăi, peste veacuri, tuturor celor ce vor poposi la „Vatra Românească” // **Nicolae NOVAC**¹²¹³.

1921: „Deciziune de expropriere No. 518/21. Deciziunea Senatului Comisiunii agrare Centrale, cu care s-a decis a nu se expropria moșia **Ivâncăuți**, proprietatea dlui Granz Erwin Iurnitschek și a trei Ludwika Iurnitschek, în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă¹²¹⁴.

1941: Învățătorul „**Radu Petre**, seria 1935, media 7,10, este numit în com. Ivâncăuți, jud. Cernăuți¹²¹⁵.

¹²¹³ Novac, Nicolae, *O viață de om, și un testament*, în *Drum*, Nr. 1, Anul 5, ianuarie-martie 1969, p. 6

¹²¹⁴ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Cernăuți, 1 iunie nou 1921, pp. 213-216

¹²¹⁵ *Monitorul Oficial*, Nr. 249, 20 octombrie 1941, pp. 6452 și următoarele

JADOVA. În 20 aprilie 1481, Ștefan cel Mare întărea Zberii satul „Jodeștii”, cum se numea pe atunci Jadova, un alt nume fiind acela de Jadăuți, pe care Zbiera îl cumpărase de la nepoții lui Dragoș Viteazul, feciorii lui Stanislav Rotinpan, Sima, Șteful și Maseico.

1490: În 15 martie 1490, dintre bisericile întărite de Ștefan cel Mare Episcopiei de Rădăuți, se afla și „a 2-a biserică, la Jadăuți, cu popă”.

1596: În 9 aprilie 1596, obștea răzeșească a Jadovei este menționată într-o învoială cu diacul Vasile din Călinești pe Ceremuș, căruia îi permit să ia apă din pârâul Brusniții, de Drăgan Jadovanul, „vătaf of Jadova”, Ion Drăcșan și de Luca și Grigore Ticșe din Jadova.

1687: Din aceeași obște răzeșească făceau parte și frații Isac și Gheorghită Goian, străbunii Goianeștilor, cei care, în 19 februarie 1687, obțineau, împreună cu Isar, stăpânul moșiei Călinești pe Ceremuș, protecția hatmanului Stanislav Jablonowski, inclusiv scutirea de contribuții pentru armată din partea satelor lor, cu ocazia ocupării nordului Moldovei de către armatele polone. Alți răzeși jadoveni sunt menționați în 21 august 1687, cu ocazia hotărnicirii Comăreștilor, la care participă ca martori popa Toma din Jadova, Costin din Jadova, Gligorie Tabără, Ștefan și Andrei Vlad, Nichifor Scripca, Radca și Racoco, copiii Tomii.

1718: Partea din Jadova a fraților Goian este întărită, în 4 decembrie 1718, lui Gavril, feciorul lui Isac Goian, și lui Toader, feciorul lui Gheorghită Goian.

În 1742, Gheorghe, fiul lui Andronachi Vlad, care se călugărește, sub numele de Gherasim, Ștefan Taboră, și egumenul Gheorghe ctitoresc schitul Jadova, cu 7 călugări, pe care Andrei Vlad, feciorul lui Vasilașco Vlad, îl va înzestra, în 10 mai 1761, cu partea sa de moșie, 10 fălci de teren în sat și în Vasileu.

În 1752, la împărțeața moșiilor Goianeștilor, frații Toader, Nacul și Ion Goian, și surorile lor, Măriuța, Irina și Gafița primesc a opta parte din Jadova.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹²¹⁶, din 1772-1773, înregistrează la Jadova din Ocolul Berhometelor „35 – toată suma caselor”, însemnând 3 mazili, 2 ruțași, 3 nevolnici, 4 femei sărace 1 jidov botezat, 2 popi și 20 birnici.

În 1774, satul Jadova avea 12 familii, iar în 1775, când ținea de Ocolul Berhometelor, 5 mazili (toți din neamul Goian), 2 popi și 14 țărani. În 1784, numărul familiilor ajunge la 63.

1776: În 29 februarie 1776, s-a făcut hotărnicia satului Jadova, prin care se separau părțile fraților Ion și Prodan Frăsăian, nepoții lui Drăgșan, printre reperatele de moșii răzeșești aflându-se stâlpu lui Drăgșan ce-l țin Vlădiștii, stâlpu Eneștilor, casa lui Costrăj.

1788: În 5 octombrie 1788, cei 5 mazili din Jadova, Gheorghe, Dumitru, Mihail, Vasile și Teodor Goian obțin titluri de nobili din partea „Forum Nobilium” al Galiției și Lodomeriei.

1790, iulie 26: Mihalache „sin (fiu) Ion Cionohuz ot Stăneștii din cordon, ținutu Cernăuțului”, face zapis și vinde căpitanului Andii Ciornei „două părți a mele ce le-am avut și eu de la tatăl meu, Ion Cionohuz, ficior lui Toader Cionohuz, gineri lui Prodan Frăsăian, care aceste două părți de moșie esti una la ținutul Sucevii, pe apa Siretului, ce să cheamă Jadova”¹²¹⁷.

1794: În 14 iunie 1794, copiii lui Constantin Ianăș căpitan, împart între ei părți de moșie din Stănești și din Jadova.

1802: În 1802, Maria, jupâneasa lui Ion Cocoranul, dăruia fetei sale, Nastasia, părțile din Jadova care îi aparțineau.

1804: Biserica „Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril” din Jadova a fost construită, în 1804, de familia de GOIAN, în Cotul Jadovei funcționând o bisericuță, Nașterea Maicii Domnului, construită de aceeași familie de GOIAN. În 1843, la Jadova existau 960 ortodocși, iar la Cotul Jadovei, 357, preotul administrator Ioan ILASIEVICI slujind în Jadova, postul de

¹²¹⁶ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 336

¹²¹⁷ Vitencu, Alexandru, *Zapis de vânzare din 1790*, în *Revista Bucovinei*, No. 3, Anul I, martie 1942, p. 91

la altarul din Cotul Jadovei fiind vacant. În 1843, cele două biserici, cu 2.336 enoriași, patronate de Alexandru de GOIAN și de Jeronim graf de la SCALLA, erau slujite de parohul Georgie BALMOȘ. În 1907, când patroni bisericești erau Alexandru de GOIAN, Ioan de GOIAN, graful Ieronim de la SCALLA, grafina Thewodolinde de la SCALLA, Ioan și Constantin de BALOȘESCU și Nicolai și Alexandru de VITAN, paroh era Theodor SCRABA, născut în 1847, preot din 1876, paroh din 1886, iar cantor, din 1894, George de SEVESCU, născut în 1858.

1806: În 1806, a fost sfințită biserica de lemn, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”.

1811: În 17 aprilie 1811, Iordachi Tabără, descendentul din Mihalcea, lăsa prin testament fiicei lui, Maria, jupâneasa lui Constantin Braha din Becești, părțile lui de sat din Jadova, Cuciurul Mic și Stănești.

1862: O școală cu 3 clase funcționa în Jadova din 1862, iar în Cotul Jadovei, din 1892, funcționa o școală evanghelică cu o clasă¹²¹⁸.

În **1890**, Jadova avea 2.800 locuitori, conduși de primarul George Stariuc. Învățător era A. Sorocean, paroh – Vasile Hymen, iar cantor bisericesc – George Sevescu.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitza: „**Jadova**, târg, districtul Storojineț, așezat la confluența pârâului Țediuca cu Siretul, aproape de hotarul apusean al districtului. Suprafața: 29,99 kmp; populația: 2.974 locuitori, aproape exclusiv ruteni și români rutenizați, de religie greco-ortodoxă. Se compune din vatra târgului Jadova și din cătunele: Bechiv, Jadova Nouă, Odaia, Boian și Cosovanca. Este așezat lângă drumul districtual Storojineț – Berhomet pe Siret, precum și lângă linia ferată Hliboca-Berhomet, la care este stație. Are un oficiu telegrafo-poștal; o școala populară, cu 2 clase; o biserică romano-catolică și una greco-ortodoxă parohială, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”. La 1776, era proprietate domnească. Populația, formată din locuitori băștinași și din coloniști transilvăneni, astăzi rutenizați, se ocupă cu negoțul, cu agricultura și creșterea vitelor. Posedă 1.935 hectare pământ arabil, 1.021 hectare fânașuri, 49 hectare grădini, 698 hectare imașuri, 2.932 hectare pădure. Se găsesc 270 cai, 1.185 vite cornute, 20 de oi, 420 porci, 302 stupi. **Jadova, moșie**, cu administrație specială, districtul Storojineț. Suprafața: 29,25 kmp; populația: 848 locuitori, în majoritate germani, de religie evanghelică”¹²¹⁹.

1911: „Pe lângă alte comune din țară, au decis și comunele Panca, Comarești, Comarești-Tisoveț, Jadova, Carapciu pe Ceremuș, Hliboca, Petriceanca, Volcinețul-nou, Costești etc., între care multe comune răzeșești, cu caracter și sentiment curat românesc, să-și redeștepte și să-și dezvolte limba lor românească, în regiunile locuite de ei. În scopul acesta, și-au deschis numitele comune, cu 1 Septembrie 1911, „Cursuri” românești, pe baza statutelor Societății „Țăranul” din Broscăuții-noi, care toate cursuri au fost anunțate la timp, conform legilor, consiliilor școlare districtuale și celui de țară. Ca să elucidăm însă mai bine intențiunile și scopul creării acestor cursuri, arătăm, în cele următoare, copia unui decret trimis de Societatea „Țăranul” către petenții comunei răzeșești Cotul-Jadovei: / **Nr. 260. Broscăuții-noi, la 12 Septembrie 1911.** Cătră preacinstiții locuitori români din Cotul-Jadovei, la mâna prea stimatului domn **Ioan Bordianu**. În rezolvarea petițiunii Domniilor Voastre din 24 August 1911, respectuos subsemnata societate a decis, în ședința sa din 31 August 1911, a deschide în comuna Domniilor Voastre, sub modalitățile induse în petițiune, în casa dlui **Antonie Ptașnic** din Cotul-Jadovei, sub Nr. 611, un curs privat gratuit pentru învățarea și dezvoltarea limbii românești la românii din Jadova, cu observarea că petenții vor îngriji singuri de cele necesare pentru deschiderea, instalarea și purtarea acestui curs. Dirigența cursului numit o va purta dl **Iancu Stratulat**, ca putere didactică examinată, iar ca inspector va funcționa dl **Arcadie Vihnan** din Storojineț. Acest curs s-a deschis în Cotul

¹²¹⁸ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 34, 1876 p. 71, 1907 p. 146

¹²¹⁹ Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 123

Jadovei, pe baza §-lui 2, lit. c), și §-lui 3, lit. 1), a statutelor alăturate. Dorindu-vă succese excelente în tot demersul acestui curs, vă salutăm cu dragoste frățească, cu adausul că ne place a spera cum că, în scurt timp, se vor ridica și în Cotul Jadovei românii la treapta cea mai înaltă de cultură și vor fi pildă răzeșimii, după pilda regimentului de Volintiri, care, din impulsul lor propriu au fortificat țara Bucovinei, formând o ceată de sentinele, spre apărarea înaltului Tron Habsburgic și a bunului Nostru Împărat, pentru care noi, toți românii, suntem gata a vărsa și ultima picătură de sânge și, în fine, ca români bravi de sub steagul Austriei și patrioți demni vor rămânea fii scumpi ai bisericii noastre strămoșești. Deci, cu Dumnezeu înainte! / Pentru Comitetul societății „Țăranul”: / Dimitrie Popovici m. p., / președinte, L. S. / G. Manilici m. p., / secretar”¹²²⁰.

1911: „Duminică, în 8 Octombrie, a avut loc în Jadova, pentru prima dată, o adunare și o petrecere a societății „Mazililor și Răzeșilor bucovineni”. Din partea societății au participat domnii Dr. Cupărencu, Ioan Drafta și Ioan de Popescul. Reprezentanții societății au fost primiți, la gara din Jadova, de dl Ioan cav. de Goian, mare proprietar și primar în Jadova, și de mai mulți răzeși, în frunte cu dl Vasile Marcu. După o primire splendidă, în casa dlui Goian, au fost petrecuți oaspeții din Cernăuți la localul petrecerii, unde a avut loc și adunarea, în localitățile dlui Nicolai Mintici, frumos împodobite de răzeșii din loc. Vicepreședintele societății a fost primit de familia Marcu, în numele răzeșilor, cu pâine și sare. Adunarea a deschis-o dl Ioan cav. de Goian, cu un apel călduros la adresa Mazililor și Răzeșilor din Jadova și cu o mulțămintă specială către reprezentanții societății, care n-au cruțat timpul și sănătatea și s-au prezentat în comună, pentru a deștepta și pe răzeșii din satul acesta. Ne-a impresionat adânc, când primarul comunei, ca persoana cea mai autoritară și ca reprezentant al unei familii vechi și nobile din Bucovina, le vorbea răzeșilor, în limba românească și rusească, că ei sunt români, cu toate că nu cunosc limba, că datoria lor e să ție la limbă și legea străbună, și că el (Goian) le va sta mână de ajutor la înființarea unei școli românești. Dl Cupărencu mulțamește dlui Goian pentru salutul călduros, bineventează pe Mazilii și Răzeșii din Jadova și deputațiunile răzăsești din Comărești, Banila-moldovenească, Broscăuți, Căbești, Costești, Voloca pe Ceremuș și, în special, pe marele proprietar dl George cav. de Flondor, pe dnii parohi Procopovici, Scraba, pe dnii Arcadie Vihnan, inginer M. Șcraba, G. Manilici, T. Tcaciuc și Mitrofanovici. Urmează apoi un raport amănunțit despre activitatea comitetului, din partea dlor Drafta și Popescul. S-a încins apoi o horă, începută de dl Goian cu dna Flondor și de dl dr. Cupărencu cu dna Goian. A fost mare însuflețire și animație, care a durat până în zori de zi. E pentru noi o satisfacție mare că s-au trezit și răzeșii din Jadova. Mai îmbucurător e faptul că răzeșii au înaintat o cerere consiliului comunal din Jadova și consiliului școlar districtual, în care cer înființarea unei școli filiale cu limba de instrucție românească, pe baza emisului consiliului școlar de țară din 17 Iulie a. c., considerând împrejurarea că polonii din Jadova, care, până azi, n-au nici indigenatul în comună, sunt pe cale să capete o școală filială, credem că atât mai mult se cuvine Mazililor și Răzeșilor autohtoni școala cerută. Aducem mulțămintele noastre dlor Ioan cav. de Goian și Vasile Marcu pentru osteneala ce au avut cu prilejul petrecerii. La petrecere au oferit suprasolviri următorii domni: G. cav. de Flondor 20 coroane, I. cav. de Goian 10 coroane, inginer M. Șcraba 10 coroane, paroh Eusebie Procopovici 10 coroane, funcționar V. Marcu 10 coroane, A. Vihnan 5 coroane, G. Manilici coroane, paroh T. Șcraba 4 coroane, T. Tcaciuc 3 coroane, I. Drafta 2 coroane, abituent Goian 2 coroane, S. Bohatereț 2 coroane, Engel 2 coroane”¹²²¹.

1914-1918: Obolul de sânge pentru Bucovina a fost depus de „Fruntașul **Vasile Bordian**, Jadova, Regimentul 22, rănit”¹²²², și „Rezervistul **Ioan Poleac**, Jadova, Reg. 41, rănit”¹²²³.

¹²²⁰ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor bucovineni*, Anul I, Nr. 22, 4 ianuarie 1911, pp. 275-277

¹²²¹ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovineni*, Nr. 19, Anul I, 3 noiembrie 1911, pp. 233, 234

¹²²² *Viața Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915

1921: „Potrivit dispozițiilor art. 12 și 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhiepiscopiei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuți, se publică următoarea listă a patronilor bisericești particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptățiți la alegerea de 6 reprezentanți pentru acest Congres: **Baloșescu Ioan de**, Slobozia Comarești (Jadova); **Bigot de St. Quentin Elena**, contesă, Jadova (Mihova, Jadova); **Goian Dimitrie cav. de**, Storjineț (Jadova)”¹²²⁴.

1922: Într-un ordin al Ministrului secretar de Stat la Departamentul Economiei Naționale, referitor la crearea de stocuri pentru CFR de către fabricile de cherestea din România, aflăm numele fabricilor din Bucovina¹²²⁵ și a proprietarilor lor: Fabrica din **Mega și Jadova**, jud. Storjineț, proprietatea dlui Bigot de St. Quentin, cu sediul în Cernăuți”.

1941: În 5 iulie 1941, la Jadova au fost împușcați soții Eli Schnitter și Bubi Engel, rabinul Ghinsberg scăpând cu barba smulsă, rănit la cap și înțepat de baionete. Din cei 543 locuitori evrei ai Jadovei, duși în Transnistria, doar 80 au scăpat cu viață.

1941: Învățătorul „**Georgeseu T. Vasile**, seria 1936, medita 7,60, este numit în com. Jadova, Maidan, jud. Storjineț”¹²²⁶.

La **Jadova** au văzut lumina zilei ilustrul muzician și mărturisitor Leon cavaler de GOIAN (12 februarie 1843), poetul ucraineano-român Iuri RACOCEA (1908) și scriitorul evreu Aharon APPELFELD (1932), supraviețuitor al Holocaustului.

JUCICA. În 8 aprilie 1627, Miron Barnovschi întârea lui Gavrilaş, pârcălab de Hotin, și lui Dimitrie Cracalia niște fânațe lângă satul Jucica, fânațe care aparțineau unui „sat mic, Denisiuca”.

1652: În 4 martie 1652, se împart moșiile răposatului Gavrilaş Mateiaș între copiii lui, Ieremie, Ileana comisoaia și Alexandra vorniceasa. „Partea lui Ieremie a fost... satul Jucica”.

1741: Aflată în apropierea Cernăuților, seliște pustie până în 2 aprilie 1741, când Grigore Ghica Vodă, respectând dorința răposatului Gheorghe Ursachi jitnicer, dăruia mănăstirii Barnovschi satul Jucica, „cu toate săliștile de pe lângă ea, anume Deniseuca, Lențiești, Cozușna și Berhomete”, Jucica avea, în 1774, 43 de familii țărănești, semn al unei colonizări masive, inclusiv a „săliștilor de pe lângă ea”.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹²²⁷, din 1772-1773, înregistrează la „Jușka”, moșia mănăstirii Barnovschi, „70 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Ion, 1 dascăl, Vasile, 5 vânători, Istrate CLIM, Vasile IVANCIUK, Toader CLIM, Toader MEDBIG și Pintelei rus, 3 barani, Anton CĂZACU, Ion IFTINUC și Ion VERIHA, 6 scutelnici ai vameșului KOSINSKI, Ion DOBINCIUK, Vasile DOBINCIUK, Andrei DOBINCIUK, Andrei, Mihalachi CĂZACU și Vasile CĂZACU, 1 jidov, David, 13 văduve, Anna morărița, Maria, Gafia, Fodora, Anna, Gafița, Paraschiva, Catrina, Maria HRIHORIASĂ, Tudosca, Chița, Maria lui IVAN și Maria baba, 11 case pustii și 29 birnici, adică: Ion CHIN vornic, Ștefan CHIFICIAK, CARPU, Ștefan CLIMCIUK, Ion CANTERINCIUK, Toader CADERINCIUK, Grigoraș CATERINCIUK, Vasile CATERINCIUK, Alecsa sin IONIȚĂ, Toader, Georgiță, Nechifor, Toader HUZUM, Iacob ciobotar, Vasile KIFIICIUK, Mihai, Toader TOPORĂUCIAN, Vasile OPINCĂ, Acsenti CLIM, Gligore rusul, Ștefan CLIM,

¹²²³ *Viață Nouă*, IV, nr. 162 din 12 septembrie n. 1915, p. 2 - Supliment

¹²²⁴ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuți 21 iulie 1921, pp. 64-66

¹²²⁵ *Monitorul Oficial*, Nr. 133, 11 iunie 1942, pp. 4872-4874

¹²²⁶ *Monitorul Oficial*, Nr. 249, 20 octombrie 1941, pp. 6452 și următoarele

¹²²⁷ ACAD. ȘT. RSS MOLDOV., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 405

Condre MEDVIG, Ștefan MEDVIG, Ștefan IFTINCUL, Nechifor IDTINCUL, Ion BĂBIAC, Ion ȚURNĂ, Gavril ȚURNĂ și Ivan rus.

În 1775, Jucica avea 1 popă și 88 țărani, iar în 1784, 320 familii țărănești. Cele două sate, Jucica Veche și Jucica Nouă, se vor individualiza abia în secolul următor.

1783: Jucica și Câmpulungul Moldovenesc, ca localități și ținuturi, reprezentau singurele domenii ale statului (moșii camerale), dar și după preluarea averilor ecleziastice și mănăstirești, preluare finalizată în 25 aprilie 1785, colonizarea era dificil de făcut. „Așezările de la acea vreme, pe moșiile camerale Jucica și Câmpulung sunt ne semnificative. Abia în perioadele următoare, adică după fondul religios a devenit un tot cu bunurile camerale, s-a ivit posibilitatea așezărilor mai extinse”¹²²⁸. Conform raportului locotenentului Deckert, din 24 octombrie 1783, primii emigranți germani au venit din Banat, apoi și din diverse provincii germane. Primii doi coloniști nemți din Jucica au fost Jakob Fink și Peter Schwarz, care au primit avansurile pentru achiziționarea de animale, de unelte agricole, căruțe și altele, fiecare câte 28 florini și 16 cruceri¹²²⁹. „Cei doi coloniști din Jucica au beneficiat de trei ani de scutire de impozit, din 1783, până în 1786, și au intrat în clasa impozabilă, în 1887”¹²³⁰.

1784: „Pentru a limita consumul de vin, în special vinul străin Brant (ucraianean), s-au eliberat autorizații pentru construirea de fabrici de bere, fără a plăti o taxă. Acest lucru a creat fabricile existente, cu excepția celor care erau în curs de construcție, la Suczka (**Jucica** – n. n.), lângă, Cernăuți, și, deși nu intrau în categoria fabricilor de bere bine construite și dotate, ele au livrat o bere destul de bună, care a fost intens băută în țară”¹²³¹.

1786: Biserica Nașterea Maicii Domnului din Jucica Nouă fusese construită, în 1786, din fonduri obștești, sub coordonarea protopresviterului Dimitrie MEDVIG.

În 1843, biserica din Jucica Nouă, cu 1.570 enoriași, îl avea paroh pe Vasilie GRIBOVSKI. La Jucica Veche, unde exista o bisericuță de lemn, cu hramul Sfântului Nicolai, și 978 enoriași, postul de paroh era vacant. În 1876, biserica din Jucica Nouă, cu 2.249 enoriași, era slujită de parohul Ioan HNIDEI, iar cea din Jucica Veche, cu 1.305 enoriași, de parohul Ioan MEDVIG. Între anii 1882-1884, din inițiativa preotului Ioan MEDVIG, se va construi o biserică nouă, printre ctitori numărându-se George a lui Ilie CAULA, Ilie a lui Theodor CLEM, Dimitrie și George CLEM, Theodor GRIGORICIUC, Teodor OSACIUC, George și Theodor LEMENI. Bisericuța Sfântului Dimitrie din cătunul Moșii avea să fie construită abia în 1898. În 1907, paroh la Jucica Nouă era Ioan HNIDEI, născut în 1819, preot din 1845, paroh din 1848, preot cooperant fiind Lazar GERMAN, născut în 1872, preot din 1898, iar cantor, din 1900, Ștefan HLEUCA, născut în 1861. La Jucica Veche oficia parohul din Sadagura, cantor la Jucica Veche fiind, din 1900, Onufrei LEMENI, născut în 1866.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Cernăuți – **Sadagura** (târg, cu tribunalul raional): Bila sau Bilka, Boian, Buda, Cernaucă, Dobronăuți, Gogolina sau Stroești de Sus, Cotul Ostrița, Lehucenii Teutului, Lențești Camerale, Lențești Privat, Mahala Bială, Novoselița sau Stroești de Jos, Rarancea, Slobozia Rarancei, Rohozna, Șerăuții de Sus, Șerăuții de Jos sau Slobudka, Șubranet, Toporăuț, Vaslăuț, Zadobriuwka, **Jucica Veche, Jucica Nouă**”¹²³².

¹²²⁸ Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina*, Innsbruck 1902, p. 17

¹²²⁹ Ibidem, p. 399

¹²³⁰ Ibidem, p. 400

¹²³¹ Polek, Dr. Johann, *Joseph's Reisen nach Galizien und der Bukowina*, Czernowitz 1895, pp. 41-45.

¹²³² *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

1874: O școală cu 4 clase funcționa, la Jucica Nouă, din 1874, iar la Jucica Veche, o școală cu 6 clase, inaugurată în 1871¹²³³.

În **1890**, Jucica Veche avea 3.204 locuitori, primar fiind Panteleimon Cioban. Învățător era Ștefan Ianovici, paroh – Ioan Medvighi, iar cantor bisericesc – Onufrei Lemeni. Jucica Nouă avea 2.550 locuitori. Victor Erhan era primar, Nicolai Ivanicki – învățător, Ioan Hnidei – paroh, iar Ștefan Hleuca – cantor bisericesc. „Peste 100 de familii de coloniști germani trăiesc în Jucica, atât în târg, cât și în zona de proprietate”¹²³⁴.

1906: „**Nenorociri.** Țăranul Ioan Seniuc, un moșneag din Jucica, mergând, ieri, spre casă, a fost, în strada gării, ucis de trăsura unui lăptar, anume M. Rosenrauch. Calul de la trăsura acestuia, sperindu-se de un vagon electric, a rupt-o la fugă și, în fuga sa, l-a pălit pe Seniuc, cu oiștea în cap, atât de vehement, încât acesta a rămas la moment mort. Lucrătorului Teodor Clem, care descărca, ieri, în strada lui Franț, o mașină, i-a picat un obiect, de o greutate de peste 100 kg, pe picior, strivindu-i osul cu desăvârșire. Nenorocitul a fost transportat la spital”¹²³⁵.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Jucica (Zuczka)**, vechi sat, districtul Cernăuți, din care s-au format, cu timpul, comunele rurale de azi: Jucica-Veche și Jucica-Nouă. Este menționat, pentru prima oară, într-un hrisov din 8 Aprilie 1627, al domnului Moldovei Miron Barnovschi Movilă. La 1725, era în posesia boierului Gheorghe Ursache, de la care, după moarte, trecu ca moștenire la domnitorul Grigore Ghica. Acesta, prin documentul din 2 Aprilie 1741, îl dăruie mănăstirii Barnovschi. Prin așezarea de coloniști aci, în diferite rânduri, și mai ales în 1782, satul s-a mărit foarte mult și s-a despărțit în 2 comune, cu administrație particulară: Jucica Veche, unde a fost vatra vechiului sat, și Jucica Nouă, formată mai mult din coloniști. **Jucica (Zuczka)**, **moșie**, cu administrație particulară, districtul Cernăuți. Suprafața: 24,75 kmp; populația: 615 locuitori ruteni, gr. or., și puțini gr. cat., români, izraeliți, germani și poloni. Cuprinde, pe lângă moșia Jucica propriu-zisă, și târlele: Denesiwka, Metnica, Moschiv și Stanehora. **Jucica Nouă (Neu-Zuczka)**, comună rurală, districtul Cernăuți, așezată la confluența pâraielor Moșcov și Șerăuți, la Nord de Jucica Veche, și lipită de partea de Est a târgului Sadagora. Suprafața: 11,55 kmp; populația: 2.239 locuitori, în majoritate ruteni, restul izraeliți și poloni; rutenii sunt, în mare parte, gr. or., și numai puțini rom. cat. și gr. cat. Este situată lângă drumul principal Noua Suliță – Sadagora și lângă cel de la Sadagora, la Dobronăuți. Are o școală populară, cu 2 clase, și o biserică parohială, cu hramul „Nașterea Maicii Domnului”. În timpul ocupării Bucovinei, erau numai câteva case pe teritoriul acestei comune și țineau de comuna de atunci, Jucica, sat vechi. Prin așezarea a numeroși coloniști în acest loc, s-a dezvoltat o comună nouă, care s-a dezlipit, sub numele de azi. În această localitate se află o măreață clădire pentru cavalerie, construită cu cheltuiala fondului religios gr. or., care are aci întinse proprietăți. Populația se ocupă cu agricultura, cu creșterea vitelor și cu tăierea de lemne în pădurea fondului religios. Comuna posedă 458 hectare pământ arabil, 135 hectare fânațuri, 29 hectare grădini, 96 hectare imașuri, 722 hectare pădure. Se găsesc 63 cai, 288 vaci, 138 oi, 248 porci și 14 stupi de albine. **Jucica Veche (Alt-Zuczka)**, comună rurală, districtul Cernăuți, așezată pe malul stâng al Prutului, la confluența lui cu pâraul Moșcov, care se unește, la rându-i, cu Zudobriuca (Cuciur) și cu Șubraneț, între Jucica Nouă și Sadagora, de o parte, și între Buda și Mahala de alta. Suprafața: 22,08 kmp; populația: 2.904 locuitori ruteni, de religie gr. or. Este situată lângă drumul principal Noua Suliță – Cernăuți; stație de drum de fier a liniei Noua-Suliță – Jucica, care se bifurcă aci, o ramură apucând spre Lujeni și alta la Cernăuți. Are o școală populară, cu o clasă, și o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Nicolae”. Forma, până în timpurile din urmă, împreună cu Jucica Nouă, o singură comună, sub numele de Jucica. Populația se ocupă cu

¹²³³ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 17, 1876 p. 29, 1907 p. 53

¹²³⁴ Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina*, Innsbruck 1902, p. 400

¹²³⁵ *Apărarea Națională*, Nr. 13, Anul I, Cernăuți, duminică 18 noiembrie stil nou 1906, p. 4

agricultura și cu creșterea vitelor. Comuna posedă 1.045 hectare pământ arabil, 262 hectare fânașuri, 50 hectare grădini, 274 hectare imașuri, 920 hectare pădure și 12 hectare bălți și heleștee. Se găsesc 103 cai, 887 vite mari, 288 oi, 339 porci și 29 stupi de albine”¹²³⁶.

1914: „Comandantul micului detașament de ruși din apropierea Cernăuțului, voind să se încredințeze de adevărul celor relatate de rănitul evadat, a trimis în oraș, miercuri, în 3 septembrie, pe la orele 7, dimineața, o patrulă de recunoaștere, care a intrat pe Strada Rusească, trăgând focuri în aer, cu scopul de a-i atrage pe austrieci, pe care îi bănuiau ascunși. Nearătându-se nimeni, s-au întors îndărăt peste Prut, în stația Jucica. / Un cazac s-a rătăcit, însă, prin oraș, a intrat într-o cârciumă și s-a îmbătat de-a binelea, încât, suindu-se pe cal, a fost luat la bătaie de mulțimea care-l înconjură. I s-au furat calul, armele și cartușele, iar după aceea, stâlcit cum era, a fost lăsat într-un șanț, de unde l-au dus, pe urmă, într-un spital. / Dincolo, peste Prut, se aflau numai 100 de soldați ruși, sub comanda sublocotenentului (porucicului) Evghenie Mihailovici Pigarevschi, un tânăr de 25 ani, de loc din Petrograd. Acesta, fiind un om hotărât, a luat ca ostateci pe doi locuitori din Jucica, un tată și fiul său, și a trimis, la orele 12 și jumătate, prin cel din urmă, o scrisoare către primarul orașului, pe care scrisoare am copiat-o din arhiva primăriei din Cernăuți. Epistola e scrisă rusește, dar și în copie nemțească. / „Orașul Cernăuți. Trimit la d-sa, domnule primar, ca să aflu dacă ești dispus să predai orașul și să garantezi intrarea oștirii rusești fără luptă. În caz că ai înțeles, te rog să vii la fabrica de zahăr din Jucica Veche, ca să discutăm în privința locuitorilor de acolo. / Porucic (sublocot) Pigarevschi?”. / Traducerea în nemțește, după originalul rusesc, a fost făcută de un soldat evreu din armata rusă, dar e făcută într-o nemțească înspăimântătoare. / În caz că cel mai tânăr dintre ostateci n-avea să se întoarcă cu răspunsul până la ora 2, după-amiază, tatăl său, care fusese reținut, avea să fie împușcat. / Primarul orașului s-a dus, cu toți consilierii comunali, pe la orele 2, la fabrica de zahăr din Jucica, unde tânărul sublocotenent Pigarevschi a fixat condițiunile pentru predarea orașului. Ele au fost scrise în rusește și în nemțește. Le dau, aici, după originalul nemțesc, pe care l-am luat din arhiva primăriei: / „Fac cunoscut că azi, în 2 septembrie, armata rusească a luat orașul Cernăuți. De azi, înainte, orașul se află în mâinile noastre. Îi înștiințez pe locuitori că, în caz că se va auzi o singură împușcătură, orașul va fi imediat nimicit. Ordon locuitorilor ca nimenea să nu se arate pe la ferești sau pe balcoane, ca ferestrele să fie, în decursul nopții, luminate, iar hotelurile să fie goale și închise. Pentru aceea, mă obligă că nu voi primejdi orașul Cernăuți. În caz că se va opune o rezistență, atunci oamenii care se află la noi vor fi împușcați și orașul nimicit. / Comandantul orașului Cernăuți. / Porucic Pigarevschi”. // Primarul a predat, apoi, cheile de aur ale orașului, care au fost trimise la Movilău, în Rusia, și depuse în muzeul Regimentului „Țarul Alexandru I”. Nimeni din Cernăuți n-a știut, până după ocuparea orașului, că Cernăuțul a fost ocupat numai de 100 de oameni. Întorcându-se primarul în oraș, a tipărit imediat afișe cu condițiunile impuse de ruși pentru predarea orașului. Puțin după aceasta, a plecat cu birja din oraș, spre Jucica și girantul consulatului român din Cernăuți, d. G. D. Gallin, împreună cu fiul său mai mare, și el funcționar la consulat. Pe capră duceau un steag alb și drapelul României. Întâlnindu-se cu comandantul Pigarevschi, i-a spus că în Cernăuți se află un consulat al României, care-i neutră în acest război, și pentru care cere scut, ca și pentru supușii români, aflători în acest oraș. Ofițerul rus s-a purtat foarte amabil cu reprezentantul consulatului român, promițându-i că va scuti consulatul și pe supușii români; totodată, i-a dat o gardă de onoare, ca să-l petreacă până acasă; d. Gallin însă a refuzat să primească garda, deoarece nu voia ca tocmai reprezentantul României să fie acela care a adus, mai întâi, soldați ruși în oraș. Garda l-a însoțit numai până la Prut”¹²³⁷. „În 10 noiembrie 1914, spre seară, Galin, girantul român al consulatului din Cernăuți sosea, cu mașina, la Dorohoi, pentru a

¹²³⁶ Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 123, 124

¹²³⁷ Ion Grămadă, *Ocuparea orașului Cernăuți de către ruși*, în *Adevărul*, din 2 noiembrie 1914

transmite o depeșă telegrafică ministerului de externe din București. În Storojineț și în împrejurimile Cernăuților, pe la Jucica, se dădeau lupte între patrulare austriece și rusești, grosul armatelor confruntându-se în Galiția, lângă Przemysl¹²³⁸. În timpul zilei de 10 noiembrie, țărani bucovineni, fără pașapoarte, au trecut granița românească, unde li s-au „dresat acte de dare în judecată pentru contravenție la legea pașapoartelor”, apoi au fost „duși, în convoi nesfârșit, la Dorohoi, unde sunt judecați de tribunal. Toți descriu mizeria și jalea care domnesc în nenorocita populație a Bucovinei, redusă, aproape în totalitate, la sapă de lemn”¹²³⁹. „În jurul Cernăuților, luptele continuau, după ce rușii, regrupați lângă Zalucze, au încercat să răzbată spre Noua Suliță, dar, întâlnind trupe austro-ungare, au luat poziții pe malul drept al Prutului, de unde au început să bombardeze capitala Bucovinei. Un atac al cazacilor dinspre Zucika (Jucica) a fost respins. Veștile despre sacrificii supreme pe câmpul de bătaie încep cu moartea unui ardelean, profesorul Alexandru Bogdan, care s-a prăbușit la Zunina, în Galiția, pe 2 noiembrie 1914, lovit de o grenadă, pe când își îndemna ostașii la atac. Până în 27 noiembrie, desele năvăliri rusești, dinspre Vășcăuți pe Ceremuș, înspre Lencăuți, Jucica și Țureni, prevesteau o nouă retragere austriacă, Tribunalul Țării din Cernăuți, condus de vicepreședintele Dr. Vasile Iacobovici, fiind mutat, preventiv, la Suceava, unde și-a reluat activitatea în 27 noiembrie, în vreme ce închisoarea Sucevei nu mai izbutea „să cuprindă poporul, adus cu sutele din părțile care fuseseră invadate de trupele rusești. Sunt, mare parte, ruteni, dar și români, bărbați, femei și copii din părțile Siretului, Storojinețului și Cernăuțului, învinuiți de a fi participat la jafurile întinse, făcute de miliția rusească”¹²⁴⁰. Jafurile însemnau, de fapt, inițiative locale, care se vor perpetua pe toată perioada războiului, de cele mai multe ori fără nici o complicitate a miliției rusești. Sătenii ruteni, români și lipoveni luau de prin conacele boierești tot ce se putea lua, de multe ori conduși la pradă de primari, apoi puneau foc, fiind convinși că barbaria va fi pusă pe seama rușilor”¹²⁴¹.

1914-1918: „George Ucraineț a lui Ștefan, din Jucica Nouă, născut în anul 1879, a fost, în anul 1915, deopotrivă cu alți locuitori din Jucica, deportat în Rusia și a fost internat în Charcov / la cererea Alexandrei Ucraineț a lui George / Tribunalul Cernăuți, Secția VIII, la 9 mai 1919”¹²⁴²; „**Teodor Reus a lui Ilie, din Jucica Veche**, a fost înrolat, în 1915, la oaste și a plecat la Dorna-Völgay. Acolo ar fi murit, în același an, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se dispune, la cererea soției sale, Elisabeta Reus, născută Osadczuk, procedura pentru stabilirea morții celui dispărut”¹²⁴³; „**Grigori Neriuka a lui George**, născut în 1881, în **Jucica Veche**, a fost înrolat în Regimentul 80 Infanterie, în anul 1914 și a plecat la luptă. Aici să fi picat el pe la finele anului 1915 sau începutul lui 1916, în lupta a 5-a sau a 6-a de la Isonzo. De atunci lipsește orice știre despre dânsul. Fiind deci probabil decesul, se dispune, la cererea soției sale, Varvara Neriuka, născută Kaplij, procedura pentru stabilirea morții celui dispărut”¹²⁴⁴; „**Teodor Reus a lui Ilie, din Jucica Veche**, a fost înrolat, în 1915, la oaste și a plecat la Dorna-Völgay. Acolo ar fi murit, în același an, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabil decesul, se dispune, la cererea soției sale, Elisabeta Reus, născută Osadczuk, procedura pentru stabilirea morții celui dispărut”¹²⁴⁵.

1920: „Deciziune de expropriere No. 334/20. Deciziunea comisiei agrare de ocol Sadagura, cu care s-a decis exproprierea corpului dominical fasc. No. 319, **Jucica Veche**, din registrele fonciare pentru moșiile bucovinene, în suprafață de 125 ha 58 a 71 mp, proprietatea Fondului bisericesc ort. or., în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă.

¹²³⁸ *Adevărul* din 31 octombrie 1914

¹²³⁹ *Adevărul* din 30 octombrie 1914

¹²⁴⁰ *Viața Nouă*, III, nr. 148, 15 nov. n. 1914, p. 4

¹²⁴¹ *Românul*, IV, nr. 259, 25 noiembrie v. / 8 decembrie n. 1914, p. 3

¹²⁴² *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 53, Cernăuți în 9 August nou 1919, pp. 3-5

¹²⁴³ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 80, Cernăuți în 7 Noemvrie nou 1919, pp. 3-12

¹²⁴⁴ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 87, Cernăuți în 11 Decemvrie nou 1919, pp. 6-8

¹²⁴⁵ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 80, Cernăuți în 7 Noemvrie nou 1919, pp. 3-12

Deciziune de expropriere No. 569/20. Deciziunea comisiei agrare de ocol Sadagura, cu care s-a decis exproprierea corpului dominical fasc. No. 320, **Jucica Nouă** și **Rohozna**, din registrele fonciare pentru moșiile bucovinene, în suprafață de 25 ha 10 a 07 mp, proprietatea Fondului bisericesc ort. or., în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă¹²⁴⁶.

1922: „Având în vedere concursurile publicate, cererile prezentate și propunerile făcute de revizorate, Consiliul școlar al țării a făcut, în ședința din 27 Martie 1922, sub președinția domnului Director general delegat al învățământului din Bucovina, următoarele numiri, pe ziua de 1 Aprilie 1922 – b). în calitate de învățători definitivi și învățătoare definitive: **Ilie Axani** la Jucica Veche”¹²⁴⁷.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943¹²⁴⁸, următorii învățători și învățătoare: **Fochi Eusebie**, comuna **Jucica Veche**, jud. Cernăuți, media 9,37”.

LAȘCHIUCA. Satul de pe Sovița, din megieșia Coțmanilor, numit, odinioară Sadova, Sadcău sau Sadcov, a făcut parte din Coțmanul Mare, împărțându-i istoria. Numele Lașchiuca figurează, pentru prima dată, în rapoartele din 1782 ale Comisiei cezaro-crăiești de delimitare a proprietăților în Bucovina, unde este menționată „Lastiuca, care mai înainte și în scrisori se numește Sadova”.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹²⁴⁹, din 1772-1773, înregistrează la Laschiuca „75 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Grigorii, 1 dascăl, Vasile, 4 văduve, Hrihorca, Focica, Pirocica și Panceșca, 3 jidovi, Marko, Leiba și Iurik, 7 case pustii și 59 birnici, și anume: Georgii vornic, Ștefan MAMAIUȚSCHI, Constandin brat ego, Ștefan COȚERAN, Hrihor SIDOR, Fedor RUDNISKI, Mihail CHIȘCAN, Vasile ZĂLENCO, Hlihor TOSIK, Ignat REZIN, Andrei ZELENCO, Vasile ZELENCO, Ivan CHIȚUL, Petro HRIȚUSIAN, Alecsa HUZNEȚ, Tănasă CĂPĂȚINĂ, Iacob pânzar, Vasile SĂGHIR, Iacob zet CĂPĂȚĂNĂ, Dănilă POIKO, Dumitru MALAICO, Ivan HRIȚUSA, Alecsa ANIK, Gavril zet NEMIȘ, Neculai NEMIȘ, Macovei TEMCIUK, Hrihor OLEINIK, Petro MALAICO, Timofei CUPECIKO, Fedor HUȚSCHII, Ivan LINOVICI, Hrihor ZAPALENUC, Hrihor morar, Ivan GRECIUC, Ivan morar, Timofei SAUCIUK, Vasile SAUCIUK, Dănilă VERCIUK, Mihail zet DĂNILĂ, Ivan VOIȚIȘCO, Ivan SODORIK, Ostah ȘINKO, Georgi RUSĂSCHII, Ivan ȘTEFĂNUC, Ivan GHEBACI, Dănilă zet FOCĂI, Hrihor TRACIU, Petro MĂLAICO, Hrihor TFERDOHLEB, Maccim VEDNICI, Vasile TULAC, Fedor PENUC, Andrei MRUSIC, Dumitru TFERDOHLEB, Fodor ANDRIEȘCIUK, Fodor LAZORENKO, Petrea SIRAHANIC, Iacob ZĂLENCO și Vasile crâșmar.

În 1774, Lașchiuca avea 63 familii, iar în 1784, 97.

1781: În Lașchiuca și Coțman se stabilesc 241 de familii de emigranți galițieni, iar Enzenberg, guvernatorul militar al Bucovinei, opina, într-un raport menit „să spargă rezistența Consiliului de război al Curții”, că, în perspectiva viitoarelor colonizări, „germanii ar fi de preferat, deoarece națiunea germană diferă de altele, în principal prin faptul că fermierul este foarte priceput și poate servi drept exemplu pentru ceilalți rezidenți”¹²⁵⁰.

1832: Biserica Sfântului Nicolai din Lașchiuca a fost construită în 1832, fiind dotată cu un iconostas nou în 1838, înlocuit, în 1862, de Vasile PRODAN. În 1843, altarul, la care se închinau 1.064 ortodocși, era slujit de parohul Vasile PRODAN. În 1876, când numărul enoriașilor ajunsese la 1.281, altarul era slujit de același paroh. În 1907, paroh era Eleutherie

¹²⁴⁶ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuți, 21 iulie nou 1921, pp. 68, 69

¹²⁴⁷ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuți 21 aprilie 1922, p. 41

¹²⁴⁸ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

¹²⁴⁹ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 407

¹²⁵⁰ Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina*, Innsbruck 1902, p. 408

DAȘCHIEVICI, născut în 1849, preot din 1877, paroh din 1894, iar cantor, din 1900, Iacov DRON, născut în 1845.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coțman – **Coțman** (judecătorie de district), Berhomet pe Prut, Bordei sau Burdigeu, Davidești, Dubăuți, Havrilești, Iujenița, Ivancăuți, Clivodin, **Laszkowka**, Lujeni, Malatineț, Mămăieștii Vechi, Mămăieștii Noi cu Cutul Strilețchi, Nepolocăuți, Orășeni, Oșehlib, Piedecăuți cu Țopeni, Revacăuți, Revna, Șipeniț, Șișcăuți, Stăuceni, Suhoverca, Valeva, Viteleuca”¹²⁵¹.

1876: În Lașchiuca Nouă funcționa o școală cu 3 clase din 1876¹²⁵².

În **1890**. Lașchiuca avea 1.885 locuitori. Primar era Simion Șlemco, învățător – Vladimir Grigorovici, paroh – Eleuterie Dașchevici, iar cantor bisericesc – Iacov Dron.

1904: „**Lașchiuca** sau **Lașcuvca** Nouă și Veche, comune rurale, cea Nouă e parohie, iar cea veche atenență la parohia Vitiliuca, moșie boierească în căpitanatul și județul Coțmanului, în Bucovina, are 1.748 locuitori (1.532 ort. or., 87 rom. cat., 129 moz.), o școală primară – Dr. I. G. Sbiera”¹²⁵³.

1907: „În comuna Lașchiuca, districtul Coțman, se va activa, cu ziua de 1 Aprilie, un oficiu poștal. Dirigentă a acestui oficiu a fost numită doamna Anna Ivasiuc, soția învățătorului superior de acolo”¹²⁵⁴.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Lașchiuca (Laszkówka)**, comună rurală, districtul Coțman, așezată în 2 mase compacte pe pârâul Sovica, la Sud de târgul Coțman. Suprafața: 1.362 kmp; populația: 1.718 locuitori ruteni, gr. or., precum și puțini izraeliți și poloni. Se compune din 2 sate: 1). Lașchiuca Veche (rutenește Stara-Laszkówka) așezat pe stânga pârâului Sovica, la confluența lui și unit cu Vililiuca; 2). Lașchiuca Nouă (rutenește Nowa- Laszkówka), pe dreapta pârâului Sovica. Este situată lângă drumul principal Zaleszczyki-Cernăuți, precum și lângă linia ferată Lujeni-Coțman. Are o școală populară, cu 2 clase, și o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Nicolae”. Această comună este menționată, pentru prima oară, într-un zapis, confirmat de Ștefan cel Mare, la 1503. La 1766-1767 s-au așezat aci numeroși emigrați din Galiția. La 1776, era în posesia episcopiei din Rădăuți. Aci se face un vestit bâlci de cai, în fiecare an. Populația se ocupă cu agricultura. Comuna posedă 1.170 hectare pământ arabil, 131 hectare fânațuri, 170 hectare grădini, 127 hectare imașuri, 33 ari păduri și 3 hectare 50 ari heleștee. Se găsesc 140 cai, 395 vite cornute, 253 oi, 270 porci și 70 stupi de albine. **Lașchiuca (Laszkówka)**, moșie, cu administrație particulară, districtul Coțman. Suprafața: 0,98 kmp; populația: 30 locuitori, în majoritate ruteni gr. or., restul izraeliți. Cuprinde, pe lângă moșia Lașchiuca propriu-zisă, și târla Scabora”¹²⁵⁵.

1920: „**Deciziunea de expropriere Nr. 386/31**. Deciziunea Senatului Comisiei agrare Centrale, cu care s-a decis exproprierea parcelelor Nr. 702, 703, și 704 din corpul dominical fasc. Nr. 370, **Lașchiuca**, din registrele fonciare pentru moșiile bucovinene, în suprafața de 28 ha 15 a 98 mp, proprietatea Fondului bisericesc ort. or., în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă”¹²⁵⁶.

1927: „Lista familiilor cu nume românești și numărul lor în prezent: Andriaș(ec) 9, Andronic 1, Bodnar(iuc) 8, Boncu 11, Cârste 4, Căpățână 6, Chișcan 5, Cozmin 2, Cozmă 5,

¹²⁵¹ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹²⁵² SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 25, 1876 p. 82, 1907 p. 106

¹²⁵³ Diaconovich, Dr. C., *Enciclopedia Română*, Tomul III, Sibiu 1904, p. 59

¹²⁵⁴ *Apărarea Națională*, Nr. 23, Anul II, joi 28 martie stil nou 1907, p. 5

¹²⁵⁵ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 127, 128

¹²⁵⁶ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuți, 21 iulie nou 1921, pp. 68, 69

Coșman 1, Costură 6, Cuiu(ec) 1, Facas 3, Foc 3, Gheorghică 12, Grecul 5, Dragan(iuc) 3, Jucican 3, Macoveiu 73, Muntean 9”¹²⁵⁷.

LEHĂCENII TEUTULUI. O primă ieșire din indiviziune, prin delimitarea moșiilor răzeșești din Lehăceni, s-a făcut în **15 aprilie 1635**, când strănepoții lui Drăgșan cel Bătrân și ai lui Maloș au împărțit între ei moșiile rămase de la acești doi strămoși.

1647: „7155, martie 14, Iași: Vasile, Voievodul Moldovei, poruncește starostiei de Cernăuți să meargă, ca să aleagă partea de moșie din Lehăceni și Godinești a Petrii, feciorul lui Droni”¹²⁵⁸.

1652: În 4 martie 1652, se împart moșiile răposatului Gavrilaş Mateiaș între copiii lui, Ieremie, Ileana comisaoia și Alexandra vorniceasa. „Partea jupânesei Iliana comisaoia a fost... a patra parte de Lehăceni”.

1662: Lehăcenii Teutului, Gogolina de astăzi, sunt menționați pentru prima dată, în 18 ianuarie 1662, când Niculae Murguleț primește o parte din satul Lehăceni de la fratele său, Ursul, în contul unei datorii bănești mai vechi. În 18 ianuarie 1662, Niculae Murguleț intră în stăpânirea părții din Lehăceni a fratelui său, Ursul, care o zălogise, dar o răscumpăraseră frații lui, Niculae și Dumitrașco. Ursul avea să întoarcă banii lui Niculae, dar nu și lui Dumitrașco, iar Divanul stabilise să păstreze Dumitrașco moșia lui Ursu, până ce Niculae Murguleț îi va întoarce banii.

1670: În 1670, vistierul Neculce, tatăl cronicarului Ion Neculce, căsătorindu-se cu Catrina, fiica boierului Iordache Cantacuzino, primește ca zestre de nuntă 21 moșii, printre care și câteva sate din nordul Moldovei, Boian, Cernăuca, Valeva, Chisălău, Pohorlăuți, Prelipcea, Bocicăuți, Grozinți, Vasileuți, dar și a patra parte din satul Lehăcenii Teutului.

1678: O parte din satul Lehăceni i-a fost dăruită finului său, Sandul, fiul lui Ion vătavul, de Nacul Isăcescul, în 20 iunie 1678, în prezența „popii lui Gavril, duhovnicului meu, și denainte unchiului meu, lui Berchiej, și denainte lui Arsenii Volcișcăi și Dumitrașco Murguleț, și Gligoraș Săvăscul, și Gligorașco, nepotul lui Isac Mironescul ot Carabciu, și Sandul sin David ot Zaluze, și Pavăl sin Rugină, vornicul, și Pătrașco Tăutul”.

1698: În 15 septembrie 1698, Sandul, fiul lui Ion vâtaf, și jupâneasa Irina vând partea de Lehăceni, primită de la nașii lor, rohmistrului Lupașco Murguleț, fiu al starostelui de Cernăuți, Nicolae Murguleț, plecat în Polonia, în 1678, odată cu Sobieski și devenit, între timp, rohmistrul mercenarilor moldoveni din armata mareșalului Lubomirski. În 19 noiembrie 1705, Lupașco Murguleț primește încuviințarea lui Mihai Racoviță Vodă să aducă în seliștea sa din Lehăceni oameni străini, deci iobagi care vor fi scutiți de dări timp de 6 luni. În 23 aprilie 1716, Lupașco Murguleț se logodește, în Polonia, cu fata lui Mihail Ganul (feciorul lui Vasile Mărzescu din Orhei), căruia îi promite moșiile sale din Moldova.

1720: În 26 iulie 1720, Constantin Tăutul, fiul lui Pătrașcu Bere, vinde a patra parte din Lehăceni, cea cumpărată de Pătrașcu Bere de la Grăpina, fata lui Lehacinschi, hatmanului Ioniță.

1723: În 16 august 1723, armașul Toader Dămian, Toader Murguleț din Mihalcea și Ștefan al lui Strătulat Volcinschi (ginerele lui Ioan Stroescul) vând partea lor din Lehăceni, moștenită de la armașul Vasile Cracalia, lui Constantin Tăutul, cel care, în 5 mai 1754, stăpânea jumătate din Lehăceni, după cum o confirmă uricul lui Matei Ghica Vodă, cealaltă jumătate de sat aparținând lui Vasile Neculce.

¹²⁵⁷ Topa, Preotul Dimitrie, *Românismul în regiunea dintre Prut și Nistru din fosta Bucovină*, Cernăuți 1927, București 1928, p. 101

¹²⁵⁸ Academia Română, Biblioteca, *Creșterea cloecțiilor, 1909, iulie-septembrie*, București 1910, p. 125

1756: Conform unui izvod de moșii, din 20 iulie 1756, Ilinca Dociul, fata lui Ursul Murguleț stăpânea a patra parte de sat Lehăceni pe Prut.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹²⁵⁹, din 1772-1773, înregistrează la Lehăceni, moșia lui Alecsandru NECULCE, „38 – toată suma caselor”, însemnând 3 văduve, Gafița lui Ștefan, Anița MIRONIASĂ și Anița IONIASĂ, 2 ase pustii, 1 jidov, Moșcul, și 32 birnici, adică: Ștefan SĂCINCIUK, Toader harabagiu, Roman sin ONOFREIU, Ion sin ONOFREIU, Onofreiu tocar, Pinteleiu VAIPAN, Ion DINCIUL, Dumitrașco SPIRIDON, Andrieș ciobotar, Ștefan GANBUN, Ioniță DAICIUL, Vasile ciobotar, Simion sin CUCOȘ, Ion GALBĂN, Simion MANOLE, Simion SCALCIUK, Agape ȘULHALE, Ion ȘULHALE, Andrieș, Gavril ȘULHALE, Gavril DINCIUL, Gavril CIOCAN, Vasile CAPALBU, Pintelei SPEHEDOI, Iftimie MAMULIUK, Iftimie MAMULIUK, Vasile MAMOLE, Vasile NEGURĂ, Neculaiu SPIRIDON, Grigoraș CALANCIA, Neculaiu DUBRIS, Ion săcrier și Sandul PLEȘCA.

1774: În 1774, Lehăcenii aveau 37 familii țărănești, iar în 1775, 41 țărani (52, în 1784). În 1778, s-au stabilit la Lehăceni emigranții ardeleni din Șigău pe Someș Ionică URSU, Ionică ARDELEAN, CRĂCIUN și Vasile CHIRA.

1792: În 23 aprilie 1792, Vasile Neculce arendează jumătatea lui de sat și de moșie lui Ion Calmuțchi, care transmite arenda moșiei, în 18 ianuarie 1796, fraților Axenti și Iacob Șimonovici.

1799: În 23 aprilie 1799, Vasile Neculce arendează moșia din Lehăceni Ilincăi Calmuțchi și fiului ei, Mihalachi, iar aceștia transmit arenda lui Ilie Ilschi.

1800: În 12 februarie 1800, Constantin Neculce moștenește moșia din Lehăceni de la tatăl lui, Vasile Neculce, pe care o transmite, în 10 septembrie 1810, fratelui său, Ioan Neculce, care o arendează lui Dimitrie Vlahovici. Vlahovici renunță la arenda, în 23 aprilie 1811, iar Neculce o transmite lui Toader von Pasakas și lui Lazăr Mihalovici.

1845: În 17 mai 1845, Ioan Neculce vinde jumătatea de sat și de moșie Lehăceni lui Ștefan Ștefanovici și lui Karl Schedl.

1890: În 1890, primarul Lehăcenii Teutului, care se numeau, deja, Gogolina, era Georgie Răilean.

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner¹²⁶⁰, în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la lehăceanul Nicolai a lui Pentelei BĂȚ (25 ani în 1914).

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitză: „**Lehucenii Tăutului (Lehuczeny)**, comună rurală, districtul Cernăuți, așezată pe malul stâng al Prutului, la locul unde Prutul formează mici insule și lipită de comuna rurală Gogolina sau Stroeștii de Sus. Suprafața: 8,88 kmp; populația: 646 locuitori, în majoritate ruteni, restul poloni. Este în apropiere de drumul principal Noua Suliță – Cernăuți și Sadagora, precum și de linia ferată Noua Suliță – Cernăuți. Ține de școala și de biserica din Gogolina sau Stroeștii de Sus. La 1776, era în posesia lui Ioan Tăutul și de aci numirea sa, de Lehucenii Tăutului. În această localitate s-a găsit, cu ocazia unor săpături, măsele de mamut, care se păstrează în muzeul din Viena. Populația se ocupă cu agricultura, cu creșterea vitelor și cu pescuitul. Comuna posedă 374 hectare pământ arabil, 215 hectare imașuri, 54 hectare pădure și 42 ari heleștee. Se găsesc 52 cai, 170 vite mari, 269 oi, 195 porci și 9 stupi de albine. **Lehucenii Tăutului, moșie**, cu administrație particulară, districtul Cernăuți. Suprafața: 2,14 kmp; populația: 43 locuitori poloni, români și izraeliți”¹²⁶¹.

¹²⁵⁹ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 397

¹²⁶⁰ MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Tritsch Verlag Wurzburg, 1940

¹²⁶¹ Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 128

1914-1918: Obolul de sânge pentru Bucovina a fost plătit de „Rezervistul **Iacob Clem**, Lehăcenii Teutului, Regimentul 22, rănit”¹²⁶²; „Rezervistul **Alexa Tulec**, Lehăcenii Teutului, Regimentul 22, rănit”¹²⁶³; „**Alexandra a lui George Presecărean**, ea ar fi murit în mai 1915, în **Lehăcenii-Teutului**, în timpul invaziei rusești, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se dispune, la cererea lui Petru Crițac, procedura pentru stabilirea morții celei dispărute; **Maria Kaszek**, născută **Wuzenko**, din **Lehăcenii-Teutului** a fost deportat de ruși, cu ocazia invaziei lor din 1916, la Astrahan. Acolo ar fi murit, la 10 mai 1915, după cum afirmă martorii Rosalia Kalowska și V. Boiczuk. Fiind deci decesul probabil, se dispune, la cererea lui Nicolai Kaszek din Lehăcenii-Teutului, procedura pentru stabilirea morții dispărutei; **Caterina Lozowinski** a fost deportată de ruși și internată la Raschinka (Astrahan). Acolo ar fi murit, în martie 1917, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se dispune, la cererea lui Iob Malatynski din **Lehăcenii Teutului**, procedura pentru stabilirea morții celui dispărut”¹²⁶⁴; „**Alexandra lui George Presecărean** ar fi murit în mai 1915, în **Lehăcenii Teutului**, în timpul invaziei rusești, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabil decesul, se dispune, la cererea lui Petru Crițac, procedura pentru stabilirea morții celei dispărute; **Maria Kaszek**, născută **Wuzenko**, din **Lehăcenii Teutului**, a fost deportată de ruși, cu ocazia invaziei lor, în 1916, la Astrahan. Acolo ar fi murit, la 10 mai 1916, după cum afirmă martorii Rosalia Kalowska și V. Boiczuk. Fiind deci probabil decesul, se dispune, la cererea lui Nicolai Kaszek din Lehăcenii Teutului, procedura pentru stabilirea morții celei dispărute; **Caterina Lozowinski** a fost deportată de ruși și internată în Raschinka, Astrahan. Acolo ar fi murit, în martie 1917, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabil decesul, se dispune, la lui Ion Malatynski din **Lehăcenii Teutului**, procedura pentru stabilirea morții celei dispărute”¹²⁶⁵; „**Domnica Festici**, născută Railean, în **Lehăcenii Teutului**, la 8 octombrie 1849, ar fi murit, la finea lui noiembrie 1915, în Lehăcenii Teutului, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea lui Ioan Festici, procedura pentru declararea morții celei dispărute”¹²⁶⁶.

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Boian** făcea parte, ca locțiitor, și „**Dimitrie Tureac**, agricultor, Lehăcenii Tăutului”¹²⁶⁷.

1922: „Având în vedere concursurile publicate, cererile prezentate și propunerile făcute de revizorate, Consiliul școlar al țării a făcut, în ședința din 27 Martie 1922, sub președinția domnului Director general delegat al învățământului din Bucovina, următoarele numiri, pe ziua de 1 Aprilie 1922 – **b**). în calitate de învățători definitivi și învățătoare definitive: **Veronica Chelbea** la Boian-Lehăcenii”¹²⁶⁸.

1941: Învățătorii „Tănase P. Ioan, seria 1936, media 7,35, numit în com. Lehăcenii Tăutului, jud. Cernăuți; Câmpeanu Nicolae, seria 1937, media 7,22, numit în com. Lehăcenii Tăutului, jud. Cernăuți”¹²⁶⁹.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943¹²⁷⁰, următorii învățători și învățătoare: Tănase Ioan, comuna **Lehăcenii Teutului**, jud. Cernăuți, media 7,66”.

¹²⁶² *Viața Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915

¹²⁶³ *Viața Nouă*, IV, nr. 159 – Supliment, din 6 august n. 1915

¹²⁶⁴ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 80, Cernăuți în 7 Noemvrie nou 1919, pp. 3-12

¹²⁶⁵ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 80, Cernăuți în 7 Noemvrie nou 1919, pp. 3-12

¹²⁶⁶ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 19, Cernăuți, 1 iulie nou 1921, pp. 244-254

¹²⁶⁷ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

¹²⁶⁸ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuți 21 aprilie 1922, p. 41

¹²⁶⁹ *Monitorul Oficial*, Nr. 249, 20 octombrie 1941, pp. 6452 și următoarele

¹²⁷⁰ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

LENTEȘTI. „Satul lui Lențovici” face parte dintre cele dăruite, în **23 februarie 1448**, de către Roman, aflat la Colomeea, lui Didrich Buceaschi. În tradiția locală s-au încetățenit concluziile arheologilor sovietici, care au descoperit, pe teritoriul satului Lențești, rămășițele unei cetăți din lemn și pământ, pe care au identificat-o drept legendara cetate Chern (negru) a Cnezatului Haliciului, construită, probabil, în vremea lui Iaroslav Osmomysl (1153-1187) și distrusă, în 1259, în vremea lui Danilo Romanovici, la cererea hanului tătar Burundai.

1497: În 29 octombrie 1497, după victoria de la Codrul Cosminului, hatmanul Boldur și cei 3.000 de călăreți ai săi au ieșit în calea cavaleriei mazoviene, sosită în ajutorul oștilor regale polone, și „le-au dat război și pre toți i-au răsipit îndată și i-au topit... și mare moarte și tăiere s-au făcut atunci în oastea leșască, la locul ce se cheamă Lănțeștii, satul”.

1579: „În același timp se constată din opreliștea de la 8 Ianuarie 1579 a lui Petru Șchiopul, că subț același Domn evreii poloni pătrundeau în Moldova pentru a cumpăra vestitele vite albe, ce se hrăneau din pășunile țării și care se exportau până la Danzig și în Anglia. Ei aduceau și postavuri leșești. Prin aceasta, însă, stricându-se rostul iarmaroacelor de la Șipinți, apoi Lențești și Hotin, și păgubindu-se negustorii cei mari ai Moldovei, Domnul nu mai îngăduie acest comerț, deci nici prezența evreilor pe pământul său. Dar și mai departe vin prin Iași evreii străini, pe care Botero-i pomenește îndată după armeni și înainte de sași, unguri și raguzani, pe la 1590”¹²⁷¹.

1599: În 1599, după cum rezultă dintr-un uric din 8 februarie, satul Lențești încă aparținea, în bună parte, familiei Lența, fiind vândut, de către Marina, fata Magdei Lența, și de către feciorul ei, Bilav, lui Vasile Cracalia, starostele de Cernăuți. Cracalia cumpără, în 1 ianuarie 1603, și partea lui Sava Nemiș din Lențești, cu un cal, care era prețuit la 14 taleri, iar în 20 iunie 1603, cu 36 taleri, și a opta parte de sat, de la Marina Lența. Ultima tranzacție în favoarea neamului fostului staroste al Cernăuților este făcută de Alexa Cracalia, fiul Mariei, care cumpără, în 24 martie 1645, și partea lui Coste Barbovschi.

1602: În 6 iulie 1602, Cracalia staroste și jupâneasa lui, Elena, cumpărau, cu 25 taleri bătuți, partea din Lențești (două părți din a patra parte din jumătate) a Maricăi, fata lui Petre Moîșescul, iar în 14 decembrie 1602, Mărica, fata lui Boiștan de Lențești, vindea, „pentru 30 taleri de argint, partea ei de ocină, care i se va alege din Lențești, lui Pațuc Cracalia, pentru fiul ei, Cârste, care a făcut o moarte de om”.

1603: În 1 iunie 1603, Sava Nemeș de Lențești, fiul Maricăi, nepotul Magdei, vindea aceluiași staroste Cracalia partea lui de sat, pentru 14 taleri, Cracalia cumpărând, în 26 iunie 1603, și partea Vasilinei și a Gârcăi, fetele lui Nicoară, nepoatele Stancăi, adică „jumătate din a patra parte de sat Lențești... cu un loc de eleșteu și cu moara jos în sat”, plătind 36 taleri.

1645: În 24 martie 1645, Coste Barbovschi și jupâneasa lui, Anghelina, fata lui Pațuc Cracalia, vând partea lor de sat lui Alecsa, fiul Mariei Cracalia, pentru 18 lei turcești.

1652: În 4 martie 1652, se împart moșiile răposatului Gavrilaș Mateiaș între copiii lui, Ieremie, Ileana comisoaia și Alexandra vorniceasa. „Partea lui Ieremie a fost... jumătate de sat de Lențești”.

1741: În 2 aprilie 1741, „săliștea Lențești a răposatului Gheorghe Ursachi” era dăruită mănăstirii Barnovschi de către Grigore Ghica Vodă, dar, pe lângă seliștea pustie, mai exista și jumătatea de sat a lui Iuon Prăjescul, cea hotărnicită, în 10 mai 1759, pentru moștenitorul Mihalache Sturza.

1760: Colonizarea seliștilor Lențești și Rohozna este permisă, în 5 iunie 1760, de către Ioan Teodor Callimah Vodă, așa că, în 1774, satul Lențești avea 18 familii, iar în 1775, când făcea parte din Ocolul Prutului, 1 popă, 34 țărani și 1 baran. În 1784, satul Lențești avea 91

¹²⁷¹ Iorga, Nicolae, *Istoria evreilor în Țările Române*, București 1913, p. 7

familiei țărănești, partea de sat a lui Mihalachi Sturza aparținând ginerelei acestuia, Toma Iamandi, cel care, în 25 septembrie 1793, arendează moșia lui Axentius Simonowicz.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹²⁷², din 1772-1773, înregistrează la Lențești, moșia Paraschivii Iamandi, „42 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Simion, 1 dascăl, Ion, 1 jidov, Ițco, 5 pescari starostești, Ilii, Ion, Grigori, Hrihor și Semen, 5 barani, Dănilă DUCIAK, Pintelei SPĂTARU, Prodan BĂSĂRAB, Petrea morar și Grigorcția sin popii, 2 văduve, Dochița și Maria butnărița, 4 case pustii și 18 birnici, și anume: Ștefan vornic, Iurii zet BĂSĂRABĂ, Andronic VERINCA, Ursachii VERINCA, Mihai GULEBACI, Mihalachi zet URSACHI, Toader TIRON, Georgi GHERMAN, Onofrei, Ion sin VERINCHII, Andrei GALILKO, Mihai GALILKO, Nechita nepot BĂSĂRAB, Mihai brat ego, Vasile ungurian, Aleksa rus, Iacob sticlar și Roman pânzar.

1780: În 7 iulie 1800, văduva lui Toma Iamandi, Paraschiva, și feciorii ei, Mihai, Alexandru și Vasile Iamandi, înscriu jumătate din Lențești în cartea funciară a Tribunalului din Stanislav.

1786: O bisericuță fusese construită la Lențești și Bila încă din 1786. În 1843, bisericuța Sfântului Arhanghel Mihail, cu 1.153 enoriași, se afla sub patronatul bisericesc al lui Bogdan de ZADUROVICI, preot administrator fiind Mihail WERENKA. În 1876, biserica cu 1.633 enoriași, patronată de Gregor ZADUROVICI, îl avea paroh pe Andrei CARAGEA. Biserica nouă din Lențești a fost construită între anii 1881-1884. În 1907, sub patronat imperial, dar și sub cel al evreului Hersch WEISSGLAS, biserica din Lențești îl avea paroh pe Vasile de PETRAȘCO, născut în 1844, preot din 1876, paroh din 1885, cantor fiind, din 1876, Michail HUDEMA, născut în 1843, un alt cantor, Theodor ZURKIWSKI, născut în 1861, ocupându-se, din 1901, de bisericuța din Bila, construită în 1881 și slujită de parohul din Lențești.

1816: În 1 aprilie 1816, Alexandru von Iamandi vindea lui Bogdan Zadurovici din Lențești jumătatea de sat Lențești moștenită după Toma și Paraschiva von Iamandi, pentru 32.000 florini vienezi.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Cernăuți – **Sadagura** (târg, cu tribunalul raional): Bila sau Bilka, Boian, Buda, Cernauca, Dobronăuți, Gogolina sau Stroești de Sus, Cotul Ostrița, Lehucenii Teutului, **Lențești Camerale**, **Lențești Privat**, Mahala Bială, Novoselița sau Stroești de Jos, Rarancea, Slobozia Raranței, Rohozna, Șerăuții de Sus, Șerăuții de Jos sau Slobudka, Șubranet, Toporăuț, Vaslăuț, Zadobriuwka, Jucica Veche, Jucica Nouă”¹²⁷³.

1890: În 1890, satul Lențești avea 1.655 locuitori, primar fiind Vasile Mokranski. Emilian Tarnowiecki era învățător, parohi erau Andrei Carage și Teodor Halarevici, iar cantor bisericesc – Mihail Hudema.

1893: Din 1893, funcționau o școală cu 5 clase în Lențești și o școală cu o clasă în Bila¹²⁷⁴.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Lențești** (românește și **Lencăuți**), vechi sat, districtul Cernăuți, din care s-au format, cu timpul, 2 comune cu administrații speciale, și numite: Lențești Privat și Lențești Cameral. În apropierea acestui sat, și anume în locul unde se văd și astăzi încă valuri de pământ, pârcălabul Boldur, cu 3.000 de moldoveni, a nimicit, în ziua de 29 Octombrie 1496, un detașament de armată polonă, compus din 600 cavaleri mazurieni, și care veneau să dea ajutor regelui Albrecht. La 1776, o parte din acest sat o posedă mănăstirea Barnovschi, iar cealaltă parte, Toma Iamandi. După această împărțire

¹²⁷² ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 406

¹²⁷³ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹²⁷⁴ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 19, 1876 p. 29, 1907 p. 53

s-au format cele 2 comune din ziua de azi, și anume comuna Lențești Cameral și Lențești Privat. **Lențești**, (românește și **Lencăuți**), **moșie**, cu administrație particulară, districtul Cernăuți. Suprafața: 3,01 kmp; populația: 47 locuitori, în mare parte izraeliți, câțiva poloni și 4 ruteni gr. cat. Cuprinde, pe lângă moșia Lențești propriu-zisă, și târla Camenca. **Lențești Cameral** (românește și Lencăuți), comună rurală, districtul Cernăuți, așezată pe malul stâng al Prutului, în fața satului Bila, la Nord-Vest de orașul Cernăuți și lipită de comuna Lențești Privat. Suprafața: 3,63 kmp; populația: 508 locuitori, în mare parte ruteni gr. or., restul izraeliți, poloni și germani. Cuprinde, pe lângă satul de reședință, cu 448 locuitori, și cătunul Denesiuca. Este situată lângă drumul principal Cernăuți-Sniatin, precum și lângă linia ferată Cernăuți-Lujeni. Ține de școala din Lențești Privat și are o biserică filială, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, atenență a parohiei din Lențești-Privat. Aparține, la 1776, mănăstirii Barnovschi. Populația se ocupă cu agricultura. Comuna posedă 157 hectare pământ arabil, 63 hectare fânașuri, 19 hectare grădini, 159 hectare imașuri, 27 hectare pădure. 2 hectare și jumătate bălți și heleștee. Se găsesc 20 cai, 131 vite mari, 119 oi și 73 porci. **Lențești Privat** (românește și **Lencăuți**), comună rurală, districtul Cernăuți, așezată pe malul stâng al Prutului, în partea de Vest a comunei Mămăeștii Noi, și lipită de comuna Lențești Cameral. Suprafața: 10,84 kmp; populația: 1.100 locuitori ruteni, de religie gr. or. Prin partea sa de Nord trece drumul principal Cernăuți-Sniatin și linia ferată Cernăuți-Lujeni. Are o școală populară, cu 2 clase, și o biserică filială, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”. La 1776, era în posesia lui Toma Iamandi. Populația se ocupă cu agricultura și cu creșterea de vite. Comuna posedă 619 hectare pământ arabil, 275 hectare fânașuri, 8 hectare grădini, 63 hectare imașuri. Se găsesc 49 cai, 260 vite mari, 224 oi, 97 porci și 20 stupi de albine¹²⁷⁵.

1914: „Până în 27 noiembrie, deseale năvăliri rusești, dinspre Vășcăuți pe Ceremuș, înspre Lencăuți, Jucica și Țurenii, prevesteau o nouă retragere austriacă, Tribunalul Țării din Cernăuți, condus de vicepreședintele Dr. Vasile Iacobovici, fiind mutat, preventiv, la Suceava, unde și-a reluat activitatea în 27 noiembrie, în vreme ce închisoarea Sucevei nu mai izbutea „să cuprindă poporul, adus cu sutele din părțile care fuseseră invadate de trupele rusești. Sunt, mare parte, ruteni, dar și români, bărbați, femei și copii din părțile Siretului, Storojinețului și Cernăuțului, învinuiți de a fi participat la jafurile întinse, făptuite de miliția rusească”. Jafurile însemnau, de fapt, inițiative locale, care se vor perpetua pe toată perioada războiului, de cele mai multe ori fără nici o complicitate a miliției rusești. Sătenii ruteni, români și lipoveni luau de prin conacele boierești tot ce se putea lua, de multe ori conduși la pradă de primari, apoi puneau foc, fiind convinși că barbaria va fi pusă pe seama rușilor”¹²⁷⁶.

1920: „**Deciziune de expropriere No. 335/20.** Deciziunea comisiunii agrare de ocol Sadagura, cu care s-a decis exproprierea corpului dominical fasc. No. 322, **Lențești de Jos** (Camerale) din registrele fonciare pentru moșiile bucovinene, în suprafață de 24 ha 85 a 50 mp, proprietatea Fondului bisericesc ort. or., în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă”¹²⁷⁷.

1941: În iulie 1941, noul primar al Lențeștilor Vasile Osipciuc, a înființat o grupare, aparent anticomunistă și antievreiască, cu care devasta și prăda locuințele din sat, ucigându-l pe fostul deputat comunist Ioan Lenciuc și comițând puzderii de atrocități. Lenciuc, fost deputat comunist și vicepreședinte în sovietul comunal, după ce acesta fusese anterior maltratată. Arestat, în 1958, la Târgu Mureș, Vasile Osipciuc a sfârșit în fața plutonului de execuție pentru crime de război.

1943: La Lențești exista o „Fabrică de articole emailate, zincate, ambalaje metalice și produse chimice, care aparținea firmei „Tivaro”, „arendată de la Statul Român de un grup de

¹²⁷⁵ Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 128, 129

¹²⁷⁶ *Viața Nouă*, III, nr. 148, 15 nov. n. 1914, p. 4

¹²⁷⁷ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuți, 21 iulie nou 1921, pp. 68, 69

trei ingineri de origine etnică și naționalitate română, și anume: / Ing. Șandru Albei Alexandru, absolvent al Școalei Politehnice din Timișoara; / Ing. Constantinescu Cleante, Școala Politehnică București; Ing. Lupan Ștefan, absolvent al Institutului de Chimie Industrială din Iași. / Fabrica nu a suferit daune propriu-zise de pe urma ocupației sovietice, dar în luna Septembrie 1941 a fost unundată de revărsările excepționale ale Prutului, astfel încât o mare parte din halele sale au trebuit demontate complet, piesă cu piesă, pentru a fi curățite de noroi și de rugină. Lucru făcut de 40 de lucrători, timp de o lună și jumătate... Fabrica are o centrală proprie electrică, cu o putere de 56 H. P, reprezentând numai 50 % din necesitățile fabricii, restul fiind furnizat de rețeaua de forță a orașului Cernăuți. Fabrica întrebuințează anual cca 150 vagoane materii prime”¹²⁷⁸.

1944: Prin ordinul „Nr. 63.175 din 20 martie 1944, se înaintează la gradul II în învățământul primar, pe ziua de 1 septembrie 1943, următorii învățători și învățătoare, care au reușit la examenele de înaintare la gradul II, din sesiunea August 1943, la Centrul Cernăuți, cu notele arătate în dreptul fiecăruia¹²⁷⁹: Turchievici Ghizela, comuna **Lențești**, media 8,00”.

LICHTENBERG – DEALUL EDRII. Colonia germană din Dealul Edrii, Lichtenberg, a fost fondată în anul **1835**, din coloniștii germani: Landauer și Stingl din Audechen, Fox sau Fuchs din Aussergefild, Prosser din Budaschitz, Kuffner din Forest, Baumgartner din Gruenberger, Rankel sau Rankl din Kaltenbrunn, Turner din Kundratitz, Rach și Scheinost din Langendorf, Grundner din Mühlsprenge, Landauer din Pawinow (Landauer), Pirmayer din Rehberg, Pfeifer din Roisko, Bernhauser din Rothsafen, Hackl din Forest, Winkelbauer, Pscheidl și Wimmer din Schlösselwald, Maurer din Seewiesen, Gebert, Dnad și Schmidt din Stadln și Schaller din Watetitz.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Rădăuți – **Solca** (judecătoria raională), Arbore cu Bodnăreni, Bălăceana, Botoșana, Clit cu Lichtenberg, Iaslovăț, Cajvana, Comănești, Ludihumora, Pârteștii de Sus cu Solonețul Nou sau Slovak, Cacica, Pârteștii de Jos, Poieni”¹²⁸⁰.

În **1890**, satul avea 450 locuitori, primar fiind Martin Pfeifer, iar învățător – Carol Droste.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitzza: „**Lichtenberg** (sau **Lichtendorf**, românește **Dealul-Ederei**), sat, districtul Gurahumora, așezat în partea de Nord-Vest a comunei Glitt, de care este lipit, având casele înșirate pe o mare întindere, pe ambele părți ale drumului districtual Vicov-Solca. Suprafața: 15,49 kmp, împreună cu comuna Glitt; populația: 404 locuitori germani; de religie romano-catolică; are o școală populară romano-catolică, cu o clasă. Este o colonie de germani boemi, întemeiată în anul 1836. Numele i s-a dat de coloniști, după dealul din apropiere, care era curățit de pădure [în germană lichten = a rări]. Populația se ocupă cu agricultura și cu exploatarea de păduri. Se găsesc 89 cai, 221 vite cornute, 84 porci, 11 stupi”¹²⁸¹.

1932-1940: „La Lichtenberg-Clit, am avut un cuib strașnic, frumos și îmbelșugat cu de toate, cu niște părinți care aveau cuvânt, și-aveau meserie, și-aveau pământ. Se ajutau unul pe

¹²⁷⁸ Almanahul ziarelor *Basarabia* și *Bucovina* / 1943, București 1942, p. 285

¹²⁷⁹ *Monitorul Oficial*, Nr. 72, 25 martie 1944, pp. 2612 și urm.

¹²⁸⁰ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869, pp. 158-161

¹²⁸¹ Grigorovitzza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 129

celălalt și se bazau pe sufletul tovarășului de viață ca pe propriul suflet. Erau părinții mei ca un măr rotund, format din împreunarea a două jumătăți de măr rumen, cum se spune în câteva minunate versuri din *Cântarea Cântărilor* a înțeleptului Rege biblic Solomon. Iar mama era o gospodină din primele, care făcea pâine de seară așa de bună, câte un cuptor plin, de se minunau oamenii satului că numai ei îi ieșea bună și-au pomenit-o peste vremuri. Frământa, seara, făina și cartofii, iar, a doua zi, cocea câte un cuptor de pâine care rămânea proaspătă și bună timp de o săptămână întreagă. Iar sâmbăta, parcă pentru a cinsti o săptămână de muncă rodnică, rostua câte un cuptor de plăcinte cu brânză și de plăcinte cu magiun. / Harnică și vrednică femeie a fost mama. Nu i-a scăpat nici un răsărit de soare și nu se poate ca și soarele să nu fi observat cum umbla mama prin gospodărie, harnică și veselă ca o albină. Făcea și cel mai grozav unt din lume, modelat cu mare artă, pe care îl vindea cu bani buni evreicilor din Rădăuți. Numai un kilogram îl păstra în casă, ca să ne răsfețe nouă, copiilor, zilele și nopțile. Mama cu sudoarea ei ținea cheltuiala în casă. Se întorcea de la Rădăuți cu salamuri, cu dulciuri, cu ardei și roșii. Noi ne bucuram, când o vedeam venind, frumoasă ca o zână, cu baticul în trei cornuri legat la spate, gospodărește, cu un coș frumos subsuoară. În fiecare zi, mama ne îmbrăca în halatele albe cu funde roșii la prima butonieră și ne trimitea la grădinița din casa bunicii Fuhs. În fiecare duminică, mergea cu noi la biserică, iar noi, copiii, înfloream pe lângă mama în rochițe și costume frumos colorate și nu era duminică să nu strălucească soarele din plin de parcă și soarele ar fi vrut să se bucure împreună cu noi de deplinătatea vieții. / În casa noastră frumoasă ca o zi de Paște, stecleau cearșafurile din pânză de in și amirosea duos a plante de câmp, alese după o anume știință a vechimii ca să simți că-ți cresc plămâni în piept când pui capul pe pernă. În fața casei, aveam o pădure de lăcrămioare care îmbătau cu mireme nopțile de mai, nopțile lunii în care m-am născut și eu pe pământul binecuvântat al Bucovinei. / Și-aveam vite, și-aveam grădini, și-aveam bunicele aproape, bunica dinspre mamă, Karolina Schaller – în centrul Clitului, unde ținea crâșmă mare, cu restaurant și sală de dans cu scenă, bunica dinspre tată, Karolina Fuchs – peste drum, unde ținea grădiniță. / Copiii satului, și cei de grădiniță, și cei de școală, acolo își făceau serbările, iar noi ne mândream cu bunicele, cu scena și cu grădinița lor. Iar bunicul, Ferdinand Schaller, era om cu renume și jurat la Cernăuți. Alături cu judecătorul era pomenit că n-a făcut la nimeni nedreptate sau ceva care cu mâhnire să umbrească sufletul omului. Și-avea moșul doi cai mari, pe care-i cunoștea toată Marginea și satele de prin jur, cu care pleca, în anume ceasuri, în orașele cele mari. Încă am apucat, în anii mei de tinerețe, să mă bucur de prețuirea oamenilor și pentru că eram nepoata lui Ferdinand Schaller. / Bunicul Ferdinand a avut nouă copii, doi feciori și șapte fete, din care cinci au plecat în America atunci când le-a venit vremea. Peste vremuri, în anii de restriște, dinspre fetele acelea aflate în America aveau să ne vină vorbe de încurajare și câte o mână de ajutor. / Când mama mea, Rose Schaller, era tânără, venea un notar de la Arbore, cu trăsuri, și o lua pe ea și pe sora ei mai mică să le ducă la bal la Casa Germană din Arbore. În Arbore, aveam noi neamuri de oameni harnici și cu stare, pe cei din familia Zavadă. Și era atât de frumoasă mama, în ceasurile tinereții ei, încât arboreni strigau, de cum o zăreau, că vine Regina. / La Clit, am avut o copilărie cum alta nu a mai fost. Până în 1940, când împlinisem opt anișori, iar asupra lumii s-a risipit cruzimea războiului, am trăit într-o poveste fără seamăn, spre care mă întorc, măcar cu gândul, ori de câte ori am o clipă de răgaz. În toamna anului 1940, Hitler a hotărât să ne scoată din Bucovina, pentru că eram prea aproape de ruși, deci expuși pericolului. Despre ce fel de pericol ar fi putu fi vorba în anul în care armatele germane ocupau pământurile rusești cu viteza pe care le-o permitea tehnica de deplasare a vremii nu știu și n-am știut niciodată. / Tata, Franz Fuchs, care nici el nu intuia nici un fel de pericol rusesc, nu se îndura să plece aiurea pentru că muncise mult și își făcuse cu amarnică trudă toate cele de trebuință. Făcuse școală la Cernăuți, învățase meserie temeinică și-acum își făcuse atelier și fierărie în sat. Avea unelte de tot felul în atelier, inclusiv o bormașină la care căutau sătenii cu neascunsă uimire.

Ne povestea tata, ori de câte ori avea prilejul, despre examenul de absolvire a școlii de meserii din Cernăuți, ne povestea despre locuri și întâmplări, iar nouă ne plăcea povestea vieții lui. Bunicul, Ludwig Fuchs, s-a stins, pe neașteptate, când încă nu împlinise patruzeci și trei de ani, iar bunica, femeie încă tânără pe atunci, tocmai purta sarcina celui de-al nouălea făt. La șaisprezece ani, tata a fost nevoit să răspundă ca un bărbat adevărat de copilăria celor opt frați ai săi și să-și caute drumul propriu, care avea să-l îndreptățească la stima semenilor. / Seară de seară ne povestea tata despre anii copilăriei sale, iar noi îi ascultam istorisirile cu sufletele încântate. Pe atunci, lumea nu se îmbolnăvise încă de singurătate. Lipseau televizorul și radioul și fiecare avea vreme și pentru ceilalți. / Când venea tata, seara, din fierărie, îl vedeam că așterne o movilă de bani pe masă, pe care-i număram eu și mama. Îi puneam, frumos, pe cei mărunți pentru nevoile zilnice, iar pe cei mari pentru pământul pe care tata urma să-l cumpere pentru noi. Și mă bucuram pentru că știam că banii aceia dovedeau priceperea tatei. Când ieșea o lucrare din mâna lui, se adunau oamenii s-o prețuiască, iar bucuria aceea în fața lucrului frumos împlinit valora mai mult decât toți banii de pe lume. De asta, când a trebuit să plecăm, tata avea inimă grea, de parcă ar fi fost izgonit din lumea lui pentru totdeauna”¹²⁸².

1947: Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947¹²⁸³, următorii învățători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: Traci Natalia, de la Dealul Ederii, la Humoreni”.

1947: „Casele nemțești din Dealul Ederii, neocupate atâta vreme, s-au ruinat și putiit. În pădurea noastră zac stive uriașe de bușteni putrezi. Pământul e căptușit cu fag putred. De acasă, înspre pădure, se întinde un covor alb de margarete, semn că pământului nu i s-au mai tămăduit rănila între timp. Avem șapte hectare de pământ pentru care, peste decenii, se vor judeca alții. Chiar și crucile de pe morminte au dispărut. Au fost arse în sobe ca să le țină leneșilor de cald, iarna. Iar biserica din Dealul Ederii a fost vândută cooperăției de consum de către un activist de partid zelos în a-și demonstra ateismul științific și transformată în complex comercial. De parcă noi n-am mai fi oameni”¹²⁸⁴.

1998: „Mă întorc, după o veșnicie, în patria nașterii mele și parcă n-aș mai pleca niciodată din locurile acestea care-mi vindecă sufletul cu aduceri aminte”¹²⁸⁵. Sofia Katharina Fuchs venise doar pentru a dura o carte, pentru a lăsa o mărturie, o poveste. Puțini oameni, de-a lungul înșiruirilor de generații, lasă în urmă vreo mărturie. Și-atunci cum și de unde să-i mai aflăm, când până „și cucile de pe morminte au dispărut... au fost arse în sobe ca să le țină leneșilor de cald”?

LIPOVENI. „Printre cele mai puțin cunoscute secte care trăiesc în Bucovina, cea mai importantă este cea a lipovenilor. Activitatea, ordinea și curățenia caracterizează acest popor. Ei au fost deseori comparați cu quakerii, deși nu au nimic de-a face cu ei. Este chiar posibil să formeze o singură sectă cu cea a rascolnicilor, cunoscută în Rusia încă din anul 652. Ei au venit din Rusia, în timpul domniei lui Petru cel Mare; se găsesc, în principal, în vecinătatea Zuksa. Ceremoniile lor religioase sunt puțin cunoscute, pentru că nu permit nici un străin să asiste la ele; cu toate acestea, în general se crede că sunt atașate de creștinism. Rigiditatea moralei lor le-a câștigat o astfel de reputație, încât Iosif al II-lea le-a acordat mari privilegii.

¹²⁸² Fuchs, Sofia Katharina, *Mireasa tiranilor*, Editura „Bucovina viitoare”, Suceava 1998, pp. 8-11

¹²⁸³ *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

¹²⁸⁴ Fuchs, Sofia Katharina, *Mireasa tiranilor*, Editura „Bucovina viitoare”, Suceava 1998, p. 44

¹²⁸⁵ Fuchs, Sofia Katharina, *Mireasa tiranilor*, Editura „Bucovina viitoare”, Suceava 1998, p. 8

Sunt scutiți să jure în instanță, pentru că orice jurământ este contrar credinței lor. Sunt crezuți pe cuvântul lor. Au și privilegiul singular de a putea arde cadavrele morților lor”¹²⁸⁶.

1770: „Documentele din care am concluzionat existența coloniei lipovene la Mitoul Dragomirnei, în 1770, menționează, de asemenea, relocarea acesteia în perspectivele guvernării austriece... Enzenberg oferă un indicator pentru determinarea timpului relocării, în scrisoarea sa din 31 octombrie 1783, care conține următorul pasaj: „Da, eu (Enzenberg) chiar îmi iau libertatea de a cere ca lipovenii care locuiesc în Climăuți să aibă 15 familii, iar cei din Mitoul Dragomirnei, 21 de familii, dar acetora nu li se acordă scutirile celor 20 de ani liberi, decât în ceea ce privește contribuția, care ani liberi ar trebui calculați începând din 1774, iar plata ar trebui să înceapă, în consecință, peste doar doar 11 ani”. Trebuie să presupunem că numărarea celor douăzeci de ani poate începe doar cu anul în care lipovenii se aflau deja în țară. Deci, cei din Dragomirna au venit din 1774, Climăuțiul a fost populat cu lipoveni în anul 1780”¹²⁸⁷.

1785: „Lipovenii au obținut, de la Împăratul Iosif II, libertatea exercitării cultului lor religios. Ei sunt oameni liniștiți și pașnici, plătesc exact și fără silă impozitele și birurile, sunt muncitori și activi, se îndeletnicesc cu agricultura; trăiesc, însă, în cea mai mare parte, din comerțul cu fructe proaspete și uscate, pești și frângherii, confecționate chiar de ei, sunt meșteri la săpatul heleșteelor, pricepuți și versați în drenajul, prin șanțuri de scurgere, la locuri umede și mlăștinoase. În prezent, Lipovenii locuiesc următoarele trei sate: Mitocul Dragomirnei, Fântâna Albă și Climăuții. Printre diferitele secte ale bisericii răsăritene, dâșșii ocupă același loc ce-l au Hernhuții printre Protestanți”¹²⁸⁸.

1839: Ieromonahul rus Partenie, care sihăstrise prin Carpații Moldovei, vine, cu mult înainte de anul 1839, când avea deja vechime, iarăși, în Moldova, „în părțile stăpânirii austriece, în Bucovina, la rușii mei”. „Trecând Carpații, prin satul Bosanci am ajuns în târgul austriac Suceava, în vechea capitală moldovenească... De la târgul Sucevei, cale de un ceas, adică cinci verste, este satul cu rascolnici ruși, numit Socoliți (Lipoveni); se zice că și portul le este velicorus. De la Socoliți, cale de două verste, este mănăstirea Dragomirna, unde a petrecut mulți ani din viață marele stareț Paisie Velicikowski (1722-1794, stareț la Neamț și la Secu)”¹²⁸⁹.

1887: În octombrie 1887, „întrucât unele case din Andrásfalva erau goale, la vremea respectivă, comisarul de colonizări Dans” a așezat în acele case câteva familii de germani și de lipoveni din Motocul Dragomirnei”¹²⁹⁰.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava –**Suceava** (Oraș cu tribunal districtual) cu Cutul Zamca, Ițcanii Vechi și Șeptilici, Bosance cu Nemericieni, Podeni, Hriața și Lisaura, Bunești, Buninți, Chilișeni, Danila, Găureni, Hatna cu Dărmănești, Iasobești sau Fogodisten cu Gura Solcii, Slobozia sau Milișăuții de Jos, St. Ilie, Ipotești, Ițcanii Noi, Călinești Enache cu Vasilache, Călineștii lui Kuparenko, Costâna cu Berindești, Liteni, Mereței, Mihoveni, **Mitocul Dragomirnei cu Lipoveni**, Părhăuți, Pătrăuți pe Suceava, Reuseni, Romanești, Rus Mănăstioara, Rus Plavalar cu Rus Poienile, Securiceni, Șcheia, Soloneț, Stroiști pe Suceava, Tișăuți, Todirești cu Pietroasa, Uidești, Zaharești”¹²⁹¹.

¹²⁸⁶ De Serres, Marcel, *Voyage dans l'Empire d'Autriche, pendant les années 1809 et 1810*, Livre VIII, Bukowine, Paris, 1814, pp. 215-226

¹²⁸⁷ Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina*, Innsbruck 1902, pp. 177, 178

¹²⁸⁸ Eugen I. Păunel, în „Codrul Cosminului”, VIII, 1933-1934, Cernăuți, pp. 419-432

¹²⁸⁹ *Călători*, XIX, III, pp. 686-688

¹²⁹⁰ Kaindl, op. cit. p. 425

¹²⁹¹ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

1904: În Lipoveni, lângă Mitocu-Dragomirnei, „o biserică urâtă, umflată, copleșită de turnuri groase, care parcă stau să plutească, biserica albă însă, în loc să fie târcată ca o Lipovancă grăsulie ce este, se ridică în mijlocul căsuțelor. Devale, o altă biserică, din vremurile când au venit, după **1775**, acești oaspeți, are cuviință de vechime, cu păreții ei rău întruchipați și coperișurile moldovenești de șindrilă neagră. Casele sunt după datina românească; destul de mari, zidite binișor, dar curțile murdare și mai mult goale de acareturi. Meșteșugul gospodinei, pe care o vedem la ferești, în cerdace, cu fața rotundă, întipărită de o mare răbdare și supunere blândă, se vedește mai mult văpsind cu roș, cu verde, cu albastru, mai puțin cu alte culori ce nu bat la ochi atâta, păreții, marginile ferestilor, stâlpii cerdacelor. Nu e nici un desemn, nici o născocire a minții, nici un gust, ci numai culoare pusă cu nemiluita ca să strălucească. Perne roșii, groase, sunt scoase la aerisire și la priveală. Bărbații cu ochi albaștri, părul buhos și barba lungă, care, după vechea lor datină „rusească veche”, a crucii cu trei ramuri pe cotor, nu se taie niciodată, cu cămășile lor roșii înfoiate, pantaloni spălăciți, înfundați în cizme negre lungi; femeile legate la cap cu testemele pestrițe, rumene în obraji și albe pe fața plină, pașnică, adormită, cu polcuță și fuste numai roșii, albastre, verzi, cu cizme mari supt rochia înfoiată; toți se împacă de minune cu asemenea case și asemenea biserică. Aici e lăcașul liniștei pestrițe și rotofeie, unde nu se bea rachiu, nici vin, decât la gălceville cele mari, cu bătaie, ale clipei dracului; aici e sălașul harnic unde se vorbește puțin, unde se lucrează răbdător la livada pomilor și la ogorul țarinii... Vecinii de altă limbă se ajută cu dâșii și nimeni n-are a se plânge împotriva lor”¹²⁹².

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitza: „**Lipoveni** (sau **Sub-Prisaca**), sat, districtul Suceava, așezat pe dreapta pârâului Dragomirna. Suprafața: 6,49 kmp; populația: 514 locuitori, ruși de naționalitate; limba de vorbire: cea ruteană; ține de cultul staroverților sau rascolnicilor (vechi ortodocși) din Dobrogea, de unde-și procură și preoții lor. Este legat de comuna Ițcanii Noi printr-un drum de câmp. Acest sat s-a înființat la anul 1774, de o colonie de lipoveni, care, fiind persecutați de biserica de stat rusească, s-au refugiat mai întâi în Crimeea; de aci, fiind decimați de tătari, au trecut în România (Moldova) și de aci în Bucovina. Populația se ocupă cu agricultura, cu creșterea vitelor și cu pomăritul; parte, însă, trece în România la lucrul de câmp, în timpul verii. Posedă 333 hectare pământ arabil, 44 hectare fânașuri, 12 hectare 50 ari grădini, 166 hectare imașuri, 284 hectare păduri. Se găsesc 94 cai, 115 vile, 67 oi, 360 porci, 16 stupi”¹²⁹³.

1915: Itinerariul bătutului de ținte, pentru o coroană bucata, în buciumpul din lemn de tei cuprindea comunele Bosanci, Ipotești, Securiceni, Rus-Plavalar, Tișăuți și Lisaura – duminică, 17 octombrie, Danila, Găureni, Iacobești, Călineștii lui Cuparencu și Ienachie, Măriței, Romanești și Slobozia – duminică, 24 octombrie, Pătrăuți, Hatna (Dărmănești – n. n.) și Mitocul Dragomirnei – miercuri, 27 octombrie, de ziua Sfintei Paraschiva, Ițcanii Noi, Ițcani Gară, Șcheia și **Lipoveni** – duminică, 31 octombrie, Udești, Chilișeni, Reuseni, Rus-Mănăstioara și Ruspoieni – luni, 8 noiembrie, de Sfântul Dumitru, Stroiești, Sf. Ilie, Zaharești, Liteni-Moara și Bunești – duminică, 14 noiembrie, și Bălăceana, Liudihumora și Comănești – duminică, 14 noiembrie 1915¹²⁹⁴. Itinerariul era, bineînțeles, teoretic, fiind vreme de război, dar „versurile” propagandisto-umanitare, care însoțeau „Țintuirea buciumpului”, fiind de o înduioșătoare naivitate, merită reproduse: „În țara fagilor sună / Adese-un buciumpul și cheamă / Voinicii toți cari se luptau / Avut și țară-și apărau. / Azi buciumpul răsună tare / Chemând pe toți cu mic, și mare / Să ocrotească de nevoi / Orfani și văduve d-eroi”¹²⁹⁵.

¹²⁹² NICOLAE IORGA, *Neamul românesc în Bucovina*, București 1905, p. 23

¹²⁹³ Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 129, 130

¹²⁹⁴ *Viață Nouă*, IV, nr. 164 din 17 octombrie n. 1915, p. 2

¹²⁹⁵ *Viață Nouă*, IV, nr. 163 din 3 octombrie n. 1915, p. 4

1915: „Doamna Matrona Climov din **Lipoveni** susține că soțul ei **Antamon Climov** a dispărut în război, pe vremea Paștilor 1915 / Tribunalul Suceava, Secția I, la 10 Iulie 1919”¹²⁹⁶.

1942: „Se retrage naționalitatea română, pe baza dispozițiilor art. 41, punctul 2 din legea privitoare la dobândirea și pierderea naționalității române din 19 Ianuarie 1939¹²⁹⁷, cu modificările ulterioare, următorilor locuitori, care au plecat din țară în mod clandestin și fraudulos, indiferent din ce cauză, sau au părăsit țara pentru a se sustrage îndeplinirii serviciului militar sau oricărei alte îndatoriri, în legătură cu apărarea națională: Arteni Maliș, Ulian Petrov, Chirilă Larionov, toți din comuna **Lipoveni**, județul Suceava”.

LISAURA. Numită, inițial, Iucșani sau Iugșeni (deci satul lui Iuga), apoi „moșia Tătărașii, carile zic și Lisaura”, este reprezentată, în **18 octombrie 1614**, la hotărnicirea Borhineștilor, de „Guțul, vătăman de Iucșeni”. În 22 iulie 1624, Radu Mihnea Vodă întărea hatmanului Miron Barnovschi satul Iucșani, „care sat au fost drept al domniei mele, lipit de ocolul târgului Suceava”.

1652: În 4 martie 1652, se împart moșiile răposatului Gavrilaš Mateiaș între copiii lui, Ieremie, Ileana comisoaia și Alexandra vorniceasa. „Partea lui Ieremie a fost... satul Iucșeni, ținutul Suceava”.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹²⁹⁸, din 1772-1773, înregistrează la Cutul Mitropoliei și Lisaura, în Ocolul Mijlocului, fără alte precizări, „29 – toată suma caselor”, însemnând 2 argați ai Mitropoliei, 4 argați ai lui Filip și ai lui Grigore Opria, mazili, 2 argați ai Voițoaiei, maziliță săracă, 1 femeie săracă și 20 birnici.

1775: În 1775, Lisaura avea, împreună cu Cutul Mitropoliei, 11 familii de țărani.

1803: În 4 iunie 1803, Grigore Petriuc, Anton Petroc, Andrei Șfeț, Manolache Cenuș, Ioan Sirghe, Vasile Petriuc, Vasile Costoiuc „și noi, toată grămada satului” Lisaura au adresat o jalbă Comisariatului Ținutul Suceava împotriva arendașilor moșiei Tătărași, care nu-i lăsau să pască vitele pe imașul ce l-au folosit din vechime.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Suceava** (Oraș cu tribunal districtual) cu Cutul Zamca, Ițcanii Vechi și Șeptilici, Bosance cu Nemericieni, Podeni, Hriațca și **Lisaura**, Bunești, Buninți, Chilișeni, Danila, Găureni, Hatna cu Dărmănești, Iacobești sau Fogodisten cu Gura Solcii, Slobozia sau Milișăuții de Jos, St. Ilie, Ipotești, Ițcanii Noi, Călinești Enache cu Vasilache, Călineștii lui Kuparenko, Costâna cu Berindești, Liteni, Mereței, Mihoveni, Mitocul Dragomirnei cu Lipoveni, Părhăuți, Pătrăuți pe Suceava, Reuseni, Romanești, Rus Mănăstioara, Rus Plavalar cu Rus Poienile, Securiceni, Șcheia, Soloneț, Stroiști pe Suceava, Tișăuți, Todirești cu Pietroasa, Uidești, Zaharești”¹²⁹⁹.

1886: Pe 10 iulie 1886, niște copii din Lisaura, care se jucau prin lunca Sucevei, au descoperit pe malul drept al râului, în locul numit Poiana, „mai multe monete vechi românești, de felurite mărimi. O parte din aceste monete băieții, din neștiință, o aruncară în apă, iar 17,

¹²⁹⁶ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 66, Cernăuți, în 18 Septembrie nou 1919, pp. 4-7

¹²⁹⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 137, 12 iunie 1942, pp. 4895 și următoarele

¹²⁹⁸ ACAD. ȘT. RSS MOLDOVA, *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 342

¹²⁹⁹ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

care mai rămăseseră împrăștiate prin nisip și care se adunară mai pe urmă, le cumpără un argintar din Suceava. Toate cele cumpărate sunt de argint, de una și aceeași mărime”¹³⁰⁰.

1890: În 1890, Lisaura, care ținea de Suceava, avea 600 locuitori, primar fiind Mihai Huțan.

1894: Biserica Sfântului Dimitrie din Lisaura a fost fondată în 1894 și sfințită în 1896¹³⁰¹.

1899: O colectă, făcută în folosul Societății „Școala Română”, la începutul anului 1899, menționează următoarele nume de lisăureni: George COJOCARIU, George OJENIUC, Dimitrie HULUBIAC, Ioan HULUBIAC, Eugenie HULUBIAC, Constantin SÎRGHI, Ioan PAPUC, Constantin IEREMICIUC, Ioan IEREMICIUC, Onufrei PAPUC, Nicolai ȘVEDU, Ioan SÎRGHI, Georgi CHIBICIU, Dumitru CHIBICIU, Dimitrie COCOȘ, Ion NICHITOAIE, Vasile PAPUC, Mihai BODNARIU, Ioan PETRIUC, Constantin CHIBICIU, George BODNARIU, Ion BODNARIU, Ioan și George PETRIUC, Neculai PAPUC, Constantin PAPUC, Dumitru PAPUC, Constantin COJOCARIU, Ioan COSTENIUC, Nicolai HRECENIUC, Constantin COSTENIUC, Andrei COCOȘ, George COSTENIUC, Dimitrie PAPUC, Vasile PAPUC, Georgie HULUBIAC, Ioan HULUBIAC, Mihai HUȚAN, Ioan BOCACIUC, Vasile HLADI, Constantin NEAGU, Dumitru NEAGU, Petre PAPUC, Constantin SALITRĂ, Vasile PALAGHIAN, George SCOLOBIUC, Nicolai ROTARIU, Toader PAPUC, Constantin PETRIUC, Nicolai COSTENIUC, Petru HULUBIAC, Petru alui Vasile SCOLOBIUC, Vasile SÎRGHI, Dumitru alui Ion CUCOȘ, Petrea PAPUC și învățătorul Gavril MLEȘNIȚĂ¹³⁰².

1907: Din Biroul comitetului districtual al Sucevei, completat în 14 martie, făcea parte și Ioan a lui Teodor Papuc, gospodar în Lisaura¹³⁰³.

1907: „Publicăm aceste rânduri – scrie Octavian Goga –, trimise nevestei sale de **George Huludeț**, din comuna **Lisaura** (Bucovina), care e muncitor în America. Jalea adevărată a omului năcăjit are dreptul de a fi auzită, și dacă nu e spusă fără greș. Scrisoarea ne-a fost comunicată de dl **Vasile Pălămariu, învățător în Lisaura:**

Scrisoare din America

Iată scumpa mea soție,
Ce voiesc astăzi a-ți scrie:
Cum trăiește lumea ici
Și cum lucră prin fabrici.
Am voit să știu curat,
Iată m-am încredințat.
Aicea toată lumea vine
Și fabricele îs pline.
Fabricele-s foarte multe,
Lacrimile mii și sute.
Muncesc toți ziua și noaptea,
Tot alătura cu moartea.
Lucrul în fabrici e greu
Și-i plătit destul de rău.
Cine-aude nu mă crede,
Dumnezău e sus și vede.

¹³⁰⁰ REVISTA POLITICĂ, Anul I, nr. 7, 15 August 1886, p. 4

¹³⁰¹ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1907 p. 160

¹³⁰² DEȘTEPTAREA, Nr. 3/1899, p. 23

¹³⁰³ Apărarea Națională, Nr. 21, Anul II, joi 21 martie stil nou 1907, p. 4

Însă de-acum înainte,
Îți voi spune în cuvinte,
Îți voi scie-adevărat
Ce lucru am căpătat.
Lucru greu, anevoios,
Scoate măduva din os.
Când mă duc cătră fabrică,
Tot mereu tremur de frică,
Intru-n lucru dimineața,
Dar nu-s sigur cu viața.
Nu știu oare că pe sară,
Veni-voi acasă iară,
Sănătos precum m-am dus,
Ori m-or aduce pe sus...
Pentru ce-? voiți să știți?
Iată, acei ce cetiți:
Aici sunt cuptoare multe,
Toate cu fier umplute.
În foc strașnic se topește
Și ca aurul lucește.
Apoi curge ca unsoarea,
Noi îl cărăm cu căldarea,
Îl cărăm unde se varsă,
Vai rău umărul apasă.
Prindem doi inși de căldare,
Împlutura în părți sare
Și te arde și te frige,
Trebuie apa a te stinge,
În toate părțile foc,
Și-nainte și-n mijloc.
Scânteile sar stropind
Ca și ploaia pe pământ.
Fumu-ntunecă fabrica,
De nu se vede nimica.
Cărând fierul să-l vărsăm,
Om de om ne-mpiedicăm.
Apoi ce este mai greu,
Colbul mare și e rău
Că se bagă-n piept la om
Ca funinginea din horn.
Lucru-n colb și în căldură
Și asud peste măsură.
Când din fabrică mă întorc,
Nu mă mai cunosc deloc.
Sunt negru de fum și colb,
Gândesc că-s un pui de corb.
Așa banii îi câștig,
Dacă-asud, dacă mă frig.
Pentru un dular cincizeci,
Mult rădic la fiere reci.

Pentru doi și jumătate,
 Mult rădic la fiere calde.
 Pân-ce fac eu bănișori,
 Mi se storc multe sudori.
 Toată lumea zice zău,
 C-aici nouă nu ni-i greu;
 Că trimitem bani acasă
 Din America bănoasă.
 Cine nu mi-a crede mie
 Poate și el ca să vie
 Să vadă și el mai bine
 Ce pățește cine vine”¹³⁰⁴.

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner¹³⁰⁵, în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la Domnica lui Simion PAPUC (40 ani în 1909) din Lisaura.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitzza: „**Lizaura**, sat, districtul Suceava, așezat pe dreapta fluviului Suceava, în marginea de Est a orașului Suceava, pe teritoriul „Tătăraș”. Suprafața: 1,85 kmp; populația: 570 locuitori români, de religie greco-ortodoxă. Prin drumeaguri de câmp este legată de drumul districtual Suceava-Bosancea. Ține de biserica parohială cu hramul „Sfântul Dumitru” din Suceava. Făcea odată parte integrantă din orașul Suceava. Populația se ocupă cu agricultura și creșterea vitelor. Posedă 144 hectare pământ arabil, 2 hectare fânașuri, 12 hectare grădini, 17 hectare imașuri, 30 hectare păduri. Se găsesc 29 cai, 204 vite, 27 oi, 197 porci, 47 stupi”¹³⁰⁶.

1914-1918: „Satele din josul Sucevei, cuprinse în colțul ce intră în pământul României, ca Lisaura, Tișăiți, Bosanci, Udești, Chilișeni, n-au fost cercetate de cazaci”¹³⁰⁷. „**Ioachim a lui Dumitru Holubiac**, din **Lisaura**, a participat la război și a dispărut în anul 1915, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumază, la cererea mamei sale, Saltana a lui Dumitru Holubiac, procedura pentru declararea morții celui dispărut”¹³⁰⁸.

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Suceava** făceau parte „Locțiitor: **Ion Scolobiuc**, cantor, Lisaura” și, ca reprezentant al țăranilor, „**N. Verestiuc**, agricultor, Lisaura”¹³⁰⁹.

1941: „Seceta uscaseră ogoarele, arsese păpușoi abia crescuți până la oul piciorului. Cui le mai ardea acum de veselie, când cerul pedepsea așa de crunt pământeni pentru nelegiuirile lor. Ar fi trebuit să n-ai inimă, ca să nu vezi cât prăpăd făcuse seceta în țarina Lisaurii și-n alte țarini, până departe, sub munți. Ieșiseră popii cu icoane și prapuri, se rugară pe la fântâni, pe sub pomii singurateci din câmpie, dar ploaia mult așteptată nu mai venea. Un vânt fierbinte usca firișoarele galbene ale grâului, secării, orzului. Și se uscaseră mai cu seamă păpușoiul, toată nădejdea oamenilor. Se spunea că prin alte părți prăpădul ar fi mai mare, că veniseră lăcustele, întunecând soarele-n amiază, și au ros până și spinii de pe imașuri. Cică sate întregi își luau lumea-n cap, fugind mai spre miazăzi, unde câmpul era verde, în plină creștere, sub ploile care cădeau la timp. Și toate zvonurile se adevărau, zi cu zi. Când lisăurenii văzură primii pribegi, galbeni la față, călări pe cai mici, cu coastele ieșite, a fost un fel de groază; gospodarii căzură adânc pe gânduri, iar femeile ieșiră la câmp, să cânte cântece de mort

¹³⁰⁴ *Țara Noastră*, Nr. 49, Anul I, 2 decembrie 1907, p. 734

¹³⁰⁵ MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

¹³⁰⁶ Grigorovitzza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 130

¹³⁰⁷ *Adevărul*, 28, nr. 9994, 8 ianuarie 1915, p. 3

¹³⁰⁸ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 13, Cernăuți 15 aprilie nou 1921, pp. 157-161

¹³⁰⁹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

asupra păpușoiului uscat. Unii lisăureni, care știau să citească, se adunau, noaptea, și gângăveau, la lumânările palide, rugăciuni nesfârșite, dintr-o cărțuție veche, pe a cărei filă dintâi spunea despre venirea apropiată a lui Antichrist. Unii credeau din tot sufletul că se apropie sfârșitul. Așa cumpănă nu se mai văzuse niciodată, nici unul din bătrâni nu văzuse, nu auzise să mai fi căzut peste oameni un astfel de blestem. Se-ncheia a șaptea săptămână de secetă și cerul rămânea același, fierbinte ca un cuptor nesfârșit, care parcă trosnea în înălțimi de dogoare. Noapțile se răcoreau puțin, mai ales pe la cântatul cocoșilor și atunci prindeau să ragă vitele legate la pripoane, iar gospodarii întinși pe prispe se sculau repede și se uitau spre miazănoapte, de unde așteptau să vie nourii”¹³¹⁰.

1941, septembrie 30: „Se publică mai jos lista Nr. 16, de gradele inferioare (trupă), morți pentru patrie în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24: **Hladi Vasile**, soldat, ctg. 1936, cu ultimul domiciliu în comuna **Lisaura**, județul Suceava, mort la 14.VIII.1941”¹³¹¹.

1942: „Din glumă, la moarte. În comuna Lisaura din județul Suceava s-a întâmplat un sângeros omor, pornit dintr-o glumă. Anume tinerii comunei Lisaura erau adunați în fața Căminului Cultural, unde stăteau de vorbă și glumeau între ei. Dintr-o glumă s-a pornit apoi o ceartă, urmată de bătaie, între flăcăii Toader Hladi și Damian Scolobiuc. În cursul încăierării, Toader Hladi a scos un cuțit și l-a împântat în pieptul lui Scolobiuc, care a rămas mort pe loc”¹³¹².

1945: „Prin Ordinul Nr. 319.634 din 15 Noemvrie 1945¹³¹³, se fixează, pe data de 1 noemvrie 1945, următorii învățători la școlile arătate în dreptul fiecăruia: **Freitag Maria**, la Lisaura, p. 5, soț funcționar”.

1946: În *Monitorul Oficial*, Nr. 264 din 13 noiembrie 1946, pp. 11909 și următoarele, sunt înregistrate următoarele cooperative sătești de credit: Cooperativa „Ștefan cel Mare”, comuna Lisaura, județul Suceava.

1947: În fixarea pe posturi de învățători, „**Ursache Artemizia**, de la Lisaura, merge la Humoreni, iar **Buțincu Gheorghe**, de la Stupca, la Lisaura”¹³¹⁴.

„Scriitorul **Lucian Costin** a împlinit, la 11 Septemvrie 1947, vârsta de 60 ani, dintre care 40 închinată literaturii și științei. Lucian Costin (**Ion Costinescu**) este membru la „Societatea Scriitorilor Români”, la „Societatea Regală de Geografie” și membru corespondent al „Academiei Germane” din München, care l-a distins cu „medalia de argint”. Născut la 11 Septembrie 1887 în **Lisaura-Bucovina** și-a făcut studiile la Suceava, Cernăuți și Viena. Scrierile sale din Banatul nostru, cu al căruia specific s-a asimilat, sunt cunoscute tuturor, îndeosebi cele privitoare la folclorul nostru. „Fundațiile Regale”, apreciindu-i talentul, a selecționat și din operele sale câteva volume, pe care le-a expus în pavilionul României, secția Literatură și Artă, la Expoziția de la Paris din 1937”¹³¹⁵. Tot la Lisaura s-a născut și caricaturistul **Constantin Papuc**, autorul cărții „**Cuvinte desenate. Album de caricatură**” (Ed. CreArt, Iași, 2016). „În cuprinsul a peste 60 de pagini, cunoscutul (în țară și în lume) caricaturist sucevean – de-a lungul vremii, prezent în expoziții în România, Polonia, Lituania, Ucraina, Bulgaria, Turcia, Grecia, Italia, Franța, Belgia, Marea Britanie, Canada, Japonia, Australia (de grup), la Suceava, Iași, Londra, Sydney, Canberra (personale), premiat la Gura Humorului și Suceava, dar și în Anglia, Scoția, Polonia, Italia (și nu doar câte o singură dată!) – restituie, împreună, numeroase din lucrările sale care, în anii din urmă, au apărut în pagini de „Crai nou” spre a ne provoca fie câte un surâs de o clipă, fie un hohot, fie a

¹³¹⁰ Camilar, Eusebiu, *Seceta*, în *Universul literar*, Nr. 10, Anul L, 1 martie 1941, p. 3

¹³¹¹ *Monitorul Oficial*, Anul CIX, Nr. 231, marți 30 septembrie 1941, pp. 5805 și urm.

¹³¹² *Unirea Poporului*, Nr. 40, Anul XXIV, Blaj 4 octombrie 1942, p. 5

¹³¹³ *Monitorul Oficial*, Nr. 277, 3 decembrie 1945, p. 10553

¹³¹⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4911

¹³¹⁵ *Foaia Diecezană*, Nr. 38-39, Anul LXII, Caransebeș 5 octombrie 1947, p. 7

ne zgândări și a ne pune pe gânduri. Albumul a apărut sub egida Fundației „Fereastra” din Suceava, fiind susținut de numeroși sponsori din Australia, Franța, Germania, Maroc, UK, SUA și România (printre ei am recunoscut inclusiv nume de confrăți). Un alt confrate, artistul Konstantyn Ungureanu-BOX, semnează prefața („Uriașa Umbră de Paradă”), din care, deocamdată, reținem doar atât: „Constantin Papuc pledează pentru afirmarea eticii, a muncii oneste și pentru sancționarea spiritului corupt, cultivă verbul polemic, iar parodicul și caricaturalul sunt puse în serviciul unei viziuni incisive, satirice, astfel sancționând, prin desenele sale, politicianismul”..., dar și propunând „imagini-cheie de atmosferă nuanțată a unui motiv socio-uman sau a unui scenariu epic”. Vom reveni. Și caricaturistul Constantin Papuc, desigur! (L.D.C.)”¹³¹⁶.

LITENII LUI BOGDAN. Cu un destin semănător Vornicenilor, în ciuda faptului că sunt menționați, încă din **3 iunie 1429**¹³¹⁷, drept „Litanouții” („vislușenie” a copiilor lui Oană

¹³¹⁶ *Crai nou*, 27 iulie 2016

¹³¹⁷ „Din mila lui Dumnezeu, noi, Alexandru voievod, domn al Țării Moldovei. Facem cunoscut, cu această carte a noastră, celor care o vor vedea sau o vor auzi citindu-se, că aceste adevărate slugi și boieri ai noștri credincioși, pan Lazăr, și pan Stanciul și pan Costea, fiii lui Ion vornic, ne-au slujit cu dreaptă și credincioasă slujbă. De aceea, noi, văzând dreapta și credincioasa lor slujbă către noi, i-am miluit cu deosebita noastră milă și le-am întărit dreptcredincioasa vislușenie a tatălui lor și le-am dat lor, în țara noastră, satele lor, anume: la **Tulova, unde este curtea lor**, și Stroiinți, la obârșia Șumuzului, și Zahariinți, la obârșia Șumuzului, și **Litanăuți**, și la obârșia Solonețului, unde au fost Tatomir și Părtea, și Gândinți, la Cobâla, și seliștea lui Dobrin, la Homor, unde este mănăstirea lor, și, pe Orbic, Seliștea, unde este curtea lor, și Zagoreni, mai sus de Cociman, și unde a fost Bașea, și Costinți, la obârșia Orbicului, și Moșiinți, la Lucaș, unde a fost vie, și Plopești, la Slatină, și Dumitrești, mai în jos de Iaz, și Cărbunești, la Văratec, și amândouă [două] seliștile lui Drăghici, pe Bistrița, și moara; toate acestea să fie cu **hotarele vechi și drepte**, din toate părțile; iar la Dumbrava înaltă, satele: unde este vătămă Minco și, pe Iubâneasa, la Iaz, și unde este Stan; iar hotarul lor să fie cât vor putea să folosească destul trei sate; și, peste Prut, la Derenice, zece locuri; unde a așezat sat Stanco, la Cornul Lăcinului, și Fântâna Rece, și unde este Andriaș, și Bahmatauți și, pe Ciuhru, sub Horodiște, și Suhoverhul, unde este Ion al lui Filea; în tot acest hotar să-și întemeieze zece sate; și satul Spărietului, la obârșia Dobromirei, cu vechile și dreptele hotare; și, pe Prut, zece locuri, să-și întemeieze zece sate de această parte a Prutului; iar hotarul acestor sate care sunt pe Prut să fie anume de la Unghiul Strâmt, care este mai sus de satul lui Ivan Șurinschi, apoi, în jos pe Prut, până la balta care se cheamă Ochiul, apoi drept la Pârâul Sărat, apoi, în sus pe Pârâul Sărat, până la pârâul care se cheamă Dobromira, apoi, pe Dobromira în sus, până la Unghiul Strâmt, pe Prut; acesta le este tot hotarul. Toate acestea să le fie uric, cu tot venitul, și copiilor lor, și nepoților lor, și strănepoților lor, și răstrănepoților lor și întregului lor neam, cine se va alege mai apropiat, neclintit niciodată, în veci. / Iar la aceasta este credința domniei noastre, a mai sus-scrisului Alexandru voievod, și credința iubitelui fiu al domniei mele, Iiaș voievod, și credința iubiților fii ai domniei mele, Stețco, și Petru și Alexandru, și credința tuturor copiilor noștri și credința boierilor noștri: credința panului Mihail și a copiilor lui, credința panului Vâlcea și a copiilor lui, credința panului Cupcici vornic și a copiilor lui, credința panului Negrea, credința panului Giurgiu și a copiilor lui, credința panului Iiaș și a copiilor lui, credința panului Dan și a copiilor lui, credința panului Isaia și a copiilor lui, credința panului Giurgiu al lui Jomotate și a copiilor lui, credința panului Opriș și a copiilor lui, credința panului Ivan Detco, credința panului Domoncuș stolnic și a copiilor lui, credința panului Negrilă ceașnic, credința panului Hodco postelnic și credința tuturor boierilor noștri moldoveni, și mari, și mici. / Iar după viața noastră, cine va fi domn al țării noastre, sau din copiii noștri sau din neamul nostru sau pe cine îl va alege Dumnezeu să fie, acela să nu le clintească dania noastră, ci să le-o întărească și să le-o împuternicească pentru că le-am dat și le-am întărit pentru dreapta și credincioasa lor slujbă. / Iar pentru mai mare întărire a tuturor celor mai sus-scrise, am poruncit slugii noastre credincioase, Neagoe logofăt, să scrie și să atârne pecetea noastră la această carte a noastră. La Suceava, în anul 6937 <1429> iunie 3 (AȘSP, *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova*, I, București 1975, pp. 135, 136; document prescurtat în Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, II, 1519-1662, Cernăuți 1934, p. 81: „1429, iunie 3, Suceava: Alexandru cel Bun întărește î. a. lui Lazăr, Standul și Cosiea, fiii lui Ivan vornicul, satele lor: la **Tulova, unde este curtea lor**, Stroiinți la obârșia Șumuzului și Zahariinți la obârșia Șumuzului și **Litanouți**, și la obârșia Solonețului unde a fost Tatomir și Părtea și seliștea lui Dobrin la Homor, unde este mănăstirea lor (Costăchescu, O. c. I, pag. 269-272, nrl. 86)”).

vornic, Lazăr, Stanciul și Costea), cătunul Liteni sau „Litaniile lui Bogdan”, atestat încă din 5 mai 1726, într-o hotarnică a mănăstirii Sf. Ilie, seliște pustie, în 24 ianuarie 1748, conform altei hotarnice, avea, în 1775, 1 mazil, 2 popi și 12 familii de țărani. Dar starea generală a localităților bucovinene era asemănătoare. „Populată, în mare majoritate cu ciobani și țărani, populația indigenă trăia fără a beneficia de serviciile vreunui medic sau farmacist, fără un sistem de securitate internă, pentru apărare din bandiți, și fără un sistem judiciar ca o măsură de protecție împotriva capriciilor arbitrare ale claselor superioare. Drumuri proaste, mai degrabă șleauri imposibil de traversat, poduri puține și orașe mărunte, cele mai însemnate fiind Suceava, Siret și Cernăuți, dar deja căzute într-o stare de degradare urbană, după secole de neglijare. Cernăuți era un orașel cu aproximativ 200 de bordeie, lipsit chiar și o aprovizionare corespunzătoare cu apă. Câteva școli elementare, greu de atins în baza largă de analfabetism”¹³¹⁸. „Românește, Liteanul are o accepțiune foarte apropiată (de poreclă – n. n.), însemnând păgân. Etimologia cuvântului e interesantă. Din toate popoarele indo-europene ale Europei, acela care a îmbrățișat cretinismul mai târziu și mai cu anevoie decât celelalte, au fost Litvanii. În secolii XIII și XIV ei toți erau idolatri. De aici, la români, „liftă spurcată”, „liftă rea”, „litean” au rămas ca sinonime cu păgân”¹³¹⁹.

1763: Cele 12 familii de țărani din „Litaniile lui Bogdan” veniseră din Transilvania, între anii 1763-1774, din **Hăroușeni** sosind George și Ion MERTIC (viitoarea familie Merticariu), Constantin SAHANIE, Ioniță a lui TOADER și Ion ZAHARIE, din **Ramunca**, Tudosie a lui ISTATI, din **Cristești**, Toader TIMOFTEI. Lor li se alătură, între anii 1776-1778 alți emigranți, Paraschiv LUPU din **Ramunca**, Simeon ISTRATI din **Have**, Dumitru ION din **Zvoriște**, Precop ZAHARIE și Apostol ISTRATI din **Hăroușeni**, Toader RUSU din **Soronșimie**, Ioniță MÂNDRILĂ din **Rotopănești**, Vasile CĂRBUNE din **Buzeni** și Nicolae FILIP din **Dănileni**.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹³²⁰, din 1772-1773, înregistrează la Liteni, în Ocolul Siretului de Sus, fără alte precizări, „29 – toată suma caselor”, însemnând 23 panțiri isprăvnițești, 1 mazil, 2 argați ai lui, 2 popi și 1 femeie săracă.

1782: În 16 noiembrie 1782, Gavril, mitropolitul Moldovei, certifica faptul că moșia Liteni a fost a lui Lupul Bogdan hatman, care o cumpărase de la Șeptilici, fiind împărțită, apoi, feciorilor săi, Iuon și Lupul. Ion Bogdan a lăsat partea sa de sat fetei lui, Safta, jupâneasa lui Iuoniță Bașotă stolnic.

1782: În 17 decembrie 1782, Comisia cezaro-crăiască de delimitare a proprietăților în Bucovina i-a recunoscut drept stăpâni ai Litenilor pe Ienacachi Cantacuzino și pe Ioniță Bașotă, Ienacachi fiind ginerele lui Lupul Bogdan.

1783: În 22 septembrie 1783, Litaniile sunt iar numiți în hotarul moșiilor Mitropoliei Moldovei.

1787: Safta Bașotă va vinde partea ei de sat, partea de sus, în 23 mai 1787, pentru 3.750 florini împărătești, lui Nicolai von Kapri.

1842: Biserica Sfântului Nicolae din Liteni, care servea și pentru ortodocșii din Bunești, a fost construită în 1842, iconostasul actual datând din 1883. În 1843, patronii bisericești erau Toma de BOTUȘAN și Nastasi CIURE, cei 674 enoriași neavând un păstor, postul de preot fiind vacant. În 1876, când patronii bisericești erau Nicolai de GORZYNSKI, familia BOTUȘAN și Andrei MOISA, cei 1.522 enoriași, din Liteni, Zaharești și Bunești beneficiau de slujbele parohului Constantin BERARU. În 1907, paroh era Teofil VASILOVSCHI, născut în 1859, preot din 1894, paroh din 1906, postul de cantor nefiind ocupat.

¹³¹⁸ Ibidem, pag. 257

¹³¹⁹ Petriceicu-Hasdeu, B., *Etymologicum Magnum Romaniae*, IV, București 1898, p. CXIII

¹³²⁰ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 346

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Suceava** (Oraș cu tribunal districtual) cu Cutul Zamca, Ițcanii Vechi și Șeptilici, Bosance cu Nemericieni, Podeni, Hriața și Lisaura, Bunești, Buninți, Chilișeni, Danila, Găureni, Hatna cu Dărmănești, Iacobeschi sau Fogodisten cu Gura Solcii, Slobozia sau Milișăuții de Jos, St. Ilie, Ipotești, Ițacanii Noi, Călinești Enache cu Vasilache, Călineștii lui Kuparenko, Costâna cu Berindești, **Liteni**, Mereței, Mihoveni, Mitocul Dragomirnei cu Lipoveni, Părhăuți, Pătrăuți pe Suceava, Reuseni, Romaneschi, Rus Mănăstioara, Rus Plavalar cu Rus Poienile, Securiceni, Șcheia, Soloneț, Stroești pe Suceava, Tișăuți, Todirești cu Pietroasa, Uidești, Zaharești”¹³²¹.

1887: Din 1887, funcționa în Liteni o școală cu 2 clase¹³²².

1890: În 1890, satul Liteni avea 772 locuitori și ținea de comuna Zaharești.

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner¹³²³, în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la Catrina MAXIMIUC (19 ani în 1907 – cântecele: Vâlcu, Dine naiba-a mai văzut?, Frunză verde perișor, De la Horă, Fost-am una la părinți, Frunză verde de marari, Măritatul), Veronica MARȚINEAC (18 ani în 1907 – cântecele: De-ai ști cât îmi ești de dragă, Puiul tatei pui!, De-ar fi mândra, Sărutul, Dragă băiețele!) și Gheorghe MARȚINEAC (26 ani în 1907 – cântecele: Cât am pățimit și-am trasu,) din Litenii Bucovinei.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitza: „**Liteni**, comună rurală, districtul Suceava, așezată pe partea stângă a pârâului Hranița, la hotar cu România. Suprafața: 9,05 kmp; populația: 701 locuitori români, de religie greco-ortodoxă. Este străbătută de drumul districtual Suceava-Gurahumora și legată de Bunești printr-un drum de țară. Are o școală populară, cu o clasă, și o biserică filială, cu hramul „Sfântul Nicolae”, atenență a parohiei din Zaharești. La 1776, era proprietatea boierului Ioniță Bașota, mare paharnic. La 1778, a fost mărită cu coloniști transilvăneni. Populația se ocupă cu agricultura și creșterea vitelor. Comuna posedă 965 hectare pământ arabil, 140 hectare fânașuri, 4 hectare grădini, 16 hectare imașuri, 1 hectar 50 ari păduri, 2 hectare heleștee. Se găsesc 46 cai, 214 vite cornute, 415 oi, 203 porci, 70 stupi. **Liteni, moșie**, cu administrație specială, districtul Suceava. Suprafața: 6,97 kmp; populația: 71 locuitori, dintre care 25 vorbesc limba polonă, 16 limba română, 12 limba ruteană și 12 limba germană; în privința religiei, 37 sunt greco-catolici, 13 romano-catolici, 9 mozaici, 6 greco-ortodocși și 6 sunt de alte relig. Forma, odinioară, un singur sat și moșie cu comuna de azi Liteni”¹³²⁴.

1917, septembrie 5/18: „Vrednic de însemnat este numele tânărului profesor și publicist bucovinean **Dimitrie Marmeliuc**, sublocotenent în Armata Română. Abia ieșit din școala de ofițeri de la Botoșani, pe care a terminat-o acum câteva luni, acest brav fiu al Bucovinei, care se află rănit într-un spital de lângă front, a fost decorat de M. S. Regele, cu mâna sa, cu ordinul Mihai Viteazul, pentru eroismul cu care a luptat în cumplita și glorioasa zi de 6/19 august. Dimitrie Marmeliuc este fiu de țaran român, din comuna Zaharești, județul Suceava (din Liteni-Moara – n.n.). Păcat numai că poartă, la sfârșitul numelui, o coadă ruteană, după cum o fac, de altfel, o mulțime de români intelectuali din frumoasa noastră Bucovină, fără să-

¹³²¹ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹³²² SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 50, 1876 p. 40, 1907 p. 156

¹³²³ MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Tritsch Verlag Wurzburg, 1940

¹³²⁴ Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 130

și dea seama cât de supărător este acest lucru pentru oricare român adevărat, mai ales acum, în România Mare!”¹³²⁵.

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Suceava** făcea parte, ca locțiitor, și „**Nistor Marmeliuc**, agricultor, Liteni”¹³²⁶, părintele Eroului, filologului, cărturarului unionist **Dimitrie Marmeliuc**.

1921: „**Deciziune de expropriere No. 1164/21**. Deriziunea plenului comisiei agrare centrale, cu care s-a decis exproprierea moșiilor **Liteni, Brăiești, Stejeroaia și Corlata**, în suprafața de 1642 ha 76 a 06 mp, proprietatea moștenitorilor după Varteres cav. de Pruncul, în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă”¹³²⁷.

1922: „Având în vedere concursurile publicate, cererile prezentate și propunerile făcute de revizorate, Consiliul școlar al țării a făcut, în ședința din 27 Martie 1922, sub președinția domnului Director general delegat al învățământului din Bucovina, următoarele numiri, pe ziua de 1 Aprilie 1922 – a). în calitate de învățători superiori: **Ilarion Stremciuc** la Liteni”¹³²⁸.

1923: „În satul **Liteni** din Bucovina, toți locuitorii vorbesc românește; în o familie doar de se vorbește numai rutenește, și asta în casă. Totuși sunt romani care nu știu a lega un subiect cu predicatul rusește, dar fiindcă au nume terminat cu codița străină, pe temeiul asta, nemții au trecut că în Liteni sunt 17 ruteni; ceea ce înseamnă ca cei ce erau întrebați de ce nație sunt și aveau un nume pocit, deși răspundeau românește, erau trecuți de stăpânitori după terminația numelui la naționalitatea corespunzătoare”¹³²⁹.

1924: „Duminică, 5 Octombrie 1924, după amiază, a avut loc o frumoasă serbare de împrumțărare în comuna Liteni din județul Suceava. Au luat parte la această serbare și câteva mii de țărani din satele Liteni, Măzănăiești, Corlata, Berchișești, Brăiești și Capu-Câmpului. Dl ministru I. Nistor și oaspeții din Cernăuți au fost întâmpinați, și aici, de un impozant banderiu de călăreți cu steaguri naționale și condus în mare alai la locul serbării. După oficierea serviciului divin de către PSS Episcopul Ipolit Vorobchievici al Rădăuților, au rostit înălțătoare discursuri PSS Episcopul Ipolit, d-l ministru I. Nistor și d-l senator Teofil Lupu, care, în cuvinte bine simțite, arată în ce împrejurări opera cea mare și frumoasă a împrumțării țărănilor cu pământul strămoșesc s-a împlinit și în colțul nostru de țară”¹³³⁰.

1925: Satul Liteni a intrat în doliu, „joi, 26 Februarie 1925, când moare, la Liteni, vrednicul gospodar Nistor Marmeliuc, în etate de 74 ani”, tatăl Eroului Bucovinei Dimitrie Marmeliuc, universitar de marcă și, pe atunci, primar al Cernăuților¹³³¹.

1947: Sunt stabiliți pe posturi învățătorii „**Roșu Gheorghe**, de la Liteni, la Mihoveni; **Vatriceanu Neonila**, de la Pârtești-Deleni, la Liteni”¹³³².

LUCĂCEȘTI. Satul Lucăcești este atestat documentar în **3 decembrie 1462**, când, pentru că se pierduseră uricele lui Drăgoi Viteazul pentru satele Drăgoiești, Lucăcești, Botești și Căcăceani, Ștefan cel Mare întărește aceste moșii lui Lațco, ginerele lui Romașco și, deci, nepotul lui Drăgoi Viteazul. De la Lațco, moșia trece la Vasutca, sora lui, jupâneasa lui Stanciul aurarul, care obține uric în 24 septembrie 1498.

¹³²⁵ Bianu, I, pp. 213, 214

¹³²⁶ *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

¹³²⁷ *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 16, Cernăuți, 21 iulie nou 1921, pp. 69, 70

¹³²⁸ *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 8, Cernăuți 21 aprilie 1922, p. 41

¹³²⁹ Dragoslav, Ion, *Icoane vechi și noi*, Editura Casei Școalelor 1923, p. 7

¹³³⁰ CALENDARUL *Glasul Bucovinei*, Cernăuți 1925, p. 107

¹³³¹ CALENDARUL *Glasul Bucovinei*, Cernăuți 1926, p. 150

¹³³² *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4911

1558: În 5 aprilie 1558, nepoții Vasutcăi și ai lui Stanciu aurarul, monahul Teodosie și sora lui, Odochița (copiii lui Drăgoi, feciorul Vasutcăi), dăruiesc mănăstirii Voroneț „un sat, anume Drăgoești, după uricele de întărire pe care le-a avut moașa (N.N.: în sensul de bunică) lor, Vasutca, precum și satele Lucăcești, Botești și Căcăceani.

1785: Destinul Lucăceștilor este, apoi, același cu al satului Măzănăiești, din care face parte și după organizarea comunelor (1785) în Bucovina.

1791: „În cele din urmă, menționăm așezarea moldovenilor din Lucăcești (Lukaczestie), care, în 1791, a fost scoasă complet de sub stăpânirea mănăstirii Voroneț. Nouă familii au emigrat din Moldova, în total 28 de suflete, și au fost stabilite aici, fiecare fiind înzestrată cu câte 24 de prăjini de pământ arabil, cu aprobarea unei scutiri de impozit timp de cinci ani”¹³³³.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Gura Humorului** (tribunal districtual), Băișești cu Stăniliești sau Cornu Luncii, Berchișești, Brașca, Drăgoiești cu **Lucăcești** și Folowanik, Gemenea cu Slătioara și Ostra pe Graniță, Ilișești, Joszeffalva, Capu Câmpului, Capu Codrului cu Păltinoasa, Mănăstirea Humorului cu Bori, Pleșca și Buchenhain sau Poiana Mikuli, Corlata, Măzănăiești cu Stejăroaia, Stulpicani cu Plutonița, Doroteea, Voroneț cu Bucșoia și Frasin”¹³³⁴.

1890: Biserica Sfântului Dimitrie din Lucăcești a fost construită în 1890 și sfințită în 1891. „În 1890, satul Lucăcești avea 61 de case, cu 290 de suflete, inclusiv 260 de români”¹³³⁵.

1895: O școală cu o clasă a fost deschisă, la Lucăcești, în anul 1895¹³³⁶.

1903: În 1903, s-a înființat la Lucăcești o bancă populară proprie, condusă de învățătorul Leon Turtorean și de primarul Andrei Paico.

1908: „Ne pare rău că trebuie să scoatem la lumină, de astă dată, păcatele unui om care face parte din starea învățătorească. Departe de noi să facem responsabilă întreaga învățătorime pentru faptele rele comise de un învățător. Voim să arătăm însă cât este de rău, dacă își permite cineva lucruri care stau direct în contradicție cu codul penal, crezând că aduce un serviciu politicii la care adresează starea din care face parte. Frumos serviciu! Nu credem că ar merge patima până într-acolo ca să poată fi aprobate cele ce le-a făcut **învățătorul Leon Turtorean din Lucăcești**, de toată învățătorimea. Domnia sa a pus adică la cale, în timpul alegerilor, pe trei oameni să spargă fereștile la mai mulți alegători, care nu aflară de bine să fie aderenții candidatului la care credea că trebuie să țină toată lumea. Ce să-și închipuie oamenii, dacă dl învățător, care are chemarea a crește generații întregi și a le îndruma pe calea binelui și adevărului, în loc să servească drept model, se apucă de lucruri criminale. Ce ar fi încă, dacă s-ar fi apucat singur să le facă, dar așa, să seducă el pe bieții oameni și să-i împingă la fapte, pentru care vor trebui să răspundă înaintea dreptății. Cei cu fereștile sparte i-au dat deja pe cei vinovați pe mâna judecătoriei. Acolo se va adevăra cine a fost vinovatul adevărat, care nu este altul nime decât dl Leon Turtorean. Văzând comuna ce lucruri învață dl învățător Leon Turtorean, l-a dat deja pe mâna judecătoriei și a adus și la cunoștința înaltului consiliu școlar de țară. Consiliul școlar îl cunoaște deja din cercetările disciplinare ce le-a avut dl Turtorean până acuma destul de bine, ca să poată aprecia după merit faptele dumisale eroice. Ne mirăm cum de mai are obraz omul acela să se mai arete în lume și el încă se mai amestecă și în politica comunală din Lucăcești. Ar trebui să aibă măcar

¹³³³ Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina*, Innsbruck 1902, p. 124

¹³³⁴ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Österreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹³³⁵ Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina*, Innsbruck 1902, p. 124

¹³³⁶ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1907 p. 99

un pic de rușine, că-i doar moșneag bătrîn ! Noi atragem atențiunea dlui inspector Simionovici asupra celor expuse aici și-l rugăm să ia în considerare și bătrânețile dlui Turturean și să facă rânduială cu dânsul. Să nu creadă domnii învățători că am voit să lovim în toți prin lucrul acesta. Nu ! Noi v-am arătat numai cât de urât este așa-ceva și dorim din inimă ca să vă feriți cu toții de astfel de trebușoare, care numai cinste n-ar putea să vă facă”¹³³⁷.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Lucăcești**, sat, districtul Gurahumora, așezat între pâraiele Hranița și Șomuz, la izvoarele lor și lângă comunele Drăgoești și Măzănăești. Suprafața: 7,97 kmp; populația: 296 locuitori români, de religie greco-ortodoxă. Este lipit de drumul districtual Suceava-Gurahumora; are o școală populară, cu o clasă (deci, 30 școlari – n. n.) și o biserică filială, cu hramul „Sfântul Dumitru”. Populația se ocupă cu agricultura și cu creșterea vitelor. Posedă 652 hectare pământ arabil, 58 hectare fânațuri, 4 hectare 50 ari grădini, 58 hectare imașuri, 3 hectare pădure. Se găsesc 29 cai, 142 vite cornute, 88 oi, 106 porci, 27 stupi. **Lucăcești, moșie**, ce ține de corpul moșiei cu administrație specială Drăgoești, districtul Gurahumora. Are 3 case și 14 locuitori, împreună cu ferma atenență Samuș, în Băeșești”¹³³⁸.

1914: Rezervistul **Ignatie Sauciu**, Lucăcești, Regimentul 22, a căzut prizonier. Toți prizonierii bucovineni fuseseră duși în lagărul de la Moscova¹³³⁹.

1941: „Se publică mai jos Lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morți pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24”¹³⁴⁰: **Ravnic Orest**, soldat, ctg. 1938, cu ultimul domiciliu în comuna **Lucăcești**, județul Suceava, mort la 2 iulie 1941”.

1947: „**Constituiți de societăți cooperative**”¹³⁴¹: Banca populară „Munca”, comuna Lucăcești, jud. Suceava”. Este menționată **Artemiza Râvnic**, născută la 2 august 1930 în Lucăcești¹³⁴².

LUCAVĂȚ. Istoria satului Lucavăț începe înainte de Descălecat, când un oarecare Pancu, tatăl lui Luca, defrișează pădurea pe malul stâng al Siretului Mare și întemeiază vatră de sat pentru sine și pentru ultimul său copil, așa cum era datina vremii, apoi urcă prin lunca Siretului și, dincolo de confluența acestuia cu pâraul Mihodra, ctitorește vatră de sat și pentru feciorul său, Luca. Dintre feciorii lui Luca, se afirmă doi, Stan și Șerbco, prin slujbă credincioasă la Curtea lui Alexandru cel Bun. Prin urmare, voievodul întărește copiilor lui Stan (Iurie, Cozma și Motruna) și copiilor lui Șerbco (Simeon, Costea, Dieniș și Șandru), în **16 februarie 1428**, „ocina lor... două sate, anume Lucaveț și Pancăuți și cu toate poienile și pădurile și cu pâraiele, și pe Siret în Sus, și cu Mihodrea, al căror hotar se alătură de ele, de demult”.

1490: În 15 martie 1490, dintre bisericile întărite de Ștefan cel Mare Episcopiei de Rădăuți, „1-a biserică este în Lucavăț, cu popă”.

1641: Înainte de ascensiunea incredibilă a neamului lui Luca, mai trebuie menționate două tranzacții, cea din 8 martie 1641, prin care „Petre, fiul lui Isac, fratele său Toader și surorile sale Ana, Gaftona și Toader, copiii lui Grama de Călinești”, cumpără, cu 150 galbeni, părțile Onacăi, fiica Vasilinei, ale Mariuței și ale lui Gheorghie, copiii Saftai, și ale lui Ionică, fiul lui Constantin, toți nepoți ai Vasilinei, din satele Lucavăț, Bănila, Igești și Hliboca; cea

¹³³⁷ *Apărarea Națională*, Nr. 21, Anul III, joi 19 martie stil nou 1908, p. 4

¹³³⁸ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 132, 133

¹³³⁹ *Viață Nouă*, IV, nr. 175 din 5 martie n. 1916, p. 4

¹³⁴⁰ *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.

¹³⁴¹ *Monitorul Oficial*, Nr. 268, 19 noiembrie 1947, p. 10261

¹³⁴² *Monitorul Oficial*, Nr. 147, 1 iulie 1947, p. 4848

din 30 martie 1643, prin care Ion Ciolpan, nepotul lui Ghenghe logofăt, vindea părțile sale de moșie din Lucavăț, pentru 150 taleri, lui Isac Mironescul, căpitan de Sinehău, fiul lui Miron Onciul și nepotul lui Onciul cel Bătrân, numit și Onciul Herțea. Din acel Luca, feciorul lui Pancu, se trage neamul Lucavăț, care, ca neam încă țărănesc, obține uric, de la Alexandru Lăpușeanu, în 7 mai 1565, pentru satul străbunilor lor, iar ulterior pentru părți dintr-o mulțime de sate din nordul Moldovei, neamul lui Luca, Lucaviețchi, punându-se adesea în slujba Poloniei și dobândind ranguri nobiliare și în țara megieșă. Primii dintre aceștia sunt feciorii lui Dumitrașco de Lucavăț, Gavril și Vasile, care, în 4 februarie 1676 sunt înnoșiți de Ioan Sobiecki și transformați în panii Gabriel și Basilius Lukawiecki. Ba chiar și Divanul Moldovei certifică, sub semnătura mitropolitului Dosoftei și a marelui logofăt Miron Costin, în 24 ianuarie 1681, cum că panii Gabriel și Basil Lukaviecki sunt și mari boieri moldoveni.

1690: Dubla înnoșire prinde bine, de-a lungul timpului, moșiile celor doi nobili polono-moldoveni, Lucavăț și Bănila, fiind scutite de contribuții, în 14 septembrie 1690, din ordinul hatmanului Coroanei Stanislaus Iohann Iablonowski, și puse „sub scutul Regelui”, în 4 noiembrie 1691, de același mare hatman polonez. Neamul lui Luca, feciorul lui Pancu, devenise unul puternic, dinamic și întreprinzător, cu mărturii dese ale schimbărilor de regimuri de proprietate.

1696: În 17 aprilie 1696, Vasile Căzăcescul, Gavril Lucavețchi, Gheorghită Onciulescul, Darie Onciulescul și Toader Bercea dăruiau mănăstirii Vijnița „den hotarul Lucavățului, o poiană, ci este în obârșie Mihoderca despre Vijniță”. În 20 aprilie 1696, Mihalașco, nepotul lui Coste de Lucavăț vindea părțile sale de moșii din Lucavăț, Berhomet și „Pancoveț”, pentru 12 lei turcești, „lui Vasilco, ficiorul Căzăcescului Grigori”.

1697: Micuța Brănzanul, fata lui Grigorie Căzacul și sora lui Vasilco de Lucavăț și a lui Constantin Chieșco, vindea fraților ei, în 2 iunie 1697, părțile ei de moșie, împreună cu cei doi vecini, Cosma și Ilie Paliceștii.

1698: În 23 februarie 1698, Ian și Mihailo, feciorii lui Vasilco Lucavețchi din Sniatin, vindeau lui Vasilco, feciorul lui Gligorie Căzăcescul, părțile lor de moșie din Lucavăț, Berhomete și „Pancești... cu vecini, cu tot, și cu lazuri, și cu tot vânetul, și poete câte sânt în partea noastră”, pentru 50 lei bătuți, iobagii vânduți fiind Ion Măglei, Toader Pauluc, Simion Danco, Ghiorghi Danco, Ghiorghi Răus, Macsim Răus, Simion Suș și Samson Holoșne și Gligore Androne.

1699: În 26 iulie 1699, Chieșco de Lucavăț și marele șătrar Pavel Rugină, din Putila, își disputau, în fața Divanului lui Antioh Cantemir Vodă, posesia poienilor Conarca, Tovarnițul, Lubovcul, Troianul, Prislopul, Ciocâlte și Ianciułova, iar la cercetarea cauzei, făcută de marele paharnic Pavel Ciocărtan și de marele stolnic Ienachi, sunt adunați, la Jadova, moșnenii Gheorghită de Zamostie, Onciul de Vilauce, popa Matei din Carapciu, călărașii de Carapciu Ion Negru, Ștefan călăraș și Tănase Chihai, diaconul Ion Popovici, Ștefan Vlad de Jadova, curteanul Andronic Vlad, Isac Vlad, Radca și Racoce, feciorii lui Matei de Voloca, dar și feciorii lui Ciornohuz de Bănila, toți acești martori susținând că „Lucavățul este un sat vechi, din descălecatul țării, de la Dragoș Vodă”. În 26 august 1699, o parte din Lucavăț aparținea lui Lupașcu Murguleț, care o cedează ginerelui lui, Gheorghe Isar și jupânesei lui, Merla, care se învoiesc cu rohmistrul Lupașcu Murguleț, în 16 august 1699 să primească partea lui din Lucavăț, pentru o parte din Vasileu.

1701: În 20 iulie 1701, Vasile și Velicico, fiii lui Constantin Chieșco, vând jumătate din moșia unchiului lor, Neculai Chieșco, lui Ion Avram și lui Ion Căzăcescul, în contul unei datorii bănești mai vechi. Cealaltă jumătate de moșie a lui Neculai Chieșco, zălogită de neplata dăjdiilor, revine nepotului său, Gligorie ot Lucavăț, în 23 iulie 1708, după ce acesta plătește și dăjdiile restante.

1706: În 11 mai 1706, când Gavrilaş Frunză și jupâneasa Gafița, fata lui Andronachi Vlad, lăsau copiilor lor, Ioan și Maria, jupâneasa diaconului Nicolai Borșan, părțile de moșii

moștenite după bunicul lui Frunză, Andronachi Peletiu, „în Vilavce, în Carapciu, în Costești, în Comărești, în Budiniță și pe aiure de pe socrul meu, Andronachi sin Simion Vlad în Banila moldovenească și de pe socra me, Nastasie, fata lui Vasile Căzăcescul, având noi parte de moșie în Berhomete, în Lucavăț, în Panca și în munte, în ținutul Sucevii, și în Vaselev, în ținutul Cernăuțului”.

1709: În 23 iunie 1709, Velicico, fiul lui Constantin Chieșco se plânge divanului domnesc că are parte de „multă strâmbătate și fățarnicie” din partea fratelui său, Vasile, care vânduse, fără știrea lui, partea lor din Lucavăț și din Berhomet lui Constantin Turcul, pentru 120 taleri. Cum avea, conform dreptului valah, întâietate (jure vicinitas) în cumpărarea moșiei, Velicico Chieșco împrumută bani de la cămătarul acelor vremuri, episcopul Rădăuților, Calistru, căruia îi zălogește moșia, răscumpărând-o de la Constantin Turcul.

1712: În 10 ianuarie 1712, Magda Grabovschi, fata nobilului polon Gabriel Lukawiecki, vindea vărului ei, Dumitrașco Calmuțchi, pentru 250 lei turcești, partea ei din moșiile Lucavăț, Berhomet și Panca.

1720: În 15 noiembrie 1720, Ursachi Isar căpitan și Sandu Pelin fost căpitan certificau că Sandul Săul, nepot de fată Onciului, a cumpărat de la Samuil Onciul, de la vărul său, Ion, și de la alți frați ai lor, cu 50 lei, „a opta parte de sat de Lucavăț și din Berhomet”.

1725: În 30 august 1725, Mihai Racoviță Vodă întărește lui Gligoraș Păunel moșiile pe care le avea în acest nord de țară, inclusiv „a treia parte de sat Lucavăț”.

1730: În 18 iunie 1730, se prezintă la Divanul Domnesc Ursachi Isar și Gligoraș Păunel, în dispută cu Gheorghie Calmuțchi și cu jupâneasa lui Dumitrașco Calmuțchi, Agafia, pentru părți din Lucavăț și din Pancești. Dumitrașco Calmuțchi cumpărase de la Magda, fata lui Havrilo Lucavețchi, nepoata lui Dumitrașco Lucavețchi, dar Magda n-ar fi avut dreptul să vândă, partea aceea de moșie fiind dată de unchiul lor, Dumitrașco Lucavețchi, lui Ursachi Isar și lui Gligoraș Păunel. Cum Gheorghie Calmuțchi și Agafa cereau o nouă judecată, prin care, de altfel, s-a dovedit că diata lui Coste (celălalt fecior al lui Havrilo Lucavețchi), care îi desemna pe Isar și pe Păunel proprietari, era rea, Agafia păstrează moșiile lui Havrilo din Lucavăț și din Panca.

1736: Velicico Chieșco mai are de tras ponoase cu rubedeniile sale, în 15 iulie 1736 permițându-i-se să-și țină vecinii din Lucavăț și din Berhomet, pe care îi revendicase și Gheorghe, fiul surorii sale, Ana, iar în 20 februarie 1742, se înfățișează în fața Divanului Domnesc, în controversă cu Sandul Pelin, socrul lui Ion Vasilco (fiul lui Vasile Chieșco), convenind, în cele din urmă, să împartă totul, în mod pașnic, pe din-două din „Bătrânul Ioniceștilor”. Sandul Pelin va vinde lui Mihalachi Chieșco, în 26 ianuarie 1745, un vecin cumpărat de la Ștefan Vlad, „anume Ștefan Hatmanul, din Lucavăț, cu toți feciorii lui și cu toate lazurile”, pentru 25 lei turcești.

1739: În 7 decembrie 1739, când Miron Gafenco uricar, Gheorghe Ursuleț postelnic și Gheorghe Volcinschi împart între ei moșiile rămase „de la moși și frați sterpi, anume de la Durașco comis și sora acestuia, Grozava Cocoranița, cari au fost frați cu moșii lor, anume cu Nastasia Rugină, care l-a făcut pe Pavel Rugină, cu Maria, mama lui Miron Gafenco, și cu Cârștian armașul, care i-a făcut pe Gheorghită vameșul și pe Sofronia, iar Sofronia l-a născut pe Gheorghită Ursuleț postelnic și pe sora acestuia, și cu Nacul, care i-a făcut pe Gheorghită Volcinschi și pe sora acestuia”, Cârștian armașul primește a patra parte de Lucovița.

1741: În 2 august 1741, Gheorghe Perjul, frații săi și vara lui, Paraschiva, obțin uric de la Grigori Ghica Vodă pentru „moșiile ce zisă că au di pe părinții lor” în Lucavăț.

1760: Părțile de moșie din Lucavăț au fost hotărnicite, ca urmare a plângerii lui Șerban Flondor, în 20 iunie 1760, astfel: **Miron Văvescu**, 6 jirebii, din care 4 sunt vândute lui **Stărcu** și 2 fiilor lui **Ștefan Volcinschi**; **Stratulat Volcinschi**, 6 jirebii, vândute de fiii lui Ion Volcinschi, Toader și Ion, lui **Șerban Flondor** și lui **Dumitraș Bainschi**; **Arseni Volcinschi**, 8 jirebii și jumătate, stăpânite de **Constantin Volcinschi** și de **Constantin Holban**, cu

jupâneasa lui, Măriuța, fata lui Ion Volcinschi; **Vasile și Tănase Mitric**, 3 jirebii, stăpânite de **Șerban Flondor**, „fiind neam de baștină”.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹³⁴³, din 1772-1773, înregistrează la Lucavăț din Ocolul Berhometelor „42 – toată suma caselor”, însemnând 1 mazil, 2 popă și 39 birnici.

1774: În 1774, Lucavățul avea 52 de familii, iar în 1775, 1 mazil, 1 popă și 65 țărani, populația celor două viitoare sate, Lucavățul de Jos și Lucavățul de Sus, ajungând, în 1784, la 116 familii.

1768: În 8 septembrie 1768, s-a făcut o delimitare a moșiilor din Lucavăț ale lui Ilie Vlaico, Ion Săul și Vasile Țopa.

1782: În 18 august 1782, în fața Comisiei cezaro-crăiești de delimitare a proprietăților în Bucovina, **Cărstia Chiriac** înregistra jumătate de sat, cea care aparținuse Mironeștilor, **Constantin Lepădatu** înregistra 3 jirebii și un sfert, **Ion Drăghinici**, 5 jirebii și un sfert, **Constantin Șehan**, 7 jirebii, **Toader Cojan** și **Ștefan Palușca**, 4 jirebii, iar **Constantin Volcinschi**, 2 jirebii. Jumătatea de sat a Cărstei Chiriac avea să treacă, în 17 iunie 1805, în proprietatea lui Constantin Chiriac și a feciorilor lui, Costachi și Iordachi, care vor vinde partea lor din Lucavăț, în 25 mai 1835, pentru 200 galbeni olandezi, armeanului Ștefan Miculi. Peste un an, în 10 iulie 1836, armeanul înnobilat, Ștefan von Mikuli, cumpără, cu 50 galbeni, și partea din Lucavăț a soților Iuon și Casandra Tăutul.

1802: În 18 februarie 1802, Maria, văduva lui Isac Cucoran, înzestra pe fiica ei, Nastasia, jupâneasa lui Condurachi Pătrașcu, cu părții de moșii în Bănila, Lucavăț, Jadova, Vilauca și Panca.

1843: În 1843, biserica Sfintei Parascheva din Lucavățul de Sus, patronată de Vasilie de VASILCO (Wassilkoische!), cu 712 enoriași, era slujită de parohul Parteni HACMAN. Biserica Sfântului Nicolai, patronată de Nicolai de VASILCO, cu 1.140 enoriași, avea vacant postul de paroh. În 1876, biserica din Lucavățul de Sus, patronată, ca și cea din Lucavățul de Jos, de Constantin de VASILCO, avea 899 enoriași, paroh fiind Ilarion GRAMATOVICI. În Lucavățul de Jos, cei 1.510 enoriași beneficiau de serviciile religioase ale parohului Vasilie TARNAVSCHI. În 1907, patronatul bisericesc în cele două parohii era asigurat de baronina Elisaveta VASILCO, de Kaietan cav. de BOHOSIEWICZ și de evreul Jossel FISCHER. La Lucavățul de Sus paroh era Ștefan MALANCIUC, născut în 1872, preot din 1896, paroh din 1900, cantor fiind, din 1900, Eugen LUPAȘCO, născut în 1869, iar la Lucavățul de Jos oficia parohul din Jadova, Theodor SCRABA, cantor fiind, din 1901, Alexie ȘENCARIUC, născut în 1877.

1861: Din 1861, funcționau în cele două parohii câte o școală cu 3 clase și câte o școală secundară cu o clasă, cea din Maidan, cu o clasă, fiind deschisă abia în anul 1902¹³⁴⁴.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Vijnîța – **Vijnîța** (târg, cu tribunal) cu Bahna, Ciornohuz, Revna și Wiszenka, Berhomet pe Siret cu Lăpușna, Mihodra, Cireșenca, Mazuri, Șipot cu Bursekeu, Ispas, **Lucavăț pe Siret** cu Maidan, Meschibrod cu Podzaharie, Mihova cu Mega, Milie”¹³⁴⁵.

1890: În 1890, vatra veche a satului, Lucavăț de Jos, avea 1.800 locuitori, primar fiind Nicolai cavalier de Vasilco. Învățători erau Constantin Șerbanovschi, Alexandru Verenca și Sara Buchholz, paroh era Vasile Tarnavschi, iar cantor bisericesc – Emilian Perci. Lucavăț de Sus, vatra nouă a satului, avea 1.048 locuitori, în biserica satului slujind preotul Victor Zaharovschi și cantorul bisericesc Vasile Rohatinovici.

¹³⁴³ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 336

¹³⁴⁴ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 34, 1876 p. 93, 1907 p. 76

¹³⁴⁵ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

1898: „În anul 1898, Societatea pe acțiuni pentru exploatarea lemnului și tăierea cu fierăstraie abur (fostă **Th. & Ch. Götz**) a achiziționat și producția de material de tăiat cu fierăstraiele cu abur din Lucavăț și Pătrăuții de Jos; necesarul de lemn brut al acestor două gater este de aproximativ 60.000 de metri cubi pe an. Căile ferate locale, care erau atașate la linia principală, furnizează materiile prime din zonele înalte ale Bucovinei”¹³⁴⁶.

1898: Biserica nouă din Lucavățul de Sus avea să fie construită în 1898, iar cea din Lucavățul de Jos, între anii 1902-1905, o bisericuță fiind construită, în 1900, și la Maidan.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitzza: „**Lucavățul de Jos**, sat, pendinte de comuna rurală Lucavăț pe Siret, districtul Vijnița. Are 1.222 locuitori ruteni, gr. or. Cuprinde, pe lângă vatra satului, cu 13 case și 66 locuitori, și cătunele Burdivschi, Dibrova, Issari, Cosovana, Sălișle și Seratineț. Are o școală populară, cu 3 clase (deci, 90 de școlari n. n.), și o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Nicolae”. Aci se află o fabrică de spirt. **Lucavățul de Sus**, sat, pendinte de comuna rurală Lucavăț, districtul Vijnița. Are 913 locuitori ruteni, gr. or. Cuprinde, pe lângă vatra satului, cu 7 case și 34 locuitori, și cătunele Mânăstiriște și Volcineț. Are o stație de drum de fier și o biserică parohială, cu hramul „Sfânta Paraschiva”; ține de școala populară din Lucavăț de Jos. Se află aci o fabrică de scânduri, cu 5 gater. **Lucavăț Maidan**, sat, pendinte de comuna rurală Lucavăț pe Siret, Vijnița. Are 277 locuitori ruteni, gr. or. Aci se află o fabrică de scânduri cu un singur gater. **Lucavăț Maidan, moșie**, cu administrație particulară, districtul Vijnița. Suprafața: 4,14 kmp; populația: 26 locuitori izraeliți și ruteni; religii mozaică, gr. or. și rom. cat. **Lucavăț pe Siret**, comună rurală, districtul Vijnița, așezată pe o mare întindere, pe malul stâng al Siretului Mare, între Berhomet și hotarul dinspre districtul Storojineț. Suprafața: 24,84 kmp; populația: 2.710 locuitori ruteni și ceva izraeliți și lipoveni, religia gr. or. pentru marea majoritate. Se compune din satele: Lucavăț de Sus, Lucavăț de Jos și Lucavăț Maidan, precum și din colonia Lipoveni. Este lipită de drumul districtual Jadova-Berhomet, care se bifurcă aci, o ramură apucând spre Vijnița; stație de drum de fier a liniei Hliboca-Berhomet. Are o școală populară, cu 3 clase, și 2 biserici parohiale, una în Lucavăț de Sus și alta în Lucavăț de Jos. La 1776, forma un singur sat, cu numele Lucavăț, și era în stăpânirea mazililor Ilie Cîrstea Șetvari și Vasile Pancu. Sub această numire e pomenit într-un hrisov din 1741. Abia de la 1780, încoace, începe a se accentua o împărțire a lui în: Lucavăț de Sus și Lucavăț de Jos. Populația ruteană se ocupă cu agricultura, prăsila de vite, precum și cu exploatarea de păduri și fânațuri, iar cea lipoveană cu lucrul cu ziaua și este foarte mult căutată, mai ales la săpatul iazurilor și șanțurilor, pentru care posedă o mare iscusință. Comuna posedă 1.099 hectare pământ arabil, 2.357 hectare fânațuri, 582 hectare imașuri, 2.392 hectare pădure. Se găsesc 215 cai, 1.062 vite cornute, 5.301 oi, 313 porci și 205 stupi de albine. **Lucavăț, moșie**, cu administrație particulară, districtul Vijnița. Suprafața: 42,20 kmp; populația: 88 locuitori izraeliți, în majoritate, apoi ruteni, români și alții, fiecare cu confesiunea naționalității sale. Cuprinde, pe lângă moșia Lucavăț propriu-zisă, și târlele Dombrowa, Issari, Maidan, Nad Kossowankow, Sălișle, Serafina și Teplicia”¹³⁴⁷.

1914-1918; „**Georgi a lui Macovei Olexiuc**, născut în **Lucavățul pe Siret**, la 18 mai 1884, a intrat, în anul 1914, cu ocazia mobilizării generale, în serviciul militar și ajunsese în captivitatea rusească. De la iarna 1915 lipsește orice veste despre dânsul. Fiind deci decesul probabil, se îndrumază, la cererea soției sale, Maria Olexiuc, procedura pentru declararea morții celui dispărut”¹³⁴⁸.

1921: „Potrivit dispozițiilor art. 12 și 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuți, se publică următoarea listă a

¹³⁴⁶ Engel, Alexander von, *Österreichs Holz-Industrie und Holzhandel*, I Theil, Wien 1907, pp. 196-202

¹³⁴⁷ Grigorovitzza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 8

¹³⁴⁸ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 19, Cernăuți, 1 iulie nou 1921, pp. 244-254

patronilor bisericești particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptățiți la alegerea de 6 reprezentanți pentru acest Congres: **Wassilko-Serecki Elisaveta contesa**, Cernăuți strada Flondor 38, Lucavățul de Jos pe Siret¹³⁴⁹.

1941: Învățătorul „**Buleandă D. Mircea**”, seria 1936, media 7,30, a fost numit în comuna Lucavățul de Sus, jud. Storojineț¹³⁵⁰.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943¹³⁵¹, următorii învățători și învățătoare: Buleandă Mircea, comuna **Lucavățul de Jos**, Centru, jud. Storojineț, media 7,91”.

La Lucavăț s-a născut botanistul Mihail GUȘULEAC (1887-1960), membru corespondent al Academiei Române.

LUCAVIȚA. Lucavița a fost atestată documentar în **30 martie 1643**, când Isac Mironescul cumpăra de la Ion Ciolpan părți din Lucovița, următoarea menționare fiind făcută în 7 mai 1565, când Alexandru Lăpușneanu întărea lui Iordache Țura, portar de Suceava, și întregului neam țurănesc satele Mamornița, Lucovița și Molnița.

1739: În 7 decembrie 1739, când se împart moșiile strămoșești între neamurile Gafenco, Ursuleț și Volcinschi, Nastasia Rugină, „partea lui Cârstian armașul este a patra parte din Lucovița”.

1757: Biserica Sfântului Dimitrie din Lucavița de Sus a fost construită în 1757 și restaurată în 1845. Biserica Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril din Lucavița de Jos a fost construită în 1759 și restaurată în 1865. A treia biserică, cea din Cotul Bainschi, cu hramul Nașterii Sfintei Marii, avea să fie construită în 1894.

1760: În 20 iunie 1760, Șerban Flondor mare medelnicer s-a jeluit lui Ioan Teodor Callimah Vodă că are o parte de moșie în Lucovița, partea de sus, pe care o împresoară răzeșii. Stâlpirea se va face, ca urmare a jalbei lui Flondor, în 11 mai 1672, în Lucavița de Sus primind 6 jirebii Miron Săvăscul, lângă jumătatea de sat a lui Cârsteian Durașco, pe care deja o stăpânea Ioniță Stârce; Mănăilă Mălai avea 6 jirebii, din care vânduse 4 jirebii lui Ioniță Stârce, iar 2 jirebii, fiilor lui Ștefan Volcinschi; 6 jirebii ale lui Strătulat Volcinschi, au fost vândute de nepoții lui, Toader și Ioan, fiii lui Ion Volcinschi, lui Șerban Flondor și lui Dumitraș Bainschi, cumnatul lui Flondor; 8 jirebii și jumătate, ale lui Arseni Volcinschi, erau stăpânite de Constantin Volcinschi și de Constantin Holban și de jupâneasa Măriuța, fata lui Ion Volcinschi; 3 jirebii, ale lui Vasile și Tănasi Mitric, erau stăpânite de Șerban Flondor, „fiind neam de baștină”.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹³⁵², din 1772-1773, înregistrează la **Lucavița de Sus** „48 – toată suma caselor”, însemnând 2 mazili, Constantin LEPĂDATU și Ion DRĂGHINICI, 1 popă, ILAȘCU, 1 dascăl, ANDRIEȘ, 3 scutelnici, doi ai lui Drăghinici, Mihail rus și Nechita rus, al treilea, Alecsa rus, fiind al mazilului Constantin Lepădatu, și 3 jidovi, Șloma sin Froim, Haim sin Isac și Leiba sin Moisë. Satul mai avea și 38 birnici, și anume pe: Toader a pușcașului (PUȘCAȘ), Ștefan BAGU, Sandul pușcaș (PUȘCAȘ), Tofan zet pușcaș, Ștefan sin pușcaș, Neculai sin TOADER, Toader PALAGHIAN, Toader MĂRIUȚAN, Gavril brat lui, Tudosă sin TIMOFTII, Vasile IUTIȘ, Fedor rus, Mihail rotar,

¹³⁴⁹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuți 21 iulie nou 1921, pp. 64-66

¹³⁵⁰ *Monitorul Oficial*, Nr. 249, 20 octombrie 1941, pp. 6452 și următoarele

¹³⁵¹ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

¹³⁵² ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 381

Vasile nepot lui TIMOFTII, Irimie SKALCO, Dumitrașco ROȘCA, Ștefan BORDIAN, Toader sin pușcaș, Tănase rus, Pricop sin MĂRUȚAN, Grigoraș sin GAFII, Georgii zet PALAGHII, Toader sin ego, Toader CIMPOEȘ, Ștefan cojocar, Neculaiu BĂTRÂN, Andrieș sin ego, Costandin brat ego, Grigoraș sin LOGHIN, Ion a MARI, Vasile BARBĂRASĂ, Georgii săcrier, Simion cumnat lui, Tanasii BURLĂ, Ostafi rus, Georgii morar și Vasile sin MĂRII. În **Lucavița de Jos** existau 38 case, cu 2 popi, Vasile și Vasile BĂRAN, diacon, LUPAȘCUL, 4 scutelnici, Maței rus, Vasile zet velnicer și Andrieș morar ai vahmistruului BANOVSKI și Ștefan ungurian, scutelnic al popii Vasile, 1 vahmistru, BANOVSKI, 1 jidov, Oron sin Strule, 3 văduve, Dochița, Anița și Irina, precum și 36 birnici, și anume: Ștefan OBADĂ, Ștefan CIUPE, Ion sin ANIȚII, Tănasă nepot lui COSTANDIN, Ion BORDIAN, Vasile HAUCĂ, Dumitrașcu sin OBADĂ, Tănasă sin COSTANDIN, Petre IFTIMII, Costandin ciobotar, Iftemi CIUPE, Irimie CIUPE, Pavel sin TUDISCĂI, Toader CIUPCAN, Vasile sin ANIȚII, Apostol sin SOFRONIEI, Grigorii sin prisăcar, Ion BARBĂRASĂ, Neculaiu prisăcar, Iurii brat ego, Grigori, Vasile prisăcar, Ion OBADĂ, Pătraș zet OBADĂ, Chiriac OBADĂ și Ion sin NECULAIU.

1774: Aflat între Mamornița și Mologhia, rupt în două de granița dintre Moldova și Bucovina, satul Lucavița avea, în 1774, 40 de familii, iar în 1775, când încă nu se stabiliseră granițele, Lucavița de Sus avea 2 mazili, 1 popă, 37 țărani și 1 arnăut, iar Lucavița de Jos avea 2 popi, 32 țărani. În 1784, Lucavița Bucovinei avea 167 familii. În satul Cotul lui Baenschi, moșie a lui Șerban Flondor și a răzeșilor, existau 17 case, în care locuiau 1 jidov, Moșkul sin Kelman, 10 scutelnici ai pisarului Ion FRUNZĂ, Ion baciul, Gavril sin CATRINII, Ion zet HRIBU, Neculai rus, Dumitrașcu, Prodan sin DORIANIUC, Costin, Ilii zet BOBOC, Mihai zet BOBOC și Sandul baciul, și 5 scutelnici ai lui Costandache ȘAHĂN, căpitan de voluntiri, adică Tihon rus, Ștefan, Fedor, Ion SLAVNIC și Petrea nepot ego.

1782: În perioada 18 august – 28 septembrie 1782, în fața Comisiei cezaro-crăiești de delimitare a proprietăților în Bucovina, Cârștian Chiriac declara că stăpâna „jumătate de Lucovița, parte care aparținuse familiei Mironescul, care îl cumpăraseră. Tatăl său, Gheorghe Cârștian, dădu fiicei sale o jumătate de Lucovița, dar murind ea fără urmași, această jumătate fu dată lui, anume Cârștian Chiriac; Ioan Drăghici stăpâna 5 jirebii și un sfert, patru jirebii și un sfert fiind reprezentate de zestrea soției sale, văduva lui Ioniță Stârce; Constantin Șuhan (Șahin) stăpâna 7 jirebii, pe care le-a primit zestre de la socrul său, Ioniță Stârce zis Cracalia, plus alte 6 jirebii, primite la schimb de la Ioniță Flondor, care le moșteneau de la tatăl lui, Șerban Flondor, și din zestrea mamei sale, nepoată a lui Vasile Bainschi zis și Volcinschi; Toader Cojan stăpâna 2 jirebii, moștenite de la părinți, iar Ștefan Palușca, 4 jirebii, zestrea jupânesei lui, fata lui Ștefan Eremia, Cojan și Palușca fiind, conform declarației lor, urmași ai lui Miron Săvăscul; Constantin Volcinschi avea 2 jirebii, una primită de la tatăl său, Ștefan Volcinschi, fiul lui Strătulat, care o cumpăraseră de la Mănăilă Mălai, iar cealaltă jirebie fiind cumpăratură.

1815: În 14 iunie 1815, feciorii lui Constantin și ai Ruxandrei Lepădatul, Vasile și Iordache, vindeau partea lor din Lucavița lui Constantin Grecul, soțul surorii lor, Maria, care va da moșia fetei sale, Safta, jupâneasa lui Gheorghe Manowarda, jumătate de moșie, în 20 septembrie 1819.

1835: Costachi și Iordachi Chiriac, feciorii serdarului Cristian Chiriac, aveau să vândă jumătatea lor de sat, „din hotarul Mamorniței, până la Cosmin”, pentru 3.100 galbeni, armeanului Ștefan Miculi, în 25 mai 1835, care deja cumpăraseră, în 25 mai 1823, partea lui Costachi Chiriac și a jupânesei lui, Zamfira, fata lui Șerban Stârce, cu 200 galbeni olandezi.

1836: În 10 iulie 1836, Ștefan von Mikuli cumpăra, cu 50 galbeni, și partea de sat a lui Iuon Tăutul și a jupânesei Casandra, fata lui Ilie și a Zoitei Cazacenco.

1843: În 1843, biserica din Lucavița de Sus, cu 607 enoriași, patronată de familia MIKULI, îl avea paroh pe Vasile SCRABA, iar cea din Lucavița de Jos, cu 646 enoriași,

inclusiv cei din Mamornița, patronată de aceeași familie MIKULI, îl avea preot administrator pe Nicolai ȘANDRU. În 1876, cele două biserici, cu 1.641 enoriași, patronate de Jakob von MIKULI, aveau același paroh, pe Teodor Calinciuc. În 1907, patroni ai celor două biserici erau Penelope von MIKULI, născută PETRINO, Lucia FULLEK, născută MIKULI, Alice von MIKULI, Ioan și Sidonia DIHON, Ilie GIURUMIA și evreul Lazar ROTH, iar paroh era Adrian ANDRONIC, născut în 1871, preot din 1899, paroh din 1906, cantor fiind, din 1890, Ilie GIURUMIA, născut în 1858.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Cernăuți – **Curtea regională din Cernăuți:** Cernăuți, Ceahor, Hliboka, Camena cu Spaski, Corovia, Cotul Bainski, Cuciurmare, Ludi Horecea Camerale cu Mănăstioara, **Lucavița**, Mihalcea, Mihuceni cu Kicera, Molodia cu Franzthal și Derelui, Ostrița, Preworokie, Stăneștii de Sus pe Siret, Stăneștii de Jos pe Siret, Poienile, Tărășeni, Trestiana sau Dimka, Voloca Camerale pe Siret, Zurin”¹³⁵³.

1890: În 1890, Lucavița avea 1.605 locuitori, primar fiind Constantin Badiuc. George Șerbanovschi era învățător, Ioan Dihon – paroh, iar Ilie Giurumia – cantor bisericesc.

1893: O școală cu 5 clase avea să fie inaugurată, în Lucavița, în anul 1893, cea din Cotul Bainschi, cu 2 clase, urmând a fi deschisă în anul 1897¹³⁵⁴.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Lucavița**, comună rurală, districtul Cernăuți, așezată pe partea stângă a pârâului Mamornița, între comunele Cotul Bainschi și Mamornița, la hotarul dinspre România. Suprafața: 8,43 kmp; populația: 1.513 locuitori ruteni, de religie gr. or. Se împarte în: în Lucavița de Sus și Lucavița de Jos. Printr-un drum districtual comunică cu comuna Mamornița și cu drumul principal Cernăuți-Vama. Cu comunele învecinate, Cotul Bainschi și Molodia, este legată prin drumuri de țară. Are o școală populară, cu o clasă, și 2 biserici, una parohială, cu hramul „Sfântul Dumitru”, în Lucavița de Sus, de care depinde și filiala din Cotul-Bainschi; și alta filială, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, în Lucavița de Jos, atenență a parohiei din Lucavița de Sus. Comuna este menționată, pentru prima dată, într-un hrisov din 4 Iulie 1741. De la 1776, când se afla în posesia lui Constantin Lepădatu și a lui Ioan Dracinici, datează și împărțirea ei în Lucavița de Sus și de Jos. Populația se ocupă cu agricultura și cu creșterea de vite. Comuna posedă 724 hectare pământuri arabile, 41 hectare fânașuri, 14 hectare grădini, 24 hectare imașuri, 0,37 ari bălți. Se găsesc 97 cai, 330 vite mari, 210 oi, 269 porci și 17 stupi de albine. **Lucavița, moșie**, cu administrație particulară, districtul Cernăuți. Suprafața: 5,27 kmp; populația: 92 locuitori ruteni și izraeliți”¹³⁵⁵.

1914: În octombrie 1914, „preotul Adrian Andronic din Lucavița, o localitate cu populațiune în majoritate ruteană, a fost arestat, în urma unei denunțări infame. Dovedindu-se nevinovăția, a fost eliberat”¹³⁵⁶. Ca și în alte cazuri similare, acuzația se referea la posibila colaborare cu trupele țariste, acuzație pe care austriecii o priveau cu foarte multă atenție.

1914-1918: Jertfa de sânge pentru Bucovina a fost făcută de „Infanteristul **Mihai Gușciuleac**, Lucavița, Regimentul 22 Infanterie, rănit”¹³⁵⁷.

1916: „Astăzi, ultimele știri din diferitele fronturi, pe care se operează, de la Nistru, la Focșani, sunt următoarele, mergând de la stânga germană, la dreapta. Pentru frontul Nistrului (la stânga), nimic nou. Pentru frontul următor, cel al Prutului, nici o schimbare. Stabilizat la

¹³⁵³ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹³⁵⁴ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 15, 1876 p. 24, 1907 p. 54

¹³⁵⁵ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 132

¹³⁵⁶ VIAȚA NOUĂ, Anul III, nr. 146, 1 noiembrie 1914, pp. 131, 132

¹³⁵⁷ *Viața Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915

aproximativ 14 kilometri, în aval de Cernăuți, frontul este oprit de un râu, pe care rușii au încercat în zadar să-l străbată, **la Lucavița, unde au fost bătuți, în 9 august**. A treia coloană, care încearcă să ajungând la Siret, este blocată în preajma Rădăuților; germanii au încercat să trimită trupe din Cernăuți, care să se infiltreze între coloana rusească de pe Prut și cea de pe Siret, pentru a încerca să recucerească pozițiile de pe acest ultim râu. Acest front a fost capturat, pe 10 august, la Tărășeni”¹³⁵⁸.

1921: „Potrivit dispozițiilor art. 12 și 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuți, se publică următoarea listă a patronilor bisericești particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptățiți la alegerea de 6 reprezentanți pentru acest Congres: **Giurumia, Ilie**, Lucavița; **Miculi, Alice de**, Lucavița”¹³⁵⁹.

LUISENTHAL. „Atelierul de la Iacobeni este punctul central pentru toată activitatea de spălare a aurului din acest râu, căci se spală aur și în josul, și în susul său... Numai la două ore de Iacobeni, s-a și pornit o exploatare, la care s-au pierdut banii, căci minereurile conțineau prea puțin aur. **Exploatarea a fost pornită în valea Fundu Moldovei**, unde s-au săpat câteva galerii, spre nord-est”¹³⁶⁰. Primii coloniști germani ai satului cu o singură stradă, dintre Pojorâta și Fundu Moldovei, au fost aduși, în **1805**, pentru a lucra la minele de cupru de pe teritoriul celor două comune românești. În 1807, autoritățile au pus soldații să doboare copacii, de-a lungul părții de nord a Pârâului Broaștei, și să construiască 140 locuințe, care aveau să fie ocupate, în vara anului 1808, de mineri aduși din Ungaria. Numele ales pentru noua colonie minieră bucovineană a fost cel al principesei Maria Luise, care, mai târziu, se va căsători cu Napoleon Bonaparte, deci înșiruirea aceea de case identice, aflate la distanțe egale unele de altele, pe ambele laturi ale drumului ce duce, de la Pojorâta, la Fundu Moldovei, avea să se numească Luisenthal. „Țipterii din Eisenau nu sunt singurii care întrerup temelia românească a populației locale, întâlnim și în alte locuri câteva așezări cu locuitori țipteri, în Balta Poienii, în Schwarzthal, în Luisenthal, Freudenthal, Pojorâta, Iacobeni și Cârlibaba. Majoritatea acestor coloniști germani au fost aduși de un anume Manz, pe moșiile Fondului religiei greco-orientale, care a luat moșii întinse în arendă și a hrănit mii de meseriași, dar care, datorită investițiilor uriașe, avea să dea faliment și, complet sărăcit, s-a împușcat. Se spune că situația materială a coloniștilor este destul de bună, deși depinde, în mod ciudat, de Fondul religios greco-oriental. Cu toate acestea, casa de locuit este proprietatea oamenilor, dar terenul le este acordat numai cu plata impozitelor. În vremurile anterioare, au funcționat cuptoare de cupru la Pojorâta, Iacobeni și Eisenau și s-a extras fierul pe scară largă. Astăzi mai funcționează doar cel din Pojorâta, iar populația din Schwarzthal își asigură traiul din exploatarea forestieră, făcând plute și lucrând la construcții de drumuri; țipterii din Iacobeni își continuă activitatea tradițională, dar într-o manieră modestă”¹³⁶¹.

1805: Școala nemțească din Luisenthal, Handal – cum îi spuneau românii noului sat, a fost înființată în 1805¹³⁶².

¹³⁵⁸ *Journal des débats politiques et littéraires*, No. 225, Lundi 13 Août 1917, p. 1

¹³⁵⁹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuți 21 iulie nou 1921, pp. 64-66

¹³⁶⁰ *Călători*, X, II, pp. 832-834

¹³⁶¹ Bergner, Rudolf, *Rumänien / Eine Darstellung des Landes und der Leute*, Breslau 1887, pp. 81-93

¹³⁶² SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 57, 1876 p. 57, 1907 p. 64

1821: În 1821, Anton Manz a abandonat minele de la Luisenthal și Pojorâta, mutând instalațiile de exploatare la Mariensee (Cârlibaba) și la Iakobeni. Rămăși fără un loc de muncă, minerii din Luisenthal s-au orientat spre alte profesii, mai ales că viața comunitară se închegease bine, prima școală germană, cu două clase, fiind înființată încă din 1805.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Câmpulung – **Câmpulung** (Târg cu judecătorie) cu Breaza, Gropana, Frumoasa, Fundu Moldovei și **Luisenthal**, Pojorâta, Rus pe Boul cu Freudenthal și Vatra Moldoviței, Rus Moldovița cu Ciumârna și Argel, Sadova (Ulma), Valea Putnei, Vama cu Eisenau”¹³⁶³.

1876: „Al doilea râu principal, Moldova, curge prin zona de șisturi, parcurgând doar lungimea de aproximativ două mile, spre sud, intrând la Botuș (între Breaza și Fundul Moldovei), apoi întorcând spre sud-vest, spre Fundul Moldovei, printr-o vale longitudinală, iar la Pojorâta, în viraj ascuțit spre nord-est, se îndoaie spre marginea mezozoicului... Să luăm în considerare, mai întâi, valea Moldovei, în măsura în care aparține zonei ardezie cristaline. Dacă urmați această vale, din Pojorâta (fostul sediu al Centralei de minereu din Buovina) în sus, spre vest, puteți vedea malurile văii de pe ambele părți ale structurilor cristaline de ardezie, care sunt compuse din mică și cuarț. Această din urmă componentă apare predominant aici, astfel încât roca poate fi menționată ca schistul mic de tip cuarț, ardezie de cuarțit sau cuarțit, în funcție de gradul diferit al acestei predominanțe. Deoarece valea urmează parcursul acestui complex de straturi destul de uniform ca lungimi, valea trebuie să se întoarcă lateral pentru a întâlni alte formațiuni. Părăsind valea Moldovei, cam pe la mijlocul dintre ultimele case (vestice) din Pojorâta și **colonia minieră Louisenthal**, urcați, pe versantul nordic al văii, pe creasta stâncoasă a Dealului Cailor, care se întinde, într-un unghi ascuțit, spre vale, precum se vede în imaginea de mai jos... Deasupra se află o rezervă de ardezie și mică, cu grosimea de aproximativ 12-15 metri, care este destul de bogată în roci și conține și urme de hornblende, în sus. Este acoperit de un strat gros, de 40-45 de picioare de gnei roșcat, cu straturi groase, peste care, din nou și aproximativ în aceeași grosime, urmează o ardezie de granat, de culoare închisă, exact ca cea care apare sub malul gneisului. Deasupra acestuia se află un strat de conglomerat de cuarț și de gresie de cuarțit, nu mai mare de 12 metri, deasupra căruia, în stânci abrupte, se ridică varul care compune Dealu Cailor; acestea din urmă sunt roșiaticice și bulboase, imediat deasupra conglomeratului de cuarț, dar masa lor principală este dolomitică și se contopește în dolomita breccia. Exact aceeași secvență: ardezie, mică de cuarț dedesubt, ardezie, mică cu granat și gneie deasupra, despărțite de un strat subțire de conglomerat de cuarț, var dolomit, este prezentat și de valea Pârâului Cailor, care se varsă în Moldova, la **primele case din Louisenthal**, și, de asemenea, mai spre nord-vest de de Neagra sau Parotimithal. În acestea din urmă, se deschid straturi oarecum culcate ale schistului mic de cuarț, mai mult decât în mediile atinse anterior; contin ardezie cu pietricele negre. De la **Louisenthal**, în sus, valea Moldovei se extinde, într-o direcție de aproximativ o jumătate de milă, și spre vest, și spre est, și taie straturile schistului mic, bogate în cuarț, la un unghi de aproximativ 40°; prin urmare, cunoaștem și mai multe straturi aici, decât în Pareutimithale. Mai întâi, vedem în satul propriu-zis, pe versantul drept (sudic), imediat deasupra podului de peste Moldova, o rocă deosebită, alb-gălbuie, moale, foarte ușoară, de structură celular-poroasă, care, la o privire superficială, ar putea aminti de unele structuri asemănătoare cu piceul. Cu toate acestea, la o inspecție mai atentă, se dovedește că avem de-a face cu trenul de șist clorit, bogat în sulf. Se pare că, datorită influenței sulfului atmosferic, pietrișul s-a descompus și s-a scurs un oxid de fier cu acid sulfuric, în timp ce liantul siliceu a rămas ca un schelet celular, reprezentând astfel structura asemănătoare cu

¹³⁶³ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

pomița. Numeroasele tranziții ce pot fi observate la această structură, care este atât de izbitoare, la prima vedere, cu ardezia neclăsată bogată în pietriș, dovedind conexiunea menționată¹³⁶⁴.

1904: Prin 1904, director al școlii era Ludwig Assman, fiind urmat la conducerea școlii, de Rudolf Stoss și de Georg Pfeifer, apoi, după Unire, de profesorii Emil Roland Schweitzer, printre profesorii acestei perioade fiind menționați Georg Pfeifer, Marie Pechmann, Genedral Gottlieb, Johann Damm și Katharina Gebert. Începând cu anul școlar 1922-1923, învățământul la Luisenthal s-a făcut numai în limba română.

1906: „Calea ferată locală Pojorâta-Luisenthal a fost dată, ieri, circulațiunii cu trenul Nr. 4671”¹³⁶⁵.

În **1907**, comuna bisericească Fundul-Moldovei de sus și de jos, cu **Handal (Luisenthal)** și Tatarca, îl avea paroh pe Ioan POPOVICI, născut în 1861, preot din 1891, paroh din 1906, preot cooperator fiind Ioan MACOVEI, născut în 1876, preot din 1905, iar cantor, din 1900, Grigorie TONIGARIU, născut în 1864.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitza: „**Luisental (Luisenthal)**, moșie, cu administrație specială, districtul Câmpulung, lipită, în partea sa de Nord, de comuna rurală Fundul Moldovei. Suprafața: 3,57 kmp; populația: 650 locuitori germani, de religie romano-catolică și evanghelică. Este situată lângă drumul districtual Pojorâta-Breaza; are o școală particulară și o biserică romano-catolică. Colonie germană, întemeiată la 1805, pe teritoriul comunei rurale Fundul Moldovei, cu ocazia exploatării minei de aramă din acest loc. Se găsesc 31 cai, 163 vite cornute, 55 oi, 119 porci și 21 stupi de albine”¹³⁶⁶.

LUJENI. Cea mai veche menționare a lujenilor datează, indirect, din **1421**, când proprietarul satului, Dragomir Vranici (probabil tatăl lui Costea Vranici, dacă nu cumva însuși Costea Vranici) este menționat printre membrii sfatului domnesc al lui Alexandru cel Bun. Menționarea directă datează, însă, din 1452, drept satul „anume Lujani, care sunt mai jos de Râpujinti, pe Prut, satul Lujeni (Lujan, în alte documente) aparținuse cneazului lituanian „Alexandru, astfel numit Vitovt”, fiul primului mare duce al Lituaniei, Kiejstut, cel care avea să moară în bătălia de la Troki, a fost proprietar al satelor Șipeniț și Lujeni, cumpărând Lujenii, în 7 septembrie 1452, cu 400 zloți turcești, de la Coste Vranici, unde a și construit o biserică, închinând-o Înălțării Domnului.

În **1582**, moștenitorii Lujenilor aveau să vândă satul lui Ieremie Movilă, trecând, după moartea acestuia, în 1606, în proprietatea fratelui său de mamă, Simeon, apoi în cea a hatmanului Isac Balica, care o va stăpâni până în anul 1611, când Lujenii trec în stăpânirea cronicarului Miron Costin, ruda cea mai apropiată a lui Isac Balica

1662: Moștenitorii ducelui lituanian, Dumitru Epure, pârcălab de Soroca, Melisan Teban și Miron Costin (prin soție), pârcălab de Hotin, aveau să se revendice Lujenii, în 12 mai 1662, dar Dabija Vodă considerând că urmașul legal al lui Vitovt și stăpân al Lujenilor este Miron Costin, îi întărea moșia cronicarului.

1691: După decapitarea lui Miron Costin, în decembrie 1691, pe când preot în Lujeni era un oarecare George, soțul Anastasiei și tatăl lui Vasile Precop, moșia Lujeni trecu în proprietatea lui Nicolai, fiul lui Miron Costin, care o va dăruie drept zestre, în 1757, fetei sale, Maria, măritată, prima dată, cu Macri, apoi, a doua oară, cu spătarul Iordachi Luki (Luca).

¹³⁶⁴ Paul, K. M., *Grundzüge der Geologie der Bukowina*, în *Jahrbuch der k. k. Geologischen Reichsanstalt*, volumul XXVI, Viena 1876, pp. 263-270

¹³⁶⁵ *Apărarea Națională*, Nr. 13, Anul I, Cernăuți, duminică 18 noiembrie stil nou 1906, p. 4

¹³⁶⁶ Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 133

Conacul boieresc al Costinilor se afla pe locul în care se afla, în 1893, casa gospodarului Mihail alui Nicolai Pilata.

1742: „Asupra stărilor de la hotar ne lămurește foarte bine Gavril Neculce vel Căpitan de Coțmani, în raportul său către Constantin Vodă Mavrocordat, în care găsim următorul pasaj interesant: „Viind în Moldova 4 care de bejenari, i-au luat gonașii (polonezi, care îi vânau pe bejenari pentru a-i readuce în Polonia – n. n.) pe urmă și, ajungându-i pe urmă, noaptea, la câmp, pe șesul Prutului, mai jos de satul Lujeni, au dat năvală să prinză pe bejenari, și, smulgându-se unul din bejenari, a plecat fuga să facă știre în sat, să nu-i lase. Iar doi din gonași, luându-se după dânsul, s-au împușcat unul pe altul, anume că împușcă pe bejenari și pe loc a murit; iar 6 gonași au rămas la carele bejenarilor și au prins pe doi din bejenari și pe femeile lor și i-au bătut; cu topoarele au rănit 3 femei, iar pe bărbați, pe unul l-au rănit în trei locuri. **Și sărind după gonași oamenii din Lujeni nu i-au putut ajunge**, fiind noaptea și aceia călări. Pentru care măcar că el pentru aceasta au scris la guvernatul de Cosov, să prinde pe tâlharii aceia, dară deosebit au înștiințat și aceea, să aibă răspuns, pentru că s-au făcut prea mare călcare de hotar: peste hraniște 3 cale până la acel loc”¹³⁶⁷.

1760: Cei mai vechi locuitori ai Lujenilor sunt, după Dimitrie Dan, Andrei cel Negru, menționat în 13 iulie 1760, și Ioan Costenco, menționat în 15 iulie 1667. În Lujeni existau familii cu nume românești, precum LĂCUSTĂ, CURIȘ, PILAT, BAȘAC, CIOBAN(iuc), CALANCEA, COȘAR(iuc), LUCACI, MAIDAN(schi), MOȘUC etc¹³⁶⁸.

1770: Biserica „Arătarea lui Cristos” din Lujeni, întemeiată de cneazul lituanian Vitovt, avea să fie restaurată, în 1770, de Maria, văduva stolnicului Iordachi LUCA, fiul lui George LUCA.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹³⁶⁹, din 1772-1773, înregistrează la Lujeni, moșia Mariei MACRIOAI, „94 – toată suma caselor”, însemnând 2 popi, Ștefan și Vasile, 1 dascăl, Toader, 15 scutelnici ai Mariei Macri, adică Sâmen pânzar, Gavril ȘPIRTU, Hrihor MOȘNIAGA, Hrihor morar, Andrieș grădinar, Fedor BENZALĂ, Hrihor CULICIAC, Ivan KOKO, Simion CLIPACIA, Ion CLIPACIA, Georgi pânzar, Vasile CIORNEI, Ivan BOHONUC, Oleksa voluntir și Matei CURICUL, 1 jidov, Froim, 3 văduve, Odochia, Nastasia și Gafița, 12 case pustii, 12 țigani, adică Vasile jude, Ursachi, Ștefan, Toader, Sandul, Ștefan, Ambrosi, Acsinti, Vârlan, Sandul, Ștefan și Gavril, și 48 birnici, și anume: Vasile ORELEȚKI, Fodor ORELEȚKI, Hrihor BAȘAKA, Alecsa MIHALACHI, Iacob PETRINIAC, Ion COLȚUDAN, Pintelei SIRUNIAC, Luchian SAUCIUK, Vasile vătăman, Neculai SAVCIUK, Ștefan ȘPIRCUL, Grigoraș MANDUC, Măcsim SAUCIUK, Mihail SAUCIUK, Nechifor BAȘAC, Vasile FOCA, Mihail LIPCIUK, Toader ACSINTIC, Iurii ACSĂNTIUK, Vasile FELEȘKO, Georgi ODOVIICIUK, Simion CRICINIC, Măcsim CURICIUK, Ștefan NECULAICIUK, Tănăsă COGIDIUK, Ion ODOVECIUK, Dănilă GIDIU, Vasile RĂZNIK, Petro ZAICIUK, Ion AGAFTONUK, Ivan TUDERUC, Ilaș ISIANCIUK, Ion sin CRUȚ, Andrieș nepot lui CUREȘCIAK, Irimie TCACI, Vasile BEREZKO, Ivan CIUPRIK, Toader ȘPERCIUK, Ivan CUTUCU, Mihail BIDRIC, Ivan LUCUCIAK, Toaderașco LUCUCIAK, Iacob TCACIUC, Statii SAVCIUK, Iacob SAVCIUK, Hrihor FRESINIC, Grigoraș MOȘNIAGA și Petro FELUȘCHII.

1774: Vatra satului, megieșă cu Sipenitul, Coțmanii, Vitiliuca și Mămăiești, inițial poziționată pe malul stâng al Prutului, avea, în 1774, 84 familii, numărul familiilor satului ajungând, în 1784, la 155.

1782: În 17 aprilie 1782, în fața Comisiei cezaro-crăiești de delimitare a moșiilor în Bucovina s-a prezentat spătarul Iordachi Luki, din Moldova, care îl va lăsa moștenire, în noiembrie 1791, fiului lui, George.

¹³⁶⁷ Nistor, I., *Românii și rutenii în Bucovina*, București 1915, pp. 47, 48

¹³⁶⁸ GAZETA BUCOVINEI, Nr. 49/1893

¹³⁶⁹ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 414

1810: În 1 septembrie 1810, George Luki renunța la Lujeni, în favoarea cumnatului său, hatmanul Nicolai Stratulat, care îl va stăpâni până în 7 august 1821, când, datorită restanțelor în plata dărilor, moșia Lujeni avea să fie vândută, prin licitație publică, pentru 36.000 lei, armeano-polonului David Capdebou-Antonowicz și fiului său, Anton, în 11 august 1849 fiind menționat ca proprietar al satului David Antonowicz, care va vinde Lujenii, în 10 august 1892, nepoatei sale, Gertruda de Torosiewicz, și nepoților săi, David și Adolf de Abramowicz.

1843: În 1843, patron al bisericii din Lujeni, cu 1.124 enoriași, era David de ANTONIEVICI, postul de paroh fiind vacant. În 1876, când patron bisericesc era familia armeanului BOTUȘAN, biserica avea 1.759 enoriași, paroh fiind Dimitrie MANASTERSCHI. În 1907, patroni bisericești erau Bogdan și Andrei de BOTUȘAN, paroh fiind Teodosie CAUTIȘ, născut în 1865, preot din 1887, paroh din 1897, iar cantor, din 1900, Ioan PAZIUC, născut în 1841.

1860: Din 1860, funcționa în comună o școală cu 5 clase¹³⁷⁰.

1867: „**Alegerea ablegatului din ținutul Coțmanilor.** Mă aflasem, din întâmplare, în a 23 ianuarie – 4 februarie 1867, aici, în trebi neguțătorești și, auzind cum că astăzi se va ține alegerea deputatului, mă cuprinsese curiozitatea a întârzia mai multe ore aici, spre a vedea rezultatul. Spre acest scop, mă dusei pe piața liberă, înaintea preturei, unde încă se adunau alegătorii, formând mai multe grupe, și se consultau despre obiectul acesta. Aici preoți, cam la 12 inși, se sfătuiesc între sine, precum înțelesesem, cum ar putea să aducă pe săteni ca să se învoiască a alege pe un consiler consistorial, însă, văzându-se cum că aceștia nu voiesc a se înțelege, fiind că pretorul de aici – un aprig străin (alien, în text – n. n.) al națiunii și bisericii noastre, prin agenții săi, trimiși prin sate, a întărâtat spiritele lor în contra prooșimeii, ba și în cancelaria a lătit câte și mai câte calomnii și defăimări, între altele cum că prooșimea voiește a-i romaniza pe ei, cetindu-li-se, aice, de către diurniști, naturalmente de nu din mandatul, de bună seamă cu știrea pretorului, articole din jurnalele polone, tipărite în limba rusină, contra preoților rusini din Galiția; se deciseră a face o mână cu bieții săteni și a vota pentru unul din aceștia. Dincolo, agenții pretorului, mai cu seamă diurniștii, care aici merg în multe comune ca scriitori, precum și unii amploiați și servitori ai oficiolatlui informează pe alegători, măgulindu-i cu fel de fel de promisiuni extravagante, în favorul patronului lor Procopovici. În fine, venise treaba într-acolo cum că majoritatea, prin influența preoților, **se uni a vota pentru un țaran din Lujeni.** / Între aceste, îmi căutai eu de treaba-mi, cu speranța cum că, de astă dată, de bună seamă că bieții săteni se vor scutura de periculoasa ablegație a pretorului acestuia, care stăruiește din răspuțeri, cu ajutorul partidei armeano-polone, a anexa Bucovina la Galiția, de care rău să ne ferească Dumnezeu! Însă, după vreo câteva ore, întorcându-mă la ospătăria unde trăseseam, auzii că cum de cumplit m-am înșelat în așteptarea mea. Pretorul a ieșit triumfător, cu 42 de voturi din 80 de votanți. Aceasta s-a întâmplat în următorul chip: Părintele Prodan, exarhul și predicatorul slaven la catedrala din Cernăuți, fu denumit, de către pretor, membru la comisiunea alegătoare, și aceasta îl alese de prezident. Amintitul părinte ținu o cuvântare, în care arată alegătorilor momentuoșitatea lucrului, provocându-i ca ei să aleagă un bărbat înțelept, plin de încredere, să fie cunoscut cu trebile țării, adică să fie indigen, încheindu-și cuvântarea cu cuvintele cum că, după a sa cea mai buna opinie și conștiință, nu putea fi altul decât acela care până acuma a fost, adică pretorul Procopovici, veneticul de la Berejeni, în Galiția, și capul partidei armeano-polone; așadar, votează dânsul, în contra deciziei preoților colegi, pentru Procopovici. Ce ironie batjocuritoare! De la acest vot a atârnat rezultatul, pentru că mulți săteni, care încă, până acuma stăteau la îndoială, au trecut, prin acesta, în partea pretorului. Părintelui exarh de bună seamă nu i-au fost cunoscute multe axiome, altminteri nu s-ar fi dat a fi înșelat, prin complimentul de a fi membru la

¹³⁷⁰ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 15, 1876 p. 80, 1907 pp. 133, 134

comisiune și alte curtenii nenumărate, cu care fu peste măsură încărcat – ca corbul lui Esop”¹³⁷¹.

1869: O tipăritură vinează din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coțman – **Coțman** (judecătorie de district), Berhomet pe Prut, Bordei sau Burdigeu, Davidești, Dubăuți, Havrilești, Iujenița, Ivancăuți, Clivodin, Laszkowka, **Lujeni**, Malatineț, Mămăieștii Vechi, Mămăieștii Noi cu Cutul Strilețchi, Nepolocăuți, Orășeni, Oșehlib, Piedecăuți cu Țopeni, Revacăuți, Revna, Șipeniț, Șișcăuți, Stăuceni, Suhoverca, Valeva, Viteleuca”¹³⁷².

1875: În 16 iunie 1875, moșia Lujeni avea să fie vândută altei familii armenești, cea a lui Bogdan și a Mariei Botuschian (Botușan).

1887: „La Lujeni, aproape de Cernăuți, a fost găsită, în 1887, de către proprietarul Bogdan von Bottuschian, la aproximativ 15 minute de Prut, un topor din piatră vulcanică, care are 132 mm lungime, mai degrabă îndreptată spre vârful; în mod ciudat, muchia de tăiere este plasată oblic, în raport cu linia de simetrie, și prezintă o abatere de aproximativ 10 mm în acest sens. Muchia este procesată destul de grosolan. Marginile ascuțite ale toporului au fost tăiate puțin: marginea este purtată spre spate; proprietar este doamna Bogdan von Bottuschian, soția proprietarului din Lujeni. / O bijuterie din argint (fig. 8), probabil dintr-un set de inele de templu, a fost găsită, în 1885, la Malatineț, în districtul Coțman. Formată dintr-un inel deschis cu sârmă puternică, un capăt aplatizat, care are o perforație, și un al doilea capăt aplatizat, înfășurat în spirală, de asemeni cu o mică perforație rotundă, care susține ornamentul, care constă, în principal, din suprapuneri de flori, care, dispuse într-un astfel de mod, formează o formă sferică. Fiecare dintre ele (dintre care au mai rămas patru, dar trei despărțite) are o piramidă, cu globuri mici la mijloc, în timp ce frunzele constau din bucăți de argint aplatizate, realizate din bucle de sârmă. Acestea din urmă, împreună cu firele subțiri, înfășurate în spirală, în mai multe rânduri de margele, deasupra, formează deformațiile ulterioare. În special, o parte a discului inelar este umplută cu respectivele bucăți de fagure asemănătoare tubului, din care o parte este, de asemenea, spartă; proprietarul, ca înainte (doamna Bogdan von Bottuschian, soția proprietarului din Lujeni – n. n.)”¹³⁷³.

În **1890**, comuna Lujeni avea 2.800 locuitori, iar parohul Dimitrie DAN tocmai publica o superbă monografie a satului. Învățători erau Vasile Orza și I. Ucraineț, Teodor Cureși era primar, iar Ioan Paziuc – cantor bisericesc.

1907: „Din cauza viscolului, a fost circulațiunea pe linia LujeniZalescichi întreruptă pentru timp nedeterminat”¹³⁷⁴.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Lujeni (Luzan)**, comună rurală, districtul Coțman, așezată, în masă compactă, pe un teren supus inundațiilor, pe ambele părți ale pârâului Sovica, la confluența sa cu Prutul, între comunele: Șipeniț și Mămăieștii Vechi. Suprafața: 11,71 kmp; populația: 2.420 locuitori ruteni, de religie gr. or., cea mai mare parte; foarte puțini rom. cat.; în mic număr se găsesc și izraeliți, și poloni. Este străbătută de drumul principal Sniatin-Cernăuți și, printr-un admirabil drum districtual, legată cu drumul principal Zaleszczyki-Cernăuți. Este stație de drum de fier a liniei Lemberg-Cernăuți, care se unește aci cu linia ferată locală, ce vine de la Zaleszczyki. Are un oficiu telegrafo-poștal, o școală populară, cu 3 clase (deci, cu 90 școlari – n. n.) și o biserică parohială, cu hramul „Înălțarea Domnului”, zidită din piatră, de un oarecare Teodor Vitolt, posesorul acestei

¹³⁷¹ Albina, Nr. 14/121, Anul II, Viena, vineri 3/15 faur 1867, p. 1

¹³⁷² *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹³⁷³ Romstorfer, Carl A., *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J.; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

¹³⁷⁴ *Apărarea Națională*, Nr. 4, Anul II, joi 17 ianuarie stil nou 1907, p. 3

comune, pe la anul 1452, după cum se poate vedea din zăpăsul din 7 Septembrie acest an, prin care Coslea Vraniș, o vinde acestui Vitolt. Această biserică a fost prădată și jefuită în nenumărate rânduri, de turci, și căzând în ruină, fost restaurată, în 1770, de Maria, soția Marelui Stolnic Iordache Luca, în posesia căruia se afla comuna și la 1776. În apropierea comunei s-au găsit o mulțime de obiecte din epoca de piatră. Are o fabrică de zahăr, o bancă de credit și o casă de economii. Populația se ocupă cu agricultura. Comuna posedă 1.293 hectare pământ arabil, 190 hectare fânașuri, 9 hectare grădini, 60 hectare imașuri, 42 hectare păduri și 8 hectare heleștei. Se găsesc 106 cai, 442 vite cornute, 606 oi, 389 porci și 25 stupi de albine. **Lujeni, moșie**, cu administrație particulară, distr.ictul Coțman. Suprafața: 6,65 kmp; populația: 85 locuitori, în majoritate izraeliți, restul ruteni și germani”¹³⁷⁵.

1914-1918: „Ioan Klepacz a lui Vasile a lui Nicolai, născut în 1889 în **Lujeni**, a fost înrolat, în 1915, la oaste (Regimentul 24 Infanterie) și a și a mers, în vara anului acestuia, la frontul italian; la 10 Noiembrie 1915, s-a îmbolnăvit în tranșeu și a fost dus în casa de marozi din Madrica. Aici să fi murit, la 11 Noiembrie 1915, cupă cum confirmă martorii / la cererea lui Vasile Klepacz a lui Nicolai / Tribunalul Cernăuți, Secția VIII, la 3 Iulie 1919”¹³⁷⁶; „**Ioan Klepacz a lui Vasile a lui Nicolai**, născut în 1889, în **Lujeni**, a fost înrolat în 1915 la oaste (Regimentul 24 de Infanterie) și a mers, în vara anului acestuia, la frontul italian; la 10 noiembrie 1915, s-a îmbolnăvit în tranșeu și a fost dus în casa de marozi din Madrica. Aici să fi murit la 11 noiembrie 1915, după cum confirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumază, la cererea lui Vasile Klepacz a lui Nicolai, procedura pentru adevărarea morții celui dispărut”¹³⁷⁷; „**Atanasiu Kowaliuk a lui Nicolai**, născut în 1888, în **Lujeni**, a fost înrolat, în 1914, cu ocazia mobilizării generale, la oaste și a plecat la război. El a căzut prizonier la ruși și se afla, în timpul din urmă, în localitatea Horodweleki Luhi, guvernământul Paskow, unde se aflau și alți locuitori din Lujeni ca prizonieri. Acolo ar fi murit, la 25 septembrie 1917 stil vechi, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabil decesul, se dispune, la cererea soției sale, Elisaveta Kowaliuk, procedura pentru stabilirea morții celui dispărut”¹³⁷⁸; „**Nicolai a lui Alexa Melniciuc**, născut în **Lujeni**, la 25 noiembrie 1884, a plecat la război și, luptând pe frontul italian, să fi murit în luptă, în anul 1916. Din acel moment și până în prezent n-a sosit nici o știre despre el. Fiind deci probabilă prezumțiunea legală a morții, se îndrumază, la cererea Catarinei Melniciuc, procedura pentru declararea morții celui dispărut”¹³⁷⁹; „**Ostafi a lui Vasile Moisiuc**, născut în **Lujeni**, la 18 septembrie 1872, ajungând el, în anul 1915, în captivitate la ruși, s-a îmbolnăvit de tifos și să fi murit, după cum susțin martorii, într-un spital din Sirauc, în Rusia. Până în prezent lipsește orice știre despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumază, la cererea Axeniei Moisiuc, procedura pentru declararea morții celui dispărut”¹³⁸⁰.

1919: Din Comisiunea agrară de ocol Coțmani făcea parte și „Reprezentantul proprietarilor expropriați: **Andrei Botușan**, proprietar mare, Lujeni”¹³⁸¹.

1920: „Deciziune de expropriere No. Ra 109/20. Deciziunea Comisiunii agrare de ocol Coțmani cu care s-a decis exproprierea corpului dominical fasc. No. 120, **Lujeni**, din registrele fonciare pentru moșiile bucovinene, în suprafață de 66 ha 90 a 68 mp, proprietatea dlui Andreas Botușan, în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă”¹³⁸².

1936: „Familii cu nume românești există și astăzi în Lujeni, de-și nu mai vorbesc limba românească, ci pe cea ruteană. Și iată lista acestor familii cu nume românești, aflătoare

¹³⁷⁵ Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 8

¹³⁷⁶ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 53, Cernăuți în 9 August nou 1919, pp. 3-5

¹³⁷⁷ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 57, Cernăuți în 20 August nou 1919, pp. 3, 4

¹³⁷⁸ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 76, Cernăuți în 22 Octomvrie nou 1919, pp. 5-9

¹³⁷⁹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Cernăuți, 1 iunie nou 1921, pp. 220-224

¹³⁸⁰ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 5, Cernăuți 12 februarie nou 1921, pp. 51-53

¹³⁸¹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

¹³⁸² *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 18, Cernăuți, 15 iunie nou 1921, pp. 229, 230

și astăzi în satul Lujeni: Bașac, Băței, Berindă, Bodnar, Buhai, Cioban, Calance, Cerniș, Cinuș, Clețan, Căzemă, Coșar, Curiș, (Curiș), Dorohan, Grecul, Hătrici, Lăcusta, Luția, Lucaci, Lupul, Mândrig, Moșuc, Pilat, Pipan și Vizir; dar aceste nume de familie neaoș românești au fost schimbate în Bodnriuc, Ciobaniuc, Coșarciuc, Luțiac etc.), pentru a șterge și formal dovada originii românești a acestor familii. Și limba acestor oameni are rămășițe românești, căci, vorbind rusește, întrebunțează și fraze românești. Așa întâlnim cuvintele: „te miri”, „fel de fel”, „fuga”, iar pentru numirea unui cojoc lung, fără mâneci, întrebunțează expresia românească „țurcancă”, apoi o podoabă, pe care o poartă fetele pe cap la horă, o numesc „colan”, apoi catrința o numesc „fotă”, iar basmalele de pe cap le numesc „tulpane” și „basmale”. Bărbații poartă „pieptar” și joacă „arcanul”, cu o comandă răspicată în limba română, „în dreapta”, „în stânga”, „la culme” etc. Iată, deci, încă suflare românească, care trebuie redeşteptată și readusă la matcă”¹³⁸³.

1941: „Se împlinesc douăzeci de ani de când am început să studiem biserica din Lujeni. Așezată în mijlocul și într-un fel la marginea unui sat mare de ucraineni, desfigurată de prefaceri și de o tindă urâtă de scânduri, biserica aceasta a atras atenția părintelui Dan, care a pomenit-o înaintea noastră și i-a citit inscripția ctitorească. Pe încetul și în condiții grele, am dat jos o parte din tencuiala care i-a acoperit acum vreo jumătate de veac decorul original. Pe acesta astăzi îl înțelegem destul de bine. Bolțile naosului, cea dintâi pagină în această adevărată carte pe care o constituie decorul pictural al unei biserici, nu ne mai arată nimic. În absida principală, se văd episcopii doctori liturghisind. Ca de obicei, în arta bizantină și orientală, doi sfinți diaconi împodobesc emiciclul, la miază-zi și miază-noapte, și încadrează episcopii. Sfântul diacon de la miază-zi apare aproape întreg. În hlamida albă, cu orarul îngust de mătășă albastră, pe care se citesc cuvintele „Agios” „Agios” „Agios”, întreaga figură este o eleganță clasică și amintește sfinții îngeri din liturghia dumnezeiască de la Mistra. Chipul propriu-zis și părul stilizat antic îi dau însă o distincție superioară. La miază-noapte, în zona deasupra episcopilor, se distinge mai greu spălarea picioarelor apostolilor de către Iisus. În naos, arcul cel mare deschis în veacul al XVIII-lea, în peretele de la apus, a făcut să dispară patimile Domnului și Adormirea Maicii Domnului. În ungherul de Sud-Vest, în ultimul registru, am luminat binișor trei chipuri de sfinți militari. Varul care i-a acoperit, până mai ieri, a slăbit albastrul închis al platoșelor, dându-le o nuanță de albastru spălăcit. În pronaos, la miază-zi, în zona mediană a peretelui, se vede pocăința lui David, ilustrație a psalmului 50. Scena e rară în iconografia țărilor românești. Este interesant de observat însă că o întâlnim în pronaosul bisericii din Stănești, în Oltenia, și anume în același loc și aproape în aceeași termeni ca și la Lujeni. Amândouă bisericile sunt de altfel zugrăvite în prima jumătate a veacului al XV-lea. În zona inferioară a peretelui de miazănoapte, apar portrete de sfinți făcând parte din ilustrațiunea sinaxarului. Se văd busturile sfinților Probus, Andronic, Taracos etc., și câteva chipuri de sfinte. La miază-zi, se distinge greu o scenă din acatistul Sfântului Nicolae și, foarte bine, portretul ctitorului, seniorul lituan Vitold, rudă a lui Alexandru cel Bun, înfățișat cu scutul în dreapta pe un cal alb de bătaie, cu frâie roșii. O inscripție slavonă destul de citeață dă numele ctitorului și data picturii. / Viața Sfântului Nicolae, mai exact ilustrația unuia din acatistele lui, se vede a fi fost pictată pe peretele pronaosului. Acesta se leagă de faptul că biserica a fost închinată Sfântului Nicolae. În veacul al XV-lea, tot Sfântului Nicolae i-au fost închinată bisericile Sf. Nicolae-Domnesc din Iași, și cele din Popăuți, Dorohoi și Bălinești. În veacul al XIV-lea, biserica domnească din Argeș are același hram. În toate aceste exemple, acatistul sfântului este ilustrat pe pereții pronaosului. Este vorba deci de o tradiție moldovenească, care se leagă prin exemple muntene de tradiția bizantină a Constantinopolului. / **Pictura Lujenilor** este executată din punct de vedere tehnic în tempera bizantină, căreia mai toți cercetătorii îi zic astăzi frescă, și în bune condiții de

¹³⁸³ Hostiuc, Erast, Preot, *Sate și biserici din Bucovina de peste Prut. I. Lujeni*, în *Țara Șipeniului*, Nr. 2, Anul I, septembrie 1936, p. 77

soliditate. Figura sfântului diacon din absida principală și portretele de sfinți din pronaos sunt de bună seamă cele mai frumoase lucrări de artă din toată pictura Moldovei. / De la Lujeni ar trebui să meargă cineva la Pătrăuți, tocmai în Sudul Bucovinei. Pe un deluleț, în mijlocul unei pajiști, stăruie voinică și bine păstrată una din cele mai vechi ctitorii a lui Ștefan cel Mare¹³⁸⁴.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943¹³⁸⁵, următorii învățători și învățătoare: Teodoroiu Maria, comuna **Lujeni**, jud. Cernăuți, media 7,33”.

MAHALA. Satul s-a numit, în vremurile vechi, așa cum o confirmă și documentele Comisiei Cezaro-crăiești de delimitare a proprietăților în Bucovina, din **1783**, Clișcăuți, apoi Ostrița („Ostrița, numită astăzi Mahala, Clișcăuții, numiți astăzi Cotul Ostriței”), fiind, în 1472, când Ștefan cel Mare cumpăra satul și moșia pentru a le dăruia mănăstirii Putna, „un sat pe Prut, anume Ostrița, și cu loc de moară în apa Prutului”. Deci, prima parte a istoriei satului Mahala este comună cu cea a satului Cotul Ostriței, pentru că partea mărginașă din Ostrița, numită „cut”, deci sat mic în limbajul vremii, avea să devină „cotul”, iar Ostrița în sine avea să se numească, în Bucovina istorică, Mahala, datorită apropierii de Cernăuți. Numai că moșia Clișcăuți a urmașilor lui **Tăbuci cel Bătrân**¹³⁸⁶ din Boian, vândută lui Ștefan și dăruită Putnei, era mult mai întinsă, ocupând ambele maluri ale Prutului, iar seliștea pustie Clișcăuți, de pe malul drept, avea să se numească, după repopulare, înainte de anul 1770, cu coloniști ardeleni, Ostrița. Și iată că avem, în Clișcăuți, o vatră și o istorie comună veche pentru trei sate de astăzi: Mahala, Cotul Ostriței și Ostrița, distincția făcându-se cu adevărat abia după anul 1700, când Mahala, Cotul Ostriței și Ostrița se individualizează, ca trei trunchiuri fășnite din aceeași rădăcină. Prin urmare, după 1770 – practic de la recensământul lui Rumeanțev din anii 1772-1774, va trebui să povestim trei narațiuni diferite, dar care au ca primă atestare documentară cea a satului Ostrița pe Prut, făcută în **10 februarie 1434** (6942), atunci când Ștefan Vodă, fratele lui Ilie Vodă, întărea lui Groza „un sat, anume Clicicăuți, să-i fie lui uric, cu tot venitul, lui, copiilor lui, fratelui său, Mihail, și copiilor lor”.

1472: În 25 aprilie 1472, Ștefan cel Mare cumpăra, cu 200 zloți tătărești, de la frații Tăbuci, Pojar și Nastasia, dar și de la nepoții lor, care aveau drept de cumpărare ca fiind neamurile cele mai apropiate, „un sat care este pe Prut, anume Ostrița, și cu loc de moară la Prut, pe care au, pe acest sat, privilegiu vechi de la bunicul nostru, de la Alexandru Voievod (cel care a domnit înainte de Bogdan al II-lea, cu care Bogdan s-a și luptat) și de la alți înaintași ai noștri”, sat pe care l-a dăruit, tot atunci, mănăstirii Putna.

1490: În 15 martie 1490, Ștefan cel Mare întărea mănăstirii Putna, printre alte biserici, „a VII-a, biserica din Clișcăuți, cu popă”, Clișcăuți sau Clicicăuți fiind numele cel vechi al Ostriței, după cum rezultă din uricul de întărire din 26 august 1503. Despre soarta străbunii sătenilor din Mahala, Cotul Ostriței și Ostrița există, în arhivele Putnei, următoarele înscrisurile vechi, redată sumar de onestul cărturar și slujitor al altarului, care a fost Dimitrie Dan: / **1722:** „Răvaș de la Savva, proin mitropolit cătră Ion biv. hat., pentru hotarul Ostriții, din anii 7230 (1722) Iulie. / **1722:** Suret dintru aceștia răvaș al Savvei proin mitropolit din anii 7230 (1722) Iulie 22. / **1737:** Mărturia hotarnică de la Toader Carp biv. jit. și de la Miron Gafenco uricar, cum au hotărât Ostrița, din anii 7245 (1737) Iunie 29. / **1746:** Carte domnească de la Ioan Nicolai voievoda cătră Gavriil Niculce biv. med. pentru dijma

¹³⁸⁴ Ștefănescu, I. D., *Mănăstirile Bucovinei*, în *Revista Fundațiilor Regale*, Nr. 8-9, Anul VIII, 1 august – 1 septembrie 1941, pp. 395, 396

¹³⁸⁵ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

¹³⁸⁶ Boier în Sfătul Domnesc, între anii 1407-1414

locului celui de pricină de la Ostrița, din anii 7254 (1746) Ghenarie 12⁷. / **1749:** Scrisoare de la Ion Neculce spat. la mâna lui Constantin vel logof., puindu-și zi să mai iasă la divan, pentru hotarul Boianului cu Ostrița, din anii 7257 (1749) Iulie 8. / **1752:** Carte domnească de la Costantin Mihai Cehan Racoviță voevoda, cătră Vasilii Crupinschii staroste de Cernăuți, pentru boerescul oamenilor din Ostrița i Mologhia, din anii 7260 (1752) Fevruarie 29. / **1753:** Carte domnească de la Matei Ghica voevoda, cătră Răducănușul biv vel med., pentru oamenii din Ostrița i din Mologhia, care n-au vrut să-și dea zăciuală din fân, din anii 7261 (1753) Iulie 26. / **1754:** Carte domnească de la Matei Ghica voevod, dată lui Gheorghii igum. de Putna, de stăpânit moșiile Ostrița și Mologhia, din anii 7262 (1754) Ghenarie 10. / **1755:** Carte domnească de la Matei Ghica voevoda, pentru vadul morii de la Hucău, din anii 7263 (1755) Aprilie 25. / **1755:** Scrisoare de la Ion Stir, și de la Holban, cătră staroste de Cernăuți, pentru vadul morii de la Hucău, din anii 7263 (1755) Iunie 15. / **1755:** Carte de judecată de la Ion Iamandi vel jit. și de la Costantin vel armaș, pentru iazul de la Hucău, din anii 7263 (1755) Iunie 23. / **1756:** Carte domnească de la Matei Ghica voevoda cătră Ialne biv vel clucer, pentru moara de la Hucău. din anii 7264 (1756) Ghenarie 11. / **1756:** Anafora de la veliții boiari, cătră Costantin Mihai Racoviță voevoda, pentru judecata morii de la Hucău, din anii 7264 (1756) Aprilie 18. / **1752:** Hotarnică, de la Vasilii Buhăescu biv vel med., cum au hotărât Ostrița cu Boianul, din anii 7260 (1752) Septembrie 3. / **1753:** Ispisoc domnesc, de la Costantin Mihai Cehan Racoviță voevod, de întăritură și de stăpânire satul Ostrița, după cum au hotărât med. Vasile Buhăescu, din anii 7261 (1753) Septembrie 15¹³⁸⁷. Toate acestea sunt dublate de privilegii și de cărți gospod de stăpânit, prin care cuvioșii călugări aveau împuternicirea „de oprit, de stăpânit și de dijmuit”¹³⁸⁸ satele pe care le iluminau îndru dumnezeirea doar prin ispășiri.

1722: De-a lungul timpului, stăpânitorii Boianului, inclusiv Ion Neculce, care se trăgea din Tâbuci cel Bătrân, au avut probleme de hotar cu mănăstirea Putna, proprietarul Ostriței, deși semnele de hotar, după cum spunea un boier, într-o scrisoare adresată cronicarului, în 22 iulie 1722, „nu numai bărbații... ce și babile le știu”.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹³⁸⁹, din 1772-1773, înregistrează la Mahala, moșia mănăstirii Putna, „65 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Toader, 1 dascăl, Grigoraș, 1 jidov, Ițcul, 7 vădane, Gafița DUMITRĂȘCIOASA, Năstasia VASILOAI, Nastasia PĂVĂLOAI, Pâhna IVĂNIASA, Măriuța vătămănița, Catrina CUZOAI și Gafița, 16 case pustii și 39 birnici, și anume: Sârghii vornic, Anton brat ego, Ursul brat ego, Ion HUȘCIUK, Ursul HUȘCIUK, Grigoraș HUȘCIUK, Pintelei HUȘCIUK, Pavel HUȘCIUK, Ursul EREMAN, Simion EREMAN, Ion CREDE, Tănasă ȚIGANCIUK, Alecsa sin strugar, Vasile HAMANDEI, Toader, Simion DUROȘ, Simion ISĂCUȘ, Nechita sin ISAC, Ursul CHELBA, Nechifor zet ego, Ștefan HUȘCIUK, Vasile IACOB, Ion MOCORĂUCA, Iacob ȘTEFANKO, Toader VÂNTUL, Minculai CHIPIAC, Ignat HUȘCIUK, Toader CHEBAC, Ion CĂZAC, Costandin MODIRESCU, Sandul ISĂCUȘ, Ignat nepot vătămănușului, Dumitrașco, Ignat CUCIUC, Toader CULA, Ignat CHELBE, Neculaiu GAȘPAR, Ursul RĂȚENCU și Vasile brat vornicului.

1774: În 1774, satul Mahala avea 30 familii țărănești; în 1775, când făcea parte din Ocolul Prutului, Mahala avea 1 popă și 68 țărani; populația satului Mahala sporește, până în 1784, la 164 familii țărănești.

1782, ianuarie 25: În Copia tabulară de pe protocolul aulic de delimitare a proprietăților mănăstirii Putna, din 25 ianuarie 1782, „egumenul mănăstirii Putna, cu numele de Ioasaf ieromonah, pe care l-a chemat comisiunea, cu ecleziarhul aceleiași mănăstiri, Anastasie”, confirmă, practic, împărțirea delor două părți, de pe ambele maluri ale Prutului,

¹³⁸⁷ Dan, Dimitrie, *Mănăstirea și comuna Putna*, București 1905, pp. 195, 196

¹³⁸⁸ Ibidem, p. 218

¹³⁸⁹ ACAD. ȘT. RSS MOLDO., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 398

dăruite de Ștefan cel Mare, și pe care delegații le numesc „Clișcouș hodie Ostrița, Ostrița hodie Mahala”¹³⁹⁰.

1782, ianuarie 29: La întrebarea numărul **40**, „De la cine a căpătat mănăstirea Putna satul Clișcouți?”, s-a **răspuns:** „Acest sat Clișcăuții l-a cumpărat bătrânul Ștefan Vodă de la trei frați, anume Matei, Andrieș și Iori, cu 250 lei tătărești, și l-a dăruit mănăstirii Putna. Acest uric domnesc de danie se află în traducere aice, sub No. 131, însă în el hotarele acestui sat nu sunt însemnate”. Întrebarea numărul **41:** „Nefiind hotarele acestui sat descrise în acest uric domnesc de donațiune, să binevoească egumenul a arăta ori de posedă mănăstirea o anume hotarnică și de când posedă acest sat în liniște?”. **Răspuns:** „Mănăstirea Putna nu posedă o anume hotarnică pentru acest sat și ea a posedat acest sat în liniște după hotarele cele vechi, până în timpul lui Calimah Vodă. Acest Calimah Vodă a dăruit mănăstirii Horecea, cam înainte de 20 ani, o parte din locurile orașului Cernăuți. După această donațiune, Calimah Vodă a trimis într-acolo hotarnici, ca să măsoare aceea ce Calimah Vodă a dăruit mănăstirii Horecea și să cheme și pe vecini la această hotărâre. Acești hotarnici au făcut hotarul fără de a chema pe mănăstirea Putna, proprietara Clișcăuțului, și au luat o parte mare din Clișcăuți de la Putna și o au atașat la mănăstirea Horecea, care posedă acea parte încă și astăzi. Mănăstirea a înaintat, în această afacere, un proces la auditoriatul districtual. Acest sat Clișcăuți s-a stins, cu timpul, și satul aflător pe acest loc se numește astăzi Ostrița”. **Întrebarea 42:** „Cum a venit satul Ostrița, pe care se află Mahala și Cotul Ostriței, la mănăstirea Putna?”. **Răspunsul:** „Acest sat l-a cumpărat bătrânul Ștefan Vodă de la doi frați, Tabutci și Pojar, cu 200 lei tătărești și l-a dăruit mănăstirii Putna. Respectivul uric de donațiune se află, în traducere, aice, sub No. 132, însă hotarele satului nu sunt descrise în el”. **Întrebarea 43:** „Are mănăstirea o anume hotarnică, deoarece hotarele nu sunt însemnate în acest uric de donațiune, și de când posedă ea în liniște acest sat?”. **Răspunsul:** Mănăstirea a avut, mai înainte, cu un oarecare Mutenco, proprietarul satului Boan, cane se mărginește, dintr-o parte, cu Ostrița, mari certe de hotar, care însă s-au finit prin învoială, după care urmă o hotărâre și se făcu o hotarnică, pe care o posedă mănăstirea, dimpreună cu confirmațiunea domnească pentru această hotărâre, din care timp mănăstirea Putna posedă în liniște din această parte. Din altă parte sunt vecini mănăstirea Slatina, situată dincolo de cordon și mănăstirea Barnovschi, prima cu satul Rarance, cea din urmă cu Jucica”¹³⁹¹.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Cernăuți – **Sadagura** (târg, cu tribunalul raional): Bila sau Bilka, Boian, Buda, Cernauca, Dobronăuți, Gogolina sau Stroiștii de Sus, **Cotul Ostrița**, Lehucenii Teutului, Lențești Camerale, Lențești Privat, **Mahala Biala**, Novoselița sau Stroiștii de Jos, Rarancea, Slobozia Rarancei, Rohozna, Șerăuții de Sus, Șerăuții de Jos sau Slobudka, Șbraneț, Toporăuț, Vaslăuț, Zadobriuwka, Jucica Veche, Jucica Nouă”¹³⁹².

1890: În 1890, satul Mahala avea 4.084 locuitori, trei parohi, pe E. Simighinovici, I. Bucevschi și S. Cojocariu, cantor fiind Nicolai Prodanciuc, și trei învățători, pe Dimitrie Scalat, Vasile Beuca-Costineanu și Eugenia Beuca Costineanu. Primar al comunei era Ioan Condrea Hostiu.

1895: O școală cu 6 clase funcționa, în Mahala, din 1860, iar un cu 4 clase, din 1895, în Cotul Ostriței¹³⁹³.

1896: O listă de subscripție pentru „rădicarea unui monument de piatră și tipărirea scrierilor profesorului Ștefan Ștefureac”, din martie 1896, întocmită de „Ioan BUCEVȘCHI,

¹³⁹⁰ Dan, Dimitrie, *Mănăstirea și comuna Putna*, București 1905, p. 244

¹³⁹¹ Dan, Dimitrie, *Mănăstirea și comuna Putna*, București 1905, pp. 253, 254

¹³⁹² *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹³⁹³ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 17, 1876 p. 29, 1907 p. 54

preot de ajutor în Mahala”, cuprinde următoarele nume de localnici: învățător superior Dimitrie SCALAT, învățător Anton HAPENCIUC, învățătoarea E. SIMINOVICI, învățător M. CHISANOVICI, „scriitor” (notar) V. CUDLA, primar Ioan HOSTIUC și paroh Em. SIMIGANOVSKI¹³⁹⁴. O altă listă de subscripție, din iunie 1896, pentru Internatul de băieți români din Cernăuți, încredințată aceluiași preot Ioan BUCEVSKI, cuprinde următoarele nume de localnici: Ștefan BUDNIC, Condrea COVA, Ioan alui George HOSTIUC, Ștefan DROBOT, Ion alui Vasile BUDNIC, Dimitrie CARP, Dimitrie BUJENIȚĂ, Vasile DASCALIUC, Sinclitica BUCEVSKI, Vasile TREBICI, Ștefan TREBICI, George ȘNAPP, David GROSS, Petru CRAINIȚĂ, Maria lui Dumitru DROBOT, Atanasie BUDNIC, George TODORAȘ, Zamfira BUDNIC, Leib HARNIC, Nicolai PRODANCIUC, Florea MAXEMETȘ, Gheorghe ZAHARCIUC, Onufrei CAZAC, Mihai DOROȘ, Nicolai DOROȘ, Nicolai TANASESCU, Nicolai alui Ioan HOSTIUC, Nicolai MAMOLEA, Ștefan HOSTIUC, Irina lui Vasile ISAC, Ioan MOSORIUCA, George HOSTIUC, Neculai ROȘCA, George A. DROBOT, Petre MARDAR, Maria lui George BUJENIȚĂ, Alexa GRIGORCIUC, Ioan LAZAR, Condrea DOLHAN, Ioan NANDRIȘ, Ștefan ISAC, Nicolae GRIGORAȘ, Ioan CRAINIȚĂ, Domnica lui Nicolai BUJENIȚĂ, George BUJENIȚĂ, Vasile alui Nicolai DOROȘ, Agafia LUPAN, Ioan GRIGOROVICI, Mihai CATARINCIUC, Ioan LEAHU, Nicolai DUBETȘ, George BUDNIC, Ștefan ILINCIUC, Alexa IARI, George IACOBETȘ, Nicolai MÂNDRESCU, Vasile PĂMPUREAC, Constantin HOSTIUC, George TODERAȘ, Ion ANTONESCU, Ilie CUCOȘ, Ioan BUDNIC, Petru IEREMII și Onufrie HOSTIUC¹³⁹⁵.

1901: Aflat la Herghelia Lucina, dialectologul Gustav Weigand povestește:

„Locotenentul superior Gellinek, directorul hergheliei, m-a invitat la prânz și la o plimbare prin pășunile hergheliei. Nu am putut rezista invitației prietenoase, mai ales că mi-a promis, de asemenea, că pot să-mi fac și studiile dialectale care mă interesează. Imediat, după masă, ne-am urcat pe cai și, când am ajuns la pe platoul înalt, am intrat într-un galop vântuit, pe un teren foarte neuniform, copleșit de tufe și tufișuri, în lungime de 1.300-1400 m, printre caii care pasc în diferite locuri, în funcție de vârstă. Am fost în șea până seara, apoi am lucrat cu un soldat din Mahala, sat de lângă Cernăuți, și acum am auzit, pentru prima oară, cum se pronunță în Marea Valahie, și, când am crezut că limbajul lui este o influență școlară, deși locotenentul meu a susținut că soldatul nu a fost la școală, am decis să șterg toate notițele pe care le-am făcut, dar mai târziu, când am mers la Mahala¹³⁹⁶, am realizat că am greșit, pentru că băiatul s-a exprimat într-un „mod” minunat pentru că, într-adevăr, așa se vorbește în satele cele mai nordice românești din Bucovina. Marea pronunție valahă nu schimbă „ce” și „ge”, ceea ce desigur nu puteam bănui. Am folosit fonograful pentru a înregistra un cântec românesc și unul rutean de la soldați”. Ceva mai târziu, Weigand ajunge la Mahala: „Vineri, dimineață, a venit noul meu vizitiu, datorat bunătații domnului Berariu, un rutean din Franzthal, pe care am fost nevoit să-l accept, în locul fostului meu vizitiu român, care nu știa să vorbească rusa, atât de necesară în preconizata călătorie prin Basarabia. După amiază, am coborât pe drumul abrupt, până la podul de peste Prut, și apoi am urmat drumul care duce spre Rusia. Am petrecut noaptea, împreună cu protopopol Simiginovici din Mahala, în, Rarancea, care se află la 8 km mai la nord și este aproape în întregime slav, iar Boianul¹³⁹⁷, făcut cunoscut prin poezia lui Eminescu, se află mai la sud și are, de asemenea, o populație mixtă. În dimineața următoare am parcurs cei 24 de km, până la Novoselița, fără oprire”¹³⁹⁸.

¹³⁹⁴ GAZETA BUCOVINEI, Nr. 27/1896, p. 3

¹³⁹⁵ DEȘTEPTAREA, Nr. 22/1896, p. 178

¹³⁹⁶ În Mahala, au cântat Dumitru Bodnar (*Di când te-ai dus, băiețele*) și Dumitru a lui Ștefan Cosmiuc (18 ani).

¹³⁹⁷ În Boian, a cântat Nicolai Toma (*Maică, măicuța mea*).

¹³⁹⁸ Weigand, op. cit., pp. 7-17.

1902: Însoțirea raiffeisiană din Mahala, Buda și Cotul Ostriței s-a înființat în 30 august 1902, sub direcțiunea parohului Simeon Cojocariu, vicedirector fiind Teodor Cudla, iar vistiernic – preotul Nicolai Prodanciuc. Cabinetul de lectură se numea „Tresvia”.

1907: Zavistia politică între preoți („naționali bătrâni”) și învățători („naționali tineri”) izbucnește și la Mahala, deși „până înainte de alegeri, învățătorii noștri erau drept învățători ai poporului și pentru luminarea poporului mergeau mână în mână cu preoții noștri”. Dar, „cum au venit alegerile, numai ce am văzut că învățătorii, spre fericirea satului, însă nu toți, ci numai cei mai tineri, care încă nu-și pot da sama de toate faptele lor, au început a se feri de preoți și a învăța oamenii să meargă la alegere numai pentru dl Cuparenco, căci numai acest domn e vrednic să steie în sfatul împărătesc, ziceau ei. La alegeri, noi am ascultat de poveștile altora și am glăsuit mai toți pentru dl Isopescu și acum credeam că și domniile învățători or lăsa politica și s-or apuca de lucrul lor. Dar ți-ai găsit-o. O samă din ei au început chiar acuma a pizmui pe părinții acelor copii care au mers cu dl Isopescu. Așa s-a întâmplat săptămâna trecută, că băietul lui **Dumitru Toderăș**, care a mers cu Cuparenco, a repezit pe băietul lui **Georgi Hostiuc**, care a mers cu dl Isopescu, încât s-a sfărâmat un geam din școală. **Învățătorul Cudla**, căruia i-au spus toți copiii că la spargerea geamului e numai Toderăș de vină, a hotărât însă ca Hostiuc să plătească geamul, și anume 1 coroană, și, până nu va fi coroana plătită, l-a depărtat pe Hostiuc din școală; iar băietul lui **Ilie Doros**, care tot cu dl Isopescu a mers, a fost depărtat de la școală sub cuvânt că cămeșa-i este neagră, cu toate că mai erau și alți băieți cu cămeșile negre. Am ruga pe dl superior Scalat, pe care-l cunoaștem de mulți ani de om de tot cinstit, și pe consiliul școlar din sat să facă rânduială cu lucrurile astea, căci ar fi păcat, din pricina unui băiețandri, să ne stricăm traiul. / Mai mulți gospodari”¹³⁹⁹.

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner¹⁴⁰⁰, în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la Domnica ZAPOTIȚCHI (23 ani în 1914), Florica IEREMIE (13 ani în 1912), Ioan CHELBEA (30 ani în 1909), Veronica ZLOTARI (26 ani în 1909), Domnica HOSTIUC (33 ani în 1909), Domnica PAMPUREAC (18 ani în 1909) și Elena HOSTIUC (18 ani în 1914) din Mahala.

1908: „Duminică, în 2 August, au aranjat comunele Mahala, Cotul Ostriței și Buda, în localitățile școlii populare din loc, o petrecere populară festivă, în amintirea jubileului de 60 de ani al Majestății Sale. Atât la respectivul serviciu divin, cât și la petrecerea aceasta, a ținut parohul local, exarhul Victor Zaharovschi, discursuri patriotice, în care a dovedit, în mod istoric, că mai ales de la pacea din Carloviț, din 1699, încoace, când s-a împreunat Transilvania cu Austria, erau mai ales Habsburgienii aceia ce au pus fundamentul culturii românești și i-au dat deci și avântul cel îmbucurător de azi. Înființând neuitata noastră împărăteasă Maria Teresia școlile cele renumite de la Blaj și din alte localități ale Transilvaniei, s-au răspândit, apoi, de la anul 1848, încoace, razele culturii naționale prin Aron Pumnul, nu numai între noi, românii din Bucovina, dară, de la 1821, încoace, prin George Lazăr, George Asachi etc., chiar și între frații noștri din Regatul României. După acest discurs, s-a hotărât, de cătră cei vreo câteva mii adunați la petrecerea aceasta, cu unanimitatea voturilor, a trimite Majestății Sale o telegramă de loialitate, în numele comunelor numite. Tineretul școlar din loc, între care domnișoara Scalat, pedagogul absolvent Scalat, gimnaziastul Leahu și alții au dat două reprezentări teatrale foarte bine privite. Pentru reușita bună a acestei festivități au grijit mai ales superiorul din loc, D. Scalat, cantorul Nicolai Prodanciuc și vorniciei din comunele numite. Între oaspeții sosiți din Cernăuț și împrejurime erau, între alții, consilierul la tribunal E. Isopescu, profesorul Gr. Halip, protopresviterul G. Volcinski, Dr.

¹³⁹⁹ *Apărarea Națională*, Nr. 41, Anul II, duminică 2 iunie stil nou 1907, p. 2

¹⁴⁰⁰ MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Tritsch Verlag Wurzburg, 1940

Bodnărescu, preoții S. Cojocar și Alecu Berariu, superiorii Pitei și Forgaci, arendașii Stamler, Rudich și mulți alții. Această festivitate națională și patriotică a contribuit foarte mult pentru întărirea simțului național între poporenii români din Mahala, ce și așa sunt încunjurate de prea multe elemente străine. Interesant a fost, la festivalul acesta, și discursul gospodarului cărturar din Mahala, Toader Chelbea. Venitul curat al acestei petreceri (aproximativ 300 cor.) se va împărți între școlarii sărmani din loc”¹⁴⁰¹.

1908: „Secerea morții lucră neîncetat în comunele **Mahala** și **Cotul Ostriței**. Începând din luna decembrie, anul trecut, și până acuma, în continuu epidemiile își serbează orgii în aceste comune. Mai întâi, s-a iscat coriul între copii, apoi s-a încuibat scarlatina, iar lungoarea încă își ridică hidosu-i cap și seceră, din timp în timp, la vieți românești. Și, cu toate că școlile au fost închise prin luni întregi, iar cea din Cotul Ostriței e închisă și azi, de acu jumătate de an, cu toate că se știe prea bine că epidemia e cum nu se mai poate mai în floare, acu, de Duminica mare, s-a făcut în aceste comune un hram ca acela, cum nici în anii cei mai sănătoși nu s-a pomenit. Au venit cumătri și cunoscuți de prin toată împrejurimea, din Boian, Nouăsulița, Gogolina, Slobozia Rarancei, Rarancea, Horecea, Clocucica, Caliceanca, Jucica, Ostrița, Mologhia, Ceahor etc. etc. Au venit sute și sute de trăsură încărcate, s-au petrecut, s-au pupat, au băut mii și mii de parale românești, ovreimea a făcut gheșefturi splendide, iar „goii” s-au „șicărui”, au turbat de beție, s-a și bătut ca de obicei, s-au tăiat cu cuțitele și, mai pe sus de toate, vor fi transportat scarlatina în toate părțile țării. Tare am vrea să știm ce zice, la toate acestea, domnul căpitan al districtului (prefectul – n. n.), iar mai ales domnul medic districtual. Știe oare medicul districtual că, în satele acestea, pline de epidemie, s-a adunat lume cu miile? Știe el că aproape la toată casa a sosit câte o trăsură încărcată cu lume străină? Știe el că s-a jucat împreună și s-a băut din același pahar? De bună seamă că toate acestea nu le știe medicul districtual, căci, de le-ar fi știut sau de le-ar fi bănuț numai, ar fi dat ordin vornicilor să interzică orice hrămuiri de felul celor înșirate. Ordinul însă nu s-a dat și de aceea suntem în drept a-i întreba pe cei vinovați: în ce chip au dumnealor de gând să repare nesfârșit de marea greșală ce s-a făcut? Cine să răspundă pentru viețile care vor peri, din cauza neglijenței acesteia? Poate punga cărșmarilor? Aceasta, și pentru cazurile de moarte, se tot împle, căci nici măcar în privința ospetelor, care sunt obișnuite a se face în ziua înmormântării, în casa unde a stat mortul, nu se face nici o rânduială, nepăsându-i nimăruț nimic de toate acestea. Aș vrea să știu ce zic preoții satului. Învățătorii sunt concediați, căci școalele au fost, sunt sau trebuiesc închise, căci și în Mahala, din nou, s-a înfuriat epidemia”¹⁴⁰².

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Mahala** (odinioară **Ostrița**), comună rurală, districtul Cernăuți, așezată nu departe de malul stâng al Prutului și lipită de comunele vecine Buda și Cotul Ostriței. Suprafața: 19,25 kmp; populația: 1.947 locuitori români, de religie greco-ortodoxă. Prin apropierea ei trece drumul principal Noua Suliță – Cernăuți și Sadagora, precum și linia ferată Noua Suliță – Jucica, la care este haltă. Are o școală populară, cu 4 clase (deci, circa 120 școlari n. n.) și o biserică parohială, cu hramul „Coborârea Sfântului Duh”. Această comună, până la anexarea Bucovinei la Imperiul Austriac, se numea Ostrița. Cu această ocazie i s-a dat numirea de Mahala, pe care o conservă și azi. Ștefan cel Mare a cumpărat-o de la frații Tăbuci (proprietarul Boianului – n. n.) și Pojar și a dăruit-o, prin hrisovul său din 25 Aprilie 1472, mănăstirii Putna, în posesia căreia se găsea și la 1776. Din teritoriul ei se desprinsă o parte mărginașă, care, mărindu-se cu noi coloniști, deveni comună cu administrație particulară, sub numele de Cotul Ostriței. La 1780, este menționată ca fiind în unire cu Cotul Ostriței și cu cealaltă comună vecină, Buda. Populația se ocupă cu agricultura și cu creșterea de vite. Comuna posedă 1.188 hectare pământ arabil, 260 hectare fânașuri, 35 hectare grădini, 323 hectare imașuri, 16 hectare pădure și 11 hectare 50

¹⁴⁰¹ *Apărarea Națională*, Nr. 48, Anul III, vineri 14 august stil nou 1908, p. 2

¹⁴⁰² *Apărarea Națională*, Nr. 42, Anul III, joi 2 iulie stil nou 1908, p. 2

ari bălți și heleștee. Se găsesc 110 cai, 755 vite mari, 673 oi, 389 porci și 186 stupi, de albine”¹⁴⁰³.

1911: Preotul „Victor Zaharovschi, exarg și paroh” în Mahala, și-a vândut broșura „tradusă din limba română „die Rache des Nour” (Răzbunarea lui Nour?) de M. Sadoveanu”, pentru a colecta bani pentru „**zidirea casei naționale în Mahala**”, cu prețuri stabilite de donatori, Mitropolitul Vladimir de Repta contribuind cu 20 coroane, consilierul aulic Eusebie Popovici (tatăl poetului T. Robeanu), cu 2 coroane și așa mai departe, după puteri și după simpatia/antipatia față de colector¹⁴⁰⁴.

1914: „Trupele Rușilor, care au intrat fără împotrivirea grănicerilor noștri, retrași la întărituri, în Noua Suliță, întâia vitejie ce au isprăvit-o a fost că au dat foc la gară, poștă și la mai multe case. Locuitorii din Boian începură, pe loc, să părăsească locuințele, fugind spre Cernăuți. De la Cernăuți, se vedea focul foarte bine. Cei slabi de înger – în Cernăuți sunt foarte mulți de aceștia – n-au dormit noaptea întregă. A doua zi, odată cu răsăritul soarelui, întreg orașul era în picioare. Neliniștea era cumplită, ea a devenit groază, când, așa, cam pe la 9 ceasuri, dimineața, începură a sosi cele dintâi cârduri de trăsuri cu femei, copii și ceva mâncare, care părăsiră Boianul, Mahalaua, Cotul Ostriței și Buda. Lumea agitată se îngrămădea pe la trăsuri, întrebând mirată: „Ce se întâmplă?”. „O început bătaia”, răspundeau femeile prin plâns. Rușii intrară în Boian și se apropiară spre Mahala. Pe la 10 ceasuri, toloacele orașului erau pline de trăsuri țărănești. Multe dintre ele, apucară spre Corovia, Ceahor sau Voloca, unde aveau neamuri sau cunoscuți. Ceilalți rămâneau în voia întâmplării. De pe dâmburi, se deslușeau înfiorătoare bubuituri de tunuri, iar cei cu ochi mai buni vedeau focul șrapnelor și al granatelor, crăpând pe coasta dintre Boian și Mahala. Lupta fierbea pe întreaga întindere dintre Boian și Toporăuți”¹⁴⁰⁵. „Trupele noastre, între care și regimente cu flăcăi de ai noștri, și toți bărbații milițieni (Landsturm) le-au dat rușilor, duminică, în 23 august, pe teritoriul de lângă Boian, Rarancea, Mahala, Toporăuți și Noua Suliță o cumplită bătaie. Rușii erau în număr de 20.000, aproape de două ori mai numeroși decât ai noștri, dar vrednicia și vitejia soldaților noștri a înfrânt numărul cel mare de ruși, care au pierdut 800 de prinși, mai mulți ofițeri superiori, 500 de puști, 100.000 de gloanțe, patru mitraliere, trei care de muniții și o mulțime de alte armamente. Dacă între locuitorii din Rarancea nu s-ar fi găsit trădători ticăloși, desigur că trupele noastre ar fi făcut prizonieri pe toți cei 20.000 de ruși. Pe partea rușilor, sunt o mulțime de morți și răniți; aceștia din urmă au fost aduși, în mare parte, la Cernăuți. La câteva zile după această strălucită victorie a românilor noștri, trupele noastre, aflau că s-au zărit niște ruși fugari ascunși, prin păpușoiaie, unde frigeau cartofi și păpușoi. Entuziasmul populației din Cernăuți era de nedescris, la vederea prinșilor, mai ales că cernăuțenii au stat pe dealuri, cu ochenele la această luptă, dată în țarina Boianului și a Mahalalei. De Boian ne leagă și amintirea altei victorii românești, cea a lui Constantin Cantemir asupra regelui polonez Ioan Sobieski, care a fost înfrânt pe același loc, unde s-a dat, zilele trecute, lupta între ruși și trupele noastre”¹⁴⁰⁶. „Patrurile de cavalerie rusă făc, zilnic, recunoașteri în jurul Cernăuțului și, cum se depărtează mulți de oraș, sunt atacate de patrurile austriece, care, din ascunzători, trag asupra celor rusești, omorând mare parte dintre soldați. Astfel, chiar zilele trecute, dintr-o patrulă de 42 cerchezi, în recunoaștere, numai unul s-a întors, și acesta dezarmat și plin de sânge. La Mahala, Corovia, Cuciur, Nepolocăuți și Stroința au avut loc, în zilele de 11 și 12 septembrie, lupte între câteva detașamente rusești și austriece... Armata rusă s-a fortificat la Mihalcea și Camenca... Ca comandant rus al orașului Cernăuți a fost numit Navrotzchi, în locul căpitanului Korabuki”¹⁴⁰⁷.

¹⁴⁰³ Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 135

¹⁴⁰⁴ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovineni*, Nr. 18, Anul I, 5 octombrie 1911, pp. 223, 224

¹⁴⁰⁵ *Foaia Poporului – Cernăuți*, apud *Românul*, IV, nr. 182 din 21 august / 3 septembrie 1914

¹⁴⁰⁶ *Românul*, IV, nr. 183 din 22 august / 4 septembrie 1914

¹⁴⁰⁷ *Ce se petrece la graniță*, „Adevărul” din 2 septembrie 1914

1915: „Războiul adevărat nu avea să înceapă nici măcar odată cu gerurile cele mari, atunci când trupele rusești, aduse, cu trenul, de la Reni, la Noua Suliță, ocupau poziții, încă din 4 decembrie 1915, pe aliniamentul Boian-Țureni, cu intenția de a năvăli spre Cernăuți. Trupele austriece, cantonate la Mahala și la Sadagura, se pregăteau să înfrunte tirurile de artilerie rusească, iar cele cantonate prin partea sudică a Bucovinei au fost retrase¹⁴⁰⁸. Abia în 4 ianuarie 1916, când rușii au bombardat vama din Țureni, începu, cu adevărat, un nou război în ținuturile bucovinene. Comunicatul oficial rusesc, din 23 decembrie 1915 (5 ianuarie 1916 nou – n.n.), preciza că „luptele din Bucovina devin din ce în ce mai înverșunate, și armata rusă, respingând contraatacurile, înaintează mereu spre Cernăuți. Dușmanul a suferit, în această regiune, mari pierderi, care se urcă la 800 de prizonieri și un mare număr de răniți și morți, lăsați pe câmpul de luptă”¹⁴⁰⁹.

1916: „În Bucovina, rușii ocupaseră Toporăuții și Rarancea, încă din 10 iunie 1916, iar în ziua următoare, se îndreptau spre Mahala și Cernăuți”¹⁴¹⁰.

1914-1918: „**Gheorghe a lui Vasile Nichiforeț**, născut la **Zelenău**, la 1 mai 1877, ar fi murit, cam cu 2 săptămâni înainte de Crăciunul oriental, în Mahala, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumază, la cererea Ecaterinei Nichiforeț, procedura pentru declararea morții celui dispărut; **Gavril a lui Gheorghe Tarhon**, născut la 12 iulie 1890, în **Mahala**, a fost chemat sub arme, în anul 1915. A luat parte la luptele de pe frontul italian, în apropierea orașului Gorița. De la 1 octombrie 1918, lipsește orice știre. Fiind deci decesul probabil, se îndrumază, la cererea Margarintei Tarhon, procedura pentru declararea morții celui dispărut”¹⁴¹¹; „**Dimitrie a lui Nistor Moroz**, născut la 3 noiembrie 1877, țaran, cu domiciliul ultim în **Mahala**, a intrat, cu ocazia mobilizării generale, în armata austriacă, în august 1914, a fost greu rănit, într-o luptă lângă Noua Suliță, și a fost transportat în spitalul din Cernăuți. La prima invaziune a rușilor, a fost dus de aici, la Turkestan, ca prizonier. În tabăra de la Aleaka, în Turkestan, ar fi murit el, în aprilie 1916, de ofiță, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumază, la cererea soției sale, Domnica Moroz, procedura pentru declararea morții celui dispărut”¹⁴¹².

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Boian** făceau parte „Locțiitor: **Vasile Chelbea**, agricultor, Mahala; Locțiitor: **Victor Zaharovschi**, paroh, Mahala”, în vreme ce din **Comisiunea agrară de ocol Sadagura** făcea parte, toc ca locțiitor, „**Petre Doros**, proprietar, Mahala”¹⁴¹³.

1921: Ironie finală a sorții, pe care o citeșc doar ca să află și despre o datorie financiară a statului român față de contele Bellegarde, este convocarea din *Monitorul Bucovinei* pe anul 1921: „**Sucesorii după** următoarele persoane: **Francisc conte de Bellegarde**, Dr. Nicu Blându, Nicolai cav. de Buchenthal, Ioan Fedorciuc, fost învățător superior în Sucevița, Marcu Vasile, fost consilier la Banca țării, George Tofan și **Victor Zaharovschi, fost paroh în Mahala**, sunt invitați a se prezenta la secția cooperativă a Băncii Regionale, pentru a li se lichida, contra *legitimație de părtășie*, ce defuncții aveau la Centrala însoșirilor economice române din Bucovina, în Cernăuți a. r. c. g. L., & Pentru Centrala însoșirilor economice române din Bucovina, a. r. c. g. L., în Cernăuți, Banca Regională”¹⁴¹⁴.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943¹⁴¹⁵, următorii învățători și învățătoare: Stoica D. Elisabeta, comuna **Mahala**, jud. Cernăuți, media 8,24”.

¹⁴⁰⁸ *Adevărul*, 28, nr. 10311, 23 noiembrie 1915, p. 2

¹⁴⁰⁹ *Adevărul*, 28, nr. 10342, 24 decembrie 1915, p. 3

¹⁴¹⁰ *Adevărul*, 29, nr. 10498, 2 iunie 1916, p. 4

¹⁴¹¹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 4, Cernăuți 10 februarie nou 1921, pp. 38-49

¹⁴¹² *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 2, Cernăuți 25 ianuarie nou 1921, pp. 18-21

¹⁴¹³ *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

¹⁴¹⁴ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Anul 1921, Cernăuți, în i iunie nou, p. 225

¹⁴¹⁵ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

La Mahala s-au născut publicistul și teologul Ioan TOMOIOAGĂ (17 septembrie 1874), publicistul și folcloristul Laurențiu TOMOIOAGĂ (30 martie 1880), soprana Filomela PITEIU-GEORGESCU (29 iunie 1902), doctorul în medicină Tudor NANDRIȘ (23 aprilie 1906) și poetul Ștefan HOSTIUC (28 decembrie 1951).

MALATINETȚ. În **20 decembrie 1437**, printre cele 52 sate întărite lui Mihail de Dorohoi, se afla și satul Milianăuți, sat care avea să-i fie întărit, în 8 iunie 1456, prin uricul lui Petru Aron Vodă, lui Sin de Hotin, drept zestre a jupânesei lui, nepoata lui Mihail de Dorohoi, dar sub numele de Malinți.

1520: Situat în granița cu Galiția, dincolo de Prut, în Ținutul Coțmanilor, în megieșia satelor bucovinene Gavrilești, Clivești, Stăuceni, Șișcăuți și Jujineț, seliște pustie în 1520, satul Malatinți, cum se numea pe atunci, a fost întărită, prin uric al lui Ștefăniță Vodă, datat în 7 ianuarie 1520, diacului domnesc Ion Turcul, străbunul zvăpăiaților boieri Turculeț de mai târziu. În 12 februarie 1546, satul este întărit ginerelui lui Ion Turcu, Petru Vartic, iar de la acesta ajunge, tot prin înzestrarea fetelor, după 1664, în stăpânirea lui Toderașco Jora și ai descendenților lui, inclusiv Ieremia, la 5 aprilie 1733, apoi fiica lui, Iliana, căsătorită cu Nicolae Costin.

1666: Hotarnica Malatinețului, reconfirmată, în 7 iulie 1666, de starostele Cernăuților, Rugină, „însă, întâi, au fost hotărât acel hotar de Andreian și cu alți oameni, și au fost și stâlpi de (la) Andreian”, începea „din Bohrebești, peste deal, din vale până într-un pisc, unde se împreună hotarul Maletinților cu Jijcouți; de acolo, pe deasupra hârtopului, printr-o movilă, până la altă movilă, unde se împreună cu hotarul Jujenețului, la vale, până în heleșteu; de las coada heleșteului, într-o moviliță, unde se împreună hotarul Maletinților cu a Stăuceanilor; la deal, în drum, deci ia drumul până în movila cea mare, unde se împreună hotarul Maletinților cu al Havrelăuților și cu al Stăuceanilor”. În hotarul Malatinețului s-au menționat, de-a lungul vremii, toponime sugestive, Valea Furilor (Zlodica sau Valje Zledikj), Iazul Călugărului, Fântâna lui Pohrib (Pohribisteda Fontina) sau Valea Ploscăi (Valja Ploschzi), precum și altele comune, dar care probează statutul multietnic al satului: Balta Ploștei (Balta Ploschzii), Coada Heleșteuțului, Movila cea Mare, Movilița, Obârșia Văii (Obereschia velj), „Pareu Sophiori”, „Pareu Stuzovi”, pârâul Maletinez, Podul Dealului, Piscul, Podișul, Vârtopul. Satul are țarini roditoare, numite, și în 1939, conform toponimiei lui Nicolae Grămadă, Ciahor, Dnistreanca, La Iaz, Rivne, Tibușna, Vârtop, o pădure, Dube, și un pârâu mai însemnat, Sovița, care se alătură pârâiașelor deja menționate.

1742: În 24 mai 1742, Iliana s-a jeluît divanului lui Constantin Mavrocordat Vodă împotriva lui „Vlad, ce au fost căpitan, care trăiește acolo, risipindu-mi moara”. Satul, numit, acum, Malatințeniții, avea 34 de case și tot atâtea familii, iar stăpâna lui beneficia și de protecția mitropolitului Sucevei, Nichifor, care slobozise „carte de blăstăm asupra tuturor răzășilor și împregiurașilor care s-ar lăcomi la hotarul Maletinților”.

1762: În 12 mai 1762, moșia Maletinițul, proprietate a spătarului Iordachi Cantacuzino, era hotărnicită de Dositei Herescu, episcopul de Rădăuți, de starostele Cernăuților, Enăcachi Milo, de jitnicerul Ion Iamandi, de căpitanul Dumitrașcu Potlog și de fostul mare căpitan Lupul Hadămbul.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹⁴¹⁶, din 1772-1773, înregistrează la Maltenița, moșie a spătarului Iordache CANTACUZINO, „34 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Toader, 1 dascăl, Ștefan, 2 volintiri, Dănilă și Grigoraș, 1 văduvă, Ilinca, 1 jidov, Avram, și

¹⁴¹⁶ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 430

28 birnici, adică: Iordachi BUȚURAN vornic, Timoftei SIMINIUC, Roman ROHOTIN, Fedor HOLOTILĂ, Mihailo URSULIAC, Dumitru URSULIAC, Gavril PAVLO, Alecsa HRUTCA, Ostafii pânzar, Fedor PAVLIUC, Vasili PAVLIUC, Nichita HUILOVSCII, Petre PANCIUC, Alecsa ciobotar, Fodor MATEICIUC, Mihailo HORAICA, Andrei POPOVICI, Fedor ROSKO, Ivan PRODINSCHI, Grigore ZVARECI, Vasili PODANCIUC, Vasili rusul, Ivan STRĂTULA, Hrihor DUMANCU, Mihailo vătăman, Fedor văcar, Simion STREJAC și Onofrei morar.

1775: În 25 martie 1755, „Iliana, fata Irimicăi Jora biv vel căpitan”, neavând copii, îl înfia pe nepotul ei, Iordachi Cantacuzino și-i dăruia „daniei satul meu dila părinți, anume Maliteniții”, sat care-i va fi întărit lui Cantacuzino în 15 iulie 1756 și în 8 ianuarie 1758, fiindu-i hotărnicit în 16 decembrie 1756. În 1775, când, sub numele de Maltenița, era înregistrat în Ocolul Nistrului, pe vatra satului trăiau 1 mazil (Iliana), 1 popă și 39 țărani. În 1784, conform topografiei lui Werenka, satul avea 76 de gospodării, ajungând la 1515 locuitori, în 1890, păstoriți de parohul Ștefan Ivanovici, care-l avea drept cantor pe Ioan Dimitrievici.

1778: În 25 octombrie 1778, marele spătar Iordache Cantacuzino dăruiește nepotului său, Ianache, la moartea fetei lui, Zoița, „satul Malatiniții, care-mi este mie di pi mătușa me Iliana Gioroai”.

1795: În 1 octombrie 1795, Ianachi Cantacuzino dăruia fiului său Nicolai „moșiia Malitinița”.

1806: Din 13 mai 1806, când moșiile Malatineț și Oșehlib aparțineau deja urmașilor lui Ianachi Cantacuzino, Nicolai, la Malatineț, și Iordache, la Oșehlib, armeanul Caetan Țelicia în arendă moșiile, dar din 29 mai 1808, când devine major, Iordachi Cantacuzino se va ocupa de moșii, iar din 3 decembrie 1811, când ajunge și el la majorat, Nicolae Cantacuzino intră în posesia efectivă a Malatinețului, pe care îl va vinde, în 15 decembrie 1816, pentru 10.000 ducați olandezi, lui Anton Malewicz.

1843: În 1843, biserica Sfântului Nicolai din Malatineț, cu 985 enoriași, aflată sub patronajul familiei ABRAHAMOVICI, îl avea paroh pe Ioan HABAILO. În 1876, sub patronatul lui Iakob von JAKOBENZ, biserica avea 1.254 enoriași, paroh fiind Ștefan IVANOVICI. În 1907, paroh era ul alt Ștefan IVANOVICI, probabil fiul celui dintâi, născut în 1869, preot din 1894, paroh din 1900, cantor fiind, din 1900, Ioan DIMITRIEVICI, născut în 1857.

1858: O școală cu 4 clase funcționa, în comună, din 1858¹⁴¹⁷.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coțman – **Coțman** (judecătorie de district), Berhomet pe Prut, Bordei sau Burdigeu, Davidești, Dubăuți, Havrilești, Iujenița, Ivancăuți, Clivodin, Laszkowka, Lujeni, **Malatineț**, Mămăieștii Vechi, Mămăieștii Noi cu Cutul Strilețchi, Nepolocăuți, Orășeni, Oșehlib, Piedecăuți cu Țopeni, Revacăuți, Revna, Șipeniț, Șișcăuți, Stăuceni, Suhoverca, Valeva, Viteleuca”¹⁴¹⁸.

1889. Volumul 15, paginile 32 și 33 (Descoperiri în Bucovina). Conservatorul C. A. Romstorfer. „O bijuterie din argint, probabil dintr-un set de inele de templu, a fost găsit, în 1885, la Malatineț, în districtul Coțman. Formată dintr-un inel deschis cu sârmă puternică, un capăt aplatizat, care are o perforație, și un al doilea capăt aplatizat, înfășurat în spirală, de asemeni cu o mică perforație rotundă, care susține ornamentul, care constă, în principal, din suprapuneri de flori, care, dispuse într-un astfel de mod, formează o formă sferică. Fiecare dintre ele (dintre care au mai rămas patru, dar trei despărțite) are o piramidă, cu globuri mici

¹⁴¹⁷ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 26, 1876 p. 76, 1907 p. 106

¹⁴¹⁸ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

la mijloc, în timp ce frunzele constau din bucăți de argint aplatizate, realizate din bucle de sârmă. Acestea din urmă, împreună cu firele subțiri, înfășurate în spirală, în mai multe rânduri de margele, deasupra, formează deformațiile ulterioare. În special, o parte a discului inelar este umplută cu respectivele bucăți de fagure asemănătoare tubului, din care o parte este, de asemenea, spartă; proprietarul, ca înainte (doamna Bogdan von Bottuschan, soția proprietarului din Lujeni – n. n.)”¹⁴¹⁹.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Malatineț (Malatynetz)**, comună rurală, districtul Coțman, așezată, în masă compactă, lângă un iaz, format de pârâul Mlenovca, un afluent al pârâului Sovica, la Vest de Stăuceni și la Sud de Iujineț. Suprafața: 0,89 kmp; populația: 1.262 locuitori ruteni, de religie gr. or. Prin drumuri de țară e legată cu comunele vecine; are o școală populară, cu o clasă, și o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Nicolae”. La 1776, era în posesia boierilor Constantin Sturza și Iordache Cantacuzino. Aici s-a găsit o frumoasă podoabă de argint din epoca de fier. Populația se ocupă cu agricultura. Comuna posedă 1.169 hectare pământ arabil, 102 hectare fânațuri, 19 hectare grădini, 95 hectare imașuri, 28 hectare păduri, 20 hectare bălți și heleștee. Se găsesc 58 cai, 252 vite cornute, 427 oi, 127 porci și 22 stupi de albine. **Malatineț, moșie**, cu administrație particulară, districtul Coțman. Suprafața: 5,52 kmp; populația: 32 locuitori germani, poloni, izraeliți și ruteni, de diferite confesiuni”¹⁴²⁰.

1910: Primul învățător al școlii din Malatineț, căruia îi este păstrată memoria, a fost Alexandru Turușanco. În 1910, Malatineț, prin limba vorbită, deja era un sat rutean, într-o comunitate teritorială cu caracter și cu adopție rutene, dar și cu puternice reminiscențe de cultură polonă și română.

1914-1918: „**Corneli a lui Nicolai Șumca**, născut în **Malatineț**, la 9 septembrie 1885, să fi murit, la 16 septembrie 1918, în Sascaton, Canada, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soției sale Sanda Șumca, procedura pentru declararea morții celui dispărut”¹⁴²¹; „**Gheorghe a lui Nicolai Colotiu**, născut la 18 aprilie 1887, în **Malatineț**, ar fi murit, la 23 octombrie 1916, lângă Ițcani, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Samfirei Colotiu, procedura pentru declararea morții celui dispărut”¹⁴²².

1940: „Conform art. 47 din legea pentru organizarea asociațiilor de exportatori, publicată în Monitorul Oficial Nr. 7 din 9 Ianuarie 1939, se publică mai jos lista firmelor cu drept de a face export în cursul anului 1940: Doctor **Ștefan Bochnițchi, Malatineț**, jud. Cernăuți”¹⁴²³.

1942: „Prin decizia ministerială Nr. 39.518 din 17 Iulie 1942, preotul **Ion Andriciuc**, paroh în Malatineț, jud. Cernăuți, este pus în retragere din oficiu, pentru limită de vârstă, pe data de 1 August 1942”¹⁴²⁴.

MĂMĂIEȘTI. „Satul Mamaiești, (Mamaiesd, Mamaiest sau Mamaieste), astăzi Vechi și Nou, este un complex de două sate de dincolo de Prut. Unii au derivat numele acestui sat de la Mamai, un principe tătar, care să-și fi avut reședința în acest loc și care avea să

¹⁴¹⁹ Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

¹⁴²⁰ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 135, 136

¹⁴²¹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 18, Cernăuți, 15 iunie nou 1921, pp. 232-240

¹⁴²² *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 1, Cernăuți 13 ianuarie nou 1921, pp. 6-10

¹⁴²³ *Monitorul Oficial*, Nr. 25, 31 ianuarie 1940, p. 423

¹⁴²⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 170, 24 iunie 1942, p. 6182

păzească porțile Bugiacului și să oprească, cu călărimea lui ușoară, invazia dușmanilor, prin valea largă a Prutului, din aceste părți. Alții derivă numele acestui sat de la numele unui boier, Mamaiescul, care, pe vremuri, l-a avut în stăpânire. Având în vedere însă că într-un hrisov al Voievodului Gheorghe III Duca, din 9 Februarie 1669, acest sat este numit Mamaiescul, credem că după moierul Mamaiescul, proprietarul lui, a primit și satul același nume”¹⁴²⁵. Numai că legenda nu pornește de la un boier Mamaiescul atestat de istorie (fantezia cu Mamai nu-i decât o fantezie), Mămăieștii fiind, înainte de a deveni sat și moșie mănăstirești, proprietatea lui Miron Vornicul.

Întărit, în **18 martie 1656** și în 1 septembrie 1666, de Ilieș Alexandru Vodă Schitului Mare din Polonia, satul „Mamaiești, cu 20 case țărănești... cu mori pe apa Prutului, cu heleșteie, cu mori în heleșteie și cu 4 prisăci” va fi, de-a lungul veacurilor, mereu intens populat cu iobagi galițieni.

1667: În 15 iulie 1667, la cererea călugărilor de la Marele Schit, se face hotarnica Mămăieștilor, printre martori aflându-se „Stroiescul fost vornic, Zota vechilul lui Miron vornic... trei oameni bătrâni, anume Andrei cel Negru din satul lui Miron vornicul, care au fost de Mămăiești de moșie... Iuon Costenco, iarăși din sat Lujeni, al treile Ion Hilibarco din Lențești”. „În vatra satului Mămăieștii au existat trei schituri – două de călugări și unul de călugărițe, întemeiate în 1667 ca metoace (locuri de făcut fân – n. n.) ale Schitului Mare din Galiția”¹⁴²⁶.

1673: Cu scutirea de orice fel de dare către stat, în afară de robotul către Schitul Mare, oferită de voievodul Ștefan Petriceico, la Mămăiești se așează 20 de familii de bejenari din Polonia¹⁴²⁸.

1669: În 9 februarie 1669, după cum se menționează într-o întăritură cu privilegii, satul Mămăiești avea „20 case de vecini”, același număr de case și de iobagi mănăstirești (administrați de călugării de la Sucevița) înregistrându-se și în 26 martie 1673, când sunt menționate mori pe Prut și patru prisăci.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹⁴²⁹, din 1772-1773, înregistrează la Mămăiești „130 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Hrihor, 1 dascăl, Vasile, 6 văduve, Fedora, Parasca, Paraschiva, Hafia, Anița și Anna ZELENNKO, 19 case pustii și 103 birnici, și anume: Simion MANCIUK, Vasile BĂȘARABĂ, Mihailo STARCIUK, Mihail pânzar, Ștefan KARNIŢSKI, Tănasko BINTEKI, Nechifor SAPIISKI, Oleksa SINISKA, Vasile BURIAN, Ștefan DANJIUK, Ivan RUMCIAK, Ivan ZAVADAS, Dumitru DUDCIAK, Vasilie, Onofrei morar, Pavel PETRAȘKA, Onofrei POPOVIK, Petre DUMCIAK, Vasile

¹⁴²⁵ Hostiuc, Erast, Preot, *Sate și Biserici din Bucovina de peste Prut. II. Mamaiești*, în *Țara Sipișului*, No. 1-r, Anul II, Cernăuți, Ianuarie-Aprilie 1937, pp. 25, 26

¹⁴²⁶ Mihordea, V., „O intervenție rusească pentru Marele Schit din Galiția în 1773”, în: BORom LIX (1941), 5-6, p. 304 -308. Cu text în limba franceză. Cu o anexă – apud Petcu, Ierom. Marcu; Lihănceanu, Nicolae; Pintilie, Pr. Adrian, Crețu, Ramona-Anca, *Pagini din istoria monahismului ortodox în revistele de teologie din România*, București 2011, p. 608: „Este prezentată istoria „Schitului cel Mare de la Maniava” din Galiția. La construirea bisericii înălțarea Sfintei Cruci a Schitului cel Mare a contribuit cu bani și fiica lui Ieremia Movilă, Măria Potocki. Aceasta, pentru a ajuta Ortodoxia din Polonia, a lăsat prin testament ca Mănăstirea Sucevița să fie închinată Schitului Mare. La 31 martie 1648 domnul Vasile Lupu îi îndeplinește această dorință. Se prezintă câteva danii pe care le-a primit Schitul cel Mare de la români, printre care se numără și dania lui Istrate Dabija, care prevedea ca biserica de la Mămăiești să fie metoc Schitului cel Mare. La 1775 Bucovina a intrat sub ocupația Imperiului Habsburgic, iar în 1777 s-a hotărât ca Mănăstirea Sucevița să întrerupă relațiile cu Schitul Mare. În 1785 Schitul Mare a fost desființat, o parte din călugării săi refugiindu-se în mănăstirile din Moldova. În anexă este redată scrisoarea în limba franceză a Contelui Panin către prințul Galișin la Viena, cerându-i acestuia să intervină în numele Ecaterinei a II-a pentru călugării de la Schitul Mare”.

¹⁴²⁷ Petcu, Ierom. Marcu; Lihănceanu, Nicolae; Pintilie, Pr. Adrian, Crețu, Ramona-Anca, *Pagini din istoria monahismului ortodox în revistele de teologie din România*, București 2011, p. 271

¹⁴²⁸ Hostiuc, op. cit., p. 26

¹⁴²⁹ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 403

butnar, Georgii GLIGOR, Ștefan butnar, Fodor VOVETKA, Vasile MIHALKO, Mihaiko sin DUIAK, Ștefan sin TIAK, Petre pânzar, Iacob SENIK, Mihailko BEZNISKO, Vasile ȚONIK, Mihail BOROZNUCI, Hrihor lăcătuș, KOZAK, Oleksa HUȚUL, Mihail VOROTINCIUK, Ștefan KOROMSKI, Moisa păscar, Ștefan COVRIG, Vasile ILAR, Hrihor ciobotar, Ion HUȚUL, Oleksa olar, Hrin DEMILCIUK, Ivan BONIK, Ivan RUNENKO, Vasile TĂNASĂ, Nicolai TASINSKI, Mihail STANSKI, Ivan pânzar, Enachi ROMANCIUK, Fodor SNIȚSKI, Andrei ROMANIUK, Ivan TAȘCIUK, Vasile TAȘCIUK, Costăș TAȘCIUK, Oleksa DUȘCIAK, Ivan butnar, Dănilă ciobotar, Fodor FOTE, Vasile sin FOTE, Coste CIMPOEȘ, Georgii MORĂRAȘ, Ion croitor, Ștefan STRILESCHI, Fedor pușcaș, Petre pușcaș, Neculai GROȚAN, Andrei ȘARĂBAT, Ivan PRIȘ, Oleksa PUBEȘSKI, Vasile PNIAC, Ștefan ȘINKO, Andrei KOLONIK, Hrihor BELCIUK, Vasile RUSNAK, Hrin DUȘCIAK, Semen DUDCIAK, Vasile COCIUK, Nechita FODORKO, Vasile KOZMENSKI, Fodor SCRINSKI, Vasile HUȚUL, Nechifor HUȚUL, Timoftei SĂPAG, Ivan pânzar, Oleksa POPISĂVAC, Ivan ȚEGE, Andrieș NEGRINIC, Hrihor MIHAILLO, Mihail VARNII, Oleksa HRINIAC, Onofrei, Mihail vătăman, Iacob SANCIUK, Andrei sin TERCUL, Ștefan ȘINCAR, Ivan GAGIROK, Mikita ZEVOLIK, Ștefan ZAVOLIK, Ștefan FOTE, Ivan ȘTEFANKO, Mihail PETRIC, Panco crășmar și Vasile RUSNAK.

1773: Cea mai veche biserică din Mămăiești a fost construită la Vadu Vlădichii, în 1773, de către episcopul Rădăuților, Dositei HERESCU, și mutată, apoi, la Mămăieștii Noi, între anii 1778-1790, de Maxim KOKOJACZUK. „La Mamaieștii Noi a fost transportată și biserica, clădită de episcopul de Rădăuți, Dosoftei Cherescul, în anul 1773, la Vadul Vlădichii, de lângă Rădăuți. Această biserică de lemn a fost cumpărată, între anii 1789-1790, de către proprietarul din Mamaiești, Maxim Cociaciuc, și de parohieni și transportată, de la Vadul Vlădichii, la Mamaieștii Noi, servind, până nu de mult, ca biserică filială a acestui sat, cu hramul „Acoperământul Maicii Domnului”. Astăzi nici această biserică, care mai putea reaminti timpurile trecute moldovenești și pe ctitorul ei, neuitatul episcop de Rădăuți, înainte de încorporare, iar după încorporare, episcopul Bucovinei, Dosoftei Cherescul, care conducea episcopia Rădăuților acuma de la 1750, nu se mai află la Mamaieștii Noi, ci a fost transportată în altă parte. Astăzi, în Mamaieștii Noi se află o biserică de piatră, zidită de fondul bisericesc și parohieni, în anul 1908, cu hramul tot la „Acoperământul Maicii Domnului”, iar în Mamaieștii Vechi, o biserică cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul, clădită de parohieni în anul 1864”¹⁴³⁰. Catapiteasma Sihăstriei Putna, care a fost închisă, „a fost dăruită bisericii din Mămăiești (care a fost ridicată în 1773 de episcopul Dositei)”¹⁴³¹ – ceea ce înseamnă că, în fapt, catapiteasma de la Putna a fost adusă, întâi, la Vadul Vlădichii, și-abia de acolo, odată cu biserica, la Mămăiești.

1774: În 1774, pe vatra satului care se va numi Mămăieștii Vechi, trăiau 102 familii, 133 în 1784.

1843: În 1843, biserica din Mămăieștii Vechi, cu 1.088 enoriași, îl avea paroh pe Simion CERNAȚ, iar cea din Mămăieștii Noi, cu 1.497 enoriași, pe Dimitrie PROCOPOVICI. În 1876, la Mămăieștii Vechi erau 1.687 enoriași, paroh fiind Axentie COZAC, iar la Mămăieștii Noi, parohie cu 2.293 enoriași, paroh era Teofil NICOROVICI. În 1907, la Mămăieștii Vechi paroh era Ignatie CARAGE, născut în 1847, preot din 1874, paroh din 1882, cantor fiind, din 1900, Ilie IOSEP, născut în 1859, iar la Mămăieștii Noi, paroh era Eusebie ANDRIICIUC, născut în 1841, preot din 1868, paroh din 1872, iar cantor, din 1900, Ioan ZAVADIUC, născut în 1858.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coțman – **Coțman** (judecătorie de district), Berhomet pe

¹⁴³⁰ Hostiuc, op. Cit., pp. 27, 28

¹⁴³¹ Petcu, op. cit., p. 602

Prut, Bordei sau Burdigeu, Davidești, Dubăuți, Havrilești, Iujenița, Ivancăuți, Clivodin, Laszkowka, Lujeni, Malatineț, **Mămăieștii Vechi**, **Mămăieștii Noi** cu Cutul Strilețchi, Nepolocăuți, Orășeni, Oșehlib, Piedecăuți cu Țopeni, Revacăuți, Revna, Șipeniț, Șișcăuți, Stăuceni, Suhoverca, Valeva, Viteleuca”¹⁴³².

1872: Școala din Mămăieștii Noi, cu 5 clase, a fost înființată în 1872, iar cea din Mămăieștii Vechi, cu 4 clase, din 1880¹⁴³³.

1890: În 1890, Mămăieștii Vechi aveau 1.895 locuitori, primar fiind Vasile Demciuc. Axentie Cozac era preot, învățător era Ilie Procopovici, iar cantor bisericesc – Grigorie Caplan. Mămăieștii Noi aveau 2.659 locuitori, primar fiind Constantin Petruc. Învățători erau Ioan Sawicki și Iosif Brandl, paroh – Eusebie Andriciuc, iar cantor bisericesc – Ioan Zavadiuc.

1891: O listă de subscripție pentru zidirea bisericii orientale din Cacica, întocmită, în septembrie 1891, de „Dimitrie POPESCU, preot în Mamaieștii noi”, menționează, printre familiile comunei, pe: parohul Teofil NICOROVICI, „docinte poporal” Ion LEWICKI, cantorul Ioan ZAWADIUC, Lazar PETRESCEAC, cantorul din Revna Vasile IEREMICIUC, Vasile CUDRENSCHI, Michail IACUBOVICI, Gheorghii SMERECA, Ioan HLIBCA, Gheorghii VIZNIUC, Ioan NECLEA, Iacob VÂRSTIUC, Gheorghii CUDRENSCHI, Gheorgie FOTIE, Grigori TOUETIUC, Teodosia CUDRENSCA, Vasile LAGADEU, Niculaiu MELNICIUC, Ioan ȘARLAI, Iacob SAUCIUC, Dimitrie HLIBCA, Alexii HLIBCA, Gheorghii PARANIUC, Chefa ARICIUC, Ioan BORESIUC, antistele comunale Ioan COCOIACIUC, Niculaiu MOTROVICI, Ion ȘARLAI, Vasile alui Michail IACUBOVICI, Vasile PODILCIUC, Gavril BORESIUC, Vasile VIZNIUC, Alexei PELOVICI, Vasile SAUCIUC, Teodor HAVISCIUC, Ioan IACUBOVICI, Vasile SAUCIUC, Vasile IACUBOVICI, Dimitrie MOTROVICI, Gheorghii OLEVICI, Vasile HAVRISCIUC, Gheorghii HUMENIUC, Iacob UHRENCIUC, Ștefan IACOVESCU, Niculaiu OLEVICI, Elisaveta, fiica lui Petrea PARANIUC, Iuliana DIDIV, Elena MAIDAN, Anastasia SAUCIUC, Vasile DEMCIUC, Domnica POPOVICI, Ion HNIDAN, locotenentul de artilerie Dimitrie PROCOPOVICI, Ioan BILEȚCHI, Paul MISLIUC, Nichifor SAUCIUC, Ștefan CUDRENSCHI, Michail HLIBCA, Maxim ARICIUC, Vasile MELNICIUC, Ioan BURAC, Paraschiva TUMAC, Dimitrie CUDRENSCHI, Ioan MACOVEICIUC, Vasile alui Ioan PETRIUC, Iacob SAUCIUC, Paraschiva HLIBCA, Vasile MELEU, Michail DEMCIUC, Teodosia PAULIUC, Gheorghii SEMINIUC, Elena IACOVESCU, Paraschiva alui Timofteiu STOLERCIUC, Niculaiu IACOVESCU, Ioan PAUCIUC, Maria, fiica lui Maxim IACOVESCU, Ana, fiica lui Atanasie MANDREG, Zoia, fiica lui Vasile FOTIE, Teodor DUDCIAC, Eufemia, fiica lui Dimitrie PETRIUC și Elena HLIBCA¹⁴³⁴.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Mămăești**, comună veche, districtul Cernăuți, împărțită astăzi în două comune separate: Mămăeștii Vechi (sau de Sus) și Mămăeștii Noi (sau de Jos). Aparținea, pe vremuri, mănăstirii Sucevița. La 31 Martie, 1648, când Vasile Lupu închină bunurile acestei mănăstiri Schitului Mare din Galiția, trece și această comună sub noua stăpânire. Domnul Moldovei Ilie Alexandru dă mănăstirei Schitului Mare un hrisov de danie relativ la Mămăești. Un altul, din 1676, relativ tot la această comună, a fost pierdut, cu ocazia unei jefuiri a mănăstirii de către turci și tătari. Se mai vorbește, apoi, despre această comună, în alte două hrisoave: unul de la Duca Vodă, cu data de 9 Februarie 1669, și altul de la Petru Ștefan, cu data de 26 Martie 1673. În acesta din urmă se pomenește despre așezarea aci a 20 de familii polone. La 1766 și 1767, comuna se mărește cu emigrați din Galiția. La 1776, aparținea Schitului Mare din Galiția, care avea în această localitate două

¹⁴³² *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹⁴³³ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 19, 1876 p. 80, 1907 p. 107

¹⁴³⁴ GAZETA BUCOVINEI, Nr. 45/1891, p. 6

mănăstiri filiale, una cu 11 călugări și alta cu 10. **Mămăeștii de Jos** (sau **Noi**), comună rurală, districtul Cernăuți, așezată pe malul stâng al Prutului și lipită, în partea sa de Vest, cu comuna Mămăeștii de Sus (sau Vechi), lângă hotarul dinspre districtul Coțman. Suprafața: 15,62 kmp; populația: 2.659 locuitori ruteni, gr. or., și câțiva izraeliți. Este lipită de linia ferată Nepolocăuți-Cernăuți, precum și de drumul principal Sniatin-Cernăuți, care se unește aci cu cel principal Zaleszezyki (Galiția) – Cernăuți. Are o școală populară, cu 3 clase (deci, 90 școlari – n. n.), și o biserică parohială, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”. La 1776, forma o singură comună cu Mămăeștii de Sus, sub numirea de Mămăești, și era în posesia Schitulul Mare din Galiția. Populația se ocupă cu agricultura și cu creșterea de vite. Comuna posedă 493 hectare pământ arabil, 6 hectare fâneați, 671 hectare pădure și 63 ari heleștee. Se găsesc 142 cai, 639 vite cornute, 913 oi și 326 porci. **Mămăeștii de Sus** (sau **Vechi**), comună rurală, districtul Cernăuți, așezată pe partea stângă a Prutului, la hotarul dinspre districtul Coțman. Suprafața: 15,68 kmp; populația: 1.985 locuitori ruteni, de religie gr. or. Este lipită de linia ferată Nepolocăuți-Cernăuți, precum și de drumul principal Sniatin-Cernăuți, care se unește aci cu cel principal Zaleszezyki-Cernăuți. Are o școală populară, cu 2 clase (deci, cu 60 școlari – n. n.), și o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul”. La 1776, forma o singură comună cu Mămăeștii de Jos, sub numirea de Mămăești, și era în posesia Schilului Mare din Galiția. În privința calificativului „Vechi”, se crede că e dat acestei localități în urma transportării și clădirii aci a unei vechi biserici din Mămăeștii de Jos sau Noi; deci comuna aceasta este înființată în urma celei noi. Populația se ocupă cu agricultura și cu creșterea de vite. Comuna posedă 2.108 hectare pământ arabil, 260 hectare fâneați, 20 hectare grădini, 270 hectare imașuri, 11 hectare pădure și 41 ari heleșlee și bălți. Se găsesc 103 cai, 579 vite cornute, 273 oi, 321 porci și 61 stupi de albine”¹⁴³⁵.

1914-1918: „**Dimitrie Hlibka**, născut în anul 1887 în **Mămăeștii Noi**, în 1914, cu ocazia mobilizării generale, a fost înrolat (Regimentul 41 Infanterie) și a luat parte la luptele în contra Rusiei. De la finea lui August 1914, nu e nici o știre despre dânsul și, de atunci, e dispărut / la cererea Mariei lui Dimitrie Hlibka / Tribunalul Cernăuți, Secția VIII, la 16 Iunie 1919”¹⁴³⁶; „**Lazar Klain a lui Ilie**, născut în **Mămăeștii Vechi**, a fost înrolat, în anul 1914, în Regimentul de Infanterie nr. 41 și a plecat îndată pe câmpul de luptă. La scoborârea din vagoane, în Zaleszczyki, a sărit el jos din vagon așa de rău că și-a atras o boșorogală gravă. Chiar în aceeași lună, adică pe la mijlocul lui august 1914, să fi murit el, în urma acestei nenorociri și, de atunci, lipsește orice știre despre dânsul. Fiind deci probabilă prezumția legală a morții, se îndrumează, la cererea Raiftei Klain, procedura pentru declararea morții celui dispărut”¹⁴³⁷; „**Chaim Hartenstein**, născut în 1854, în **Mămăeștii Noi**, cu ocazia invaziunii a doua a rușilor, ar fi fost omorât de soldații ruși, la 16 mai 1915, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se dispune, la cererea soției sale, Zivia Hartenstein, procedura pentru stabilirea morții celui dispărut”¹⁴³⁸; „**George Iacubovici a lui Vasile**, născut la 1888 în **Mămăeștii Noi**, a fost înrolat, în 1914, în Regimentul 41 Infanterie și a plecat la luptă. La începutul anului 1915 se afla, în apropiere de Beligrad, în tranșeu. Într-o luptă care a avut loc la 27 ianuarie 1915, ar fi picat, fiindcă camarazii lui, după luptă, nu l-au văzut nici sănătos și nici rănit. Presupunându-se probabilitatea decesului, se dispune, la cererea soției sale, Virginia Iacubovici, procedura pentru stabilirea morții celui dispărut; **Vasile Makowejczuk a lui Ion** din **Mămăeștii Noi**, născut în 1884, a fost înrolat, în anul 1914, în Regimentul 22 Infanterie și a plecat în campanie. El a picat prizonier la ruși și a fost internat, în timpul din urmă, în Sicz, guvernământul Archanhelsk. Acolo ar fi murit, la 22 iulie stil vechi 1916, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabil decesul, se dispune, la cererea

¹⁴³⁵ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 138, 139

¹⁴³⁶ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 53, Cernăuți în 9 August nou 1919, pp. 3-5

¹⁴³⁷ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 58, Cernăuți în 23 August nou 1919, pp. 3, 4

¹⁴³⁸ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 80, Cernăuți în 7 Noemvrie nou 1919, pp. 3-12

soției sale, Varvara Makowejczuk, procedura pentru stabilirea morții celui dispărut¹⁴³⁹;
„**Ioan a lui Nicolai Smereca**, născut în **Mămăieștii Noi**, la 1 iunie stil vechi 1888, a fost înrolat, cu ocazia mobilizării generale, în Regimentul 41 de Infanterie și ar fi picat pe frontul rusec, în Galiția. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea lui Metrou Hadiuc și a Mariei Stobarczuk, procedura pentru declararea morții celui dispărut¹⁴⁴⁰;

1919: Din Comisiunea agrară de ocol Cernăuți făcea parte, ca locțiitor, și „**Nicolae Foti**, agricultor, Mămăeștii Noi¹⁴⁴¹”.

1940: Tablou de cărțile de capacitate (atestare de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuți, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940¹⁴⁴²: **Luhaniuc Boris**, cofetar, domiciliat în Mămăești Vechi.

MAMORNIȚA – ȚURENI. Din **16 februarie 1428**, până 20 iunie 1438, în Divanul lui Alexandru cel Bun și, apoi, al fiilor lui, Ștefan și Ilie, se aflau și „panul Hodco de la Mamurinți... și fratele său, pan Leu”.

1456: 13 iunie 1456, printre boierii Divanului Domnesc ai lui Petru Aron Vodă se afla și „pan Grinco de la Mamurinți”. Aflat în granița Bucovinei cu Herța, aproape de Mologhia, satul Mamurinți sau Mamornița are parte de o primă atestare documentară ca sat în 7 mai 1565, când Lăpușneanu întărește lui Iordache Țura și întregului neam țurănesc întregul sat. Următoarea menționare s-a făcut în 26 februarie 1664, când Duca Vodă a poruncit să fie adus la judecata Divanului Domnesc Lupul Stroescul, care împresurase câteva părți de sat ale lui Constantin de Mamornița. Lupul Stroescul, de altfel, avea câte o gălceavă cu mai fiecare răzeș, după cum o demonstrează și un alt hrisov al lui Duca Vodă, din 31 iulie 1671, prin care îi poruncește starostelui de Cernăuți, Dumitrașco Boul, să cerceteze cearta ivită, tot pentru părți de moșie împresurate, între Lupul Stroescul și Samuilă. Vornicul Lupul Stroescul se află în dispută pentru părți de sat și cu Andrieșeștii și Țurenii de Mamornița (Ionașco și Andronic Țure, de la care vine, prin bunicul Oanță Țura, numele de mai târziu al satului, Țurenii), Ștefan Vodă trimițându-l pe marele pitar Dumitru la Mamornița, în 8 septembrie 1673, să împace părțile.

1671: O împărțeală anterioară, făcută de Gligoraș Gherman și Arsenie Volcinschi, în 15 mai 1671, stabilea că jumătatea de sus a satului aparținea lui Lupul Stroescul și ginerelui lui Brânzanul, popa Samuilă, iar jumătatea de jos s-a împărțit în trei părți, Țurenii, nepoți ai lui Oanță, primind partea de jos, Andrieșeștii, nepoți ai lui Vască, primind partea de mijloc, partea de sus, care fusese a lui Dragotă și pentru care se ivise conflictul fiind împărțită în 12 părți, din care Stroescul primea 10 părți (3 jirebii de la Barnovschi Vodă, 1 de la Țura), 2 părți revenind Andrieșeștilor, care le cumpăraseră de la Barnovschi Vodă.

1710: În 5 aprilie 1710, Iordachi, fiul lui Gligorie Mamurinschi, vindea lui Toader Țura, pentru „un cal, drept 17 taleri, o haină nouă, drept opt taleri, un sac de grâne, drept un taler, și 2 saci de hrișcă, tot drept un taler”, partea lui de moșioară din Mamornița.

1722: În 20 octombrie 1722, Gavril Volcinschi din Mamornița a fost chemat la judecată domnească de către Dosoftei, egumenul Putnei, pe motiv că, după ce zălogise un fânaț, pentru un împrumut, împresurase fânațul, adică își pusese iobagii să cosească și să ia fânul.

¹⁴³⁹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 84, Cernăuți în 27 Noemvrie nou 1919, pp. 13, 14

¹⁴⁴⁰ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 19, Cernăuți, 1 iulie nou 1921, pp. 244-254

¹⁴⁴¹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

¹⁴⁴² *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208

1762: În 15 octombrie 1762, Ștefan Hăncul, feciorul lui Hăncu căpitan, vindea a patra parte din satul Mamornița fraților Ioniță, Dumitrașco și Nicolae Potlog, lui Constantin Volcinski și cumnatei acestuia, Ileana Volniceasa.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹⁴⁴³, din 1772-1773, înregistrează la Mamornița, moșie razeșească, „55 – toată suma caselor”, însemnând văduvă, Catrina COPÂNCIOAI, 3 jidovi, Copil sin Șmil, Herșcul sin Volva și Volva sin Leiboi, 2 mazili, Neculaiu POTLOG și Vasile BRĂESCU, 1 ruțaș, Gavrițaș sin ȚURII, și 48 birnici, adică: Vasile rusul, Chirilă BOICU, Nichifor rus, Ivan rus, Hrihor TCACI, Iacob rus, Georgii BUDAC, Ilie sin BAHRI, Onofreiu POLIT, Vasile BUDAC, Onofreiu VIȚKO, Marco HITAR, David VIȚKO, Constandin PĂTESCU, Irimie PĂTESCU, Velișcu SCHION, Ion VREME, Vasile CÂRNEALĂ, Grigoraș ZGÂRCEA, Dumitrașcu GOLOGAN, Gavril BONDRĂȘ, Andrei GOLOGAN, Ștefan vâcar, Ilii cumnat lui ANDRUNACHE, Ion morar, Dumitraș TĂRSĂUȚAN, Dumitrașco VÂLCU, Iftemi ZGÂRCEA, Demian sin morar, Georgii săcrier, Simion CABA, Vasile GURINKO, Ion VĂRAR, Ichim MINTAR, Vasile MINTAR, Ion FLOARE, Andronic KURKOMSKI, Ion TREBIȘA, Filip SALOB, Onofreiu NAZARII, Simion PAPADOC, Petre sin preutesii, Dumitraș STAȘKO, Ștefan pescar, Vasile CINCURĂȚEI, Petre herghelegiu, Martin ungar și Vasile COCIRCĂ.

1774: Conform recensământului lui Gabriel von Spleny, Mamornița avea, în 1774, 2 mazili, 1 popă, 50 țărani și 2 arnăuți. Topografia lui Werenka menționează, pentru 1774, 15 gospodării, iar pentru 1784, 224 familii. În 1890, Mamornița avea 602 locuitori, sub administrația primarului Alexie Andrușec. Învățător era Ioan Seniuc. Cealaltă parte a satului, Turani, avea 900 de locuitori și primar propriu, pe George Dașchevici. Învățător era Alexandru de Dașchevici, George Berariu era preotul satului, iar Emanuil Sgârcea era cantor.

1774: „Mieg informa, de asemenea, că a cunoscut două mari drumuri de țară din Moldova, care duc, de la Suceava, la Iași, și, de aici, până la Sniatin – probabil prin Mamornița – și a observat că, de la dislocarea trupelor rusești, zona Sucevei a fost ignorată. Deci, din moment ce numai trupele de ocupație foarte slabe au fost lăsate în Bucovina de către ruși și, chiar după pace, în regiunea Suceava nu au fost așteptate trupe ruse mai mari, era evident că, cu acordul lui Romanzow, Austria putea să avanseze în această țară. Intenția a fost luată în considerare și de împăratul Josef II, care a dispus punerea în aplicare a unor măsuri importante¹⁴⁴⁴. Printre altele, Mieg a fost însărcinat să ducă un cadou pentru Romanzow, la Iași, și să-l predea lui Barco. Două brigăzi, Spleny și Kiss, erau gata să mășăluiască în Bucovina¹⁴⁴⁵, dar avansul a fost întârziat, până la obținerea aprobării lui Romanzow, ceea ce, din fericire, a venit curând... În ceea ce privește legăturile importante comerciale cu Preworodek și Sniatin, cele ale Poiana Samlina, Pojana bleși, dealul mare Beresova, poiana Harlușa, Fântâna Sauchi, Cernaucă, poiana Kosuțna, Stanahora, Zucika, Cernăuți, Mamornița, Lukaweț, Derehlu, Siret, Bordujeni, Parhauți, Humor și valea Bistriței, acestea au servit parțial pentru a valorifica pământul inferior și a echilibra balanța, pentru a afirma punctele de trecere, care nu și-au pierdut importanța nici în condițiile schimbate de astăzi”¹⁴⁴⁶.

1785: În 1785, Sandu Țura de Mamornița vindea niște părți de moșie din Ispas.

1811: „Teritoriul Moldovei începe la Țureni (Zoring), cătunul cu câteva case, în care există posturi de grăniceri din Moldova și din Austria, dar și unii comisari greci și austrieci, care să examineze și să semneze pașapoartele. Încă vedem rămășițele unor păduri mari de stejar, distruse de hoardele de tătari și de țigani rătăcitori (Chinganis errans¹⁴⁴⁷), prin incendii

¹⁴⁴³ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 383

¹⁴⁴⁴ Beil. XXVIII, XXIX.

¹⁴⁴⁵ Ibidem.

¹⁴⁴⁶ Werenka, Dr. Daniel, *Bukowinas entstehen und aufblühen* (Apariția și înflorirea Bucovinei), în *Archiv für österreichische Geschichte* (Arhive pentru istoria austriacă), Wien, 1892, pp. 98-152.

¹⁴⁴⁷ „Egipteni”, precum cei din Bohemia.

care, în timpul migrațiile lor neconținute, luminează, la poalele copacilor, cu focuri mari, ale căror cenușă consumă toată scoarța copac, care se usucă în curând și pier. Am văzut o hoardă a acestor egipteni la Țureni, căruțele lor erau construite în mod nemaîntâlnit; toate piesele au fost unite și fixate doar cu dibluri de lemn și fără ajutorul fierului sau a oricărui alt metal. Nu folosesc păcură sau gudron pentru a unge axul roților, iar zgomotul pe care îl fac poate fi auzit de la distanță mare”¹⁴⁴⁸.

1820: Biserica Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril din Țureni a fost construită în 1820, iar bisericuța Sfântului Nicolai din Mamornița avea să fie fondată în 1884 și sfințită în 1886. În 1843, Mamornița era arondată bisericii din Lucovița, biserica din Țureni, cu 507 enoriași, patronată de Ilie Ludwig von MIKULI, fiind slujită de preotul Andrei ALEXANDROVICI. În 1876, biserica din Țureni, la care erau arondați și credincioșii din Mamornița, cu 1.181 enoriași, patronată de Dominik baron von KAPRI, îl avea paroh pe Samuel LOMICOVSKI. În 1907, paroh era, pentru amândouă bisericile, Ioan POPESCU, născut în 1858, preot din 1885, paroh din 1896, iar cantor, din 1905, Ștefan TUDAN, născut în 1851.

1848: Prin punctul vamal de la Mamornița au trecut, în 1848, majoritatea revoluționarilor moldoveni, dar și Arune Pumnul, care, arestat la București și adus la Iași, a izbutit să fugă în Bucovina, unde i se recomandase să-l caute pe Iraclie Porumbescu, tânăr student la teologie, în acel octombrie al anului 1848.

1885: O școală cu 2 clase avea să fie deschisă, din 1885, la Țureni, iar o alta, tot cu 2 clase, din 1893, la Mamornița¹⁴⁴⁹.

1902: Banca raiffeisiană s-a înființat la Țureni (Zureni), în 16 noiembrie 1902, sub președinția preotului Ioan Vlaico, director fiind Ioan Popescu, iar vistiernic, Eugen Vogel.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitza: „**Mamornița**, comună rurală, districtul Cernăuți, așezată pe partea stângă a pârâului cu același nume, afluent al Prutului, între comunele Lucavița și Țureni, la hotarul dinspre România. Suprafața: 1,16 kmp; populația: 522 locuitori ruteni, gr. or. Este străbătută de drumul districtual Lucavița-Vamă. Are o școală populară, cu o clasă, și o biserică filială cu hramul „Sfântul Nicolae”, atenență a parohiei din Țureni. La 1776, era în posesia mazilului Nicolae Potlog și a lui Vasile Brăescu. La 1779, s-a adăugat la această comună și satul Slobozia Mamorniței. În 1780, era unită cu Lucavița, Cotul Bainschi și Țureni. De aceea purta și numele de Slobozia Mamorniței și Țureni. Într-un hrisov, datând din secolul al XV-lea, e menționată sub numirea de Mămureni. Populația se ocupă cu agricultura și cu creșterea de vite. Comuna posedă 444 hectare pământ arabil, 18 hectare fânașuri, 8 hectare grădini, 27 hectare imașuri și 57 ari bălți. **Mamornița, moșie**, cu administrație particulară, districtul Cernăuți. Suprafața: 2,68 kmp; populația: 80 locuitori izraeliți și ruteni. Se găsesc 15 cai, 106 vite cornute, 141 oi, 83 porci și 3 stupi de albine”¹⁴⁵⁰. „**Țureni (Zurin)**, comună rurală, districtul Cernăuți, așezată pe malul drept al Prutului, lângă hotarul cu România. Suprafața: 7,03kmp; populația: 861 locuitori, în majoritate ruteni, gr. or.; restul izraeliți, români și poloni. Cuprinde, pe lângă satul de reședință, Țureni, cu 803 locuitori, și cătunul Vama. Este situată lângă drumul principal Cernăuți-Vama; printr-un drum de țară, având un anume vad peste Prut, comunică cu Rusia (Basarabia – n. n.). La 1777, era stăpânită de Vasile Brăescu. În 1780, a fost unită cu localitățile: Sucevița, Cotul Bainschi și Mamornița. Populația, formată din locuitori originari, peste care au venit coloniști din Transilvania, se ocupă cu agricultura și cu creșterea de vite. Comuna posedă 369 hectare pământ arabil, 82 hectare fânașuri, 13 hectare grădini, 59 hectare imașuri și 36 hectare păduri. Se găsesc 60 cai, 222 vite cornute, 105 oi, 212 porci și 29 de

¹⁴⁴⁸ Neale, Adam, *Voyage en Allemagne, en Pologne, en Moldavie et en Turquie*, Tome second, Traduit de l'Angloise par Charles-Auguste Def., Paris 1818, pp. 2-30

¹⁴⁴⁹ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 15, 1876 p. 25, 1907 p. 60

¹⁴⁵⁰ Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 136

stupi de albine”¹⁴⁵¹. „**Vama**, cătun, pendinte de Țureni. Are 10 case și 58 locuitori. Aici se află un oficiu vamal. Este ultimul punct al drumului principal, ce vine de la Cernăuți, precum și locul de unde pleacă un drum districtual spre Lucavița. Este așezată pe partea stângă a pârâului Mamornița, tocmai la hotarul cu România”¹⁴⁵². „**Cotul Bainschi**, comună rurală, districtul Cernăuți, așezat pe mici dealuri, între comuna Mologhia și hotarul dinspre România. Suprafața: 6,02 kmp; populația: 327 locuitori ruteni și puțini români; religia gr. or. Prin drumuri de țară comunică cu localitățile vecine; are o biserică filială, cu hramul „Nașterea Maicii Domnului”, atenență a parohiei din Lucavița de Sus. Această comună a fost înființată în timpurile din urmă și s-a numit asttel după un proprietar. La 1776, aparținea mazilului Costandache Șahan. Populația se ocupă cu agricultura și creșterea vitelor. Comuna posedă 237 hectare pământ arabil, 63 hectare fânațuri, 161 hectare grădini, 849 hectare izlaz, 185 hectare pădure. Se găsesc 13 cai, 126 vite cornute, 14 oi și 71 porci”¹⁴⁵³.

1910: În 1910, mai bine de trei pătrimi ale satului bucovinean de la granița cu România erau galițieni, și doar mai puțini de o pătrime români.

1914: „În ziua de 29 august, domnul Vasile Petriche, șeful postului de jandarmi Mamornița, a găsit, în satul Cotu-Hotin, situat la un kilometru depărtare de graniță, pe funcționarii vamali austrieci Frantz Hanusch și Richard Betea, și pe soldatul milițian Friederich Iohan, fugiți de teama rușilor. Cu toții au fost înaintați prefecturii județului”¹⁴⁵⁴. / „La Boian, rămăsese doar „o patrulă austriacă, compusă din 50 de soldați, câțiva jandarmi și finanți”, iar când trupele rusești pornesc un nou atac, aceștia „s-au ascuns printre bozii”, de unde au tras înspre ostașii ruși și-abia când aceștia au încercat să-i încercuiască, „au fugit, prin Prut, pe teritoriul nostru”, doi dintre ei înecându-se. În cele din urmă, ei „au fost găsiți de grănicerul Ghimiș, de la pichetul Mamornița, care i-a dezarmat, ducându-i la pichet. Refugiații sunt în număr de 51, dintre cari: un plutonier major, doi sergenți și un soldat de jandarmi, 3 finanți, 37 soldați rezerviști și doi civili (un bărbat și o femeie). De la pichetul Mamornița au fost escortați la secția de jandarmi Herța. Sosirea refugiaților a impresionat adânc pe populațiune. Datorită generozității dlui căpitan Haralambie Miloș, primarul orașului, li s-a servit, pe dată, o masă bună, tratându-i cât se poate de bine. Toți se roagă să fie înapoiți în Austria”¹⁴⁵⁵. / „Până în 27 noiembrie, deseale năvăliri rusești, dinspre Vășcăuți pe Ceremuș, înspre Lencăuți, Jucica și Țureni, prevesteau o nouă retragere austriacă, Tribunalul Țării din Cernăuți, condus de vicepreședintele Dr. Vasile Iacobovici, fiind mutat, preventiv, la Suceava, unde și-a reluat activitatea în 27 noiembrie, în vreme ce închisoarea Sucevei nu mai izbutea „să cuprindă poporul, adus cu sutele din părțile care fuseseră invadate de trupele rusești. Sunt, mare parte, ruteni, dar și români, bărbați, femei și copii din părțile Siretului, Storojinețului și Cernăuțului, învinuiți de a fi participat la jafurile întinse, făptuite de miliția rusească”¹⁴⁵⁶. Jafurile însemnau, de fapt, inițiative locale, care se vor perpetua pe toată perioada războiului, de cele mai multe ori fără nici o complicitate a miliției rusești. Sătenii ruteni, români și lipoveni luau de prin conacele boierești tot ce se putea lua, de multe ori conduși la pradă de primari, apoi puneau foc, fiind convinși că barbaria va fi pusă pe seama rușilor”¹⁴⁵⁷.

1915: „Rușii suferă pierderi mari în Bucovina. București. Ziarele din București primesc, din Burdujeni: În zilele din urmă, s-au dat, lângă pădurea Rarancea, lupte disperate între trupele austro-ungare și cele rusești. Trupele austro-ungare i-au împresurat pe ruși, făcând mai multe mii de prizonieri și au capturat 6 mitraliere și mult material de război. Între

¹⁴⁵¹ Ibidem, pp. 229, 230

¹⁴⁵² Ibidem, p. 234

¹⁴⁵³ Ibidem, p. 74

¹⁴⁵⁴ *Panica în Bucovina* – în „Adevărul” din 19 august 1914

¹⁴⁵⁵ „Adevărul” din 22 august 1914

¹⁴⁵⁶ *Viața Nouă*, III, nr. 148, 15 nov. n. 1914, p. 4

¹⁴⁵⁷ *Românul*, IV, nr. 259, 25 noiembrie v. / 8 decembrie n. 1914, p. 3

Țureni și Noua Suliță s-au dat, de asemenea, lupte mari, în cari Rușii au fost respinși”¹⁴⁵⁸ ... „Războiul adevărat nu avea să înceapă nici măcar odată cu gerurile cele mari, atunci când trupele rusești, aduse, cu trenul, de la Reni, la Noua Suliță, ocupau poziții, încă din 4 decembrie 1915, pe aliniamentul Boian-Țureni, cu intenția de a năvăli spre Cernăuți. Trupele austriece, cantonate la Mahala și la Sadagura, se pregăteau să înfrunte tirurile de artilerie rusească, iar cele cantonate prin partea sudică a Bucovinei au fost retrase¹⁴⁵⁹. Abia în 4 ianuarie 1916, când rușii au bombardat vama din Țureni, începu, cu adevărat, un nou război în ținuturile bucovinene. Comunicatul oficial rusesc, din 23 decembrie 1915 (5 ianuarie 1916 nou – n.n.), preciza că „luptele din Bucovina devin din ce în ce mai înverșunate, și armata rusă, respingând contraatacurile, înaintează mereu spre Cernăuți. Dușmanul a suferit, în această regiune, mari pierderi, care se urcă la 800 de prizonieri și un mare număr de răniți și morți, lăsați pe câmpul de luptă”¹⁴⁶⁰. / „În vara anului 1915, când trupele rusești se regrupau și se întăreau în Basarabia, fortificând teritoriul dintre Zurin și Mamornița, unii dintre bucovineni au făcut adevărate averi din contrabanda cu rachiu, încurajată de soldații ruși fără rezerve, deși afacerea se lăsa, adesea, „cu capete sparte și corpul sângerat de bătaie. Dar așa e negoțul”¹⁴⁶¹. O aparență de acalmie și de normalitate a determinat Direcția Căilor Ferate să părăsească Vatra Dornei, pentru a se stabili la Cernăuți”¹⁴⁶².

1916: „Și comunicatul oficial austriac recunoaște înfrângerea: „Oamenii care ocupau rețanșamentul podului de la Cernăuți au trebuit să fie retrași, în fața focului de artilerie concentrat al unui inamic cu mult superior. Peste noapte, adversarul a forțat, în mai multe puncte, trecerea peste Prut și au pătruns în Cernăuți. Trupele noastre au evacuat orașul”¹⁴⁶³ ... / „Austriecii, evitând bătăliile decisive, se tot retrag, iar rușii ocupă, rând pe rând, toate localitățile din sudul Bucovinei. La Țureni, austriecii, în retragere, au aruncat în aer depozitul de muniții, iar la Ronina, podurile de peste Prut și Siret. În 20 iunie 1916, se desfășurau lupte grele la Storojineț, Frazenthal și Tereblecea. Între Burdujeni și Ițcani, coloanele refugiaților bucovineni, din toate clasele sociale, blocaseră drumul, dar cei mai mulți refugiați se îndreptaseră direct spre Vatra Dornei”. „De două săptămâni, populația din Cernăuți și din împrejurimi s-a refugiat în Ițcani și Suceava, unde li s-au dat asigurări că rușii nu vor ajunge prea curând. Aici, însă, s-au izbit de mizeria foamei. Vrând să se refugieze la noi, de unde să-și continue drumul spre Ungaria, autoritățile locale n-au putut permite acest lucru, fără avizul prealabil al autorităților superioare. Astăzi li s-a permis tranzitarea prin țara noastră. În acest scop, a sosit dl Cămărășescu-Tacit, subinspector general de poliție, însoțit de comisarul de Siguranță, dl E. Zdrafcu, pentru luarea măsurilor necesare. A sosit, de asemenea, căpitanul de jandarmi Topor, cu 40 de jandarmi... / Chiar acum continuă să sosească numeroși refugiați din Siret, care, sub ploaia de gloanțe, au parcurs, pe jos, această distanță, de la Siret, la Burdujeni. Și orașul acesta a căzut în mâinile rușilor (căzuse, odată cu Rădăuții, în dimineața zilei de 20 iunie 1916 – n. n.). Casele din Ițcani sunt aproape toate pustii, pe când în magaziile gării Ițcani mai staționează un mare număr de refugiați, care nu au putut trece dincoace. Mizeria e de nedescris”¹⁴⁶⁴. / „În Bucovina, rușii ocupaseră Toporăuții și Rarancea, încă din 10 iunie 1916, iar în ziua următoare, se îndreptau spre Mahala și Cernăuți. De la Boian, tunuri grele japoneze, de 329 mm, coordonate de ofițeri japonezi și francezi, bombardau Cernăuții, iar populația Bucovinei o apuca, în grabă, pe calea pribegiei. În timpul ofensivei rusești,

¹⁴⁵⁸ *Românul*, V, nr. 53, sâmbătă 7/20 martie 1915, pp. 3, 4

¹⁴⁵⁹ *Adevărul*, 28, nr. 10311, 23 noiembrie 1915, p. 2

¹⁴⁶⁰ *Adevărul*, 28, nr. 10342, 24 decembrie 1915, p. 3

¹⁴⁶¹ *Viața Nouă*, IV, nr. 158, din 25 iulie n. 1915, p. 4

¹⁴⁶² *Adevărul*, 28, nr. 10186, 21 iulie 1915, p. 2

¹⁴⁶³ *Adevărul*, 29, nr. 10503, 7 iunie 1916, p. 3

¹⁴⁶⁴ *Adevărul*, 29, nr. 10504, 8 iunie 1916, p. 3

flancul stâng al armatelor generalului Keller a pătruns pe teritoriul românesc, distrugând Mamornița și ucigându-l pe grănicerul Nicolae Luxandra”¹⁴⁶⁵.

1914-1918: Jertfa de sânge pentru Bucovina a fost depusă de „Glotașul **Grigorie Cuțac**, Țureni, mort”¹⁴⁶⁶; „Infanteristul **George Cușniriuc**, Mamornița, Reg. 22, mort (31.03-01.07.1915)”¹⁴⁶⁷.

1922: „Având în vedere concursurile publicate, cererile prezentate și propunerile făcute de revizorate, Consiliul școlar al țării a făcut, în ședința din 27 Martie 1922, sub președinția domnului Director general delegat al învățământului din Bucovina, următoarele numiri, pe ziua de 1 Aprilie 1922 – a). în calitate de învățători superiori: **Ilie Olinic** la Mamornița”.

MĂNĂSTIREA HUMORULUI. Despre legendarul „loc unde să chiamă acum **Buoreni**, dacă s-au discălicat sat”, atunci când Dragoș Vodă, „acolea, fiindu și hiara obosită, au ucis-o”, am scris separat, pentru că Bori sau Boura, sau Boureni, însemna o colonie germană cu reguli comunitare stricte și care nu prea a interacționat cu comunitatea românească din satul Mănăstirea Humorului, al ctitoriei feciorilor lui Oană, vornic de Tulova, deși biserica mănăstirească pe care o știm nu mai este cea a lui Stanciul și Costea, ci o minunată zidire a boierului Toader Bubuog și a jupănesei Anastasia, din anul 1536. Menționată în **13 aprilie 1415**, drept seliște „care este la Humor” a „mănăstirii panului Ivan vornic”, Mănăstirea Humorului a fost, vreme de veacuri, doar o braniște mănăstirească. Pe malul drept al râului Repedea (Homor, în tătărară și maghiară), fostul vornic de Suceava și, apoi, de Tulova, Oană, a înălțat o mănăstire de lemn, pe care a înzestrat-o cu moșii. Oană a avut trei feciori, pe Lazăr, pe Stanciul și pe Costea, iar aceștia au primit întăritură domnească, în 28 decembrie 1428, asupra moștenirii rămase de pe urma părintelui lor, și anume „seliștea lui Dobre, la Humor, unde este mănăstirea lor”, și „adăugate către această mănăstire, trei sate, sub Dumbrava Înaltă, anume: unde a fost vătăman Minco, alt sat în lazul lor, al treilea sat, unde a fost cneaz Stan”. Peste vreo ase luni, în 3 iunie 1429, feciorii lui Oană vornicul au primit întăritură domnească pentru întreaga „credincioasa vislușenie a tatălui lor”, primind și satul de „pe Tulova, unde este curtea lor, și Stroinții, la obârșia Șomuzului, și Litanouții (Litenii Bucovinei)”, plus alte câteva zeci de sate, risipite prin întreaga Moldovă.

1760: Dintre emigranții ardeleni, mai sunt consemnați: Vasile Hosa, plugar din Ilva Mare, sosit, în 1763, împreună cu soția; Filip Ungurean, plugar din Ilva mare, sosit, în 1760, împreună cu soția, feciorul și cele două fete ale sale; Simeon Goma, plugar din Borșa, sosit în 1758, împreună cu soția și cinci fiice; Ion Crăciun, plugar din Borșa, sosit tot în anul 1758, împreună cu soția, trei băieți și trei fete; frații Lupu și Vasile Moroșan, plugari din Borșa, stabiliți la Mănăstirea Humorului în anul 1758, împreună cu soțiile, iar Lupu și cu trei băieți și patru fete.

1766: „Seliștea lui Dobre, la Humor, unde este mănăstirea lor” împlinește, deci, 580 ani de la prima atestare documentară, satul și mănăstirea formând un tot unitar, cu o istorie comună sau, mai bine zis, cu un anonim cenușiu, întins peste câteva veacuri, până în 15 ianuarie 1766, când egumenul Gherasim al Humorului avea să se plângă Divanului împotriva oamenilor care vând băuturi în satele mănăstirești Homor, Pârtești, Derțca etc., iar Grigore Ghica avea să-l împuternicească pe egumenul Gherasim să vândă numai el „prin cele sate vin sau horilcă”. În fond, așa este creștinește: călugărul să provoace păcatul, ca să aibă ce ierta.

¹⁴⁶⁵ *Adevărul*, 29, nr. 10498, 2 iunie 1916, p. 4

¹⁴⁶⁶ *Viața Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915

¹⁴⁶⁷ *Viața Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8

Cât despre horilcă, aceasta provine din Polonia, fiind adusă, prima dată, prin secolul al XV-lea, drept „leac pentru holeră” (pe scurt, „horilcă”), și încredințată crâșmelor vremii, mănăstirilor.

1774: În 1774, satul Mănăstirea Humorului avea doar 40 de familii, iar în 1784, 87. Peste un secol, în 1895, satul avea 1.260 locuitori, conduși spiritual de parohii Ermocrat Tomașciuc și Gheorghe Boca, dar și de învățătorul Petru Colesniuc. Primar al comunei era Simion Pașcovici, iar cantor – Ipolit Hnidei. Cabinetul de lectură se numea „Școala română”.

1775: „În timp ce corespondența scrisă dintre Viena și Constantinopol sporește tot mai mult, iar activitatea lui Barco, la sediul rus, a fost finalizată cu vizita sa de adio, la Mohilew, comandantul Galiției, generalul Ellrichshausen, a continuat să călătorească prin Bucovina, pentru a obține detalii despre aceasta. Sugestiile sale, din timpul călătoriei, se referă, în principal, la comunicații: drumuri mai confortabile, cu mai puține poduri în munți, fortificarea celor mai importante puncte strategice, precum Munticelu, gura drumului, între Mănăstirea Humor și Bordești, apoi un alt punct, la o jumătate de oră de la mănăstirea Humor, la o tavernă, la intersecția cu drumul ce duce, de la Vama, la Capu Codrului și Roman, și avantajele comunicării între Transilvania și Bucovina, în caz de război, au fost principalele puncte de care s-a ocupat Ellrichshausen în acest raport”.

1778: Conform Consignațiunii lui Enzenberg, din 27 ianuarie 1778, la Mănăstirea Humorului s-au stabilit patru familii de emigranți transilvăneni, cu numele Buburuțan (Buburuzan), cea a plugarului din St. Ioan, Ștefan, în 1761, formată din soție, doi băieți și o fată, cea a plugarului din Ilva Mare, Vasile, în 1763, formată din soție, un băiat și două fete, un alt Vasile Buburuzan, holtei din Bârgău, precum și Parasca, o văduvă din Pipia, care s-a stabilit la Mănăstirea Humorului, în 1762, împreună cu cei doi băieți și cele două fete ale sale.

1815: Primele nume ale unor homoreni apar într-o plângere, înaintată Craisantului din Cernăuți, în 23 aprilie 1815, prin care sătenii Istrati și Zaharia Buburuțan, Isaia Boca, Ion Bodăi și Dumitru Părțul avertizează că li s-a dat „loc de hrană pădure verde, pe care au lăzuit-o, dar stăpânirea vrea să le ia lazurile”.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Gura Humorului** (tribunal districtual), Băișești cu Stăniliești sau Cornu Luncii, Berchișești, Brașca, Drăgoiești cu Lucăcești și Folowanik, Gemenea cu Slătioara și Ostra pe Graniță, Ilișești, Joszeffalva, Capu Câmpului, Capu Codrului cu Păltinoasa, **Mănăstirea Humorului cu Bori, Pleșca și Buchenhain sau Poiana Mikuli**, Corlata, Măzănăiești cu Stejăroaia, Stulpicani cu Plutonița, Doroteea, Voroneț cu Bucșoia și Frasin”¹⁴⁶⁸.

1883: Volumul al 9-lea raport anual pentru 1882. Pagina XXI. (Prima boltă în Humor etc.). „Conservatorul Gutter a raportat despre deschiderea vechii cripte voievodale din Mănăstirea Humor, care nu a dat rezultate speciale. El a raportat și despre descoperirile medievale făcute în grădina Beill de la Siret”¹⁴⁶⁹.

1891: Volumul 17, nota 160, pagina 178 (Conservarea monumentelor din Bucovina). „Profesorul conservator Romstorfer a înaintat deja Comisiei Centrale un raport foarte important, privind necesitatea conservării multor monumente importante din Bucovina. În același timp, el a atras atenția asupra bisericilor mănăstirești din Putna, Sucevița, Dragomirna, asupra bisericilor mai vechi ale parohiilor și ale filialelor din Horecea, Toporăuți, Siret (2), Mănăstiriște, Suceava (4) Ilișești, Pătrăuți, Sf. Ilie, Rădăuți, Sucevița, Solca, Comarești, Arbore, Volovăț, Milișăuții de Sus, Satulmare, Mănăstirea Humorului,

¹⁴⁶⁸ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹⁴⁶⁹ Romstorfer, Carl A., *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

Voroneț, Vatra Moldovița etc., în afară de numeroasele biserici din lemn. La biserica din Mănăstirea Humor, mortarul pedestalului, care are o înălțime de aproximativ un metru, a căzut parțial, cu excepția peretelui inferior, care poartă încă picturi splendide. Pe cei aproximativ 30 cm lățime, pietre de profil pietonal sunt desfăcute sau chiar aruncate, îmbinările fiind mai ales fără mortar. Trotuarul din jurul bisericii s-a scufundat atât de adânc, încât nu numai că nu mai servește scopului, dar a devenit de-a dreptul dăunător construcției. Când s-au desființat mănăstirile, această biserică a devenit biserică parohială, iar iconostasul de acolo este de remarcant¹⁴⁷⁰.

1892: Volumul 18, nota 141, pagina 240 (Inscripții în piatră) „Fosta biserică mănăstirească din Humor conține inscripții în piatră, unele dintre ele fiind prezentate aici în figura (fig. 22). Semnele de la „a“, la „d“ apar, după cum a raportat conservatorul Romstorfer, în bolta arcuită a portalului principal și, în repetate rânduri, pe pedestale. Fiecare inscripție are 3 cm înălțime”. **Raport anual, pagina 117 (Biserica Mănăstirii Humor)**. „Ca răspuns la o solicitare a Ministerului, în ceea ce privește restaurarea fostei biserici mănăstirești greco-orientale de la Humor, Comisia Centrală a declarat că trebuie să se ia în considerare obiectivul interesant în sine, cu structura sa tipic bizantină, și conservare și consolidarea necesare ale acestui monument arhitectural, care trebuie luate în considerare de guvernul provinciei Bucovina și pot fi recomandate pentru executare. În ceea ce privește fresca exterioară, din care se găsesc urme greu de observat deasupra temeliei, dar restul indică semnele unei decorațiuni colorate, care ar fi fost, odată, depozitară de frescă, s-ar putea lua în considerare contururile ușoară și costurile relativ ridicate ale refacerii. Pe de altă parte, Comisia Centrală consideră că prioritar este să se recomande cea mai etică în restaurarea iconostasului“.

„Raport anual, pagina 118 (Biserica Romano-Catolică din Gura Humorului). „Comisia Centrală a recomandat proiectul pentru o extindere la Biserica Romano-Catolică din Gura Humorului“¹⁴⁷¹.

1893: Școala din Mănăstirea Humorului a fost zidită în anii 1893-1894, prin sârguința primarului Ionas BRAUN, a fostului primar Toader TUDORAȘ și a preotului Georgi BOCA¹⁴⁷².

1896: O colectă pentru Internatul de Studenți din Cernăuți, făcută, în mai 1896, de „George BOCA, preot în Mănăstirea Humorului”, menționează următoarele nume de localnici: învățător superior Petru COLEȘNIUC, secretar comunal Ioan VARDAR, comerciant Gregor WENTZ, cantor Hipolit HNIDEI, primar Simion PAȘCOVICI, Vasile HOȘBOTĂ, Ioan HOȘBOTĂ, Domițian PAȘCOVICI, Ștefan BUBURUZAN, Alexandru BUBURUZAN, Simion TUDORAȘ, Axenti CROITOR, George BULEXA, Ion MICUȚAR, Gavril BOCA, Casian BUBURUZAN, Petru PETENGEA, Damian MACOVEI, Costan MACOVEI și Toader BUBURUZAN¹⁴⁷³.

1901, dialectologul Gustav Weigand: „După-amiază, am mers, pe valea Moldovei, spre Gura Humorului, târgușor cu populație românească¹⁴⁷⁴, germană și evreiască. Aceasta din urmă nu lipsește nicăieri în Bucovina, nici măcar în cele mai mici comunități. Preotul Brăileanu mi-a făcut o întâmpinare foarte călduroasă și m-a călăuzit, a doua zi, dimineața, în trăsura lui, la Mănăstirea Humorului¹⁴⁷⁵, la 6 km distanță, iar după-amiază, la Voroneț, sat situat idilic într-o vale laterală a Moldovei, locul de origine al celebrului *Codex Voronețian*,

¹⁴⁷⁰ Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

¹⁴⁷¹ Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

¹⁴⁷² DEȘTEPTAREA, Nr. 22/1894, p. 173, 174

¹⁴⁷³ GAZETA BUCOVINEI, Nr. 53/1896, p. 4

¹⁴⁷⁴ În Gura Humorului, Weigand a cules cântece de la: Gheorghe Șuhan (*Frunză verde mărațiune*)

¹⁴⁷⁵ La Mănăstirea Humorului, au cântat, ca și pentru Alexandru Voievidca, Simion Buburuzan (*Copchilița de pe coastă*), și Gheorghe Boca.

descoperit la Putna, de domnul Crețu, atunci când mănăstirea a fost secularizată, dar publicat de domnul Sbiera, împotriva voinței domnului Crețu. Fostele biserici mănăstirești din Mănăstirea Humorului și Voroneț servesc, acum, ca biserici parohiale”¹⁴⁷⁶.

1904, Iorga: „Satul mănăstirii Humorului are înfățișarea bună, fără veselie. Case trainice, uneori porți mari de lemn, copereminte cu streășina bogată. Cărduri de vite frumoase, de rasă străină, mugesc înaintea porților. Mă duce spre casa părintelui un băiețaș, trecut printr-un mare cojoc mișos, care ajunge până la pământ. E Gavril Onoiu, băiat cuminte, școlar în clasa a patra (mai are de făcut două și, apoi, în doi ani, de două ori pe săptămână). „Cum îl cheamă pe învățător?”. „Nu știu”. „Dar cum îi zici?”. „Eu îi zic „domnu”...”. Ca și mine, în timpuri...”¹⁴⁷⁷.

1906: „Neglijarea monumentelor românești din Bucovina. Biserica Sfintei Treimi din Siret, prima capitală a Moldovei, este una din cele mai vechi și remarcabile monumente ale neamului românesc. Clădită la anii 1353-1358, de voievodul Iancu Sas, întru a cărui amintire se numește încă și astăzi o parte a străvechiului oraș „Sasca” și de care sunt legate o mulțime de tradițiuni populare, era întrebuițată numai de curtea domnitoare, de aceea se numea și biserica domnească. Acest locaș sfânt – spune tradiția – a fost îmbinat cu cetățuia voievozilor printr-un pod de aramă. După multe tratări, în decurs de aproape un deceniu, s-a restaurat, înainte de șapte ani, clădirea, însă iconostasul, care posedă încă multe icoane prețioase, se află într-o stare de tot deplorabilă. Tratările pentru restaurarea iconostasului – deși banii s-au preliminat deja – stagnează de mai mulți ani, din cauza neglijenței birocratice obișnuite la noi. Amintim încă faptul că și vechile mănăstiri din țară, precum biserica din Vatra Moldoviței, Voroneț și **Mănăstirea Humorului**, care sunt zilnic vizitate de istoriografi și artiști, se află într-o stare de tot neglijată. Fie-vă milă, domnilor deputați, de aceste monumente străvechi naționale – martori încărunțiți ai eroismului moldovenesc – și urgența grabnică lor restaurare la consistoriu, guvern și parlament!”¹⁴⁷⁸.

1907: „Din Mănăstirea Humorului. Subsemnații părinți ai fiilor lor, Calistrat Rusu și Vasile Moroșan, aduc rnuțămita cea profundă proprietarului Gavriil a Dumitru Boca, pentru darul mare inimos, care a dăruit câte un suman de fiecare și câte o păreche de ciorapi. Acest proprietar, în pozițiunea sa, adeseori și-a câștigat merite bune pentru mila care o arată față de copii și oameni sărmani. / Casian Rusu, Iordache Moroșan”¹⁴⁷⁹.

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner¹⁴⁸⁰, în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la Casandra COZMA (17 ani în 1913), Saveta POȘTOVICI (16 ani în 1913) și Ioana TIRON (15 ani în 1913) din Mănăstirea Humorului.

1908: „Din Mănăstirea Humorului. Primim știrea din Mănăstirea Humorului că deputatul dietal **Alexandru Buburuzan**, care era și primar în comuna sa, a picat la alegerea nouă de primar. A fost ales Gheorghe Boca, bărbat onest și cuminte (cel cu hăinuțe pentru copii sărmani – n. n.). Transmitem felicitări sincere dlui primar Gheorge Boca și-i dorim izbândă în funcțiunea grea ce-a luat-o asupra sa”.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Mănăstirea Humorului**, comună rurală, distriktul Gurahumora, așezată pe valea Humorului, care se varsă în râul Moldova. Suprafața: 115,34 kmp; populația: 1.268 tocuitori români, de religie gr. or. Este unită, prin drumuri comunale, cu Gurahumora, Poiana-Micului și cu Pleș. Are o școală populară, cu 2 clase (deci, circa 60 școlari – n. n.) și o biserică parohială, cu hramul „Adormirea Maicii

¹⁴⁷⁶ Weigand, Gustav, Prof. Dr., *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, Leipzig 1904, pp. 1-7

¹⁴⁷⁷ NICOLAE IORGA, *Neamul românesc în Bucovina*, București 1905, p. 52

¹⁴⁷⁸ *Apărarea Națională*, Nr. 5, Anul I, Cernăuți, duminică 21 octombrie stil nou 1906, p. 5

¹⁴⁷⁹ *Apărarea Națională*, Nr. 28, Anul II, duminică 14 aprilie stil nou 1907, p. 3

¹⁴⁸⁰ MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Tritsch Verlag Wurzburg, 1940

Domnului”, odinioară mănăstire. Comună înființată pe teritoriul unde a fost, probabil, odinioară, satul Dobrin și mănăstirea Humorului cea veche, fondată, între anii 1527-1530. Într-un hrisov din anul 1490, se face, pentru prima oară, mențiune de această comună. Populația se ocupă cu creșterea vitelor, cu exploatarea de păduri, precum și cu cultura viței de vie. Comuna posedă 343 hectare pământ arabil, 1.168 hectare fânașuri, 14 hectare grădini, 2.527 hectare imașuri, 7.302 hectare păduri. Se găsesc 75 cai, 822 vite cornute, 869 oi, 519 porci, 25 stupi. **Mănăstirea Humorului, moșie**, ce ține de corpul moșiei cu administrație specială Gurahumora, districtul Gurahumora. Are 2 case și 14 locuitori¹⁴⁸¹. „**Humorul, mănăstire**, în districtul Gurahumora, pe malul drept al râulețului cu același nume. A fost fondată la 1427, de către fiii vornicului Lazăr, numiți Stanciu și Costea, pe teritoriul satului Dobrin, ce exista în acel loc, și li se dăruise de domnul Alexandru cel Bun. Însuși domnul a dăruit, apoi, această mănăstire cu moșiile Dvorniceni, Stauceni și Glodeni. În timpul domniei lui Petru Rareș, între anii 1527 și 1530, mănăstirea, precum și tot ce o încunjura, a căzut prada pusștiirii, precum ne arată și astăzi încă ruinele de pe locul acela. Sfântul lăcaș a fost totuși reconstruit, la mică depărtare, de către logofătul Toader Bobojoc și soția acestuia, Anastasia, la anul 1536, așa cum se găsește și acum. Servește astăzi ca biserică parohială a comunei Mănăstirea Humor. În interiorul ei se văd încă lespezile mormintelor ctitoricești. La secularizarea mănăstirii Humor de către austrieci, se aflau acolo încă 11 monahi. De această mănăstire țineau moșiile Humora și Gurahumora, o parte din satul Baiășești, apoi Pârteștii, fracțiuni din satele Comanești și Romanești, și muntele Măgura. În Moldova, mănăstirea Humor avea moșiile Vorniceni, Strahotinul, Feredieni, Covasna, Dersca, precum și ceva podgorii. **Humorul, mare affluent** al râului Moldova, ce-și adună izvoarele sale sub coamele culmilor dintre Humori, Poiana-Mărului, Poiana-Micului și Scorușetul, și se varsă în Moldova, lângă târgul Gurahumora, în districtul cu același nume. În cursul său șerpuit, Humorul primește încă, pe dreapta, pârâul Luncei, pârâul Madernița și pârâul Larsei, iar pe stânga, pâraiele Cigăuș și Varvata. Formând o vale din cele mai încântătoare și plină de mici stabilimente pentru exploatarea lemnăriei, udă satele Pleși, Poiana-Micului, Mănăstirea Humorului și Bori¹⁴⁸².

1914-1918: Obolul de sânge pentru Bucovina a fost plătit de „Rezervistul **Dumitru Macovei**, Măn. Humorului, Regimentul 22, mort; Rezervistul **Axinte Moldovan**, Măn. Humorului, Regimentul 22, mort; Corporalul **Ion Pașcovici**, Măn. Humorului, Regimentul 22, rănit¹⁴⁸³”; „Rezervistul **Titus Jucan**, Măn. Humorului, Regimentul 22, prizonier¹⁴⁸⁴”; „**Ilie Moroșan**, din **Mănăstirea Humorului**, a participat la război și ar fi murit ca prizonier în Rusia, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soției fratelui său, Nistor Moroșan, procedura pentru declararea morții celui dispărut¹⁴⁸⁵.

1919: Din **Comisiunea agrară centrală** a Bucovinei făcea parte, ca reprezentant al țăranilor, și „**Alexandru Buburuzan**, agricultor Mănăstirea Humorului¹⁴⁸⁶”, dar care nu era cu adevărat agricultor, ci fost primar și deputat dietal, ba și cărciumar cu renume, care, în același an, prin deciziunea ministerială nr. 1593/1919, semnată, în numele lui Ion Nistor, de Iorgu Toma, era numit în „Comisiunea de apel pentru evaluarea taxei de cărșmărit¹⁴⁸⁷”.

1922: „Având în vedere concursurile publicate, cererile prezentate și propunerile făcute de revizorate, Consiliul școlar al țării a făcut, în ședința din 27 Martie 1922, sub președinția domnului Director general delegat al învățământului din Bucovina, următoarele

¹⁴⁸¹ Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 143, 144

¹⁴⁸² Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 114

¹⁴⁸³ *Viața Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915

¹⁴⁸⁴ *Viața Nouă*, IV, nr. 175 din 5 martie n. 1916, p. 4

¹⁴⁸⁵ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 19, Cernăuți, 1 iulie nou 1921, pp. 244-254

¹⁴⁸⁶ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

¹⁴⁸⁷ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 69, Cernăuți, în 3 octombrie nou 1919, pp. 1-3

numiri, pe ziua de 1 Aprilie 1922 – b). în calitate de învățători definitivi și învățătoare definitive: Vichentie Blaga la **Mănăstirea Humorului**”¹⁴⁸⁸.

1941: „Tablou de condamnații care au beneficiat de suspendarea executării pedepselor, conform decretului-lege Nr. 1.132/941, Monitorul Oficial Nr. 94 din 1941¹⁴⁸⁹, **Tribunalul Suceava** (Penitenciarul Suceava): **Hojbotă Matei**, învățător, cu ultimul domiciliu în comuna **Mănăstire Humor**, jud. Câmpulung, născut în comuna **Mănăstirea Humorului**, jud. Câmpulung, condamnat de Trib. Mil. C. IV Armată, pentru rebeliune, la 3 ani închisoare corecțională, 1 an interdicție, conform art. 259 și 260 c. p., ord. I. d. Nr. 856 din 1938”.
NOTĂ: „Suspendații” în executarea pedepselor au fost mobilizați și trimiși în linia întâi; învățătorul **Hojbotă Matei** din Mănăstirea Humorului nu a avut noroc, fiind răpus de glonțul vrăjmașului, în 17 iulie 1941.

1941: „Se publică mai jos lista Nr. 16, de gradele inferioare (trupă), morți pentru patrie în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24: **Hojbotă Matei**, soldat, ctg. 1937, cu ultimul domiciliu în comuna Mănăstirea Humor, județul C. Lung, mort la 17.VII.1941”¹⁴⁹⁰; „**Hojbotă Alexandru**, soldat, ctg. 1931, cu ultimul domiciliu în comuna Mănăstirea Humor, județul Câmpulung, mort la 6 iulie 1941; **Macovei Emilian**, funitaș, ctg. 1931, cu ultimul domiciliu în comuna Gura Humorului, județul Câmpulung, mort la 21 iulie 1941”¹⁴⁹¹.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943¹⁴⁹², următorii învățători și învățătoare: **Huștiuc Eugen**, Mănăstirea Humor, jud. Câmpulung, media 9,00”.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947¹⁴⁹³, următorii învățători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Huștiuc Eugen**, de la Mănăstire Humor, la Capul Codrului; **Macovei Ana**, de la Poiana-Micului, la Mănăstirea Humorului, Pleșa;

1949: Învățătoarea „**Obers Heimer Antonia**, a fost numită directoare la Școala elementară Mănăstirea Humorului, Pleșa, iar învățătorul **Coroliuc Mihai**, director la Școala elementară Mănăstirea Humorului”¹⁴⁹⁴.

MĂNĂSTIRIȘTE. „Acest suburbiu e așezat spre amiază-zi, de la Cernăuți. E împrăștiat pe șes, numai partea lui nordică e pe dâmburi și pe vale, în care se află și un pârau... Aici e o școală comunală de 4 clase. La ea umblau, în 1894, 105 Români, 47 Ruteni, 160 Germani, 9 Poloni, 1 Ceh. Anul fundării, 1872. Aici ar fi necesară o bisericuță de piatră, vis-a-vis de școală, ca să aibă copiii unde umbla la ascultarea sfintei liturghii, că, pe aiurea, nu le dă mâna să meargă, din cauza depărtării. În Mănăstiriște locuiesc oameni de tot felul: Români, Germani, Ruteni, Jidovi. Oamenii ortodocși din acest suburbiu, deși mai toți Români, vorbesc, între olaltă, când se întâlnesc, rusește, numai preotului îi spun „Bună ziua!”. După ce au trecut de dânsul, o mână ca și mai înainte. Româncele și șvăboacele vorbesc, între olaltă, tot rusește. Rele timpuri!”. „Se pare că și pe locul acesta a fost un schit sau o mănăstioară, de unde apoi și numele de Mănăstirea, care, în mod corupt, se zice Mănăstirisca”¹⁴⁹⁵.

¹⁴⁸⁸ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuți 21 aprilie 1922, p. 41

¹⁴⁸⁹ *Monitorul Oficial*, Nr. 122, 26 mai 1941, pp. 2856-2860

¹⁴⁹⁰ *Monitorul Oficial*, Anul CIX, Nr. 231, marți 30 septembrie 1941, pp. 5805 și urm.

¹⁴⁹¹ *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.

¹⁴⁹² *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

¹⁴⁹³ *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

¹⁴⁹⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

¹⁴⁹⁵ Hostiuc, Erast, Prof, *Schituri bucovinene*, în *Țara Șipenițului*, Anul I, Nr. 1, Cernăuți, iulie 1936, p. 25

1891: Volumul 17, nota 160, pagina 178 (Conservarea monumentelor din Bucovina). „Profesorul conservator Romstorfer a înaintat deja Comisiei Centrale un raport foarte important, privind necesitatea conservării multor monumente importante din Bucovina. În același timp, el a atras atenția asupra bisericilor mănăstirești din Putna, Sucevița, Dragomirna, asupra bisericilor mai vechi ale parohiilor și ale filialelor din Horecea, Toporăuți, Siret (2), Mănăstiriște, Suceava (4) Ilișești, Pătrăuți, Sf. Ilie, Rădăuți, Sucevița, Solca, Comarești, Arbore, Volovăț, Milișăuții de Sus, Satulmare, Mănăstirea Humorului, Voroneț, Vatra Moldovița etc., în afară de numeroasele biserici din lemn. La biserica din Mănăstirea Humor, mortarul pedestalului, care are o înălțime de aproximativ un metru, a căzut parțial, cu excepția peretelui inferior, care poartă încă picturi splendide. Pe cei aproximativ 30 cm lățime, pietre de profil pietonal sunt desfăcute sau chiar aruncate, îmbinările fiind mai ales fără mortar. Trotuarul din jurul bisericii s-a scufundat atât de adânc, încât nu numai că nu mai servește scopului, dar a devenit de-a dreptul dăunător construcției. Când s-au desființat mănăstirile, această biserică a devenit biserică parohială, iar iconostasul de acolo este de remarcant”¹⁴⁹⁶.

1898: În Mănăstiriște sunt două societăți: 1. O filială a „Doamnelor Române” din Bucovina; 2. Cabinetul de cetire „Mănăriște”, care e o filială a Societății cantorilor români din Bucovina „Lumina”, întemeiat în 1898¹⁴⁹⁷. Cabinetul de lectură „Lumina” din Mănăstiriște s-a înființat, în 1 Mai 1898, sub președinția lui Andreiu Brăteanu, vicepreședinte fiind Ion Penteleiciuc. Din comitetul de conducere mai făceau parte și preotul Petru Popescul (secretar), Dionisie Clein (controlor), George Zavadovschi (casar), Nicolai Cohut (bibliotecar), Mihai Jemna (econom), Vasile Jemna, Nicolai Scalat și Mihai Creiliciuc (comisia de control).

1906: „Încercare de sinucidere. Iosefa Nicur din Mănăstiriște, nr. 500, a încercat, ieri, să se sinucidă, bând o soluțiune de fosfor. Cauza a fost amor nefericit și anume că părinții ei sau opus legăturii ce vroia ea s-o încheie cu alesul inimii sale. Bolnava a fost transportată la spitalul țării”¹⁴⁹⁸.

1907: „De însemnat ar fi și reușita socialistului George Grigorovici în al doilea cerc electoral din Cernăuți, contra candidatului Evreilor N. Wender. Grigorovici a întrunit 3.543 voturi, iar Wender 2.494. Românii din orașul Cernăuți, din suburbiile Roșișa, Clocucica, Mănăstiriștea, au votat cu toții pentru Grigorovici, care, ca român din naștere, are legături de sânge cu noi. Și programul lui a fost mai simpatic decât cel al contracandidatului”¹⁴⁹⁹.

1907: „Cabinetul de lectură „Mănăstiriște” din Mănăstiriștea își amână petrecerea populară, care era fixată pe ziua de 14 Iulie stil nou, pe ziua 28 Iulie stil nou; tot în aceiași zi se va ține și adunarea generală a cabinetului de lectură. Petrecerea va avea loc în ograda dlui Maxim Jemna. Începutul, la 2 ore după-masă. Intrarea 50 bani. Suprasolviri se primesc cu mulțămărită și se vor publica pe cale ziaristică. Venitul curat este menit pentru sprijinirea copiilor săraci din Mănăstiriște. Onoratul public tânăr inteligent din oraș este rugat a lua parte la această petrecere populară”¹⁵⁰⁰.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Mănăstiriștea (Manasteriska)**, mahala a orașului Cernăuți, cu 2.600 locuitori, parte coloniști germani, parte coloniști pripășii din Galiția și numai puțini români. Populația se ocupă cu felurile meserii, cu salahoria și parte cu grădinaritul și agricultura. Germanii sunt buni zidari, care lucrează mult prin România. Are

¹⁴⁹⁶ Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

¹⁴⁹⁷ Patria, Anul III, Nr. 291, Nr. 292, Nr. 293, Nr. 294, 295, 297, 299, 301, 304, 306, începând cu ziua de 30 Iunie / 12 Iulie 1899

¹⁴⁹⁸ *Apărarea Națională*, Nr. 9, Anul I, Cernăuți, duminică 4 noiembrie stil nou 1906, p. 4

¹⁴⁹⁹ *Viața românească în Bucovina*, în *Viața Românească*, Volumul V, Anul II, Iași 1907, p. 397

¹⁵⁰⁰ *Apărarea Națională*, Nr. 51, Anul II, duminică 14 iulie stil nou 1907, p. 3

o școală, cu 6 clase (deci peste 180 școlari – n. n.), pentru ambele sexe, iar cultul ține de orașul Cernăuți. Se găsesc 135 cai, 391 vite cornute, 86 oi, 302 porci și 44 stupi de albine”¹⁵⁰¹.

1914-1918: „**Petru a lui Petru Huber**, născut în 1886, în **Mănăstiriște**, a fost înrolat, în 1914, cu ocazia mobilizării generale, în Regimentul 3 de Artilerie Grea, în Przemysl, și a servit în fortăreață. În martie 1915, a căzut prizonier la ruși și a fost internat în lagărul din Tașchkend. Acolo ar fi murit în iunie 1915, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabil decesul, se dispune, la cererea soției sale, Luisa Huber, procedura pentru stabilirea morții celui dispărut”¹⁵⁰².

1936: Legionarii au ridicat o biserică în Mănăstiriște, „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”, iar studentul la teologie Gheorghe Grigor „a fost asasinat mișelește de o mână criminală”, devenind jertfa de la temelie sacrei zidiri și fiind omagiat de Traian Brăileanu, Constantin Zoppa, Barbu Slușanschi, Vasile I. Posteuca și Mircea Streinul”¹⁵⁰³.

MĂNEUȚI. Deși are un bogat trecut românesc, satul Măneuți („Man” înseamnă, în tătară și în turcă, „Bărbat”) este considerat, chiar și în 1908, de către Grigorovitza, drept **Andrásfalva**, colonie maghiară, despre care am povestit separat. Istoria satului a încetat sau s-a alterat în veacurile de stăpânire călugărească, dar nici componenta aceasta de istorie românească nu trebuie ignorată. Satul Măneuți a fost atestat documentar în **7 iulie 1430** și în 24 februarie 1437, cu întărire, atunci când Șteful Jumătate primește uric și pentru o jumătate din satul și moșia „Maneuți la Suceavă”, cealaltă jumătate revenindu-i lui Mândrea, fratele lui Șteful și al lui Jurju, a fost, la origini, un sat tătaresc, statut confirmat în 9 noiembrie 1433, când unul dintre cei doi frați vrăjmași, fii ai lui Alexandru cel Bun, Ștefan Vodă, îi dăruiește partizanului său, „pan Danco, fiul lui pan Giurgiu de la Frătăuți... un sat pe Suceavă, anume Mianouți și patru curți de tătari din acel sat”, respectiv familiile „curților de tătari Mateis și Ivașcu”.

1468: În 1468, la Măneuți stăpânea Marena, jupâneasa lui Ivanco Braevici, fiul lui Brae cel Bătrân, care zidise o mănăstire la Măneuți. În 2 octombrie 1468, Ștefan cel Mare cumpără, de la Marena și de la feciorii ei, Ivașco și Iliăș, cu 120 zloți tătarești, „jumătate din satul Maneuți, pe Suceavă, partea lor, jumătate din moară, jumătate din mănăstire și jumătate din tot hotarul, cu tot venitul”, pe care le dăruiește mănăstirii Putna.

1478: În 7 martie 1487, Șteful, fiul lui Hărman, și sora lui Marina, jupâneasa lui Mihail Rogășevschi, dau mănăstirii Putna satul „Maneuți, cu mori pe Suceava” și primesc, la schimb, „un sat, anume Șirăuți”.

1742: În 1742, „Mineuții” erau o seliște pustie, pe care se vor așeza, după 19 ianuarie 1785, 56 familii de ceangăi, care vor întemeia Andreasfalva, „sau satul lui Andraș” (sat despre care am scris o poveste separată), și se vor ocupa cu legumicultura și cu creșterea vitelor.

1776: „**Bucovina are trei orașe municipale:** Cernăuții, reședința districtului, cu 5.743, Siretul, cu 2.318, și Suceava, cu 4.145 suflete; apoi, patru târguri: Sadagura, cu 1.832, Câmpulung Moldovenesc, cu 2.623, Vijnița, cu 2.622, și Rădăuții, cu 1.868 suflete, apoi 309 sate, 7 ferme izolate, 18 colonii germane, 5 sate maghiare: Hadikfalva (Dornești), Istensegits (Țibeni), Fogadjisten (Iacobești), Andrasfalva (**Măneuți**) și Ioseffalva (Vorniceni)”¹⁵⁰⁴.

1782, ianuarie 29: În fața Comisiei Imperiale de delimitare a proprietăților în Bucovina apare egumenul mănăstirii Putna. „**Întrebare:** Cum a venit (praediul) moșia

¹⁵⁰¹ Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 139

¹⁵⁰² *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 76, Cernăuți în 22 Octomvrie nou 1919, pp. 5-9

¹⁵⁰³ *Iconar*, Anul I, Nr. 12, Cernăuți 1936, pp. 1-8

¹⁵⁰⁴ Păunel, Eugen I., *Acvarelele pictorului Franz Jaschke*, în *Codrul Cosminului*, VIII, 1933-1934, Cernăuți, pp. 419-432

Manauți la mănăstirea Putna? **Răspuns:** Această moșie, care mai înainte a fost un sat, o a schimbat mănăstirea Putna cu un anumit Șteful și Maria pentru Șerăuți, sat situat în districtul Cernăuțului, fost al mănăstirii, care schimb l-a confirmat apoi bătrânul Ștefan Vodă. Acest uric domnesc de confirmațiune, în care însă hotarele nu sunt descrise, se află în traducere sub No. 136. **Întrebare:** Se află o hotarnică pentru această moșie și de când o posedă mănăstirea în liniște? **Răspuns:** Mănăstirea Putna nu posedă o hotarnică specială pentru ea și mănăstirea Sucevița uzurpează o bucată de loc, din partea Horodnicului, pentru care mănăstirea Putna se judecă cu Sucevița”¹⁵⁰⁵.

1887: În octombrie 1887, „întrucât unele case din Andrásfalva erau goale, la vremea respectivă, comisarul de colonizări Danss” a așezat în acele case câteva familii de germani și de lipoveni din Motocul Dragomirnei¹⁵⁰⁶, ai căror urmași vor putea fi întâlniți, ca meseriași ai satului, în 1940, când li se vor ridica provizoriu licențele.

1894: La Măneuți începe să funcționeze, în limba română, școală-filială, cu o clasă¹⁵⁰⁷.

1919: „În registrul însoțirilor s-au introdus la, 7 August 1919, privitor la „Însoțirea de economie și credit pentru germani în **Frătăuții Vechi** comuna rom. și **Măneuți**” (Spar- u. Darlehenskassen-verein für die Deutschen in Altfratautz rom. und Andreasfalva) următoarele schimbări: membrul în direcțiune Johann Bulbuc șters; membrul în direcțiune Friedrich Bulbuc introdus”¹⁵⁰⁸.

1920: „**Deciziune de expropriere No. 241/20/3.** Deciziunea Comisiunii agrare de ocol Rădăuți, cu care s-a decis exproprierea corpului dominical fasc. No. 302, **Măneuți**, din registrele fonciare pentru moșiile bucovinene, în suprafață de 240 ha 58 a 73 mp, proprietatea Fondului bisericesc, în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă”¹⁵⁰⁹.

1940: Tablou de cărțile de capacitate (atestare de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuți, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940”¹⁵¹⁰: **Arnold Mateus**, cizmar, domiciliat în Măneuți; **Weber Ernest**, tâmplar, domiciliat în Măneuți; **Zimmermann Anton**, cizmar, domiciliat în Măneuți; **Glas Richard**, rotar, domiciliat în Măneuți”.

1941: „Dl **Ioan Popa, învățător în comuna Maneuți**, jud. Rădăuți, a cerut reconstituirea actului de naștere al fiicei sale, Cornelia Sânziana Maria, născută la 20 Iunie 1940, în Cernăuți”¹⁵¹¹.

1944: „Parohia ortodoxă de la Măneuți s-a înființat la 1 martie 1944, dar nu dispunea de nimic: nici biserică, nici parohie, și nici pământ. Parohia catolică avea parcelele 5053/38 și 5016/5 din fascicula 302, suprafața fiind de 6ha 90 ari și 19m², iar ce reformată avea parcela virană nr. 112 și parcela 103 și 107 din fascicula 813, în suprafață de 72 ari și 76m². În data de 12 septembrie 1945, sub nr. 7638 s-a înregistrat o cerere de către parohia din Măneuți, ca aceste pământuri să le fie date în folosință”¹⁵¹².

1944: Prin ordinul „Nr. 63.175 din 20 martie 1944, se înaintează la gradul II în învățământul primar, pe ziua de 1 septembrie 1943, următorii învățători și învățătoare, care au reușit la examenele de înaintare la gradul II, din sesiunea August 1943, la Centrul Cernăuți, cu notele arătate în dreptul fiecăruia¹⁵¹³: Gurzun Petre, comuna **Măneuți**, media 8,00”.

1948: „Tablou de întreprinderile naționalizate trecute în administrarea comunelor, potrivit dispozițiilor art. 1, aliniatul penultim, din legea N. 119 din 1948, și pentru care

¹⁵⁰⁵ Dan, Dimitrie, *Mănăstirea și comuna Putna*, București 1905, p. 255

¹⁵⁰⁶ Kaendl, op. cit. p. 425

¹⁵⁰⁷ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1907 p. 122

¹⁵⁰⁸ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 68, Cernăuți 30 septembrie nou 1919, p. 5

¹⁵⁰⁹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 18, Cernăuți, 15 iunie nou 1921, pp. 229, 230

¹⁵¹⁰ *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208

¹⁵¹¹ *Monitorul Oficial*, Nr. 69, 22 martie 1941, p. 1443

¹⁵¹² Pál, László Gergely, *Bucovina unui maghiar*, Imperium Constanța 2019, pp. 51, 52

¹⁵¹³ *Monitorul Oficial*, Nr. 72, 25 martie 1944, pp. 2612 și urm.

urmează să se ia deciziuni în cauză de către Președinția Consiliului de Miniștri: **Moara fostă proprietate a lui D. L. Kraft** din comuna Măneuți”.

MARGINEA. În Marginea a poposit legendarul Dragoș Vodă și oștenii lui maramureșeni, în 1334. „Ajungând la Gura Dragoșinului, apucară, pe malul Suceviței, în jos, și nu steteră mai mult locului, până nu ajunseră în marginea despre răsărit a munților, adică pe locul unde se află, în timpul de față, satul Marginea. Aice, steteră iarăși locului și poposiră”¹⁵¹⁴.

1771: Cu puțin timp înainte de ocuparea Bucovinei și, practic, delimitarea ei ca provincie europeană, pe când Marginea (Prundul) era doar un sat al mănăstirii Sucevița, împreună cu satele Sucevița și Volovăț, recensământul generalului rus Rumeanțev¹⁵¹⁵, din 1772-1773, înregistra, în satele acestei moșii mănăstirești, la Volovăț și la Prundul Volovățului (Suceviței) sale, sate cu salvogvardia preînălțatului Graf, fără alte precizări, „141 – toată suma caselor”, însemnând 77 scutelnici ai mănăstirii Sucevița, 14 femei sărace, 4 popi, 4 țigani și 42 cu salvogardie.

1775: Conform mărturiilor sporadice și târzii ale unui popor nemărturisitor, Marginea s-ar fi ivit în istorie abia cu puțin înainte de venirea austriecilor în viitoarea Bucovina, generalul Gabriel von Spleny¹⁵¹⁶ notând, cu ocazia recensământului din 1775, că trăiau, în bordeiele de la „Volovățul cu Prundul Volovățului”, doar 1 popă și 105 țărani. La rândul lui, superbul cărturar și preot bucovinean Dimitrie Dan postula, fără drept de apel, cum că, „pe Prundul teritoriului Volovățului, s-a format, în anul 1776, satul Marginea”¹⁵¹⁷.

1776: Nicolai Grămadă, în superbul lui studiu toponimic¹⁵¹⁸, descifrează începuturile așezării Marginea „câte sfârșitul secolului al XVIII-lea”, precizând că, „la 1776, era un cătun al Volovățului”, grafiat în registrele germane de stare civilă, între anii 1787-1830, drept „Marginea oder Brundul”. Informația este interesantă, din moment ce numele nou al așezării datează din 1787 (1776, după Dimitrie Dan). Parte a satului răzlețit Sucevița, inițial numit și Prundul sau Marginea Prundului (Suceviței), satul Marginea avea să împărtășească soarta tuturor vetrelor bucovinene, aflate pe proprietăți ecleziastice, fiind colonizat abia în 1776, cu 106 familii de ruteni. În 1776, Marginea a fost colonizată cu 106 familii de români ardeleni și de ruteni (Kaindl vorbește doar despre coloniile ruteni), iar în toamna anului 1803, douăzeci alte familii germane de tăietori de lemne, conduse de Andreas Schuster, s-au stabilit în sat, cu acceptul administratorului Quirsfeld și a trezorerului Hohenauer. Numele acelor familii, venite din Boemia, s-au păstrat: Anton Aschenbenner, Johann Augustin, Adam Bahr, Sebastian Baumgartner, Georg Beitel, Josef Druck, Martin Eichinger, Franz Geschwendner, Martin Gnad, Karl Haiden, Wenzel Hoffmann, Georg Klostermann, Kaspar Kohlruss, Georg Kufner, Wenzel Kufner, Martin Schulhauser, Andreas Schuster, Franz Schuster, Johann Schweigl și Peter Wilhelm. Lor aveau să li se alăture, ulterior, și câteva familii de șvabi, provenite din Franconia.

1783: Încă din 1783, începuse construirea, cu ajutorul armatei și al sătenilor din localitățile din zona de munte, a Drumului Împărătesc (Drumul Sării), cel care ducea de la Storojineț, prin ambele Vicove, de Jos și de Sus, prin Voitinel, Horodnic, Marginea, Solca, prin Cacica, Păltinoasa, până la Dorna și, de aici, prin Poiana Stampei și pasul Tihuța, spre

¹⁵¹⁴ MARIAN, SIMION FLOREA, *Dragoș Vodă*, în *Tradiții populare din Bucovina*, București, Imprimeria Statului, 1895, p. 40 și urm.

¹⁵¹⁵ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 352

¹⁵¹⁶ SPLENY, GABRIEL VON, *Descrierea districtului Bucovina*, în „Bucovina în primele descrieri geografice, istorice, economice și demografice”, București 1998, pp. 236-266

¹⁵¹⁷ DAN, DIMITRIE, *Mănăstirea Sucevița / Cu anexe de documente ale Suceviței*, Tipografia Bucovina București, 1923, p. 108

¹⁵¹⁸ GRĂMADĂ, NICOLAI, *Toponimia minoră a Bucovinei*, vol. I, Ed. Anima, 1996, p. 337

Transilvania – lucrare amplă, efectuată sub conducerea inginerului genist Hora von Ozelowitz și terminată în anul 1808”¹⁵¹⁹.

1788, Hacquet: „Înaintând, mai departe, spre sud, până la Marginea, locul este, mai peste tot, numai șes, dar drumul este foarte neplăcut, din pricina numeroaselor băltoace. La locul amintit, încep chiar dealurile de dinaintea munților, pe unde se ajunge, prin valea despărțitoare, la mănăstirea de călugări Sucevița, al cărei nume derivă de la pârâul ce curge dinaintea sa”¹⁵²⁰. Conte Feodor Karacsay de Valyesaka, participant, în 1788-1791, la asediul Hotinului și la marile bătălii de pe teritoriul Moldovei, bun cunoscător al fiecărei regiuni moldovenești, remarca „Șoseaua ce duce din Sniatyn (în Galiția), prin Hlinița, Storojineț, Budeniți, Vicov, Horodnic, Marginea, Solca și Gura Humorului, care este numită drumul acoperit sau militar”¹⁵²¹.

1803: În toamna anului 1803, douăzeci alte familii germane de tăietori de lemne, conduse de Andreas Schuster, s-au stabilit la Marginea, cu acceptul administratorului Quirsfeld și a trezorierului Hohenauer. Numele acelor familii, venite din Boemia, s-au păstrat: Anton Aschenbenner, Johann Augustin, Adam Bahr, Sebastian Baumgartner, Georg Beitel, Josef Druck, Martin Eichinger, Franz Geschwendner, Martin Gnad, Karl Haiden, Wenzel Hoffmann, Georg Klostermann, Kaspar Kohlruss, Georg Kufner, Wenzel Kufner, Martin Schulhauser, Andreas Schuster, Franz Schuster, Johann Schweigl și Peter Wilhelm. Lor aveau să li se alătore, ulterior, și câteva familii de șvabi, provenite din Franconia.

1816: „Haiducul Darie, născut în satul Marginea, în Bucovina, și, mai pe urmă, acolo, adică pe șesul dintre Margine și Dealul Ederii, la anul 1816, și spânzurat, era prin toate comunele, de-a lungul Carpaților bucovineni, ba și ai celor din Moldova, un nume foarte popular. Mic și mare cunoșteau năzdrăvăniile lui cele haiducești, care erau, seara, povestite la gura cuptorului, ziua, la lucrul prin țarini. Se înțelege că fiecare, după bogăția fanteziei sale, le povestea care din care cu culori mai vii, mai drastice și mai cornurate, atribuindu-i „căpitanului Darie” și niște puteri supranaturale, pe care, apoi, le ilustra cu un nimb cât mai misterios și mai transcendental. Ba că, ziceau unii, Darie a găsit iarba fiarei și deschide orice încuietore și frânge orice lanț; ba că, adăugau alții, s-a scăldat în șapte Iordanuri, de nu-l prinde plumbul; ba că, întâreau, iarăși, alții, are nafură de Paști de la șapte biserici, de nu-l poate prinde nimeni; și de acestea, mai multe. Dar nu numai numele, ci și persoana lui Darie era, mai pe tot locul, cunoscută: pentru că el nu umbla numai pe furiș, pe la capetele pâraielor și potecile ascunse ale codrilor și nu ședea tot numai prin fundoaiele pădurilor și pe după stâncile măgurelor, ci el venea foarte adesea și în sate, mergea la biserică, cu ceilalți creștini, după aceea, și la cârciumă, la scrânciob, se prindea cu feciorii la horă și apoi mai trăgea, câteodată, și din fluier, de-l ascultau nu numai, roată împrejurul lui, toți oamenii, bărbați, flăcăi, femei și fete, dar până și păsările, și frunza de pe copaci... Atunci porunca Darie făgădarului să-i aducă vin, cu ridicata, și să-i umple și cupa, roată, pe la toți și toate. Darie avea unsprezece „feciori”, adică tovarăși; el era al doisprezecelea. Acei unsprezece, când venea căpitanul lor în vreun sat, se împrăștia pe ici, pe colea, de strajă, de nu s-ar ivi, de undeva, știți – „procleții de poterași, ce te-ntreabă de răvaș”... căci de sătenii înșiși Darie nu avea nici o frică, deoarece, pe lângă aceea că trăia cu dânșii bine, îi cinstea și îi omenea; el nu numai că nu făcea nimănui din ei nici un rău, dar mai și boteza, cununa și miluia, dând la fini și la fine junci și chiar și perechi de boi, și nu o vădană își îndulcea copiii cu lapte de la vaci căpătate pomană de la căpitanul Darie. Banii de cheltuială și straietele de primeneală, aceste

¹⁵¹⁹ IACOBESCU, MIHAI, *Din istoria Bucovinei*, vol I, Ed. Academiei Române 1993, pg. 238

¹⁵²⁰ *Călători*, X, II, pp. 820-822

¹⁵²¹ *Călători*, XIX, I, pp. 779-783

Darie nu și le căuta de pe la bieții săteni, ci de pe la ciocoi chiaburi și hapsâni și de pe la negustori „cu chimiruri groase”¹⁵²².

1821: În 23 august 1821, egumenul mănăstirii Sucevița, Filaret, menționează într-o scrisoare „un căruțaș din Marginea”, de serviciile căruia intenționa să se folosească, la o aprovizionare cu cherestea.

1843: Biserica Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril din Marginea a fost construită între anii 1840-1849, fiind sfințită în 1859. În 1843, altarul bisericii în construcție era slujit de preoții cooperatori Cassian HALIP și Andrei LIPETȚCHI, numărul credincioșilor ortodocși fiind de 2.050 suflete. În 1876, parohia avea 2.812 enoriași, paroh fiind Grigorie POPESCU, iar preot cooperador, Emilian GRIBOVSKI. În 1907, paroh era Meliton ANTONOVICI, născut în 1844, preot din 1870, paroh din 1875, preot cooperador fiind Nicodim ȘTEFUREAC, născut în 1862, preot din 1890, iar cantor, din 1900, George GHERASIM, născut în 1865.

1857: Școala din Marginea, cu 6 clase, funcționa din 1857, cea din Lichtenberg fiind înființată mai târziu, în 1873¹⁵²³. Școala din Marginea, aflată pe locul actualei primării, cu 6 clase, funcționa din 1857¹⁵²⁴. Până în 1890, numărul claselor a fost redus treptat, până la doar două clase, apoi la doar una. Primii învățători ai Marginei, pe care i-a păstrat memoria (datorită lui Daniel Werenka) sunt Nicolai Halip, fiul preotului Cassian Halip, Halip fiind ctitor al învățământului mărginean, pe care l-au slujit până în 1895, și Teodor Leuciuc (în Werenka, Lesciuc în „Mică enciclopedie...”, învățător la Marginea în 1890, conform „Topografiei” lui Werenka, monografii mărgineni menționându-l doar în perioada 1895-1904). În memoria locului, la loc de cinste, au rămas numele învățătorilor Dionisie Sorocean (prieten cu George Tofan și cu Iorgu Toma, puternic implicat în viața culturală rădăuțeană, inclusiv în ctitorirea căminului de băieți, 1904-1912), Pancratie Prelipceanu (1912-1916, 1918-1926), Maria Bodnărescu, Aspazia Braha, Anastasia Scripcar, Gheorghe Cojocar, Gheorghe Ichim, Eufrosina Soroceanu și Pamfil Traci (1926-1937). La loc de cinste¹⁵²⁵, se mai află profesorii Constantin Mihăilescu (1937-1948), Haralambie Burdujan (1948-1949), Arcadie Sfârnciac (1949-1951), Iustin Pârghie (1957-1958), Chirică C. Tolocariu (1958-1959, director adjunct între anii 1962-1964), Constantin Basarab (1959-1962), Gavril Crăciun (1962-1970), Florin Cerlincă (profesor și director coordonator între anii 1974-1984), Ghiorghe Lăstun (profesor și director coordonator între anii 1984-2005), Felicia Palamaru (2005-2007), precum și învățătorul, director adjunct, Traian Toacă.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Rădăuți – **Rădăuți** (Târg cu tribunal districtual) cu Vadu Vlădichii, Andreasfalva cu Mitoca, Bădeuți, Bilca, Burla, Frătăuții Vechi, Frătăuții Noi, Fürstenthal, Horodnicul de Sus, Horodnicul de Jos, Karlsberg, **Marginea**, Milișăuții de Sus, Putna (cu mănăstirea), Satulmare, Straja, Sucevița, Vicovu de Sus cu Bivolăria, Vicovu de Jos, Voitinel, Volovăț, Seletin cu Frasin, Tomnatic, Rusca, Paltin, Plosca Camerale, Ulma, Ropoțel, Nisipitu, Bistrița cu Cârlibaba, Izvor cu Iarovița, Sărata, Moldova, Șipot Camerale”¹⁵²⁶.

¹⁵²² PORUMBESCU, IRACLIE *Haiducul Darie și moș Mateiu Bercheșanul*, în *Scrierile lui Iracție Porumbescu*, Cernăuți 1898, pp. 80-83

¹⁵²³ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 42, 1876 p. 45, 1907 p. 124

¹⁵²⁴ MITROLOLIA BUCOVINEI, Schematismus der Bukowinaer, Czernowitz, 1843 p. 42, 1876 p. 45, 1907 p. 124

¹⁵²⁵ În monografia scrisă de CRĂCIUN, GAVRIL – POPESCU, CRISTINA-VIOLETA, *Mică enciclopedie a localității Marginea*, Editura Lidana, 2007, pp. 27, 28

¹⁵²⁶ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

1887: Sâmbătă, 9 iulie 1887, prințul austriac de coroană Rudolf, victimă misterioasă a viitoarei tragedii de la Mayerling, pe la orele două și jumătate, după-amiază, a trecut prin Marginea, unde „erau construite arcuri de triumf, lângă care așteptau preuțimea și poporul și salutau cu strigăte de „Să trăiască!” pe Alțeta Sa Imperială”, îndreptându-se spre mănăstirea Sucevița. Revenind la Rădăuți, peste ceva mai bine de o oră, prințul avu parte de aceleași onoruri, iar a doua zi, duminică, 10 iulie, „în comunele Horodnic, Marginea, Lichtenberg, Iaslovăț, Cașvana, Solca, Arborea, Soloneț, Poieni, Botușana, Ilișești, Cacica, Pârteștii de Sus și de Jos, Păltinoasa și Gurahomorului erau aranjate foarte frumoase arcuri de triumf, pe lângă care se afla adunat poporul din comune cu preuțimea și școala”¹⁵²⁷.

1888: La **Balul român de elită al „Junimei”**, organizat în 12 februarie, printre personalitățile elitei bucovinene se număra și „domnișoara domnișoara **Renei de Herșeni** din Marginea”¹⁵²⁸, fata unui celebru paroh bucovinean.

„În **1889** și **1893**, cunoscuta Companie pe acțiuni din industria lemnului **Leopold von Popper** a construit două fierăstraie cu aburi în Marginea (Sucevița, Fürstenthal) și Bivolărie, nu departe de Rădăuți. Compania folosește motoare cu aburi, care furnizează, împreună, 200 de cai putere, și șase cai putere pentru sistemul de iluminat electric și pentru primul sistem menționat (Sucevița, Fürstenthal). Sistemul este un prototip și desigur că sunt disponibile instalațiile pentru sediile oficiale, casele muncitorilor etc. Lemnul brut care a fost prelucrat era de aproximativ 60.000 de metri cubi pe an; din această materie primă au fost produse aproximativ 32.000 de metri cubi de mărfuri tăiate. Mărfurile tăiate, care sunt clasificate în trei clase, au dus la: aproximativ 40 la sută bunuri nesortate; aproximativ 45 la sută așa-numit lemn de foc și aproximativ 15 la sută materiale din a III-a clasă. Materialul de tăiere este trimis aproape exclusiv în Rusia, Turcia, Italia și Italia prin Odessa și Galați, în Franța și în multe alte țări; în ultimii ani, cantități destul de semnificative din acest produs tăiat au plecat și în Germania. Pe lângă gaterile menționate mai sus, compania **Leopold von Popper** are și unități mari în Galiția”¹⁵²⁹.

1890: În 1890, comuna Marginea avea 3.563 locuitori, primar fiind Grigorie Balan. Parohi erau Vladimir Renei de Herșeni și Nicolai Țurcan, învățători – Teodor Leuciuc și Nicolai Halip, iar cantor bisericesc – Georgie Gerasim. În ianuarie 1890 „Pachița a Mariștei lui Tanase Mafteianu din Marginea a fost acuzată de procuratura cezaro-crăiască de stat că și-a ucis pruncuțul. Apărată de avocatul sucevean Dr. Matei Lupu, editorul „Revistei Politice” și viitorul socru al lui Leca Moraru, mărgineanca a fost achitată cu 7 voturi la 5. Alți doi mărgineni, Pentilei Halip și nevasta lui, Ioana, au fost judecați pentru infracțiunea de omor. Apărați de același Dr. Matei Lupu, cei doi soți mărgineni n-au putut scăpa, totuși, de închisoare, Pentilei Halip fiind condamnat la „3 ani de criminal greu”, iar Ioana Halip, la doar „un an și jumătate de criminal greu”. Un alt mărginean, Dumitru Grigorean, fusese acuzat că și-ar fi ucis propriul tată, dar avocatul sucevean Dr. Samuil Ștefan Isopescu, viitorul socru al celui mai longeviv și mai legendar primar al Sucevei, Franz cavalier Des Loges, avea să-i obțină achitarea”¹⁵³⁰.

1891: O listă de subscripție pentru zidirea bisericii orientale din Cacica, întocmită, în iunie 1891, de „Vladimir de RENEI, parochul din Marginea”, menționează, printre familiile comunei, pe: Nicolai alui Casian MIHAILESCU, preteasa văduvă Glicheria LEVIȚCHI, Palaghia alui Georgie MARTINESCU, Paraschiva alui Ilie FUNDU, Ana alui Ion BERENGHIANU, cantorii Vasile BERENGHIANU și Toader SFÂRNACIUC, Zaharie GRIGOREANU, Gavril ICHIM, Dumitru alui Porfirie LAZAR, Agripina alui Anton MIHAILESCU, Zenovia MARTINESCU, Simion NICHITEANU, Zamfira alui Precob

¹⁵²⁷ REVISTA POLITICĂ, Anul II, nr. 5 din 15 iulie 1887, pp. 6-7

¹⁵²⁸ Familia, Nr. 6, Anul XXIV, 7 / 19 februarie 1888, pp. 69, 70

¹⁵²⁹ Engel, Alexander von, *Österreichs Holz-Industrie und Holzhandel*, I Theil, Wien 1907, pp. 196-202

¹⁵³⁰ REVISTA POLITICĂ, Anul V, nr. 4 din 15 februarie 1890, pp. 13, 14

CUCIUREANU, Maria alui Nicolai POPESCU, Anghelina alui Pentelei MALUȘ, Ecaterina LAZAR, Zamfira alui Toader SFÂRNACIUC, Toader CRĂCIUN, Margareta alui David Onufrei, Pavel Onufrei, Domnica alui Precob NICULCEA, Smaranda alui Casian MIHAILESCU, Maria alui Mihai LUPU, Domnica alui Constantin POMOHACI, Domnica alui Dumitru MALUȘ, Dochim ZAREMBA, Rachila alui Costan SOROHONIUC, Ștefan alui Dumitru BAIAN, Floarea alui Ștefan BALAN, Daniil POSCONIUC, Ileana alui Andrei MIHAILESCU, Margareta alui Gavril HALIP, Domnica alui Ilie HALIP, Ana alui Condor MANOLI, Matrona alui Pavel BUNCEAG, Balașa MARTINESCU și Rachila alui Pahomi LUPU¹⁵³¹.

1892: Marginea, comuna bucovineană care, datorită multiculturalității ei, răzbătea rar spre coloanele presei naționaliste din Bucovina, are parte, totuși, de o relatare succintă, dar fără reveniri ulterioare asupra subiectului, datorită unei mici escrocherii funciare: / „Comuna Marginea, din districtul Rădăuților, era datoare cu birul pădurii și al toloacei, în sumă de vreo 650 florini v.a. Comuna, neputându-și achita, cu finea anului expirat, această datorie, inspectorul superior, în înțelegere cu căpitanul districtual, a pus pădurea comunală sub sechestrul. Membrii consiliului comunal, auzind despre această măsură, cinci dintre ei s-au dus, în 10 ianuarie 1892 n., la căpitanatul (prefectura – n.n) districtual, cu rugămintea de a mai amâna termenul de licitațiune. Căpitanul le-a mai dat un termen de 14 zile pentru plătire. Sechestrul, însă, un anumit Fischer (Emanuel, perceptor și proprietar de case în Rădăuți – n.n), se vede că nu a putut aștepta și, peste două zile, adică la 12 ianuarie, a ținut deja licitațiunea asupra pădurii, în casa sa proprie, din Rădăuți. La licitațiune nu s-a prezentat nici un membru al consiliului comunal, sub cuvânt că căpitanul le-a dat un termen de 14 zile. Și așa s-au vândut vreo 300 stânjeni mari de lemne pentru bagatela de 800 florini unui alt onorabil, cu numele de Beer Schaeffler. Membrii comunali s-au dus, acum, din nou la căpitanul districtual, aducându-i aminte promisiunea. Din atitudinea acestuia s-ar fi părut că el a uitat de ceea ce a promis și, așa, a chemat la sine inspectorul superior, spre a se informa de la el despre starea lucrului. Acesta i-a răspuns că da, pădurea e deja vândută la licitație și cumpărătorul ei, Schaeffler, a plătit birul restant. Căpitanul, pesemne neștiind ce să mai facă, propuse oamenilor a se împăca cu cumpărătorul. Ca să scape de belea, oamenii erau gata a se împăca cu el pentru 50 florini; acesta, însă, pretindea suma oribilă de 500 florini – se înțelege, un câștig de peste 3.000 florini nu se dă atât de ușor pentru 50 florini – și așa reprezentanței comunale nu i-a mai rămas altceva decât să facă arătare la guvern asupra acestui caz”¹⁵³².

1901, dialectologul Gustav Weigand: „În timp ce mergeam pe drum, am întâlnit mulți țărani sfioși, care mergeau pe jos, călare și în căruțe, venind de la o sărbătorire în mănăstirea Sucevița¹⁵³³, spre care m-am grăbit și în care am găsit cea mai ospitalieră întâmpinare dintre toate mănăstirile Bucovinei. A doua zi (19 august – n. n.), am mers la Marginea¹⁵³⁴, unde am petrecut câteva ore cu preotul Magior, iar la prânz”¹⁵³⁵.

1904: „Marginea, cu așezările multe și bune, răspândite până foarte departe”, fiecare gospodărie în parte plăcându-i prin faptul că „aici... totul e rânduit și curățit, cum se cuvine în Lunea Paștilor; câte un copil, o femeie în haine albe se ivesc după gardurile de răchită. Cei mai mulți s-au dus, însă, cu flori în pălărie, pentru tineri, cu plete bine unse, și ștergarul frumos desfășurat, pentru ceilalți, la mănăstire”¹⁵³⁶.

¹⁵³¹ GAZETA BUCOVINEI, Nr. 31/1891, p. 4

¹⁵³² GAZETA BUCOVINEI, *O comună înșelată*, Anul II, Nr. 5 din 16/28 ianuarie 1892, p. 3

¹⁵³³ La Sucevița, a cântat Ion Șlăhtinschi (22 ani).

¹⁵³⁴ La Marginea, a cântat Garafina Pomohaci, de 18 ani (*Mătrăguno-n trii girezi*).

¹⁵³⁵ Weigand, op. cit., pp. 7-17.

¹⁵³⁶ IORGA, NICOLAE, *Neamul românesc în Bucovina*; Ed. Inst. Bucovina-Basarabia, Rădăuți, 1996, p. 96

1906: În 22 iulie 1906, s-a înființat și la Marginea, sub președinția preotului Dionisie Sorocean și cu sprijinul primarul Toader Lazăr, o însoțire rurală de credit în sistem Raiffeisen, cu 113 părtași.

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner¹⁵³⁷, în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la Maria FURCAȘ (20 ani în 1909) și Vasile ROTAR (37 ani în 1909) din Marginea.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitza: „**Marginea**, comună rurală, districtul Rădăuți, așezată pe ambele maluri ale Suceviței, între localitățile Sucevița, Furstenthal, Horodnicul de Sus și Volovăț, înspre Sud Vest de Rădăuți. Suprafața: 36,82 kmp; populația: 3.203 locuitori români, de religie gr. or. Este străbătută de drumul principal Vicovul de Sus – Solcea (Gurahumora), precum și de drumurile districtuale ce vin, unul din Rădăuți și altul din Sucevița; printr-un drum comunal e legată cu Volovățul. Are o școală populară, cu 2 clase (deci, 60 școlari – n. n.); o biserică parohială, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, și o casă de economie. La 1776, era numai un grup de case pe teritoriul așa numit „Prundul”, pendinte de comuna Volovăț și ca atare aparținând mănăstirii Sucevița. Fiind așezată în marginea pădurii, i s-a și dat numele de Marginea. Se află aci o fabrică de scânduri, cu 6 gatere. Populația, formată din coloniști veniți din Transilvania, se ocupă cu agricultura și mai ales cu creșterea de vite și cu exploatarea pădurilor. Comuna posedă 1.417 hectare pământ arabil, 639 hectare fânașuri, 33 hectare grădini, 680 hectare imașuri, 4.074 hectare păduri. Se găsesc 242 cai, 1.697 vite cornute, 405 oi, 1.156 porci și 82 stupi de albine. **Marginea, moșie**, cu administrație particulară, districtul Rădăuți. Suprafața: 95,04 kmp; populația: 265 locuitori, în majoritate germani romano-catolici, restul români, ruteni, poloni ș. a. Se compune: 1). din Marginea, moșie atenență; 2). din moșiile Furstenthal și Sucevița. **Marginea, moșie, atenență** a moșiei cu administrare particulară Marginea, districtul Rădăuți. Are 15 case și 96 locuitori. Cuprinde, pe lângă moșia Marginea propriu-zisă, și târla Șoarec; are 13 case și 67 locuitori, precum și ferma Arșița”¹⁵³⁸.

1910: Torouțiu¹⁵³⁹, folosindu-se de evidențele recensământului german din 1910, consemna, pentru Marginea, 3.819 locuitori români, 1 ucrainean, 61 evrei și 213 germani. Datele sunt ușor, dar premeditat diferite, motivațiile timpului fiind arhicunoscute.

1916: Colecta pentru cei amputați și orfanii celor căzuți în luptă îi are printre generoșii donatori pe geniștii (Arbeiter Abtig I/41) **Grigorean Dumitru**, din Marginea, care a dat 2 coroane; **Bodnărescu Gavrilă**, din Marginea, cu 50 fileri; **Neculcea Irimie**, din Marginea, cu 32 fileri¹⁵⁴⁰.

1914-1918: Jertfa de sânge mărginean pentru Bucovina a fost depusă de „Corporalul **Gavril Grigorean**, Marginea, Regimentul 22, rănit; Infanteristul **Toader Corașciuc**, Marginea, Regimentul 22, rănit”¹⁵⁴¹; „Infanteristul **Simeon Maftean**, Marginea, Regimentul 22 Infanterie, rănit”¹⁵⁴²; „Infanteristul **Titus Canceacea**, Marginea, Regimentul 22, rănit; Infanteristul **Nicolae Coțofrei**, Marginea, Reg. 22, mort (01.03.31.07.1915); Infanteristul **Procopie Derevlean**, Marginea, , Reg. 22, mort (01.03-31.07.1915); Infanteristul **Dumitru Herșan**, Marginea, Regimentul 22, rănit”¹⁵⁴³; „La propunerea doamnei **Paraschiva Boico**, din **Marginea**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morții bărbatului ei, **Grigorie a lui Laurentie Boico**. Doamna Paraschiva Boico susține că soțul ei, Grigorie

¹⁵³⁷ MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

¹⁵³⁸ Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 136

¹⁵³⁹ TOROUȚIU, I. E., *Poporația și clasele sociale din Bucovina*, Biblioteca Bucovinei, București, 1916, p. 70

¹⁵⁴⁰ *Românul*, Nr. 25, Anul VI, joi 17/4 februarie 1916, p. 5

¹⁵⁴¹ *Viața Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915

¹⁵⁴² *Viața Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915

¹⁵⁴³ *Viața Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8

Boico, a murit¹⁵⁴⁴; „**Avachum a lui Nicolai Curea, din Marginea**, a participat la război și ar fi picat, în anul 1915, în Carpați, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabilă prezumțiunea legală a morții, se îndrumează, la cererea soției sale, Paraschiva a lui Avachum Curea, procedura pentru declararea morții celui dispărut¹⁵⁴⁵; „**Vasile a lui Toader Sfârnciuc, din Marginea**, a participat la război și ar fi căzut într-o luptă pe frontul rusesc, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soției sale, Floarea a lui Vasile Sfârnciuc, procedura pentru declararea morții celui dispărut; **Alexandru a lui Dumitru Derevlean, din Marginea**, a participat la război și e dispărut din anul 1917, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea mamei sale, Domnica a lui Onofrei Gheliuc, procedura pentru declararea morții celui dispărut¹⁵⁴⁶. Mărginenii care au crezut, până la sacrificiul suprem, în anii 1914-1918, în dreptul urmașilor-urmașilor lor la viitor sunt: ANTIMIEI Ion / BALAN Dumitru, Gheorghe și Ion / BERENGHEAN Artemie și Gheorghe / BLASCIUC Dumitru / BODNARESCU Constantin, Doroftei, Gavril, Gavril, Gheorghe, Ion, Ion, Ilie și Vasile / BOICU Florea și Precop / BODALE Artemie și Vasile / BOJĂNIȚĂ Gheorghe / BULIGA Constantin și Ion / BULCEAG Nicodim, Pintilei și Simion / CORACIUC Alexa și Gavril / COȚOPREA Nicolae / CRĂCIUN Ioachim și Pavel / CUREA Avacum și Simion / DEREVLEAN Alexandru, Arsenie, Gheorghe, Ilie, Precop și Vasile / FUNDU Toader / GEANĂ Constantin / GHELIUC Alexa, Gavril și Gheorghe / GRIGOREAN Ion și Toader / GRIGORESCU Gheorghe și Lazăr / HALIP Gavril, Ion, Lazăr, Petru, Precop și Simion / HANȚARI Emilian / HAPCIUC Precop / HÂRȘAN Dumitru / HRIȚCAN Gheorghe / ICHIM Ion și Maxim / ILIOI Gheorghe / IRIMIA Gheorghe / JOLTEA Gavril și Ion / LAZĂR Constantin, Constantin, Emilian, Gavril, Ion, Ion, Ilie, Precop, Ștefan și Toader / LUNGU Constantin, Gheorghe, și Simion / LUPAȘTEAN Niculae / LUPU Ariton, Titus și Vladimir / MAFTEAN Doroftei Simion, Vasile și Vasile / MAGOPĂȚ Constantin, Ștefan și Vasile / MALOȘ Dumitru, Ion, Vasile, Vasile și Vasile / MARTINESCU Gheorghe / MIHALESCU Alexa, Alexa, Andrei, Constantin, Gavril, Gavril, Grigori, Ilie, Ion, Vasile și Vladimir / MIRĂUȚĂ Dumitru / MOLDOVAN Gavril / MOROHAI Filip / NICHITEAN Dumitru, Floria, Gavril, Gheorghe, Ifrim, Petru și Teofil / NICULCEA Artemie, Irimie, Pavel și Toader / OLĂREAN Ilie, Miftodi, Toader și Vasile / ONOFREI Alexandru, Emilian, Eusebie și Ion / ONOFREICIUC Nicolae / PAVALEAN Gheorghe, Toader, Vasile și Vasile / POMOHACI Irimie și Vasile / POTOLINSCHI Titus / PRILIPCEAN Vasile / REPCIUC Tanase / ROTARI Emilian, Gavril și Ilie / SFICHI Traian / SFINTISCHI Valerian / SFÎRNACIUC Vasile și Vladimir / SOFIȚCHI Ion / UNGUREAN Pavel / VELECIUC Grigorie, Ion, Nicolae și Vasile / VEREȘ Dumitru și Toader / ZAREMBA Gheorghe¹⁵⁴⁷.

1920: „Deciziune de expropriere No. 181/20/3. Deciziunea Comisiunii agrare de ocol Rădăuți, cu care s-a decis exproprierea parțială a corpului dominical fasc. No. 389, **Marginea**, din registrele fonciare pentru moșiile bucovinene, în suprafață de 269 ha 66 a 53 mp, proprietatea Fondului bisericesc, în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă¹⁵⁴⁸.

1922: Prin ordinul No. 322/22, referitor la „Mișcarea în învățământul primar”, au fost făcute numirile în învățământul bucovinean, în baza concursurilor organizate de Consiliul

¹⁵⁴⁴ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 75, Cernăuți în 18 Octomvrie nou 1919, pp. 7, 8

¹⁵⁴⁵ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Cernăuți, 1 iunie nou 1921, pp. 220-224

¹⁵⁴⁶ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 13, Cernăuți 15 aprilie nou 1921, pp. 157-161

¹⁵⁴⁷ CRĂCIUN, GAVRIL – POPESCU, CRISTINA-VIOLETA, *Mică enciclopedie a localității Marginea*, Editura Lidana, 2007, p. 84

¹⁵⁴⁸ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Cernăuți, 1 iunie nou 1921, pp. 213-216

școlar al țării – **b**). în calitate de învățători definitivi și învățătoare definitive: **Vasile Halip** și **Atanasie Boghean** la Marginea”¹⁵⁴⁹.

1923: „Călătorul doritor să vadă mănăstirea Sucevița pleacă din vechiul oraș Rădăuți, care prin secolii a fost reședința Episcopiei de Rădăuți, iar astăzi este capitala românescului județ cu același nume, spre sud-vest, pe neteda și cu bătrâni plopi țarmuită șosea districtuală Dornești-Marginea și ajunge, după o plăcută cale de 5 km, la **mândrul sat românesc Marginea**. Aici, amintita șosea dă în excelent întreținutul și așa numitul „drum împărătesc” sau „șoseaua acoperită a imperiului”, construită între anii 1780-87. Ea își ia începutul de la satul rutenesc Dubouț, situat pe malurile Prutului, și duce peste orașul Storojineț, comuna Vicovu de Sus, Solca, la orașul Gura Humorului”¹⁵⁵⁰.

1937: S-a înființat, la Marginea, pe lângă școala cu îndelungată tradiție, și o școală „nr. 2”, inaugurată „peste apă” în 14 noiembrie 1937, când avea doar două clase, învățători fiind soții Dumitru și Sultana Bondor. Inițial, școală cu 4 clase, până în 1959, apoi cu șapte și, respectiv, 8 clase, ba chiar și cu 10, în anii 1975-1989, școala acesta a fost slujită și condusă de învățătorul Dimitrie Bondor (1937-1944), profesorul Haralambie Burdujan (1945-1948), învățătorul Mihai Iacobescu (1948-1959), învățătoarea Felicia Rotari (Lazu, 1959-1961), profesorii Dimitrie Boghean (1962-1972), Vasile Crăciun (1972-1994), Marcel Colibaba (celebrul ceramist, 1994-1997), Constantin Pavalean (1997), Mihai Babiuc (1998-2006) și Elena Ursache (2006-2007)¹⁵⁵¹.

1940: În tragica vară a retragerii din vara anului 1940, „pe distanța Rădăuți – Gura Humorului, am văzut cum 6 evrei, dintre care 2 îmbrăcați ofițeri, au tras cu armele în armata română, în comuna Marginea, județul Rădăuți, au băgat panică într-o divizie armată, din care cauză s-au calicit caii de trupă, s-au răsturnat tunuri, au căzut pe jos obuze de tun, lăzi cu cartușe, care evrei au alarmat printre soldați că vin tancurile rusești dinspre Gura Humorului”¹⁵⁵².

1940: „Tablou de cărțile de capacitate (atestare de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuți, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940¹⁵⁵³: **Schreiner Carol**, tâmplar, domiciliat în Marginea; **Iacob Aurelia Calina**, croitoreasă, domiciliată în Marginea; **Moldovan Ioan**, cizmar, domiciliat în Marginea; **Straub Iosef**, morar, domiciliat în Marginea; **Prosch Ioan**, fierar, domiciliat în Marginea; **David Mendel Ușer**, morar, domiciliat în Marginea; **Olărean Nicolae**, fierar, domiciliat în Marginea”.

1941: „Se publică mai jos Lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morți pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24¹⁵⁵⁴: **Morohai Lazăr**, soldat, ctg. 1941, cu ultimul domiciliu în comuna **Marginea**, județul Rădăuți, mort la 4 iulie 1941”. În anii 1941-1945, au căzut, pe fronturile tragice ale României și mărginenii: / ANTIMIE Constantin / BALAN Constantin, Dumitru, Gavril, Gheorghe, Grigore, Orest, Titus și Valerian / BERINGHEAN Ioan și Vasile / BLASCIUC Ifemie / BODNARESCU Arcadie, Gheorghe, Ilie, Nicodim și Vasile / BONDOR Vasile și Vladimir / BULCEAG Alexa și Gavril / BULIGA Gheorghe, Gheorghe, Ion, Simion și Vladimir / CRĂCIUN Dumitru, Gavril, Grigorie și Simion / DEREVLEAN Pricop și Vasile / FUNDU Ion / GRIGOREAN Arcadie, Ifrim și Orest / GRIGORESCU Vasile / HALIP Gheorghe, Gheorghe, Gheorghe, Niculaie și Vasile / HRIȚCAN Gheorghe și Vasile / ILIOI Victor / IRIMIE Ilie / JOLTEA

¹⁵⁴⁹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuți 21 aprilie 1922, p. 41

¹⁵⁵⁰ DAN, DIMITRIE, *Mănăstirea Sucevița / Cu Anexe și Documente ale Suceviței*, Tipografia Bucovina, București, 1923, p. 19

¹⁵⁵¹ CRĂCIUN, GAVRIL – POPESCU, CRISTINA-VIOLETA, *Mică enciclopedie a localității Marginea*, Editura Lidana, 2007, p. 29

¹⁵⁵² VĂRATIC, VITALIE, *Șase zile din Istoria Bucovinei – mărturia plutonierului Vasile Săvescu*, Rădăuți, 2001, p. 436

¹⁵⁵³ *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208

¹⁵⁵⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.

Gheorghe, Ion și Ion / LAZĂR Aurel, Constantin, Dumitru, Gavril și Gheorghe / LĂZĂRESCU Constantin / LUNGU Gavril și Gheorghe / MAFTEAN Andrei, Gheorghe și Vladimir / MAGOPĂȚ Lazăr / MANOLE Ilie / MARTINESCU Alexandru, Ion, Modest, Petru și Toader / MIHALESCU Alexandru, Gheorghe, Ilie, Mihai, Orest, Ștefan și Vasile / MOLDOVAN Gavril și Vasile / MOROHAI Lazăr / MOȚAC Filaret / NICHITEAN Gavril, Ion, Vasile și Vasile / NICULCEA Simion și Valerian / OLAREAN Constantin și Toader / ONOFREI Gheorghe / PASCANIUC Ștefan / PAVALEAN Grigore, Ștefan, Vasile și Vasile / PÎNZARI Ion și Vasile / POMOHACI Gheorghe, Toader, Vasile și Vasile / POPESCU Toader / PRELICEAN Gavril / PROCȘ Arsine și Gheorghe / REPCIUC Vasile / ROTARI Chirilă, Dionisie, Doroftei, Ilie, Toader și Vasile / SANDULEAN Dumitru / SFÎRNACIUC Arcade și Grigorie / SOROCANIUC Constantin și Ilie / SUFIȚCHI Ichim / UNGUREAN Pavel și Vasile / VASILOVSCHI Ștefan / VELECIUC Nicolae / VELNICERI Gavril¹⁵⁵⁵.

1942: „Având în vedere dispozițiunile art. 55 din legea pentru reorganizarea Centrului Național de Românzare Nr. 175, publicată în Monitorul Oficial Nr. 56 din 6 Martie 1942”, se aprobă „ratificarea angajării de personal temporar pentru administrarea, paza conservarea acestor bunuri (păduri, fabrici de cherestea, exploatări, materiale lemnoase etc.), personal numit și angajat din Noemvrie 1940 și până la 5 Martie 1942 inclusiv”¹⁵⁵⁶: **Leu Gheorghe**, custode, bunul expropriat **pădurea comuna Marginea**, jud. Rădăuți, salariul lunar lei 6.000; **Bălan Alexe**, paznic, bunul expropriat **fabrica I. Goth**, comuna Marginea, județul Rădăuți, salariul lunar 1.000 lei; **Grigorian Sergiu**, paznic, bunul expropriat **M. Ușer** (moara lui David Mendel Ușer – n. n.), comuna Marginea, județul Rădăuți, salariul lunar 1.000 lei”.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943¹⁵⁵⁷, următorii învățători și învățătoare: Opaț Artemizia, comuna **Marginea I.** jud. Rădăuți, media 8,00”.

1944: Prin ordinul „Nr. 63.175 din 20 martie 1944, se înaintează la gradul II în învățământul primar, pe ziua de 1 septembrie 1943, următorii învățători și învățătoare, care au reușit la examenele de înaintare la gradul II, din sesiunea August 1943, la Centrul Cernăuți, cu notele arătate în dreptul fiecăruia¹⁵⁵⁸: **Burdujan Haralambie**, comuna Marginea, media 9,00; **Burdujan Maria**, comuna Marginea, media 8,12”.

1945: „În dimineața zilei de 5 iunie a anului 1945”, pe când se întorcea de la Ocolul Silvic Marginea, șeful Legiunii de Jandarmi Rădăuți, maiorul Ioan D. Popescu, Erou al Umanității, originar din Horodnic, a fost capturat de luptătorii anticomuniști ai lui Vladimir Macoviciuc, ultimul haiduc modern al Bucovinei. „În primăvara anului 1944, Marele Stat Major al Armatei Române a mobilizat pe loc o parte dintre muntenii Bucovinei apți de luptă, în vederea constituirii unei divizii care să lupte în munți cu Armata Roșie, în cazul în care frontul va cădea. Vladimir Macoviciuc făcea și el parte din această divizie, cu gradul de sergent. În urma comunicatului către țară din 23 august 1944, divizia s-a destrămat, marea majoritate a oamenilor aruncând armele și întorcându-se la casele lor. Unii, însă, aprovizionați de comandamentul german din Câmpulung Moldovenesc, au rămas în munți, continuând lupta. Pentru merite deosebite în luptă, Macoviciuc a fost decorat de nemți și avansat ofițer”. Neiertător cu ostașii roșii, care soseau, noaptea, cu camioanele în câte un sat din nordul sau din sudul Bucovinei, cu gândul de a muta populația satului respectiv în Siberia (se ivea ca trăsnetul în noapte și lăsa un singur supraviețuitor sovietic), cumplit de sângeros cu comuniștii români și cu colaboratorii lor, Vladimir Macoviciuc, după o discuție cu șeful Legiunii de Jandarmi Rădăuți, l-a lăsat pe acesta să plece, apoi, doar din dorința de nu-i lăsa pe sovietici să ocupe și sudul Bucovinei (cum amenințau că se va întâmpla, dacă nu le este predat

¹⁵⁵⁵ CRĂCIUN, GAVRIL – POPESCU, CRISTINA-VIOLETA, *Mică enciclopedie a localității Marginea*, Editura Lidana, 2007, p. 85

¹⁵⁵⁶ *Monitorul Oficial*, Nr. 154, 6 iulie 1942, pp. 5488 și următoarele

¹⁵⁵⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

¹⁵⁵⁸ *Monitorul Oficial*, Nr. 72, 25 martie 1944, pp. 2612 și urm.

„banditul Macoviciuc”), luptătorul comunist și-a organizat o moarte de erou, după o petrecere zgomotoasă în casa natală din Vicovul de Jos, începută în după-amiaza duminicii de 7 iulie a anului 1947, și terminată, a doua zi, în zori, când a murit în luptă, dar nu înainte de a mai răpune „măcar câte un câine de jandarm”¹⁵⁵⁹.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947¹⁵⁶⁰, următorii învățători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Mitriniuc Mihai**, de la Marginea I, la Bilca II; **Mitriniuc Elena**, de la Marginea I, la Bilca II”; „**Bondor Sultana**, de la Marginea Nr. 2, la Rădăuți, Șc. nr. 2 mixtă, XII, aproape de soț, învățător; **Tcaciuc Filaret**, de la Marginea, la Sucevița, post V, are teren, părinți bătrâni; **Sfârnciuc Maria**, de la Vicovul de Sus, la Marginea, post II, apropiere de soț, învățător; **Haciuc Teofila**, de la Solca, Șc. nr. 2, la Marginea, Șc. nr. 2, post. VI, unică solicitare”¹⁵⁶¹.

1948: „Se înființează, pe data publicării prezentei deciziuni în *Monitorul Oficial*¹⁵⁶², Centrala Industrială a Lemnului... Fac parte din Centrala Industriei Lemnului, următoarele întreprinderi industriale: „Mendel Uscher”, cu sediul în Marginea”.

În „mica enciclopedie” mărgineană, alcătuită, uneori cu mult prea mult entuziasm, de **Gavril Crăciuc și Cristina-Violeta Popescu**, lucrare remarcabilă și utilă – de altfel, există o „listă” narată de primar, deschisă de primarul liberal interbelic, Vasile Ilioi, cel cu mai multe mandate decât oricare altul (1931, 1932, 1937, 1942 și 1944), în vremea României Mari, fiind primari la Marginea, pentru perioade mai scurte sau mai lungi, funcție de alternanțele la guvernare, și Artemie Vasilovschi (1931), și Dumitru Olărean (1934-1935), și sublocotenentul I. R. Sarman (1938), și Orest Bodnărescu (1939), și Gheorghe Rotari (1940), și Ifrim Crăciun (1941-1942, 1944-1946), apoi lista cu nume de șefi ai obștii lunecă spre deceniile beznei roșii, când Marginea a avut și lideri răi, dar și lideri buni, mulți dintre primarii comuniști fiind, în fond, oameni, cu bune și cu rele, dar adesea și cu câte o fărâmbă de suflet. / Înspre tranziția comunistă, primar al Marginii a fost Valerian Martinescu (1946-1947), urmat de primarii comuniști Ioan Curea (1947-1949), Constantin Lazăr (1949-1952, 1953-1954, 1959-1963), Ilie Mărgineanu (1952), Constantin Colibaba și I. Nasadniuc (1957), Vasile Metanie (1957-1963) și Vasile Magopăț (1964-1989). / Notari comunali, reținuți de memoria obștească, au fost Gheorghe Bodnar (1931-1943), Mihai Halip (1944-1946) și Gheorghe Lungoci (1947-1949), misia lor, în privința legalității actelor, fiind preluată, după aceea, din postura de secretari ai comunei, de Dumitru Dari (1950-1951), Vasile Luța (1952-1957), Ioan Suci (1957-1958), Nicanor Mocrei (1958-1972), Vasile Cristuș (1973-1990). / Vicepreședinți ai consiliului popular au fost, după înființarea acestei funcții administrative, Gavril Crăciun (1964-1968), Ioan Maftan (1968-1973) și Gheorghe Pascaniuc (1974-1990).

La Marginea s-au născut filosoful, eminescologul și poetul Vasile GHERASIM (12 noiembrie 1893), pictorul Arcadie PRUTEANU (23 septembrie 1927), sculptorul Gavril NICHITEAN (31 octombrie 1932) și ceramiștii Gheorghe și Ioan MAGOPĂȚ (7 mai 1951 și, respectiv, 22 noiembrie 1952).

MĂRIȚEI. Istoria atestată a satului Măriței, întotdeauna legată de cea a Dărmăneștilor, sat menționat, pentru prima dată, în **7 ianuarie 1403**, când a fost dăruit Episcopiei Sucevei, până atunci făcând parte din „ocina dreaptă” a voievodului Alexandru cel

¹⁵⁵⁹ POPESCU, IOAN D., *Dosarele suferinței*, Suceava, 1999, pp. 160-169

¹⁵⁶⁰ *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

¹⁵⁶¹ *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4911

¹⁵⁶² *Monitorul Oficial*, Nr. 167, 22 iulie 1948, pp. 6049-6052

Bun, cel care adusesse la Suceava, încă din 29 iunie 1402, moaștele Sfântului Ioan cel Nou. Sfântul fusese depus în biserica de mir a Moldovei, care ținea loc și de episcopie, iar satele „Hrețca pe Suceavă (Dărmănești) și Averăuți pe Suceavă (Verești)” însemnau ofranda pe care o aducea voievodul, „la soborul Sfântului Ioan Botezătorului”, noului patron spiritual al capitalei Moldovei.

1634: Dar numele de Măriței, formulat ca atare într-un document de cancelarie domnească, se menționează abia din 6 aprilie 1634, când cătunul acestui sat, Hatna sau „jumătate de sat Măriței, partea de jos”, a fost cumpărată de Evloghie, pentru a doua oară episcop al Rădăuților, om hapsân, amestecat în fel de fel de afaceri oneroase și care avea să cumpere Hatna pentru înzestrarea surorii sale, Ana. Pe Ana o va moșteni Toader Murguleț, stăpânitorul unei obști sătești de neamuri străvechi, reprezentată, în 6 aprilie 1659, la o hotărnicire în Iacobești, de Ipatie Murguleț, Lupul Dubnim, Ionașco Pintescul și de frații Gligorie, Loghin și Simion Pintescul.

1669: În 15 octombrie 1669, Toader Murguleț biv vel (fost mare) armaș lasă, prin testament, „a patra parte de sat Mărăței” Irinii Murguleț, iar o altă a patra parte, fraților Dumitrașco și Maria, copiii lui Andrei Murguleț, alt fiu al lui Toader.

1706: În 15 iunie 1706, Vasile Candachia și Toader Dubniță vând partea lor de sat, „din vatra satului, din fânaț și din pădure, de la hotarul Călineștilor până la apa Sucevei”, clucerului Constantin Sbiera pentru 15 lei turcești.

1711: În 1 decembrie 1711, Maria, fata Dochiei și nepoata Ancăi și a lui Andrei Murguleț, vinde „a patra parte, partea de jos a satului Mărăței”, pentru 40 lei bătuți, aceluiași Constantin Sbiera, ajuns, între timp, logofăt.

1733: În 1733, Constantin Sbiera dăruiește fetei sale, Ileana, văduva comisului Negoită Ciudin, moșia sa din Mărăței.

1745: În 9 iunie 1745, Constantin Line vinde lui Dumitrașco Sbiara a opta parte din satul Mărăței, parte primită de la Mihalachi Pilat, la schimb... valoric, „pentru o țigancă cu care mi-a fost dator”.

1751: În 10 iulie 1751, Ilinca lui Nicolae Totoescul, popa Lupul Cocoșatul și Ștefan Totoescul dovedesc, la Divan, că le aparține a șasea parte din sat.

1758; Dintre emigranții ardeleni, doar patru familii se stabilesc la Măriței, prima, în 1758, cea a plugarului din Budești Ion FERȚA, care sosise împreună cu soția, apoi, în 1763, cea a plugarului George UNGUREAN, din Frișu, însoțit de soție, de un băiat și de o fată, apoi, din anul următor, 1764, și de familia fratelui său, Dumitru UNUGUREAN (cu soția și un băiat) și cea a cumnatului, Timoftei URECHE, care sosise tot din Frișu, împreună cu soția, cinci feciori și trei fete, stabilindu-se pe moșia mazelului Hallban și a lui Ioniță Costin.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹⁵⁶³, din 1772-1773, înregistrează la Mărăței, în Ocolul Vicovilor, fără alte precizări, „29 – toată suma caselor”, însemnând o femeie săracă și 28 familii de birnici.

1774: La venirea austrieșilor în Bucovina (ocupația s-a încheiat în data de 1 octombrie 1774), satul Măriței avea 33 familii, dar satul crește, până în 1784, la 114 familii, datorită colonizării cu 81 familii de galițieni, pe care o va face noul proprietar, negustorul armean Ivan Capri.

1761: Zestrea toponimică a satului Mărăței teaurizează, începând cu anul 1761, numele unor obșteni (Casa lui Pistrugă, Crâșma lui Dobrenchi, Pârâul Neagul, Pârâul Danila, Lunca Meretzeika, Dubena, Hlinița, Zapuschi), care se adaugă unor toponime străvechi (Lunca, Pârâul Hatnei, Pârâul Racovăț, Pârâul Sorbu, Opcina, Dealul, Dumbrava, Grui, Livada, Săliște, Valea, Bursuci, Pădurea Pruncului, Pădurea Obștei, Ograda etc.

¹⁵⁶³ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 341

1782: În 30 noiembrie 1782, în fața Comisiei cezaro-crăiești de delimitare a proprietăților în Bucovina, de la Siret, s-au prezentat boierii moldoveni Gheorghe Ciudin și Constantin Cozmiță, care au declarat că stăpâneau partea jos a satului Măriței și a cincina parte din partea de sus, Ciudin ca moștenitor al mamei sale, Ileana lui Constantin Sbiera, iar Cozmiță, partea soției sale, fata lui Dumitrașco Sbiera.

1783: În 27 martie 1783, în fața aceleiași Comisii s-a prezentat armeanul Ioan Kapri, ca intermediar, pentru a revendica pentru ruptașul Gavril Fedelișanul și socrul acestuia, popa Lupul zis Cocoșatul sau Belea, o treime din satul Măriței.

1784: În 20 decembrie 1784, Gheorghe Ciudin, fiul lui Negoită Ciudin și al Ilenei lui Constantin Sbiera, vinde lui Ivan Kapri o treime din satul Măriței, partea sa, pentru 2.550 lei.

1785: Ivan Capri (Ioan Căpriei, cum i se zice într-un alt document) cumpără Mărițea, pe bucăți, începând din 22 august 1785, când achiziționează un sfert din satul Iacobești, pe care îl va alipi la Mărițea, apoi în 8 decembrie 1786, când cumpără sfertul de sat al lui Gheorghe Ciudin, iar în 20 decembrie, ce mai rămăsese din proprietatea lui Ioniță Coșăteanul, celălalt ginere al popii Lupul „Cocoșatul-Belea”, și, pentru că dorea să-și exploateze eficient noua moșie, începe o masivă colonizare cu galițieni.

1848: Din rândul acestor agricultori avea să se ridice, la 1848, deputatul-țaran Dolenciuc, ales, în 14 iunie 1848, deputat de Suceava în Parlamentul din Viena cu 59 voturi din 74.

1858: Școala din Măriței, cu 2 clase, a fost înființată în 1858¹⁵⁶⁴.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Suceava** (Oraș cu tribunal districtual) cu Cutul Zamca, Ițcanii Vechi și Șeptilici, Bosance cu Nemericieni, Podeni, Hriața și Lisaura, Bunești, Buninți, Chilișeni, Danila, Găureni, Hatna cu Dărmănești, Iacobești sau Fogodisten cu Gura Solcii, Slobozia sau Milișăuții de Jos, St. Ilie, Ipotești, Ițacanii Noi, Călinești Enache cu Vasilache, Călineștii lui Kuparenko, Costâna cu Berindești, Liteni, **Mereței**, Mihoveni, Mitocul Dragomirnei cu Lipoveni, Părhăuți, Pătrăuți pe Suceava, Reuseni, Romanești, Rus Mănăstioara, Rus Plavalar cu Rus Poienile, Securiceni, Șcheia, Soloneț, Stroiști pe Suceava, Tișăuți, Todirești cu Pietroasa, Uidești, Zaharești”¹⁵⁶⁵.

1891: Volumul 17. Nota 104, pagina 123 (Măriței) „Corespondentul W. Schmidt raportează asupra satului Măriței din Bucovina. Cătunul Măriței formează un loc ciudat, lângă prima stație, Hatna, a căii ferate Lemberg-Cernăuți-Suceava, înfipt între dealuri și mărginit de un torent cu același nume cu Hatna. Descoperirile bogate în aur au atras atenția generală cu atât mai mult asupra acestei așezări, întrucât se știa că mulți țărani au vândut bucată cu bucată bogățiile aruncate în poala lor prin voia coincidenței capricioase, unor pânditori ai profitului, care așa au ajuns la prosperitate. Chiar și anchetele oficiale s-au dovedit a fi lipsite de rezultate, în confruntarea cu istețimea vicleană a căutătorului, vânzătorului și a cumpărătorului, până în 1878, când, în cele din urmă, anumite piste, care au fost urmărite, au condus la faptul că, după o puternică rupere de nori, din iulie, torențele care s-au năpustit în Mărița au scos, din nou, la iveală diverse obiecte de aur, pe care le-au cules țărani și le-au păstrat în secret, până ce le-au vândut, pentru o sumă derizorie, unui comerciant rătăcitor. După finalizarea anchetei, căutătorii și cumpărătorul au fost aduși, împreună cu obiectele găsite, la Căpitănia districtului, pentru cercetare. / Au fost înregistrate o brățară masivă din aur, de formă primitivă, în formă de șarpe, și câteva fibule similare. Toate piesele au arătat urme regretabile de frecare cu rocile torentului, deasupra cărora amețitorul curent de apă le-a determinat să se rostogolească. De asemenea, cu această ocazie, a ieșit la iveală un molar al

¹⁵⁶⁴ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1907 p. 155

¹⁵⁶⁵ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

unui *Ursus primogenius*. Căpitanul de atunci districtului, Anton Heschmann, s-a simțit obligat să meargă cu o comisie la fața locului, în Măreței, pentru a putea determina proveniența descoperirilor, cercetând cu atenție terenul. / Corespondentul Schmidt a fost chemat în această comisie și a urmat cursul torentului, în amonte, pentru a descoperi semne de orientare. Deși a pătruns până la sursă, nu a văzut nimic semnificativ și se poate presupune, cu toată certitudinea, că astfel de aur găsește doar în cursul abundenței de apă, torențele formându-se, la o distanță considerabilă, de partea dreaptă sau de partea stângă, și probabil că puhoiul realizează spălarea obiectelor și îndepărtarea pământului, de îndată ce valul sălbatic a atins o înălțime suficientă pentru a lăsa curentul să se învâlbureze și să sape și peste locul în care se află obiecte de valoare. Sătenii care au găsit aceste obiecte l-au asigurat că nu au habar de unde provin toate aceste comori. / Pe de altă parte, a fost fericit că a făcut o altă descoperire. În timp ce cobora, se uită în jurul zonei, văzând o înălțare spre vest, precipitată, dar ușor înclinată spre vest, de aproximativ douăzeci de metri, al cărei vârf era încununat de un fag bătrân. Când a ajuns în vârf, a observat, de departe, ceea ce doar ochii pricepuți pot vedea, niște denivelări discrete, care pot dezvălui, în orice moment, vremuri pline de viață. Tumulul era aproape în mijlocul platoului, în timp ce în jurul lui se aflau morminte scufundate. În ciuda înserării tot mai pronunțate, căpitanul de district și ceilalți au urcat pe deal, iar Schmidt le-a arătat spre descoperirea sa; ascultându-l cu neîncredere, ei au răscolit în locurile arătate de el și au scos la iveală, deocamdată, o secțiune transversală, care l-a încredințat pe Schmidt despre corectitudinea presupunerii sale, apoi au aflat alte trei astfel de locuri de odihnă, în care se aflau resturi calcinate de coloană vertebrală. Unii au propus adunarea rămășițelor, astfel încât să se poată face o înmormântare creștină a acestor rămășițe umane descoperite din întâmplare. Câțiva medici, prezenți acolo, au explicat că, pentru a intra în această stare de calcifiere, scheletele umane trebuie să fi stat în pământ cel puțin două mii de ani, ceea ce a dus la decizia ca, în viitorul apropiat, după obținerea permisiunii, de la proprietarul moșiei, baronul Johann Kapri, să se caute cu atenție și să se sape pentru a descoperi tumulul. Problemele referitoare la costuri au amânat executarea acestei decizii. / De atunci, nu s-au mai făcut raportări ale altor descoperiri de aur în zona Măreței, dar acest lucru nu înseamnă că astfel de descoperiri ar fi fost făcute și până acum, comorile rămânând ascunse, pentru presupusul avantaj al căutătorului¹⁵⁶⁶.

1892: Volumul 18, nota 50, pagina 116 (Găsirea monedelor și a aurului) „Profesorul corespondent W. Schmidt din Suceava a raportat Comisiei Centrale că, spre sfârșitul lunii mai 1892, s-au găsit, din întâmplare, niște monedă interesante acolo. Acestea au fost descoperite la capătul de nord-est al orașului, la gura apeductului. Au fost 101 bucăți monede, cu o patină foarte puternică. Examinarea mai atentă a arătat că au de-a face cu monede turcești, poloneze și lituaniene. Monede de bronz, obișnuite. Doar două dintre ele erau demne de remarcat: o monedă piastriană de argint moldovenească, a lui Petru (Aron – n. n.), predecesorul Ștefan cel Mare (înainte de 1456), care a condus țara o foarte scurtă perioadă de timp, și o a doua, un ban de aramă al orașului Viena, din 1683, o monedă standard. În primele zile ale lunii iunie, la Măreția au fost găsite câteva obiecte de aur, de două feluri, una evaluată ca aur brut la 9,75 ducați, iar celelalte două, la 2 ducați. Trebuie să fi fost un fel de fibulă, cu un appendice rupt¹⁵⁶⁷.

1904: Biserica din Măreței a fost fondată în 1901 și sfințită în 1904, patron bisericesc fiind Bogdan de PRUNKUL, până atunci enoriașii fiind arondați bisericii din Hatna.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Mereței**, comună rurală, districtul Suceava, așezata pe pârâul Hatna, la Sud de Călineștii lui Enache, la Est de Iacobești și

¹⁵⁶⁶ Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

¹⁵⁶⁷ Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

Dănila, și lipit, în partea sa de Sud, de Hatna. Suprafața: 8,53 kmp; populația: 1.558 locuitori ruteni, de religie gr. or. Se compune din vatra satului, cu 1.264 locuitori, și din satul Mereței Mici sau Merețeica. Este așezată lângă drumul districtual Siret-Hatna; ține de școala populară și de biserica parohială Hatna. La 1776, o jumătate aparținea mazilului Ioniță Costan și alta lui Coslantin Cosmiță. Aci s-au găsit, de mai multe ori, obiecte de aur și alte podoabe, toate din timpurile vechi. Între giuvaericele, merită o deosebită atenție o brățară în chip de șarpe, probabil de origine gotică. Populația, formată din vechi coloniști ruteni, veniți din Tarnopol (Galiția), peste care au venit, la 1778, coloniști transilvăneni, se ocupă cu agricultura și creșterea vitelor. Comuna posedă 1.024 hectare pământ arabil, 100 hectare fânașuri, 14 hectare grădini, 112 hectare imașuri, 244 hectare păduri, 2 hectare heleștee. Se găsesc 56 cai, 480 vite cornute, 340 de oi, 330 porci, 4 stupi. **Mereței, moșie**, cu administrațiune specială, districtul Suceava. Suprafața: 7,71 kmp; populația: 46 locuitori, dintre care 43 izraeliți și 3 ruteni gr. or. Forma, la 1776, o singură administrație cu Mereței comuna. **Mereței Mici** sau **Merețeica**, sat, pendinte de comuna Mereței, districtul Suceava. Se găsesc 294 locuitori ruteni, de religie greco-ortodoxă¹⁵⁶⁸.

1913: „În Măriței există o școală ruteana, cu 2 clase sistemizate și o paralelă pentru 20 copii, și aceștia numai pe „hârtie”, căci, de fapt, sunt zile când învățătorul e singurul care frecventează școala. Românii din Măriței trebuie să-și susțină singuri o școală pentru cei 900 de elevi români”¹⁵⁶⁹.

1914: „**Concertul școlii din Măriței.** Corpul didactic al școlii particulare românești din Măriței a dat, cu elevii acestei școlii, un frumos concert în Suceava. Dirigintele corului a fost dl învățător Feduc, care e al treilea an la școala particulară și aduce bune servicii cauzei românești”¹⁵⁷⁰.

1940: „Având în vedere petițiunea prin care dl Gheorghe Devisevici, născut în comuna Șerbănești, jud. Tecuci, la 21 Aprilie 1914, domiciliat în com. **Măriței**, jud. Suceava, a cerut, conf. art. 20 din legea numelui, redobândirea numelui său patronimic de Suceveanu, spre a se numi Gheorghe Suceveanu; / Că această cerere și-o întemeiază pe faptul că numele său a fost înstrăinat; / Având în vedere că dl prim-procuror al Tribunalului Suceava, care a cercetat temeiurile acestei cereri, arată că într-adevăr, numele petiționarului a fost înstrăinat în decursul vremii; / Admintem ca dl Gheorghe Devisevici să-și schimbe numele său patronimic de Devisevici în acela de Suceveanu”¹⁵⁷¹.

1946: Învățătoare la școala din Măriței este numită Barbier Maria¹⁵⁷², iar în anul următor vine, la aceeași școală, și învățătorul Barbier Dumitru¹⁵⁷³.

1949: „Se trec în administrarea și folosința administrațiilor locale următoarele bunuri mobile și imobile, cu întreg activul și pasivul lor: Primăriei comunei Măriței, județul Suceava: Bunurile de la fosta Asociație „Cercul de Gospodine” din județul Suceava, aflate pe raza comunei Măriței, compuse dintr-un lot de pământ în suprafață de 1.829 mp, și mobilier”¹⁵⁷⁴.

La Măriței s-a născut, în 20 august 1913, pictorul Mircea BOȘCOIANU.

¹⁵⁶⁸ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 139, 140

¹⁵⁶⁹ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovineni*, Nr. 14, Anul II, 28 ianuarie 1913, p. 214

¹⁵⁷⁰ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovineni*, Nr. 12, Anul III, 19 aprilie 1914, p. 192

¹⁵⁷¹ *Monitorul Oficial*, Nr. 49, 28 februarie 1940, p. 931

¹⁵⁷² *Monitorul Oficial*, Nr. 169, 24 iulie 1946

¹⁵⁷³ *Monitorul Oficial*, Nr. 037, 14 februarie 1947

¹⁵⁷⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 35, 11 februarie 1949, p. 1210

MĂZĂNĂEȘTI. Menționat, în 1574, drept sat, „Mădzănăeștii la Suceavă” se pustiiseră, la 1742, ca proprietate a mănăstirii Slatina. Numele vine de la *Măzărăeștii* – După cum argumentează Rosetti, și „se explică prin Toma, fiul lui *Mazar*, dat de un regist. Deci, nu e un caz de rotacism. Forma de astăzi, *Măzănăești*, e prețioasă pentru că *n* este un indiciu că s-a evitat rotacismul”¹⁵⁷⁵.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹⁵⁷⁶, din 1772-1773, înregistrează la Măzănăeștii, în Ocolul Siretului de Sus, fără alte precizări, „21 – toată suma caselor”, însemnând 17 panțiri isprăvnicești, 1 popă și 3 femei sărace.

1774: În 1774, satul Măzănăiești avea 17 familii, patru dintre acestea, cea a lui Tanasă COJOCARIU, sosit în 1738 din Borșa, cea a lui Bucur BORȘAN (1762, Cernești), cea a lui Andrei MORARIU (1769, Leșu Ilvei) și cea a lui Filip NUȚU (1774, Enciu), reprezentând primul val de migrațiune ardeleană, lor alăturându-li-se, în 1776, Iacob HANN (Horodnița) și Ion BODNAR (Slatina), iar în 1777, Chirilă SALVAN (Bileag) și Anton DASCĂ (Mintiu).

1782: Între anii 1782-1787, se stabilesc și la Măzănăiești câteva familii de agricultori și meșteșugari germani, provenite din Franconia și din Bavaria.

1795: Biserica Adormirea Maicii Domnului din Măzănăești a fost construită în 1795, dotată cu un iconostas nou, în 1835, și renovată în 1870. În 1843, biserica avea 448 enoriași în Măzănăești și în Lucăcești, dar postul de preot era vacant. În 1876, când din patronat, alături de Împărat și de mănăstirea Slatina, făcea parte și Gabriel de PRUNKUL, biserica avea 812 enoriași, preot cooperador fiind Vladimir VASILOVICI. În 1907, preot era Dimitrie TELEAGĂ, născut în 1864, preot din 1894, iar cantor, din 1906, Petru BARDAȘ, născut în 1882.

1851: „O broșură, lucrată de Franz Raffelsberger și publicată în 1851, la Viena, cuprindea „**Itinerariile sau directorul tuturor rutelor poștale** din k. k. Statele austriece“, itinerariul cu nr. 61 era cel de la Cernăuți, la Bistrița, de 19 poște și jumătate”, Măzănăeștii fiind incluși în parcursul: „De la Suceava, trăsura de poștă se îndrepta spre **Măzănăești** (o poștă și jumătate), apoi, prin Capu Codrului, spre Gura Humorului, aflată la o poștă de **Măzănăești** și la 2 poște și jumătate de Suceava”¹⁵⁷⁷.

1868: „Vasile Găina s-a născut în comuna Mazanaești, la anul 1868, din părinți țărani. Studiile liceale le-a absolvit în Suceava, iar cele teologice la universitatea din Cernăuți, unde, în iulie 1893, a fost promovat, sub *Auspiciis Imperatoris*, doctor de teologie. După promovarea sa, Dr. Vasile Găina și-a urmat studiile sale, ca bursier al fondului ort.-or., la universitățile din Viena, Berlin, Bonn, Atena, făcând, în același timp, călătorii de studii în Germania, Belgia, Olanda, Anglia, Italia, România, Ungaria, Grecia și Turcia. În anul 1896, Dr. Vasile Găina a fost numit suplent pentru *Dogmatica generală și Apologetică* la facultatea teologică ort.-or din Cernăuți; în 1897 a fost numit membru al comisiei de examinare, la examenele sistematic-practice, de la această facultate; 1898 a fost hirotonit în presbiter”¹⁵⁷⁸. A murit, la Cernăuți, în 8 septembrie 1907. A scris: „Discurs de inaugurare la începerea prelegerilor din teologia dogmatică” (Candela 1896 a. XV); „Theorie der Offenbarung” (Czernowitz 1898); „Teoria revelațiunii” (Cirnăuț 1899); „Universalitatea, ființa și originea religiunii” (Cernăuț 1899); „Argumentul cosmologic și fizico-teologic sau teleologic pentru existența lui Dumnezeu, cu o introducere despre argumentele pentru existența lui Dumnezeu în genere” (Cernăuț 1901); „Buddhizmul și creștinismul” (Cernăuț 1901); „Admisibilitatea căsătoriei a doua a preoților din punct de vedere dogmatic, emonic și practic” (Cernăuț 1907);

¹⁵⁷⁵ Rosetti, Al, *Istoria Limbii Române*, I, București 1986, p. 477

¹⁵⁷⁶ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 346

¹⁵⁷⁷ Raffelsperger, Franz, *Itinerär oder Verzeichniss aller Postrouten in den k. k. österreichischen Staaten*, Wien 1851, pp. 53, 54

¹⁵⁷⁸ *Apărarea Națională*, Nr. 62 și 63, Anul II, duminică 1 septembrie stil nou 1907, p. 1

„Biografia arhiepiscopului și mitropolitului dr. Silvestru Morariu Andreievici” (Cernăuț 1907”); „Biografia arhiepiscopului și mitropolitului dr. Vladimir de Rcpta” (Cernăuț 1907)¹⁵⁷⁹.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Gura Humorului** (tribunal districtual), Băișești cu Stănilești sau Cornu Luncii, Berchișești, Brașca, Drăgoiești cu Lucăcești și Folowanik, Gemenea cu Slătioara și Ostra pe Graniță, Ilișești, Joszeffalva, Capu Câmpului, Capu Codrului cu Păltinoasa, Mănăstirea Humorului cu Bori, Pleșca și Buchenhain sau Poiana Mikuli, Corlata, **Măzănăești** cu Stejăroaia, Stulpicani cu Plutonița, Doroteea, Voroneț cu Bucșoaia și Frasin”¹⁵⁸⁰.

1888: O școală cu 2 clase a fost deschisă, la Măzănăiești, în 1888¹⁵⁸¹.

1890: În 1890, comuna Măzănăești avea 687 locuitori, primar fiind Iosif Kristel. Folcloristul Alexandru Voevitca era preot, Leon Turturean era învățător, iar Gavriil Rotariu – cantor bisericesc.

1895: În 30 decembrie 1895, „în Măzănăești a fost alegerea comitetului comunal... Aleși au fost, în Corpul I, Franz KRAMMER, Ioan ALDEA, Dumitru COSTINAR și Ștefan MOLDOVAN; în Corpul II, Ioan CRĂȘMAR, Nicolai CRĂȘMAR, Petru FILIP și Constantin RUSU; în corpul III, părintele Alexandru VOEVITCA, Otto CHAN, Nicolai BĂRLEAN și Constantin UNGUREAN”¹⁵⁸².

1907: „Martorul Kristian Hock din Brașca și Adam Walter din Ilișești afirmă că **Wilhelm Sauer din Mazanaești**, precum și alți alegători din aces sat, au primit, pentru voturile lor, de la Aurel Onciul câte 20 coroane, pe când Andrei Melniciuc din Brașca și mulți alți alegători din acest sat au primit pentru voturile lor suma de 2 coroane”¹⁵⁸³.

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner¹⁵⁸⁴, în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la Filomina CRISTEL (fără vârstă menționată, în 1907) din Măzănăești.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitza: „**Mazanaești**, comună rurală, districtul Gurahumora, așezată la izvoarele pâraului Șomuz și lipită de comuna Drăgoești, în partea sa de Nord. Suprafața: 5,31 kmp; populația: 687 locuitori români, precum și puțini germani și alții; religia greco-ortodoxă pentru majoritate, romano-catolică, evanghelică și mozaică pentru rest. Este situată lângă drumul districtual Suceava-Gurahumora; are un oficiu poștal; o școală populară, cu o clasă, și o biserică, deservită de preotul de la filiala Lucăcești. La 1776, era cătun și aparținea mănăstirii Slatina. Populația, formată din locuitori originari și din coloniști transilvăneni, se ocupă cu agricultura și cu creșterea vitelor. Comuna posedă 400 hectare pământ arabil, 15 hectare fânașuri, 9 hectare grădini, 91 hectare imașuri 0,55 hectare păduri și 9 ari heleștee. Se găsesc 38 cai, 315 vite cornute, 117 oi, 251 porci și 68 stupi”¹⁵⁸⁵.

1914-1918: Obolul de sânge pentru Bucovina a fost depus de „Rezervistul **Nicolae Muscă**, Măzănăiești, Regimentul 22, prizonier”¹⁵⁸⁶; „**Jakob a lui Franz Krammer**, din **Măzănăești**, a participat la război și ar fi murit pe frontul italian, în anul 1919, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soacrei sale, Maria a

¹⁵⁷⁹ *Tribuna*, Nr. 187, Anul XI, Arad, 24 august / 6 septembrie 1907, p. 2

¹⁵⁸⁰ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹⁵⁸¹ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 51, 1876 p. 54, 1907 p. 99

¹⁵⁸² DEȘTEPTAREA, Nr. 2/1896, p. 14

¹⁵⁸³ *Apărarea Națională*, Nr. 79 și 80, Anul II, duminică 3 noiembrie stil nou 1907, p. 3

¹⁵⁸⁴ MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Tritsch Verlag Wurzburg, 1940

¹⁵⁸⁵ Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 137

¹⁵⁸⁶ *Viață Nouă*, IV, nr. 175 din 5 martie n. 1916, p. 4

lui Jesef Noverki, procedura pentru declararea morții celui dispărut¹⁵⁸⁷; „**Irimie a lui Alexandru Bărlean**, din **Măzănăești**, a participat la război și a dispărut din anul 1914, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soției sale, Ileana a lui Ieremie Bărlean, procedura pentru declararea morții celui dispărut¹⁵⁸⁸; „**Petrea a lui Ioan Bardaș**, din **Măzănăești**, a participat la război, ar fi căzut într-o luptă, în anul 1914, pe frontul rusesc, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soției sale, Natalia a lui Petru Bardaș, procedura pentru declararea morții celui dispărut¹⁵⁸⁹.

1941: „Se publică mai jos Lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morți pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24¹⁵⁹⁰: **Găină Vasile**, soldat, ctg. 1941, eu ultimul domiciliu în comuna **Măzănăești**, județul Suceava, mort la 2 iulie 1941”.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943¹⁵⁹¹, următorii învățători și învățătoare: **Ionel Gheorghe**, comuna **Măzănăești**, jud. Suceava, media 7,61”.

La Măzănăești s-a născut, în 6/16 octombrie 1916, marele sculptor Eftimie BÂRLEANU, absolvent al Academiei de Arte Frumoase din Iași, în 1945, elev al Maestrului Ion Irimescu, creator, printre altele al statuii ecvestre a lui Ștefan cel Mare din Suceava.

MIHALCEA. În **15 martie 1490**, printre bisericile întărite de Ștefan cel Mare Episcopiei de Rădăuți, se afla „și o biserică din Mihalcea”, sat al voievodului, care, în 10 iulie 1510, are parte de o povestea pilduitoare. Anterior acelei date, un iobag din Mihalcea, Matei, plecase la Bistrița ca să-i vândă câteva perechi de boi, dar, la întoarcere, a fost deposedat de bani de gărzile orașenești din Bistrița și aruncat în închisoare. Enervat de o asemenea nedreptate, Bogdan-Vlad cel Orb îi poruncise marelui vistiernic și vameș Gavril Troțușan, ginerele lui Luca Arbure, să le scrie bistrițenilor: „Iată, a venit la noi și acest Iovan, iobag din Mihalcea al zisului nostru Domn, și ne-a înfățișat, sub chip de grea plângere, cum că fratele său, numit Matei, plecând spre părțile voastre, cu un anumit număr de boi, pentru a-i vinde, pe când se întorcea, după ce vânduse boii” a fost reținut de straжа cetății, deposedat de bani și aruncat în temniță. Gavril Troțușan cerea eliberarea „omului și iobagului nostru, Matei din Mihalcea”, amenințându-i pe bistrițeni cu o incursiune de pedepsire a armatelor moldovenești, în cazul în care Matei din Mihalcea nu va beneficia de dreptatea care i se cuvenea.

1625: Satul Mihalcea se numea, în 1625, Mihalciul, iar în 1699, Mihalce.

1677: În 9 aprilie 1677, Dumitrașco din Lucaveț, jupâneasa lui, Anița, fata Maricăi Cărcoaei, și feciorul lor, Gavrilaş, au căzut robi la tătari. Răscumpărarea familiei din Lucaveț a fost plătită de Lupașco, fiul lui Nicolae Murguleț, cel care, în 7 martie 1677, primește de la familia recunoscătoare a lui Dumitrașco „a patra parte a mea, den sat Mihalciu, cu rumâni cu toat”.

1703: În 1 februarie 1703, după ce Niculai Murguleț, care plecase în Polonia cu 150 vite de vânzare, murise acolo, fratele lui, Ursul Murguleț, care rămăsese păgubit de niște vite, a vrut să păstreze satul Mihalcea, dar, primind banii pe vite de la ginerele lui Niculai Murguleț, Toader Moțoc, i-a restituit acestuia satul.

¹⁵⁸⁷ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 19, Cernăuți, 1 iulie nou 1921, pp. 244-254

¹⁵⁸⁸ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 13, Cernăuți 15 aprilie nou 1921, pp. 157-161

¹⁵⁸⁹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 11, Cernăuți 30 martie nou 1921, pp. 128-133

¹⁵⁹⁰ *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.

¹⁵⁹¹ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

1706: În 10 august 1706, Antioh Cantemir Vodă întărea lui Lupașco Murguleț părțile sale din Mihalcea, interzicându-le ginerilor lui Stroescul, Toader Dămian și Ștefan Volcinschi, să-i tulbure posesia, până la o nouă înfățișare la Divan.

1710: După bătălia de la Poltava, din 26 aprilie 1710, regele suedez, Carol al XII-lea, s-a retras, cu rămășița de oști, în Basarabia, în zona Tighinei, plănuiind să își mute, apoi, trupele în Polonia. „Atunci Mihai Racoviță Vodă, văzând plimbarea craiului suedez la Tighine și-nțelegând că vrea să vină la leși, a făcut știre Moscului, când a veni, să trimită oaste, în taină, sprinten, și atunci or prinde pe crai, și s-a ridicat și el, de s-a duce... Făcând vești la Împărăția Moscului, brigadierul Cropot, care era, pe margine, cum acei suedezi s-au apropiat la Cernăuți, Împărăția Moscului nu i-a putut răbda, ci au scris lui Cropot brigadier și lui Turculeț, de-au încălecat, cu vro trei, patru mii de oșteni, de-au trecut Ceremușul, în ceastă parte, și-au lovit, prin codru, și-au ieșit la Mihalcea, de i-au lovit în Cernăuți, fără veste. Iar cazacii au și dat, la vale, în lunca Prutului, de-au scăpat mai toți, iar suedezi au purces să se suie în vârful dealului Cernăuțiului, să s-apuce de bătaie, dar văzând că-i mulțime de oaste, nu s-au mai putut apuca de bătaie, căci, înconjurându-i, Cropot și Turculeț i-au luat pe toți de grumazi și-ndată i-au luat și au purces, cu dânșii, în Țara Leșească. Iar pe vreo douăzeci, care mai scăpaseră, dintre suedezi, i-au tot ucis la satele Țurcanii de pe sub munte, la Cupca și la Rădăuți, la Suceava”¹⁵⁹².

1745: Sat și moșie ale lui Gavril Moțoc, împreună cu Mihalcea, în 28 iunie 1745, „o parte de pământ din Clocucica a fost tras de târgoveți la hotarul târgului, arătând un uric vechiu, de la Ștefan Voievod despre hotarul Mihalcei și a Clocucichei”. Cercetând uricele, Ioan Nicolai Mavrocordat Vodă hotăra „precum târgoveții de Cernăuți să stăpânească acea bucată de pământ, precum au stăpânit-o moșii și părinții lor, iar Gavril Moțoc să stăpânească hotarele Mihalcei”

1756: Conform unui izvod de moșii, din 20 iulie 1756, Ilinca Dociul, fata lui Ursul Murguleț stăpâna a patra parte de Mihalce.

1762: În 29 mai 1762, pentru că Toader Mănescul și cumnatul său, Dumitrașco Tabără, mazili de Cernăuți, se certau „cu frații Ilie, Ion, Sandul și Toader Moțoc, feciorii Mariei, pe care o ținuse Perjul și frații Paraschivei, jupâneasa lui Mănescul, care a făcut pe Toader Mănescul și pe Nastasia, jupâneasa lui Dumitrașco Tabără, și cerând Toader Mănescul și Dumitrașco Tabără de la Moțochesți partea mamei lor, Paraschiva, au apărut întâi în fața lui Gheorghe jitnicerul, staroste de Cernăuți, care a împărțit toată partea părintelui lor, Toader Moțoc, și a mamei lor, Iudita, fiica lui Nicolai Murguleț... pe 6 frați”, care stăpâneau, împreună, doar un sfert din satul Mihalcea. Conflictele acestea pentru pământ, între neamuri, care ne țin în loc de istorie, continuă și pe parcursul generațiilor următoare.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹⁵⁹³, din 1772-1773, înregistrează la Mihalcea „64 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, 1 dascăl, 2 mazili, 3 ruțași, 3 scutelnici, 4 văduve și 49 birnici, aceștia fiind: Onofreiu NISCORENDI, Ion MITITELIUC, Ion VLAS, Dumitrașcu VLAS, Nichifor ȚIGĂNAȘ, Ursul ȚIGĂNAȘ, Grigori ȚIGĂNAȘ, Lupul moscal, Grigori zet ego, Vasile moscal, Iftemii HONCEPIUC, Mihail JUPLIAC, Costașcu POSTOLNIC, Iacob MEREZKA, Iacob DORUȘ, Ilko ciubotar, Andrei HONCEPIUC, Ion a BABII, Simion HONCEPIUC, Mihail DUGAN, Ion MOTLIUC, Roman vătăman, Neculaiu strugar, Grigoraș sin ego, Enachi sin diacon, Grigori ciubotar, Mitro sin ȘTEFUREA, Ivan ȘTEFUREA, Sâmen sin ȘTEFUREA, Vasile OLEȘCIUC, Iacob MACSINIUC, Hrihor MÂTCIUC, Iacob POPOVICI, Tudose sin FODOR, Ion sin CRĂCIUN, Ion FODORCIUC, Hrihor RUȘICIORUL, Hrihor sin MIHAIL, Neculai rus, Georgii DUMCA, Palii ROMANUC, Vasile pânzar, Ivan BORIS, Georgii PEIKO, Andrei DĂNILIUC, Ivan zet popii, Dănilă pânzar, Petro TROETSCHI și Vasile ZVARICI. **Rufeturile erau:** mazilii

¹⁵⁹² Neculce, pp. 176, 177

¹⁵⁹³ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 376

Toader MÂNECĂ și Toma MÂNECĂ, ruptașii Simion BOLDESCU, Toader BOȘNIAGĂ și Lupul BRAHĂ, popa Ștefan și dascălul Toader, scutelnicii Dumitru rusul, scutelnic al lui Toader MÂNECĂ, Vasile DUMITRU, scutelnicul popii, și Vasile MUTRIUC, scutelnicul lui BOȘNIAGĂ, dar și vădanele Irina, Ilina, Titiana și Paraschiva.

1773: În 21 martie 1773, „este conflict între Toader și Constantin, nepoții lui Vasilie Mănescul, și Toma, fiul lui Vasilie Mănescul”. Și așa mai departe.

1774: În 1774, Mihalcea avea 61 familii, iar în 1775, când făcea parte din Ocolul Cernăuților, 4 mazili, 2 popi și 49 țărani, numărul familiilor satului ajungând, în 1784, la 102. În 1776, o jumătate de sat Mihalcea „se cheamă Camâna”.

1794: Diata lui Toader Mănescul, din 14 iulie 1794, o face stăpână pe fata lui, Maria, jupâneasa lui Gheorghe Tușinschi, peste „săliștea Mihalcei, partea de sus”.

1806: În 16 iulie 1806, Ruxanda Tușinschi arenda lui Andrei Dobrovolschi, pe patru ani, pentru 1.150 lei, „moșia ce o are în Mihalce baștină... cu toate locurile, cu nouă podani”.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Cernăuți – **Curtea regională din Cernăuți:** Cernăuți, Ceahor, Hliboka, Camena cu Spaski, Corovia, Cotul Bainski, Cuciummare, Ludi Horecea Camerale cu Mănăstioara, Lucavița, Mihalcea, Mihuceni cu Kicera, Molodia cu Franzthal și Derelui, Ostrița, Preworokie, Stăneștii de Sus pe Siret, Stăneștii de Jos pe Siret, Poienile, Tărășeni, Trestiana sau Dimka, Voloca Camerale pe Siret, Zurin”¹⁵⁹⁴.

1882: În 1882, avea să se deschidă, la Mihalcea, o școală cu 6 clase¹⁵⁹⁵.

1890: În 1890, Mihalcea avea 2.700 locuitori, primar fiind Ignatie Arseni. Paroh era Zaharie Voronca, iar cantor bisericesc – Ipolit Țarevici. Satul avea o școală, slujită de învățătorul Sevastian Baloșescul.

1892: O listă de subscripție „în folosul școlarului sătesc”, întocmită de „Dumitru nobil de TOTOESCU, notar comunal din Mihalcea... în folosul școlarului sărac Mihai al lui Georgi din Broscăuții vechi”, cuprinde următoarele nume: Isidor cav. de MANESCU, Iancu cav. de MANESCU, Grigorie nobil de CONSTANTINOVICI, protopresviterul din Camena, George HOSTIUC, Dimitrie nobil de TOTOESCU, Erast SAUCIUC, Mihaiu DOLINSCHI, Teodor REUS cav. de MÎRZA, Iankel HECHT, Vasile nobil de ROSCHIP, Victor nobil de TUȘINSCHI, Vasile cav. de GRECUL, Constantin nobil de TUȘINSCHI, Vasilie nobil de BRAHA, Onofraș PANTIUC, Nicolae COZUBOVSKI, Marcus LUTTINGER, doamna Loti LUTTINGER, Ignatie nobil de VOLCINSCHI, George nobil de SOROCEANU, Ioan COSOVAN, Iakiw FEDKI, Teodor PRODANCIUC, Olexa KOUTZUN, Nararic KOUTZUN, Leonti NIDRIESCHI, Nicolai KOUTZUN și Teofil nobil de MANESCU¹⁵⁹⁶.

1900: „Semnele împăcării se arată acuma. În comuna Mihalcea, s-a izgonit, zilele acestea, din partea consiliului (sfatului) școlar al țării, limba română din școală. Înainte cu câțiva ani, în numita comună era numai limba română. Doamna Pulcheria de Buchenthal, născută de Costin, a lăsat, în testamentul făcut în 24 octombrie 1869, suma anuală de 150 florini (300 coroane), din moșia dumisala, anume pentru școală, și anume pentru limba română, în școala din Mihalcea. La o sistemizare nouă a acelei școli, au introdus, însă, domnii din consiliul școlar al țării și limba ruteană, pe lângă cea română. Prezidentul țării, de pe atunci, contele Goes, a dat poruncă să se silească părinții ca să-și înscrie copiii lor la limba ruteană, ceea ce s-a și făcut. Cu multă râvnă a lucrat, la treaba aceasta, pe lângă alții, încă și părintele Zaharia Voronca, după cum o adeverește și Sfinția Sa, singur, într-o scrisoare,

¹⁵⁹⁴ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹⁵⁹⁵ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 13, 1876 p. 74, 1907 p. 147

¹⁵⁹⁶ GAZETA BUCOVINEI, Nr. 74/1892, p. 3

tipărită în numărul 10 al „Gazetei Bucovinei”, din 14 februarie 1894. Atunci, era vorba că jumătate din copiii umblători la școala din Mihalcea învață limba rusească. Astăzi, după cinci ani, a pierit urma românilor din Mihalcea. Limba română e dată afară din școală și cea rusească e singura limbă stăpânitoare. Acestea sunt roadele împăcării? De ce nu și-au asigurat deputații satele și școlii române, contra aștorfel de atacuri? Pentru cine va fi numit inspectorul școlar român, când nu vom mai avea școli române?”¹⁵⁹⁷.

1901: Biserica nouă din Mihalcea a fost construită în 1901, în locul unei biserici vechi, patronată, în 1843, de Grigorie de TABORA și slujită de parohul Vasilie TOMOVICI, parohia numărând 1.423 enoriași. În 1876, biserica Adormirea Maicii Domnului, cu 1.992 enoriași, patronată de Ioan de POPOVICI, era slujită de parohul Cassian TOMOVICI. În 1907, paroh era prietenul lui Ciprian PORUMBESCU, Zaharie VORONCA, născut în 1851, preot din 1880, paroh din 1888, iar cantor, din 1892, Ipolit ZAREVICI, născut în 1842.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Mihalcea**, comună rurală, districtul Cernăuți, așezată pe pârâul Corovia, între orașul Cernăuți și comuna Camena. Suprafața: 42,01 kmp; populația 2.647 locuitori ruteni, în majoritate gr. or., precum și ceva români și izraeliți. Se compune: **1).** din vatra satului, cu 1918 locuitori, ce cuprinde și vechile cătune, Vapniarca și Ocruh, și **2).** din cătunele Dubova, Perleva, Spasca, Tarnauca și Voloca. Este așezată lângă drumul principal Cernăuți-Storojineț. Are o școală populară, cu 2 clase, și 2 biserici, una parohială, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, în satul de reședință, și alta filială, în cătunul Spasca. Aceasta comună este menționată, pentru prima dată, într-un hrisov din 14 Martie 1490. La 1776, era stăpânită de boerul Teodor Mănescu, cu fiii săi. Populația se ocupă cu agricultura, cu creșterea de vite, precum și cu exploatarea de păduri. Comuna posedă 1.226 hectare pământ arabil, 881 hectare fânașuri, 26 hectare grădini, 817 hectare imașuri, 1.176 hectare pădure. Se găsesc 145 cai, 1.095 vite cornute, 2.901 oi, 239 porci și 247 stupi de albine. **Mihalcea, moșie**, cu administrație particulară, districtul Cernăuți. Suprafața: 11,73 kmp; populația: 60 locuitori, în majoritate izraeliți, restul ruteni romano-catolici”¹⁵⁹⁸.

1911: „Între comunele odinioară curat românești și ulterior rutenizate cu forța se numără salul Mihalcea. Din capul locului a fost în satul acesta școală românească. Când însă a ajuns puternicul Omelian (Popovici – n. n.) la putere, s-a desființat școala românească prin uneltirile mârșave ale rutenilor și neglijența condamabilă a românilor. Astăzi avem o școală curat rutenă, de 6 clase, în Mihalcea și cu limba română ca obiect secundar, care însă e neglijată prin aceea că învățătorii ucraini sfătuiesc copiii să nu cerceteze învățământul din limba română. Prin 18 ani neîntrerupt și unanim cere comitetul introducerea unei clase cu limba de propunere românească. Deputații au îmblat fără număr la președintele țării cu memorande și cu plângeri gurale, fără de a fi primit, până astăzi, vreun rezultat, ba, ce e mai nostim, în timpul ultim, răsfoind un ampluat actele referitoare la plângerile mihalcenilor, a aflat că unele acte lipsesc. Aferim de administrație corectă. Scandalul însă și-a ajuns, în 27 Decembrie 1909, culmea. Văzând poporul din Mihalcea șicanările și nedreptățile pățite de până acum, și-a făcut singur dreptate și a închis școala. De la sine înțeles că, acum, a trimis guvernul imediat o comisie, cu scop să caute pe instigatorul înhiderii școlii, dispunând ca învățământul să se țină cu vreo câțiva copii ai unor oameni mai timizi, păzind un jandarm școala, în decursul învățământului. Iată, deci, referințele din Ungaria se importă cu sila și la noi. Se zvonește de o absentare totală a copiilor de la școală. Se-nțelege de la sine că guvernul va zice că-i agitație la mijloc și nu se va dumeri a zice că poartă el însuși vina. Ce zic deputații noștri?”¹⁵⁹⁹.

1914: „Consiliul școlar c. r. al districtului Cernăuți. / Nr. 5008/14 // Mihalcea, / Organizația școlii primare publice de acolo // Cătră primăria din Mihalcea, // Referitor la

¹⁵⁹⁷ *Tribuna Poporului*, Anul IV, nr. 91, marți 16/29 mai 1900

¹⁵⁹⁸ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 140, 141

¹⁵⁹⁹ *Revista Politică*, Nr. 12, Anul VI, 1 ianuarie 1911, p. 8

recursul comunei Mihalcea împotriva emisului de sistemizare al consiliului școlar c. r. al țării, din 22 Iulie 1913, Nr. 11.562, relativ la organizarea școlii primare publice de acolo, i se aduc la cunoștință primăriei, în urma emisului consiliului școlar c. r. al țării din 19 Martie 1914, Nr. 3.872, următoarele: / Ministerul c. r. de Culte și Instrucție, aflând din actele în chestie că comuna Mihalcea, de la anul 1904, încoace, cere de repetate ori înființarea unei școale primare publice cu limba de instrucție română, aflând mai departe că școala poporală publică de acolo, cu limba de instrucție ruteană, nu e cercetată de nici un singur copil, ani de-a rândul; / Că și la începutul anului școlar curent, locuitorii din Mihalcea au cerut, pentru toți copiii obligați să cerceteze școala de-acolo, limba română ca limbă de instrucție, în vreme ce pentru limba ruteană n-a fost anunțat nici un singur copil; / Că, cu toate acestea, în urma emisului de sistemizare al consiliului școlar de țară, din 22 Iulie 1913, Nr. 11.562, s-a hotărât de consiliul școlar districtual, cu deciziunea din 13 Septembrie 1913, pentru 4 clase ale școalei populare publice în Mihalcea, limba ruteană ca limbă de instrucție, și numai pentru 2 clase cea română; / Că, în cazul acesta, în contradicție cu dispozițiunea § 2 al regulamentului pentru școale și învățământ, nu s-a luat în considerare dorința comunei Mihalcea, respectiv a părinților copiilor obligați să cerceteze școala, ci că limba de instrucție s-a stabilit numai pe baza recensământului din 1910; / Că, abstrăgând chiar de la faptul că nu e cu cale a se întemeia o școală poporală pe împrejurări anchetate înainte de mulți ani, care în prezent s-ar putea trage eventual la îndoială, nu e evident de ce nu s-au luat în seamă repetatele dorințe ale comunei și ale factorilor competenți, adică ale părinților copiilor obligați să cerceteze școala; / Prin urmare, Ministerul c. r. de Culte și Instrucție, prin emisul din 18 Februar 1914 ex 1913, se vede îndemnat să înlăture numita deciziune a consiliului școlar c. r. de țară, întrucât stabilirea limbii de instrucție pentru această școală se face atârnătoare numai de rezultatul recensământului din 1910, și să hotărască ca Consiliul școlar c. r. de țară să ia o nouă deciziune, privitor la limba de instrucție a adese citatei școale, luându-se în seamă toate împrejurările care se referă la această chestie. / Despre primirea acestui act, să ni se trimită imediat un extras din protocolul de gestiune de la biroul de acolo. / Președintele: W. Krahl m. p.¹⁶⁰⁰.

1914: „La Mahala, Corovia, Cuciu, Nepolocăuți și Stroița au avut loc, în zilele de 11 și 12 septembrie, lupte între câteva detașamente rusești și austriece... Armata rusă s-a fortificat la Mihalcea și Camenca... Ca comandant rus al orașului Cernăuți a fost numit Navrotzchi, în locul căpitanului Korabuki”¹⁶⁰¹.

1914-1918: Obolul de sânge pentru Bucovina a fost plătit de „Glotașul **Vasile Beuce**, Mihalcea, prizonier; Corporalul **Nazarie Arseni**, Mihalcea, Regimentul 22, rănit; Sergentul **Ioan Canțun**, Mihalcea, Regimentul 22, rănit; Rezervistul **Niculae Prodanciuc**, Mihalcea, Regimentul 22, rănit; Fruntașul **Ilie Tcaciuc**, Mihalcea, Regimentul 22, rănit”¹⁶⁰²; „Infanteristul **Petru Ulaş**, Mihalcea, Regimentul 22, mort”¹⁶⁰³; „**Ilie a lui Gheorghe Struț**, născut în 1878 în **Mihalcea**, a intrat, în anul 1914, în Regimentul 22 și cu dânsul s-a dus în câmp. De atunci n-a sosit nici o știre de la dânsul. În Vinerea Patimilor 1915, să fi picat într-o luptă la Lupinka, în Carpați, după cum confirmă camarazii lui / la cererea Domnicei a lui Ilie Struț / Tribunalul Cernăuți, Secția VIII, la 3 Iunie 1919”¹⁶⁰⁴; „**Ilie a lui George Struț**, născut în 1878, în **Mihalcea**, a intrat în anul 1914 în Regimentul 22 și cu dânsul s-a dus la câmp. De atunci n-a sosit nici o știre de la dânsul. În vinerea Patimilor 1915 să fi picat într-o luptă, la Lupinka, în Carpați, după cum confirmă camarazii lui. Deoarece e de presupus probabilitatea legală a morții, se îndrumează, la cererea Domnicei a lui Ilie Struț, procedura pentru

¹⁶⁰⁰ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovinei*, Nr. 13 și 14, Anul III, 29 mai 1914, pp. 198 și 199

¹⁶⁰¹ *Ce se petrece la graniță*, „Adevărul” din 2 septembrie 1914

¹⁶⁰² *Viața Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915

¹⁶⁰³ *Viața Nouă*, IV, nr. 159 – Supliment, din 6 august n. 1915

¹⁶⁰⁴ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 57, Cernăuți, în 20 August nou 1919, pp. 3 și 4

declararea morții”¹⁶⁰⁵; „**Ioan a lui Petru Ceahorschi**, născut la 5 iunie 1888, în **Mihalcea**, cu domiciliul din urmă tot acolo, a fost mobilizat, în anul 1914, și ar fi picat, la 11 octombrie 1916, pe frontul italian. Fiind deci decesul probabil, se îndrumază, la cererea Zoîței Ceahorschi, procedura pentru declararea morții celui dispărut”¹⁶⁰⁶.

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Cernăuți** făcea parte și „Reprezentantul proprietarilor expropriați: **Constantin Neculița**, proprietar mare, Mihalcea”¹⁶⁰⁷.

1921: „Potrivit dispozițiilor art. 12 și 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuți, se publică următoarea listă a patronilor bisericești particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptățiți la alegerea de 6 reprezentanți pentru acest Congres: **Niculița Constantin cav. de**, Cernăuți, strada Petrino 5 (Stăneștii pe Siret, Mihalcea); **Popovici Dori Dr.**, Cernăuți, palatul administrativ (Mihalcea); **Szydlowska**, născută de **Greul Pulcheria**, Mihalcea”¹⁶⁰⁸.

1922: Prin ordinul No. 322/22, referitor la „Mișcarea în învățământul primar”, au fost făcute numirile în învățământul bucovinean, în baza concursurilor organizate de Consiliul școlar al țării – **a**). în calitate de învățători superiori: **Dimitrie Bordian** la Mihalcea; **b**). în calitate de învățători definitivi și învățătoare definitive: **Aurelian Scalat** la Mihalcea-Dubova”¹⁶⁰⁹.

1941: „Tabloul normaliştilor cu diploma de capacitate, numiți în învățământul primar, prin „incredințare de post”, pe ziua de 1 octombrie 1941: Mihălceanu Dumitru, seria 1937, media 7,50, numit în com. Mihalcea, jud. Cernăuți”¹⁶¹⁰.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943¹⁶¹¹, următorii învățători și învățătoare: **Babiuc Ștefania**, comuna Mihalcea-Spasca, județul Cernăuți, media 7,08; **Bilec Domnica**, comuna Mihalcea-Spasca, jud. Cernăuți, media 7,00; **Fartiaș Irina**, comuna Mihalcea-Dudova, media 8,62”.

MIHOVA. Satul de pe pârâul Mihova, în aval de Lucavăț și în megieșia moșiei și a satului Berhomet, împărtășește aceeași istorie obștească a răzeșismului întemeiat de Luca, fiul lui Pancu. În **1775**, Mihova, din Ocolul Berhometului, era considerată un cătun al Lucavățului, Lucavăț cu Mihova având 1 mazil, 1 popă și 65 țărani. Dar Mihova era seliște pustie, colonizată abia în 1776 cu 67 familii rutene, după cum o confirmă „Topografia” lui Daniel Werenka (pg. 64).

1786, iunie 17: Se hotărnicesc moșiile răzășești, alegându-se „partea de moșie a dumisale căpitanului Ioan Zota, ce o are cu neamul său de baștină de pe neamul său mândre, și după învoiala ce a făcut-o, prin scrisoare, cu verii săi, Ciornohuzenii și Borșanești”, iar hotarnca aceasta, care, genealogic, mărturisește o aceeași rădăcină pentru răzeși (boierii) Zota, Cionohuz și Borșan și a „tuturor răzeșilor de aice, din Bănila, ce se trag din strămoșul lor Mândre”, cărora le aparținea de drept imensa moșie care începea la „câteva izvoare cu slatină de sare, la **Mihova** și Coșulica, la aceste slatini, de va ieși vreun venit, cu toții să aibă a se împărți, care câtă parte îi va ajunge frățește”¹⁶¹².

¹⁶⁰⁵ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 58, Cernăuți în 23 August nou 1919, pp. 3, 4

¹⁶⁰⁶ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 1, Cernăuți 13 ianuarie nou 1921, pp. 6-10

¹⁶⁰⁷ *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

¹⁶⁰⁸ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuți 21 iulie nou 1921, pp. 64-66

¹⁶⁰⁹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuți 21 aprilie 1922, p. 41

¹⁶¹⁰ *Monitorul Oficial*, Nr. 249, 20 octombrie 1941, pp. 6452 și următoarele

¹⁶¹¹ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

¹⁶¹² *Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovineni*, Nr. 7, Anul I, 28 februarie 1911, pp. 42-45

1848: „Primăria Mihova, din Bucovina, se plânge de opresiune”, printr-un memoriu adresat Reichstag-ului din Viena¹⁶¹³.

1860: O școală cu 4 clase funcționa, la Mihova, din 1860, o alta, cu o clasă, urmând să fie deschisă, la Mega, din 1892¹⁶¹⁴.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Vijnîța – **Vijnîța** (târg, cu tribunal) cu Bahna, Ciornohuz, Revna și Wiszenka, Berhomet pe Siret cu Lăpușna, Mihodra, Cireșenca, Mazuri, Șipot cu Bursekeu, Ispas, Lucavăț pe Siret cu Maidan, Meschibrod cu Podzaharie, **Mihova** cu Mega, Milie”¹⁶¹⁵.

1885: David Muntean din Mihova absolvă Facultatea de teologie ortodoxă a Universității Francisco-Joshepina din Cernăuți¹⁶¹⁶.

1890: În 1890, comuna Mihova avea 2.194 locuitori, primar fiind Nicolai Iaviș. Paroh era David Muntean, iar Ioan Crilati și Dionisie Constantinovici erau învățători.

1903: Biserica Sfântului Ioan cel Nou din Mihova avea să fie construită în 1903, pe locul unei biserițe vechi, cu același hram, patronată, în 1843, când avea 1.142 enoriași, de Iordachi de VASILCO și slujită de parohul Athanasie DAȘCHIEVICI. În 1876, biserica era frecventată de 1.569 enoriași, patron fiind Alexander de VASILCO-SERECKI, iar paroh, Epifanie FERLIEVICI. În 1907, când deservea și enoriașii din Mega și din Maidan, paroh era David MUNTEAN, născut în 1861, preot din 1886, paroh din 1893, iar cantor, din 1903, George KOUTZENIUK, născut în 1882.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Mihova**, comună rurală, districtul Vijnîța, așezată pe pârâul cu același nume, în toată întinderea sa. Suprafața: 6,43 kmp; populația: 2.194 locuitori ruteni gr. or. și ceva izraeliți. Se compune din următoarele sate: Mihova de Sus, Mihova de Jos, Mihova-Maidan, Levchiv și Vilsec. Este străbătută de drumurile districtuale Jadova – Berhomet și Bănila Moldovenească – Berhomet; este situată în apropiere de linia ferată Nepolocăuți-Vijnîța. Are o școală populară, cu 2 clase, și o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Ioan cel Nou”, de care țin și enoriașii din Mega. La 1776, era cătun, pendinte de satul Lucaveț pe Siret. Aci se află 2 fabrici de spirt și una de scânduri, cu un gater. Populația, formată parte din ruteni, parte din huțani, are diferite ocupațiuni, potrivit regiunii în care locuiește. Așa, cei de la munte trăiesc din exploatarea pădurilor, fânațelor și prăsila de vite; iar cei de la șes sunt agricultori și crescători de vite. Comuna posedă 1.202 hectare pământ arabil, 1.195 hectare fânațuri, 20 hectare grădini, 725 hectare iamașuri, 3.782 hectare păduri. Se găsesc 166 cai, 994 vite cornute, 100 oi, 350 porci, 163 stupi. **Mihova, affluent** pe dreapta al Siretului, ce răsare sub muntele Trei Movile, din pădurea Mărcuș, în apropierea satului Lăpușna și, după ce formează Valea Mihovei și udă comuna cu același nume, se varsă în râul Siret, mai sus de localitatea Lucavăț, districtul Storojineț. **Mihova de Jos**, sat, pendinte de comuna rurală Mihova. Are 678 locuitori ruteni gr. or. și cuprinde în sine, pe lângă vatra satului, cu 320 locuitori, unde este reședința comunei, și cătunele Babiciova și Bahna. Aci se află școala și biserica comunei. **Mihova de Sus**, sat, pendinte de comuna rurală Mihova. Are 928 locuitori ruteni gr-or. și cuprinde în sine, pe lângă vatra satului, cu 613 locuitori, și cătunele Babiciova, Bahna și Usole. **Mihova-Maidan**, sat pendinte de comuna rurală Mihova. Are 143 locuitori ruteni gr. or. și cuprinde în sine, pe lângă vatra satului, care, împreună cu târla Bahna, numără 106 locuitori, și cătunul Babiciova. **Mihova-Osadța, moșie** cu administrație particulară, districtul Vijnîța. Are 22 case și 93

¹⁶¹³ *Archiv für österreichische Geschichte*, Wien 1898., p. 708

¹⁶¹⁴ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 34, 1876 p. 92, 1907 p. 77

¹⁶¹⁵ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹⁶¹⁶ Norst, Anton, Dr., *Alma mater Francisco-Josephina*, Czernovitz 1900, p. 123

locuitori izraeliți și ruteni. Pe lângă moșia Mihova-Osadța, cuprinde și târla Levchiv. **Mihova-Vasilco-Bazil, moșie**, cu administrație particulară, districtul Vijnîța. Suprafața: 35,40 kmp; populația: 65 locuitori, în majoritate izraeliți, restul ruteni. Pe lângă moșia Bazil propriu-zisă, mai cuprinde în sine și localitatea Vovce, unde se află o mină de fier părăsită. **Mihova-Vasilco-Catinca, moșie**, cu administrație particulară, districtul Vijnîța. Suprafața: 15,43 kmp; populația: 81 locuitori ruteni, izraeliți și alții¹⁶¹⁷.

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Vijnîța** făcea parte și „Reprezentantul Băncii regionale: **David Muntean**, paroh, Mihova”¹⁶¹⁸.

1921: „Potrivit dispozițiilor art. 12 și 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuți, se publică următoarea listă a patronilor bisericești particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptățiți la alegerea de 6 reprezentanți pentru acest Congres: **Bigot de St. Quentin Elena**, contesă, Jadova (Mihova, Jadova); **Wassilko-Serecki Ecaterina baroană**, erezii, a) **George conte Wassilko-Serecki**, Cernăuți strada Flondor Nr. 38., b) **Victor Wassilko-Serecki**, Cernăuți str. Iancu Zotta 16, (Mihova), compatroni”¹⁶¹⁹.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943¹⁶²⁰, următorii învățători și învățătoare: **Lupașcu Aristeia**, comuna Mihova, Centru, jud. Storojineț, media 7,29; **Pătrașcu Ștefan**, comuna **Mihova**, Cotul de Sus, jud. Storojineț, media 8,08”.

MIHOVENI. Format din două cătune, care s-au numit, în vechime, Buninți și Bârnova, precum două dintre pâraiele din zonă, Mihovenii, menționați doar ca moșie în **7 septembrie 1756**, își iau numele de la cel de-al treilea pârau, Mihovenii, toponim mult anterior „familiei Mivovan”, care va deschide „crâșma Mivovanilor” (Sandul Mivovan din Iacobeni, menționat ca răzeș în 30 noiembrie 1754 și în 1794) abia în anul 1783. Drumul Suceava-Cacica însemna, de fapt, „hatul” între două moșii mănăstirești, fiecare dintre ele cu „robii lui Dumnezeu” plasați la marginea moșiei proprii.

1768: În 9 martie 1768, exista un „Ștefan Tipa de Mihoveni”, care se judeca cu Petru Cheșco vel șătrar, descendentul lui Țica, pentru o pivniță de piatră în Suceava.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹⁶²¹, din 1772-1773, înregistrează la Mivoveni, în Ocolul Vicovilor, fără alte precizări, „40 – toată suma caselor”, însemnând 21 panțiri isprăvnițești, 5 scutelnici ai „doftorului PETRACHI”, 3 argați tij (deci, tot ai „doftorului”), 5 femei sărace, 2 popi, 1 nevolnic și 3 țigani.

1774: În 1774, Mihovenii avea 18 familii țărănești, iar în 1785, când cele două cătune vechi întregeau Mihovenii, 70 familii de țărani.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Suceava** (Oraș cu tribunal districtual) cu Cutul Zamca, Ițanii Vechi și Șeptilici, Bosance cu Nemericieni, Podeni, Hriața și Lisaura, Bunești, Buninți, Chilișeni, Danila, Găureni, Hatna cu Dărmănești, Iacobești sau Fogodisten cu Gura Solcii, Slobozia sau Milișăuții de Jos, St. Ilie, Ipotești, Ițacanii Noi, Călinești Enache cu Vasilache, Călineștii lui Kuparenko, Costâna cu Berindești, Liteni, Mereței, **Mihoveni**, Mitocul Dragomirnei cu Lipoveni, Părhăuți, Pătrăuți pe Suceava, Reuseni, Romaneschi, Rus

¹⁶¹⁷ Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 141, 142

¹⁶¹⁸ *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

¹⁶¹⁹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuți 21 iulie nou 1921, pp. 64-66

¹⁶²⁰ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

¹⁶²¹ ACAD. ȘT. RSS MOLDO., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 342

Mănăstioara, Rus Plavalar cu Rus Poienile, Securiceni, Șcheia, Soloneț, Stroiști pe Suceava, Tișăuți, Todirești cu Pietroasa, Uidești, Zaharești”¹⁶²².

1871: Biserica Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril din Mihoveni, construită, de fapt, la Buninți, între anii 1871-1877, dar sfințită abia în 1885, îl avea paroh, în 1907, pe Nicolai POPOVICI, născut în 1855, preot din 1880, paroh din 1901, cantor fiind Gavriil MURANOVICI, născut în 1832.

1886: O școală cu 5 clase avea să fie deschisă, la Mihoveni, în 1886¹⁶²³.

1890: În 1890, Mihovenii aveau 1.049 locuitori, primar al comunei fiind Mihail Popinciuc.

1893: O colectă publică pentru Societatea „Școala Română”, făcută, în 1893, în Mihoveni, de parohul Simion COBILANSCHI, cuprinde următoarele nume de localnici: Vasile ZURCAN, Gavriil MURANOVICI, Ioan MARCO, învățătorul Ignățiu CORVIN, Dumitru CANDREAN, Iacob BEȘCIUC, Ioan alui Ilie POROCH, Ilie TURTUREAN, George DÂRJA, George alui Simion TIPĂ, Michail POPINCIUC, Vasile DÂRJA, Andrii GORAȘ, Ioan alui Iordachi CRUDU, Vasile MÂNDRESCUL și Ioan CIOFU¹⁶²⁴.

1903: Însotirea de credit rural, tip Raiffeisen, s-a constituit, la „Mihoveni cu Buninți”, în 1903, sub președinția lui S. Lazarovici, cu George Muranovici – director, cu Leon Dârja – vistiernic, și cu membrii Iacob Gherman și Vasile Popinciuc (consemnat Pepenciuc).

1907: „Cabinetul de lectură „Lumina poporului” din Mihoveni s-a constituit, în adunarea sa generală din 26 Mai 1907, în următorul mod: Sfinția Sa Nicolai Popovici, paroh, președinte; Dimitrie Corjan, învățător, vicepreședinte; Vasile Popenciuc, secretar; Ioan Popescul, casar; Jacob Andriciuc, controlor; Vasile Cioarbă, bibliotecar; Ilie Goraș, econom; Gavriil Muranovici, cantor bisericesc, președinte al juriului de arbitraj, și Ignatie Corvin, învățător superior, președinte al consiliului de control”¹⁶²⁵.

1907, martie 14: Comitetul districtual Suceava pentru alegeri era completat cu „Vasile Zurcan, gospodar in Mihoveni” și „Dumitru Ilincan, gospodar în Buninți”¹⁶²⁶.

1907: „Sărbătorirea aniversării nașterii M. S. Împăratului în comuna Mihoveni. Ziua de 18 August a fost, pentru comuna Mihoveni, o sărbătoare frumoasă și impozantă. Comitetul cabinetului de lectură „Lumina poporului” a aranjat un mare și frumos festival pentru apoteozarea zilei onomastice a prealuminatului și înțeleptului monarh Francisc Iosif I. Din timp, comitetul a comandat, la Viena, portretul M. Sale în mărime naturală, încunjurat de toate țările și provinciile stăpânite de augustul Suveran, pictate în colorile lor naționale. Portretul a fost expus afară și luminat de lămpioane, cu portrete și embleme imperiale. La oarele 9, seara, cabinetul de lectură, care se află în Casa Națională, era ticsit de lume. Era un tablou feeric și magnifică era priveliștea, când sute de săteni tineri și bătrâni, femei și copii, cu torțe și lămpioane și, în frunte, cu un cor compus din un tânăr învățător și mai mulți studenți de la gimnaziul din Suceavă, la care se asociază și tineretul de ambe sexe, a format un lung convoi spre casa parohială, pentru a invita la serbare pe energicul și bravul președinte al cabinetului, Sfinția Sa, părintele Nicu Popovici. Sfinția Sa, harnicul președinte, având musafiri din România, au fost și ei invitați a asista la serbare. Era un moment sublim și pe fețele fiecărui puteai ceti mulțumire sufletească și o dragoste nemărginită pentru iubitul Suveran, când, din sute de piepturi, se auzea strigătul de „Trăiască Majestatea Sa Împăratul!”. Ajunși la Casa Națională, s-a făcut o ședință solemnă, sub președinția parohului **N. Popovici**, care ținu o scurtă, dar bine simțită cuvântare, arătând, prin cuvinte calde și bine simțite,

¹⁶²² *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹⁶²³ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1907 p. 154

¹⁶²⁴ GAZETA BUCOVINEI, Nr. 12/1893, p. 3

¹⁶²⁵ *Apărarea Națională*, Nr. 45 și 48, Anul II, duminică 23 iunie stil nou 1907, p. 6

¹⁶²⁶ *Apărarea Națională*, Nr. 21, Anul II, joi 21 martie stil nou 1907, p. 4

dragostea nemărginită a românilor pentru iubitul și mărinimosul monarh, care totdeauna a arătat mărinimie și dragoste față de români, încheind cu un întreit „Să trăiască Majestatea Sa Împăratul Francis Iosif I!”, la care corul intona „Doamne Sfinte”, care a fost ascultat cu multă atenție de asistență. După aceasta, dădu cuvântul studentului gimnazial **Ignatescu**, care vorbi, cu multă pricepere, și analiză, cu profunditate, viața ilustrului monarh. Corul intonă iarăși un cântec patriotic. Neamunțându-se nimeni, președintele dădu cuvântul cunoscutului profesor gimnazial din Iași, dlui **Ștefan Goraș**, care este originar din Mihoveni și, actualmente, petrece în mijlocul familiei sale. Dl prof. Goraș, care acum șase ani (deci, în 1902 – n. n.), împreună cu cantorul, dl **George Muranovici**, și sătenii **Vasile Popenciuc, Leon Dârja, Iacob Andriciuc și Ilie Goraș** au înființat cabinetul de lectură „Lumina poporului”, ținut un magistral și important discurs, care a fost, de nenumărate ori, întrerupt de numeroasa asistență prin strigăte de „Bravo!” și „Să trăiască!”. Oratorul, făcând apoteoza Majestății Sale Împăratului Francisc Iosif I, spuse că românii din vastul imperiu habsburgic pote fi fericiți că să pot manifesta și cultiva în limba lor națională, ba le este permis să-și creeze bănci, cabinete și case naționale, de aceea toți românii și toate popoarele din monarhia Austro-Ungariei trebuie să ridice rugă fierbinți, ca cerul să lungească firul vieții bătrânului și preagrațiosului împărat. Aceste cuvinte au pătruns în sufletul țărănimii și entuziasmul ajunsese la apogeu. În treacăt, oratorul vorbește despre crearea cabinetului și a băncii și despre greutățile pe care le-au întâmpinat, neavând concursul celor luminați din comună. Ba unii s-au arătat chiar ostili înființării cabinetului și, cu toate acestea, visul a fost totuși împlinit, spre bucuria sătenilor și ciuda celor ce au voit să pescuiască în apă tulbure. Bătrânul învățător, dl **Ignatie Corjin**, simțindu-se cu musca pe căciulă, a părăsit ostentativ, împreună cu familia sa, sala, spre nedumerirea sătenilor și a întregii asistențe. Pe când sala striga „Trăiască!”, dl Ignatie Corjin își chema familia acasă. Iată un democrat, crescut la școala onciulistă, dușman al cabinetului și al țărănimii și admirator al pleiadei de politicieni, trăgători de chiuturi și de sfori electorale. Acest om de paie e un fervent admirator al celor ce așteaptă răvărsarea Nilului onciulist și se mângâie cu speranța că, pentru fapta lui incalificabilă și regretabilă, va fi cel puțin propus, de deputații pseudo-democrați, pentru a fi decorat. Noi însă îl recomandăm forurilor școlare superioare, să ia severe măsuri contra acestui funcționar, care a părăsit o serbare așa de importantă și impozantă, pentru a juca după strunele dușmanilor noștri, căci plecarea sa și a familiei sale a făcut și pe vornicul jidovit **Turcan** să părăsască sala. Acesta a făcut-o în mod inconștient, deci are circumstanțe atenuante. Încolo, serbarea a decurs într-un mod strălucit și impunător, spre lauda sătenilor și a comitetului”¹⁶²⁷.

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Matthias Friedwagner¹⁶²⁸, în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la Artimisia GORAȘ (fără vârstă menționată, în 1907), Petrea ROPCIUC (fără vârstă menționată, în 1907) din Mihoveni.

1908: „Venerabilitatea Sa, părintele Nicolai Popovici, paroh în Mihoveni, a oferit Societății „Doamnelor române din Bucovina” 100 coroane, din partea sa; iar din partea venerabilului său părinte, a răposatului protopresviter din Uidești, Vasile Popovici, a predat Sfinția Sa două cărți de depuneri la „Însoțirea de păstrare și credință în Uidești”, pe suma de 500 coroane, destinată de răposatul binefăcător pentru societatea numită, cu scopul de a înființa, la timpul său, o fundațiune, pe numele „Vasile Popovici, protopresviter în Uidești”. Din partea comitetului, se aduce Venerabilității Sale, părintelui Nicolai Popovici, cea mai sinceră mulțumită pentru mărinimosului dar, iar răposatului binefăcător, protopresviterul

¹⁶²⁷ *Apărarea Națională*, Nr. 60 și 61, Anul II, duminică 25 august stil nou 1907, p. 3

¹⁶²⁸ MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Tritsch Verlag Wurzburg, 1940

Vasile Popovici, fie-i memoria eternă, / Pentru comitet / Prezidenta Elena de Popovici, născută contesă Logothetti, / Secretara Minodora Stefanelli”¹⁶²⁹.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitza: „Mihoveni, comună rurală, districtul Suceava, așezată pe malul drept al râului Suceava și despărțită de Buninți prin drumul districtual Suceava-Cacica. Suprafața: 1,39 kmp; populația: 1:095 locuitori români gr. or. și câțiva poloni. Are un oficiu poștal și o școală populară, ce servește și pentru Buninți; ține de biserica parohială din Buninți. La 1776, aparține mănăstirii Pătrăuți. Populația, formală din locuitori originari și din coloniști transilvăneni, se ocupă cu agricultura și creșterea vitelor. Comuna posedă 567 hectare pământ arabil, 314 hectare fânașuri, 17 hectare grădini, 243 hectare imașuri, 200 hectare pădure. Se găsesc 56 cai, 304 vite cornute, 545 oi, 290 porci, 40 stupi. **Mihoveni, moșie**, atenență a moșiei cu administrație specială Pătrăuți, districtul Suceava. Are 3 case, cu 17 locuitori. Se compune din Mihovenii propriu-zis, cu o singură casă, și din târla Florinta, cu 2 case. Forma, la 1776, o singură administrație cu comuna de azi Mihoveni, în stăpînirea mănăstirii Pătrăuți”¹⁶³⁰.

1910: Cu sprijinul financiar al Societății „Însoțirea orășenilor români din Suceava”, a fost trimis să învețe o meserie și „**Tâmpescu Gherasim din Mihoveni**, la stolerie”¹⁶³¹.

1915: „În după-amiaza zilei de 1 ianuarie 1915, după două lupte, în 31 decembrie, la Storojineț și la Rădăuți, „primele patrule rusești și-au făcut intrarea în Suceava, venind din direcția Hatna și luând drumul spre satele Costâna și Mihoveni. În urma patrulelor, trupele rusești au cantonat în pădurea Costâna”, iar sucevenii și ițcănienii s-au refugiat în Burdujeni. În 2 ianuarie, pe la orele 14, 300 de ruși au intrat în Suceava, ocupând orașul. La pichetele de grăniceri ruse au fost instalați soldați basarabeni, care, „aflând că este teritoriul românesc, au salutat, retrăgându-se”¹⁶³². Cam pe aceeași vreme, sosiseră la Șcheia, venind din spre Costâna și Mihoveni, 600 de cazaci călări, în frunte cu polcovnicul Syczen. Mișcările călărimii se puteau bine urmări de pe dealul Zamcei”¹⁶³³.

1914-1918: Obolul de sânge pentru Bucovina a fost plătit de „Infanteristul **Silvestru Maruneac**, Mihoveni, Reg. 80, mort (28.05-23.07.1915)”¹⁶³⁴.

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Suceava** făcea parte și un „Reprezentant al Băncii regionale: **Amfilochi Turcan**, învățător superior, Mihoveni”¹⁶³⁵.

1919: „**Deciziune de expropriere No. 1019.** Deciziunea Comisiunii agrare de ocol Suceava, cu care s-a decis exproprierea de 154 ha 99 a 98 mp din moșia „**Florinta**”, corpul dominical **Mihoveni**, fasc. No. 458, proprietatea Fondului bisericesc ort. or., în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă”¹⁶³⁶. Deciziunea modificată, în care erau trecute 10 ha mai puțin: **I. Deciziune de expropriere No. 1019.** Deciziunea Comisiunii agrare de ocol Suceava, cu care s-a decis exproprierea de 144 ha 99 a 98 mp din moșia „**Florinta**”, corpul dominical **Mihoveni**, fasc. No. 458, proprietatea Fondului bisericesc ort. or., în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă”¹⁶³⁷.

1932, decembrie 15: Repartizări de comune rurale urbane nereședință, între plășile din județele Severin, Hunedoara, Bihor și Suceava, în baza decretului regal nr. 3.501, din 15 decembrie 1932, în baza Decretului regal „Nr. 16.369 A din 31 Decembrie 1932, se înființează o nouă plasă în județul Suceava, cu denumirea de plasa Bosancea, același județ”, cu reședința în Bosanci, care cuprindea satele: Bosancea, Buninți, Burdujeni, Chilișeni,

¹⁶²⁹ *Apărarea Națională*, Nr. 17, Anul III, joi 5 martie stil nou 1908, p. 3

¹⁶³⁰ Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 142

¹⁶³¹ *Revista Politică*, Nr. 17, Anul VII, 5 februarie 1911, p. 8

¹⁶³² *Adevărul*, 27, nr. 9980 din 22 decembrie 1914, p. 2

¹⁶³³ *Viața Nouă*, anul III, nr. 153, 30 mai 1915, pp. 1-4

¹⁶³⁴ *Viața Nouă*, IV, nr. 164 din 17 octombrie n. 1915, p. 2 - Supliment

¹⁶³⁵ *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

¹⁶³⁶ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 19, Cernăuți, 1 iulie nou 1921, p. 244

¹⁶³⁷ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 7, Cernăuți 1 martie nou 1921, p. 69

Ipothești, Lisaura, Mihoveni, Plăvălar, Poeni pe Suceava, Reuseni, Rușii Mănăstioarei, Securiceni, St. Ilie, Șcheia, Tișăuți și Udești. Litenii treceau în plasa Ilișești, și aceasta nou înființată¹⁶³⁸.

1941: „Având în vedere petițiunea prin care dl **Nicolae Andriciuc**, născut în comuna Mihoveni (Suceava), la 13 aprilie 1891, domiciliat în comuna Mihoveni, jud. Suceava, a cerut, conform art. 20 din legea numelui, redobândirea numelui său patronimic de **Andreiescu**, spre a se numi **Nicolae Andreiescu**; / că această cerere se întemeiază pe faptul că numele său a fost înstrăinat... Decidem: /Admitem ca dl **Nicolae Andriciuc** să schimbe numele său patronimic de Andriciuc, în acela de Andreiescu”¹⁶³⁹.

1942: „Tablou întocmit în conformitate cu art. 27 din legea Nr. 29 din 1942, de pereoaanele cărora li s-a admis redobândirea numelui avut, potrivit legii numelui: **Leon Lazarovici**, domiciliat în comuna Mihoveni (Suceava), numele redobândit: **Lăzărescu**, prin încheierea Judecătoriai Suceava Nr. 48 din 22 Aprilie 1942. **Longin Andriciuc**, domiciliat în comuna Mihoveni (Suceava), numele redobândit: **Andreiescu**, prin încheierea Judecătoriai Suceava Nr. 49 din 25 Aprilie 1942”¹⁶⁴⁰.

1942: „Tablou întocmit conform art. 27 din legea Nr. 29 din 1942, de persoanele cărora li s-a admis redobândirea numelui avut, potrivit legii numelui: **Constantin Popinciuc**, domiciliat în comuna Mihoveni (Suceava), numele redobândit **Popinceanu**, prin încheierea judecătoriai Suceava Nr. 68 din 6 Iunie 1942”¹⁶⁴¹.

1943: „Sentința civilă Nr. 141. La rând, venind judecarea cauzei de înregistrare ulterioară a nașterii copiilor Maria, Ecaterina și Aurelia a lui Nicolai și Domnica Cracovschi (născută Ieremciuc) din comuna **Mihoveni**, județul Suceava, în registrul actelor de stare civilă pentru născuți al susnumitei comune și procedura fiind completă, la strigarea cauzei, s-au prezentat petiționarul Nicolai Cracovschi, personal și asistat de dl avocat D. Cojocariu și ofițerul stării civile al comunei Mihoveni, în persoana **primarului comunei, Nicolai Muș**... S-au ascultat martorii: **Valerian Goraș, Samuilă Ungurean și Domnica Cracovschi**. S-a dat citire actelor din dosar... Având în vedere că petiționarul susnumit, prin cererea sa de la dosar, susține că fiicele sale, și anume: Maria, născută la 2 martie 1924, Ecaterina, născută la 7 noiembrie 1925, și Aurelia, născută la 6 iulie 1929, în comuna Mihoveni, n-au fost înscrise, la timpul lor, în registrul de stare civilă pentru născuți al comunei Mihoveni și nici în altă parte, cere, din acest motiv, înscrierea ulterioară... Pentru aceste motive, / În virtutea legii, hotărăște: / Admite înregistrarea ulterioară”¹⁶⁴².

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943¹⁶⁴³, următorii învățători și învățătoare: **Sezerman Nicanor**, comuna **Mihoveni**, jud. Suceava, media 7,42”.

1944: „Sentința civilă nr. 144. La rând venind soluționarea cererii făcută de Parchetul Tribunalului Suceava, înregistrată sub Nr. 13.920 din 13 august 1943, pentru rectificarea registrelor stării civile pentru născuți ale comunei Mihoveni, jud. Suceava, și procedura fiind completă, la apelul nominal au răspuns martorele **Chilina T. Ungureanu** și Domnica lui **Gavril Mândrescu**. S-a dat citire actelor și lucrărilor de la dosar. S-au ascultat martorele... Pentru aceste motive: / În virtutea legii, hotărăște: / Admite înregistrarea ulterioară a nașterii copilei **Veronica Tănase** din comuna Mihoveni, jud. Suceava, în registrul actelor stării civile pentru născuți al comunei Mihoveni, jud. Suceava, cu următoarele date: Numele: Veronica; prenumele: Tănase, de sex feminin și de religie ortodoxă română, născută la data de 9 august

¹⁶³⁸ *Monitorul Oficial*, nr. 5, 5 ianuarie 1933, p. 116

¹⁶³⁹ *Monitorul Oficial*, Nr. 45, 22 februarie 1941, p. 895

¹⁶⁴⁰ *Monitorul Oficial*, Nr. 171, 25 iulie 1942, p. 6237

¹⁶⁴¹ *Monitorul Oficial*, Nr. 202, 31 august 1942, p. 7242

¹⁶⁴² *Monitorul Oficial*, Nr. 32, 8 februarie 1943, pp. 668, 669

¹⁶⁴³ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

1922, în comuna Mihoveni, jud. Suceava, fiica legitimă a lui Dumitru și a Dominicăi Tănase, ambii agricultori din comuna Mihoveni”¹⁶⁴⁴.

1945: „Prin Ordinul Nr. 319.634 din 15 Noembrie 1945¹⁶⁴⁵, se fixează, pe data de 1 noembrie 1945, următorii învățători la școlile arătate în dreptul fiecăruia: **Boca Vasile**, la **Mihoveni**, p. 10”.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947¹⁶⁴⁶, următorii învățători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Roșu Gheorghe**, de la Liteni, la Mihoveni”.

MIHUCENI. Menționat, în **1 august 1466**, când a fost întărit, de Ștefan cel Mare, Marușcăi, fata lui Mihail Misici, împreună cu „Mihailăuții, unde ari e să-ș facă așezare și undi au fost giudi Petrinco, și Mihucenii, pi Trestiana, în gura Rudii, și Horodiște, cu toate poenili di supt codru, ce să numește Bozleşcoiu... hotarul Mihucenilor începând de la drumul cel mare al Movilăului, în gios, până la pârâul Trestiana... Trăstieni, iar di acolo drept la dial, la un stejar ci esti la o fântână... drept la codru” .

1774: În 1774, satul Mihuceni avea 9 familii țărănești, dar împreună cu Trestiana, după cum rezultă din recensământul lui von Spleny din 1775. În 1784, populația satului ajunge la 75 familii țărănești, în baza colonizării cu ruteni.

1782: Biserica Nașterea Maicii Domnului din Mihuceni a fost construită în 1782 de Ștefan de STRIȘCA. În 1843, biserica avea, în Mihuceni, Trestiana și Chicera, 1.152 enoriași, patronatul fiind asigurat de familia Isabellei de FERRO, iar slujirea altarului, de preotul administrator Athanasie LEVIȚCHI. În 1876, biserica cu 1.839 enoriași în cele trei sate menționate, aflată sub patronatul lui Rudolf von FERRO, era slujită de Peter NICHITOVICI. În 1907, patron bisericesc era Elena de SIMIG, paroh fiind Constantin GRIGOROVICI, născut în 1879, preot din 1905, iar cantor, din 1898, Parfenie IACUBOVICI, născut în 1865.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Cernăuți – **Curtea regională din Cernăuți:** Cernăuți, Ceahor, Hliboka, Camena cu Spaski, Corovia, Cotul Bainski, Cuciummare, Ludi Horecea Camerale cu Mănăstioara, Lucavița, Mihalcea, **Mihuceni cu Kicera**, Molodia cu Franzthal și Derelui, Ostrița, Preworokie, Stăneștii de Sus pe Siret, Stăneștii de Jos pe Siret, Poienile, Tărășeni, Trestiana sau Dimka, Voloca Camerale pe Siret, Zurin”¹⁶⁴⁷.

1887: O școală cu 2 clase avea să fie deschisă, la Mihuceni, în 1887¹⁶⁴⁸.

1890: În 1890, Mihucenii aveau 900 locuitori, învățător fiind Antonie Dub, paroh – Petru Nichitovici, iar cantor bisericesc – Partenie Iacobovici.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Mihuceni**, comună rurală, districtul Siret, așezată pe pârâul Derehlui, între localitățile Hliboca, Trestiana și Tărășeni și lângă hotarul dinspre districtul Cernăuți. Suprafața: 4,38 kmp; populația: 735 locuitori ruteni; religia gr. or. Este în apropierea drumului districtual Tărășeni-Hliboca, a drumului principal Cernăuți-Siret și a liniei ferate Cernăuți-Hliboca. Are o școală populară, cu o clasă, și o

¹⁶⁴⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 38, 15 februarie 1944, p. 984

¹⁶⁴⁵ *Monitorul Oficial*, Nr. 277, 3 decembrie 1945, p. 10553

¹⁶⁴⁶ *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

¹⁶⁴⁷ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹⁶⁴⁸ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 32, 1876 p. 69, 1907 p. 148

biserică parohială, cu hramul „Nașterea Maicii Domnului”. Această comună este menționată, pentru prima dată, într-un act de danie din 2 Februarie 1508, al lui Bogdan-Vodă. La 1776, aparținea mazilului Ioniță Strișca și era unită cu Trestiana. La 1780 era unită cu Trestiana și cu Tărășeni. Populația se ocupă cu agricultura și cu creșterea vitelor. Întreaga regiune a acestei localități este plină de izvoare subterane, care pricinuesc surpări continue de teren, din care cauză linia ferată de acolo a trebuit să construiască diguri formidabile și costisitoare. Comuna posedă 515 hectare pământ arabil, 57 hectare fânașuri, 19 hectare grădini, 16 hectare imașuri, 142 hectare păduri. **Mihuceni, grup de înălțimi**, corespondente cu înălțimile Spasca, în apropierea pârâului Derehului și care țin împreună de șirul deluros, ce se întinde paralel cu cursul Siretului, având ca puncte culminante dealurile Vivos și plaiul Paltin. Fundăturile ce înconjoară aceste înălțimi sunt extrem de mlăștinoase și pline de izvoare nesecate, lucru care a pricinuit enorme inconveniente și cheltueli la construirea liniei ferate (secția Cuciur Mare – Hliboca), primejduită și acum încă, din timp, în timp, de surpături subite de terenuri. **Mihuceni, moșie**, cu administrație particulară, districtul Siret. Suprafața: 4,32 kmp; populația: 9 locuitori izraeliți¹⁶⁴⁹.

1910: În 1910, ceva mai puțin de 10 procente erau reprezentate de români.

1914-1918: „**Grigori** a lui George **Zahariuc**, născut în anul 1872, în **Mihuceni**, a fost înrolat, la 1 August 1914, în Regimentul 22 de Țintași (Schützen) și a plecat cu acest regiment în câmp. La începutul anului 1915, dimpreună cu mai mulți săteni din Mihuceni, s-a luptat lângă Camenca și fu prins de Ruși. De atunci, încoace, lipsește orice știre despre dânsul și nici „Crucea Roșă” nu a putut da oareșicare răspuns pozitiv. Presupunându-se că a murit, se îndrumează, la cererea Ilenei a lui Grigori Zahariuc, procedura pentru declararea morții”¹⁶⁵⁰.

1942: După retragerea trupelor românești din nordul Bucovinei și din Basarabia, împotriva românilor din aceste provincii a început o aprigă prigoană bolșevică, declanșată de colaboraționiști, care aveau să fie judecați în lipsă, până în 1942, retrăgându-li-se cetățenia română, în baza „dispozițiunite art. 10 și 292 din decretul-lege Nr. 3.012 din 1942, publicat în *Monitorul Oficial* Nr. 205 din 5 Septembrie 1940” și a „art. 1 din decretul-lege Nr. 3.862 din 1939, publicat în *Monitorul Oficial* Nr. 248 din 26 Octombrie 1939”. Printre acești opresori ai propriilor comunități se numără și **Mundreac Ioan** și **Tonenciuc Ioan**, ambii din com. **Mihuceni**, jud. Storojineț, „ca funcționari ai regimului sovietic, au fost mari dușmani ai românismului, contribuind la deportarea mai multor familii românești, și au făcut propagandă comunistă”¹⁶⁵¹.

MILIE. Menționat în 1428, dar atestat documentar în **13 decembrie 1433**, când, convenind granița cu Ștefan Vodă, fiul lui Alexandru cel Bun, regele polon Vladislav lăsa negociatorului graniței, logofătul Tăutu, satele care anterior erau sub ascultarea Coroanei poloneze, Câmpul Lungu rusescu, Putila, Răstoaceli, Vijnița, Ispasul, Milie, Vilavce, Carapciul, Zamostie, Vascăuții, Voloca, satul Milie este menționat, cu o confuzie între Ștefan Vodă, fiul lui Alexandru cel Bun, și Ștefan cel Mare, și în letopisețul lui Neculce, care spune că, atunci „când au așezat pace Ștefan-vodă cel Bun cu leșii, fiind Ion Tăutul logofăt mare, l-au trimis sol la leși. Și au dăruit craiul leșescu Tăutului aceste sate la margine: Câmpul Lungu rusescu, Putila, Răstoaceli, Vijnița, Ispasul, Milie, Vilavce, Carapciul, Zamostie, Vascăuții,

¹⁶⁴⁹ Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 142

¹⁶⁵⁰ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 53, Cernăuți în 9 August nou 1919, pp. 3-5

¹⁶⁵¹ *Monitorul Oficial*, nr. 171 din 25 iulie 1942, pp. 6229-6235

Voloca. Toate acestea le-au dăruit craiul Ieșescu Tăutului logofătului. Și au pus hotar apa Cirimușul, într-o duminică dimineața”¹⁶⁵².

1619: În 30 mai 1619, satul Milie, zălogit lui Ioan Stroici, este răscumpărat de pârcașul de Hotin Mihai Tăutul, iar în 2 aprilie 1623, Ștefan Tomșa întărește lui Mihai Tăutul, printre alte moșii, și „satul Milie, care-i pe Cirimuș, cu locuri de mori în Topolița, care este lui dreaptă cumpăratură”.

1686: În 28 aprilie 1686, Vasile Bainschi cumpăra, de la Ilie Drăgușescul, cu 600 lei turcești, jumătate din satul și moșia Milie și un sfert din Putila, tranzacția fiind confirmată, în 20 mai 1691, de Safta, văduva lui Ilie Drăgușescul.

1740: În 14 octombrie 1740, Dumitrașco Bainschi, fiul lui Vasile, stăpâna jumătate de sat și moșie, cealaltă jumătate aparținând lui Sandul Sturza și lui Toader Paladi.

1764: În 30 octombrie 1764, mazilul Ion Flondor se jeluia Divanului Domnesc împotriva lui Ioniță Sturza și a lui Toader Paladin, primul mare vornic al Țării de Jos, celălalt – mare stolnic, pe motiv că i se împresoară moșia, partea de sus a satului Milie, moștenită de la mama sa și de la unchiul lui, Dumitrașco Bainschi.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹⁶⁵³, din 1772-1773, înregistrează la Milie, moșie a vornicului STURZA și a lui Ion FLONDOR, „56 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Dumitru, 1 dascăl, Tănăsă, 1 mazil, Ioniță FLONDOR, 4 argați ai lui Ioniță FLONDOR, Fodor pânzar, Ion LUNGUL, Toader TĂTARUL și Georgi ungurian, 11 văduve, Maria, Odochița, Maria, Acsana, Vasâlina, Parasca, Măriuța, Catrina, Iliana, Maria și Odochița, 2 jidovi, Volva și Perețu, și 36 birnici, și anume: Georgie OSCOBIINICU, Chirilă vătaman, Ștefan ZAVUL, Andrei ONOFREICIUK, Ilaș OZCO, Toma UZCO, Grigori CĂZAN, Lavro morar, Vasili CAUZAȚ, Dumitraș CRINICO, Toader FRĂȚIORUL, Mihail MACOVEICIUC, Ivan HUȘCA, Simion IVAN, Gligoraș morar, Mihail BULIGA, Ivan CAZACU, Gligori COLOTILĂ, Georgi FOCA, Vasili SMUC, Ștefan ȘFAICA, Tănăsă SMUC vătaman, Dumitru ARMAȘ, Vasili SLAVCU, Gligori ISAC, Tudosi PALADIUC, Andrei IRIMIICIUC, Fedor IRIMIICIUC, Vasile MORDACU, Pintelei SMUC, Ignat FOCA, Ștefan BAHATURSCHI, Mihail SMUC, Ivan DUMCO, Vasili ARMAȘ și Ion SĂMEN.

1774: În 1774, Milie avea 51 familii, iar în 1775, când făcea parte din Ocolul Cirimușului, 1 mazil (Ion Flondor), 1 popă și 81 țărani. În 1784, satul avea 171 familii.

1794: Partea de sus a satului Milie, cea care aparținuse lui Ion Flondor, este moștenită, în 16 noiembrie 1794, de feciorii lui, Constantin, Iuoniță, și Dumitraș Flondor, Iuoniță Flondor cedând partea sa de sat și moșie, în 18 august 1797, fraților săi, Constantin și Dumitraș.

1795: Cealaltă jumătate de sat, care fusese a lui Mihalachi Giurgiuvan și a jupânesei Maria, fata lui Ioniță Potlog, era moștenită testamentar, în 24 iunie 1795, de jupâneasa Maria.

1855: Biserica Sfintei Parascheva din Milie a fost construită în 1855, pe locul unei bisericuțe vechi, ctitorită de familia FLONDOR, care avea, în 1843, 1.100 enoriași, păstoriți de parohul Matei ZAHAROVICI. În 1876, biserica avea 1.561 enoriași, fiind patronată de Ioan BOHOSIEVICI, de Leon și de Georgie de FLONDOR, paroh fiind Ștefan HUSSIATYNSKI. În 1907, paroh era doctorul în teologie Cassian BRENZAN (Brânzan), născut în 1871, preot din 1896, paroh din 1905, iar cantor, din 1906, Victor CERNAWSKI, născut în 1871.

1861: În 12 martie 1861, jumătate de sat aparținea lui Vasile Flondor, iar cealaltă jumătate – lui Criste Aivas.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Vijnîța – **Vijnîța** (târg, cu tribunal) cu Bahna,

¹⁶⁵² ION NECULCE, *O samă de cuvinte*, Junimea 1972, p. 10

¹⁶⁵³ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 454

Ciornohuz, Revna și Wiszenka, Berhomet pe Siret cu Lăpușna, Mihodra, Cireșenca, Mazuri, Șipot cu Bursekeu, Ispas, Lucavăț pe Siret cu Maidan, Meschibrod cu Podzaharie, Mihova cu Mega, **Milie**”¹⁶⁵⁴.

1874: În Milie funcționa o școală cu 4 clase și o școală cu o clasă din 1874¹⁶⁵⁵.

1890: În 1890, comuna Milie avea 2.023 locuitori, primar fiind Ioan Cuziec. Învățători erau Ioan Velehorschi și Aristeia Macovievici, iar paroh era Constantin Danilevici.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Millie**, comună rurală, districtul Vijnița, așezată, în masă compactă, pe partea dreaptă a râului Ceremuș, între comuna Ispas și Bănila Rusească. Suprafața: 11,26 kmp; populația: 2.023 locuitori ruteni, de religie gr. or. și ceva izraeliti. Se compune: 1). din satul cu același nume, care numără 1.766 locuitori; și 2). din cătunele Beresnița și Țarina Lazoc. Este lipită de drumul districtual Văscăuți-Vijnița, precum și de linia ferată Nepolcăuți-Vijnița, la care este stație. Are o școală populară, cu 2 clase, și o biserică parohială, cu hramul „Sfânta Paraschiva”. La 1776, aparținea, jumătate mazilului Ioan Flondor; iar cealaltă jumătate, Marelui Vornic Ioniță Sturza. Populația se ocupă cu prășila de vite și cu agricultura. Comuna posedă 1.158 hectare pământ arabil, 335 hectare fânașuri, 18 hectare grădini, 188 hectare imașuri, 357 hectare păduri. Se găsesc 62 cai, 640 vite cornute, 217 oi, 133 porci, 15 stupi. **Millie-Bohosiewicz**, moșie, cu administrație particulară, districtul Vijnița. Suprafața: 4,12 kmp; populația: 109 locuitori, izraeliți și poloni. Cuprinde, pe lângă moșia Millie-Bohosiewicz, și târlele Beresnița și Țarina Lasok. **Millie-Flondor I**, moșie, cu administrație particulară, districtul Vijnița. Suprafața: 2,94 kmp; populația 24 locuitori ruteni, izraeliti și români. Pe lângă moșia Millie-Flondor I propriu-zisă, cuprinde și târta Bereznița. **Millie-Flondor II**, moșie, cu administrație particulară, districtul Vijnița. Suprafața: 3,63 kmp; populația: 43 locuitori izraeliți, poloni și ruteni. Pe lângă moșia Millie-Flondor II propriu-zisă, mai cuprinde și târlele Bereznița și Țarina Lasok.”¹⁶⁵⁶.

1910: În 1910, ucrainenii formau 55 % din populație, românii – 35 %, iar evreii – 10 %.

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Gura Putilei** făceau parte și „Reprezentant al proprietarilor expropriați: **Cajetan Bohosievici**, proprietar mare, Milie; Loțitiitor: **Stanislaus Bohosievici**, proprietar mare, Milie”, iar din **Comisiunea agrară de ocol Vijnița**, „Loțitiitor: **Vasile Zavadiuc**, învățător superior, Milie; Reprezentantul proprietarilor expropriați: **Kajetan Bohosievici**, proprietar mare, Milie; Loțitiitor: **Stanislaus Bohosievici**, proprietar mare, Milie”¹⁶⁵⁷.

1921: „Potrivit dispozițiilor art. 12 și 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuți, se publică următoarea listă a patronilor bisericești particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptățiți la alegerea de 6 reprezentanți pentru acest Congres: **Flondor Olto cav. de**, Cernăuți, strada Iancu Zotta No. 17 (Milie)”¹⁶⁵⁸.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943¹⁶⁵⁹, următorii învățători și învățătoare: **Meran Alecu**, comuna **Milie**, Chibochi, jud. Storojineț, media 7,37”.

¹⁶⁵⁴ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹⁶⁵⁵ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 23, 1876 p. 97, 1907 p. 77

¹⁶⁵⁶ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 143

¹⁶⁵⁷ *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

¹⁶⁵⁸ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuți 21 iulie nou 1921, pp. 64-66

¹⁶⁵⁹ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

MILIȘĂUȚI. Biserica „Sfântul Procopie” din Milișăuți ctitorită, în **1481**, de Ștefan cel Mare și care deținea portetul Voievodului Sacru al Neamului românesc și al familiei sale, făcut în timpul vieții, avea să fie distrusă de bombardamentele rusești din vremea primului război mondial.

1633: În 30 august 1633, Aftanasie, fiul lui Lazăr și al Anastasiei, vindea episcopului Evloghie de Rădăuți „jumătate de sat Meleșăuți, jumătatea de sus... Acea jumătate de sat Meleșăuți, jumătatea de sus, am fost dat-o svintei mânăstiri Solca..., dar socotind, mai târziu, cu părintele Evloghie episcopul, cu egumenul și cu călugării de la Solca, precum acel sat nu este de nici un folos mânăstirii și stăpânind părintele Evloghie episcopul, din acel sat, jumătatea de jos, ce i-a fost cumpăratură de la Dumitru Tureacă, am socotit și am vândut acea jumătate de sat Meleșăuți, jumătatea de sus, părintelui Evloghie episcop, pentru 200 ughi buni” (ducați ungurești).

1643: Episcopul Evloghie avea să dăruiască Milișăuții, în 1643, surorii sale, Ana.

1659: În 6 aprilie 1659, sunt menționate primele nume ale unor săteni din Milișăuți, care participă la stălpirea Iacobeștilor, popa Pintilie, precum și Lazăr și Ștefan Hirșcu.

1700: Fata Anei de Meleșăuți, Maria Cărăgioaie, rămasă văduvă, după cum o confirmă terminația numelui, dăruia jumătate de sat Milișăuți, în anul 1700, nepoatei sale Maria, jupâneasa lui Ion, feciorul lui Vântul din Vărtop. Martori ai tranzacției au fost Iațco vâtaf, Ieremia și Sabin Băsăcian, popa Nicolai și Sofronia, jupâneasa lui Vasile vătăman.

1709: În 29 august 1709, fostul logofăt Zbera făcea hotarnica moșiei din Milișăuți a lui Gavrilaş, nepotul Anei, reperele toponimice importante fiind: capu hotarului despre Crainicești (Grănicești), Fântâna Rece, șăsul Sucevii, ruptura Sucevii, capul hotarului Bădeuțului, valea Nelepicii, hotarul Hrinceștilor, hotarul Iacobeștilor, păraul morii de pe Horaeți, dealul despre Românești, Fântâna Curăscului.

1732: În 22 octombrie 1732, Maria, fata lui Simeon Calcântaur, jupâneasa lui Gheorghe Humă căpitan, dăruia mânăstirii Ițcani moșia sa din Milișăuți. Moșia aceasta, „trii părți di sat Meleșăuți pe care eu și svânta biserică Ițcani le-am primit danie de la ruda me, anume Maria Humă”, a fost vândută mânăstirii Solca, pentru 217 lei turcești, de călugărul Varlaam Ursachi, în 3 octombrie 1733. Câțiva ani mai târziu, în 16 ianuarie 1742, Constandachi, feciorul fostului mare armaș Constantin, făcea dovada, în fața Divanului Domnesc, cum că el cumpăraseră jumătatea de sus a satului Milișăuți, cu 100 lei turcești, în vremea lui Mihai Vodă (1715-1726), și, deci, că nu putea fi moștenită acea moșie de călugărul Varlaam Ursachi.

1744: Rămasă și fără moșie și fără bani, mânăstirea Solca se jeluiește lui Ioan Vodă Mavrocordat Vodă, care, în 11 ianuarie 1744, poruncește căutarea călugărului escroc, dar Varlaam Ursachi dispăruse fără urmă.

1747: Între timp, Lupul Balș cumpără, în 31 ianuarie 1747, partea de moșie Milișăuți de la fostul mare armaș Constantin, deși nu avea acest drept, pentru că nu era nici răzeș din Milișăuți, nici rudă cu Constantin. Mânăstirea Solca se folosește de acest principiu străvechi al dreptului valah și denunță tranzacția, iar Balș trage de timp, intrând în tratative discrete cu mânăstirea Sfântul Ilie, pentru a-i vinde ei moșia. Trec, însă, 14 ani, până în 9 ianuarie 1760, când Lupul Balș rămâne definitiv stăpânul moșiei Milișăuți, partea de sus, pe care, în 20 ianuarie, o vinde, totuși, mânăstirii Solca.

1761: Această jumătate de sat face obiectul unei dispute, în fața Divanului Domnesc, în 3 iulie 1761, între armașul Toader Buhăiescu și cumnatul său, Costandache, fiul lui Constantin armaș, cu paharnicul Iordachi Cantacuzino, vechilul mânăstirii Solca, dar Solca păstrează moșia.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹⁶⁶⁰, din 1772-1773, înregistrează la Meleşăuți, în Ocolul Vicovilor, fără alte precizări, „45 – toată suma caselor”, însemnând 1 nevolnic, 1 turc botezat, 1 popă, 2 femei sărace, 20 scutelnici ai armașului Dumitrachi SCHILIȚ și 20 scutelnici ai lui „HRISTOLU ot vistierie”.

1774: În 1774, satul Milișăuți avea 51 familii, iar în 1775, când făcea parte din Ocolul Vicovilor, partea de sus a Milișăuților avea 3 popi și 68 țărani, în vreme ce Milișăuții de Jos, împreună cu Bădeuți și cu Făgețel, avea 3 popi și 15 țărani.

1778: În 1778 se stabilesc în Milișăuți 8 familii de emigranți transilvăneni, George IVAN din Iuda-Turda, Filip SAVAN și Miron ȘTEFAN din Enciu pe Someș, Eremia VASILE, Ursu RUSU, Ioan ARDELEAN și Vasile URSU din Năsăud și Florea NATU din Odorhei pe Someș.

1784: În 1784, satul Milișăuți avea 142 familii.

1787: În 1787, câteva familii de agricultori germani, provenite din Renania, din Bavaria și din Baden-Württemberg, se statornicește la Milișăuții de Sus.

1843: Biserica „Sfântul Procopie” din Milișăuți, era slujită, în 1843, de preotul administrator Grigorie LITVINOVICI, care păstorea 1.607 suflete. În 1876, biserica avea 2.672 enoriași, în Milișăuți și în Bădeuți, fiind slujită de parohul Nicolai DAȘCHIEVICI și de preotul cooperatormeleți COMOROȘAN. În 1907, paroh era Vasile CALANCEA, născut în 1849, preot din 1882, paroh din 1898, preot cooperatormeleți Cassian BREABĂN, născut în 1870, preot din 1904, iar cantor, din 1890, Petru LOMUȘ, născut în 1860.

1860: Din 1860, funcționa, la Milișăuți, o școală cu 5 clase¹⁶⁶¹.

1867: „Mergând pe la așa-numitul „Vadul Vlădichii”, în satul Milișăuți, avui plăcerea de a vedea, iarăși, o biserică, durată de marele Ștefan, cum se vedea încă la începutul domniei sale, căci, intrând înlăuntru, aflai, pe perete, portretul lui, în etate cam de 25 de ani, împreună cu al doamnei și al fiului său, Bogdan (cred că e vorba de portretul lui Alexandrel, nu al lui Bogdan – n. n.). Neputând rămâne mai lung, deși preotul tinerel de acolo mă ținea de vorbă, despre soarta bisericii și despre unele momente din viața lui Ștefan Vodă, trecui peste apa Sucevii și, venind la cale, mi se părea că nici nu calc pe pământ, de ușor ce-mi era pe inimă, când văzui, de departe, turnurile bisericilor din Suceava, reședința de mai înainte a domnilor Moldovei și a eroilor români”¹⁶⁶².

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „**Administrarea districtului Rădăuți – Rădăuți** (Târg cu tribunal districtual) cu Vadu Vlădichii, Andreasfalva cu Mitoca, Bădeuți, Bilca, Burla, Frătăuții Vechi, Frătăuții Noi, Fürstenthal, Horodnicul de Sus, Horodnicul de Jos, Karlsberg, Marginea, **Milișăuții de Sus**, Putna (cu mănăstirea), Satulmare, Straja, Sucevița, Vicovu de Sus cu Bivolăria, Vicovu de Jos, Voitinel, Volovăț, Seletin cu Frasin, Tomnatic, Rusca, Paltin, Plosca Camerale, Ulma, Ropoțel, Nisipitu, Bistrița cu Cârlibaba, Izvor cu Iarovița, Sărata, Moldova, Șipot Camerale. **Administrarea districtului Suceava – Suceava** (Oraș cu tribunal districtual) cu Cutul Zamca, Ițcanii Vechi și Șeptilici, Bosance cu Nemericieni, Podeni, Hriața și Lisaura, Bunești, Buninți, Chilișeni, Danila, Găureni, Hatna cu Dărmănești, Iacobești sau Fogodisten cu Gura Solcii, Slobozia sau **Milișăuții de Jos**, St. Ilie, Ipotești, Ițcanii Noi, Călinești Enache cu Vasilache, Călineștii lui Kuparenko, Costâna cu Berindești, Liteni, Mereței, Mihoveni, Mitocul Dragomirnei cu Lipoveni, Părhăuți, Pătrăuți pe Suceava, Reuseni, Romanești, Rus

¹⁶⁶⁰ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 340

¹⁶⁶¹ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 46, 1876 p. 49, 1907 p. 125

¹⁶⁶² *Albina*, Anul II, Nr. 18, miercuri 14/26 februarie 1868

Mănăstioara, Rus Plavalar cu Rus Poienile, Securiceni, Șcheia, Soloneț, Stroiști pe Suceava, Tișăuți, Todirești cu Pietroasa, Uidești, Zaharești”¹⁶⁶³.

1890: În 1890, comuna Milișăuți avea 2.564 locuitori, primar fiind neamțul Ioan Walter. Învățători erau Georgie Olinec și Iulia Tudan, parohi – Vasile Tomiuc și Georgie Pojoga, iar cantor bisericesc – Georgie Halip.

1891: Volumul 17, nota 160, pagina 178 (Conservarea monumentelor din Bucovina). „Profesorul conservator Romstorfer a înaintat deja Comisiei Centrale un raport foarte important, privind necesitatea conservării multor monumente importante din Bucovina. În același timp, el a atras atenția asupra bisericilor mănăstirești din Putna, Sucevița, Dragomirna, asupra bisericilor mai vechi ale parohiilor și ale filialelor din Horecea, Toporăuți, Siret (2), Mănăstiriște, Suceava (4) Ilișești, Pătrăuți, Sf. Ilie, Rădăuți, Sucevița, Solca, Comarești, Arbore, Volovăț, Milișăuții de Sus, Satulmare, Mănăstirea Humorului, Voroneț, Vatra Moldovița etc., în afară de numeroasele biserici din lemn. La biserica din Mănăstirea Humor, mortarul pedestalului, care are o înălțime de aproximativ un metru, a căzut parțial, cu excepția peretelui inferior, care poartă încă picturi splendide. Pe cei aproximativ 30 cm lățime, pietre de profil pietonal sunt desfăcute sau chiar aruncate, îmbinările fiind mai ales fără mortar. Trotuarul din jurul bisericii s-a scufundat atât de adânc, încât nu numai că nu mai servește scopului, dar a devenit de-a dreptul dăunător construcției. Când s-au desființat mănăstirile, această biserică a devenit biserică parohială, iar iconostasul de acolo este de remarcă”¹⁶⁶⁴.

1902: Însotirea raiffeisiană din Milișăuți și Bădeuți a fost înființată în 21 septembrie 1902, sub președinția lui Constantin Nastasi, direcțiunea fiind asigurată de Georgie Abager, până în 1903, când face schimb de funcții cu vistiernicul Vasile Calancea. Vicedirector era Eugeniu Siretean, iar Petrea Lomoș era vicepreședinte.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Milișăuț**, sat vechi, din care s-au format, cu timpul, 2 comune aparte: Milișăuțul de Sus, districtul Rădăuți, și Milișăuțul de Jos, districtul Suceava. În apropierea șesului numit Varnița, pendinte de acest sat, a construit Ștefan cel Mare o biserică, probabil în amintirea unei victorii raportată de el asupra tătarilor. La 1776, o jumătate din acest sat aparținea mănăstirii Solea, prin hrisovul din 20 Ianuarie 1760; iar cealaltă parte aparținea mănăstirii Sf. Ilie, prin hrisovul de danie al Irinei, fiica lui Gheorghe Mînzul și al soțului ei, Grigoraș, hrisov confirmat în 9 Ianuarie 1761 de Domnul Moldovei. **Milișăuț, herghelie**, pendinte de moșia cu administrație particulară Hardegthal, districtul Rădăuți. Are 3 case și 32 locuitori. **Milișăuțul de Jos** (sau **Slobozia Pruncului**), comună rurală, districtul Suceava, așezată pe malul stâng al râului Suceava, la intrarea lui în district. Suprafața: 2 kmp; populația: 456 locuitori români, de religie gr. or. Este în apropiere de drumul principal Siret-Suceava, precum și de linia ferată Cernăuți-Ițcani. Are o biserică filială, cu hramul „Sfântul Nicolae”, atenență a parohiei din Romanești. Forma, odinioară, un singur sat cu moșia Milișăuțul de Sus, sub numele de Milișăuț. Populația se ocupă cu agricultura și creșterea vitelor. Comuna posedă 274 hectare pământ arabil, 20 hectare fâneați, 3 hectare grădini, 43 hectare imașuri. Se găsesc 21 cai, 148 vite cornute, 117 oi, 104 porci, 7 stupi. **Milișăuțul de Jos** (sau **Slobozia**), **moșie**, cu administrație specială, districtul Suceava. Suprafața: 1,77 kmp; populația: 42 locuitori, în majoritate izraeliți, de religie mozaică. Depindea, odată, de comuna Milișăuțul de Jos. **Milișăuțul de Sus**, comună rurală, districtul Rădăuți, așezată pe malul drept al Sucevei și lipită, în partea de Nord-Vest, de localitatea Rădăuți. Suprafața: 20,70 kmp; populația: 2.564 locuitori, în majoritate ruteni, restul români și ceva germani; religia gr. or., pentru ruteni și români, evanghelică pentru germani. Prin

¹⁶⁶³ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹⁶⁶⁴ Romstorfer, Carl A., *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J.; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

drumuri de țară comunică cu Rădăuțul, cu Iaslovățul (Gurahumora), cu Milișăuțul de Jos (Suceava), precum și cu drumul principal Suceava-Siret. Este stație de drum de fier a liniei Suceava-Hadicfalva; are un oficiu telegrafo-poștal; o școală populară, cu 2 clase (deci, 60 de școlari – n. n.), și o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Procopiu”. Forma, odinioară, un singur sat cu moșie, împreună cu Milișăuțul de Jos, districtul Suceava, sub numele de Milișăuț. Populația, formată din locuitori originari români, peste care au venit ruteni, probabil fugari militari din Galiția și, în anul 1787, coloniști germani, se ocupă cu agricultura și cu creșterea vitelor. Comuna posedă 1.502 hectare pământ arabil, 101 hectare fânațuri, 18 hectare grădini, 418 hectare iamașuri, 21 hectare păduri. Se găsesc 164 cai, 930 vite cornute, 1.600 oi, 723 porci, 127 stupi¹⁶⁶⁵.

1912: „Centrala Însoțirilor Economice Române din Bucovina a cumpărat, înainte cu câțiva ani, moșiile Milișăuți și Pătrăuții de Jos pe Siret (cu ele era împreunat și patronatul din parohiile Pătrăuții de Jos pe Siret, Românești și Danila), cu menirea ca ele să fie parcelate și vândute, în loturi mai mici, țăranilor români din aceste comune. Cu cât a cumpărat Centrala aceste moșii și dacă le-a obținut ieftin sau prea scump, aceasta ne-o spun îndeajuns gazetele noastre din Cernăuți, „Foaia Poporului și „Viața Nouă”, care nici azi n-au picat de acord, și cu greu vor și pica, întru stabilirea adevărului. Dar și „Seljanska Kassa” (Centrala Însoțirilor Economice Rutene din Bucovina) a cumpărat tot 2 moșii, în Pătrăuții de Sus pe Siret și Davideni, și iarăși cu menirea ca să fie parcelate și vândute, dar nu țăranilor ruteni, ne-existenți în părțile acelea, ci țăranilor români rutenizați din cele 2 comune „mixte” (nu mixte, ci *inundate!*) din valea Sirețelului! Dar pe când Centrala română a cumpărat moșii, ca să ferească sate românești de o invaziune galițiană (!), „Seljanska Kassa” a cumpărat moșiile amintite, cu scopul ca să facă prozeliți în rândurile noastre și să propage lățirea galițianismului veșnic flămând cât mai departe, înspre miazăzi. Dar aceasta nu se ține întocmai de patronatul bisericesc din Pătrăuții de Sus pe Siret și Davideni, care, prin cumpăratură, a trecut la *Seljanka Kassa*”¹⁶⁶⁶.

1916: Colecta pentru cei amputați și orfanii celor căzuți în luptă îl are, printre eroii generozității și pe genistul (Arbeiter Abtig I/41) **Cojocar Ilie**, din Milișăuții de Sus, care a contribuit cu 2 coroane, bani mulți în vremurile acelea¹⁶⁶⁷.

1914-1918: Jertfa de sânge pentru Bucovina a fost săvârșită de „Corporalul **Petru Gavriiuc**, Milișăuți, Regimentul 22, rănit; Infanteristul **Procopie Calinciuc**, Milișăuți, Regimentul 22, rănit; Infanteristul **Nicodim**, Milișăuți, Regimentul 22, rănit; Rezervistul **Vladimir Ududuc**, Milișăuți, Regimentul 22, rănit”¹⁶⁶⁸; „Infanteristul **George Hrab**, Milișăuți, Regimentul 22 Infanterie, rănit; Infanteristul **Ion Huțuleac**, Milișăuți, Regimentul 22 Infanterie, rănit; Infanteristul **Petru Nuiășciuc**, Milișăuți, Regimentul 22, rănit”¹⁶⁶⁹; „Infanteristul **Andrei Zical**, Milișăuți, Regimentul 22, rănit”¹⁶⁷⁰; „**Petre a lui Dumitru Bodnariuc**, din **Milișăuții de Sus**, a participat la război și ar fi murit ca prizonier în Rusia, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soției sale, Maria Bodnariuc, procedura pentru declararea morții celui dispărut”¹⁶⁷¹.

1917: Biserica Sfântului Procopie din Milișăuți, ctitorită, în 1481, de Ștefan cel Mare și distrusă de bombardamentele rusești din vremea primului război mondial are o reprezentare iconografică în albumul „L'Art et les Artistes”, apărut la Paris, în ianuarie 1917.

¹⁶⁶⁵ Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 142, 143

¹⁶⁶⁶ Dugan, Ilie, *Patroni și patronat în biserica ortodoxă din Bucovina. Date și reflexii*, în *Românul*, Nr. 98, Anul II, Arad, joi 3/16 mai 1912, pp. 8, 9

¹⁶⁶⁷ *Românul*, Nr. 25, Anul VI, joi 17/4 februarie 1916, p. 5

¹⁶⁶⁸ *Viața Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915

¹⁶⁶⁹ *Viața Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915

¹⁶⁷⁰ *Viața Nouă*, IV, nr. 159 – Supliment, din 6 august n. 1915

¹⁶⁷¹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 19, Cernăuți, 1 iulie nou 1921, pp. 244-254

1920: „Deciziune de expropriere No. 80/20/3. Deciziunea Comisiunii agrare de ocol Rădăuți, cu care s-a decis exproprierea corpului dominical fasc. No. 390, **Milișăuți de Sus**, din registrele funciare pentru moșiile bucovinene, în suprafață de 288 ha 72 a 23 mp, proprietatea Fondului bisericesc ort. or., în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă”¹⁶⁷².

1922: „Având în vedere concursurile publicate, cererile prezentate și propunerile făcute de revizorate, Consiliul școlar al țării a făcut, în ședința din 27 Martie 1922, sub președinția domnului Director general delegat al învățământului din Bucovina, următoarele numiri, pe ziua de 1 Aprilie 1922 – a). în calitate de învățători superiori: **Onofrei Andrievici la Milișăuți**”¹⁶⁷³.

1940: Tablou de cărțile de capacitate (atestare de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuți, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940”¹⁶⁷⁴: **Dofcec Josef, morar**, domiciliat în Milișăuți; **Straub Frantz, morar**, domiciliat în Milișăuți; **Preser Iohann, cizmar**, domiciliat în Milișăuții de Sus; **Hoffmann Carol, morar**, domiciliat în Milișăuți; **Czernay Carol, rotar**, domiciliat în Milișăuți; **Mainiczi Ioan, morar**, domiciliat în Milișăuți; **Marțiac Mihai, rotar**, domiciliat în Milișăuți; **Hardman Maximilian, rotar**, domiciliat în Milișăuți”.

1941, septembrie 30: „Se publică mai jos lista Nr. 9¹⁶⁷⁵, de gradele inferioare (trupă), morți pentru patrie în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24: **Circaci Petru**, soldat, ctg. 1931, cu ultimul domiciliu cunoscut în com. Milișăuți, jud. Rădăuți, mort la 18 iulie 1941”.

1941: „Tabloul normaliştilor cu diploma de capacitate, numiți în învățământul primar, prin „incredințare de post”, pe ziua de 1 octombrie 1941”¹⁶⁷⁶: **Sârbu Ioan**, seria 1938, media 7,33, numit în comuna **Milișăuți**, postul VII, jud. Rădăuți”.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947¹⁶⁷⁷, următorii învățători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Lagadin Irina**, de la Milișăuți, la Vicovu de Sus Centru”; „**Albotă Olimpia**, de la Brănești-Dâmbovița, la Milișăuți, post XII, unică sosolicitantă; **Șandru Daniil**, de la Milișăuți, la Climăuți, post IV, apropiere de soție, învățătoare”¹⁶⁷⁸.

MITCĂU. Aflat pe malul drept al Nistrului, între Mosoriuca, Samușin, Onut și Ocna, satul Mitcău este menționat într-un uric din **16 aprilie 1617** drept moșie a lui Nestor Ureche, care îl dăruiește, în 9 martie 1643, nepotului său, Neculai Ureche, fiul lui Vasile, și fratele cronicarului Grigore Ureche.

1710: În 8 iulie 1710, Ileana, jupâneasa banului Savin, fata fostului mare logofăt Vasile Ceaurul, dăruia Schitului Mare din Polonia jumătatea ei de sat Mitcău. „Jumătate din satul Mitcău, dăruită Schitului Mare din țara leșească de Ileana, soția lui Savin, mare Ban, și fiica repausatului Vasile Ceaurul, cu uricul din 8 Iulie 7218/1710 (La Prot. imp. sub Nr. 185.) Dăruirea confirmată de Nicolae Alexandru Maurocordat, cu hrisovul din 4 Iulie 7220/1712 (Prot. imp. Nr. 186.)”¹⁶⁷⁹.

¹⁶⁷² *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 18, Cernăuți, 15 iunie nou 1921, pp. 229, 230

¹⁶⁷³ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuți 21 aprilie 1922, p. 41

¹⁶⁷⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208

¹⁶⁷⁵ *Monitorul Oficial*, Nr. 202, 27 august 1941, pp. 5043 și următoarele

¹⁶⁷⁶ *Monitorul Oficial*, Nr. 249, 20 octombrie 1941, pp. 6439 și următoarele

¹⁶⁷⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

¹⁶⁷⁸ *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4911

¹⁶⁷⁹ Pumnul, Arune, *Privire repede...*, în *Biserica și Școala*, Nr. 9, Anul XIV, 4/16 martie 1890, p. 68

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹⁶⁸⁰, din 1772-1773, înregistrează la Mitcău, moșie a lui ASLAN, „39 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Tănasă, 3 călărași, Vasili MOSCALIUC, Ion BĂN și Ion sin Petrii BĂLAN, 1 jidov, Faki orândar, și 34 birnici, și anume: Gavril vornicul, Mihailo BREHUNEȚ, Necolai sin ego, Iacob MOTRIUCU, Vasile BOICO, Andrei CĂZACUL, Giorgie ANTONIUC, Iacob BINITINSKI, Timofei COZACIUCU, Dumitru FIȘCIUCU, Iacob BORDENIUC, Ichim sin BORDENIUC, Ivan HUIVAN, Simion ANTONIUCU, Ostafii ANDRIȘCO, Fedor HOȘĂVSKI, Petraș MEHERA, Georgii CORBULIC, Gavril NECORA, Ivan GĂLUȘCĂ, Dumitru morar, Ștefan vătăman, Gavril ȘAFARIUL, Andrei văcarul, Alecsa TANCA, Luchian TRIFENIUC, Ion sin GIORGII, Simion cojocar, Fedor sin MOISII, Panko rusul, Ion MOISUCU, Gavril MOSCALIUC, Mihailo HUȚUL și Pricop rus. **În satul Slobozia Mitcău**, existau 19 case, cu 1 popă, Ion, 1 dascăl, Maței, 1 călăraș, Gligoraș DOMINCO, 1 jidov orândar, Ițko, și 15 birnici, adică: Vasile VORDENIUK vornic, Vasili KUNIȚKI, Simion HUDIMA, Mihailo SFISTALO, Ștefan DELIMCIUK, Vasili ANDRȘCIUK, Vasili sin HUDIMII, Ștefan KUNIȚSKI, Mihailo pânzar, Georgie văcar, Ion sin HUDIMII, Ștefan SIDORIUK, Iosip sin TĂNASII, Ivan COTIC și Dumitru vătăman.

1774: În 1774, Mitcău avea 42 familii, jumătate de sat aparținând, din 1710, Schitului Mare din Polonia. În 1775, satul Mitcău, din Ocolul Nistrului, avea 2 răzeși, 2 popi și 31 țărani, iar în 1784, 63 familii.

1787: Moșia Mitcău a boierului Gheorghe Roset avea să fie scoasă la licitație, la rugămintea acestuia, de Administrația Bucovinei, în 25 ianuarie 1787, prețul de pornire a licitației fiind de 6.500 lei, fiind vândută, abia în 17 ianuarie 1789, lui Ștefan Ayvas, pentru 1.020 ducați.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrația raionului Coțman – **Zastavna** (judecătorie de district), Babin cu Ștefanovca, Boianciuc, Borăuți, Brodok, Czarnypotok, Cincău, Doroșăuți, Horoșăuți, Iurecăuți, Cadobești, Kiseleu, Krisciatek, Cuciu-mic, Culeuți, **Mitcău**, Mosoiuca, Ocna, Onut, Pohorlăuți, Prilipce cu Luca, Repujineț, Samușin, Teutri, Vasileu, Verbăuți, Verenceanca, Zwiniac cu Koetriszówka”¹⁶⁸¹.

1873: În 1873, fusese deschisă, la Mitcău, o școală cu 3 clase¹⁶⁸².

1883: Biserica Adormirea Maicii Domnului din Mitcău a fost fondată în 1883 și **sfințită în 1885**, până atunci obștea fiind arondată bisericii din Brodoc. „**Sfințirea bisericii din Mitcău**, în Bucovina. I. P. S. Archiepiscopulu Mitropolitul nostru Silvestru, hotărând actul sfințirii bisericii din Mitcău, lângă Nistru, pe ziua de 30 Septemvrie stil vechi, călători într-acolo, cu o zi mai înainte, însoțit de demnitarii bisericii catedrale. În această călătorie îl întâmpină pretutindeni atât poporul, cât și clerul și inteligența cu ovațiunile cele mai cordiale. Ajungând I. P. S., în amurgul serii, în Ocna, fu salutat mai întâi la confinele (hotarul – n. n.) satului, de parohul din Brodoc, în al cărui raion zace atenența Mitcău, și apoi, petrecut de un banderiu (alai de călăreți – n. n.) strălucit până la biserica din Ocna, unde îl întâmpină, cu procesiune bisericească și cu făclii aprinse, poporul, parohul local, protopresviterul districtual, cezaro-regalul căpitan (prefect – n. n.) și comisarul districtual, dimpreună cu căpitanul din armata austriacă, baron Wildburg; I. P. S. noaptea spre 30 Septemvrie o petrecu în curtea din Ocna. / A doua zi își urmă I. P. S. călătoria la locul destinat, însoțit de baronul Wildburg, protopresviterul districtual și de căpitanul c. r. districtual, și condus de banderiu din comuna Brodoc și Mitcău. Ajungând deasupra comunei Brodoc, i se ivi I. P. S. un portal festiv, lângă

¹⁶⁸⁰ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 426

¹⁶⁸¹ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹⁶⁸² SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1907 p. 84

care îl așteptau reprezentanții comunei, cu primarul în frunte, care, cerând binecuvântarea arhierescă, îi oferi pâine și sare. De asemenea, se prezentă și școala locală poporală, cu conducătorul ei în frunte, care, bineventând pe I. P. S., în numele copiilor, în termeni aleși și plini de respect, se învrednici de înalta vorbire a I. P. Sale. / Urmându-l I. P. S. înainte, spre Mitcău, i se arată a treia poartă festivă, cu procesiunea și cu epitropii bisericii din Brodoc și, petrecut de un număr impozant de popor, îl salutară, la confinele comunale, reprezentanții comunali, cu epitropia bisericescă din Mitcău, lângă o capelă, rugându-l pe I. P. S. a împlini actul consacroriu al noii biserici și oferindu-i pâine și sare. / Înaintea bisericii pregătită spre consacrare, era ridicat un portal măreț, cu inscripțiunea: „Binecuvântează, prea sfinte stăpâne!”. / Întâmpinându-l aici procesiunile bisericilor învecinate, cu preoțimea pregătită la serviciul divin, îi prezentă parohul local I. P. S. evanghelia la sărutare, și îndată se începu actul consacroriu, urmându-i sfânta liturghie, celebrată în sobor, de 12 preoți, și cântată de corul arhiepiscopesc, care execută, cu toată exactitatea, cântările bisericesti. / În timpul sfintei liturghii Înalt Preasfințitul hirotoni pe teologul D. Popescu în diacon. După finirea ceremoniilor bisericesti, urmă prânzul festiv, în casa parohului din Brodoc, la care luară parte, pe lângă căpitanul c. r. districtual, nobilii domni cav. de Buchental, plenipotentele domnului de Iacobovici, c. r. căpitan de district, exarhul catedral, protopresviterul districtual, cu un număr considerabil de preoți, și inteligența mireană. / Înalt Preasfinția Sa, mișcat de ovațiunile cordiale ce i-au fost aduse nu numai din partea credincioșilor săi, ci, cu multă reverență, și din partea notabililor de altă confesiune, pretrecu la prânz cu o dispunere rară; primind toastul de reverență și felicitare, din partea c. r. capitan districtual, răspunse toastând în onoarea căpitanului, a notabililor în genere, și a celor prezenți, apoi a clerului districtual, invitându-l special la cooperare armonică, mai ales în timpurile acestea grele pentru biserica ortodoxă, iar în urmă, în onoarea poporenilor pioși, care, prezentându-se apoi prin deputațiune din mijlocul lor, mulțămira în termeni scurți, însă din toată inima I. P. S. pentru părinteasca bunăvoire în cauzele lor bisericesti. / Înalta Preasfinția Sa binevoi a-si exprima, cu această ocaziune, plăcerea și mulțămirea sa cu zelul parohului local, părintele Nicolae Vorobchievici, cu a cărui stăruință și conducere s-a ridicat atât biserica din Brodoc, cât și cea din Mitcău”¹⁶⁸³.

1890: În 1890, când partea de sus a satului devenise o localitate importantă sub austrieci, numită Brodoc, partea de jos a satului Mitcău avea 866 locuitori.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitza: „**Mitcău (Mitkeu)**, comună rurală, districtul Coțman, așezată pe malul drept al Prutului, la vărsarea pârâului Riza, între comunele conriverane Brodoc și Mosorovca. Suprafața: 4,65 kmp; populația 917 locuitori ruteni, gr. or. Este lângă drumul principal Noua Suliță – Uscie Biskupie (Galiția) și legată cu comunele conriverane susmenționate prin drumuri de țară. Are o școală populară, cu o clasă, și o biserică filială, atenență a parohiei din Brodoc. La 1776, o jumătate din comună era în posesia Schitului Mare, prin hrisovul de danie din 1710 al Ilenei Savin, confirmat în 4 Iulie 1712 de Nicolae Alexandru Mavrocordat; cealaltă jumătate o stăpînea Iordache Aslan. În anii 1766 și 1767, s-au așezat aci emigrați din Galiția. Populația se ocupă cu agricultura. Comuna posedă 484 hectare pământ arabil, 26 hectare fânașuri, 20 hectare grădini, 45 hectare iamașuri, 3 hectare 50 ari păduri, 2 hectare heleștee. Se găsesc 32 cai, 138 vite cornute, 78 oi, 66 porci și 19 stupi de albine. **Mitcău, moșie**, cu administrație particulară, districtul Coțman. Suprafața: 1,75 kmp; populația: 20 locuitori, în majoritate poloni”¹⁶⁸⁴.

1910: În 1910, întreaga populație a satului Mitcău vorbea limba ucraineană.

1915: „**Grigori a lui Parfțemi Covaliuc**, născut în **Onut**, la 4 aprilie 1891, să fi murit, la 15 august 1915, în Mitcău, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabilă

¹⁶⁸³ *Biserica și Școala*, Nr. 45, Anul IX, 10/22 noiembrie 1885, p. 357

¹⁶⁸⁴ Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 144

prezumțiunea legală a morții, se îndrumază procedura pentru declararea morții celui dispărut, la cererea lui Partfemi Covaliuc și Anilei Covaliuc a lui Partfemi”¹⁶⁸⁵.

1941: „Tabloul normaliştilor cu diploma de capacitate, numiți în învățământul primar, prin „incredințare de post”, pe ziua de 1 octombrie 1941: **Savu Eugeniu**, seria 1937, media 7,30, numit în com. Mitcău, jud. Cernăuți”¹⁶⁸⁶.

MOARA. Documente ale moșiei și ale obștii bosâncene Moara. 1432, august 14:

„Cu mila lui Dumnezeu, Noi Ilie Voievod, Domnul Țării Moldovei, cunoscut facem și cu această carte a noastră tuturor, care vor căta la dânsa sau o vor auzi citindu-se, că această adevărată slugă a noastră credincioasă și boier Isaia a slujit mai înainte sfântăsoasă și părintelui nostru cu dreaptă și credincioasă slujbă, iar astăzi slujește nouă cu dreaptă și credincioasă slujbă. De aceea, noi văzându-l cu dreaptă și credincioasă slujbă către noi, l-am miluit cu osebita noastră milă și i-am dat, în Țara noastră, în Moldova anume Tișeuții, jumătate de Bosance¹⁶⁸⁷, Selajanii, Dobrovleanii, Medjeva, Borâle, Satul lui Giurgiu, Dreslivele și Jerdenii. / Aceasta am dat-o slugii noastre, pentru a lui dreaptă slujbă, lui, uric, cu tot venitul, nestricat niciodată, în vecii vecilor, asemenea și fraților lui, înainte și copiilor lui și nepoților lui și strănepoților lui și răstrănepoților lui și întregii seminții a lui, în veci. / Iar hotarul tuturor acestor sate, cu toate vechile hotare, din toate părțile, pe unde din veacul veacului au umblat. / Iar la aceasta este credința mai sus scrisului, Domniei mele Ilie Voievod, și credința iubitului fiu al Doamnei mele, Roman ... și credința tuturor boierilor noștri mari și mici”¹⁶⁸⁸.

1456, iunie 13: Din mila lui Dumnezeu, noi, Petru voievod, domn al Țării Moldovei. Facem cunoscut cu această carte a noastră, tuturor celor care o vor vedea sau o vor auzi citindu-se, că a binevoit domnia mea și cu toți boierii domniei mele, ne-am sfătuit și am dat și am întărit sfintei mănăstiri de la Moldovița hotarul satului lor, **La gura Brădățelului**. / Hotarul acestui sat să fie începând de la **drumul cel mare al Sucevei**, de la movila din pisc, apoi, de la pisc, drept pe vale în jos, până la iazul lui Pancu, apoi, de la iaz, în jos pe pâraieș, până la iazul Călugăriței – și cu iazul în întregime în hotarul mănăstiresc –, apoi, de la acest iaz, în sus, și toate ogoarele Călugăriței, apoi, din capătul acestor ogoare, dinspre Șumuz, apoi, **pe drum în jos, până la Crasna, apoi, de la Crasna în jos**, la piscul țarinei, apoi, de la piscul acestei țarine drept peste săpătură, la Șumuz, apoi de la Șumuz, drept la hotarul mănăstirii, în deal. Acesta îi este tot hotarul, ca să-i fie sfintei mănăstiri și cu satul, și cu iazul Călugăriței, și cu hotarul cât scrie mai sus și cu satul numit **La gura Brădățelului**. Toate acestea să-i fie sfintei mănăstiri de la Moldovița uric, neclintit, în vecii vecilor. / Iar la aceasta este credința domniei mele mai sus-scrise, Petru voievod, și credința tuturor boierilor domniei mele, mari și mici. / Și la aceasta, când am hotărnicit acest hotar, a fost însumi domnia mea, și a fost mitropolitul nostru, chir Theoctist, și pan Stanciul pârcăb, pan Micu Crai, pan Petru comis, pan Iurie Serbici, pan Grinco de la Mamurinți, și rugătorul nostru întru Dumnezeu, popa Rusu, cu fiul său, Bogdan, și pan Tador sulger, pan Serchiz voit de Suceava, pan Ivașco

¹⁶⁸⁵ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 15, Cernăuți în 29 Aprilie nou 1921, pp. 189-192

¹⁶⁸⁶ *Monitorul Oficial*, Nr. 249, 20 octombrie 1941, pp. 6452 și următoarele

¹⁶⁸⁷ Uricul Bosancilor, dus în Polonia de Dosoftei, s-a pierdut; ultima dată se afla, în 1783 „în arhiva principilor Radziwiłł din Żółkiew, unde a fost inventariat de Manowarda, casierul orașului Lemberg” – cf. Costăchescu, Mihai, *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, Iași 1931, p. 344

¹⁶⁸⁸ Acest uric este o adaptare după cel de care a beneficiat Stan Babici, în 18 octombrie 1435, pentru câteva sate de pe granița cu Polonia – cf. Costăchescu, Mihai, *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, Iași 1931, p. 421

Armeanul, pan Ivașco Fultuc cu fratele său, și fiii lui Oprișac, și pan Mihul stolnic, și Roman Tula și alți destui pani”¹⁶⁸⁹.

*

1458, august 31: Din mila lui Dumnezeu, noi, Ștefan voievod, domn al Țării Moldovei. Facem cunoscut cu această carte a noastră, tuturor celor care o vor vedea sau o vor auzi, <citindu-se>, că a binevoit domnia mea, cu bunăvoință, și cu gând curat, și cu inima luminată și cu tot sfatul, și am întărit și am dat sfintei biserici de la sfânta mănăstire de la Moldovița, unde este hramul Preasfânta Bunavestire, ca să fie și de la domnia mea, acestei sfinte biserici, acești țigani, anume: Hărman, și Bera, și Badu și Coman, și cu toate sălașele lor, și cu copiii lor, și cu toate rudele și neamurile lor și nepoții lor, să fie acestei sfinte biserici uric, cu tot venitul. / Și, de asemenea, am dat slobozie satului mănăstiresc, anume **Borhinești**, ca să nu umble în acest sat nici globnicii de la Suceava și nici ilișarii, nici podvoadă să nu dea, nici posadă, nici la morile noastre să nu lucreze, nici să nu care vin, nici să nu dea desetină din albine și din porci, nici să nu gonească în hotarul acestui sat, pe urma răufăcătorilor, și nici să nu-i prindă, și la cetatea Sucevei să nu lucreze <nimeni> din acest sat. Iar la oaste să meargă acești oameni, când se va întâmpla însumi domniei mele să meargă la oaste, atunci și acești oameni să meargă la oaste, iar altcândva, niciodată. Iar acest venit și toate slujbele din acest sat, totul să asculte de sfânta biserică de la Moldovița. / Și, de asemenea, am dat de la domnia mea sfintei mănăstiri de la Moldovița să facă iazuri sfintei biserici, pe **Crasna**, mai sus de iazurile lor, să fie sfintei biserici uric în veci, cu tot venitul, neclintit niciodată, in veci. / Iar la aceasta este credința domniei mele și credința tuturor boierilor domniei mele, mari și mici. / Iar pentru mai mare putere, am poruncit credinciosului nostru pan, Dobrul logofăt, să atârne pecetea noastră la această carte a noastră. / A scris Petru al lui Ardău, la Târgul de Jos, în anul 6966 <1458> august 31. // <Pe verso, două însemnări din secolul al XVIII-lea:> Pe țigani și pe slobodziia Borghinești, 6966 <1458> avgust 31; <și:> Borhinești, cu țigan(i). <Altă însemnare, cu litere latine:> Ex Iaso, b 4 1/2, No. 3°. // Iar pentru mai mare putere a tuturor celor mai sus-scrise, am poruncit credinciosului nostru pan, Petru logofăt, să atârne pecetea noastră la această carte a noastră. / A scris Petru al lui Ardău, la Suceava, în anul 6964 <1456>, luna iunie, 13. // <Pe verso, însemnare târzie:> De la Petru v(oi)e vod, hotarul a Sf(intei) mă(nă)stiri Moldaviței, pe satul ce-i la gura Brădățelului, leat 6964 <1456> iunie 13”¹⁶⁹⁰.

*

1490, martie 6: „Ioan Despot din Bosance” vinde egumenului Moldoviței, Anastasie, o prisacă.

*

1586, august 17: Dvornicul de Suceava Albu hotărește partea din satul **Burhinești**, ținutul Suceava, proprietatea mănăstirii Slatina [Tradus în românește de pe o copie germană]. / Eu, Albu, dvornic de Suceava, mărturisesc cu această scrisoare la mâna călugărilor de la sfânta mănăstire Slatina, precum au venit cu mare jalobă înaintea domniei noastre, zicând că li se împresoară satul Burhinești din partea vecinilor domniei și viindu-ne de la du-lui Gheorghie hatman și pârcălab de Suceava o carte, precum să strâng oamenii buni și bătrâni din Suceava și megiași de pin prejur, și am strâns oameni buni și bătrâni, anume Ursul și Gheorghie Tabaica, Pană, Nicolai Dobre, Gheorghie Grecu, Cârste Gelep, Costin de Zaharești. Ionașco uricar de Rotopănești, Mălai de Horecica, **Gheflovie de Nimerceeni**, Șandru vataman de Stupca, Corce vataman de Lămășeni, Groza ot tam, **Ionciul vataman de Bosance**, **Isaie of tam**, Petru vataman de Reuseni, Huțul vataman de Ieșeni, Simasco vataman de Hipotești, Gavril vataman de Areni, Grizeș ot tam, **Corne vataman de Burhinești**, Gavril ot tam și alți oameni buni megieși de pin prejur, deci am hotărât **partea de Burhinești despre partea**

¹⁶⁸⁹ AȘSP, *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova*, II, București 1976, p. 90

¹⁶⁹⁰ AȘSR, *Documenta Romaniae Historica. A. Moldova*, II, București 1976, pp. 107, 108

domnească și despre hotarul satului Miletin și despre **vlădica dolina** și s-a pus piatră pe deal, mai jos de munte, și de la această piatră drept prin vale, până la **pârâul Crasnii**, de acolo în jos peste alte părae la piciorul Levov, drept la **drumul mare de la Suceava**, de acolo peste drum în jos până la Sapoi tatarschi și până aici este lor danie de la Alexandru Vodă și judecând cu oameni buni și cu sufletul meu și le-am dat ca să stăpânească această bucată de pământ, după cum s-a zis mai sus și ca să se știe. În anul 7094 August 17. / Arhivele Statului Cernăuți, pachetul Slatina, unde se găsește copia germană. Se amintește că originalul n-a fost semnat de nimeni. Satul Borhinești sau Burhinești nu mai există astăzi, a dispărut. El nu este identic cu Bahrineștii, după cum a susținut I. Bogdan¹⁶⁹¹. Documente anterioare privitoare la satul Borhinești: 1458, August 31, Roman: Ștefan cel Mare scutește slobozia Borhinești a mănăstirii Moldovița de podvod, posad, de munca la morile domnești, de căratul vinului, de desetina de stupi și porci, de urmărirea hoților, de munca la cetatea Sucevii, vor merge la război numai dacă domnul va merge, în urmă de globnici și de pripășari (I. Bogdan : Doc. Stef. c. Mare I. 14)¹⁶⁹².

*

1590, iunie 8, Suceava. Cartea lui Bole, șoltuzul de Suceava, și a câtorva orașeni, prin care mărturisesc că Evloghie de la **Nemerniceni** a plătit, pentru fratele său Isaico, o datorie în viu și bani. „Adică noi, Bole șoltuzul, și Gheorghie Tăbiie, și Ionașco Drăguman și Drăghinde țârcovnic, facem mărturie și dăm știre cu această carte precum au venit înaintea noastră Evloghie de la Nemerniceni și cu fratele său, cu Isaico, și au plătit Evloghie, pentru fratile său, pentru Isaico, de mai sus numit, 17 boi și un cal și 2 vaci cu viții și 10 taleri, bani gata. Pentru aceia dăm știre și cu sufletele noastră. Iar spre mai mare credința, am semnat și am pus noi pecetea orașului întărind această a noastră carte, ca să fie de credință. / S-au scris în Suceava. 7098 <1590> iunie 8¹⁶⁹³.

*

1595: „Luând veste Ieremia Vodă de pogorâtul ungarilor, precum a putut, a strâns oastea țării și s-a gătit a stare de război împotriva lui Răzvan. Într-o duminică era, când s-au apropiat oștile ungurești de Suceava. / Și-a tocmit oștile Ieremia-vodă asupra târgului, la satul la Areni. Iar oastea leșească, pe care o avea cu sine, a tocmit-o mai la câmp, înspre Șcheia, pe sub un mal, ce este alături de drumul Băii. / Ieremia Vodă, fiind în biserică, la sfânta liturghie, i-au dat de știre cum oștile lui Răzvan acum se văd și se apropie de oștile țării. Dar n-a vrut să iasă din biserică, până nu s-a săvârșit sfânta slujbă. / Și se ajungea, acum, hărății lui Răzvan cu oștile țării, când a ieșit Ieremia Vodă la oști, din biserică. S-au întâmpinat oștile, din ambele părțile, și, după câtăva luptă între oști, au lovit leșii oastea ungurească, din aripa dinspre Șcheia. / Îndată îmbărbătându-se, și fruntea oștilor, unde era Ieremia-vodă, a înfrânt pe unguri. Sub Răzvan Vodă a căzut calul, atunci, în război, și, încălecând pe alt cal, îndată a silit să oprească oastea ungurească, și a oprit-o, și pusese războiul iar la loc. / Îndemnându-se, iarăși, oștile lui Ieremia Vodă, acum, cu leșii în frunte, a început a fugi oastea lui Răzvan Vodă, la care fugă l-au prins oștile lui Ieremia Vodă și pe Răzvan. și l-au adus la Ieremia Vodă. Stă movila, și acum, pe drumul Baiei, de la Suceava, care se pomenește drept Movila lui Răzvan, până astăzi. / Când l-au adus pe Răzvan, la Ieremia Vodă, după câtăva muștrare, i-au tăiat, îndată, capul și l-au pus într-un par, în fața cetății. Iar pe unguri i-au gonit oștile până la munți, cu mare vărsare de sânge. Fost-a acest război în anul 7104 (1595), decembrie, 5 zile. Așa s-a plătit și lui Răzvan răul ce-l făcuse și el lui Aron Vodă” (Costin, pp. 13-15).

*

¹⁶⁹¹ Doc. Ștefan c. Mare, II, pag. 548) și, după el, Costăchescu: *Docum. mold.*, II, 584

¹⁶⁹² Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, I (1507-1653), Cernăuți 1933, pp. 95, 96; DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, București 1989, p. 198

¹⁶⁹³ DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, București 1989, p. 200

1595: O mărturie importantă despre **bătălia de la Moara**, din decembrie 1595, o datorăm lui Stanislaw Chanski, comandant polon, care, în 8 februarie 1596, întocmea un raport („știre”), „în numele oștirii”: „În ziua de 12 decembrie, dimineața, a apărut oștirea voievodului Ardealului, cu Răzvan, la Suceava, care este, acum, capitala domniei sale, domnului voievod, pus de către Măria Sa, Regele, domnul nostru; au venit cu el 4.000 de oaste aleasă. De-ai noștri, nu se aflau lângă voievod mai mulți decât polcul meu, de 550 călăreți, și 150 din infanterie polonă... Totuși, cu această mână de oameni, ne voind să ne afle în Suceava, am ieșit împotriva lui și, cu acești oameni, l-am împiedicat, prin hărțuiri și larmă, până ce-a sosit, din fericire, domnul staroste al Cameniței, Jan Potocki, cu polcul său de 600 de călăreți. / În noaptea aceea, când am venit, cu polcul meu, de la oastea lui Răzvan, pe care am lăsat-o numai la o milă și jumătate depărtare de Suceava, am aflat aici, în Suceava, polcul domniei sale. A doua zi, dimineața, așezându-ne pentru bătaie, am așteptat sosirea lui Răzvan, cu care, când a lovit oastea sa asupra noastră, am dat lupta în numele Domnului. / Moldovenii, care aveau să lupte mai întâi, deoarece era în joc și patria lor, înspăimântându-se de o oaste așa de puternică, și care scotea strigăte neîncetate, au fugit; au venit, însă, totuși îndată, să prade, căci era ce. / Prima luptă a dat-o roata mea, împreună cu roata domniei sale, domnului Zebrzydowski. Domnul Tworzanski, din polcul meu, cu 200 de cazaci, a ajutat bine, având, astfel, puțin de lucru. Alții, luptându-se, au avut mai mult de lucru, gonindu-i câteva mile, când au început a fugi. / Mai bogată ca oastea ungurească e lucru nemaipomenit să fi fost cândva, fapt care nu-i de mirare. Căci au luat multe comori de ale lui Aron și s-au întors, înapoi, cu ele, ca la o reședință sigură. Deci mare pradă au adus, din țara Munteniei, din înfrângerea oștirii turcești (la Călugăreni, Răzvan Vodă și ungurii luptând alături de Mihai Viteazul – n.n.). / Răzvan Vodă, însuși prins, nu îndată, în aceeași zi, ci în cea următoare, a fost tras în țeapă; hatmanul, fratele său, a fost tăiat, la care el privea din țeapă, încă viu. Oastea lui întregă a fost, astfel, înfrântă, încât nu se știe dacă a scăpat vreunul dintre ei pe loc, iar pe cei ce n-au pierit, goniți de ai noștri, atunci, i-au ucis țărani, în timp ce rătăceau pe câmpuri... / Atunci când Răzvan a venit cu oastea voievodului Ardealului și cu oamenii săi, împotriva noastră, oștirea Majestății Sale, Regelui, a fost plecată, în urma voievodului, Caraiman Ceaușu, Barbă-Sură, încercat în treburile războinice, precum se spune, atunci când noi trebuia să dăm lupta, iar Răzvan s-a pornit cu oastea sa, bine așezată și mai mare decât a noastră, înaintând în tabăra minunată și apropiindu-se, acum, de noi, cu strigăte „Isus” Isus! Isus!”, acest ceauș a sfătuit pe voievod să fugă la vreme, spunându-i că oastea noastră nu poate ține piept oștirii lui Răzvan. Nu și-a abătut mult ochii, pe care i-a întors, acum, spre pădure, ca să vadă că noi, cu ajutorul Atotputernicului Dumnezeu, n-am rămas de răs”¹⁶⁹⁴.

*

1609, ianuarie 28, Suceava. „Zapisul lui Toader, fiul Agathonei, prin care vinde lui Vasile Șeptilici din Suceava partea sa din satul Nemerniceni, pe Șomuz, ținutul Suceava, cu heleșteu și moară. „Adică eu, Toader, ficiorul Agathonii, fratele lui Evloghie din Nemerniceni de pre Șumuz, mărturisesc însumi pre mine cu acestui zapis al meu cum am vândut a patra parte de giurăte de sat de Nemernireni, ce iaste parte me, fac trei jerebii și giurăte, așjidire și giurăte de heleșteu din gios și din moara giurăte și de heleșteu din sus, iară a patra parte. Și am vândut fratelui nostru, lui Vasile Șeptelici, și giupânesii sale Tofana și ficiorilor săi drept 100 de taler bătuți, de argint, tot taleri de față. Și mi-au plătit deplin, denainte a mulți oameni buni și boieri: Nicolai hotnog și Dubău hotnog, și Cârștiian pihnicar, și Zota vameș, și Londe nepot Mihilii, și nainte doi șoltuz, Petru rumânesc și Norco arminesc, și Gavril Potlog, și Ghelasii a Magdalini, și Andahur cupeț, și Hiorga cupeț, ginerile Turcului, și Toader, și Afvar a dumisale hatmanului, și Isaico, și Costin, și toți vătămării de ocolul Sucevii. Și am vândut cu tot venitul, cum scrie mai sus, ca să-i hie de

¹⁶⁹⁴ Călători, III, pp. 661-664

acmu înainte dreaptă ocină fratelui nostru Vasilie Șeptelici și fimei sale, Tofanii, și cuconilor săi și nepoților și strănepoților. Și noi, dacă am văzut de bunăvoia lor vânzare și tocmală și deplin plata, noi am pus mai mare mărturie și pecețile noastre către acest zapis. Și altul ca să nu se amestice denaintea scrisorii mele, ca să se știe. / S-au scris în Suceava, 7117 <1609> ghenar 28». / S-au posleduit, Constantin Leondari sulger. / Vel logofăt¹⁶⁹⁵.

*

1625, martie 8, Suceava. Uricul lui Radu Mihnea Voievod, prin care întărește lui Iane, fost pârcălab, și jupânesei sale Nastasia un loc de prisacă, cu heleșteu și livezi, în hotarul târgului Suceava: „Noi Radul voievod, cu mila lui Dumnezeu domnul Țării Moldavei. Iată nu venit înaintea noastră și înaintea tuturor boierilor noștri moldovinești, și mari, și mici, sluga noastră Iane, fost pârcălab, și au adus înaintea noastră mulți oameni buni și bătrâni din ținutul Sucevii și megieși de pin pregiur. Și au mărturisit înaintea noastră precum uricul și ispisoaice ce-au de cumpărătură, pre un loc de prisacă, cu un heleșteu și livezi și împregiurul acelu loc, una zvârlitură de arc, ce iaste în hotarul târgului Sucevii, între hotarul Arinilor și împotriva **Mitohului Armenescu**, în **Țarina Mare**. Care acest loc de prisacă și heleșleu și cu livezi iaste lui driaptă cumpărătură de la Crăstina, preotiasa popii, lui Fodor, nepoata popii, lui Parțic, drept 140 taleri de argint. Iar popii, lui Parțic, i-au fost schimb cu Patru voievod, drept alt loc de prisacă și de heleșteu, pre pâraul Răchita Niagră, pre hotarul Ipoteștiur, însă împreună cu hotarul Cegărenilor și Teșăuților, care i-au fost lui de la Alexandru voievod. Iar după aceea s-au fost făcut și o moarte de om pre acel loc de prisacă, ce este în dreptul **Mitohului Armenescu**, și toți oamenii s-au lepădat de acel loc; iar popa Parțic au plătit 50 boi. Care acele drese s-au pierdut din mănăstiraa Slatina, în zilele lui Mihai voievod, când atuncea au prădat catanile și mănăstirea Slalina și multă avere au luat dintr-ace mănăstire. Deci, dacă am văzut noi, de la atâția oameni buni și bătrâni, mărturisire lor, precum că este lui driaptă cumpărătură acel loc de prisacă și heleșteu și livezi, ce mai sus scrie, pre ai săi drepti bani, și dresesele i s-au pierdut din mănăstire Slatina, iar Domnia me, văzând, am crezut, și iată dar și de la noi i-am dat și i-am întărit mai sus-numitului slugii noastre Iane, fost pârcălab, și giupănesii lui, Nastasii, fata lui Sima herar, pre acel loc de prisacă, cu heleșteu și livezi cu tot venitul, ce iaste în hotarul târgului Sucevii, între hotarul Arenii, în țarină, și în dreptul Mitohului Arminesc, ca să-i fie driaptă ocină și cumpărătură, și întăritură și uric, nerușuit nici odinioară. / Și alții să nu se amestice. S-au scris în Suceava, 7133 <1625> martie 8, / Domnul au zis. / Dumitrașcu vel logofăt au învățat / Borălianul a scris¹⁶⁹⁶.

*

1633 martie 12. Uricul lui Alexandru Iliăș voievod, prin care întărește lui Pătrașco și fratelui său Frangoale vătaf de aprozi, stăpânirea asupra satului Areni, cu heleșteul Luciul și cu alte locuri do heleșteie din ocolul ținutului Sucevei. „Noi Alexandru Iliăș voievod, cu mila lui Dumnezeu, domn Țării Moldaviei, iată, aceste adevărate slugile noastre, Pătrașco, cu fratile său, Frangoale, ce-au fost vătav za aprozi, au slujit altor luminați domni, înainte noastre, ce-au fost cu dreptate și cu credință, iar astăzi au slujit și noao cu dreptate și credință. Drept aceia, văzând noi a lor driaptă credincioasă slujbă cătră noi, i-am miluit cu osebită mila noastră și li-am dat și li-am întărit și li-am miluit și de la noi, întru al nostru pământ Moldaviei, a lor driaptă ocină și danie și miluire din ispisocu de danie și miluire, cu mare blăstăm, ce-au avut de la Moisei Movila voievod, un sat, anume Arenii, un heleșteu, anume **Luciul**, și cu alte locuri de heleștei și cu tot venitul, ce-i în târgul Sucevii. Pentru aceia, ca să le fie și de la Domniia mea slugilor noastră, Pătrașco și fratelui său, Frangoale biv vataf za aprozi, acel de mai sus numit sat, anume Arenii, și cu un eleșteu, anume **Luciul**, și cu alte locuri de heleștei și cu tot venitul, driaptă ocină și moșie și danie și miluire și uric și întăritură și cu tot venitul, nerușuit nici odinioară, în vecii vecilor. Și altul să nu se amestice. Domnul au poruncit, / 7141

¹⁶⁹⁵ DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, București 1989, p. 230

¹⁶⁹⁶ DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, București 1989, pp. 244, 245

<1633> martie 11 / Noi Alexandru Iliiaș voievod. / Cârstea Damiiian a scris. / S-au poseduit, Constandin Leondari sulger, Vel logofăt¹⁶⁹⁷.

*

1664, februarie 1: Eustratie Dabija, domnul Moldovei, poruncește lui Cârstea, portar de cetatea Sucevei, lui Miron Stîrcea, vornic de Suceava, lui Eremia Cîrcu, fost portar, lui Vasile Mălaiu și lui Ilie Murguleț să judece pricina dintre Andriiaș „ci-au fost șetrar mare pe sat Areni”, și Apostol, feciorul Iorgăi, care, împreună cu Arenii, i-a împresurat un loc „la o odae, la Frumoasa, în țarina târgului”, pe care l-au ținut moșii și părinții lui, și cu oameni buni „să socotească la acea odae” și să stâlpească locul ce se va alege lui Andriiaș șetrariul, după cum stăpânit moșii și părinții lui. Racoviță mare logofăt a învățat¹⁶⁹⁸.

*

1671 februarie 3: Carte domnească a lui Gheorghe Duca voievod, prin care scutește cinci oameni ai Episcopiei Armene din Suceava de dajdie, de bir, de taleri, de lei, de orți și de toate cheltuielile față de târg și de bresle. / „Adică Domnie me m-am milostivit și am lăsat episcopului armenescu di la Suceavă, di la episcopie și de **mitocu**, cinci omini să hii di scotială și să fii în paci di dajde, și de birol lor, și de taleri, și de lei, și de orți și de alti tabli și de cheltuială di totu să fii în paci, să nu aibă strânsura la nimica nici cu târgul, nici cu briaslile. Așîdîre di acum înainte să aibă a-și chima și a-și strângi omini armeni din Țara turcească sau din Țara Leșască. Câți armeni vor veni acolo dintr-altă țară și aceea să fii în paci di toati câti mai sus scriem. Și dacă vor veni acolo la ipiscopie, să vie aici la Domnie me, să le facim cărți di odihnă, să n-aibă nici un val di la nimeni. Pentru aceea și voi, toți slujitori, să nu le faceți val și asuprelî, ca cine va învălui de mari certări va hi. Așîdîre și **pâini câtă vor ara omini și vor sămăna pre hotarul** episcopii să nu e pâini de la zeci pre sama Donmii meli, nici alt nime să nu-i învăluiască, ci să aibă a lua din zeci, din pâine și din tot venitul episcopul armenescu. Iară mai mult să nu cutezi a învălui presti carti Domnii meli. / Leat 7179 <1671> februarie 3. / Ian Duca voievod¹⁶⁹⁹.

*

1671, martie 9. „Zapisul lui Gheorghe vătămanul și cu toți sătenii din Tătărași, ținutul Sucevei, prin care vând lui Ilie Drăguțăscul mare armaș și cumnatului său, Ioniță Șeptelici medelnicerul, o bucată de loc din hotarul Tătărașilor, cu 60 lei bătuți. Adică eu, Gheorghie vătămanul, și cu toți sătenii din sat, din Tătărași, din ținutul Sucevii, anume: Drăgșan păscariul, și Ionașco tij păscariul, și Costantin cel Bătrân, și Nacul rotariul, și Ștefan fratile lui Costantin celui Bătrân, și Ursul feciorul Fluerașului, și Vasilie Ficiorul Lupului, și Apostol ficiorul preotesii, și Gavril ficiorul lui Gheorghită celui Bătrân, și Mihail, și Neculai ficiorul Dancii, și Ursul Apreotesii, și Neculai Apopii și Dumitrașcu ficiorul lui Drăgșan, scriem și mărturisim cu acestu adivărat zapis al nostru cum noi, de nime siliți, nici asupriți, ce de a noastră bunăvoie, am vândut o bucată de loc din hotarul nostru, a Tătărașilor, care bucată de loc intră în hotarul Nemircenilor, din valea Zăpodii Băeșilor (Zăpodie – vale lungă și plată, adăpostită de înălțimi, platou) și dintr-a Mihăeștilor despre Șomuz, de unde să inpreunează podiile, din vale până în Drumul Băeșilor, ce vine **Drumul cel Mare de la Bae**, de la podii ce să suie drumul în deal, pe diasupra **Strâmbului**, heleșteului, culme pe Drumul cel Mare, până la Podul cel de Piatră, la Puțul cu Cumpăna, unde să chiamă la Podișoari; și acolo iar să inpreună iarăși cu hotarul Nemircenilor. Ace bucată am vândut-o noi dumisale lui Ilie Drăguțăscul marile armaș, și giupânesii dumisale, Saftii, și cumnatului dumisale, lui Ioniță Șeptelici medelnicerul, drept 60 de lei bătuți, ca să fie dumilorsale driaptă ocină și moșie, în veci, și cuconilor dumisale, și nepoților și strănepoților, în veci neclătită. Și ni-au dat dumniilor toți banii deplin în mâinile noastre. Deci noi, văzând plată deplin, am făcut acest

¹⁶⁹⁷ DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, București 1989, p. 260

¹⁶⁹⁸ DGAS Suceava, *Din tezaurul documentar sucevean*, 1393-1849, Suceava, 1987, p. 179

¹⁶⁹⁹ DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, București 1989, p. 316

zapis la mâna dumnilorsale ca să-și ție dumnilor acel loc, ce mai sus scrie, în veci, și să aibă dumnilor a-și face și dresă domnești. Și la această tocmală a noastră tâmplatu-s-au mulți boeri, anume: dumnilor comisul Ștefan Brăescul, și dumnilor Vârlan Rusul logofătul, și dumnilor Ionașcu armașul, ficiorul Naculni, și dumnilor Ilie Zbera vornicul, și Pătrășcan Tăutul, și dumnilor Vasile Aramă, și Dumitrașo Hagi de Suceavă și alți mulți boeri și oameni buni carii vor iscăli mai gios. / Și pentru mai mare credință, ni-am pus toți pecetile la acest adivărat zapis al nostru; și acești boeri toți au iscălit, ca să să știe. / 7179 <1671> martie 9. / Gheorghie vătaman. / Drăgșan păscar. / Ionașco păscar. / Costantin Nacul. / Ștefan Ursul. / Vasile Apostol. / Gavril. / Mihăilă. / Niculai Apopii. / Dumitrașo. / Ștefan Brăescul comis. / Vârlan biv logofăt ical. / Ilie Zbera vornic. / Pătrășcan Tăutul”¹⁷⁰⁰.

*

1677, April 21: Antonie Ruset VV dăruiește episcopului armenesc din Suceava, pentru episcopie și pentru **Mitoc** (locul pentru făcutul fânului, din jurul mănăstirii **Hagigadar** – n. n.), 5 familii de scutelnici; aceștia să fie scutiți de orice dare, precum zloți, taleri, lei și de toate celelalte angării și să nu fie supărați de nimeni, nici de târgoveți, nici de alții. Și de acuma înainte să fie tari a chema mai mulți armeni din Țara Turcească sau din Țara Leșască. Armenii care vor veni în țara noastră să fie scutiți, după cum scrie mai sus, iar dacă vor veni la episcopie, să vină la domnia noastră, ca să le dăm o carte de scuteală, pentru a nu fi supărați de nimeni. Iar voi, dregătorilor, să nu-i supărați, iar cine le va face asupreală va fi de mare pedeapsă. Iar de pe roadele ce vor crește pe pământul episcopesc, ca și la **Mitoc**, să nu se ia de a zecea și nime să nu-i supere, ci episcopul armenesc să ia de a zecea din roade și din toate veniturile”¹⁷⁰¹.

*

1701, iulie 25: Ilie din Bosance cumpără niște boi furați de la Nicolai Perjul, din Rădășeni. Alți doi bosânceni, „Vasile Arămescul, diacon de Bosance, și Gheorghită, vătaman tot de acolo”, sunt menționați, în 16 februarie 1724, ca martori la hotărnicirea Tișăuților.

*

1707 mai 8. Carte domnească a lui Antioh Cantemir voievod, prin care întărește lui Panaite, fost mare postelnic, satul Areni, din hotarul târgului Suceava, cu heleșteul din mijlocul salului. „Noi Antioh Cantemir voievod, cu mila lui Dumnezeu, domn Țării Moldaviei. Dat-am cartea Domniei mele credincios și cinstit boerului nostru, dumnealui Panaite biv vel postelnic, ca să fie volnic cu cartea Domniei mele a ține și a propri satul Areni, cu tot hotarul și cu tot venitul, care este driaptă ocină și moșie a dumisale. Așijdere, să aibă a ține și a propri și un hăleșteu care este în mijlocul satului Arenilor. Pentru care **hăleșteu** au avut dumnealui întrebare cu **Ursul Bulai**, zicând Bulai cum că acel hăleșteu l-au cumpărat moșii lui de la un târgoveț de Suceavă, arătându-ne un ispisoc di-ntăritură de la Ștefan sin Vasilie voievod. Iar boiarinul nostru, carele mai sus scriem, au dat samă cum acel hăleșteu au fost pe loc domnesc a târgului nostru a Sucevii. Și s-a apucat că va dovedi cu drese făcute mai denainte decât ispisocul Ursului Bulai. Deci și Domniia me li-am fost dat păsuială, ca să-și aducă dumnealui Panaiote postelnicul dresăle de dovadă. Deci când au fost acmu, ni-au trimes dumnealui un ispisoc de la Alexandru Ilieș voievod, scriind cum acel sat, ce mai sus scriem, anume Arenii, l-au dat danie, cu toate heleșteile și cu tot locul ales și stâlpit Moșii Movilă voievod lui Frangole ce-au fost vătav de aprozi și fratelui său, lui Irimie Vînculeț biv aga. Pentru aceea să aibă a popri și a ține și acel hăleșteu despre Ursul Bulai, iar cui va păre cu strâmbul, după ce vom vini în scaun cu sănătate, să vie să-și întrebe. Iar boiarinul nostru postelnicul Panaiote să aibă a ține și a stăpâni, precum îi scrie dresul de la Alecsandru Ilieși

¹⁷⁰⁰ DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, București 1989, p. 317

¹⁷⁰¹ Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, IV, 1720-1745, Cernăuți 1938, p. 153

vodă. Și nime să nu ste împotriva cărții Domnii mele. / 7215 <1707> mai 8. / Singur domnul au învățat. / Axintie uricari”¹⁷⁰².

*

1715, martie 1: Necolai Alexandru Mavrocordat Voievod scrie la toți slujitorii ținutului și ai târgului Sucevii pentru mitropolia Moldovii, ajunsă la „mare scăpăciune și răsăpă din zavistia nepriitorului”, întocmind satul **Bosancii**, de la Suceavă, cu „rupta” să dea pe an 5 sferturi, sfertul de 45 ughi, deci într-un an 230 ughi, zlotașii să nu intre în sat, ci ei vor da banii la vremea sfertului la mâna mitropolitului, iar acesta îi va trimite la visterie. Gorștinarii nu vor lua disetina de stupi și gorștina de oi și de mascuri, ci aceste biruri s-au dăruit mitropolitului „ca să fie de ajutor la sfânta mitropolie”. Preotul din Bosanci își va da gorștina și desetina în mâna mitropolitului, iar disetnicii și gorștinarii de țară să nu-l supere. La oamenii de Bosanci să nu între nici un fel de globnici, nici șugubinari, nici pârcałabi de acel ținut, nici vornici de Suceava „nici a-i giudica, nici a-i certa”, îi va judeca și certa numai mitropolitul. Numai „dacă vor face între dânșii moarte de om sau furtușag, atunce să va socoti cu divanul domnescu”¹⁷⁰³.

*

1729, Dec. 24: Gheorghe, mitropolitul Moldovei, dăruiește mitropoliei satul Nimercinii cu biserică de piatră și cu temelie și pivniță de piatră, din care 1/2 sat fusese cumpărată de el de la Silioneasa, iar 1/2 de la Ciudin, amândouă părțile cu suma de 500 lei. Dăruiește totodată și heleșteul **Strâmbul pe valea Capeștei armenești**, pe care l-a cumpărat de la Ștefan Eni logofăt și de la Șeptelici pentru suma de 170 lei (Erbiceanu Constantin: „Istoria mitropoliei Moldaviei și Sucevei”¹⁷⁰⁴).

*

1737 aprilie 21. „Zapisul lui Dima Iolăș, prin care dăruiește mănăstirii Sfântul Ilie un loc din hotarul târgului Suceava, în Țarina Mare, învecinat cu locul mănăstirii. „Adică eu, Dima sin Gheorghită Ioliț, și cu femeia me, Sanda, și cu nepoții miei, care mai gios s-or iscăli, făcut-am credincios zapisul meu la mâna egumenului Ghelasii și a tot soborul ot svinta mănăstire care este hramul lui Sveti Ilie, pe cum având eu un loc în **Țarina Mari**, de la părinții miei, care se hotărăște cu locul mănăstirii și den sus și den gios, eu, de nimine silit și neasuprit și neavând feciori, am dat acel loc danie svintii mănăstiri, să fie pomenire a tot rodului nostru, în veci. Iar egumenul și cu soborul svintei mănăstiri, văzându-mă că sunt om slab, ei, de bunăvoe lor, mi i-au dat doi giunci și o vacă. Și li-am arătat și locul, care locul slujește den Drumul Horodnicenilor în gios, împotriva dumbrăvii popii, și parte den sus are semn den movilă în movilă, iar parte den gios slujește până în coda **Luciului** care este heleșteul svintii mănăstiri, iar de-a lungul slujește până în zare dialului: de-a lungul sunt semne, tot movilițe, de amândoo părțile. Însă dentr-acest loc, cari mai sus serie, fiind eu la o slăbăciune, am dat loc, cari face tot doo stoguri de fân, care are și zapis Pădure de la mine și răspunde în zapis cât slujește acel loc den bordei pân-**Înpuțita**. Și această bucățe de loc Ștefan sin Ioniță Iolăș despre miazănopte, den ezăr, pân la Soci, groșora cu soci, care și aceia au dat Ștefan cuvios svintii mănăstiri să fie pominire pentru sufletul părinților dumisali și a dumisali și pentru aceasta au iscălit și al doile din noi am dat să fie driaptă moșie svintii mănăstiri, în veci. Iar cine s-ar scula cu pricină, iar care s-ar scula ca să strice den niamul nostru pentru această moșie să fie supt blăstămul Domnului Isus Hristos și a Maicii Precistii și a tuturor svinților și a hramului lui Svetii Ilie și a tot săborul, să fie neertat, în veci. Și acest zapis s-au făcut înainte svinție sali părintelui Isaie, dichiu de Suciava, și înainte dumilorsali vornicilor de Suciava și altor omini buni, cari mai gios s-au iscălit. Și s-au iscălit și părintele dichiu și dumnalor vornici și pentru mai mari credința m-am și iscălit. / Let 7245 <1737> aprilie 21. /

¹⁷⁰² DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, București 1989, pp. 367, 368

¹⁷⁰³ Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, IV, 1720-1745, Cernăuți 1938, p. 153

¹⁷⁰⁴ Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, V, 1745-1760, Cernăuți 1939, p. 155, nota 1

Și eu, Dima, m-am iscălit. / Eu, Ștefan sin Ioniță Ioliș. / Eu, Nica, nepot de soră Dimii. / Eu, Mihălachie, nepot de soră Dimii. / Gavril sin Gligor olar. / Ursul zet Dimii. / Mihai zet Dimii. / Eu, Vasili Pădure sin lui Gavril Pădure, m-am tânplat. / Eu, Costantin olar sin lui Gligor olar, m-am tânplat. / Eu, Ion ciobotar sin lui Tudose ciobotar, m-am tânplat. / Eu, Ion Acârstinii, m-am tânplat. / Nicolai zet Ioliș m-am tânplat. / Eu, Andrii Zgârîbrîndză, m-am tânplat. / Eu, Ursul Gorca, m-am tânplat. / Dinaintea noastră s-au făcut acest zapis: Isac dvornic Suceavschii. / Ilie Șeptelici vornic m-am tânplat. / Toader Bădiliță vornic Suceavschii m-am tânplat. / Iordache Cărăge m-am tânplat. Az Ioasaf egumenos ot Dragomirnos. / Această danie s-au făcut înainte noastră și pentru adeverință am iscălii și noi, / Antinii Mitropolit Suceavschii Ctitor. / Și pentru o burată loc a lui Ștefan Iolăș au fost dată rău și am ras-o¹⁷⁰⁵.

*

1748, ianuarie 24, Suceava. „Ileana Șeptilicioaia, fata lui Ene Barbălată, cu feciorii Costân și Ștefan, vând lui Vasile Pădure ocina lor, moștenită de la părintele ei, un loc în câmp numit **Frumoasa cea Mare**, având **pe acel loc un heleșteu**, cu **loc de prisacă alături**, cu 95 lei bani gata. Martori : Naftanail ieromonah, Dan vameș, Naftanail egumen Solcăi, Petre Chelealbă, Neculai curătorul, Neculai Chițăscul, Ursachi Foti, Bogdan Atomii a Ciuntului, Ștefan Iolăș și alții. A scris Iorest ieromonah, ecleziarh la mitropolie¹⁷⁰⁶.

*

1748, noiembrie 16: Costin Șeptelici, cu rudele sale, vinde lui Vasile Pădure un heleșteu și-i dăruiește o bucată de loc, amândouă situate lângă **Frumoasa cea Mare**, ținutul Sucevei. „Adecă eu, Costin Șeptelici, împreună cu fratile meu Ștefan Șeptelici, feciorii lui Iliea Șeptelici, și cu maica noastră Ileana, fata lui Enachi Barbălată, făcut-am acest adivărat zapis, de nime siliți, nici asupriți, ci de a noastră bună voea la mâna dumisale hinului nostru Vasile Pădure, precum i-am vândut al nostru drept **un heleșteu ci este în Frumoasa ce Mare**, pe de amândoa părțile cât slujești vatra hăleșteului, de o parte **să hotărăște cu Litenii** și de altă parte să hotărăște cu moșia lui Canțiriu târgovăț din Suceavă și din coada hăleșteului din **drumul cel mare** în sus să hotărăști cu moșia lui Sfeti Neculai care o stăpânești acum o fată Iliea. Deci noi i-am vândut a noastră dreaptă ocină și moșia, după cum scrie mai sus, dumisale hinului Vasile Pădure drept optzeci lei noi, ca să-i fiea în veci neclătită dumisali și fii(lor) dumisale și nepoților; dar cine s-ar scula dintre neamurile noastre să n-aibă treabă cu dumnealui Vasile Pădure, ci cu noi să-ș întrebi de va avea ceva, căci acest heleșteu nu este despre parte Șiptliceștilor, ci iaste despre parte moșului nostru Enachi Barbălată. Și la această vânzare a noastră s-au întâmplat mulți oameni buni și bătrâni târgoveți din Suceavă. Și pentru mai bună credința mai gios s-au iscălit, care au știut carte, iară care n-au știut, șe-au pus degitile. / Leat 7257 noem. 16. / Ileana Șeptilicioaea; Costantin Șeptilici; Catrina Șeptilicioaea; Ștefan Șeptilici. Ermonah Aftanasi proegumen Sintiliea m-am întâmplat. / Ne-am iscălit care mai gios ne vom pune și degitile și iscăliturile jidovești (și) arminești. / Eu, popa Vasile martor; eu, popa Toader protopop ot Suceava m-am tãmplat; eu, Isac m-am întâmplat; eu, Manolachi sin Andrei celui mari din Suceavă. / Deosăbit i-am mai dăruit altă bucată de loc tot dintr-acesta **hotar a Frumoasăi cei Mari** de pe cea parte care **și aceasta să hotărăște cu Litenii**, precum merg movilele în rând pe zare d(e)alului, precum să hotărăști moșia, care sânt mai gios, care să hotărăște cu Zâpodia Vlădicăi până unde să împreună părăile la iaz în **coada Luciului**; și iată și noi de bună voea noastră ne-am socotit dinpreună cu frați meu Ștefan și cumnata noastră Catrina, care au ținut-o Ion Șeptilici și i-am dăruit finilor noștri celor mai mici, de care și ei ne-au comandat părinții noștri, fiind noi la scăpăciune. / Deci și noi vazind că ne-ar face atâta bine, i-am dat această moșia ce arată mai sus, iară care dintrc neamul nostru s-ar scula, cu dumnelui să n-aibă treabă, cu noi să-ș întrebi,

¹⁷⁰⁵ DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, București 1989, pp. 369, 370

¹⁷⁰⁶ DGAS Suceava, *Din tezaurul documentar sucevean*, 1393-1849, Suceava, 1987, p. 272

fiindcă aceasta bucală de loc nu este a Șepleliceștilor, ce esle a lui Eni Barbălată, a părintelui maicii noastre. Iar care s-ar scula din neamul nostru să fiea supt blăstăm și afurisit și pentru credință ne-am și iscălit de iznoavă, că această parte iaste dată ca să să cr(e)ază. / Let 7257 mai 12(1749). / Costăn Șeptelici; Ștefan Șeptelici; Catrina Șeptelicioaea; Ștefan Cocioacăș (?); Ion cibotar staroste; popa Toader m-am întâmplat; Neculai Chițăscul; Ștefan Iolăș; Gheorghii Chițăscul; Ion Brânză târgovăț bătrân. // Copie. Documentul din 16 noiembrie 1749 a mai fost iscălit de Șloima, fiul lui Isac, Heiș mori la Ierusalim, Lupul șoltuz, ginerele Măriei. A scris Grigori Moisa; iscălitură armenească¹⁷⁰⁷.

*

1749, mai 12, Suceava. „Constantin Șeptilici, Ștefan Șeptilici, Catrina Șeptilicioaia, fiind lipsiți de mijloace și ajutați la înmormântarea părinților lor de finii lor, fiii lui Vasile Pădure, dăruiesc acestora o bucată de loc din moșia **Frumoasa cea Mare**, ce se învecinează cu Litenii, pe unde merg movilele în rând pe zarea dealului, cu **Zăpodiea Vlădicăi**, până unde se împreună pâraiele la iaz, în **coada Luciului**. Acest loc a fost al lui Ene Barbălată. Martori: Ion Cibotar staroste, popa Toader, Neculai Chițăscul, Gheorghe Chițăscul, Ștefan Iolăș, Ion Brânză târgoveț bătrân¹⁷⁰⁸.

*

1752 mai 17, Iași. Scrisoarea de cercetare a marelui vornic Radu Racovița și a hatmanului Constantin Razul, întărită de Constantin Racovița voievod, în pricina dintre Mitropolia Moldovei și negustorii suceveni Șeptilici, Vasile Pădure, Bulai, Zotta, mănăstirea Sfântul Ilie, pentru unele bucăți de loc, pe care aceștia le dețin din moșia satului Areni. / „Noi Constantin Mihai Cehan Racovița voievod și domn, din mila lui Dumnezeu, al Țării Moldovei, am întărit cu semnătura și pecetea noastră toate acestea, precum și cele cuprinse în această scrisoare, după constatarea marilor noștri boieri și după judecata noastră domnească. Noi Constantin voievod m.p. Cu aceasta facem noi toți știre, celor care au nevoie s-o știe, în ce fel, ca urmare a poruncii domnești a prea înălțimii și prea puternicei sale, a voievodului Constantin Mihai Cehan Racovița, noi am discutat în pricina certurilor cu biserica Mitropoliei, apoi cu câțiva negustori din Suceava, de asemenea am ascultat plângerea lui Șeptelici, apoi pe cea a călugărului Parftenie, starețul mănăstirii Sfântul Ilie, pentru o bucată de loc aparținând bisericii Mitropoliei, care teren se află pe locul satului Areni. Despre aceasta ne-a spus cinstitul părinte și mitropolii al Moldovei, Iacob, cum că înainte ca Arenii să fi aparținut bisericii Mitropoliei, era dimpreună cu pământurile Sucevei. Ne-a arătat porunci vechi și noi în care este scris că satul la început a fost o danie de la decedatul voievod Moise Movilă, care l-a dăruit lui Frangolie vătaf de aprozi și fratelui acestuia, Ieremie Vănculuț fost agă (sau colonel). După moartea acestora a ajuns acest sat în posesia femeii lui Frangolie, Axenia, care era sora lui Ursachi vistiernic. După moartea acesteia a ajuns acest sat la Ursachi vistiernicul, iar Dumitru postelnic, fiul lui Ursachi, a vândut mai apoi satul lui Abăza Ilie vornic. Pomenitul Ilie Abăza l-a dat, mai departe, prin cumpărare, lui Panaietachi postelnic, fiul acestuia, anume a lui Panaietachi postelnic, a amanetat acest sat turcului Mersin pentru o datorie. Turcul l-a vândut în virtutea drepturilor sale decedatului chir mitropolit Ghedeon; în felul acesta și satul acesta a ajuns în posesia sfintei biserici, care îl stăpânește și în prezent. După aceea, sfântul părinte și mitropolit a chibzuit și a văzut că hotarele acestui sat sunt încălcate de către negustori, care au pătruns până în mijlocul satului. În același timp au ridicat pretenții asupra câtorva locuri, pretinzând că acestea le sunt rămase de la părinții și bunicii lor. Despre aceasta au prezentat chiar scrisori de cumpărare, cum că ei au cumpărat unul sau altui din locuri, de la alți oameni. Între aceștia s-au evidențiat Șeptilicii, mănăstirea Sfântul Ilie, Vasile Pădure, familiile lui Bulai și Ștefan Zotta. Și înălțimea sa, Domnul, a trimis până acolo un hotarnic, și anume pe domnul Vasile Buhăiescul fost medelnicer, ca acesta să cerceteze

¹⁷⁰⁷ Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, V, 1745-1760, Cernăuți 1939, document 15

¹⁷⁰⁸ DGAS Suceava, *Din tezaurul documentar sucevean*, 1393-1849, Suceava, 1987, p. 276

pricina și să hotărâncească hotarele pomenitului sat, după scrisorile aflătoare la biserica sfintei Mitropolii. După ce s-au văzut atare scrisori și mărturii ale boierilor, în privința hotarelor, după aceea unii au fost chemați să vină într-acolo, la el, ca Teodor Bădeliță fost vornic de Suceava, Constantin și Ștefan Șeptilici, părintele ieromonah Parfenie, egumen de Sfântul Ilie, și alți negustori din românii și armenii bătrâni, cărora îndată le-a citit în întregime fiecare înscris în parte prezentat. După aceea, a găsit chiar și natura acestui lucru, că într-o scrisoare de danie pe acest sat, pe care a semnat-o decedatul domn Alexandru Iliș, din anul..., este scris că acest fel de document l-a întărit pomenitul domn lui Frangoli vătaf de aprozi și fratelui acestuia, Ieremia Vaculuț aga, în virtutea unui hrisov și a daniei păstrate de la domnul Moise Movilă, care document însă s-a pierdut, totuși este destul despre aceasta dovada domnului Alexandru Iliș dată înscrisului de întărire în privința acestei danii, în care înscris este însemnat că satul Areni a fost dăruit împreună **cu un iaz numit Luciul**, împreună cu alte locuri aparținătoare de acesta, apoi veniturile acestora, din hotarul Sucevei. Încolo, în ceea ce privește această danie, în document nu sunt notate, de jur-împrejur, semnele hotarnice, și chiar nici un alt document de hotărnicie nu s-a aflat, decât unul singur, de la decedatul chir mitropolii Nichifor, care a hotărnicit bucățile de loc și hotarele acestui sat Areni, pe o parte de-a lungul hotarului de la mănăstirea Sfântul Ilie și la Drumul Mare care duce la Câmpulung, începând de la târg, până la sfârșitul hotarului, unde acest hotar se întâlnește cu cel al Zahareștilor și Liteniilor, după cum arată, de mai multe ori, hotarnica lui Agărici vornic de poartă și înscrisul lui Simion Cheșco uricar, care au fost hotarnici. De partea cealaltă, însă, satul Areni nu a fost hotărnicit, din cauză că satul Areni a fost în numeroase certuri cu acei negustori, cu acei călugări de la Sfântul Ilie și cu acei Șeptilici, acestea sunt deci sus pomenitele cauze, care s-au furișat cu terenurile aparținătoare în mijlocul satului Areni. Toate pricinile la un loc însă le-a cercetat înainte pomenitul hotarnic Vasile medelnicer. Acesta a poruncit ca ei să dovedească în ce fel părinții acestora au dobândit astfel de terenuri, dacă eventual le-au fost dăruite de cineva. Astfel, trebuie să prezinte documente scrise și domnești, deoarece este bine cunoscut că locul a fost domnesc și nimeni nu este împuternicit să posedă un teren fără danie, după cum este și în timpurile de azi, că dacă un loc sau altul se află fără proprietar, chiar să nu fi fost dăruit nimănui, aceste locuri aparțin întotdeauna domniei și nimeni nu are nici un drept pe acestea să le ia în posesie. Și aceștia nu au putut să arate că au vreun document domnesc, ci au vrut să se justifice numai cu câteva scrisori de cumpărare, că aceste locuri le-au cumpărat unii de la alții. Despre un loc sau altul nu a ieșit la iveală nici un înscris, ci s-a pretins că acestea au fost pierdute. La sfânta mănăstire a lui Ilie s-a aflat numai un singur document domnesc pentru câteva bucăți de loc, care teren a fost danie pentru mănăstirea Sfântul Ilie. În același timp, pentru un **iaz cu locuri de arat**, care a fost răscumpărat de la Șerban și decedatul Cantacuzino stolnicul, despre aceasta a fost găsit un hrisov scris de decedatul domn Ștefan Vasile pentru întărirea vânzării. În acest caz al lacului și iazului, nu a fost aflat însă alt document de bază despre o posesie temeinică a acestora și este discutată, spre a se cunoaște în ce fel și chip acest loc a fost despărțit de târg¹⁷⁰⁹.

*

1772: Pe moșia Bosanci, partea Mitropoliei, s-au stabilit emigranții ardeleni, pălmași din Dragomirești, Zaharia Ungur și Alexa Moldovan, iar în 1774, Dumitru Chifor, pălmaș din Budurlău, urmat, în 1775, de pălmașul din Reghin Ion Trif. În 1777, mai vin trei familii de pălmași ardeleni, toți din Cepan, Siomeon și Tudor Moroșan și George Ilovan, în anul următor, 1778, sosind doar un plugar, din Bungard pe Someș, un oarecare Zacharie.

*

1772-1794: Recensământul lui Rumeanțev¹⁷¹⁰, din 1772-1773, înregistrează la Bosanci, sat cu salvoguardia preînălțatului Graf, fără alte precizări, „159 – toată suma

¹⁷⁰⁹ DGAS Suceava, *Din tezaurul documentar sucevean*, 1393-1849, Suceava, 1987, pp. 384, 385

¹⁷¹⁰ A.Ș. Mold., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 353

caselor”, însemnând 111 scutelnici ai Mitropoliei Sucevei, 14 popi, 10 femei sărace, 7 țigani și 17 scutelnici călugărești cu salvogvarde. Recensământul generalului Spleny, din 1775, consemnează ca trăitori în Bosanci, arondat Ocolului Mijlociu, 9 popi și 161 țărani, deși, în urmă cu un an, în 1774, satul avea, conform Topografiei lui Werenka, 128 de familii, numărul acestora sporind, în următorul deceniu, la 238 familii și tot atâtea gospodării. În 16 februarie 1794, Comisariatul cezaro-crăiesc al Ținutului Suceava fixează suprafața sesiilor parohiale pentru Bosanci, Udești și Reuseni la câte 24 fălci, scutindu-le de boieresc.

*

1782, martie 4: Anania Sevastia, egumenul mănăstirii Burdujeni, cu Meletie, egumenul de Ilișești și duchiul mitropoliei, declară, în fața comisiunii austriece, că: „Nu se știe cine a donat moșiile Uidești, **Bosance**, Bodeni și **Frumoasa**. Tătărăși fusese cumpărat de mitropolitul Ghedeon, de la Maria, văduva lui Ștefan Milescul sărdar, și de la fiul ei, Frangole postelnic. Arenii fusese proprietatea unui turc, de la care i-a cumpărat mitropolitul Ghedeon. **Nemercenii** aparținuse familiei Șeptelici, care i-au vândut mitropolitilor Antonie și Gheorghe (Arh. Stat. Cernăuți, Liber Granicialium X 355-372). / **Luciul** și **Strâmbul** sunt două heleștee. Strâmbul se află pe hotarul satului Bosanci, iar Luciul pe cel al târgului Sucevii”¹⁷¹¹.

*

1782, martie 4, Suceava. Procesul verbal încheiat de Comisia Aulică de Hotărnicire cu împuternicirii Mitropoliei Moldovei referitor la proprietățile pe care le are biserica mitropolitană Sfântul Gheorghe în orașul Suceava și la moșiile Areni, Tătărăși, **Bosanci**, Uidești, Nemerceni, **Luciul**, **Strâmbul** etc. (Copie tabulară din protocolul Comisiei Aulice de Hotărnicire a Bucovinei și din documentele de hotărnicire, paginile 689 până la 728, privitor la moșia Bosanci a Mitropoliei). „Continuat în ziua de 4 martie 1782. După ce domnul colonel și președinte al comisiei s-a pus din nou pe picioare, după ce stătuse 14 zile la pat, cu tuse și umflătură, și, de asemenea s-au sfârșit și ceremoniile bisericești ale religiei ortodoxe, care reținuse pe fiecare cleric și mai ales pe egumeni la bisericile lor, chiar astăzi a apărut în fața acestei comisii, din partea cealaltă, domnul episcop de Burdujeni, numit Anania, cu domnul egumen de Ilișești și duchiul al Mitropoliei Țării, numit Meletie, cu o împuternicire semnată de domnul mitropolit de Iași, care a fost anexată aici sub nr. 216, și au confirmat depunerea jurământului. / **1).** Cine a înființat sau a ctitorit Mitropolia Țării de aici? / **Răspuns:** Odinioară erau în Moldova numai episcopi și episcopul de Rădăuți, care pe atunci era cel dintâi, era supus mitropolitului și patriarhului titular de Ohrida; când însă domnul Alexandru cel Bun a fost încoronat de împăratul bizantin Ioan Paleologul, el a numit pe episcopul de Rădăuți ca mitropolii al țării, și l-a supus patriarhilor de Constantinopol, după ce a pus capăt dependenței de Mitropolia Ohrida. / **2).** Dacă domnul Alexandru l-a numit pe episcopul de Rădăuți ca mitropolit, i-a repartizat sau dăruit unele moșii pentru întreținerea sa? / **Răspuns:** Domnul Alexandru, când a numit pe episcopul de Rădăuți ca mitropolit, i-a dăruit acele moșii pe care Episcopia de Rădăuți le posedă și astăzi. Pe de o parte, scaunul mitropolitului s-a schimbat și a fost trecut ba aici, ba colo, pe de altă parte însă moșiile pe care domnul Alexandru le-a dăruit mitropolitului de Rădăuți au rămas Episcopiei rămase la Rădăuți. / **3).** În ce vreme scaunul mitropoliților țării a fost mutat la Suceava? / **Răspuns:** Vremea în care mitropolitul a dus scaunul său în Suceava nu le este cunoscută. / **4).** Cine a fundat biserica de aici, care poartă numele Sfântului Gheorghe, întocmai ca și blazonul mitropolitului de aici? / **Răspuns:** Un domn al Moldovei, numit Petru (Mușat – n. n.), a ridicat biserica (Mirăuți – n. n.) pentru Sfântul Gheorghe, dar, în afară de aceasta, de asemenea și biserica Mitropoliei din Iași se numește Sfântul Gheorghe (biserica din Suceava, care adăpostește moaștele Sfântului Ioan, ctitorită de Bogdan și terminată de Ștefăniță Vodă, în 1522 – n. n.). / **5).** Dacă acest domn Petru, care a ridicat biserica Sfântul Gheorghe, a dăruit de asemenea acesteia și câteva moșii?

¹⁷¹¹ Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, IV, 1720-1745, Cernăuți 1938, p. 153

/ **Răspuns:** Acest domn Petru probabil să fi făcut unele danii bisericii. Regele polon Ioan Sobieski, atunci când a fost în țară, a luat cu sine în Polonia, pe mitropolit, pe Sfântul Ioan cel Nou și toate scrisorile Mitropoliei, din care cauză din lipsa înscrisurilor nu se poate ști, cine a dăruit ceva acestei biserici. / **6).** Vor fi știut, totuși, următorii mitropoliți cine a dăruit ceva bisericii Sfântului Gheorghe, deoarece au făcut rugăciuni în slujbele religioase și chiar și în biserică pentru astfel de întemeietori și făcători de bine și întemeietori egumenilor obligativitatea pomenirii lor în liturghii solemne? / **Răspuns:** La ei nu ar fi obiceiul ca numele întemeietorului sau făcătorului de bine, împreună cu cauza, să fi fost însemnat; de ce pentru unul să se roage, ei ar fi însemnat că este să se roage pentru Constantin sau Petru. Mitropolitul și-a menținut până acum aici moșiile sale numai prin mărturiile oamenilor evlavioși, care au mărturisit, cu carte de blestem, că acestea sau alte moșii au aparținut Mitropoliei. / **7).** Ar vrea aceștia să informeze apoi ce deține Mitropolia ca moșii și în Cordon? / **Răspuns:** Mitropolia deține următoarele sate și predii ca: satul Uidești, satul Bosanci, Tătărași cu 16 case, Areni cu 15 case; moșiile: Nemerceni, **Podeni, Frumoasa, Luciu, Strâmbul**; terenul din jurul Mitropoliei, pe care trăiesc țigani; de asemenea, 10 stânjani de loc în Ulița Mare, care a fost numit și Arenda Mitropoliei; la fel, o casă cu o pivniță în oraș, care a fost numită casa lui Harmota; un loc cu o pivniță lângă biserica armenescă. / **8).** Cum a ajuns satul Uidești către Mitropolie, dacă i-a fost dăruit sau dacă a aparținut bisericii Sfântului Gheorghe, sau dacă l-a cumpărat mitropolitul? / **Răspuns:** În prealabil, ei trebuie să comunice comisiei că în întreaga Moldovă sau Valahie nici o biserică nu are pământuri sau moșii proprii, deoarece mereu același care are moșii se îngrijește de biserică și, în caz de distrugere, trebuie s-o refacă. De exemplu, biserica unei mănăstiri va fi întreținută de mănăstire și cele ale Mitropoliei, de mitropolit. Dacă satul Uidești va fi fost dăruit Mitropoliei sau de mitropolit cumpărat, ei nu știu nimic, aflându-se scrisorile, așa cum s-a arătat, în Galiția, cu Sfântul Ioan cel Nou. / **9).** Cât de mult a stăpânit mitropolitul acest sat și dacă el l-a stăpânit în liniște? / **Răspuns:** Domnul episcop de Burdujeni răspunde apoi că el, cu 23 de ani în urmă, ar fi fost arhidiacon al Mitropoliei, aici, și, pe atunci, Mitropolia îl posedă, după cum el, din auzite, zice că i-ar fi cunoscut că Mitropolia îl posedă de 200 de ani încoace. / **10).** Dacă despre acest sat nu există nici o hotarnică? / **Răspuns:** Există o hotarnică, întărită de Divan, pentru Uidești, pe care o anexează. / **Observație:** Această scrisoare hotarnică a fost anexată aici, sub nr. 217. / **11).** În ce fel de împrejurări această scrisoare hotarnică a fost semnată și dacă Mitropolia a stăpânit în liniște acest sat, cu hotarele acestuia, după cum sunt descrise în sus-anexata scrisoare hotarnică, întărită de Divan? / **Răspuns:** Această scrisoare hotarnică a fost redactată în împrejurările unei foste pricini dintre Mitropolie, Ilinca Bălșoia și un anumit Ștefan Sillion, și Mitropolia stăpânește acest sat astăzi în liniște, în hotarele arătate în acea scrisoare hotarnică. / **12).** Cum a ajuns satul **Bosanci** la Mitropolie? / **Răspuns:** Ei nu știu cum a ajuns acest sat la Mitropolie, nu există chiar nici un înscris despre aceasta. Atâta doar știu ei că acest sat, din vremuri străvechi, a aparținut Mitropoliei, că aceasta l-a stăpânit mereu în liniște, asemenea ca până în ziua de azi, fără cea mai mică pricină. / **13).** Dacă nu există nici o hotarnică pentru acesta și dacă hotarele acestui sat sunt marcate cu semne de hotar? / **Răspuns:** Nu există nici o scrisoare hotarnică, există însă semne de hotar și oamenii bătrâni cunosc semnele de hotar ale acestui sat. / **14).** Cu ce drept Mitropolia stăpânește moșia Tătărași, pe care se află 16 case? / **Răspuns:** O anumită Maria, văduva lui Ștefan Milescu serdar, cu fiul ei Frangolie postelnic, au vândut această moșie Tătărași mitropolitului Ghedeon, cu 200 lei, care scrisoare de cumpărare există. / **Observație:** Această scrisoare de cumpărare se anexează aici în traducere, sub nr. 218. De asemenea, există o întărire domnească asupra acestei cumpărături, care se află aici sub nr. 219. / **15).** Dacă există o scrisoare hotarnică pentru această moșie și dacă Mitropolia a stăpânit-o în liniște? / **Răspuns:** Nu există nici o scrisoare hotarnică, însă Mitropolia a posedat-o în liniște, deoarece se găsește între celelalte moșii ale Mitropoliei. / **16).** În ce mod

moșia Areni, pe care acum se află 15 case, a ajuns a Mitropoliei? / **Răspuns:** Un oarecare turc a luat această moșie de la un boier, pentru o datorie, și mitropolitul Ghedeon a cumpărat-o de la turc, cu 300 florini, pentru care scrisoare de cumpărare există și o întărire domnească. / **Observație:** Scrisoarea turcului, prin care a vândut această moșie. se află aici, sub nr. 220, și întărirea domnească, împreună cu hotarele, se află aici sub nr. 221. / **17).** De vreme ce hotarele acestei moșii sunt arătate în întărirea domnească, dacă Mitropolia a stăpânit-o în liniște, după aceste hotare? / **Răspuns:** Au fost pricini în privința acestei moșii, dar mai înainte, cu locuitori din orașul Suceava, care s-au isprăvit printr-o scrisoare domnească. / **Observație:** Această scrisoare domnească, prin care această pricină a fost încheiată, s-a anexat aici, sub nr. 222. / **18).** Cu ce drept Mitropolia a dobândit moșia Nemerțeni? / **Răspuns:** Aceasta moșie a aparținut familiei Șeptilici și aceasta a vândut-o treptat, treptat, mitropoliților Antonie și Grigorie, despre care exista scrisori de cumpărare. / **Observație:** Aceste două scrisori de cumpărare de la Șeptilici se anexează aici, sub nr. 223, 224. / **19).** Dacă exista vreo scrisoare de hotărnicie despre această moșie Nemerțeni și dacă Mitropolia a păstrat-o în liniște? / **Răspuns:** Nu există nici o scrisoare hotarnică. Mitropolia însă o stăpânește în liniște, deoarece se află printre alte moșii ale Mitropoliei. / **20).** Cu ce drept Mitropolia stăpânește moșia **Podeni**? / **Răspuns:** Cum a primit Mitropolia această moșie ei nu cunosc, o stăpânește Mitropolia din timpuri imemorabile în liniște, însă scrisori nu există. / **21).** În ce fel moșia **Frumoasa** a ajuns la Mitropolie? / **Răspuns:** Nici despre această moșie **Frumoasa**, nici despre altele două, **Luciul** și **Strâmbul**, nu are Mitropolia înscrisuri la mână. Le stăpânește însă Mitropolia, în liniște, din vremuri îndepărtate. / **22).** Cum a ajuns la Mitropolie terenul pe care se află Țigănia? / **Răspuns:** Această Țigănie este pe terenul pe care se află biserica, aparținând de asemenea Mitropoliei, cum însă l-a primit Mitropolia nu se știe, după ce înscrisurile au fost pierdute. / **23).** Cine a dat Mitropoliei locul de 10 stânjani din Ulița Mare, numit și Arenda Mitropoliei? / **Răspuns:** De asemenea, și despre acest loc nu există nici un înscris, din care cauză ei nu știu cum l-a primit Mitropolia. A fost o mică pricină între locuitorul Simeon Roman din Cernăuți și mitropolit, care vrea să-i dea mitropolitului un alt loc, ce-l are în Botoșani, în locul acestuia; acest schimb însă nu s-a făcut, deoarece locul lui Simeon Roman din Botoșani ar fi fost în litigiu; s-ar putea ca Roman să vrea să mențină schimbul său și atunci pot să apară unele înscrisuri. / **24).** De la cine a primit Mitropolia casa cu pivniță, care se numește Casa lui Hormotă? / **Răspuns:** Un anume Dosoftei și Ștefan Goia au dăruit această casă Sfântului Gheorghe, pentru care există o scrisoare de danie. / **Observație:** Această scrisoare de danie, prin care a fost dăruită această casă și pivnița bisericii Sfântului Gheorghe din Suceava, se anexează în traducere aici, sub nr. 225. / **25).** Dacă Mitropolia stăpânește în pace această casă și pivniță? / **Răspuns:** Mitropolia le stăpânește în pace. / **26).** Cu ce drept stăpânește Mitropolia locul și pivnița de lângă biserica armenescă? / **Răspuns:** Nu există nici despre aceasta nici un înscris, cum și în ce fel ar fi ajuns această pivniță la Mitropolie, ei nu pot s-o știe, însă aceasta o stăpânește din vremurile de demult. / A arătat mai departe egumenul din Ilișești, numit Miletie, comisiei și a rugat să fie înscris în protocol că o anume Maria sulgeroia a dăruit Mitropoliei jumătate din satul Rus, care danie a întărit-o domnul Mihai Racoviță chiar printr-o scrisoare domnească, Mitropolia însă nu o stăpânește și nu a stăpânit-o niciodată. Această scrisoare de danie, împreună cu întărirea domnească se anexează aici, sub nr. 226, 227. De vreme ce Mitropolia, în afară de aceste terenuri citate înainte, nu mai are niciunul și în prezent acestea nu se pot hotărnicii, atunci s-a citit și în fața celor doi împuternicit spusele lor, traduse, după care s-a iscălit de ei. // Două semnături grecești ilizibile. / Ioan Grigorovici. / Alexandru Ilschi. / Metzger, colonel. / Eu, Pitzally, căpitan. / Harsany, locotenent-auditor. / Eu, Erggelet, grefier și scriitor de acte. / Petru Aaron, tâlmăci jurat¹⁷¹².

¹⁷¹² DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, București 1989, pp. 460-464

*

1782, martie 11: „Egumenul de la Slatina Ghenadie declară, în fața comisiei austriece, că mân. Slatina posedă în Bucovina moșiile: Valeasacă, Măzănaești, Cerepcăuți, Rarence și săliștile Berești, **Vorniceni**, 1/2 Corlățești, **Borghinești** și Stelenești. Satul **Borghinești** îi fusese dăruit de Alexandru VV (Arh. Stat. Cernăuți, Liber Fundationum III, 146). Este vorba de Alexandru Lăpușneanul”¹⁷¹³.

*

1782, Mart 16: „Egumenii mănăstirilor armenesti Zamca și **Mitoc** declară, că Zamca fusese singura episcopie armenescă dincoace de Dunăre. Ea stăpânește o bucată de pământ. De la șanțul târgului, până la pârâul Șcheei. Mănăstirea **Mitoc** a fost clădită de armeanul Donovacovici, pe pământul dăruit de Ieremie Voevod. Ea stăpânește 2 heleștee și o prisacă (Arh. Stat Cernăuți, Liber Haereditatum XX, 489). Mănăstirea Mitoc se cheamă astăzi Hagigadar. Zamca există, dar nu mai e mănăstire. Despre Zamca vezi Polek Iohann: „Das armenische Klos-ter Zamka bei Suczawa in der Bukowina, Czernowitz, Heinrich Pardini 1901, extras din „Jahrbuch des bukowinaer Landes-museums”, IX, 1901”¹⁷¹⁴.

*

1783, septembrie 26: Hotarnica Borghineștilor. „Satul Borghinești se hotărește cu satele **Liteni, Frumoasa, Nemerceni**, Bodeni și hotarul Moldovei. Hotarul începe unde Șomuzul părăsește Bucovina, pe locul unde se întâlnește cu Litenii, de aici la piatra unde se întâlnesc hotarele de la Borghinești, Liteni și Frumoasa, la un heleșteu, la iazul lui Gherghel, hotarul Nemernicenilor, muchea dealului la valea Caldărușa, pârâul Călugăra. (Tot aici, Liber Fundat. III, 200-204)”¹⁷¹⁵.

*

1783, iunie 13, Suceava: „În fața comisiei austriece apare Iuoniță Berciul și declară că Ienacachi Cantacuzino zis Dinul stăpânește, în Bucovina, moșiile Teșeuți, Ipotești, Corlata, **Căldărușa** și **Tolova**. Ultimele două sunt săliști. Tolova este moșie baștină a familiei Cantacuzino. Zapise nu-s. În ce privește Căldărușa, se declară că Șerban Cantacuzino o cumpărase de la Ilie Șeptelici. De la Șerban, satul a trecut la tatăl lui Ienacachi (Arh. Stat. Cernăuți, Liber Granicialium IX 252-261)”¹⁷¹⁶.

*

1785, mai 17-18, Suceava. Hotarnica moșiei mănăstirii armenesti **Mitoc**, aflată în hotarul orașului, ce aparține Comunității Armene din Suceava. / „Încheiat în Suceava, la 17 și 18 mai 1785, / Astăzi s-a înfățișat președintele comunității armenesti Luca Botoșan, apoi Ivan Capri, Bogdan Moise, Ariton Pruncul și încă mulți alții, pentru hotarele mănăstirii armenesti Mitoc sau ale terenului aparținător, numit Moșiora; apoi, din partea moșiilor mărginașe ale Mitropoliei, ca vechil al domnului mitropolit al Moldovei, Dumitru Popovici, cu încă câțiva oameni bătrâni, supuși ai Mitropoliei; Ștefan Zota, cel care este mărginaș cu moșia sa și cel care, mai înainte, ținuse aceste moșii în arendă – actualul jude al orașului, Costachi Borcilă, cu alți orașeni și bătrânii orașului. / În aceste împrejurări așadar, s-a pornit la fața locului, s-a înconjurat, călare, întregul hotar al acestui teren, după declarația armenilor, și s-au ascultat obiecțiile potrivnice ale împuternicitului Mitropoliei, cu bătrânii săi. În sfârșit, precedentelor certuri de lungă durată le-a urmat învoiala ambelor părți și mulțumirea acestora. Începutul acestei hotărnicii s-a făcut cu ridicarea primei movile de hotar, despărțind **terenurile Mitocului** de cele ale Mitropoliei, lângă drumul ce duce din Suceava la Areni, drept în fața **Movilei numită a lui Răzvan Vodă**. De acolo, hotarul Mitocului merge cu cel al Mitropoliei, în linie dreaptă, peste această colină, în vale, pe o a doua movilă de hotar, înălțată pe o mică

¹⁷¹³ Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, IV, 1720-1745, Cernăuți 1938, p. 138, nota 1

¹⁷¹⁴ Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, IV, 1720-1745, Cernăuți 1938, pp. 237, 238

¹⁷¹⁵ Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, IV, 1720-1745, Cernăuți 1938, p. 138

¹⁷¹⁶ Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, III, 1573-1720, Cernăuți 1937, pp. 192, 193, note

ridicătură alături de numitul drum. Aici cârmește linia Mitocului, în forma unui unghi obtuz, înspre apus, către așa numitul **Iaz al lui Bulai**, în prezent însă secăt și stăpânit de boierul Dinul (la coada Heleșteului lui Bulai). După aceea, pe malul iazului, pe margine, către **Mitoc**, până în locul unde așa numitul **pârâu al Vișinilor** (Pârâul Vișineilor) se varsă în albia secată a acestui iaz și unde se întâlnesc împreună hotarul Mitropoliei cu cel al moșiei orășeanului Ștefan Zotta, stăpânită din părinți și bunici, precum și hotarul Mitocului. / Aici hotarul Mitocului pe cel al Mitropoliei și merge cu cel al lui Ștefan, mereu pe pârâu în sus, până acolo unde un mic curs de apă (Scursura), ce se scurge în vale, din susul moșiei lui Ștefan Zotta, se varsă în mult pomenitul pârâu al Vișinilor. Aici părăsește hotarul Mitocului bucata de fânaț a lui Ștefan Zotta și prinde iarăși hotarul Mitropoliei, numit Areni, la pârâu numit **Strâmbul**. Apoi merge în unire cu acesta, mereu pe pârâu în sus, până acolo unde prisaca domnului boier Balș se învecinează cu pârâul. Aici părăsește hotarul Mitocului pe cel al Arenilor și merge pe lângă prisaca lui Balș, către răsărit în sus; pe un șanț, de forma unei coline, a fost ridicată o movilă de hotar, despărțind Mitocul de prisaca lui Balș. De aici, cârmește hotarul Mitocului, în formă de unghi, către deal în sus, către o movilă de hotar, ridicată pe colină, nu departe de un șanț vechi, abia vizibil. Aici pleacă hotarul Mitocului, de-a curmezișul, peste câmpuri, printr-o vale, către colina din partea cealaltă, în linie dreaptă, din nou către o movilă de hotar, despărțind Mitocul de moșiile Mitropoliei, ridicată în sus de începutul unui drum vechi (Gura Drumului). De aici, ceva către dreapta, între răsărit și miazăzi, urmând marginea pârâului, de acolo până la marginea acestui deal (pe șaria dialului), la prima movilă de hotar, ridicată lângă drum și vizavi de vechea Movilă a lui Răzvan Vodă, unde se încheie astfel arest hotar al Mitocului. / De aceea, cu mulțumirea amânduror părților, s-a pus sub numitele movile de hotar amintite mai sus cărămidă, cărbone etc., ca semne de hotar distinctiv, după care s-a încheiat protocolul și s-a semnat de părți. La sfârșit s-a adăugat și semnătura comisiei. Încheiat ca mai sus. / Ivan Capri. / Ariton Pruncul. / Bogdan Moide. / Dumitru Popovici, împuternicitul domnului mitropolit al Moldovei. / Luca Botoșan, judele comunității armene. / Pitzelli, căpitan de cavalerie. / Anton Zattler, cancelist al administrației”¹⁷¹⁷.

*

1793, iulie 3, Suceava. „Comisia de hotărnicie, compusă din comisarul ținutal din Suceava, judele orașului și judecătorul local, la ordinul Administrației Bucovinei din 15 mai 1793, delimitează hotarele pășunii orașului Suceava, pământ ce aparține Mitropoliei Moldovei, ce a fost folosit de orășeni, din vremurile de demult fără plată, lucru refuzat din ce în ce mai mult prin arendarea moșiilor mitropoliei și pentru care există certuri între aceasta și oraș de 10-15 ani. Hotarele pășunii orașului Suceava: dealul Lisaura, ceardacul nr. 64, valea râului Suceava, Piscul Dealului, Rupturi, Dealul Lămășanului, **drumul vechi către răsărit**, Drumul mare de la Bosanci, la Suceava, pârâu Ipotești, Podul Dinului, pământul Ipoteștilor, Fântâna Dinului, Valea Tătărescu, Gura Bahnei adesea numită Ruptura, unde se înalță 10 movile, **dealul Gura Bursucului, iazul Bulai**, valea numită **Pârâu Mitocului**, hotarul **Mitocului armenesc, Movila lui Răzvan Vodă**, Sf. Ilie, valea **Pârâu Vișinilor, Scursura Zottii, pământul lui Zotta, drumul Câmpulungului, drumul de la Liteni**, la Suceava, mlaștina Tinoasa, Podul Tinoasăi, Podul Areni. Martori târgoveții : Vasile Ropotă, Toma Botoșan, Ștefan a Cristinii, Mihalachi Blanar, Nicolae Zotta, Andrei a Sandei, Gavril Nicescul, Vasile Berbenici, Pintelei Sîrghi, Cîrste Chelealbă, Ștefan Chișescu, Petre Făclier, Gheorghe Tăbăcar, Manole Capstrîmb, Lazăr Țaros, Gheorghe Stratul, Ienache a Sandii, Vasile a Grecului. Semnează : Nicolae baron von Capri, Ariton Pruncul, Ducillovicz comisar, Adam Sabo grefier, Simion Czador judele orașului Suceava, Trausch Johann judecător local”¹⁷¹⁸.

*

¹⁷¹⁷ DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, București 1989, pp. 485, 486

¹⁷¹⁸ DGAS Suceava, *Din tezaurul documentar sucevean*, 1393-1849, Suceava, 1987, p. 449

1799, februarie 18: „Chirii arhimandrit și egumenul Slatinei arendează lui Panait Bantăș moșia **Borghinești**, pe timp de 10 ani (Tot aici, Liber Contract. Novorum XII, 562-4)¹⁷¹⁹ .

*

1800, decembrie 30: „Vornicul satului Bosanci informează Consistoriul Bucovinei că preotul Ion Gramatovici a fost bine primit de stăpânirea satului, dar nu și de către săteni, cu care „nu s-a învoit deloc”, stăpânirea dându-i sesie și casă, celelalte acareturi urmând să le facă preotul, pe cheltuiala sa. Probabil că tensiunea dintre preot și săteni ținea și de relațiile acestora cu Mitropolia, care Mitropolie obținuse, în 1803, o hotărâre a tribunalului obștesc din Suceava, prin care li se interzicea pășunatul pe moșia Tătărași a moșierului eclesiast, hotărârea fiind adusă la cunoștința obștii de reprezentantul Administrației Bucovinei, Joseph Vogel. / Mitropolia Moldovei, care moștenește drepturile de proprietate ale Mitropoliei Sucevei, și care arendase Bosancii armeanului Dimitrie Popovici (ulterior, o va vinde lui Iacob Gerlaczek), îi cere vechilului, în 31 octombrie 1810, să dea „loc de hrană” (deci, pământ cultivabil) noului preot al satului, Chifan Popovici. / Murind Iacob Gerlaczek, proprietarul Bosancilor, satul și moșia sunt împărțite în două de către Anicki, mandatar și judecător de poliție, prima jumătate revenind ca moștenire fraților lui Iacob Gerlaczek, Johann-Joseph, Carl și Francisca, cealaltă jumătate revenind tutorei copiilor decedatului, Therese Gerlaczek”.

*

1803, aprilie 20, Suceava. „Jeremie și Cîrste Romașcan, orășeni bătrâni din Suceava, arătând că sunt născuți în Suceava, pe la începutul anilor 1700, și că părinții și străbunicii lor au locuit în Suceava, mărturisesc că orașul Suceava se mărginește, către răsărit, cu Tișăuți, Ipotești și Bosanci, către miazăzi, cu **Nemerceni și Liteni**, către apus nu-și aduc bine aminte cu cine, iar către miazănoapte, cu valea râului Suceava. Bătrânii declară că așa numita Mahala, Tătărași cu Lisaura, Tătăreasca, Podișoare, **Strâmbu, Frumoasa Mare, Căldărușa, Bursuc, Iazul lui Bulai**, Tinoasa, Iazul Gligorar, Areni, Cut, Gropile, Sf. Iiie și Șcheia au constituit hotarele ce au aparținut mereu orașului. Deoarece, pe vremuri, orașul nu era așa de populat „ca azi” și îndeosebi sub suzeranitatea turcească nu exista nici o magistratură, primărie sau consiliu comunal ordonat, care să fie capabil să înlăture nedreptățirea orașului, sau despre aceasta să caute ocrotire, biserica Mitropoliei din Iași, prin dichiul său, fără cel mai mic drept, ci numai prin forță și profitând de faptul că domnii țării erau favorabili mitropoliei, a smuls din pământul orașului Gropile, cu valea de la Sf. Ilie și Șcheia. La fel, și mănăstirea Sf. Ilie, prin putere a ocupat și restul câmpului pentru sine. Andreas Schuller, Georg Weiss, Ioseph Bucher certifică că acești oameni foarte bătrâni sunt sănătoși și au depus această mărturie înaintea lor¹⁷²⁰ .

*

1813, decembrie 29, Suceava. „Raportul Primăriei Orașului Suceava, adresat Administrației Ținutului Bucovina, prin care se cere ca terenurile orășenești să fie arendate cu același preț de 3 florini falcea orășenilor din Suceava, motivând, între altele, că orașul, din cauza lipsei unor târguri anuale, nu are o stare prosperă, iar arendașii sunt oameni de condiție modestă. / „Onorabilă Administrație Ținutală Cezaro-crăiască a Bucovinei! / Nr. 1497 /

În andorsatul concluzional al onorabilei Administrații Ținutale, din 31 luna trecută, nr. 7875, s-a cerut de la primărie declarația temeinică, dacă nu s-ar putea da pășunea aflată în posesiunea orășenească, care a fost arendată pe 3 ani, pe bucăți de teren, orășenilor de aici, **locuitorilor din zona de munte**, în caz că aceștia ar vrea să plătească mai mult decât actualii posesori. / Că locuitorii din zona de munte ar voi să plătească mai mult arenda anuală, decât posesorii de aici, nu încapă nici o îndoială, deoarece arenda de acum a acestor posesori de

¹⁷¹⁹ Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, IV, 1720-1745, Cernăuți 1938, p. 138

¹⁷²⁰ DGAS Suceava, *Din tezaurul documentar sucevean*, 1393-1849, Suceava, 1987, p. 520

aici, față de **arenda plătită de locuitorii din zona de munte pe terenurile de la Bosanci și Liteni** este mult mai mică și aceasta nu se află în nici o legătură”¹⁷²¹.

*

1843: Biserica ortodoxă din Bosanci avea 2.521 enoriași, paroh fiind Lazăr Grigorovici, iar preot administrator, Simion Blândul. În 1876, cei 3.470 enoriași ai bisericii din Bosanci erau păstoriți de Emilian Isopescul, iar patron al bisericii, în locul Mitropoliei Moldovei, era Michael de Sturdza. În 1907, biserica din Bosanci, care deservea, ca și până atunci, și enoriașii din cătunele **Bulai**, Putrida, **Bursuci**, **Frumosu**, **Căldărușa**, **Strâmbu**, Podișor, Nemirceni și Hreața (deci cătunele viitoarei comune Moara), se afla sub patronajul lui Dimitrie Sturdza, îl avea ca paroh pe Roman Bârgăuan, născut în 1850, preot din 1878, paroh din 1883, preot cooperat fiind Alexandru Grigorie Danilevici, născut în 1860, preot din 1891, iar cantor, din 1893, Samfir Nica, născut în 1865. Din 1859, avea să funcționeze, la Bosanci, o școală cu 6 clase¹⁷²².

*

1856, februarie 18, Paris: Smaranda Sturza, nasc. principesa Vogoride, cere intabularea ei asupra moșiilor **Bosance**, Uidești, Tatarăș, Areni, **Nemericeni**, Bodeni, **Frumoasa**, **Luciu** (heleşteu), **Strâmbul** și **Borghinești zis și Roșia** (Tot aici, Haereditates bonorum cleri moldavici in Bucovina I, 41 și 43). Despre săliștea Bodeni, astăzi dispărută, se constată la 7783 Sept. 26, că ea se hotărăște cu Borghinești, Bunești și Nemercenteni. Partea ei cea mai mare a rămas în Moldova (Arh. Stat. Cernăuți, Liber Granicialium X, 405-408 – apud Bălan, Teodor, *Documente bucovinene*, IV, 1720-1745, Cernăuți 1938, p. 138).

*

1884: Fiul preotului greco-ortodox din Bosanci, Silviu Mănărăzan, „având deosebită plăcere pentru medicină și fiind talentat și sârguincios”, a plecat la Viena ca să studieze medicina. În după-amiaza zilei de 14 iunie 1886, poliția din Krau i-a găsit cadavrul, pistolul și patru răni în plămânul drept. Sinucigașul nu a lăsat nici o scrisoare, iar poliția bănuia că studentul bosâncean Silviu Mănărăzan „ar fi intrat în rețele socialiştilor și numai moartea a putut să-l scape din mâinile lor”¹⁷²³. Un alt fiu de preot din Bosanci, Mihai Grigorovici, feciorul protosviterului Lazar Grigorovici (mărturisitor despre începuturile învățământului în Bucovina), absolvind Facultatea de Drept din Viena, a fost repartizat ca practicant la Tribunalul provincial din Viena, ajungând, în scurtă vreme, adjunct și fiind transferat la Tribunalul districtual din Korneuburg, lângă Viena. De aici, Grigorovici s-a transferat, la cererea sa, la Tribunalul din Cernăuți, iar de aici, ca procuror substitut pe lângă Tribunalul din Suceava, eminentul jurist bosâncean dorind să fie cât mai aproape de părintele său, care se îmbolnăvise¹⁷²⁴.

*

1894: Corul celor 21 de plugari din Bosanci a fost înființat, în 1894, de învățătorul Pastei Șandru, în următoarea componență: / **Tenori I:** Gheorghe N. Mitrofan, Nicolai I. Cârlan, Teodor Bocăneț, Simion Polonic și George N. Blândul. / **Tenori II:** George Ieremie, Mihai N. Mitrofan, Ioan Topor, Leon Polonic și George Smintă. / **Bas I:** Ioan T. Cârlan, Nicolai Ungurean, Ioan Ieremie, Nicolai Bondar și Teodor Spoială. / **Bas II:** George Colțun, Vasile D. Spoială, Andrei Macovei, Constantin Ieremie, Leon Moruz și Ștefan Blându¹⁷²⁵.

*

1894, de Sfântul Dumitru: Bosâncenii jurau în biserică „să se lase de rachiu” și se întocmea și o listă interesantă cu locuitori ai comunei, inclusiv ai **cătunului Moara:** Ștefan V.

¹⁷²¹ DGAS Suceava, *Suceava / File de istorie*, București 1989, p. 599

¹⁷²² Scematismus der Bucowinaer, Czernowitz, 1843 p. 50, 1876 p. 40, 1907 p. 153

¹⁷²³ REVISTA POLITICĂ, Anul I, nr. 9, 15 Septembrie 1886, p. 4

¹⁷²⁴ REVISTA POLITICĂ, Anul I, nr. 9, 15 Septembrie 1886, p. 4

¹⁷²⁵ DEȘTEPTAREA, Nr. 2/1895, p. 18

BLÂNDUL, Vasile D. SPOIALĂ, L. MOROZ, Teodor D. SPOIALĂ, Teodor CROITOR, George alui Sârghie BIVOL, Simion SVESTUN, George BUJOREAN, Ion CROITORIU, Luca BOBU, Vasile DRAGOIU, Teodor OBRIC, Constantin BLÂNDUL, George CÂRLAN, Constantin BURSUC, Mihai CROITORIU, Andrei G. GĂITAN, Vasile AXINTE, Nicolai G. BIVOL, George G. BIVOL, Vasile G. BIVOL, Leon ȘUȚUL, Vasile S. BLÂNDUL, Nicolai T. DAVID, Dimitrie BUJOREAN, Petre CROITORIU, Teodor SMÂNTANCĂ, Leon alui Andrei BIVOL, Vasile alui Simion a ZOIȚEI, Nicolai GĂITAN, George alui Constantin BIVOL, George BUSUIOC, Leon PLETOȘ, Dimitrie BARBĂ, Vasile CURIC, Constantin GAVRILOVICI, Mihai CROITORIU, Niculai alui Ioan IREMIA, Simion M. SPOIALĂ, Mihai DAMIAN, George CROITORIU, Constantin DUMITRAȘ, Dimitrie NASTASI, George MITROFAN, Dimitrie M. GAVRILOVICI, Dimitrie NASTASI, George MITROFAN, Dimitrie M. GAVRILOVICI, Nicolai NICHIFOR, Nicolai C. MIERLĂ, Nicolai MITROFAN, Teodor POLONIC, Ioan alui Vasile IEREMIA, Nicolai COCOLAȘ, George M. CARP, Nicolai T. MIERLĂ, Ioan BUJOREAN, Vasile M. CARP, Simion CROITORIU, Constantin BLÂNDUL, Teodor PAȘCU, Nicolai G. NICHIFOR, George N. DONISĂ, Teodor I. GĂITAN, Dimitrie VERMEȘAN, Petre BOGDAN, Nicolai alui Mihai BARBĂ, Teodor ONIU, George MOGĂ, Teodor N. GAVRILOVICI, Vasile BONDARIU, Teodor CROITORIU, Simion DAVID, Dimitrie I. BIVOL, George alui Ioan IRIMIA, Nicolai OBRIC, Petre CURIC, George MITROFAN, Nicolai D. SPOIALĂ, Andrei MOROZ, Vasile OBRIC, Simion BARBĂ, George BLÂNDUL, Teodor BLÂNDUL, Petre LEAHULUI, Nicolai MAXINESE, Nicolai T. MITROFAN, Ion a TUDOSIEI, Petre ONIU, Teodor T. DAVID, Nicolai T. MITROFAN, Dimitrie GĂITAN, Ioan I. IRIMIA, Mihai MIERLA, Vasile T. CUCUL, Ioan T. DAVID, George I. AXENTI, Mihai BURSUC, Dimitrie T. BLÂNDUL, Constantin CÂRLAN, George I. IRIMIA, Teodor I. DRĂGOIU, Nicolai ONIU, George V. NASTASI, Petre ARION, Teodor OBRIC, Constantin CROITORIU, Dimitrie T. DAVID, Dimitrie N. DONISĂ, Nicolai V. NICHIFOR, George MIERLĂ, Dimitrie I. MUȘCHET, George I. MUȘCHET, Ioan PASCOVICI, Ioan S. MIERLĂ, Ioan C. FLORI, Leon ONIU, Constantin a ANEI, George GÂTUL, Constantin D. SPOIALĂ, Mihai D. SPOIALĂ, Dimitrie MIERLĂ, Vasile GÂRCĂ, Simion POLONIC, Mihai GÂTUL, Nicolai I. NICHIFOR, George T. BLÂNDUL, Constantin POLONIC, Nicolai SPOILICĂ, Mihai POLONIC, George GÂTUL, Nicolai ȘUȚU, Simion BARBĂ, Ioan T. BIVOL, George D. MIRON, Nicolai GIORGILUI, Ioan TOPARNIȚCHI, Dimitrie SPOIALĂ, Simion I. IRIMIA, Ioan A. GĂITAN, Ioan DUMITRAȘ, George PASCAL, George A. ȘANDRU, Leon DRAGOIU, Teodor BARBĂ, Vasile PERJUL, George P. BLÂNDUL, Vasile N. DONISĂ, George NICHIFOR, Ioan PÂNZARIU, Teodor BUȘILĂ, Ioan CROITORIU, Andrei JUGĂ, George BLÂNDUL, Ioan VIȚEL, George SMÂNTANEI, Teodor MIERLĂ, George A. ȘUȚU, Leon T. POLONIC, Ioan T. CÂRLAN, George T. CÂRLAN, Vasile G. CÂRLAN, Vasile A. BARBĂ, George BARBĂ, Ioan CARVASCI, Ioan SMÂNTANCA, George A. ȘUȚU, Vasile N. DRAGOIU, George IRIMIA, Ioan IRIMIA, Ioan FLORI, Teodor F. DAVID, George T. FEDOR, George MITROFAN, Vasile I. POPOVICI, Ioan T. CROITORIU, Andrei ȘUȚU, Mihai MITROFAN, Vasile MAXINESA, George I. CROITORIU, Teodor IRIMIEA, Teodor DAVID, Simion G. BLÂNDUL, Leon T. BLÂNDUL, Petre MIRON, George T. GAVRILOVICI, Mihai MOGRĂ, Nicolai BUZILĂ, Mihai SPOIALĂ, George ONIU, Nicolai a MORĂRIȚEI, Nicolai I. IRIMIA, George BUJOREAN, Simion NICĂ și Vasile BLÂNDUL¹⁷²⁶.

*

1895: Se înființează, la Bosanci, Cabinetul de lectură „Deșteptarea”, care funcționează în casa lui Ion Toma și număra 30 de membri, care aveau la dispoziție 140 cărți, 2

¹⁷²⁶ DEȘTEPTAREA, Nr. 21/1894, p. 167

abonamente la gazetă și o avere de 68 florini și 58 creițari. Președinte era parohul Roman Bărgăuan, secondat de vicepreședintele Vasile Blându și de secretarul Ștefan Blându.

*

1896, mai: O colectă pentru Internatul de Studenți din Cernăuți, făcută de „dl paroh Roman BĂRGĂUAN din Bosanci”, menționează următoarele nume de localnici: învățător superior George IANOVICI, Vasilică N. BLÂNDU, Nicodim ȘTEFUREAC, primarul Constantin BIVOL, cantorul Zamfir NICA, Ioan MIRĂUȚ, Simion alui Nistor CROITOR, George alui Toma POPOVICI, Constantin POLONIC, Georgi alui Tanasi ONUL, Simion alui George BLÂNDU, Nicolai STANCIU, George GĂITAN, Nicolai GHERASIM alui Mitrofan, George I. BUZILĂ, Gherasim VIȚEL, Sava SVESTUN, Nicolai G. BIVOL, Toader MAXINESI, Toma DAVID, Lazăr MORUZ, George BUSNEA, Anton GĂITAN, Vasile G. BIVOL, Nică IFTODI, Grigori SVESTUN, Svige MIRĂUȚ, George T. BUJOREAN, Nistor C. BARBU, Ioan G. DUMITRAȘCU, Donisi IUGA, Nicolai P. MITROFAN, Pavel GAVRILOVICI, Dumitru N. DAVID, George V. BONDARIU, Toader BOCĂNETȚ, Ioan G. GĂITAN, Catrina MACSIMESI, Ioan T. CĂRLAN, George alui Ilie IEREMIE, Simion GAVRILOVICI, Gavril I. SPOIALĂ, Nicolai MORARIU, Toader ȘUȚU, Ștefaru T. BONDARIU, Iordachi DRĂGOIU, Constantin a ANI, Ioan Z. UNGUREAN, George I. MIRĂUȚ, Mihail CĂRLAN, George TIMOFICIUC, George alui Toma DAVID, Toma I. CURECHIU, Toader C. POLONIC, Dumitru I. DONICI, Constantin SVARGHI, George CROITOR, George I. PĂDUREȚ, Nicolai DUMITRAȘCU, Nicolai MORARIU, George alui Pavel IUGA și George alui Radu MUNTEAN¹⁷²⁷.

*

1898: „Bosancea, comună și parohie în Bucovina, capitala județului: Suceava, cu cătunele: Bulaiul, Burghineștii, Bursucii, Frumosul, Căldărușul, Putrida, Podișorul, Strâmba, Nemericienii, Roșiea și Hreța; are moșie boierească; 5.265 locuitori (4.618 ortodocși) și o școală de 3 clase / [Dr. I. G. Sbiera]¹⁷²⁸.

*

1901: Se înființează, la Bosanci, Însoțirea raiffeisiană, sub direcțiunea preotului Roman Bărgăuan, vicedirector fiind Nicodim Ștefureac, iar vistiernic – Samfir Nica.

*

1904: „Mănăstirea armenească Hagigadar. Pe o fântână: Această fântână este întru amintirea baronului, distins de împărat, Gheorghe de Capri și a soției sale, baroneasa Maria de Mărăței, 1793”¹⁷²⁹.

*

1905: „Și în umezeala înghețată a unei senine seri liniștite ne urcăm prin vâlcele, pe poduri rupte, la Hagigadar, mitocul armenesc, ce stă pe o culme rotundă, parcă ar fi făcută de mână de om, pe un gorgan înverzit, la mijloc de dealuri. În bisericuță se slujește de două ori, numai de două ori pe an; case pustii, dar bine ținute, curate stau încuiate în curtea închisă cu zid. Paznicul ce locuiește în casa cu strașină de șindrilă moldovenească nu se vede. E o mare liniște din toate părțile, pe când soarele, focos, scapătă după înălțimi. O turmă coboară încetinel la vale...”¹⁷³⁰.

*

1906, aprilie: „În comuna Bosanci s-au colectat, de dl învățător superior Nicu DONISĂ, cu concursul binevoitor al d-lui Parftemie DAMIAN și al studentului în drept Octavian PAULIUC... precum și al antistelui (primarului) comunal Nicolai alui Dimitrie

¹⁷²⁷ GAZETA BUCOVINEI, Nr. 53/1896, p. 3, 4

¹⁷²⁸ Diaconovich, Dr. Corneliu, *Enciclopedia Română*, Tomul I, Sibiu 1898, p. 538

¹⁷²⁹ Iorga, Nicolae, *Românismul în trecutul Bucovinei*, București 1938, p. 387

¹⁷³⁰ Iorga, Nicolae, *Neamul românesc în Bucovina*, București 1905, p. 33; *Românismul în trecutul Bucovinei*, București 1938, p. 147

SPOIALĂ și al juratului Teodor alui Vasile UNGUREAN și al d-lui Petru Damian”, produse agricole și bani pentru Internatul de băieți din Suceava, numele sătenilor menționați în liste fiind următoarele: preotul cooperador Nicodim ȘTEFUREAC, cantorul Zamfir NICA, învățător Mihai ILICA, învățătoarele Berta LACNER și Blauca ZUGRAV, Sender POLLAK, Mihai SPOIALĂ, Sava SPOIALĂ, Lazăr MIRĂUȚ, George IEREMIE, Teodor UNGUREAN, Manoli PASCAL, George SPOIALĂ, George MIRĂUȚ, Dumitru DONISĂ, Ioan GĂITAN, Simion BLÂNDU, Isak GOLDENBERG, Constantin BIHOL, Iosif TOPORNIȚCHI, Mihai SPOIALĂ, Ioan BARBU, George alui Vasile STANCIU, Balașa BLÂNDU, Mihai BABĂU, Constantin SPOIALĂ, Nicolai CROITOR, Sevastița BABĂU, Nicolai CÂRLAN, Vasile CUREC, Nicolai SPOIALĂ, Ștefan GĂITAN, Ioan CROITOR, Ioan MUNTEAN, Mafta MUNTEAN, Toader DAVID, Toader POPOVICI, George PÎNZARIU, Sârghie MIRĂUȚ, George COLȚUNEAC, Vasile SPOIALĂ, Dumitru CROITOR, Marghioala CARP, Nistor DONISĂ, Nicolai DAVID, Mihai MITROFAN, Vasile SPOIALĂ, Sava CROITOR, George IEREMIE, Mihai PERSU, Constantin IEREMIE, Dumitru BUJOREAN, Ioan ALIMAL, Nicolai MITROFAN, Toader MITROFAN, Ifrim MITROFAN și Ioan BARBU¹⁷³¹.

*

1908: „**Bosancea**, moșie, cu administrație specială, distr. Suceava. Suprafața: 37,00 kmp; populația 140 locuitori, în majoritate români, de religie gr. or. / Se compune din moșiile: Bosancea propriu zisă că **Căldărușa** și **Moara Carp** (Burghinești, Frumoasa, Parzic, Podeni, Roșia și Strâmba – vezi fiecare), având 7 case și 33 locuitori. / Forma odinioară un sat și moșie cu com. Bosancea”¹⁷³². „**Bosancea**, comună rurală, districtul Suceava, așezată în partea de S-E a districtului. / Suprafața 40,16 kmp; populația 4.363 locuitori, români, religie greco-ortodoxă. / Se compune din vatra satului, cu 4.229 locuitori, așezată pe un teritoriu lipsit de apă, între comuna Ipotești și Securiceni, și din cătunele: Bulaiul, Bursuci, Frumoasa, Căldărușa, Moara-Carp, Nemerceni, Putrida și Strâmba”¹⁷³³. „**Moara-Carp**, localitate cu moară, pendinte de com. Rur. Bosancea, distr. Suceava (trecut greșit „Storojineț - n. n.). Are 2 case cu 6 locuitori. **Moara-Carp**, localitate cu moară și casă, făcând parte din moșia Bosancea, distr. Suceava. Este numai o jumătate din Moara Carp; cealaltă jumătate (vezi Bosancea, com. și Moara Carp. Pend. De Bosancea”¹⁷³⁴. „**Burghinești**, târlă, cu administrație specială, districtul Suceava. Are 2 case și 15 locuitori, români, greco-ortodoxi”¹⁷³⁵. „**Roșia**, târlă, pendinte de moșia cu administrație specială Bosancea, districtul Suceava. Are 3 case, cu 13 locuitori”¹⁷³⁶. „**Frumoasa**, târlă, pendinte de comuna rurală Bosanci. Are 2 case și 18 locuitori”¹⁷³⁷. „**Strâmba**, târlă, pendinte de comuna rurală Bosancea, districtul Suceava. Are 3 case cu un singur locuitor. **Strâmba**, târlă, pendinte de moșia cu administrație specială Bosancea, districtul Suceava. Are 4 case, cu 28 locuitori”¹⁷³⁸.

*

1911, ianuarie 29: „Școala din Bosance, cea mai frumoasă și mai mare clădire școală din toate satele Bucovinei, s-a sfințit Duminică, în 29 Ianuarie 1911”¹⁷³⁹.

*

1915, iunie: „Doi țărani români din Bosancea veniseră la târg, la Suceava, cu 10 saci de făină. La spartul târgului, țărani se iau la ceartă pentru o diferență de câștig. Neputându-se

¹⁷³¹ GAZETA BUCOVINEI, Nr. 9/1906, p. 3, 4

¹⁷³² Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 17

¹⁷³³ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 16

¹⁷³⁴ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 145

¹⁷³⁵ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 39

¹⁷³⁶ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 183

¹⁷³⁷ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 98

¹⁷³⁸ Grigorovitz: 1908, 207

¹⁷³⁹ REVISTA POLITICĂ, nr. 18/1911, p. 8

împăca, ei recurg la justiția rusească: la soldatul din post. Acesta, auzind că e vorba de ghenghi (bani) rostește următoarea sentință: banii rămân în posesiunea lui, ca „contribuție de război”. Țăranii, prădați de tot rolul mării lor, se plâng comandatului. Acesta cheamă pe soldat și-l întreabă dacă plângerea țăranilor e adevărată. Soldatul se jură, dă „cuvântul său de onoare” că n-a luat nimic. Comandantul ordonă apoi să li se aplice țăranilor români câte 25 de bice pe o parte sensibilă a corpului, pentru obrăznicia lor de a „bănuși pe un soldat rus” de prădăciune¹⁷⁴⁰.

*

1919: Tabloul numirilor oficiale ale comunelor urbane și rurale din Bucovina, cu nomenclatura veche austriacă și cea oficială nouă română, cuprinde, în districtul Sucevei, Bosance (nume austriece: Bosancea, Bossancze, Bosancze), Liteni (nume austriece: Liteni, Litany)¹⁷⁴¹.

*

1920: Tabloul circumscripțiilor electorale din Bucovina, în 1920, poziționa comunele Bosance și Liteni în circumscripția Suceava¹⁷⁴².

*

1921: „Potrivit dispozițiilor art. 12 și 23 din regulamentul pentru congresul bisericesc ortodox-român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat prin Înaltul decret regal No. 2.513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octomvrie la Cernăuți se publică următoarea listă a patronilor bisericești particulari de lege drept credincioasă răsăriteană îndreptățiți la alegerea de 6 reprezentanți pentru acest congres: 47). Sturdza Mihai, lași, strada Carol No. 19 (Bosancea, Rușii-Mănăstioarei, Uidești)”¹⁷⁴³.

*

1924, octombrie 5: „Duminică, 5 octombrie 1924, a avut loc, cu mare fast, serbarea împrăștiării din comuna frunțașă Bosanci. Poporul din Bosanci i-a făcut d-lui ministru I. Nistor, la sosirea sa pe teritoriul comunei, o primire cu adevărat grandioasă. Șiraguri de călăreți cu steaguri, pompierii comunali în mare ținută i-au ieșit înaintea d-lui ministru Nistor până la hotarul satului. Aici s-a format un mare cortegiu, în frunte cu d-l ministru Nistor și Parlamentarii județului Suceava, într-un car împodobit cu flori și tras de patru boi, iar în urmă venea mulțimea imensă de țărani, care-l aclamau cu entuziasm pe d-l ministru. Pe un altar improvizat sub un cort de scoarțe frumos alese și cetină, înaltul cler, în frunte cu PSS Episcopul Ipolit Vorobchievici, a săvârșit serviciul divin; răspunsurile le-a dat un cor de săteni... Și aici, la Bosanci, frumoasa serbare s-a încheiat cu o brazdă trasă pe ogorul acum țărănesc de către d-l ministru Nistor, în uralele nesfârșite ale mulțimii”¹⁷⁴⁴.

*

1925: În 1925, reforma administrativă în plăși, comune urbane și comune rurale, stabilea împărțirea județului Suceava în 4 plăși, o comună urbană – Suceava și 60 de comune rurale. Bosancea era reședință de plasă, cuprinzând, pe lângă Bosancea, satele Burdujeni, Ipotești, Liteni, Lisaura, Plăvălar, Răuseni, Rușii-Mănăstioara, Securiceni, St. Ilie, Șcheia, Tișăuți și Uidești¹⁷⁴⁵. Pretorul plasei Bosancea, Chodzacar Ion avea să fie detașat, în anul următor, prin decizia ministrului de interne Octavian Goga, „în administrația centrală a ministerului” de interne¹⁷⁴⁶.

*

¹⁷⁴⁰ *Bucovina în 1914-1915*, în *Unirea*, XXV, nr. 66, sâmbătă 3 iulie 1915, p. 2

¹⁷⁴¹ *Monitorul Oficial*, nr. 91, 10 august 1919, pp. 4981- 4988

¹⁷⁴² *Monitorul Oficial*, nr. 17, 25 aprilie 1920, pp. 1060, 1061

¹⁷⁴³ *Monitorul Oficial*, nr. 98, 5 august 1921, p. 3890

¹⁷⁴⁴ *Calendarul Glasul Bucovinei*, Cernăuți 1925, p. 104-107

¹⁷⁴⁵ *Monitorul Oficial*, nr. 223 din 10 octombrie 1925, p. 11339

¹⁷⁴⁶ *Monitorul Oficial*, nr. 85, 16 aprilie 1926, p. 5545

1927: Prin Legea pentru unificarea administrativă din 1927, Împărțirea teritoriului României în 68 de județe, Liteni, poziția 29, și Vorniceni, poziția 59, devin comune de sine stătătoare ale județului Suceava; Bosancea, poziția 4, își păstra statutul¹⁷⁴⁷.

*

1929: În 1929, Legiunea de jandarmi rurali Suceava, cu reședința în Suceava, cuprindea 3 secții și 16 posturi. În cadrul Secției de jandarmi Ilișești funcționau posturile din Bosancea, pentru satele Bosancea, Ipotești, Tișăuți și Lisaura, și postul Liteni, pentru Liteni, Zaharești, Stroești și Bulai¹⁷⁴⁸. Tabelele „de întinderea și reședințele legiunilor, secțiilor și posturilor jandarmeriei rurale” din 1930 desemna, pentru Legiunea de jandarmi Suceava, 3 secții și 16 posturi, și un post în Bosancea, pentru comunele rurale Bosancea, Liteni și Tișăuți, în cadrul Secției de Jandarmi Burdujeni¹⁷⁴⁹.

*

1930: În 1930, „se modifică în parte înaltul decret regal cu Nr. 4.636 din 7 Decembrie 1929, publicat în Monitorul Oficial Nr. 274 din 9 Decembrie 1929, precum urmează... 5. Se aprobă contopirea satului **Moara-Nichi** cu satul Bosancea, sub numele de Bosancea, ambele din comuna rurală Bosancea”¹⁷⁵⁰. În același Monitor Oficial din 22 ianuarie 1930, se publica „Tabloul de determinarea circumscripțiilor teritoriale ale comunelor din județul Suceava”, cu un număr de 16 consilieri pentru Bosancea (poziția 5) și 8 consilieri pentru Liteni (poziția 20)¹⁷⁵¹. Bosancea și Liteni rămâneau, ca și Suceava-oraș, comună urbană în plasa Dragomirnei¹⁷⁵².

*

1931, iulie 14: Ministerul de Interne / Direcțiunea Administrațiunii Locale, Tablou de comunele rurale din țară, formate potrivit legii sancționată cu Înaltul Decret Regal Nr. 2.536 din 14 iulie 1931, publicată în „Monitorul Oficial” Nr. 161 din 15 iulie 1931, București, Imprimeria Centrală 1931. Comune rurale în Județul Suceava erau 63, compuse din 63 de sate, în care listă intră **Bosancea** (p. 388) și **Vorniceni** (p. 390).

*

1932, decembrie 15: Repartizări de comune rurale urbane nereședință, între plășile din județele Severin, Hunedoara, Bihor și Suceava, în baza decretului regal nr. 3.501, din 15 decembrie 1932, în baza Decretului regal „Nr. 16.369 A din 31 Decembrie 1932, se înființează o nouă plasă în județul Suceava, cu denumirea de plasa Bosancea, același județ”, cu reședința în Bosanci, care cuprindea satele: Bosancea, Buninți, Burdujeni, Chilișeni, Ipotești, Lisaura, Mihoveni, Plăvălar, Poeni pe Suceava, Reuseni, Rușii Mănăstioarei, Securiceni, St. Ilie, Șcheia, Tișăuți și Udești. Litenii treceau în plasa Ilișești, și aceasta nou înființată¹⁷⁵³.

*

1936, iunie 22: „Tribunalul Suceava. Extras din statutele și actul constitutiv al societății Cabinetul de lectură „Lumina Satului” din cătuna Bulai, com. Bosancea, jud. Suceava, recunoscută persoană juridică la 22 iunie 1936, prin sentința Nr. 184/936. / I). Denumirea societății: Cabinetul de lectură „Lumina Satului”. / II). Sediul: cătuna Bulai, com. Bosancea, jud. Suceava. / III). Data constituirii: 17 iunie 1934. / IV). Scopul societății: Scopul societății este: a). îmbunătățirea stării morale și materiale a membrilor săi, și b). dezvoltarea membrilor săi pe terenul cultural și social național. / V). Comitetul de conducere al societății:

¹⁷⁴⁷ *Monitorul Oficial*, No. 220, miercuri 7 octombrie 1925, pp. 10923-11098

¹⁷⁴⁸ *Monitorul Oficial*, nr. 109, 23 mai 1929, p. 3969

¹⁷⁴⁹ *Monitorul Oficial*, nr. 166, 28 iulie 1930, p. 6079

¹⁷⁵⁰ *Monitorul Oficial*, nr. 15, 22 ianuarie 1930, p. 627

¹⁷⁵¹ *Monitorul Oficial*, nr. 15, 22 ianuarie 1930, pp. 668-670

¹⁷⁵² *Monitorul Oficial*, nr. 15, 22 ianuarie 1930, pp. 717

¹⁷⁵³ *Monitorul Oficial*, nr. 5, 5 ianuarie 1933, p. 116

1). Gheorghe Sava Barbă; 2). Ion Mihai Lungu; 3). Pavel a lui Ion Blându; 4). Titus a lui Nicolae Blându; 5). Toader a lui Costan Naharniac; 6). Anton a lui Mihai David, și 7). Gheorghe a lui Mihai Spoială. / Comisiunea de control: 1). Vasile Stroeșteanu; 2). Alexandru Ion Cârlan și 3). Ion Mihai Spoială. / Juriul societății: 1). Constantin Ostrovan; 2). Simion Ion Blându; 3). Toader Mihai Cocolas; 4). Nicolae Simion Blându, și 5) Conon Mireuți, toți agricultori din cătuna Bulai, comuna Bosancea, jud. Suceava”¹⁷⁵⁴.

*

1940: În 1940, au fost menționați într-un litigiu bancar, Constantin Vasile Spoială, Ion a Iacob Felic, Vasile Gherasim Gavrilovici, Ion a Dumitru Barbă, George a Toader Albu, din Bulai-Bosance, din Bulai-Suceava: Gheorghe Salesci, Vasile Ivanciuc, Ion Iacob Felic, iar din Bulai-Liteni: George Lupescu (Monitorul Oficial, nr. 266, 12 noiembrie 1940, pp. 9315, 9316).

*

1941: Teritoriul actualei comune Moara era împărțit între Suceava (Bulai), Bosanci (Mora Nică) și Liteni (partea sudică) și Vorniceni, care erau comune separate, conform „Tabloului normaliştilor cu diplomă de capacitate, numiți în învățământul primar, prin „încredințare de post”, pe ziua de 1 Octomvrie 1941: / 387. Dimitriu C. Aurel, seria 1938, media 8,70, numit în com. Liteni, postul III, jud. Baia. / 467. Munteann N. Emil, seria 1938, media 7,74, numit în com. Bosanci, postal IX, jud. Suceava. / 478. Florescu Gh. Dumitru, seria 1938, media 7,68, numit în com. Bosanci, postul X, jud. Suceava. / 587. Martinovici Than, seria 1939, media 8,77, numit în com. **Bulai-Suceava**, postul III, jud. Suceava. / 143. Pricop Marioara n. Mirea, seria 1938, media 8,12, numită în com. Bosanci fete, postul IX, jud. Suceava. / 179. Baci Domnița, seria 1938, media 8, este numită în com. Bosanci, fete postul VI, jud. Suceava. / 304. Diaconescu A. Gheorghita, seria 1938, media 7,60, numită în com. Vorniceni, postul IV, jud. Suceava. / 289. Sandu P. Casandra, seria 1938, media 7,65, numită în com. Liteni, postul I, jud. Baia. / 346. Ivanciuc Sofia, seria 1938, media 7,50, numită în com. Bosanci Podeni, postul II, jud. Suceava. / 442. Mustea Alexandrina n. Nossa, seria 1939, media 8,66, numită în com. **Bosanci-Moara Mică**, postul V, jud. Suceava. / 621. Bunescu Vasilica, seria 1939, media 7,00, numită în com. Vorniceni, postul II, jud. Suceava. / 670. Gârleșteanu Nădejdea, seria 1940, media 9,17, numită în com. Bosanci, postul II, jud. Suceava. / 753. Stoicescu Eugenia, seria 1940, media 7,78, numită în com. Liteni f., postul II, jud. Baia”¹⁷⁵⁵.

*

1945, septembrie 1: „Tabloul de posturi vacante pentru transferările pe 1 septembrie 1955”, publicat de „Monitorul Oficial”, cuprindea și posturile Județul Suceava, unde erau necesari dascăli la „231. Bosanci **Moara Carp**, postul III, învățător; 232. Bosanci **Moara Carp**, postul IV, învățătoare; 233. Moara Nica (trecută ca sat în sine – n. n.), postul VI, învățătoare”¹⁷⁵⁶. „Învățătorul Holețec Constantin, p. I., se fixează la Bosanci **Moara Carp** / Gladun Vera, învățător definitiv la **Vorniceni**, p. II”¹⁷⁵⁷. „Croitoru Vasile al lui Gheorghe din **Moara Carp**, pierduse bonul de rechiziție eliberat de Reg. 12 Călărași”¹⁷⁵⁸.

*

1947, iunie 11: „Decizia Ministerului Educației Naționale Nr. 165.788, din 11 iunie 1947 – Tabel de membrii corpului didactic primar, transferați pe 1 Septemvrie 1947, cuprinde următoarele transferuri, în localitățile actualei comune Moara: / Fochi Eusebie, de la Frumosul-Câmpulung, la **Bulai-Suceava**, post V, interese materiale. Nahaiciuc Claudia, de la

¹⁷⁵⁴ Monitorul Oficial, nr. 72, 27 martie 1937, p. 3233

¹⁷⁵⁵ Monitorul Oficial, CIX, nr. 249, luni 20 octombrie 1941

¹⁷⁵⁶ Monitorul Oficial, CXIII, nr. 172, miercuri 1 august 1945

¹⁷⁵⁷ Monitorul Oficial, CXIII, nr. 274, joi 29 noiembrie 1945, p. 10395

¹⁷⁵⁸ Monitorul Oficial, CXIII, nr. 230, marți 9 octombrie 1945, p. 7434

Stupca-Suceava, la **Bulai-Suceava**, post IV, vechime în grad. / Pelecar Reghina, de la Bosanci **Moara Carp** – Suceava, la Bosanci Nr. 1, post XI, int. fam.¹⁷⁵⁹. „Prin Decizia nr. 270.290/947, urmau să se mai aprobe transferurile: Volosciuc Adriana, de la Ipotesti-Suceava, la **Liteni B.** (p. 9654) / Vamanu Octavian, de la Suceava **Bulai**, la Suceava Nr. 1 (p. 9656) / Nahaiciuc Claudia, dela Suceava **Bulai** Suceava Nr. 2. / Cortuşan Domnica, de la **Moara Carp**, la Bosanci Nr. 1. / Grădinaru Ioan, de la **Moara Carp**, la Slobozia Pruncului. / Văcăreanu Teodor, de la Baia, la **Moara Carp**. / Ciobotaru Gheorghe, de la **Moara Carp**, la Udeşti. / Popovici Maria, de la Baia, la Bosanci **M. Carp**. / Tudose Gheorghe, de la **Vorniceni Mici**, la Ilişeşti. / Posteuca Maria, de la Udeşti, la **Moara Carp**. (p. 9657) / Mihăescu Eugenia, de la Bosanci Nr. 1, la **Moara Nică**¹⁷⁶⁰.

MOLDOVA-SULIȚA. Sat câmpulungean, cu istorie înrudită cu cea a satului vecin, Breaza, dar aflat în proprietatea mănăstirii Putna, în „Braniştea Putnei” din **2 februarie 1503**, figurând Bobeica, Țapul, Lucina și Moldova, Moldova-Sulița a fost arendată, în 20 mai 1762, unor „ruși din Putila”, pe vatra actuală a satului, înspre Lucina, așezându-se huțanii Velicico Chisăliță, Ștefan Jonaciu, Fedor Zuben, iar lângă apa Moldovei, Ivan Huță și Nichita Haleț.

1809: „Deși melegurile Bucovinei produc niște cai frumoși, nu se remarcă rase remarcabile pentru frumusețea sau vigoarea lor. Hergheliile Bucovinei sunt, în general, mici și rare. Doar armăsari de dimensiuni medii se obțin, prin creșterea mânjilor rezultați din încrucișări cu cai turci sau crabi. Pe de altă parte, felul în care sunt crescuți cailor nu este prea bun pentru îmbunătățirea rasei: sunt lăsați de izbeliște, în cea mai mare parte a anului, și cresc aidoma unor cai sălbatici. Pășunează mai ales prin văile Carpaților, unde li se permite să rătăcească, într-o adevărată aventură. Se pot vedea, cu miile, trăind prin Munții Lucina, la granița cu Maramureș, unde grecii și armenii au proprietăți foarte mari. Putem întrezări înmulțirea cailor în Bucovina după numărul celor care au fost recenzați în 1810, când s-au aflat aproximativ 15.000 de cai”¹⁷⁶¹.

1873: O școală cu 2 clase funcționa, în Moldova Sulița, din anul 1873¹⁷⁶².

1890: În 1890, Moldova-Sulița avea 902 locuitori, paroh fiind Ilarion Gribovschi, iar învățător – George Vorotniac. „Cu cât te depărtezi de Breaza, cu atât culmile munților se depărtează și ele mai mult de calea ce duce spre Moldova, așa că, în urmă, te trezești într-un platou larg de toate părțile. Pe calea aceasta întâmpini, mai întâi, muntele Răchitișul Brezei, apoi muntele Porcescul, iar în fine, un munte lung și nalt, cu numele Corhana; toți munții aceștia se întind în mâna dreaptă, paralel cu drumul. În stânga, se înșiră, de asemenea linie, Dealul Glodului, Cocoșul, Găina și Știrbul, în depărtări însemnate de drum. / Între comunele Breaza și Moldova se află cătunele Beniea, Cocoșul și Porcești. / În decursul călătoriei acesteia, făcărăm, de la un punct, spre stânga și ne repezirăm la cătunul Cocoșul, care se află între Dealul Glodului și între munții Dărmoxa-Dărmozul și Cocoșul. Toate regiunile de pe acolo sunt de o grandiozitate rară. De cătră muntele Cocoșul, curge prin cătunul acela râulețul Cocoșul, spre râul Moldova, iar dintre Dealul Glodului și dintre Dărmoxa, un pârâu mai mare decât Cocoșul, cu numele Tătarcă, ce, de-mpreună cu Cocoșul, se varsă în Moldova... / Platoul în mijlocul căruia se află comuna Moldova, de-mpreună cu cătunele amintite, formează, cu numeroasele sale fânețe, printre care se rădică ice un muncel, acolo o dâlmă,

¹⁷⁵⁹ *Monitorul Oficial*, CXV, nr. 135, marți 17 iunie 1947, p. 4912

¹⁷⁶⁰ *Monitorul Oficial*, CXV, nr. 250, miercuri 29 octombrie 1947, pp. 9654-9657

¹⁷⁶¹ De Serres, Marcel, *Voyage dans l'Empire d'Autriche, pendant les années 1809 et 1810*, Livre VIII, Bukowine, Paris, 1814, pp. 227-233

¹⁷⁶² SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 59, 1876 p. 99, 1907 p. 115

dincolo o movilă făcută ca cu mâna, un măreț paradis, ale cărui frumuseți varii greu s-ar putea descrie cu de-amăruntul. Amintesc însă numai atâta, că, precum predominesc, de la Fundul Moldovei, până la Breaza, mai mult sau mai puțin codrii, așa predominesc, pe platoul din sus de Breaza, fânațele, cu ierbării împodobite de milioane de flori. Pâlcurile de arbori sunt numai sporadice până la munții cei nalți, cu cari se hotărăște platoul”¹⁷⁶³.

1895: Biserica Sfântului Nicolai din Moldova Sulița a fost fondată în 1895 și sfințită în 1896, pe locul unei bisericuțe de lemn, care era considerată, în 1843, filială, având, în Șipot, Izvor, Ulma, Crasnodil și Moldova Sulița, 1.155 enoriași, dar nu și paroh. În 1876, parohul bisericii cu 1.801 enoriași, răspândiți prin atâtea sate muntenești, era Theodor NICHITOVICI. În 1907, preot era Ilarion GRIBOVSCI, născut la Breaza, în 1859, preot din 1886, iar cantor, din 1905, Ioan BEZRUCIAC, născut în 1879.

1901: „Vineri, 16 august 1901, am părăsit Cârlibaba și am luat-o spre nord, pe fostul Drum al Tătarilor, până la Pasul Lucina (Lutschina). Drumul a fost extrem de dificil, încât vizitiul și cu mine a trebuit să împingă, de mai multe ori, în spițele roților pentru a putea urca, iar atunci când eram fericiți că am răzbătut, eram împiedicați să mergem mai departe de vegetația bogată. În sfârșit, sleiți de oboseală am ajuns în Lucina, tabăra de vară a cailor faimoasei ferme de remontă din Bădeuți (Badautz)¹⁷⁶⁴. Locotenentul superior Gellinek, directorul hergheliei, m-a invitat la prânz și la o plimbare prin pășunile hergheliei. Nu am putut rezista invitației prietenoase, mai ales că mi-a promis, de asemenea, că pot să-mi fac și studiile dialectale care mă interesează. Imediat, după masă, ne-am urcat pe cai și, când am ajuns la pe platoul înalt, am intrat într-un galop vântuit, pe un teren foarte neuniform, copleșit de tufe și tufișuri, în lungime de 1.300-1400 m, printre caii care pasc în diferite locuri, în funcție de vârstă. Am fost în șea până seara, apoi am lucrat cu un soldat din Mahala, sat de lângă Cernăuți, și acum am auzit, pentru prima oară, cum se pronunță în Marea Valahie, și, când am crezut că limbajul lui este o influență școlară, deși locotenentul meu a susținut că soldatul nu a fost la școală, am decis să șterg toate notițele pe care le-am făcut, dar mai târziu, când am mers la Mahala¹⁷⁶⁵, am realizat că am greșit, pentru că băiatul s-a exprimat într-un „mod” minunat pentru că, într-adevăr, așa se vorbește în satele cele mai nordice românești din Bucovina. Marea pronunție valahă nu schimbă „ce” și „ge”, ceea ce desigur nu puteam bănui. Am folosit fonograful pentru a înregistra un cântec românesc și unul ruten de la soldați. / A doua zi am plecat exclusiv pentru huțuli, prin sate minunate, dar dominate de evrei. Elementul românesc din văile izvoarelor Moldovei și Sucevei a fost absorbit complet de slavi; dar atât din tipul unor oameni, cât și din numeroase nume de munteni și de munți, se poate vedea că trebuie să fi fost destui români în trecut. În orice caz, huțulii dau impresia că sunt o rasă mixtă de ruteni, români și de ciangăi; indiferent dacă Uzii (pecenegi), așa cum indică numele Huțul sau Huțan, în română, constituie baza, așa cum cred Kaluzniacki și alții, nu pot spune nimic despre asta. Cu toate acestea, nu am altă dovadă decât modificarea pronunțată, găsită adesea la huțuli, și trebuie, deci, să las pe seama altora să privească mai atent acest popor, despre care există multe opinii și prejudecăți false, atât în Bucovina, cât și în larga lume științifică”¹⁷⁶⁶.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Moldova-Aluniș**, cătun, pendinte de comuna rurală Șipot, districtul Rădăuți. Are 9 case și 39 locuitori. **Moldova-Găina**, cătun, pendinte de comuna rurală Șipot, distr. Rădăuți. Are 5 case și 22 locuitori. **Moldova-Hreben**, cătun, pendinte de comuna rurală Șipot, distr. Rădăuți. Are 6 case și 19 locuitori. **Moldova-Cruhla**, târlă, pendinte de comuna rurală Șipot, distr. Rădăuți. Are 3 case și 7 locuitori. **Moldova-Spențora**, târlă, pendinte de comuna rurală Șipot, distr. Rădăuți. Are 4 case și 16

¹⁷⁶³ VASILE BUMBAC, Schițe de excursiuni feriale. Anul 1889, în „Revista Politică”, Anul V, nr. 17 / 1 septembrie 1890, pp. 7

¹⁷⁶⁴ În Bădeuți, a cântat Mariuța Cazac (*Pasări privighetori*).

¹⁷⁶⁵ În Mahala, au cântat Dumitru Bodnar (*Di când te-ai dus, băiețele*) și Dumitru a lui Ștefan Cosmiuc (18 ani).

¹⁷⁶⁶ Weigand, op. cit., pp. 7-17.

locuitori. **Moldova-Sulița**, cătun, pendinte de comuna rurală Șipot, distr. Rădăuți. Are 462 locuitori huțani gr. or., o școală populară, cu o clasă, și o biserică locală, cu hramul „Sfântul Nicolae. Este așezat pe râul Moldova, la locul unde intră în districtul Câmpulung. **Moldova-Smidești**, târlă, pendinte de satul de reședință Șipot, comuna rurală Șipot, distr. Rădăuți. **Moldova-Știrbul**, cătun, pendinte de comuna rurală Șipot, distr. Rădăuți. Are 6 case și 27 locuitori”¹⁷⁶⁷. „**Lucina**, localitate cu herghelie, pendinte de moșia Șipot, atenență a moșiei cu administrație particulară Șipot, distr. Rădăuți. Are 7 case și 9 locuitori. Aci sunt grajduri și clădiri întinse, în care sunt adăpostite, pe timp de vară, prășilele de cai ale statului austriac, distr. Rădăuți”¹⁷⁶⁸.

1924: „Satul e nesfârșit de lung și împrăștiat, încât abia îl poți cuprinde cu privirile. Casele sunt rare și răsfirate în toate părțile. Între cele două culmi de munți, care se deapănă de o parte și de alta, fiecare văgăună își are partea sa de sat. Locuitorii sunt toți huțani și ruteni... Gospodăriile sunt întinse, cuprinzând laolaltă casa cu acareturile, câmpul de lucrat, fâneața și crâmpeii de munte sau de pădure, înconjurată toate printr-un gard de prăjini lungi și înalte, legate între ele prin vânjuri de nuiele. Țarul urmărește coasta până sus, în munte, în contururi uneori rotunde, alteori drepte, după cum merge și hotarul proprietății. / Casele sunt la mijloc, mici, înnegrite de ploi, zidite din bârne de lemn, încheiate cruciș la colțuri și acoperite cu solzi ascuțiți și deși de șindrila sură. O simetrie desăvârșită le urmărește pretutindeni. De jur împrejur le înconjură cu un cerdac înalt, închis și tăiat la mijloc cu porțițe. / În afara caselor se află grajdul, micul coșar și magazia de unelte și pâine. Casele, peste tot, sunt la fel, parcă le-ar fi făcut același maestru. Rar se vede vreuna văruiată, încolo cele mai multe au culoarea lemnului vechi, pe care-l bat ploile și-l usucă vânturile. În mijlocul satului și lângă șosea e biserica, clădită, la fel, din lemn, simplă, cu două turnuri înalte, sfârșite prin cruci de fier ruginit”¹⁷⁶⁹.

1929: „Din Șipotele Sucevei, urmând pe pârâiașul Isvor în sus, dau în cătunul Izvor, întins de-a lungul apei, cu casele foarte răspândite pe vale și pe dealuri. În dreapta și în stânga șoselei și a pârâului, pășune și fânețe cosite, pline de flori violete de brândușe, semn de toamnă lungă și frumoasă, așa cum de fapt a și fost. Trecând și de cătunul Isvor, las munții Papaica și Rebenul spre răsărit, părăsesc și pârâul Isvorul, aproape de obârșia lui, ridic dealul, pe o mică și ușoară serpentină, și trec, prin „pasul Isvorul” sau „Plaiul Moldovei”, din valea superioară a Sucevei, în valea superioară a râului Moldova, și chiar pe la izvorul lui, la satul Moldova-Sulița, după ce, mai întâi, de pe culmea dealului, admir, spre apus, frumoșii munți Lucina și Țapul, cei mai înalți și mai măreți din această regiune, iar spre răsărit, munții mai puțin înalți ai râului Moldova. Ieșind din satul Moldova-Sulița, privesc, spre răsărit, muntele Găina, împădurit cu brad, mai puțin înalt decât Găina munților Apuseni. Traversez cătunul Benie, apoi frumosul sat Breaza, la ieșirea de miază-zi a căruia, în punctul numit „Podișul”, munții, îmbrăcați cu frumoase păduri, se apropie, valea, pe fundul căreia, alături de șosea, șerpuieste limpede, involburată și frumoasă apa Moldovei, se strâmtează foarte mult și, într-amurg, când soarele, aruncându-și înapoi cele din urmă raze, scaldă în lumină valea cu apa, coastele, coamele și măgurile munților învestmântați cu brad”¹⁷⁷⁰.

1946: În *Monitorul Oficial*, Nr. 264 din 13 noiembrie 1946, pp. 11909 și următoarele, sunt înregistrate următoarele cooperative sătești de credit: Cooperativa „Plaiul Moldovei”, comuna Moldova Sulița, județul Câmpulung”.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947”¹⁷⁷¹, următorii învățători se

¹⁷⁶⁷ Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 146

¹⁷⁶⁸ Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 133

¹⁷⁶⁹ AUREL I. GHEORGHIU, *Privești din Bucovina pitorească*, București 1924, p. 117-119

¹⁷⁷⁰ Lupașcu-Stejar, Alexandru, general, *Paradisul Românesc*, București 1929, pp. 323-330

¹⁷⁷¹ *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Pavel Mina**, de la Breaza, la Moldova Sulița; **Radu Gheorghe**, de la Moldova Sulița- Benia, la Dorna-Sunător”.

1949: Primii diriguitori ai învățământului comunist: „**Învățământul elementar, ciclul I: Isac Victor**, director la Școala elementară Moldova Sulița; **Grigorovici Dragoș**, director la Școala elementară Moldova Sulița, Benia; **Panicov Gavril**, director la Școala elementară Moldova Sulița, Săcrieș; **Fetchiu Vladimir**, director la Școala elementară Moldova Sulița, Rașca”¹⁷⁷².

MOLOGHIA. Recensământul lui Rumeanțev¹⁷⁷³, din **1772-1773**, înregistrează la Mologhia „105 – toată suma caselor”, însemnând 92 postași, și anume: Roman sin croitor, Vasile sin Andrieș, Ion PREGII, Andrei zet VELIȘKO, Grigoraș sin URSACHE, Andrei ȘOPROVICI, Toader ȚIGĂNAȘ, Ion zet ANTON, Ștefan HMARA, Opre rus, Dumitrașcu sin URSACHI, Dumitrașcu sin GRIGORI, Ion nepot ȚIGĂNAȘ, Petre vătăman, Ostahi sin GAVRIL, Dănilă zet COADĂ, Gavrilă zet DĂMIAN, Pavel MOROZ, Georgie zet MOROZ, Ion MOROZ, Vasile POTGUBINA, Nika sârbul, Gavril CHELBE, Vasile DELIȚOIA, Dănilă lemnar, Georgiță cumnat CHELBII, Prodan MOROZ, Istrate sin IGNĂTESCU, Vasile sin MIRON, Vasile IGNĂTESCU, Lupu sin IGNĂTESCU, Vasile PEPELE, Ion PEPELE, Georgii sin PEPELE, Toader IACOBAN, Gavril PEPELEA, Ursul CIORNEIU, Toma zet CIORNEIU, Toader GĂINĂ, Ion LOTBĂ, Costandin butnar, Costandin nepot CIORNEIU, Vasile vârzar, Grigoraș căpotar, Macoveiu sin PAVĂL, Vasile LEKA, Gavril BENE, Simion sin PAVĂL, Ștefan armean, Ștefan vătăman, Ursul a STRĂTOAII, Ursul TUTUBUOAI, Ivan de la Okop, Ion nepot MOGĂI, Neculaiu DELIȚOIU, Ștefan morar, Gavril nepot BENII, Ștefan cumnat BENII, Foca nepot BENII, Chiriac MOLOCEA, Gavril PUIU, Ifteni nepot BENII, Vasile MOLOCEA, Simion ȚOLIC, Toader brat DĂNILĂ, Nechita nepot lui BĂDRĂGAN, Ioniță sin BĂDRĂGAN, Neculai brat ego, Ștefan nepot lui BĂDRĂGAN, Toader zet BĂDRĂGAN, Vasile ȚURCAN, Tudosii sin babii, Gavril sin babii, Postolachi BĂLAN, Toader sin IVAN, Ion sin PĂTRĂUȚAN, Vasile PĂTRĂUȚAN, Ion BUDACA, Neculaiu OBAR, Simion LOTBĂ, Pătrașcu sin HMARA, Ivan HRISOSOBII, Roman rus, Ștefan zet HUSAR, Hrihor HUSAR, Mateiu zet văcar, Dănilă rus, Mihaiu rus, Ivan RABICI, Ștefan ZAHARIE, Dumitru rotar și Ștefan ciubotar. În satul Mologhia mai erau un umblător, Ion harabagiu, 2 popi, Ștefan MAGA și Anton MAGA, un dascăl, Andrei, 2 scutelnici, cel al popii Anton MAGA, LUPAȘCU, și cel al popii Ștefan MAGA, Ștefan, 5 văduve, Dochița, Vasâlca, Grăpina, Paraschiva și Corcovina, precum și doi jidovi, Bercul PERIȚ și Moșcu sin Bercul.

1775: Fostul sat Cosmin, numit Mologhia în 1775, avea, împreună cu Ceahor, 2 popi, 133 țărani, 1 umblător, 1 arnăut și 1 baran, populația satului ajungând, în 1784, la 168 familii.

1777: În 1777, exista la Mologhia o sală de cult catolic, transformat în capelă de lemn și sfințită în ajunul Crăciunului.

1782: Primii coloniști germani din Bucovina, proveniți din Ungaria și din Banat, s-au stabilit la Roșia și la Mologhia încă din 1782, ele fiind, conform registrelor cu rezidenți de după anul 1800, cele ale lui Ignaz Exner, Martin Grandl (Krandl), Friedrich Hank, Franz Anton Weckend, Ignaz Wolf și Josef Klein.

1787, Hacquet: Călătorind spre Suceava, prin Românești și Pătrăuți, înspre „Luitak” (N.N.: Realizatorii volumului presupun, cu oarece îndoieli, că ar fi unul dintre cele două sate Călinești, al lui Ienache sau al lui Cuparenco, dar mult mai probabil că este vorba despre satul

¹⁷⁷² *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

¹⁷⁷³ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 380

Ițcani), Hacquet întâlnește aici „primii coloniști ai provinciei, care au emigrat din Banat. Aceștia nu erau decât niște cerșetori, în număr de douăzeci și două de familii, care s-au așezat pe terenurile și în casele părăsite de moldoveni (la anexare). Cum nu era destul loc pentru ei, aici, au fost mutați ceilalți la Suceava (unde a mai fost așezată o colonie germană), la Molodia, la Dragomirna și „Rosez” (N.N.: Localitate dispărută, opinează realizatorii volumului, deși s-ar părea că e vorba despre satul Roșa, de lângă Cernăuți). Acești oameni au primit ajutoarele necesare, dar nici pe departe ce au primit germanii, iar mai apoi, treptat, au trebuit să achite totul”¹⁷⁷⁴.

1791: În 1791, sosesc din Boemia și se stabilesc la Mologhia, pe locul numit Pustia (înspre Novoselița), unde vor întemeia Franzthal, familiile de agricultori Rieger, Kisslinger, Hornung, Muschig, Neumann, Klein, Hicke din Elveția a venit familia Brodern, iar din Bavaria, familiile Hartmann și Huber. Următorii coloniști germani sosesc în Mologhia, inclusiv prin Roșa, după anul 1800, Friedrich Hank și Theresia Bitay, Johann Rieger și Magdalena Dittrich, în 1823 în Mologhia,, Peter Huber și Catharina Klepsch, Johann Hirschmüller și Marianna Hubert, în 1824, Franz Anton Weckend și Anna Kunzelmann, Ignaz Wolf și Marianna Flegel, Josef Klein și Josepha Muschik, în 1825.

1826: La sfârșitul lunii iunie a anului 1826, a fost sfințit micul lăcaș din cărămidă al biserici catolice din Molodia, în prezența Arhiepiscopului Ankwicz, biserica mare fiind construită, între anii 1881-1885 de patru mari proprietari germani din Mologhia, Georg Kirsch, Georg Klein, Adam Lang și Franz Zimmer, fiind sfințită de Dr. Kornicki în 8 septembrie 1885.

1843: Biserica ortodoxă din Mologhia fusese construită în 1843, din banii Fondului Religionar, patron fiind „Se. K. k. Majestat”, iar preot administrator, Dimitrie SEMACA, al doilea post, presupus de numărul mare al enoriașilor (2.040), fiind vacant. În 1876, biserica avea 3.090 enoriași, paroh fiind Vasile MANDICEVSCHI, iar preot cooperador, Nicolai MITROFANOVICI, și, ulterior, Constantin COCA. În 1907, paroh era protopopul Nicon TOMIUC, născut în 1844, preot din 1868, paroh din 1881, preoți cooperadori fiind Ioan IANOVICI, născut în 1859, preot din 1889, și Ioan VOROBCHIEVICI, născut în 1872, preot din 1901, iar cantor, din 1900, Mihail LESNIUC, născut în 1869.

1843: Tot din 1843, funcționa la Mologhia și o școală cu 6 clase¹⁷⁷⁵.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Cernăuți – **Curtea regională din Cernăuți:** Cernăuți, Ceahor, Hliboka, Camena cu Spaski, Corovia, Cotul Bainski, Cuciurmare, Ludi Horecea Camerale cu Mănăstioara, Lucavița, Mihalcea, Mihuceni cu Kicera, **Molodia cu Franzthal și Derelui,** Ostrița, Preworokie, Stăneștii de Sus pe Siret, Stăneștii de Jos pe Siret, Poienile, Tărășeni, Treștiana sau Dimka, Voloca Camerale pe Siret, Zurin”¹⁷⁷⁶.

1890: În 1890, comuna Mologhia avea 4.985 locuitori, primar fiind Ioan Verbovschi. Comună mare, în bună parte orașel, Mologhia avea 5 învățători, pe Grigorie Aurite, Eugen Vogel, Autonom Hapenciuc, Aurora Aurite și pe Iosif Zawichowski, doi preoți, pe Vasile Mandicevschi și pe Samuil Sauciuc, cantor bisericesc fiind Dimitrie Levițchi.

1895: O colectă pentru Internatul din Suceava, făcută de preotul din Mologhia, Samuil SAUCIUC, în primăvara anului 1895, menționează următoarele nume de localnici, „suflete cu îndurare, care au jertfit banii”: primarul Ioan VERBOVSCHI, secretarul comunal Ludvic GEIGER, învățătoarea Aurora AURITE, învățătorul superior Grigorie AURITE, învățătorul Andrei SLAPENCIUC, Simion alui Teodor CIOLAC, Ioan ROPCEAN, Ioan PEPELEA,

¹⁷⁷⁴ Călători, X, II, p. 827

¹⁷⁷⁵ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 14, 1876 p. 23, 1907 p. 55

¹⁷⁷⁶ Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich, Wien 1869. pp. 158-161

Mihai MUNTEAN, Simion IFTODI, Nicolai IFTODI, Ioan IFTODI, Mihai CHIȘPAN, George FIALCOVSCHI, George STRÂMBU și Ioan PAVEL¹⁷⁷⁷.

1901, dialectologul Gustav Weigand: „La scurt timp, pe când plecam spre Franzthal, o fată a alergat după trăsura și am invitat-o să urce¹⁷⁷⁸, iar ea nu a ezitat să o facă. Spre uimirea mea, am auzit și de la ea graiul limbii române, pe care îl ascultase și de la soldatul de la Lucina și care, la început, nu mi s-a părut credibil. Nu știa nici să citească, nici să scrie, dar, după cum a spus cu naivitate, a vorbit mereu patru limbi: română, germană, rusă și evreiască, limbă pe care a învățat-o de la evreică-germană, pe care a imitat-o cu o precizie uluitoare în pronunție și ton, așa cum am observat, de multe ori, că fac mulți români din Bucovina. În Derehlu, unde micuța mea însoțitoare avea ceva de obținut, a părăsit trăsura, încântată de cruciulița pe care i-o oferisem drept recompensă pentru răspunsurile ei bune. În Ceahor¹⁷⁷⁹, am găsit nu numai o primire foarte caldă, la protopopul Berariu, dar atât el, cât și fiul său, erau dornici să mă ajute în studiile mele. Așa că, în compania lor, am vizitat Molodia¹⁷⁸⁰, sat mare, cu 7.000 de locuitori (5.000 de români, 1.000 germani, 1.000 de ruteni), în dimineața zilei următoare, și Voloca¹⁷⁸¹, după-amiază¹⁷⁸².

1902: Însoțirea raiffeisiană s-a înființat în 9 noiembrie 1902, cu președintele Nicon Tomiuc, directorul Vasile Prelipcean, vicedirectorul Adrian Andronic și vistiernicul Grigori Aurite.

1907: „Termenul concursului pentru **ocuparea parohiei vacante din Mologhia** fiind expirat, rămâne ca venerabilul consistor să trimită în această comună un păstor bun și vrednic, un român adevărat, care să servească cu devotament și resignare cauzei noastre românești și bisericii. Până acuma, din timpurile de demult, noi, mologhienii, am fost tratați vitreg, căci venerabilul consistor n-a avut nicidecum în vedere interesele noastre naționale, la ocuparea acestei parohii, niciodată n-a fost condus de considerări curat românești, ci pururi a protejat vârsta imbecilă și nu distoinicia unui barbat vrednic de ocuparea unor astorfel de posturi responsabile, lucru ce s-a întâmplat mai ales și în parohiile periclitare de străinismul înăbușitor. Istoria ne spune că românismul s-a păstrat prin timpurile cele mai furtunoase în biserică; astăzi vremile și împrejurările în care trăim ne învață altfel. Dacă vrem să rămânem stăpâni pe acest pământ, trebuie mai întâi să fim Rromâni buni și din tot cugetul. **Națiunea să ne fie cultul cel mai sfânt**, căruia să-i servim cu credință neșovăitoare și acesta îmbinat cu religia ne-a fi altarul înaintea căruia vom pleca cu smerenie și conștiință națională genunchii noștri, văzând în preotul care servește adevăratul apostol al lui Dumnezeu și cultivatorul sentinelor noastre naționale. / Până acum, venerabilul consistor ne-a trimis preoți care au adus ceartă între parohieni, care au căutat să înăbușească în noi, mologhienii, simțul nostru de români. Au trecut acele timpuri. Credem că aceasta azi nu s-a mai întâmpla. Credem că peste voința și dorința noastră venerabilul consistor nu va trece la ordinea zilei și nu va dispune după plăcere asupra sorții noastre și asupra viitorului acestei comune, ci va considera momentele din viața noastră națională. Tuturor acelor competenți, ce-ar dori să vie ca parohi la Mologhia, le spunem sincer să-și răzgândească bine, ori de simt în sine pe deplin puterea să servească cu dezinteresare intereselor noastre naționale și bisericești, de altfel rămâie mai bine sănătoși acolo unde sunt. / Mai mulți mologhieni¹⁷⁸³.

1907: „Din Mologhia ni se aduce știrea că dl Cuparencu, deputat țărănesc, a fost fluierat și huiduit tocmai de cincii, până la șase sute de țărani. Poporul din Mologhia era așa de

¹⁷⁷⁷ DEȘTEPTAREA, Nr. 3/1895, p. 28

¹⁷⁷⁸ Fata de 14 ani, din Franzthal, analfabetă, dar care vorbea fluent patru limbi, se numea Lisaveta Crăsniciuc.

¹⁷⁷⁹ La Ceahor, au cântat Zoița lui Vasile Rotariu (*Frunză verde de scunchie*) și Mariuca Rotariu (19 ani).

¹⁷⁸⁰ La Molodia, a cântat Domnica Miroslafschii, de 19 ani (*Cântă cucu sus pi nuc*).

¹⁷⁸¹ La Voloca, a cântat Duminica Holunga, de 40 ani (*Frunză verdi, borș cu pești*).

¹⁷⁸² Weigand, op. cit., pp. 7-17.

¹⁷⁸³ *Apărarea Națională*, Nr. 45 și 46, Anul II, duminică 23 iunie stil nou 1907, p. 3

iritat pe dl deputat țărănesc, că numai cu greu l-a scos un jandarm din mâinile lor. **Veni, vedi, fugi.** Am venit, am văzut, am fugit, exclamă dl deputat țărănesc și își îndreaptă drumul spre apa Prutului. / Tot în aceeași zi, s-a înfățișat acest domn și în Ostrița, dar și aici i-a spus-o un gospodar verde în ochi, că ostrițenii s-au hotărât deja să dea glasurile lor domnului Dr. Constantin Isopescu-Grecul și îi supără foarte mult că au trebuit să-i spună adevărul în față. / Gospodari din districtele Boian, Cernăuț și Storojineț, întrebați mologhienii și ostrițenii ce pildă i-au dat dlui Cuparencu și îndreptați-vă cu toții după acești oameni, fiindcă dumnealor, trăind mai aproape de Cuciurmăre, îl cunosc poate mai bine! Ți-am da sfatul, domnule Cuparencu, să te lași de candidatura asta, căci nici poporul nu te vrea și nici nu ai talentul pentru acest lucru; rămâi în pădure, unde ești la loc!”¹⁷⁸⁴.

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Matthias Friedwagner¹⁷⁸⁵, în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la Margalina BILIAVĂ (30 ani în 1909), Domnica a lui Iftemi PODEȚ (45 ani în 1909) și Ileana a lui Ion MIRONIUC (19 ani în 1909) din Mologhia.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitza: „**Mologhia (Molodia)**, comună rurală, districtul Cernăuți, așezată pe un pârâiaș, afluent al Derehluului, între comunele Ceahor, Țurcni, Cotul Bainschi și Corovia. Suprafața: 58,36 kmp; populația: 4.874 locuitori, în majoritate români, restul germani și ruteni; religia gr. or. pentru majoritate, rom. cat. pentru germani. Cuprinde, pe lângă vatra satului, cu 4.584 locuitori, și cătunele Derehlu și Franzthal. Este tăiată, prin partea sa de Nord, de drumul districtual Corovia-Mologhia; prin drumuri de țară, comunică cu localitățile vecine sus menționate, precum și cu drumul principal Cernăuți-Vamă, ce trece prin apropiere; haltă de drum de fier a liniei Cernăuți-Hliboca. Această comună este așezată pe teritoriul istoric „Cozminul”. Prin hrisovul din 3 Aprilie 1488, Ștefan cel Mare a dăruit teritoriul acesta mănăstirii Putna, în posesia căreia se găsea și la 1776. Înainte, comuna era locuită exclusiv de români; cu timpul însă s-au așezat aci colonii de germani și ruteni. Primele familii de germani au venit în 1782, din Mainz și Manheim. Rutenii au venit din Galiția de Est. O puternică colonie străină s-a așezat în acest loc în anul 1787. Populația se ocupă cu agricultura, cu creșterea vitelor, precum și cu grădinăria și pomicultura. Comuna posedă 2.000 hectare pământ arabil, 673 hectare fânațuri, 49 hectare grădini, 436 hectare imașuri și 2.576 hectare pădure. Se găsesc 385 cai, 1.492 vite cornute, 550 oi, 1.260 porci și 270 slupi de albine”¹⁷⁸⁶.

1914: „În cursul săptămânii trecute, au trecut, prin Noua Suliță, 40.000 ruși, în Galiția, iar de la 12 septembrie, au sosit în Cernăuți peste 10.000 soldați ruși. Ei au ocupat, afară de Cernăuți, stațiunile Volksgarden, Molodia, Derelin și Cuciurmăre, în interiorul Bucovinei, unde a fost proclamată, peste tot, dictatura militară. Trei soldați ruși au fost ieri (12 septembrie 1914) prinși lângă satul Hliboca, unde făceau recunoaștere. Ei au fost aduși la Suceava... Patrulele de cavalerie rusă fac, zilnic, recunoașteri în jurul Cernăuțului și, cum se depărtează mulți de oraș, sunt atacate de patrulele austriece, care, din ascunzători, trag asupra celor rusești, omorând mare parte dintre soldați. Astfel, chiar zilele trecute, dintr-o patrulă de 42 cerchezi, în recunoaștere, numai unul s-a întors, și acesta dezarmat și plin de sânge. La Mahala, Corovia, Cuciur, Nepolocăuți și Stroința au avut loc, în zilele de 11 și 12 septembrie, lupte între câteva detașamente rusești și austriece... Armata rusă s-a fortificat la Mihălcea și Camenca... Ca comandant rus al orașului Cernăuți a fost numit Navrotzchi, în locul căpitanului Korabuki”¹⁷⁸⁷.

¹⁷⁸⁴ *Apărarea Națională*, Nr. 33 și 34, Anul II, sâmbătă 4 mai stil nou 1907, p. 3

¹⁷⁸⁵ MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

¹⁷⁸⁶ Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 146, 147

¹⁷⁸⁷ *Ce se petrece la graniță*, „Adevărul” din 2 septembrie 1914

1914-1918: Jertfa de sânge pentru Bucovina a fost făcută de „Sergentul de miliție teritorială **Nicolae Badragan**, Molodia, prizonier; Rezervistul **George Iftode**, Molodia, mort; Glotașul **Dumitru Moros**, Molodia, rănit; Glotașul **Ion Sarafincean**, Molodia, prizonier; Rezervistul **Ion Cerbul**, Molodia, Regimentul 22, rănit; Rezervistul **Ioan Cozma**, Molodia, Regimentul 22, rănit; Rezervistul **Nicolae Zaplatinschi**, Molodia, Regimentul 22, rănit”¹⁷⁸⁸; „Fruntașul **Vasile Mateiciuc**, Molodia, Regimentul 22 Infanterie, rănit; Infanteristul **Ilie Paulovici**, Molodia, Regimentul 22, rănit”¹⁷⁸⁹; „Infanteristul **George Maga**, Molodia, Regimentul 22, rănit”¹⁷⁹⁰; „Infanteristul **George Frătăucean**, Molodia, Regimentul 22, rănit”¹⁷⁹¹; „**Toader** a lui Grigori **Hamaliuc**, născut în anul 1875, în **Molodia**, a fost înrolat, la 1 August 1914, în Regimentul 22 Țintași (Schützen) și a plecat în câmp. În anul 1915, a fost prins de Ruși, lângă Rădăuți, și lipsește, de atunci, orice știre despre dânsul. Martori spun că s-a îmbolnăvit în Cestupoli, în guvernământul Kasan, și că a fost dus la spital. Dată fiind presupunerea morții celui absent, la cererea Mariei a lui Vasile Straticiuc și a lui Nicolai a lui Grigori Hamaliuc, se îndrumază procedura pentru declararea morții”¹⁷⁹²; „**Vasile Florescul a lui Dumitru**, născut în 1888, în **Molodia**, a fost înrolat, în 1914, cu ocazia mobilizării generale, în Regimentul 41 Infanterie și a plecat la luptă, în luna septembrie 1914. Într-o luptă ar fi fost rănit greu și ar fi murit. De atunci lipsește orice știre despre dânsul. Presupunându-se probabilitatea decesului în mod legal, se dispune, la cererea soției sale, Axenia Florescul, procedura pentru stabilirea morții celui dispărut”¹⁷⁹³; „**Franz Baumgärtner**, născut în **Molodia**, la 26 mai 1890, a fost chemat, în anul 1915, sub arme, petrecând, până în anul 1916, în Stanislau, apoi a plecat pe frontul italian, de unde a trimis, la 22 iunie 1918, fratelui său, Petru, ultima scrisoare. Până azi lipsește orice știre despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumază, la cererea lui Peter Baumgärtner, procedura pentru declararea morții celui dispărut”¹⁷⁹⁴.

1916: Colecta pentru cei amputați și orfanii celor căzuți în luptă i-a avut, printre eroii generozității, și pe geniștii (Arbeiter Abtig I/41) **Iosop Petru**, din Molodia, care a dăruit 1 coroană, la fel ca și **Iuconvschi Mihail**, din Molodia¹⁷⁹⁵.

MOSORIUCA. Satul de pe malul drept al Nistrului, acolo unde Nistru face o buclă strânsă, închisă parcă de satele megieșe, Mitcău și Samușin, s-a numit în vechime **Doparevcic**, apoi, din **1642**, când este menționat, cu nume alterat, drept „săliștea zisă Toporucivca, pe malul Nistrului, între Onut și Mitcău”, pe „Drumul cel vechi” și pe „Troian”, Toporuciuca, fiind menționat, în 1742, drept „Toporăuciucul pe Nistru, sat întreg, care acum se cheamă Mosoriuca”.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹⁷⁹⁶, din 1772-1773, înregistrează la Mosoriuca, moșie a lui Ioniță POTLOG și a lui Manoli POTLOG, „41 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Ștefan, 1 dascăl, Iacob, 2 mazili, Ioniță și Manole POTLOG, 4 argați, doi ai lui Ioniță POTLOG, Fedor pânzar și Nechita rusul, 2 ai lui Manole POTLOG, Ivan rusul și Vasile cioban, 3 jidovi, Moșco, Struli și Oron, 2 țigani, Tănasă hărari și Ion scripcar, și 28 birnici, adică: Vasili PTHIRNIAK, Necolai COMISAR, Ivan velnicer, Alecsa scripcar, Mihai

¹⁷⁸⁸ *Viața Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915

¹⁷⁸⁹ *Viața Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915

¹⁷⁹⁰ *Viața Nouă*, IV, nr. 159 – Supliment, din 6 august n. 1915

¹⁷⁹¹ *Viața Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8

¹⁷⁹² *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 53, Cernăuți în 9 August nou 1919, pp. 3-5

¹⁷⁹³ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 87, Cernăuți în 11 Decemvrie nou 1919, pp. 6-8

¹⁷⁹⁴ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 9, Cernăuți 15 martie nou 1921, pp. 98-105

¹⁷⁹⁵ *Românul*, Nr. 25, Anul VI, joi 17/4 februarie 1916, p. 5

¹⁷⁹⁶ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 426

POPOVICI, Ion sin LUPUL, Iacob BABIUC, Ion sin BABIUCU, Ignat HRIHORCIUK, Hrihor pânzar, Ivan TRUFIN, Vasili sin TRUFIN, Marco pânzarul, Vasili VICLICU, Ilaș POPOVICI, Ștefan CIURTITA, Iurii BURDENI, Ivan vătăman, Mihălaș sin TĂNASĂ, Ivan CONDRE, Lupașco muntianul, Enachii sin MIHĂLAȘ, Ion sin muntian, Grigoraș MACIULENKO, Ștefan sin POSTOLACHI, Fodor LEHUN, Vasile LEHUN și Machii sin LEHUN.

1774: În 1774, Mosoriuca avea 45 familii de țărani ruteni, iar în 1784, 72 familii.

1775: În 24 iunie 1795, a șasea parte din satul Mosoriuca aparținea lui Mihalachi Giurgiuvan, care o lăsa prin testament, soției lui, Maria, fata lui Ioniță Potlog.

1843: În 1843, biserica Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril din Mosoriuca, patronată de Ioan de TABORA și slujită de preotul administrator Vasilie DOLINSCHI, avea 339 enoriași. În 1876, biserica avea doar 507 enoriași, patroni fiind Alexander WOJNOWICZ și Ioann von GRECK, ir preot administrator, Nicolai TOTOIESCUL. În 1907, patronatul bisericesc era asigurat de Nicolai și Elena von WOINOVICI, de baronina Valerie SCHENK și de evreii Simson STEINHOLZ și Simson GOLDBHIRSCH, biserica beneficiind de un nou locaș, construit între anii 1891-1894, dar serviciile religioase erau asigurate de parohul din Ocna, Tihon HACMAN și de cantorul local, angajat în 1900, Vasile CERNEȚCHI, născut în 1840.

1782: Stabilind granița nordică a Bucovinei, „de la Mitcău comisiunea (urbarială – n. n.) trecu la **Mosorivca** sau **Mosoreni**, numit în vechime și **Doparevcic**, sat care este cuprins într-o serpentină a Nistrului, formând o adevărată peninsulă a Moldovei în teritoriul polon. Vechiul proprietar al satului fusese Andrei Potlog, fiul lui Dumitrașcu Potlog, stolnicul. Andrei Potlog primise **Mosoriufca** ca zestre de la Patrășcan Tăutul, când se căsători cu fiica acestuia, Parasca, iar la moarte, Andrei o împărți în trei părți, și anume: o parte o trecu fiului său, Manole Potlog, o altă parte ginerelei său, Mihalachi Giurgiuvan, iar o a treia parte ajunse în stăpânirea lui Ioniță Volcinschi, pe care acesta o dădu zestre fiicei sale, măritată după un oarecare Ștefan Propercic”¹⁷⁹⁷.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coțman – **Zastavna** (judecătorie de district), Babin cu Ștefanovca, Boianciuc, Borăuți, Brodok, Czarnypotok, Cincău, Doroșăuți, Horoșăuți, Iurcăuți, Cadobești, Kiseleu, Krisciatek, Cuciuur-mic, Culeuți, Mitcău, Mosoriuca, Ocna, Onut, Pohorlăuți, Prilipce cu Luca, Repujineț, Samușin, Teutri, Vasileu, Verbăuți, Verenceanca, Zwiniec cu Koetriszówka”¹⁷⁹⁸.

1873: O școală cu o clasă funcționa, la Mosoriuca, din 1873¹⁷⁹⁹.

1882: „După terminarea liceului, am stat în Mosoreni, sat pe malul Nistrului, un an și jumătate, în casa mazelului repausat Ioan Grecu, un venerabil bătrân de 75 de ani, pe timpul acela (1882), care mi-a comunicat multe lucruri interesante din trecutul românesc al acelor părți”¹⁸⁰⁰.

1890: În 1890, comuna Mosoriuca avea 556 locuitori, primar fiind Teodor Zahariciuc. Vladimir Hacman era paroh, Emilian Vlad – învățător, iar cantor bisericesc era Anton Hrazdowski.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Mosoriuca (Mossorówka)**, comună rurală, districtul Coțman, așezată, în masă compactă, pe malul drept al Nistrului, în fața

¹⁷⁹⁷ Nistor, I., *Vechea graniță de Nord a Moldovei*, București 1939, p. 12

¹⁷⁹⁸ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹⁷⁹⁹ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 29, 1876 p. 88, 1907 p. 88

¹⁸⁰⁰ Țopa, Preotul Dimitrie, *Românismul în regiunea dintre Prut și Nistru din fosta Bucovină*, Cernăuți 1927, București 1928, p. 10

localității galițiene Kolodrobka, între comunele conriverane Mitcău și Samușin. Suprafața: 3,67 kmp; populația: 657 locuitori ruteni gr. or. și foarte puțini izraeliți. Este situată lângă drumul principal Noua-Suliță – Cernăuți – Uscie – Biskupie (Galiția), prevăzută cu un pod plutitor peste Nistru. Are o școală populară, cu o clasă, și o biserică locală, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”. La 1776, era în posesia mazililor Ioniță și Manole Potlog. Pentru prima oară este menționată această comună în 1589. Aci s-au găsit monede vechi polone. Populația se ocupă cu agricultura. Comuna aposedă 603 hectare pământ arabil, 29 ari fânațuri, 22 hectare grădini, 31 hectare imașuri, 8 ari păduri. Se găsesc 38 cai, 83 vite cornute, 62 porci, 17 stupi de albine. **Mosoriuca (Mossorówka), moșie**, cu administrație particulară, districtul Coțman. Suprafața 3,71 kmp; populația: 43 locuitori, în majoritate izraeliți, restul ruteni gr. cat. și gr. or.¹⁸⁰¹.

1919: Mosoriuca sau Mosoreni a fost inclusă în circumscripția electorală Ocna, județul Zastavna, împreună cu Boianceni (Boianciuc), Cuciurul Mic, Doroșăuți, Horoșăuți, Iurcăuți, Mitcău, Ocna, Pârâul Negru (Ciarni-Potok), Pohorlăuți, Samușeni, Tăueni (Toutri) și Vadu Nistrului (Brodok)¹⁸⁰².

1920: „**Deciziune de expropriere No. Ag. 44 Mosoreni.** Deciziunea Comisiunii agrare de ocol Zastavna, cu care s-a decis exproprierea parțială a corpului dominical fasc. No. 147 **Mosoreni** din registrele fonciare pentru moșiile bucovinene, în suprafață de 20 ha 08 a 22 mp, proprietatea dnei Valeria baroneasă Schenk, născută Lucasievici, în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă. **Deciziune de expropriere No. Ag. 44 Mosoreni /2.** Deciziunea Comisiunii agrare de ocol Zastavna, cu care s-a decis renunțarea la exproprierea corpului dominical fasc. No. 149, **Mosoreni**, din registrele fonciare pentru moșiile bucovinene și corpul rustical fasc. No. 464 din registrele fonciare pentru comuna cadastrală **Mosoreni**, proprietatea dlui Paul și Maria Socolowski, în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă¹⁸⁰³.

MUȘENIȚA. În **24 februarie 1437**, fiii lui Alexandru cel Bun, Ilie și Ștefan Voievozi, dăruiau și întăreau lui Șteful Jumetate satele Bătăcăuți și Mușineț, Bătăcăuții fiind numele de atunci al satului Băncești, cu care Mușenița își împletește istoria obștească.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹⁸⁰⁴, din 1772-1773, înregistrează la Mușenița, în Ocolul Berhometelor, fără alte precizări, „7 – toată suma caselor”, însemnând 6 popi și 1 ruptaș.

1774: În 1774, satul Băncești era un cătun al satului Vășcăuți pe Siret, împreună cu Mușenița, Slobozia și Perjul, cele patru cătune având câte maximum 10 bordeie țărănești. Recensământul lui Spleny, din 1775, înregistra, la Mușenița, 1 mazil și... 4 popi.

1784: În 1784, Mușenița avea, în total, 10 familii, iar în 90, doar 400 locuitori.

1843: În 1843, biserica din Mușenița, cu 469 enoriași în Mușenița și în Băncești, patronată de Împărat și de Constantin de PREDA, era slujită de parohul Ștefan GEORGIAN. În 1876, biserica era slujită de parohul din Vașcăuți, Constantin NASTASI. La fel și în 1907, când paroh la Vașcăuți, dar slujind și în Mușenița, unde patronatul bisericesc era asigurat de Ioan de PREDA, tatăl și fiul, de Parfenie de PREDA, de Dimitrie de SEMACA, de Anton KARST, de Mateiu ȘOTROPA, de Ioan POCLITAR, de Andrei, Nicolai și Grigorie ORENDOVICI, de George ARONEȚ, de Ștefan și Ignatie GEORGIAN și de Ioan GORAȘ.

¹⁸⁰¹ Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 147

¹⁸⁰² *Monitorul Bucovinei*, fascicula 62, 6 septembrie nou 1919, p. 6

¹⁸⁰³ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 18, Cernăuți, 15 iunie nou 1921, pp. 229, 230

¹⁸⁰⁴ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 338

Paroh în cele două sate era Lazar GRIGOROVICI, născut în 1861, preot din 1890, paroh din 1905, iar cantor, din 1902, George BANCESCUL, născut în 1873¹⁸⁰⁵.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Siret – **Siret** (Oraș cu tribunal districtual), Bahrinești, Raince, Bălcăuți sau Laudonfalva, Băncești, Botoșanița, Cerepcăuți cu Berești, Țibeni sau Istensegits, Fântâna Albă sau Białakiernica, Șerbăuți, Grănicești, Hadikfalva sau Dornești, Calafindești, Căndești, Climăuți, **Mușenița**, Negostina, St. Onufri sau Drăgușanca, Oprîșeni sau Panțiri, Rogojești cu Gura Molniței, Rudești sau Gropana, Șerbăuți, Sinăuții de Sus, Sinăuții de Jos, Stârce sau Berlinți cu Slobozia lui Dumka, Tereblești, Vașcăuți pe Siret cu Parcelowka, Volcineț”¹⁸⁰⁶.

1903: Banca populară raiffeisiană din Mușenița a fost înființată în 8 februarie 1903, sub direcțiunea lui Iancu cavalier de Preda, vicedirector fiind Pentelei Pascal. Paroh al comunei era Ioan Doroftei.

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner¹⁸⁰⁷, în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la mușenițeanca Zamfira a lui Zazonti ȘOTROPA (fată de răzeș, 18 ani în 1909).

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Mușenița**, sat, districtul Siret, așezat pe pârâul cu același nume, ce formează un mic lac lângă localitatea Văscăuți și se varsă apoi în Siret. Suprafața: 2,81 kmp; populația: 299 locuitori români, de religie gr. or. Prin drumuri de țară comunică cu satul Băncești, de care este lipit, cu Văscăuții și cu drumul districtual Siret – Fântâna Albă; ține de școala din Văscăuți; are o biserică filială, cu hramul „Buna Vestire”, atenență a parohiei din Văscăuți. Numele acestui sat este menționat, pentru prima dată, într-un hrisov din 30 Noembrie 1728. La 1776, era încă cătun. La 1780, a fost unit cu Văscăuții, Slobozia Perjulului și Băncești. Populația se ocupă cu agricultura și cu creșterea vitelor. Posedă 323 hectare pământ arabil, 24 hectare fânașuri, 9 hectare grădini, 15 hectare imașuri, 50 ari păduri. Se găsesc 37 cai, 139 vite cornute, 47 oi, 98 porci și 65 stupi”¹⁸⁰⁸.

1911: „În 12 noiembrie a ținut Societatea Mazililor și Răzeșilor Bucovineni o adunare generală extraordinară în Mușenița, încheind, cu aceasta, șirul adunărilor în comunele răzășești. Din partea Societății, a participat Iancu Cupărencu. A fost reprezentată și Societatea academică „Junimea”, prin studentul juridic Iulian de Cracalia. A luat parte dl Ioan Poclitar, învățător superior din Volcineți, și o deputăție din Vașcăuți pe Siret. Dl Iancu Cupărencu, deschizând adunarea, salută pe răzeșii și țărani din Mușenița, raportează despre activitatea societății în anul expirat și le vorbește celor prezenți despre însemnătatea școlii. Cupărencu le atrage atenția la numărul cel mare al neamurilor străine din împrejurime și-i provoacă să ție cu sfințenie la limba și legea străbună. Un factor îmbucurător e împrejurarea că mai mulți gospodari români din Vașcăuți pe Siret își trimit copiii la școala din Mușenița, ca să învețe românește. Deputăția din Vașcăuți l-a rugat pe reprezentantul nostru să ție o adunare și acolo, ceea ce se va face în scurt. Mulțămită dlui **Iancu cavalier de Preda, primar în Mușenița**, și răzeșilor **Andrei și Nicolae de Orjendovici**, adunarea a avut foarte frumoasă reușită”¹⁸⁰⁹.

¹⁸⁰⁵ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 37, 1876 p. 33, 1907 p. 139

¹⁸⁰⁶ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹⁸⁰⁷ MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

¹⁸⁰⁸ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 148

¹⁸⁰⁹ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovineni*, Nr. 20, Anul I, 30 noiembrie 1911, pp. 251, 252

1914-1918: Și-au adus obolul de sânge pentru Bucovina „Gornistul **George Georgean**, Mușenița, Regimentul 22, rănit; Infanteristul **Vasile Pentiu**, Mușenița, Regimentul 22, rănit”¹⁸¹⁰.

1922: „Având în vedere concursurile publicate, cererile prezentate și propunerile făcute de revizorate, Consiliul școlar al țării a făcut, în ședința din 27 Martie 1922, sub președinția domnului Director general delegat al învățământului din Bucovina, următoarele numiri, pe ziua de 1 Aprilie 1922 – b). în calitate de învățători definitivi și învățătoare definitive: **Silvia Orendovici** la Mușenița”¹⁸¹¹.

1927: O colectă publică în beneficiul lui Nicolae Totu adună, din Mușenița, 770 lei, adunași de Ilie Gheorghian, de la „**I. A. Podistar** 60 lei; **Constantin Bodnar**, învățător, 40 lei; **V. Boloș**, cantor, 30 lei; câte 25 lei: **Ilie Gheorghian** și **Andrei Orendovici**; câte 20 lei: **Bulz Preda**, **I. Preda a Constantin**, **Mircea Preda**, **Paul Saibei**, **I. Șotropa**, **Titus Burg**, **Virginia Ierimiciuc** și **N. Costiuc**; câte 15 lei: **A. Nistrean**, doamnele **Rosalia Carst**, **Mârza Șotropa**, **Teodora Șotropa**, **Veronica Costiuc** și domnișoara **Regina Preda**, apoi domnii **V. Lucasciuc**, **Șt. Gheorghian**, **Olimp Preda**, **Moftei Șotropa**, **Constantin Rotar**, **Titus Bărbuță**, **Constantin Joră**, **Iustin Rotar**, **Octavian Gheorghian** (de 5 ani), **Nicolae Orendovici**, **El. Carst**, **Gh. Sorociuc**, **Grigore Pascal**, **Ilie Costiuc**, **Iarion Bighei**, **Ep. Aronet**, **I. Parascan**, **Zah. Băncescu** și **I. Moldovan**; câte 5 lei: Domnișoara **Octavia Pascal**, **Sim. Bighei**, **Vas. Carpiuc** și **Nic. Rotar**”¹⁸¹².

1940: Tablou de cărțile de capacitate (atestare de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuți, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940”¹⁸¹³: **Seidel Iosef**, fierar, domiciliat în Mușenița; **Pascal Ștefan**, tâmplar, domiciliat în Mușenița; **Cristofor Șotropa**, cizmar, domiciliat în Mușenița”.

1944: Prin ordinul „Nr. 63.175 din 20 martie 1944, se înaintează la gradul II în învățământul primar, pe ziua de 1 septembrie 1943, următorii învățători și învățătoare, care au reușit la examenele de înaintare la gradul II, din sesiunea August 1943, la Centrul Cernăuți, cu notele arătate în dreptul fiecăruia”¹⁸¹⁴: **Busuioc Aspasia**, comuna **Mușenița**, media 7,62”.

1948: „Tablou de întreprinderile naționalizate trecute în administrarea comunelor, potrivit dispozițiilor art. 1, aliniatul penultim, din legea N. 119 din 1948, și pentru care urmează să se ia decizii în cauză de către Președinția Consiliului de Miniștri: Moara fostă **proprietate a lui Kimmelman Samuel** din comuna Baineț, satul Mușenița”¹⁸¹⁵.

NEGOSTINA. O parte a moșiei târgului Siret, cea dinspre sud, a fost dăruită, în **1747**, de Ioan Mavrocordat Vodă lui Constantin Sturza pentru a înființa, acolo, un sat. Dar satul se înființează, cu 37 familii de coloniști ruteni, abia în 1779, numărul coloniștilor sporind, până în 1784, când satul era trecut în tabelul parohiilor bucovinene drept Negrișeni, la 58 familii. Partea din Bucovina a satului Negostina s-a numit Verpole, iar cea din Moldova, Rudești.

1798: În 13 august 1798, Iordachi Ramadan și jupâneasa Smaranda, care stăpâneau o jumătate din satul Negoscina, obținută la schimb cu Vasile Niculce (care o avea de la ruda soției sale, Constantin Sturza), vindeau partea lor de sat baronilor armeni Nicolai și Iacob Kapri de Mărățai, feciorii lui Andrei Kapri, pentru 30.000 florini. Baronii Kapri vor vinde jumătate din satul Negostina, partea de jos, pentru 15.000 galbeni turcești, în 23 aprilie 1806, lui Mihai, fiul lui Hagi Iosef Panicevici.

¹⁸¹⁰ *Viața Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915

¹⁸¹¹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuți 21 aprilie 1922, p. 41

¹⁸¹² *Libertatea*, Nr. 2, Anul XXV, la Anul Nou 1927, p. 2

¹⁸¹³ *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208

¹⁸¹⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 72, 25 martie 1944, pp. 2612 și urm.

¹⁸¹⁵ *Monitorul Oficial*, Nr. 229, 2 octombrie 1948, p. 7968

1826: Panicevici va lăsa, prin testament, partea de jos a satului Negostina, în 12 iunie 1826, lui Andrieș Capri, fiul cumnatului său, Nicolai Andrieș Capri, pe care îl adoptase și crescuse de mic copil.

1883: Biserica Sfântului Dimitrie din „Negoștina” sau „Negrișeni” a fost construită, între anii 1883-1885, de baronul Andrei KAPRI, de feciorii lui, Nicolai și Dominic, fiind dotată cu un iconostas de Antonia KAPRI., pe locul unei biserițe vechi, cu același hram, aflată, în 1843, când avea 735 enoriași, sub patronatul lui Andrei KAPRI, paroh fiind Theodor DRACINSCHI. În 1876, când avea 1.215 enoriași, biserica se afla sub patronatul lui Dominic KAPRI, paroh fiind Ioan GRAMATOVICI. În 1907, patron bisericesc era evreul Emil ADELSBERG, paroh fiind Vladimir HACMAN, născut în 1860, preot din 1886, paroh din 1897, iar cantor, din 1905, Ioan SMOCOT, născut în 1879.

1885: O școală cu două clase avea să fie deschisă la Negostina, în 1885, odată cu biserica nouă¹⁸¹⁶.

1890: După o perioadă de timp, în care s-a numit Negușcina, Negurscina, Negursina sau Negortschina, Negostina capătă vigoare, ajungând, în 1890, la o populație de 1.308 locuitori. Învățător era Eustachie Strișca, paroh – Ioan Gramatovici, iar cantor bisericesc – Dimitrie Smocot.

1891: O listă de subscripție pentru construirea bisericii ortodoxe din Cacica, din decembrie 1891, încredințată lui „Ioan alui Grigori GRAMATOVICI, paroh în Negoștina”, conține următoarele nume de localnici: Mihaiu MIHAILIUC, învățătorul Entichie de STRIȘCA, cantorul Dimitrie SMOCOT, Andreiu GHEORGHIAN, Dimitrie GRIGORAȘ, Ioan alui Mihaiu SEREDENCIUC, Vasile BEJENARIU, , Grigori SAUCALIUC; Mihaiu ZEBRENIUC, Vasile alui Andreiu VOLOȘCIUC, Vasile alui Onofreiu ANDRICIUC, Vasile alui Andreiu FRASENIUC, Dimitrie ZEBRENIUC, Miron COZARCIUC, Teodor CHIDEȘA, Dimitrie FEDIUC, Mihaiu COSTENIUC, Petrea ZEBRINIUC, Mafteiu HRIHORCIUC, Georgi alui Toader CHIDEȘA, Ilie CLEM, Teodor HARASEMIUC, Constantin SERDENCIUC, Vasile HARSEMIUC, Ignatie HARASEMIUC, Iacov HRIHORCIUC, Vasile BILEȚCHI, Ignatie COSTENIUC, Cornelia MANDIUC, Ioan CARPIAC, Eudochia GORAȘCIUC, Zoița RIJCIUC, Maria FRASENIUC, Ana SERDENCIUC, Eudochia FRASENIUC, Zoița ZEBRINIUC, Varvara BILEȚCHI, Elena TANASICIUC, Sofia MANDIUC, Eudochia CHIDEȘA, Maria GRIGORAȘ, Ana CLEM, Maria FRASENIUC, rina FEDIUC, Domnica BEJENARIU, Acsenia GRIGORAȘ, Titiana RIJCIUC, Achelina GRIGORICIUC, Paraschiva FEDIUC, Maria, soția lui Petru GRIGORAȘ, Ioan VOLOSCIUC, Vasile alui Emilian BILEȚCHI, Ilie FRASENIUC, Ana, soția lui Teodor BILEȚCHI, Vaselina ABRAMIUC, Vasile CLEM, Irina SAUCALIUC, Maria BILEȚCHI, Maria HARSEMIUC, Paraschiva COZARIUC, Ioan GRIGORAȘ, Ioan ZEBRINIUC, Paraschiva SERDENCIUC, Gavril COROLIUC, Maria DASCALIUC, Maria COZARIUC, Maria alui Dumitru SCINEC, Zoița BEJENARIU, Nastasia SERDENCIUC, Alexandra FRASENIUC, Teodosia ANDRICIUC, Acsenia SERDENCIUC, Nastasia ARICIU, Domnica COROLIUC, Ioan CHIDEȘA, Maria BEJENARIU, Maria GRIGORICIUC, Dumitru VERDENCIUC, Niculaiu ZEBRENIUC, Ștefan HÂRLEȚU, Grigori ZEBRINIUC, Ioan alui Ștefan SEREDENCIUC, Ioan alui Petru GRIGORICIUC, Teodot GRIGORAȘ, Domnica SERDENIUC, Domnica, soția lui Domițian ZEBRINIUC, Dimitrie TANASICIUC, Ciprian MANDIUC, Ioan alui Nichita HARASEMIUC, Mihaiu alui Ion FEDIUC, Georgi alui Ștefan ANDRICIUC, Ana GRIGORAȘ, Eufemia ABRAMIUC, Zoița COSTENIUC, Ioachim VOLOȘCIUC, Grigori GRIGORICIUC, Sofia FRASENIUC, Teodor alui Constantin ABRAMIUC, Vasile alui Ion VOLOSCIUC, Nastasia CHIDEȘCIUC,

¹⁸¹⁶ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 37, 1876 p. 36, 1907 p. 133

Nastasia COSTENIUC, Maria, soția lui Georgi alui Vasile Fediuc, și Eudochia CLEM¹⁸¹⁷.

NEGRILEASA. Menționată drept simplă poiană la **1742**, Negrileasa era un mic cătun al coloniștilor huțani, în 1785, numit Lunca Negrileasa (după numele pârauului, menționat într-o hotarnică din 1488).

1841: În 22 iunie 1841, s-au stabilit la Negrileasa și niște țipteri din Slovacia, colonia lor numindu-se Schwarzthal, numele acestor coloniști fiind, conform registrelor fiscale din 1856, următoarele: Johann ANGER, Josef BAAR, Simon BAIERL (BAYERL), Martin BENNER, Josef BERNA, Bernhardt BINDER, Peter BINDER, George BRANDL, George EISCHPERA, Wenzel FLEISNER, Ignatz FRIECHE, Franz FUCHS, John Grassel (KRASSEL), Joseph HASENOHRL, Anton HOFFMANN, Ambros HOFFMANN, Andreas JUNG, Josef KLOSTERMANN, Johann KNAUS, Wenzel KUBECK, Josef PILSEL, Michel SCHAFFHAUSER, Wenzel SCHAFFHAUSER, Johann SAILOR, Jacob EXCHANGER, Johann EXCHANGER, Josef EXCHANGER, Wenzel EXCHANGER (tatăl), Wenzel EXCHANGER (fiul), Josef WEBER, Lawrence WEBER, Jacob WENDLING și George WINTER.

1876: Biserica Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril din Negrileasa a fost construită, din banii Fondului Religionar, între anii 1876-1882, până atunci credincioșii din sat frecventând biserica din Stulpicani. În 1907, preot cooperator era Ioan TONIGARIU, născut în 1871, preot din 1900, iar cantor, din 1904, Alexie BURAC, născut în 1852.

1887: În 1887, a fost deschisă în Negrileasa o școală cu 2 clase¹⁸¹⁸.

1890: „În ședința comisiei administrative din 5 noiembrie, a raportat domnul deputat baron Eugen Stîrcea că șoseaua din valea Suhei (Bucșoia, Stulpicani și Negrileasa) se va construi cu concursul Fondului religios, de proprietarii interesați, apoi cu suma de 3.000 florini, care a rămas din suma preliminară pentru reconstruirea unor șosele din districtul Câmpulung”¹⁸¹⁹.

1894: Informații despre românii și huțanii Negrilesei s-au dat abia în noiembrie 1894, când s-au publicat listele cu săteni „cari au hotărât să țină calea tresviei”, aceștia fiind: primarul Petre ȘCHEUL, cantorul I. ILIUȚ, Neculai POPA, Nicolai FLOCEA, Mihai I. ȘCHEUL, Petre I. POPA, Dimitrie BABOTĂ, Teodor a DOCHIȚEI, George ȘCHEUL, George ȘINCARIU, Grigore ȘINCARIU, George BARDAȘ, Mihai ȘINCARIU, Petre S. ȘCHEUL, Dimitrie CORELICIUC, Mihai I. ȘCHEUL, George BOICU, Vasile ȘCHEUL, Ioan ȘINCARIU, Andrei ȘCHEUL, George FRUNZĂ, George S. ȘCHEUL, Nicolai T. ȘCHEUL, George BIG, Nicolai G. ȘINCARIU, George M. ȘINCARIU, Dimitrie I. BOICU, George M. BIG, Teodor POPA, Ioan BOICU, Ioan PIȚUC, Nicolai P. ȘINCARIU, Nicolai P. ȘCHEUL, George N. FLOCEA, Mihai I. POPA, Nicolai CRĂCANĂ, George G. POPA, Nicolai S. BIG, Ioan FLOCEA, George N. ȘCHEUL, Ioan G. BOICU, Petre I. ȘCHEUL, George UNGUREAN, Neculai I. ȘCHEUL, Varvara P. ȘINCARIU, Ileana FLOCEA, Tudora MOLDOVAN, Maria a DOCHIȚEI, Ioana G. FRUNZĂ, Ileana BOSANCU, Maria D. BARBOTĂ, aria G. POPĂ, Floarea G. BIG, Nastasia G. BIG, Nastasia M. ȘCHEUL, Anița N. BOICU, Maria G. BOICU, Paraschiva BUZILĂ, Paraschiva G. ȘINCARIU, Nastasia G. ȘINCARIU, Ileana M. ȘINCARIU, Maria ȘCHEUL, Anița S. ȘCHEUL, Varvara I. POPA, Nastasia V. BOICU, Todosia D. BOICU, Maria D. POPA, Catrina UNGUREAN, Catrina I. BARDAȘ și Maria I. ȘCHEUL¹⁸²⁰.

¹⁸¹⁷ GAZETA BUCOVINEI, Nr. 5/1892, p. 6

¹⁸¹⁸ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 55, 1876 p. 51, 1907 p. 99

¹⁸¹⁹ Revista Politică, Nr. 22, Anul V, 15 noiembrie 1890, p. 2

¹⁸²⁰ DEȘTEPTAREA, Nr. 22/1894, p. 174

1901, dialectologul Gustav Weigand: „Am petrecut noaptea în casa preotului din Bucșoaia¹⁸²¹, la vărsarea râului din Suha în Moldova. Bulgari nu locuiesc pe această vale, după cum s-ar putea presupune, în baza hărții etnografice Kiepert's, dar huțuli, în Ostra, germani în Negrileasa (Schwarzthal), iar celelalte comunități de pe valea Suhăi sunt românești sau amestecate cu huțuli, în Gemenea și Frasin”¹⁸²².

1907: Din Comitetul național districtual Câmpulung făcea parte și **Petru a lui Toader Scheuleac**, din Negrileasa, preot econom la Slătioara¹⁸²³.

1907: În 8 aprilie 1907, după o întrunire electorală eșuată la Stulpicani, „văzând domnii Onciul, Tonigar și Sologiuic că aici au pățit rușine, au plecat spre Negrileasa, unde dl învățător a tost vorbit ca să le iasă înainte niște călăreți, dar, mergând până în sat, n-au întâlnit pe nici un întâmpinător. Ajungând domnii până la școală și văzând că la școală nu s-a adunat nimene, au dat ei la copii bani, 5 coroane, și i-au lăsat să meargă pe acasă, să spună la părinți ca să vină la comună, că a venit deputatul țării. Ba și pe polițai l-au scos să bată doba și să strângă oamenii, care cum i-a întâlnit, le-a poruncit și dl Sologiuic, și părintele Tonigar să meargă la cancelaria comunală, că a venit un domn mare, să le zică ceva, și s-au aflat oamenii care au ascultat de poruncă. Și învățătorul, întâlnind niște oameni, mergând cu lemne spre casă, i-a început a batjocuri, de ce nu merg la cancelarie și a-i întreba că pentru cine vor glăsuși la alegere. Și începând dl Onciul a spune ce a spus și la Stulpicani și că le-a face drumuri bune, țărani au răspuns că ei au drumuri și i-au spus verde în față vorbă rătezată că ei s-au prins pentru dl Stefanelli. Dar candidatul Onciul, văzând de acestea, s-a supărat foc și s-a dus. petrecut de Sologiuic și Tonigar, care încă erau foc supărați”¹⁸²⁴. „În Negrileasa, a strâns ciobanul Tonigar (în sensul de „păstor”, Tonigar fiind preotul satului n. n.) câteva oi nevinovate și l-au ascultat cu capul în piept pe Onciul. Vrednicul preot a voit să-și spele obrazul pentru trânta ce a tras-o în Stulpicani”¹⁸²⁵.

1907: „**Cine e Bellegarde acesta**, care a putut obține un succes atât de frumos, în cel mai conștient cerc electoral românesc?, vor întreba mulți. Bellegarde e neamț de origine romanică, om cu mare avere; venit, de câțiva ani, ca prefect la Câmpulung, și-a câștigat, prin purtarea sa blândă cu țărani, prin jertfele materiale ce le-a făcut (ca episcop a o mulțime de copii orfani, a scăpat de ruină o mulțime de gospodării țărănești, plătește permanent un avocat pentru țărani, scurt a făcut minuni) încrederea țărănimii, părăsită de conducătorii ei și tratată brutal de administrație. **N-a candidat, ci a fost rugat să primească candidatura**; a părăsit, îndată ce s-a decis să primească candidatura, județul și a petrecut, până câteva zile înainte de alegeri, la Viena; când s-a întors în țară, însă, n-a trecut pe teritoriul districtului Câmpulung, credincios cuvântului dat, până după alegeri. Contra lui n-a putut răzbi nici unul dintre candidați, nici chiar Onciul, care se bucură desigur de multe simpatii în district, căci pentru acela (pentru Bellegarde – n. n.) au agitat *faptele sale* și cei mai buni agitatori ai maselor: **țărani înșiși**. Se povestește că **țărani din Câmpulung au inundat comunele cercului electoral și au agitat cu deosebită căldură pentru Bellegarde**”. Iar la Negrileasa, Bellegarde a câștigat 98 de voturi, Onciul – 43, iar Stefanelli – 9, Negrileasa câștigându-și dreptul de a intra în legenda victoriei „cinstei muntenilor” asupra „domnilor”¹⁸²⁶.

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Matthias Friedwagner¹⁸²⁷, în 1940, Alexandru

¹⁸²¹ La Bucșoaia, au cântat Domnica Grigoraș, de 55 ani (*Frunză verde de-alunică*), și Nicolai a lui Petrea Flocea (41 ani).

¹⁸²² Weigand, Gustav, Prof. Dr., *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, Leipzig 1904, pp. 1-7

¹⁸²³ *Apărarea Națională*, Nr. 20, Anul II, duminică 17 martie stil nou 1907, p. 3

¹⁸²⁴ *Apărarea Națională*, Nr. 32, Anul II, duminică 28 aprilie stil nou 1907, pp. 1, 2

¹⁸²⁵ *Apărarea Națională*, Nr. 33 și 34, Anul II, sâmbătă 4 mai stil nou 1907, p. 2

¹⁸²⁶ Gt., *Viața Românească în Bucovina*, în *Viața Românească*, Volumul V, anul II, Iași 1907, pp. 304, 305

¹⁸²⁷ MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Tritsch Verlag Wurzburg, 1940

VOEVIDCA a cules folclor și de la Paraschiva a lui Gavril ȘINCAR (36 ani în 1908), Ioana a lui Grigori BRÂNZĂ (60 ani în 1908) și Petrea a lui Ioniță POPA (24 ani în 1908) din Negruleasa.

În 1908, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Negrileasa** (sau Lunca **Negrileasa**), comună rurală, districtul Câmpulung, așezată pe pârâul cu același nume, afluent al pârâului Suha. Suprafața: 31,36 kmp; populația: 718 locuitori, dintre care 3 părți români și o parte germani, izraeliți, ruteni, poloni și alții; religia gr. or. pentru majoritate. Se compune din satul Negruleasa propriu-zis, din cătunele Clădita Mică și Secătura, precum și din târla Arșița Giugei. Comunică cu valea Suha și cu drumul districtual Bucșoaea-Ostra, ce trece pe acolo, printr-un drum rău întreținut. Are o școală populară, cu o clasă, și o biserică, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”. La 1776, constituia numai un grup de case, așezat pe teritoriul comunei Stulpicani, și era proprietatea mănăstirii Voroneț. Aci se găsește o fabrică de scânduri cu 6 gater. Populația se ocupă cu prășila de oi și de vite mari și mai ales cu exploatarea pădurilor. Comuna posedă 30 hectare pământ arabil, 388 hectare fânațuri, 4 hectare grădini, 393 hectare imașuri, 2.257 hectare păduri. Se găsesc 48 cai, 301 vite cornute, 4.100 oi, 147 porci și 75 stupi de albine. **Negrileasa**, afluent al pârâului Suha, răsare pe teritoriul Moldovei în dosul culmii Baiășescul și, primind în cursul său pârâiașul Runcul, udă satele Schwarzthal și Negruleasa și formează o vale destul de largă, vărsându-se în Suha, aproape de gurile pârâielor Frățești, Ostra și Gemine, lângă comuna Stulpicani, districtul Câmpulung”¹⁸²⁸.

1916: Colecta pentru cei amputați și orfanii celor căzuți în luptă l-a avut ca erou al faptei comunitare și pe genistul din Arbeiter Abtig I/41, **Steuleac George** (probabil **Scheuleac** – n. n.), din Negruleasa, care a dăruit 1 coroană¹⁸²⁹.

1919: „În registrul însoțirilor s-au introdus, la 7 August 1919, privitor la „Însoțirea de economie și credit pentru **Vadul Negrileșii și Negruleasa**” („Spar-Darlehenskassenverein für Schwarzthal u. Negruleasa”) următoarele schimbări: membrul în direcțiune Albert Meier șters; vice-directorul Mathias Hoffmann introdus”¹⁸³⁰.

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Stulpicani** făcea parte, ca reprezentant al țăranilor, și „**Alexie Petre Flocea**, agricultor, Negruleasa”¹⁸³¹.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943¹⁸³², următorii învățători și învățătoare: **Petroșcă Grigore**, comuna **Negrileasa Vadul**, jud. Câmpulung, media 7,33”.

1946: În *Monitorul Oficial*, Nr. 264 din 13 noiembrie 1946, pp. 11909 și următoarele, sunt înregistrate următoarele cooperative sătești de credit: Cooperativa „Straja”, comuna Negruleasa, județul Câmpulung.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947¹⁸³³, următorii învățători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Ciocârlan Ioan**, de la Negruleasa, la Breaza-Pârâu; **Mihalescu Natalia**, de la Negruleasa, la Cârlibaba”.

1949: **Învățământul elementar, ciclul I**¹⁸³⁴: **Brădățan Ioan**, director la Școala elementară Negruleasa; **Corleciuc Straton**, director la Școala elementară Negruleasa, Vad.

¹⁸²⁸ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 149, 150

¹⁸²⁹ *Românul*, Nr. 25, Anul VI, joi 17/4 februarie 1916, p. 5

¹⁸³⁰ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 68, Cernăuți 30 septembrie nou 1919, p. 6

¹⁸³¹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

¹⁸³² *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

¹⁸³³ *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

¹⁸³⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

NEPOLOCĂUȚI. Satul Nepolocăuți exista și în vremea lui Alexandru cel Bun, care-l întărea, în **12 mai 1425**, lui Stroici, cealaltă atestare pentru satul de pe malul stâng al Prutului, la confluența acestuia cu Ceremușul, înregistrându-se abia în 28 ianuarie 1665, când este menționat în hotarnica satului Ivancicăuți, sat aflat undeva, în nord, dincolo de Orășeni. În imediata vecinătate a Nepolocăuților se află Piedecăuții și Oșehlibul, ambele din Ținutul Coțmanilor, iar dincoace de Prut, pe malul drept al râului, cu Bărbești și Zeleneu, ambele din Ținutul Vășcăuților. În vestul satului se întind ținuturile, pe atunci poloneze, ale Galiției. Prin Nepolocăuți, ca și prin Malatineț, trece Drumul Furilor, localitățile aflându-se pe itinerariul cetelor sau oștilor tătare, moldovene, căzăcești sau turcești, care treceau prin foc și sabie, mult prea adesea, sudul Poloniei.

1667: Menționat, în 10 iunie 1667, și în hotarnica satului Piedecăuți, când, printre martori, figurează și un „Mihailo ot Nipolocăuți”, satul de graniță și de diverse vânturări vrăjmașe nu a beneficiat de o proprie hotarnică, rămasă ca document, până în 1782, când evidențele cadastrale austriece menționează toponime precum Fântâna Moșului, Paharul, Pârâul Alb, Pârâul Vâlhovățul, înspre Oșehlib și Piedecăuți, Valea Vărbouților, țarinile La Cruce, La Izvoară, Pâharnă, Pe Podiș, Săliște și Sub Deal, Pârâul Camene și cel al Vărbouților.

1743: În 28 ianuarie 1743, frații Țopa, adică Lupașco – ginerele Codreanului, Sandu, Andriaș și Ilinca – jupâneasa lui Dima – vând partea lor de sat, moștenită de la Nicolai Postelnicescul, vistiernicului Paladi.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹⁸³⁵, din 1772-1773, înregistrează la Nepolocăuți, **moșie răzeșească**, „51 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Vasile, 1 dascăl, Iani, 3 mazili, Andrei TĂUTUL, Ion TĂUTUL și Iordachi GHȚINCUL, 4 argați ai lui Tăutul, Dumitrașcu, Hlihor, Vasile și Chiriac, 5 văduve, Anița, Gafia, Anița HILOTOAI, Tudosia și Anița MOSCĂLIȚA, 2 jidovi, Iancul și Leiba, 5 case pustii și 30 birnici, și anume: Ion HUGKO, Andronic brat ego, Iacob rusul, Simion DASCALIUC, Hrihor BANDASUC, Vasile VASILINCIUK, Hrihor BANDASUC, Andrieș NAUC, Toader NAUC, Timofei OLEINIC, Simion BENDAS, Toader VASILICIUC, Vasile RUSNAK, Ion MANGIUC, Oleksa sin IVAN, Vasile HUȚUL, Ion ȘCAVARCA, Ivan MALENCHI, Ștefan LAZOR, Luca CERNĂUCIANII, Toader moldovan, Vasile rus, Ștefan BIBLIC, Ștefan ciobotar, Ilaș ȘTUFU, Lupașco GAVRILIUC, Păladi sin MIHAI, Neculai sin MANGIUC, Pintelei PANCO și Petre vornic. În partea satului Nepolocăuți, proprietate a familiei răzeșești Țopa, **numită Țopenii**, „toată suma caselor” era 16, însemnând 10 ruțași, praporcicul Neculai zet ȚOPII, Ion ȚOPA, Grigoraș ȚOPA, Andrei ȚOPA, Vasile ȚOPA, Costandin zet ȚOPA, Dumitrașcu sin Grigoraș ȚOPA, Dumitrașcu brat Ioniță ȚOPA, Sandul ȚOPA și Ion sin ȚOPA, 3 argați la ruțași, Cazimir rus, Panko rus și Hrihor rus, 2 văduve, Anița VASILOAII și Nastasia, și 1 jidov, Mihel.

1774: În 1774, satul avea 56 de gospodării, iar în 1798 – 98, numărul locuitorilor ajungând, în 1890, la 1.500. Primar era Ciprian Iaworski, iar învățător, Ioan Terlecki. Preotul satului, Dimitrie Kozatiszczuk, era ajutat, la slujbe, de cantorul Teodor Gorețchi.

1785: În 1 iulie 1785, Vasile Țopa, fiul lui Andrieș Țopa și al Fedorii, nepot Gaftonii, fetii Andrienescului, vindea o parte de moșie din Nepolocăuți (doi stânjeni din apa Prutului până în hotarul Ușihlibului) cumnatului său, Dumitraș Cernăuțeanul, soțul Aniței, pentru 5 corețe de orz.

1788: Într-o mărturie din 9 octombrie 1788, Iuon Strășca mare căpitan, Iordachi Perjul mazil, Grigoraș. Tăutul mazil de Vilauce și Constantin Părvul căpitan confirmau că Țopenii

¹⁸³⁵ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 415

din Nepolocăuți sunt Vasile, Alexandru, Nicolai și Dumitraș, feciorii lui Ion Țopa, nepoții de fiu ai lui Sandul Țopa, apoi Vasile și Dumitru, fiii lui Sandul Țopa; Iuon și Gligoraș, fiii lui Ștefan Țopa, nepoții de fiu ai lui Sandul Țopa. Frații Sandul, Ștefan și Andrieș Țopa au fost feciorii lui Arsenie Țopa și nepoții lui Mihai Țopa postelnic, toți Țopenii trăgându-se din postelnicii cei mari ai ținutului Tutovii, ei fiind identici cu Postelniceștii.

1796: În 21 mai 1796, frații Neculai și Dumitru Tăutul vindeau lui Enacachi Zota cinci fălci din moșia Nepolocăuți, „în capul moșiei Oșehlib”.

1864: În 11 ianuarie 1864, a început construcția căii ferate Lemberg-Nepolocăuți-Cernăuți, în lungime totală de 267 km, primul tren sosind la Cernăuți în 15 septembrie 1866.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coțman – **Coțman** (judecătorie de district), Berhomet pe Prut, Bordei sau Burdigeu, Davidești, Dubăuți, Havrilești, Iujenița, Ivancăuți, Clivodin, Laszkowka, Lujeni, Malatineț, Mămăieștii Vechi, Mămăieștii Noi cu Cutul Strilețchi, **Nepolocăuți**, Orășeni, Oșehlib, Piedecăuți cu Țopeni, Revacăuți, Revna, Șipeniț, Șișcăuți, Stăuceni, Suhoverca, Valeva, Viteleuca”¹⁸³⁶.

1873: Biserica nouă Adormirea Maicii Domnului din Nepolocăuți avea să fie construită, în 1873, de Ioan de PĂUNEL și de Mihail și de Vasile de TEUTUL. În 1843, când avea 639 enoriași, patron al bisericii vechi din Nepolocăuți era Constantin de PRODAN, postul de paroh fiind vacant. În 1876, patron bisericesc era Ioan de PĂUNEL, paroh fiind Leon TARNAVSCI, care păstorea 853 suflete. În 1907, paroh era Nicolai de VLAD, născut în 1869, preot din 1897, paroh din 1903, iar cantor, din 1906, Isidor MASICHIEVICI, născut în 1879.

1880: „Petrecând vacanțele mari ale anului 1880 în casa părintească din Nepolocăuți, am fost martor ocular la următoarea scenă. Populația satului s-a adunat, în iulie, la primărie, ca să fie trecută în listele de recensământ, ce se făceau în Austria tot după 10 ani. Înainte de a se începe recensământul, **primarul satului**, bunul român, mazilul **Vasile Tăutul**, luând pe răzeșii satului (circa 50 capi de familie) la o parte, le spuse: „Fraților, noi, deși vorbim, cu oamenii din sat și unii din noi chiar și în familie, limba ruteană, totuși să nu ne înscriem în listă ca ruteni, căci nu suntem ruteni, ci români (moldoveni). Pe noi ne-a așezat aici Voevodul Moldovei, Ștefan cel Mare”. Cuvântul primarului a fost sfânt pentru răzeșime. Toți, afară de unul, licențiat în teologie și cu nume istoric românesc, s-au înscris ca moldoveni (circa 200 suflete). Listele însă au fost înapoiate, peste câteva săptămâni, de către prefectura din Coțmani, cu ordinul să fie trecuți toți răzeșii ca ruteni, pretinzând că limba lor de conversație e cea ruteană. Ordinul prefecturii trebuia să se execute, cu toate că, în multe familii (cel puțin 10 din sat), se întrebuița încă graiul românesc”¹⁸³⁷.

1884: Din 1884, avea să fie deschisă o școală cu 2 clase¹⁸³⁸.

1902: „Programul festivităților de primire, la intrarea Înalt Preasfințitului Arhiepiscop și Mitropolit Dr. Vladimir de Repta în Archidieceza Bucovinei. Ora sosirii Înalt Preasfințitului Sale se va publica prin foile locale. La frontiera țării (peronul stațiunii căii ferate în Nepolocăuți) primesc și salută pe Înalt Preasfinția Sa, Marți în 5/18 Noemvrie 1902 delegații patronilor bisericești, ai clerului și ai mirenilor. După bineventare, Înalt Preasfinția Sa va porni, cu trenul separat, spre Cernăuți; în tot drumul acesta, lângă calea ferată îl vor saluta pe noul Arhiepiscop și Mitropolit, în mod solemn, parohii și poporani din acele comune, prin al căroră teritoriu trece trenul. La gara din Nepolocăuți îl vor aștepta pe Î. P. S. Sa

¹⁸³⁶ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹⁸³⁷ Țopa, Preotul Dimitrie, *Românismul în regiunea dintre Prut și Nistru din fosta Bucovină*, Cernăuți 1927, București 1928, p. 50

¹⁸³⁸ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 24, 1876 p. 79, 1907 p. 108

protopresviterul Ceremușului și cel al Putilei, iară. La gara din Lujeni, protopresviterul Coțmanului, fiecare asistat de preoții din comunele vecine, cu poporeni și procesiune”¹⁸³⁹.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Nepolocăuți (Nepolokoutz)**, comună rurală, districtul Coțman, așezată, în masă compactă, pe malul stâng al Prutului, la confluența lui cu Ceremușul. Suprafața: 11,57 kmp; populația: 1.314 locuitori, în majoritate ruteni gr. or., restul izraeliți ș. a. Este în apropiere de drumul principal Sniatin-Cernăuți, cu care este legat printr-un drum districtual, ce se bifurcă apoi, o ramură apucând la Coțman și alta la Stauceni. Stație de drum de fier a liniei principale Lemberg-Cernăuți, din care se desprinde aci o ramură, apucând la Vijnița. Are un oficiu telegrafo-poștal; o școală populară, cu o clasă, și o biserică gr. or. La 1776, era în posesia lui Andrei Tăutul. Aci se află vărniți părăsite. Populația germană și ruteană se ocupă cu munca câmpului și mai ales cu cultura tutunului; izraeliții, cu negoțul. Comuna posedă 955 hectare pământ arabil, 12 hectare fânașuri, 7 hectare grădini, 17 hectare imașuri, 30 hectare păduri. Se găsesc 139 cai, 337 vite cornute, 182 oi, 145 porci și 9 stupi de albine”¹⁸⁴⁰.

1910: În 1910, mai bine de jumătate dintre locuitorii satului Nepolocăuți erau ruteni, ceilalți – români, dar și evrei, stabiliți la granița provinciilor datorită înlesnirilor pentru comerț.

NOVOSELIȚA sau NOUĂ SULIȚE. Atestat documentar, în **20 decembrie 1437**, drept „satul unde a fost Șizco”, proprietate a marelui boier Mihail de Dorohoi, apoi, în 8 iunie 1456, drept „Șizcăuți, unde a fost curtea lui Iurie, pe Prut”, în uricul lui Sin de Hotin, prin care acesta primea „ocina soției sale, nepoata lui Mihălaș”, satul Nouă Sulițe, numit, ulterior, Nova Selița, și-a căpătat denumirea de la numărul de pedestrași ridicăți pentru oastea domnească, respectiv, 9 sulițe.

1461: O altă parte a satului, numită Urvicoleasa, este menționată pentru prima dată în 12 august 1461, când Crasnăș și Jurj Necorescu își dispută cu Husin și cu jupâneasa lui, Mărușca, fata lui Ion Munteanu, satele Urvicoleasa, Stroinți și Molnița, pentru care Ion Munteanu avea uric de la Alexandru cel Bun, deci rămâneau în proprietatea lui Husin.

1503: În 2 februarie 1503, Ștefan cel Mare întărește satele Stroinți și Urvicoleasa mănăstirii Putna.

1617: În 12 martie 1617, Radul Vodă restituia lui Ghenghe logofăt și ginerelui lui, Constantin Roșca vistiernic, printre alte moșii, „și Șiscăuți pe Prut, care astăzi se cheamă Novoselița”.

Aflat în proprietatea mănăstirii Putna, până în 9 martie 1664, dar ca parte „de sat Novoselița ce s-au chemat mai demult Urvicoleasa”, satul Novoselița este vândut lui Stratulat Brahă și jupânesei lui, Anița.

1753; În 15 noiembrie 1753, jumătate din satul și moșia Novoselnița era moștenită, de la Lupul Stroescu, de Ioan Stroescu.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹⁸⁴¹, din 1772-1773, înregistrează la „Nouă Săliți, moșia lui Constandin VOLCINSCHI, 24 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Iacob, 1 dascăl, Mihălachi, 1 mazil vechi, Constandin VOLCINSCHI, 1 jidov, Ițcu, 10 case pustii și 10 birnici, anume: Toader a LUPUI, Mihaiu rus, Mihalachi ROBU, Alecsa rus, Vasile rus, Ion rus, Vasile ruș, Ștefan văcar, Iacob zet BUNDUC și Ștefan a GAFIEI.

1775: În 1775, satul „Nouă Suliți” avea 3 mazili, 1 popă și 16 țărani.

¹⁸³⁹ *Tribuna Poporului*, Nr. 203, Anul VI, duminică 2/16 noiembrie 1902, p. 2

¹⁸⁴⁰ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 150

¹⁸⁴¹ ACAD. ȘT. RSS MOLDOV., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 389

1788: Contele Feodor Karacsay de Valyesaka, participant, în 1788-1791, la asediul Hotinului și la marile bătălii de pe teritoriul Moldovei, bun cunoscător al fiecărei regiuni moldovenești, face, adeseori, abstracție de noul statut imperial al Bucovinei, în favoarea unei anumite identități moldave, imposibil de anulat. Moldovenii, inclusiv cei din Bucovina, „sunt oameni frumoși, zvelți, voinici și scunzi, totul la moldoveni arată aptitudini intelectuale încă nefolosite”, iar preoții lor formează „încă o pătură de oameni cu totul neluminați, grosolani și imorali; chiar și în Bucovina, din timpul lui Iosif al II-lea, s-a înființat pentru ei o școală specială de preoți”. Și, tot așa, în același „timbru” moldovenesc, sunt tratate și căile de comunicație, Karacsay considerând că „drumurile cele mai importante ale Moldovei sunt: / 1). De la Cernăuți și partea austriacă a Moldovei, la cetatea Hotin, 5 mile. / De la Cernăuți, peste Sadagura, la satul Rarancea. De aici, duc două drumuri la satul Șirăuți (în raiaua Hotinului), unde se împreună din nou; unul duce prin Răchitna și Săncăuți, altul prin Toporăuți (încă tot în Bucovina) și următoarele localități din raia: Colincăuți, Groziți, Șilăuți, Mălinți, Clișcăuți și Zaroșeni. De la Șirăuți, duce acest drum, prin Necăbăuți, pe la creasta unui deal, la Hotin; primul este mai scurt, dar mai rău. / 2). De la Cernăuți, la Mohilan, în Rusia; drumul acesta duce, prin Sadagura, la Boian; aici se afla vama austriacă și carantina. / De la Boian, la Noua Suliță, primul – sat moldovenesc, al doilea – rusesc, și, de aici, pe malul stâng al Prutului, prin localitățile Tărășăuți, Vancicăuți, Coșuleni și Zălucia, la Podu Lipcani; apoi, prin Glina, Bilavăț, pe la târgul Bricani, prin satele Tribășiți, Corestăuți, Hodorăuți, Ocnița, Lipnic, Gârbova și Otaci, unde se trece Nistrul, pe un pod, duce un drum bun la Mohilău”¹⁸⁴².

1805: În 1805 a fost construită în sat o biserică de lemn.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Cernăuți – **Sadagura** (târg, cu tribunalul raional): Bila sau Bilka, Boian, Buda, Cernaucă, Dobronăuți, **Gogolina sau Stroiești de Sus**, Cotul Ostrița, Lehucenii Teutului, Lențești Camerale, Lențești Privat, Mahala Bială, **Novoselița sau Stroiești de Jos**, Rarancea, Slobozia Rarancei, Rohozna, Șerăuții de Sus, Șerăuții de Jos sau Slobudka, Șubraneț, Toporăuț, Vaslăuț, Zadobriuwka, Jucica Veche, Jucica Nouă”¹⁸⁴³.

1890: Cunoscut și drept Gogolina, datorită unei ulterioare subordonări, satul Nouă Sulițe avea, în 1890, 697 locuitori, primar fiind Georgie Foca, iar învățător – Ioan Beuca.

1894: Corul de plugari din comuna Nouăsulițe a fost înființat, în 1894, de învățătorul Vasile COSTINEANU-BEUCA, sprijinit de primarul Costachi TOACĂ, de adjunctul Georgi CUTE și de Georgi PRODANIUC. „Cântăreții și cântărețele sunt: Mihai CUTE, Ioan CROITOR, Tanasă COJOCAR, Georgi MACOVEI, Mihai COJOCAR, Georgi CROITOR, Dimitri FEDOREAC, Petru ZBÂRCOT, Samfira VILGUȘ, Alexandra CIOBOTAR, Ioana FERCIUC, Vasilca GUȘILĂ, Domnica TOACĂ, Ioana MACOVEI, Eufrosina FERCIUC și Ioana PENTELEI”¹⁸⁴⁴.

1901, dialectologul Gustav Weigand: „Vineri, dimineată, a venit noul meu vizitiu, datorat bunătății domnului Berariu, un rutean din Franzthal, pe care am fost nevoit să-l accept, în locul fostului meu vizitiu român, care nu știa să vorbească rusa, atât de necesară în preconizata călătorie prin Basarabia. După amiază, am coborât pe drumul abrupt, până la podul de peste Prut, și apoi am urmat drumul care duce spre Rusia. Am petrecut noaptea, împreună cu protopopol Simiginovici din Mahala, în, Rarancea, care se află la 8 km mai la nord și este aproape în întregime slav, iar Boianul”¹⁸⁴⁵, făcut cunoscut prin poezia lui

¹⁸⁴² *Călători*, XIX, I, pp. 779-783

¹⁸⁴³ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹⁸⁴⁴ DEȘTEPTAREA, Nr. 23/1895, p. 184

¹⁸⁴⁵ În Boian, a cântat Nicolai Toma (*Maică, măicuțița mea*).

Eminescu, se află mai la sud și are, de asemenea, o populație mixtă. În dimineața următoare am parcurs cei 24 de km, până la Novoselița, fără oprire”¹⁸⁴⁶.

1903: Însoțirea raiffeisiană din „Nouă-Sulița cu Gogolina și Lehăcenii-Tăutului” s-a înființat în primăvara anului 1903.

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner¹⁸⁴⁷, în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la Paraschiva CUTI (17 ani în 1909) din Nouă Sulițe.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitza: „**Noua-Suliță (Nowosielica, Satul Nou)** sau **Stroești de Jos**, comună rurală, districtul Cernăuți, așezată pe malul stâng al Prutului, la confluența sa cu pârâul Răchitna, la hotarul țării cu Basarabia. Suprafața: 6,63 kmp; populația: 697 locuitori, în majoritate români, restul izraeliți, precum și puțini ruteni și poloni; religia majoritară cea gr. or. Este ultimul punct al drumului districtual ce vine de la Cernăuți și de la Sadagora; mare stație de drum de fier a liniei ferate Lujeni – Noua-Suliță, care se continuă apoi prin Rusia, până la Odesa. Are un officiu telegrafo-poștal; o școală populară, cu o clasă; ține de biserica parohială din Gogolina sau Stroești de Sus. Această comună este o parte din vechea comună Stroești. Despre ea se vorbește într-o danie a lui Petru Vodă, de la 1556, cu deosebire că această comună aparținea pe atunci ținutului Hotinului, precum se vede din împrejurarea că și astăzi încă există în Basarabia satul rusec cu același nume. Diferite terenuri din împrejurimea comunei țineau de teritoriul rusec, până la 1828, când s-a regulat definitiv hotarul dintre Bucovina și Basarabia. Aceasta ne dovedește că comuna veche Stroești nu se întindea spre Est atât cât teren cuprinde azi comuna Noua Suliță și că acest teren a fost luat de la comuna rusească Noua-Suliță, de unde și numirea ce o poartă. În 1848, au stat aci trupe rusești. Populația se ocupă cu agricultura, precum și cu lucrul în magaziile ce se află în acest loc. Comuna posedă 127 hectare pământ arabil, 231 hectare fânașuri, 35 hectare grădini, 323 hectare imașuri, 35 hectare și 50 ari păduri și 24 hectare heleștee. Se găsesc 27 cai, 79 vite cornute, 151 porci și 75 stupi de albine. **Noua Suliță, moșie**, cu administrație particulară, districtul Cernăuți. Suprafața: 2,36 kmp; populația: 426 locuitori, în majoritate izraeliți, o pătrime ruteni gr. or. și gr. cat. și o pătrime poloni, germani și români”¹⁸⁴⁸.

1914: „În 18 iunie 1914, s-a judecat, la tribunalul din Cernăuți, procesul de spionaj al detectivului Poliției din Cernăuți, Vladimir Seniuk. Încă în martie al anului curent, fu prins detectivul Seniuk, din Noua-Suliță, că stă în slujba Moscalului, făcând, pe lângă slujba sa de detectiv austriac, și pe spionul Rusiei, pe plăți bună, bineînțeles. Cât timp a făcut acest Seniuk pe spionul rusec și ce documente o fi dat moscalilor de la noi, de aici, din Bucovina, aceasta nu se știe și nici tribunalul n-a putut să afle lucrul acesta, dar atâta s-a dovedit, că Seniuk, de fapt, a fost spion moscălesc, că a stat în relațiuni de corespondență cu oameni din Noua-Suliță rusească, că făcea adese preumblări peste graniță, supt pretext că caută pe hoții fugiți din Austria, preumblări de care știau autoritățile polițienești ale noastre, pe lângă altele, făcute în taină, cu ajutorul unui certificat eliberat de autoritățile moscălești. Corespondența din Rusia o primea Seniuk prin mijlocirea unei tinere evreice, Fani Ioinovici. Atât Seniuk, cât și mijlocitoarea Ioinovici, fură aflați vinovați de-a fi făcut slujbă de spionaj în Bucovina, în favorul Rusiei. Drept aceea, tribunalul i-a condamnat pe amândoi vinovații la închisoare grea. Seniuk are să-și ispășească vina în criminal, prin decurs de 2 ani, și evreica Ioinovici are să stea 6 luni închisă. / Cazul spionului Seniuk, ca atare, merită o atenție, întrucât privește siguranța statului, dară, pe de altă parte, el trebuie considerat și de aceea pentru că spionul în chestie, ca om plătit de stat, îi face slujbă pe bani și altui stat, și anume aceluia unde strălucesc

¹⁸⁴⁶ Weigand, op. cit., pp. 7-17.

¹⁸⁴⁷ MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Tritsch Verlag Wurzburg, 1940

¹⁸⁴⁸ Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 151

nu numai rublele, dar unde îl trăgea și simpatia. Căci acesta nu e cel dintâi caz unde un ucrainean înclină spre tara moscalului, nu numai cu gândul, ci și cu fapta. Agentul Seniuk însă n-a fost numai un organ al statului, dar și persoană de încredere a șefului politic ucrainean, care se girează ca apărător al Austriei față de imperiul Rusiei. Acest om, care îi făcea slujbă de agent electoral lui Coco Wassilko, nu se poate, dar, să nu fie un ucrainean veritabil. Ucrainenii, ca totdeauna, vor căuta, și de astădată, să se lepede de Seniuk, precum s-au lepădat și de alții, în momentul când aceștia nu mai au fost în stare să aducă slujbă cauzei lor sau au fost prinși cu ruble, care, de altfel, le priesc la toți, cât timp nu află nimeni de ele. Dar după Seniuk vine și un alt spion ucrainean, de care degeaba ar încerca rutenii să arate căi nu e al lor. E vorba de studentul gimnazial Zapotocki, care chiar a crescut în internatul ucrainean (Bursa Fedkowicza), care e crescut cu mijloacele ucrainene și în spiritul ucrainean, de care am vorbit în numărul trecut. / Ne vine să ne întrebăm, acum, ce deosebire s-ar putea face între moscofilii Gerowski-Zurkanowicz etc., ale căror societăți și institute de cultură fură desființate de autoritățile austriece, din pricina icoanelor moscălești atârinate de pereți, și între ucrainenii care se feresc să atârne chipurile moscălești de pereți, dar cu atât mai bine știu să-i sălășluiască în inimile lor. Unii declară pe față că sunt aderenți ai moscalului, cei din urmă strigă în gura mare că sunt buni patrioți austrieci, însă, cântând „Sce ne umerla ucaina” și „Ne pora”, lucră în taină pentru moscal (vezi Seniuk-Zapotocki). De altfel, și unii și alții, bat drumul netezit de rublele rusești. Moscofilii pierd terenul de supt picioare, grație muncii „patriotice” a lui Coco Wassilko, bine remunerată din fondurile de dispoziție ale guvernului, iar numărul și puterea celor de felul ăstor mai noi spioni descoperiți încă nu este cunoscut. Că ei nu vor fi singurii aderenți ai țarismului rusesc putem vedea de acolo că fuga fraților Gerowski a fost înlesnită de alți ucraineni, îmbrăcați în uniformă împărătească”¹⁸⁴⁹.

1914: „Cele dintâi ciocniri între muscali și austrieci se dădură la hotarul de miază-noapte al Bucovinei, cam pe la Noua-Suliță și pe la Gogolina. Erau mici hărțuieli între patrulele de graniță, în jurul unui dâmb, numit „Movilele”, dar pentru cernăuțeni, care zi de zi așteptau cu înfrigurare năvala muscalilor, ele erau adevărate lupte, pe care le comentau cu aprindere pe străzi, prin cafenele, prin redacțiile ziarelor”¹⁸⁵⁰. „În 6 august 1914, deci, trupele din Bucovina intrau în Basarabia, fiind obligate să se retragă, înainte de 20 august, când trupele rusești se puseseră în mișcare, spre granița Bucovinei, incendiind, în 22 august, orașelul de graniță Noua Suliță (austriecii puseseră foc la Novo-Selița rusească, spulberând o fabrică de cherestea), părăsit de populație și de primarul Marcus, la timp. „Soldații ruși au pus foc orașului din mai multe părți... Focul s-a întins repede și, în curând, limbi uriașe de flăcări se ridicau la cer. Ardeau toate casele în centrul târgului; străzi întregi erau în flăcări”, consemna, pentru „Adevărul”¹⁸⁵¹, corespondentul dorohoian Florian, care adăuga: „Noua Suliță austriacă era un oraș frumos, comercial, cu clădiri moderne, cu străzi drepte, aliniate și bine pavate”. „Bătălia de la Noua Suliță, începută la orele 6, după-amiaza, și terminată la orele 3, dimineața, între Regimentul Nr. 41 austriac, format numai din români bucovineni, și armatele rusești, formate din infanterie și „o numeroasă cavalerie”. „Șarja cavaleriei ruse a fost hotărâtoare și Regimentul No. 41, care apăra pozițiunea, s-a retras în dezordine și completamente decimat din această aprigă luptă... Șarja cazacilor ruși era înfiorătoare. Ei s-au repezit în mijlocul luptei târziu, în toiul nopții, cu o furie și în niște urlate care au îngrozit pe cei care au asistat la acest crâncen atac”¹⁸⁵². „Viena, 24 august (K.B.). Atacul unei armate rusești de 20.000 de oameni, în partea cea mai mare călăreți, asupra graniței Bucovinei a fost respins, lângă Noua Suliță, cu desăvârșire. Adversarilor li s-au luat sute de prizonieri. Armata lor nebună a lăsat pe câmpul de luptă mult material de război”. Acesta e raportul scurt și

¹⁸⁴⁹ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovineni*, Anul III, Nr. 15 și 16, Cernăuți, 20 iulie 1914, pp. 236

¹⁸⁵⁰ Ion Grămadă, *Vremuri de bejenie*, în *Junimea literară*, nr. 1-3/1923

¹⁸⁵¹ *Adevărul*, nr. 9848 din 12 august 1914

¹⁸⁵² *Adevărul* din 14 august 1914

cuprinzător, ce l-a dat biroul corespondenței militare de război despre luptele care s-au purtat, duminică trecută, la granița Bucovinei, în apropierea Cernăuțului... Pregătirile ce se făceau pe partea noastră adevereau vestea, iar, seara, cumpăna și-a început urgia. / Trupele Rușilor, care au intrat fără împotrivirea grănicerilor noștri, retrași la întărituri, în Noua Suliță, întâia vitejie ce au isprăvit-o a fost că au dat foc la gară, poștă și la mai multe case. Locuitorii din Boian începură, pe loc, să părăsească locuințele, fugind spre Cernăuți. / De la Cernăuți, se vedea focul foarte bine. Cei slabi de înger – în Cernăuți sunt foarte mulți de aceștia – n-au dormit noaptea întregă. A doua zi, odată cu răsăritul soarelui, întreg orașul era în picioare. Neliniștea era cumplită, ea a devenit groază, când, așa, cam pe la 9 ceasuri, dimineața, începură a sosi cele dintâi cârduri de trăsură cu femei, copii și ceva mâncare, care părăsiră Boianul, Mahalaua, Cotul Ostriței și Buda. / Lumea agitată se îngrămădea pe la trăsuri, întrebând mirată: „Ce se întâmplă?”. „O început bătaia”, răspundeau femeile prin plâns. Rușii intrară în Boian și se apropiau spre Mahala. Pe la 10 ceasuri, toloacele orașului erau pline de trăsuri țărănești. Multe dintre ele, apucară spre Corovia, Ceahor sau Voloca, unde aveau neamuri sau cunoscuți. Ceilalți rămâneau în voia întâmplării. De pe dâmburi, se deslușeau înfiorătoare bubuituri de tunuri, iar cei cu ochi mai buni vedeau focul șrapnelor și al granatelor, crăpând pe coasta dintre Boian și Mahala. Lupta fierbea pe întreaga întindere dintre Boian și Toporăuți. / Lumea din Cernăuți își pierdu cumpătul. După masă, pe la 2 ceasuri, sosiră viceprimarul din Cotul Ostriței Nichita Axani, studentul Ioan Axani, care înlocuiește pe secretarul comunal, și un flăcău. Ei au fost cei din urmă care au părăsit Cotul Ostriței. Ca să-și aleagă drumul cel mai sigur și neprimejdios spre Cernăuți, ei o apucară repede spre Ostrița, peste șoseaua Boianului, peste câmp. Credeau că Rușii nu vor fi atât de chiori, ca să-și îndrepte ghiulelele tocmai peste un câmp, pe care nu se afla nimica. Dar bieții fugari își închipuiau prea mult despre artileria rusească, căci tocmai spre câmpul pe care fugeau ei era îndreptată canonada artileriei rusești. Crăpau șrapnelele și granatele deasupra bălților, de se cutremura pământul. Și pe întreg câmpul nu se afla nimeni, decât acești 3 oameni, care și ei fugeau, fugeau de înghițeau cărările. După o groază cumplită, scăpă teafără această armată de 3 oameni, până la Ostrița, unde se opriră, ca să vadă câmpul lor de luptă, peste care zadarnic zburau ghiulelele de canoane”¹⁸⁵³. „Trupele noastre, între care și regimente cu flăcăi de ai noștri, și toți bărbații milițieni (Landsturm) le-au dat rușilor, duminică, în 23 august, pe teritoriul de lângă Boian, Rarancea, Mahala, Toporăuți și Noua Suliță o cumplită bătaie. Rușii erau în număr de 20.000, aproape de două ori mai numeroși decât ai noștri, dar vrednicia și vitejia soldaților noștri a înfrânt numărul cel mare de ruși, care au pierdut 800 de prinși, mai mulți ofițeri superiori, 500 de puști, 100.000 de gloanțe, patru mitraliere, trei care de muniții și o mulțime de alte armamente. Dacă între locuitorii din Rarancea nu s-ar fi găsit trădători ticăloși, desigur că trupele noastre ar fi făcut prizonieri pe toți cei 20.000 de ruși. Pe partea rușilor, sunt o mulțime de morți și răniți; aceștia din urmă au fost aduși, în mare parte, la Cernăuți. La câteva zile după această strălucită victorie a românilor noștri, trupele noastre, aflau că s-au zărit niște ruși fugari ascunși, prin păpușoie, unde frigeau cartofi și păpușoi. Entuziasmul populației din Cernăuți era de nedescris, la vederea prinșilor, mai ales că cernăuțenii au stat pe dealuri, cu ocheanele la această luptă, dată în țarina Boianului și a Mahalalei. De Boian ne leagă și amintirea altei victorii românești, cea a lui Constantin Cantemir asupra regelui polonez Ioan Sobieski, care a fost înfrânt pe același loc, unde s-a dat, zilele trecute, lupta între ruși și trupele noastre”¹⁸⁵⁴. În presa românească, știrile, rareori confuze și cu reveniri lămuritoare, în cazul unor erori, se menționa că, odată cu înaintarea rușilor în Bucovina, începea și exodul refugiaților bucovineni, iar ministrul român de finanțe, Emil Costinescu, informat fiind despre năvala de „lume din Bucovina”, a cerut autorităților „să facă toate înlesnirile posibile acestor refugiați, permițându-le trecerea

¹⁸⁵³ *Foaia Poporului* – Cernăuți, apud *Românul*, IV, nr. 182 din 21 august / 3 septembrie 1914

¹⁸⁵⁴ *Românul*, IV, nr. 183 din 22 august / 4 septembrie 1914

frontierei fără să le perceapă vreo taxă pentru bagaje și tot ce vor putea aduce cu ei”¹⁸⁵⁵. De la Rădăuți-Prut, românii puteau zări cum trec, peste dealul Lipcani, „numeroase vagoane, încărcate cu furaje”, apoi s-au auzit și bubuituri de tun, dinspre Noua Suliță, semn al altei bătălii între austrieci și ruși, în seara zilei de 24 august”¹⁸⁵⁶. În 27 octombrie vechi 1914, corespondentul dorohoian transmitea că „patrulele rusești din apropierea localității Boian au observat un tânăr, care nu avea nici 20 de ani, travestit și care ținea ceva ascuns sub haină. Arestându-l, l-au dus la comandamentul rus, care, după o cercetare sumară, a putut stabili că băietanul nu este decât un spion austriac, ce asundea, cu atâta grijă, sub haină, 5 bombe cu dinamită”. La fel de cusută cu ață albă este și povestea spionului arestat lângă Noua Suliță, care purta straie țărănești, dar s-a dovedit a fi „un jandarm austriac, trimis, de asemenea, în spionaj”. Cu câteva zile înainte, fuseseră arestați de către români, lângă Mamornița, doi țărani bucovineni, Ilie Badragan și Mitru Ilie Știrbu, care aveau două kilograme de dinamită. „Interogați, ei au declarat că dinamita le-a fost dată, într-o cutie închisă de lemn, de un țăran necunoscut”, apoi au fost băgați în arest, la Dorohoi, „pentru contrabandă și contravenție la legea pașapoartelor”¹⁸⁵⁷. „În jurul Cernăuților, luptele continuau, după ce rușii, regrupați lângă Zaluze, au încercat să răzbată spre Noua Suliță, dar, întâlnind trupe austro-ungare, au luat poziții pe malul drept al Prutului, de unde au început să bombardeze capitala Bucovinei. Un atac al cazacilor dinspre Zucika (Jucica) a fost respins. Veștile despre sacrificii supreme pe câmpul de bătaie încep cu moartea unui ardelean, profesorul Alexandru Bogdan, care s-a prăbușit la Zunina, în Galiția, pe 2 noiembrie 1914, lovit de o grenadă, pe când își îndemna ostașii la atac”¹⁸⁵⁸. Odată cu retragerea austriecilor, locuitorii mai cu stare încercaseră să părăsească Cernăuții, dar au fost ajunși de cazacii generalului Laurentieff și ai colonelului Mihailovici Șehim și readuși, prin zăpadă, ger și viscol, bătuți cu cnuturile și amenințați tradițional rusește: „Pohod na Sibir!”. Războiul se târâse spre sudul Bucovinei, de unde expedia spre Cernăuți răniți și convoaie de prizonieri, „care imediat sunt trimiși spre Noua Suliță, urcați în trenuri și expediați în fundul Rusiei”¹⁸⁵⁹.

1915: „Rușii suferă pierderi mari în Bucovina. București. Ziarele din București primesc, din Burdujeni: În zilele din urmă, s-au dat, lângă pădurea Rarancea, lupte disperate între trupele austro-ungare și cele rusești. Trupele austro-ungare i-au împresurat pe ruși, făcând mai multe mii de prizonieri și au capturat 6 mitraliere și mult material de război. Între Țureni și Noua Suliță s-au dat, de asemenea, lupte mari, în cari Rușii au fost respinși. / Austro-ungarii ocupă Noua Suliță. Gara Burdujeni. Un funcționar vamal din Cernăuți, sosit la prefectura din Suceava, comunică că, vineri, 27 februarie vechi, noaptea, austro-ungarii au ocupat Noua Suliță și teritoriul până la granița Basarabiei. Până în prezent, știrea oficială n-a sosit, încă, la prefectura din Suceava, așa că dau acestea sub cuvenita rezervă”¹⁸⁶⁰. „La 23 August 1914, regimentul se lupta, acum, la Rarancea, unde a fost prima luptă pe pământ bucovinean. Dușmanul stătea, atunci, cu mare superioritate numerică, așa-zicând la porțile Cernăuților și năzuia să înainteze spre oraș. Împreună cu bravii glotași, bucovineni îi bătură pe Ruși și-i siliră să se retragă, prin Noua Suliță, pe teritoriul rusec (adică în Basarabia – n.n.). Regimentul cuceri, atunci, patru mitraliere, făcu mulți prizonieri și luă pradă mult material de război”¹⁸⁶¹. „Războiul adevărat nu avea să înceapă nici măcar odată cu gerurile cele mari, atunci când trupele rusești, aduse, cu trenul, de la Reni, la Noua Suliță, ocupau poziții, încă din 4 decembrie 1915, pe aliniamentul Boian-Țureni, cu intenția de a năvăli spre

¹⁸⁵⁵ *Bucovinenii se refugiază în România* – în „Adevărul” din 13 august 1914

¹⁸⁵⁶ *Ce se petrece la frontieră* – în „Adevărul” din 13 august 1914

¹⁸⁵⁷ *Adevărul* din 29 octombrie 1914

¹⁸⁵⁸ *Viața Nouă*, III, nr. 148, 15 nov. n. 1914, p. 4

¹⁸⁵⁹ *Adevărul*, 27, nr. 9951, duminică, 23 noiembrie 1914, p. 4

¹⁸⁶⁰ *Românul*, V, nr. 53, sâmbătă 7/20 martie 1915, pp. 3, 4

¹⁸⁶¹ *De la regimentul indigen bucovinean*, în *Viața Nouă*, IV, nr. 161, din 27 august n. 1915, pp. 1-3

Cernăuți. Trupele austriece, cantonate la Mahala și la Sadagura, se pregăteau să înfrunte tirurile de artilerie rusească, iar cele cantonate prin partea sudică a Bucovinei au fost retrase¹⁸⁶². Abia în 4 ianuarie 1916, când rușii au bombardat vama din Țureni, începu, cu adevărat, un nou război în ținuturile bucovinene. Comunicatul oficial rusesc, din 23 decembrie 1915 (5 ianuarie 1916 nou – n.n.), preciza că „luptele din Bucovina devin din ce în ce mai înverșunate, și armata rusă, respingând contraatacurile, înaintează mereu spre Cernăuți. Dușmanul a suferit, în această regiune, mari pierderi, care se urcă la 800 de prizonieri și un mare număr de răniți și morți, lăsați pe câmpul de luptă”¹⁸⁶³.

1917: „Luni, în 7 mai, în ziua de Sf. George, s-a încheiat pacea între Puterile Centrale și România. Pierderile teritoriale ale României sunt destul de însemnate. Ea pierde întreg teritoriul dincolo de Dunăre, împreună cu coasta Mării Negre. Teritoriul bulgar, anexat de România, în urma Păcii de la București, 1913, așadar Dobrogea Nouă, împreună cu Cadrilaterul, trec, îndărăt, sub stăpânirea bulgarilor, mutându-se frontiera către Dobrogea Veche, mai înspre nord, astfel că ea atinge linia Valului lui Traian. Dobrogea Veche, adică teritoriul cuprins între noua frontieră, către Bulgaria, apoi Marea Neagră și Dunărea, până la brațul Sf. George, intră în stăpânirea Puterilor Centrale, care, la rândul lor, se obligă de a asigura României o cale deschisă comercială înspre Marea Neagră, pe linia Cernavodă-Constanța. / Înspre Ungaria și Austria, se fac numai rectificări de frontieră, în scopul de a le asigura pe acestea, trăgând învățătură din încercările războiului, din punctul de vedere strategic. Astfel, s-a făcut că, de la Turnu Severinului, până la Vatra Dornei, așadar de-a lungul frontierei Transilvaniei către România, hotarul a fost scoborât, de pe piscurile Carpaților, la poalele lor. Această îngustă fâșie de țară, care încinge, ca un colan de apărare, lungul frontierei Ungariei către România, are o suprafață de mai bine de 5.000 kilometri pătrați, așadar ceva mai mult decât jumătate din țara noastră, Bucovina. Populația este rară pe acest teritoriu, acoperit de codri seculari, a căror valoare reprezintă, astăzi, multe miliarde. / Înspre Bucovina, rectificările de frontieră cuprind un teritoriu de 1.800 kilometri pătrați. În colțul dinspre Transilvania și Bucovina, noua frontieră duce, de pe muntele Ceahlău, peste Bistricioara și muntele Bivol, înspre Cornu Luncii. Ea cuprinde satele Borca, Dragoiasa, Șarul Negri, Șarul Dornei, Arinii, Broșteni, Găinești ș. a. / Înspre est, noua frontieră o ia, mai în jos de Siret, la punctul numit „La Țară”, și duce, peste Cândești, dincolo de Herța, la Lunca, de lângă Noua Suliță. Localitățile mai însemnate, de pe acest teritoriu, sunt: orașele Mihăileni și Herța, apoi Mamornița și Molnița. Se așteaptă ca această rectificare în est va fi întregită prin colțul de nord al Basarabiei, care este Cercul Hotinului, astfel că linia frontului, care duce peste Mihăileni și Herța, și-ar găsi continuarea firească în linia Mămăliga-Hotin. / Teritoriul din est se va alătura numaidecât Bucovinei. Ce se va întâmpla cu pământul din colțul întins, dintre Bucovina și Transilvania, pare a nu fi încă hotărât. Ar fi însă de dorit ca el să se alătorească Bucovinei, cu care-l leagă apa Bistriței, lanțul munților și, îndeosebi, ființa populației, care este una și aceeași”¹⁸⁶⁴.

1914-1918: Obolul de sânge pentru Bucovina a fost depus de „Sergentul de finanțe, adică vameșul **Titus Bancescu**, Noua Suliță, rănit”¹⁸⁶⁵; „**Teodor Moroz** a fost, în războiul contra Rusiei, soldat și se afla, în vremea din urmă, în **Noua Suliță** Rusească. Acolo ar fi căzut, la 7 august 1914, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se dispune, la cererea soției sale, Domnica a lui Todor Moroz, procedura pentru stabilirea morții celui dispărut”¹⁸⁶⁶; „**Dimitrie a lui Nistor Moroz**, născut la 3 noiembrie 1877, țăran, cu domiciliul ultim în **Mahala**, a intrat, cu ocazia mobilizării generale, în armata austriacă, în august 1914,

¹⁸⁶² *Adevărul*, 28, nr. 10311, 23 noiembrie 1915, p. 2

¹⁸⁶³ *Adevărul*, 28, nr. 10342, 24 decembrie 1915, p. 3

¹⁸⁶⁴ *Viața Nouă*, V, nr. 1, 26 mai n. 1918, p. 7

¹⁸⁶⁵ *Viața Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915

¹⁸⁶⁶ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 80, Cernăuți în 7 Noemvrie nou 1919, pp. 3-12

a fost greu rănit, într-o luptă lângă Noua Suliță, și a fost transportat în spitalul din Cernăuți. La prima invaziune a rușilor, a fost dus de aici, la Turkestan, ca prizonier. În tabăra de la Aleaka, în Turkestan, ar fi murit el, în aprilie 1916, de oftică, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soției sale, Domnica Moroz, procedura pentru declararea morții celui dispărut¹⁸⁶⁷; „**Iosif Rach** a lui Wenzel, născut în anul 1899, în **Cernăuți**, a fost dus de Ruși, în Octombrie 1917, cu prilejul retragerii lor, dimpreună cu mai mulți locuitori din Roșa, în Rusia. În localitatea Gogolina s-a îmbolnăvit și să fi murit în Octombrie 1917, după cum confirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea lui Wenzel Rach, procedura pentru adevărarea morții¹⁸⁶⁸”; „**Teodor a lui Ioan Horbatiuc**, născut la 8 martie 1870, în **Gogolina**, ar fi murit, în toamna anului 1915, la Boian, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Mariei a lui Toader Horbaniuc, procedura pentru declararea morții celui dispărut¹⁸⁶⁹”.

1921: „Potrivit dispozițiilor art. 12 și 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuți, se publică următoarea listă a patronilor bisericești particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptățiți la alegerea de 6 reprezentanți pentru acest Congres: **Cercavschi Gavril** și **Teofil**, Gogolina, com-patroni¹⁸⁷⁰”.

OCNA. Numit, inițial, Martinești, satul numit, astăzi, Ocna a fost dăruit, în **29 august 1591**, de frații Stroici surorii lor, Olența, satul fiind „o parte de la mama noastră, răpousata Anghelina”.

1639: În 13 mai 1639, partea de sus a satului Martinești aparținea lui Dumitrașco Burlă, care o vindea starostelui de Cernăuți, Gavrilaş Mateiaș.

1652: În 4 martie 1652, se împart moșiile răposatului Gavrilaş Mateiaș între copiii lui, Ieremie, Ileana comisoaia și Alexandra vorniceasa. „Partea jupânesei Alexandra visterniceasa a fost... satul Martinești, cu două heleșteie”.

1722: În 6 martie 1722, în fața Divanului Domnesc, de Gligoraș Stroescul și de Iordachi Cantacuzino își dispută jumătate de sat Martinești, dar înscrisurile vechi i-au dat dreptate lui Stroescul, cel care, în 22 aprilie 1740, este împuternicit de Grigore Ghica Vodă să strângă dijma din Martinești.

1761: Conflictul privind dreptul de proprietate asupra unei jumătăți a satului Martinești continuă, între Gligoraș Stroescul și Iordachi Cantacuzino, dar câștig de cauză are tot Stroescul, și în 21 august 1761, la Divanului lui Grigore Ioan Callimah Vodă. Abia fiul lui Iordachi, Constantin Cantacuzino, va câștiga dreptul de proprietate asupra jumătății de sat disputate, cea de jos, în 11 septembrie 1764.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹⁸⁷¹, din 1772-1773, înregistrează la Slobozia Ocna, moșie a comisului Iordache CANTA, „36 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Tudosii, 1 călăraș, Vasilie, 1 văduvă, Anca, 2 jidovi, Leiba și Șmil, și 31 birnici: Dumitraș ZOTA vornic, Ion STANCĂ, Mihai ȘEVCIUCU, Vasilie brat ego, Ștefan HOROBET, Vasilii COLENCIUSCHII, Iacob OLINCIUCU, Ștefan VANDICA, Andrei CACII, Andrei DRIHONET, Andrei ȘECIUR pânzar, Ivan CORJU, Vasile HUȚULIAC, Ivan COLBA, Ivan CARPECIUC, Panco PAVLIUC, Hrihor TITIN, Ștefan REDIU, Ivan TITIN, Semen

¹⁸⁶⁷ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 2, Cernăuți 25 ianuarie nou 1921, pp. 18-21

¹⁸⁶⁸ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 54, Cernăuți în 13 August nou 1919, pp. 4 și 5

¹⁸⁶⁹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 1, Cernăuți 13 ianuarie nou 1921, pp. 6-10

¹⁸⁷⁰ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuți 21 iulie nou 1921, pp. 64-66

¹⁸⁷¹ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 428

MIHOVANCU, Ivan OSADIȚA, Vasile BUJENIȚĂ, Ilaș VOLOȘIN, Ștefan VORNICO, Hrihor BEREAZUNSCIII, Iacob văcar, Necolai cioban, Petre velnicer, Neculai scutar, Toader scutar și Ștefan vătăman.

1774: În 1774, satul Slobozia Ocna, multă vreme pustiită, până atunci, avea doar 10 familii, iar în 1775, când făcea parte din Ocolul Nistrului, 1 popă și 30 familii de țărani ruteni. În 1784, datorită masivelor colonizări cu ruteni, făcute de Constantin Stroescu, care recâștigase partea lui de sat, în 4 februarie 1783, numărul familiilor din Ocna ajunge la 106.

1784: Din 9 martie 1784, când Constantin Stroescu renunță la partea de jos a satului Ocna, neamul Cantacuzinilor devine stăpânul de necontestat al acele moșii.

1826: Biserica Sfântului Ioan Teologul din Ocna a fost construită, în 1826, de Alexandru CANTACUZINO. În 1843, patron bisericesc încă era Alexandru Cantacuzino, iar paroh, Mihail DAȘCHEVICI, care păstora 1.035 suflete. În 1876, când avea 1.488 enoriași, biserica era patronată de Victoria de ZOTTA, paroh fiind Vasile PETRAȘCO. În 1907, paroh era Tihon HACMAN, născut în 1865, preot din 1890, paroh din 1902, iar cantor, din 1900, Samson ZOPA, născut în 1862.

1859: Din 1859, funcționa, la Ocna, o școală cu 4 clase¹⁸⁷².

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coțman – **Zastavna** (judecătorie de district), Babin cu Ștefanovca, Boianciuc, Borăuți, Brodok, Czarnypotok, Cincău, Doroșăuți, Horoșăuți, Iurcăuți, Cadobești, Kiseleu, Krisciatek, Cuciur-mic, Culeuți, Mitcău, Mosoriuca, Ocna, Onut, Pohorlăuți, Prilipce cu Luca, Repujineț, Samușin, Teutri, Vasileu, Verbăuți, Verenceanca, Zwiniac cu Koetriszówka”¹⁸⁷³.

1889: Proprietarul frumosului castel din Ocna, Aladar Baron Wildburg, probându-și pasiunile, publica un interesant studiu ornitologic *Über den Steppenadler (Aquila nipalensis orientalis)*, într-o publicație germană de specialitate¹⁸⁷⁴.

1890: În 1890, Ocna avea 1.880 locuitori, 80 % ucraineni, 15 % români și 5 % evrei, primar al comunei fiind Iacov Catreci. Învățător era Ioan Bajanschi, paroh – Vasile de Petrașco, iar cantor bisericesc – Samson Zopa.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitza: „**Ocna**, comună rurală, districtul Coțman, așezată pe ambele părți ale pârâului Chița, afluent al Nistrului, între comunele Mitcău și Pohorlăuț. Suprafața: 12,01 kmp; populația: 1.863 locuitori ruteni gr. or. și puțini izraeliți. Este străbătută de drumul principal Noua Suliță – Cernăuți – Uscie Biskupie (Galiția); prin drumuri de țară comunică cu comunele Doroșăuț, Onut, Pârâul Negru și Brodoc. Are o școală populară, cu o clasă, și o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan”. La 1776, era în posesia Marelui Paharnic Gheorghe Iordache Pașcanu. În anii 1766 și 1767 s-au așezat aci emigrați din Galiția. În această localitate se află un castel foarte frumos, al familiei baronilor de Wildburg, precum și o fermă cu o fabrică de spirt. Populația se ocupă cu agricultura și creșterea vitelor. Comuna posedă 1.351 hectare pământ arabil, 21 hectare fânașuri, 45 hectare grădini, 26 hectare imașuri, 66 hectare păduri și 3 hectare heleștee. Se găsesc 151 cai, 253 vite cornute, 305 oi, 245 porci și 44 stupi de albine. **Ocna, moșie**, cu administrație particulară, districtul Coțman. Suprafața: 3,77 kmp; populația: 74 locuitori, în majoritate poloni, restul izraeliți și ruteni”¹⁸⁷⁵.

1914: „**Victor a lui Alexandru Dworecki**, născut în **Ocna**, la 22 ianuarie 1887, a intrat, cu ocazia mobilizării generale, în luna lui august 1914, în serviciul militar și ajunsese în

¹⁸⁷² SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 29, 1876 p. 88, 1907 p. 88

¹⁸⁷³ Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich, Wien 1869. pp. 158-161

¹⁸⁷⁴ Ornithologisches Jahrbuch, XXVI Jahrgang. 1915, Hallein 1916 pp. 54-56

¹⁸⁷⁵ Grigorovitza, Em., Dicționarul geografic al Bucovinei, București 1908, pp. 153, 154

captivitatea rusească. Ultima scrisoare a primit soția sa în luna martie 1917. De atunci lipsește orice veste despre dânsul. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Olgăi Dworecki, procedura pentru declararea morții celui dispărut¹⁸⁷⁶.

1941: Învățătorul „**Ilieș Gh. Zaharia**, seria 1937, media 7,16, este numit în comuna Ocna, jud. Cernăuți¹⁸⁷⁷”.

ONUT. Într-un hrisov de la Ștefan cel Mare, din **12 aprilie 1457**, este menționat „Onutul de Gios, ce-i zăc acum și Balamutița”.

1626: Așezat pe malul drept al Nistrului, în apropiere de Ocna, satul Onut de Sus (partea de jos), a fost întărit, în 30 martie 1626, lui Isac Stârcea. Într-un document din vremea lui Ștefan cel Mare, Onutul de Jos se numea „și Balamutița”. Partea de jos a satului Onutul de Sus și întreg Onutul de Jos aparțineau, în 16 iunie 1664, lui Toderașco Jora.

1652: În 4 martie 1652, se împart moșiile răposatului Gavrilaš Mateiaș între copiii lui, Ieremie, Ileana comisoaia și Alexandra vorniceasa. „Partea jupânesei Alexandra visterniceasa a fost... satul Onutul de Sus, Onutul de jos cu jumătate de moară”.

1665: Conform unei hotarnice, făcută de Ștefan Rugină, Eustratie Dabija Vodă stabilește, în 3 iulie 1665, ca „Onutul din sus, giuătate de sat, să fie boiarinului nostru Jora, iar giuătate de Onut să fie spătăroaia lui Iordachi, și Onutul de gios iarăși să ție Jora giuătate de Onut și spătăroaia giuătate”.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹⁸⁷⁸, din 1772-1773, înregistrează la Onut, **moșie a comisului Iordache CANTA**, „16 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Irimie, 2 dascăli, Precop și Dumitru, 1 jidov, Avram, și 12 birnici, adică: Neculai COTIC, Ivan sin COTIC, Ivan velnicerul, Iure rusul, Toader COTICU, Vasile bejenar, Vasiliu scripcar, Anton VOJIC, Hrihor VOJIC, Toader olar, Ștefan cojocar și Ivan morar. Recensământul lui Rumeanțev¹⁸⁷⁹, din 1772-1773, înregistrează **la Onut** „24 – toată suma caselor”, însemnând tot atâtea familii de birnici, adică: Vasile morar, Fodor pânzar, PRIVINCĂ vătăman, Vasile DUCIAC, Mihail TUMCIUK, Simion KOMÂNDAT, Ilaș, Ștefan HÂNCULIANĂ, Iacob morar, Ștefan vornic, Alecsa BĂRZICIAC, Roman, Hrihor MOHOMOR, Iacob LIASĂ, Iacob LAPCIUK, Tănasă, Ion LAPCIUK, Hrihor rus, Petre LAPCIUK, Andrei, alt Andrei rus, Ivan BURMAC, Ștefan GAVRILINIC și Ion COMÂNDĂCIUK. În **cătunul Pârâul Negru**, moșie a vel comisului Iordachi CANTA, „toată suma caselor” era 8, însemnând 3 jidovi, David, Iancul și Moșko, și 5 familii de birnici, adică: Toader morar, Andrei morar, Andrei PALIBORADA, Macsin PALIBORADA și Ștefan morar.

1773: Biserica Sfântului Nicolai din Onut fusese ctitorită, în 1773, de presviterul Iacov IVANOVICI și de Ioan PAULIUC. În 1843, patron bisericesc era Alexandru CANTACUZINO, postul de paroh fiind vacant, biserica având doar 407 enoriași. În 1876, patron bisericesc era Otto de PETRINO, cei 1.512 enoriași fiind păstoriți de parohul Grigorie HOSTIUC. În 1907, paroh era Eudoxie NOSIEVICI, născut în 1878, preot din 1906, cantori fiind, din 1899 și, respectiv, din 1900, Victor WOLANSKI, născut în 1865, și Zazontie IVANIȚCHI, născut în 1900.

¹⁸⁷⁶ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 19, Cernăuți, 1 iulie nou 1921, pp. 244-254

¹⁸⁷⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 249, 20 octombrie 1941, pp. 6452 și următoarele

¹⁸⁷⁸ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 425

¹⁸⁷⁹ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, II, Chișinău 1975, p. 132

1774: În 1774, Onutul avea 74 familii, iar în 1775, Onutul, Samușenul și Pârâul Negru aveau, împreună, 2 popi și 43 familii de țărani, populația satului ajungând, în 1784, la 60 familii.

1776: „Pe 13 septembrie, comisarii de frontieră s-au întâlnit la Baia (în Moldova). Demarcația în curs de desfășurare avea, acum, un curs atât de favorabil, încât întreaga frontieră sudică și, de asemenea, granița de est, până la Cernăuți, putea fi corectată până la începutul lunii noiembrie. Austria și-a fost adjudecat, în sud, Candreni (de lângă Dorna-Watra) și Stulpicani (de lângă Câmpulung), precum și întinderi considerabile de pământ, între râurile Siret și Suceava. Dar acum astfel de dispute au izbucnit între comisari, motiv pentru care nu numai că demarcația ulterioară a stagnat, dar Tahir Aga a declarat că o parte din frontierele deja corectate (de exemplu, între râurile Siret și Suceava) sunt îndoielnice. Comisia, tocmai datorită comportamentului inteligent al lui Thugut, în ianuarie 1776, a plecat, din Cernaucă, iarăși la muncă. Dar nici acum comisarul turc nu voia să audă nimic despre Prevorodok sau de hotarul de la Rohatin; el a insistat ca această întindere, de la Cernaucă, de-a lungul pârâului Onut, până la confluența sa cu Nistrul, granița să fie trasată de pârâul Onut. În aceste condiții, numai acordul autorității vieneze putea duce la finalizarea activității de demarcație¹⁸⁸⁰. În consecință, în „Convenția explicată”, din 12 mai 1776, Austria a renunțat la dorința unei părți din zona fortăreței Hotin, în timp ce Turcia recunoaște aceste afirmații, pentru a înlocui nu numai că a renunțat la teritoriile satelor dintre pâraiele Hukău și Răchitna, cedate Turciei de către Austria, ci și că, deși cu reticență, conform primului articol, Turcia a fost obligată să restituie zona dintre Onut și pârâul Rohatin, în schimbul acestor sate, dacă locuitorii din Hotin au persistat în revoltele lor¹⁸⁸¹. Granița din sud-est a fost reglementată doar printr-un contract, semnat la Palamutka, la 2 iulie 1776, în conformitate cu dorințele Turciei, cu granița reglementată în așa fel încât enclava dintre Siret și Suceava a revenit Principatului Moldovei”¹⁸⁸².

1788: Contele Feodor Karacsay de Valyesaka, participant, în 1788-1791, la asediul Hotinului și la marile bătălii de pe teritoriul Moldovei, bun cunoscător al fiecărei regiuni moldovenești, nota că „la Boian și Bosancea sunt carantine, în Onut, Sinăuți și Brăiești, officii de carantină”¹⁸⁸³.

1802, Rohrer: „În general, comerțul bucovinenilor cu Moldova este încă neînsemnat, dar, din păcate, comerțul Moldovei, în special cu vite cornute, este cu atât mai mare, trecând prin Bucovina, spre Galiția, Moravia ș. a. Punctele vamale, înființate la granița de la luarea în stăpânire a Bucovinei, se află la Boian, Onut, Țurenii, Sinăuți, Bosanci, Brigești și Vatra Dornei”¹⁸⁸⁴.

1866: Din 1866, funcționa la Onut o școală cu 2 clase¹⁸⁸⁵.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coțman – **Zastavna** (judecătorie de district), Babin cu Ștefanovca, Boianciuc, Borăuți, Brodok, Czarnypotok, Cincău, Doroșăuți, Horoșăuți, Iurcăuți, Cadobești, Kiseleu, Krisciatek, Cuciur-mic, Culeuți, Mitcău, Mosoriuca, Ocna, **Onut**,

¹⁸⁸⁰ Polek, *Erwerbung der Bukowina durch Oessterreich* (Bucovina achiziționată de Austria), pp. 43 și următoarele; Werenka, *Ueber die Grenzregulierung der Bukowina zur Zeit der Vereinigung mit Oessterreich* (Despre reglementarea frontierei Bucovinei, în momentul unificării cu Austria), Jahrbuch der Bukowin. Landesmuseums. III, pp. 1 și următoarele.

¹⁸⁸¹ Neumann, *Recueil des Traites et Conventions*, I, p. 39 și Documentele lui Hurmuzaki, T. VII, Nr CLVIII.

¹⁸⁸² Werenka, *Bukowinas Entstehen und Aufblühen* (Archiv für österr. Geschichte, Bd. 78, Wien 1892, Beilage III - Apariția și înflorirea Bucovinei) (Arhiva pentru Istoria Austriei, Vol. 78, Viena 1892, Suplimentul III

¹⁸⁸³ *Călători*, XIX, I, pp. 779-783

¹⁸⁸⁴ *Călători*, XIX, I, pp. 156-159

¹⁸⁸⁵ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 28, 1876 p. 87, 1907 p. 89

Pohorlăuți, Prilipce cu Luca, Repujineț, Samușin, Teutri, Vasileu, Verbăuți, Verenceanca, Zwiniac cu Koetriszówka”¹⁸⁸⁶.

1876: „Înainte de a intra în discuția condițiilor geologice din țară, mă simt obligat să le mulțumesc tuturor acelor prieteni dragi, care m-au sprijinit în activitatea mea, dar mai ales colegilor noștri merituoși, domnul Otto Frhr. von Petrino, k. k. consilier de domeniu și proprietarul moșiei Onut, și Bruno Walter, k. k. montanolog, specialist în plante montane, și director al domeniului Fondului religios greco-oriental din Pojorâta, căruia îi exprim cele mai recunoscătoare mulțumiri; nu numai pentru că oamenii numiți mi-au sprijinit eforturile cu cea mai amabilă amabilitate, ci și pentru că mi-au împărtășit bogatele comori ale cunoștințelor și experienței lor, în cel mai liberal mod posibil și au dobândit, astfel, merite importante în colectarea rezultatelor, analizate în cele ce urmează... / Alte studii referitoare la geologia Bucovinei (cu excluderea celor pur geografice), de care m-am folosit, au fost: U. Schloenbach, „Polipticodon de la malul Nistrului, lângă Onut“, (Polyptychodon vom Dniester-Ufer bei Onuth), Jahrb. d. k. k. geol. Reichsanstalt, volumul XVIII, 1869, p. 462”¹⁸⁸⁷.

1890: În 1890, satul Onut avea 988 locuitori, învățător fiind Cassian Pauliuc, paroh – Mihail Andriciuc, iar cantor bisericesc – Victor Wolanski.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Onut**, comună rurală, districtul Coțman, așezată, în masă compactă, pe malul drept al Nistrului, la locul unde el părăsește țara, la confluența sa cu pârâul ce poartă același nume cu comuna. Suprafața: 7,35 kmp; populația: 964 locuitori, ruteni, gr. or. și câțiva izraeliți. Cuprinde, pe lângă vatra satului, cu 956 locuitori, și cătunul Fusteica. Prin drumuri de țară, comunică atât cu comunele vecine, Samușin și Pârâul Negru, cum și cu drumul principal Noua Suliță – Cernăuți – Uscie Biskupie (Galiția). Are o școală populară, cu o clasă, și o biserică parohială, cu hramul „Sf. Nicolae”, ce are ca atenență filiala din Samușin. La 1776, era în posesia Marelui Stolnic Iordache Pașcanu. În această localitate s-a găsit, în a doua jumătate a secolului trecut, o secure de piatră, precum și mai multe monede vechi polone, puse într-un vas de aramă. Cam la 2 km depărtare, la Nord, se allă un castel foarte frumos, așezat într-o pădure, proprietate particulară. De asemenea, se văd, în apropiere, vechi șanțuri, și se crede că ar fi de pe timpul războaielor tătărești. În țărmul Nistrului se găsesc stânci de gips și alabastru, ne-exploatate încă. Populația se ocupă cu agricultura. Comuna posedă 656 hectare pământ arabil, 4 hectare 50 ari fânașuri, 20 hectare grădini, 70 hectare imașuri, 87 hectare păduri. Se găsesc 96 cai, 126 vite cornute, 313 oi, 150 porci și 52 stupi de albine. **Onut, moșie**, cu administrație particulară, districtul Coțman. Suprafața: 2,73 kmp; populația: 80 locuitori izraeliți și ruteni; rutenii sunt parte gr. cat., parte gr. or. Se compune: 1). din moșia Onut propriu-zisă, care, împreună cu târlele Ciovnice și Dibina, numără 41 locuitori; 2). din cătunul Mânăstirea, în care se găsesc 5 case și 39 locuitori”¹⁸⁸⁸.

1915: „**Grigori a lui Parftemi Covaliuc**, născut în **Onut**, la 4 aprilie 1891, să fi murit, la 15 august 1915, în Mitcău, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabilă prezumțiunea legală a morții, se îndrumază procedura pentru declararea morții celui dispărut, la cererea lui Parftemi Covaliuc și Anilei Covaliuc a lui Parftemi”¹⁸⁸⁹.

1920: „**Deciziune de expropriere No. Ag. 44 Onut / 9**. Deciziunea comisiunii agrare de ocol Zastavna, cu care s-a decis exproprierea moșiei **Onut**, în suprafață de 201 ha 97 a 01

¹⁸⁸⁶ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹⁸⁸⁷ Paul, K. M., *Grundzüge der Geologie der Bukowina*, în *Jahrbuch der k. k. Geologischen Reichsanstalt*, volumul XXVI, Viena 1876, pp. 263-270

¹⁸⁸⁸ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 154, 155

¹⁸⁸⁹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 15, Cernăuți în 29 Aprilie nou 1921, pp. 189-192

mp, proprietatea dlui Dr. Stanislaus Kwiatkowski și a dnei Iulia Cagleckich Kwiatkowska, în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă”¹⁸⁹⁰.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943¹⁸⁹¹, următorii învățători și învățătoare: **Barbu Suzana**, comuna **Onut**, jud. Cernăuți, media 7,21”.

1943: „Tribunalul Cernăuți, Secția I: Prin petițiunea înregistrată la Nr. 17.041 din 10 Noieinvrie 1942, rectamanta Domnica Elendiuc din comuna Onut, județul Cernăuți, a chemat în judecata acestui tribunal, pe pârâțul Ștefan Elendiuc, cu domiciliu necunoscut, pentru desfacerea căsătoriei, din motive determinate. / Prin petiția înregistrată la acest tribunal sub Nr. 10.139 din 1943, reclamanta Maria Zorean, născută Lucec, din comuna Onut, jud. Cernăuți, cheamă în judecată pe soțul său Vasile Zorean, cu domiciliu necunoscut, pentru desfacerea căsătoriei din motive determinate”¹⁸⁹².

OPRIȘENI. În **17 martie 1418**, boierul Bârlea dăruia mănăstirii Moldovița satele Oprișeni și Prevorochie, satul urmând să fie cunoscut în istorie și sub numele de Panțiri.

1490: În 15 martie 1490, dintre bisericile întărite de Ștefan cel Mare Episcopiei de Rădăuți, se afla și „a 12-a biserică, cu popă unde este Cudrea Opriș”, dar satul moș-strămoșului Cudrea Opriș va avea parte, sub stăpânirea mănăstirească, de o istorie anonimizantă și păguboasă, începând cu vremea lui Alexandru cel Bun, când Sin Bârlici dăruia mănăstirii Moldovița satul său, Oprișișni, după cum rezultă din uricul din 26 august 1503, prin care Ștefan cel Mare confirma această danie.

1774: Următoarea consemnare se face peste veacuri, abia în 5 iulie 1774, într-o scrisoare a egumenului Venedict al Moldoviței.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹⁸⁹³, din 1772-1773, înregistrează la Oprișeni, în Ocolul Berhometelor, fără alte precizări, „25 – toată suma caselor”, însemnând 3 femei sărace, 19 panțiri și 3 birnici.

1744: În 1744, satul Oprișeni avea 22 familii de iobagi, iar în 1775, când făcea parte din Ocolul Berhometelor, 1 popă și 30 familii de țărani iobagi, numărul familiilor țărănești ajungând la 66, în 1784.

1816: La Oprișeni, localitate exponențială, tipologică pentru toate așezările românești din regiunea Cernăuți, casele cu două odăi „**au fost semnalate în primele decenii ale secolului al XIX-lea. La Oprișeni, de pildă, în 1816 existau 73 de case cu 83 de camere, iar în 1822, numărul caselor de aici era de 91, iar al camerelor – de 113.**

1851: „O broșură, lucrată de Franz Raffelsberger și publicată în 1851, la Viena, cuprindea „**Itinerariile sau directorul tuturor rutelor poștale** din k. k. Statele austriece“, itinerariul cu nr. 61 era cel de la Cernăuți, la Bistrița, de 19 poște și jumătate. Din fața hanului din Cernăuți, care nu putea fi decât cunoscutul han „Pajura Neagră“, trăsura de poștă se îndrepta spre Tărășeni, sar aflat la o poștă și jumătate de Cernăuți, apoi, prin Oprișeni, pe valea Siretului, cale de o poștă și jumătate, până la Siret”¹⁸⁹⁴.

1868: Biserica Nașterii Sfintei Maria din Oprișeni, construită în secolul al XVII-lea, restaurată în 1868 și dotată cu un nou iconostas în 1879, avea 968 enoriași în 1843, când patron bisericesc era Împăratul Austriei, paroh fiind Georgie HOTINCEAN. În 1876, parohul

¹⁸⁹⁰ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuți, 21 iulie nou 1921, pp. 69, 70

¹⁸⁹¹ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

¹⁸⁹² *Monitorul Oficial*, Nr. 230, 1 octombrie 1943, p. 6610

¹⁸⁹³ ACAD. ȘT. RSS MOLDO., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 337

¹⁸⁹⁴ Raffelsperger, Franz, *Itinerär oder Verzeichniss aller Postrouten in den k. k. österreichischen Staaten*, Wien 1851, pp. 53, 54

Vasilie HACMAN păstora 1.556 suflete. În 1907, paroh era Vasile PRELIPCEAN, născut în 1849, preot din 1881, paroh din 1903, iar cantor, din 1884, Theodor OLOIERIU, născut în 1856.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Siret – **Siret** (Oraș cu tribunal districtual), Bahrinești, Raince, Bălcăuți sau Laudonfalva, Băncești, Botoșanița, Cerepcăuți cu Berești, Țibeni sau Istensegits, Fântâna Albă sau Bialakiernica, Șerbăuți, Grănicești, Hadikfalva sau Dornești, Calafindești, Căndești, Climăuți, Mușenița, Negostina, St. Onufri sau Drăgușanca, **Oprișeni sau Panțiri**, Rogojești cu Gura Molniței, Rudești sau Gropana, Șerbăuți, Sinăuții de Sus, Sinăuții de Jos, Stârcea sau Berlinți cu Slobozia lui Dumka, Tereblești, Vașcăuți pe Siret cu Parcelowka, Volcineț”¹⁸⁹⁵.

1887: Din 1887, funcționa, la Oprișeni, o școală cu 4 clase¹⁸⁹⁶.

1890: În 1890, comuna Oprișeni, cunoscut și sub numele de Panțiri, avea 1.500 locuitori, primar fiind Matei Bilețchi. Emanuil Isopescul era paroh, învățător era Cornelie Vasilovici, iar cantor bisericesc – Teodor Oloieriu.

1903: Însoțirea de păstrare și credit, în sistem Raiffeisen, din Oprișeni, Stârcea și Berilint, a fost înființată în anul 1903.

„**La Siret, în 11 noiembrie st. n. 1906**, au înființat rutenii a doua bancă raiffeisiană districtuală, la care s-au înscris vreo 500 de membri, între care sunt și români din Tereblecea, Oprișeni și Grănicești. Am ajuns așa departe ca românii de pe la sate să intre, ca membri, la o bancă rusească de la oraș, măcar că au astfel de bănci românești prin satele lor. Seara a aflat loc o petrecere populară, la Palatul de bere, la care au participat și români, decorați cu eșarfe rusești. O ironie nemaipomenită, când vezi că un român păcătos, îmbrăcat în costumul său național, dar cu eșarfa rusească pe piept, agită pentru ruși”¹⁸⁹⁷.

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner¹⁸⁹⁸, în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la Pentelei BILEȚCHI (23 ani în 1909), Minodora a lui Toader HALIP (20 ani în 1909), Elisaveta PIȚUL (17 ani în 1909), Eudochia BULIGA (14 ani în 1909), Iacob POPOVICI (74 ani în 1909) și Porfira a lui Ștefan PIȚUL (22 ani în 1909) din Oprișeni.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Oprișeni** (sau **Panțiri**), comună rurală, districtul Siret, așezată pe un pârâu, afluent al Cotovățului, spre Nord-Vest de Tereblecea și Sud-Vest de Stănești. Suprafața: 26,67 kmp; populația: 1.602 locuitori români, de religie gr. or. și puțini poloni. Prin marginea sa de Sud-Vest trece drumul principal Cernăuți-Siret, care se unește aci cu drumul districtual ce vine de la Presecăreni (districtul Storojineț); prin drumuri de țară, comunică cu localitățile vecine sus menționate. Are o școală populară, cu 2 clase, și o biserică parohială, cu hramul „Nașterea Maicii Domnului”. Această comună este menționată într-un hrisov din 17 Martie 1428, al lui Alexandru cel Bun, prin care o dăruiește boerului Bril. Într-un alt hrisov, însă, din 3 Aprilie același an, numitul domn dăruiește comuna aceasta boerului Oprișa, de la care, desigur, își trage și numele. După aceasta, comuna ajunsese în posesia mânăstirii Moldovița, ceea ce se vede din hrisovul de confirmare dat de Ștefan cel Mare, în 26 August 1503. La 1776 se afla tot în posesia acestei mânăstiri. Populația se ocupă cu agricultura și cu creșterea vitelor; o bună parte trece, în

¹⁸⁹⁵ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹⁸⁹⁶ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 39, 1876 p. 32, 1907 p. 133

¹⁸⁹⁷ *Apărarea Națională*, Nr. 13, Anul I, Cernăuți, duminică 18 noiembrie stil nou 1906, p. 4

¹⁸⁹⁸ MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Tritsch Verlag Wurzburg, 1940

timpul verii, în România, la munca câmpului. Comuna posedă 1.016 hectare pământ arabil, 277 hectare fânațuri, 15 hectare grădini, 160 hectare imașuri, 738 hectare păduri. Se găsesc 152 cai, 544 vite cornute, 80 de oi, 602 porci și 56 stupi¹⁸⁹⁹.

1910: În 1910, a fost construită biserica nouă cu hramul Maicii Domnului.

1914-1918: Jertfa de sânge pentru Bucovina a fost făcută de „Rezervistul **Ștefan Bogu**, Opișeni, Regimentul 22, rănit; Fruntașul **Grigore Conciu**, Opișeni, Regimentul 22, rănit¹⁹⁰⁰; „Fruntașul **Pantelimon Halip**, Opișeni, Regimentul 22 Infanterie, rănit¹⁹⁰¹; „Infanteristul **Oto Cozub**, Opișeni, Regimentul 22, rănit¹⁹⁰²; „**Dimitrie Răducan**, fiul lui Vasile, născut la 14 octombrie 1868, în **Opișeni**, a fost atașat, ca mulți alți consăteni, unei secții de lucrători militari și, în calitatea aceasta, lucra, în 1916, în apropierea Dornei. De atunci lipsește orice urmă despre dânsul. Presupunându-se probabilitatea decesului, se dispune, la cererea lui George Răducan și soția, procedura pentru stabilirea morții celui dispărut¹⁹⁰³.

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Siret** făcea parte și „Reprezentant al Băncii regionale: **Toader Bilețchi**, învățător superior, Opișeni¹⁹⁰⁴.

1922: Prin ordinul No. 322/22, referitor la „Mișcarea în învățământul primar”, au fost făcute numirile în învățământul bucovinean, în baza concursurilor organizate de Consiliul școlar al țării – **b**). în calitate de învățători definitiv și învățătoare definitive: **Aspasia Ostafi la Opișeni**¹⁹⁰⁵.

1940: Tablou de cărțile de capacitate (atestare de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuți, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940¹⁹⁰⁶: **Dietrich Meteș**, fierar, domiciliat în Opișeni; **Bobu Vasile**, fierar, domiciliat în Opișeni; **Rusu Isaia**, cizmar, domiciliat în Opișeni.

1941: Printre primii Eroi ai României Mari s-a numărat și „**Antemie Ioan**, soldat, ctg. 1932, Pitu Vlademir, soldat, etg. 1934, cu ultimul domiciliu în comuna **Opișeni**, județul Rădăuți, mort la 2 iulie 1941¹⁹⁰⁷.

1944: Prin ordinul „Nr. 63.175 din 20 martie 1944, se înaintează la gradul II în învățământul primar, pe ziua de 1 septembrie 1943, următorii învățători și învățătoare, care au reușit la examenele de înaintare la gradul II, din sesiunea August 1943, la Centrul Cernăuți, cu notele arătate în dreptul fiecăruia¹⁹⁰⁸: **Rusu Ecaterina**, comuna Opișeni, media 8,50”.

La Opișeni s-au născut cărturarul și istoricul Maximilian HACMAN (1877-1961), rector al Universității din Cernăuți, criticul literar Nicolae BILEȚCHI (12 martie 1937) și publicistul Dumitru COVALCIUC (2 ianuarie 1947).

ORĂȘENI. Aflat în graniță cu Polonia, pe malul stâng al Prutului, satul lui Fădor Orăș avea să-i fie întărit ctitorului, de către Ștefan cel Mare, în **8 ianuarie 1487**. Strănepotul lui Fădor Orăș, Vascan Orăș, avea să vândă o bucată de sat, între anii 1584-1587.

¹⁸⁹⁹ Grigorovitzza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 155

¹⁹⁰⁰ *Viața Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915

¹⁹⁰¹ *Viața Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915

¹⁹⁰² *Viața Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8

¹⁹⁰³ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 85, Cernăuți în 1 Decembrie nou 1919, p. 2

¹⁹⁰⁴ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

¹⁹⁰⁵ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuți 21 aprilie 1922, p. 41

¹⁹⁰⁶ *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208

¹⁹⁰⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.

¹⁹⁰⁸ *Monitorul Oficial*, Nr. 72, 25 martie 1944, pp. 2612 și urm.

1579: Localitate de graniță, veșnic animată de negustori, satul Orășeni este menționat, de-a lungul timpului, în tot felul de pricini comerciale, cum este cea din 8 ianuarie 1579, sancționată de Petru Șchiopu Vodă, în dauna comercianților evrei din Orășeni, care aduceau vite din Moldova și le treceau în Polonia, „lăsând pe negustorii noștri de la hotar cu buzele umflate”.

1638: În 25 februarie 1638, Grama stolnic și Ionașco, nepoții lui Orăș hatmanul, obțin uric pentru jumătate din satul Orășeni.

1642: În 30 noiembrie 1642, Apostol Cehan cumpăra a opta parte a satului Orășeni, cu 15 galbeni, de la nepoții lui Stratulat paharnic.

1662: O răscumpărare de cap, aidoma celei descrise de Homer în „Iliada” s-a petrecut și la Orășeni, în 3 ianuarie 1662. Un oarecare Teodosie, om liber, ucisese un om din Orășeni și, cum nu avea bani să-și răscumpere vinovăția crimei, „precum este adetul morții de om de veacu”, răscumpărarea a fost plătită de Pătrașcan, Teodosie devenind, astfel, iobagul lui Pătrașcan, care dobândise, deci, dreptul „să fie volnic cu dănsul spre a nu fi învăluit”.

1671: În 16 iulie 1671, Ileana, fata lui Lupul cuparul, nepoata lui Vasilie Orăș hatman dăruia jumătate din satul Orășeni lui Toader Paladi și jupânesei Aspra, în regim viager.

1704: Până în 25 mai 1704, o parte din Orășeni aparținea lui Velicico Costin, dar este dată, de văduva lui, Anița, în contul unei datorii neplătite, lui Ion Paladi.

1708: Taxele de iarmaroc, care se plăteau la Orășeni, „la marginea țării, sub Sniatin”, sunt menționate, drept venituri ale lui Ion Paladi, de către Racoviță Vodă, în 10 mai 1708: „De fiecare poloboc de vin, adus la iarmaroc, un leu, așijderea camăna nu se va plăti nimănuia din vinul ce să va vinde în decursul anului, nici din vinul stăpânului, nici din cel al oamenilor săi... iar de la negustorii ce vin la iarmaroc, el va avea să ia darea obișnuită... de fiecare dughiană 15 bani, iar negustorii străini, anume cei din țara leșească, din țara ungurească, din țara turcească și din alte părți, vor da câte 30 bani de dughiană”.

1722: În 20 februarie 1722, la împărțirea moșiilor lui Teodor Paladi, moștenite de la socrul său, Tăutul, lui Ion Paladi îi revenea „întreg satul Oroșini, supt Sniatin, unde se fac otaci pe Prut”, sat care avea să-i fie întărit și în 1733.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹⁹⁰⁹, din 1772-1773, înregistrează la Orășeni, moșia lui Costandin PALADI, „78 – toată suma caselor”, însemnând 2 popi, Nechifor și Georgii, 1 dascăl, Toader, 1 jidov, Iosip, și 74 birnici, adică: Vasile CARALAȘCIUK, Iacob MAȚINTKO, Toader MIHOVAN, Ion LUPULIAC, Toader LUPULIAC, Onofrei LUPULIAC, Vasile ȘAPCIUK, Vasile BRIȚCHEI, Ștefan CHIȘCAN, Ion COTERLUC, Toader MIHARIA, Ivan ȘPAROPAGA, Andrei COTERLIUK, Grigoraș GAFTINUC, Neculai TRACIUK, Vasile ȘCOROPAPA, Toma ANTONUC, Costandin ȘCOROPAPA, Andrieș ȘIPCIUK, Vasile VOLOCAN, Dumitro HOHUL, Alecsa CIOBUC, Hrihor HOHOLEK, Mihail CHIBICIA, Dumitro CHIBICIA, Iacob CHIBICIA, Iurii rusul, Vasile BOIKO, Petraș BOICIUK, Vasile DULCIAK, Neculai zet BURLII, Petre SIMENUK, Ion MÂNDRIȘORUL, Tănașă MAZURIK, Vasile HLEȚKI, Hrihor HALEȚSKI, Vasile HALEȚCIUK, Vasile văcar, APOSTOLUK, Neculai FRUPTUL, Neculai CRIUȘAPCA, Ștefan CRIUȘAPCA, Ion RUSĂSCHII, Hrihor RUSVISKI, Miron RUSVEȚSKI, Ion ȚIBULCIAK, Iacob ciobotar, Simion CHIBICIA, Ștefan ȘANCIUK, Onofrei brat popii, Vasile nepot POPII, Gavril VIRTEPOROK, Oleksa butnar, Neculai PETRIC, Mihail sin NECULAI, Vasile ȘCOROPATA, Vasile sin IVAN, Toader CERNICIANII, Toma CERNICIANII, Mihail RÂBCHII, Dumitro MAȚINKO, Larion CURILIAK, Iacob GORDII, Vasile CEPEDARIC, Mihail CEPEDARIC, Toader NECULAICIUK, Vasile BELȚIC, Georgiță BELȚIC, Georgii ROBUL, Iacob GURUK, Vasile ȘAPCA, Ostafi ȘAPCA, Dumitrașco MOISUC și Toader PLEȘCA vătăman.

¹⁹⁰⁹ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 413

1774: În 1774, satul Orășeni avea 47 familii, iar în 1784, 103 familii.

1780: În 30 aprilie 1780, Constantin Paladi vindea fraților Bogdan și Ioan Ștefanovici, negustori armeni din Stanislav, moșia pe care o avea în Orășeni pentru 12.500 lei, care își vor exprima dorința, în 7 iulie 1781, de a coloniza moșia cu 50 familii germane, originare din Silezia.

1781: În Orășeni se așează 100 de familii rutene, în urma campaniei de colonizare dusă de guvernatorul Enzenberg¹⁹¹⁰.

1786: Biserica Adormirea Maicii Domnului din Orășeni, construită în 1786, aflată, în 1843, când avea 1.556 enoriași, sub patronatul familiei armenesti BOGDANOVICI, îl avea paroh pe Vasilie DRABIC. O biserică nouă, pe vatra celei vechi, a fost construită în 1850. În 1876, patron bisericesc era armeanul Michael von WARTARASIEWICZ, paroh fiind Isidor MARTINOVICI, iar preot cooperador, Ignatie CARAGE, numărul enoriașilor ajungând la 2.302. În 1907, paroh era Dimitrie COZARISCIUC, născut în 1853, preot din 1880, paroh din 1885, iar cantor, din 1902, Theofil AVRAM, născut în 1875.

1859: Din 1859, funcționa la Orășeni o școală cu 6 clase¹⁹¹¹.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coțman – **Coțman** (judecătorie de district), Berhomet pe Prut, Bordei sau Burdigeu, Davidești, Dubăuți, Havrilești, Iujenița, Ivancăuți, Clivodin, Laszkowka, Lujeni, Malatineț, Mămăieștii Vechi, Mămăieștii Noi cu Cutul Strilețchi, Nepolocăuți, **Orășeni**, Oșehlib, Piedecăuți cu Țopeni, Revacăuți, Revna, Șipeniț, Șișcăuți, Stăuceni, Suhoverca, Valeva, Viteleuca”¹⁹¹².

1887: Joi, 7 iulie 1887, trenul regal al Prințului de Coroană Rudolf a sosit, din Zaluca, la Orășeni. „La Oroșeni, erau ridicate, de ambele părți ale căii ferate, obeliscuri înalte, împodobite cu inițialele numelui Alteței Sale c.r., cu flamuri ale imperiului și țării și cu o mulțime de lămpi de sticlă ce sclipeau în mii de culori. Aici se adunase tot poporul din districtul Cozman, cu preoțimea, reprezentanții comunelor și școlarii în frunte, și primiră pe Alteța Sa c.r. cu „Să trăiască!” ieșit din toată inima. / De la Oroșeni și până la Cernăuți, de o parte și de alta a căii ferate, preoțimea de prin satele apropiate, îmbrăcată în ornate, forma un spalier lung cu poporul, care ținea în mâini prapuri, icoane și făclii, iar pe malul drept și stâng al Prutului, până la Cernăuți, ardeau pe colnice focuri, care făceau primirea întreagă și mai impozantă”¹⁹¹³.

1890: În 1890, târgușorul Orășeni avea 2.773 locuitori, primar fiind Vasile Goriuc. Onisim Popovici era învățător, paroh era Isidor Martinovici, iar cantor bisericesc – Petru Dljanschi.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Orășeni (Oroszeny)**, comună rurală, districtul Coțman, așezată, în lungime, pe malul stâng al Prutului, la confluența lui cu pârâul Turețchi și la hotarul districtului cu Galiția. Suprafața: 12,77 kmp; populația: 2.454 ruteni gr. or. Cuprinde, pe lângă vatra satului, cu 2.440 locuitori și ferma Chasura. Este străbătută de drumul Sniatin-Cernăuți; are o școală populară, cu o clasă, și o biserică parohială, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”. Aceasta comună este menționată ca existentă în anul 1691. La 1776, era în posesia Marelui Spătar Constantin Palade. Numele său provine de la cuvântul românesc orășan, plural Orășeni, sau, mai bine, de la numele unui posesor al său de pe vremuri, boierul Orășanu (toate acestea sunt doar fabulații; satul organiza, prin menire, câteva târguri de graniță, iar numele satului lui Orăș devine sinonim

¹⁹¹⁰ Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina*, Innsbruck 1902, p. 408

¹⁹¹¹ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 25, 1876 p. 78, 1907 p. 108

¹⁹¹² *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹⁹¹³ REVISTA POLITICĂ, Anul II, nr. 5, 15 iulie 1887, p. 6

pentru târg; numele provine de la întemeietorul satului, Fădor Orăș, recunoscut ca atare în **8 ianuarie 1487** – n.n.). Populația se ocupă cu agricultura și creșterea vitelor. Comuna posedă 1.936 hectare pământ arabil, 46 hectare fânașuri, 9 hectare grădini, 62 hectare imașuri, 325 hectare păduri, 50 ari heleștee. Se găsesc 70 cai, 413 vite cornute, 777 oi, 324 porci și 60 stupi de albine. **Orășeni, moșie**, cu administrație particulară, districtul Coțman. Suprafața: 13,64 kmp; populația: 120 locuitori, în majoritate ruteni, restul germani și poloni, de diferite confesiuni. Cuprinde, pe lângă moșia Orășeni propriu-zisă, și ferma Chasura¹⁹¹⁴.

1920: „Deciziune de expropriere No. Ag. 44 Iurcăuți / 6. Deciziunea comisiunii agrare de ocol Zastavna, cu care s-a decis exproprierea corpului dominical No. 344, **Iurcăuți**, din registrele fonciare pentru moșiile bucovinene și corpul rustical fasc. No. 727 din registrele fonciare pentru comuna cadastrală **Iurcăuți** și corpul dominical fasc. No. 151, **Orășeni**, și corpul rustical fasc. No. 1025 din registrele fonciare pentru comuna cadastrală, în suprafață de 898 ha 37 a 03 mp, proprietatea dlui Ștefan de Varteresievici, în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă¹⁹¹⁵.

1941: „Prin Decizia Nr. 573.320 din 11 Noemvrie 1941, se deschid, în fiecare an, în sezonul muncilor agricole și a plutăritului pe Nistru, Prut și Ceremuș, următoarele puncte vamale: Văscăuți, pendinte de vama Orășeni; Orășeni-Bariera, pendinte de vama Orășeni”¹⁹¹⁶.

1941: Învățătorul „**Benone Chelu**, seria 1937, media 7,63, este numit în comuna Orășeni, jud Cernăuți”¹⁹¹⁷.

OSTRA. În **25 aprilie 1475**, când Ștefan cel Mare întărea mănăstirii Humor „muntele Ostra cu o slatină”, satul, deși neatestat explicit, exista ca braniște mănăstirească, deci ca loc de pășunat și de făcut fânul, și, în primul rând, ca slatină.

1520: Din uricele de mai târziu (20 iulie 1520, 18 ianuarie 1536), „muntele Ostra cu slatină, în ținutul Sucevii, care din totdeauna a aparținut mănăstirii”, beneficia și de o hotarnică aproximativă, prin care se stabilea ca hotarele „să fie din toate părțile până unde dă în apă”, deci în firul firav al Suhăi.

1663: Actele de danie ale mănăstirii Humor, distruse de cazacii lui Timuș Hmelnițchi, au fost reconstituite în 4 ianuarie 1663, proprietarul ecleziast primind întăritură pentru „muntele Ostra cu slatina de acolo, precum și peste robii țigani”, care, deja sporeau numărul iobagilor care se ocupau cu făcutul fânului și cu exploatarea slatinei.

1774: În 1774, la venirea habsburgilor, satele de pe valea Suhăi, Stulpicani, Ostra și Gemenea, aveau, împreună, conform evidențelor primului guvernator militar al Bucovinei, Gabriel von Spleny, 2 popi și 83 țărani, robi țigani nefiind menționați în recensămintele vremii.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Gura Humorului** (tribunal districtual), Băișești cu Stăniliești sau Cornu Luncii, Berchișești, Brașca, Drăgoiești cu Lucăcești și Folowanik, Gemenea cu Slătioara și Ostra pe Graniță, Ilișești, Joszeffalva, Capu Câmpului, Capu Codrului cu Păltinoasa, Mănăstirea Humorului cu Bori, Pleșca și Buchenhain sau

¹⁹¹⁴ Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 155

¹⁹¹⁵ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuți, 21 iulie nou 1921, pp. 69, 70

¹⁹¹⁶ *Monitorul Oficial*, Nr. 273, 17 noiembrie 1941, p. 7163

¹⁹¹⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 249, 20 octombrie 1941, pp. 6452 și următoarele

Poiana Mikuli, Corlata, Măzănăiești cu Stejăroaia, Stulpicani cu Plutonița, Doroteea, Voroneț cu Bucșoia și Frasin”¹⁹¹⁸.

1889: Biserica Sfântului Dimitrie din Ostra a fost construită în anul 1889, tot atunci fiind deschisă și o școală cu o clasă. În 1907, preot cooperat era George BANILEVICI, născut în 1876, preot din 1905, iar cantor, din 1906, Teofil BANILEVICI, născut în 1880¹⁹¹⁹.

1890: „O investiție semnificativă s-a făcut, în anii 1890, pe proprietatea Fondului religios Băiașescul din valea Moldovei, cantitatea de lemn rotund, care este prelucrat aici anual, fiind de circa 38.000 de metri cubi, din care se produc aproximativ 19.000 de metri cubi de material tăiat. Cea mai nouă fabrică de cherestea din Bucovina este cea din Frasin, care a fost construită în 1899 și echipată cu toate inovațiile în tehnologie cunoscute până la acel moment. Aceasta preia buștenii direct din pădurile întinse ale Fondului religios și îl transportă la gaterile menționate anterior, iar de acolo, în gara Frasin; buștenii sunt aduși pe o cale navigabilă pe larg ramificată, iar după rularea pe o linie cu aburi de fabricare, se furnizează materia primă. Ambele sisteme reprezintă tipuri mai mult sau mai puțin perfecte ale tuturor sistemelor de exploatare forestieră, care se aplică și în pădurile Bucovinei. / Cele două cazane cu abur pentru gaterile din Frasin au fost furnizate de **Institutul de inginerie mecanică Arhiducele Friedrich** din Ostrau. Motorul cu aburi, de la fabrica de mașini **Nicolson**, din Budapesta, oferă 250 de cai putere și operează opt ferăstraie cu 180 de lame de ferăstrău. Gaterile au fost achiziționate de la **Topham** din Viena și **Nicolson** din Budapesta. Patru fierăstraie circulare, trei de tăiat transversal (unele cu funcționare electrică) încă funcționează în fabrica din Frasin, iar sistemul de iluminat electric include 8 becuri cu arc și 180 de becuri normale. / Costurile totale de producție ale fierăstrăului din Frasin au fost de aproximativ 350.000 coroane. Consumul de bușteni poate fi estimat la aproximativ 50.000 de metri cubi. / Fondul religios are în jur de 25.000 de hectare pe valea Suha, în mare parte păduri, iar producția materială se presupune a fi în jur de 70.000 de metri cubi. De la Drumul împărătesc, din Frasin, un drum lung de aproximativ 18 kilometri duce, prin Stulpicani, către Ostra și constituie ruta principală pentru zona văii Suha; în legătură cu acest drum, a fost înființată o linie pentru transport cu aburi, în vagonete; ea trebuie extinsă în valea principală. / Drumuri forestiere, însumând aproximativ 15 kilometri, au fost create pe văile Gemenea, Muncel și Botușan, iar o potecă forestieră, de 6 kilometri, în Braniștea. Gara Frasin este conectată cu fierăstrăul fabricii, iar aceasta este conectat, cu o pistă industrială, la stația gării locale Frasin. Pista are direcții și condiții de pantă foarte favorabile. Raza minimă este de 80 de metri, cel mai mare gradient, pe linia principală, nu este mai mare de 33 grade 2 minute pe milă, iar pe pistele laterale, de 41 grade 8 minute pe milă. / Costurile de livrare din valea Suha au fost estimate la 1.200.000 coroane și au fost următoarele: / a). Aproximativ 32.000 pentru construirea de drumuri și rutier; / b). Construirea depozitelor, circa 16.000-20.000 coroane; / c) cale forestieră 8.000 coroane. / În 1898, administrația forestieră a început construcția traseelor forestiere pe văi individuale, ceea ce a permis eliminarea treptată a plutelor, care erau destul de scump de întreținut. Astfel de sisteme de transport trebuie să fie făcute și după Solca și Sucevița, pentru a putea aduce cu eficiență lemnul la gaterile situate acolo. Există căi ferate de iarnă, cu o lățime mai mică (fără fundație și pietriș), apoi sunt prevăzute planuri de cale ferată de vară pentru trasee individuale, deosebit de importante, iar construcția rutelor noi, de aproximativ 40 de kilometri, a început deja. / În 1898, s-au construit 18,2 kilometri de căi ferate pentru trenuri cu locomotive cu aburi și 39,5 kilometri pentru căruțe trase de cai, deci, în total, 57,7 kilometri, erau în funcțiune, în Bucovina, spre pădurile comunitare și

¹⁹¹⁸ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹⁹¹⁹ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1907 p. 100

private. S-au transportat în jur de 420.000 metri cubi de material lemnos, în principal cherestea. Distanța medie este de aproximativ 5-15 km”¹⁹²⁰.

1901, august 7 – Gustav Weigand: „Bulgari nu locuiesc pe această vale, după cum s-ar putea presupune, în baza hărții etnografice Kiepert, dar huțuli, în Ostra, germani în Negrileasa (Schwarzthal), iar celelalte comunități de pe valea Suhăi sunt românești sau amestecate cu huțuli, în Gemenea și Frasin”¹⁹²¹.

1907: „Un individ adese pedepsit, din comuna Ostra, Grigore Nastiu fu condamnat, în cazul din urmă, cu sentința tribunalului din Suceavă din 15 iulie 1907, Nr. 68/7, la 18 luni închisoare și fu îndată deținut. Șarlatanul, văzând că-i va fi timpul cam lung, a început, în 22 iulie, a simula alienație, făcându-se totodată surdo-mut și păstrând această stare cu atâta consecvență și dibăcie, încât, în 15 septembrie, fu trimis, cu multă îngrijire, și predat comunei sale natale ca greu bolnav. Să fi văzut însă cum s-a însănătoșit, cum i s-au deschis limba și auzul și i-au venit mințile acestui făcător de rele, după ce s-a văzut liber! În aceeași zi, în care a fost predat comunei ca surdo-mut, a mers la crâmbă, triumfând și râzând de „prostia domnilor”, și a predat acolo, prin grai viu și pălmi, o lecție zdravănă băietanului Leontie Robaniu. Cu asemenea șarlatanie să fi scăpat acest individ și de la miliție, cândva. Oare să nu plătească știința medicilor din chestie cât rafinamentul acestui derbedeu?! Că ar fi fost în adevăr bolnav n-o crede nici cel mai prost copil din Ostra. Cei convinși sunt adânc indignați că unui astfel de individ îi succede, într-un mod atât de frivol, a-și bate joc de justiție și, încurajat de izbânda sa, să înceapă chiar îndată traiul *d-a capo*”¹⁹²².

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner¹⁹²³, în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la ostreanca Ioana MOROȘAN (18 ani în 1908).

1907, aprilie 18: „La Câmpulung au fost trei candidați: **Contele Bellegarde**, prefectul județului, dr. **Aurel cav. de Onciul**, care reprezintă acest cerc în dieta bucovineană. și consilierul de la Curtea de apel din Lemberg, **Teodor Stefanelli**, care a reprezentat odată, prin anii 1890, acest cerc în dietă. S-a ales, cu majoritate mare, contele Bellegarde”. La Ostra, toate cele 151 de voturi au fost pentru omul care „**n-a candidat, ci a fost rugat să primească candidatura**”, contele Bellegarde¹⁹²⁴.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitza: „**Ostra**, comună rurală, districtul Câmpulung, așezată pe pârâul cu același nume, care se unește cu pârâul Negrileasa, sub numirea de Suha. Suprafața: 98,82 kmp; populația: 681 locuitori, o parte ruteni și alta germani și români. Se compune din satul Ostra propriu-zis și din târlele Muncel, Poiana Flocei și Predeal, precum și din fabrica de scânduri Băeșescul. Este legală cu Bucșoaea printr-un drum districtual și printr-o linie ferată industrială, ce trece prin Stulpicani și prin Frasin. Are o școală populară, cu o clasă, și o biserică, filială, cu hramul „Sfântul Dumitru”, atenență a parohiei din Gemini. Este o colonie întemeiată la începutul secolului trecut de huțani din Galiția. Are un ferestreu. Populația se ocupă cu exploatarea pădurilor și cu prăsila de oi. Comuna posedă 31 hectare pământ arabil, 350 hectare fânașuri, 3 hectare 400 ari grădini, 170 hectare imașuri, 742 hectare poieni și 7.011 hectare păduri. Se găsesc 41 cai, 393 vite cornute, 1.000 oi, 215 porci și 30 stupi de albine”¹⁹²⁵.

¹⁹²⁰ Engel, Alexander von, *Österreichs Holz-Industrie und Holzhandel*, I Theil, Wien 1907, pp. 196-202

¹⁹²¹ Weigand, Gustav, Prof. Dr., *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, Leipzig 1904, pp. 1-7

¹⁹²² *Apărarea Națională*, Nr. 71 și 72, Anul II, marți 24 septembrie stil nou 1907, p. 4

¹⁹²³ MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Tritsch Verlag Wurzburg, 1940

¹⁹²⁴ Gt., *Viața Românească în Bucovina*, în *Viața Românească*, Volumul V, anul II, Iași 1907, pp. 304, 305

¹⁹²⁵ Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 155, 156

1910: În perioada Bucovinei istorice, românii din Ostra aveau să li se alăture, până în 1910, în proporție de două treimi, nemții și evreii, germanii în număr sensibil mai mare decât negustorii evrei.

1940: „Buletinul Cooperației Române Nr. 23 din 15 Decembrie 1940. Dizolvări și puneri în lichidare din oficiu: Banca populară „Clifi”, comuna Ostra, jud. Câmpulung”¹⁹²⁶.

1941: „Judecătoria rurală Stulpicani aduce la cunoștință că cărțile funciare provizorii, privind imobilele din comuna cadastrală Băiașescu, care au fost înscrise în fosta carte funciară dominicală Nr. 7, proprietatea Fondului bisericesc ort. rom. al Bucovinei și distruse în timpul războiului mondial, au fost întocmite, primind c. f. Nr. 1, un exemplar se află la **Primăria comunei Ostra**, al doilea exemplar, împreună cu toate lucrările, la judecătoria”. Același lucru se întâmpla și cu „cărțile funciare provizorii privind imobilele din comuna Ostra”

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947¹⁹²⁷, următorii învățători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: Corlățan Eulogia, de la Moldovița-Demacusa, la Ostra”¹⁹²⁸.

1949: Primul director al școlii din Ostra, în **învățământul elementar, ciclul I**¹⁹²⁹, a fost Croială Aleia, director la Școala elementară Ostra.

OȘEHLIB sau OȘIHLIB. Oșilibul a fost întărit, împreună cu Ciortoria și Dubovățul, de Ștefan cel Mare, în **2 noiembrie 1464**, lui Andreico Ciortorâischi, fiul lui Nemircea Ciortorâischi (lituanianul Nemirski, amestecat în disputele dintre Ilie și Ștefan, feciorii lui Alexandru cel Bun).

1473: În 7 mai 1473, când întărea Ivancăuții lui Dragoș Ușar, care îl cumpărase de la Cârste, Ștefan cel Mare menționează, în hotarul Ivancăuților, „Oșohlib, până la pârâul Volhoveț, și earăși până la drumul Hmielovului”.

1645: În 6 februarie 1645, mitropolitul Kievului, Petru Movilă, adevărea că satul Oșehlib era stăpânit de Pătrașco Ciogole logofăt.

1714: În 1714, văduva lui vistierului Ilie Cantacuzino, Maria, îi dăruia lui Iordache Cantacuzino, în contul unei datorii neplătite ale părintelui ei, Miron Costin, satul Oșihlib. Iordachi Cantacuzino va dărua fiului său, Iordachi, „satul Ușăhlib, cu vecini, heleștee, sat întreg”, în 1735, ziua a șasea a unei luni omise.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹⁹³⁰, din 1772-1773, înregistrează la Ușihlib, moșia spătarului Iordache CANTA, „90 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Dumitru, 1 dascăl, Ivan, 5 jidovi, Iosip, Volva, David, Leiba și Faibiș, 8 văduve, Maria, Nastasia, Maria, Hafia, Parasca, Anița, Maria COZMULIASĂ și Maria FEDOROAI, și 75 birnici, adică: Ștefan vornic, Petro HUȚUL, Ion LUCHIAN, Toader sin DUMITRAȘCO, Petre sin RUSNAKO, Ion sin TOADER, Neculai IVAȘCIUK, Vasile SĂMENUK, Vasile LUPULIAC, Ivan POPOVICI, Vasile ANDRUS, Mitro sin BOIDA, Ion MELNICIUK, Ion BOICIUK, Costăș POPOVICI, Iacob COLȚUN, Simion BOIDA, Ștefan LOPANCIUK, Iacob HARUC, Vasile VACARCIUC, Ivan HULTUR, Neculai TRUFIN, Pintelei LUCUMCIUK, Ion COSTUC, Ursul moldovan, Ivan HRINUC, Tudosi STRĂJBORODA, Vasile morar, Fedor MIRONUC, Vacile TCACI, Dumitro sin BABIUC, Mihail BABIUC, Dumitro BABIUC,

¹⁹²⁶ *Monitorul Oficial*, Nr. 11, 14 ianuarie 1941, p. 169

¹⁹²⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

¹⁹²⁸ *Monitorul Oficial*, Nr. 29, 4 februarie 1941, p. 530

¹⁹²⁹ *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

¹⁹³⁰ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 412

Georgie BABIUC, Mihail BABIUC, Ion HARABARI, Hrihor RABEIU, Timofei BULBUC, Vasile ICUL, Ivan DRUȚUL, Mihail KOȘKO, Ivan ȚNIȘCIUK, Toader LESII, Mihail CIORNOPIȘCIUK, Hrihor TIMOFEICIUK, Anton RUSNAK, Ivan BABIUC, Ivan RUSNAK, Mitro STRĂȘCIUK, Dănilă RUSNAK, Alecsa sin lui DĂNILĂ, Hrihor zet lui DĂNILĂ, Ștefan vataman, Vasile sin DRUȚUL, Ștefan ȚIHANCIUC, Tudose brat popii, Vasile HUZNUC, Ștefan brat popii, Oleksa DUBUSAC, Ion TOADERIUC, Vasile POPOVICI, Nechifor NECULAI, Ivan IVASIC, Andrei sin VASILE, Nechifor, Ion MENILCIUK, Mitro BUGHIUC, Iacob HARE, Pavlo bătrân, Vasile ONICIUK, Ion IACOB CIA, Hrihor holtei, Neculai sin LUCHII, HARE rus și Alecsa sin DĂNILĂ.

1774: Satul de pe malul stâng al Șoviței, în vecinătatea Orășenilor și a Coțmanului, avea, în 1774, 73 familii, iar în 1775, când făcea parte din Ocolul Prutului, „Ușihlibul” avea 1 popă, 83 țărani și 1 arnăut, populația satului ajungând, în 1784, la 114 familii țărănești.

1778: În 25 octombrie 1778, marele spătar Iordache Cantacuzino dăruiește nepotului său, Ianache, „satul Ușihlibii, ci-i de la părintele meu Iordache Cantacuzino logofăt.

1795: În 1 octombrie 1795, Ianachi Cantacuzino dăruia fiului său, Iordachi, „moșia Ușihlibi”.

1779: Ctitorită, în 1779, de familia CANTACUZINO, biserica Sfântului Nicolai din Oșehlib avea 1.110 enoriași, în 1843, când era patronată de Ignaz von ANTONIOWICZ, paroh fiind Vasile DANILEVICI. În 1876, când avea 1.470 enoriași, biserica, patronată de Gregor de BOGDANOVICI, îl avea paroh pe Alexander VELEHORSCHI. În 1907, paroh era protopresviterul Alexander VELEHORSCHI, născut în 1838, preot din 1863, paroh din 1867, iar cantor, din 1900, Ioan MACIEWICZ, născut în 1844.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coțman - **Coțman** (judecătorie de district), Berhomet pe Prut, Bordei sau Burdigeu, Davidești, Dubăuți, Havrilești, Iujenița, Ivancăuți, Clivodin, Laszkowka, Lujeni, Malatineț, Mămăieștii Vechi, Mămăieștii Noi cu Cutul Strilețchi, Nepochăuți, Orășeni, **Oșehlib**, Piedecăuți cu Țopeni, Revacăuți, Revna, Șipeniț, Șișcăuți, Stăuceni, Suhoverca, Valeva, Viteleuca”¹⁹³¹.

1875: Din 1875, funcționa la Oșehlib o școală cu 4 clase¹⁹³².

1880: „Am aflat, pe la anul 1880, și aici mulți oameni bătrâni, care cunoșteau graiul românesc și care îmi adevereau că, în tinerețile lor, se vorbea în sat mai mult românește, decât rusește”¹⁹³³.

1890: În 1890, comuna Oșihlib avea 1.950 locuitori, primar fiind Nicolai Babiuc. Albin Axentovici era învățător, paroh era Alexandru Velehorsch, iar cantor bisericesc – Ioan Mațievici.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitza: „**Oșehlib (Osjechlib)**, comună rurală, districtul Coțman, așezată, în masă compactă, pe partea stângă a pârâului Sovica, între Ivancăuți și Șipeniți și la Vest de târgul Coțman. Suprafața: 7,28 kmp; populația: 1.725 locuitori ruteni, de religie gr. or. Este străbătută de drumul districtual Nepochăuți-Coțman și legală cu comunele indicate mai sus, prin drumuri de țară. Are o școală populară, cu 2 clase, și o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Nicolae”, zidită, la anul 1779, de boerul Iordache Cantacuzino, fost Mare Spătar, în a cărui posesie se găsea comuna la 1776. Într-un hrisov, datînd din 2 Noiembrie 1463, este menționată această comună, cu ocazia dăruirii ei, de către Ștefan cel Mare, boierului polon, Andrii Czartoryjski. Numele său vine de la cuvintele rusești:

¹⁹³¹ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹⁹³² SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 26, 1876 p. 78, 1907 p. 108

¹⁹³³ Țopa, Preotul Dimitrie, *Românismul în regiunea dintre Prut și Nistru din fosta Bucovină*, Cernăuți 1927, București 1928, p. 126

osjek = loc îngrădit și chlib = pâine. Populația se ocupă cu agricultura și cu creșterea vitelor. Comuna posedă 1.087 hectare pământ arabil, 72 hectare fânașuri, 28 hectare grădini, 162 hectare imașuri, 1 hectare 50 ari pădure. Se găsesc 90 cai, 413 vite cornute, 770 oi, 312 porci și 60 stupi de albine. **Oșehlib, moșie**, cu administrație particulară, districtul Coțman. Suprafața: 4,87 kmp; populația: 51 locuitori, în majoritate poloni, restul izraeliți și ruteni, de diferite confesiuni”¹⁹³⁴.

1919: În **Comisiunea agrară de ocol Coțmani** era „Locțiitor: **Kasimir Bohdanovici**, proprietar mare, Oșehlib”¹⁹³⁵.

1941: „Tabloul normaliştilor cu diplomă de capacitate, numiți în învățământul primar, prin „încredințare de post”, pe ziua de 1 Octomvrie 1941: **Lunceanu Remus**, seria 1938, media 8,35, numit în comuna Oșehlib, județul Cernăuți”¹⁹³⁶.

1942: „Cu începere de la 1 Aprilie 1942, comunele și satele din Provincia Bucovina, cuprinse în tabloul anexat, care face parte integrantă din acest decret-lege, vor purta numele românești arătate în dreptul fiecăruia: Oșehlib, comună rurală, se va numi Deleni”¹⁹³⁷.

PĂLTINOASA. Sat relativ nou, pe care recensămintele austriece nu-l menționează, Păltinoasa face parte din istoria unuia dintre satele actualei comunei, al doilea sat București din istoria României, după Zvoriștea, atestat în **21 decembrie 1514**, când Bogdan cel Orb cumpăra de la Luca Ilișescul, fiul Anei, nepotul lui Ivan Corlat, satul „București pe apa Moldovei, mai sus de Berchișești”, sat numit, începând din 1783 și 1784, Capucodrului și „Capucodrului încoace de apa Moldovei”, pentru a se diferenția de Capu Câmpului, numit, tot pe atunci, „Capucodrului dencolo de apă”.

1514: În 21 decembrie 1514, când, după ce cumpărase satul București, Bogdan-Vlad Vodă îl dăruia Mănăstirii Voroneț.

1788, Hacquet: „De la Ilișești, înaintând, mai departe, spre sud, unde se ajunge la punctele de graniță Corlata și Capu Codrului, am găsit, la trecerea mea prin această țară, avanposturile corpului austriac, în palâncile și întăriturile care apărau, aici, o cale de comunicație secretă, care ducea, din Transilvania, tot mereu prin munți, până în Galiția (N.N.: este vorba de „drumul sării”, cum a rămas cunoscut, care venea, dinspre Bistrița, pe Tihuța, prin Vatra Dornei, Câmpulung, Gura Humorului și Păltinoasa, apoi, prin Cacica, Solca, Horodnic și Vicove, ducea la Cernăuți), în care voiau să năvălească turcii, care înaintaseră până la Baia. La Capul Codrului, unde încep munții cei îndreptați spre sud și unde ajungi într-o vale parcă închisă, iese din Carpați năvalnicul râu al Moldovei, care, însă, aici nu e mare și poate fi trecut, vara, în tot locul, cu piciorul. De la locul amintit, în urmă, am mers, de-a lungul râului, spre nord-est, pe o vale îngustă, acoperită cu o pădure minunată, prin care a fost croit un drum drept până la satul Humor, ce se află la oarecare depărtare de râu. Acest loc este bine întărit și îngrădit, de-a lungul întregii văi, și erau cantonate, aici, două companii ale unui regiment teritorial, care păzeau, cu două tunuri, această trecătoare”¹⁹³⁸.

1802: Statisticianul vienez Joseph Rohrer se afla la Suceava, în 2 noiembrie 1802, când scria raportul despre călătoria lui în Moldova, unde beneficiase de ospetia boierului Vasile Balș. În relatările despre Bucovina, Rohrer notează: „De la luarea în stăpânire a Bucovinei, s-a construit un drum permanent de comunicație, între regiunea de aici,

¹⁹³⁴ Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 156

¹⁹³⁵ *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

¹⁹³⁶ *Monitorul Oficial*, Nr. 249, 20 octombrie 1941, p. 6454

¹⁹³⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 52, 2 martie 1942, p. 1432

¹⁹³⁸ *Călători*, X, II, pp. 827-832

Transilvania și Galiția (N.N.: „Drumul Împărătesc” dintre Bistrița și Cernăuți, prin Păltinoasa, Solca, Vicov), pe o întindere de 35 de mile, la care au contribuit băștinașii, cu munca și cu cărașia, fără nici o despăgubire. Odinioară, nu se putea călători, din Transilvania, în Bucovina, decât călare, și aceasta numai cu mare greutate; erai lipsit de orice adăpost. Acum, care încărcate cu bunuri pot merge înapoi și încolo; se găsesc, peste tot, case de poștă bine organizate și se obțin foarte ușor, de la șeful de poștă, cai, numiți de „Vorspann” (N.N.: „de deplasare”), care costă, câte unul, 10 creițari de fiecare milă. Numai în lunile de iarnă, zăpada cade în cantități mari și, prin urmare, nu este recomandat să călătorești”¹⁹³⁹.

1817: Primii germani din Păltinoasa au venit, în 1817, din Boemia, ceilalți făcând parte din al doilea val de migrațiune, cel din perioada 1830-1840.

1857: Biserica Sfântului Nicolai din Păltinoasa a fost construită în 1857, fiind dotată cu un iconostas, adus de la Fundu Sadovei, în 1860. Biserica făcea parte din comuna bisericească Capu Codrului, preotul de acolo slujind și la noua biserică din Păltinoasa, inclusiv în 1907.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Gura Humorului** (tribunal districtual), Băișești cu Stăniliești sau Cornu Luncii, Berchișești, Brașca, Drăgoiești cu Lucăcești și Folowanik, Gemenea cu Slătioara și Ostra pe Graniță, Ilișești, Joszeffalva, Capu Câmpului, **Capu Codrului cu Păltinoasa**, Mănăstirea Humorului cu Bori, Pleșca și Buchenhain sau Poiana Mikuli, Corlata, Măzănăiești cu Stejăroaia, Stulpicani cu Plutonița, Doroteea, Voroneț cu Bucșoia și Frasin”¹⁹⁴⁰.

1889: „Există, de asemenea, o serie de gateri cu abur mai mici în Bucovina, în Ursoaia, în Fundu Moldovei, în Păltinoasa (împreună, 135 cai putere) și în Rus pe Boul (120 cai putere)”¹⁹⁴¹.

1890: Din 1890, avea să fie deschisă în Păltinoasa o școală cu 5 clase¹⁹⁴². În 1890, satul Păltinoasa al comunei Capucodrului avea 1.234 locuitori, învățător fiind Samuil Bucevschi.

1896: „Firma **J. Greiner** din Budapesta înființă, la anul 1890, în Fundul Moldovei, iar în anul 1896, în **Păltinoasa**, ambele locuri situate în valea Moldovei, câte un fierăstrău mai mare cu vapor. Ambele stabilimente sunt puse în circulație de mașini de 135 forțe de cai și posedă câte 9 gateri complete, cu 135-155 pânze, pe lângă 9 circulare. Mașinile variabile au fost comaudate parte de la firma **G. Topham** din Viena, parte de la Societatea pe acțiuni de mașini **Nicholson** din Budapesta. / Lemnul rotund, consumat de la înființarea ambelor stabilimente se poate evalua, în media anuală, cu 35.000 mc, din care au fost fasonați în scânduri circa 19.000, până la 20.000 mc. / Produsele se transportă mai cu seamă, peste Odesa, la porturile franceze; o parte mai mică se desface în Germania și Elveția”¹⁹⁴³.

1901, Gustav Weigand: „La 4 dimineața, m-am ridicat să-i arăt vizitiului meu, a doua oară, cum se curăță caii; de asemenea, eram încă implicat în studiile mele, astfel încât nu am putut pleca decât la 8 dimineața. Drumul bun șerpuia, în jos, prin magnifica pădure de fag, prin Păltinoasa, până la Capu Codrului, unde am lucrat, cu două persoane¹⁹⁴⁴, una după alta, și

¹⁹³⁹ Călători, XIX, I, pp. 156, 157

¹⁹⁴⁰ Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich, Wien 1869. pp. 158-161

¹⁹⁴¹ Engel, Alexander von, Österreichs Holz-Industrie und Holzhandel, I Theil, Wien 1907, pp. 196-202

¹⁹⁴² SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1907 p. 96

¹⁹⁴³ Guzman, E., Silvicultura și industria silvică, în Geschichte der österreichischen Land- und Forstwirtschaft und ihrer Industrien / 1848-1898 / Supplementband, Wien 1901, p. 176

¹⁹⁴⁴ În Capu Codrului au cântat: Dumitru Catargiu (Ci stai, leli, suparată), Ștefan și Dumitru Catargiu (49 de ani)

apoi mi-am pregătit singur prânzul. După-amiază, am mers, pe valea Moldovei, spre Gura Humorului, tângușor cu populație românească¹⁹⁴⁵, germană și evreiască¹⁹⁴⁶.

1904: „Să fii creștin, să nu bei rachiu, să te închini la sfinți, asta e datoria. „Lucrenii”, luteranii, ca cei din Păltinoasa, nu fac asta și de aceea el, Goldner, nicu nu pricepe limba lor, „Es sind Zipser”, oameni din Zips, zicel el cu dispreț... / La Păltinoasa sunt frumoase căsuțe cu flori de mașcat la fereștile Nemților. Sasul Loy ține han, iar lângă dânsul, doi Evrei. Slugile sunt toate Românce, de multe ori de o strălucitoare frumuseță, de care nu-și dau samă. E zi de sărbătoare în Israel și, dintr-un chioșc de lemn, se răspândesc cântece de lume, cântate în cor, râsete, glume. Un flăcău tembel, care spune că a fost bolnav de piept, cere tabac lui Herr Goldner, care face, întâi, observația că la sărac să dai pâine și apă și apoi cinstește cu o țigară, blăstămând rachiul și lenea. / Păltinoasa are fierăstraie și gară. O despart de Gura Humorului numai câteva lanuri, în care lucrează asupra țărnii negre, unul lângă altul, Neamțul cu haină de catifea jupuită și Românul în cămașă albă. / E aici o „gură”, o căldare ferită între înaltele dealuri împădurite, un golf de vale între înălțimile de brad și fag. Puține așezări vor fi având un loc așa de prielnic, de sănătos și de plăcut. Dar Israel rătăcitorul n-a știut să folosească bine aceste daruri. Căci ale lui sunt mai ales acele câteva strade și ulicioare drepte, împănate cu clădiri mai mari, ce poartă scutul cu pajura stăpână¹⁹⁴⁷.

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner¹⁹⁴⁸, în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la Domnica MARIN (75 ani în 1907) din Păltinoasa.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Păltinoasa**, sat, pendinte de comuna rurală Capul Codrului, districtul Gurahumora, așezat pe partea stângă a pârâului Bucovicior, aproape de confluența sa cu râul Moldova. Are 1.173 locuitori, în majoritate români gr. or., restul germani, izraeliți ș. a., de diferite confesiuni. Este situat lângă cele 2 drumuri Suceava-Gurahumora, unul principal și altul districtual, precum și lângă linia ferată Hatna-Câmpulung, la care e stație. Are un oficiu telegrafic; o școală populară, cu o clasă, și o biserică filială, cu hramul „Sfântul Nicolae”, atenență a parohiei din Capul Codrului. Aci se găsește o fabrică de scânduri, cu 4 gatere și o linie ferată portativă. **Păltinoasa, moșie**, ce ține de corpul moșiei cu administrație specială Capul Codrului, districtul Gurahumora. Depindea, odată, de satul cu același nume¹⁹⁴⁹.

1914-1918: Jertfa de sânge pentru Bucovina a fost depusă de „Rezervistul **Ion Mintaru**, Păltinoasa, Regimentul 22, rănit¹⁹⁵⁰”; „La propunerea doamnei **Fevronia Chichirița**, din **Păltinoasa**, se dispune procedura în scopul de a aduce dovezi asupra morții bărbatului ei, **Ion a lui Grigorie Chichirița**. Doamna Fevronia Chichirița susține că soțul ei, Ion Chichirița, a murit, în luna martie, anul 1917, la Samara, ca prizonier la Rosia¹⁹⁵¹”.

1922: Prin ordinul No. 322/22, referitor la „Mișcarea în învățământul primar”, au fost făcute numirile în învățământul bucovinean, în baza concursurilor organizate de Consiliul școlar al țării – **b**). în calitate de învățători definitiv și învățătoare definitive: **Ioachim Orchian** și **Ioan Marcu** la Păltinoasa”.

1930, iulie 17: Ancheta în Bucovina. Țăranii se plâng de proasta situație economică. Suceava, 16 (iulie). Reprezentanții autorităților, care se află în localitate, domnii Cădere, secretar general la ministerul de interne, general Gavrilesco și șeful de cabinet Cătuneanu, au vizitat numeroase comune din județul nostru: Bălăceana, Liuzii Humorului, Comănești,

¹⁹⁴⁵ În Gura Humorului, Weigand a cules cântece de la: Gheorghe Șuhan (*Frunză verde mărăciune*)

¹⁹⁴⁶ Weigand, Gustav, Prof. Dr., *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, Leipzig 1904, pp. 1-7

¹⁹⁴⁷ NICOLAE IORGA, *Neamul românesc în Bucovina*, București 1905, p. 51

¹⁹⁴⁸ MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

¹⁹⁴⁹ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 158

¹⁹⁵⁰ *Viața Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915

¹⁹⁵¹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 17, Cernăuți în 20 Martie nou 1919, pp. 4-6

Părteștii de Jos, Cacica, Păltinoasa, Gura Humorului, Solca etc., etc. Pretutindeni au stat de vorbă cu țărani, căutând să le arate că nu trebuie să dea ascultare derbedeilor care îi îndeamnă la dezordini. Țărani au răspuns că ei nu vor decât liniște și nu se gândesc decât să-și valorifice recolta, dar așteaptă cu nerăbdare înființarea creditului agricol. Domnul Cădere a primit diferite delegații ale locuitorilor. Astfel, micii morari s-au prezentat împreună cu președintele asociației lor, dl Leonte Duracu, și au cerut sistarea impozitului pe cifra de afaceri, fixarea impozitelor după venitul real al morilor, acceptarea unui delegat al micilor morari în comisiile de impuneri, ieftinirea combustibililor etc. Domnul Cădere a promis că va satisface aceste doleanțe, apoi, de comun acord cu morarii, a fixat următoarele prețuri pentru măcinat: la 100 kg porumb sau orz – 10 kg în natură sau 25 lei. Pentru grâu și seară la valț, 80 lei la 100 de kg. A mai hotărât introducerea în mod obligatoriu a cântarelor la toate morile”¹⁹⁵².

1936: „La Codru, între Gura Humorului și Păltinoasa, în plină pădure, este o tabără sionistă. Băieți și fete trăiesc în promiscuitate, citesc numai broșuri comuniste și se închină uinui steag neromânesc. Pe deasupra, sunt păziți de jandarmi”¹⁹⁵³.

1944: Prin ordinul „Nr. 63.175 din 20 martie 1944, se înaintează la gradul II în învățământul primar, pe ziua de 1 septembrie 1943, următorii învățători și învățătoare, care au reușit la examenele de înaintare la gradul II, din sesiunea August 1943, la Centrul Cernăuți, cu notele arătate în dreptul fiecăruia”¹⁹⁵⁴: **Măcărescu Silvia**, comuna **Capul Codrului – Păltinoasa**, media 8,00”.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947”¹⁹⁵⁵, următorii învățători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: Obadă Ioachim, de la Păltinoasa, la Vama Nr. 3”.

1949: Numirea de directori ai școlilor din **învățământul elementar, ciclul I**”¹⁹⁵⁶: Ignat Gheorghe, director la Școala elementară Păltinoasa”.

PANCA. Satul legendarului Pancu, cel care lăzuise pădurea pe malul stâng al Siretului Mare, încă înainte de Descălecat, apoi lăzuise și pentru feciorul lui, Luca, o altă vatră de sat, în clinul Siretului și al pârauului Mihodra, este atestat documentar abia din **16 februarie 1428**, când strănepoții lui, Iurie, Cuzma și Motruna (copiii lui Stan Lucavețchi, nepoții lui Luca), Simeon, Costea, Dieniș și Șandru (copiii lui Șerbco Lucavețchi, nepoții lui Luca), obțin uric pentru „ocina lor... două sate, anume Lucaveț și Pancăuți și cu toate poienile și cu pădurile, și cu pâraiele și pe Siret, în Sus, și cu Mihodrea, al căror hotar se alătură de ele, de demult”. / Panca era un vechi sat răzeșesc, din care, de-a lungul veacurilor, se vor alege, uneori și vinde, părțile răzeșilor care răzbeau spre averi întinse și spre ranguri boierești.

1641: În 8 martie 1641, prin care „Petre, fiul lui Isac, fratele său Toader și surorile sale Ana, Gaftona și Toader, copiii lui Grama de Călinești”, cumpără, cu 150 galbeni, părțile Onacăi, fiica Vasilinei, ale Mariuței și ale lui Gheorghie, copiii Saftei, și ale lui Ionică, fiul lui Constantin, toți nepoți ai Vasilini, din satele Lucavăț, Bănila, Igești și Hliboca, dar „și o săliște ce se cheamă Păncești pe Sirete”.

1649: Lui Isar de Călinești i se alege „partea... din Păncești” în 29 iulie 1649.

¹⁹⁵² *Adevărul*, Anul 43, nr. 14279, joi 17 iulie 1930, p. 3

¹⁹⁵³ *Iconar*, Nr. 12, Anul I, 1936, p. 6

¹⁹⁵⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 72, 25 martie 1944, pp. 2612 și urm.

¹⁹⁵⁵ *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

¹⁹⁵⁶ *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

1667: Lui Vasile, Nicolae și Constantin Căzăcel, feciorii lui Gligorie Căzăcul, li se vor alege părțile în 12 martie 1667.

1696: În 20 aprilie 1696, Mihalașco, nepotul lui Coste de Lucavăț vindea părțile sale de moșii din Lucavăț, Berhomet și „Pancoveț”, pentru 12 lei turcești, „lui Vasilco, ficiorul Căzăcescului Grigori”. Același Vasilco avea să cumpere, în 23 februarie 1698, părțile de moșie, cu tot cu vecini, ale fraților Ian și Mihăilă, feciorii panului Basil Lukavețki din Sniatin, cel înnobilat, odată cu fratele lui, Gavrilă (pan Gabriel), și de regele Sobiecki, dar și de Divanul Moldovei.

1698: În 23 februarie 1698, Ian și Mihailo, feciorii lui Vasilco Lucavețchi din Sniatin, vindeau lui Vasilco, ficiorul lui Gligorie Căzăcescul, părțile lor de moșie din Lucavăț, Berhomete și „Pancești... cu vecini, cu tot, și cu lazuri, și cu tot vânetul, și poete câte sânt în partea noastră”, pentru 50 lei bătuți, iobagii vânduți fiind Ion Măglei, Toader Pauluc, Simion Danco, Gheorghii Danco, Gheorghii Răus, Măcsim Răus, Simion Suș și Samson Holoșne și Gligore Androne.

1706: În 11 mai 1706, când Gavrilaş Frunză și jupâneasa Gafița, fata lui Andronachi Vlad, lăsau copiilor lor, Ioan și Maria, jupâneasa diaconului Nicolai Borșan, părțile de moșii moștenite după bunicul lui Frunză, Andronachi Peletiu, „în Vilavce, în Carapciu, în Costești, în Comărești, în Budiniță și pe aiure de pe socrul meu, Andronachi sin Simion Vlad în Banila moldovenească și de pe socra me, Nastasie, fata lui Vasile Căzăcescul, având noi parte de moșie în Berhomete, în Lucavăț, în Panca și în munte, în ținutul Sucevii, și în Vaselev, în ținutul Cernăuțului”.

1712: În 10 ianuarie 1712, fata panului Gabriel Lukavețki, Magda Grabowski, vindea părțile ei din Panca lui Dumitrașco Calmuțchi.

1725: În 30 august 1725, Mihai Racoviță Vodă întărește lui Gligoraș Păunel moșiile pe care le avea în acest nord de țară, inclusiv „o poiană, zisă Panca, care este la apa Siretului”.

1730: În 18 iunie 1730, se prezintă la Divanul Domnesc Ursachi Isar și Gligoraș Păunel, în dispută cu Gheorghie Calmuțchi și cu jupâneasa lui Dumitrașco Calmuțchi, Agafia, pentru părți din Lucavăț și din Pancești. Dumitrașco Calmuțchi cumpăraseră de la Magda, fata lui Havrilo Lucavețchi, nepoata lui Dumitrașco Lucavețchi, dar Magda n-ar fi avut dreptul să vândă, partea aceea de moșie fiind dată de unchiul lor, Dumitrașco Lucavețchi, lui Ursachi Isar și lui Gligoraș Păunel. Cum Gheorghie Calmuțchi și Agafa cereau o nouă judecată, prin care, de altfel, s-a dovedit că diata lui Coste (celălalt fecior al lui Havrilo Lucavețchi), care îi desemna pe Isar și pe Păunel proprietari, era rea, Agafia păstrează moșiile lui Havrilo din Lucavăț și din Panca.

1742: În 20 februarie 1742, în fața Divanului Domnesc își dispută părți de moșie și de sat Ion Vasilco, ficiorul lui Vasilco Căzăcescul și socrul lui Sandul Pelin, cu unchiul său, Velicico Chieșco, iar Divanul hotărăște ca Ion Vasilco și Velicico Chieșco să stăpânească părți egale din moșia revendicată de amândoi.

1753: În 27 aprilie 1753, alți răzeși ieșiți din indiviziune, Ștefan și Vasile Capșe, vindeau lui Alexandru Vasilco părțile lor de moșie.

1755: Moșia lui Mihalache Chieșco a fost hotărnicită în 4 octombrie 1755, reperatele ei fiind date de toponimele: hotarul Storojinețului, poiana lui Reus, poiana Holoșna, poiana Ursoaia, păraul Bilca, poiana Cosovanului, brațul uscat al Siretului, râul Siret, hotarul Pătrăuților, obârșia Tisovețului, poiana lui Zaița.

1756: În 18 decembrie 1756, Alexandru Vasilco avea să cumpere și părțile de moșie ale lui Ursachi Isar.

1772: Recensământul lui Rumeanțev¹⁹⁵⁷, din 1772-1773, înregistrează la Panca din Ocolul Berhometelor „7 – toată suma caselor”, însemnând „7 ruși, străini ce s-au adus din Țara Leșască, acum, la luna lui mai”.

1774: În 1774, Panca avea 5 familii de țărani (răzeșii și mazilii locuiau în alte localități, inclusiv în Lucavăț, iar în 1775, 14 familii de țărani iobagi, numărul acestora sporind, până în 1784, la 140 familii.

1788: În 14 noiembrie 1788, Constantin Cocoranul lăsa, cu limbă de moarte, părțile sale din moșia Panca, copiilor lui, Gavril, Ioan, Pentelei și Maria (jupâneasa lui Iordachi Buțura).

1791: În 18 aprilie 1791, frații Nicolai și Vasile Vasălco dau cumnatului lor, Constantin Grecu, partea surorii lor, Anița, din Panca, adică 15 odgoane de pământ.

1796: Biserica Sfântului Dimitrie din Panca, înălțată în 1796 și reconstruită în 1896, avea 1.335 enoriași, în 1843, atunci când patron bisericesc era Constantin de IANOȘ, iar paroh, Ilie ILASIEVICI. În 1876, patroni bisericești erau Pulcheria von CZERNIEWSKA, Nicolai de GRECUL și Ieronim graf de la SCALLA, iar păstor, peste cele 1.621 suflete, era parohul Vasilie GRIBOVSKI. În 1907, paroh era același Vasilie GRIBOVSKI, născut în 1842, preot din 1869, paroh din 1873, cantor fiind, din 1900, Ilarion SAVA, născut în 1862.

1796: În 23 octombrie 1796, strănepotul lui Ioan Calmuțchi, Dositei – monahul mănăstirii Neamț, dăruia a treia parte din moșia Panca, pe care o moșteneau, lui Nicolai Calmuțchi.

1802: Partea lui Ion Cocoranul avea să fie dăruită, de văduva lui, Maria, în 18 ianuarie 1802, fiicei lor, Nastasia, Jupâneasa lui Condorachi Pătrașco.

1820: Prin testament din 25 iunie 1820, Ilie Baloșescu din Stănești pe Siret lăsa soției sale, Măriuca, și copiilor lor, Catrina, Ștefan și Vasăli, moșia din Panca, zestrea Măriuței, fata răposatului Constantin Grec.

1863: Din 1863, funcționa la Panca o școală cu 5 clase¹⁹⁵⁸.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Storojineț – **Storojineț** (Curte districtuală), Banila Moldovenească pe Siret, Broscăuți, Budeniț, Cireș cu Opaț, Ciudin cu Neuhütte (coliba nouă), Davideni, Igești, Iordănești, Camenca cu Petriceanca, Carapciu pe Siret cu Hatna, Comarești, Comarești Camerale cu Althütte (coliba veche), Crasna-Ilschi cu Glashütte (fabrica de sticlă), Cupca, **Panca**, Pătrăuți pe Siret, Prisăcăreni, Ropcea, Suceveni sau Pomești, Zadova”¹⁹⁵⁹.

1890: În 1890, comuna Panca avea 1.946 locuitori, primar fiind Isidor Ianoș. Învățător era Nicolai Savițchi, Vasile Gribovski era paroh, iar Ilarion Sava – cantor bisericesc.

1908: „Panca. Duminică, în 28 Aprilie, a vizitat dl Dr. Cuparencu școala particulară din Panca. La gară a fost întâmpinat de tinerimea școlară, în frunte cu dl **Stratulat** și mai mulți gospodari de frunte. Conducătorul școlii, a asistat la predarea învățământului și s-a bucurat de succesele frumoase ale copiilor, îndeosebi a putut constata pronunțarea corectă a mai multor copii. A luat parte la învățământ și dl **Constantin Palievici**, parohul din loc, care urmărește cu deosebit interes mersul școlii particulare. Mulțumim, pe această cale, dlui Palievici pentru viul interes și dlui **Isidor cav. de Ianoș**, mare proprietar în Panca, pentru amabila primire a reprezentantului societății. / Comitetul Societății Mazililor și Răzeșilor”¹⁹⁶⁰.

¹⁹⁵⁷ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 336

¹⁹⁵⁸ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 33, 1876 p. 70, 1907 p. 148

¹⁹⁵⁹ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹⁹⁶⁰ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovineni*, Nr. 4, Anul II, 1 iunie 1912, p. 63

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Panca**, comună rurală, districtul Storojineț, așezată pe ambele țărmuri ale Siretului, puțin mai sus de Storojineț. Suprafața: 10,19 kmp; populația: 1.862 locuitori ruteni, de religie gr. or. Este străbătută de drumul districtual Storojineț-Jadova; haltă a liniei ferate Hliboca-Berhomet; are o școală populară, cu o clasă; o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Dumitru”, avînd ca atenență biserica filială din Zabahna. La 1776, aparținea mazililor Alexandru Vasilco, Onciul și Gheorghe Perjul. Populația se ocupă cu agricultura și cu creșterea vitelor. Comuna posedă 1.567 hectare pământ arabil, 543 hectare fânașuri, 23 hectare grădini, 721 hectare imașuri, 1.328 hectare păduri. Se găsesc 83 cai, 813 vite cornute, 240 porci, 155 stupi. **Panca-Ianoș**, moșie, cu administrație specială, districtul Storojineț. Suprafața: 14,02 kmp; populația: 84 locuitori, germani, izraeliți, ruteni și poloni; religia rom. cat., mozaică și gr. or. **Panca-Vasilco**, moșie, cu administrație specială, districtul Storojineț. Suprafața: 19,12 kmp; populația: 143 locuitori, izraeliti și ruteni; religia mozaică, greco-ortodoxă și romano-catolică”¹⁹⁶¹.

1910: „Totuși, la Panca, unde, după statistica oficială din 1910 avem 0 (zero) români, școala particulară românească înregistrează 70 de copii înscriși”¹⁹⁶².

1911: „Pe lângă alte comune din țară, au decis și comunele Panca, Comarești, Comarești-Tisoveț, Jadova, Carapciu pe Ceremuș, Hliboca, Petriceanca, Volcinețul-nou, Costești etc., între care multe comune răzeșești, cu caracter și sentiment curat românesc, să-și redeștepte și să-și dezvolte limba lor românească, în regiunile locuite de ei. În scopul acesta, și-au deschis numitele comune, cu 1 Septembrie 1911, „Cursuri” românești, pe baza statutelor Societății „Țăranul” din Broscăuții-noi, care toate cursuri au fost anunțate la timp, conform legilor, consiliilor școlare districtuale și celui de țară”¹⁹⁶³.

1913: „Interesantă întâmplare s-a petrecut, astă iarnă, în Panca. Acolo e o școală ucraina de 3 clase (deci, 90 școlari – n. n.) și una particulară românească, de 2 clase (deci, 60 școlari – n. n.). Inspectorul școlar de țară rutean Klym s-a hotărât să viziteze școala de-acolo și, întovărășit de inspectorul districtual din Siret, Kukielka, se prezintă, într-o zi, la școala ucraină din Panca. Și ce credeți, câți copii au aflat inspectorii în școala ucraină? 23 de elevi în tustrele clasele! Și pentru cei 23 de elevi susține țara trei învățători! În școala particulară românească însă, într-o singură clasă, poți afla, în orice zi, de două ori pe atâția copii și ucrainii mai au obraz să afirme că în Panca nu sunt români, ci numai ucraini”¹⁹⁶⁴.

1914: În octombrie 1914, „curtea moșiei dlui Ianoș din Panca a fost prădată și aprinsă”¹⁹⁶⁵ de trupele țariste de ocupație. Luptând pentru Bucovina, Rezervistul **Dumitru Popovici**, din Panca, Regimentul 22, a fost rănit¹⁹⁶⁶.

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Storojineț** făcea parte, ca Reprezentant al proprietarilor expropriați, **Isidor Janoș**, proprietar mare, Panca”¹⁹⁶⁷.

1921: „Potrivit dispozițiilor art. 12 și 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuți, se publică următoarea listă a patronilor bisericești particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptățiți la alegerea de 6 reprezentanți pentru acest Congres: **Ianoș Isidor cav. de**, Panca; **Wassilko Elena de**, Panca; **Wassilko Ruxanda de**, Panca; **Zotta Maria**, Panca”¹⁹⁶⁸.

¹⁹⁶¹ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 157

¹⁹⁶² Vitencu, Dragoș, *Când dai nas lui Ivan...*, Cernăuți 1934, p. 32

¹⁹⁶³ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor bucovineni*, Anul I, Nr. 22, 4 ianuarie 1911, pp. 275-277

¹⁹⁶⁴ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor bucovineni*, Anul III, Nr. 11, e aprilie 1914, p. 169

¹⁹⁶⁵ VIAȚA NOUĂ, Anul III, nr. 146, 1 noiembrie 1914, p. 4

¹⁹⁶⁶ *Viața Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915

¹⁹⁶⁷ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

¹⁹⁶⁸ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuți 21 iulie nou 1921, pp. 64-66

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943¹⁹⁶⁹, următorii învățători și învățătoare: Pelcer Regina, comuna **Panca**, Centru, jud. Storojineț, media 7,00”.

PĂRHĂUȚI. Părhăuți, satul bucovinean cu o minunată biserică din piatră, din păcate nevalorificată ecumenic și turistic și cu un cimitir pitoresc, în care odihnesc mlădițele unor vestite neamuri bucovinene, beneficiază de o atestare târzie, deși vechile tradiții bucovinene spun că în Părhăuți și-ar fi avut reședința, cu veacuri înainte de descălecat, legendarul stăpânitor de turme Dediul. Prima atestare documentară a satului datează din **20 iunie 1644**, când zvânturatul boier Ieremie Murguleț, cel mai mare dintre frații Murguleț, fii ai marelui armaș Toader Murguleț, moștenește „jumătate din satul Părhăuți, partea de jos, cu casă și pivniță”. Jumătatea aceea de sat ajunge, apoi, cică moștenită de la Toader Murguleț, care ar fi lăsat-o prin testament, în 15 octombrie 1659, „lui Ionașco Balșu și lui Tudosie Dubău și mătușilor sale, Bilușcăi și Solomie”, în posesia lui Tudose Dubău, care-și însușise, la fel de necinstit, și părți de prin alte sate, așa că, în 12 aprilie 1667, Măricuța, jupâneasa lui Cărcu cel Bătrân și fata lui Toader Murguleț, își caută dreptatea la Divanul domnesc, împreună cu feciorul ei, Neculai Cărcu, și cu fata, Nastasia căsătorită cu Ene Tica.

1522: Biserica Sfântului Gheorghe din Părhăuți, ctitorită, în 1522, de marele logofăt Gavril TROTUȘAN, ginerele lui Luca Arbure, era patronată, în 1843, când avea 779 enoriași, de Enakaki von KRISTIE (Criste sau Cârste), preot administrator fiind Vasile MIRONOVICI. În 1876, patroni bisericești erau Nicolai de CÂRSTE și familia de CALMUȚCHI, paroh fiind Ioan ABAGER, care păstorea 1.175 suflete. În 1907, patroni bisericești erau George de CALMUȚCHI și Dimitrie de POPOVICI, paroh fiind Antonie OTT, născut în 1868, preot din 1897, paroh din 1905, iar cantor, din 1903, George AVRAM, născut în 1849.

1659: În 15 octombrie 1669, împărțindu-se moșiile rămase după fostul mare armaș Toader Murguleț, jumătate de sat Părhăuți revine lui Ionașco Balș, lui Tudosie Dubău și mătușilor sale, Bilușcăi și Solomii, cealaltă jumătate de sat revenind Măricăi Cărcoaic.

1669: Văduvă, în 15 noiembrie 1669, și, de aceea numită „Cărcoaică” și nu Cărcu, „Maria Cărcoaică, fiica cea mare a lui Toader Murguleț”, fost mare armaș, dăruiește „a patra parte de sat Părhăuți, cu vecini și toate veniturile, ginerelui meu Gligoraș Gherman vornic”. În 1723, Ieremie Murguleț cedează surorii sale, Măriuța, jupâneasa lui Vasile Calmuțchi, partea sa din satul Părhăuți.

1737: În 14 mai 1737, pentru că Ionașco Isăcescul murise fără să lase un testament, Grigori Ghica Vodă întărește ctitoriei sale, mănăstirea Ilișești, „și a patra parte din tot satul Părhăuți”.

1774: În 1774, satul avea 74 familii, deci era unul dintre cele mai mari din Bucovina, dar, până în 1784, o familie se mută în alt sat. Emigranți ardeleni nu se stabilesc la Părhăuți, satul fiind bine populat, pentru acele vremuri, cu băștinași.

1809: În 10 iunie 1809, Iuon Cârste dăruiește nepotului său, fiul lui Ilie Cârste șătrar, care se numea tot Iuon, jumătatea de sat Părhăuți, pe care o moștenește, pe linie maternă, de la neamul Murguleț. Iuon, care va deveni, sub austrieci, Ioan baron Cârste, avea să lase moșia moștenire, în 24 mai 1833, nepotului Ienacachi baron Cârste.

1869: O tipăritură vinează din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Suceava** (Oraș cu tribunal districtual) cu

¹⁹⁶⁹ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

Cutul Zamca, Ițcanii Vechi și Șeptilici, Bosance cu Nemericieni, Podeni, Hriața și Lisaura, Bunești, Buninți, Chilișeni, Danila, Găureni, Hatna cu Dărmănești, Iacobesti sau Fogodisten cu Gura Solcii, Slobozia sau Milișăuții de Jos, St. Ilie, Ipotești, Ițcanii Noi, Călinești Enache cu Vasilache, Călineștii lui Kuparenko, Costâna cu Berindești, Liteni, Mereței, Mihoveni, Mitocul Dragomirnei cu Lipoveni, **Părhăuți**, Pătrăuți pe Suceava, Reuseni, Romanesti, Rus Mănăstioara, Rus Plavalar cu Rus Poienile, Securiceni, Șcheia, Soloneț, Stroești pe Suceava, Tișăuți, Todirești cu Pietroasa, Uidești, Zaharești”¹⁹⁷⁰.

1891: Din 1891, funcționa în Părhăuți o școală cu 2 clase¹⁹⁷¹.

1891: O listă de subscripție pentru construirea bisericii ortodoxe din Cacica, din decembrie 1891, încredințată lui „Petru MATEICIUC, paroch în Părhăuți”, conține următoarele nume de localnici: antistele comunal Nicuță BĂDĂLUȚĂ, Vasile alui Nițu BOCANCEA, Vasile PINELESCU, Vasile BALAN, Samoil HODOROBĂ, Gavril IGNATESCU ROȘCA, Ioan alui Petru NUȚU, Ilena IGNAESCU, Catrina PINTELESCU, Eudochia IGNATESCU, Maranda IGNATESCU, Ioana lui Iordachi NUȚU, Maria lui Georgi BĂDĂLUȚĂ, Elena lui Georgi alui Nică IGNATESCU, Verona DUBEN-MORARIU, Casandra HODOROBĂ, Domnica LEAHU, Ion IRIMESCU, Vasile HALICI IGNATESCU, Georgi ZVENCUIUC și Maria ROMEGA¹⁹⁷².

1895: În 1895, Părhăuții aveau 1.089 locuitori, păstoriți de preotul Petru Mateiciuc. Primar al satului era Ilie Bocancea, bunicul viitorului doctor în medicină Dragoș Bocancea, născut în 22 septembrie 1921. Învățător al satului era Ștefan Franciuc, în vreme ce Alexandru Teleagă era cantor bisericesc, cu școală de muzică religioasă, făcută la Cernăuți.

1902: Însoțirea Raiffeisen s-a întemeiat, la Părhăuți, în 23 martie 1902, cu 19 părtași. În comitetul de conducere figurau numai nume grele ale vremii, precum președintele Emilian cavalier de Strișca, directorul Eugen cavalier de Kalmucki, vicepreședintele Andrei Huber, vicedirectorul Ilie Ignătescu, vistiernicul Antonie Ott; iar ca membri: preotul Petru Mateiciuc, primarul Ilie Bocancea și învățătorul Ștefan Franciuc.

1904, Nicolae Iorga: „Biserica la care mă opresc samănă cu a Mirăuților. Ea n-are turn și pentru a ținea clopotele s-a făcut înainte... un pridvor cu bolți deschise în care se văd sfinți frumoși și în rândul de sus al căruia sună chemarea la slujbe. Biserica e pătrată, afară de rotunjirea altarului, în fund, și pătrunsă de ferestruici ca acelea de la bisericile de sat din vremea lui Ștefan. Încă de pe atunci era aici o biserică de lemn, pe care a făcut-o de piatră, abia supt alt Ștefan, cel Tânăr, la 1522, marele boier și bogatul stăpânitor Totrușanul, din Totruș sau Trotuș, care-și îngropase aici mama, Maria, soția, Ana, și o rudă, ce a fost vameș al Moldovei, Anjinco... Lângă poartă, pe tăpșanul de iarbă al șanțului, țerani pletoși, în cojoace, așteaptă să-i spovedească preotul, și de o parte stă o ceată de femei, care stau să li vie rândul, după al bărbaților”¹⁹⁷³.

1906: „Doctorul Lupu cu orice preț voiește să bage vrajba și urgia și în băncile populare. Spre a ilustra și mai bine iubirea de adevăr a dlui Lupu îl provocăm să ne înșire care sunt acele „bănci sătești spre a scapa pe țărani de jafurile liftelor străine pribegite”, pe care se fălește că le-a făcut cu aderenții săi? Care? Noi știm numai două: cea din Volcineț, comuna natală, aproape de tot rutenizată, a dlui Florea Lupu, și cea din **Părhăuți**. Prima e făcută de nepotul dlui Lupu, Alexandru Jijie, care o și conduce până în ziua de azi, cu mare greu și cu multe întârzieri, iar a doua bancă creată de democrați e cea atât de ridiculă și atât de mizerabilă din Părhăuți, pe care au înființat-o democrații ca contrabalansă băncilor populare înființate de noi, încă înainte de apariția lor ca partid. Această bancă se poate privi ca

¹⁹⁷⁰ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹⁹⁷¹ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 44, 1876 p. 41, 1907 p. 156

¹⁹⁷² GAZETA BUCOVINEI, Nr. 5/1892, p. 6

¹⁹⁷³ NICOLAE IORGA, *Neamul românesc în Bucovina*, București 1905, p. 43

prototipul destoiniciei și ca cel mai puternic argument al naționalismului curat, propovăduit de domnia democrației: statute și cărți de gestiune în limba germană, între membri, pleava societății omenești din comunele Părhăuți, Costâna și Todirești, așa că înșiși democraților li s-a făcut greață de opera lor „națională” și au desființat renumita lor bancă, operă superbă, creată cu nespuse gălăgie și alai, iar mai ales cu amenințări la adresa noastră, care, la urma urmelor, iertînd pe bieții țărani înșelați de democrați, i-am reprimut pe cei ce se puteau primi în băncile noastre, acordându-le creditul necesar ca să poată scăpa de beleaua democrată, care a lichidat. Ei, acestea sunt „băncile sătești” cu care vă puteți fâli; încolo, nu vă arogați a vă mândri cu ale noastre. Sau poate în serviciul partidului democrat stătea mult regretatul inițiator și inspector al băncilor sătești, Grigori Filimon, pe care atât de mult l-ați huiduit, batjocurii și persecutat, până în mormînt. Chiar după moarte ați făcut batjocuri de acel bărbat! Sufletul său strigă la ceri în contra celor ce-și bat joc de idealurile ce el le-a urmărit în viață și pentru care a suferit atât de mult, nu din partea străinilor, ci a democraților români, în frunte cu Florea Lupu și Aurel Onciul”¹⁹⁷⁴.

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner¹⁹⁷⁵, în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la Eugenia TELEAGA (fără vârstă menționată, în 1907) și Ana a lui Georgi VACARI (19 ani în 1910) din Părhăuți.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitză: „**Părhăuți**, comună rurală, districtul Suceava, așezată pe pârâul Soloneț, în apropiere de confluența sa cu râul Suceava. Suprafața: 9,11 kmp, populația: 1.087 locuitori români, de religie gr. or. Este străbătută de drumul districtual Suceava-Cacica; stație de drum de fier a liniei Hatna-Câmpulung; are o biserică parohială și o școală populară, cu o clasă. La 1776, aparținea mazilului Vasile Calmuschi. Pe teritoriul acestei comune s-a zidit, în anul 1522, prin cheltuiala Marelui Logofăt Gavril Trotoșanu, o biserică de piatră, care durează și azi. Aci s-a găsit o foarte frumoasă brățară de aur, cu o greutate de 49 ducași, precum și un lanț tot de aur, admirabil lucrat. Se crede că aceste obiecte ar fi provenind din India și datează din timpul năvălirii barbarilor. Populația se ocupă cu agricultura și creșterea vitelor. Comuna posedă 817 hectare pământ arabil, 126 hectare fânașuri, 6 hectare 50 ari grădini, 237 hectare imașuri, 158 hectare păduri. Se găsesc 34 cai, 378 vite cornute, 400 oi, 230 porci, 24 stupi. **Părhăuți, moșie**, cu administrație specială, districtul Suceava. Suprafața: 2,05 kmp; populația: 46 locuitori, parte români, parte izraeliți și puțini germani; religia gr. or. pentru majoritate, mozaică și rom. cat. pentru rest. La 1775, forma un singur sat și moșie cu comuna de azi Părhăuți, în stăpânirea mazilului Vasile Calmuschi”¹⁹⁷⁶.

1914-1918: Jertfa de sânge pentru Bucovina a fost făcută de „Fruntașul **Vasile Bocancea**, Părhăuți, Regimentul 22, rănit”¹⁹⁷⁷.

1914: „**Un țaran român scapă un tren din mâinile rușilor**. A fost pe timpul Crăciunului, când rușii, pe neașteptate, au năvălit în sudul Bucovinei, ajungând la Părhăuți, la calea ferată ce duce, de la Hatna, la Dorna. Deoarece se știa, că rușii au să vină, s-a pornit încă un tren din Hatna, spre Dorna, ducând o mulțime de soldați, între aceștia și comandantul Jandarmeriei din Părhăuți, neașteptându-se că rușii vor ajunge atât de degrabă până la această linie a trenului. Atunci **părintele Ott din Părhăuți**, care afase de pornirea acestui tren, trimite pe gospodarul **Ioan Nuțu**, din această comună, care e și lucrător la gara din Hatna, înaintea trenului, ca să-l opească, pentru că cazacii se postaseră la gară, ascunși după garduri, ca să prindă trenul. Cu primejduirea vieții sale, Ioan Nuțu a alergat înaintea trenului, reușind a-l

¹⁹⁷⁴ *Apărarea Națională*, Nr. 4, Anul I, miercuri 17 octombrie nou 1906, p. 4

¹⁹⁷⁵ MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Tritsch Verlag Wurzburg, 1940

¹⁹⁷⁶ Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 158

¹⁹⁷⁷ *Viața Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915

opri înainte de ce a intrat în Părhăuți, și a-l întoarce la Hatna. Astfel a scăpat acest brav țăran trenul și ostașii ce erau în el de la prinsoare sigură. Rușii, văzându-se înșelați, s-au răzbunat asupra unui păzitor de la gara din Părhăuți, în care presupuneau pe acela care a oprit trenul, bătându-l amarnic și prădându-i totul. Fapta aceasta frumoasă a lui **Ioan Nuțu** merită toată lauda și recunoștința¹⁹⁷⁸.

1916: Colecta pentru cei amputați și orfanii celor căzuți în luptă are drept ofrandă și contribuția impresionantă infanterisului din Arbeiter Abtig I/41 **Constantin Pentelescu**, din Părhăuți, de 4 coroane¹⁹⁷⁹.

1921: „Potrivit dispozițiilor art. 12 și 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuți, se publică următoarea listă a patronilor bisericești particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptățiți la alegerea de 6 reprezentanți pentru acest Congres: **Calmuțchi George de**, erezii (**Constantin Calmuțchi**, Hărlău, **Dimitrie Calmuțchi**), funcționar la fabrica de zahăr Roman, și **Vasile Calmuțchi**, inspector la C. F. R. Cernăuți, (Părhăuți), compatroni¹⁹⁸⁰.

1936: „Morții războiului erau aproape uitați de către dregătoriile din acest sat bucovinean. Dar legionarii și-au adus aminte de ei și le-au ridicat frumosul monument pe care-l vedem în chipul de alături. E înalt de 9 metri și a fost repede isprăvit, cu toate că prefectul județului a încercat, de 2 ori, să oprească lucrarea. / A fost sfințit, la 19 iulie 1936, de 6 preoți, de față fiind o mie de legionari. Au preamărit fapta legionarilor: Părintele Hnidei și dl Dr. Mitric, iar din partea legionarilor au răspuns comandantii Lauric, Biceagă și prof. Ionescu. Legionarul Strobel, care a condus lucrarea, a fost arestat în ajunul sfințirii, ca să nu se poată bucura de sărbătoarea legionară. A mai fost de față, la sfințire, și o echipă de legionari de la tabăra Părhăuți, veniți pe jos, în marș¹⁹⁸¹. // „În comuna Părhăuți, Suceava, a fost, în vara aceasta, o tabără de muncă legionară, unde s-au făcut cărămizi pentru o Casă Națională. Tabăra „Regele Carol II”, căci așa se numește, avea arborat un drapel național, pe o parte cu zvastica, iar pe cealaltă, cu semnul partidului „Totul pentru Țară”. Drapelul acesta însă nu le convenea autorităților, în frunte cu prefectul Cojocaru, care au trimis jandarmii să-l confiște. / Într-una din zilele lunii trecute, cei 7 legionari din tabără s-au pomenit cu peste 40 de jandarmi, care, cu forța, au dorit să ia drapelul. Deși puțini la număr, legionarii s-au împotrivit în mod eroic, dar, după mai multe lovituri primite, drapelul a fost rupt în mai multe bucăți de către jandarmi. / Cunoscând că tabăra poartă numele M. S, Regelui, iar drapelul e tricolorul românesc, ne întrebăm: când se va pedepsi acest om, ce stă în fruntea județului și care își bate joc de sentimentul nostru național?”¹⁹⁸².

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943¹⁹⁸³, următorii învățători și învățătoare: Băcu Ana, comuna **Părhăuți**, jud. Suceava, media 8,17”.

1944: Prin ordinul „Nr. 63.175 din 20 martie 1944, se înaintează la gradul II în învățământul primar, pe ziua de 1 septembrie 1943, următorii învățători și învățătoare, care au reușit la examenele de înaintare la gradul II, din sesiunea August 1943, la Centrul Cernăuți, cu notele arătate în dreptul fiecăruia¹⁹⁸⁴: Cocârlă Vasile, comuna **Părhăuți**, media 7,75”.

1945: „Prin Ordinul Nr. 319.634 din 15 Noemvrie 1945¹⁹⁸⁵, se fixează, pe data de 1 noemvrie 1945, următorii învățători la școlile arătate în dreptul fiecăruia: Voloșincu Felicia, la **Părhăuți**, p. 8”.

¹⁹⁷⁸ *Gazeta Transilvaniei*, Nr. 140, Anul LXXVIII, 30 iunie / 13 iulie 1915, p. 2

¹⁹⁷⁹ *Românul*, Nr. 25, Anul VI, joi 17/4 februarie 1916, p. 5

¹⁹⁸⁰ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuți 21 iulie nou 1921, pp. 64-66

¹⁹⁸¹ *Libertatea*, Nr. 25, Anul al 33-lea, 27 septembrie 1936 – CENZURAT, p. 2

¹⁹⁸² *Ibidem*, p. 4

¹⁹⁸³ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

¹⁹⁸⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 72, 25 martie 1944, pp. 2612 și urm.

¹⁹⁸⁵ *Monitorul Oficial*, Nr. 277, 3 decembrie 1945, p. 10553

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947¹⁹⁸⁶, următorii învățători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Isopescu Xenofon**, de la Stroești, la Părhăuți; **Isopescu Aurelia**, de la Stroești, la Părhăuți; **Holețec Constantin**, de la Părhăuți, la Todirești”; „Ștefănuță Leoeadia, de la Părhăuți, la **Ițcani**, post IX; interese familiare”¹⁹⁸⁷.

La Părhăuți s-a născut, în 9 octombrie 1896, istoricul Vasile Ignătescu.

PÂRTEȘTII DE SUS și DE JOS. Pârteștii și Solonețul, care au parte de o primă atestare documentară în **13 aprilie 1415** sunt, de fapt, cele două sate Pârtești de astăzi, Pârteștii de Sus și Pârteștii de Jos, Solonețul contemporan, din nordul Pârteștilor de Sus, fiind o localitate târzie, înființată cu coloniști polonezi, iar Solonețul natal al criticului literar Adrian Dinu Rachieru, fiind alt sat decât Pârteștii de Jos, și el foarte vechi. Prin uricul menționat al lui Alexandru cel Bun, voievodul întărea mănăstirii Humor, ctitoria lui Oană vornic de Tulova, „un sat la obârșia Solonețului, unde a fost Tatomir și Părtea și seliștea lui Dienliș”. Numele lui Părtea s-a înveșnicit în cel al satelor, tot așa cum și numele lui Dienliș a stăruit, vreme de veacuri, în numele cătunului pârteștean Deleni.

1490: În 15 martie 1490, printre bisericile întărite de Ștefan cel Mare Episcopiei de Rădăuți, se aflau și „a 39-a biserică, cu popă, din jos de Vlad Negrul, unde a fost popa Matii; a 40-a biserică, cu popă, la gura Solonețului”.

1475: Mănăstirea Humor capătă noi urice de întărire asupra celor două sate în 25 aprilie 1475, în 2 iulie 1520, în 18 ianuarie 1536 și în 30 noiembrie 1539, dar uricele acelea s-au pierdut, fiind distruse de cazacii lui Timuș Hmelnițchi, dar au fost refăcute, în 4 ianuarie 1663, de Eustratie Dabija Vodă, pe baza mărturiei egumenului.

1517: Pârteștii de Sus, numiți încă, în 1517, Soloneț, au fost cumpărați de Luca Arbore de la Tațea, fata lui Petre Dărman, și de la neamurile ei cu 1.680 zloți tătărești.

1772: În 8 iulie 1772, vornicul Simion Tăutul, nepot din al doilea văr lui Dumitrașcu Nacul, primește partea de sat Soloneț, în schimbul unei sume de bani pe care o avansase, de la nepoții lui Dumitrașcu Nacul. Recensământul lui Rumeanțev¹⁹⁸⁸, din 1772-1773, înregistrează la Solonețul, în Ocolul Vicovilor, deci la Pârteștii de Sus, fără alte precizări, „21 – toată suma caselor”, însemnând 1 mazil, 2 popi, 1 femeie săracă, 2 argați ai mazilului și 15 scutelnici ai postelnicului Iordache MILO. La Pârtești, nume sub care se făcea referire la Pârteștii de Jos, era „43 – toată suma caselor”, însemnând 2 mazili, 1 ruptaș, 4 argați ai lor, 4 femei sărace, 2 popi și 30 birnici. Moșia mănăstirii Humor din Pârtești¹⁹⁸⁹ beneficia salvogvardia preînălțatului Graf pentru „79 – toată suma caselor”, însemnând 43 de scutelnici ai mănăstirii Umor, 2 femei sărace și 32 scutelnici ai mănăstirii cu salvogardie.

1774: În 1774, cele două sate aveau, împreună, 75 familii, numărul lor ajungând, până în 1784, la 140 de gospodării. Din Ardeal au venit la Pârtești, până în 1778, cu familiile, Matei UNGUREAN și frații Simeon, Alexie și Nicu POP din Prislop, Florea UNGUREAN din Nimigea, Toader SILVESTRU din Rușii Bârgăului, Ioan FAGU și Ioan UNGUREAN din St. Ioan, Tanasă CHIȘAN, Tudor CIMPOIAȘU, George BAIUS și Mihail LUPAN din Bistrița, Ioan POPA din Dicea, Anton PETRUȘ din Dumbrava, Simeon IEPURE din Berghea,

¹⁹⁸⁶ *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

¹⁹⁸⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iulie 1947, p. 4912

¹⁹⁸⁸ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 341

¹⁹⁸⁹ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 352

Vasile BUDEANU din Ocnița, Nicușor VĂSCAN din Guga-Someș și Vasile ȘTEFANCA din Brudușca.

1766: În 15 ianuarie 1766, pentru că pârteștenii se lansaseră în comerțul cu horilcă (leac pentru holeră, cum fusese prezentată tărâța galițiană, adusă în Moldova, de negustori evrei, în vremea unei epidemii de holeră), egumenul Gherasim al Humorului s-a jeluț lui Grigore Ghica Vodă, care a dat poruncă strașnică, împuternicind numai „pe egumen să vândă mai întâi băutura mănăstirii și nime din lăcuiitorii acestor sate să nu vândă vin sau horilcă fără știrea lui”.

1779: Biserica Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril din Pârteștii de Sus a fost construită în 1779 și renovată în 1860-1861. Biserica Sfântului Nicolai din Pârteștii de Jos avea să fie construită, pe locul fostei biserice, între anii 1885-1887 și sfințită în 1888. În 1843, biserica din Pârteștii de Sus, cu 691 enoriași în Pârtești și în Cacica, îl avea paroh pe Ioan DAN, iar cea din Pârteștii de Jos, cu 1.183 enoriași, pe Ioan TARNOVIETȘCHI. În 1876, Pârteștii de Sus, cu 1.367 enoriași, îl aveau paroh pe Dimitrie DAN, iar Pârteștii de Jos, cu 2.184 enoriași, pe Vasilie CIUERCOVICI. În 1907, la biserica din Pârteștii de Sus paroh era Ilarion BĂDALUȚĂ, născut în 1856, preot din 1885, paroh din 1901, iar cantor, din 1901, Grigorie BUJENCU, născut în 1854, iar la biserica din Pârteștii de Jos paroh era Ilie de ANDRUHOVICI, născut în 1848, preot din 1874, paroh din 1883, preot cooperatort fiind Ioan IENACHI, născut în 1876, preot din 1900, iar cantor, din 1900, Ioan HALI, născut în 1857.

1788, Hacquet: „În munți, sunt izvoare sărate, „Slatina de la Pleșca” și „Slatina de la Plossi” (N.N.: Plosci), cu puțurile lor. Alături, o instalație pentru evaporarea apei. Austriecii au mai întemeiat, aici, 5 rafinării. Mai departe, alte 3 puțuri, la Slătioara, Trestieni și **Pârtești**”¹⁹⁹⁰.

1809: „Bucovina este foarte bogată în sare gemă. Această substanță minerală este descoperită într-un număr mare de locuri din această provincie, cum ar fi, de exemplu, în Pârtești (Partistin, în text – n. n.). Minele de sare de rocă (gemă – n. n.) aparțineau, în trecut, locuitorilor. De când guvernul a devenit stăpânul lor, el a fost singurul comerciant al acestei mărfi. Se exploatează sarea gemă de la Cacica (Katschika, în text – n. n.); în 1796, s-au extras până la 10.000 de chintale (56.000 de kilograme). Astăzi, această exploatare s-a redus foarte mult. Calitatea sării obținute din Bucovina este atât de apreciată, încât este preferată în Moldova mai mult decât cea din Galiția. Bucovina are cinci fabrici de prelucrarea sării, a căror producție este considerabilă”¹⁹⁹¹.

1832, mai 2: După ce planurile de soluționare a colonizărilor noi, în zona Solca, au fost discutate detaliat, s-a decis așezarea a 24-25 familii germane sau slovace, în condițiile existente ale colonizării, printre „moldovenii din satul Pârtești”, decretul privind recunoașterea noii colonii fiind dat în 24 octombrie 1835¹⁹⁹².

1835: „Datorită confirmării Coloniei, raportul a fost trimis în camera de judecată, la data de 24 octombrie 1835. Între timp, în primăvara anului 1836, autoritățile bucovinene începuseră să le ofere coloniștilor celelalte facilități. A existat o dispută cu primăria Pârteștii de Sus, pentru acceptarea, în Warniza, colonilor care s-au mutat recent în zonă. Conform raportului Oficiului Economic Solca, din 8 iunie 1835, problema a fost următoarea. Primăria din Pârtești a fost informată, în martie, că aici va fi întemeiată o așezare slovacă. Comunitatea pârteșteană a deschis un proces, la 31 martie, la biroul raional. Când pădurarul din Fürstenthal a repetat măsurarea și distribuirea parcelelor de pădure, în luna mai, iar slovacii au început să defrișeze și să cultive secțiunea forestieră Warniza, ei au fost stopați de conducerea primăriei din Pârteștii de Sus, deoarece, până acum, localnicii își păscuseră vitele pe ea. Acum slovacii

¹⁹⁹⁰ Călători, X, II, pp. 820-822

¹⁹⁹¹ De Serres, Marcel, *Voyage dans l'Empire d'Autriche, pendant les années 1809 et 1810*, Livre VIII, Bukowine, Paris, 1814, pp. 227-233

¹⁹⁹² Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina*, Innsbruck 1902, p. 143

au reclamat, administrației raionale, că moldovenii le-au distrus gardurile și i-au împiedicat să lucreze. Directoul Koch a mers, apoi, el însuși la fața locului și a confirmat că deteriorarea gardurilor a fost minoră; pe de altă parte, un grup de 40 de femei și copii din Pârtești s-a adunat pentru a-i insulta pe slovaci și pentru a-i deranja pe câmpuri. La vremea aceea, primarul de la Pârtești de Sus nu era acasă. Administratorul a anunțat că, dacă cineva i-a deranjat pe slovaci, el a fost vinovat, deoarece a fost neliniștit împotriva autorităților. Slovacilor li s-a spus să continue munca pe câmpuri; o pășune forestieră a fost atribuită comunității din Pârtești. În două zile, doi deputați din comuna Pârtești de Sus au venit la Biroul economic și au făcut declarația scrisă, datată 24 mai 1835, prin care avertizau că, și cu riscul vieții, nu vor renunța la dreptul lor. Biroul economic a transmis raportul la Biroul districtual din cauza contradicției dintre comunități. Șase delegați, în frunte cu preotul Toma din Pârtești au fost chemați, ca să li se explice nelegalitatea acțiunilor pârteștenilor, avertizându-i să fie calmi și ascultători. Deputații au răspuns că comunitatea nu ar putea exista fără pășunea luată, mai ales după ce și o altă bucată de pășune, care nu făcea parte din Warniza, le-a fost luată. Administratorul Koch, care a avut în vedere anterior construirea unei fabrici de produse lactate acolo, își încheie raportul cu comentariul potrivit căruia el însuși s-a opus fundamental atribuirii acestor pășuni slovacilor și că este de părere că pârteștenii au protestat nu din pricina pășunatului, spațiul fiind mic, bun doar pentru pășunat găștele, viței și porcii. Dacă o găină ar zbura prin curtea pârteșteanului, peste pășune, imediat ar ajunge în curtea slovacului. Biroul raional a decis, 12 august 1835, împotriva recursului pârteștenilor. Drept urmare, la 3 septembrie 1835, administrația regională a dat Oficiului Economic Solca sarcina de a transfera imediat secțiunea forestieră Warniza către slovaci și de a povățui comunitatea din Pârtești de sus să accepte o altă pășune forestieră”¹⁹⁹³.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Rădăuți – **Solca** (judecătorie raională), Arbore cu Bodnăreni, Bălăceana, Botoșana, Clit cu Lichtenberg, Iaslovăț, Cajvana, Comănești, Ludihumora, **Pârtești de Sus cu Solonețul Nou sau Slovac**, Cacica, **Pârtești de Jos**, Poieni”¹⁹⁹⁴.

1875: În 1875 a fost deschisă o școală cu 6 clase la Pârtești de Jos, iar în 1888, o școală cu 4 clase, în Pârtești de Sus¹⁹⁹⁵.

1888: În 6/18 august 1888, notar comunal la Pârtești de Sus a fost ales cantorul bisericesc Gavril Șindilariu, înaintașul lui fiind solcanul Leon Holzdrager, de care pârteștenii nu erau deloc mulțumiți. În 21 august / 2 septembrie 1888 a fost ales comitetul școlar din Pârtești de Sus, format din administratorul parohial Ilarie Bădăluță,, din învățătorul Nicolai Hurju, din antistele comunal Artemi Gorcea, din adjunctul antistelui Onufrei Ciornei, din deputatul comunal Spiridon Lupăescu, din notarul Gavril Șindilariu și din gospodarul Simion Lupăescu¹⁹⁹⁶.

1890: În 1890, Pârtești de Jos aveau 2.528 locuitori, 2 preoți (Ilie Andruhovici și Victor Mitrofanovici, cantor fiind Ioan Halip) și trei învățători (Alexandru Cozarchevici, Anastasie cavalier de Barbier și Iulia Rotopan). Primar era Ioan a Teodor Andronic. Pârtești de Sus aveau, în același an, doar 1.160 de locuitori, păstoriți de preoții Dimitrie Dan și Ilarion Bădăluță, de învățătorul Leon Cechovschi și de cantorul Gavril Șindilariu.

1890: „Întru plăcuta aducere aminte de căsătoria Alteței Sale Împărătesei a arhiducesei Maria Valeria cu Alteța Sa împărătească Archiducele Francisc Salvator, comitetul filialei

¹⁹⁹³ Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina*, Innsbruck 1902, pp. 290, 291

¹⁹⁹⁴ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

¹⁹⁹⁵ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 43, 1876 p. 46, 1907 p. 125

¹⁹⁹⁶ REVISTA POLITICĂ, Anul III, nr. 17, 15 septembrie 1888, p. 11, 12

„Școala română” din Pârteștii de Sus a decis a înființa o **bibliotecă pentru învățăceii școlii populare din loc**. În scopul aceasta, au contribuit: Cucernicia sa părintele **Ilie Bădăluță** 1 florin; dna **Elena Bădăluță** 1 florin; domnișoara **Victoria Dan** 1 florin; Cucernicia sa părintele **Dimitrie Dan** 1 florin; dl **Emil Cozub**, jude districtual 2 florini; dl **Isidor Ernei**, perceptor Solca, 1 florin; dl **Ludwig Schex**, controlor de perceptorie 50 cruceri; Preaoucernicia sa dl **Teodosiu Iliuțu** 1 florin; Cucernicia să părintele **Niculaiu Popovici** 45 cruceri; dl **Frauz Ebellin**, purtătorul cărților funciare în Solca, 50 cruceri; dl **Ilie Babin**, cancelist în Solca, 50 cruceri; dl **Alexandru Braha**, apotecar în Solca 1 florin; dl **E. Adamowski**, magistrul poștal în Solca 50 cruceri; dl. **Salamon Schätz**, hotelier în Solca 1 florin; Cucernicia sa părintele **Leon Maximovici** 50 cruceri; Cucernicia sa părintele **Gheorghii Popescu** 50 cruceri; dl **Filip Hohental**, în Solca, 20 cruceri; dl **Kuttlar** 30 cruceri; dl **Gross** 1 florin; dl Dr. **Luttinger** 1 florin; dl. **Anhauch** 1 florin; dl **Pressner** 1 florin; dl Botușan 1 florin; dl. Dr. **Maier** 1 florin; dl **Popadiuc**, învățător, 50 cruceri; dl **Victor Vasilovschi**, practicant în Solca, 1 florin. / În numele comitetului, roagă subsemnatul președinte pe toți prea onorații contribuânți a primi, și pe această cale, mulțămăta cea mai călduroasă pentru ofertele Domniilor Lor. Cotele ce vor mai incurge, precum și numele contribuânților se vor publica în coloanele acestui jurnal. Asemenea, se va publica, la timpul său, numele, prețul și locul de unde se vor fi procurat cărțile din care se va alcătui această bibliotecă. / Pentru comitet, **Ilie Bădăluță**, / Președinte”¹⁹⁹⁷.

1902: Banca populară din Pârteștii de Jos s-a înființat în 16 martie 1902, sub președinția preotului Alexandru Cozarchievici.

1903: O scrisoare de susținere a preotului cooperator, scris de învățătorul Alexandru IGNĂTESCU, în 15 februarie 1903, menționează următoarele nume de gospodari semnatori din Pârteștii de Jos: Nicolai alui Ștefan STRATON, Vasile alui Nichifor ANDRONIC, Ioan alui Petru STRUGARIU, Iftimie alui Andrei POPOVICI, Ioan alui Gavril TODOSI, Sevastian ȚABREA, Toader alui George POPOVICI, Lazăr alui Andrei STRATON, Donisă alui Doroftei STRUGARIU, Ioan CIORNEI, Grigori MIRĂUȚĂ, Petrea STRATON, Panteleimon alui George BULIGA, Nicanor alui Iftimie POPOVICI, Ștefan alui Pavel STRATON, Leonti TOMA, Iftimie POPOVICI, Ștefan alui Pavel STRATON, Leonti TOMA, Samuil STRATON, Gherasim STRUGARIU, Ignat alui Samuil STRATON, Mihai alui Samuil STRATON, George alui Ioan POPOVICI, Dumitru alui Ioan STRUGARIU, Ilie NICUȚARIU, Ioan alui Iacob ANDRONIC, Luchian MIRĂUȚĂ, Vasile CIORNEIU, Nichifor EPURE, Leonti MOROȘAN, Ștefan CIORNEIU, Simion LĂZĂREAN, Simion alui Ioan TURCULEȚ, Toader alui Vasile STRUGARIU, Simion alui Ștefan SAVA, Gherasim alui Toader CIORNEIU, Simion EPURE, Ștefan alui Leonti COJOCARIU, Toader LAZAROVICI, Petru alui Ioachim POPOVICI, Leonti CIORNEIU, Ioan alui Nistor STRUGARIU, Pavel MOROȘAN, Miron alui Miftodi ANDRONIC, Savu LUNGU, Pavel TURCULEȚ, Simion LUNGU, Ioan alui Grigori STRUGARIU, Vasile alui Petru TURCULEȚ, Maxim SAVA, Nicanor POP, Nistor SAVA, Toma UNGUREAN, Axenti SAVA, Grigori TOMA, Doroftei STRUGARIU, Toader PȘARASCA, Lazăr TOMA, Petru TURCULEȚ, Dumitru STRATON, Ignat STRATON, Luca NICUȚARIU, Iovu SAVA, Ilie ȘOREC, Iosif STRATON, George alui Alexa MIRĂUȚĂ, Grigore POPOVICI, Alexa MIRĂUȚĂ, Toader alui Alexa MIRĂUȚĂ, Toma MIRĂUȚĂ, Donisă MIRĂUȚĂ, George ȚURCĂ, Grigori LĂZĂREAN, Grigori alui Ioan alui Vasile MIRĂUȚĂ, Petru alui Gherasim MIRĂUȚĂ, Panteleimon alui Ioan alui Gherasim MIRĂUȚĂ, Grigori alui Filip STRUGARIU, George MOROȘAN, Simion alui Toader TURCULEȚ, Lazăr alui Simion MIRĂUȚĂ, Ilarion alui Simion MIRĂUȚĂ, Toader alui Simion MIRĂUȚĂ, Anton FLOAREA, Roman TURCULEȚ, Ioan MATEȘ, Niculai UNGUREAN, Simion alui Filip

¹⁹⁹⁷ Revista Politică, Nr. 20, Anul V, 15 octombrie 1890, p. 7

STRUGARIU, Ioan STRATON, George alui Mihai MEREUȚĂ, Ioan alui Dumitru LĂZĂREAN, Ioan SACHLEAN, Toma STRUGARIU, Samuil STRUGARIU, Ioan LĂZĂREAN, Toader ȚABREA, Ioan STRUGARIU, Trifon alui Ilie STRUGARIU, Pavel TODOSI, Donisă alui Doroftei STRUGARIU, Ioan alui Toader STRUGARIU, Ieremie ANDRONIC, Petru alui Ilie TURCULEȚ, Ilie alui Niculai TURCULEȚ, Luca alui Anton ȚABREA, Ioan alui Anton ȚABREA, Gavril RUNCAN, George alui Niculai STRATON, George alui Ilie TURCULEȚ, Simion BULIGA, Toader POPOVICI, Artemie STRUGARIU, George alui Axenti STRATON, Iftimie alui Leonti STRUGARIU, George alui Nichifor ANDRONIC, Mihai alui George DAN, Vasile alui Luca NICUȚARIU, Grigori alui Toader TODOSI, Simion alui Trifon STRUGARIU, Simion alui Ioan MIRĂUȚĂ, Grigori alui Filip MOROȘAN, Filip alui Doroftei STRUGARIU, Gavril alui Luca STRUGARIU, Simion alui Gherasim BULIGA, Precop CIORNEIU, Ioan al Paraschi ANDRONIC, Grigori alui Tanasă STRUGARIU, Dumitru alui Vasile TODOSI, Samuil alui Simion STRUGARIU, Vasile BAHAN, Toader alui Anton CIORNEIU, Pavel alui George STRATON, George SAVA, George alui Samuil SAVA, Ioan alui Donisă STRUGARIU, Vasile alui Ioachim POPOVICI, George BULIGA, Ioan alui Mihai SAVA, George alui Nicanor DAN, Mihai alui Ștefan LUNGU, Toader alui Vasile ANDRONIC, Ilie alui Doroftei SAVA, Petru alui Grigori BULIGA, Maria alui Ilie STRATON, Ioan alui George BULIGA, Petru TURCEAC, Gavril alui Leonti ANDRONIC, Ioachim al lui Miftodi SAVA, Toader alui Ioan RUNCAN, Ana al Chirilă TURCEAC, Roman alui Miftodi BULIGA, Dometie alui Ioan RUNCAN, Ilie alui Pavel STRATON, Donisă POTEICIUC, Ioan alui Vasile TODOSI, Toader alui Filip MOROȘAN, Ioan alui Constantin NICUȚARIU, Toader alui Anton TODOSI, Ioan alui Toader CIORNEIU, Ilie PARASCA, Nicolai alui Petru MATEȘ, Simion alui George TODOSI, Dumitru alui Grigori STRUNGARIU, Constantin alui Ilie STRUNGARIU, Trifan alui Toader LĂZĂREAN, Simeon alui Luca STRUGARIU, Nichifor alui Luca STRUGARIU, George alui Trifan LĂZĂREAN, Simeon alui Constantin STRUGARIU, Grigori alui Filip STRUGARIU, Grigori alui Ioan ANDRONIC, Grigori alui Toader STRUGARIU, Alexa CRĂRULEAC, Zaharie alui Mihai TODOSI, Gavril alui Sidor STRATON, Ioan DRANCA, Simeon alui Constantin VOROBCHIEVICI, Nistor RUXANDARIU, Costan alui Vasile RUXANDAR, Iacob BRUMĂ, Toader BRUMĂ, Iacob alui Dumitru STRUGARIU, Irina alui Foca TODOSI, Ioan STRUGARIU, Dumitru STRUGARIU, Savu RUXANDARIU, George TODOSI, Tanasă RUXANDARIU, Lazăr STRATON, Gavril ȚURCĂ, Dumitru ȚURCĂ, Ioan ȚURCĂ, Petru STRUGARIU, Iacob MOROȘAN, Domnica TODOSI, Ilie alui George SAVA, Vasile alui NicuȚă SAVA, Ieremie EPURE, Vasile ZABREA, Pavel alui Gavril SAVA, Vasile VOLIN, Ioan CRĂNILEAC, Grigori alui Ioan alui Vasile MIRĂUȚĂ, George alui Luca STRUGARIU, Spiridon RUXANDARIU, Toader HABRILIUC, Matei alui Dumitru STRUGARIU, Ștefan alui Donisă STRUGARIU, George alui Donisă STRUGARIU, Ștefan NICUȚARIU, George alui Vasile STRUGARIU, Luca alui Vasile STRUGARIU, Filip alui Procop STRUGARIU, Grigori alui Ilie STRUGARIU, Dumitru alui Ilie STRUGARIU, Ion alui Mihai TODOSI, Vasile TODOSI, Trifon alui Gavril TODOSI, Tanasă STRATON, Ioan alui Ștefan MIRĂUȚĂ, Anisia alui George MIRĂUȚĂ, Dumitru alui Andrei POPOVICI, Paraschiva alui Grigore MIRĂUȚĂ, Iacob alui Nistor STRATON, George alui Vasile TODOSI, George alui Filip TODOSI, Anton ANDRONIC, Toader RUNCAN, Andrei STRATON, Dumitru alui Luca SOLCAN, Leonti TODOSI, Costan LUNGU, George alui Donisă STRUGARIU, Petru alui Filip LUNGU, Grigori alui Ioan TODOSI, Costan MATEȘ, Gavril RUXANDARIU, Iacob alui Alexa ȚABREA, Isidor alui Anton TODOSI, Costan alui George ANDRONIC, Grigori alui Panteleimon LĂZĂRESCU, Alexa alui Grigori LĂZĂREAN, Nichifor alui Toader STRUGARIU, Simeon alui George ANDRONIC, Silvestru alui Toader POPOVICI, Petru alui Vasile ȚABREA, Simeon alui Vasile ȚABREA, Ioan alui Filip CRĂCIUN,

Dumitru alui Vasile ANDRONIC, George alui Toader ȚABREA, George alui Dionis alui Doroftei STRUGARIU, Vasile alui Spiridon RUNCAN, Vasile alui Ion SAVA, George alui Donisă alui Chiruță STRUGARIU, Simion alui Filip alui Doroftei STRUGARIU, Ioan alui Gavril SOLCAN, Simeon alui Toader STRATON, Ilie alui George SAVA, Samuil alui Ion EPURE, Nicanor alui Nichifor STRUGARIU, Trifon alui George ANDRONIC, George alui Roman BULIGA, Ion alui Meftodi BULIGA, Nichita alui Ilie TURCULEȚ, Sava UNGUREAN, Mihai alui George DAN și George alui Panteleimon DAN¹⁹⁹⁸.

1904, Nicolae Iorga: „Mai la vale, străbaterem satul-model al Pârteștilor-de-sus, care-și arată în toate inscripțiile și în firma școlii „poporale” firea sa neaoș românească”¹⁹⁹⁹.

1906: „Pentru internatul de băieți „Vasile Cocîrlă” din Suceava au avut bunăvoința a dăruii: La colecta făcută de dl învățător superior **Emanuil Cimpoeș**, împreună cu gospodarii **Vasile Crețu, Nicolai a lui Ioan Gorcea și Gavril a lui Ilie Dan din Pârtești de Sus**, cu rezultatul 2 țuhale grăunțe de păpușoi, 2 țuhale barabule, 1 sac fasole și 1 pătrare mazere, și 8 coroane bani gata, au contribuit: George Lupaescu, Spiridon Sava, Andrei Andronic, Grigori Andronic, Artemi Andronic, Dimitrie Andronic, Gavril și Ilie Dan, Dimitrie și Nicolai Gorcea, Simion Andronic, Anton, Zaharie și Zenovia Gorcea, Ioan Andronic, Nichifor Andronic, Nicanor Andronic, Timofti Andronic, Toma și Domițian Andronic, Nicanor Cojocariu, Ieremie Ungurean, Anton Zahatiuk, George Andronic, Miftodi Crețu, Costan Andronic, George și Artemi Lupaescu, Grigori Sava, Vasile Crețu, Vasile Finiș, George Ciornei, Lazar Boloca, Dumitru Bodnariuc, George Oltean, Iftemia Lupaescu, George Cureșciuc, Ioan Lupaescu, Dumitru Sava, N. Haber, domnișoara Olga Vasilovici, învățătoare, Emanuil Cimpoeș și Simion Cojocariu. Pentru toate aceste daruri li se exprimă mărinimoșilor sus numiților donatori, în numele elevilor din internat, mulțămăta cea mai profundă. Administrația internatului își exprimă dorința, ca exemplele părintelui paroh Pohață și a superiorilor Alexandru Țăran și Emanuil Cimpoeș să nu rămână singuratece / Suceava, în decembrie 1906”²⁰⁰⁰.

1907: „Comuna Pârteștii de Sus nu este reprezentată în mod legiuit; gerentul ei este dl Victor Hacman. Numitul domn a influențat alegerea dlui Aurel de Onciul, după cum se poate vedea clar din prostetele alegătorilor din acest sat, mergând, noapte de înainte de 23 Mai 1907, pe la alegători, lipindu-le pe ținuturile lor numele dlui Aurel de Onciul. Martorul Dorimidont Popovici ne va documenta că învățătorimea din Pârtești de Sus a dezvoltat, chiar în fața locului de alegere, cea mai febrilă agitație pentru dl Onciul și că comisarul de alegere, dl Hacman, n-a făcut nimica pentru a pune stavilă acestor agitații ilegale. Tot dl Popovici și parohul Ilarie Bădăluță, și controlorul la comitetul țării, Cercavschi, vor dovedi că acest Victor Hacman n-a oprit deloc, în cursul zilei întregi, agitația cea mai intensivă a doi țărani din districtul Dornei pentru dl Aurel de Onciul”²⁰⁰¹.

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner²⁰⁰², în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la Maranda GHERMAN (88 ani în 1908) din Pârteștii de Sus, și de la Elena POPOVICI (fără vârstă menționată, în 1907) și Paraschiva RUCSANDARI (fără vârstă menționată, în 1907) din Pârteștii de Jos.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Pârteștii de Jos**, comună rurală, districtul Gurabumora, așezată pe pârâul Soloneț, spre Est, și aproape lipită de Cacica. Suprafața: 15,85 kmp; populația: 2.466 locuitori români, de religie gr. or. Se compune din

¹⁹⁹⁸ DEȘTEPTAREA, Nr. 11/1903, p. 1, 2

¹⁹⁹⁹ NICOLAE IORGA, *Neamul românesc în Bucovina*, București 1905, p. 49

²⁰⁰⁰ *Apărarea Națională*, Nr. 1, Anul II, joi 3 ianuarie stil nou 1907, p. 3

²⁰⁰¹ *Apărarea Națională*, Nr. 84 și 85, Anul II, duminică 17 noiembrie stil nou 1907, p. 3

²⁰⁰² MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Tritsch Verlag Wurzburg, 1940

vatra satului, cu 2.436 locuitori, din cătunul Bucovăț și din târla Strigoaea. Este așezată lângă drumul districtual Cacica-Suceava; stație de drum de fier a liniei Hatna- Câmpulung; are o școală populară, cu 3 clase (deci, 90 școlari – n. n.), o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Nicolae”, și o casă de economie românească. Forma, odată, un singur sat și moșie cu Pârteștii de Sus, sub numirea de Pârtești, și aparținea mănăstirii Humorul, după dania unui oarecare Voevod Ștefan, confirmată la 1633 de Eustatiu Dabija Vodă. Aci se văd o mulțime de tumuli, numiți de popor movile tătărești. Populația se ocupă cu creșterea vitelor și puțin cu agricultura. Comuna posedă 987 hectare pământ arabil, 376 hectare fânațuri, 13 hectare grădini, 477 hectare imașuri, 2.973 hectare păduri. Se găsesc 139 cai, 1.064 vite cornute, 785 oi, 1.163 porci, 25 stupi. **Pârteștii de Sus**, comună rurală, distictul Gurahumora, așezată pe pârâul Soloneț, spre Nord, și lipită de Cacica. Suprafața: 9,25 kmp, împreună cu Solonețul Nou are o populație 1.163 locuitori români, de religie gr. or. Cuprinde, pe lângă vatra satului, cu 1.151 locuitori, și târla Dealul Cojocului. Este străbătută de drumul principal Solca-Gurahumora; are o școală populară, cu o clasă, și o biserică parohială, cu hramul „Sfinții Mihail și Gavril”, de care ține și comuna Solonețul Nou, și târgul Cacica. Forma, odată, un singur sat și moșie cu Pârteștii de Jos, sub numirea de Pârtești, și aparținea mănăstirii Humorul, după dania unui oarecare Voevod Ștefan, confirmată la 1633 de Eustatiu Dabija-Vodă. Populația se ocupă cu creșterea vitelor și puțin cu agricultura. Comuna posedă 762 hectare pământ arabil, 451 hectare fânațuri, 14 hectare grădini, 588 hectare imașuri, 2.034 hectare păduri. Se găsesc 66 cai, 581 vite cornute, 290 de oi, 540 porci, 69 stupi²⁰⁰³.

1914: „De la începutul războiului, până în momentul de față, s-au făcut, în Bucovina, trei serii de recrutări pe față și una pe sub mână. Prima a fost făcută la începutul lui decembrie 1914, când au început rușii a înainta vertiginos spre centrul Bucovinei; a doua, s-a ținut prin martie 1915, după retragerea rușilor peste Prut, și a treia, la începutul lui mai 1915. La prima recrutare, s-au prezentat tineri, de la 18, la 21 de ani, și toți dispensații, de la 24, la 36 de ani, la a doua, toți bărbații, de la 18, la 42 de ani, și, la a treia, toți bărbații, de la 18, la 50 de ani. Formarea companiilor de „legionari” n-a fost alta nimică, decât o recrutate deghizată. / Recrutările acestea constituie un asasinat rușinos, la adresa țărănimii din Bucovina, căci, în vestul monarhiei, ele nu s-au făcut deloc, ori s-au ținut mult mai târziu și cu mai puțină rigoare. Felul cum s-au făcut ele în Bucovina este mai mult o deportare în masă a elementului românesc, căci, din cei care s-au prezentat, 98 la sută au fost recrutați și transportați imediat tocmai în văile alpine ale Stiriei. În fața comisiilor de recrutare, care erau numai o formalitate – mai simplu ar fi fost dacă li s-ar fi dat ordin jandarmilor să ia lumea cu ridicata și s-o escorteze spre Stiria –, s-au petrecut scene tragicomice și ridicole. Recruților, tuberculoși și uscați ca toaca, li se spunea că vor fi perfecți cavaleriști, fiind ușori pe cai; miopilor li se răspundea că vor fi cei mai buni infanteriști, căci, nevăzând dușmanul de la distanță, vor înainta până în fața lui și-l vor zdrobi. / Mulți au fost recrutați, fără să mai fie dezbrăcați, examinați sau chiar ascultați asupra defectelor ce le aveau. Unui flăcău bolnav, care, ținându-se cu mâinile de stomac, spunea că are vătămătură (dureri cronice de stomac), i s-a răspuns: „Recrutat ca tânăr cu termen redus, dacă ai bacalaureatul”. Au fost recrutați orfani, văduvi, căroră le-au rămas acasă câte șapte copii mici și fără nici un scut. Se înțelege că, față de străini, s-au făcut, de toate trei recrutările, abateri culpabile. Sub diferite pretexte ridicole, erau dispensați, după ce vărsau, în mâna medicului sau a altui personaj din comisie, suma necesară. Cei care, totuși, au fost recrutați, au fost eliberați de comisiile super-arbitrare din Stiria, care, după cum s-a dovedit mai târziu, lucrau în deplină înțelegere cu cele din Bucovina. Dintre 480 de recruți bucovineni, care s-au prezentat înaintea comisiei de super-arbitrare din Donawitz (Stiria), numai 20 au fost aflați ați. De notat e că, din cei 480, numai 16 erau români, care au fost recrutați cu toții, pe când între 464 străini, numai 4 au fost aflați

²⁰⁰³ Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 158, 159

apți. Puținii români, care au fost eliberați de comisiile de super-arbitrare, n-au mai fost lăsați să se întorcă acasă, sub pretext că Bucovina e zonă de război. Ei au fost adunați într-o tabără, la Baden, și, de acolo, atașați, pe furiș, câte câțiva, la fiecare batalion, ce trecea pe acolo, mergând spre câmpul de luptă. Toți recruții din Bucovina au făcut drumul spre Stiria pe cheltuiala lor. / Acolo, au fost chinuți, în mod barbar, cu foamea și cu instrucția, tratați ca niște animale. Din gura superiorilor, n-au auzit alte cuvinte, decât: „Valahi puturoși, bandiți, numai de spânzurat sunteți buni!” etc. Un anume Onoi, din Băișești, mut din naștere, era zilnic bătut, „pentru că nu vrea să vorbească”. Abia după trei săptămâni, s-au convins superiorii lui că, într-adevăr, e mut. Mulți au înnebunit, în urma acestui tratament barbar. **Un fecior din Pârtești** a fost aruncat, nebun, în închisoare și, pe motiv că se face, a fost bătut până ce a murit, într-o bună zi. Toți românii au fost trimiși, după o instrucție de maximum patru săptămâni, pe câmpul de luptă din Carpați și din Polonia rusească”²⁰⁰⁴.

1914-1918: Jertfa de sânge pentru Bucovina a fost depusă de „Rezervistul **Damian Lupescul**, Pârtești de Sus, Regimentul 22, rănit; Rezervistul **Constantin Nicuțar**, Pârtești, Regimentul 22, rănit; Sergentul **Strugariu**, Pârtești, Regimentul 22, rănit; Rezervistul **Ion Ungurean**, Pârtești, Regimentul 22, rănit”²⁰⁰⁵; „Infanteristul **Lexa Pop**, Pârtești de Jos, Regimentul 22, rănit”²⁰⁰⁶; „Glotașul **Nicolae Buliga**, Pârtești de Jos, Reg. 24, mort (1-10.06.1915)”²⁰⁰⁷; „Infanteristul **Lucan Androniuc**, Pârtești de Sus, Regimentul 22, rănit; Infanteristul **Roman Androniuc**, Pârtești de Sus, Regimentul 22, rănit”²⁰⁰⁸.

1916: Colecta pentru cei amputați și orfanii celor căzuți în luptă a găsit inimi generoase printre pârteștenii aflași în armata austro-ungară. Genistul din Arbeiter Abtig I/41, **Ciumeciu Dumitru**, din Pârtești de Sus, a dăruit 2 coroane, iar polițiștii de la k. u. k. Feldjaegerbatallion Nr. 18, nu au rămas mai prejos. **Tabria Ienzebe**, din Pârtești de Jos, a dat 1 coroană; **Strugari Dumitru**, din Pârtești de Sus, și **Turceac Nicanor**, din Pârtești de Jos, **Todos Miron**, din Pârtești de Jos – câte 1 coroană, iar **Straton Leon**, din Pârtești de Jos, 50 fileri”²⁰⁰⁹.

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Solca** făcea parte, ca locțiitor, și **Gheorghe Hojbota**, agricultor, Pârtești de Sus²⁰¹⁰.

1930, iulie 17: „**Ancheta în Bucovina.** Țăranii se plâng de proasta situație economică. Suceava, 16 (iulie). Reprezentanții autorităților, care se află în localitate, domnii Cădere, secretar general la ministerul de interne, general Gavrilesco și șeful de cabinet Cătuneanu, au vizitat numeroase comune din județul nostru: Bălăceana, Liuzii Humorului, Comănești, Pârtești de Jos, Cacica, Păltinoasa, Gura Humorului, Solca etc., etc. Pretutindeni au stat de vorbă cu țăranii, căutând să le arate că nu trebuie să dea ascultare derbedeilor care îi îndeamnă la dezordini. Țăranii au răspuns că ei nu vor decât liniște și nu se gândesc decât să-și valorifice recolta, dar așteaptă cu nerăbdare înființarea creditului agricol”²⁰¹¹.

1930, iulie 18: „**Joia grijilor în Bucovina.** Străduințele autorităților de a evita turburări. Suceava, 17 (iulie). Capii autorităților din Cernăuți și București, aflători în Suceava, nu au o clipă de odihnă. Zilnic, județul este cutreierat în lung și în lat, toate comunele sunt vizitate și pretutindeni se supraveghează cu atenție executarea măsurilor de ordine luate de centru. Țăranii cer ca deputații să vină în mijlocul lor pentru a le asculta păsurile. Până acum, numai deputatul Gorcea a făcut aceasta. Zvonindu-se că în comuna Arbore s-ar proiecta dezordini, dl Gorcea, care este foarte popular acolo, a plecat imediat în comună, a luat contact

²⁰⁰⁴ *Adevărul*, 28, nr. 10354, 8 ianuarie 1916, pp. 1, 2

²⁰⁰⁵ *Viața Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915

²⁰⁰⁶ *Viața Nouă*, IV, nr. 159 – Supliment, din 6 august n. 1915

²⁰⁰⁷ *Viața Nouă*, IV, nr. 165 din 31 octombrie n. 1915, p. 2 - Supliment

²⁰⁰⁸ *Viața Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8

²⁰⁰⁹ *Românul*, Nr. 25, Anul VI, joi 17/4 februarie 1916, p. 5

²⁰¹⁰ *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

²⁰¹¹ *Adevărul*, Anul 43, nr. 14279, joi 17 iulie 1930, p. 3

cu consiliul comunal și cu frunțașii satului și a reușit să liniștească spiritele. Dl Gorcea a mai vizitat comunele Pârteștii de Jos, Pârteștii de Sus, Cacica, Botoșana, Cajvana etc.”²⁰¹².

1941: „Se publică mai jos Lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morți pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24²⁰¹³: **Andronic Vasile**, frunțaș, ctg. 1935, cu ultimul domiciliu în comuna **Pârteștii de Jos**, județul Suceava, mort la 28 iulie 1941”.

1941: „Tabloul normaliştilor cu diploma de capacitate, numiți în învățământul primar, prin „incredințare de post”, pe ziua de 1 octombrie 1941”²⁰¹⁴: **Romocea Vasile**, seria 1938, media 7,60, numit în comuna **Pârteștii de Jos**, postul IX, jud. Suceava”.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943²⁰¹⁵, următorii învățători și învățătoare: **Dan Elena**, comuna **Pârteștii de Sus**, jud. Suceava, media 7,72; **Hopu Maria**, comuna **Pârteștii de Jos**, jud. Suceava, media 8,83”.

1945: „Prin Ordinul Nr. 319.634 din 15 Noemvrie 1945²⁰¹⁶, se fixează, pe data de 1 noemvrie 1945, următorii învățători la școlile arătate în dreptul fiecăruia: **Turcan Emilia**, la **Pârteștii de Jos**, p. 11, Mănescu”.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947²⁰¹⁷, următorii învățători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Busuioc Gheorghe**, de la Pârteștii de Sus, la Bălăceana; **Cosmaru Eleonora**, de la Arbore Centru, la Pârteștii de Jos; **Sezerman Nicanor**, de la Pârteștii de Jos, la Todirești; **Cristofor Viorica**, de la Dorohoi, la Pârteștii de Jos; **Dziubinschi Ioan**, de la Strigoaia, la Pârteștii de Sus; **Vatriceanu Neonila**, de la Pârtești-Deleni, la Liteni”.

„**Ciornei V. Grigore**, de la Pârteștii de Sus, la **Suceava**, Șc. Nr. 3. post I, vechime în grad; **Sahlean Claudia**, de la Pârteștii de Sus, la **Botușana**, post VII, soț preot; **Busuioc Gheorghe**, de la Bălăceana, la **Pârteștii de Sus**, post I, gradul cel mai mare”²⁰¹⁸.

1948: „Tablou de întreprinderi naționalizate trecute în administrarea comunelor, potrivit dispozițiilor art. 1, aliniatul penultim, din legea N. 119 din 1948, și pentru care urmează să se ia deciziuni în cauză de către Președinția Consiliului de Miniștri: Moara și gater fostă **proprietate a fraților Hass** din comuna Pârteștii de Jos”²⁰¹⁹.

1948: „Se înființează, pe data publicării prezentei deciziuni în *Monitorul Oficial*²⁰²⁰, Centrala Industrială a Lemnului... Fac parte din Centrala Industriei Lemnului, următoarele întreprinderi industriale: „**Frații Haas**”, cu sediul în Pârteștii de Jos; „**Tomuț Iacob**”, cu sediul în Pârteștii de Jos; „**Curt Singer**”, cu sediul în Cacica, Pârteștii de Jos”.

În cele două sate s-au născut sculptorul Ioan SÂRGHIE (8 martie 1893), cântărețul de folclor Traian STRATON (18 octombrie 1936), doctorul și publicistul Ioan IEȚCU (7 decembrie 1937), scriitorul Ilie DAN (11 septembrie 1938), artistul plastic Doina CATARGIU (30 ianuarie 1950), folcloristul Nicolae COJOCARU (6 iulie 1952), pictorul Francisc JISCA (1955) și publicistul Cezar STRATON (16 octombrie 1857).

²⁰¹² *Adevărul*, Anul 43, nr. 14280, vineri 18 iulie 1930, p. 3

²⁰¹³ *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.

²⁰¹⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 249, 20 octombrie 1941, pp. 6439 și următoarele

²⁰¹⁵ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

²⁰¹⁶ *Monitorul Oficial*, Nr. 277, 3 decembrie 1945, p. 10553

²⁰¹⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

²⁰¹⁸ *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iulie 1947, p. 4912

²⁰¹⁹ *Monitorul Oficial*, Nr. 229, 2 octombrie 1948, p. 7974

²⁰²⁰ *Monitorul Oficial*, Nr. 167, 22 iulie 1948, pp. 6049-6052

PĂTRĂUȚI PE SIRET. Aflat pe malul drept al Sirețelului, între Igești și Cupca, satul Pătrăuți pe Siret, cu cele două componente ale sale, Pătrăuții de Sus și Pătrăuții de Jos, constituie obârșia celebrei familii boierești a Turculeților, care, în **1610**, stăpâneau cele două vetre de sat.

1772: Recensământul lui Rumeanțev²⁰²¹, din 1772-1773, înregistrează la Pătrăuți, în Ocolul Berhometelor, fără alte precizări, „58 – toată suma caselor”, însemnând 2 popi, 6 femei sărace și 50 birnici.

1774: În 1774, **Pătrăuții de Sus** era locuit de 67 familii, iar în 1775, când făcea parte din Ocolul Berhometelor, avea 2 popi și 68 țărani iobagi, numărul familiilor ajungând la 124, în 1784.

1843: În 1843, biserica Sfintei Parascheva din Pătrăuții de Sus, cu 1.070 enoriași, se afla sub patronatul grafiniei Maria von STARZYNSKA, preot administrator fiind Teodor CUȘNIR, iar biserica Adormirii Maicii Domnului din Pătrăuții de Jos, cu 1.475 enoriași, aflată sub același patronat bisericesc, era slujită de preotul administrator Nicolai KIRSTIUK. În 1876, cele două biserici se aflau sub patronat împărătesc (cea din Pătrăuții de Jos fusese reconstruită în 1802, urmând a fi restaurată în 1883, iar cea din Pătrăuții de Sus, reparată în 1843, va fi reconstruită în 1906); biserica din Pătrăuții de Sus, cu 1.367 enoriași, îl avea paroh pe Dimitrie DAN, iar cea din Pătrăuții de Jos, cu 2.184 enoriași, îl avea paroh pe Vasilie CIUPERCOVICI. În 1907, la Pătrăuții de Sus paroh era Maximilian MITRIC, născut în 1865, preot din 1893, paroh din 1904, cantor fiind, din 1899, Istratie GHERMAN, născut în 1873, iar la Pătrăuții de Jos paroh era Grigorie GRIGOROVICI, născut în 1846, preot din 1876, paroh din 1880, cantor fiind, din 1900, Vasile PALIEVICI, născut în 1854.

1861: Din 1861, funcționa la Pătrăuții de Sus o școală cu 2 clase, iar din 1888, o școală cu 4 clase, la Pătrăuții de Jos, unde se va deschide, în 1900, și o școală cu o clasă²⁰²².

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Storojineț – **Storojineț** (Curte districtuală), Banila Moldovenească pe Siret, Broscăuți, Budeniț, Cireș cu Opaț, Ciudin cu Neuhütte (coliba nouă), Davideni, Igești, Iordănești, Camenca cu Petriceanca, Carapciu pe Siret cu Hatna, Comarești, Comarești Camerale cu Althütte (coliba veche), Crasna-Ilschi cu Glashütte (fabrica de sticlă), Cupca, Panca, **Pătrăuți pe Siret**, Prisăcăreni, Ropcea, Suceveni sau Pomești, Zadova”²⁰²³.

1882: Volumul 8, Raport anual pentru 1881. Pagina XI. (Tumuli, morminte megalitice, descoperire de aur). „Conservatorul Gutter a raportat recentele sale cercetări arheologice în Bucovina, în special în vechiul castel din Suceava. S-a remarcat raportul aceluiași conservator despre tumulii din Pătrăuți (Petrouts), Siret (Sereth), Corcești (Korczeshti) și Ropcea (Ropcze), precum și un alt raport, despre așa-numitele morminte megalitice, găsite la Jankulberg (Dealul lui Iancu) și despre un depozit de aur, găsit la Hatna”²⁰²⁴.

1890: În 1890, Pătrăuții de Sus, sat al comunei Pătrăuți pe Siret, avea 1.012 locuitori. Învățător era Ilie Pițul, Ioan Zavadovschi era paroh, iar Istratie Gherman – cantor bisericesc. Pătrăuții de Jos, care adăpostea palatul comunal, avea 2.112 locuitor, primar fiind Vasile Pojoga. Ștefan Gribovschi era învățător, paroh era Ioan Grigorovici, iar cantor bisericesc – Vasile Palievici.

²⁰²¹ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 337

²⁰²² SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 36, 1876 p. 46, 1907 p. 169

²⁰²³ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

²⁰²⁴ Romstorfer, Carl A., *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

1898: „În anul 1898, către societatea pe acțiuni pentru exploatarea lemnului și tăierea cu fierăstraie abur (fostă **Th. & Ch. Götz**) din Vatra Dornei a achiziționat și producția de material de tăiat cu fierăstraiele cu abur din Lucavăț și Pătrăuții de Jos; necesarul de lemn brut al acestor două gater este de aproximativ 60.000 de metri cubi pe an. Căile ferate locale, care erau atașate la linia principală, furnizează materiile prime din zonele înalte ale Bucovinei”²⁰²⁵.

1903: Banca populară raiffeisiană din Pătrăuți pe Sirete a fost înființată în primăvara anului 1903, sub președinția lui Ioan Zavadovschi, director fiind Ioan Grigorovici, iar vistiernic – Dimitrie Olinic.

1907: „Duminică, în 3 martie, se va sfinți biserica nou clădită din comuna Pătrăuț pe Sirete. Actul sfințirii îl va săvârși, ca delegat al Î. P. S. Sale Mitropolitul Vladimir, Î. P. C. Sa dl protopresviter staurofor Calistrat Coca”²⁰²⁶.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Pătrăuțul pe Siret**, comună rurală, districtul Storojineț, așezată pe ambele părți ale Siretului Mic, la confluența sa cu Sirețelul. Suprafața: 36,46 kmp; populația: 3.324 locuitori români, de religie gr. or. Se compune din Pătrăuțul de Sus, pe stânga Siretului Mic și din Pătrăuțul de Jos, pe dreapta Siretului Mic. Este așezată lângă drumul districtual Ciudei-Petricanca, care se bifurcă aci, o ramură apucând spre Frătăuț; stație de drum de fier a liniei Ciudei-Carapciu; are 2 școli populare, cu cu câte o clasă; 2 biserici parohiale, una cu hramul „Sfânta Paraschiva”, în Pătrăuțul de Sus, cealaltă, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”, în Pătrăuțul de Jos; o casă de economii. La 1776, era proprietatea leahului Bahminschi. Se mai numește și Pătrăuțul Turcului. Spune o legendă că primul fondator al acestui sat s-ar fi numit Petre Turculeț, de la care s-a dat numire și satului. În Pătrăuțul de Sus se află o fabrică mare de scânduri, cu 2 gater. Populația se ocupă cu agricultura și cu creșterea vitelor. Comuna posedă 1.943 hectare pământ arabil, 875 hectare fânașuri, 36 hectare grădini, 1.120 hectare iamașuri, 2.661 hectare păduri. Se găsesc 262 cai, 1.858 vite cornute, 347 oi, 841 porci și 126 stupi. **Pătrăuți, moșie**, cu administrație specială, districtul Storojineț. Suprafața: 31,22 kmp; populația: 109 locuitori izraeliți, poloni și germani; religia mozaic, romano-catolică, greco-orientală și greco-catolică. Se compune din: Pătrăuțul I., cu 80 locuitori, și Pătrăuțul II., cu 29 locuitori. La 1766, era proprietatea leahului Bahminschi”²⁰²⁷.

1910: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner²⁰²⁸, în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la pătrăuțeanca Anița BOGDANIUC (fără vârstă menționată, în 1910).

1912: „După „Șematismul diecezei arhiepiscopale ort. or. din Bucovina pe anul 1911” (șematismul pe anul 1912 încă n-a apărut)”, patronatul este asigurat de „Centrala Însoțirilor Economice Române din Bucovina în 3 parohii (Pătrăuții de Jos pe Siret, Românești și Danila) și „Seljanska Kassa” (Centrala Însoțirilor Economice Rutene din Bucovina), patron în 2 parohii (Pătrăuții de Sus pe Siret și Davideni)”. „**Centrala Însoțirilor Economice Române din Bucovina** a cumpărat, înainte cu câțiva ani, moșiile Milișăuți și Pătrăuții de Jos pe Siret (cu ele era împreunat și patronatul din parohiile Pătrăuții de Jos pe Siret, Românești și Danila), cu menirea ca ele să fie parcelate și vândute, în loturi mai mici, țăranilor români din aceste comune. Cu cât a cumpărat Centrala aceste moșii și dacă le-a obținut ieftin sau prea scump, aceasta ne-o spun îndeajuns gazetele noastre din Cernăuți, „Foaia Poporului și „Viața Nouă”, care nici azi n-au picat de acord, și cu greu vor și pica, întru stabilirea adevărului. Dar și „Seljanska Kassa” (Centrala Însoțirilor Economice Rutene din Bucovina) a cumpărat tot 2

²⁰²⁵ Engel, Alexander von, *Österreichs Holz-Industrie und Holzhandel*, I Theil, Wien 1907, pp. 196-202

²⁰²⁶ *Apărarea Națională*, Nr. 15, Anul II, duminică 3 martie stil nou 1907, p. 3

²⁰²⁷ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 159, 160

²⁰²⁸ MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Tritsch Verlag Wurzburg, 1940

moșii, în Pătrăuții de Sus pe Siret și Davideni, și iarăși cu menirea ca să fie parcelate și vândute, dar nu țăranilor ruteni, ne-existenți în părțile acelea, ci țăranilor români rutenizați din cele 2 comune „mixte” (nu mixte, ci *inundate!*) din valea Sirețelului! Dar pe când Centrala română a cumpărat moșii, ca să ferească sate românești de o invaziune galițiană (!), „Seljanska Kassa” a cumpărat moșiile amintite, cu scopul ca să facă prozeliți în rândurile noastre și să propage lățirea galițianismului veșnic flămând cât mai departe, înspre miazăzi. Dar aceasta nu se ține întocmai de patronatul bisericesc din Pătrăuții de Sus pe Siret și Davideni, care, prin cumpărătură, a trecut la „Seljanka Kassa”... Un lucru însă e constatat: moșiile românești se înstrăinează tot mai mult, iar numărul patronilor străini crește pe zi ce trece ! Așa e la noi! / Cernăuți, 1 martie 1912 / **Ilie Dugan**²⁰²⁹.

1914-1918: Obolul de sânge pentru Bucovina a fost depus de „Rezervistul **Dimitrie Bilei**, Pătrăuți pe Siret, Regimentul 22, rănit²⁰³⁰”; „Infanteristul **Constantin Medwighi**, Pătrăuți, Regimentul 22, rănit; Corporalul **Alexa Osețchi**, Pătrăuți pe Siret, Regimentul 22, rănit²⁰³¹”; „Sergentul **Ion Tochița**, Pătrăuți pe Siret, Regimentul 22, rănit; Infanteristul **Ignatie Vorovan**, Pătrăuți pe Siret, Regimentul 22, rănit; Glotașul **Vasile Burla**, Pătrăuți pe Siret, prizonier; Glotașul **Ilie Buta**, Pătrăuți pe Siret, mort²⁰³²”; „**Maxim Rotar**, fiul lui **Petru**, născut la 12 octombrie (?) în **Pătrăuți** (pe Siret, cazul fiind judecat de Tribunalul Cernăuți, și nu de cel din Suceava – n. n.), în timpul din urmă domiciliat aici, a fost înrolat, la începutul războiului, la oaste și a căzut prizonier la ruși. El ajunsese în lagărul de prizonieri din Trotzkoje (Samara), aici s-a îmbolnăvit de tifos și, după comunicările unor persoane necunoscute, ar fi murit în anul 1915. Presupunându-se probabilitatea decesului, se dispune, la cererea soției sale, Ana Rotar, procedura pentru stabilirea morții celui dispărut²⁰³³”; „**Grigore Pădure**, născut în 19 noiembrie 1875, țăran din **Pătrăuți pe Siret**, s-a înrolat, cu ocazia mobilizării generale, la oaste și, în anul 1916, a căzut el în prinsoare la ruși. Întorcându-se, în anul 1917, din prinsoare, a venit el în spitalul Pardubirtz, apoi la Regimentu 22, la Fridek-Mistek. Acolo să fi murit el, la 27 decembrie 1917, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Axeniei Pădure, procedura pentru declararea morții celui dispărut²⁰³⁴”; „**Dumitru Cuciurean**, născut la 30 octombrie 1874, în **Pătrăuții de Sus**, ar fi murit, la finea toamnei anului 1916, în Cârlibaba, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soției sale, Anei a lui Dumitru Cuciurean, procedura pentru declararea morții celui dispărut²⁰³⁵.

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Storojineț** făcea parte, ca locțiitor, și **Ilie Vasca**, agricultor, Pătrăuții pe Siret²⁰³⁶.

1919: Prin deciziunea ministerială nr. 1593/1919, semnată, în numele lui Ion Nistor, de Iorgu Toma, erau numiți în „Comisiunea de apel pentru evaluarea taxei de cărșmarit” pe anul în curs cei mai renumiți crâșmari din Bucovina, unul dintre aceștia fiind... primarul Pătrăuților pe Siret, **Ilie Ștefuriac**²⁰³⁷.

1941: În 1 aprilie 1941, printre victimele masacrului de la Fântâna Albă, secerate de automatele grănicerilor sovietici, s-au numărat și **Constantin Cuciureanu**, **Arcadie Ursulean** și **Gheorghe Moțoc**, din Pătrăuții de Sus, și **Zaharia Boiciu**, **Ana Feodoran** a lui **Simion**, **Gheorghe Feodoran** a lui **Gheorghe**, **Teodor Feodoran** a lui **Gheorghe**, **Maftei Gavriiliuc**, **Ion**

²⁰²⁹ Dugan, Ilie, *Patroni și patronat în biserica ortodoxă din Bucovina. Date și reflexii*, în *Românul*, Nr. 98, Anul II, Arad, joi 3/16 mai 1912, pp. 8, 9

²⁰³⁰ *Viața Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915

²⁰³¹ *Viața Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915

²⁰³² *Viața Nouă*, IV, nr. 159 – Supliment, din 6 august n. 1915

²⁰³³ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 76, Cernăuți în 22 Octomvrie nou 1919, pp. 5-9

²⁰³⁴ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 10, Cernăuți 22 martie nou 1921, pp. 112-117

²⁰³⁵ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 2, Cernăuți 25 ianuarie nou 1921, pp. 18-21

²⁰³⁶ *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

²⁰³⁷ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 69, Cernăuți, în 3 octombrie nou 1919, pp. 1-3

Pătrăuceanu a lui Ilie, Ștefan Pavel a lui Petru și Rafila Pojoga, din Pătrăuții de Jos. Alte victime ale bolșevismului au fost Ion D. Nica, Vasile I. Nica și Gherasim I. Nicolaevici, deportați în 13 iunie 1941, morți în lagărele sovietice.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943²⁰³⁸, următorii învățători și învățătoare: **Iliuc Ecaterina**, comuna Pătrăuții de Sus, Centru, jud. Storojineț, media 7,12; **Popescu Constantin**, comuna Pătrăuți, Cracaua, jud. Storojineț, media 7,62”.

La Pătrăuții de Sus s-au născut istoricul și publicistul bucovinean Simeon RELI (1882-1945) și rectorul Academiei Teologice din Cluj Ioan VASCĂ (1892-1964), iar la Pătrăuții de Jos, publicistul, filologul și politicianul Ion POPESCU (n. 1964).

PĂTRĂUȚI PE SUCEAVA. Sat vechi românesc, atestat documentar în **10 aprilie 1430**, când Alexandru cel Bun întărea lui Vlad Aldiș (Aduș) „satul anume Pătrăuți pe Suceavă, ocolul de sus, acolo unde este casa lui”, Pătrăuți pe Suceavă este reamintit, în 12 decembrie 1627, când Miron Barnovschi Vodă întărea jumătate de sat lui Lupul Cup și jupânesei lui, fata Enculesii.

1709: Biserica din Pătrăuți, ctitorită de Ștefan cel Mare, în 1487, ruinată în veacurile care au urmat, dar reparată, între anii 1709-1724, de episcopul Calistru al Rădăuților, și transformată în biserică a unei mănăstiri de maici, avea, în 1843, 1.468 enoriași, păstoriți de parohul Georgie MEDVIG și de preotul cooperador Vasilie TURTURIAN. În 1876, biserica avea 1.175 enoriași, păstoriți de parohul Ioan ABADGER. În 1907, paroh era cărturarul bucovinean Constantin MORARIU, născut în 1854, preot din 1878, paroh din 1897, iar cantor, din 1905, George ȘINDELARIU, născut în 1878.

1711: În 12 mai 1711, episcopul Calistru al Rădăuților „a acoperit, împreună cu banul Dimitrie Macri”, staroste de Cernăuți, pustia mănăstire din Pătrăuți, care de mult timp sta descoperită, a înpopulat-o din nou cu călugărițe și i-a înapoiat satele ei, Pătrăuți și Mihoveni²⁰³⁹.

1747: Cealaltă jumătate de sat aparținea mănăstirii Pătrăuți, iar în 27 iunie 1747, „călugărița Natalia de la Pătrăuți, cu întreg soborul” se jeluia lui Grigore Ghica Vodă, „zicând precum că moșia lor, Pătrăuți, care se hotărăște cu (moșia) Dragomirna și cu o moșie a mănăstirii Sf. Ilie, și, mai sus, cu Costina, se împresoară”, iar Vodă trimite hotarnici.

1765: În 15 iunie 1765, stareța Sofia se jeluia la Divan, împotriva lui Radu căpitan, care ar fi împresurat moșia mănăstirii dinspre Dărmănești.

1772: În 16 iunie 1772, călugărițele se jeluiau împotriva ispravnicilor, care le-ar fi interzis să-și ia scutelnici din satele mănăstirești, „zicându-să să și-i ia din oameni străini, bejenari”, iar Divanul Domnesc, evlavios și nespus de cucernic, întărea mănăstirii 30 de scutelnici din Pătrăuți, 10 pentru mănăstire, 5 pentru Iustina, fata Pășcăniții, 5 pentru Elisaveta, fata Miclescului, 3 pentru Sofronie Cherchejoai, 3 pentru două fete ale lui Durac și 2 pentru popa Afanasie din Pătrăuți.

1774: În 1774, satul Pătrăuți avea 51 familii de iobagi, iar în 1775, când făcea parte din Ocolul Mijlociu, 5 popi și 48 țărani iobagi. Robii mănăstirești, țiganii, desigur că încă nu se luau la numărătoare, deși vor spori numărul populației de mai târziu.

1775: Recensământul lui Rumeanțev²⁰⁴⁰, din 1772-1773, înregistrează la Pătrăuți, în Ocolul Mijlocului, fără alte precizări, „56 – toată suma caselor”, însemnând 16 scutelnici ai văduvelor Negeloe, Micliasca și Cercăzoae, 6 popi, 3 femei sărace, 1 țigan și 30 birnici.

²⁰³⁸ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

²⁰³⁹ DIMITRIE DAN, *Cronica Episcopiei de Rădăuți*, p. 100

²⁰⁴⁰ ACAD. ȘT. RSS MOLDO., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 342

1781: În 22 decembrie 1781, vechilul mănăstirii de maici din Pătrăuți, Grigorie preot, declara Comisiei cezaro-crăiești de delimitare a proprietăților în Bucovina că mănăstirea a fost zidită de Ștefan cel Mare, apoi a fost părăsită, de creșteau copaci pe ziduri, până ce, în urmă cu vreo 80 de ani, episcopul Calistru al Rădăuților a refăcut-o.

1782: Călătorind spre Suceava, prin Românești și Pătrăuți, înspre „Luitak” (N.N.: Realizatorii volumului presupun, cu oarece îndoieli, că ar fi unul dintre cele două sate Călinești, al lui Ienache sau al lui Cuparenco, dar mult mai probabil că este vorba despre satul Ițcani), Hacquet întâlnește aici „primii coloniști ai provinciei, care au emigrat din Banat. Aceștia nu erau decât niște cerșetori, în număr de douăzeci și două de familii, care s-au așezat pe terenurile și în casele părăsite de moldoveni (la anexare). Cum nu era destul loc pentru ei, aici, au fost mutați ceilalți la Suceava (unde a mai fost așezată o colonie germană), la Molodia, la Dragomirna și „Rosez” (N.N.: Localitate dispărută, opinează realizatorii volumului, deși s-ar părea că e vorba despre satul Roșa, de lângă Cernăuți). Acești oameni au primit ajutoarele necesare, dar nici pe departe ce au primit germanii, iar mai apoi, treptat, au trebuit să achite totul”²⁰⁴¹.

1784: În 1784, satul Pătrăuți avea 97 familii de țărani.

1788: Contele Feodor Karacsay de Valyesaka, participant, în 1788-1791, la asediul Hotinului și la marile bătălii de pe teritoriul Moldovei, bun cunoscător al fiecărei regiuni moldovenești, scria că „mănăstiri de călugări sunt la Humor, Putna, Sucevița și Dragomirna, iar în Pătrăuți este o mănăstire de călugărițe de rit ortodox”²⁰⁴².

1861: Din 1861, funcționa în Pătrăuți o școală cu 5 clase²⁰⁴³.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Suceava** (Oraș cu tribunal districtual) cu Cutul Zamca, Ițcanii Vechi și Șeptilici, Bosance cu Nemericieni, Podeni, Hriața și Lisaura, Bunești, Buninți, Chilișeni, Danila, Găureni, Hatna cu Dărmănești, Iacobești sau Fogodisten cu Gura Solcii, Slobozia sau Milișăuții de Jos, St. Ilie, Ipotești, Ițcanii Noi, Călinești Enache cu Vasilache, Călineștii lui Kuparenko, Costâna cu Berindești, Liteni, Mereței, Mihoveni, Mitocul Dragomirnei cu Lipoveni, Părhăuți, **Pătrăuți pe Suceava**, Reuseni, Romanești, Rus Mănăstioara, Rus Plavalar cu Rus Poienile, Securiceni, Șcheia, Soloneț, Stroești pe Suceava, Tișăuți, Todirești cu Pietroasa, Uidești, Zaharești”²⁰⁴⁴.

1886: În 15 noiembrie 1886, doi pătrăuțeni care lucrau la rafinăria de petrol din Gara Ițcani, Mandachi Pascariu și Petrea Ichimciuc au fost victimele unui accident de muncă, fiind otrăviți de gazele unui vagon cisternă, pe care îl curățau²⁰⁴⁵.

1890: În 1890, comuna Pătrăuți, cu biserica voievodală readusă la rostul ei și slujită de preoții Teodor Danilevici și Teodor Petruc, ajutați de cantorul bisericesc Georgie Velehorschi, avea 1.667 locuitori. Comuna avea doi învățători, pe Georgie Nicoară și pe Ilarie Vitenco, iar obștea aceea apreciabilă era condusă de primarul Teodor Turtorean.

1891: Volumul 17, nota 160, pagina 178 (Conservarea monumentelor din Bucovina). „Profesorul conservator Romstorfer a înaintat deja Comisiei Centrale un raport foarte important, privind necesitatea conservării multor monumente importante din Bucovina. În același timp, el a atras atenția asupra bisericilor mănăstirești din Putna, Sucevița, Dragomirna, asupra bisericilor mai vechi ale parohiilor și ale filialelor din Horecea, Toporăuți, Siret (2), Mănăstiriște, Suceava (4) Ilișești, Pătrăuți, Sf. Ilie, Rădăuți, Sucevița,

²⁰⁴¹ *Călători*, X, II, p. 827

²⁰⁴² *Călători*, XIX, I, pp. 779-783

²⁰⁴³ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 48, 1876 p. 41, 1907 p. 157

²⁰⁴⁴ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

²⁰⁴⁵ REVISTA POLITICĂ, Anul I, Nr. 13, decembrie 1886, p. 4

Solca, Comarești, Arbore, Volovăț, Milișăuții de Sus, Satulmare, Mănăstirea Humorului, Voroneț, Vatra Moldovița etc., în afară de numeroasele biserici din lemn. La biserica din Mănăstirea Humor, mortarul pedestalului, care are o înălțime de aproximativ un metru, a căzut parțial, cu excepția peretelui inferior, care poartă încă picturi splendide. Pe cei aproximativ 30 cm lățime, pietre de profil pietonal sunt desfăcute sau chiar aruncate, îmbinările fiind mai ales fără mortar. Trotuarul din jurul bisericii s-a scufundat atât de adânc, încât nu numai că nu mai servește scopului, dar a devenit de-a dreptul dăunător construcției. Când s-au desființat mănăstirile, această biserică a devenit biserică parohială, iar iconostasul de acolo este de remarcă²⁰⁴⁶.

1901: În 24 februarie 1901, inconfundabilul cărturar bucovinean Constantin Morariu, paroh la Pătrăuți, a înființat banca raiffeisiană din comună, cu 87 membri, sub președinția lui George Nicoară, cu Ioan de Barbir vicepreședinte, cu George Bucevschi membru al direcțiunii, viitorul primar Ion Corniciuc, cu care cărturarul bucovinean avea să se afle într-o permanentă dispută, fiind vistiernic.

1907: Din comitetul districtual al Sucevei făceau parte urmașul celebrului făcător ardelean de clopote, Vasile Fogoraș, împreună cu primarul Ioan Corniciuc și cu Ion Solonar, toți „gospodari din Pătrăuț”²⁰⁴⁷.

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner²⁰⁴⁸, în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la pătrăuțencele Paraschiva TURTUREAN (învățătoare, 27 ani în 1908) și Catinca a lui Sava URÎTU (70 ani în 1908).

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Pătrăuțul pe Suceava**, comună rurală, districtul Suceava, așezată pe pârâul Pătrăuceanca, afluent, pe stânga, al râului Suceava. Suprafața: 22,56 kmp; populația: 2.667 locuitori români, de religie gr. or. Cuprinde, pe lângă vatra satului, și târla Prisaca. Printr-o șosea comunală este legată de drumul districtual Suceava-Siret, care trece prin apropiere. Are o școală populară, cu 2 clase (deci, 60 școlar – n. n.); o biserică parohială, cu hramul „Înălțarea Sfintei Cruci”, și un cabinet de lectură. Pe teritoriul acestei comune a zidit Ștefan cel Mare o biserică, la 1487. Populația se ocupă cu agricultura și creșterea vitelor; în timpul iernii, o bună parte își agonisește pâinea zilnică în pădurile fondului religionar, prin tăiatul lemnului. Comuna posedă 990 hectare pământ arabil, 227 hectare fânașuri, 26 hectare grădini, 752 hectare imașuri, 1.413 hectare păduri. Se găsesc 135 cai, 881 vite cornute, 1.074 oi, 700 porci, 178 stupi. **Pătrăuți, mănăstire**, astăzi biserică parohială în comuna rurală Pătrăuți pe Suceava. A fost zidită de Ștefan cel Mare, la 1487. Războaiele ce au clocotit însă pe petecul de pământ unde se află acest sfânt lăcaș erau pricină că mănăstirea a rămas multă vreme părăsită (nici vorbă, responsabilitatea fiind a Mitropoliei Sucevei, care o lăsase să se ruineze și să fie copleșită de copaci și buruieni – n. n.). Abia între anii 1709 și 1724 ea a fost restaurată, de către episcopul Rădăuțului, Calistru, așezându-se în ea maici (fete de boieri, pentru care au fost aduși mulți robi țifani – n. n.), ce au și stăpânit mănăstirea cu multă râvnă până la secularizarea ei de către austrieci! La 1776, se aflau la Pătrăuți încă 37 de maici. Mănăstirea posedă, pe lângă satul Pătrăuțului, încă moșia Mihoveni. **Pătrăuți, moșie**, cu administrație specială, districtul Suceava. Suprafața: 42,07 kmp; populația: 109 locuitori, dintre care majoritatea o formează românii și germanii, restul ruteni, izraeliți și alții; religia gr. or. pentru majoritate, apoi rom. cat., mozaică și evanghelică. Se

²⁰⁴⁶ Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

²⁰⁴⁷ *Apărarea Națională*, Nr. 21, Anul II, joi 21 martie stil nou 1907, p. 4

²⁰⁴⁸ MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Tritsch Verlag Wurzburg, 1940

compune din moșiile: 1). Pătrăuț propriu-zis, cu târlele Cruciana și Racoveț, având împreună 22 locuitori; 2). Mihoveni; 3). Mitocul; 4). Lipoveni și 5). Buninți”²⁰⁴⁹.

1909: „Avem o societate de cetire și în Pătrăuț pe Suceavă și mărturisesc sincer că, într-o duminică, am rămas uimit, când am văzut localul ei plin de membri și pe fiecare cu câte una, două sau și mai multe cărți în mână, iar bibliotecarul mi-a arătat dulapul de cărți aproape gol și un caiet, cu însemnarea numelui împrumutătorilor, umplut gata și altul nou în loc. Fac acum o mică digresiune. Parohienii mei, având concentrate în casa lor națională „Viitorul”, biblioteca și banca sătească, societatea „Arcașul”, prăvălia, o sală spațioasă pentru petreceri și o concesiune pentru vânzarea de băuturi, au început a fi harnici cetitori. Dar, ah!, eu nu știu de mai este altă comună în Bucovina, unde să se facă, de sfânta taină a căsătoriei, atâta batjocură, câtă se face în Pătrăuț pe Suceavă. Și mai sunt între voi, pătrăuțenilor, și de aceia ce socot că văd așa de bine, cum nu mai vede nimeni altul, și tocmai din pricina acestei sumeții nu se sfiiesc a zgâria pe furii trupul încă tot răstignit al bietului nostru bine obștesc, dorind să se înfrupte măcar cu o picătură de sânge din el. Și foarte mult ar trebui să scriu, dacă aş vrea să înșir toate păcatele câte se fac încă în Pătrăuț, în privința datoriei creștinești către aproapele. Concesiunea de băuturi l-a silit pe comitetul societății „Viitorul” să înființeze, în timpul din urmă, o societate nouă, în care cei ce vor să intre au să primească numai următorul bilet tipărit: „Bilet de intrare la societatea treziei pe viață „Mântuirea”. Juruiesc înaintea lui Dumnezeu și a tuturot martorilor de față că, măcar de aş bea orice băutură, voi fi treaz toată viața, atât în casa mea, ca să dau pildă bună soției mele și copiilor mei, cât și la cumătrii, nunți, hramuri și la orice fel de petreceri și prilejuri, fie din satul meu sau ori și de unde ar fi. La hramul din Pătrăuț pe Suceavă nu voi da nici unui hramar băuturi până la amețire și, venind vreunul la casa mea numai cât de puțin amețit, nu-i voi mai da nici un strop de băutură. Așa să-mi ajute Dumnezeu, să-mi mântuiască traiul de aici și sufletul, și să deie sănătate și tot binele soției mele și copiilor mei. Amin” (Iscălitura mea). Dintre multele cauze ale înființării acestei societăți, dau aici numai una: parohianul meu Teodor Bucevschi mi-a spus că un fecior beat umbla să-lucidă la cabinet (casa națională). Mai departe, el mi-a grăit cam așa: „Eu nu mai pot suferi cele ce se întâmplă la cabinet. De aceea, nici nu mă mai duc acolo, ci, duminica și sârbătoarea, merg la șvabii din Ițcani (cei cu „Biblia”), unde și ei se adună la cabinetul lor și îți e mai mare dragul să-i asculți, cât de frumos grăiesc și se pun la cale despre lucrul câmpului cu mașinele de cosit și de semănat și despre toate nevoile. Acolo aferim că-ți place să stai la sfat și eu am învățat multe de la dânșii și am mare folos!”. Cazul fugii analfabetului Teodor Bucevschi, de la întunerecul cabinetului din Pătrăuț pe Suceavă, la lumina cabinetului nemților din Ițcanii Noi ne arată foarte clar seceta, foametea și urgia de care am amintit și numaidecât trebuie să fie, pentru noi, românii, un *memento* / **Constantin Morariu**²⁰⁵⁰.

1915: Urmând exemplul Vienei, care inițiasc „Țintuirea ostașului ferecat”, și al Berlinului, unde „s-a construit din lemn o statuie uriașă a generalului Hindenburg, pe a cărui suprafață se pot bate 20 milioane de ținte”, colectându-se, astfel, 20 milioane de mărci, Suceava, „din inițiativa unui comitet aranjor al serbării, compus din neobositul prefect Dr. Korn, Președintele Tribunalului Dr. Handl, girantul orașului, consilierul guvernial V. Gribovschi, și profesorul gimnazial Dr. Orest de Tarangul” a pus să se facă „un product, lucrat cu multă artă, din lemn de tei, de cunoscutul maestru Vasile Buliga din Câmpulung”, după care a trecut la organizarea de colecte publice... La Pătrăuți, în 27 octombrie, reprezentant al prefecturii a fost inspectorul Tarasievici. Era o vreme rea, dar, datorită preotului Constantin Morariu, administratorului silvic Bârtoi, primarului și secretarului Rodinciuc și preoților Eugen Bodnarescu din Hatna și Totoiescu din Mitoc, s-au strâns 1.065 coroane, iar „copii din școală, sub conducerea doamnelor învățătoare și a superiorului

²⁰⁴⁹ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 159, 160

²⁰⁵⁰ *Foaia Diecezană*, Nr. 38, Anul XXIV, 20 septembrie stil vechi 1909, p. 2

Brăescu, au apărut, la țintuire, fiecare cu coroana sa. Astfel se documentează creșterea patriotică ce o primesc copilașii noștri. Au ținut cuvântări, iar primarul Morariu, din Mitoc, a cerut venirea buciului și în comuna lui, duminică, 7 noiembrie 1915²⁰⁵¹.

1916: Colecta pentru cei amputați și orfanii celor căzuți în luptă înregistrează și dania genistului din Arbeiter Abtig I/41 „**Gheorghian Vasile**, din Pătrăuți, cu 1 coroană”²⁰⁵².

1914-1918: Sacrificiul de sânge pentru Bucovina a fost făcut de „Infanteristul **Atanasie Doroftei**, Pătrăuții Sucevei, Regimentul 22, rănit”²⁰⁵³; „Glotașul **Ioan Greciuc**, Pătrăuții Sucevei, Regimentul 22, prizonier”²⁰⁵⁴; „Sergentul major **George Croitor**, Pătrăuții Sucevei, Bat. jandarmi 5, rănit; Infanteristul **George Haraga**, Pătrăuții Sucevei, Regimentul 22, rănit”²⁰⁵⁵; „**Maxim Rotar**, fiul lui Petru, născut la 12 octombrie (?), în **Pătrăuți**, în timpul din urmă domiciliat aici, a fost înrolat, la începutul războiului, la oaste și a căzut prizonier la ruși. El ajunsese în lagărul de prizonieri în Trotzkoje, guvernământul Samara, aici s-a îmbolnăvit de tifos și, după comunicările unor persoane necunoscute, ar fi murit, în anul 1915. Fiind, deci, probabil decesul, se dispune, la cererea soției sale, Ana Rotar, procedura pentru stabilirea morții celui dispărut”²⁰⁵⁶; „**Toader a lui Gheorghe Nastasi**, din **Pătrăuți** pe Suceava, care a participat la război și să fi căzut în anul 1914, pe frontul rusesc, după cum afirmă martorii. Fiind deci probabilă prezumțiunea legală a morții, se îndrumază, la cererea soției sale, Măriuca a lui Toader Nastasi, procedura pentru declararea morții celui dispărut”²⁰⁵⁷; „**Simion a lui Toader Sauciuc**, din **Pătrăuți pe Suceava**, a participat la război și ar fi căzut, într-o luptă în Carpați, în anul 1915, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumază, la cererea soției sale, Iftemia a lui Simion Sauciuc, procedura pentru declararea morții celui dispărut”²⁰⁵⁸; „**Ștefan a lui Ioan Luțac**, din **Pătrăuți** (pe Suceava – n. n.), a participat la război și ar fi murit într-un spital din Freiberg, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumază, la cererea soției sale, Ana a lui Ștefan Luțac, procedura pentru declararea morții celui dispărut”²⁰⁵⁹; „**Vasile a lui Simion Bucevschi**, din **Pătrăuți pe Suceavă**, a participat la război și e dispărut din anul 1914, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumază, la cererea soției sale, Veronica a lui Vasile Bucevschi, procedura pentru declararea morții celui dispărut”²⁰⁶⁰.

1919: În cadrul schimbărilor din conducerile Cooperativelor Raiffeisen, la **Pătrăuți pe Suceava**, sunt șterși Constantin Morariu, Ioan de Barbier, Ioan Solonariu, George Bucevschi și George Nicolai Turturean, fiind introduși directorul Arsenie Fartaieș, vicedirectorul Ioan Dohotariu și membrii în direcțiune Ioan Corniciuc, George Romaș și George Ioan Gavril Iurețchi²⁰⁶¹.

1920: „**Deciziune de expropriere No. 1582/20.** Deciziunea comisiei agrare de ocol Suceava, cu care s-a decis renunțarea la expropriere a corpurilor rusticale fasc. No. 361, 1421, 1630 și 2038 din registrele fonciare pentru comuna cadastrală **Pătrăuți** (Suceava), proprietatea dnei Sidonie Reszuska și Bronislau Reszuski și Helene Reszuska, măritată Hasenöhrl, a devenit definitivă”²⁰⁶².

²⁰⁵¹ *Viața Nouă*, IV, nr. 165 din 31 octombrie n. 1915, p. 4

²⁰⁵² *Românul*, Nr. 25, Anul VI, joi 17/4 februarie 1916, p. 5

²⁰⁵³ *Viața Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915

²⁰⁵⁴ *Viața Nouă*, IV, nr. 175 din 5 martie n. 1916, p. 4

²⁰⁵⁵ *Viața Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8

²⁰⁵⁶ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 76, Cernăuți în 22 Octomvrie nou 1919, pp. 5-10

²⁰⁵⁷ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 15, Cernăuți în 29 Aprilie nou 1921, pp. 189-192

²⁰⁵⁸ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 18, Cernăuți, 15 iunie nou 1921, pp. 232-240

²⁰⁵⁹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 19, Cernăuți, 1 iulie nou 1921, pp. 244-254

²⁰⁶⁰ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 2, Cernăuți 25 ianuarie nou 1921, pp. 18-21

²⁰⁶¹ *Monitorul Bucovinei*, Anul 1919, Cernăuți, în 3 Octombrie nou, Fascicula 69, p. 4

²⁰⁶² *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuți, 21 iulie nou 1921, pp. 69, 70

1941: „Se publică mai jos Lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morți pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24²⁰⁶³: **Ignătescu Vasile**, soldat, ctg. 1941, cu ultimul domiciliu în comuna **Pătrăuți**, județul Suceava, mort la 27 iunie 1941; **Cervinski Gheorghe**, soldat, ctg. 1931, cu ultimul domiciliu în comuna **Pătrăuți**, județul Suceava, mort la 1 iulie 1941; **Greciuc Ilie**, soldat, ctg. 1932, cu ultimul domiciliu în comuna **Pătrăuți**, județul Suceava, mort la 28 iulie 1941”.

1945: „Prin Ordinul Nr. 319.634 din 15 Noemvrie 1945²⁰⁶⁴, se fixează, pe data de 1 noemvrie 1945, următorii învățători la școlile arătate în dreptul fiecăruia: **Mănescu Isidor**, la Pătrăuți, p. 11; **Slimac Minodora**, la Pătrăuți, p. 11”.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947²⁰⁶⁵, următorii învățători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Mănescu Teofila**, de la Pătrăuți pe Suceava, la Volovăț, post XIV, cea mai mare în grad; **Slimac Minodora**, de la Pătrăuți, la Solonețul de Jos²⁰⁶⁶; „**Cocârlă Aurora**, de la Iazlovăț, la Pătrăuți, post VII, soț învățător; **Holca Aurelia**, de la Fenău-Bihor, la Pătrăuți, post XII, interese materiale; **Pircu Rozalia**, de la Drăgoești, la Pătrăuți, post I, singura solicitantă²⁰⁶⁷ .

La Pătrăuți pe Suceavă s-au născut publicistul George TURTUREANU (23 mai 1906) și poetul iconar George IONAȘCU (12 februarie 1909).

PIEDECĂUȚI. Satul neamului de boieri care a întinat și trădat statutul de ținut românesc al nordului Moldovei, justificându-l drept „teritoriu polon”. **Dovada:** „În același an (1773), nu a fost încă posibilă cartografierea întregii zone, deoarece vremea nefavorabilă și îmbolnăvirea unui ofițer cartograf au împiedicat acest lucru. Dar Mieg a înțeles perfect cum să profite de acest răgaz în interesul țării sale. El a întrebat pe cei mai respectați oameni din țară dacă linia naturală de frontieră, pe care a găsit-o, nu a fost vreodată granița dintre Polonia și Moldova. Acest lucru nu a fost confirmat doar verbal de către ei, dar un nobil, pe nume Striska (Strășca, Strișca sau Strășca – n. n.) a fost de acord să-i ofere un uric de donație, din secolul al XVII-lea, care confirma granița, pentru o recompensă și promisiunea nedeazăluirii numelui său rușilor sau turcilor. / Încântat de această descoperire neașteptată, Mieg a trimis un al doilea raport superiorului său, în care a făcut o serioasă analiză, atașând și uricul menționat²⁰⁶⁸. Cu acest uric, Stephan Holubowski a primit întăritură pentru satul Piedecăuși, datorită serviciilor sale în favoarea regelui Johann Sobieski, la 20 decembrie 1691. Acest uric a fost, fără îndoială, de o mare valoare pentru Kaunitz, fiind deosebit de util în promovarea și realizarea planului său²⁰⁶⁹. Și în dicționarul lui Grigorovitză, fără a se ști de trădarea lui Ilie Strișca, stă scris: „Piedecăuți este menționat într-un hrisov din 1691 al regelui polon Ioan al III-lea, care l-a dăruit unui general al său, numit Holubowski”, în ciuda faptului că exista, anterioară, hotarnica din 10 iunie 1667, prin care moșia Nepolocăuți, din care făcea parte și Piedecăuți, exista și în vremea lui Alexandru cel Bun, care o întărea, cu satele ei, în 12 mai

²⁰⁶³ *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.

²⁰⁶⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 277, 3 decembrie 1945, p. 10553

²⁰⁶⁵ *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

²⁰⁶⁶ *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4911

²⁰⁶⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iulie 1947, p. 4912

²⁰⁶⁸ Beil. IV, VII, VIII, IX. Originalul a fost scris în poloneză, copia în latină.

²⁰⁶⁹ Werenka, Dr. Daniel, *Bukowinas entstehen und aufblühen* (Apariția și înflorirea Bucovinei), în *Archiv für österreichische Geschichte* (Arhive pentru istoria austriacă), Wien, 1892, pp. 98-152

1425, lui Stroici. E drept că, până la convenirea hotarelor polono-moldave pe albia râurilor și nu pe coline, malul drept aparținuse Poloniei, dar numai până pe culme, nu până la Dorna, Gura Humorului și Reusenii.

1667: Aflat de pe malul stâng al Prutului, între Nepolocăuți și Revacăuți, satul Piedecăuți este menționat în **10 iunie 1667**, când i se face hotarnica.

1746: În 12 decembrie 1746, Ștefan Strășca armaș și jupâneasa Ilinca dăruiau „a patra parte de Pedecăuți, ce ne este nouă cumpărătură dreaptă (din 15 iulie 1742) de la (Anița) giupâneasa lui (Gavril) Dobrenschii, nepoatei mele, Gafiței, fiica lui Mihalache, ruda mea”.

1747: În 15 iunie 1747, când s-au împărțit moșiile răposatului Gavril Miclescul, a patra parte din Pedecăuți a revenit fiicei sale, Anesta (Anisia, în alte documente).

1759: În 2 decembrie 1759, o nouă ceartă pentru moșii s-a iscat la Călinești și la Pedecăuți, între Ioniță Strășca mare căpitan și, de cealaltă parte, Iordache Vlad și Ilie Strășca. Ioniță Strășca avea o carte de judecată, datată în 3 august 1750, din care rezulta că Ștefan Strășca, tatăl lui Ioniță, ar fi dat ginerelui său doar un sfert din Călinești.

1774: În 1774, satul avea doar 12 familii țărănești, numărul familiilor ajungând, până în 1784, la doar 18 familii.

1775: Conform unui izvod de moșii din 20 ianuarie 1775, Ilie Strășca, stăpâna, ca moștenire după părinții lui, Mihalachi și Maria Strășca, a opta parte din Pedecăuți. Conform declarației din fața Comisiei cezaro-crăiești de delimitare a proprietăților în Bucovina, dată de stăpânii Pedecăuților, în 2 mai 1782, Ioniță Strășca stăpâna o jumătate de sat, pe care o moștenise, Vasile Vlad stăpâna un sfert de sat singur (moștenită de mama sa de la Ștefan armaș) și o optime împreună cu rudele sale. Dumitraș Tăutul stăpâna o șaisprezecime din satul Pedecăuți (partea mamei sale, Sandală, fata lui Gheorghică Curt), în vreme ce o altă șaisprezecime din sat fusese trasă la Nepolocăuți.

1782: „**Nepolocăuți cu Țopenii.** Pe malul Prutului, la granița Poloniei, cu gara de intrare în țară numită „Grigorie Ghica-Vodă”. În fața satului se revarsă Ceremușul în Prut. În secolul al XVII-lea, proprietatea postelnicului Drăgan (Tăutu). De la acesta, trece jumătatea din sat la familia Stroescu și, de la Stroescu, la anul 1745, înapoi la Tăutuleni (Sandu Tăutu). Cealaltă jumătate o capătă, prin căsătorie, pe la anul 1650, postelnicul Mihai Țopa (străbunicul meu în gradul 7 de ascendență, originar din județul Tutova). Din această jumătate posedă, la anul 1782, Iordaki Ghițescu o doime și Sandu Țopa o doime. Înmulțindu-se neamul Țopenilor, s-a numit partea lor din Nepolocăuți Țopeni. Mai târziu s-a atașat acest cătun satului vecin, Piedecăuți. Proprietarii satului, în anul 1782: Ioan Tăutu – două pătrimi, Iordachi Ghițescu și Sandu Țopa – câte o pătrime”²⁰⁷⁰.

1788, Mărturie: „Noi care mai gios suntem iscăliți, mărturisim cu această adevărată scrisoare a noastră, la mâna Dumnealor, tot neamul Țopeni, de pe cât arată mai jos că se află trăitori și cu ședere pe moșiile veșnice ale sale, în satul Nepolocăuți, în districtul Vijiței al Bucovinii. Precum Vasile, Alexandru, Nicolai, Dumitraș, feciorii lui Iuon Țopa, nepoți de feciori lui Sandul Țopa, și Vasile, Dumitru, feciorii lui Sandul Țopa. Și Iuon, Gligoraș, feciorii a Ștefan Țopa, nepoți de fecior ot Sandul Țopa, și acel moș al lor, Sandul Țopa au avut doi frați, anume Ștefan și Andrieș, feciorii lui Arsenie Țopa, nepoți de fecior lui Mihai Țopa postelnic, ce îi arată pe toți Țopenii în cărțile lor, că se trag din postelnicii mari ot ținutul Tutovei și, la vremea bejeniiilor de demult, s-au înstrăinat Arsenie Țopa în țara Leșilor și la vremi de bătrânețe și-au scos feciorii în Moldova, la moșiile sale, și păr acmu nu au fost nici la o rânduială necercându-se și rămânând săraci, au trăit cine unde au putut. Dar acmu, văzând luminate porunci, că cine se află de neam bun și mazilesc rămână în stare strămoșească; și noi am apucat pe strămoșii acestora, pe Arsenie, cât și pe Mihai Țopa mazil, și, la rânduială mazilească, și spre mai mare încredințare am pus iscăliturile și pecetile noastre, ca să se

²⁰⁷⁰ Țopa, Preotul Dimitrie, *Românismul în regiunea dintre Prut și Nistru din fosta Bucovină*, Cernăuți 1927, București 1928, p. 119

creadă. Dat 9 octombrie calendar vechi 1788. Iuon Strâjca, cap. Iordaki Perjul mazil, Grigoraș Tăutul mazil din Vilauce, Constantin Pervul cap.²⁰⁷¹ / În baza acestei mărturii au căpătat Iuon și Grigoraș Țopa, de la Oficiul Ocolului Bucovinean (Bukowinaer k. k. Kreisamt)” atestatul, în latină, de nobilitate ca mazili.

1794: În 12 aprilie 1794, Anița Jienița dăruia a șaisprezecea parte din satul Pedecăuți copiilor ei, Ilinca, Dumitraș, Grigorie și Paraschiva, în vreme ce monahul Dumitrașco dăruia, în 10 iunie 1795, o optime din Pedecăuți nepotului său, Ion Strâșca.

1795: Gheorghe Tăutul, fiul lui Coste, vindea partea sa din Pedecăuți, în 12 martie 1795, lui Ursachi Păunel, pentru 252 florini împărâtești. „**Limba oficială**, întrebuintată de către autoritățile centrale, **în această regiune a fost** sau numai românească sau germano-românească. Ca document, dau următoarea scrisoare, din anul 1795: // Cătră cinstit Dumia-lui Sandul Petrașcu, nobel din satul Piedecăuți la Piedecăuți. / Cinstit Dumia-ta Sandul! / Fiindcă mărturia Dumitale de Nobelație dela Leov astăzi la mine a venit; pentru aceia Dumneata fără întârziere poftesc să vii aice la mine și să-ți iei mărturie de Nobelație cum și rămășiță de bani să aduci cu sine când vei veni, și cu aceasta rămân Dumitale de bine voitor. / **Renei**, actuariul Consistoriului Cernăuți / 1 Mai 1795”²⁰⁷².

1796: În 20 ianuarie 1796, și Dumitraș Tăutul vindea partea lui de sat, pentru 100 florini împărâtești, lui Gheorghe Chirilovici. În 4 februarie 1796, Vasile Borșan și jupâneasa lui, Paraschiva, fata lui Sandul Pătrașco din Piedecăuți, vindeau lui Condurachi Pătrașco din Piedecăuți, moștenire de la mama Paraschivei, Anița, fata lui Mihalache Strâjca, pentru 31 lei 30 crețari.

1810: „În temeiul decretului a înaltului forum din 31 decembrie 1819, Nro 4181, cu aprobarea Curții s-a dovedit că a stăpânit... Vasile Vlad parte din moșie din Piedecăuți”²⁰⁷³

1860: „Nu se mai poate tolera să se scrie, și de acum, înainte, în actele stării civile (registrele parohiale), nume de familii în așa fel: Isariuc, Isarciuc în loc de Isar; Teutulovici (la **Piedecăuți, în condica născuților din anul 1860**) în loc de Tăutu; Brendzan în loc de Brânzan, Sirman în loc de Sărman, Frundza în loc de Frunză, Dragenycz în loc de Drăghinici, Babecz și Babyecz în loc de Babici; Sprincenat în loc de Sprâncenat; Mendrișoara în loc de Mândrișor; Chebici în loc de Chibici; Creciu în loc de Crăciu; Zenta în loc de Țintă și alte sute de aceste schimonosiri”²⁰⁷⁴.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coțman – **Coțman** (judecătorie de district), Berhomet pe Prut, Bordei sau Burdigeu, Davidești, Dubăuți, Havrilești, Iujenița, Ivancăuți, Clivodin, Laszkowka, Lujeni, Malatineț, Mămăieștii Vechi, Mămăieștii Noi cu Cutul Strilețchi, Nepolocăuți, Orășeni, Oșehlib, **Piedecăuți cu Țopeni**, Revacăuți, Revna, Șipeniț, Șișcăuți, Stăuceni, Suhoverca, Valeva, Viteleuca”²⁰⁷⁵.

1886: În primăvara anului 1886, străjerul de noapte din Piedecăuți, Vartolomei Pișec, a descoperit, în vecinătatea casei mortuare, cadavrul unei fetețe de o frumusețe nespusă. Chemați de urgență, medicii din Coțman și din Sniatin au constatat că fetița murise de foame, fiind fata unei mazurce din Galiția, care pleca la muncă în Basarabia.

²⁰⁷¹ Țopa, Preotul Dimitrie, *Românismul în regiunea dintre Prut și Nistru din fosta Bucovină*, Cernăuți 1927, București 1928, pp. 25, 26

²⁰⁷² Țopa, Preotul Dimitrie, *Românismul în regiunea dintre Prut și Nistru din fosta Bucovină*, Cernăuți 1927, București 1928, p. 32

²⁰⁷³ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovineni*, Nr. 11, Anul I, 5 mai 1911, p. 105

²⁰⁷⁴ Țopa, Preotul Dimitrie, *Românismul în regiunea dintre Prut și Nistru din fosta Bucovină*, Cernăuți 1927, București 1928, p. 8

²⁰⁷⁵ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

1887: Din 1887, avea să funcționeze, la Piedecăuți, o școală cu 2 clase²⁰⁷⁶.

1888: Biserica Sfântului Apostol și Evanghelist Ioan din Piedecăuți, reconstruită, în 1888, pe locul vechii bisericețe a Sfântului Ioan cel Nou, avea, în 1843, 691 enoriași, patron bisericesc fiind Alexandru VLAD, dar postul de paroh nefiind ocupat. În 1876, patron bisericesc era Ștefan von MIKULI, cei 834 enoriași fiind păstoriți de parohul Nicolai CĂRĂUȘ. În 1907, paroh era Vasile RUDEICIUC, născut în 1864, preot din 1893, paroh din 1900, cantor fiind, din 1900, Vasile SCRABA, născut în 1867.

1888: În 1888, la Piedecăuți se finaliza construcția bisericii noi, iar Împăratul Francisc Iosif oferea comunității locale suma de 200 florini, „menită a fi întrebuințată pentru cumpărarea acaretelor trebuincioase pentru biserica nou clădită din loc”²⁰⁷⁷.

1890: În 1890, comuna Piedecăuț avea 1.100 locuitori, în cea mai mare parte ucraineni, primar fiind Ioan Albota. Învățător era Dimitrie Tarnowiecki, George Mandrig era paroh, iar cantor bisericesc – George Tyminski.

1891: O listă de subscripție pentru zidirea bisericii orientale din Cacica, întocmită, în septembrie 1891, de „George MANDRIG, paroh în Piedecăuți”, menționează, printre familiile comunei, pe: Teodor GROMSCHI, răzeșul Ioan SOROCEAN, Ilie PRENCOVSCHI, Ileana PRENCOVSCHI, Ana ALBOTA, Eugenie ZOPA, Ileana VLAD, Vasilie MOSCALEC, Ilie BODNARIU, Teodor BODNARIU, Ștefan CHANCO, Teodor BODNARIU alui Ștefan, răzeșul Ioan ALBOTA, Mihail BODNARIU, Vasile alui Ștefan BODNARIU, Ilie alui Ștefan BODNARIU, Vasile ADAMCO, Necolai PRENCOVSCHI, Ioan MARDARI, Iuliana ALBOTA, Maria ZELINSCHI, Ioan BODNARIU, Achilina TEMINSCHI, Teodora PAORCIUC, Ileana STEFCA, Zenovia SEMACA, Zoia PRENCOVSCHI, Maria BODNARIU, Ilie PETRAȘCO, Maria LETVIN, Ileana ALBOTA, Necolai TARNOVIETȘI, Dimitrie ZAIȘLIUC, Ecaterina STRIȘCA și Paraschiva BODNARIU²⁰⁷⁸.

1904: „După înființarea Societății Mazililor și Răzeșilor, au început din toate satele răzeșești a incurge petiții pentru primirea în societate. Astfel, din Piedecăuți, apoi din Stănești de Jos, Carapciu pe Ceremuș, Voloca etc... Câștigă un număr de membri sprijinitori și ordinari, și țin o adunare la Piedecăuți”²⁰⁷⁹.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Piedecăuți (Piedykoutz)** cu **Țopeni**, comună rurală, districtul Coțman, așezată, în masă compactă, pe malul stâng al Prutului și Berhomet pe Prut. Suprafața: 10,27 kmp; populația: 1.151 locuitori ruteni gr. or. și puțini izraeliți. Se compune din 2 sate; Piedecăuți și Țopeni, precum și dintr-un cătun, numit Izvoare. Prin bune drumuri comunale e legată cu Nepolocăuți, Zeleneu, Berhomet pe Prut, precum și cu drumul principal Sniatin-Cernăuți, ce trece prin apropiere. Are o școală populară, cu o clasă, și o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Apostol și Evanghelist Ioan”, ambele în Piedecăuți. La 1776, nu erau unite aceste 2 sate într-o singură comună și, ca atare, fiecare are istoricul său aparte. Piedecăuți este menționat într-un hrisov din 1691 al regelui polon Ioan al III-lea, care l-a dăruit unui general al său, numit Holubowski (menționarea este din 1667, când i se face hotarnica, dar hrisovul lui Sobiecki III, dat de Strișca, în secret austrieților, a constituit pentru aceștia un argument, în fața turcilor, în favoarea falsului statut de teritoriu polon al nordului Moldovei – n. n.). La 1776 era în posesia boierului Ilie Strișca. Numele său, probabil, vine de la cuvântul românesc „piedică”. În această comună se află un fierăstrău circular și o fabrică de scânduri cu 2 gatere, o moară cu abur este în legătură cu această fabrică. Pe lângă acestea, mai funcționează aci și o fabrică de spirt. Populația se ocupă cu agricultura. Comuna posedă 631 hectare pământ arabil, 31 hectare fânațuri, 21 hectare

²⁰⁷⁶ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 24, 1876 p. 79, 1907 p. 109

²⁰⁷⁷ REVISTA POLITICĂ, Anul III, nr. 15, 15 august 1888, p. 6

²⁰⁷⁸ GAZETA BUCOVINEI, Nr. 51/1891, p. 4

²⁰⁷⁹ Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovinieni, Nr. 8 și 9, Anul II, 10 septembrie 1912, pp. 123-128

grădini, 21 hectare imașuri, 10 hectare heleștee. Se găsesc 67 cai, 338 vite cornute, 607 oi, 225 porci și 39 stupi de albine. **Piedecăuți-Țopeni, moșie**, cu administrație particulară, districtul Coțman. Suprafața: 2,41 kmp; populația: 47 locuitori, în majoritate izraeliți, restul ruteni și poloni²⁰⁸⁰. „**Țopeni (Zopeny)**, sat, alipit la comuna rurală Piedecăuți, districtul Coțman. La 1776, făcea parte din comuna Nepolocăuți, ca și Piedecăuți. Numele provine de la un vechi posesor al său (boier basarabean, în vremea lui Ștefan cel Mare – n. n.)”²⁰⁸¹.

1911: „În satul Piedecăuți, de la gura Ceremușului, e o adunare românească răzășească. Noul deputat în dieta Bucovinei, Iancu cav. de Cuparencu, a venit să-și cerceteze alegătorii. Datorită „Societății Mazililor și Răzeșilor bucovineni”, înființată acum 10 ani și susținută, de atunci, încoace, de un bătrân preot muncitor, Dionisie cav. de Bejan, ajutat de Dr. Iancu Cuparencu, a început o luptă de redeșteptare națională în părțile înstrăinate, mai ales între Mazili și Răzeși. Roadele acestei munci, îmbinată cu atâtea greutăți, cu pericolul de a fi uciși de către agitatorii ucraini, s-au văzut la facerea Cadastrului național din anul trecut. O mare, o foarte mare parte din acești înstrăinați s-au înscris în listele românești, deși nu știu nici o vorbă românească. Iar când au venit alegerile pentru Dieta Bucovinei, mulți din ei și-au dat voturile pentru candidatul sărmanului partid național român. / Adunarea s-a ținut la o casă din marginea satului. Nou alesul deputat a fost primit cu tradiționala pâine și sare, ce i s-au oferit, în numele alegătorilor, de părintele Vlad din Nepolocănești (Nepolocăuți – n. n.). Emoționat până la lacrimi, deputatul vorbește întâi românește și apoi rusește, căci numai câțiva din mulțimea adunată știau moldovenește, mulțumindu-le pentru voturile date, asigurându-i că va ține cont de toate cererile lor și îndemnându-i să țină cu tărie la neamul din care fac parte... Poporul începu să plângă... întâia oară în viața lor, ei, cei uitați, vedeau între dânșii un deputat român, care îi sfătuia și îi încuraja, le vorbea că ei sunt un neam nobil, că ei au dreptul istoric al pământului lor înstrăinat... Cine putea să fie de față la o scenă așa de zguduitoare și să-și fi ținut lacrimile? Popor fără noroc! / Soarele se scobora spre munții îndepărtați, Ceremușul venea cu valuri de aur, din luncile Prutului se ridicau suspine și un cuc începu să îngâne într-o dumbravă... La granița Pocuției, un deputat român vorbea fraților lui înstrăinați... Părintele Dimitrie cav. de Zopa, profesor în Cernăuți, fiind originar din Piedecăuți și cunoscând mai bine decât oricare referințele din sat, le-a vorbit în rusește, limpede și cu căldură. Le-a arătat, pe scurt, istoricul mazililor și răzeșilor bucovineni, le-a spus cum și-au pierdut limba și averea, cum o parte au început să se întoarcă iarăși la matca lor și cum încă o foarte mare parte sunt în stăpânirea slavismului... / Mă uitam la ochii lor înlăcrămați, în care se răsfrângeau razele asfințitului... Ascultau pe unul de-ai lor, care nu-i uitase... Dr. Iancu Cuparencu îi îndeamnă să-și trimită copii la școli românești, unde cei sărmani vor fi ajutorați cu bani și face un apel către știutorii de carte să aboneze „Revista Mazililor și Răzeșilor bucovineni”, pe care omul acesta o scoate, pentru luminarea lor, cu mari sacrificii. / Vasile Albotă, moșneag bătrân, cu „esma vieții în plete”, răspunde „domnilor” care au venit la ei în limba moldovenească... Îi tremură buza de jos, în ochii albaștri i se văd lacrimi și parcă i se stânge glasul... La granița Pocuției, soarele a asfințit; de la munți, vin umbrele înserării... dar văd că răsare o nouă viață românească... / **Alexandru Isăceanu**²⁰⁸².

1918: „**Olexa a lui Petru Storoșciuc**, născut în **Piedecăuți**, la 26 februarie 1885, a plecat, în toamna anului 1914, la război și, îmbolnăvindându-se grav, ar fi murit într-un spital de lângă frontul italian, în toamna anului 1918. De atunci și până în prezent n-a sosit nici o știre despre el. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea Ionenei Storoșciuc, procedura pentru declararea morții celui dispărut”²⁰⁸³.

²⁰⁸⁰ Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 162

²⁰⁸¹ Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 229

²⁰⁸² Isăceanu, Alexandru, *Viața în Bucovina*, în *Tribuna*, Nr. 95, Anul XV, 1/14 mai 1911, pp. 6, 7

²⁰⁸³ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 19, Cernăuți, 1 iulie nou 1921, pp. 244-254

1919: „În județele Coțmani și Zastavna, recolta e foarte bună, mai ales fân este foarte mult. Numai în comunele Berhomet, Clivești și **Piedecăuți toată recolta a fost stricată** cu totul de grindină (piatră), astfel că bieții oameni din acele părți au rămas lipiți pământului”²⁰⁸⁴.

PLAVALARI și RUȘI-MĂNĂSTIOARA. Numele vechi al acestei moșii, din care și pe care s-au desprins câteva sate, a fost Bezhaci, sub acest nume fiind întărită de Ștefan Vodă, în **15 iulie 1445**, lui Oancea logofăt.

1468: În 24 septembrie 1468, Ștefan cel Mare întărea lui Șteful Cernătescul, printre alte moșii, „și, pe Suceava, Rușciori”.

1479: Satul udeștean de astăzi se numea Rușciori sau Ruși, și în 1479, când Ștefan cel Mare îi acorda un privilegiu lui Radu Gribovăț pentru acest sat, „mai sus de Bosance și mai jos de Uidești” (sat care există și astăzi), cum se scria în uricul lui Miron Barnovschi, când voievodul menționează că, „precum ne-am învoit cu cinstitul și credinciosul boier dumnealui Lupul mare vornic, dând schimb pentru schimb, dând domnia mea boierului amintit mai sus satul Ruși, ocolul Sucevii, și 300 ughi (ducați ungurești), iar boierul ne-a dat ale sale drepte ocini și moșii, anume Chindivani, sub munte, și Solomonești, ocolul Neamț, care amândouă satele le-am dat mânăstirii Hangu, făcută de noi”.

1627: În 23 martie 1627, Miron Barnovschi dă marelui vornic Lupu Balș, în cadrul unui schimb de moșii, satul Ruși și 300 galbeni ungurești. Marele Vornic Lupu Balș a lăsat satul moștenire fiului său, Bejan, care, în 19 iunie 1665, împreună „cu vecinii săi din satul Rus”, se jeluiește Divanului Domnesc al lui Eustratie Dabija Vodă de... cursul râului Suceava, care, mutându-și albia, în urma inundațiilor de primăvară, l-a păgubit de trei parcele de pământ, în hotarul cu Iugșeni. Ispravnicii domnești, constatând că așa stau lucrurile, confirmă lui Vodă temeinicia plângerii, iar acesta recunoaște și întărește vechiul hotar al satelor, aflate în neașteptat litigiu. Moștenitorul lui Bejan Balș a fost fiul său, slugerul Dumitru Balș.

1679: În 25 iunie 1679, satul Plavalari aparținea căpitanului de curteni din ținutul Sucevei, Luca, iar întărirea din partea Divanului domnesc, o scrisoare semnată de Miron Costin vel (mare) logofăt, de Neculai Rădco vel logofăt și Gavril Costachi vel vornic, precizează dreptul lui Luca „de a ține și a opri a sa driaptă ocină și moșii den sat den Pleavăları“. Mai târziu, a șasea parte din sat va fi confirmată lui Gheorghe Ursachi, care o cumpărase, cu 100 lei turcești, de la Vasile Merescul, nepotul Băzăceanului. În vremea aceea, satul Pleavăları era un cătun al satului Rușii Mânăstioarei, numit, în mod uzual, Rus-Plavalar. A șasea parte a satului Plavalari avea să treacă, mai târziu, în proprietatea marelui vistiernic Gheorghe Ursachi, care a cumpărat-o de la Vasile Merescul și de la frații săi, nepoții Băzăceanului, cu 100 lei turcești.

1719: În 8 iunie 1719, văduva slugerului Dumitru, Maria (fata Nastasiei și a lui Mihalachi postelnic), și fiul lor, Constantin, au dăruit jumătate de sat „Rus, care se hotărăște cu pământurile bisericii... mai sus de Bosance și mai jos Uidești”, Mitropoliei Suceava, Mihai Racoviță Vodă întărind dania, peste trei zile, în 11 iunie, dar Mitropolia avea să readucă satul în proprietatea familiei Balș, în 16 august 1724, când dă jumătate din satul Rus lui Ion Balș, fiul slugerului Dumitru, pentru partea de loc pe care acesta o stăpânea în coasta Sucevei, pe Tătărași.

1772: Recensământul lui Rumeanțev²⁰⁸⁵, din 1772-1773, înregistrează la Rusii, în Ocolul Mijlocului, fără alte precizări, „151 – toată suma caselor”, însemnând 20 slugi și 30

²⁰⁸⁴ *Unirea Poporului*, Nr. 30/175, Anul XXIX, joi 21 august 1919 p. 2

²⁰⁸⁵ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 342

scutelnici ai stolnicesei Ilinca, 30 scutelnici ai agăi Iordache Balș, 19 femei sărace, 25 țigani, 4 popi și 23 birnici.

1783: În 10 martie 1783, boierul Vasile Balș, cel care a făcut durul, dar cinstitul raport despre Bucovina, a declarat în fața Comisiei cezaro-crăiești de delimitare a proprietăților în Bucovina că mama sa, Ilinca, posedă jumătate din satul Plavalari, pe care o primise Lupu Balș de la Miron Barnovschi, iar cealaltă jumătate de sat îi aparține stolnicului Vasile Balș, ca moștenire de la Gheorghe Ursachi vistiernic.

1812: În 26 februarie 1812, Iordachi Balș, fiul lui Mihalachi, cumpără satele Plavalari, Rus și Mănăstioara de la unchiul său, Vasile baron Balș, dar urmașii acestuia vând le vând, Plavalari, Rus și Mănăstioara devenind proprietatea Zamferei Sluzanska și al Soltanei Zgora, care, în 14 februarie 1857, își înscriu drepturile de proprietate.

1841: La Rus-Plavalari cu Poieni, biserica cu hramul „Sfântul Arhanghel Mihail” funcționa sub patronajul Iordachi nobil de Balș, preot administrator fiind Daniel Muntian²⁰⁸⁶.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Suceava – **Suceava** (Oraș cu tribunal districtual) cu Cutul Zamca, Ițcanii Vechi și Șeptilici, Bosance cu Nemericieni, Podeni, Hriața și Lisaura, Bunești, Buninți, Chilișeni, Danila, Găureni, Hatna cu Dărmănești, Iacobeschi sau Fogodisten cu Gura Solcii, Slobozia sau Milișăuții de Jos, St. Ilie, Ipotești, Ițcanii Noi, Călinești Enache cu Vasilache, Călineștii lui Kuparenko, Costâna cu Berindești, Liteni, Mereței, Mihoveni, Mitocul Dragomirnei cu Lipoveni, Părhăuți, Pătrăuți pe Suceava, Reuseni, Romaneschi, **Rus Mănăstioara, Rus Plavalari** cu **Rus Poienile**, Securiceni, Șcheia, Soloneț, Stroești pe Suceava, Tișăuți, Todirești cu Pietroasa, Uidești, Zaharești”²⁰⁸⁷.

1876: Biserica veche a Sfântului Dimitrie din Plavalari a fost construită în 1876 și dotată, în 1881, cu un iconostas, adus de la biserica Sfântului Dimitrie din Suceava.

1881: În 18 septembrie 1881, stil nou, a fost sfințită biserica din Rus-Plavalari, construită prin contribuții benevole, paroh fiind Leon Popovici.

1886: În 1886, s-a deschis o școală cu 2 clase în Plavalari²⁰⁸⁸.

1896: O listă de subscripție pentru „rădicarea unui monument de piatră și tipărirea scrierilor profesorului Ștefan Ștefureac”, din martie 1896, întocmită de „Constantin SOROCEAN, paroh în Rus-Plăvălar”, cuprinde următoarele nume de localnici: Nicanor VERENCA, George ROȘU, Dumitru alui Iordachi NICOARĂ, Mihalachi ROȘU, George alui Ioan COCOLAȘ, Dumitru alui Nicolae ARAMĂ, Sevastiana lui Iftimie LUNGU, George alui Manole ARAMĂ, Niculai GRIGA, Ionică alui Vasile BOSÂNCEAN, Maria PETIC, George NĂSĂUDEAN, Constantin alui George BOLOHAN, Toader alui Iordachi BOLHAN, Niculai MĂNĂSTIREAN, Toader I. PÂNZARIU, George alui Constantin MUNTEAN, Ioan alui George alui Simion BOLOHAN, Ilie al lui Dumitru COLESNIUC, Nicolae alui Grigore MUNTEAN, Ioan alui Grigore MUNTEAN, Mandachi ȘERBAN, Dumitru COLESNIUC, Toader alui Cosma BOLOHAN, Nicolae alui Petrea BEJINARIU, Petrea alui Dimitrie COLESNIUC, Ioan TESLOVAN, Nicolae alui Ioan PÂNZARIU, Vasile MOLDOVAN, , Dochița BOLOHAN, Ioan alui Nicolae MUNTEAN, Andron DAMASCHIN, George alui Petrea alui Ion MUNTEAN și Gavril ARAMĂ²⁰⁸⁹.

1897: Din 1897, funcționa în Rus-Mănăstioara o școală cu 2 clase²⁰⁹⁰.

²⁰⁸⁶ *Schematismus der griechisch-orientalischen Bukowinaer Diocese*, Cernăuți 1841, p. 231

²⁰⁸⁷ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

²⁰⁸⁸ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1907 p. 158

²⁰⁸⁹ GAZETA BUCOVINEI, Nr. 27/1896, p. 4

²⁰⁹⁰ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1907 p. 158

1899: O altă listă de subscripție, de la începutul anului 1899, în folosul Societății „Școala Română”, menționează numele localnicilor din „Rusplavalari”: Nicolai alui Dumitru COLESNIUC, învățătorul Nicolai NICOARĂ, Nicolai BEJINARIU, Simion FILIMON, Nicolai MĂNĂSTIREAN, Simion GULINSCHI, Georgi alui Petru MUNTEAN, Ilie NICOARĂ, Nicolai alui Mihai PÂNZARIU, Lazăr BOLOHAN, Ilie COLESNIUC, Nicolai alui Grigori MUNTEAN, Vasile BOLOHAN, Nicolai alui Grigorie MĂNĂSTIREAN, Dumitru NICOARĂ, Saveta BEJINARIU, Constantin ȘERBAN, Georgi alui Constantin MUNTEAN, Manolachi BOLOHAN, Ion alui Grigorie MUNTEAN, Vasili CUCINSCHI (STRATU), Toader alui Iordachi BOLOHAN, Ion alui Nicolai MUNTEAN, Grigori MĂNĂSTIREANU, Georgi BEJINARU, Costan BEJINARIU, Petru FILIMON, Gavril BOLOHAN, Neculai BUJOREANU, Dumitru alui Toader BOLOHAN, Zanfira CIUTAC, Ion alui Toader BOLOHAN, Nistor MĂNĂSTIREAN, Nicolai PÂNZARIU, Vasili PÂRVAN, Toader PÂRVAN, Georgi NĂSĂUDEAN, Toader RĂSNICIUC, Vasili alui Georgi MUNTEAN, Georgi MARENIUC, Petru STANCIUC, Georgi SCRIPCARIU, Manoli MARENIUC, Dumitru și Vasile ai lui George BOLOHAN, Paraschiva MUNTEAN, Nicolai alui Ion PÂNZARIU, Georgi alui Iordachi BOLOHAN, Ion alui Iordachi COLESNIUC, Vasili alui Petru COLESNIUC, Constantin alui George BOLOHAN, Petru HREBAN, Nicolai alui Ioan BOLOHAN, Mihai BOLOHAN, Georgi COLESNIUC și Mihai STRIȘCA²⁰⁹¹.

1903: O ultimă listă, din 1903, cu donații pentru sprijinirea copiilor școlari din Rus-Mănăstioara (numit așa în text), menționează următoarele nume de localnici: preteasa văduvă Savastia POPOVICI, avocat Dr. Adolf FINKLER, arendașul de moșie Salomon P. STORPER, învățătorul superior Nicolai BOTEZAT, primarul George BUMBU, fabricantul de alcool Iosef GOLDSTEIN, cantorul Nicanor VERENCA, Iosef STRZELBITCHI, COLORUS, Franz PLEFCHE, Ioan BARTUȘ, Ioan CUDLA, Leon BOROȘ, Anton METELCA, Emanuil GOLEA, Niculai BUMBU, Casian LUNGU, Casian BAIDA, Ieronim CODREAN, Ioan BOSÂNCEAN, Dumitru LUNGU și Nicuță alui Iliucă GOLEA²⁰⁹².

1904: „Biserică nouă de sântit în Rus-plavalari, decanatul Sucevei. Parochul din Rus-plavalari, decanatul Sucevei, Cucernicia Sa, părintele paroch Leon Popovici (tatăl viitorului profesor sucevean și publicist Eusebie Popovici), a reușit cu bravii săi parochieni a construi și înzestra din contribuții benevole o biserică nouă în comuna Plavalari. Înalt P.S.S. Părintele Metropolit a promis prea grațios că va merge Însuși Î.P.P.S. s-o sântescă în ziua de 18 Septembrie 1881, stil nou. Fie-ni iertat a-i striga D-lui paroch Popovici: Bravo, părinte! Astfel de fapte îl decorează și-l excelează pe un preut! Iar parochienilor Sântiei Sale, bravilor Plăvălăreni, li zicem din inimă sinceră și curată: Dumnezeu să vă primească jertfele ce le-ați depus pe sântul altar al credinței părinților noștri”²⁰⁹³. „Vechea iubire de oaspeți a Românilor ne așteaptă la Rus-Mănăstioara, în casa bătrânei preteșe, mama oaspetelui meu din Suceava. Casa, minunat îngrijită, e înconjurată de un cerdac pe stâlpi și, de acolo, ochii cuprind, peste apa hotarului, plaiurile și satele Moldovei”²⁰⁹⁴.

1907: Din Comitetul național pentru districtul Suceava făceau parte și **Nicolai Bumbu**, gospodar în Rus-Mănăstioara, și **Ilie Colesniuc**, gospodar în Plavalari²⁰⁹⁵. Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner²⁰⁹⁶, în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la localnicii Nastasia LACĂTUȘ (45 ani în 1909), Zamfira MUNTEAN (27 ani

²⁰⁹¹ DEȘTEPTAREA, Nr. 1/1899, p. 8

²⁰⁹² DEȘTEPTAREA, Nr. 18/1903, p. 3

²⁰⁹³ *Aurora Română*, nr. 2/1881, p. 30

²⁰⁹⁴ NICOLAE IORGA, *Neamul românesc în Bucovina*, București 1905, p. 35

²⁰⁹⁵ *Apărarea Națională*, Nr. 21, Anul II, joi 21 martie stil nou 1907, p. 4

²⁰⁹⁶ MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Tritsch Verlag Wurzburg, 1940

în 1909), Rachila PATRAȘ (17 ani în 1909), Ana a lui Gheorghe COJOCAR (40 ani în 1908), Marta a lui Constantin GORA (25 ani în 1908), Anița CHILĂU (28 ani în 1909) și Nicanor VERENCA (cantor, 58 ani în 1908).

În 1908, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Rusu-Plavalar**, comună rurală, districtul Suceava, așezată la hotarul cu România, pe pârâul Reuseni, și lipită, în partea de nord-estică, cu comuna Reuseni. Suprafața: 8,62 kmp; populația: 882 locuitori, excusiv români, de religie gr. or. Se compune din vatra satului, cu 840 locuitori, și din cătunul Mânăstioara. Este unită cu comunele învecinate prin drumuri de câmp, care dau, în cele din urmă, în drumul districtual Suceava-Chilișeni. Are o școală populară, cu o clasă, și 2 biserici filiale, una în Rus-Plavalar, cu hramul „Sfântul Dumitru”, și alta, în Mânăstioara. Este pomenită într-un hrisov din anul 1478, prin care Ștefan cel Mare oferă lui Radu Gribovici această comună, cu diferite privilegii. La 1776, era în stăpânirea jupânesei Ilinca Balș. Forma, odată, împreună cu Rusu-Mânăstioara și Rusu-Poeni, o singură comună, proprietatea boierului Rusu Balș (fantezie: satul Rușciori este atestat din 24 septembrie 1468, și nu a existat nici un boier Lupu Balș, ci Vasile, care a vândut satele Rus și Mânăstioara nepotului său, Iordachi Balș, în 26 februarie 1812 – n. n.)., de la care își derivă și numele. Populația se ocupă cu agricultura, creșterea vitelor și puțin cu cultura viței de vie; o parte însă trece în România, vara, la secerat, și iarna, la exploatarea pădurilor. Comuna posedă 420 hectare pământ arabil, 55 hectare fânașuri, 33 hectare grădini, 120 hectare imașuri, 360 hectare păduri. Se găsesc 54 cai, 335 vite cornute, 560 de oi, 317 porci 61 stupi. **Rusu-Plavalar, moșie**, cu administrație specială, districtul Suceava. Suprafața: 7,35 kmp; populația: 27 locuitori, în majoritate români gr. or. Depindea, înainte, de comuna de azi Rusu-Plavalar. **Rusu-Poeni, sat**, districtul Suceava, așezat pe malul drept al râului Suceava, aproape de Chilișeni. Suprafața: 3,39 kmp; populația: 217 locuitori români, de religie gr. or. Este legat, printr-un drum cîmpean, de drumul districtual Suceava-Chilișeni; ține de biserica parohială din Mânăstioara. Forma, odinioară, împreună cu Rusu-Mânăstioara și Rusu-Plavalar, o singură comună, în slăbânirea boierului Rusu Balș, de la care a provenit și numele acestor comune. Populația se ocupă cu agricultura, creșterea vitelor și pescuitul. Posedă 453 hectare pământ arabil, 136 hectare fânașuri, 1 hectar 50 ari grădini, 64 hectare imașuri, 56 hectare păduri. Se găsesc 15 cai, 122 vite cornute, 24 oi, 106 porci și 28 stupi. **Rusu-Mânăstioara, comună rurală**, districtul Suceava, așezată pe malul drept al râului Suceava, aproape de confluența sa cu pârâul Reuseni. Suprafața: 5,50 kmp; populația: 813 locuitori români, de religie gr. or. Se compune din vatra satului, cu 626 locuitori, și din satul atenant Luncușoara. Prin marginea sa de sud trece drumul districtual Suceava-Chilișeni, are o biserică parohială, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”, de care țin filialele din Rusu-Plavalar și Mânăstioara, precum și satul Rusu-Poeni. Forma, odinioară, o singură comună, împreună cu Rusu-Plavalar și Rusu-Poeni, în stăpânirea familiei Balș. Își derivă numele de la primul ei posesor, Rusu-Balș. Populația se ocupă cu agricultura, cu creșterea vitelor și puțin cu cultura viței de vie. Comuna posedă 410 hectare pământ arbil, 34 hectare fânașuri, 6 hectare 50 ari grădini cu vii, 166 hectare imașuri, 29 hectare păduri. Se găsesc 32 cai, 347 vite cornute, 85 oi, 261 porci și 21 stupi. **Rusu-Mânăstioara, moșie**, cu administrație specială, districtul Suceava. Suprafața: 1,98 kmp; populația: 50 locuitori, dintre care sunt 38 izraeliți și 7 români. Depindea, odată, de comuna de azi Rusu-Mânăstioara”²⁰⁹⁷.

1914-1918: „Infanteristul **Constantin Pârvan**, Rus-Plavalar, Reg. 22, rănit”²⁰⁹⁸.

1916: „În vara anului 1916, armata română, răzbind prin trecătorile Carpaților, înaintă fulgerător spre inima Ardealului, visul de atâtea veacuri al energiei românești. În luptele din jurul Brașovului, ostașii români au întâlnit un regiment bucovinean, în cari doi soldați au refuzat să tragă împotriva fraților lor de sânge. Condamnați la moarte, ei au fost constrânși să-

²⁰⁹⁷ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 185, 186

²⁰⁹⁸ *Viața Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915

și sape singuri mormintele, la o margine a cimitirului din Satulung, au fost executați, fiecare pe marginea mormântului său, și acoperiți cu țărna primitoare a pământului ardelenesc. / Preotul din Satulung, în care s-a întâmplat groaznică executare, părintele Zenovie Popovici, aducându-și aminte de eroica moarte a celor doi Români bucovineni, a hotărât să desgroape, după zece ani, chinuitele lor oase și să le dea, împreună cu osemintele altor opt ostași români, la loc de cinste, în fața bisericii din mijlocul cimitirului în care martirii bucovineni au fost executați. / Acest pios act de recunoștință față de amintirea lui Zamfir Nicoară din Rus-Plavalar și a lui Dumitru Cătană, a cărei comună de obârșie nu se știe încă, s-a petrecut în ziua de 7 octombrie 1928, cu onoruri militare pe care le-au dat Vânătorii de munte din Bucovina, sub comanda colonelului Savu... / Pe Troița ridicată la căpătâiul martirilor bucovineni, înfrățiți în pământul Săcelelor cu opt viteji răpuși și ei de moarte, în avântul lor ostășesc, s-au săpat următoarele cuvinte: / În amintirea vitejilor ostași căzuți pe aceste locuri pentru întregirea neamului românesc și pentru preamărirea jertfei eroilor martiri, învățătorii români bucovineni Dumitru și Ioan (în timpul săpării inscripției, încă nu li se cunoșteau numele), foști în armata austro-ungară, executați, în Octombrie 1916, și aruncați în gropile săpate de ei, neprimind să lupte împotriva fraților români“. Textul acesta a fost scris de Dimitrie Marmeliuc, el însuși rănit la Oituz, dar ca luptător al Armatei Române, și a fost publicat în Calendarul „Glasul Bucovinei“ pe anul 1928. Zamfir Nicoară fusese coleg de clasă, la gimnaziu greco-ortodox din Suceava, cu un alt viitor erou bucovinean, Silvestru Micuțariu, și el luptător, ca și Ion Grămadă, ca și Alexandru Bocănețu, ca și vărul său, Ambrozie Micuțariu, în Armata Română.

1941: „Tabloul normaliştilor cu diploma de capacitate, numiți în învățământul primar, prin „incredințare de post“, pe ziua de 1 octombrie 1941²⁰⁹⁹: Covăceanu I. Ioan, seria 1938, media 7,50, numit în comuna **Plavalar**, postul IV, jud. Suceava”.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943²¹⁰⁰, următorii învățători și învățătoare: Rotaru Alexandrina, comuna **Plavalar**, jud. Suceava, media 8,08”.

1945: „Prin Ordinul Nr. 319.634 din 15 Noemvrie 1945²¹⁰¹, se fixează, pe data de 1 noemvrie 1945, următorii învățători la școlile arătate în dreptul fiecăruia: Biberiac Oresta, la **Plavalar**, p. 5”.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947²¹⁰², următorii învățători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Seiciuc Olga**, de la Rus-Mănăstioara, la Botușana, post IX, soț învățător”.

PLOSCA. O populație veșnic izolată în formațiuni aproape gentilice, numită, în primele „chorografii” care apar la Viena, inclusiv în ediția lui Singrenius din **1541**, cu o denumire generică, „locuitorii munților Carpați”, alta decât populațiile între care sunt așezați, adică „rutenii, moldovenii, polonii, tătarii”²¹⁰³, constituie o individualitate muntenească, în bună măsură osificată în preistoric și, drept consecință, și în aura de mister, care avea să stârnească interesul antropologilor. Probabil că pâlcurile acestea omenești supraviețuiesc prin

²⁰⁹⁹ *Monitorul Oficial*, Nr. 249, 2o octombrie 1941, pp. 6439 și următoarele

²¹⁰⁰ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

²¹⁰¹ *Monitorul Oficial*, Nr. 277, 3 decembrie 1945, p. 10553

²¹⁰² *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

²¹⁰³ Singrenius, I., *Chorographia Moldovei*, Wien 1841, p. 67

taiițele munților dintotdeauna, dar devin vizibili în isorie abia atunci când proprietarii de moșii și, mai ales, mănăstirile îi impun la taxe de tip arendă.

1702: În 20 mai 1702, egumenul Putnei, Calistru, dă în arendă, „pe timp nedeterminat, munții mănăstirești... unor ruși din Putila”, care vor întemeia puzderia de cătune și târle dintre Vijnița și Fundu Moldovei²¹⁰⁴.

1742: „În secolul al XVIII-lea, istoria Huțanilor moldoveni este plină de hoții și prădăciuni. De la 1742, tulbura liniștea munților faimosul haiduc Olexa Dobosciuc, care se refugiase în Moldova și a cărui extrădare fusese cerută lui Constantin Vodă Mavrocordat de starostele polon Kriwokowski. Acest „Doboș, vătaf de tâlhari”, se „mistuise” la Răstoace și, atunci, starostele de Cernăuți primi ordin să silească pe Răstoceni să descopere ascunzișul haiducului. / O sută de ani mai târziu, la 1848, se ridică, din rândurile acelorași Huțani, aventurierul Luchian Cobelița”²¹⁰⁵.

1774: Atestat documentar în anul 1707, satul din vecinătatea Putilei, Plosca, avea, în 1774, 117 familii huțanești, iar în 1784, 115 familii.

1782: „Patria străveche a Huțanilor a fost în Pocuția și în regiunea muntoasă a Rusiei subcarpatice”, iar afluența lor spre nordul moldav a fost semnalată „pe la începutul veacului al 17-lea”, când au coborât pe „apa Ceremușului, spre a se așeza în Carpații moldovenești, și anume, mai întâi, la Câmpulung Rusc și la Răstoace pe Ceremuș. De acolo, ei au ajuns la Berhomete și Șipotele Siretului. Înaintând pe Putila, în sus, ei au sălășluit, la Putila, Dichtenet, Sârghieni și Plosca, de unde au trecut în valea Sucevei, la Seletin și Șipotele Sucevei, iar de acolo s-au scoborât, cu o bifurcație, la Cârlibaba, iar cu alta, pe Moldova, în jos, la Breaza, și pe afluenții Moldovei, Moldovița și Suha, ocupând satele Argel, Rușii-Moldoviței, Rușii-pe-Boul, Ostra și Gemenea. Răspândirea Huțanilor, în munții Bucovinei, s-a făcut în așa fel că cei sosiți mai devreme vindeau locurile lăzuite sau despădurite de ei celor ce veneau în urma lor, iar ei pătrundeau mai adânc în munți, unde lăzuiu alte locuri, în luptele neconținute cu posesorii braniștilor boierești, mănăstirești sau chiar domnești”. Naturalistul Haquet, care trecuse prin munții noștri în anul 1788, atribuie primarului huțul din Putila („căpitanul sau judele locului”) afirmațiile că „strămoșii lor fuseseră, pe vremuri, hoți și ucigași, și că numai urmașii lor s-au deprins, mai târziu, la muncă cinstită și stăruitoare. Munții le serveau de adăpost când erau urmăriți; dar, înmulțindu-se norodul, ei nu se vor mai putea sustrage de urmărire și așa fură siliți să-și schimbe traiul și să se lepede de apucăturile lor prădalnice”, deși „aproape jumătate de locuitori au rămas încă credincioși vechiului lor stil de viață”²¹⁰⁶.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Vijnița – **Putila cu Stroroneț** (district), Chiseliteni, Toraki și Sergi, **Plosca**, Dihtenița, Dolhopole sau Câmpulung rusesc, Jablonița, Koniатыn, Petrasza sau Petriceni, Rostoki, Stebny cu Stepki, Uscie-Putilla cu Mariniceni”²¹⁰⁷.

1877: În 1877, a fost construită biserica Sfinților Petru și Pavel din Plosca, biserică de lemn, ctitorită de George CUREȘ, dotată cu un iconostas nou și renovată în 1885. O biserică de lemn și mai veche, cu același hram, exista, în 1843, la Plosca, patron bisericesc fiind Mihail de ROMAȘCAN, iar preot administrator, Grigorie LIPETȘCHI, care păstora peste 655 suflete. În 1876, când avea 866 enoriași, biserica din Plosca se afla sub patronatul lui Gudenus GORDIAN, paroh fiind Vasile TOUSTIUC. În 1907, patron bisericesc era graful Ladislaus BAWOROWSKI, paroh fiind Anton TOFAN, născut în 1869, preot din 1898, paroh din 1902, iar cantor, din 1901, Leontie REUȘCHI, născut în 1853.

²¹⁰⁴ Dan, Dimitrie, *Cronica Episcopiei de Rădăuți*, p. 46

²¹⁰⁵ NISTOR, ION I., *Problema ucraineană în lumina istoriei*, p. 65-68

²¹⁰⁶ HACQUET apud GEORGE BOGDAN-DUICĂ, *Bucovina. Notițe politice asupra situației*, p. 147

²¹⁰⁷ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

1885: Din 1885, avea să funcționeze în Plosca o școală cu o clasă²¹⁰⁸.

1890. În 1890, comuna Plosca, formată din cătunele Plosca, Ropocel, Seletin și Vipcina, avea 931 locuitori. Primar era Alexie Poleac, iar Vasile Kozariszczuk era paroh.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitza: „**Plosca**, comună rurală, districtul Vijnița, așezată pe afluenți ai Ceremușului Alb, aproape cu hotarul districtului Rădăuți. Suprafața: 69,06 kmp; populația: 1.012 locuitori, huțani și ruteni gr. or., și un mic număr de izraeliți. Se compune din: 1). satul de reședință Plosca, așezat pe pâraiele Plosca și Lostun, afluenți ai râului Putila, care, la rândul său, este afluent al Ceremușului Alb; numără, împreună cu târla Sușici, 76 locuitori și are ca cătune: Bahna, Budin, Hrebin, Comarne, Crasnei, Losova, Minte, Na Plosca, Pid Demen, Polenc, Ciuchivschii Gruni, Rozicinei, Șerochii, Vipcenca, Vijenca, Voloschii Gruni, Za Ploscu; și 2). satul Ialovicioara. Satul de reședință este străbătut de drumul districtual Storoneț-Putila-Seletin, care trece peste plaiul Plosca. Are un oficiu poștal; o școală populară, cu o clasă, și o biserică parohială, cu hramul „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”. Comuna s-a întemeiat mai înainte de 1501, când este menționată pe teritoriul numit Braniștea, care aparținea mănăstirii Putna. La 1776, era în stăpânirea mazilului Gafenco. Până în al 50-lea an al secolului trecut (XIX – n. n.) depindea de comuna Storoneț-Putila. Aci se află o ecluză de artă pentru hăituitul plutelor, pe vreme de secetă. Una mai mică se găsește la depărtare nu tocmai însemnată. Populația se ocupă cu prășila vitelor și cu plutăritul. Comuna posedă 96 hectare pământ arabil, 1.615 hectare fânașuri, 8 hectare grădini, 1.824 hectare imașuri, 725 hectare poieni și 4.164 hectare păduri. Se găsesc 170 cai, 743 vite cornute, 1.371 oi, 342 porci și 73 stupi. **Plosca, târlă**, pendinte de moșia cu administrație particulară Putila, districtul Vijnița. Are 3 case și 13 locuitori. **Plosca, mic afluent** al pâraului Putila. Izvorăște sub poalele muntelui Plosca și se varsă în râulețul Putila, lângă comuna Plosca, districtul Vijnița. **Plosca, plai** (986 m), ce, împreună cu culmea Stăvioare, cu munții Șurdinului leagă, în același timp, valea Putilei cu cea a Sucevei. Peste acest plai duce un drum bun și foarte frecventat, ce reprezintă linia de comunicație între Transilvania și Galiția, adică valea Sucevei și cea a Ceremușului. **Plosca-Cameral**, cătun, pendinte de comuna rurală Seletin, districtul Rădăuți. Are 249 locuitori, huțani greco-ortodocși. E așezată la poalele Plaiului Satel”²¹⁰⁹.

1919: În „Tabloul circumscripțiilor electorale”, în județul Vijnița, Circumscripția nr. 24 Vijnița, sunt trecute comunele: Câmpulung Rusesc (Dolhopole), Chiseliteni, Coniatin, Dihtineș, Gura-Putilei (Uscie-Putila), Iablonița, Măriniceni (Marenice), Pătrășeni (Petrașe), **Plosca**, Putila (Storonea-Putila), Răstoyce (Rostoki), Revna pe Ceremuș, Sălășeni (Stebne), Sârghieni (Sergie), Torăceni (Toraki), Vijnicioara (Vijenka), Vijnița și Zăhăriceni (Porzaharice)²¹¹⁰.

1921: Secretariatul general pentru Culte organiza, în Cernăuți, licitațiile pentru repararea unor biserici și case parohiale. În județul Vijnița, pentru repararea casei parohiale ortodoxe în Plosca, s-a dispus o sumă preliminară de 45.000 lei²¹¹¹.

1929: „În dimineața unei frumoase zile de septembrie, părăsind Vijnița, iar, pentru un moment, și apa Ceremușului, mă îndrept, cu trăsura, în sus, pe strâmta, frumoasa și pitoreasca vale a pâraiașului Vijnita, afluent drept al Ceremușului, ce curge printre coastele înalte și frumos împădurite cu fag și cu brad ale munților Ceremușului, care fac parte din sistemul Carpaților Păduroși, întinși pe stânga lui. Traversez Vijnicioara, sat lung, ce se întinde pe apă, în sus, a cărui parte nordică constituie o foarte modestă, dar drăguță și simpatcă stațiune climatică pentru lumea din apropiere. Ieșind din acest sat, șoseaua părăsește apa Vijnicioarei, aproape de obârșia ei, o ia la dreapta și ridică, prin pădure, într-o foarte aspră serpantină,

²¹⁰⁸ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 57, 1876 p. 100, 1907 p. 116

²¹⁰⁹ Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 165

²¹¹⁰ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 62, 6 septembrie nou 1919, p. 5

²¹¹¹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 15, 29 aprilie nou 1921, p. 187

muntele Nincici, din vârful căruia se descoperă, la vreo 2 km spre apus, iarăși splendida și încântătoarea priveliște a Ceremușului, îndoindu-se pe la poalele frumoșilor munți, înveșmântați, în mare parte, cu frumoase păduri de fag, amestecat cu brad și mesteacăn. De aici, șoseaua scoboară, tot prin pădure, într-o serpantină încă și mai aspră, în satul Răstoace, de pe malul drept al Ceremușului, care, pe aici, constituie încă frontiera între România și Polonia. Regiunea este foarte populată de veverițe. De la Vijnicioara, până aici, am întâlnit cinci, traversând drumul, cocoțându-se prin crengile arborilor, pe care se leagănă, sărind de pe una, pe alta și chiar dintr-un copac în altul. Valea Ceremușului, lăguță și populată, este foarte frumoasă și plină de pitoresc, apa limpede-verzuie, cu reflexe solare de argint și diamant, șerpuind repede printre arini, plopi și răchite, pe patu-i prundos. Pe malul sâng al Ceremușului, întins și pe poalele muntelui, se vede lucind, în raze de soare, frumosul sat polonez Bila Beresca. Este un peisaj de toată frumusețea. Urmând mereu pe malul drept al Ceremușului, șoseaua traversează, pe rând, frumoasele sate Răstoace, Pătrășeni și Marinișeni, de unde trece imediat în satul Gura Putilei, situat la confluența Ceremușului cu afluentul său drept, Putila, ce izborăște din vârful Lucava. De la Gura Putilei, o mică șoseluță în proastă stare, continuând, în sus, pe valea Ceremușului, duce la Iablonița și mai departe, pe valea Ceremușului Alb, oferind priveliști și peisagii dintre cele mai frumoase și mai încântătoare. Șoseaua principală, pe care am venii de la Vijnia, o ia în sus, pe valea Putilei, o vale frumoasă, mai strâmtă decât a Ceremușului, strânsă între munți mai înalți, acoperiți cu frumoase păduri de brad, traversând satele de un remarcabil pitoresc, Dihteniți, Chișelițeni, Toroceni, Putila, Foșca, Sârghieni și Plosca, de unde, părăsind cursul Putilei, aproape de sorgintea ei, scoboară la Seletin, în valea superioară a Sucevei, distanță de 48-50 km, de la Vijnita. Cam în dreptul satului Chiselițeni și spre răsărit, se înalță fumosul și falnicul munte Racova, mamelonat și îmbrăcat cu brad, din vârful căruia, pe timp frumos și senin, se vede orașul Cernăuți. În fața muntelui Racova, pe stânga Putilei, se înalță muntele ceva mai mic, dar tot frumos, Grebenul. De la Dihteniți, înainte, munții sunt mai mici, în pante mai dulci și mai puțin împăduriți. Această regiune muntoasă, întinsă de-a lungul văilor Ceremușului Mare, Ceremușului Alb și Putilei, este în mare parte locuita de „huțani” sau munteni. Acești huțani, ca și moții, locuiesc răzleți, împrăștiați pe văi și pe coastele munților, însă, prin deosebire de moți, ei sunt, în general, bine înstăriți, au pământuri de pășune, vite, oi și mănâncă bine unt, brânză, carne și, mai cu seamă, lapte acru – „busling”, cum îi zic ei –, pe care-l pun într-o doniță (bărâbânt), din care mănâncă toți ai casei, cu mămligă și cu „pită” de făină de grâu amestecată cu cartofi. Huțanii, ca și rutenii dinspre șes, vorbesc cam aceeași limbă, având aceeași fizionomie și același port, cu deosebire că ei, ca și moții, poartă cioareci, iarna mai mult roșii, iar vara albi, precum și un fel de jambiere largi, de pâslă roșie, căzând deasupra opincilor – ca bănățenii – cojoace fără mâneci, pălării verzi sau olivii și cămeși cusute cu arnici roșu. Huțanele, femei și fete, îmbrăcate cu catrințe, cămeși înflorite, cojoace și ghete sau opinci, cu jambiere, ca și bărbații, fiind îmbrobodite cu tulpane roșii cu flori. Sunt foarte sprintene, călărind bărbătește în aliurile cele mai vii, bând și fumând în cârciumi, laolaltă cu bărbații și deopotrivă cu ei!... În zilele de târg, huțanii scoboară în Vijnia, Berhomete și Seletin și vând tot ceea ce au de vândut evreilor, care le cumpără la orețuri mult sub valoarea lor reală, reținându-i, apoi, la băutura alcoolică otrăvită orin cârciumile lor, o zi, două, trei, astfel ca să se întoarcă la casele lor cu organisme otrăvite, cu capetele bolnave, năucite și cu pungile goale. Ce perfectă asemănare cu ceea ce se întâmplă în Maramureș!”²¹¹².

1939: În documentele școlare ale prefecturii județului Storijineț, din 1939, pentru Carapciu pe Ceremuș erau menționate, drept cătune sau părți de sat, Babin, Chmelestie, Ciopaș, Corinești, Hlibicioc, Hrabova, Ialenca, Maidan, Moceara, Odaia, Pahar, **Plosca**,

²¹¹² Lupașcu-Stejar, Alexandru, general, *Paradisul Românesc*, București 1929, pp. 323-330

Pohorlăuți, Prislop, Racovăț, Reptena, Satul Nou, Săliște, Topoleva, Ursoaica, Văleni, Verbăuți.

POHORLĂUȚI. Satul Pohorlăuți a fost documentar în **27 octombrie 1452**, când Manea, fiul Globnicului, și feciorii săi, Luca, Iurie și Lazăr, vindeau seliștea Pogorilouți logofătului Mihail, pentru 120 zloți turcești. În 2 iulie 1455, când Mihail logofăt era trimis de Petru Aron Vodă să negocieze tributul cu turcii, satul i-a fost reconfirmat.

1652: În 4 martie 1652, se împart moșiile răposatului Gavrilaş Mateiaș între copiii lui, Ieremie, Ileana comisoia și Alexandra vorniceasa. „Partea jupânesei Alexandra visterniceasa a fost... satul Pohorlăuți cu heleșteu”.

1670: În 1670. când vistierul Neculce, tatăl cronicarului, s-a căsătorit cu Catrina, fiica boierului Iordache Cantacuzino, Catrina a primit ca zestre de nuntă 21 moșii, printre care Boian, Cernăuca, Valeva, Chisălău, Pohorlăuți, Prelipeca, Bocicăuți, Grozinți, Vasileuți și a patra parte din satul Lehăcenii Teutului).

1702: În 1702, Ion Neculce împarte moștenirea de la mama sa cu surorile sale, moșia Pohorlăuți trecând în proprietatea Catrinei, jupâneasa lui Iordachi Cantacuzino, care, în 4 martie 1704, împreună cu feciorii ei, Iuon aga Cantacuzino și Ștefan Luca vistiernic, vinde Pohorlăuții lui Constantin Turculeț, pentru 1.350 lei bătuți.

1718: În 11 decembrie 1718, Antimia, văduva lui Constantin Turcul, cumpăra de la Catarina Cantacuzino „satul întreg Pohorlăuți”.

1772: Recensământul lui Rumeanțev²¹¹³, din 1772-1773, înregistrează la Slobozia Pohorlăuți, moșie a postelnicului Vasilachi TURCULEȚ, „41 – toată suma caselor”, însemnând 1 popă, Mihail, 2 dascăli, Procopie și Hrihor palamar, 1 scutelnic al lui Vasilachi zet lui TURCULEȚ, Dănilă VODANCA, 1 jidov, Leiba, 10 case pustii și 26 birnici, adică: Mihălachi PRODAN vornic, Fedor HALIUC, Matei BĂCLAȘCIUC, Alecsa zet CUȘCIAC, Ostafii DRONIC, Hrihor BABINSCHI, Vasile DUMANSCHI, Alecsa CUȘCIAC vătăman, Mihailo VECHIRCIAC, Iacov CORIN văcar, Timko PEREPECICA, Vasili OKRAINETȚ, Gavril BURIC, Mihailo MUȘCHIUCA, Vasili MUHALEȚSKI, Ostafi MUHALEȚSKI, Luchian CUNISĂUSKI, Ivan ZAZULINSKI, Macsin de la BALAMUTIUCA, Vasili unghurian, Neculai BANDURIAC, Macsin ȘTEFIUC văcar, Iacob pânzariul, Fedor BIRICĂUSCHII, Timofei SCRILIA și Macsin SCRITKO morar.

1774: În 1774, satul Pohorlăuți avea 44 familii țărănești, iar în 1784, 155 familii.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coțman – **Zastavna** (judecătorie de district), Babin cu Ștefanovca, Boianciuc, Borăuți, Brodok, Czarnypotok, Cincău, Doroșăuți, Horoșăuți, Iurcăuți, Cadobești, Kiseleu, Krisciatek, Cuciur-mic, Culeuți, Mitcău, Mosoriuca, Ocna, Onut, **Pohorlăuți**, Prilipce cu Luca, Repujineț, Samușin, Teutri, Vasileu, Verbăuți, Verenceanca, Zwiniac cu Koetriszówka”²¹¹⁴.

1870: Biserica Sfântului Nicolai din Pohorlăuți, reconstruită între anii 1870-1881 și renovată în 1896, era patronată, în 1843, de Anton și Nicolaus de LUKASIEWICZ, păstor al celor 676 suflete fiind parohul Matei DRACINSCHI. În 1876, patronatul bisericesc era asigurat de Katharina von MIKOLAJEWICZ, parohul celor 950 enoriași fiind Dionisie

²¹¹³ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 424

²¹¹⁴ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

GRIGOROVICI. În 1907, patron bisericesc era baronina Elena SIMONOVICI, paroh fiind Mardarie AREICIUC, născut în 1871, preot din 1898, paroh din 1903, iar cantor, din 1902, Ștefan ISOPENKO, născut în 1874.

1882: Din 1882, funcționa în sat o școală cu 4 clase²¹¹⁵.

1890: În 1890, comuna Pohorlăuți avea 2.118 locuitori, primar fiind George Hudiuc. Învățători erau Dionisie Patapievici și Epaminonda Orza, Ignatie Carage era paroh, iar Vasile Grecul – cantor bisericesc.

1891: O listă de subscripție pentru zidirea bisericii orientale din Cacica, întocmită, în iunie 1891, de „Ignatie CARAGEA, paroch în Pohorlăuț” și preoteasa Victoria Caragea, menționează, printre familiile comunei, pe: Ștefan RUDAN, învățătorul Vasile CUȘNIRIUC, marii proprietari JACUBOVICI și AVACOVICI, Ștefan VATAMANIUC, Vasile PITEC, Gheorghe DUDLEI, Vasile LESINC, Gheorghe MALIȘCIUC, Maria SMERECIUSCA, Grigori HNATIUC, cantorul Vasile GRECUL, revizorii superiori de finanțe SMERCINSCHI și IAVOROSCHI²¹¹⁶.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Pohorlăuți**, comună rurală, districtul Coțman, așezată, în masă compactă, lângă un lac, din care izvorăște Pârâul Negru. Suprafața: 9,60 kmp; populația: 1.859 locuitori ruteni, două părți gr. or. și o parte gr. cat. Este străbătută de drumul principal Sadagura și Cernăuți – Uscie Biskupie (Galiția); prin drumuri de țară, este legată cu comunele învecinate. Are o școală populară, cu 2 clase, și o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Nicolae”. Această comună este menționată, pentru prima dată, în 1451. La 1460 a fost vândută de Manuel Globnicovici logofătului Mihail. La 1766-1767, s-au așezat aci numeroși emigranți din Galiția. La 1776, era proprietatea Comornicului Bognischi. În această localitate se află 4 grote, din care curg pârâiașe și unde se crede c-ar fi locuit hoți. Una din ele, mai mare, se crede c-ar fi servit de ascunzătoare locuitorilor vechiului sat Pohorlăuți, darămat cu ocazia unui război dintre turci și poloni. Din acel sat n-a rămas decât o cruce de piatră, unde se crede c-a fost biserica. Populația se ocupă cu agricultura și cu creșterea de vite. Comuna posedă 1.342 hectare pământ arabil, 4 hectare fânașuri, 64 hectare grădini, 38 hectare imașuri, 11 hectare 50 ari păduri, 21 hectare bălți. Se găsesc 139 cai, 248 vite cornute, 719 oi, 112 porci și 55 stupi. **Pohorlăuți, moșie**, cu administrație particulară, districtul Coțman. Suprafața: 5,70 kmp; populația: 156 locuitori ruteni, poloni și izraeliți; rutenii suni greco-catolici, greco-ortodocși și romano-catolici”²¹¹⁷.

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Zastavna** făcea parte „Reprezentantul proprietarilor expropriați: **Mihail Romașcan**, proprietar, Pohorlăuți”²¹¹⁸.

1920: „**Deciziune de expropriere No. Ag. 44 Pohorlăuți /9**. Deciziunea Comisiunii agrare de ocol Zastavna, cu care s-a decis exproprierea corpului dominical fasc. No. 140, **Pohorlăuți**, din registrele fonciare pentru moșiile bucovinene, în suprafață de 158 ha 82 a 46 mp, proprietatea dlui Alexandru baron Szymonowicz și a doamnelor Olga Romoszkán și Stefania Iacobovici, în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă”²¹¹⁹.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943”²¹²⁰, următorii învățători și învățătoare: **Poiană Constantin**, comuna **Pohorlăuți**, jud. Cernăuți, media 8,91”.

1944: „Prin decizia ministerială Nr. 7.192 din 21 Iulie 1944, doamna **Bujor Miroslava**, învățătoare la Școala primară din comuna Pohorlăuți, jud. Cernăuți, trecută în

²¹¹⁵ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 29, 1876 p. 87, 1907 p. 89

²¹¹⁶ GAZETA BUCOVINEI, Nr. 32/1891, p. 4

²¹¹⁷ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 166

²¹¹⁸ *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

²¹¹⁹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 18, Cernăuți, 15 iunie nou 1921, pp. 229, 230

²¹²⁰ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

cadru disponibil, prin decizia cu Nr. 226.743 din 1942, se reprimă în învățământ, pe data de 1 august 1944, în postul unde a fost titulară”²¹²¹.

POIANA MICULUI – BUCHENHAIN. Satul germano-slovac Poiana Miculi sau a Micului, din vecinătatea Mănăstirii Humorului, a fost înființat anevoie în **1838**, cu emigranți germani din Boemia, mai întâi o singură familie, David Fiber, venind din Bavaria. Următorul colonist german din Poiana Micului a fost Jokl Kisslinger, urmat, curând, de alte 41 de familii, cele ale lui Sebastian Baumgartner, Anton Beer, Johann Beutel, Georg Binder, Josef Buganiuc (slovac), Mathias Eigner, David Fiber, Josef Flachs, Adalbert Fuchs, Johann Fuchs, Mathias Fuchs, Johann Hable, Wenzel Hackl, Andreas Hartinger, Josef Heiden, Georg Hellinger, Adam Herzer, Georg Hofmann, Stefan Honers, Wenzel Kisslinger, Andreas Klostermann, Jakob Kufner, Anton Landauer, Andreas Lang, Josef Lang, Georg Neuburger, Wenzel Rach, Ignaz Rankl, Karl Reitmajer, Martin Reitmajer, Wenzel Reitmajer, Franz Schelbauer, Leopold Schuster, Stefan Schuster, Günther Stor, Anton Tischler, Andreas Winzinger, Andreas Weber și Josef Weber.

1841: „În cele din urmă, biroul raional, care întârziase alocarea subvențiilor de colonizare, a avut grijă de această problemă, iar datorită acestei intervenții coloniștii au putut să se mulțumească cu faptul că, la 22 iunie 1841, administrația economică a dat aprobarea preliminară pentru Bori și pentru așezările Schwarzthal și Buchenhain (Poiana Mikuli). S-a permis alocarea indemnizației de până la 6 juguri, ceea ce s-a întâmplat și imediat. A doua dificultate a fost cea a terenurilor ne semnificative cumpărate în munți, astfel încât coloniștii au declarat că nu pot rămâne în locurile acestea, ci va trebui să se mute în câmpie și să nu se întoarcă până nu vor avea dovezi suficiente pentru aprobarea curățăturilor. Pentru a pune la dispoziția acestor coloniști și celor din Poiana Mikuli un astfel de teren pădurosie, care să fie defrișat, s-au dus după lungi negocieri la Humor (1842), iar guvernul a construit două colibe de potasă. Coloniștii au început să se limpezească imediat, au jupuit lemnul, livrând coaja pentru producția de cenușă, pe care au extins-o cât mai mult și au putut să se hrănească, în așezarea lor, în 1843, astfel încât lucrările de curățare au continuat nestăpânit. Nici coloniștii nu au primit suma totală de bază. În următoarele două decenii. În general, am aflat deja că nu li s-au avut încă în 1861. Totuși, ca și alte locuri, și-au sporit în mod semnificativ bunurile, în ceea ce privește cele necesare, prin servicii”²¹²².

1842: „În 1842 a fost finalizată colonia slovacă Buchenhain sau Poiana Mikuli. Decizia luată, la înmânarea scutirilor, ca cei 6 ani liberi de impozite să fie numărați de la 1 noiembrie 1842”²¹²³.

1850: În 1850, coloniștii germani din Poiana Miculi au ridicat o biserică de lemn, slujită de preotul Josef Szabo, biserica de piatră, una dintre cele mai frumoase din Bucovina, fiind sfințită în 1896.

1890: Volumul 16, nota 6. Pagina 69 (Descoperiri în Bucovina). „În urma notiței cu același nume, inclusă Mittheilungen, anul 1889, nota 36, fie-ne permisă raportarea asupra altor descoperiri interesante, nepublicate încă: O sabie similară, cu două tăişuri, dar fără decorațiuni detectabile, și de numai 108 cm lungime, mai ușoară, lucrată și prevăzută cu plăcuțe octogonale, a fost găsită, în 1886, în pădure, aproape de Poiana Miculi, de lângă Gura Humorului; Proprietar: Asociația arheologică românească din Cernăuți; Trei axe, un topor fără deschidere, un topor din piatră dură întunecată, cu perforație, și unul din piatră foarte

²¹²¹ *Monitorul Oficial*, Nr. 180, 4 august 1944, p. 5762

²¹²² Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina*, Innsbruck 1902, p. 447

²¹²³ Kaindl, Raimund Friedrich, *Das Ansiedlungswesen in der Bucovina*, Innsbruck 1902, p. 305

ușoară, lungă de 8 cm, tot cu o gaură, toate găsite în pădure, înainte de Poiana Miculi, districtul Gurahumora, în anul 1886 (proprietate a aceleiași)²¹²⁴.

1890: În 1890, primar al comunității germane din Poiana Micului era Michael Cucharec.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Poiana-Micului** (sau **Buchenhain**), comună rurală, districtul Gurahumora, așezată de-a lungul văii Humora, spre nord-vest de comuna Mănăstirea Humorului. Suprafața: 23,70 kmp; populația: 1.222 locuitori, parte poloni, parte germani, de religie rom. cat. Este legată de comuna Mănăstirea Humora, printr-un drum mare comunal; iar cu Solca și cu Sucevița, numai printr-un drumeag de călărit. Are o școală și o biserică rom. cat. Aparține, odată, Mănăstirii Humorul. În anul 1838, s-a așezat aici o numeroasă colonie de germani din Boemia și de slovaci. La 1844, a devenit comună de sine stătătoare. Numele de Buchenhain („pădurea de fag” – n. n.) i s-a dat de către coloniști, după pădurile de fag ce se găseau aici. Aici s-au găsit 3 topoare din perioada neolitică. Populația se ocupă cu creșterea vitelor, cu stânăria și cu exploatarea de păduri. Se găsesc 39 cai, 987 vite cornute, 267 oi, 205 porci, 18 stupi. **Poiana-Micului, moșie**, ce ține de corpul moșiei cu administrație specială Gurahumora, districtul Gurahumora. Are o casă și 5 locuitori²¹²⁵.

1914-1918: „Infanteristul **Simeon Boganiuc**, Poiana Micului, Reg. 80, mort²¹²⁶; „**Longin Beleca**, din **Poiana Micului**, a participat la război și ar fi picat, în anul 1918, pe frontul italian, după cum afirmă martorii. Fiind deci decesul probabil, se îndrumează, la cererea soției sale, Regina a lui Longin Beleca, procedura pentru declararea morții celui dispărut²¹²⁷.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947²¹²⁸, următorii învățători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Hafuc Constantin**, de la Poiana Micului, la Sadova-Fundul”.

1949: Au fost numiți directori de școli în **Învățământul elementar, ciclul I**²¹²⁹: **Iancu Maria**, directoare la Școala elementară Poiana Micului Nr. 1; **Swiderschi Angela**, directoare la Școala elementară Poiana Micului Nr. 2”.

POIANA STAMPI. Sat relativ nou al obștii câmpulungene, de după **1848**, s-a format, în baza strategiei economice a generalului Enzenberg, încă din anul **1784**, cu un han, un punct vamal și câteva case.

1784: „Pentru a stimula comerțul și traficul, au fost construite, în Zastawna, Kuczurmare, Styrce, Graniczestie și Wama, dar și în așa-numita **Poiana Stampi**, de pe noua șosea de comunicație cu Bârgău, **hanuri pentru călători**, dotate cu camere, grajduri și hambare, care au servit și pentru cazarea trupelor în marș²¹³⁰. „În ceea ce privește administrația de stat, aceasta a fost doar interimară și formată doar din cei mai necesari funcționari. Ei se aflau în subordinea a trei auditori superiori și a patru direcții, pe lângă direcția economică superioară (din decembrie 1784), care era responsabilă pentru magistrații numiți în cele trei orașe și în consiliile satului și (pentru direcția economică superioară),

²¹²⁴ Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

²¹²⁵ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 167

²¹²⁶ *Viață Nouă*, IV, nr. 164 din 17 octombrie n. 1915, p. 2 - Supliment

²¹²⁷ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 9, Cernăuți 15 martie nou 1921, pp. 98-105

²¹²⁸ *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

²¹²⁹ *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

²¹³⁰ K.-A. II, S. 1786-49-2 (Orig.).

birourile economice pentru bunurile camerale și spirituale, prin care au fost observate și implementate diferitele instituții polițienești și îmbunătățiri economice. Enzenberg enumeră următoarele ameliorări: / a). Șoselele pentru comunicații mai lesnicioase cu Transilvania, prin Bârgău, spre Dorna Candreni se intersectează cu cea a Coșnei (adică peste Rodna) și continuă spre Gura Humorului, de unde pleacă, prin Solca, Vicov, Storojineț și Selenov, în Galiția. / b). **Crearea unui sat nou**, pe Șoseaua Bârgaielor (Burgoer Strasse), **numit Poiana Stampi**, unde a fost deja construit un han spațios. În acest scop, se iau măsurile necesare pentru curățarea terenului, asanarea mlaștinilor și pentru a face totul adecvat pentru utilizare, astfel încât zona să poată fi populată și să se poată face proviziile pentru întreținerea viitoare a șoselelor. / c). La Vatra Dornei va fi construită o brutărie militară și o moară cu 2 pietre, pentru o întreagă companie care a fost adusă acolo și care va fi încartiruită acolo pentru a asigura siguranța noii colonii și pentru a promova această intenție, fără a o extinde în altă măsură, în afara modului de asigurare a pâinii. În plus, există acele hanuri la șosea, care se află în zonele nepopulate, pentru a oferi călătorilor cazarea necesară și pentru a stabili un motiv al așezării unor coloniști²¹³¹.

1809: „Lungimea Bucovinei, de la nord, la sud, de la Nistru, de lângă Zaleszozyk, până la Poiana Stampi, este de 26 de mile; cea mai mare lățime a sa este 16 mile; și cea mai mică, de la 6, la 8 mile. Este delimitată, la nord, de cercul Znyaty, în Galiția, la răsărit de Marele Ducat al Varșoviei, în sud de Moldova, iar la apus de Transilvania, care se găsește în estul Ungariei. Are 3 orașe, 3 târguri, 267 sate și 38.890 case”²¹³².

1822: Vienezul Adolf Schmidl, în intenția lui de a scrie un amplu ghid de călătorie prin provinciile imperiului habsburgic, a trecut și prin Bucovina, venind dinspre Bistrița, prin valea Bârgaielor, stații de poștă întâlnind la Poiana Stampei, Dorna, Valea Putnei, Pojorâta, Vama, Gura Humorului, Stroești și Suceava. Fără să-și dateze întâmplările, dar publicând, în revistele vieneze, începând cu anul 1822, fragmente de materiale, Schmidl face, astfel, o datare indirectă, care țin de începutul secolului al XIX-lea. Călătorind pe valea Bârgaielor, pe „Șoseaua Franciscană”, cum se numea, din 1817, în cinstea împăratului Francisc, care o folosisese în acel an, „drumul împărătesc” al lui Iosif al II-lea, Schmidl precizează că „Josonii Bârgăului predă, în fiecare an, 70.000 de lulele de pământ, care merg, în primul rând, în Bucovina” și că „drumul se ridică, treptat, spre pasul Bârgăului, un defileu îngust în munte, prin care se prăvălea în jos Bistrița. De aici, drumul a fost tras, în 1812, într-un urcuș lin și uniform, pe vârful muntelui de la Măgura Calului. Stația de poștă Tihuța este o colonie. Odinioară, drumul ducea, de la pas, pe deasupra Dealului Zimbrilor, până la postul de graniță, de odinioară, Iliușa, și, apoi, iarăși foarte abrupt, pe vârful înalt al Măgurei. Noul drum are numeroase poduri masive, deasupra multor prăpăstii, dintre care ultima este cea mai minunată. Un viaduct de piatră duce, de-a curmezișul, deasupra unei văi largi, și are, în mijloc, o arcadă înaltă, prin care formează un torent o cascadă însemnată. / Piscul pleșul al Măgurei oferă o priveliște înspăimântătoare și grandioasă asupra unor munți nenumărați și a unor defileuri adânci. Ajungi, acum, la posturile de graniță ale Transilvaniei înspre Bucovina, unde un comandament militar cercetează trecătorile, și, curând după aceea, se ajunge la **Poiana Stampei**, prima localitate din Bucovina, formată numai dintr-o casă de poștă și dintr-o cazarmă mică. / Drumul duce, acum, peste coama lată a unui munte, în valea atrăgătoare a Dornei, la vărsarea Dornei în Bistrița Aurie. Ținutul este bogat în minunate izvoare de apă minerală acidă, dintre care mai multe sunt folosite pentru băi”²¹³³.

²¹³¹ Ibidem

²¹³² De Serres, Marcel, *Voyage dans l'Empire d'Autriche, pendant les années 1809 et 1810*, Livre VIII, Bukowine, Paris, 1814, pp. 215-226

²¹³³ *Călători*, XIX, III, pp. 291, 292

1846: „**Dorna, Watra**, Cercul Galiția, Ținutul Bukow. Moșia aparține satului, cu o parohie și un oficiu poștal; situat între Waleputni (Valea Putnei) și Bojanastampi (Poiana Stampii) pe Czernow (Neagra). În apropiere, Bistrița Aurie; are oficiu poștal”²¹³⁴.

1848: „Confruntările militare din ținutul Dornei au fost dure, dese și fără să consacre o stabilitate sau alta sau măcar o relativă tihnă. „Pe 6 martie, Urban a mutat avanposturile și coloanele cu cantonamentele în Iacobenii, Vatra Dornei (aici, Divizia a VII-a, nr. 41) și Dorna Candrenii, avanposturile fiind expuse între Poiana Stampii și Cârlibaba. Nu mult timp după intrarea în noile cantonamente, diareea și scorbutul au izbucnit în rândul oamenilor, iar febra tifoidă s-a dezvoltat curând, răpunând nu puține victime. Drept urmare, o cazare mai extinsă a trupelor era absolut necesară, iar o parte din trupe a fost mutată la Vama, Câmpulung și Eisenau... / Calmul a predominat, de la sfârșitul lunii februarie, până la 8 aprilie, când colonelul inamic von Dobay a trecut prin Prundu Bârgăului și Poiana Stampii, atacând și aruncând în aer, apoi s-a întors în pozițiile anterioare. Apoi a venit din nou, până la deschiderea campaniei de vară, din iunie 1849, o perioadă de calm, care, având în vedere că trupele cezaro-crăiești suferea din pricina unor condiții de sănătate nefavorabile, au început să se îmbunătățească doar odată cu apariția vremii mai calde. Colonelul Urban, care s-a întors la Iacobenii, a preluat din nou comanda trupelor sale, în cursul lunii aprilie, dar s-a îmbolnăvit de tifos, spre sfârșitul lunii mai, astfel că locotenent-colonelul Springensfeld a trebuit să preia din nou comanda”²¹³⁵.

1849: „Transportul lui Binder a ajuns, seara, la Dealul Senienilor, unde a rămas până dimineață, în 4 ianuarie 1849. Mersul era foarte ostentiv; neaua mare, căile neumblate; căpitanii Ioan Păsărariu (născut din țara Oltului) și Kohl aveau lângă dânșii un soldat zdravăn din Sfântu Gheorghe, de pe valea Borcutului, cu numele Mihail Sfrangea. Acesta purta un vas de lemn ca de 6 copuri cu vin bun, apoi o traistă cu alimente, în spate. Auzeai, când și când, pre bunul Păsărariu, ostentiv, șezând pe un gros: „Măi Mihai, mai adu cea ploscă!” (*de mortuis nil nisi bene*). / Plecând de aci, către Tihuța, vin oameni din Bârgău și spun că Bem ajunge acuma către Tihuța, cum că Urban a trecut către Poiana Stampii și că pe căpitanul Angerer l-au dus ungerii în captivitate. / Acuma nu era oportun a trage către Tihuța. Binder, cu ai săi, se reîntoarce, iarăși, la Dealul Senienilor și dispune ca lăzile cu zunderii să le ascundă în pădure, așternându-se peste ele brazi și molizi, iar banii, constând din metal de argint, se împart la ofițeri și subofițeri, pe lângă specificarea făcută de adjutantul Domide. Acestea s-au făcut pentru ca, de aci, încolo, nu mai puteau străbate cu caii. / Trecând prin Poiana lui Toloș, din Prund, ieși transportul în drumul cel mare, din jos de comanda la Dealul Rusu, și apucă către Priporul Candrii. Atunci se aud tunurile, în Tihuța, dovadă că Bem, ajuns acolo, a atacat avanposturile lui Urban, lăsate la Tihuța. / Mergând transportul către Poiana Stampii, se întâlnește cu Urban, care, cu Escadronul de dragori Savoyen Nr. 5, grăbește spre Tihuța, întru ajutorul celor atacați. Cam peste o oră, sosesc în Poiana Stampii (pe teritoriul Bucovinei), Urban, cu dragonii și o parte a avanposturilor din Tihuța, care au scăpat de acolo cu tunurile. Comandant de artilerie era colonelul Franz Hübl, de la Regimentul de artilerie Nr. 5 (astăzi, F. M. L., în activitate). / Încă în acea noapte (3 spre 4 ianuarie 1849), s-a retras Urban, împreună cu despărțământul lui Binder, până la Dorna-Vatra”²¹³⁶. // „La invaziunea către Moroșeni, în 6 februarie 1849, a avut colonelul Urban, afară de trupa de linie „Carol Ferdinand”, pe Sivkovicz și pe cordoniștii din regimentul său propriu, adică al II-lea românesc, vecin, pe ur-

²¹³⁴ Raffelsperger, Franz, *Allgemeines geographisch-statistisches Lexikon aller Österreichischen Staaten : nach ämtlichen Quellen, den besten vaterländischen Hilfswerken und Original-manuscripten, von einer Gesellschaft Geographen, Postmännern und Staats-beamten*, Dritter Band, Wien 1846, p. 162

²¹³⁵ Formanek, Jaromir – k. k. Hauptmann des Regiments, *Geschichte des k. k. Infanterie-Regiments Nr. 41 / derzeit Josef Freiherr Vecsey de Vecse et Börölyö-Iságfa, k. k. Feldmarschall-Lieutenant*, 1807-1887, II Band, Czernowitz 1887, pp. 484, 485

²¹³⁶ Ibidem

mătorii ofițeri și subofițeri: căpitanul Simeon Vărăreanu, locotetent prim Franz Storch, adjutant Pantelemon Domide, calopin Carl Urban, sergent Gabriel Pop, corporalii Iacob Gâția, Michael Orban, Ioan Ilieșiu, tribunii Nicolau Rusu, voluntarul de la Chioar. / Marșul, socotit din Dorna-Vatra, peste Poiana Stampii, Priporul Candrenilor, Dealul Rusu, Poiana lui Taloș, Dealul Senienilor, a durat nu 20, ci 36 ore. Măgura Calului, Tihuța, Fântâna Iancului sau, cu un cuvânt, tot muntele „Miroslava” s-a înconjurat. Toți au mers pedestru, de la Urban, până la gregari. / Nea mare, frig, cărări neumblate. Este adevăr că sergentul Gavril Pop, din Feldra, a făcut mult, prin incursiunea către Moroșeni, a fost însă, mai totdeauna, însoțit de corporalii Gâția, Ilieșiu și Orban, toți trei din Bârgău. / Apoi, locotenentul prim Storch servise, mai înainte, în Bârgău-Bistrița, cunoștea bine terenul. La mandatul lui Urban, făcuse, mai înainte, locotenentul prim adjunct P. Domide, cu o companie de cordoniști, o recunoaștere către Ilva Mare, având a cerca și a aduce acelea lăzi cu zünderi (gaze?), care s-au fost ascuns în Dealul Senienilor, în 4 ianuarie 1849. Această recunoaștere a urmat în 30-31 ianuarie 1849, și anume peste Poiana Stampii, Dealul Friu, Dealul Ivan, apoi Ilva Mare, Dealul Senienilor, Poiana lui Taloș și retur. / Spre transportarea lăzilor, s-au recrutat locuitorii din Coșna (deci, în 1849, deși nu figura în evidențele administrative, Coșna exista și era un sat destul de mare, dacă puteau face un astfel de transport – n. n.). Întreprinderea a succedut; Domide a raportat, la întoarcere, colonelului Urban toate, cu de-amăruntul, descriind căile, potecile și starea inamicului în Rodna și Moroșeni. Acestea considerate toate, au născut ideea în Urban de a întreprinde o năvălire în Borgo-Moroșeni (Mureșeni Bârgăului – n. n.) și a prinde batalionul lui Kofler. / Locotenentul Silvestru Thomi (acum, în pensie) era comandant de pionieri; avea 100 grăniceri din populațiunea grănicerească sub mâna sa, în Poiana Stampii; dânsul avea a închide și a deschide drumurile, a face și a strica podurile și a curăți neaua de pe drum cu lopeți; de unde s-a și numita acest despărțământ „Lopatari”. / Iar năvălirea (*Ueberfall*) în Moroșeni Bârgăului a urmat așa: Până a nu crăpa de zi, în 6 februarie 1849, Urban se afla, cu ai săi, din jos de Moroșeni (către Tiha). Urban descoperă comandanților de trupe, în scurt, planul său, ceea ce, până în acel moment, nu se făcuse, de teamă ca să nu se întâmple vreo trădare²¹³⁷.

1851: „O broșură, lucrată de Franz Raffelsberger și publicată în 1851, la Viena, cuprindea „**Itinerariile sau directorul tuturor rutelor poștale** din k. k. Statele austriece“, precizând că „Din Vatra Dornei, până la Poiana Stampii, pe o cale de o poștă și jumătate, se trecea prin Băile Dorna, prin Dorna Candreni și peste pârâul Coșna. Poiana Stampii însemna frontieră galițiano-transilvană și avea un punct de control grăniceresc. De aici, până la Tihuța, era cale de o poștă și un sfert”²¹³⁸.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Câmpulung – **Dornawatra** cu Dornakilie (judecătorie), Dorna pe Giupalău, Dorna Candreni cu Coșna, Iacobeni, Cârlibaba Partea câmpulungeană, **Poiana Stampii** cu Pilugani, Ciocănești”²¹³⁹.

1875: Din 1875, funcționa în sat o școală cu două clase²¹⁴⁰.

1882: Biserica Sfinților Arhangheli Mihail și Gavril din Poiana Stampii a fost construită între anii 1882-1884, printre ctitori aflându-se, cu contribuții, alături de Fondul Religionar, Pantelimon VLEJUL, prințul Rudolf și prințesa Stephanie, George MITROFAN, Ioan CHIPERIU, Atanasie VASILUȚA, Dimitrie SPÂNUL, Euthimie PRALEA și Filemon

²¹³⁷ Ibidem

²¹³⁸ Raffelsberger, Franz, *Itinerär oder Verzeichniss aller Postrouten in den k. k. österreichischen Staaten*, Wien 1851, pp. 53, 54

²¹³⁹ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869, pp. 158-161

²¹⁴⁰ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1907 p. 67

FERARIU. Sfințirea bisericii s-a făcut în 1885. În 1907, paroh era Nicolai SIRETEAN, născut în 1863, preot din 1892, paroh din 1903, iar cantor, din 1901, Procopie IVAN, născut în 1864.

1886: În 1886, Dumitru Vasiliuț din Poiana Stampei fusese condamnat, de Tribunalul din Suceava, la 10 luni închisoare pentru furt, dar bietul om și-a pierdut mințile, așa că a fost transferat la penitenciarul din Lemberg, unde „se află și o despărțitură pentru criminali alienați”²¹⁴¹.

1890: În 1890, comuna Poiana Stampii avea 1.073 locuitori, primar fiind Tanasie Vasiliuț. Învățător era Constantin Schipor, Vasile Prelipcean era paroh, iar Procopie Ivan – cantor bisericesc.

1891: O listă de subscripție pentru zidirea bisericii orientale din Cacica, întocmită, în iunie 1891, de „Vasile PRELIPCEANU, preot exposit din Poiana Stampii”, menționează, printre familiile comunei, pe: antistele Atanasie VASILUȚU, Ion CHIPERIU, Sava PRALEA, Alexandru VASILUȚU, Irina MOLDOVAN, Leonti ROGOJANU, Iftemi PRALEA, Teodor VASILUȚU, Precopie VASILUȚU, Anastasia IVAN, Gavril PRALEA și Irimie PRALEA²¹⁴².

1896: O altă listă de subscripție, de data asta pentru „rădicarea unui monument de piatră și tipărirea scrierilor profesorului Ștefan Ștefureac”, din martie 1896, întocmită de „Vasile PRELIPCEAN, administrator parochial în Poiana Stampii”, cuprinde următoarele nume de localnici: Ioan PROCOPIE, Filimon FIERARU, George PRALEA, Ioan MARCU, Tecla VASILUȚ, Melania PRELIPCEAN și Mihai VASILUȚ²¹⁴³.

1901, Gustav Weigand: „În dimineața zilei de 19 august 1901, am vizitat binecunoscuta stațiune balneară Dorna-Vatra²¹⁴⁴, cu hoteluri elegante, cu o instalație de băi și facilități, dar în restul sezonului, locația nu este nicăieri atât de drăguță, pe cât ar trebui să vă așteptați. După câteva ore de ședere, am mers pe valea largă, în creștere lentă pe lângă apa Dornei, iar până în seară, am ajuns la hanul din Poiana Stampii, care era foarte singur, lângă biserică. Alături, se află primăria, școala și casa unui țigan. În jur este pajiște și pădure. Casele țăranilor sunt împrăștiate, unele dintre ele la câteva ore depărtare. În această singurătate cu un climat aspru, cum este de așteptat, la 1.000 m altitudine, oamenii trebuie să petreacă ierni lungi și severe. Preotul, a cărui casă se umpluse cu copiii rudelor sale, care și-au petrecut vacanța acolo, a fost foarte mulțumit de vizita mea și a regretat că voi pleca mai departe, în dimineața următoare, într-o zi de duminică. Înainte de asta, am avut ocazia să fac poze și să studiez limba. La prânz, am ajuns la înălțimea trecătorii Bârgău, de peste 1.200 m înălțime, și ne-am odihnit, la prânz, în cabana patetică a unui supraveghetor al șoselei, unde am avut ocazia să cunosc dialectul din Tihuța, sat din apropiere”²¹⁴⁵.

1904: „A doua zi, mi-au sosit tovarășii de la Păltinoasa și, a treia zi, dimineața, ne-am pus într-o birjă și-am luat-o, peste Măgura, la Bistrița. Și de n-ar fi jupânul Pächt pretutindeni, să-ți scoată ochii cu urdorii lui, cu perciunii și cu barba-i nețeselată și inomisul decor: murdăria de-un deget, ai zice fericite de locuitorii acestor ținuturi. Cât am mers de-alungul Dornei, a fost răcoare și bine. După ce am început urcușul, a-nceput și dogoreala. Primul popas scurt l-am făcut la Poiana Ștampii, unde-am luat câte un lapte și caii câte-o troacă de apă. Franzoale (cornuri) ne cumpăraserăm din Dorna. Pentru toate eventualitățile am comandat și niște ouă fierte, căci altceva nu era de căpătat în cârciuma aceasta din drum, pe care le-am luat cu noi pe drum. Și, Doamne, bine ne-o mai prins, în Vârful Tihuței, unde nu e decât o cârciumă grețosă și unde a trebuit să stăm vreo 2 ore, ca să odihnească caii. Ajuns în culmile Măgurei mi-am întors, încă o dată, privirile înlăcrămate spre mândra Bucovină, având

²¹⁴¹ REVISTA POLITICĂ, Anul I, nr. 10, 15 Octombrie 1886, p. 4

²¹⁴² GAZETA BUCOVINEI, Nr. 44/1891, p. 4

²¹⁴³ GAZETA BUCOVINEI, Nr. 28/1896, p. 4

²¹⁴⁴ În Vatra Dornei, a cântat Sava Pizdeali (56 ani).

²¹⁴⁵ Weigand, Gustav, Prof. Dr., *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, Leipzig 1904, pp. 1-7

în fundul panoramei plină de vrajă muntele Ineu, care se-nalță în văzduh ca un protest uriaș contra omidelor bietului popor român. Și cum stam așa, aiurit, cu ochii duși în fundul zării, părea că aud o voce de pe lumea cealaltă, spintecând văzduhul, spre mormântul din Putna: „Ștefane, Măria Ta, / Tu la Putna nu mai sta! / Las' Arhimandritului / Toată grija schitului. / Clopotele să le tragă, / Ziua-ntreagă, noaptea-ntreagă, / Doar s-a-ndura Dumnezeu / Ca să-ți mântui neamul tău!” / Ajunși în vârful Tihuței, intrăm în cârciumă să, îmbucăm ceva... Ne-am mâncat ouăle noastre, luate de la Poiana Ștampii, așa, din picioare, am cerut o sticlă de bere, pe care am dat-o întreagă birjarului, i-am aruncat banii pe masă și-am tăbărit pe trăsură”²¹⁴⁶.

1907: În apriga confruntare electorală, în care muntenii i-au înfrânt pe domni, alegând pe un om care nici nu și-a depus candidatura, dar avea să o accepte, legendarul Conte Bellegarde, Poiana Stampei, ratând șansa de a-și depăși condiția, a votat în favoarea lui Aurel Onciul (199), urmat de Bellegarde (28) și Stefanelli (12)²¹⁴⁷.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitză: „**Poiana-Stampeii**, comună rurală, districtul Câmpulung, așezată pe partea stângă a râului Dorna. Suprafața: 68,78 kmp; populația: 1.073 locuitori români, de religie gr. or. Se compune din vatra satului, cu 136 locuitori, așezată pe pârâul Dornișoara și din cătunele: Gura Coșnei (111 locuitori), La Runcu (313 locuitori), Muncel (cu 4 case și 6 locuitori), Pilugani (7 case și 27 locuitori), Praleni (118 locuitori români), Romanești (12 case și 46 locuitori), Tătarul (25 case și 98 locuitori; aici se află o ecluză, un hait) și Teșna (6 case și 38 locuitori). Este străbătută de drumul principal Vatra Dornei – Poiana Stampei, care trece apoi în Ungaria. Are un oficiu poștal, o școală populară, cu o clasă, și o biserică locală, cu hramul „Sfinții Arhangheli Mihail și Gavril”. La 1776, teritoriul pe care se află această comună depindea de Dorna. Spre Sud-Vest de această localitate, pe teritoriul Transilvaniei, se găsește trecătoarea Bârgăului. Populația se ocupă cu prășila de oi și de vite mari, cu stânăria și cu exploatarea pădurilor. Comuna posedă 11 hectare 50 ari pământ arabil, 1.070 hectare fânașuri, 1 hectar grădini, 540 hectare iamașuri și 5.116 hectare păduri. Se găsesse 145 cai, 1.800 vite cornute, 512 oi, 303 porci și 18 stupi de albine”²¹⁴⁸.

1914: Începute înainte de Crăciunul anului 1914 (7 ianuarie stil nou – n.n.), în Bucovina s-au dat lupte grele, la începutul anului 1915. „În noaptea de 3/16 ianuarie, o parte din trupele ruse, înaintând, din punctul Fundu Moldovei, și ocolind localitatea întărită Mestecăniș, unde se aflau forțele austriece, au trecut muntele Colacul și au înaintat până la Ciocănești, sat situat la 6 km spre nord de Iacobeni. Aceste trupe erau sprijinite de alte două coloane, una care se îndrepta spre muntele Giumalău și alta, spre Valea Putnei, formând, astfel, un front pe întinderea liniei Ciocănești – Iacobeni – Valea Putnei. Înaintarea acestor trupe se face cu precauție, pentru a păstra contactul cu restul armatei, ce sosește din urmă, și pentru a face față trupelor austriece de la Cârlibaba, care pot amenința flancul lor drept, în ipoteza că aceștia nu s-au retras spre Ungaria, după cum se zvonea. La rândul lor, trupele austriece, pentru a preveni o mișcare de învăluire, s-au retras din Mestecăniș, loc puternic întărit, spre Iacobeni, luând poziția în fața frontului rusesc, pe muntele Giumalău – Ciocănești – Iacobeni – Valea Putnei. / Luptele au început din noaptea de 3/16 ianuarie și au continuat, cu multă violență și fără întrerupere, zi și noapte, până azi, fără a se sfârșit nici acum. Au căzut, din ambele părți, mulți morți și răniți, ofițeri și trupă. Astăzi, alte trupe austriece, în forță de aproximativ o brigadă mixtă, primind două tunuri de calibru mare, au pornit, din Dorna Vatra, spre frontul de luptă. Rezultatul luptei, deși nu-l am, pare a fi defavorabil austrieșilor, judecând după faptul că generalul Silelman, comandantul suprem, cu statul său

²¹⁴⁶ Tamba, S., *Impresiuni și reflexiuni dintr-o călătorie*, în *Tribuna*, Nr. 188, Anul VIII, marți 5/18 octombrie 1904, pp. 1, 2

²¹⁴⁷ Gt., *Viața Românească în Bucovina*, în *Viața Românească*, Volumul V, anul II, Iași 1907, pp. 304, 305

²¹⁴⁸ Grigorovitză, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 167, 168

major, cu două batalioane de infanterie și 600 de călăreți, s-au retras din Dorna Vatra, prin Dorna Candreni, la Poiana Stampei”²¹⁴⁹.

1914-1918: Jertfa de sânge pentru Bucovina a fost depusă de „Corporalul **Eugen Pentelescu**, Poiana Stampii, Regimentul 22, rănit”²¹⁵⁰ și de „Legionarul (tânăr voluntar neîncorporabil – n. n.) **George Isopel**, Poiana Stampii, Comp. 4, rănit”²¹⁵¹.

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Vatra Dornei** făcea parte, ca locțiitor, și „**Gavril Vasiliuț**, agricultor, Poiana Stampii”²¹⁵².

1941: „Se publică mai jos Lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morți pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24”²¹⁵³: **Pralea Gavril**, sergent, ctg. 1936, cu ultimul domiciliu în comuna **Poiana Stampei**, județul Câmpulung, mort la 6 iulie 1941”.

1949: Primii directori școlari pentru **Învățământul elementar, ciclul I**²¹⁵⁴, în Poiana Stampii, au fost: **Obadă Ioachim**, director la Școala elementară Poiana Stampei; **Ursache Teodor**, director la Școala elementară Poiana Stampei, Gura Coșnei.

POIENI-SOLCA. Cătun al satului Botoșana (partea de apus a satului, în 1785), Poieni-Solca a fost cumpărat, odată cu Botoșana, de Ștefan Tomșa, cu „700 galbeni de aur, de la fete de boer, anume Nastasie, fata Micăi, nepoată Răcătoaei, și de la alte rude a ei”, în **25 octombrie 1615**, și „dat sfintei mănăstiri Solca”, după cum precizează condica lui Vartolomei Mazeran.

1816: Biserica Nașterii Maicii Domnului din „Poienile” a fost construită în 1816, sfințită în 1817 și restaurată în 1872. În 1843, postul de paroh era vacant, numărul enoriașilor fiind 691. În 1876, când biserica avea 1.220 enoriași, paroh era Michael NEDELCO. În 1907, paroh era Samuil SAUCIUC, născut în 1862, preot din 1890, paroh din 1897, cantor fiind, din 1897, Andrei SLEVOACA, născut în 1867.

1835: În 1835, se stabilesc la Poieni câțiva coloniști germani și câțiva evrei.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Rădăuți – **Solca** (judecătorie raională), Arbore cu Bodnăreni, Bălăceana, Botoșana, Clit cu Lichtenberg, Iaslovăț, Cajvana, Comănești, Ludihumora, Pârteștii de Sus cu Solonețul Nou sau Slovac, Cacica, Pârteștii de Jos, **Poieni**”²¹⁵⁵.

1887: Din 1887, avea să se deschidă, la Poieni-Solca o școală cu 4 clase, dar după o poveste ciudată, pe care o voi relata²¹⁵⁶.

1888: „Sosind timpul să se ridice și în Poieni o școală, antistele comunal a ținut sfat mare, în urma căruia a strâns de la săteni 1.500-2.000 florini. Paralele acestea li se părură cârmuitorilor comunali prea puține, de aceea se făcu un împrumut de 1.000 florini din fondul școlar al țării, cu îndatorirea de a plăti, în 10 ani, câte 100 florini pe an îndărăpt, fără procente. Se născu întrebarea: unde să se facă școala? / Profesorul de Universitate, Drul Ion alui G.

²¹⁴⁹ *Adevărul*, 28, nr. 9993, 7 ianuarie 1915, p. 4

²¹⁵⁰ *Viața Nouă*, IV, nr. 157 – Supliment, din 8 iulie n. 1915

²¹⁵¹ *Viața Nouă*, IV, nr. 175 din 5 martie n. 1916, p. 4

²¹⁵² *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

²¹⁵³ *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.

²¹⁵⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

²¹⁵⁵ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

²¹⁵⁶ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 43, 1876 p. 46, 1907 p. 126

Sbiera a dăruit, mai nainte, încă din al său, 20 de prăjini de loc, anume să se ridice pe el o școală comunală, care să fie aproape și de preot, și de biserică. / Frunțașii comunali au ignorat, însă, dania, preferând să cumpere, printr-o licitație trucată, o sfoară de pământ, în capul satului, rămasă după o văduvă, plătinându-se pe acel petic de pământ 800 florini. Și, deși s-a strâns piatră prin muncă obștească, s-au întocmit acte fictive de plată „câte 15 florini stânjenul”; și, deși s-au luat bârne, tot prin muncă obștească, din pădurea statului, iarăși s-au făcut acte fictive de „câte 3 florini bucata”. Apoi s-au tocmit meșteri de la Solca, cu 650 florini, „ca să dea gata școala”. Într-un an, din cei 3.000 florini „din lădița comunală” n-a mai rămas nici măcar un crucer, școala era doar parțial încropită, iar preceptorul da năvală peste săteni, ca să strângă banii datorăți fondului școlar al țării. / Și, astfel, la Poieni-Solca, în toată vara anului 1888, puteai auzi oamenii murmurând „că școala este sărăcia noastră”²¹⁵⁷.

1890: În 1890, comuna Poieni avea 1.500 locuitori, primar fiind Dimitrie „Todorăș din Poieni (care) ar fi votat pentru Doctorul Beilich”, în 1894, cu ocazia alegerii medicului de ocol al Solcii. Paroh era George Popescul.

1891: O listă de subscripție pentru biserica ortodoxă din Cacica, din noiembrie 1891, susținută de „Georgi POPESCU, paroh în Poieni” și de soția lui, Fevronia, cu care avea trei copii, pe Valerian, Eugenia și Olga, cuprinde următoarele nume de săteni: cantorii Iacob IVANIUC și Andreiu SLEVOACĂ, episcopii bisericești Dimitrie alui Gavril TODERAȘ și soția acestuia, Elena, și Ion INCANU, Ion HANȚESCU, Ion alui Pavel FLUTUR, Onofreiu alui Ștefan BUBURUZAN, Niculaiu alui Georgi BUBURUZAN, Georgi MOROȘAN, Petru și Zenovia FUCANU, Georgi FILIMON, Ion alui Nichita ALBU, Onofreiu alui Gavril FLUTUR, Alexie LAZAREANU, Casian alui Dimitrie HOJBOTĂ, Niculaiu alui Artemie INCANU, Domnica, soția lui Gavril INCANU, Ion alui Grigori ILIȘOIU și soția lui, Csenia, Vasile ILIȘOIU, Vasile alui Nichita BUBURUZAN, Domnica, văduva lui Ștefan FLUTUR, Ion alui Artemi LEȘANU, Vasile alui Toader LEȘANU, Leonti HOJBOTĂ, Maria alui Petru BUBURUZAN, Samoil RADU, Domnica, soția lui Simion BUBURUZAN, Florea FILIHOIU, învățătorul Vichenti IANOVICI, Maria, văduva lui Dimitrie TODERAȘ, Florea, soția lui Petru BUBURUZAN, Constantin SLEVOACĂ, Onofreiu alui Vasile GALEȘ, Artemi INCANU, Paraschiva, soția lui Vasile LAZAREANU, Irina, soția lui Alexa BUBURUZANU, Georgi alui Vasile FLUTUR, Pantelimon INCANU, Alexa și Domnica HOJBOTĂ, Samuil alui Vasile FLUTUR, Vasile alui Georgi HOJBOTĂ, Constantin LAZAREANU, Petre alui Simion GALEȘ, Domnica alui Petru GALEȘ și Filip GALEȘ²¹⁵⁸.

1894: Primar în Poieni, care a votat pentru sanatoriul Beilich, era „Todorăș din Poieni”²¹⁵⁹.

1899: „Comunele Glit și Părteștii-de-jos sunt în apropierea Solcei, cam la o depărtare de ½ (¾) ore. Comuna Poienilor este despărțită de Solca numai printr-o pădurice cu arbori frunzoși, parte brădet. Această pădurice este foarte atrăgătoare și cei mai mulți oaspeți varatici întreprind excursiuni într-acolo”²¹⁶⁰.

1901, august 19: „A doua zi, am mers la Marginea²¹⁶¹, unde am petrecut câteva ore cu preotul Magior, iar la prânz, am trecut prin frumoasele sate germane Lichtenberg și Clit, mergând la Arburea²¹⁶², o comunitate mare, frumoasă de români și germani, cu o biserică veche, în care se află interesante și bine conservate picturi în frescă. Tatăl preotului m-a întâmpinat cu ospitalitatea caldă a acestei familii. Am plecat, apoi, din nou, spre partea

²¹⁵⁷ REVISTA POLITICĂ, Anul III, nr. 13, 15 iunie 1888, p. 5

²¹⁵⁸ GAZETA BUCOVINEI, Nr. 64/1891, p. 3

²¹⁵⁹ Gazeta Bucovinei, Anul IV, Nr. 86, Duminică 30 Octombrie / 11 Noiembrie 1894, pp. 2, 3

²¹⁶⁰ Mitric-Bruja, Dimitrie, *Solca*, în *Patria*, Anul III, Nr. 307 din 6/18 August 1899, pp. 1, 2, Nr. 308 din 11/23 August 1899, pp. 3, 4

²¹⁶¹ La Marginea, a cântat Garafina Pomohaci, de 18 ani (*Mătrăguno-n trii girezi*).

²¹⁶² La Arbore, au cântat Casandra lui Ion Cotleț (*Jos, la țara muntenească*) și Domnica Aruște (17 ani).

deluroasă a Bucovinei, cu dialectele sale în continuă schimbare, care au necesitat o atenție deosebită. După Cajvana²¹⁶³, Botoșana și Poieni Ungureni (Poieni Solca – n. n.), am mers spre sud-est, până la Costâna²¹⁶⁴, unde mi-am reînnoit cunoștința cu preotul satului, pe care îl cunoscusem în Vama, când ploaia s-a revărsat din ceruri și abia am trecut, pe pod, râul Suceava, mergând la Hatna (Dărmănești – n. n.), sat care, la fel ca Ipoteștii, care se află și mai la sud, lângă Suceava, are o populație slavă; apoi, am urmat drumul spre nord-vest, spre Grănicești (mai corect Crainicești)²¹⁶⁵, unde m-a găzduit preotul Becec²¹⁶⁶.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitzza: „**Poieni**, comună rurală, districtul Gurahumora, așezată pe o vâlcea, la confluența ei cu pârâul Racova, între Solca, Botușana, Arbora și Cacica. Suprafața: 13,81 kmp; populația: 1.382 locuitori români, de religie gr. or. Prin șosele comunale este legată cu comunele învecinate și cu drumurile districtuale și principale ce trec prin ele. Are o școală populară, cu o clasă, și o biserică parohială, cu hramul „Nașterea Maicii Domnului”. Populația se ocupă mai ales cu creșterea vitelor. Comuna posedă 894 hectare pământ arabil, 283 hectare fânașuri, 13 hectare grădini, 190 hectare imașuri, 177 hectare păduri. Se găsesc 110 cai, 834 vite cornute, 848 oi, 990 porci și 186 stupi²¹⁶⁷”.

1910: Sătenii din Poieni participau, de regulă, și la alegerilor în comitetul comunal din Solca, precum cele din 21, 22 și 23 Martie nou 1910, când Corpul II – Poieni, avea ca reprezentanți comunali în Solca pe românii George Mihailescu, Mihail Cortubaș, Vasile St. Colțuneac, George Șulschi, Andreiu Băloș, pe germanul Iosef Filipp și pe evreul Pinkas Zweeker²¹⁶⁸.

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Solca** făcea parte și „Locțiitor: **Ion Tudosan**, învățător superior, Poieni²¹⁶⁹”.

1922: „Având în vedere concursurile publicate, cererile prezentate și propunerile făcute de revizorate, Consiliul școlar al țării a făcut, în ședința din 27 Martie 1922, sub președinția domnului Director general delegat al învățământului din Bucovina, următoarele numiri, pe ziua de 1 Aprilie 1922 – a). în calitate de învățători superiori: **Vasile Leșan** la Poieni²¹⁷⁰”.

În în secolul al XIX-lea au trăit la Poieni-Solca lăutari minunați, precum Chiciu, fiul lui, Gheorghe Chiciu, Nicolai Ienciu, Bujdei Ion Enciu, care au lăsat Bucovinei, prin strădania lui Alexandru Voievidca, un inestimabil patrimoniu muzical românesc.

POJORÂTA. Unul dintre primele sate înființate de câmpulungeni, numită, după metoda de defrișare (prin pojar, deci prin „pojorâre”) Pojorâta, avea parte, în **7 august 1696**, sub ocupație polonă, de o judecată în cel mai pur spirit al dreptului valah. Procesul, la care participa, alături de bătrânii câmpulungeni, și rohmistrul Dobrowski, viza o moșie a lui Petru Tolovan, „după măgura den sus de Pojorâta”, pe care, cu ocazia împărțirii ei între doi nepoți, Simionită Boza cade ucis de către vărul său, care fuge în Ardeal și al cărui nume nu mai este rostit (nici la nume nu mai avea dreptul un ucigaș). / În baza dreptului valah, satul Pojorâta era

²¹⁶³ La Cajvana, a cântat Gavril Știrbu (12 ani).

²¹⁶⁴ La Costâna, a cântat Iliana Dohotar.

²¹⁶⁵ La Grănicești, au cântat, ca și pentru Voievidca, Valeria Gherasim (*Frunză verde, iarbă neagră*) și Margarita Buliga (13 ani).

²¹⁶⁶ Weigand, op. cit., pp. 7-17.

²¹⁶⁷ Grigorovitzza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 168

²¹⁶⁸ Patria, Anul V, Nr. 26, Duminică 3 Aprilie n. 1910, pag. 3

²¹⁶⁹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

²¹⁷⁰ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 8, Cernăuți 21 aprilie 1922, p. 41

obligat să răscumpere moșia pe care a fost ucis un om, moșie care ieșise, prin omor, din proprietatea lui Petre Tolovan, „precum într-o vreme (când) au jurat cu brazda în cap Tolovanul cel bătrân”. Satul trebuia să plătească „gloaba județului, care se cheamă hultamo județului = 30 ughi (ducați ungurești) și 12 oi negre breză cu 12 mei negri breji”, dar „gloaba județului” a fost plătită de frații Ilie, Chelsia, Grigori și Toader Filimon și de Odochia Moga, care, în 10 mai 1714, aveau să vândă moșia aceea lui Istratie Flocea, ocazie de a închina două vedre cu vin împreună cu martorii Costantin Bobul, Simion Străjeriul, Adam Arman, Toader Pașcan și Neculai Prășcuț.

1749: În 19 aprilie 1749, Gheorghe Drob și frații Chirilă, Nicolai, Constantin și Toader Vlăge se jeluiau județului de ținut din Câmpulung împotriva lui Vasile Străjeriu, care le-a împresurat o moșie în Pojorâta, pe care, de altfel, și-a făcut casă.

1772: Recensământul lui Rumeanțev²¹⁷¹, din 1772-1773, înregistrează în Câmpulung, cu casă, dar și cu gospodărie în Pojorâta, pe: Grigori HUȚESCU, Toader OJICĂ, Ion LUPESCU și pe Nistor sin lui POSTOLACHI, iar la Pojorâta²¹⁷², 1 popă, 1 panțir, 6 femei sărace și 74 birnici, aceștia fiind: Chirilă sin Costandin FLOCEA, Constandin FLOCEA, Gavril sin Constandin FLOCEA, Toader FLOCEA, Nistor VLĂGEA, Georgii VLĂGEA, Nistor sin Vasile STRĂJAR, Grigori ANUȚAN, Irimia ANUȚAN, Constandin sin Lupul FLOCEA, Petrea brat lui (FLOCEA), Toadir sin Lupul FLOCEA, Ion sin Irimia ANUȚAN, Ion sin Lupul FLOCEA, Vasile brat lui (FLOCEA), Ion FLOCEA, bătrân, Simion sin lui (Ion FLOCEA), Toader brat lui (fratele lui Simion FLOCEA), Georgii FLOCEA, Ștefan BEDRILĂ, vornicel, Ion sin Irimia STRĂJAR, Ion BĂRGĂOAN, Grigori STUPU, Maftai MOROȘAN, Ștefan PĂCURĂROI, Pavel OJICĂ, Ion MAROȘAN, Georgii cu soru-sa, Gavril MOROȘAN, staroste, Simion MOROȘAN, Ion CORLĂȚAN, Simion CÂRLOANȚĂ, Ifrim CÂRLOANȚĂ, Ion sin Toader CÂRLOANȚĂ, Gavril MĂGURIAN, Andrieș sin lui, Nichita brat lui, Simion SPĂTAR, Toader ROATĂ, Nistor ANDRIAN, Precopi PRUNDIAN, Ion sin Dumitru CÂRLOANȚĂ, Vasile MÂNDRILĂ, Gavril sin Vasile FLOCEA, Ion MOROȘAN, Ioana RĂOAI cu Nicolai, holtei, Acsinte MĂGURIAN, Ion PRUNDIAN, Chiriță GRIGORIAN, Măria sin lui Ștefan ROIA cu Acsinte, holtei, Iacob, rus, Toader LAZOR, Cârstea, ungurean, Todosia, salahoriță cu Toader, holtei, Petrea LAZOR, Ion LAZOR, Lupul LAZOR, Vasile FUIOR, Iacob LUPESCU, Constandin OJICĂ, Vasile MOROȘAN, Ilie, ungurean, Cărstina FUIOROAE cu Ion, holtei, Simion TELEȘCA ot Vatra (Câmpulungului), Petrea MĂGURIAN ot tam, Lupul MĂGURIAN ot tam, Simion OANĂ ot Sadova, Nistor ANUȚOII ot tam, Nistor sin SIMIONȚII ot tam, Măriuța, prescuroaia cu Dumitru, holtei ot tam, Măriuța BRANDABUROAE cu holtei ot tam, Ilie, ungurean ot Fundu Moldovii, Gavril MOROȘAN ot tam și Vasile ȚIMPĂU ot tam. / Rufeturile erau: Popa Nicolai, Ion, sas ot Vatra (Câmpulungului), panțir, Paraschiva BEDRULOAIA, săracă, Nastasia CÂRLĂNȚOAI, săracă, Măriuța a ORBULUI, săracă, Irina ROTOAIA, săracă, Parasca, fată bătrână a lui Iacob, și Dochita BEDRILOAE, săracă.

1744: În 1774, Pojorâta avea 104 familii răzeșești, iar în 1775, 1 popă și 74 familii de răzeși, trei dintre acestea fiind ale emigranților transilvăneni Cristian UNUGUREANU, venit din Rebra Mare, în 1763, Andrei Simion ȚANU, venit tot din Rebra Mare, dar în 1764, și George UNGUREANU, din Țagul Mare, stabilit la Pojorâta în 1766.

1783: În 16 august 1783, Frantz von Kollowrat propunea Camerei Aulice din Viena exploatarea minelor de cupru, cu conținut de argint, de la Pojorâta și Fundu Moldovei, precum și a celor de fier de la Iacobeni, minele de la Pojorâta și de la Fundu Moldovei fiind deschise în 1805, o micuță colonie germană fiind înființată chiar în Pojorâta, la Izvor, cea numită Quellenthal, care se adaugă coloniilor dinspre Fundu Moldovei, Luisenthal și Pferdgraben (Pârâul Cailor).

²¹⁷¹ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 245 urm.

²¹⁷² ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 250

1788: Contele Feodor Karacsay de Valyesaka, participant, în 1788-1791, la asediul Hotinului și la marile bătălii de pe teritoriul Moldovei, bun cunoscător al fiecărei regiuni moldovenești, scria: „La Pojorâta, pe valea Moldovei, sunt mine de fier și aramă, ale statului. Fierul din Bucovina a înlăturat din aceste părți fierul suedez și rusesc și le ia el locul în comerțul de la Marea Neagră”²¹⁷³.

1791: Consilierul aulic Vince Batthyany vine în Bucovina, dinspre Bistrița, dar călătorind prin Ilve și îndreptându-se spre Iași, prin Suceava și Botoșani, ocazie cu care constată că „numai la Pojorâta pădurile se mai luminează, de la Vama, încolo, dispar cu totul; la Câmpulung se deschide un șes lung și roditor. Am dat, acolo, peste un țaran, care a băut, pe loc, 10 florini, ce îi primise ca arendă pentru lunca sa. Tovarășii săi și-au scos, încă de la distanță, pălăriile, dar, după aceea, când le-am cerut un mic serviciu, au dispărut pe nesimțite. Mai mulți au sărit din care, ca să fure snopi de pe câmp. Unul ne-a oferit chiar, spre vânzare, un drob de sare, pierdut de tovarășul său, care dormea. Aceasta nu surprinde, într-o țară care a fost lăsată, atâta vreme, pradă părăsirii și bunului plac... / Am vizitat atelierile de prelucrat fierul, de la Iacobeni, situate lângă șosea (N.N.: conform mărturiilor iconografice, șoseaua trecea, pe atunci, pe lângă albia râului Bistrița). Ele se compun din trei cuptoare înalte, douăsprezece vetre de afânare, mai mulți drugii de fier și trei mici forjerii. Ele au alungat, de aici, fierul suedez și siberian, și au deschis debușeu la Marea Neagră. / Nu mai puțin importante sunt instalațiile de prelucrat aramă, de la Pojorâta, pe care am amintit-o mai sus, și sticlăriile de la Putna, pe unde, de asemenea, am trecut. Aceste stabilimente ca și numeroasele cuptoare și instalații de ardere a potasei vor rări pădurile de prisos ale Bucovinei. Astfel, în chip fericit, se va ajunge ca, în aceleași regiuni, nu prea departe, agricultura să țină pas egal cu creșterea vitelor. Căci, unde aceasta o ia înainte, cealaltă rămâne în urmă și, prin aceasta, și populația, fără a cărei muncă nu este posibilă ameliorarea, nici sporirea produselor”²¹⁷⁴.

1793: În 12 mai 1793, vornicul Pojorâtei Nistor Rațu, „vornicul vechi” Andrieș Măgureanu și „giuratul” Ștefan Bedrule decid să încredințeze casa din Pojorâta a lui Vasile Țăranu, care fugise, fără să plătească „birul împărătesc”, unui fecior al lui Toader Floce, care se arătase dispus „ca să poarte birul împărătesc”. / „Toată pricina jalobei noastre într-aceste următoare se cuprinde: De într-al treilea sută de ani și mai bine acum, după cum am înțeles de la moșii și strămoșii noștri, de când s-au început a așeza bătrânii și rădăcina neamurilor noastre, într-acești munți carpaticești, sau, precum zic nemții, alpi, pe la apa și pe la izvorâte apelor Dorna, Bistrița și Moldova, pe la locuri sălbatece, pe unde mai înainte vreme n-au putut străbate prin codrurile cele dese nici fiare, doară necum oamenii, și lăzuind codrul verde cu multă sudoare și muncă, scoțând rădăcinile copacilor verzi, am lărgit loc, încet, încet, de s-au făcut satele: Câmpulungul, Dorna, Fundul Moldovei și, mai pe urmă, Pojorâta și Sadova, cum și alte sate, în partea Moldovei, care acum peste cordunul împărătesc au căzut. Această silință a noastră văzând luminații domni ai Moldaviei și știind și greutatea vieții noastre, ce avem într-un loc sălbatic ca acesta, s-au milostivit și nu ne-au încărcat cu altă cu nimica, fără numai cu sferturile, pocloane, după cum arată aceste aice aninate mărturii de la boierii care au fost vornici între noi, era și fulărit, care toate erau dăjdiile Domnitorului țării, precum astăzi este contribuția împărătească, și ca să ținem străji, pe unde s-au făcut cărări sau plaiuri din țara Ardealului, și țara ungurească. Iar cu alte cele Domnii Moldovii, nici ca principii țării, nici ca Stăpânii locului acestuia, nu ne-au încărcat, și așa am trăit nenumărată vreme sub principii Moldovei, nefiind supărați, afară de aceste mai sus pomenite, cu nimica; căci schimbându-se principii Moldovei, unul după altul, care cum au venit, privilegiile celui ce era mai înaintea lui n-au rădicat, ci mai vârtos le-au întărit, până din puternica orânduială a lui

²¹⁷³ *Călători*, XIX, I, pp. 779-783

²¹⁷⁴ *Călători străini despre Țările Române în secolul al XIX-lea*, I, București 2004, pp. 99, 100

Dumnezeu s-au schimbat vremea, de au căzut acest loc al locuinței noastre sub stăpânirea prea luminată a Casei Austriei”²¹⁷⁵.

1794: În 26 iunie 1794, vornicul Nistoriță, Gheorghe Piticari și Simion Șandru, jurați din Pojorâta, împărțeau și hotărânicia moșioarele lui Gligorie Tonegari din Fundu Moldovei, urmând porunca Scaunului de judecată din Câmpulung Moldovenesc.

1801: În 1 iulie 1801, Nistor al lui Ioniță Cărluță din Pojorâta vindea lui Simion Pomohaci din Fundu Moldovei partea sa de moșioară din Obcina Ursului, pentru 22 lei turcești, printre martorii din Pojorâta aflându-se și Grigore sîn Giorzanu, deci un emigrant transilvănean de după anul 1778.

1809: „Există și o mină de cupru, la Pojorâta, despre care se spune că este foarte bogată. Nisipul pe care Bistrița îl depune de-a lungul malurilor sale conține o mare cantitate de aur, de exploatarea sa ocupându-se un anumit număr de aurari. Turnătoria din Iacobeni poate fi considerată centrul acestui tip de industrie. Aurul se găsește nu numai în apropiere de Dorna, Vatra, Tarnița și Halda, dar și în munții înalți, lângă granițele statelor maghiare. Țigani, care sunt angajați în special în acest tip de ocupație, folosesc, pentru a obține aur, aceeași metodă care este folosită în Ungaria și Transilvania. Există, de asemenea, mai mulți mineri din Cărlibaba, care adună o cantitate destul de însemnată de aur pentru a trăi confortabil. Tot aurul acesta este cumpărat de guvern, la prețul de 2 florini 52 de creițari pisetul, măsura țării, care merită un ducat și jumătate”²¹⁷⁶.

1822: Vienezul Adolf Schmidl, în intenția lui de a scrie un amplu ghid de călătorie prin provinciile imperiului habsburgic, a trecut și prin Bucovina, venind dinspre Bistrița, prin valea Bârgaielor, stații de poștă întâlnind la Poiana Stampei, Dorna, Valea Putnei, Pojorâta, Vama, Gura Humorului, Stroești și Suceava. Fără să-și dateze întâmplările, dar publicând, în revistele vieneze, începând cu anul 1822, fragmente de materiale, Schmidl face, astfel, o datare indirectă, care țin de începutul secolului al XIX-lea: „Urcând, printr-un defileu îngust și sălbatic, până la casa de poștă singuratecă de la Valea Putnei (N.N: De fapt, pe Mestecăniș), se ajunge, apoi, coborând muntele, la Pojorâta, într-o vale blândă a râului Moldova. Aici se afla, în 1808, o mină de cupru a tezaurului imperial, alcătuită din cinci galerii, două furnale înalte, un cuptor și două făurării; 164 de lucrători produc 1.000 de chintale. / Drumul se ține, neîntrerupt, de Moldova, în jos, spre Câmpulung Moldovenesc, un târg cu 2.623 de locuitori. Aici se află administrația camerală și reședința căpităniei graniței militare”²¹⁷⁷.

1827: În 13 mai 1827, Dumitru și Ilinca Floce din Pojorâta vindeau hușanului Gavril Ciupeliuc din Breaza o moșioară în Gura Porșescului, sub Răchitiș. Printre martori se afla și vornicul Pojorâtei, Andrei Grămadă.

1830: În 16 ianuarie 1830, vornic al Pojorâtei, martor la o tranzacție în Sadova, era Gheorghe Coca.

1851: „O broșură, lucrată de Franz Raffelsberger și publicată în 1851, la Viena, cuprindea „**Itinerariile sau directorul tuturor rutelor poștale** din k. k. Statele austriece“, din care rezultă că Pojorâta era încadrată de două segmente de drum, „Din Vama, până la Pojorâta, cale de o poștă și jumătate, repere importante erau Eisenau (Prisaca Dornei), râul Moldova și Câmpulung Moldovenesc. / De la Pojorâta, la Valea Putnei, acolo unde se afla cazarma austriacă, desenată de Knapp, era cale de o poștă, apoi, până la Vatra Dornei, prin Iacobeni și peste râul Bistrița, cale de o poștă și jumătate”²¹⁷⁸.

²¹⁷⁵ Codrescu, Theodor, *Uricarul cuprinzător de hrisoave, anaforale și alte acte ale Moldovei*, Tomul al VI, Iași 1875, pp. 164-170

²¹⁷⁶ De Serres, Marcel, *Voyage dans l'Empire d'Autriche, pendant les années 1809 et 1810*, Livre VIII, Bukowine, Paris, 1814, pp. 227-233

²¹⁷⁷ *Călători*, XIX, III, pp. 291, 292

²¹⁷⁸ Raffelsperger, Franz, *Itinerär oder Verzeichniss aller Postrouten in den k. k. österreichischen Staaten*, Wien 1851, pp. 53, 54

1855: „Un aspect nu mai puțin frumos decât al Vamei înfățișează și orașelele Cârli-Baba, Pojorâta și Prisaca. Oprindu-ne peste tot locul, am fost siliți să mânem la orașul Câmpul-Lung, unul din cele mai mari din acea parte a Bucovinei. A doua zi, timpul deveni furtunos și munții luaseră un aspect de tot sălbatic. Tunetul bubuie nemijlocit asupra creștetului, nourii se ridică de la rădăcina munților și zboară încet și măsurat spre ascuțitele culmi. Culmile se uită, întâi, cu dispreț la aburii ce se înalță cu îndrăzneală spre ei, până ce dispar învăluiți de nori. Iar norii, ridicându-se și mai sus, pardosesc munții care păstrează o răcoroasă veselitoare umezeală. / Munții Bucovinei sunt partea cea mai avută a Carpaților Români. Ei cuprind, în sânul lor, toate metalele, în mari cantități, și acestea, exploatate prin mine, aduc împărăției austrice un însemnat venit. La Cârli-Baba se scoate aur și argint, la Pojorâta, aramă din sămburele munților. Minele cele mai însemnate sunt, însă, cele de la Prisaca și de la Iacobeni, unde se exploatează nemăsurate cantități de fier. De când s-a așezat în Prisaca o colonie de nemți, numele acesta a fost schimbat în Eisenau și pare tot așa de curios de a găsi, în mijlocul unei țări și a unui popor exclusiv român o denumire de oraș nemțesc, precum ar părea deșănțat de a afla, în munții din Germania, orașe numite Câmpul-Lung sau Prisaca. Asemenea colonizări și prefaceri cereau, însă, sistemul de deznaționalizare, prin care își menține Austria, atâta timp, într-unu mod artificial, prestigiul său politic”²¹⁷⁹.

1857: „Chiar dincolo de Câmpulungului se văd, spre sud, doi munți în formă de piramidă, stând unul lângă celălalt, amândoi abrupti și proeminenți, formați din stânci roci goale, pe care localnicii îi numesc Adam și Eva, iar, în sud-vest, în direcția masivului Giupalău, se întinde Piciorul Giupalăului. / De acolo, ajungi în localitatea de munte Pojorâta (2398,80 picioare), în care se găsesc mine de cupru. Cu greu ajungi la ultimele case din sat și atunci te înfășoară o zonă sălbatic romantică, uimindu-te cu măreția care te întâmpină. Munții sunt aglomerați aici, șoseaua, în ambele părți, este delimitată de munți înalți, abrupti și dens împăduriți, care închid calea prin proiecții puternice, astfel încât noi șerpuiim pe meandre care se înfățișează ochilor în întreaga lor splendoare. / Curând, munți și mai înalți se ridică de lângă șosea, la distanță mică, și se ridică și se înalță unul peste altul, oferind o vedere și mai impunătoare priveliștii aglomerate a munților. La următoarea curbă a drumului, munții formează pajiști minuscule, puternic umbrite, care sunt intersectate de pâraie și sunt delimitate, în spate, de ziduri abrupte de munte. / În unele locuri se văd pâlcuri de copaci, dispuse simetric pe ambele părți ale pâraului, stâni uriașe, copleșite de mușchi, scufundate în mijlocul pâraului, din ale căror crăpături răsar mai mulți molizi mici, în timp ce fundalul este format de un zid de munte verde, pe care se află, între copaci, pereți de stâncă decorați cu arbuști în formă de buchete, înconjurată de ciorchini de mesteacăn și molid, unde ansamblul dă impresia unui peisaj teatral artistic. / Treptat munții se desprind oarecum de șosea, și se ridică Alpi înalți, care se unesc între ei în valuri, munți singuratici, adânci, formând chei și risipiri abrupte, care se închid cu următorul lanț muntos. În această veșnicie a naturii, se ajunge la Valea Putnei, la 2 mile de Câmpulung. O abundență de flori în fânețe, pe o vale care are forma unui vas cu pereți din munții înalți, în timp ce, în prim-planul estic, alături de un grup fantastic de munți împăduriți, se formează un perete de stânci cu vârfuri zimțate, aidoma cu ruinelor unui castel (stâncile de la Valea Putnei, imortalizate într-o acuarelă de Franz Xaver Knapp – n. n.). / În capătul acestei văi, calea urcă și se vede muntele Mestecănești (3480 de picioare), primul drum de munte de acest fel, care, dispunerii ingenioase a buclelor de urcuș. / Cea mai mare pantă este la poalele muntelui, dar șoseaua este protejată pe de o parte de barierele din beton, în timp ce o zonă frumos împădurită constituie a doua parte a acestei vecinătăți. / Prin înfășurarea serpentinelor, până la capăt, fiecare curbă oferă o grupare diferită a peisajului și, cu cât mergeți mai sus, cu atât mai frumoasă este priveliștea. Pe la

²¹⁷⁹ Negruzzi, Iacob, *Din Carpați / Fragmente*, în *Convorbiri literare*, Anul I, No. 22, Iassi 15 ianuarie 1868, pp. 308-314

jumătatea acestei șosele montane (la cota 1811) puteți vedea Giupalăul, care, cu creasta lui cea mai vizibilă, domină lanțul muntos, Valea Putnei aflându-se spre nord-vest”²¹⁸⁰.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Câmpulung – **Câmpulung** (Târg cu judecătorie) cu Breaza, Gropana, Frumoasa, Fundu Moldovei și Luisenthal, **Pojorâta**, Rus pe Boul cu Freudenthal și Vatra Moldoviței, Rus Moldovița cu Ciumârna și Argel, Sadova (Ulma), Valea Putnei, Vama cu Eisenau”²¹⁸¹.

1872: „Înainte de a intra în discuția condițiilor geologice din țară, mă simt obligat să le mulțumesc tuturor acelor prieteni dragi, care m-au sprijinit în activitatea mea, dar mai ales colegilor noștri meritoși, domnul Otto Frhr. von Petrino, k. k. consilier de domeniu și proprietarul moșiei Onut, și Bruno Walter, k. k. montanolog, specialist în plante montane, și director al domeniului Fondului religios greco-oriental din Pojorâta, căruia îi exprim cele mai recunoscătoare mulțumiri; nu numai pentru că oamenii numiți mi-au sprijinit eforturile cu cea mai amabilă amabilitate, ci și pentru că mi-au împărtășit bogatele comori ale cunoștințelor și experienței lor, în cel mai liberal mod posibil și au dobândit, astfel, merite importante în colectarea rezultatelor, analizate în cele ce urmează... Cel mai sudic râu principal al țării, Bistrița de Aur, aparține regiunii de șist în întregul curs situat în Bucovina, de la intrare, la Cârlibaba, până la ieșire, la Colbu, când Neagra (la est de Dorna Watra) este în general considerată ca longitudine, în jos de aici. Al doilea râu principal, Moldova, curge prin zona de șisturi, parcurgând doar lungimea de aproximativ două mile, spre sud, intrând la Botuș (între Breaza și Fundul Moldovei), apoi întorcând spre sud-vest, spre Fundul Moldovei, printr-o vale longitudinală, iar la Pojorâta, în viraj ascuțit spre nord-est, se îndoaie spre marginea mezozoicului. În ultimul loc, coborând de pe versantul nordic al Mestecăneștilor, întâlnește frumoasa vale a pârâului Putna, care se varsă în Moldova. Toate celelalte cursuri de apă din zonă (precum Cibou, Cârlibaba și o serie de alți afluenți mai mici ai Bistriței) sunt, de departe, ne semnificativi, căci au zone aluviale foarte mici și exercită doar o influență minoră asupra reliefului principal al zonei. / În ceea ce-l privește pe acesta din urmă, zona este un platou înalt, a cărei altitudine medie variază de la 3.500-4.000 de picioare, în care principalele văi sunt tăiate la aproximativ 1.000-2.000 de picioare adâncime și peste care domină doar câteva creste (cum ar fi Suhardul, de 5.100 picioare, iar Giupalău, de 5.862 picioare). / Alt, Cotta și Simiginovicz-Staufe au dat deja descrieri bune ale caracterului peisagistic al acestei zone, în menționările lor studii. Ținutul se deosebește puțin de știutele terenuri de ardezie cristalină și, prin urmare, pot ignora acest subiect cu referire la publicațiile menționate. / Compoziția geologică a terenului în cauză va rezulta din următoarele exemple. / Să luăm în considerare, mai întâi, valea Moldovei, în măsura în care aparține zonei ardezie cristaline. / Dacă urmați această vale, din Pojorâta (fostul sediu al Centralei de minereu din Bucovina) în sus, spre vest, puteți vedea malurile văii de pe ambele părți ale structurilor cristaline de ardezie, care sunt compuse din mică și cuarț. Această din urmă componentă apare predominant aici, astfel încât roca poate fi menționată ca schistul mic de tip cuarț, ardezie de cuarțit sau cuarțit, în funcție de gradul diferit al acestei predominanțe. / Deoarece valea urmează parcursul acestui complex de straturi destul de uniform ca lungimi, valea trebuie să se întoarcă lateral pentru a întâlni alte formațiuni. / Părăsind valea Moldovei, cam pe la mijlocul dintre ultimele case (vestice) din Pojorâta și colonia minieră Luisenthal, urcați, pe versantul nordic al văii, pe creasta

²¹⁸⁰ Denarowski, Dr. Carl, *Die mineralquellen in Dorna-Watra und Pojana-Negri in der Bukowina*, Wien 1868

²¹⁸¹ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

stâncoasă a Dealului Cailor, care se întinde, într-un unghi ascuțit, spre vale, precum se vede în imaginea de mai jos”²¹⁸².

1880: Din 1880 și, respectiv, 1886, funcționau la Pojorâta două școli cu câte 2 clase²¹⁸³.

1882: În 30 decembrie 1882, Ciprian Porumbescu îi scria fratelui lui, Ștefan, silviculor la Pojorâta: „Și știi tu unde aș vrea să mă duc? La Pojorâta! Nu știu de ce mă atrage așa de mult această localitate, neîncetat gândesc la acest loc frumos și, în special, la locuința ta idilică – o văd așa de viu înaintea ochilor. Acolo aș voi să mă retrag, să mă retrag în munți, departe de orice zgomot și de toată agitația lumii, numai eu singur cu gândurile mele, și, eventual, și cu vioara mea. O, dulce trebuie să fie să șezi, singur, la focul de lemne de brad, ce pâraie, și să visezi, să visezi... Sau să visezi pădurea de brazi, ce freamătă, șezând pe mușchi moale, să visezi mereu!”

1886: „Țipterii din Eisenau nu sunt singurii care întrerup temelia românească a populației locale, întâlnim și în alte locuri câteva așezări cu locuitori țipteri, în Balta Poienii, în Schwarzthal, în Luisenthal, Freudenthal, Pojorâta, Iacobeni și Cârlibaba. Majoritatea acestor coloniști germani au fost aduși de un anume Manz, pe moșiile Fondului religiei greco-orientale, care a luat moșii întinse în arendă și a hrănit mii de meseriași, dar care, datorită investițiilor uriașe, avea să dea faliment și, complet sărăcit, s-a împușcat. Se spune că situația materială a coloniștilor este destul de bună, deși depinde, în mod ciudat, de Fondul religios greco-oriental. Cu toate acestea, casa de locuit este proprietatea oamenilor, dar terenul le este acordat numai cu plata impozitelor. În vremurile anterioare, au funcționat cuptoare de cupru la Pojorâta, Iacobeni și Eisenau și s-a extras fierul pe scară largă. Astăzi mai funcționează doar cel din Pojorâta, iar populația din Schwarzthal își asigură traiul din exploatarea forestieră, făcând plute și lucrând la construcții de drumuri; țipterii din Iacobeni își continuă activitatea tradițională, dar într-o manieră modestă... Puternicul râu Moldova, care se grăbește spre vărsare, a fost înlocuit de micul râuleț Putna, care se strecoară inofensiv printre maluri. Pojorâta este ultimul sat, apoi drumul trece, odată cu râulețul, pe lângă o uriașă clădire goală, o fostă cazarmă austriacă, și, după ce traversăm râulețul Putna, drumul urcă muntele. Nenumărate serpentine trebuie urcate, de îndată ce părăsim pădurea întunecată de foioase, din dreapta noastră, cu care ne vom reîntâlni, urcând, puțin mai sus. De multe ori zărim, în josul muntelui, câte trei sau patru serpentine, iar până pe vârful muntelui (Mestecăniș) încă mai sunt opt, în afară de cele de la picioarele noastre. Până acum, priveliștea a fost variată, în schimbare rapidă, și ne-am bucurat de asta și de acel defileu împădurit, care împodobește admirabil această culme de munte; de sus, cuprindem acum zona largă din față cu o singură privire. O întregă lume muntoasă dă ecou salutarilor noastre de rămas bun, o mulțime de păduri, câteva sate și numeroase turme de oi sunt vizibile pe pajiștile munților. Un nou paradis se desfășoară în fața noastră. Noi munți răsar în cale, cu suprafețe întinse defrișate, cu case mici și pășuni sărace, dar și cu pajiști care strălucesc în soarele captivant”²¹⁸⁴.

1889: „A doua biserică din Igești a fost tot de lemn, însă a ars; în locul ei a făcut, în anul 1889, Grigoraș Răus, supt conducerea lui Ienachi Răus, biserica actuală, după planul bisericii celei vechi din Pojorâta, pe care a văzut-o pe când umbla prin, țară în calitate de comisar pentru birul țării”²¹⁸⁵.

1890: În 1890, Pojorâta avea 1.540 locuitori. Învățători erau Dionisie Danilevici și L. Flocea, Eusebie Constantinovici era paroh, iar Eutimie Erhan – cantor bisericesc. / **Nicu**

²¹⁸² Paul, K. M., *Grundzüge der Geologie der Bukowina*, în *Jahrbuch der k. k. Geologischen Reichsanstalt*, volumul XXVI, Viena 1876, pp. 263-270

²¹⁸³ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 53, 1876 p. 58, 1907 p. 68

²¹⁸⁴ Bergner, Rudolf, *Rumänien / Eine Darstellung des Landes und der Leute*, Breslau 1887, pp. 81-93

²¹⁸⁵ Romstorfer, Carl A., *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

Gane: „Am mers așa vreo două ore bune, pe șoseaua cea frumoasă care străbătea munții ca un șarpe, când, în sfârșit, înspre seară, în plin sabaș, ajunserăm la Pojorâta, un mic sătulean, unde jidanul se opri dinaintea unui han. Repede el se coborî de pe capra trăsorii și prinse, cu multă grabă, să deshame caii. / Atunci eu, înțeleș fiind cu frate-meu, sării din trăsură și plecai să găseșc localul de poliție; iar el rămase cu birjarul, ca să-l facă să piardă cât mai mult timp cu căratul bagajului în odaie și așezatul cailor în grajd. / Pe atunci, aveam picioarele iuți și vorbeam bine limba germană. În câteva minute, mă aflai dinaintea unei fețe polițieneste bună de fotografiat. Închipuiți-vă un om încrețit, posomorât, cu niște sprâncene mari, zburlite de-î acopereau ochii pe jumătate, cu un nas cât o pătlăgică plin de negei, cu niște mustați țepoase, roase de halbele de bere, și care ținea, într-un colț de gură, o lulea voluminoasă cât și nasul lui, iar prin celălalt colț de gură scuipa printre dinți, la un metru depărtare. / El sta pe un scaun de lemn, picior peste picior, cu un aer neprietenos și pufăia și scuipa, și scuipa și pufăia. / „Ce vroiești?”, îmi zise el cu un glas răstit și răgușit ca dintr-o pivniță. / „Am venit să mă jeluiesc”. / „Contra cui?”. / „Contra mea”. / „No, ce-i asta?”. / „Am făcut o greșeală, domnule, și vin să mă denunț eu singur, spre a-mi primi pedeapsa ce vei socoti că o merit”. / I-am istorisit, deci, toată daravera cu evreul, cum ne-am tocmit cu dânsul, cum nu s-a ținut de tocmeală, cum s-a obrăznicit cu noi și, în fine, cum, scoși din fire, i-am dat două palme. În măsura în care eu îi istoriseam, fața lui se descrețea. / „Și câți bani îi plățiți până la Dorna Vatră?” / „Zece galbeni, domnule”. / „Donner, Wetter! Asta este colosal!” / În acel moment, iată și evreul, care venea, cu perciunii fâlfâind în vânt. / „Domnule polițai, gewalt! gewalt! M-a necinstit, m-a bătut, m-a omorât!”, striga el cât îl lua gura, arătând spre mine. / „No.. No.. Langzam! Fără vuiet! Spune, mă rog, ce a fost”. / Însă jidanul, de pornit ce era, se-ncurcă în vorbă, repeta aceleași cuvinte de zece ori, se văicărea ca și când ar fi fost pe moarte, în fine – făcea un scandal de începuse neamțul iarăși a se încreți. / „No?... Schon recht!... Răspunde, mă rog, dacă te-ai tocmit cu zece galbeni și cu condiția să ajungi, în astă-seară la Dorna-Vatra”. / „Da”. / „Pentru ce, dar, ai vroit să petreci noaptea în drum?” / „Pentru că dam de sabaș și dumnealor tot una le era să ajungă în astă seară sau mâine, dimineață, la Dorna-Vatra”. / „A! zo!...” / Atunci el luă o filă de hârtie, o umplu cu un proces verbal, scris nemțește, pe care mi-l dădu să-l citesc și să-l subscriu, ceea ce am și făcut, apoi îmi zise: / „Domnule, ești condamnat să plătești straf doi florini domnului harabagiu”. / „Doi florini!”, strigă jidanul desperat. „Cum, numai doi florini face cinstea mea? Asta-i judecata, mă rog?” / „Ah, acum te obrăznicești cu mine!”, observă neamțul. „Acum înțeleg eu ce-a trebuit să fie cu dumnealor. Ia, umflați-l, mă rog, și duceți-l la Obacht!” / În același moment, doi gulerati îl înșfăcară de subsuori și, fără a-i mai da răgaz de vorbă, îl brânciră afară și-l puseră la închisoare. Toată noaptea, a stat jidanul la răcoare, nebăut, nemâncat și nedormit până la răsăritul soarelui și, a doua zi, a trebuit să vin eu să mă rog de neamț ca să-i dea drumul. / Iar Neamțul, când l-a văzut în ochi, i-a făcut o strașnică lecție, dându-i cu degetul pe la nas și amenințându-l că, în caz de a se mai obrăznicii cu noi, va fi și mai aspru pedepsit! / Ei, Doamne! Bine a zis cine a zis că frica e din rai. Să-l fi văzut, a doua zi, pe jidan cum umbla de spășit, cum era de dulceag cu noi, l-ai fi legat la rană. Ne-a dus până-n Vatra-Dornei ca pe palme. Am scăpat ieftin din această încurcătură, în care intrasem fără voie, dar pe care în viața mea n-am mai repetat-o”²¹⁸⁶.

1893: Școala cea nouă din Pojorâta, începută în octombrie 1893 și sfințită în 23 octombrie 1894, din inițiativa primarului Mihai FRÂNCU, a învățătorului superior Dionis DANILEVICI și a preotului Eusebie CONSTANTINOVICI²¹⁸⁷.

1896: Biserica Sfântului Nicolai din Pojorâta a fost construită între anii 1896-1900 și dotată cu un iconostas lucrat de marele sculptor Ioan PÂȘLEA, pe locul unei biserițe vechi, care avea, în 1843, 1.177 enoriași, păstoriți de parohul Grigorie CORLĂȚAN. Exista, în

²¹⁸⁶ Gane, N., *Zile trăite*, Iași 1902, p. 75-84

²¹⁸⁷ DEȘTEPTAREA, Nr. 4/1895, p. 33

1843, și o școală trivială la Pojorâta. În 1876, paroh era Ștefan CONSTANTIONOVICI, care păstorea 1.469 suflete. În 1907, paroh era Euseviu CONSTANTINOVICI, născut în 1851, preot din 1876, paroh din 1881, iar cantor, din 1888, Iftimie ERHAN, născut în 1855.

1901, Gustav Weigand: „Pe 9 august 1901, dimineța, am mers la Pojorâta²¹⁸⁸, aflată la confluența văilor Moldovei și Putnei. După cum îmi spune preotul Constantinovici, satul numără aproximativ 1.500 de români, care trăiesc foarte risipiți prin zonă și au sporit cu greu în ultimii 20 de ani, precum și 1.000 de țipteri germani și 100 de evrei. Am rugat o țiptereasă, care era cunoscută ca o bună cântăreață, să cânte o melodie germană pentru mine și m-am pregătit pentru o melodie populară veche, pe care să o preia fonograful; dar țiptereasa a început, foarte modern, cu liedul „Inima mea este o stupină”. Biata femeie nu a putut înțelege de ce am izbucnit brusc în râs. În valea Moldovei nu au mai rămas decât Fundul Moldovei și Breaza, primul parohie, iar celălalt arondat acestei parohii. După o masă opulentă la preot, acasă, am urmat fermecătoarea vale a Putnei, până am ajuns în satul Valea Putnei²¹⁸⁹ sau, așa cum se spune în pronunția locală, *Valea Pucni* (comparați Zlacna, Zlagna în loc de Zlatna, în Transilvania sau *vracniță*, în loc de *vratniță* etc.); am coborât din trăsura și am urcat, odată cu ea, încet, în sus, la aproximativ la 1.000 de metri față de nivelul apei, pe muntele dintre Moldova și Bistrița (Mestecăniș – n. n.). La hanul de deasupra, în fața căruia erau șiruri lungi de vehicule, am făcut o scurtă pauză și apoi trăsura a rulat repede, pe drumul bun, care oferă o priveliște splendidă a înălțimilor și a văilor, până aproape că era să se întâmple un accident grav. Frânghia de pe ham s-a rupt și un cal a căzut, o bucată de drum târât, înainte ca trăsura să fie oprită de frână; din fericire, calul nu a suferit răni grave, astfel că, seara, am ajuns la fabrica germană din Iacobeni și, ulterior, la Eisenthal, de lângă Ciotina²¹⁹⁰, unde locuiesc predominant românii”²¹⁹¹.

1906: „**Calea ferată locală Pojorâta-Luisenthal** a fost dată, ieri, circulațiunii cu trenul Nr. 4671”²¹⁹².

1907: „În vreme ce Francisc Belegarde ședea liniștit la Viena, „comitelui național, împreună cu dl consilier T. V. Ștefanelli” s-a deplasat „în comunele Stulpicani, Bucșoia, Vama, Pojorâta, Fundul-Moldovei”, participând și la „grandioasa și impozanta adunare electorală, care a aflat loc, luni în 18 martie 1907, în Câmpulung, unde muntenii spătoși și cu plete lungi din vechiul ocol, ascultând mai întâi cu multă atențiune și plini de încredere referatele comitetului național din Cernăuți, privitor la o organizare trainică a tuturor păturilor sociale, au proclamat cu o însuflețire rară de candidat pentru senatul imperial pe dl consilier T. V. Ștefanelli”²¹⁹³. Dar „pe când se făcea atâta tărăboi strașnic și foarte scump pentru candidații puși de cărturari, muntenii mergeau, pe jos sau în căruțele lor sprintene, din sat în sat și stăteau de vorbă *gospodărește* cu *ai lor*”²¹⁹⁴, și astfel, deși „n-a candidat, ci a fost rugat să primească candidatura”²¹⁹⁵, tocmai acel „curios, sincer, deși neașteptat prieten al românilor și, mai ales, al alegătorilor săi din Ținutul Câmpulungului, contele vienez cu nume franțuzesc Bellegarde” a câștigat mandatul și, „în ziua de alegere, a fost chemat telegrafic de munteni, să vină la Câmpulung, în mijlocul lor. De la gară și până la locuința sa, a fost purtat numai pe brațe și cuvintele ce le-a rostit alegătorilor români nu le vor uita muntenii nicicând. Contele nu a făcut ca ceilalți deputați, să părăsească ținutul și să nu-și mai arate fața, ci el s-a așezat în

²¹⁸⁸ La Pojorâta, a cântat Ioana a lui Costan Flocea, de 14 ani (*Puiculiță, treci zaplazu*).

²¹⁸⁹ La Valea Putnei, a cântat Ioana Papuc (50 ani).

²¹⁹⁰ La Ciotina, în Iacobeni românilor, a cântat Vasile Ursan (59 ani).

²¹⁹¹ Weigand, Gustav, Prof. Dr., *Die Dialekte der Bukowina und Bessarabiens*, Leipzig 1904, pp. 1-7

²¹⁹² *Apărarea Națională*, Nr. 13, Anul I, Cernăuți, duminică 18 noiembrie stil nou 1906, p. 4

²¹⁹³ *Apărarea Națională*, Nr. 22, Anul II, Cernăuți, duminică 24 martie stil nou 1907, pp. 1-3

²¹⁹⁴ *Revista Politică*, Nr. 6, Anul VI, Suceava, în 20 noiembrie 1910, p. 2

²¹⁹⁵ Gt., *Viața Românească în Bucovina*, în *Viața Românească*, Volumul V, anul II, Iași 1907, p. 305

Câmpulung”²¹⁹⁶. La Pojorâta, Contele Bellegarde a avut 350 voturi, la fel ca Aurel Onciul, iar Stefanelli – doar 31²¹⁹⁷.

1907: Adunând „cântece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Mattias Friedwagner²¹⁹⁸, în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la pojorâtenii Casandra LUPU (10 ani în 1913), Teodosia LUPU (24 ani în 1913), Nastasia LUPU (48 ani în 1913), Ileana a lui Ignat FLOCEA (10 ani în 1908) și Elisaveta GRIGOREAN (16 ani în 1913).

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Pojorâta**, comună rurală, districtul Câmpulung, așezată la intersecția râului Moldova cu pârâul Putna, între Câmpulung și Fundul Moldovei. Suprafața: 100,39 kmp; populația: 1.540 locuitori români și puțini germani și izraeliți; religia gr. or. pentru majoritate. Se compune din: 1). satul Pojorâta propriu-zis, care, împreună cu târlele atenanțe, Giumalău, Frumosul, Gura-Pojorâtei, Spărtura și Valea Stejar, are 1.143 locuitori; 2). cătunele Fundul Pojorâtei, Fundul Putnei, Izvorul, Pârâul Cailor, Pecești, Podul Rău, Runcul și Valea Pojorâtei; 3). târla Hirna. Pojorâta se află la unirea celor 2 drumuri: unul districtual, Breaza-Pojorâta, și altul principal, Iacobeni-Câmpulung. Este stație de drum de fier a liniei Câmpulung – Vatra-Dornei. Are un oficiu poștal; o școală populară, cu o clasă, și o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Nicolae”. Are două societăți de economie, una românească și alta germană. Are mori și ferăstraie însemnate, cu ateliere de industrie de lemn. Aci s-a înființat o colonie germană, la 1805, cu ocazia instalării minelor de aramă și de fier, la Pârâul Cailor. Aceste mine încetând de a mai exista, locuitorii se ocupă cu ferestegia și cu agricultura. În locul minelor părăsite s-a înființat aci un stabiliment pentru fabricarea așa-numitei lâni de lemn. Afară de asta, există aci și vărniți însemnate. Localitatea are, pe lângă o poziție foarte pitorească, și avantajul că este ferită de vânturi, încât se bucură de o vegetație extraordinară, mai ales în pomi roditori. Comuna posedă 128 hectare pământ arabil, 1.664 hectare fânașuri, 25 hectare grădini, 930 hectare iamașuri, 972 hectare poieni, 6.610 hectare păduri. Se găsesc 151 cai, 873 vite cornute, 2.000 oi, 325 porci și 62 stupi de albine. **Pojorâta, moșie**, cu administrație specială, districtul Câmpulung, lângă comuna rurală cu același nume. Suprafața: 4,41 kmp; populația: 611 locuitori, în majoritate germani, restul români, izraeliți, poloni și alții; religia romano-catolică pentru majoritate, evanghelică, grreco-ortodoxă și mozaică pentru rest. Are o școală cu 1 clasă”²¹⁹⁹.

1911: În 1911, la Pojorâta, „la chilometrul 161, se află un izvor de apă pucioasă, în apropiere de șoseaua împărâtească. Acest izvor de pucioasă ar aduce mult venit comunei Pojorâta și ar fi o înlesnire și un mijloc de ajutorare pentru săteni. S-a constatat că apa pucioasă amintită e cu mult superioară decât cea din Iacobeni”²²⁰⁰.

1915: „Luptele ariergărzilor au continuat și în 8/21 și 9/22 ianuarie, pe frontul de la Sunători, Osoi și Zugreni, iar în 10/23 ianuarie 1915, pe la ora 16, bătălia s-a întetit, austriecii retrăgându-se în direcția munților dinspre Pojorâta. La Iacobeni, Ciocănești și Mestecani, luptele au fost încrâncenate, iar odată cu zvonul despre mari pierderi rusești, prin vecinătatea Mamorniței au fost zărite, în 10 ianuarie, îndreptându-se spre munți „două regimente de cavalerie și un regiment de infanterie” rusești²²⁰¹.

1916: Comunicatul austriac din 12/25 iunie 1916 preciza că, „în Bucovina, trupele noastre au stabilit noi poziții, între Câmpulung-Iacobeni. Înălțimile de la sud de Berhometh-Viznitz au fost evacuate de noi, fără intervenția dușmanului”²²⁰². Începând din 25 iunie, între

²¹⁹⁶ *Revista Politică*, Nr. 6, Anul VI, Suceava, în 20 noiembrie 1910, p. 3

²¹⁹⁷ *Gt., Viața Românească în Bucovina*, în *Viața Românească*, Volumul V, anul II, Iași 1907, pp. 304, 305

²¹⁹⁸ MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Triltsch Verlag Wurzburg, 1940

²¹⁹⁹ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 168

²²⁰⁰ REVISTA POLITICĂ, nr. 21/1911, p. 10

²²⁰¹ *Adevărul*, nr. 9997, din 11/24 ianuarie 1915

²²⁰² *Adevărul*, 29, nr. 10510, 14 iunie 1916, p. 4

Cernăuți și Odesa a început să circule un tren direct, comunicatul rusesc despre frontul bucovinean vorbind de cucerirea pozițiilor austriece de la Pojorâta, după o luptă de cavalerie, dar și despre capturarea unor „mari depozite de lemnărie și 31 de vagoane, părăsite de inamic prin gări”, pe itinerariul Gura Humorului-Rașca²²⁰³.

1914-1918: „Infanteristul **George Florea**, Pojorâta, Regimentul 22 Infanterie, rănit”²²⁰⁴.

1919: Din **Comisiunea agrară de ocol Câmpu-Lung** făceau parte „Reprezentantul proprietarilor expropriați: **Victor Pașcovici**, administrator silvic Pojorâta și Loctiitor: **Ion Bărgovan**, agricultor, Pojorâta”²²⁰⁵.

1941: „Tablou de condamnații care au beneficiat de suspendarea executării pedepselor, conform decretului-lege Nr. 1.132/941, Monitorul Oficial Nr. 94 din 1941²²⁰⁶, **Tribunalul Suceava** (Penitenciarul Suceava): **Ionel Avram**, învățător, cu ultimul domiciliu în comuna **Pojorâta**, jud. Câmpulung, născut în **Câmpulung**, condamnat de Trib. Mil. al Corp. IV Armată, pentru rebeliune, la 3 ani închisoare corecțională, 1 an interdicție, conf. art. 259, 260 c. p.; **Gavrea Valerian**, învățător, cu ultimul domiciliu în comuna **Pojorâta**, jud. Câmpulung, născut în Turda, condamnat de Trib. Mil. al Corp. IV Armată, pentru rebeliune, la 3 ani închisoare corecțională și 1 an interdicție, conform art. 259, 260 c. p”. „**Tribunalul Iași**²²⁰⁷: **Moroșean Gheorghe**, muncitor, cu ultimul domiciliu în comuna **Pojorâta**, jud. Câmpulung, născut în comuna Pojorâta, jud. Câmpulung, condamnat de Tribunalul Militar al Corpului IV Armată, pentru rebeliune, la 2 ani închisoare și un an interdicție, conform art. 258, 259 și 260 din codul penal. / **Arsenie Pop**, muncitor, cu ultimul domiciliu în comuna **Pojorâta**, jud. Câmpulung, născut în comuna Pojorâta, jud. Câmpulung, condamnat de Tribunalul Militar al Corpului IV Armată, pentru rebeliune, la un an închisoare corecțională, conform art. 261 și 258 din codul penal”.

1941: „Se publică mai jos Lista Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morți pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24²²⁰⁸: **Raia Gavril**, fruntaș, ctg. 1939, cu ultimul domiciliu în comuna **Pojorâta**, județul Câmpulung, mort la 15 iulie 1941; **Triflea Grigore**, soldat, ctg. 1932, cu ultimul domiciliu în comuna **Pojorâta**, județul Câmpulung, mort la 29 iulie 1941”.

1942: Având în vedere dispozițiunile art. 55 din legea pentru reorganizarea Centrului Național de Românilor Nr. 175, publicată în Monitorul Oficial Nr. 56 din 6 Martie 1942”, se aprobă „ratificarea angajării de personal temporar pentru administrarea, paza conservarea acestor bunuri (păduri, fabrici de cherestea, exploatare, materiale lemnoase etc.), personal numit și angajat din Noemvrie 1940 și până la 5 Martie 1942 inclusiv”²²⁰⁹: Gheorghe Ivașcu, custode, bunul expropriat **pădurea A. Schechter**, comuna Pojorâta, jud. Câmpulung, salariul lunar 5.000 lei; Ion Ivașcu, paznic, bunul expropriat **fabrica A. Schechter**, com. Pojorâta, jud. Câmpulung, salariul lunar lei 1.600”.

1942: 1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educației Extrașcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniștri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942... / Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurniști la formațiunile tineretului extrașcolar, următorul personal, plătit cu indemnizația de ședință respectivă: **Damian Gh. Ioan**, seria 1938, media 7,52, numit în comuna **Pojorâta**, Șc. nr. 3, postul I, jud. Câmpulung”

²²⁰³ *Adevărul*, 29, nr. 10511, 15 iunie 1916, p. 4

²²⁰⁴ *Viața Nouă*, IV, nr. 158 – Supliment, din 25 iulie n. 1915

²²⁰⁵ *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

²²⁰⁶ *Monitorul Oficial*, Nr. 122, 26 mai 1941, pp. 2856-2860

²²⁰⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 115, 17 mai 1941, pp. 2684-1686

²²⁰⁸ *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.

²²⁰⁹ *Monotorul Oficial*, Nr. 154, 6 iulie 1942, pp. 5488 și următoarele

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947²²¹⁰, următorii învățători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: Supelniac Anton, de la Pojorâta, la Breaza”.

1948: „Se înființează, pe data publicării prezentei deciziuni în *Monitorul Oficial*²²¹¹, Centrala Industrială a Lemnului... Fac parte din Centrala Industriei Lemnului, următoarele întreprinderi industriale: „Knauer și Krauss”, cu sediul în Pojorâta; „Talajul Picker”, cu sediul în Pojorâta”.

1949: Primii directori de școli în **Învățământul elementar, ciclul I**²²¹²: **Turculeț Areta**, directoare la Școala elementară Pojorâta, Izvor; **Radomschi Titus**, director la Școala elementară Pojorâta”.

PRELIPCE. În **4 martie 1652**, se împart moșiile răposatului Gavrilaş Mateiaș între copiii lui, Ieremie, Ileana comisoia și Alexandra vorniceasa. „Partea jupânesei Alexandra visterniceasa a fost... satul Prelipce”.

1725: În 30 august 1725, Mihai Racoviță Vodă întărește lui Gligoraș Păunel moșiile pe care le avea în acest nord de țară, inclusiv „câteva părți din moșia Prilipce”.

1740: În 20 aprilie 1740, Grigori Ghica Vodă trimitea pe Șerban Flondor medelnicer și pe postelnicul Iuon Stârcea de Târnauca „să meargă la câteva moșii din ținutul Cernăuți ale lui Ion Niculcea viv vel vornic, anume la Chiseleu, Valeva și Prilipcea, și, strângând oameni buni, megieși și razeși de prin prejur, să cerceteze cu deamăruntul dresele ce vor arăta și, pe mărturiile oamenilor buni, cu toată dreptatea să judece”.

1750: După anul 1750, antreprenorul german Rudolf von Dettykier, care dorise să ridice o fabrică de postav în Polonia, s-a înțeles cu proprietarul satului Prelipce, Manolache, pentru luarea în arendă a unei părți din moșie, pentru înființarea unei colonii germane, Philippe, cu meseriași aduși din Elbind, din Prusia Orientală și din Breslau.

1760: Coloniștii germani, sprijiniți de Dettykier, au ridicat, în 1760, o biserică, o casă pentru șeful coloniei, care urma să se cheme căpitan, și casele necesare lor. Primul căpitan al coloniei germane din Prelipce a fost Daniel Cristiani, iar primul pastor a fost Feege din Königsberg, al doilea fiind Johan Iakob Scheidemantel din Saxonia-Coburg-Gotha. Primul director al școlii nemțești a fost Schultz.

1766: Din păcate, Dettykier avea să moară în 1766, iar colonia germană s-a risipit, în sat rămânând doar patru familii nemțești, celelalte migrând în Polonia și în Rusia.

1772: Recensământul lui Rumeanțev²²¹³, din 1772-1773, înregistrează la Prilipcea, moșie a lui Iordachi sin lui Manoli din Botoșani, „69 – toată suma caselor”, însemnând 2 popi, Mihai și Timoftei, 1 dascăl, Ștefan, 1 jidov, Isacu, 13 case pustii și 52 birnici, și anume: Ștefan DUNUȚE, Andronic HIFIVSKI, Dumitru SONICU, Andrii ungarian, Ivan CIURU văcar, Ivan MOCOȘUL, Sămen LABACIU, Ștefan MICOLAI, Ivan LABACIU, Vasili POTOCEUSCHI, Ivan GURALIUC, Andrei HOLIAC, Roman TIHONCIAN, Ivan ALBUL, Hrihor ZBIHLEI, Ignat PEJCO, Iacob zet IRIMIE, Erema COZACIUC, Curilo ȚÂBULCA, Hrihor BOCAN, Hrihor nepot lui BUTUC, Andrei RUBCA, Vasili BUTUC, Ivan zet BORUSIU, Ivan sin BORUSIU, Andrei zet BORUS, Demian HUBINSCHII, Costantin sin

²²¹⁰ *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

²²¹¹ *Monitorul Oficial*, Nr. 167, 22 iulie 1948, pp. 6049-6052

²²¹² *Monitorul Oficial*, Nr. 20, 25 ianuarie 1949, pp. 845, 846

²²¹³ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 434

DONUȚE, Ivan vătăman, Ivan DUBCOVEȚCHI, Hrihor BOZULEVSCHI, Ivan DUBCOVEȚCHI, Timco HUBEȚCHI, Andrei ciobotar, Petre ZBIHLII, Ivan RÂBACU, Toma FEDICU, Sămen brat dascălul, Vasile SIDORAC, Dănilă SIDORAC, Ivan LOȘAC, Gavril VOITIC, Matei BOIKO, Hrihor SOROȘCHI, Ivan STARCO, Vasili RUBCA, Dănilă a vornicului, Petre LICAVOȚSCHI, Ivan BELSCHII, Dănilă MURUSAC, Ivan SAMONIȘ și Andrei CUȘNIRIU. / Cătunul Luca, „moșie Prilipcii”, avea 12 „toată suma caselor”, însemnând 1 văduvă, FEDOROAI, 4 nemți, Voine, Feriș, Brahun și Veizel, și 7 birnici, adică: Vasili POHVALA, Vasili COZACIUC, Ivan BABIICIUC, Ștefan COBIICIUC, Semen CERNATINSCHI, Fedor PUȚULUIC și Vasili SOLANCA.

1777: Biserica Adormirii Maicii Domnului din Prelipce, ctitorită, în 1777, de stolnicul Iordachi MANOLI și restaurată în 1883, avea, în 1843, 682 enoriași, patron bisericesc fiind Dominik von LUKASIEWICZ, iar paroh, Ioan ALEXIEVICI. În 1876, patroni bisericești erau Ioan și Gregor de LUCASIEVICI, iar paroh, Peter BRAHA, numărul enoriașilor ajungând la 826. În 1907, paroh era Ilie HAUREȘ, născut în 1867, preot din 1896, paroh din 1900, cantor fiind, din 1900, Ioan NEPIT, născut în 1843.

1803: În iulie 1803, postelnicul Costachi Manole arenda, pe 8 ani, jumătate din moșia Prilipce lui Christof Negruș, cealaltă jumătate vânzând-o, cu tot cu sătenii din Prilipce și Luca (6 oameni pentru paza a două bucăți de pădure), lui Cărste. Printre iobagii moșiei arendate se aflau Zacrițic, Nicolai Popovici și Halirevici.

1809: În 12 martie 1809, Divanul Domnesc al Moldovei comunica Prefecturii Bucovinei că, după moartea lui Iordachi Manole, Maria, sora jupânesei Catrina, și soțul ei, Gheorghie Loiz, sunt stăpânii jumătății de sat Prilipce, arendată.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea raionului Coțman – **Zastavna** (judecătorie de district), Babin cu Ștefanovca, Boianciuc, Borăuți, Brodok, Czarnypotok, Cincău, Doroșăuți, Horoșăuți, Iurcăuți, Cadobești, Kiseleu, Krisciatek, Cuciur-mic, Culeuți, Mitcău, Mosoriuca, Ocna, Onut, Pohorlăuți, **Prilipce cu Luca**, Repujineț, Samușin, Teutri, Vasileu, Verbăuți, Verenceanca, Zwiniec cu Koetriszówka”²²¹⁴.

1872: Din 1872, funcționa în sat o școală cu 4 clase²²¹⁵.

1882: Volumul 8, nota 71, pagina CXII. (Descoperiri de bronz la Prelipce).

„Conservatorul Gutter din Siret a comunicat că, în 1880, un număr mare de obiecte de bronz au fost găsite în planificarea și prelucrarea unui câmp din apropierea Przelipceze din Bucovina, probabil provenind dintr-o groapă distrusă în această lucrare. Unele dintre obiecte au fost găsite pe proprietate privată, iar altele dintre ele, inclusiv o cască și hamul unui cal, se spune că deja se află în Muzeul Lviv (Lemberger Museum). Două lăncii de luptă și un pumnal au fost prezentate Comisiei Centrale, acestea sunt caracterizate printr-o bună conservare. Un topor de luptă, în care gâtul iese în evidență din semicercul tubular, prins cu ajutorul unei verigi speciale și formând un disc special, se găsește des printre bronzurile Ungariei, dar este de remarcat faptul că centrul nu se formează ca un vârful, ca de obicei. De o frumusețe și perfecțiune deosebită este cel de-al doilea topor de luptă, care se alătură în întregime tipurilor sibiene și caucaziene, deși în Ungaria apar forme conexe celtice”²²¹⁶.

1890: volumul 16, nota 178. Pagina 258 (Descoperiri de bronz în Prelipce și Presecăreni). „Pe lângă rapoartele fostului conservator von Gutter, care formează baza notei 71 din anul 1882 și a notei 121 din anul 1885, domnul R. F. Kaindl (Cernăuți) raportează

²²¹⁴ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

²²¹⁵ SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 31, 1876 p. 83, 1907 p. 90

²²¹⁶ Romstorfer, Carl A., *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J.; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

următoarele: Dintre piesele de bronz din Prelipce (nota 71), care fuseseră deținute în mod privat, a venit, recent, un topor de luptă în cabinetul de antichități al Universității Cernăuți. Acest topor, la fel ca primul din nota citată, se remarcă prin faptul că gâtul său se ridică din tubul arborelui cu ajutorul unui gât special și formează un disc asemănător cu frânghia. Acest disc este circular și merge într-un vârf. Lungimea sa este de 34 cm. Marginea tăietoare are 6,76 cm lățime. După cum se dovedește prin marginile de turnare, toporul a fost turnat într-o matriță formată din două piese simetrice, care s-au împărțit pe direcția tăierii. Conform notei 121 de mai sus, dintre cele 12 piese celtice de bronz, găsite la Presecăreni, în primăvara anului 1885, două au fost duse la Muzeul din Cernăuți sau, mai corect, la Universitatea de acolo. Totuși, aici este acum doar o piesă celtică, față de care dimensiunea și descrierea menționate în notă nu se încadrează. Piesa celtică are o lungime de 10,2 cm, iar muchia sa de lățime este de 4,5 cm, în timp ce în notă lungimea este de 11 cm, iar lățimea de 5,5 cm. De asemenea, afirmația generală, conform căreia piesele celtice sunt „decorate cu dungi în formă circulară și în formă de pană ridicată”, nu se încadrează pe celticul existent, iar striatiile (Fig. 5) din Mittheilungen nu corespund, de asemenea, acelei epoci. Prin urmare, în mod evident, descrierea și ilustrația din Nota 71 se aplică doar celticului pierdut între timp; și așa, cel puțin, acest lucru este păstrat în cuvinte și imagini”²²¹⁷.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Prelipcea (Prelipcze)**, comună rurală, districtul Coțman, așezată la izvorul unui pârâiaș, la o depărtare de 2 km de malul drept al Nistrului, între comunele Luca și Babin. Suprafața: 7,00 kmp; populația: 856 locuitori ruteni gr. or. Prin drumuri de țară, comunică atât cu localitățile con-riverane sus numite, cât și cu drumul principal Crișceatec-Horodenca (Galiția). De pe platoul pe care este așezată Prelipcea este trasată o linie, ce descrie o curbă foarte mare și merge, parte prin stânci, în jos, spre Nistru. Are o școală populară, cu o clasă, și o biserică parohială, cu hramul „Adormirea Maicii Domnului”. Aci se afla și un pastorat protestant, până la 1775, când a fost desființat. La 1776, aparținea stolnicului Iordache Manole și se numea încă Niemcina, numire care, de atunci, a dispărut. A fost întemeiată, în anul 1760, de contele Stanislau Poniatowski, cu coloniști germani, aduși din Elbing și Breslau. Gândul lui era să formeze un oraș industrial, însă nu reuși, încă din 1774 această colonie începu să decadă, iar la 1790 s-a dizolvat cu totul. În această localitate s-au găsit, de repetate ori, obiecte din vârsta preistorică. Din carierele de piatră, ce se găsesc în apropiere, se scot plăci albe și roșii de gresie. Populația se ocupă cu agricultura. Comuna posedă 1.693 hectare pământ arabil, 18 hectare fâneați, 84 hectare grădini, 145 hectare iamașuri, 210 hectare păduri. Se găsesc 104 cai, 246 vite cornute, 33 oi, 83 porci și 43 stupi de albine. **Prelipcea, moșie**, cu administrație particulară, districtul Coțman. Suprafața: 5,31 kmp; populația: 72 locuitori, ruteni în majoritate, restul poloni și izraeliți; rutenii sunt gr. cat., gr. or. și rom. cat. Cuprinde, pe lângă moșia Prelipcea propriu-zisă, și târlele: Luh, Lucasiuca (Lukasiwka), Slimuziuca (Slimuziwka) și Vimohiv (Wymohiw)”²²¹⁸.

1942: 1942, ianuarie 29: „Noi, general Victor Iliescu, subsecretar de Stat al Educației Extrașcolare; / Având în vedere jurnalul Consiliului de Miniștri Nr. 21 din 14 Ianuarie 1942... / Decidem: Art. unic. Se angajează, pe data prezentării la serviciu, ca diurniști la formațiunile tineretului extrașcolar, următorul personal, plătit cu îndemnizația de ședință respectivă: „**Bela Octavian**, seria 1937, media 7,27, numit în com. Prelipcea, jud. Cernăuți”²²¹⁹.

²²¹⁷ Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

²²¹⁸ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 169, 170

²²¹⁹ *Monitorul Oficial*, Nr. 249, 20 octombrie 1941, pp. 6452 și următoarele

PETRICEANCA: Un cătun al comunei pe care o reprezenta cândva, Camenca, Petriceanca sau Petriceni, are o poveste tulburătoare, finalizată cu o ură românească împotriva românismului, care va rămâne inexplicabilă, câtă vreme ne vom considera istoria infailibilă și vom tot răstigni destine sub trufia păguboasă a propriei noastre istorii. Povestea satului Petriceanca este, de fapt, cea a Camencăi, dar și cu niște individualizări, pe care m-am străduit să le înfățișez în acest material.

1503, februarie 2, **1520**, 21 august, satul Petriceni este întărit, drept „Camenca pe Siret”, mănăstirii Putna²²²⁰.

1638, iunie 10. Soții Nastasia și Gligorie Ropceanul cumpără părți de moșie din Broscăuți, Storojineț, Stănești și Petriceni și primesc întărire domnească pentru ele [Tradus în românește de pe o copie germană]. „Noi Vasilie Voievod, din mila lui Dumnezeu Domn Țării Moldovei. Iată că a venit înaintea noastră și înaintea boierilor noștri mari și mici, Nastasia, fata lui Nicolai Selitrar, jupâneasa lui Gligorie Ropceanul, și ne-a arătat: / **1**). Un zăpis de la Grigorie și Solomon, fiii lui Mățiaș de Sinăuți, precum au vândut soțului ei Gligori Ropceanul satul Broscăuți, ținutul Cernăuți, pentru 200 taleri bătuți, în fața multor oameni megieși de primprejur, anume Miron de Carapciu, Goian de Jadova, fiii lui Toader, Coste de Lucavăț, Machidon de Comărești și Ignat. / **2**). Un zăpis de la Vidrașco și Cârste, fiii Ilincăi, fata lui Coste de Petriceni, precum ea, Anastasia, cu soțul ei, zis mai sus, au cumpărat, de la mai sus amintiții Vidrașco și Cârste, fiii Ilincăi, două părți de moșie din satul Storojineț, cât li se vor alege în fața lui Coste șoltuz, cu 12 pângari din târgul Siret, Goian de Jadova, Coste de Lucavăț, Berce de acolo, popa Nicoară de Jadova și în fața altor oameni buni bătrâni, pentru 100 taleri bătuți. / **3**). Un zăpis de mărturie de la Simion Mălai, fost vistiernic, Pătrașco pârcălab, Toderășco Șoldan, Constantin Ciogole, Coce, Vidrașco, Gavrilce de Vascăuți și de la alți oameni buni bătrâni. / **4**). Un zăpis de la Gavril, fiul lui Selenco, Ana, fata Todosiei, sora lui Gavril Selenco, precum ei au vândut **a patra parte de sat de Petriceni**, ținutul Sucevei, care parte le-a venit de la unchiul lor sterp, Anton, fiul lui Coste, pentru 36 taleri bătuți, iar Ana, fata Todosiei, a mai vândut altă parte, partea mamei sale, Nastasiei, jupâneasa lui Gligorie Ropceanul aga, pentru 60 taleri bătuți, în fata popii Tiron de Mândăcăuți, Drăgan Văscănel și a altor oameni buni bătrâni. / Văzând așadar zăpisul lor, iscălit de oameni buni pentru părțile de moșie din satul Broscăuți, ținutul Cernăuți, și pentru satele Storojineț, Stănești sub codru și **Petriceni**, ținutul Suceava, am dat și am întărit și de la noi acele părți de moșie, ca să fie și de la noi dreaptă ocină și cumpărătură lor, copiilor, nepoților și strănepoților nerușiit în veci, și nimeni să nu cuteze a se amesteca împotriva acestei cărți a noastre. / Scris în Iași, 10 Iunie 7146. / Domnul însuși a poruncit. / Marele logofăt a iscălit. Borăleanul” (Arhivele Statului Cernăuți, pachetul Broscăuți, unde se găsește copia germană. Zăpisul nr. 3 se referă la satul Stănești, ținutul Suceava)²²²¹.

1760, iunie 25: Domnul țării întărește lui Ștefan, fiul lui Andoni, a patra parte de Petriceni, ținutul Sucevii (Tradus în românește după o copie germană). / „Noi Ioan Teodor Voievod, din mila lui Dumnezeu Domn Țării Moldovii. Am dat scrisoarea domniei mele lui Ștefan, fiul lui Andoni, ca să fie puternic a stăpâni și a apăra a sa dreaptă ocină și moșie, anume a patra parte de sat de Petriceni, la apa Siretelui, ținutul Sucevii, zicând că o are de la strămoașa sa Ropcența agoaie, de aceea să ia de a zecea din câmp, din fânațe, din prisăci, anume din 50 de stupi unul, iar dacă va fi mai puțin de 50, atunci să ia de fiecare stup 1 parale, din pomete și grădini cu legume, din tot locul toate veniturile, după obicei, și nime să nu se ridice împotriva acestei scrisori a domniei mele, iar cine va avea ceva împotriva, unul ca acela să aducă dresese și să vie la divan. Aceasta poruncim. / 25 Iunie 7268. / Marele logofăt a

²²²⁰ Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, Volumul II / 1519-1662, Cernăuți 1939, doc. 68, pp. 6, 9, 10, 13

²²²¹ Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, Volumul V / 1745-1760, Cernăuți 1939, doc. 114, pp. 220, 221

cetit”. (Din Arhivele Statului Cernăuți, Liber Granicialium VII, pag. 458, și pachet Petriceni, unde se află copia germană)²²²².

1760, iulie 11: Ioan Calimah întărește mănăstirii Putna moșiile Dubova, Tereblecea, Camenca, Petriceni, Tomești, Carapciu, Cupca, Cuciurul-Mare, Cleșcăuți și Ropce. „Noi Ioan Theodor Voevod bojiu milostiuu gospodar zemli moldavscoi. Dat-am carte domnii mele cuviosului ig(umen) și tot soborului sfintei măn(ă)stiri Putnii să fie volnici cu carte domnii mele a stăpâni și a zăciui aceste moșii, anume Dubova, Tereblece, Camânca, Petrecenii și Camânca, ce are pricin(ă) cu Volcinceștii; Tomeștii i Carapciu i Cupca i Cuciurul i Clășcăuții i Ropce, care aceste moșii toate pân acmu după scrisori ce are mănăstirea le-au stăpânit, acmu fiind că să întind unii și alții cu moșiile ce au pen pregiur și aceste moșii și pentru că s-au făcut carte domnii mele ca să să hotărască toate aceste moșii am dat domniea mea voe părinților călugări dela mănăstirea Putna ca până să vor hotărî și să vor alege moșiile aceste să stăpânească călugării și să ia de a zăcea din toate ce să vor lucra pe acele moșii, tot pe unde au stăpânit și pân acmu, și pe urmă, după ce să vor alegea moșiile de pe unde vor fi luat călugării cu stăpânirea mai mult, vor da înapoi, într-alt chip să nu fie, că așa iaste poronca domnii mele, însă dejma ce să va strânge să stea pân să vor hotărî depe locurile acele ce vor fi cu pricină. / Let 7268, Iuli 11. / Proci vel logof.” (Original, hârtie, pecete mică roșie, arhiva mitropoliei Cernăuți 5 lit. E. / Alte documente: / 1). 1754, Oct. 20: Petre Cheșco mare căpitan a mers la Tomești, țin. Sucevii, a mân. Putna, care-i în hotar cu moșia Fărceni (Prisăcăreni – n. n.) a lui Gheorghii Volcinschi. A scos din pământ o piatră, ce era în vârf de deal despre Fărcenii, sub piatră a găsit cărbune, apoi a mers un colț la un stejar cu buor, la casele Sucevenilor, la Movila în șes, Fântâna putredă în poiana peste Siretele mic, până în gura pârâului Huma, la hotarul Cupcei. Acesta este hotarul Tomeștilor. Satul a dispărut – Arh. Stat. Cernăuți, pachetul Putna)²²²³.

1762, iulie 2: Vasile Bașotă stolnic prezintă hotarnica satului Hliboca a postelnicului Gheorghe Turculeț, printre repere aflându-se „hotarul Petricenilor, hotarul Făcenilor”, deci al Presecărenilor²²²⁴.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Storojineț – **Storojineț** (Curte districtuală), Banila Moldovenească pe Siret, Broscăuți, Budeniț, Cireș cu Opaț, Ciudin cu Neuhütte (coliba nouă), Davideni, Igești, Iordănești, **Camenca cu Petriceanca**, Carapciu pe Siret cu Hatna, Comarești, Comarești Camerale cu Althütte (coliba veche), Crasna-Ilschi cu Glashütte (fabrica de sticlă), Cupca, Panca, Pătrăuți pe Siret, Prisăcăreni, Ropcea, Suceveni sau Pomești, Zadova”²²²⁵.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitza: „**Petriceanca**, cătun, pendinte de comuna rurală Camenca, ditricitul Siret. Are 123 locuitori ruteni și români gr. or. Este așezată pe malul sting al Siretului, aproape de comuna Suceveni (districtul Storojineț). Aci se bifurcă drumul districtual ce vine de la Cerepcăuți, o ramură apucând spre Suceveni și alta la Hliboca”²²²⁶.

1910: „Petriceanca, o atinență a comunei Camenea, n-are școală, cu toate că, având în fiecare an peste 80 copii, care suni apți pentru școală, ar trebui să aibă, conform legii, de mult cel puțin o școală de o clasă. Aceasta o știu și diregiitorii competente, căci de mai multe ori au fost deja comisiuni, în frunte cu căpitanul (prefectul – n. n.) din Sirete, în sățișorul acesta,

²²²² Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, Volumul I / 1507-1653, Cernăuți 1939, doc. 115, pp. 219, 220

²²²³ Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, Volumul V / 1745-1760, Cernăuți 1939, doc. 115, pp. 221, 222

²²²⁴ Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, Volumul III / 1573-1720, Cernăuți 1939, note de subsol, p. 63

²²²⁵ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Österreich*, Wien 1869, pp. 158-161

²²²⁶ Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 161

ca să înființeze și aici o școală. Însă ce folos! Țăranii din Petriceanca, care cunosc mai că toți limba română și sunt români buni, au declarat, totdeauna, că vor numai decît școală curat română, ceea ce stăpînirea nu vrea să le conceadă. Toate stăruințele deputatului rus Spenul (urmașul noierilor moldoveni Spânul – n. n.) și ale altor ucraini au fost pînă acuma zadarnice să-i aducă pe locuitorii din Petriceanca la altă minte. De aceea nu vrea stăpînirea să zidească o școală în Petriceanca. Ba un domn din căpitănia din Sirete a și spus țăranilor în față că, cît timp vor cere școală cu limba română, nu vor căpăta-o. Ce face însă baronul Hormuzachi, deputatul Siretelui? Oare nu e Domnia sa în stare să facă pașii necesari ca actele privitoare la școala din Petriceanca să nu doarmă somnul lor de veci? Sau poate nici nu știe Domnia sa că există o atinență Petriceanca, care cere școală cu limba română, de cinci ani de zile?”²²²⁷.

1911: „E un sat în districtul Siretelui, în vecinătatea satului Camenca. Se deosebește prin aceea că încă n-are școală, pe cînd aproape toate satele au cel puțin o școală, dacă nu două sau trei. Și să nu se creadă că locuitorii din Petriceanca nu sunt dornici de școală, da, ei au cerut-o de repetate ori, de șase ani tot cer școală și încă n-a fost ascultată cererea lor. Odată se miluieră forurile școlare și-au trimis comisari la fața locului, spre cercetare. S-a constatat motivată cererea locuitorilor și, spre bucuria lor, s-a luat chiar hotărârea a se înființa o școală, școală ruteană, însă pe care locuitorii n-au vrut să o primească. Ei cer școală românească, dar guvernul nu vrea nici să-i audă, școală rusească ar căpăta îndată, românească defel. Iată încă un exemplu de sprijinirea rutenilor pe terenul școlar și de asuprire a elementului românesc de către cărmuire. Și apoi e mirare dacă poporul a pornit o acțiune de a-și deschide singur școale românești, luând adesea asupra sa mari cheltuieli și aducînd jertfe de tot felul, numai să aibă școala ce o dorește el și nu ceea ce voește guvernul să-i impună. / Și-au încercat oamenii din Petriceanca norocul pretutindeni, s-au adresat la deputații români, la inspectorul de țară, care a fost singur, o dată, la fața locului, dar în zadar, nu e chip a storce de la guvern o școală românească pentru Petriceanca. Acum nu le rămîne alta bieților săteni decît să-și deschidă măcar o școală privată și credem că acuma guvernul nu va căuta să le oprească și aceasta. În scopul înființării unei școale private a ținut „Școala Română” din Cernăuți, Duminică, în 22 Octombrie, o adunare la Petriceanca. / Din partea comitetului societății au participat dl prof. Alexandru Buga și Iancu Cuparencu. Adunarea a avut loc în localitățile dlui Isidor cav. de Mănescul, mare proprietar în Petriceanca, care este inițiatorul adunării. Au participat, din împrejurime: administratorul parohial dl Mihai Corduș, superiorul Nicoară, cantorul Șindelar din Camenca, din Hliboca dl Procopie Horăbeț și conducătorul școlei românești Forgaci. După vorbirile delegaților „Școalei Române”, a primit poporațiunea din Petriceanca, cu mare entuziasm, propunerea ca să se înființeze în loc o școală privată pentru învățarea limbii românești. Întreaga comună și-a înscris copiii la școala românească, care se va deschide în curînd. Puterea didactică o plătește „Școala Română”, de local și celelalte trebuincioase se vor îngriji gospodarii din Petriceanca singuri, în frunte cu vrednicul român **Vasile Sidoriac**. Deci, într-un ceas bun și Dumnezeu să le ajute”²²²⁸.

1912: „Noi, românii din Petriceanca, declarăm că arătarea făcută la prefectura din Sirete de păcătosul primar Șerban din Camenca, că în Petriceanca există o școală românească la o poporațiune ruteană, că școala aceasta a produs nemulțămire la popor, care a înaintat plîngere la primăria din Camenca, este o minciună gogonată. Noi suntem români și la rugarea noastră Societatea „Școala Română” ne-a deschis un curs românesc. Cînd s-au prezentat, în 22 Octombrie, din partea „Școalei Române”, prof. Dr. Iancu cav. de Cupărencu și Alexandru Buga, pentru a deschide un curs românesc, am declarat că noi, toți, suntem români, că voim școală românească și că ne luptăm de 6 ani pentru o atare școală. În fine, am căpătat-o, mulțămită domnilor de la conducerea „Școalei Române” și ne bucurăm cu progresul ce-l fac copiii noștri la școala românească. Dumneata, domnule Șerban, să ne lași în pace și să nu te

²²²⁷ *Revista Politică*, Nr. 11, Anul VI, 25 decembrie 1910, p. 3

²²²⁸ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovineni*, Nr. 19, Anul I, 3 noiembrie 1911, pp. 230, 231

prostești, pentru că noi nu suntem obligați, din cauza apei, a trimite copiii la școala din Camenca, nici n-avem lipisă pentru cursul românesc de oarecare licență”²²²⁹.

1913: „De doi ani susțin românii, cu mare greutate, o școală particulară la Petriceanca, o atinență a comunei Camenca. Aici avea să se activeze o școală publică, dar pentru că poporul cerea ca școala publică să fie românească și consiliul școlar voind să octrotească o școală rutenească, de aceea, până astăzi, afacerea școalei din Petriceanca a rămas nerezolvată. Au umblat gospodarii cerșind, prin 6 ani, școală românească pentru Petriceanca, dar zadarnică le-a fost truda, stăpânirea, probabil la îndemnul lui O. Popowicz, nu voia nici să știe nimica de aceasta. În sfârșit, văzând oamenii că rămân fără de școală, s-au pus la cale să-și alcătuiască o școală particulară românească și societatea „Școala română” din Cernăuți le-a sărit în ajutor și le plătește învățătorul. Gospodarii sunt mulțumiți că au măcar atâta și că copiii lor nu rămân fără carte. Dar, la urma urmei, își gândesc de ce adică să nu li se dea o școală publică, căci doară ei plătesc biruri pentru susținerea școalelor. S-au adresat, deci, iară către căpitanie, cu rugămintea să li se facă școală publică. Căpitania a trimis pe aceasta pe un comisar, care să cerceteze la fața locului ce fel de școală cere poporul: românească sau rusească. Comisarul sosit la Petriceanca cercetă cu amănuntul ce populație are sătișorul, românească sau rusească, și întreabă pe fiecare tată sau mamă ce școală ar dori să aibă. Toți, pe rând, au glăsuțit că vor școală românească, ca cea particulară, ce o au ei acuma. Încheind comisarul proces verbal la fața locului, a constatat, pe baza cercetărilor făcute, că 35 de familii au cerut școală românească și numai două s-au găsit, în tot satul, care au dorit școală ucraină. / Oamenii s-au bucurat mult, când au văzut că un slujbaș împărătesc îi trage cu amăruntul la protocol și aveau toată nădejdea că, în sfârșit, vor căpăta școala dorită. Dar abia a plecat comisarul la Siret și învățătorul ucrain din Camenca, aflând despre cele petrecute la Petriceanca, s-a pus la sfat cu **primarul** renegat **Șerban** cum ar putea zădărnici înființarea școalei românești din Petriceanca. După sfat, s-au apucat zdravăn la lucru. / Învățătorul și cu vornicul renegat au mers la Petriceanca și s-au legat de capul oamenilor, ca să revoce ceea ce au dat la protocol înaintea comisariului. Pentru a câștiga mai lesne pe oameni pentru școala ucraină, au început propagatorii ucrainismului să-i îmbete cu rachiu. Și le-au dat atâta de băut, până aceștia nu mai știau ce fac. I-au încărcat apoi în căruțe, 12 la număr, și i-au dus la Siret, ca să dea la protocol că cer școală rusească și nu românească. Le-au făgăduit și câte două coroane bacșiș, pe lângă toate. Oamenii aceștia, scoși din minți cu otravă alcoolică și cu argintul lui Iuda, se sprijineau de păreți, neputându-se ține în picioare, așteptau să fie trași la protocol, dar căpitanul, văzându-i într-așa stare – rachiul putea de la trei poște de la dâșii – i-a alungat acasă și așa au rămas ucrainii cei păcăliți. / Dar ei tot nu se lasă învinși. Văzând că n-au reușit cu rachiul, s-au pus să protesteze în consiliul școlar districtual contra înființării școalei românești. N-au putut aduce nici un motiv serios contra, dar măcar au votat contra. Toți ceilalți membri ai consiliului școlar districtual însă au primit propunerea pentru înființarea școalei românești la Petriceanca. Să vedem acuma cum se va rezolva afacerea în consiliul școlar de țară”²²³⁰.

1919: Din Comisiunea agrară de ocol Siretfăcea parte, ca locțiilor, și „**Ion Panțir**, agricultor, Petriceni”²²³¹.

1920: „Deciziune de expropriere No. Agr. 479/20. Deciziunea comisiei agrare de ocol Siret, cu care s-a decis exproprierea corpului dominical fasc. No. 433, **Petriceni** (Camenca), din registrele fonciare pentru moșiile bucovinene, în suprafață de 482 ha 83 a 67 mp, proprietatea Fondului bisericesc ort. or., în folosul „Fondului de pământ bucovinean”, a devenit definitivă”²²³².

²²²⁹ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovineni*, Nr. 5, Anul II, 20 iunie 1912, pp. 76, 77

²²³⁰ *Gazeta Mazililor și Răzeșilor Bucovineni*, Nr. 5, Anul III, 22 august 1913, pp. 68, 69

²²³¹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicola 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

²²³² *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuți, 21 iulie nou 1921, pp. 69, 70

1941: „**Zahariuc T. Ilie**, din com. **Petriceni**, jud. Storojineț, sub regimul sovietic, a adus, în public, injurii neamului românesc, lăudând, în același timp, poporul rusesc”²²³³. „**Eugen P. Grijiuc**, din com. **Petriceni**, jud. Storojineț, „în iunie 1940 a primit cu mare bucurie trupele rusești, iar după:, această dată a făcut propa gândă antiromânească; **Fediuc Vasile**, din com. **Petriceni**, jud. Storojineț, „ca funcționar al regimului comunist, a contribuit la deportarea mai multor locuitori și a făcut propagandă pentru înscrierea în colhoz și înzestrarea armatei roșii”²²³⁴. „**Cuzec Dumitru**, din com. **Petriceni**, jud. Storojineț, sub regimul sovietic a adus ofense armatei române, lăudând, în același timp, armata roșie, și s-a exprimat în public că Bucovina este a bolșevicilor”²²³⁵. „**Tănase Lazurea**, din com. **Petriceni**, jud. Storojineț, „fiind funcționar al regimului sovietic, s-a exprimat adesea în public că de 20 de ani așteaptă pe bolșevici și că e bucuros că au plecat românii; **Mandiuc Mihai**, din com. **Petriceni**, jud. Storojineț, „fiind, sub regimul sovietic, milițian și membru în organizația „Comsomol”, a luat parte la arestările locuitorilor români, care au fost apoi deportați, și s-a exprimat în public că românii nu vor mai veni în Bucovina de Nord, spunând că va omorî pe românii care susțin contrariul”²²³⁶.

1941: Printre primii Eroi ai României Mari se numără și „**Lazurca Vasile**, soldat, ctg. 1941, cu ultimul domiciliu în comuna **Petriceni**, județul Storojineț, mort la 6 iulie 1941”, conform Listei Nr. 13, de gradele inferioare (trupă), morți pentru patrie, în actualul război, începând de la 22 iunie 1941, ora 24”²²³⁷.

PRESECĂRENI. Numit în vremurile vechi Fărceni, apoi Prisăcăreni sau Presecăreni, vânturat dintr-o mână într-alta, drept firimitură scăpată printre degetele egumenilor de la Putna și Dragomirna, satul Presecărenii și-a păstrat, totuși, un statut răzășesc, care parcă ar descinde din vremurile ancestrale ale găleților de bronz ale civilizațiilor care au trecut sau poate că au și locuit prin aceste locuri, în care tainele sacre ale pământului încă nu au fost cu adevărat aflate.

1654, martie 22. Gheorghe Ștefan Voievod întărește mănăstirii Dragomirna, printre satele din „privilegiile și scrisorile de danie ce s-au pierdut, în urma jafurilor cazacilor” și satul **Fărceni**, cum s-au numit, în vechime, **Prisăcărenii**²²³⁸.

1760, iulie 11: Ioan Calimah întărește mănăstirii Putna moșiile Dubova, Tereblecea, Camenca, Petriceni, Tomești, Carapciu, Cupca, Cuciurul-Mare, Cleșcăuți și Ropce. „Noi Ioan Theodor Voievod bojiu milostiuu gospodar zemli moldavscoi. Dat-am carte domnii mele cuviosului ig(umen) și tot soborului sfintei măn(ă)stiri Putnii să fie volnici cu carte domnii mele a stăpâni și a zăciui aceste moșii, anume Dubova, Tereblece, Camânca, Petrecenii și Camânca, ce are pricin(ă) cu Volcinceștii; Tomeștii i Carapciu i Cupca i Cuciurul i Clășcăuții i Ropce, care aceste moșii toate pân acmu după scrisori ce are mănăstirea le-au stăpânit, acmu fiind că să întind unii și alții cu moșiile ce au pen pregiur și aceste moșii și pentru că s-au făcut carte domnii mele ca să hotărască toate aceste moșii am dat domniea mea voe părinților călugări dela mănăstirea Putna ca până să vor hotărî și să vor alege moșiile aceste să stăpânească călugării și să ia de a zăcea din toate ce să vor lucra pe acele moșii, tot pe unde au stăpânit și pân acmu, și pe urmă, după ce să vor alegea moșiile de pe unde vor fi luat călugării cu stăpânirea mai mult, vor da înapoi, într-alt chip să nu fie, că așa iaste poronca

²²³³ *Monitorul Oficial*, nr. 156 din 8 iulie 1942, pp. 5621-5623

²²³⁴ *Monitorul Oficial*, nr. 170 din 24 iulie 1942, pp. 6188-6192

²²³⁵ *Monitorul Oficial*, nr. 171 din 25 iulie 1942, pp. 6229-6235

²²³⁶ *Monitorul Oficial*, nr. 176 din 31 iulie 1942, pp. 6460-6466

²²³⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 220, 17 septembrie 1941, pp. 5543-5549.

²²³⁸ Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, Volumul II / 1519-1662, Cernăuți 1939, doc. 68, pp. 138, 139

domnii mele, însă dejma ce să va strânge să stea pân să vor hotărî depe locurile acele ce vor fi cu pricină. / Let 7268, Iuli 11. / Proci vel logof.” (Original, hârtie, pecete mică roșie, arhiva mitropoliei Cernăuți 5 lit. E. / Alte documente: / 1). 1754, Oct. 20: Petre Cheșco mare căpitan a mers la Tomești, țin. Sucevii, a mân. Putna, care-i în hotar cu moșia **Fărceni (Prisăcăreni – n. n.)** a lui Gheorghii Volcinski. A scos din pământ o piatră, ce era în vârf de deal despre Fărcenii, sub piatră a găsit cărbune, apoi a mers un colț la un stejar cu buor, la casele Sucevenilor, la Movila în șes, Fântâna putredă în poiana peste Siretele mic, până în gura pârâului Huma, la hotarul Cupcei. Acesta este hotarul Tomeștilor. Satul a dispărut – Arh. Stat. Cernăuți, pachetul Putna)²²³⁹.

1762, iulie 2: Vasile Bașotă stolnic prezintă hotarnica satului Hliboca a postelnicului Gheorghe Turculeț, printre repere aflându-se „hotarul Petricenilor, hotarul Făcenilor”, deci al Presecărenilor²²⁴⁰.

1794, octombrie 20/31: „Toader Holubei înzestrează pe fiica sa, Antimița, căsătorită cu Antohi Volcinski din Prisăcăreni”.

1803, august 25: „Manolachi V²²⁴¹ olcinski și primul său soț, Anița, născută Paladi, au următorii copii: Ionița, Măriuca căsătorită cu Toma Rinie, și Casandra. Le dau ca să stăpânească frățeste părți de moșie la **Presăcăreni**, Stroiști, ian din moșiile Aniței, Zamostie și Godinești (Copie Liber Testamentorum II, p. 278)”²²⁴².

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Storojineț – **Storojineț** (Curte districtuală), Banila Moldovenească pe Siret, Broscăuți, Budeniș, Cireș cu Opaș, Ciudin cu Neuhütte (coliba nouă), Davideni, Igești, Iordănești, Camenca cu Petriceanca, Carapciu pe Siret cu Hatna, Comarești, Comarești Camerale cu Althütte (coliba veche), Crasna-Ilschi cu Glashütte (fabrica de sticlă), Cupca, Panca, Pătrăuți pe Siret, **Prisăcăreni**, Ropcea, Suceveni sau Pomești, Zadova”²²⁴³.

1885: Volumul 11, nota 121, pagina CXII (Bronzuri celtice din Prisăcăreni)
„Conservatorul Gutter aflase, prin agenții săi, că, în satul Kupka, a fost aflată o piatră de temelie a bisericii foarte veche, iar în plus, că la Prisăcăreni s-a găsit o importantă unealtă de bronz. Acest lucru l-a determinat să viziteze acest site, pentru a putea analiza și pentru a organiza transportul pieselor. Pe data de 4 mai 1885, el s-a deplasat la Prisăcăreni, s-a dus la locul descoperirii din pădure și a văzut, la câțiva metri de la intrarea nordică în pădure, pe o arătură întinsă, locul unde o căldare de bronz, puternic deteriorată, a fost sfâșiată de plug. La mijloc, se afla o urnă umplută cu cenușă, înconjurată de douăsprezece unelte celtice de bronz. Căldarea și urna au fost distruse complet de plugari. Conservatorul nu a reușit să obțină decât două unelte celtice pentru Muzeul de Stat din Cernăuți. Acelea sunt în stare foarte bună, patinate în verde, iar toporul, de la orificiul cozii, la muchie, are 11 cm lungime și tăișul 5 1/2 cm lățime, fiind decorat cu dungi circulare și în formă de pană ridicată”²²⁴⁴.

1890: volumul 16, nota 178. Pagina 258 (Descoperiri de bronz în Prelipce și Presecăreni). „Pe lângă rapoartele fostului conservator von Gutter, care formează baza notei 71 din anul 1882 și a notei 121 din anul 1885, domnul R. F. Kaindl (Cernăuți) raportează următoarele: Dintre piesele de bronz din Prelipce (nota 71), care fuseseră deținute în mod privat, a venit, recent, un topor de luptă în cabinetul de antichități al Universității Cernăuți.

²²³⁹ Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, Volumul V / 1745-1760, Cernăuți 1939, doc. 115, pp. 221, 222

²²⁴⁰ Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, Volumul III / 1573-1720, Cernăuți 1939, note de subsol, p. 63

²²⁴¹ Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, Volumul IV / 1720-1745, Cernăuți 1938, note de subsol, p. 233

²²⁴² Balan, Teodor, *Documente bucovinene*, Volumul IV / 1720-1745, Cernăuți 1938, note de subsol, p. 225

²²⁴³ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Österreich*, Wien 1869, pp. 158-161

²²⁴⁴ Romstorfer, Carl A., *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J.; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

Acest topor, la fel ca primul din nota citată, se remarcă prin faptul că gâtul său se ridică din tubul arborelui cu ajutorul unui gât special și formează un disc asemănător cu frânghia. Acest disc este circular și merge într-un vârf. Lungimea sa este de 34 cm. Marginea tăietoare are 6,76 cm lățime. După cum se dovedește prin marginile de turnare, toporul a fost turnat într-o matriță formată din două piese simetrice, care s-au împărțit pe direcția tăierii. Conform notei 121 de mai sus, dintre cele 12 piese celtice de bronz, găsite la Presecăreni, în primăvara anului 1885, două au fost duse la Muzeul din Cernăuți sau, mai corect, la Universitatea de acolo. Totuși, aici este acum doar o piesă celtică, față de care dimensiunea și descrierea menționate în notă nu se încadrează. Piesa celtică are o lungime de 10,2 cm, iar muchia sa de lățime este de 4,5 cm, în timp ce în notă lungimea este de 11 cm, iar lățimea de 5,5 cm. De asemenea, afirmația generală, conform căreia piesele celtice sunt „decorate cu dungi în formă circulară și în formă de pană ridicată”, nu se încadrează pe celticul existent, iar striatiile din *Mittheilungen* nu corespund, de asemenea, acelei epoci. Prin urmare, în mod evident, descrierea și ilustrația din Nota 71 se aplică doar celticului pierdut între timp; și așa, cel puțin, acest lucru este păstrat în cuvinte și imagini²²⁴⁵.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitza: „**Presecărenii**, comună rurală, districtul Storojineț, așezată pe țărmul stâng al Siretului, aproape de confluența celor două Sirete. Suprafața: 4,19 kmp; populația: 674 locuitori români, de religie gr. or. Este străbătută de drumurile districtuale Storojineț-Petriceanca și Carapciu-Oprișeni; haltă a liniei ferate Berhomet-Hliboca. Ține de școala populară din Carapciu; are o biserică parohială, cu hramul „Sfântul Ioan Botezătorul”, având sub dependența sa biserica filială din Carapciu și cătunele Strâmtura și Deleni. Aci, pe valea Siretului, s-au găsit numeroase obiecte din epoca de piatră și de bronz. Are o fabrică de spirt. Populația se ocupă cu agricultura și cu creșterea vitelor. Comuna posedă 1.061 hectare pământ arabil, 150 hectare fânațuri, 6 hectare 50 ari grădini, 110 hectare imașuri, 765 hectare păduri. Se găsesc 27 cai, 277 vite cornute, 44 oi, 76 porci, 73 stupi de albine. **Presecărenii, moșie**, cu administrație specială, districtul Storojineț. Suprafața: 18,08 kmp; populația: 87 locuitori, în majoritate români, religia gr. or. pentru majoritate, mozaică și rom. cat. pentru rest”²²⁴⁶.

1914-1918: Obolul de sânge pentru Bucovina a fost depus de „Infanteristul **Ion Ciobotar**, Prisăcăreni, Regimentul 22, rănit”²²⁴⁷.

1919: Prin deciziunea ministerială nr. 1593/1919, semnată, în numele lui Ion Nistor, de Iorgu Toma, erau numiți în „Comisiunea de apel pentru evaluarea taxei de cărșmărit” pe anul în curs, cărciumari faimoși, precum Moses Hausknecht și Moses Gottlieb din Storojineț, dar și marele proprietar din Prisăcăreni, Dr. **Radu Grigorcea**, care avea propriile lui crășme, comisarul superior al gărzii financiare din Storojineț Klemens Rudnicki, inginerul Adrian Onciul, administratorul de percepție Berl Herbst, agronomul Teodor Kozma din Storojineț și primarul Pătrăuților pe Siret Ilie Stefuriac²²⁴⁸.

1921: „Potrivit dispozițiilor art. 12 și 23 din regulamentul pentru Congresul bisericesc ortodox român al Arhidiecezei Bucovinei, convocat, prin înaltul Decret Regal Nr. 2513 din 17 Iunie 1921, pe ziua de 3 Octombrie, la Cernăuți, se publică următoarea listă a patronilor bisericești particulari, de lege drept credincioasă răsăriteană, îndreptățiți la alegerea de 6 reprezentanți pentru acest Congres: **Grigorcea Alexie** și **Dr. Radu cav. de**, Prisăcăreni, compatroni²²⁴⁹.

²²⁴⁵ Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

²²⁴⁶ Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 170

²²⁴⁷ *Viața Nouă*, IV, nr. 182, 4 iunie n. 1916, p. 8

²²⁴⁸ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 69, Cernăuți, în 3 octombrie nou 1919, pp. 1-3

²²⁴⁹ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 16, Cernăuți 21 iulie nou 1921, pp. 64-66

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943²²⁵⁰, următorii învățători și învățătoare: Moscalie Maria, comuna **Prisăcăreni**, Săliște, jud. Storojineț, media 7,12”.

PUTILA. Atestată documentar în **1501**, „când au așezat pace Ștefan-vodă cel Bun cu leșii, fiind Ion Tăutul logofăt mare, l-au trimis sol la leși. Și au dăruit craiul leșescu Tăutului aceste sate la margine: **Câmpul Lungu rusescu, Putila, Răstoaceli, Vijnița, Ispasul, Milie, Vilavce, Carapciul, Zamostie, Vascăuții, Voloca**. Toate acestea le-au dăruit craiul leșescu Tăutului logofătului. Și au pus hotar apa Cirimușul, într-o duminică dimineața²²⁵¹, Putila a fost, ulterior, populată cu huțani, devenind, în timp, cel mai important centru bucovinean al acestei culturi muntenești.

1680: În 1 aprilie 1680, Grozava, fata lui Isac de Sinehău, văduva lui Constantin Cocoranul, moștenește „din giurăta de sat Putila giurăta... cu tot vinitul în tot locul și cu vecini”, cumnaților ei, Miron Cucoranul, Vasile Căzăcescul, Tudosie Țintă, Costășco căpitanul Turculețu și Trinca, revenindu-le „din Putila, din giurăta de sat, giurăta”.

1704: În 22 septembrie 1704, starostele de Cernăuți restituie căpitanului Apostol Chirgheci din Putila un sfert de sat, pe care îl ținuse, fără drept, Gheorghică Goan.

1754: În 11 iunie 1754, frații Nicolae și Dumitraș Gafenco obțin uric de la Matei Ghica Vodă pentru părțile lor de moșie din Putila.

1759: A opta parte din satul Putila, care fusese a lui Dănilă Giurgiuvean, era moștenită, încă din 1759, de feciorii lui Giurgiuvean, Tănase și Toader.

1764: În 24 august 1764, mazilul cernăuțean Ion Flondor se plângea lui Grigore Alexandru Ghica Vodă împotriva lui Cuziuc Gheorghie, „care a luat venitul unor oameni ai săi din Putila”. Ion Flondor era ginerele lui Gheorghie Arapu și al jupânesei Alexandra, cu care a avut o judecată, în 27 martie 1765, pentru niște robi țigani.

1772: În 21 august 1772, Ion și Toader Flondor se judecă cu vatamanul Toma Bezușco pentru niște locuri în Putila.

1784: În 16 noiembrie 1784, partea din Putila a răposatului Iuoniță Flondor rămâne pentru a fi stăpânită frățeste, fiilor lui mai mari, Vasilie și Gheorghie. Toader Flondor, care stăpânea a opta parte din Putila, „cunoscând cum că aproape este hotarul vieții”, lăsa acea moșioară, în 12 februarie 1798, jupânesei lui, Anița, apoi, în 22 ianuarie 1800, nepoților săi de frate, Vasilie și Dumitrache, feciorii lui Ion Flondor, și Iordachi, urmașul lui Gheorghie Flondor.

1817: Huțanii din Putila s-au făcut cunoscuți Curții imperiale din Viena încă din 1817, când trimiteau jalbă împăratului Francisc I împotriva unor măriri de impozite, apoi în anii 1843-1844, când 22 sate huțanești s-au răscolat, printre liderii huțanilor numărându-se nume legendare, precum Luchian Cobiliță, Ivan Halitsia sau Iosip Byrlou.

1863: Din 1863, funcționa la Putila o școală cu 4 clase²²⁵².

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Vijnița – **Putila cu Storonet** (district), Chiseliteni,

²²⁵⁰ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

²²⁵¹ ION NECULCE, *O samă de cuvinte*, Junimea 1972, p. 10

²²⁵² SCHEMATISMUS DER BUKOWINAER, Czernowitz, 1843 p. 59, 1876 p. 101, 1907 p. 116

Toraki și Sergi, Plosca, Dihtenița, Dolhopole sau Câmpulung rusesc, Jablonița, Koniattyn, Petrasza sau Petriceni, Rostoki, Stebny cu Stepki, Uscie-Putilla cu Mariniceni”²²⁵³.

1884: Biserica Sfântului Nicolae din Putila, construită din lemn, în 1884 și sfințită în 1885, pe un teren donat de prozatorul ucrainean Iuri FEDKOVICI (1834-1888), care își avea casa părintească, transformată ulterior în muzeu, în Putila, îl avea paroh, în 1907, pe Orest KOZAK, născut în 1859, preot din 1886, paroh din 1889, cantor fiind, din 1902, Emilian POPOVICI, născut în 1902. În 1843, exista o bisericuță a Sfintei Parascheva la „Ustie Putilla”, ctitorită de Mihail de ROMAȘCAN, dar postul de paroh al celor 574 enoriași era vacant. În 1876, bisericuța aceasta, cu 609 enoriași, se afla sub patronatul lui Gudenus GORDIAN, paroh fiind Leon DIACONOVICI.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitza: „Putila, târguleț, vezi Storoneț-Putila și Ustie-Putila. **Storoneț-Putila**, comună rurală, districtul Vijinița, al cărei centru e așezat la confluența pâraielor cu același nume, între Sergieni și Torachi. Suprafața: de 69,34 kmp; populația: 1.656 locuitori ruteni, de religie gr. or., și ceva izraeliți. Se compune din două sate: 1). Storonețul, care, împreună cu târlele Hrabusna și Porculeni, numără 943 locuitori, și de care depind cătunele Brama sub Sadom, Bocaci, Țibeni, Maximeț și Riza Praleni, împrăștiate pe dealuri învecinate; și 2). Putila, cu 389 locuitori, și care se compune din cătunele Bucovățu, Hrabusna, Porculeni și Zabje, precum și din târta Zhareț, tot pe dealuri. Partea centrală a comunei e străbătută de drumul districtual Vijnița-Seletin. Are un oficiu telegrafo-poștal; o școală populară, cu 2 clase, și 2 biserici, una gr. or., cu hramul „Sfântul Nicolae”, și alta gr. cat. Depindea, odinioară, de Câmpulungul Rusesc. Încă de la ocuparea Bucovinei, era sediul unei judecătorii de ocol, având o percepție și alte oficii mai mici. Aci se află mai multe bănci de credit și o casă de economie. Populația, compusă din huțani și, în centrul localității, aproape numai din evrei, se ocupă cu prășila vitelor, cu plutăritul și cu industria lemnăriei. Comuna posedă 232 hectare pământ arabil, 1.769 hectare fânațuri, 17 hectare grădini, 811 hectare imașuri, 255 hectare poieni, 4.712 hectare păduri. **Ustie-Putila (Gura-Putilei)**, comună rurală, districtul Vijinița, așezată la confluența râului Putila cu Ceremușul. Suprafața: 26,86 kmp; populația: 798 locuitori ruteni, de religie gr. or. Se compune din 2 sate, și anume; Ustie-Putila, reședința comunei, cu 558 locuitori, și Biscău. Satul de reședință e străbătut de drumul districtual Vijinița – Storoneț-Putila; are un oficiu poștal, o școală populară, cu o clasă, și o biserică parohială, cu hramul „Sfânta Paraschiva”. La 1776, o găsim existând sub aceeași numire. Aproape de confluența Putilei cu Ceremușul, se află o stâncă ascuțită, pe care poporul o numește „Bâscău”. Populația, formată din huțani, se ocupă cu prășila de vite, cu stânăria, cu exploatarea pădurilor și cu plutăritul. Comuna posedă 62 hectare pământ arabil, 513 hectare fânațuri, 8 hectare grădini, 183 hectare imașuri, 1.832 hectare păduri. Se găsesc 57 cai, 231 vite cornute, 632 de oi, 131 porci, și 18 stupi de albine. **Putila, moșie**, cu administrație particulară, districtul Vijinița. Suprafața: 80,80 kmp; populația: 101 locuitori germani, ruteni, poloni și izraeliți, religia rom. cat., gr. or., gr. cat. și mozaică. Se compune din următoarele moșii: Dihtineț, Dolhopole, Jablonița, Coniattyn, Plosca, Sergieni, și Storoneț”²²⁵⁴.

1912: „**Fondul religionar**, după cum am afirmat odată, e cel mai mare proprietar de pământ din Bucovina; deci e și natural dacă e patron în 122 parohii. Din tabelă e mai evident că latifundiile fondului religionar sunt situate, în cea mai mare parte, în regiunile locuite de români (Câmpulung, Rădăuți, Humor, Vicovele etc.) și numai puține în cele rutene (Nistru, Ceremuș, Putila etc.)... În Câmpulung, spre exemplu, afară de patronatul fondului, nu există alt patronat. Dar ce s-a spus aici de Câmpulung și Rădăuți nu se poate spune și despre Putila,

²²⁵³ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869. pp. 158-161

²²⁵⁴ Grigorovitza, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, pp. 172, 206, 207, 231, 232

cu toate că nici aici nu aflăm măcar un singur patron român, în realitate nici n-ar putea să fie, fiind numărul românilor în această parte a țării aproape dispărent”²²⁵⁵.

1914-1918: „**Ion Carabka a lui Ștefan**, născut în **Putila**, la 9 iunie stil vechi 1886, a fost înrolat, cu ocazia mobilizării generale, la oaste și n-a mai dat despre el, din toamna anului 1914, nici o știre. Fiind deci decesul probabil, se îndrumază, la cererea soției sale, Odochia Carabka, procedura pentru declararea morții celui dispărut”²²⁵⁶.

1919, septembrie 10: Decretul de confirmare a autorităților judecătorești. Începând cu 1 septembrie 1919, se confirmă „la autoritățile judecătorești din Bucovina, următoarele persoane²²⁵⁷: **La judecătoria Putila:** Szylecki Ludwig, judecător de district cu rangul VIII; / Kessler Iulius, judecător cu rangul IX. **La tribunalul Putila:** Volcinschi Miron, judecător la tribunalul Suceava, pretor cu rangul VIII”.

1919: Comisiunea agrară de ocol Gura Putilei: Președinte: **Miron Volcinschi**, pretor și șef al ocolului judecătorec Gura Putilei. / Loțiitor: **Ludvig Szylecki**, judecător districtual, Gura-Putilei. / Reprezentant al Administrației: **Aurel Percec, prefect, Vijnița.** / Loțiitor: **N. Hladiuc**, maestru poștal, Gura-Putilei. / Reprezentant al Băncii regionale: **Orest Cozac**, protopop, Putila. / Loțiitor: **Admund Niecras**, brigadier districtual, Gura-Putilei. / Expert agricol: **Gheorghe Berențan**, referent silvic, Vijnița. / Loțiitor: **Florian Jablonschi**, brigadier districtual, Putila. / Reprezentant al proprietarilor expropriati: **Cajetan Bohosievici**, proprietar mare, Milie. / Loțiitor: **Stanislaus Bohosievici**, proprietar mare, Milie. / Inginer hotarnic: **Heinrich Hoffenberg**, inginer hotarnic, Putila. / Loțiitor: **Anton Kozićec**, inginer hotarnic civil, Vijnița. / Reprezentanți ai țăranilor: **Cosma Sendru**, agricultor, Gura-Putilei, **Teodor Chira**, agricultor, Putila. / Loțiitori: **Ion Dubiac**, agricultor, Măriniceni, **Eugen Zarembo**, agricultor, Măriniceni²²⁵⁸.

1929: „În dimineața unei frumoase zile de septembrie, părăsind Vijnița, iar, pentru un moment, și apa Ceremușului, mă îndrept, cu trăsura, în sus, pe strâmta, frumoasa și pitoreasca vale a pâraiașului Vijnița, afluent drept al Ceremușului, ce curge printre coastele înalte și frumos împădurite cu fag și cu brad ale munților Ceremușului, care fac parte din sistemul Carpaților Păduroși, întinși pe stânga lui. Traversez Vijnicioara, sat lung, ce se întinde pe apă, în sus, a cărui parte nordică constituie o foarte modestă, dar drăguță și simpatcă stațiune climatică pentru lumea din apropiere. Ieșind din acest sat, șoseaua părăsește apa Vijnicioarei, aproape de obârșia ei, o ia la dreapta și ridică, prin pădure, într-o foarte aspră serpantină, muntele Nincici, din vârful căruia se descoperă, la vreo 2 km spre apus, iarși splendida și încântătoarea priveliște a Ceremușului, îndoindu-se pe la poalele frumoșilor munți, înveșmântați, în mare parte, cu frumoase păduri de fag, amestecat cu brad și mesteacăn. De aici, șoseaua scoboară, tot prin pădure, într-o serpantină încă și mai aspră, în satul Răstoace, de pe malul drept al Ceremușului, care, pe aici, constituie încă frontiera între România și Polonia. Regiunea este foarte populată de veverițe. De la Vijnicioara, până aici, am întâlnit cinci, traversând drumul, cocoțându-se prin crengile arborilor, pe care se leagănă, sărind de pe una, pe alta și chiar dintr-un copac în altul. Valea Ceremușului, lăguță și populată, este foarte frumoasă și plină de pitoresc, apa limpede-verzuie, cu reflexe solare de argint și diamant, șerpuind repede printre arini, plopi și răchite, pe patu-i prundos. Pe malul sâng al Ceremușului, întins și pe poalele muntelui, se vede lucind, în raze de soare, frumosul sat polonez Bila Beresca. Este un peisaj de toată frumusețea. Urmând mereu pe malul drept al Ceremușului, șoseaua traversează, pe rând, frumoasele sate Răstoace, Pătrășeni și Marinișeni, de unde trece imediat în satul Gura Putilei, situat la confluența Ceremușului cu afluentul său

²²⁵⁵ Dugan, Ilie, *Patroni și patronat în biserica ortodoxă din Bucovina. Date și reflexii*, în *Românul*, Nr. 98, Anul II, Arad, joi 3/16 mai 1912, pp. 8, 9

²²⁵⁶ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 4, Cernăuți 10 februarie nou 1921, pp. 38-49

²²⁵⁷ *Monitorul Bucovinei*, Anul 1919, Cernăuți, în 10 Septembrie nou, Fascicula 63, pp. 1-4

²²⁵⁸ *Monitorul Bucovinei*, Fascicula 73, 13 octombrie nou 1919, pp. 1-8

drept, Putila, ce izborăște din vârful Lucava. De la Gura Putilei, o mică șoseluță în proastă stare, continuând, în sus, pe valea Ceremușului, duce la Iablonița și mai departe, pe valea Ceremușului Alb, oferind priveliști și peisagii dintre cele mai frumoase și mai încântătoare. Șoseaua principală, pe care am venii de la Vijnița, o ia în sus, pe valea Putilei, o vale frumoasă, mai strâmtă decât a Ceremușului, strânsă între munți mai înalți, acoperiți cu frumoase păduri de brad, traversând satele de un remarcabil pitoresc, Dihteniți, Chișelițeni, Toroceni, Putila, Foșca, Sârghieni și Plosca, de unde, părăsind cursul Putilei, aproape de sorgintea ei, scoboară la Seletin, în valea superioară a Sucevei, distanță de 48-50 km, de la Vijnița. Cam în dreptul satului Chiseliteni și spre răsărit, se înalță fumosul și falnicul munte Racova, mamelonat și îmbrăcat cu brad, din vârful căruia, pe timp frumos și senin, se vede orașul Cernăuți. În fața muntelui Racova, pe stânga Putilei, se înalță muntele ceva mai mic, dar tot frumos, Grebenul. De la Dihteniți, înainte, munții sunt mai mici, în pante mai dulci și mai puțin împăduriți. Această regiune muntoasă, întinsă de-a lungul văilor Ceremușului Mare, Ceremușului Alb și Putilei, este în mare parte locuita de „huțani” sau munteni. Acești huțani, ca și moții, locuiesc răzleți, împrăștiați pe văi și pe coastele munților, însă, prin deosebire de moți, ei sunt, în general, bine înstăriți, au pământuri de pășune, vite, oi și mănâncă bine unt, brânză, carne și, mai cu seamă, lapte acru – „busling”, cum îi zic ei –, pe care-l pun într-o doniță (bărâbânt), din care mănâncă toți ai casei, cu mămligă și cu „pită” de făină de grâu amestecată cu cartofi. Huțanii, ca și rutenii dinspre șes, vorbesc cam aceeași limbă, având aceeași fizionomie și același port, cu deosebire că ei, ca și moții, poartă cioareci, iarna mai mult roșii, iar vara albi, precum și un fel de jambiere largi, de păslă roșie, căzând deasupra opincilor – ca bănățenii – cojoace fără mâneci, pălării verzi sau olivii și cămeși cusute cu arnici roșu. Huțanele, femei și fete, îmbrăcate cu catrințe, cămeși înflorite, cojoace și ghete sau opinci, cu jambiere, ca și bărbații, fiind îmbrobodite cu tulpane roșii cu flori. Sunt foarte sprintene, călărind bărbătește în aliurile cele mai vii, bând și fumând în cârciumi, laolaltă cu bărbații și deopotrivă cu ei!... În zilele de târg, huțanii scoboară în Vijnița, Berhomete și Seletin și vând tot ceea ce au de vândut evreilor, care le cumpără la orețuri mult sub valoarea lor reală, reținându-i, apoi, la băutura alcoolică otrăvită orin cârciumile lor, o zi, două, trei, astfel ca să se întoarcă la casele lor cu organisme otrăvite, cu capetele bolnave, năucite și cu pungile goale. Ce perfectă asemănare cu ceea ce se întâmplă în Maramureș! / Dimineața, pe o vreme splendidă, plec, cu trăsura, mai departe, din Seletin, spre satul Fundul Moldovei. După un parcurs de 9 km, ridicând, pe șosea, în sus, pe strâmta și frumoasa vale superioară a Sucevei, printre șirurile de munți nu prea înalți și mai puțin despăduriți, ajung în frumosul sat Șipotele Sucevei, situat la confluența celor două mici pâraieșe, care formează, de aici, în jos, cursul Sucevei; cel dinspre apus, izvorând de sub muntele Tomnaticul, înalt de 1567 m, numit Cubilioara, iar cel dinspre răsărit, izvorând cam de sub muntele Lucinei, înalt de 1597 m., numit Isvor. Satul este, în mare parte, locuit de huțani. Chiar în momentul sosirii mele acolo, întâlnesc o huțană voinică, frumoasă și bogată, bine și curat îmbrăcată în costumul ei național, care, mi s-a spus, ținuse, până atunci, trei bărbați... gonind bărbătește, perfect așezată în șea, dreaptă și cu privirea mândră, pe un mare și frumos cal, într-un trap săltat, ce putea face gelos pe orice bărbat dintre cei mai buni călăreți”²²⁵⁹.

1940: Tablou de cărțile de capacitate (atestate de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuți, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940”²²⁶⁰: Straub Paul Robert, cizmar, domiciliat în **Seletin**; Stauber Heim Itzig, cizmar, domiciliat în **Seletin**; Sentler Iacob, cizmar, domiciliat în **Seletin**; Schlein Nathan Mendel, măcelar, domiciliat în **Brodina**; Wieder Nathan, măcelar, domiciliat în **Seletin**; Schelfer Aba, măcelar, domiciliat în **Putila**; Reiser Mortco căsătorit Beder, măcelar, domiciliat în **Iablonița**; Straub Sabina, măcelar, domiciliat în **Brodina**; Gros Abraham, măcelar, domiciliat în **Brodina**; Tauber Toni, croitor,

²²⁵⁹ Lupașcu-Stejar, Alexandru, general, *Paradisul Românesc*, București 1929, pp. 323-330

²²⁶⁰ *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208

domiciliat în **Putila**; Marer Sloime r. Maurer, domiciliat în **Putila**; Focșer Ioan, tâmplar, domiciliat în **Dihtineț**; Baan Mendel Sloime, tâmplar, domiciliat în **Torăceni**; Schleim Max, măcelar, domiciliat în **Brodina**; Schleim Israel, măcelar, domiciliat în **Brodina**; Withal Adolf, fierar, domiciliat în **Seletin**; Buneac Petru, fierar, domiciliat în **Seletin**; Harnic Babi, morăriță, domiciliată în **Seletin**; Dacner Iacob, bărbier, domiciliat în **Seletin**; Scharf Iacob, morar, domiciliat în **Putila**; Licari Vasile, tâmpla, domiciliat în **Putila**; Laufer Leia, cofetar, domiciliată în **Seletin**; Wolf Strul, tâmplar, domiciliat în **Seletin**; Gartel Maria Gusta, coafez, domiciliată în **Seletin**; Mioc Anton, bărbier, domiciliat în **Brodina**; Weisberg Malca Sara, croitoreasă, domiciliată în **Seletin**; Frischmann Rudolf, măcelar, domiciliat în **Seletin**; Frischmann Rudolf, cârnățar, domiciliat în **Seletin**; Hlipciuc Romaniuc Iuriu, frizer, domiciliat în **Seletin**; Boiciuc Ioan, măcelar, domiciliat în **Putila**; Henschert Enrich, fierar, domiciliat în **Putila**; Beiger Roman, rotar, domiciliat în **Putila**; Dumitran Alexandru, fierar, domiciliat în **Seletin**; Babat Leib, tinichigiu, domiciliat în **Brodina**; Staniseschi Norbert, fierar, domiciliat în **Seletin**.

1941: În Putila și satele înconjurătoare a existat o importantă comunitate evreiască, numărând peste 1.200 suflete, cu casă de rugăciune în Putila. La începutul anului 1941, bolșevicii au deportat în Siberia numeroși evrei din satele huțanești, printre care pe avocatul Winkler, pe medicii Josef Badian și Gerhard Winkler, pe liderii Comunității Joachim Greif și Fritz Reichmann. În vara anului 1941, după intrarea trupelor germane și românești în nordul Bucovinei, sinagoga și casele evreiești din Putila au fost arse, iar evreii duși, mai întâi, la Iedineț, apoi în Transnistria, la Obodowka, Șargorod, Jurin și Moghilev. Printre victimele nevinovate se numără Hermann Winkler, de 84 ani, care s-a prăbușit pe șosea, când era transportați spre Iedineț, și a fost îngropat de viu, sub ochii fiicei sale, medicul Sami Schaechter, farmacistul Max Rosner, soția și fiica acestuia.

PUTNA. „Vă leato 6978 (1470) rădicatu-s-au multă mulțime de oaste tătărască și au intratu în țară, să prade, căroră prinzându-le de veste Ștefan vodă, le-au ieșitu înainte. Și la o dumbravă ce să chiamă la Lipinți, aproape de Nistru, i-au lovit Ștefan vodă cu oastea sa, avgust 20, și dându războiu vitejaște, i-au răsipit și multă moarte și pierire au făcut într-înșii și mulți au prinsu în robie și le luo tot pleanul. De care lucru cunoscând Ștefan vodă că ajutoriul nu de aiurea i-au fost, ci numai de la Dumnezeu și de la Preacurata Maica sa, cu mare laudă și izbândă s-au întorsu la scaunul său, la Suceava. / Deaca se întoarse Ștefan vodă de la acel război cu noroc ce izbândi pre acei tătari, spre lauda aceia, mulțămind lui Dumnezeu, au sfințit mănăstirea Putna, carea era zidită de dânsul, septeavrie 3 zile, întru lauda a Preacuratei Ficioarii Mariei, Maicii Domnului nostru Iisus Hristos. La care sfințenie multă adunare de călugări au fostu: Theoctistu mitropolitul și Tarasie episcopul dimpreună cu Iosif arhimandritul și igumenul Putnii, zicu că au fostu la liturghie arhiepiscopi și episcopi și preoți și diiaconi 64 la jirtăvnic” (Ureche, *Letopisețul...*).

1490: Dăruiată de Ștefan cel Mare, în 1490, mănăstirii Putna, fosta braniște domnească avea să devină, în timp, temelie pentru vetrele satelor Putna, Karlsberg, Straja, Sadăul, Ulma, Seletinul, Ropocelul, Plosca, Șipotele și Moldova Sulița.

1666: În 11 ianuarie 1666, Putna avea doar 8 familii de poslușnici, care sunt scutiți de dări de către Gheorghe Duca Vodă.

1772: Recensământul lui Rumeanțev²²⁶¹, din 1772-1773, înregistrează „Liuzii ot mănăstirea Putnii”, în Ocolul Vicovilor, fără alte precizări, „20 – toată suma caselor”, însemnând tot atâția birnici. „Țiganiii mănăstirii Putnii, 87 – toată suma caselor”, aveau statutul de robi ai călugărilor.

1774: Satul Putna, însă, format numai din iobagi, a fost, mereu și mereu, unul mărunț, care cuprindea, în 1774, de pildă, doar 9 bordeie.

1777, noiembrie 12: Depunerea Jurământului de Credință față de Austria, la Cernăuți. „Afară de bătrânul mitropolit Iacob, pe care l-a substituat egumenul de la Putna, Ioasaf, au participat la depunerea jurământului de fidelitate, personal, toți demnitarii bisericești ai Bucovinei”²²⁶².

1783: „În 1783 și 1784, numeroasele mănăstiri, cu excepția a trei (Dragomirna, Putna și Sucevița) au fost desființate, iar bunurile lor au fost preluate în administrația de stat și din veniturile lor, precum și din veniturile episcopului, cedate Curții Supreme mai devreme (în aprilie 1783). Bunurile acestea au fost folosite pentru întemeierea Fondul religios greco-oriental²²⁶³, din care întregul cler greco-oriental din Bucovina își primește salariul fix, încă de atunci. În al doilea rând, conform formulării înscrisului de mână imperial din 19 iunie 1783, Fondul religios greco-ortodox contribuie la promovarea școlii bucovinene. Baronul Ezenberg a luat primele măsuri în această privință. El însuși scria, în raportul său: Două școli gimnaziale germane, în care se învață și moldovenește, una dintre ele la Cernăuți, iar cea de-a doua la Suceava, au fost înființate și este impresionantă pentru națiune. În acestea, moldovenii sunt pregătiți pentru școlile naționale, dintre care patru au fost deja înființate, după care se vor forma treptat școli triviale. Faptul că întemeierea de școli, la fel ca și în cazul celorlalte elemente de îmbunătățire a vieții, nu a ajuns la stadiul care s-a dorit se datorează prejudecății și neîncrederii românilor față de toate inovațiile, prejudecăți care nu pot fi îndepărtate, de-a lungul vremii, decât prin dovezi și convingeri”²²⁶⁴.

1788, Hacquet: „La obârșia pârâului Putna, zărești, în munți, ascunse de tot în codri, două lăcașuri călugărești, adică o mănăstire ortodoxă de călugări și una de călugărițe... / Mănăstirea Putna este clădită ca o cetate, pentru a se putea apăra de atacuri neașteptate, este așezată de o parte cu totul, într-un colț ascuns bine de munte. / Incinta din jurul mănăstirii are o singură poartă, care stă, întotdeauna, închisă și un străin nu este primit, decât foarte greu. Cum, însă, eram însoțit de un bun prieten al meu, care era un slujbaş împărătesc, cu care călugării de acolo aveau de-a face, nu mi-a fost greu să obțin voia de a vedea tot ce voiam. / Erau, aici, douăzeci de călugări. Fiecare avea o mică chilie a sa, lipită de zidul incintei, unde acești oameni își duc o viață foarte trândavă, săracă și nefolositoare. / În mijlocul incintei, se ridică biserica de zid, constând din mai multe turlă, împodobite cu multe cruci de fier, pe acoperiș. Tot zidul bisericii din afară era zugrăvit cu nesfârșit de multe chipuri de sfinți și împodobit, de asemenea, cu înfățișarea raiului și a iadului, și cu pictura a tot felul de îngeri și de diavoli. În această nefericită zugrăveală, domină, absolut, ca în toate mănăstirile ortodoxe, o însușire proprie, anume: figurile sunt, întotdeauna, foarte prelungi și, cum toate sunt cu barbă, aceasta este trăsătura ce reușește cel mai bine la aceste picturi, în cursul multelor repetiții monotone. Apoi, trupul și picioarele sunt, întotdeauna, ca de lăcustă. / Cum mă însoțeau călugării, la vizitarea bisericii lor, le-am pus unele întrebări, despre anumite părți ale ei, dar neștiința lor e mare, în toate domeniile și, deci, și-ntr-acesta. Când am ajuns în fața picturii, înfățișându-l pe Iacob adormit, am întrebat pe egumen sau superiorul comunității: De ce suie, pe scară, la cer, îngerii, care ar putea să zboare? Răspunsul său a fost că nu știe.

²²⁶¹ ACAD. ȘT. RSS MOLD., *Moldova în epoca feudalismului*, VII, I, Chișinău 1975, p. 340

²²⁶² *Gazeta Mazililor și Răzeșilor bucovineni*, Anul I, Nr. 9, 1 aprilie 1911, pp. 1 și 2

²²⁶³ Vgl. Polek, *Anfänge des Volksschulwesens in der Bukowina*, S. 45 ff. (Vezi Polek, *Începuturile școlii elementare din Bucovina*, p. 45 și urm.).

²²⁶⁴ Polek, Dr. Johann, *Joseph's Reisen nach Galizien und der Bukowina*, Czernowitz 1895, pp. 41 și următoarele

Atunci am zis: Desigur, ei năpârleau, atunci, și își pierduseră penele, și de aceea nu puteau să zboare. Și acum am primit al doilea răspuns, contrar oricărei așteptări, cum că se prea poate. / Așa cum e mângălită biserica, pe dinafară, cu o mulțime uriașă de picturi fantastice, așa este și pe dinăuntru. / În această biserică, odihnesc oasele marelui Ștefan Vodă, domnul Moldovei, apoi ale soției sale, Maria, și ale fiului său, Petru, precum și ale lui Bogdan Vodă, care i-a urmat. Mormintele de piatră, în care zăceau ei, purtau inscripții în limba moldovenească (confuzie: în limba slavonă – n.n.) și erau acoperite cu perdele de catifea roșie, brodate cu fir de aur. Am pus pe cel mai învățat dintre călugări să-mi citească inscripțiile, pentru a ști de câtă vreme este îngropat, aici, acest domn. După ce toți călugării, împreună, au socotit, câțva timp, pe degete, au dibuit, în sfârșit, două sute nouăzeci și patru de ani. O cinste deosebită era arătată mormântului doamnei, pentru că ea era ctitora acestei mănăstiri, ca și a multor altor mănăstiri din Moldova. / Speram să aflu, aici, o bibliotecă, întrucât aceasta era dintre cele mai însemnate și mai vechi mănăstiri ale Moldovei, dar toată colecția consta doar din câteva cărți de rugăciune. Se pare că acești călugări sunt, la ortodocși, ceea ce sunt capucini la catolici, având porunca de a rămâne în cea mai mare neștiință. / Dar acești sihaștri nu trăiau, totuși, sub cârmuirea din Moldova turcească sau domnească, în sărăcia în care se află acum, ci sub domnia lui Iosif al II-lea. Aveau venituri mari, pe care le foloseau la o viață foarte slobodă, nu erau deloc blânzi cu supușii lor, ci îi tratau, adesea, fără omenie. Pentru o vină mică sau pentru a stoarce bani, mijlocul obișnuit de a rezolva așa-ceva era de a da două sau trei sute de lovituri (?), și când tălpile erau umflate de acest tratament, se făceau tăieturi în ele și se frecau cu sare, iar dacă nu puteau să aplice această pedeapsă, atunci închideau pe unul ca acesta într-o cămăruță strâmtă, care era plină de fum, ca să-l înăbușe. / Dacă era iarna, îl legau pe nenorocit, gol de tot, de un copac și turnau apă pe el, până ce aceasta îngheța pe trup, și așa mai departe. Desigur, acestea sunt tratamente, care nu pot fi exercitate decât de barbari, dar firește că și poporul este și el la fel... / Experiența confirmă că această națiune, care este aspră din fire și din deprindere încă din copilărie, și rea la suflet, poate răbda mult mai mult ca o alta, mai civilizată. Totuși, românii din Moldova sunt mult mai buni ca cei din Transilvania și Banat. / Călugării de la această mănăstire, care nu se puteau purta în felul acesta cu o națiune numai în parte redusă la semisclavie, cum s-ar purta cu una nomadă, care nu aparține acestei țări, anume cu așa-zișii țigani, au ajuns să nu aibă ca slugi decât numai oameni din aceia, care, acum, erau și împământeniți și așezați în jurul mănăstirii ca țărani, după ce împăratul Iosif a oprit orice tiranie a stăpânilor de moșii, în aceste noi posesiuni ale sale”²²⁶⁵.

1802: În Putna, s-au stabilit, în 1802 (primii doi) și în 1803, meseriașii germani Joseph Gruber, Johann Schmidt, Georg Schmidt, Georg Zettel, Michael Kresl, Michael Gallhofer, Simon Watzlawek, Johann Zimmermann, Georg Brunner, Michael Kolmer, Thomas Rickel, Matias Sperl și Anton Mak, din **Prachin-Boemia**, Michael Schuler din **Bayern**, și Michael Gallhofer din **Pilsen-Boemia**.

1809: „Este ușor de presupus că o provincie ca Bucovina, ai cărei locuitori nu sunt foarte avansați în civilizație, nu ar trebuie să aibă aproape nici o fabrică; de fapt, nu vedem niciuna cât de cât importantă. Fabrica de ceramică din gresie din Voroneț livrează comerțului un olărit apreciat. Fabricile de sticlă din Putna, Furstentall și Crasna încep de asemenea să înflorească. Ele furnizează comerțul Bucovinei obiecte din sticlă albă și destul de densă. Paharele sunt vândute, în principal, în Galiția și Moldova. Fabrica de marochin din Wisnitz este destul de importantă: ea urmează aproape aceleași procese tehnologice ca și cele adoptate în Turcia. Fabricarea potasei ocupă mult locuitorii acestei provincii; există mai mult de o sută de fabrici, care pregătesc o cantitate foarte mare, care sunt apoi exportate în statele Prusiei. Aceste fabrici, înființate în mijlocul pădurilor, consumă, în fiecare an, o cantitate enormă de

²²⁶⁵ Călători, X, II, pp. 816-820

lemn; pentru a preveni pagubele forestiere, guvernul austriac a dispus suprimarea majorității acestor fabrici”²²⁶⁶.

1869: O tipăritură vieneză din 1869, referitoare la organizarea politică și judiciară în țările reprezentate în Împărăția Austriei, prezintă următoarea administrare în Ducatul Bucovinei: „Administrarea districtului Rădăuți – **Rădăuți** (Târg cu tribunal districtual) cu Vadu Vlădichii, Andreasfalva cu Mitoca, Bădeuți, Bilca, Burla, Frătăuții Vechi, Frătăuții Noi, Fürstenthal, Horodnicul de Sus, Horodnicul de Jos, Karlsberg, Marginea, Milișăuții de Sus, **Putna** (cu mănăstirea), Satulmare, Straja, Sucevița, Vicovu de Sus cu Bivolăria, Vicovu de Jos, Voitinel, Volovăț, Seletin cu Frasin, Tomnatic, Rusca, Paltin, Plosca Camerale, Ulma, Ropoțel, Nisipitu, Bistrița cu Cârlibaba, Izvor cu Iarovița, Sărata, Moldova, Șipot Camerale”²²⁶⁷.

1871: În 15/27 august 1871, la Putna au avut loc celebrele festivități închinat lui Ștefan cel mare și Sfânt, în prezența lui Ioan Slavici, prezident al comitetului organizator, care a rostit cuvântul de deschidere, a lui Mihai Eminescu, A. D. Xenopol, care a rostit discursul festiv, a lui Ciprian Porumbescu, care a „cântat Daciei întregi”, a lui Mihail Kogălniceanu și a colonelului Boteanu, reprezentantul Oștirii Române, etc.

1879: Volumul 5 al „Neuen Folge“ (Episodul nou). Pagina XVI. (Clopotniță pentru Putna). „Superiorul Bergmann s-a referit la proiectul pentru o clopotniță în mănăstirea unificată grecească de la Putna, proiect care a fost înaintat Ministerului Cultelor pentru prezentarea unui raport, proiect redactat de departamentul tehnic al guvernului Bucovinei, și a descris noul proiect pe scurt, solicitând realizarea adecvată, atât prin caracteristici constructive, cât și stilistice. Secțiunea a fost de acord cu observațiile și a decis să insiste ca ministerul didactic să insiste asupra executării uneia sau a alteia dintre chițele din proiect, dar că una, dintre mai multele schițe prezentate, ar trebui considerată cea mai corectă din punct de vedere stilistic, constructiv și al fiabilității costurilor, deci se recomandă pentru executare. Secțiunea nu a putut evita să își exprime regretul viu, cu această ocazie, că primul proiect al Comisiei Centrale nu a fost încă prezentat spre examinare, deși proiectul nu numai că a respectat statutul Comisiei Centrale, dar și chestiunile legate de timp și de cheltuieli au fost economicoase. Prin urmare, Comisia Centrală trebuie să abordeze Ministerul Educației în așa fel încât, din partea tuturor organelor de construcții de stat, sfera de activitate a Comisiei Centrale să nu fie atât de ignorată, dar, din păcate, a fost cazul unora dintre ele, iar Comisia, care este formată din experți care doresc să își facă cercetările pe termen lung și să valorifice cunoștințele și experiența membrilor ei în modul cel mai dezinteresat, doar din interes pentru cauza administrării statului, se arată îngrijorată de acestea în viitor”²²⁶⁸.

1880: Volumul 6, nota 92, pagina CLVIII. (Turnul de clopotniță pentru Putna). „Ministerul Educației a finalizat execuția proiectului pentru o nouă clopotniță în mănăstirea greco-ortodoxă Putna, propusă de superiorul Bergmann și aprobată prin rezoluția Comisiei Centrale, care a solicitat, în același timp, Biroului Provincial pentru Bucovina, raportul rezultatelor restaurărilor similare sau al altor adăugiri și clădiri noi, care fac referire la monumentele vechi ale țării, pentru moment sub formă de schițe, care să direcționeze cererile autorităților de construcții direct către Comisia centrală, pentru orice indicații despre modul în care ar fi elaborate planurile relevante”²²⁶⁹.

²²⁶⁶ De Serres, Marcel, *Voyage dans l'Empire d'Autriche, pendant les années 1809 et 1810*, Livre VIII, Bukowine, Paris, 1814, pp. 234-237

²²⁶⁷ *Politische und gerichtliche / Organisation / der / im Reichsrathe vertretenen Länder von Oesterreich*, Wien 1869, pp. 158-161

²²⁶⁸ Romstorfer, Carl A., *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J.; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

²²⁶⁹ Ibidem.

1884: Raport anual. Pagina 59 (Rapoarte despre mănăstiri). „Conservatorul Gutter a trimis un raport interesant despre Mănăstirea Putna, pentru care i s-a mulțumit. În ceea ce privește un alt raport important, al aceluiași autor, referitor la monumentele din Suceava și la ruinele castelului cetății, și, la sfârșit, un al treilea raport, privind mănăstirile Sf. Onufrii, Sucevița și Dragomirna. Superiorul Bergmann s-a referit la acestea și și-a exprimat dorința ca „anunțurile“ să se transforme în studii despre aceste monumente, cât mai curând”²²⁷⁰.

1890: Volumul 16, pagina 51 (Sihăstria de lângă Putna și Volovăț). „În minunatul Putnathale, cu numele preluat de la abația cu același nume, situată mai sus, la o distanță de aproximativ trei sferturi de oră, se află ruina singuratică a unei biserici mici, pe o pajiște înclinată ușor. Fără îndoială, a aparținut unei foste mănăstiri, care a existat aici chiar înainte de a fi fondată Putna (1481). De la distanță se observă strălucirea ruinelor de piatră, printre tufișuri înalte; în jurul ruinelor și pe pereți, tufișurile au prins rădăcini, cu mult timp în urmă. Nici o legendă, nici un raport înregistrat despre trecutul acestui mic monument, care, cu toate acestea, ne întoarce încă în secolul al XIII-lea. În figura din stânga este desenat planul de bază (la scara 1/200). Biserica are dispunerea tipică a bisericilor moldovenești, cu cele trei abside de nișă, iar clopotnița lipsește, incinta mică, cu fante la ferestre. Tinda nu este decât un mic vestibul, în care dă intrarea, în timp ce o a doua cameră, dublă față de incintă, poate o fi servit în scopuri rezidențiale. Zidăria este realizată în piatră de carieră, iar la exterior se pot vedea încă rămășițe de ziduri și de arcade, dispuse așa cum este tipic și în stilul vremii. Rămășița jumătății de cupolă este formată dintr-o grămadă de cărămizi în cochilie, zidite în diagonală, conform schiței, motiv care se găsește și pe clădirile bisericii mai vechi. Deasupra bisericii, se observă bolta unei alte încăperi. / **Volovăț.** La poalele crestei, care formează bazinul hidrografic dintre Sucevița și târgul Solca, și la aproximativ o oră de mers, cu mașina, de la Rădăuți, se află satul Volovăț, care are peste 2.200 de locuitori. Legenda spune că, întâlnind-o pe Ița, Voievodul Dragoș, fondatorul principatului moldovenesc, a ridicat aici biserica mănăstirii din lemn, transferată ulterior la Putna, la începutul secolului al XIV-lea. În Schematismus-ul gr. or. al Bucovinei, scos de Dioceza Arhiepiscopală, se menționează această biserică, realizată din materiale moi și pictată, din parohia Putnei, construită în 1346, în Volovăț, de Dragoș, și transferată, în 1468, de Voievodul Ștefan cel Mare la Putna și reparată minuțios în 1871. Potrivit lui Ureche, se spune că, prin mutare, s-a modificat forma inițială. Astfel, biserica menționată ar fi cel mai vechi monument al Bucovinei. În locul acestei biserici de lemn, Ștefan cel Mare, a terminat, în anii 1500-1502, biserica de zidărie actuală, care a fost făcută, după cum se atestă pe partea exterioară a bisericii, în stânga, alături de placa de piatră a ușii din față, în inscripția inscripția slavonă, tradusă de Wickenhauser astfel: // „Iubitorul creștin, temător de Dumnezeu, Io Ștefan Voievod, prin harul lui Dumnezeu Gospodar al Țării Moldovei, fiul Voievodului Bogdan, împreună cu soția sa Maria, fiica lui Radul Voievod, și cu fiul său iubit, Bogdan, a zidit această biserică, în numele Înălțării Crucii venerate și dătătoare de viață. A început-o în anul 7008 (1500) și a terminat-o în 7010 (1502) în anul 40 și 6 al domniei sale, în luna lui septembrie 4“. // Conform legendei, Voievodul Dragoș a fost înmormântat în Volovăț. Cu toate acestea, după cum mă informează Wickenhauser, în biserica care există acum, după cum afirmă parohul ei, Protopresviterul Constantin Tarangul, cercetările dintr-un mormânt nu au găsit nici o urmă. / În planul desenat, biserica diferă, în esență, de celelalte biserici din acea vreme, prin lipsa absidelor laterale segmentare sau semicirculare și tipul de construcție. Chiar dacă aceasta din urmă ar putea să nu fie cea originală, forma de astăzi este mai mult sau mai puțin condiționată de forma planului și se pare că biserica, chiar și în cruce, nu deținea o boltă cu cupole. Vestibulul sau tinda este egală cu încăperea pentru bărbați, boltită ca un butoi semicircular și susținută de stâlpi puternici, iar absidele sunt acoperite de o jumătate din cupolă. În turnul sudic sunt două

²²⁷⁰ Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

scări, care coboară, înainte de iconostas, la două trepte, care conduc în sus, astfel încât încăperea bărbaților, față de cea a femeilor este delimitată printr-un șanț adâncit cu aproximativ 30 cm. În aceasta din urmă, pe perețele de sud, se află mica încăpere tipică, așa-numitul Diaconarium, pentru depozitarea vaselor sfinte, cu vatră pentru sfeșnice și, în sfârșit, o mică fereastră. / Doar patru ferestre mici luminează interiorul, care este acum alb și se zărește doar în împrejurimea ușii care dă spre tindă, fragmente dintr-o frescă mai veche. La fel, pereții exteriori, care, spre deosebire de contraforturile puternice, nu au o altă protecție, ci doar o friză formată din nișe mici, albe. Acoperișul înalt de șindrilă este remarcabil, mai ales spre perețele vestic al bisericii, deoarece spre partea de est, deasupra absidei, are formă semicirculară. Ca aproape toate bisericile, cimitirul înconjoară și acest loc, din care figura din dreapta arată un monument caracteristic al unei pietre funerare, care conține inscripțiile de pe suprafața asemănătoare mesei. / Conform unei traduceri a articolului despre Dragoșu Vodă, publicat în „Liberalul” (lui Titus B. Costinean, nr. 4-6 Jassy 1886), de domnul Olinski-Olinescu, cică povestesc oamenii bătrâni că, pe vremea bunicilor lor, un păstor a găsit, în pădure, zidurile bisericii uitate. Din cauza vremii, biserica suferise rău, nu mai avea acoperiș, nici iconostas sau imagini interioare, fiind apoi complet renovată”²²⁷¹.

1891: Volumul 17, nota 160, pagina 178 (Conservarea monumentelor din Bucovina). „Profesorul conservator Romstorfer a înaintat deja Comisiei Centrale un raport foarte important, privind necesitatea conservării multor monumente importante din Bucovina. În același timp, el a atras atenția asupra bisericilor mănăstirești din Putna, Sucevița, Dragomirna, asupra bisericilor mai vechi ale parohiilor și ale filialelor din Horecea, Toporăuți, Siret (2), Mănăstiriște, Suceava (4) Ilișești, Pătrăuți, Sf. Ilie, Rădăuți, Sucevița, Solca, Comarești, Arbore, Volovăț, Milișăuții de Sus, Satulmare, Mănăstirea Humorului, Voroneț, Vatra Moldovița etc., în afară de numeroasele biserici din lemn. La biserica din Mănăstirea Humor, mortarul pedestalului, care are o înălțime de aproximativ un metru, a căzut parțial, cu excepția peretelui inferior, care poartă încă picturi splendide. Pe cei aproximativ 30 cm lățime, pietre de profil pietonal sunt desfăcute sau chiar aruncate, îmbinările fiind mai ales fără mortar. Trotuarul din jurul bisericii s-a scufundat atât de adânc, încât nu numai că nu mai servește scopului, dar a devenit de-a dreptul dăunător construcției. Când s-au desființat mănăstirile, această biserică a devenit biserică parohială, iar iconostasul de acolo este de remarcant”²²⁷².

1897: O colectă pentru copiii sărmani din Putna, făcută de „Ziua onomastică a Maiestății Sale împărătesei noastre din anul acesta (1897)”, menționează următorii localnici și călugări: primarul Petru CALANCIUC, negustorul Iosif POSTATNI, vicarul mănăstirii Arseni SEVESCU, ieromonahul Traian IEȘAN, monahul Vladimir CALENCIUC, novicele Adrian HUMENIUC, novicele Ilarion MAREȘ, Iraclie NICHIFOROVICI, Ghenadie DAȘCHEVICI, Macarie VOLCINSCHI, novicele Iulian STRUȚ, învățătorul superior Dorimedont VLAD, Gustav WEISSMANN de la fabrica chimică, inginerul August FISCHER, Eugenia CORIBUT, Hortensia GORAȘ, inspectorul baronului A Popper, Adolf FRENZEL, și Constantin CRIȚAN²²⁷³.

1901, Gustav Weigand: „Duminică, 18 august 1901, în jurul orei 11,00, am mers în primul sat românesc, cu peste 3.000 de locuitori, la Straja”²²⁷⁴. M-am dus direct la biserica mare, asaltată de credincioși, unde se sărbătorea „Ziua de naștere a Împăratului” (Franz Josef – n. n.). Preotul a rostit un discurs patriotic, apoi și-a omagiat împăratul, cântând imnul

²²⁷¹ Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

²²⁷² Romstorfer, Carl A, *Aus „Mittheilungen der k. k. Central-Commission*, în Maximovici, E.; Mikulicz, A.; Polek, Dr. J; Romstorfer, C. A.; *Jahrbuch des Bucowiner Landes-Museum / 1893*, Czernowitz 1893, pp. 45-71

²²⁷³ DEȘTEPTAREA, Nr. 23/1897, p. 182

²²⁷⁴ La Straja, au cântat Parasca Tarnovețchi (*De-ar fi mândra sus, la cruce*) și Costan Știrban (16 ani).

național, și-abia după aceea a avut loc sacramentul, la care au luat parte toți cei prezenți. Preotul Dan, parohul de acolo, căruia îi datorăm mai multe lucrări frumoase despre populația Bucovinei, și Dr. Onciul (Isidor Onciul, arheologul biblic – n. n.), din Cernăuți, m-au însoțit, după-amiază, până la faimoasa Mănăstire Putna, mormântul lui Ștefan cel Mare, unde am poposit²²⁷⁵. Apoi am trecut printr-o zonă bine cultivată, dens populată, până la Voitinel. În casa parohială, am lucrat zadarnic, timp de două ore, cu doi bărbați, apoi am ajuns, în sfârșit, să cunosc dialectul local, în timp scurt, discutând cu o femeie de 60 de ani²²⁷⁶. În timp ce mergeam pe drum, am întâlnit mulți țărani sfioși, care mergeau pe jos, călare și în căruțe, venind de la o sărbătorire în mănăstirea Sucevița²²⁷⁷, spre care m-am grăbit și în care am găsit cea mai ospitalieră întâmpinare dintre toate mănăstirile Bucovinei”²²⁷⁸.

1903: Banca populară din Putna a fost înființată în 1 martie 1903, de directorii Dorimedont Vlad și Ilarion Zacșevschi, sub președinția lui George Goraș, din conducere făcând parte și părtașul Dumitru Crețan. Cabinetul de lectură „Săhastrul” funcționa, din 1898, în casa lui Ilie Vișan, cu 31 membri, 40 cărți, 5 abonamente la gazete și o avere de 35 florini și 64 creștari. Conducătorii noii biblioteci comunale erau George Goraș și Dorimedont Vlad, din conducere făcând parte și Ilie Vișan (bibliotecar), Constantin Crițan (casar), Vasile Vacarean și Vasile Becul (controlori), Ilie Becul, Dimitrie Crițan și Dimitrie Ursan (comisia judecătorească). Printre membrii fondatori, cu taxă de câte 5 florini, se numără Eutimiu Nichitovici, Gheorghii Goraș, Traian Jeșan, Adrian alui Andrei Humeniuc, Ilarion Mareș, Iraclie Nichitovici, Constantin Crițan, învățătorul Dorimedont Vlad, Dorimedont Nichitovici, Arseni Sevescul și Vasile Calenciuc²²⁷⁹.

1904: „Sâmbătă, în 3/16 iulie, dis de dimineață, cu trenul special, ticsit cu peste 2.000 de români, o luăm spre **Putna** vechea martoră a gloriei străbune... / Mănăstirea și locurile din jurul ei oferă un aspect grandios: Un pelerinaj nemaipomenit în analele istoriei noastre. Miile de pelerini, înșiruiți în curtea Mănăstirii, în grădină și pe dealurile din jur. Și frumos loc de veșnică odihnă și-a ales măritul Voievod: „O vale de râuleț, limpede, coborându-se în susur blând din culmile bogat împădurite, care sunt muntele acestui unghi bucovinean. Apa zglobie a Putnei își găsește repede sfârșitul în cursul iute al Sucevei, și aceasta duce la capitala Moldovei din vremurile mari. În acest pașnic unghi de țară, unde gândul rugăciunii se desface deopotrivă din înălțarea către cer a muntelui, din adâncă pace măreață a codrilor și din șoapta neobosită a apei trimisă ca o binecuvântare, puse Domnul Învingător temelile bisericii sale, la 4 iunie 1466”. / Nu departe de mănăstire, pe un deluț, se vede însemnat cu o cruce locul de unde ar fi săgetat Ștefan cel Mare, ca să desemneze locul unde are să se înalte acest locaș de pomenire. „Dar în această veche povestire trăiește un adevăr”, zice domnul Nicolae Iorga: „Săgeata a hotărât temelile Putnei, săgeata învingătoare, trasă sub zidurile Chiliei”. / Mănat de marea înălțime intru în biserică; în naos, la partea dreaptă, se află locul de odihnă a eroului unui neam, acoperit cu o lespede de marmoră albă, deasupra căreia se ridică un mausoleu de piatră cu pereți de sticlă și decorat cu arabescuri. În acest mausoleu se află mai multe obiecte, care s-au găsit la anul 1856: o bucată de hlamidă domnească, inele de aur, giuvaerice. Cad în genunchi, fără glas, cu ochii muiați în lacrimi, și sărut marmura rece, acoperită de cununile trimise de la toți Români. „Soarele din noapte iese, din mormânt puterea vine, / Nașterea cea viitoare ne e-n lumea celor morți”. / Ajuns afară, mă gândesc, multă vreme, la trecutele timpuri și parcă văd întinsele valuri de norod, bătute de durere, cu ochii înotând în lacrimi, cum sărutau mâna „care făcuse dreptate în lume și crucea pentru care mâna se încordase atât amar de ani. Și a fost o uriașă și adâncă zguduire în inimi, când patul cu chingi de fer fu

²²⁷⁵ La Putna, a cântat Artemi Zubaș (49 ani)

²²⁷⁶ La Voitinel, „femeia de 60 de ani” poate fi Natalie Morăraș (*Foaie verde ci cicoari*) sau Trifelia Coroamă.

²²⁷⁷ La Sucevița, a cântat Ion Șlahitinschi (22 ani).

²²⁷⁸ Weigand, op. cit., pp. 7-17.

²²⁷⁹ DEȘTEPTAREA, Nr. 8/1898, p. 69

coborât, cu năframe de mătase, în bolta de piatră, iar Domnul Ștefan fu zidit în lăcașu-i de marmură”. Și acum întinse valuri de norod, cu nădejdea în inimă, au venit să se întărească și duh să ia de la mormântul celui Mare și Sfânt. Căci, într-o zi, sabia lui de oțel va străpunge mormântul și va fulgera la soare. Și duhul vredniciei lui va trece ca un vifor prin inimile deșteptate la o nouă viață. / Și, până atunci²²⁸⁰, „toți românii care simt în sine un suflet mai osebit, o inimă mai nobilă, fie ei din orice sferă, fie ei din orice țară, să lucre neobosit, fiecare în parte și cu toții împreună, spre aflarea și răspândirea mijloacelor care vor putea să înlesnească înrădăcinarea credințelor, năzuințelor și speranțelor noastre comune în unul și același viitor și să asigure împlinirea acelu viitor”²²⁸¹.

1904: „La Putna am ajuns pe la orele 8, seara. Acolo, aștepta la gară pe Principele (Hohenlohe, guvernatorul Bucovinei – n. n.) nu numai persoanele oficiale, dar și o mare mulțime de lume, în care am văzut și pe trei bărlădeni, domnii Colonel N. Ionescu, I. Lupu și Costică Armașu. De la gară, am plecat, pe jos, spre Mănăstire și am mers prin mijlocul mulțimii de români, care aclamau cu multă căldură sufletească pe Principele Hohenlohe. În aceste clipe, numeroase buciume răsunau de pe înălțimi, clopotele mănăstirii sunau și numeroase săcălușuri se descărcau. Apoi, la o depărtare oarecare de la gară, am întâmpinat în cale un frumos arc de triumf, împodobit cu crengi de brad și având o coroană atârnată la mijloc, ce era împodobită cu flori albe, roșii și albastre, în loc de pietre scumpe, și deasupra ei, închipuit tot din verdeață, numele ȘTEFAN. Întreagă această privesc plină de duioșie, învăluită în întunericul nopții care sosise, îmi umplu ochii de lacrimi și, în calea de 2 kilometri, de la gară, până în sfânta Mănăstire, mă ținu transportat întruna în timpurile de suferință și de glorie ale Eroului Ștefan, timpuri de suferință și de glorie ale întreg neamului românesc! / Principele Hohenlohe fu găzduit în frumoasele apartamente egumenești, unde era găzduit și Î. P. S. S. Mitropolitul Vladimir de Repta, care sosise deja de la ora 1, însoțit de o mulțime de demnitari bisericești din Cernăuți. Eu și cu părintele Costăchescu am fost primiți în gazdă de părintele Ieromonah Nechitovici, care ne-a tratat cu multă dragoste frățescă. N-am putut apuca la slujba privegherii, pentru că, pe la orele 9, era totul sfârșit și lumea ieșea din biserică. Era atât de multă lume, că mulți oameni au dormit sub cerul liber, în și afară de curtea Mănăstirii. De la poarta acesteia și până departe, erau, pe ambele laturi ale drumului, barăci unde se vindeau prescuri, lumânări, de-ale mâncării și băuturii, cărți poștale ilustrate și altele. / A doua zi, 3 Iulie, zi foarte frumoasă, cum fusese și cele 2 zile precedente, m-am trezit, dimineată, în concertul jalnic al numeroaselor buciume, care făceau să răsună cu putere aerul și să ne vestească la toți cei ce eram aici, lângă rămășițele sfinte ale Aceluia care a ridicat la mare cinste și renume iubita și scumpa lui țară. M-am grăbit a mă duce în biserică, încă de pe la orele 5 dimineată, în speranță că voi putea vedea totul în liniște și mai în amănunțimi; însă biserica era tixită de lumea care se închina pe la icoane, și chiar la mormântul Marelui Ștefan, ca la a unui sfânt. / Fiindcă slujba nu se începuse încă, am putut vedea, rând pe rând, aproape totul ce era prin biserică. Ceea ce mă atrăgea mai mult a fost ca să văd de aproape mormintele Domnești, Piatra mormântală a Marelui Ștefan, pe care și-a pregătit-o încă de pe când era în viață, se află în pronaosul sau a doua despărțitură a bisericii, lângă perețele de miază-zi. Pe ea se află așternut un covor de catifea cu fir de aur, pus de fiul său Bogdan Voevod, și pe acest covor se află așezate, acum, o urnă de argint și o cădelniță de aur, ale cărei lănturile sunt date în jurul capacului acelei urne. În perețele de aici sunt bătute două covorașe frumos și bogat împodobite. Toate acestea stau sub un baldachin și sunt închise într-un geam de sticlă și apoi îngrădite cu un grilaj de fer. În fruntea baldachinului este un steag tricolor de mătase, pus acolo cu prilejul sărbătorii naționale din 1871. / Se știe că

²²⁸⁰ Xenopol, în cuvântarea sa festivă, rostita la Serbarea Națională, la mormântul lui Ștefan cel Mare, în 15/27 August 1871.

²²⁸¹ Drăgan, Dr. Valentin, *Serbarea de la Putna – 3/16 iulie 1904*, în *Gazeta Transilvaniei*, Nr. 144, Anul LXXVII, Brașov 3/16 iulie 1914, pp. 1, 2

mormântul Marelui Ștefan, ca și celelalte morminte Domnești, ce sunt în biserica de la Mănăstirea Putna (toate prădate de către călugări, de-a lungul vremii – n. n.), au fost deschise, în noiembrie 1856, de către o comisiune, cu învoirea guvernului austriac. În privința mormântului Marelui Ștefan, iată ce aflăm din constatările acelei comisiuni: „În mijlocul pronaosului, puțin spre răsărit, se află piatra analoghionului. Pentru că, în vechime, sub piatra aceasta de regulă se înmormânta ctitorul, s-au făcut și în Putna cercare aici, după mormântul lui Ștefan, ca ctitor al Mănăstirii. După ce se scoase țărna, până la adâncime de 18 policare, au dat lucrătorii de un mormânt, zidit de cărămizi, ca și celelalte morminte, dar fără boltitură, ci gura lui astupată peste tot cu trei lespezi, lucrute regulat în patru muchi. Colțul nord-estic al lespezii ultime, dinspre picioare, s-a aflat frânt, se vede că cu puterea. Mormântul acesta s-au constatat cu toată siguritatea că este a Lui Ștefan Vodă cel Mare, fiindu-i și epitaful, în dreapta, dinspre peretele bisericii. Cadavrul, fără sicriu, era așezat pe 13 șine de fer (înfășurat în mantie de egumen – n. n.). Sub cap era un căpătâi zidit de 12 policare (picioare – n. n.). Pe acesta, zăcea capul mortului (egumen, care fusese înmormântat, călșugărește, pe 13 bare de fier – n. n.), din care însă era conservată încă numai partea superioară a tigvei, dar așa că partea în a cărei continuare ar veni fața, adică ochii, era întoarsă spre apus și depărtată de grumaz cu 5 policare. După zisa medicului, numai în urma putrejunii și a descompunerii, niciodată n-ar fi putut lua pozițiunea aceasta nenaturală. Afară de aceasta, nu s-au aflat nicicât de puțină urmă de un acoperemânt s-au podoabă de cap sau de grumaz, fără care nu se poate crede că s-ar fi înmormântat Ștefan cel Mare, mai ales pentru că, în mormântul lui Bogdan și Ștefan cel Tânăr, s-au aflat de aceste (în mormântul lui Bogdan se afla coroana de pâslă, dar în cel al lui Ștefăniță Vodă fusese înmormântat un alt călugăr, deasupra osemintelor acestuia fiind depuse doar oasele unui braț al Voievodului – n. n.). Toate împrejurările aceste arată, fără toată îndoiala, cum că acum, de mult, mormântul lui Ștefan au fost cercat de oare cine”²²⁸². / „Îmbrăcămintea lui Ștefan, aflată în mormânt, deși putredă și mucegăită, totuși s-a cunoscut că era de materie foarte prețioasă și dimensiunile ei arătau că Ștefan era de statură mică, îndesată, întocmai așa după cum îl descrie istoria și tradițiunea. Rămășițele din mormânt nu s-au atins, ci s-au lăsat întocmai cum au fost, și mormântul s-a astupat iarăși”²²⁸³. / Dacă la mormântul Marelui Ștefan s-a umblat și s-au luat din el mai multe lucruri prețioase (toate pietrele prețioase și mii de mărgăritare, toate jefuite, după cum o dovedea o scrisoare, din ordinul „Sfântului” Iacob Putneanul – n. n.), mai de mult, este întrebarea: când ? / În Mănăstirea Putna se păstrează o scrisoare, din 2 martie 7265 (1757), semnată de Mitropolitul Iacob și adresată Egumenului Putnei, Benedict. În ea, în chip misterios, Mitropolitul spune următoarele: „Îmi pare bine că domnul Ispravnic din Suceava a dezgropat mortul, despre care era prepusul și că nu a aflat alta, afară de aceea despre care mi-a făcut știre Cuviosul Dionisie. Îmi pare bine că a venit Ispravnicul, căci așa a scăpat mănăstirea iarăși de prepusul în care se afla. La scrisoarea lui Dionisie, n-am răspuns, dar îi voi spune din gură cum că am înțeles toate câte mi le-a scris. Toate pietricelele, inelele, semnele de stare, boldurile și alte lucruri ce s-au aflat, domnul să le sigileze la un loc și să le dea argintarului Rafail, și să ia măsură de pe icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului și de pe a Domnului Hristos, să ni le trimită toate prin un om de credință. Să mai caute, cu părinții Mănăstirii, că se află acolo o pungă cu mărgăritare, sigilată cu sigiliul nostru. Aceasta să o deschidă și să ia de acolo 500 de mărgăritare de mărime asemenea. Se mai află acolo, după cât știm, 200 sau 300 de mărgăritare de mărimea mazării, care s-au desprins de pe aer. Toate mărgăritarele aceste, dimpreună cu lucrurile ce s-au aflat la mort, să ni le trimeată domnul, pentru că voim a face pentru Maica Domnului și pentru Hristos coroane noi, mai iscusite și mai frumoase, și să le înfrumusețăm cu pietre și cu mărgăritare, care coroane, după ce vor fi gata, se vor pune numai în zile mari de sărbători”. Iar deasupra scrisorii este o însemnare, în cuprinsul următor: „Răvașul acesta

²²⁸² *Candela*, foaie biser. lit., Cernăuți, anul 1889, pp. 685-686

²²⁸³ *Ibid.*, p. 687

este de la Preosfinție Sa Mitropolitul Iacob, în care a scris ca să se trimeată lucrurile care s-au aflat în mormântul pronaosului, pentru ca din ele să facă două coroane la icoana făcătoare de minuni”²²⁸⁴.

Asupra conținutului acestui răvaș m-am întrebat: de ce oare Ispravnicul de la Suceava să fi umblat în mormântul pronaosului (Răspuns: pentru că fusese sesizat că fusese jefuit cel mai sfânt mormânt al bietului nostru neam – n. n.), în care nu poate fi vorba decât de acel al Marelui Ștefan, și de ce adică Mitropolitul se bucură că a scăpat Mănăstirea iarăși de prepusul în care se afla? (presupusul jefuirii mormântului – n. n.). Mă voi încerca a da un răspuns, luând lucrul mai de depărțitor.

Cronicarul Neculce, în *O samă de cuvinte*, înregistrează, din cele auzite din om în om, că „Vasile Vodă (Lupu), aproape de mazilie (1653), a greșit lui Dumnezeu, că i s-a întunecat mintea spre lăcomie de a stricat Mănăstirea Putna, gândind că va găsi bani și n-a găsit. Și s-a apucat s-o facă din nou, iarăși precum a fost, și nu i-a ajutat Dumnezeu să o facă, că a zidit-o numai din temelie, din pământ până la ferestre și i-a luat Dumnezeu Domnia”²²⁸⁵. Domnul N. Iorga, cunoscutul nostru istoriograf, cu privire la această tradiție, zice : „Nu se poate admite că bogatul, mândrul Vasile Lupu, un Ceresus pompos al vremii sale, a dărâmat Putna ca să scormonească bogății în mormintele domnești. Tot ce spune pentru aceasta, din auzite, Neculce n-are nici o valoare istorică. Vasile Vodă a voit numai să refacă Putna, care se ruinează. Presupusul hoț de biserică a înălțat minunatele mănăstiri Trei Ierarhi și Golia în Iași, și, unde n-a clădit, a dres” (*Studii și Documente*, Vol. VI, partea II. p. 617).

„Se știe că, în 1757, Mitropolitul Iacob Putneanu a făcut o nouă restaurare acestei mănăstiri (Iorga, *Istoria literaturii române*, I., p. 534). Cu prilejul acesta, se vede că se scornise sau se reînnoise iarăși calomniile cu privire la prădarea mormintelor domnești, dacă nu pe socoteala vrednicului Mitropolit, cel puțin pe a călugărilor din acea sfântă Mănăstire. Autoritățile civile, adică Ispravnicul de Suceava, mergând cu cercetarea până a scormoni și mormântul Marelui Ștefan, s-a convins, prin urmare, de falsitatea zvonului. Cred că, prin cuvintele *iarăși a scăpat Mănăstirea de prepus*, Mitropolitul Iacob vizează, pe de-o parte, calomniile acestea de acum, iar pe de alta, și pe acea din trecut asupra lui Vasile Lupu. De aceea, mare dreptate are domnul Iorga²²⁸⁶, când zice că cele spuse de Neculce despre acest evlavios domnitor, cu privire la Putna, nu pot să aibă nici o valoare istorică. Că Ispravnicul de Suceava a făcut sau nu după cum regulase Mitropolitul, prin răvașul de mai sus, aceasta n-o putem ști.

Tot în pronaos sunt înmormântate 2 soții și 2 fii ai marelui Ștefan: Maria de Mangop (moartă în 1476) și Maria, fiica lui Radu Vodă (moartă în 1511), Bogdan și Petru (morți în 1479). În Nartică sau prima despărțitură a bisericii, sunt înmormântați: Bogdan Vodă, fiul Marelui Ștefan (mort în 1517), domnița Maria, fiica Marelui Ștefan (moartă în 1518), Maria, doamna dintâi a lui Petru Vodă Rareș (moartă în 1529), Ștefan Vodă cel Tânăr (mort în 1527).

Mormântul lui Bogdan Vodă, tatăl Marelui Ștefan, se află în biserica de la Reuseni, de lângă Suceava, după cum ne spune P. S. Melchisedec²²⁸⁷; pe când al Oltei, după mirenție, sau Maria, după călugărie, mama Marelui Ștefan, se află în țară, la noi, la Mănăstirea Pobrata sau Probota, din județul Suceava (cu capitala la Fălticeni – n. n.), după cum ne spune dl Iorga²²⁸⁸. În această mănăstire se păstrează multe lucruri vechi bisericești și cărți manuscrise, demne de a fi văzute și studiate.

²²⁸⁴ Candela, an. 1889, pp. 685-686

²²⁸⁵ *Letopis. Mold.*, tom II, p. 186

²²⁸⁶ Nicolae Iorga a mai avut, din păcate, datorită naționalismului său, care premedita o puternică mitologie ortodoxă românească, atitudini subiective care contraziceau realitate, chiar și în cazul falselor moaște ale lui Constantin Brâncoveanu, proclamate de Iorga drept adevărate, fără nici o cercetare profesionistă a vechimii lor – n. n.

²²⁸⁷ *Rev. p. Ist. Arh. și Filol.*, a d-lui Tocilescu, an. I voi. II, p. 67

²²⁸⁸ *Sămănătorul*, revistă literară, No. 32, București, 8 August 1904

Pe la orele 8 și jumătate, utrenia fiind aproape de sfârșit, își făcu intrarea în biserică Î. P. S. Mitropolitul Vladimir de Repta, care se îmbracă cu sfințitele veștinte și celebră, cu mare pompă, Sf. Liturghie, fiind asistat de: P. C. Arhimandrit Mitrofor Miron Călinescu, profesorii Universitari Eusebiu Popovici și Constantin Popovici, Consilierii Consistoriali Bejan, Hanițchi și Manastirschy, Egumenul Iliuț, profesorul universitar Voiușchy și protopresviterii Hacman și Lucescu și doi diaconi. Cântările serviciului divin au fost executate de corul Academiei Ortodoxe.

Între persoanele care se aflau în biserică, afară de A. S. Principele Hohenlohe, dl C. Cogălniceanu, consulul României la Cernăuți, am văzut, de aici, din România, pe domnii: Dr. Istrati, Poni, Tocilescu, Maiorul Manolescu-Mlădianu, General Angelescu, Tanoviceanu, Vintilă Brăteanu, Dr. Radovici, părintele Econom I. Gotcu (prof. în Iași), părintele G. Costăchescu (de la Mănăstirea Agapia), Stroe Belloescu²²⁸⁹, V. Morțun, Căpitanii Leon și Costache Samureanu din București, cu soțiile lor, și mulți alții.

După otpustul Sf. Liturghii, Î. P. S. Mitropolit și cu toți preoții, de care era asistat, au ieșit în pronaos, la Mormântul Marelui Ștefan, unde se depuseră acum o mulțime de coroane, între care voi aminti pe următoarele: din partea M. S. Regelui Carol I și a Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice din România, coroana Societății Istorice Române din București, a Comitetului Ducatului Bucovinei, a orașului Suceava, a Româncelor Bucovinene, a Ligii Culturale din Iași și din București, a Românilor din Brașov, a Studenților universitari din România etc., etc. Apoi părintele Dr. Tarnavschi, profesor la Facultatea de Teologie din Cernăuți, a rostit o frumoasă cuvântare, prin care a preamărit virtuțile Marelui Voievod Ștefan, după care s-a început slujba Panahidei. După ce s-a cântat o dată „Vecinica pomenire”, Î. P. S. Mitropolit, însoțit de tot clerul, de A. S. Principele, de dl Cogălniceanu și toți cei ce erau în biserică, au ieșit afară și au făcut încunjurul bisericii, întonându-se de cor, încă de câteva ori, „Vecinica pomenire”, binecuvântând cu sfânta cruce mulțimea ce era în curtea Mănăstirii, după care s-au întors în biserică. Mulțumirea cu care am ascultat slujba în această zi și emoțiunile prin care am trecut, în timp de aproape 3 ore, nu le voi uita niciodată în viața mea. Fiind acum orele 11 și jumătate și toată slujba terminată, Î. P. S. Mitropolit ieși din Sf. Altar, îmbrăcat numai în mantie și cu cârja și, fiind precedat de toți preoții oficianți, care erau însă îmbrăcați tot în sfințitele odăjdii, cu care slujise, se suiră cu toții în apartamentele egumenești, unde s-a făcut obicinuitul otpust și unde Î. P. S. S. a primit și convorbit cu mai multe persoane din România și de pe aiurea. Între aceștia, am avut fericirea de a convorbi și eu, câteva momente, și a mă bucura de apropiata privire a acelei figuri plină de blândețe, de pietate și de o angelică smerenie și bunătate. Cu acest prilej, am făcut cunoștință cu R. R. L. L. părinții: Eusebiu Popovici, Constantin Popovici, V. Găină, Tarnavschi, profesori Universitari, în Cernăuți; cu Părintele Teofil Patruse (corect: Patraș – n. n.), Egumenul Sf. Mănăstiri Putna, Dimitrie Dan, paroh la Straja, și cu mai mulți protopopi și preoți din Bucovina.

La ora 1 p. m., dl Dimitrie Onciul, prof. la Universitatea din București, a ținut *Discursul festiv*, de pe tribuna ridicată lângă zidul bisericii, cam în dreptul mormântului Marelui Ștefan. Erau de față: Î. P. S. Mitropolit, Principele Hohenlohe, C. Cogălnicianu, consulul României, o mulțime de preoți, profesori și alte persoane oficiale și reprezentanți ai deosebitelor Societăți, și norodul, cât a putut încăpea în ograda Mănăstirii, pentru a putea auzi pe învățatul profesor. Aplauze entuziaste și des repetate acoperiră acest magistral Discurs.

²²⁸⁹ Dl Stroe Belloescu, Senator al jud. Tutova, aflându-se acum la Putna și văzând un afiș „Nu uitați Internatul de băieți români ortodocși din Rădăuți”, cu obicinuita dumisale generozitate, imediat a donat 1.000 de coroane (1.060 lei,) pentru acel Institut. Am aflat apoi că Domnia sa este și membru al Societății pentru cultura și literatura poporului Român din Bucovina. Ne bucurăm și suntem mândri de generoasele fapte ale ilustrului nostru concetățean. Dumnezeu să-i dea sănătate și viață lungă și să-i facă parte de mulți imitatori – notă Iacov, Episcopul Hușilor.

Pe la orele 2 p. m., urmă dejunul, pregătit într-un pavilion, construit în curtea Mănăstirii și foarte frumos împodobit cu verdeață și cu o mulțime de steaguri, între care cele mai multe erau tricolore românești. La acest dejun au luat parte Î. P. S. Mitropolit, Principele Hohenlohe, Consulul Cogălniceanu și o mulțime de persoane de distincțiune din România, Bucovina și de pe aiurea, în total ca 300 tacâmuri. Au toastat Î. P. S. Mitropolit pentru împăratul Francisc Iosif și pentru Guvernatorul Bucovinei. Principele Hohenlohe mulțumește tuturor românilor care au venit la Putna și îndeosebi celor din Regat, care desigur vor duce în țara lor convingerea că frații lor sunt bine tratați și se află bine sub scutul legilor austriece. Dl Șendrea²²⁹⁰ mulțumește Principelui și organizatorilor Serbării, zicând că românii vor fi adânc recunoscători împăratului Francisc Iosif. În fine, N. Filipescu aduce laude guvernului austriac. S-a expediat și o depeșă împăratului Francisc Iosif, semnată de Mitropolit și Baronul Hurmuzachi. S-au primit multe telegrame din România, Transilvania și una chiar din America.

În afară de Mănăstire, pe iarbă verde și într-o priveliște încântătoare, s-au întins mese și au ospătat vreo 3.000 de oameni. După ce aceștia au stat la masă, o mulțime dintre ei, având în frunte pe studenții universitari români, se îndreptară spre pavilionul din curtea Mănăstirii, unde era masa oficială, intonând *Deșteaptă-te române!* Și, la întoarcere în grădină, *Tricolorul* și *Drum bun, drum bun, doba bate*²²⁹¹. Era un entuziasm ce nu se poate descrie. Pe la oarele 4 p. m., se ținură, în grădina Mănăstirii, conform programului, *Discursurile studențești*. Mai întâi, vorbi președintele comitetului studențesc din Cernăuți, George Tofan, care dădu cuvântul, pe rând, următorilor oratori: C. Lucaci, președintele Academiei „Junimea” din Cernăuți; Mihai Popovici, președintele Societății „Academia Ortodoxă”; V. Covată, în numele studenților macedo-români; P. Pogonatu (bârlădean), președintele Societății studenților în drept „Bosianu” din București. Se intonă *Imnul Festiv*, de corul Societății „Armonia”, și mai luară cuvântul: Doamna Laurenția Gribincea din Iași, dl Profesor Universitar Gr. Tocilescu, din București, și dl Ionescu, student în litere tot din București.

Încă pe când vorbeau ultimii oratori, iată că sosi în grădină Î. P. S. Mitropolit, care se sui, la timp, pe tribună și citi răspunsul Împăratului la telegrama trimisă, izbucnind din piepturile mulțimii un puternic „Ura!”, iar corul Societății „Armonia” intonă, cu un entuziast având: *Deșteaptă-te Române!* Apoi dl George Tofan mulțumește tuturor celor ce au venit la Serbarea aceasta de la Putna; de asemeni face și dl Baron Hurmuzachi, în numele comitetului festiv. În fine, dl Dori Popovici a ținut *Discursul istoric* pentru popor, stârnind un mare entuziasm în mulțimea adunată, mai ales când dânsul a îngenunchiat și a rostit următoarea rugăciune:

Etern, atotputernic o creator sublim,
Tu care ții la dreapta pe Ștefan Erou sfânt
Fă ca înc-odată iubita Românie
Să fie cum a fost pe vechiul ei pământ.

Acest Discurs, fiind deja tipărit, s-a împărțit îndată la mulțimea adunată, împreună cu o broșură, scrisă în nemțește de dl N. Iorga, profesor la Universitatea din București.

Astfel s-a terminat această cu adevărat măreață Serbare, la care trebuie să fi luat parte peste 15.000 de oameni, domnind pretutindenea cea mai desăvârșită ordine și înălțare sufletească. Din Mănăstirea Putna, după ce am expediat pe la prieteni mai multe cărți poștale ilustrate, am plecat, împreună cu părintele Econom I. Gotcu (din Iași), pe la 9 ore seara, spre

²²⁹⁰ Universitar bucureștean, socrul tragicului T. Robeanu și, deci, cuscrul universitarului cernăuțean Eusebie Popovici – n. n.

²²⁹¹ Compoziția bucovineanului Ștefan Nosievici, profesor de matematici la Gimnaziu din Suceava, pe versuri de Vasile Alecsandri – n. n.

Cernăuți, călătorind cu multă greutate, din pricina obosealii în care ne aflam, cum și a înghesuiei și căldurii celei mari din tren. Am ajuns în capitala Bucovinei a doua zi, dimineață, Duminică, 4 Iulie, și ne-am odihnit la un hotel numai până la orele 8 și jumătate, de unde ne-am dus să vizităm orașul, biserica Catedrală și reședința Mitropolitană. În Cernăuți era acum o mare mișcare comercială, pentru că erau zile de iarmaroc. Acest oraș se află așezat pe culmea unui deal, de unde, de la locuri potrivite, se pot privi foarte bine mănoasele câmpii de primprejur. Când am ajuns la catedrală, orele 10 și jumătate, se oficiau rugăciunile pentru sufletul Marelui Ștefan, de către părintele Dr. Orest Popescul (predicatorul catedralei²²⁹²) însoțit de 2 preoți și un diacon, față fiind R. R. L. L. părinții Eusebiu Popovici și Arhimandritul Iuvenal Ștefaneli, cum și foarte mulți români și românce. Astfel de rugăciuni s-au săvârșit, în Duminica aceasta, din 4 Iulie (stil vechi, inclusiv în celelate datări – n. n.), în întreaga Bucovină, în urma unei anume dispozițiuni a Î. P. S. Mitropolit. După aceasta ne-am dus de am vizitat mărețul Palat Mitropolitan, unde am făcut cunoștință cu părintele Dr. Ștefan Saghin, care, cu multă bunăvoință, a dispus ca să fim conduși peste tot, rămânând încântați de frumusețea edificiului, de minunata împărțire a numeroaselor sale camere, cum și de bogata mobilă dinlăuntru. Î. P. S. S. nu venise acasă, de la Mănăstirea Putna, ci, după cum ni s-a spus, se duse în inspecția parohiilor din acea parte.

De aici, m-am dus la gazdă, cu părintele Gotcu, și, pe la orele 2 p. m., după ce am expediat pe la prieteni mai multe cărți poștale ilustrate, am plecat cu trenul, mergând împreună până la stația Hadicfalva (Dornești – n. n.), de unde S. S. s-a dus la Suceava, iar eu m-am reîntors acasă, unde am ajuns în ziua de 5 Iulie, foarte mulțumit în suflet de frumoasele Serbări, cum și de scumpele amintiri istorice, ce mi-au rămas din localitățile ce am vizitat. Mai ales că și timpul a fost foarte frumos și lumea cât se poate de veselă. Am rămas, de asemenea, cu frumoasă amintire și de nobila atențiune pe care guvernul austriac a dat-o acestor sfinte Serbări ale Românilor, cum și de libertatea ce le-au lăsat pentru a-și manifesta sentimentele lor naționale; așa că am putea zice, cu drept cuvânt, că Bucovina ne-a fost retrocedată pentru zilele de 2, 3 și 4 Iulie 1904²²⁹³.

1904: „Putna se pripește în crețuri limpezi pe o albie de prund sur... Nu după mult timp, încep casele bune ale unui sat amestecat, în care mulți Români se găsesc pe lângă câțiva Nemți – cu cât mai noi decât dânșii! La porțițe răsar pe rând copiii bălani și băiețași de-ai noștri în cămeșuțe. Femeile dretică ici și acolo, în pripa ajunului zilei de Paști. Câteva firme vechi evreiești arată unde e cârciumă, unde măcelărie și alte locuri de vânzare, nu numai pentru săteni de-ai noștri, ci și pentru străinii cari, înaintea mănăstirii și în dosul ei, lucrează la marele ferăstrău care a fost, până deunăzi, al baronului Popper, un Evreu din Viena – clădiri uriașe de lemnărie proaspătă, care miroasă tare a brad tăiat de curând – sau au lucrat, până mai ieri, la fabrica de ciment a lui Axelrad, la fabrica de produse chimice scoase din lemn a unui Prusian. / Pentru acești oaspeți ai împrejurimilor, menite pentru sihăstria evlavioasă, ale mănăstirii, pentru acest amestec de Leși sau „Polecî”, de Nemți și de câte alte feluri de oameni s-au făcut două biserițe catolice, casine și cafenele. Pentru dânșii desigur, făptuitorii vieții economice de astăzi, s-a întins până aici linia șinelor negre, pe care trece de două ori pe zi zborul locomotivelor, târând călători, poștă și mărfuri. Această vecinătate care șuieră, fluieră, mugește, cântă cântece de muncă și de beție s-a impus eroului adormit alături, acolo, în fund, unde vezi acele ziduri albe, acele acoperișuri roșii, printre care abia a rămas câte o pată de vechime întunecată²²⁹⁴.

1907: „Neștearsă va rămâne în amintirea putnenilor ziua Sfântului Ilie. Prin stăruința neobosită a superiorului Dorimedont Vlad, care este voința și energia personificată, secundat

²²⁹² Component al lotului „Arboroasa”, alături de Ciprian Porumbescu, Eugen Siretean, Constantin Morariu și Zaharia Voronca – n. n.

²²⁹³ Iacov Episcopul Hușilor, *O călătorie la mănăstirea Putna, în Bucovina*, Ediția a II-a, Huși 1930, pp. 14-26

²²⁹⁴ NICOLAE IORGA, *Neamul românesc în Bucovina*, București 1905, p. 81

de inteligentul și bunul patriot Teofil Patraș, egumenul sfintei mănăstiri locale, și de obștea locuitorilor, s-a sfințit, în 2 august stil nou, Casa Națională, care, de azi, înainte, va fi Clubul Românilor putneni, în care se vor discuta și se vor pune la cale interesele românești. / Așezată în centrul satului, pe șoseaua principală, Casa Națională prezintă un aspect din cele mai frumoase. Compusă din șase odăi și o sală spațioasă, ea adăpostește atât cabinetul de lectură „Săhastrul”, cât și Însoțirea de păstrare și credit din loc. Clădită e după planurile măiestre ale șefului silvic, dl Leo Jirku din loc, care, deși german, a arătat totdeauna o deosebită dragoste față de români și nu a cruțat nici un sacrificiu la rădicarea instituției acesteia. Românii Putnei îi aduc dlui Jirku mulțămitele cele mai calde, pentru prestațiunile gratuite, cu ocaziunea rădicării Casei Naționale, care, de altfel, ar fi întrecut mult modesta sumă de 13.000 coroane. / Deja în dimineața zilei amintite, se afla în Putna un număr mare de oaspeți străini, în frunte cu integralul și cinstitul deputat naționalist, dl Teofil Simionovici. La oarele 8 dimineața, a pornit întregul convoi, de lângă Casa Națională, spre mănăstirea care adăpostește rămășițele scumpe ale celui mai mare erou român, spre a asista la serviciul divin. Liturghia a fost oficiată de I. P. C. S., dl arhimandrit Teofil Patraș, înconjurat de protopresviterul I. Patraș, ieromonahul Cârdei și ierodiaconul Corvin. Iară răspunsurile au fost date de un cor mixt, dirijat de bine cunoscutul tânăr Constantin Șandru. Terminându-se serviciul divin, s-au adunat, la orele 10 a. m., toate persoanele prezente în Casa Națională. O mare surprindere i s-a făcut, aci, superiorului Vlad. Viceprezidentul cabinetului, țăranul Dimitrie Crețan, în graiul lui nemeșteșugit, cu gesturi și priviri naturale, a spus, fără încunjur, suferințele românilor din localitate și motivele care au dat naștere rădicării acestei case. Mulțumește din inimă sinceră superiorului Dorimedont Vlad, care, în râvna sa pentru promovarea culturii românești, a pus la dispoziție sumele necesare pentru clădirea Casei Naționale, conducând însuși toate lucrările; îi arată icoana atârnată pe părete, care reprezintă chipul impunător al dlui Dorimedont Vlad, pe care i-o oferă ca un modest dar din partea comitetelor cabinetului și a însoțirii. / Acesta, cu ochii ațintiți la icoană, pe care cei mai buni copii ai săi, pentru care muncește zi și noapte, i-o aduc drept prinos pentru jertfele făcute, adânc emoționat și cu lacrimi în ochi mulțamește, în cuvinte bine simțite, țăranilor putneni pentru dragostea ce i-o arată, făgăduindu-le că va lucra totdeauna cu ei și pentru ei. Câteva străngeri de mână cimentează frăția românilor putneni. Deputatul Simionovici, bucurându-se de propășirile putnenilor, îi îndeamnă a păși vecinic pe calea apucată și a păzi cu sfințenie cele moștenite de la strămoși. Apelează la superiorul Vlad de a conduce, și de aci înainte, cu același zel destinele poporului din mijlocul căruia se trage. / Î. P. C. S. egumenul Patraș, asistat de protopresviterii I. Patraș, D. Hacman și ierodiaconul Corvin, oficiază sfințirea Casei. Îmbrăcat în vesmintele preoțești, I. P. C. S. rostește un discurs bine simțit, în care arată meritele superiorului Vlad, care n-a dat ascultare injuriilor malițioase, pe care o fițuică răutăcioasă i le zvârlea în față, ci, tăcut și răbdător, a lucrat cu fapta, ca să arate celor cu vorba cum trebuie să lucreze adevăratul român. „Veniți la Putna, voi, demagogilor, zicea el, care pe nedrept v-ați atribuit gloriosul titlu de democrați, veniți și învățați de la adevăratul democrat Vlad cum se lucră cu abnegațiune de sine în chestiile mari naționale!”. Încheie, dorind scumpului său prieten Vlad, tărie și viață îndelungată, pentru ca mână în mână să poată înființa și alte instituțiuni culturale. Corul cântă „Mulți ani!”. Superiorul Vlad rostește apoi orațiunea festivă, descriind instituțiunile culturale din loc, cum le-a aflat până în stadiul de astăzi. Mulțumește preoților, dlui șef silvic Leo Jirku, obștii putnene, societății „Union”, fabricii de ciment și firmei „Kulka” pentru obolul dat. Îi roagă, apoi, pe secretarul Ilie Nastasi ca să-l ajute și de aci înainte, cu același zel și dragoste, întru împlinirea idealului pe care îl urmăresc. Sfârșind, corul intonează marșul național „Deșteaptă-te Române”. / Trecând, apoi, în localul însoțirii, unde se află portretul mult regretatului înființător și inspector al însoțirilor din Bucovina, Grigori Filimon, se oficiază, în prezența membrilor din societatea academică „Junimea” și a altor persoane, un parastas pentru odihna sufletului scumpului defunct. O masă opulentă

așteaptă pe invitați, în sala cea mare din Casa Națională, la care se așează superiorul Vlad, în mijlocul gospodarilor și gospodinelor din Putna. Aci au toastat, rînd pe rînd, I. P. C. S. Patraș, superiorul Vlad, deputatul Simionovici, primarul Elisei Bîcu, conducătorul corului, Constantin Șandru, președintele „Junimii”, Vihovici, superiorul Gherman și inginerul Weissmann. / La oarele 2 p. m., se încinge hora străbună, în grădina spațioasă a Casei Naționale, la care s-au prins flăcăii satului, cum și toate persoanele de față. În pauze corul mixt, de pe o balustradă așezată într-un colț de grădină, sub conducerea măiastră a dlui Constantin Șandru, a desfășurat publicul cu bucăți naționale ca: „Deșteaptă-te Române”, „Tricolorul”, „Dorul meu”, „Auzit-am auzit”, „Morarul”, „Frumoasă Bucovina”, „Frunzuliță de stejar” și „Dorul”, al cărui solo, executat de domnișoara H. Bucher, a mișcat inimile tuturor. Abia după apusul soarelui s-a împrăștiat mulțimea, aducând ovațiuni călduroase deputatului Teofil Simionovici. Câțiva democrați, care erau de față, au plecat ochii în jos și, bătînd cu mâna pe piept, în loc de metanii, au rostit: „Aceștia sunt adevărații democrați și așa trebuie să lucrăm și noi, dacă nu voim să ne fie numele, ce ni l-am atribuit, spre rușine!”. Se pare că se vor întoarce măcar aceștia de pe calea rătăcită. / Și seara a fost o convenire frumoasă, în sala spațioasă din Casa Națională. Astfel s-a încheiat frăția românească în Putna, care, în curînd, iarăși se va întîlni, spre a celebra, cu aceeași dragoste, sfințirea unui alt monument din Putna – biserica”²²⁹⁵.

În **1908**, conform Dicționarului lui Grigorovitz: „**Putna**, comună rurală, districtul Rădăuți, așezată pe pârâul cu același nume, la confluența lui cu pârâul Putnișoara. Suprafața: 116,06 kmp; populația: 1.359 locuitori români gr. or. și puțini germani rom. cat. Este ultimul punct al drumului comunal ce vine de la Vicovul de Jos; este stație de drum de fier a liniei locale Hadicfalva-Frasin; are o școală populară, cu 4 clase, și o biserică parohială foarte veche; are o casă de economie și un cabinet de lectură. Aci se afla o fabrică de scînduri cu 12 gatere. A existat și o fabrică mare de ciment. Populația, se ocupă cu creșterea vitelor și cu exploatarea de păduri. Comuna posedă 244 hectare pămînt arabil, 791 hectare fînațuri, 13 hectare 50 ari grădini, 194 hectare imașuri, 12.215 hectare păduri. Se găsesc 83 cai, 440 vite cornute, 331 oi, 423 porci și 31 stupi”²²⁹⁶.

1908: Adunînd „cîntece populare românești din Bucovina”, care aveau să vadă lumina tiparului sub semnătura nemeritată a lui Matthias Friedwagner²²⁹⁷, în 1940, Alexandru VOEVIDCA a cules folclor și de la putnenii Procop HĂU (27 ani în 1908) și Anisia TOMACESCU (66 ani în 1908).

1914-1918: „Rezervistul **Ion Cârdeiu**, Putna, Regimentul 22, prizonier... dus în lagărul de la Moscova”²²⁹⁸.

1922: „În după-amiaza zilei de 20 septembrie 1922, s-a oficiat slujba privegherii, de P. S. S. L. L. Arhieriei susmenționați. În 8/21 septembrie, la ora 9 a. m., s-a început sf. Liturgie în sobor. După terminarea ei, Arhieriei și întreg poporul au ieșit în curtea bisericii, unde, lângă peretele care adăpostește mormîntul Voievodului, pe o estradă, s-a servit, cu solemnitate, parastas pentru odihna sufletului marelui Voievod. / După parastas, cel dintîi a luat cuvîntul I. P. S. Mitropolitul Pimen al Moldovei, apreciînd personalitatea lui Ștefan cel Mare. Apoi P. S. Sa Episcopul Nicolae al Clujului a rostit următoarea cuvîntare frumoasă și adîncă. În numele Bucovinei, a salutat pe pelerini diaconul catedralei din Cernăuți, I. Vasca în cuvinte alese. Dl Ioan Lupaș, profesor la Universitatea din Cluj, a ținut un discurs mai lung, în care a luminat pagina de glorie din istoria neamului, arătînd pe Ștefan cel Mare ca cel mai înțelept domnitor și mai bun creștin. Domnia sa tîlmăcește omagiile Ardealului, aduse

²²⁹⁵ *Apărarea Națională*, Nr. 56 și 57, Anul II, Cernăuți, duminică 11 august stil nou 1907, pp. 2, 3

²²⁹⁶ Grigorovitz, Em., *Dicționarul geografic al Bucovinei*, București 1908, p. 172

²²⁹⁷ MATTHIAS FRIEDWAGNER, *Rumanische Volkslieder aus der Bukowina*, Konrad Tritsch Verlag Wurzburg, 1940

²²⁹⁸ *Viață Nouă*, IV, nr. 175 din 5 martie n. 1916, p. 4

nemuritorului Voevod. / Colonelul Marcovici, de la Dej, ca reprezentant al armatei, aduce omagiile acesteia neînfrântului domnitor, promițând că armata va apăra cu sfințenie moștenirea lui Ștefan cel Mare. / Protopopul Alexandru Munteanu din Tileagd citește oda ocazională, scrisă de Sfinția Sa, stârnind aplauze. / Serviciul religios luând, prin aceasta, sfârșit, a urmat o agapă, în sala cea mare și în curtea mănăstirii. / Fastul zilei a fost ridicat și prin prezența domnilor miniștri C. Banu al Cultelor, I. Nistor al Bucovinei, a dlui N. Iorga, cu 2 profesori universitari francezi, a dlui V. Ispir, secretar general la Culte și alte persoane distinse. / După masă, pelerinii au vizitat bogatul muzeu de la mănăstire, admirând bogățiile dăruite de diferiți voievozi și domnițe. Pioase emoții a mai stârnit în pelerini grota lui Daniil Sihastrul, ale cărei urme se văd și azi în Putna²²⁹⁹.

1923: În 1923, la Putna se puteau vedea „două uliți întortocheate, cu dughene joase, cu cârciumi murdare și cu maghernițe întunecoase... Câteva jupânele au ieșit la plimbare prin colbul uliței... În pragul unei cârciumi, doi nemți zdraveni, cu nasurile roșii, cu pantaloni scurți și cu jachete de culoarea câmpului, stau gânditori, răzimați de ușă... / Ulița principală duce drept la mănăstire. Pe dreapta și pe stânga, case mai mari, mai mici, gătite, cu grădinițe bogate în flori roșii, galbene, violete. Aici, școala lungă, încăpătoare, cu ferestre mari și așezate în bătaia soarelui, dincolo – primăria, apoi „Casa Națională” – în paragină și, în sfârșit, biserica satului, în mijlocul unei curți largi, de unde vine un miros proaspăt de fân cosit... / Satul, deși cu locuitori amestecați din toate neamurile, moldoveni, poloni, austriaci, rusneci, țigani și evrei, păstrează totuși în cea mai mare parte caracterul așezărilor moldovenești, cu uliți ce se întretaie cruciș, cu livezi în jurul caselor și cu grădinițe în față, unde cresc amestecați curpenii de vâzdoage și ruji ca iasomia și busuiocul. / Prin case, am rămas uimit de așezarea cu gust a interiorului. Aceeași împărțire simetrică... cu cele două încăperi principale în dreapta și în stânga intrării, cu săliță la mijloc și cu cămară în fund. Aceleași podoabe înfrumusețează încăperile, pereții, grinzile, ferestrele și același cuptor se odihnește măreț, cuprinzând jumătate din „odaia cea mare”. Nu-i casă unde să nu zacă, îngropată între cliduri de scoarțe, lada cu zestrea femeii, după cum nu-i fereastră sau ușă care să nu aibă înnodate, deasupra-le, ștergarul ce cade în falduri înflorite. Mereu pânzeturi și chilimari cu motive românești, cămeși cu arnici, scoarțe cu flori de câmp sau cu figuri de animale, mereu vrednicia și hărnicia gospodinei, care lucrează, vara, cu sapa câmpul, iar iarna, cu stativele, în casă, pânza²³⁰⁰.

1926: „Duminică, 8 August 1926, la Putna are loc dezvelirea bustului lui Eminescu, în prezența AS Regale Principesa Ileana²³⁰¹.

1940: Tablou de cărțile de capacitate (atestare de meserie – n. n.) eliberate de Oficiul Rădăuți, anulate de minister prin decizia Nr. 66.017 din 1940²³⁰²: Kislinger Herman, cizmar, domiciliat în **Putna**; Mik Iosef, măcelar, domiciliat în **Putna**; Cornea Maria, croitoreasă, domiciliată în **Putna**; Kvalek Ludvig, dogar, domiciliat în **Putna**; Ernst Michel, fierar, domiciliat în **Putna**; Hauslauer Eduard, dogar, domiciliat în **Putna**; Vațlăcec Iosef, lăcătuș, domiciliat în **Putna**; Poleac Ioef, bărbier, domiciliat în **Putna**; Aga Ilie, Lăsătuș, domiciliat în **Putna**; Bradner Moses, croitor, domiciliat în **Putna**; Romanievici Frantz, fierar, domiciliat în **Putna**.

1941: „Tablou de condamnații care au beneficiat de suspendarea executării pedepselor, conform decretului-lege Nr. 1.132/941, Monitorul Oficial Nr. 94 din 1941²³⁰³ – **Tribunalul Suceava** (Penitenciarul Suceava): **Borcea Ilie**, învățător, cu ultimul domiciliu în comuna **Ciocănești**, jud. Câmpulung, născut în comuna Cornățel, jud. Putna, condamnat de

²²⁹⁹ *Biserica și Școala*, Nr. 40, Anul XLVI, Arad, 2/15 octombrie 1922, pp. 4, 5

²³⁰⁰ AUREL I. GHEORGHIU, *Priveliști din Bucovina pitorească*, București 1924, p. 38-43

²³⁰¹ CALENDARUL *Glasul Bucovinei*, Cernăuți 1927, p. 179

²³⁰² *Monitorul Oficial*, Nr. 58, 10 martie 1941, pp. 1197-1208

²³⁰³ *Monitorul Oficial*, Nr. 122, 26 mai 1941, pp. 2856-2860

Trib. Mil. al Corp. IV Armată, pentru rebeliune, la 2 ani închisoare corecțională și 1 an interdicție, conform art. 259, 260 c. p.”.

1942: Într-un ordin al Ministrului secretar de Stat la Departamentul Economiei Naționale, referitor la crearea de stocuri pentru CFR de către fabricile de cherestea din România, aflăm numele fabricilor din Bucovina²³⁰⁴ și a proprietarilor lor: Fabricile din **Falcău**, jud. Rădăuți, **Putna**, jud. Rădăuți, și **Moldovița**, jud. Câmpulung, proprietăți ale Fondului Bisericesc Ortodox-Român din Bucovina, cu sediul în Cernăuți; Fabrica din **Vicovul de Jos**, jud. Rădăuți, exploatarea dlui Gavril Coroamă, cu sediul în Vicovul de Jos, precum și la alte fabrici, cu care lucrează în participație dl Gavril Coroamă (Brodina și Putna).

1942: „Având în vedere dispozițiunile art. 55 din legea pentru reorganizarea Centrului Național de Românzare Nr. 175, publicată în Monitorul Oficial Nr. 56 din 6 Martie 1942”, se aprobă „ratificarea angajării de personal temporar pentru administrarea, paza conservarea acestor bunuri (păduri, fabrici de cherestea, exploatări, materiale lemnoase etc.), personal numit și angajat din Noemvrie 1940 și până la 5 Martie 1942 inclusiv”²³⁰⁵: Strătescu Liviu, paznic, bunul expropriat **fabrica Colberg**, comuna Putna, județul Rădăuți, salariul lunar 1.500 lei; Baba Ioan, paznic, bunul expropriat **fabrica Colberg**, comuna Putna, județul Rădăuți, salariul lunar 500 lei”.

1943: „Se numesc cu titlul definitiv, pe ziua de 1 septembrie 1943²³⁰⁶, următorii învățători și învățătoare: **Farcaș Petru**, comuna Putna, jud. Rădăuți, media 7,45; Neamtu Elena, comuna **Putna**, jud. Rădăuți, media 7,50”.

1947: „Având în vedere raportul cu Nr. 16.799 din 1947 al Inspectoratului școlar regional Suceava, înregistrat sub Nr. 264.182 din 1947²³⁰⁷, următorii învățători se repartizează, pe data de 1 septembrie 1947, la școlile primare indicate în dreptul fiecăruia: **Hotnog Aglaia**, de la Putna, la Gura Putnei; **Drăghii Ioan**, de la Putna, la Grănicești”. „**Hotnog Vasile**, de la Bălășești-Pupezeni, jud. Tutova, la **Putna**, Gura Putnei, post. IV, unic solicitant; **Hotnog Aglaia**, de la Bălășești-Pupezeni în Tutova, la **Putna**, post IX, unică solicitantă”²³⁰⁸.

1948: „Se înființează, pe data publicării prezentei deciziuni în *Monitorul Oficial*²³⁰⁹, Centrala Industrială a Lemnului... Fac parte din Centrala Industriei Lemnului, următoarele întreprinderi industriale: „**Marcu Dolberg**”, cu sediul în Putna; „**Domeniile Bucovinei**”, cu sediul în Putna”.

²³⁰⁴ *Monitorul Oficial*, Nr. 133, 11 iunie 1942, pp. 4872-4874

²³⁰⁵ *Monitorul Oficial*, Nr. 154, 6 iulie 1942, pp. 5488 și următoarele

²³⁰⁶ *Monitorul Oficial*, Nr. 71, 24 martie 1944, pp. 2549-2552

²³⁰⁷ *Monitorul Oficial*, Nr. 250, 29 octombrie 1947, pp. 9652-9657

²³⁰⁸ *Monitorul Oficial*, Nr. 135, 17 iunie 1947, p. 4911

²³⁰⁹ *Monitorul Oficial*, Nr. 167, 22 iulie 1948, pp. 6049-6052